PRINCIPIORVM FIDEI DOCTRINALIVM DEMONSTRATIO METHODICA,

Per Controuersias septem in Libris duodecim tradita.

IN QVIBVS AD OMNES DE RELIGIONE CONtrouersias diiudicandas sola & certissima Norma, & ad easdem semel finiendas sola & Suprema in terris Authoritas, Via & Ratio demonstrantur.

OPVS SALVBERRIMVM.

Authore THOMA STAPLETONO *Anglo, S. Theologiæ Doctore, & in Academia Duacena, Controuersiarum Professore Regio & Ordinario.*

Controuersiarum & Librorum Argumenta sequens pagina indicabit.

Huic operi triplex adiectus est Index.

PARISIIS,

Apud Michaëlem Sonnium, via Iacobæa, sub scuto Basiliensi.

M. D. LXXVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

CONTROVERSIARVM ET LIBRORUM Argumenta.

PRIMA Controuersia primum fidei Principium doctrinale, in quod cætera vltimò resoluuntur, demonstrat. Et de Ecclesia Christi vera in se, quæ & qualis & apud quos sit, disputat. Hæc propter varias Aduersariorum in hac parte fraudes & tergiuersationes, & ad irrefragabilem tanti principij demonstrationem, in libros 4. distribuitur.

Controuersia prima de vera Ecclesia in se.

Liber primus varias Protestantium sententias, fraudes & tergiuersationes circa Ecclesiæ definitionem atque naturam aperit, & confutat: simúlque notas quas Ecclesiæ affingunt, euertit. — Primus.

Liber Secundus primam Ecclesiæ Christi militantis notam & characterem demonstrat: quòd sit videlicet visibilis semper & conspicua Societas, à prima sua propagatione crescens per orbem terrarum. — Secũdus.

Liber Tertius alteram Ecclesiæ notam demonstrat, quæ est perpetuitas, seu interrupta fidelium successio. — Tertius.

Liber Quartus ex prædictis notis Ecclesiæ Christi militantis omnes proprietates colligit, eámque plenissimè definit. Denique vbi illa sit, & quòd apud Protestantes nullo modo esse possit, luculentissimè demonstrat. — Quartus.

Controu. 2. de Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

Secunda Controuersia seu Liber Quintus alterum fidei Principium doctrinale, quæ est Potestas iudicandi de fide Ecclesiæ data, demonstrat, quatenus sane ad Subiectum illius Potestatis penes quos videlicet illa sit, attinet. — Quintus.

Liber Sextus de Primario Potestatis Ecclesiasticæ subiecto, qui est successor Petri & Rom. Pontifex, ex Scripturis accuratè disputat. — Sextus.

Controu. 3. de Mediis Iudicij Ecclesiastici.

Tertia Controuersia seu Liber Septimus de Mediis Iudicij Ecclesiastici, quibus Ecclesiastici Iudices in causa fidei vti possunt ac debent, inquirit. Et probationum Media ab hoc principij genere peti solita, vt à Conciliis, à SS. Patribus, à Regula fidei, aliisque similibus, corroborat. — Septimus

Controu. 4. de Potestate Ecclesiæ formaliter considerata.

Quarta Controuersia seu Liber Octauus de potestate Ecclesiæ formaliter in seipsa considerata pertractat. Sit ne videlicet probabilis tantum, indifferens & humana (vt aduersarij opinantur) an verò infallibilis prorsus necessaria & diuina: ideóque fidei Principium firmum ac stabile. — Octauus.

Controu. 5. de Canone Scripturarum Consignando.

Quinta Controuersia seu Liber Nonus de Ecclesiasticæ Potestatis obiecto materiali in specie tractare incipit, vt quot exinde certa fidei principia doctrinalia (ab Aduersariis hodie negata) promanent, constet: Ac primum de Canone ipso Scripturarum per Ecclesiam consignando disputat; docétque Principium fidei esse, à voce determinantis & consignantis Ecclesiæ Scripturas ipsas accipere. — Nonus.

Controu. 6. de Scripturarum Interpretatione authentica.

Sexta Controuersia seu Liber Decimus, aliud fidei principium esse ostendit Scripturarum Interpretationem ab Ecclesia datam. Et primum quoad authoritatem interpretandi non nisi in Ecclesia eam residere demonstrat. — Decimus.

Liber vndecimus de Mediis, via, & Ratione Interpretandi Scripturas, certis & authenticis pertractat. Ea quoque non nisi in Ecclesia residere ostendens. — Vndecimus.

Controu. 7. de Potestate Ecclesiæ circa dogmata non scripta.

Septima Controuersia & liber duodecimus, eam esse Ecclesiæ Authoritatem demonstrant, vt dogmata fidei etiam non scripta tradere valeat, neque solum SS. Scripturarum Canonem esse sufficientem fidei Regulam ac Normam ostendens, etiam non scriptam Ecclesiæ doctrinam ad fidei Orthodoxæ principia pertinere docet. Móxque appendicis loco S. Scripturæ & Ecclesiæ accurata comparatio instituitur. — Duodecimus.

Adiecta est in calce libri

Oratio in harum Controuersiarum Auspicatione ad auditores habita; de hæresis in genere grauitate, & horum temporum hæresis multiplici enormitate.

SANCTAE MATRI CAtholicæ & Apoſtolicæ Eccleſię Dei & Chriſti eius, per vniuerſum orbem terrarum diffuſę, eiúſque in terris Supremo Capiti, Gregorio XIII. Pont. Opt. Max. amoris & obſeruantię ergô, Dicatum.

D

Credo vnam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.

E

Epheſ. 1. & Timoth. 3.

Quæ eſt Corpus Chriſti, & plenitudo eius, Columna & firmamentum veritatis.

Auguſtinus Tract. 33. in Ioannem.

Credamus fratres. Quantum quiſque amat Eccleſiam, tantum habet & Spiritum Sanctum.

Auguſtinus ad Honoratum Manichæum, de vtilitate credendi, cap. 8.

F

Si iam ſatis tibi iactatus videris, finémque huiuſmodi laboribus vis imponere, ſequere viam Catholicæ Diſciplinæ, *quæ ab ipſo Chriſto per Apoſtolos ad nos vſque manauit, & ab hinc ad poſteros manatura eſt.*

A

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO in Christo Patri Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ Pontifici Optimo Maximo, Gregorio XIII. ad humillima pedum oscula.

SI Christus Dominus ac Saluator noster (Gregori xiij. Pontifex Optime Maxime) Claues regni cælorum, quas Ecclesiæ datas grauißimorum Patrum Authoritas docet, & Ecclesiæ Claues recepto vocabulo nuncupat, ipsi tamen beatißimo Petro, prædecessori sanctitatis tuæ, daturum se dixit, quia Ecclesiæ sacramentum in Petro erat, & totius Ecclesiæ personam in figura gestauit: ídque propter Apostolatus sui primatum quem in discipulis habuit; (vt S. Pater Augustinus non vno in loco docet) profectò peccator ego & seruus Domini mei inutilis, doctrinæ modum & exemplum eius imitari iure optimo debui: vt qui labor noster in causa & pro causa Ecclesiæ Catholicæ nunc in lucem prodit, Beatitudini tuæ, qui Ecclesiæ Catholicæ personam in figura geris, qui sedem Petri tenes, fidem doces, pietatem & zelum egregiè imitaris, tanquam proprius nuncupetur. Rectissimè enim quicquid in corporis totius bonum immediatiùs confertur, Capiti eius corporis, qui propter primatum totum corpus repræsentat, ante alios omnes offertur, quasique consecratur. Et in Ecclesiæ quidem honorem, vtilitatem ac bonum cedit, quicquid vel de rebus hodie in Religione controuersis, vel de quocunque tandem pietatis dogmate aut vsu, à Catholicis eius filiis, laboratur, docetur, scribitur. Quicquid etiam illud est, Apostolico capiti importunè nunquam, piè semper consecrari potest: siue vt

C *eius benedictione accepta crescat in toto corpore, fructúmque vberrimum ferat, siue vt sub tanti Patris atque Pontificis auspiciis profectum atque protectum, vel confratribus Catholicis gratius, vel rebellibus spuriis terribilius fiat. Quæ autem nunc (propitio Deo) in lucem nos emittimus, & ipsam Ecclesiam in se veram atque Catholicam à tot hodie falsi nominis Ecclesiis, perditorum hominum conuenticulis, diligenter asserunt, tuentur, discernunt: & ipsius Ecclesiæ amplissimam & variam potestatem, tam in genere (siue eam in seipsa consideratam, siue penes quos ea sit, siue quibus Mediis in causa fidei tractanda procedat) quàm etiam in particulari, quæ circa scripturas sacras consignandas, circa scripturas ipsas interpretãdi Authoritatem certam afferendam, circa eiusdem interpretationis Media firmißima adhibẽda, circa denique dogmata etiam non scripta fidelibus tradenda potestate valet, enucleatiùs explicant, & contra Aduersariorum rabidos morsus solidè defendunt. Ad quæ sane capita, omnia fidei orthodoxæ Principia doctrinalia, seu ad omnem fidem docendam ac comprobandam generalia referuntur. Hãc igitur tam proximam & immediatam ipsius Catholicæ Ecclesiæ, totiúsque Authoritatis Ecclesiasticæ, circa fidei iudicium, explica-*

Enarrat. in Psal. 108. Tract. 124. in Ioan.

tionem methodicam, confirmationem orthodoxam, defensionẽ diligẽtem, nemini mortalium rectiùs appropriari, digniùs exhiberi, quasique religiosius consecrari posse existimaui, quàm beatitudini tuæ, totius Ecclesiæ Supremo Capiti, & totius Authoritatis Ecclesiasticæ primario subiecto, vt in hoc etiam Opere propter contradicentes hodie ætatis huius allophylos, Idumæos & Philistæos nostros, comprobatũ est. Rursum Generalis iste Authoritatis Ecclesiasticæ locus, totius religionis orthodoxæ basis & fundamentum, seu (vt certius cum Apostolo loquamur) columna & firmamentum, in hoc Opere tractatus & explicatus, sanctitati tuæ, Generali & [a] *Oecumenico Patriarchæ nostro, &* [b] *Catholicæ Ecclesiæ Episcopo, imò (vt vetustissimorum patrum verbis adhuc magis vtamur)* [c] *Principi nostro,* [d] *omnium Ecclesiarum Capiti, cœtus Apostolici seu Ecclesiæ Apostolicæ* [e] *vertici & Coryphæo, vel (vt* [f] *Epiphanius loquitur) Coryphæotato,* [g] *totius orbis Magistro,* [h] *Rectori domus Dei, ac* [i] *alteri patrifamilias, &* [k] *primogenito denique, (vt ipsius Christi verbis loquamur)* [l] *Pastori gregis dominici,* [m] *Piscatori Maximo,* [n] *Confirmatori fratrum,* [o] *Petræ & fundamento Ecclesiæ, meritissimè & iure optimo debetur. Sanctitas enim tua (Gregori Põtifex optime) non officio tantùm ac loco, sed multo magis, ardentissimo reædificandæ domus Iacob zelo, prẽtissimo studio, liberalitate seu munificentia potius longè maxima, Generalem domus Dei prouisorem atque Rectorẽ agit: & hos nobiles Petri honores, vt* [p] *Cyrillus loquitur (vel supereminentem gloriam) vt* [q] *B. Hilar. scribit, dignissimè te consecutum esse, illustribus argumentis ostẽdisti: vt de facto non titulo tantum,* [r] *Vicarius amoris Christi, & alter* [s] *singulari feruore Petrus, nec* [t] *Dilector tantùm sed & amator Christi, idque* [u] *plus aliis omnibus verissimè extiteris. Nam vt alia multa prætermittam, amplissimi illi Collegio & Seminario Germanorum sub sapientissimo Patrum Societatis moderamine, à prædecess. S. T. constituto, redditus perpetui applicati; erectum de nouo Romanæ iuuentutis sub eisdẽ patribus Seminarium; exædificatum nuperrimè & dotatum Græcorum in vrbe collegium; additus quoque Hebraicis catechumenis erudiẽdis locus, fundus, redditúsque necessarij; Sabbatina illa præsentibus Hebræis tam viris quàm fœminis, tuæ Sanctitatis iussu, honoratissima prædicatio & institutio celeberrima; conuersus non ita dudum, mandato quoque Sanctitatis tuæ, in Græcum Catechismus Tridentinus, ad reuocandos quantum fieri potest reliquos adhuc Græciæ schismaticos, in Ecclesiæ Catholicæ vnitatem; exornandorum in vrbe vetustissimorum templorum incredibile studium; sapientissima illa in anno Iubilæi nuper elapso Sanctitatis tuæ tam extra quàm intra vrbem & admirabilis prouidentia, vt nihil rerum omnium accessuris ad vrbem sanctam peregrinis (accesserunt autem maximo numero & cõcursu incredibili toto illo durante anno,) vel etiam in vrbe hærentibus deesset; principum totius orbis Catholici cõseruata hactenus pax & concordia; hac, illac in omnem partem versa, versánsque se semper sapientissimi iudicij tui instantia quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum; vere vt dixi, non officio tantum ac titulo, sed reipsa & opere, Generalem totius Christiani orbis patrem, pastorem, prouisorem esse sanctitatem tuam demonstrant. Quo in genere est tamen quod gens nostra, gẽs Anglorum, (Gregori xiij. Pater & Pontifex optime) singulare aliquid in sanctitate tua recognoscere, singulariter se sanctitati tuæ obstrictam & æterno quodam beneficio arctissimè deuinctam, profiteri debet; ac profitetur sane quàm libentissimè. Misertæ enim gentis nostræ afflictissimæ sanctitas tua, & eleuatis oculis benignissimæ miserationis tuæ; quasíque flens super dilectam quõdam Ciuitatem tuam, super Hierusalem*

sanctam,

D

E

F

a Co. Chale. Act. 1.
b Ciprianus lib. epist. 11.
c Optatus lib. 2.
d Victor de pers. cut. vãdal. lib. 2.
e Chrysostõ. hom 87. in Ioan.
f In anchorato.
g Homil. 87. in Ioan.
h Ambros. in com. in 1. Tim. 3.
i Aug quæst. ex nouo Testam. 4. 45.
k Chrysost. homil. 59. in Matt.
l Ioan. 21.
m Luc. 5.
n Luc. 22.
o Math. 16.
p Dialog de Trinitate lib. 4.
q De Trinit. lib. 6.
r Ambr. lib. 10. cap. 24. in Lucam.
s Chrys. hom. 51. in Matth. cap 14. hom. 55 in Mat. 17.
t Ambr. lib. 10 cap. 24. in Lucam.
u Ioan. 21.

A *sanctã, à sanctitatis tuæ prædecessore Gregorio primo, Hierusalẽ factã, & ex barbaro paganismo, ad suaue Christi iugum cõuersam; posteáque per complures alios prædecessores tuos, beatissimum illum Gregorium & verè Magnum, gẽtis nostræ Apostolum, proximè subsecutos; Bonifacium III. Honorium I. Ioannem I. Vitalianum, Agathonem, & alios, mirabiliter excultam & in perfectissimam quandam Religionis Catholicæ formam redactam; nunc autem postremis his annis, à singulari fero depastam, vastatam, exterminatam, & usque hodie pene solam in orbe Christiano, vi regia & legum Imperio ad hæresim amplexandam fidémque Catholicam abnegãdam, seuerissimè compulsam, ad hãc, inquam, ita hodie deformatam meretricem, ita olim pulcherrimam sponsam respiciẽs sanctitas tua, non solum Anglos exules omnes ad vrbem religionis ergò venientes, amantissimè & vere paterno sinu excipit, fouet, sustentat, vbi opus esse animaduertit, sed etiam iam ab aliquot annis, satis amplum gentis nostræ seminarium maxima liberalitate aluit, primò quidem in celeberrima Academia Duacensi in Belgio positum, nunc autem propter temporum turbas, Rhemos Campaniæ in Galliis vrbem amplissimam & etiam Academiam translatum. Vt videlicet non solùm reliquiæ gentis nostræ, patria carere cõtentæ, saluæ fierent, sed etiam vt ex his reliquiis & semine, nouus & vberrimus fructus aliquando multiplicetur. Quod & iã egregiè fieri cœpisse, gaudent Angeli, exultat in Domino sanctitas tua, lætissimè vident & sentiunt apud nos boni quamplurimi, vtcunque stridat dentibus Sathan & in aduersum furat. Quid verò, quòd nec hoc tanto beneficio, benignitate tanta contenta sanctitas tua, etiam aliud nunc in vrbe gentis nostræ seminarium, bono tam numero collectum, sub patrum quoque societatis pio moderamine, suis porrò sumptibus & noua liberalitate fœliciter inchoauit? Hæc huiusmodi sunt, (beatissime pater) vt non solum propter argumẽti genus, tanquam Generali Prouisori & Patri supremo, Generalis hæc principiorum fidei doctrina meritò dedicari; sed & prætereà propter Authoris personã, non nisi Gregorio xiij. hominis Angli & Professoris Duacensis qualiscunque labor, toto animi desiderio, votisque omnibus consecrari debeat. Nostra sane pro fide Catholica afflictissima gens, & à præcipua Nobilitate, vsque ad infimæ fere sortis mulierculas, iam his aliquot annis bonorum rapinã, carceris squalorem, exilium diuturnum, & in quibusdam fortissimis fratribus suis, gloriosissimam & acerbissimam mortem perpessa; hoc fere præcipuum in tantis malis post Deum & sanctos eius, solatium habet, quòd alterum iam dudum Gregorium, & orthodoxæ fidei apud illos conseruandæ ac reparandæ Patrem amantißimum in persona sanctitatis tuæ, diuinitus illi datum, fœliciter experta fuerit, experiatur quotidie magis. Fremit hinc certè Sathan, & per ministros ac satellites suos, acrius solito insurgit, & bellum contra sanctos infestius mouet: nouis semper & explorandi & diuexandi Catholicos artibus excogitatis, eísque non solùm ab omni humanitate alienißimis, sed etiam cum summa & apertißima iniustitia coniunctis: ídque ipsorum maximè pseudoepiscoporum aliorúmque Ministrorum & improba nequitia, & fraudulenta astutia, quæ duo futuris hæreticis significanter Apostolus tribuit: eorum sane Ministrorum, quorum prius perpetua cantilena & doctrina fuit, fidem esse donum Dei, ideóque liberam illam & ab omni coactione immunem esse debere. Quam etiam doctrinam diligenter hodie in certis Belgij locis Caluinistæ renouant, vt libertatem quam vocant Religionis introducant: eandem paulo pòst Catholicis Bel-*

gis libertatem daturi (prævalere semel si possunt) quam hodie hísque iam aliquot annis dederunt Catholicis Anglis, Anglocaluinistæ. Nihil tamen hæc tanta & tam diuturna persecutio aliud effecit (Deo opt. max. suos nunquam deserente, & neminem tentante supra id quod potest, sed faciente etiam cum tentatione prouẽtum) quàm vt post totos iam viginti huius schismatis annos, plures tamen habeat Anglia domi forísque Catholicos, quàm vnius alicuius sectæ serios professores. Adeo sane vt in præcipuis totius Angliæ vrbibus atque oppidis, omnes fere carceres & custodiæ Catholicis Anglis, Sacerdotibus ac Nobilibus viris plenæ sint, nullus certè carcer vacuus sit: econtrà verò Protestantum templa in quàm plurimis pagis pene deserta ac desolata (nisi de nouo, quod subinde fit, violenta tempestas exoriatur) orationis tempore conspiciantur: in cœnis verò ipsorum (quæ & perrarò celebrantur) communicaturi inuiti plærique protrudantur. De qua sane re, vt in Domino gloriamur, ita post Dominũ, sanctitati tuæ felicitatis huius multo maximam partem, verè & meritò acceptam ferre debemus: quæ sua scilicet benedictione Apostolica, sollicitudine paterna, liberalitate maxima, quacunque in re his malis remedium afferre potest, affert plenissimé. Quod nunc ergo ad commune hoc malum restinguendum, ego filiorum Sanct. T. minimus, Apostolico Capiti, imò veritati ipsi & Euangelio collaborãs, proferre in lucem potui: quo vel grassantis hæresis rabies nonnihil reprimatur, & ad caulas reuocentur erraticæ oues: vel stantis adhuc orthodoxæ fidei robur & firmitas aliquantulũ stabiliatur, & constãtiùs intra ouilis dominici septa se contineãt, qui necdum egressi sunt: hoc totũ sub benedictione Apostolica, vt fructificet, prodire: ad sollicitudinis paternæ leuamen qualecũque in lucem emitti: ad liberalitatẽ illam maximam genti nostræ impensam, quadamtenus recognoscẽdam, gratíque animi testimonium exhibendum, sub beatitudinis tuæ nomine in orbis conspectũ exire, volui. Accipiat ergo (beatissime pater) sanctitas tua sereno vultu atque animo paterno, eo sane quo gentis nostræ Catholicis filiis benefacere solet, Opusculum hoc nostrum, amoris quidem & obseruãtiæ ergò, quo Matrem Catholicam à prima ætate semper prosecutus sum, ante aliquot annos elaboratum: nunc autẽ ad pedes beatitudinis tuæ, quanta possum ac debeo animi submissione depositum: & sub tui Amplissimi nominis planéq; supremi in terris Numinis tutela atque auspiciis in lucem emissum. Quicquid in illo dictum aut disputatũ est, Apostolicæ sedis, id est, beatitudinis tuæ grauissimo & sapiẽtissimo iudicio vel probãdum vel improbandum depono. Nec mihi aliquando placebit, vtcũque rationibus firmissimis roboratũ videatur, quod sedes Apostolica, quæ principatũ in episcopatu fidei obtinet, vt optimi Imperatoris Marciani verbis vtar, vel (vt cum summo Theologo S. August. loquar) quæ in communi Episcoporum specula pastorali, celsiore præeminet fastigio, vlla vnquam ratione improbabit: nec displicere aliquando poterit, vtcũque à fidei hostibus impetatur, quod illa sola sedes ratum & gratũ habuerit. Hoc igitur nostrum quicquid est, vt ratum gratúmque Beat. T. habere velit, suáq; nos ac labores nostros benedictione impartire, quàm possum humillimè, & ad oscula pedũ beatorum, supplex rogo. Beatitud. tuam Ecclesiæ suæ Catholicæ, nobis ac genti nostræ, multis annis incolumem Deus Opt. Max. conseruet.

In epist. ad Leonem Pap. Lib. 1. cap. 1. ad Bonifacium.

Lutetiæ Parisiorum, sexto Idus Octobris 1578.

Sanctitatis vestræ,

Deuotissimus seruus, & humillimus filius,

Thomas Stapletonus.

A

PRAEFATIO AVTHORIS
AD LECTOREM.

GRAVITER & dolenter Apoſtolus Paulus de Hebræis ſuis, non quidem omnibus ſed permultis, & forte plæriſque eorum ad quos ſcribit, (licet more Scripturæ ad omnes loquatur quod non omnes tangit,) hunc in modum conqueritur. *Quum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonum Dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.* Quibus ſane verbis vel tarditatem magnam vel ſupinam ſuorum contribulium negligentiam, vel vtramque circa doctrinæ ſacræ cognitionem hoc nomine repræhendit, quòd quum propter tempus ſiue acceptæ legis & Prophetarum, ſiue prædicationis Euangelicæ illis factæ, quibus omnium primo prædicatum eſt Act. 2.3.13. ídque iam à viginti totis annis & amplius, (hanc enim illis Epiſtolam Romæ expleto fere cuſtodiæ biennio ſcripſit,) magiſtri, & totius doctrinæ fidei ſcientiſſimi, atque adeo idonei qui & alios docerent, ſaltem myſteriorum omnium & quantuncunque reconditæ ſapientiæ capaces & intelligentes auditores eſſe debebant, tamen quæ eorum erat vel diſcendi tarditas vel certè puerilis pene imbecillitas (neque enim grauius aliquid dicere Spiritus Apoſtolicus voluit) huiuſmodi facti ſunt vt de nouo quaſi catechiſandi, & ipſa fidei elementa atque principia edocendi eſſe viderentur. Hęc enim eſſe *elementa illa exordij ſermonum Dei*, de quibus hic loquitur, in proximo ſequenti capite oſtendit, dicens, *intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem ad perfectionem feramur, non rurſum iacientes fundamenta pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad Deum.* Hęc enim duo erant pręcipua capita, in quibus rudes & paruuli in fide cathechiſari ſolebant: Vitæ anteactę pœnitentia, & Articuli ſeu capita fidei maximè neceſſaria, quę poſtea in Symbolum ab omnibus fidelibus inconcuiſſe credendum Apoſtoli retulerunt, omnéſque hactenus Chriſtiani ſanctiſſimè retinuerunt. Qui ergo in altero horum capitum adhuc hęret, qui vel veteris vitæ turpitudine nondũ expoliata, nullos in pietate progreſſus facit; vel circa fidei doctrinã adhuc in principiis laborat, hic ſane à quantocunque tempore Chriſti nomẽ profeſſus fuerit, Neophytus adhuc & paruulus, lacte non ſolido cibo paſcendus, Apoſtoli iudicio cenſetur. Hodie autem, in hac calamitoſiſſima noſtri ſeculi tempeſtate, in hac deformatiſsima totius religionis Chriſtianę facie, quodlibet horum capitum reſpicias atque conſideres, omnia Neophytorũ & paruulorum plena animaduertes. Etenim vtcunque à mille iam & quin-

B Hebr. 5.

C Hebr. 6.

Auguſtinus de fide & operibus cap. 11.

gentis amplius annis Christi nomen ac fides propagata per orbem vniuersum fuerit, vtcunque & sanctissimorum virorum exempla infinita præcesserint, & vitæ bene agendæ pręcepta ac documenta tum innumera, tum clarissima passim ante oculos versentur, vtcunque de tota fidei Christianæ doctrina tam multa tam accuratè tam distinctè tam copiosè à maioribus nostris, hodiéque adeo, scripta & disputata fuerint, nihil vt addi posse videatur: denique vtcunque propter tempus, omnes & singuli Magistri esse debebamus, *omnes docibiles Dei*, omnes & in vitæ puritate, & in fidei integritate viri perfecti & consummati, tamen adeo plærique omnes paruuli adhuc sumus & neophyti, adeo ab omni perfectione & sanctitate quàm longissimè absumus, vt ne à lætiferis illis & horrendis sceleribus (quale vnum olim post Baptisma perpetrasse, perinde videbatur ac fidem & Christum abiurasse) vix ac ne vix quidem tuti atque immunes diu persistamus. qui tamen præclari Christiani censeri volumus. Adeo verò à sincerissima illa sapientia, & recondita mysteriorum fidei nostræ intelligentia iam excidimus, vt vix ipsa fidei nostræ elementa, primáque principia rectè & scienter teneamus. Sed in vtroque genere ab importunis & versipellibus nostræ ætatis hæreticis fœdissimè nos ipsos deludi, & in quàm teterrima errorum ac dissolutæ vitæ præcipitia nos abduci passi sumus. Vt sane quas in pietatis & diuini cultus ratione strages dederunt, & deprædationes fecerunt, dum monasteria & omnia purioris pietatis domicilia penitus subuertere illis permissum est, dum pestilentissima illa solius fidei & imputatiuæ iustitiæ dogmata licenter introducere, dum bonorum operum merita negare, obseruationis mandatorum quæ apud Deum iustitiæ laudem consequatur, impossibilitatem statuere, ieiuniorum rigorem, orationum asiduitatem, pœnitentiæ saluberrimum vsum, Sacramentorum diuinissimos cultus è medio tollere potuerunt: ita sane non minores imò profectò nobiliores in fidei Orthodoxæ doctrina clades dederint, dum præter sublimiora illa sanę fidei dogmata negata atque conuulsa, de recta Sacramentorum vsu, effectu, numero, de Iustitiæ Christianę causis, modo, fine, ac fructibus, de peccatorum origine, discrimine, grauitate, de Dei optimi maximi violata omnipotentia, contaminata prouidentia, prędestinatione & reprobatione, de Naturę humanę libertate sublata, corruptione exaggerata, sanitate per Christum deprauata, de sacratisimo religionis nostrę Sacrificio prophanato, sanctorum cultu & veneratione abolita, defunctorum fratrum pijs subsidiis negatis, denique de Christi Mediatoris & noui Testamenti gratia prorsus euacuata, & ad nudum nomen redacta, pręter, inquam, hęc sublimiora & perfectiora fidei nostrę documenta, quæ perfectorum in fide solidus cibus & consummata disciplina est, illa quę totius disciplinæ ac doctrinæ Christianæ principia & fundamẽta sunt, etiã conuellere quantúmque in ipsis erat, penitus subuertere ausi sunt: Eáque apertè & petfrictа fronte pernegare vniuersa non sunt veriti, quæ in tam multiplici variorum hæreticorum hydra, nullus vnquam hactenus vtcunque dementisimus & impudẽtisimus hæreticus apertè sane & propalã omnia negare ausus fuit, etsi latẽter quidẽ ex his principiis, aliud vna hęresis, aliud alia negauerit. Enimuerò quæ

Ioan. 6.

Religionis deprædatio hodie per hæreticos facta.

D E F

A quæ prima sunt fidei nostræ elementa, sed tamen totius fidei basis & fundamenta, veram Dei Ecclesiam Catholicam & Apostolicam, quam in Symbolo elementario nos credere profitemur, eiusdem Ecclesiæ potestatem necessariam & infallibilem docendi & iudicandi ea quæ sunt fidei; personas & subiecta illa in quibus hæc potestas residet, media iudicandi & docẽdi quibus illæ personæ vti solent ac debent, præcipua etiã capita circa quæ hæc potestas versatur, vt consignare Scripturarum certum aliquem & authenticum canonem, earundem Scripturarum certam & authenticam interpretationem dare, denique præter Scripturæ Canonẽ dogmata non scripta tradere & commendare; hæc inquam omnia quæ sunt fidei vniuersæ principia, eadémque doctrinalia, id est huiusmodi quæ omnem fidẽ docent confirmant, explicant, negarunt hodie, contaminarunt, & deprauarunt fœdissimẽ nostræ tempestatis hæretici; Incredibili sane & plus quàm Iudaica perfidia & cæcitate. Quum enim apertius de Ecclesia Scripturæ quàm de Christo loquutæ fuerint (vt suo loco in hoc opere ostenditur) profecto B maior est hæreticorum hodie cæcitas qui Ecclesiam non vident, quàm Iudæorum qui Christum non agnoscunt. Porrò hac sua singulari perfidia id effecerunt, vt sane quotquot illos audiunt & sequuntur, multi quoque qui etsi non sequuntur, audientes tamẽ debiliores in fide facti sunt, paruuli iterum atque neophyti fiant, & huiusmodi qui indigeant, *vt doceantur quæ sint elementa exordij sermonum Dei, & quibus opus sit lacte, non solido cibo.*

Principia & fundamenta fidei ab hæreticis negata, & in hoc opere defensa. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Lib. 1. cap. 25.

Hebr. 5.

Et Christus quidem, *ne essemus paruuli fluctuantes, & ne circumferremur omni vento doctrinæ, dedit Ecclesiæ suæ Apostolos, Euangelistas, Prophetas, Pastores, Doctores,* quorum videlicet ministerio, doctrina, Authoritate, *ædificaremur in corpore eius, donec cresceremus in virum perfectum.* Et hos quidem sic voluit audiri, vt *qui eos audiret, Christum audiret:* sic noluit sperni, vt *qui eos sperneret, Christum sperneret.* Nos verò dum singuli viri & perfecti esse voluimus, nec ea quæ sunt fidei ab aliis in Authoritate docendi & pascendi positis accipere, sed per nos ipsos sapere, factum est vt quantumcunque magni in oculis nostris nobis ipsis videamur, verẽ simus paruuli, *languentes circa pu-* C *gnas verborum, nihil scientes, & semper quidem discentes, sed nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.* Olim Græcis exprobratum est, quòd *pueri semper essent, senex autem Græcorum nemo.* Quid ita verò, nisi quia nulla docentis Authoritate sed suo quisque ingenio veritatem inuestigans, nullum inuestigandi finem fecerunt? Ideóque vt homines nihil certi habentes, *ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere aut audire aliquid noui,* vt Apostolus de præcipuis eius gentis ciuibus notauit: vt meritò Prosper dixerit, *neque Græcam scholam, neque Romanam eloquentiam, neque totius mundi inquisitionem circa inueniendum summum bonum acerrimis studiis & excellentissimis ingeniis laborando aliquid egisse, sed euanuisse in cogitationibus suis, & stultos factos fuisse, quia semetipsis ducibus vtebantur.* Eandem etiam ob causam fatetur Porphyrius apud Theodoretum *perpetuam esse apud suos λογομαχίαν, seu verborum disceptationem, vtpote qui in boni conjecturam humanis rationibus ducantur.* At verò Christus Dominus verus humani generis medicus non solùm vt à peccatis redempti, voluntate in eum feramur, sed etiam vt *fide corda pu-*

Ecclesiastica Authoritas à Christo stabilita, ne essemus paruuli in fide.

Ephes. 4.

Lucæ 10.

2. Timo. 6.

2. Timo. 3.

Plato in Timæo.

Act. 17.

Contra collatorem ca. 26.

De curat. græc. affect. lib. 1.

Act. 15.

rificati, intellectu eum cognoscamus, constituit domum quandam & societatem vnius populi vtcunque ex omni gente collecti, in qua certos *dispensatores & patresfamilias* constituit, qui *scirent dare in tempore tritici mensuram*, & qui *rectè secarent verbum veritatis, partientes vnicuique iuxta mensuram fidei*. Quam etiam ob causam *vnicuique dedit Deus gratiam secundum mensurā donationis Christi*. Hanc domum ita bonis omnibus affluenter ditauit, ita *spiritu veritatis manente cum ea in æternum* instruxit, ita sua præsentia *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi* roborauit, ita *omnia quæ audiuit à patre suo ei nota fecit* & manifestauit, ita *per omnem iuncturam subministrationis cōnexam & compactam* fecit, vt eam Apostolus eius, *columnam & firmamentum veritatis, eius quoque corpus & plenitudinem eius* esse, (*ex qua plenitudine omnes accepimus*, quotquot Christi sumus, & Corpori eius inserti) confidenter esse pronunciauerit.

Matth. 13. 2 Timo. 2. Rom. 12. Ephes. 4. Ioan. 14. Matth. 28. Ioan. 15.

Ephes. 4. 1. Timo. 3. Ephes. 1. Ioan. 1.

D

Hac tamen nihilominus domo, hac Ecclesia, hoc Corpore, hac plenitudine Christi reiecta: huius domus patribusfamilias, huius Ecclesię pastoribus, huius Corporis capitibus & præpositis, huius plenitudinis dispensatoribus prætermissis, neglectis, contemptis, non tanquam filijfamilias certa mensura suóque tempore alendi, non tanquam ouiculæ pabulo à pastoribus præscripto pascendi, nec tanquam membra vnius Corporis, singula suo loco posita, suam operationem & vocationem adepta, à Capite ad vnūquodque officium dirigenda, in causa Religionis & doctrina fidei versari hodie plærique omnes voluimus, sed arcam ipsam penuarium & Sanctuarium diuinarum Scripturarum confidenter ingressi, reclusis eius confractísque repagulis, violatis adytis & mysteriis, nobis ipsis pabula deligere, nos ipsos pascere, per nos ipsos sapere, quæ nostris affectibus & palato placebant, liberè vel licenter potius deuorare, rapere, aliísque obtrudere, & *verbum Dei adulterare*, mysteria prophanare, vnusquisque nostrum incredibili audacia, temeritate, sacrilegio ausus fuit. Hinc videlicet factum est vt *ægri multi sanorum escas appetendo, quæ male committuntur nisi valentibus, irruerint in venena fallentium. Sapere* videlicet *plusquam oportet volentes, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Monstra denique & portenta falsorum dogmatum hac vna occasione temere concepta, audacter prolata, pertinaciter defensa, impiè & scelerate simplicioribus obtrusa, infinitas animarum strages dederunt. Atque ita malitia sane & improbitate magni, sensibus autem & iudicio paruuli remansimus, quum contra diligenter Apostolus monuerit, ex professo superbos Spiritus taxans, *ne pueri efficiamur sensibus, sed malitia paruuli simus, sensibus autem perfecti*. Nempe volumus quidem esse omnes *ædificatio constructa in Christo*, volumus *Christum* solum in verbo eius *audire*, sed non aduertimus quòd oporteat nos ædificari per *sapientes architectos* ab eo constitutos, per *pastores & Doctores ab eo datos in ædificationem corporis sui*. Non aduertimus Ecclesiæ Magistros illos esse, quibus *data est gratia Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes*, & cæt. *Vt innotescat Principatibus & Potestatibus in cælestibus*, PER ECCLESIAM,

Causa errorum & hæresum hodie.

E

2. Cor 4. Augustin. de vtil. cred. c. 9.

Rom. 12. Rom. 1.

F

1. Cor. 14. Ephes. 2. Matth. 17. 1. Cor. 3. Ephes. 4.

Ephes. 3.

A clesiam, *multiformis sapientia Dei.* Denique non aduertimus *nuntiata quidem esse nobis ea quæ Prophetæ non sibi ipsis sed nobis ministrauerunt*, sed (vt ait Petrus) *per eos qui Euangelisauerunt nobis, Spiritu Sancto Misso de cælo*: Ac postremo *verbum* quidem *Domini permanere in æternum*, sed *illud verbum quod Euangelisatum est in nobis*: haud dubie per eos qui ad Euangelisandum missi sunt. *Quomodo enim prædicabunt nisi mittantur?* Quæ sane incredibilis arrogantia, temeritas, & sacrilega hodie præsumptio eò nunc progressa est, vt nulla vnquam hæresis faciliorem, aut expeditiorem ad Antichristum quum venerit suscipiendum viam strauerit, quam hodierna; quæ, omnem in doctrina religionis Authoritatem labefactare, extenuare, tollere contendit. Illa enim authoritate (*sine cuius graui quodam imperio* (ait sapieter Aug.) *iniri certè nullo pacto vera religio potest*) facile eam sibi (quod hodie videmus) impurissimus quisque, vt est paulo audacior & cæteris vel ad fallendum astutior, vel blandiendum loquacior, venditabit. A quibus postea leuissimis hominibus eisque inter se miserè dissentientibus atque rixantibus, magnus ille,

Rom. 10.

Præsentes hæreses Antichristo viam latissimã sternunt.

De vtilit. credendi ca. 9.

B cuius hij satellites, ministri ac præcursores fuerunt, omnem ad se solum Authoritatem nullo negotio deriuabit. Neque hoc obscurè Ioannes Apostolus significauit quum diceret. *Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.* Spiritus enim erroris, qui excellenter est Antichristi spiritus, hanc propriam notam & characterem habet, non audire Ecclesiam, contradicere Magistris Ecclesiæ, resistere Moysi & Cathedræ eius. Hij enim omnes in nomine suo veniunt, quod proprium esse Antichristo, Saluator apertè docuit dicens. *Alius veniet in nomine suo, illum accipietis*, disertè Antichristum designans. Et hanc ob causam Constantium illum Arrianum Imperatorem, verum Antichristum doctissimus Athanasius vocauit, eo quòd Episcopis ipsis præsidere atque præscribere, causarúmque Ecclesiasticarum supremum se iudicem & arbitrum constituere non est veritus. Sed de hac re tota in ipso opere latior disputandi locus dabitur. Grauis ergo sane & fœda calamitas, dura & tristis horum temporum conditio est, eo iam per hæreticas fraudes & impo-

1. Ioan 4

1. Ioan. 5. 4.

Athanas. in epist. ad solitariam vitam agentes. Lib. 5.

C sturas religionem redactam esse, vt nudo penè eius nomine retento, tam in pietate morum quàm in doctrina fidei, ad elementa iterum redeundum sit, primisque Principiorum vestigiis denuo insistendum, si ad virtutis callem & veritatis viam perfectam & solidam aberrantes hœdos in ouile Christi recolligere volumus. Verecunda sane & ingrata, sed necessaria prorsus præsentibus hisce malis penéque vnica medicina hæc est. Iacienda firmiter & fortiter de nouo fundamenta sunt, si euersam penitus Ecclesiasticæ disciplinę atque doctrinæ arcem denuo restaurare, & ad pristinũ splendorẽ atque nitorem reuocare volumus. Sed de disciplinę quidẽ restauratione ac reformatione alij & suggesserunt multa, & suggerere adhuc poterunt plura. Ego fauente ac propitio Deo, doctrinæ Orthodoxæ fundamenta stabiliam, elementa explicabo, principia demonstrabo, ea sane, quæ iam à nobis circa vnum illum Symboli Apostolici articulum de credenda Ecclesia enumerata sunt. Video enim pene frustrà certè minore cum fructu in aliis explicandis & confirmandis fidei dogmatibus atque articulis laboratum, & su-

Vnica præsentibus malis medicina.

Quare minus hactenus Catholicorum scripta apud hæreticos profecerũt.

datum hactenus à permultis viris fuisse, crescente nihilominus & grassante D
semper hæretica peste ac prauitate, eam sane ob causam quia principia ipsa, quibus omnis eorũ disputatio nititur, & vnde omnia probationum suarũ media petuntur, nondum satis ipsa lectori corrupto & horum temporum hæretica labe infecto, confirmata & eliquata videntur. Quo sane nondum præstito, quibuscunque argumentis, testimoniis, rationibus rem Controuersam explicueris, confirmaueris, illustraueris, nihil tamen apud lectorem vel simplicem vel corruptum, cui omnis, opinor, labor tuus aut certè potissimum desudat, effeceris: sed planè quod dicitur, laterem laueris, & aërem verberaueris. Etenim siue ex Scripturis sacris multa testimonia congesseris, earúmque interpretationem maximè Orthodoxam adhibueris; siue ex traditione aliqua non scripta, Conciliorum tamen, Sanctorum Patrum, totiúsque antiquitatis consensu & testimoniis roborata aliquid produxeris; siue denique ipsa Conciliorum decreta, Rom. Pontificum responsa, patrum consentientes sententias, consensum denique totius Christiani orbis & fidei regulã, ad aliquid probandum aut ad aduersarium refellendum protuleris E
vides tamen quàm hæc nihil moueant, nihil persuadeant, nisi primùm & ante omnia tum has esse certò canonicas Scripturas quas profers, tum interpretationem germanam esse & authenticam quam adfers; tum traditionem non scriptam, Conciliorum, Pontificum, & patrum decreta, responsa, testimonia, vim Authoritatis habere, consensum Ecclesiæ & regulam fidei probationes legitimas esse, lectori tuo vel auditori persuaseris. Nemo enim conclusioni assentit, nisi concessis & admissis Mediis. At, inquis, hæc omnia per se clara & indubitata sunt. Quis enim Scripturas negauerit, aut earum interpretationem legitima Authoritate confirmatam respuendam duxerit? Authoritatem autẽ legitimã vbi demũ nisi in Conciliis, in Pontificibus seu Ecclesiarũ magistris in Sanctis Patribus, in consensu Ecclesiæ quæ errare nõ potest, ponemus, aut ponẽdam esse arbitrabitur quispiam? Rectè sane ista, vt Orthodoxus & Catholicus profiteris. Et quidẽ si pax nunc Ecclesię esset, aut turbatio modica, nemo fortasse de istis omnibus dubitauerit. At, si nescis, non solum dubitant, sed pertinaciter & refractariè hæc singula tibi quæ tu tam certa & solida Orthodoxus arbitraris, pernegant horum tempo- F
rum hæretici. Itaque cum illis nihil agitur, nihil promouetur, nisi istis ipsis Principiis solidissimè semel confirmatis & egregiè explicatis. Ita sanè vt non solum ipsa veritas in singulis clarè demonstretur, sed etiam vt aduersariorum cogitationes & persuasiones contrariæ, ipsorum animis altissimè impressę, diligenter refutentur, & eorum animis si fieri potest eximantur. Illorum enim salus & conuersio sedulò à nobis & sollicitè procuranda est: Non solùm quia fratres & proximi nostri sunt, sed etiam vt Ecclesiam deinceps perturbare & domesticos fidei ab vnitate Catholica auellere desinant. Pax enim & securitas Ecclesiæ, illorum salus est. Quare ego operæprecium me facturum putaui, rémque Ecclesiæ Dei salutarem, si ad Controuersiarum professionem publicam & ordinariã in Alma & celeberrima Duacẽsi Academia ante aliquot annos vocatus, primũ & ante omnia has de fidei Orthodoxæ Principiis doctrinalibus Cõtrouersias in manus sumerem

Quare non sufficiat prædicta Principia ponere.

Principia iam necessariò sunt probanda.

Occasio præsentis operis.

A merè, diligẽtérque & elaboratè pro ſcholaſticæ huius inſtitutionis more & cõſuetudine eas pertractarẽ: poſteáque re cõfectа, eaſdẽ adhuc maiori ſtudio domi limatas & expolitas (quãtũ ſane per quotidianã aliarũ controuerſiarũ profeſſionem licuit) in lucem tandẽ, vt quamplurimis hic labor noſter qualiſcunque prodeſſe poſſet, emitterẽ. Cuius ſane editionis non meũ tantũ indiciũ, quod mihi merito in meo proprio fœtu ſuſpectũ eſſe debet, ſed alios grauiſſimos & præſtantiſſimos viros Authores habeo. Inter quos honoris cauſa duos Illuſtriſſimos pariterque longè eruditiſſimos Cardinales, Hoſiũ Vvarmienſem & Sirletũ nominare debeo: qui viſis huius Opuſculi librorũ argumentis, ſingulis capitibus, & fragmento quodã, quæ mecũ in poſtrema mea ſuperioris anni ad Vrbẽ peregrinatione detuleram, vehementer hortati ſunt, vt in lucẽ opus emitterẽ Reip. Chriſtianę (vt ipſi aſſerebãt) longè futurũ vtiliſſimũ. Et ſane ſiue pręſentes Cõtrouerſias, ſiue ea quę de Cõtrouerſiis iam tot ac tanta his totis ſexaginta annis ſcripta & diſputata ſunt, conſideremus, hoc genus ſcriptionis vel ſolum ad omnes cõponendas ſufficere, vel

Præſentis Operis neceſſitas, & vtilitas.

B certè iam ſolũ deſiderari poſſe animaduertemus. Nã quod ad prius attinet, tales ſunt hodie & eius generis omnes ferè Controuerſiæ, vt quid Eccleſia de illis ſentiat, qualis ſit circa ipſas Eccleſiæ vox, conſuetudo, praxis: quas leges, quę decreta iam olim atq; hodie de rebus nũc cõtrouerſis Eccleſia tulerit, omnibus ſit in re Theologica imò in fide chriſtiana vel mediocriter inſtitutis notiſſimũ atq; clariſſimũ. Olim ſane ideo hęreſes variæ multis diu impoſuerunt, ideo Arriana etiã Epiſcopis doctiſsimis, quibuſdã ſtatim ab initio inhæſit: ideo Pelagiana multos aliquo tempore doctos ac pios decepit; ideo grauis illa de Baptiſmo hęreticorũ quæſtio à minus etiã piorum & doctiſſimorũ virorũ plurimũ turbauit, quia nondũ eccleſię de illis rebus iudicium vel definita ſentẽtia liquido innotuerat. In noſtris autẽ hodie Controuerſiis quia Eccleſiæ Catholicę praxis ipſamet & cõſuetudo, publicúſq; religionis vſus contra hæreticos diſertè proclamat, eóſq; violatæ religionis & innouatę doctrinæ dãnat, in aliis verò ſubtilioribus fidei dogmatibus, plenariũ iam; Generale & Oecumenicũ Conciliũ Tridentinũ de ſingulis quid

C tenendũ ſit, definiuit: & (vt de Pelagianis ſcribit Auguſt. quorũ tamẽ hæreſis niſi in Prouincialibus quarundã regionũ Synodis, in nulla autẽ generali dãnata fuit) *dedit Proteſtãtibus Eccleſia Catholica iudiciũ, quale debuit, vbi & cauſa eorũ finita eſt*, nihil profectò aliud ſupereſſe debuit, quã quod de eiſdẽ Pelagianis doctiſſimus ille pariterq; mitiſſimus pater S. Aug. ſcribit: vt videlicet *poſt factũ illis cõpetens ſufficiénſque iudiciũ, vbicunque iſti lupi appareãt, vigilãtia & diligentia paſtorali conterãtur; ſiue vt ſanentur atque mutẽtur, ſiue vt ab aliorum ſalute atque integritate vitentur.* Hoc ſane ſolũ & vnicũ in hominibus tam apertè ab Eccleſia dãnatis ſupereſſe debebat, vt anathema à fidelibus omnibus illis diceretur, nec amplius poſt cõpetens Eccleſiæ iudiciũ de ipſorum dogmatibus inquireretur, ne nullus tandem quærendi vel altercandi & rixandi potius finis eſſet. Sed profectò vt omnium qui vnquam extiterunt hæreticorum improbitatem, peruicaciam, & impudentiam noſtri temporis hæretici ſuperant, ita viciſſim à Catholicis ſcriptoribus, ipſíſque adeo ſummis Eccleſiæ Paſtoribus atque Iudicibus magis iſtorum infirmitati obtemperatum, vel malitiæ potius ceſſum & obſecundatum eſt, diligentius

Proteſtantium cauſa iã per Eccleſiæ iudicium finita.

Lib. 3. cap. 1. con. Iulianũ.

Contra 2. epiſto. Pelag. lib 4. cap. vltimo.

Ex hoc Opere amplius ad conuertendos hæreticos præstatur, quàm vllis vnquam hæreticis hactenus præstitum fuit.

Huius Operis fructus, ac finis.

Ex hoc Opere omnes Controuersias termina ri.

Ad omnes Controuersias sopiendas id solum desiderari, quod in hoc Opere demonstratur.

Duo præcipitia [illegible] dum ratione nō Authoritate Controuersias componere volunt.

& accuratius vt in viam reducerentur, scribendo, docendo, Colloquia D & Synodos varias celebrando laboratum est, quàm vt arbitror cum vllis vnquam veteribus hæreticis actum fuerit. Certè quod nunc hoc opere in eorum gratiam præstare conamur, amplius & superabundantius est quàm vllis vnquam hæreticis olim præstitum fuisse memoriæ proditum legimus. Etenim post Ecclesiæ non competens tantum, sed & plenarium amplisśimúmque iudicium, post tam manifestas & luce Meridiana clariores singularum hodie hæresum confutationes, post tam illustrem ipsius vniuersæ Ecclesiæ praxin, & consuetudinē, tam aduersa fronte illorū plerisque dogmatibus repugnantem, en tibi nunc ipsius Ecclesiæ & notas ac signa certisśima, argumentáque firmisśima quibus eam à falsis omnibus Ecclesiis discernas, & Authoritatē præterea multiplicem atque amplisśimā diligenter assertam & ab omnibus aduersariorum cauillationibus & imposturis sedulo vindicatam: vt sane quia Ecclesiā nec agnoscunt nec audiunt amplius hæretici, Ecclesiam & liquido agnoscere & obedienter audire ex hoc opere discant: vel si discere illi erubescunt, intelligant magis alij (quod E iam firmiter credunt,) Ecclesiam esse in omnibus de fide dubiis diligenter & humiliter audiendam; eósque qui audire recusant, verisśimi nominis hęreticos esse, ideóque à fidelibus vt pestem orbis terrarū, procul fugiēdos & detestandos esse. Postremò quum de præsentibus controuersiis Ecclesia iudicauerit, vt dictum est, si Ecclesię iudicium longè esse certisśimum & infallibile, solúmque satis per se sufficere hoc opus ostenderit, profecto præsentes omnes Controuersias ex hoc solo opere componi & terminari posse cōsequenter apparet. Iam verò quod ad posterius attinet, huius generis scriptionem, quasi ad omnem nunc altercandi finem imponendum solam desiderari, vel hinc elucescit, quòd hactenus quidem de singulis fere horum temporum Controuersiis, ita grauiter, copiosè & eruditè disputatum est à scriptoribus Catholicis, vt ad Orthodoxam sententiam in singulis confirmandam, vel aduersam opinionęm refellendam, sacrarum Scripturarum, SS. Patrum, & totius Antiquitatis testimonia maximo studio collecta & annotata, apud omnes penè in numerato habeantur, víxque aliquid in hoc F genere desideretur. Id verò solum restat vt his testimoniis, huic Authoritati, acquiescere & obtemperare aduersarius velit; vt Ecclesiæ vocem Scripturas Sacras interpretantis, in SS. Patribus & tota antiquitate sonātis, audire, reuereri & amplecti non grauetur. Nam hoc nisi fiat, frustra omnis alius labor conuertēdis hæreticis impenditur, quia qui errat circa principia, impersuasibilis est: & hoc semel facto, ad reliquam fidem facile inducetur qui errat. Qui enim errat saluatis principiis, per ipsa principia reuocari potest. Istud autem vt fiat, in hoc opere studiosè contendimus. Sane tanta hodie & diligentia & eruditione & eloquentia, & omni contentione vtrinque ab Orthodoxis & hæreticis scriptoribus, disputando, scribendo, conferendo, declamando concertatum est atque pugnatum in singulis fere Controuersiis, vt qui ingenio & studio, qui ratione & argumentis, non Authoritate legitima, litem hanc acerbisśimam componere se posse arbitrati sunt, plerosque ex indoctioribus ita dubios & hinc inde ambigentes ac fluctuantes reddiderint, vt in duo præcipitia plane extrema sibíque contraria inciderint

A derint: dum quidam ſane ad deſperationem propemodum adducti, inueniri liquido veritatem non poſſe exiſtimant, penéque in Academicorũ ſententiam cogitationum ſuarum fluctibus & impetu ferũtur: Alij in vnaquaq; hodie ſecta & religione (quandoquidem ſingulæ & Chriſti nomen profitẽtur, & fidei fundamenta vt illis videtur, tenent) ſalutem homines certò cõſequi poſſe aſſeuerãt, contentiones autem hodie de religione factas ad fundamenta ipſa fidei Catholicæ non pertinere, ſed partim ſubtilium, partim inanium quæſtionum vel non neceſſarias diſputationes vel otioſas eſſe rixas arbitrantur. Sed vtroque hoc hominum genere nihil vanius, nihil peſtilentius. Itaque prioribus illis merito ſatisfacere debet, quod Auguſtinus ille ter maximus Eccleſiæ Doctor in eiſdem olim animi fluctibus conſtitutus, ſibi ſatisfeciſſe, & tumultuanti animo pacem ac ſerenitatem reddidiſſe ipſemet ſcribit. *Sæpe, inquit, ego intuens quantum poteram, mentem humanã tam viuacem, tam ſagacem, tam perſpicacem, non putabam latere veritatem: niſi quòd in ea quærenda modus lateret: eundémque ipſum modum ab aliqua diuina Authoritate eſſe ſumendum. Reſtabat quærere quænam illa eſſet Authoritas, quum in tantis diſſenſionibus ſe quiſque illam traditurum polliceretur.* Hæc ille. Hac autem Authoritas (qua profecto omnis fides nititur, vt ſciẽtia ratione) in veritate fidei tradenda atque explicanda, quæ tandem, qualis & quanta & penes quos ſit, & quomodo, hoc in Opere via & ratione demonſtrare contendimus. Et ſane non eſt illa alia quàm quæ ab ipſo Auguſtino eodem in loco paucis interiectis, amico ſuo honorato adhuc Manichæo, & omni vento doctrinæ pueriliter circumuecto, ſapienter his verbis ſuggeritur. *Si iam* (inquit) *ſatis tibi iactatus videris, finémque huiuſmodi laboribus vis imponere, ſequere viam Catholicæ diſciplinæ, quæ ab ipſo Chriſto per Apoſtolos ad nos vſque manauit, & ab hinc ad poſteros manatura eſt.* Hæc ille. Hanc viam Catholicæ diſciplinę, hãc rationem quam in docendo & iudicando de fide Catholica Eccleſia vtitur, vſa ſemper fuit, & vti debet, nos in hoc Opere ſtudioſè oſtendere digitóque demonſtrare, iuuante Deo, conati fuimus. Poſterioris autem generis opinatores, ídque in tanta & tam immenſa tot ac tantarum hæreſum colluuie

Veritas fidei niſi Authoritate non inuenitur. De vtilitate credendi c. 8.

B

Vbi ſupra. Via catholica diſciplina.

C hodie graſſante, ſicuti ſupra ex parte recẽſuimus, neſcio an in numero Chriſtianorum haberi queant. Quis enim Chriſtianus neſcit aut non credit, *vnũ eſſe Dei & hominũ Mediatorem Ieſum Chriſtum*, de hoc Mediatore *vnã eſſe fidẽ, vnum Baptiſma*; huius vnius fidei vnam eſſe & *eandem Regulã in qua permanere* omnes, vtcunque in rebus præter fidei ſubſtantiam *vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet*, diligẽter præcipit Apoſtolus, vltra & citra quã nihil eſt de fide credẽdum? Hanc Regulã non in ſolo Symbolo Apoſtolico contineri, ſed alia quàm plurima ad fidem neceſſaria complecti? Hãc Regulam in vna Eccleſia Catholica doceri, tradi, conſeruari, extra quã non eſt ſalus, quia extra Corpus Chriſti quod illa eſt, Spiritus Chriſti eſſe non poteſt? Denique ſic cuſtodiri, tanta religione & obſeruãtia coli, ac retineri, vt ne latũ quidem vnguẽ ab ea diſcedere cuiquã liceat: ſed quẽadmodum in lege morum, *qui offenderit in vno, factus eſt omniũ reus*, ita in doctrina fidei qui vnũ articulum pertinaciter negauerit, nullã prorſus fidẽ habere cẽſendus ſit. Hęc, vt dixi, nemo chriſtianus ignorare poteſt, quia ad principia ipſa & fundamẽta fidei Chriſtianæ hæc omnia pertinent. Si quis tamen ita paruulus in Chriſto eſt

1. Timo. 2. Epheſ. 4. Philipp. 3. *Non eſt Chriſtianus qui in vnaquaque hodie ſecta ſalutẽ acquiri poſſe iudicat.*

Iacob. 2.

hæc vt ignoret, inueniet in hoc opere, vnde de singulis instructus in virum perfectum euadat, maximè si quæ de Mediis Iudicij Ecclesiastici libro 7. & quæ de ipsius Ecclesiasticæ vocis necessitate atq; infallibilitate lib. 8. denique quæ de erroris & peccati in Ecclesia tolerati magna discrepantia in libro tertio, obiter disseruimus; ac postremo quæ de fraudibus Protestantum circa Ecclesiæ notas describendas disputauimus, vbi huius dementissimæ opinionis ne dicam Atheismi fundamenta in Lutherana, Melanchthonica, ac Caluiniana doctrina manifestè iacta euertimus, diligenter aduertet. Præterea circa veteres hæreses refutandas Controuersię de Ecclesia pertractatio & discussio non fuit fortasse perinde necessaria. Illæ enim fere omnes particulares erant, & in certo aliquo dogmate constitutæ, quæ propriis argumentis non adeo difficulter solui & conuinci poterant. Hæreses autem hodiernæ vniuersales quodammodo sunt, & vniuersam religionem Catholicã conuellunt. *vix vllum* (ait Caluinus de Catholicis) *cum ipsis conuentum possumus habere, in quo non aperta nos idololatria non polluamus.* Hoc est dicere, nihil est in Catholica Religione atque doctrina, quod istorum hominum vniuersa quædam hæresis seu Apostasia potius non contaminauit, & aliquã ex parte labefactare conata non est. Omnes Catholicæ doctrinæ vias (via enim Regia publica & trita est ipsa Catholica) velut infestissimus latro hæresis hodierna obseruauit, obsedit, occupauit: vt nusquam fere in eius dogmatibus versari liceat, vbi non aliquid hodie arrodat hæreticus, ex aliqua semper parte insidietur, alicubi semper infestet, obganniat, aduersetur. Denique ita nunc in nouissimis istis diebus creuerunt cum tritico zizania, vt vix per zizania locus sit tritico, vix per hæreses vlla fidei pars tuta & intacta relinquatur. Ita quasi febris quædam Ethica vniuersum Religionis Christianę corpus hodiernæ hæreses occuparunt. Debent ergo hodiernæ hæreses, non propriis tantum argumentis singulæ confutari, vt olim pauciores quum essent sed etiam communibus & generalibus armis quasique coniunctis totius ecclesiasticæ armaturæ copiis, oppugnari, opprimi, prosterni. Communis ergo iste & generalis Ecclesiasticæ Authoritatis locus vel maximè erat hoc tempore explicandus, roborandus, & ab aduersariorum cauillis ac technis dexterè asserendus. Adde quòd plæręque hodie hæreses directè contra Ecclesiam eiúsque Authoritatem pugnant. Itaque contra negantes principia & ipsa religionis fundamenta conuellentes; ipsa principia, vt saluti aduersariorum sociorúmque securitati consulatur, necessariò stabilienda fuerant, non solum vt expeditius & facilius, sed etiam vt solidius planéque inuictè aduersarij cõfutentur. Profectò cùm contra Ecclesiam in parte Nouatiani, in vniuersum verò Donatistæ pugnarent, diligenter contra illos Sanctissimus Martyr Cyprianus tum in Epistolis suis sæpe, tum etiam ex professo in libro de vnitate Ecclesiæ, siue de simplicitate prælatorum, vt vetustior habet editio, scripsit. Contra hos verò Optatus, toto libro secundo contra Parmenianũ, veram Ecclesiam describit atque defendit; copiosiùs autem S. Augustinus etiam ex professo, librum quoque de vnitate Ecclesiæ conscripsit; ipsámque Ecclesiæ Authoritatem quàm plurimis in locis hæreticorum furori opposuit

Lib. 1. cap. 13.

Quare præsentibus hæresibus refutandis hoc scripti genus est necessarium.

Institut. lib. 4. ca. 2. par. 9.

Præsentes hæreses, quasi febris ethica vniuersum Religionis corpus occuparunt. Generalis ecclesiasticæ Authoritatis locus hoc tempore necessariò explicãdus.

Veteres de Ecclesia Scriptores.

D

E

F

A oppoſui; vt ſuis in locis hoc in opere commemorabimus. Scripſit quoque de Eccleſia librum Melito Sardenſis Epiſcopus doctiſsimus, ſtatim poſt Apoſtolorum tempora (vt cōmemorat Hieronymus) haud dubiè propter hæreticos etiam ea tum ætate Eccleſiæ contradicentes. Et quidem ſi tanta huius argumenti neceſsitas hodie non eſſet, quæ tamen eſt vel maxima, vtile tamen eſt extare in Eccleſia & in fidelium manibus verſari, de ipſa vera Eccleſia eiúſque multiplici & varia circa Iudicium fidei Authoritate, diſputationem aliquam & explicationem, quantū fieri poteſt, accuratam & ſolidam: quæ quidē & contra omnes hęreſes Antidoti, & ad ſanę doctrinæ conſeruationem Amuleti loco eſſe queat. Qualem ſane etſi hanc noſtram eſſe nullo modo exiſtimamus, ſed à tanti operis perfectione longè illam abeſſe ingenuè fatemur, & verè iudicamus, attamen vt talis eſſet, quantum ſane in nobis erat, adlaborauimus: hoc ſaltem (vti ſperamus) aſſecuti, vt via & ratione nonnihil præmonſtrata, occaſionem doctioribus dederimus, quod nos conati ſumus, aliquādo perficiendi, & hęc initia noſtra ad vmbilicum B tandem & perfectionem perducendi. Arbitramur enim ad ſopiendas tandem omnes Controuerſias nullam vtiliorem poſſe diſputationem iniri, vtcunque paulo dilutior & minus ſubtilis, magníſque propterea ingenijs cōtemptibilior fortaſſe videatur. Lac enim certè eſt, non ſolidus cibus, paruulis tamen & his temporibus imprimis neceſſarius.

In Catalogo Scriptorum eccleſiaſticorum.

Eccleſiaſtica Authoritatis locus per ſe cognitu digniſsimus.

Quam ſane ob cauſam & multi hac ætate hoc Argumentum de Eccleſia eiúſque Poteſtate ſibi tractandum & explicandum ſumpſerunt. Et primum quidem præter communium locorū tractatores pene innumeros, qui omnes hunc locum de Eccleſia diligenter tractarūt, ex profeſſo primus, vt opinor, Iacobus Noguera Decanus Viennenſis anno 1560. eleganti ſermone Eccleſiam veram eiúſque Authoritatē duobus libris aſſeruit: ſed breuius & ſuccinctius quàm res tanta tractari debuit, nec etiā quod propoſuerat, perfecit, aliis (vt videtur) negotiis impeditus. Scripſit Melchior Canus vir doctiſſimus inter libros locorum Theologicorum, Opus variæ & excellentis eruditionis, de Eccleſia quoque librum vnum, atque item de SS. Patrū Au-C thoritate librum alium, aliáque nonnulla huic noſtro Argumento affinia. Idem præſtitit Albertus Pighius vir magni zeli & acris iudicij, in libris de Eccleſiaſtica Hierarchia. Sed Eccleſiæ magis Authoritatem ídque in genere demonſtrare, Ordinémque in ea à Chriſto poſitum, quem Babylonica horum temporum hæreſis confundere penitúſque è medio tollere contendit, aſtruere & explicare, quàm vel Eccleſiam ipſam vbi & penes quos eſſet diligenti inquiſitione inueſtigare, vel eius multiplicem & excellentem Poteſtatem via & methodo (quod nos hîc conati ſumus) exponere & confirmare, propoſitum vtrique fuit. Edidit quoque eodem fere tempore vir doctiſſimus & optimus, nunc autem Levvardenſis in Phriſia vigilantiſſimus, longéque digniſſimus Epiſcopus, Petrus Cuneri de proprietatibus Eccleſię libellum vnum, ſed eleganti magis breuitate, argumentorum notas & ſemina commonſtrando, quàm accurata diſputatione rem tantam pertractādo. Scripſerunt quoque de hoc Argumenti genere varia, duo præclara huius ætatis lumina, Illuſtriſſimus Cardinalis Hoſius, tum contra Brentij prolego-

Scriptores moderni de Eccleſia eiuſque Authoritate.

Iacobus Noguera Decanus Viennēſis.

Melchior Canus.

Albertus Pighius.

Cunerus Petri.

Cardinalis Hoſius.

Petrus à Soto. mena, tum in Confeßione Polonica, & venerabilis ac eruditißimus vir Petrus à Soto in defensione Catholica contra eundem Brentium. Sed obiter magis, & strictim quàm vel ex proposito vel copiose istud argumentũ tractarunt. Scripsit quoque ante paucos annos, opus egregium huic nostro in

Nicolaus Sanderus. quibusdam affine, vir doctißimus & optimus Nicolaus Sanderus, noster à prima ætate amicus suauißimus, cui titulum dedit *de visibili Monarchia Ecclesiæ*. In quo quidem Opere, quod nos in secundo, tertio, & sexto huius disputationis nostræ libris, ex Scripturis ipsis de veræ Ecclesiæ forma, eiúsque Supremo Capite demonstrauimus, rationibúsque firmauimus, (Protestantum vbique fere omnium, certè præcipuorum & fraudibus detectis, & argumentis confutatis) id ille de facto ita se habuisse, luculenter Lectori ad oculum demonstrauit. Reliquas verò disputationis huius nostræ partes nõ attigit: satis habens Ecclesiæ visibilem faciem, cursúmque perpetuum sub vno Primario Capite demonstrasse, & à Magdeburgensium cauillationibus asseruisse. Nuperrimè verò & quidem postquam hoc Opus iam totum in scholis dictaueramus, varij huius Argumenti tractatores prodierunt, quasi hoc agente per instrumenta sua diuino Spiritu, vt de hoc argumento plenißimè & locupletißimè fideles (quibus eius luculenta cognitio tam est necessaria, vt nihil magis,) tandem instruerentur. Nam anno quidem 76. Ge-

Gerardus Iansenius. rardus Iansenius Presbyter de vera Ecclesia eiúsque Authoritate tractatus decem in lucem emisit. Cuius libri titulum cùm in Catalogo Nundinarum Franckofordiensium viderem, vehementer sane gaudebam, existimans illud iam diligenter præstitum ab alio fuisse, in quo ego (finita iam dictatione nostra scholastica) limando & excolendo, atque in formam quam nunc habet redigendo, laborare tùm cœperam. Sed postea librũ nactus, animaduerti virum optimum & eruditum declamatoriè magis & exhortatoriè quã vel methodicè vel iusto argumentorum pondere hoc argumẽti genus tractasse: & quidem de ipsa Ecclesia in se copiose, de eius verò Authoritate parcius disputasse, denique in hæreticorum argumentis refellendis non ad-

Martinus Eisengrinus. modum laborasse. Prodijt quoque anno sequenti Martini Eisengrini viri vndequaque doctißimi de Ecclesia liber vnus, in quo quidẽ ex Scripturis & ex patribus ingentem testimoniorum farraginem pro Ecclesia vera demonstranda eiúsque Authoritate asserenda studiose collegit, aduersariorũ quoque obiectiones maximo numero collectas succinctè confutauit. Sed est ille liber argumentorum & locorum ad hoc argumenti genus tractandũ diues potius quoddam penuarium, vnde facilè expromi queant, quibus veritatem Catholicam solide astruas, & falsitatem hæreticam refellas, quã ipsius huius argumenti solida & artificiosa tractatio. Enumerantur enim, non tractantur, non explicantur, non accommodantur rei præsenti prædicta te-

Henricus Blyssemius. stimonia & argumentorum solutiones. Prodijt denique eodem anno defensio Assertionum Theologicarum de vera Ecclesia Authore Henrico Blyssemio ex Societate Patrum Nominis Iesu: in qua sane multa pro veritate Catholica asserenda erudite & solide disputantur. Quid verò in hoc præsenti opere à nobis præstitum fuerit, vel supra, vel præter alios qui hoc Argumenti genus ante nos tractarũt, malo lectoris sit iudicium quàm vt à me

lector

A lector audiat. Sane illud maxime spectauimus & studiose semper conati fuimus, primum vt via aliqua & ratione cômoda vniuersum hoc & amplissimû argumentû tractaremus: quod an assecuti fuerimus, ex principiorum fidei doctrinalium Analysi, quam in fronte totius operis, & in primi libri principio collocauimus, iudicabit lector: deinde vt veritate Catholica solidè ac plenius confirmata, eadémque confirmatione à cauillationibus aduersarijs diligenter asserta & vindicata, postea hæreticorû huius ætatis vel fraudes vel dolos aperirem, vel cogitationes vanissimas, illorû tamen animis altissimè impressas amouerem, vel denique argumentis ipsorum non quidem omnibus sed iis quæ præcipua videbantur, plene satisfacerem. Postremo vt hoc totum breuiter & succinctè, quantum ipsa rerû & argumentorû natura patiebatur, præstarê. Atque hinc sane factû est, vt in hoc nostro opere præter rerum & argumentorû suppellectilem, nihil præterea ornamentorû côspiciatur. Nullæ hîc sunt vel declamationes, vel exhortationes, vel amplificationes, vel denique ad affectus excitandos interrogationes illæ rhetoricæ, subiectiones, conuersiones, & his similia, quæ ad dicendi ornatû spectant, schemata. Itaque docetur hic lector: non admodû vel mouetur vel etiam delectatur. Nempe aliud est ex Cathedra scholastica docere, aliud in Cathedra oratoria perorare. Et Auditoribus in schola non verba, sed res & argumenta fuerant dictanda. Ignoscet itaque prudens lector, si in doctrinalibus fidei Principijs demonstrandis, nuda doctrina & demôstratione simplici vsi fuerimus. Quanquâ tamê in duobus postremis libris, quos sane Auditoribus, vt hic habentur, non dictauimus, sed argumentorû tantû notas & semina ad huius tum argumenti exitû properantes illis excipienda tradidimus, liberiore stilo rem prosecuti sumus, ideóque aliquid interdum, etsi parcius, mouendis affectibus dedimus. Iam verò etsi quidem permultas huius operis partes ab alijs (vt iam recensuimus) antea tractatas legere licet, aliqua tamen hic sunt, eáque in hoc Argumêti genere maxime cognitu necessaria, quę à nemine (quod sciam) hactenus pertractata, hoc nostro primùm labore prodeunt: vt veræ Ecclesiæ plenissima definitio, quodque sola Romana illa sit, Protestantum verò multitudo illa esse non possit, multiplex & luculenta demonstratio, toto libro 4. Multa etiam in lib. 7. de Medijs Iudicij Ecclesiastici, totus quoque liber 8. de Potestate Ecclesiæ formaliter in seipsa considerata, totúsque itê liber 10. & 11. de Authentica sanctas Scripturas interpretâdi Authoritate, déque ipsius interpretationis vijs & Mediis, aliáque nonnulla. Habes Christiane Lector & huius laboris nostri suscepti causas, & Operis totius Argumentum, & in ipsa Argumenti tractatione, quid à nobis expectare debeas, breuiter explicatum. Quòd si ex eo aliquis ad te fructus perueniat (qui quidê qualis & quàm varius esse possit, si eo diligenter vti velis, sub finem totius Operis in ipsa peroratione enumeratum habes,) da quidem gloriam & laudem soli Deo, qui ista nobis dedit velle, dedítque perficere. Nobis autem si aliquid commeriti videmur, vniuersæ mercedis loco, piarum Orationum tuarum subsidia aliquando impartire. Vale.

Modus scriptionis præsentis qualis.

Quid in hoc Opere singulare tractetur.

CONTROVERSIARVM SINGVLARVM ET LIBRORVM CAPITA.

Controuersiæ Primæ Liber primus: de vera Ecclesia in se.

A

Controuersiæ primæ Liber Secundus.

Controuersiæ primæ Liber Tertius.

Controuersiæ primæ Liber quartus.

Roma-

Liber Sextus de Supremo Iudicio Ecclesiastico in causa fidei vbi consistat.

Liber Septimus & Controuersia tertia de Iudicij Ecclesiastici mediis.

Quum

Liber Octauus & Controuersia Quarta, de Ecclesiæ Potestate in seipsa formaliter considerata.

Liber decimus & Controuersia sexta, de interpretatione Scripturarum, & primum à qua Authoritate, si ab aliqua, petenda illa sit.

FINIS.

ΡΙΧΑΡΔΟΣ Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ὁ Αγγλὸς εἰς τὰς ιβ. Βίβλους τὰς ἑπομένας.

Ἄσμασι Πιερίοις πρὸς Ολυμπον ἀροιενοὶ ἄλλοι,
Τοιάδε μυσσοπρεπῶς οἷς φίλον ἐστὶ λέγειν,
Ρώμης ὀψιτέρησι τε παλαιῆς τ' ἔργα στρατηγῶν,
Ἴωντε κλυτῶν ὁπόσους Ηλιε φαντας ἴδες.
Αλλὰ πάρεστε ἅπαντες, ὅσους γλυκὺς ἵμερος αἱρεῖ
Ειδος Αληθείης ὄμμασι θεῖον ὁρᾶν.
Καὶ τὰ μάλιστα οἱ Αγγλοι, ἅπασι μάλιστα δ' ἐν Αγγλοις,
Ποιμένος Ουϊκάμου πῶϋος οἷες ὅλου.
Ποιμενος Ουϊκάμου, ὃς φροντιστήρια διτλὰ
Ξηλῳ Επισκοπρεπεῖ, χερσίτε πῆξε σοφαῖς·
Ουχ ἵνα αἱρέσιος καὶ σχίσματος ἔργμα τεθάλπῃ
Αλλ' ἵνα τῆς καθ' ὅλου δόγματα δια τρέφῃ.
Πώεος οἷες ὅλου, ὑγξαῖστε παρ Ισιδος ὄχθαις,
Ουέντησιτε ὅπου λνια καλὰ πέλει.
Εξοχον ἔξοχες οὗτος ἔχει ποτὲ ποιμένα ποιμὴν,
Ηδὲ πατὴρ πατέρα, τονδ' ἱερῆ ἱερεῦς.
Καλὸν, ἀναγκαῖον τ' ἀρετῆς παράδειγμα δέχεσθαι
Οικεῖον, μάλα γὰρ κλῆρος ὁ κεῖνος ἑός.
Ες μέσον αἱρετικῶν θρασὺς ὅτι προῆλθε φαλάγγων
Τῆς καθ' ὅλου Νύμφης λαμπρὸς Αλεξίκακος
Δευτέρου Ηρακλοῦς μόχθοι τρεῖς τέτράκις οὗτοι,
Ους ἐξαντλήσας ευμενῆ Ηραν ἔχοι.
Οἷς ποιν αἱρέσιας κεφαλαί ξιμος ἵκταται Υδρα
Ηδ' ὅσον ἄλλο Διὸς παῖς ἐπέφνε τέρας.
Εν ἑνὶ γὰρ Βιβλίῳ ζητήματα πάντα τελεῖται·
Αττα δὲ ὅστις ἀνὴρ ἄλλοις ἄλλος ἔχει.
Οσσα γὰρ ἐν βίβλων ἀπορράδην κέτο πλείοσι θήκαις,
Πάντ' ἐς ἓν ἐντέχνως δεξιὸς ἦγεν ἀνήρ.
Ουνεκ' ἀποσκεδάσας δολερῶν σκότος αἱρεσιάων,
Φωτὸς ἀποστολικοῦ φαιδρὸν ἀνῆψε σέλας.
Ταῦτα πρόμος Σοφίης, Αλάνου τὸ τρισέυγενες ἦτορ,
Γρηγορίοιο κλυτοῦ Σπέρμα γαθῶντε Πατρὸς,
Ταῦτα καὶ Ουϊκάμου πρόφρων δέχεται Νόος ἀγνὸς,
Ποίμνιον Ουϊκάμου τ' αὐτὲ ποεῖντε θέμις:
Οἷστε ὅλως σπουδὴ, διὰ τὸν τετράζυγα κόσμον,
Ευσεβίης θείης δόγματα θεῖα μαθεῖν.

Εις τὸν λόγον τὸν παραινετικὸν, καὶ ἓξ ἄλλους παρὰ τῷ Δουάκῳ τυπωθέντας.

Ω Λόγοι, ὦ Αρεταὶ, ὦ Ελλάδος Ελλὰς Αθῆναι,
Πάντατε παντα δαῶν ὦ φίλα στέρνα σοφῶν,
Πάντες ὅσοις ὅσα καλὰ μέμηλε, δέχεσθε προθύμως
Ες φάος ἃ Σταπλετῶν ὁ κλυτὸς ἦγε κλυτά.
Τρεῖς λόγοι εἰσὶ τριῶν ἐγκώμια κάλλιμα φώτων
Οἶμαι, τῶν ἀγαθῶν ἤματα παῦρα πέλει.
Πρῶτος, Επίσκοπος ὢν ἔτυχεν καὶ ὁ δεύτερος, Αββᾶς
Πρωτοστάτης θείων ὁ τρίτος ἔσκε λόγων.
Πολλὰ Ριχάρδετος ἦν ἀναγνοὺς, πραϋστε σοφός τε,
Εἴ τις ἐπισκοπεῖν ἄξιος, οὗτος ἔην.
Δεύτερος Αιγύπτου μοναχῶν ἑὸς ἔσκε μιμητής·
Σεμνὸς ἀνήρ τε λόγον, σεμνὸς ἀνήρ τε βίον.
Ος τῇ ἐπωνυμίᾳ Σεμνεῖον πῆξας Ιησοῦ,
Αθάνατον ἀγαθοῦ λεῖψατο μνῆμα νόου.
Τοὔνομα δ' ὁ τρίτος, ἠδὲ τὰ πράγματα λαμπρὰ Γαληνὸς,
Ιητρὸς πέλει, οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς.
Αὖρενες ὦ χάριτες, χαρίτεσσιν ἀριθμὸν ὁμοῖοι·
Τῶν χαρίτων δὲ χάριν πλεῖον ἕκαστος ἔχων·
Τρὶς μάκαρες, Βελγῶν, τρεῖς ὦ, τρία κλίματος ἄστρα·
Τρὶς μόνιμον ἄφετος τοῖς ταμίευσε Θεὸς·
ὦ Τριάδος χαρίεσσα τριὰς πολὺ λάτρι θεουδοῦς
Σκηνὰς ἐς ὑμετέρας ἄμμι γένοιτο μολεῖν.
Ευσεβίης κοινός με γράφειν τάδε δεσμὸς ἀναγκ'·
Νῦν δ' ἴδιος δεσμὸς τῆς φιλότητος ἄγαν.
Ποικίλας οὖν ὁ λόγος κατέλεξε τέταρτος ἀφορμὰς
Αιρέσιας, πάντων ἡ κορυφαῖα κακῶν.
Αυτὰρ ἐπεὶ πλεῖστους βάλεν ἐς πυρόεσσαν ἄβυσσον
Σχίσματα Ταρταρέων ὀλεσίθυμα φλογῶν,
Ανέρος οὐκ ἔφερεν ζῆλος ζηλωτὸς ἀγαυοῦ,
Αλλὰ λόγῳ πεμπτῷ τοῦτο δίωξε κακόν.
Τοὺς ἑξακοσίους μοῦνον λυκάβαντας ἄμωμον
(Φασί τινες) Νύμφην κτήσατο χριστὸς ἄναξ·
Οἷμεν ἀληθείης μετὰ ταῦτ' ἄγνωστον ἅπασι,
Βλασφήμοις γλωσσῶν ψευδόμενοι γε λόγοι.
Τούτους στηλίτευε πόνημα Διδασκάλου ἕκτον·
Πέντα δὲ γράψ' ὑστερεῦ, καὶ πραπίδεσσι σοφῆς
Σὺν θ' ἕπεται λόγος ἕβδομος ἐν τοῖς κλίμασι Βελγῶν
Εξ γὰρ ἐν ἔμπροσθεν σύρρα τέτευχε χρόνοις.
Πνεύματος Επὶ Θεοῦ ὑπὸ τῶν χαρίτων γε βοηθεὶς,
Αιρέσεως ἀναρεῖ Εκτικὸν ὠκὺ πάθος.
Εβδομος εἰ λόγος οὖν, καταπαύσιμος οὗτος ἀριθμὸς,
Δόγματος εἴθε κακοῦ, Σχίσματος εἴθε μακροῦ·
Ωντε παθοῦσα κλαίει πληγῶν Εκκλησία πασῶν,
Καλλιόπης ἔσεται ἄσματος ὥσπερ ἐμοῖς.

Authores in hoc Opere citati.

Veteres,

Ambrosius.
Athanasius.
Augustinus.
Hieronymus.
Basilius.
Beda.
Bernardus.
Chrysostomus.
Cyrillus Alex.
Cyrillus Hierosol.
Cyprianus.
Chrysostomus.
Theodoretus.
Gregorius Nazanzenus.
Gregorius Magnus.
Eusebius Pamphili.
Socrates.
Sozomenus.
Euagrius.
Iosephus.
Irenæus.
Marcellini Chronicon.
Iustus Orgelitanus.
Iustinus Martyr.
Hilarius.
Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus.
Origenes.
Prosper.
Tertullianus.
Leo Magnus.
Gelasius.
Innocentius 1.
Constitutiones Apost.
Concilium Nicænum 1.
Concilium Constantinopol.
Concilium Ephesinum.
Concilium Chalcedonense.
Concilium Nicænum 2.
Concilium Mileuitanum.
Concilium Carthag. 3. & 4.
Concilium Lateranense sub Innocentio 3.
Concilium Constantiense.
Concilium Tridentinum.
Zonaras.
Vincentius Lyrinensis.
Pacianus Barcilonensis.
Dorotheus Tyri.
Ignatius.
Dionysius Areopagita.
Thomas Vualdensis.
Algerus.
Thomas Aquinas.
Lactantius.
Epiphanius.
Damascenus.
Philaster.
Isychius.
Fulgentius.
Guido Carmelita.
Aneas Syluius.
Durandus.
Gabriel Biel.

Moderni.

Ioan. Driedo.
Dominicus Soto.
Petrus à Soto.
Pighius.
Eckius.
Melchior Canus.
Sixtus Senensis.
Roffensis.
Franciscus Turrianus
Iodocus Tiletanus.
Marsilius Ficinus.
Thomas Caietanus.
Erasmus Roterodamus.
Paulus Aemilius.
Gaguinus.
Coclæus.
F. Laurentius Surius.
Gulielmus Lindanus.
Stanislaus Hosius.
Nicolaus Sanderus.
Rouerus Pontanus.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIA PRIMA, ET LIBER PRIMVS.

De vera Ecclesia in se.

Principiorum fidei doctrinalium Analysis, & ad vniuersum Opus introductio.

CAPVT PRIMVM.

B

CONSIDERANTI mihi vastum illud & immensum Controuersiarum Chaos quod hodie Religionem Christianam ita perturbauit, vt pessundata penè videatur, ex illis omnibus quædam mihi Principales, quasíque cæterarum omnium Capita & fontes esse visæ sunt, in quæ tanquam in doctrinalia quædam Principia omnia probationum media resoluuntur: quibus semel accuratè pertractatis, & ordine explicatis, aliquis tandem Controuersiarum finis & exitus sperari posset. Qui enim in hoc perturbato seculo de aliqua fidei Controuersia Orthodoxè disputat, is ad probationem sententiæ suæ vel ex Scriptura Sacra, vel ex aliqua doctrina non scripta, quam traditionem Ecclesiasticam vocamus, vel certè ex Authoritate aut Patrum aut Conciliorum aut Decretorum Rom. Pont. testimonium adferet. Scripturam aut negabit Aduersarius, aut aliter interpretabitur. Reliquam Authoritatem & Traditionẽ vel contemnet prorsus, & ad solas Scripturas tanquam ad vnicam disputationis de fide Normam appellabit, vel certè non eo gradu ac loco habebit, quo habere Christianus omnis & Catholicus debet. Orthodoxus contrà tum C Scripturam ipsam, tum interpretationem eius vt pro certa & infallibili afferatur, non nisi ex Authoritate Ecclesiæ tueri ac defendere conabitur. Traditionem quoque & Authoritatem omnem prædictam, siue negetur, siue extenuetur, vel ab Ecclesiæ testimonio, vel etiam ex Scripturis asserere & propugnare contendet. Aduersarius ergo negabit necessariò vel in Scripturis exponendis Ecclesiæ Authoritatem prætensam, vel præter Scripturarum testimonium vllam iudicandi Potestatem in Ecclesia esse: siue illa ex Traditione, siue ex Patribus, Conciliis, Decretis Rom. Pont. desumatur. Est hic igitur ab Orthodoxo Ecclesiæ Authoritas ex omni eius parte necessariò defendenda. Et primùm quidem demonstrandum est eam Ecclesiæ Authoritatem esse, vt etiam non Scriptam doctrinam tradere queat: deinde Scripturas interpretandi illam habere Potestatem & maximam & infallibilem: Quin & Scripturas quoque ipsas taxandi & consignandi facultatem, certóque canonicas ab Apocryphis discernendi penes illam esse. His tribus demonstratis, reluctari adhuc potest aduersarius, vt Ecclesiæ Authoritatem in his omnibus probabilem quidem fortasse, sed non certam & infallibilem, liberam quoque non necessariam, humanam denique, non diuinam esse affirmet: itaque testimonium & iudicium eius vel repudiari posse vel non necessariò esse recipiendum, vel denique non nisi humanum ideóque fallax esse contendat. Et hic ergo demonstrandum est ab Orthodoxo, Ecclesiæ vocem & testimoniũ certum esse atque infallibile, necessarium, planéque suo modo diuinum. Quin & hoc

demonstrato, dubitabit adhuc aduersarius, penes quos sit hæc tanta quam Ecclesiæ D esse dicimus, Potestas & Authoritas, eámq; vel ad quemuis fidelē, vel ad paucos Spiritu donatos, vel etiā ad pios Magistratus pertinere asseret: ideóque ab illis tum Scripturas, tum Scripturarū sensum accipiet, & an aliquid extra Scripturas in fidē recipiendum sit, discet. Et istud ergo necessariò constituendum est penes quos sit Ecclesiastica illa Potestas de quæstione fidei iudicandi. Verùm & hoc constituto, quia non sine Mediis quibusdam hoc Ecclesiæ iudicium exercetur, & illa quoque media explicanda sunt, vt intelligat aduersarius rectè agere Ecclesiam quum in iudicio dogmatis præter Scripturas ipsas, alia multa adhibeat media: vt Regulam fidei seu cōsensum Ecclesiæ, Patrum item consentientes sententias, denique Conciliorum & Rom. Pont. Decreta & Responsa. Quibus sanè omnibus demonstratis, adhuc hæsitare aduersarius potest ac dicere, etsi illa omnia concedantur, tamen tutum se esse quia apud se & suos vera Ecclesia est, non apud alios: ideóque omnem istam Potestatem quam Ecclesiæ asserimus, nihil ad nos pertinere. Est igitur postremo loco demonstrandum, vbi & penes quos sit vera Christi Ecclesia, illa inquam cuius tanta & tam latè patens Potestas asseritur. Qua sanè demonstrata, & semel agnita, non habebit aduersarius fidei quod vltra replicet; nec Catholicus quod circa probationum principia vlterius inquirat. Atque hæc sane omnia ponenda erant non demonstranda, nec contra huiusmodi aduersarios ipsa iam Principia negantes, vel disputandum erat, si iure omnium disciplinarum vti liberet. Demonstrabit tamen ea non illibenter Orthodoxus: partim vt E aduersariorū incredibilis amentia, & causæ Catholicæ firmitas magis elucescant; partim vt sicut in toto genere disputandi, sic etiā in probandis ipsis Principiis aduersario cōdescendatur. His autem vt dixi demonstratis, non habebit vltra aduersarius quod replicet, nisi fortè ne esse quidem vllam in terris Ecclesiam perfricta fronte negaret, quod tamen hodie aduersariorum nemo facit; nec si faceret, audiendus magis esset, quàm si Christum venisse aut Deum esse vel res humanas curare negaret. Ad atheismū enim ista potius quam ad hæresim propriè & proximè pertinent. Dico proximè, quia etiam Ecclesiæ Authoritatem negare, ad atheismum quoque valde prope accedere olim iudicatum est. Sic enim hoc nomine Aëtius apud Socratem in hist. Ecclesiastica, & Eunomius à D. Hieronymo, & Arius apud Athanasium ἄθεοι vocantur. Quemadmodum ergo in omnibus disciplinis fit, vt quæ artis perfectissima sunt, quasique conclusiones vltimæ, ante omnia animo proponātur, & ferè sola aut certè potissimùm spectentur; ipsa tamen elemēta & prima Principia necessariò primo loco addiscantur (quod enim intentione primùm est, actione postremum est) sic sanè & in præsenti disputatione, vt quàm fieri potest ordine aptissimo procedatur, ab illa quæstione quæ in facta iam Analysi postrema est, in quam tota fere contentio de religione desinit, incipiemus: sic ordine ad alias inde pendentes procedendo.

Lib 1.ca.18. in Episto. ad Pammachiū & Oceanum. Sermo. 1. cōt. Arianos.

Itaque vt omnium principiorum quæ in controuersiæ examine & doctrina fidei afferri solent & possunt, clara & perspicua fiat demonstratio, vt ita semel aliquis sit Cō- F trouersiarum finis & exitus, primò & ante omnia Quæstionem de Ecclesia; quid sit (nam de quæstione an sit, nulla vt diximus est Controuersia) tractabimus. Videlicet vbi & penes quos sit vera Christi Ecclesia demonstrabimus: & erit illa prima longeq; amplissima Controuersia. Demonstrata semel vera Ecclesia, ad quæstionem quomodo sit descendentes, de eius Potestate & Authoritate non quidem omni, sed ea tantùm quæ in fidei dogmate iudicando versatur, agemus: & primò quidem de eius subiecto, penes quos scilicet est illa Potestas quā Ecclesiæ esse dicimus, penes omnes ne an paucos, & quos paucos. Vbi etiam de primario huius Potestatis subiecto Petri successore inquiretur. Et hæc erit secunda Controuersia. Vbi de Subiecto constiterit, de mediis disputabimus; quibus vti possunt ac debent illi penes quos Ecclesiastica Potestas & de fide iudicandi Authoritas est: & erit illa 3. Controuersia. Quia verò demonstrata Ecclesia, & ipsis in Ecclesia de fide iudicibus ac Magistris, Mediis quoque quibus vtuntur constitutis, tamen qualis sit illa Potestas quam exercent, formaliter in seipsa considerata, adhuc dubium manet, Quarta Cōtrouersia erit de illa Potestate in seipsa, sitne videlicet libera an necessaria, probabilisne tantum an etiam certa & infallibilis: denique humanáne an diuina. At verò quia & istis constitutis, tamen quanta sit hæc Potestas & quàm latè pateat, adhuc ambiguum esse potest, de huius potestatis Ecclesiasticæ obie-

Controu. 1. Controu. 2. Controu. 3. Controu. 4. Controu. 5.

A cæ obiecto materiali differemus; & in quinta Controuersia, an ad ipsas S. Scripturas taxandas & consignandas illa se extendat, disputabitur. In 6. Controuersia, an Scripturarum interpretatio certa & infallibilis ab Ecclesia peti possit ac debeat, quibus etiam mediis ea in re vtatur vel vti debeat, inuestigabitur. In septima postremò Cōtrouersia, an ad aliquod dogma fidei non scriptum, sua tamen Authoritate nobis tradendum, Ecclesiæ iudicium se porrigat, disputabitur. Quibus omnibus diligenter & accuratè explicatis atque ordine pertractatis, omnium Principiorum doctrinalium & probationum quæ in causa fidei docenda ac demonstranda afferri solent, possunt, ac debent, perfectissima Norma constituetur; vt tandem litigandi & controuertendi finis hac via & ratione reperiatur: reperto videlicet omnium de fide Controuersiarum certo & supremo iudice, ad cuius vocis arbitrium tota lis componenda est: constituta etiam certa & infallibili totius veritatis Norma, & Regula secundum quam omnes de fide disputationes ineundæ, examinandæ, & finiendæ sunt.

Controu. 5.

Controu. 6.

Controu. 7.

Sunt quidem alia fidei principia, inter quæ potissimùm enumerandi sunt Articuli fidei in Symbolo Apostolico compræhensi. Sed inter illos vnus est de credenda Ecclesia Catholica, qui tanquam transcendens quoddam & generale Principium, etiam ad ipsos primarios fidei Articulos credendos & firmiter retinendos prærequiritur, & quodammodo præcognitus esse debet: etiam si inter ipsos tanquam vnus ex reliquis enumeretur. Cuius rei causam suo loco in hoc opere explicabimus. Ex hoc autem vno

In his Controuersiis agitur de fidei Principiis doctrinalibus.

B Articulo ista quæ hic tractamus, principia profluunt. Sunt etiam & alia fidei Principia, sed certorum tantum articulorum in se, non vniuersæ fidei in causis suis. Originale peccatum cum effectibus eius, Principium & fundamentum est omnium eorum articulorum & propositionum fidei, quæ totam hominis iustificationem complectuntur, & ex illius vel ignorantia vel errore, vel omnes vel multi in illa materia errores consequuntur. Filium Dei incarnatum esse pro genere humano, Principium fidei est, & omnium illorum articulorum fundamentum qui ad materiam de Incarnatione referuntur. Deum esse trinum & vnum, Principium est omnium illarum quæstionum quæ ad disputationes de Trinitate reducuntur. Deum esse omnipotentem, esse bonum, nunquam esse iniustum, & similia, sunt etiam multarum de fide propositionum & conclusionum certa Principia & seminaria. Particularium tamen & certarum propositionū certa Principia sunt, non vniuersalia & omnium earum quæ creduntur. Nam ab iis Principijs vel ab aliquo illorum qui discedit, ab illis & illis articulis inde dependentibus, non à tota fide discedit, & ex istis tenere vnum Principium potest, altero negato. Non sic in Principiis illis aliis quæ doctrinalia dixi & de quibus in hoc opere sumus disputaturi. Hæc enim huiusmodi sunt, vt ad vniuersam fidei doctrinam, demonstrationem, & defensionem necessariò requirantur. Ita sanè vt iis sublatis atque negatis, non vnus aut alter fidei articulus, sed vniuersa fides omnésque eius articuli & propositiones pariter collabantur, quasiq; euerso totius ædificij fundamento penitus corruāt. Siquidem ista fidem in genere docent, demonstrant atque confirmāt, ideóque doctrinalia nuncupantur vt ex Analysi iam facta satis elucescit, résque ipsa loquitur.

C

Et sane si quis diligenter aduertat, inueniet horum temporum hæreses, sicuti & omnes omnium ætatum, sed præsentes maximè, Principiis plane contrariis niti: nec asserere eos tantùm aut quoquo modo tueri ea quæ in prædictis 7. Controuersiis Catholicæ assertioni contraria sunt, sed ita illa asserere atque tueri, vt contrarias illas assertiones tanquam doctrinæ suæ Euangelicæ, quam vocant, Principia, Bases, & fundamenta diligentissimè inculcent, & omnibus modis asseuerent. Quis enim nescit hoc apud omnes hodie protestantes, tanquam Principium exploratissimum, non secus ac fidei Symbolum constantissimè teneri, solas scripturas esse sufficientissimam fidei regulam & Normam; & hoc tanquam caput & arcem totius de religione Controuersiæ illos vnanimiter tueri ac defendere? Rursum Scripturarum interpretationem nullo modo Ecclesiæ alligatam esse, aut ab eius voce pendere, sed liberam esse & donum piorum, nempe illus Spiritus, qui spirat, vbi vult, æquè illos constanter ac mordicùs ad vnum omnes tueri? Denique Scripturas ipsas non ex Ecclesiæ iudicio & determinatione nobis innotescere, sed per se, & sua quadam luce propria atque commendatione? Hæc tanquā certa & indubitata principia eos omnes firmissimè amplecti, strenuéque propugnare, nemo qui in eorum libris versatus est, ignorare potest. Iam verò pari constantia & cer-

Protestantium Principia esse his contraria.

4\. titudine omnes in vniuersum protestantes, Ecclesię Authoritatem, tam ratione Subie-
5\. cti & in quibus illa ponenda est, quàm ratione Mediorum quibus illa vtitur, siue S. Patrum consensum, siue antiquæ fidei regulam, siue Concilia ipsa proferas; penitus contemnere atque explodere vtinam certum & clarum non esset. Enimuerò quod ad primarium huius Authoritatis subiectum attinet, Petri videlicet successorem & supremũ Ecclesię Pastorem, *Nos*, ait Caluinus, *scelerati illius & abominandi sub Antichristo regni ducem & antesignanum apud nos facimus Romanum Pontif. Apud nos*, inquit, *facimus*. Quasi de re iam certa & liquidò clara, communíque omnium suorum consensu firmata & stabilita loquitur. Et reuera non tam hoc probant, quàm vt rem per se compertam, & Principiũ

Institut. lib. 4. cap. 2.

6\. quoddam per se notum ponunt protestantes. Idem quoque de ipsa Ecclesiæ Potestate in seipsa considerata formaliter statuunt; eam videlicet humanam prorsus esse, fallacẽ quoque & non necessariam. Nam hoc Principio confisi, ab eius decretis & iudicio re-
7\. cedere nihil vnquam sunt veriti. Nec secus Ecclesiam ipsam sibi solis vendicant, tanquam ex comperto iam & indubitato ponentes, in suis solis conuentibus eam reperiri. Quanquam tamen serius, & vix tandem ad hanc audaciam ab illis peruentum est, quũ initiò, Ecclesiæ in omnibus detraherent, eámque potius contemnerent, quàm sibi asserere præsumerent. Sed iis illi omnibus principiis fortissimè innituntur, quúmque in aliis fidei articulis plurimùm inter se discrepent atque dissentiant protestantes, vt in doctrina Sacramentorum, iustificationis, cultus ac regiminis Ecclesiastici: hácque occasione, in sectas valde multas & factiones abierint, (quod & nos suo loco ostendemus,) tamen in iis quas iam commemoraui assertionibus defendendis, incredibili consensu conspirant omnes. Non alia sanè de causa quàm quòd euidenter perspiciunt, hæc demũ esse schismatis & hæresis propagandæ atque tuendæ manifesta Principia & fundamẽta validissima. Quemadmodum sanè contrà, veræ & orthodoxæ religionis asserendæ, explicandæ & propagandæ principia atque fundamenta, assertiones contrariæ sunt. Hæc ergo propterea & Principia & doctrinalia meritò nuncupanda censui; eáque hac Controuersiarum professionis nostræ publicæ & ordinariæ occasione subministrata, ante omnia explicanda & demonstranda suscepi.

Explicatio vocis Ecclesiæ, quia multiplex est.

CAPVT II.

AVSPICATVRVS ergo quæstionem hanc à multis sane hodie tractatam, sed nescio an pertractatam, maximè tamen cognitu necessariam; de vera Dei Ecclesia in se, vbi & penes quos, & qualis tandem congregatio illa sit; id explicatiùs aut certiùs demóstrari non posse arbitror, quàm si certam aliquam & luculentam, plenam & absolutam Ecclesiæ definitionem, inquisitione & disputatione diligenti præmissa, tãdem confecero: eáque confecta, cui tandem hodie christianorum societati illa competat, ostendero. Fieri autem hæc inquisitio clariùs & dilucidiùs non potest, quàm vt

Ordo futuræ disputationis.

1\. falsis aduersariorum descriptionibus explosis, omnibúsque eius veris proprietatibus
2\. collectis, ita demum ex illis, tanquam ex tota sua differentia, veram & germanam Ec-
3\. clesiæ definitionem statuamus. Sed quia æquiuocum indistinctum difiniri non potest, iccirco ante omnia Ecclesiæ nomen, quia multiplex & æquiuocum est, distinguemus. Vocis quidem proprietas, vt à Græcis desumpta est, conuocationem seu concionem

Varia Ecclesiæ significationes.

1\. quamcunque multorum hominum in vnum locum congregatam designat. Sic dicitur Salomon *benedixisse omni Ecclesiæ*. Aliquando etiam & in malam partem accipitur, vt illud; *Odiui Ecclesiam malignantium*. Nunc autem vt sacram quandam & fidelium tantùm
2\. multitudinem significet, vsus Ecclesiasticus, obtinuit. Itaque, quod ante legem significabat Arca Noë & familia Abrahæ, quod post legẽ fuit domus Iacob, Cathedra Moysis & Synagoga, hoc post Christi aduentum significat Ecclesia. Rationem adfert Sãctus Augustinus, *Vt distingueremur à Iudæorum Synagoga*. Verùm & nunc quoque multa signifi-
3\. cat Ecclesia. Interdum sane triumphantem illam in cælo multitudinem, quæ vocatur ab Apostolo *Ecclesia gloriosa, non habens maculam neque rugam*. Hoc autem modo, nisi de illa triumphanti intelligi sæpe & constanter scribit Augustinus libr. 4. cap. 7. contra duas epistolas Pelagianorum, contra Donastitas post collationem, capite 8.

Paralip. 20.

Psalm. 25.

Enarrat. in Psal. 81.

Ephes. 5. Augustinus.

& (quod

A & quod præcipuum eſt) libr.2. retract. capi.19. Sic & Diu. Hieron. in cap. 31. Ieremiæ,& hos ſecutus S. Thom.3.p.q.8.artic.3. Neque verò neceſſe eſt aut etiam commodum contra tot patres (vt quidam faciunt) illa verba torquere. De hac etiam Eccleſia illæ intelliguntur ſcripturæ quæ *de tollendis omnibus ſcandalis, de regno Dei, & de Ieruſalem ſancta in qua non erit amplius luctus & dolor*, loquuntur. Item illud: *Tota pulchra es amica mea.* Sunt enim hæ voces, Ieruſalem ſancta, regnum Dei, regnum cælorum, Eccleſiæ ſynonima. Sæpius autem ſignificat in ſcripturis Eccleſia, militantem hîc in terris ſub cultu veri Dei multitudinem. Id autem variis etiam modis. Nam primùm Eccleſiæ militantis nomine intelligere poſſumus, vniuerſam illam fidelium multitudinem ab initio mundi ad finem Deum recta fide colentium. Hæc eſt illa Ciuitas Dei, quam deſcribit Auguſtinus à principio lib.13. vſque ad finem operis de Ciuitate Dei: de qua re vide etiam eundem in pſal. 128. Propter hanc vnam & perpetuam Eccleſiam Dei, dicitur Chriſtus eſſe *Saluator omnium hominum*: &, *non eſſe aliud nomen ſub cælo datum in quo oporteat homines ſaluos fieri.* Denique, *Agnum occiſum fuiſſe ab origine mundi.* Idem nempe ſpiritus omnem ab initio Eccleſiam animauit. *Habentes*, ait Apoſtolus, *eundem ſpiritum fidei. Quem eundem?* ait Auguſt. *niſi quem illi habebant per quos eloquia Dei Iudæis credita, miniſtrata ſunt?* hæc ille in opere contra aduerſarium legis & Prophetarum. Sic vocantur Gentiles *ſocij pinguedinis & radicis*: & hæc eſt vna & eadem Vinea, quam malè excultam à Iudęis, excolendam dedit Gentibus. Qua verò ratione hæc vna Eccleſia in nouum & veterem populum diuiditur, vide Augu. contra duas epiſtolas Pelagianorum lib.3.cap.4. & de Spiritu & litera cap.14. Eſt autem Eccleſia noua (quæ *regnum cælorum* nouo nomine nuncupatur, & quam ſuam propriam Chriſtus vocat Matth.16.) illa Eccleſia de cuius nũc natura inquiritur, & authoritate diſputabitur. Sed & ipſa quoque in Scripturis multipliciter accipitur. Aliquando pro tota multitudine fidelium & ouium & paſtorum, vt Matth.16. *ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et Actorum 5. *factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia.* Interdum pro ſolis paſtoribus & prælatis, vt Matt.18. *ſi te non audierint, dic Eccleſiæ.* Sæpe etiam pro ſolis ouibus, vt Actorum 20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo poſuit vos ſpiritus Sanctus regere Eccleſiam Dei.* Præterea quod de tota multitudine diximus, vel vniuerſam Eccleſiam vbique gentium diſperſam notat, vt illud ſupra Matthæi 16. & 1.ad Timo.3. *Eccleſia quæ eſt columna & firmamentum veritatis*, vel priuatam & particularem aliquam vt *Eccleſiam Dei quæ eſt Corinthi*: Eccleſiam Theſſalonicenſium & plurima huiuſmodi.

Hieronymus. Matth.13. Apocal.21. Cant.4. 4. 5. 1.Timo.4. Act.4. Apocal.13. 2.Cor.4. Lib.2.cap.8. Rom.11. Matth.21. B 6. 1. 2. 3.

Enumeratio Errorum in deſcribenda Eccleſia.

CAPVT III.

C NVNC ad definitionem eius Eccleſiæ de qua hodie Controuerſia eſt, veniamus. Ac primò, hæreticorum falſas definitiones expendemus; quibus omnibus euerſis, veram & legitimam ſubſtituemus. Sanè hæretici in definienda hodie Eccleſia ſumma (vt cæteris in rebus omnibus) inconſtantia vſi ſunt. Cùm primùm Lutherus Eccleſiam deſereret, paucorum & occultam eam eſſe voluerunt omnes, more omniũ hæreticorum, vt notat eleganter D. Auguſt. lib.2. cap. 36. de Serm. domini in monte & in Pſal.31. Propterea ſic eam definit Confeſſio Auguſtana, vt ſit *propriè congregatio membrorum Chriſti, hoc eſt, Sanctorum qui verè credunt & obediunt Chriſto.* Sic definit Muſculus in locis communibus, vt ſit communio ac *ſocietas tantùm verorum fidelium ſanctorum & electorum, conſtans fide, ſpe, & dilectione, & Spiritu Chriſti.* Huc illi etiam acceſſerunt, qui Eccleſiam definierunt; *prædeſtinatorum eſſe cœtum*: & illi poſtremò qui ſolos puros atque perfectos ad Eccleſiam pertinere docuerunt, quos phanaticos ſpiritus vocant, & ſunt maximé Anabaptiſtæ. Hi omnes hoc venenum ex Luthero ſuxerunt, qui paſſim docet obſcuram & occultam eſſe Eccleſiam Dei. Ideóque in Geneſ. cap. 28. *Eſſentialis*, inquit, *Eccleſiæ definitio hæc eſt. Eccleſia eſt locus vel populus vbi Deus habitat, ſic efficaciter, vt faciat nos intrare in regnum cælorum.* Qui autem ſic definiunt Eccleſiam, tres grauiſſimos errores inuexerunt. Vnum, ex ſolis electis ſiue bonis, ſiue malis: Alterum, ex ſolis actu bonis Eccleſiam conſtare. Tertium qui hodie Anabaptiſtarum eſt proprius, non niſi perfectorum eſſe Eccleſiam: ex quibus tribus alij

Lutheri definitio.

Quinque Proteſtantium errores circa Eccleſiæ definitionem.

duo consequuntur, esse vt plurimum & paucorũ & occultam Ecclesiam, Dei. De singulis his quinque erroribus nunc ordine agemus; vt illis depulsis, veras Ecclesiæ proprietates ac notas inuestigemus, & postea ex eisdem Ecclesiam definiamus. D

Fundamenta Erroris primi, quòd ex solis prædestinatis constet Ecclesia.

CAPVT IIII.

2 ad Timo. 2

PRIMVS Error maiorum nostrorum memoria in Ioan. Huss condemnatus est, in Concilio Constant. sess. 15. Cuius erroris fundamentum erat illud Pauli, male intellectum: *Fundamentum Dei firmum stat, nouit dominus qui sint eius.* Vnde collegit soli Deo esse cognitos, qui filij Dei essent, ideóque solos electos ad illum numerũ pertinere, siue actu boni essent, siue mali; neque enim ex præsenti aliqua iustitia, sed ex sola Dei electione membra Ecclesiæ censeri debere; ideóque nec Paulum aliquando diaboli membrum fuisse nec Iudam Christi. Ad horum insaniam accedunt plærique hodie Protestantes, licet aliud præ se ferant. Prodit se Caluinus docens, *Illam Ecclesiam quam in symbolo credere iubemur, soli Deo cognitam esse & fundamentum eius esse arcanam Dei electionem, nec alios in illam Ecclesiam recipi, nisi qui & adoptionis gratia filij Dei sunt, & spiritus sanctificatione vera Christi membra.* Hæc ille. In quibus verbis ipsissimam Hussi hæresim renouat. Cuius 4. articulus sess. 15. Conc. Constant. damnatus, est, *Conuocationem prædestinatorum esse illam Ecclesiam de qua est articulus fidei.* Sed plusculum addit Caluinus, receptionem videlicet per gratiam adoptionis quam Baptismum intelligit. Ideò ne videatur penitus Hussita, distinguit Ecclesiam quam credere in Symbolo iubemur, ab illa cuius communionem obseruare iubemur. Sic sane edoctus à Luthero, qui in cognoscenda Ecclesia duplicem Canonem ponit: fidei & charitatis. *Canone fidei non esse nobis, sed soli Deo cognitam Ecclesiam, ideóque nullum posse sanctum & membrum Ecclesiæ rectè dici, nisi diuino iudicio declaratum. Canone autem charitatis quæ optimè de omnibus iudicat, omnes Baptisatos fundamenta veræ doctrinæ tenentes Ecclesiam posse censeri.* Hæc ille. Qua fraudulenta distinctione vtitur quoq; Caluinus. Eadem etiã licet aliis verbis Melanchthon vtitur: scilicet, *Ecclesiam in membris suis esse incognitam, sed innotescere per sanam doctrinã.* Sic Musculus in locis communibus. *Loquimur* (inquit) *de Ecclesijs Dei quæ non modo vocatur per verbum gratiæ* (Baptismum intelligit) *sed etiam ab æterno electa, prædestinata & iustificata fuit.* Hac etiam de causa duplicem ponunt Ecclesiam Magdeburgenses, Centur. 1. capi. 4. quam à Christo describi dicunt Matth. 7. dum docet *latam esse viam* reproborum & *angustam portam* electorum. Et horum scilicet electorum tantummodo esse dotes illas omnes quas Christus Ecclesiæ permittit, omnes isti prænominati docent. Ex quibus constat hos omnes cum Hussitis & Anabaptistis in solis electis, & prædestinatis ponere Ecclesiam Dei, de qua hic controuertitur. Hanc ob causam, D. Augustinum nobis obiiciũt quasi ille docuerit ex solis prædestinatis esse Ecclesiam Dei, cùm in libris de baptismo contra Donatistas sic scribit; *Numerus iustorum de quibus Apostolus dicit, Nouit dominus qui sunt eius, ipse est hortus conclusus, fons signatus, &c.* & paulo post. *Ex illis omnibus qui (vt ita dicam) intrinsecus & in occulto intus sunt constat ille hortus conclusus, &c.* Rursus, vt obiicit Caluinus, sic scribit idem Augustinus: *Deus cum Christo omnia nobis donauit: sed quibus nobis? præscitis, prædestinatis, iustificatis, glorificatis: de quibus sequitur apud Apostolum. Quis accusabit aduersus dilectos Dei? Nouit dominus qui sunt eius. Ipsæ sunt Oues.* Et notatur ibi in margine, in editione Parisiensi, *hæc est vera Ecclesia.* Nempe tractat ibi August. qui sunt Oues Christi quæ audiunt vocem Pastoris, hoc est, qui sunt de Ouili quod est Ecclesia. Rursum (quod obiicit Musculus) sic contra Cresconium scribit. *Etiam nesciente Ecclesia propter malam pollutámque conscientiam damnati à Christo, iam in corpore Christi non sunt, quod est Ecclesia: quoniam non potest Christus habere membra damnata. Omnia quippe ista monstra, absit, vt intra membra Columbæ illius vnicæ computentur.* E F

Caluini sententia.

Instit. libr. 4. cap. 1.

Lutheri distinctio de duplici canone.

In lib. de Ser. Arbitrio.

Melanchthonis sententia.

Musculi sententia.

Magdeburgensium duplex ecclesia.

Obiect. ex Augusti.

Lib. 5. cap. 27

Tracta. 45. in Ioan.

Ann. 1555.

Lib. 2. cap. 11.

Confutatio

A

Confutatio eorundem.

CAPVT V.

SED nunc huius erroris fundamenta conuellamus. Quod Apostolus dicit, *Nouit dominus qui sunt eius*, de iis loquitur qui secundum Dei præscientiam, sunt eius, non de iis qui secundum præsentem statum Ecclesię sunt eius: ideóque statim subiicit Apostolus; *In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea & fictilia, &c.* quod de Ecclesia dictum post Cyprianum Aug. exponit lib. 4. cap. 12. & lib. 7. cap. 51. de Baptismo contra Donatistas. Quod ad Augustini verba attinet, in primo loco apertè loquitur Augustin. de Ecclesia non pro statu præsentis vitæ, sed pro ratione prædestinationis Dei. Idcirco in eodem loco apertè dicit; *In illa ineffabili præscientia Dei multi qui foris videntur intus sunt, & multi qui intus videntur, sunt foris.* Sed cùm prædestinatio nihil ponat in ipso prædestinato, vt docet Sanctus Thomas 1. parte q. 23. art. 2. sed est tantum ratio quędam ordinans in mente diuina, non sequitur, quia secundum præscientiam Dei, intus est & ouis est, idcirco & reuera & in seipso ouis est & intus est. Alioqui omnia etiã in seipsis æterna erunt, quia vt essent ab æterno præordinata sunt. Sic in secundo loco super Iohan. non de Ecclesia, vt actu ad Christum pertinet, sed vt à Christo præscitur, fore vt pertineat, apertè disputat. Nam post verba à Caluino citata statim subiicit. *Aliquando oues seipsas nesciunt, sed Pastor nouit eas: secundum prædestinationem, secundum istam Dei præscientiam, &c. Nam secundum illam, quàm multæ oues foris, quàm multi lupi intus?* & contra. Quid autem est hoc intus & foris, nisi de Ecclesia? Sic enim se statim exponit. *Quàm multi blasphemant in Christum credituri, & quam multi intus laudant blasphematuri?* Denique agit & Christus & Augustinus de ouibus, & de alienis, non quæ formaliter sed finaliter, non quæ secundum rei in se existentiam, sed secundum finis in Deo præsciẽtiam tales sunt: nimirum qui sic oues sunt, vt oues esse finaliter perseuerent. Nam eodem loco docet Augustinus vocem illam Pastoris quam veræ oues audiunt, & quam alienæ non audiunt, *esse vocem perseuerantiæ, qua dicit, Qui perseuerauerit vsque ad finem, &c.* vt non dubites ex Augustini sententia oues illic dici quæ finaliter perseuerant, non quę pro tempore existunt. At verò (in quo punctum huius partis controuersiæ est) non semper tales oues sunt in Ecclesia, sed erunt suo tempore, vnde eodem loco Christus dixit. *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere.* Ecce oues vocat, quæ nondum in ouili erant, sed adducendæ erant: hoc est, electæ ab æterno, sed nondum temporaliter vocatæ, nondum in Ecclesię corpus adductæ. Contrà verò multi in Ecclesia sunt qui tales oues non sunt. *Multi enim vocati, sed pauci electi.* Et rursum. *Seruus non manet in domo in æternum.* In quem locum Diuus Augustinus, *Ecclesia* (inquit) *est domus, Seruus peccator est. Non enim dixit, Seruus non erat in domo, sed non manet in domo.* Hæc ille. Quæ quidem verba ostendunt ex Augustini sententia hominem reprobum esse, nihilominus in Ecclesia ad tempus: contrà etiam hominem prædestinatum non esse semper membrum Christi. Idem alibi satis declarat. *Si* (inquit) *membra damnata cõfitentur, si conuertuntur, tunc intrant, tunc mundãtur, tunc in membris vnicæ columbæ numerantur:* quam Sententiam repetit lib. 6. cap. 29. de Baptismo, contra Donatistas. Non fuerunt ergo membra Christi, & in Ecclesia ex Augustini Sententia, ante conuersionem, licet futura aliquando essent. At ex Iohan. obiicit Musculus *si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.* i. si verè filij Ecclesiæ fuissent, vsque in finem perseuerassent. Itaque antea veri filij non erant. Respõdetur hos de quibus conqueritur Ioánes, fuisse in Ecclesia. Alioqui non dixisset, *Exierunt ex nobis*: fuisse præterea non solum vocatos, sed etiam *Iustificatos, & renouatos* vt asserit Augustinus, sed non fuisse ex electis: sic enim perseuerassent. Vnde iterum sequitur, esse in Ecclesia non prædestinatos. Tertius ex Augustino locus citatus commodius in sequentis erroris confutatione expendetur. Apertissimè autẽ sacræ Scripturæ hunc errorem confutant: vt illud, *Eratis tenebræ, nunc autem lux*: & iterum: *Iam vos non estis hospites, sed estis ciues, &c.* Similia habes in Petro, *de populo, & non populo Dei,* & iterum in Paulo, *de membris Christi, & membris meretricis,* quæ loca omnia ostendunt non semper esse membra Christi electos. Quod autem Apostolus dicit. *Qui se existimat stare, videat ne cadat: & si permanseris in bonitate, alioqui & tu excideris,* apertè docent reprobos non semper membra diaboli esse. Hunc autem errorem, hoc

Libro 5. capi. 17. de Baptis. contra Donatistas.

B Tract. 45. in Ioan.

Matt. 10.

Ioan. 10.

Matth. 20. Ioan 8. Tract. 41. in Ioan.

C Contra Cresconium li. 2. cap. 21.

1. Ioan. 2.

De bonô perseuerantiæ. cap. 8.

Ephes. 5. Ephes. 2. 1. Petr. 2. 1. Cor. 6. 1. Cor 10. Rom. 11.

Rom. 9.
1 Timo. 6.
Philip. 3.

maximum inconueniens sequitur: Ecclesiam nullam esse militantem, sed solum triumphantem. Nam in Dei præscientia, non solum vocati, electi, & iustificati sunt, qui sunt eius, sed etiam glorificati. At describit Apostolus homines huius Ecclesiæ esse *currentes in agone*. Postremò seipsum, vtiquè prædestinatum, *negat tamen adhuc comprehendisse*. D

Secundi Erroris declaratio & confutatio, quòd nimirum ex solis bonis constet Ecclesia.

CAPVT VI.

Matth. 3.
Matth. 13.
Matth. 13.
Matth. 25.

SECVNDVS Error ex solis bonis Ecclesiam constare, Donatistarum olim fuit; plenissimè à S. Augustino refutatus, vt multis aliis argumentis, ita creberrimè parabolis illis Euangelicis, in quibus dicitur quod *in area dominica* (quæ est Ecclesia) *sint triticum & palea*: quòd in *sagena missa in mare, cui comparatur regnum cœlorū sunt pisces boni & mali*, quòd in *agro dominico crescunt zizania vsque ad messem* tolleranda: quòd in *regno cœlorum cum virginibus prudentibus sunt & fatuæ*: quæ loca tractat Augustin. copiosè libr. 3. cap. 2. 9. 12. 28. contra Petilianum. de vnitate Ecclesiæ cap. 13. 15. 16. contra Donatistas post collationem cap. 4. & 6. Cyprianus lib. 4. epistola 2. contra Nouatianos circa finem. Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos circa finem. Sic *infructuosa ficus expectatur* in horto dominico, vt fructum ferat: Corinthiorum Ecclesiam agnoscit Paulus, vbi erant *fornicarij, contentiosi, superbi*. Thessalonicensium agnoscit, vbi erant *ambulantes inordinatè*. E

Lucæ 13.
1. ad Cor.
2. Thessa. 3.

Protestātes damnant Donatistas, & tamen idem docent quod illi.

1.
In cōfes. August. art. 8.
Melanchthonis argumenta & Donatistarum eadem.

2.
Matth. 13.
Contra Donatistas post collationem cap. 6.

Hac itaque tam perspicua veritate & odiosa Donatistarum memoria commoti Lutherani, cùm idem quod Donatistæ doceant, tamen id facere videri nolunt; ideo mira suffugia quærunt. Primùm Donatistas nominatim damnant, séque ab illis abhorrere profitentur, quia & verbi Dei & Sacramentorum administrationes per malos & hypocritas fieri posse contra illos & cum Catholicis asserunt, atque affirmant. Rectè hoc quidem. Sed non sola hæc Donatistarum hæresis fuit. Asseruerunt præterea Donatistæ peccatores & impios ad corpus Ecclesiæ non pertinere, ideóque se à toto orbe terrarum segregarunt, quasi diuinorum codicum traditoribus, & traditori Cæciliano impiè communicantibus. Hoc idem Lutherani sentiunt, *non esse corpus Christi qui impiè viuunt*. Quin & eisdem argumentis quibus vtebantur Donatistæ, vtitur Melanchthon in Apologia confessionis Augustanę. *Conueniunt huc* (ait ille) *similitudines Christi qui clamat. Bonum semen, esse filios regni, & zizania esse filios diaboli: agrum dicit mundum esse, non Ecclesiam.* Sic plane Donatistæ cùm eos vrgeret Augustinus verbis Cypriani docentis in Ecclesia esse zizania, *Diu contenderunt*, ait Augustinus, *quòd non in Ecclesia futura prædixit zizania, sed in mundo. Dixit enim; Ager est hic mundus, non dixit; Ager est Ecclesia. Nos autem mundū pro Ecclesia positum dicebamus, quia per totum mundum futura præfigurabatur Ecclesia: & commemorauimus illud Apostoli; Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi: qui vtique sibi non reconciliat, nisi Ecclesiam.* Hæc Augustinus, citans etiam paulò post illud Ioannis. *Non venit filius hominis vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* lib. eodem, cap. 8. Rursum cauillati sunt diutissimè Donatistæ contra parabolam Sagenæ, sed tandem *conuicti euidentia veritatis* (ait Augustinus) *malos in Ecclesia esse confessi sunt, sed occultos, quoniam sic à Sacerdotibus ignorantur, quemadmodum pisces inter retia, cum adhuc in mari sunt, à piscatoribus non videntur.* Eodem planè suffugio vtitur Melanchthon; *Christus* (inquit) *de specie Ecclesiæ dicit, Simile est sagenæ, &c.* Et docet Ecclesiam *tectam esse multitudine malorum, ne id scandalum, si mali innotescerent, pios offendat.* Idem docet Lutherus in libro de seruo arbitrio. Non est ergo dubitādum magna ex parte eādem esse Lutheranorū & Donatistarum hæresim. Sed agnoscit Melanchthon *esse malos in Ecclesia, at non esse de Ecclesia.* At nulla est hæc euasio. Nam subinfert Musculus in locis communibus: *Non pertinet ad Ecclesiam, qui non est de Ecclesia*, sic eòdem res recidit, non pertinere malos ad Ecclesiam. F

2. Cor. 5.
Ioan. 3.
3.

A *Argumenta aduersariorum quæ pro 2. Errore afferuntur.*

CAPVT VII.

Argumenta Melanchthonis & Musculi.

HIs autem argumentis vtuntur. *Ecclesia* (ait Melanchthon) *est Christi corpus, sed in quibus nihil agit Christus, non sunt membra corporis Christi, sed diaboli:* Simile format Musculus, *Quæ tribuuntur veræ Ecclesiæ, quòd sit domus Dei, ouile, Sponsa, & corpus Christi, ista non possunt nisi sanctis conuenire.* Rursum (ait Melanchthon) *Iubemur credere quòd sit Sancta Dei Ecclesia. Impij verò non sunt sancta Ecclesia: imò additur communio Sanctorum, vt intelligatur Ecclesia sola congregatio Sanctorum.* Rursum, *si Ecclesiam ponimus externam politiam bonorum & malorum, non intelligent homines regnum Christi esse iustitiam cordis. At Paulus vocat Ecclesiam, Populum spiritualem.* Adhuc: *regnum Christi est distinctum à regno diaboli. Certum est autem impios in potestate diaboli esse.* Mox ex D. Hieronymo argumentatur dicente; *Qui peccator est, & aliqua sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari.* In commentar. ad Ephes. cap. 5. Hæc Melanchthon in Apologia confessionis Augustanæ. Obiicit autem etiam Musculus Augustini verba contra Cresconium. libr. 2. capi. 21. quæ suprà habentur. Huc etiam facit illa distinctio duplicis Ecclesiæ apud Magdeburgẽses, Cent. 1. lib. 1. cap. 4. Aiunt enim, *Duplicem esse Ecclesiam Christus docet, discernens iustitiam discipulorum, & Pharisæorum; item hypocritarũ à veris piis.* Et Matth. 7. de *porta angusta & via lata*: Matt. 13. de *tritico & zizaniis.* Matth. 22. de *duplicibus conuiuis.* Matth. 25. de *virginibus prudentibus & fatuis*: Ex quibus omnibus colligunt duplicem esse Ecclesiam, Dei. Itaque, quẽadmodum olim Tatiani & Encratitæ, ex hypocrisi & superstitione: Cathari seu Nouatiani, atque Iouinianus, ex fastu & superbia: Luciferiani, ex zelo indiscreto: Pelagiani, propter liberi arbitrij vires quas impiè prædicabãt, solos sanctos ad Ecclesiam Dei pertinere docebant: sic hodie nostri vnà cum Donatistis, & ex eadem causa qua illi, scilicet, vt ab Ecclesia visibili bonorum & malorum se segregarent, idem doceant.

Supra cap. 4. in hoc.

B *Matt. 5. & 6.*

Confutatio eorundem.

CAPVT VIII.

Quot modis vniatur Ecclesia Christo.

SED vt argumentis respondeatur, illud primùm intelligendum est, quęstionem hîc esse qui demum ad Ecclesiam Dei & ad populum Dei sic pertineant, vt illo coniunctionis modo Christo vniantur, quo vnitur Ecclesia. Vnitur autem hæc militans Ecclesia Christo, variis modis. Fide primum, quã in Baptismo, qui est propterea Sacramentum fidei, profitemur. Hanc vnionem expressit Apostolus dicens: *Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma.* Vbi etiam idcirco datos esse Ecclesiæ Pastores, Doctores, &c. docet, *vt occurramus omnes in vnitatem fidei.* Hinc etiam dicit; *Omnes nos in vnum Baptizati sumus.* Est nempe fides informis, primus motus in actu gratiæ, & vnit nos Christo, licet imperfectè, vt docet Sanctus Thomas parte 3. quæst. 8. art. 3. ad 2. Vnitur quoque Ecclesia Christo per Charitatem, de qua Apostolus dicit; *In charitate crescamus in illo qui est caput, Christus.* Hanc vnitatem etiam in Sacramento dedit Christus, de quo Apostolus dicit; *Vnus panis, vnum corpus multi sumus, qui de vno pane participamus.* Vnde & Sacramentum vnitatis & charitatis dicitur: & hæc actualis est & perfecta vnio cum Christo. Sed alteruter vnionis modus sufficit, vt vniri Christo in Ecclesia dicamur. Et hæc est illa quam toties Augustinus notat, per Sacramentorum vnionem in Ecclesia permixtio & vnio. Nam hæretici sunt quidem nobiscum in Sacramentis, vel omnibus, vel pluribus, vel paucis, vt docet Augustinus, in Psal. 54. super illa verba: *In multis erant mecum.* Sed non sunt *in communione Sacramentorum,* vt idem docet Augustinus, lib. de vera Religione cap. 5. Membrum enim & pars corporis est, non solum sanum, sed etiam quod grauiter læsum, munere suo non fungitur: imò etiam quod penitùs mortuũ est, quandiu à corpore non auellitur. *Omnem palmitem,* ait Christus, *in me non ferentem fructum, tollet Pater meus.* Ecce, dicit in se esse infrugiferum palmitem, nec ideo sublatũ,

C *Ephes. 4.* *1. Cor. 12.* *Ephes. 4.* *1. Cor. 10.* *Augustinus.* *Hæretici habẽt Sacramenta nobiscum, sed non communicãt in illa nobiscum.* *Ioan. 15.*

quia infrugiferum, sed tollendum nisi tempestiuius fructum adferat. Rursum quæritur hic quæ sit Ecclesia in Christi nomine congregata, cuius authoritatem in rebus fidei sequi oporteat, non qui, aut quales illi sunt, qui in hac Ecclesia salutem consequuntur.

De qua Ecclesia hic quæratur.

Ad 1. argumentum.

His positis, facilè est ad argumenta respondere. Quæ Melanchthon & Musculus in primo argumento afferunt, probant quidem malos perfecta vnione non vniri corpori Christi: perfecta ratione non esse domum Dei, & sponsam Christi: denique, non esse viuos lapides & comprehensores, aut possessores: non esse tamen omnino membra, nec ad currentes & viatores huiusmodi pertinere minimè probant. At, ait Melanchthon, *nos de viuis tantùm membris loquimur, & de ea quæ propriè est Ecclesia.* Sic ille quidem vt euaderet Donatistarum hæresim, distinguit, & vocem illam (*propriè*) in 2. editione adiecit, sed frustrá. Nam perpetua est cæterorum omnium protestãtum doctrina non nisi Sanctorum coetum esse Ecclesiam, cùm de illa quæritur quam credere & reuereri iubemur. Idcirco aut illusit toti orbi Augustana Confessio, aut eam definiuit, de qua est quæstio. Ad 2. breuiter dicimus Ecclesiam non quia omnes in ea sancti sunt, sanctã vocari, sed propter multos Sanctos qui in ea sunt, ex meliori parte nuncupari; quod in Canticis scriptura expressit. *Nigra sum sed formosa. Non dicit fui*, ait Augustinus, *sed sum. Vtrunque se esse dicit propter temporalem vnitatem, intra vna retia piscium bonorum & malorum.* Hæc ille. Rursum, *de sancta Ecclesia* (ait Augusti.) *dictum omnis agnoscit Christianus: Sicut liliũ inter Spinas, sic amica mea inter filias. Vnde appellat Spinas? nisi propter malignitatem morũ? Vnde filias? nisi propter communionem Sacramentorum?* Rursum alibi. *Non dixit in medio alienarũ, sed in medio filiarum. Itaque illi qui sacramenta habent & mores bonos non habent, & Dei dicuntur & non Dei. Et eius dicuntur, & alieni: eius propter formam pietatis, non eius propter amissionem virtutis.* Hæc ille.

Ad 2. argumentum. *Cant. 1.* *De doctrina Christ. lib. 3. cap. 32.* *De vnitate Ecclesiæ cap. 13.* *Enarrat. in Psal 47.*

Ad 3. dicimus, Regnum Christi est spirituale, & populus spiritualis eo sensu quo Ecclesia est sancta. Quod si illa commixtio malorum sit noxia, damnatur prouidentia Patrisfamilias, qui *permittit zizania crescere cum tritico vsque ad messem.* Nec obscuratur propterea doctrina de iustitia cordis, quia, vt ait Augustinus, *aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus.* Ad quartum, respondetur nihil esse absurdi vt idem homo respectu diuerso & ad Deum pertineat, & à Deo alienus sit, sicuti modo ex Augustino audiuimus in Psal. 47. Quomodo autem illa commixtio conueniat, vide egregiè explicantem Augustinum contra Donatistas post collationem capi. 6. Sed magis vrgent ipsa verba Augustini modo allegata, maximè quod sæpissime eam sententiam repetat, vt in libro de vnitate Ecclesiæ, capi. 12. libri 2. capi. vltimo contra Petilianum. lib. 3. capi. 32. de doctrina Christ. Itaque hæc fuit perpetua Augustini sententia. Malos non pertinere ad corpus Christi, ad vnicam columbam, ad hortum conclusum, ad Ecclesiam sine macula & ruga. Sed quomodo hoc senserit plenissimè explicat contra Donatistas, in hæc verba. *Puto me non temerè dicere alios esse in domo Dei, vt ipsi sint etiam eadem domus Dei, quæ vnica columba appellatur, &c. Alios autem dici constat esse in domo, vt non pertineant ad compagem domus, nec ad societatem frugiferæ pacificæque iustitiæ: nam & istos esse in domo negare non possumus.* Itaque quamuis alibi, vt locis citatis, apertè dicat non esse in corpore Christi damnata membra, tamen hîc se explicat, non omnino negare, sed eo sensu, quod cum fructu nõ sint in corpore. Idcirco cùm in lib. de vnitate Ecclesiæ, cap. 12. negasset, *in Ecclesia malos deputari*, tamen proximo cap. ostendit *perpetuam esse in Ecclesia malorum cum bonis commixtione*: & (quod caput quæstionis est) disputans contra Donatistas pro authoritate & veritate Catholicæ Ecclesiæ, eã vrget & demonstrat quæ bonos & malos habet: sed disputãs contra eosdẽ pro veritate baptismi, vt ostẽdat non minus verum esse hæreticorũ baptismum, quàm improborum, docet improbos & impios esse quoque extra Ecclesiam, aliter tamen illos quàm istos: Illos enim magis ex domo esse dicit. lib. 7. cap. 51. & in Psal. contra partem Donati hæreticos vocat *sarmentum quod præcisum est de vite*, sed Enarrat. in Psalmum 14. de malis addit. *propinquat palea tritico quod de vno semine exit, quod in vno agro radicatur, quod vna pluuia nutritur.* Quæ omnia docent malos esse membra & partes Ecclesiæ, hæreticos aut schismaticos non esse: Ipsos autem malos non perinde esse Ecclesiæ membra aut ad eius vnitatem perinde pertinere, ac bonos. Quam sanè duplicem quoque vnitatem alibi disertè docuit. Ait enim; *Non omnes quos generat Ecclesia ad eius pertinere vnitatem quæ vsque in finem perseuerãtes saluat, sed ab illa excludi non solùm qui separationis apertæ sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illos qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitam pessimam separantur.* Hæc ille. Ad corporalem ergo & externam Ecclesiæ vnitatem pertinent

Ad 3. argumentum. *Matth 13.* *Ad 4. argumentum.* *Contra Faustum, lib. 17. cap. 17.* *Lib. 7. cap 51. de Baptis.* *Mali & boni non eodem modo in Ecclesia.* *Nota diuersam Augustini doctrinam ex diuersa occasione.* *De Baptism. contra Donat. li. 1 cap. 10.*

A pertinent mali; ad fructuosam, ad internam vnitatem non pertinent mali, sed soli boni. Ad neutram vnitatem pertinent schismatici & hæretici. Denique, ne propter vnitatem illam internam & fructuosam, quam toties commendat Augustinus, alteram illam externam vnitatem negasse videretur, aut externum hoc Ecclesiæ corpus, in externa ista societate, communione, gubernatione, & vniuersa politia fidelium, penes solos bonos constituisse putaretur, apertè & disertè lib. 2. cap. 18. Retract. monet lectorem, quòd *vbicunque in libris contra Donatistas commemorauit Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum esse quasi iam Ecclesia talis sit, sed quòd iam præparetur, vt sit*: factus videlicet cautior, propter Pelagianos qui post illa contra Donatistas scripta, Ecclesiam perfectorum tantùm esse statuerunt. Postremò vt certò scias Augustinum sensu longè alio hæc dixisse, quàm dicunt hodie hæretici, ille improbat illam Ticonij *Regulam de bipartito corpore domini*, & vult potius dici *de permixta Ecclesia*. Hæretici autem, vt Magdeburgenses, propter bonos & malos duplicem Ecclesiam statuunt, alteram quam in Symbolo profitemur: Alteram quæ in mundo externam habet societatem. Quod ad Hieronymi dictum attinet, breuiter dicitur eum ibi de Ecclesia non hic congregata, sed in conspectu Dei posita, loqui. Sic enim alibi ipsemet de Ecclesia distinguit. *Dupliciter*, inquit, *potest Ecclesia dici, & ea quæ non habet maculam & rugam, & verè corpus Christi est, scilicet* fructuosè & intrinsecus, *& ea quæ in Christi nomine absque plenis perfectisque virtutibus congregatur.* Hæc ille. Quem germanum esse Hieronymi sensum eiusdem aduersus

Retract. lib. 2. cap. 18.

De doctri. Christi. lib. 3. cap. 32.

Commentũ protestãtium de duplici Ecclesia.

B Luciferianos disputatio apertè demonstrat. *Ausculta*, inquit, *quid de communi Ecclesia sentiendum sit. Arca Noë typus Ecclesiæ fuit. Vt ibi Pardus & hœdi, Lupus & Agni; ita & hic iusti & peccatores.* Iam verò quæ congerunt Magdeburgenses, vt duplicem Ecclesiam statuant, faciunt illi quidem ex sententia Ticonij illius Donatistæ, qui bipartitum posuit domini Corpus, vnum bonorum, alterum malorum: sed vt illam sententiam improbat Augustinus lib. 3. cap. 32. de doctrina Christiana, ita hanc diuisionem omnes quas ipsi Scripturas adferunt, confutant. Neque enim discernens Christus iustitiam credentium à fermento Pharisæorum, duas facit Ecclesias, sed in vna & eadem Ecclesia esse credentes, & esse hypocritas docet. Neque duas faciunt Ecclesias qui ambulant per viam latam, & intrant per angustam portam, sed in vna & eadem Ecclesia (vt in Thessalonicensium Ecclesia notauit Apostolus,) *alij ambulant inordinatè, alij secundum traditionem ab Apostolo acceptam.* Quod verò de agro, de conuiuis, & de decem virginibus, afferunt, nimis impudens est: vnus enim est ager, qui & triticum & zizania protulit: vna domus imo & mensa est, quæ duplices conuiuas habuit: vnum regnum cælorum, in quo virgines sunt fatuæ, & prudentes: *decem enim virgines* (ait Hieronymus) *non totius generis humani, sed sollicitorum & pigrorum in eadem domo sunt exempla.* Denique, quæcunque in Scripturis de bonis & malis dicuntur, aut permixtam Ecclesiá notant, aut ad duas ciuitates, Dei & diaboli, non ad duas Ecclesias pertinent. Vna enim est quam in symbolo profitemur, Ecclesia.

In commentar. ad Galat. cap. 1.

In dial. aduersus Luciferianos.

Non esse duplicem Ecclesiam.

2. Thessal. 3.

Lib. 2. contrà Iouinianum.

C Sed hoc commentum duplicis Ecclesiæ ab hæreticis hodie inuentum est, vt prætextu purioris huius Ecclesiæ, quam ipsi comminiscuntur, sesè extra Ecclesiam non esse simplicibus persuaderent: simúlque Catholicam ad impium illum cœtum, ad fermentum Pharisæorum, ad latam & spaciosam viam (quam alteram Ecclesiam vocant,) pertinere docerent. Sed meritò hic quæri potest; qua demum ratione Ecclesiam Christi Sanctorum & iustorum congregationem, definiant protestantes, cùm ipsi pariter doceãt solam fidem absque operibus hominem iustificare. Si enim sola fides iustificat, vtique & membrum Ecclesiæ Christi faciat necesse est. At verò quòd hæc in speciem pugnantia docent, insigni fraude faciunt. Nempe (vt prudenter aduertit notauitque contra Lutherum Roffensis noster in lib. contra captiuitatem Babylonicam, cap. 2.) *duplicem Lutherus excogitauit fidei rationem: alteram qua rudem populum sibi dolosè conciliaret: nempe quòd fides nihil est aliud quàm illud credere quod Deus promittit & dicit, quam fidem nemo Christianus non habet, & est facillima: Alteram, qua se tueatur à doctoribus; videlicet quòd fides esse nullo modo potest, nisi sit viua quædam & indubitata opinio, qua homo certus est super omnem certitudinem sese placere Deo. Neque enim fieri posse quin talis fides omnia bona opera faciat.* Hæc ille. Itaque iuxta hanc posteriorem fidem tantummodo Sanctorum congregatio est Ecclesia; iuxta priorem, sanctitas bonorum operum nihil ad iustitiam facit. Sic omnes Lutherani contra Catholicos sanctificationem spiritus docent impartientem remissionem peccatorum, partam per Christum. Contra Antinomos addunt, ex-

Causa commenti de duplici Ecclesia.

Roffensis.

Duplex fides à Luthero excogitata.

purgantem quoque & mortificantem reliquias peccati. Hac detestanda fraude & populo fideli imponunt,& se à repugnantiis aliísque absurdis tuentur. D

Tertij Erroris declaratio & confutatio, quòd non ex solis perfectis constet.

CAPVT IX.

NVNC ad tertium Errorem veniamus, quem quidem paucissimis expediemus. Eisdem enim planè argumẽtis adeóque multo fortiùs quibus 2. Error conuictus erat, exploditur. Si enim probatum est malos Ecclesiæ membra esse, quorum fides est vera, necessariò consequitur & minus perfectos ad Ecclesiam pertinere. Itaque satis hoc loco sit hoc vnum aduertere, quòd vetus est hæc hæresis, & omnibus hodie ferè protestantibus communis. Primùm in Pelagianis apertè fuit damnata,de quibus sic scribit Augustinus in libello de hæresibus; *In illud etiam progrediuntur Pelagiani, vt dicant vitam iustorum in hoc sæculo nullum omnino habere peccatum, & ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici: quasi non sit Christi Ecclesia quæ in toto orbe terrarum clamat ad Deum; Dimitte nobis debita nostra.* Hanc etiam hæresim conuellit Sanctus Hieronymus, toto lib.2. contra Iouinianum,qui idem cum Pelagianis asserebat,sed ex alio fonte. Nempe ex eo quòd *gratia in Baptismo accepta amitti non poterat. Quicunque enim illam amiserat, cum aqua tantùm non etiam spiritu baptisatum asserebat.* Eundem hodie Anabaptistæ apertè profitentur,& hoc nomine à Luthero, Caluino,cæterísque Lutheranis fanatici semper cognominantur: sed profectò eadem plærique protestantes tradunt. Nam ex illis quidam cum Iouiniano gratiam in Baptismo datam nunquam amitti docent, licet alio sensu. Nempe non vt non peccetur, sed vt si peccetur, sola Baptismi recordatione peccatum remittatur. Sic docuit Caluinus lib.4.cap.15. Institutionum. Rursum alij solam infidelitatem peccatum esse, vt Lutherus in captiuitate Babylonica, aut (quod omnes docent)solam fidem hominis plenam iustitiam esse dogmatisant,quorum etiam plærique dicunt fidem ociosam esse non posse, sed semper agere & operari quæ Deo placent, nec in sola appræhensione meritorum Christi,sed etiam in mortificatione veteris hominis consistere. Quapropter hi omnes licet ex diuersis causis, plenam quandam & impeccabilem iustitiam in Ecclesiæ membris ponunt. Pelagiani propter virtutum omnium perfectionem & plenitudinem studio & labore comparatam. Iouinianus propter gratiæ renouantis in baptismo acceptæ vim quandam,quæ amitti non poterat. Hodie Lutherani cum Anabaptistis propter eiusdem baptismi gratiam peccata abolentem, & propter solius fidei commendationem.

Hær. 88.

In principio libr. 1. contra Iouinianum.

Protestantium doctrina eadem cũ Pelagia. & Iouiniano.

E

F

Argumenta pro 3. Errore, & Confutatio eorundem.

CAPVT X.

SANE eisdem fundamentis hodie vtuntur, & scripturis abutuntur Lutherani, quibus olim Iouinianus & Pelagiani. His videlicet. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Rursum: *non potest arbor bona malos fructus facere*: & ex Apostolo; *Charitas nunquam excidit*: Has enim omnes Scripturas sicuti olim partim Pelagiani (vt videre est apud Augustinum de peccatorum meritis & remissione lib.2. cap.8. & de natura & gratia. cap. 14.) partim Iouinianus (vt apud Hieronymum lib.2. aduersus eundem) vsurpabant, vt perfectam in Ecclesiæ membris iustitiam absque vllo peccato ponerent, sic hodie Lutherani vsurpant vt doceant hominem ex sola fide iustum peccare non posse, sed partim *totius legis impletionem solam fidem esse*, vt docet Luth. in libr. de libertate Christiana, partim *nullam fidem esse nisi vbi sit tota legis impletio, quia fides non est quæ ociosa est.* Vt Lutherum postea Caluinus & alij correxerunt. Ex quibus constat perinde fanaticos esse Lutheranos atque Anabaptistas, qui (licet ex alio fonte) vnà cum illis & veteribus Pelagianis,

1. Ioan. 3.

Matth. 7.

1. Cor. 13.

Pelagianorum & Iouiniani Argumentis Protestantes vtuntur.

gianis, atque Iouiniano hæreticis vera Ecclesiæ membra absque peccato esse docent. Sed citatis Scripturis breuiter respondetur. Ad 1. locum respondet Augustinus locis iam proximè ex eo citatis, sed exactiùs contra duas epistolas Pelagianorum li. 3. cap. 3. & lib. de Perfectione iustitiæ prope finē. & hom. 50. ex hom. 50. quorū omniū summa est; Quatenus nati ex Deo sumus, & filij Dei renouamur de die in diē; ea sanè innouatione quę in baptismo cæpta est nō perfecta, & quantū ad hanc peccare nō possumus, quandiu semen gratiæ in baptismo acceptæ manet. Quatenus autē vetere homine nōdū abolito, propter reliquias vetustatis manētes filij carnis & filij seculi sumus, eatenus ex infirmitate & ignorantia peccamus: *& si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* Ad 2. locum respondet Hieronymus loco superiùs citato ex Matt. *Tandiu arbor mala fructus bonos non facit, nec mala bonos; quādiu vel in bonitate sua, vel in malitia perseuerat.* Quāquā sanè arbor bona, quę est bona volūtas (vt illud August. perpetuò exponit) habet interdū fructus malos, non bonæ voluntatis, sed deprauatæ carnis. Sic deniq; charitas nō excidit propter leuiora ista carnalis infirmitatis peccata. Nā vt per mortale peccatū amittitur charitas, sic cū veniali cōsistit. Quāquā Apostolus eo loco de charitate in altera vita permāsura & perficiēda, fide, prophetiis, sciētiis euacuatis, loquitur.

1. Ioan. 1.

Contra Adimantiū, cap. 26. cōtra Petil. lib. 3. cap. 44.

Quòd Ecclesia est Sancta propter fidem & sacramenta, non propter vitæ integritatem in singulis.

CAPVT XI.

EX his ergo quæ hactenus disputata sunt, manifestū est Ecclesiæ Sāctitatem, quā in Symbolo profitemur, non in singulorum mēbrorū sanctitate illa consistere, quæ vel prædestinationem certā adiunctam habet, vel morum pietatem aut perfectionem vitæ desiderat. Quòd si iam in qua ergo re illa Sanctitas consistit, scire desideras, quāquam illud ad præsens institutum non adeo spectet, breuiter & hoc quoque adiiciemus. Primùm itaque propter fidem Ecclesia sancta dicitur. Est enim non nisi fidelium congregatio. Et hoc sensu fideles olim quasi proprio vocabulo sancti sunt nuncupati, vt propter fidem à cæteris infidelibus hoc nomine distinguerentur. Sic & in veteri Testamento bonus ille Tobias dixit filio suo; *Filij Sanctorum sumus*: & passim in literis Apostolicis legimus. *Quanta mala fecit Sanctis tuis?* Et; *quum vocasset sanctos & viduas. Multos Sanctorum in carceribus inclusi. Necessitatibus sanctorum communicantes. Salutate Sanctos. Sicut decet Sanctos.* Et similia quamplurima, vbi perpetuò sanctorū nomine fideles intelliguntur: nempe Deo per baptismum dedicati & cōsecrati, vt veteres loquūtur. Deniq; nihil aliud in Symbolo profitemur, quū Cōmunionē sanctorū dicimus, quā cōmunionē fideliū. Rursum sancta est Ecclesia propter ipsa sacramenta, per quæ Christus eā sibi desponsauit, maximè per baptismū, dicente Apostolo, *Christum tradidisse se pro Ecclesia, vt eam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Nam quod sequitur, *vt exhiberet sibi gloriosam*, &c. alterius generis sanctificatio est, quæ hîc quidē inchoatur, & in altera vita perficitur, vt suprà ex Augustino ostēdimus. Deniq; si etiam sanctitatē vt vulgò ea accipitur, pro vitæ morúmq; puritate intelligimus; & sic etiā Ecclesia vtcunq; malis ac peccatoribus mixta sancta erit. Etenim vt ipsa Ecclesiæ mēbra vtcunque sancta ac iusta sunt, veríq; mandatorum Dei obseruatores, culpis tamen & maculis corruptionis carnalis non carēt, quū & ipse Paulus de carnis macula adhuc inhærente conqueritur, & propter quam, *non quod vult bonū hoc agit, sed quod odit malum hoc interdum facit*: verè tamen iusti ac sancti tales dicuntur & sunt; sic sanè totum Ecclesię corpus sanctū dicitur, vtcunq; membra habeat, non tantum ægra ac morbida, sed pro tempore saltem planè emortua ac putrida. Postremò sancta est, quia Christus eam sua gratia perpetuò sanctificat, id est, vt sancta sit, suæ bonitatis dona ei incessanter subministrat.

Quare Ecclesia dicitur sancta.

1.

Tob.

Act. 9.

Act. 26.

Rom. 12. 16.

Ephes. 5.

August. de vnico baptis. cap. 9. & de bapt. contr. Donat. lib. 4. cap. 12. & Epist. 23.

Ephes. 5.

Rom. 7.

Quartus & quintus Error ostenduntur, & tergiuersatio aduersaria circa illos in genere aperitur.

CAPVT XII.

NVNC ad duos postremos Errores, qui ex tribus præcedentibus cōsequuntur, venio. Prior est latentē & occultam esse Ecclesiā: Alter paucorum illam esse. Prædestinati enim perfecti & iusti pauciores semper numero sunt, & ab hominibus certò cognosci nō possunt. In hac autē quæstione de visibili Ecclesia Dei, mirū in modū se torserunt & tergiuersati sunt hodie hæretici. Dum enim visibilis Ecclesiæ iudiciū refugiunt, vbi aut in quo se sistant non inueniūt. Idcirco ante omnia mirabilem eorū tergiuersationē describam, & fraudes aperiā. Nam ipsorū hic hæreticorū sententias in lucē proferre, est confutare. Móxq; de notis Ecclesię copiosè disputabimus. Quod ad prius attinet, hæretici hac in parte nullo modo sibi cōstant. Etenim cum contra Catholicos disputant, Ecclesiā esse volunt paucorū atq; occultā. At verò quū contra suæ farinæ homines disputant, vt Lutherus contra Sacramētarios, Melāchthon contra Stancarū & Illyricū, Caluinus cōtra Seruetū, Vvestphalus cōtra Caluinū, Beza contra Brentiū, & ij omnes cōtra Anabaptistas, tunc Ecclesia erit visibilis, idq; duas ob causas: Partim vt sanctorū patrū testimoniis & Ecclesiæ authoritate aduersarios obruant, vnde Lutheranos sæpissimè vocat Caluinus semipapistas, & ipsi Caluino ac Bezę exprobrāt Trinitarii quòd Deū quēdā Augustinianū faciāt: Partim vt suis conuenticulis, quæ iā in aliquem numerū & magnitudinē excreuerunt, authoritatē vindicent. Cuius quidē rei euidens argumentū est, quòd in prioribus suis scriptis, quū adhuc pauciores essent, apertè docēt occultā esse Ecclesiam, vt in Augustana confessione, & in eiusdem Apologia, vbi Ecclesia *sanctorū esse congregatio & vt plurimum tecta cruce* definitur, atq; defenditur. Sic ante illud tēpus scribens Lutherus cōtra Erasmū in lib. de Seruo Arbitrio, Ecclesiā vult esse *margaritum absconditum, ne impius videat gloriā Dei.* Cuius vestigiis insistens Musculus, *germanā Ecclesię cōmunionem statuit in electis tantū ac veris fidelibus, qui soli Deo cogniti sunt.* At verò in posterioribus scriptis, cùm iam plures numero esse cœpissent, visibilem esse Ecclesiā volunt. Idcirco Melanchthon in repetitione Confessionis Augustanæ sic Ecclesiam definit: *Ecclesia est visibilis in hac vita cœtus amplectentiū Euangelium Christi, & rectè vtentiū sacramentis.* Itē in locis communibus; *Concedendum*, inquit, *est Ecclesiam cœtū esse visibilem.* Idem deniq; constantissimè docet in lib. contra articulos Bauaricæ inquisitionis. Magdeburgenses quoque Ecclesiam visibilem esse iisdem verbis definiunt quibus Melāchthon. Similiter Caluinus Ecclesiā vniuersalem definit, *collectā ex quibuscunque gentibus multitudinē oculis conspicuā.* lib. 4. cap. 1. sectione 6. Institutionū. Hunc ergo in modū, modo aiunt, modo negant. Sed quā varia fraude & quibus euadēdi artibus hic vsi sint, quā fieri poterit breuissimè, ex eorū verbis declarabitur. Nempe etsi omnes visibilem verbo dicant, re tamen ipsa visibilem negant. Imò eo rem deducunt, vt omnem Ecclesiam è medio tollant.

Insignis Protestantium tergiuersatio.

Protestantium Sententia de Ecclesia inuisibili.

Eorundem Sententia de Ecclesia visibili.

Omnes Protest. Eccles. visibilē negant.

D

E

Lutheri inuisibilis Ecclesia, & Tergiuersatio circa illā describēdā.

CAPVT XIII.

F

ATQVE vt à Luthero incipiā, cū ille *vltra decenniū* vt ipsemet scribit lib. 1. de seruo arbitrio, *Authoritate Ecclesiæ sic motus esset, vt incredibile illi videretur illud vnum argumentū superare posse*, tandē tamē sic illud sese superasse putabat, quum Ecclesiā non pro visibili illa & illustri multitudine omnium Christianorū tōto orbe, & per omnia tēpora dispersorum, non pro tam numerosa serie sanctissimorū Patrum, non ex tot seculorū cōsensu, non pro Cōciliis, Episcopis, Theologis, totáq; plebe Catholica acciperet; sed in paucis quibusdam latētibus sanctis, & electis, mundo incognitis, soli Deo notis, illā poneret. Ecclesiæ enim authoritatē lectori cōmendante Erasmo, & asserēte, *incredibile esse vt Deus Ecclesiæ suæ Errorē dissimularet tot seculis*, &c. Respondet Lutherus, *Errorem hūc non esse à Deo toleratū in Ecclesia sua aut in vllo suo sancto. Hos autē quos ille vocat Ecclesiā Dei nō esse Ecclesiā. Talē enim semper fuisse statū Ecclesiæ Dei toto mūdi cursu ab origine sua, vt alij dicerētur populus Dei qui non essent, alij verò inter illos, vt reliquiæ essent, & non dicerentur populus Dei*, ideóq; sub patribus & Pontificibus cæteri áq; multitudine Christianorū quā Catholicā dicimus, *seruasse Deū Ecclesiā suā, sed sic vt non diceretur Ecclesia, sed diceretur & vocarētur hæretici.* Exēplū enim adfert de Ioāne Huss condēnato in Concilio Cōstantiēsi, quē cum aliquot aliis piis sui similibus eius

Lutheri sententia est, veram Ecc. etiam vocari hæreticam.

temporis

A tēporis Ecclesiā fuisse dicit. Itaq; Lutheri sentētia est, omniū ætatū hęreticos qui quidem eius dogmatibus aliqua ex parte suffragati sunt, veram Dei Ecclesiā fuisse. Idcirco etiam inter notas Ecclesiæ hanc septimā ponit, vt *vera Dei Ecclesia hæretici vocentur.* Quem in hac parte secuti Magdeburgēses, aiunt; *Veram Ecclesiam ab hypocritis odio haberi, excommunicari, & miris modis vexari.* Huius incredibilis insaniæ hæc, ni fallor, causa est. Animaduerterant Lutherani post iam aliquot annorū studia, hæreses quas ipsi defendebāt, à quamplurimis olim hæreticis defensas fuisse, & in eisdē ab Ecclesia Catholica condemnatas: videlicet in Ioanne Huss, in Vvicleſo, in Petro Abailardo, in Almarico, in Vvaldensibus, in Albigensibus, in Berengario, in Iconoclastis, in Vigilātio, in Iouiniano, in Pelagianis, in Manichæis, in Donatistis, in Aërio, in Eunomio, reliquisque complicibus. Quo sanè in loco cùm debuerint palinodiam cecinisse; Ecclesiæ gremio se reddere, olim damnatas hæreses execrari, contrà id egerunt; vt hinc fortiora insaniæ suæ argumenta peterent: nempe hos hæreticos veram fuisse Dei Ecclesiam, in his conseruatam fuisse semper, & per omnes ætates Ecclesiam. Quanquam nec hi hæretici per omnes ætates fuerunt, sed totis seculis interiectis; nec quisquam ex his nominatis cum Luthero in doctrina conueniat, sed quilibet eorum aut detestandas præterea hæreses à quibus ipse Lutherus abhorret, amplexus fuerit, aut in quamplurimis cum Catholicis senserit, in iis quæ Lutherus negat: de qua re tota postea plurà. Sed nunc quo tandem hanc rem deducat Lutherus, videamus. *Si*

In tractatu de notis veræ Ecclesiæ tom 7.

Causa talis Sētentia.

Protestantium Patres.

Infra lib. 3. cap. 7. & 8.

B *absconditu est Ecclesia* (vt ipsemet sibi opponit) *quid igitur faciemus? cui credimus? aut quid demum nos certos faciet?* Respondet, *Verbum Dei iudex est.* Sed quo interprete, cùm de verbo conuenit? aut quo iudice cùm de verbo controuertitur? *Spiritus*, inquit, *diiudicat omnia. Qui Spiritum Dei habet, is & veram Scripturam à falsa discernet, & ipsius scripturæ Germanum sensum assequetur.* At vnde explorabimus hunc spiritum? Siquidem probandi sunt spiritus, an ex Deo sint, & omnes sibi spiritum venditant. Hîc distinguit Lutherus, *duplici iudicio spiritus esse explorandos: vno interiori, quo per donum Dei singulare quilibet certissimè iudicat & discernit omniū dogmata & sensus. Hoc necessarium est cuilibet etiam priuato Christiano.* Hoc etiam vocat *internam scripturæ claritatē*, singulis videlicet Spiritum Dei habētibus reuelatā. Sed hoc iudiciū quia priuatū esse videbat, & huiusmodi quod quiuis hæreticus vēditare sibi possit, sicuti hodie fanaticos Anabaptistas fecisse ipsemet cōfitetur; & nos tam innumeras sectas hodie constanter facere scimus: ideóq; nihil ad explorationem illam & iudiciū spiritus facere, quod ad dirimendas in Ecclesia Cōtrouersias valeat, pergit & dicit. *Alterum iudicium est externum, quo non modo pro nobis ipsis, sed etiam pro aliis certissimè iudicamus omnium dogmata & Spiritus. Hoc iudicium est publici ministerij in verbo, & hoc pertinet ad duces & præcones verbi, quo vtimur, dum infirmos in fide roboramus, vel aduersarios confutamus: & hanc vocamus externam Scripturæ claritatem.* Hæc Lutherus. In quibus verbis videtur sanè præter priuatā illam quoruncunque hominum spiritus venditationem,

Fraudulenta Lutheri distinctio.

C publicam in Ecclesia potestatem cōcedere: Episcoporum videlicet, Pastorū, Doctorū ac huiusce modi, & per duces & præcones verbi hos intelligere: vt in diiudicandis spiritibus qui sibi verbi Dei scientiam venditant, Prælatorum Ecclesiæ iudicio standum sit. Sed ludit lectorem Lutherus, & nihil aliud dicit quàm quod superius dixit. Quod quidem ipsemet satis luculenter prodit, dum subiicit; *Sic dicimus scriptura iudice omnes spiritus in facie Ecclesiæ esse iudicandos.* Rationem ostendit. *Nam* (inquiens) *id oportet apud Christianos esse imprimu ratum atque firmissimū, Scripturas sacras esse lucem spiritualem ipso sole longè clariorē*: idq; adeo de tota scriptura verū esse vult, *vt nulla omnino eius pars obscura sit*, quod postea copiosè probare nititur. Huc ergo iterū recidit Lutherus (nequicquā illa data distinctione) vt sola scriptura per se clarissima sit omnium dogmatum iudex, in prędicatione scilicet seu verbi ministerio prolata. Quanquā sanè si per se omnis scriptura clara est, nec ipso verbi ministerio indiget; sed lecta priuatim & inspecta, omnē veritatē apertissimè docebit. At verò quia satis animaduertit Lutherus, non deesse semper qui resisterēt huic tam clarę luci quā in Scripturis ponit & cōtradicerent, ideóq; non posse ex scripturæ claritate probari spiritus, an ex Deo sint, alia rursum distinctione conatur euadere. *Poterunt*, inquit, *resistere vt non persuadeantur confiteri se victos, sed non sic poterunt resistere vt habeant quod contradicant; aut si contradicunt, cōmunis tamen sensus iudicio nihil dicunt.* Ecce per omnia circumactus huc tandē euadit, vt communē sensum faciat arbitrū Controuersiarū omnium. Communē autem sensum

Totum quod de Ecclesia dictum est, in sola Scriptura definit.

Vltima resolutio Lutheri.

1. *Tota Lutheri Analysis de Iudicio Controuersiarum.*

vocat iudicium vulgi. Nam exẽplum afferens de Pharisæis à Christo conuictis, *sic eos*, inquit, *confutanc vt populus conuictos palam videret, & ipsimet sentirent*. Hæc ergo est tota Lutheri Analysis siue Resolutio. Ecclesia Dei est absconditum Margaritum & apud paucos: idcirco illa controuersiarum iudex esse non potest. Verbũ Dei iudex erit, ipso spiritu interprete. Iudicium huius spiritus quæritur: sed eo non inuento ad verbum Dei reditur. Illud clarum & perspicuum est: sed quia claritati eius resistitur, & contradicitur, supremum rei iudicium penes communem sensum erit & populi arbitrium. Quem quidem communem sensum si alij sibi arrogent æque ac Lutherus, (quis enim tandem communi sensu se carere arbitrabitur?) non habet ille vltrà quod dicat: ideóque cum occulta sua & incognita Ecclesia, omnium in Religione Controuersiarum examen, iudicium, & exitum occultum planè facit, atque incognitum, ideóque nullum. Denique eò rem deducit, vt sicut ante monuimus, omnem planè Ecclesiam è medio tollat, pariterque omnem Religionem quæ sine Ecclesia qua in Symbolo profitemur, nulla est.

2. 3. 4. 5. 6.

Nullum est verum iudicium Controuersiarum ex Luthero doctrina.

D

Melanchthonis inuisibilis Ecclesia & fraudes eiusdem circa illam describendam.

CAPVT XIIII.

Apolog. prioris part. 1.

Duplex Erretantium fraus in visibili Ecclesia constituẽda.

SED ad alios veniamus, qui maiori fraude rem tractant. Nempe cũ secreto consilio (vt refert Fredericus Staphylus) actum esset inter protestantes, Ecclesiam deinceps visibilem esse censendam, mox in omnibus eorum scriptis visibilis definita est. Sed id duplici fraude. Vult enim Melanchthon, vt ab illo incipiamus, Ecclesiam esse, *cœtum conspicuum fidelium, cui quidem cœtui te adiungere oportcat*, non sic tamen, vt ab illo cœtu veram doctrinam haurias, sed à paucis quibusdam illius cœtus hominibus, sanè ignotis atque occultis veritatem discas. Atque hæc est prima fraus. Altera fraus est, vt non Catholicam Christianorum multitudinem pro huiusmodi cœtu agnoscas, sed illam paucorum societatem, quæ notas seu signa habet ab ipsis constituta, de quibus suo loco agemus. Quod ad priorem fraudem attinet, sic illam prodit Melanchthon. *In cœtu*, inquit, *vocatorum, certò scias aliquos electos esse, & ad hunc cœtum te adiungito in doctrina & oratione.* Hæc ille in repetitione confessionis Augustanæ, Concilio Tridentino exhibenda anno 51. Nempe ab his electis in illo cœtu veritatem vt discas, vult. Id quod apertè in locis communibus posteriùs editis docet. *Vult* (inquit) *Deus Ecclesiam suam non prorsus abditam in latebris & ignotam, sed vult eam exaudiri, vult agnosci. Nam illi dedit Pastores & Doctores: & de visibili cœtu scriptum est; Dic Ecclesiæ.* Rectè hæc omnia. *Sed* (inquit) *videndum est hic qui sint membra huius visibilis Ecclesiæ.* Nempe secundum illum soli sancti & electi. Hæc ergo prima fraus est, qua Episcopos & Ecclesiæ prælatos quoslibet excludere liceat. *Deinde*, inquit, *nec hoc recipiendum est maiorem partem suffragiorum anteferendam esse.* Hæc altera fraus est, qua Conciliorum & Synodorum omnium Decreta conuelluntur, vbi plurium Patrum suffragiis ambigua veritas definitur. Superest igitur vt veteri ratione conuulsa, nouam iste aliquam, eámque certiorem & solidiorem tradat. Vidit ipsemet hoc necessariò postulari. Proinde ait; *Quis igitur erit iudex, quando de Scripturæ sententia dissentio oritur, quum tunc opus sit viua voce dirimentis Controuersiam?* Hic expectamus, vt dextrè rem expediat. *Respondeo* (inquit) *ipsum Verbum Dei est iudex.* Sed quia hoc mutũ esse sciebat, addit; *Et accedit confessio veræ Ecclesiæ.* Hoc amplius dicit quàm Lutherus. Sed quænam hæc vera est Ecclesia? Subiicit. *Semper enim sequuntur verbũ tanquam iudicem aliqui pij, & confessione firmiorum adiuuantur infirmi. Hoc modo dirimuntur Controuersiæ de doctrina.* Hæc ille. Vides ergo quò res redacta sit. Scilicet visibilis Ecclesia quam ponit, sunt aliqui pij & firmiores quos cæteri sequuntur. At vnde hoc ipsum nobis constat, qui tandem sint illi verè pij & firmiores? Ponamus, quod sæpissimè fit, maiorem partem, imo omnes his piis contradicere, non fidem habere, &c. Quis Controuersiæ finis? Vidit hoc inconueniens Melanchthon, & miserè respondet. *Hoc cùm fit, Deus*, inquit, *Ecclesiæ vindex dirimit tandem Controuersiam & delet blasphemos.* Finis ergo Controuersiarum iuxta Melanchthonem. i. iuxta omnes Saxonicas Ecclesias, est diuina

1. 2.

Melanchthonis fraudes in visibili quam ponit Ecclesia, aperiuntur.

1. 2. 3. 4.

Melanchthonis visibilis Ecclesia sunt aliqui pij & firmiores.

Vltima resolutio Melanchthonis.

E F

est diuina vindicta & iudicium Dei, sicuti iuxta Lutherum communis sensus & iudicium populi. At verò si Melanchthoni credimus, *Ecclesia vera plerumque fuit, est, & erit subiecta cruci*: & congeruntur à Magdeburgensibus multæ Scripturæ, vt ostendant Ecclesiam veram Dei, *esse perpetuo sub cruce.* Ergo secundum illos Deus non delet blasphemos sed Pios. Vides igitur futilem & vanam hanc esse euasionem, omniáque eò recidere, vt Ecclesiam seu cœtum illum Piorum qui dirimere Controuersias deberet, occultam & incognitam statuat. Idcirco mox eodem in loco hanc postremam conclusionem facit. *Non talia sunt*, inquit, *iudicia Ecclesiæ, qualia sunt iudicia politicorũ. Nam in politicis aut Monarcha solus Authoritate sua pronunciat, aut in senatu valet sententia maioris partis* (quibus verbis Romani Pōtificis & Conciliorũ iudicia taxat) *sed in Ecclesia valet sententia congruens cũ verbo Dei & confessione Piorũ, siue sint plures, siue pauciores impiis.* Hæc ille. Sed qui sunt iuxta Melanchthonem pij, siue plures sint, siue pauciores, nec ipse, nec quisquam alius certò scire potest. Imò eius est constāns doctrina, *Ecclesiam in suis membris occultam esse, innotescere autem per veram doctrinam.* Quare quòd semper adiicit verbo Dei, *confessionem Piorum, confessionem veræ Ecclesiæ, iudicium firmiorum*, mera est euasio; vt Ecclesiam videatur visibilem ponere, & aliquem tandem exitum in dirimendis Controuersiis inuenire. Sed conclusio ista & misera tergiuersatio Melanchthonis, in exemplo quod adfert clarius elucescet. *Ita* (inquit in locis communibus) *veteres damnarunt Paulum Samosatenum, & deinde Arrium. Iudex erat verbum Dei, id est, testimonia ex Euangelio. Sed multum adiuuabantur infirmi in pronuncianda sententia confessione firmiorum, scilicet eorum quos constabat fuisse fideles custodes doctrinæ.* Hæc ille. Sed si quis hic à Melanchthone quæreret, quomodo constabat fuisse illos fideles custodes doctrinæ, de quibus hic dicit hoc constasse, plane quod respondeat non habet. Neque enim hoc de vno aut altero constare vnquam potest, nisi per reuelationes quas isti homines irrident. Sed de tota Ecclesia, vel de prælatis Ecclesiæ legitimè congregatis optimè constat. Et quidem tales fuerunt qui contra Samosatenum & Arrium pronunciarunt. Episcopi erant in Synodo congregati: contra hunc Niceæ trecenti octodecim Episcopi sub Constantino magno, contra illum Antiochiæ maximo etiam numero vt narrat Eusebius. Fuit hoc ergo aut fraudulenter, aut ignoranter à Melanchthone factum, vt quod ab Episcoporum iudicio decretum est, id paucis piis tribueret. Quam sane ob causam tacuit prorsus quòd Episcopi essent. Imo in actis Ratisponensibus, capite de Ecclesia, hoc exemplum adferens de damnatione Samosateni: *conuenerunt*, inquit, *vicini.* Quasi non Episcopi & Ecclesiæ prælati, sed nescio qui boni viri, vicini videlicet ipsius Samosateni, eum condemnassent.

Misera Melāchthonis tergiuersatio exemplo demonstratur.

Hist. Eccles. lib. 7. cap. 22. & seq.

Dolus malus Melāchthonis.

Caluini fraudes in describenda Ecclesia visibili aperiuntur.

CAPVT XV.

AD Caluinum nunc venio, qui pari scelere quo Melanchthon & Lutherus, sed maiori fraude rem tractat. Etenim profitetur apertè, acturus de Ecclesiæ regimine, ordinibus, potestate, *de Ecclesia visibili se agere* libr. 4. cap. 1. Institut. §. 1. & 2. fatetur quoque §. 3. *articulum Symboli ad externam Ecclesiam aliquatenus pertinere: idque eam ob causam, vt se quisque nostrum in fraterno consensu cum omnibus Dei filiis contineat, Ecclesiæq; deferat quā meretur authoritatem.* Deinde paragrapho 5. rationes multas ex Scriptura tum veteri tum noua adfert, quibus doceat *Deum perpetuò externo regimine & hominum ministerio populum suum in his quæ ad Deum pertinent instituisse.* Denique paragrapho 9. visibilem Ecclesiam quibus notis & signis conspicua reddatur demonstrat. Sed cùm de huius Ecclesiæ potestate & iudicio disputat cap. 8. paragrapho 2. eò rem deducit, *vt solum ac purum scriptum Dei verbum omnē doctrinam definiat & Controuersiam dirimat.* De confessione seu testimonio, seu interpretatione veræ Ecclesiæ verbum non dicit sicut Melanchthon fecit, nec de spiritu sicut Lutherus: sed ne suam inuisibilem prodat Ecclesiam, id totum tacet: & in solius scripti verbi ministerio

Caluinus agnoscit Ecclesiā visibilem.

Caluinus controuersia iudicium in sola scriptura ponit.

Ecclesiæ tamen totum tribuere videri vult.

totam doctrinæ administrationem ponit. Secus tamen facere videri vult. Ait enim D §.12.ca.8.*quòd veritas in mundo non extinguitur, id fit, quòd fidelem habeat custodē Ecclesiam, cuius opera & ministerio sustinetur. Atqui hæc custodia in ministerio prophetico & Apostolico sita est, indéque tota pendet, si verbum Dei fideliter conseruetur, suámque puritatē retineat.* Quibus in verbis ministerium quidē Ecclesiæ tribuit, sed huiusmodi quod in solo verbo consistat. De iudicio autē ipsius Ecclesiæ in re dubia & controuersia prorsus tacet, ne in illas angustias cogeretur in quas ante se Lutherū & Melanchthonē deductos vidit. In proximo verò cap. de Conciliis agens, propius paulò ad rem accedere videtur. Primum enim §.5. *inter Pastores qui verbum Dei tractant & interpretantur delectum esse vult, ne qui dicuntur, esse quoque Pastores, continuò existimentur.* Hoc est quod Melanchthon dixit, *videndum esse qui sint membra veræ Ecclesiæ.* Quibus verbis Episcopos & Prælatos (sicut ille) eos admittit quos libet. Deinde monet paragr.8. *vt non numerentur, sed appendantur sententiæ:* quod aliis verbis dixit Melanchthon, *non esse plurium suffragiis rem discernendam.* Hucusque cùm rem deduxisset, vlteriùs non progreditur: sed rem totam vt prius concludit, ex solo Dei verbo iudicium pendere. Nam paragraph.12. indefinita propositione sic rem absoluit. *Nulla conciliorum, pastorum, Episcoporum nomina impedire, quo minus omnes omnium spiritus ad diuini verbi regulam exigamus.* Laudat quidem postea paragraph. 13. Episcoporum Synodos, & pastorum conuentus. *Sed meminerimus*, inquit, *non omnibus seculis vel locis haberi Athanasios, Basilios, Cyrillos, & similes veræ doctrinæ vindices.* Quibus verbis indicat deferri Episcopos posse priuato iudicio & spiritu. Hoc enim illud E toties repetitum sonat. *Ad diuini verbi Regulam exigamus.* Et Rursum: *Verbo domini examinemus.* Denique (vt apertè dicit) *Chalcedonenses ac Ephesinos patres in iudicando sequimur, vt verbum Dei quod illis præluxit, nobis quoque præluceat:* id est, si propriè loqui velit, nobis placeat. Postremò paragraph. 14. proponit quidem quasi nobis obiicientibus, *ea quæ Ecclesiæ authoritate sancita sunt, pro scripturæ interpretatione habenda.* Huic quidem non respondet, sed ironicè addit: *neque id modò, sed si quid reclamante scriptura statuerit concilium, interpretationis habebit nomen.* Quod conuitium est, non responsum. Ad Controuersiæ punctum non venit, vt ostendat visibilis quam dicit Ecclesiæ visibiles dogmatum iudices & interpretes verbi Dei. Huc ergo tota Caluini visibilis Ecclesia recidit, vt quicquid Pastores, Episcopi, Concilia, & externi ministri Ecclesiæ statuant, liceat tamen priuato iudicio ab illis recedere, si verbum Dei aliter dicat, id est, si quis verbum Dei aliter intelligat. Nam Conciliis ipsis vide quantulum tribuat. *Concilij*, inquit, *Definitio sit instar præiudicij: ita tamen vt examen non impediat:* id est, vt liceat cuiuis qui sibi sciolus videbitur, Concilij decreta pro suo arbitrio examinare. Postremò vt certò scias quicquid de visibili Ecclesia Caluinus garrit, tamen ex eius sententia non nisi inuisibilem illam esse, aduertendum est quòd iis ipsis in locis, quibus visibilem asserit, admiscet, & interponit perpetuò, *de inuisibili & Arcana iustorū Ecclesia*, cui sanè hoc tribuit, *vt de illa potissimum articulus Symboli intelligatur, & vt illa sola sit quam credere nos profitemur.* Denique, *illam solam esse quæ perpetuò durat & nunquam errat. Deus enim* (ait) *mirabiliter Ecclesiam suam quasi in latebris seruat.* Postremò, *in illius vnitatem qui inserti non sunt, necessariò perire.* Hæc omnia inuisibili tribuit Ecclesiæ. Nam cùm F hæc omnia enumerasset cap.1. paragrapho 3. subiicit; *Ad amplexandam eo modo Ecclesiæ vnitatem, nihil opus est Ecclesiam ipsam oculis cerni.* Quamobrem quòd aliam ponit visibilem quæ Ministros, Pastores, & Episcopos habeat, mera euasio est. Non enim in illis, vt iam ostendimus, veritatis doctrinam ponit, sed in priuato iudicio & examine vniuscuiusque iuxta verbum Dei. Summa ergo est non minus Caluinum quàm cæteros inuisibilem statuere Ecclesiam, & incertum (quia priuatum) de rebus Controuersis iudicium: maiori tamen fraude & astutia id facere quàm cæteros.

Caluinus nullos ostendit visibiles Controuersiæ iudices.

Vvirtember-

A

Vvirtembergensium descriptio.

CAPVT XVI.

Andem planè tergiuersationem videre est in Confessione Vvirtembergensium Concilio Tridentino exhibita anno 52. Cùm enim Ecclesiam visibilem esse definiuissent, & eius iudicium in rebus omnibus copiosè probassent, postea cùm de Conciliis agunt, se produnt: *esse enim in Conciliis sæpenumero paucos electos, & meliorem partem vinci à maiori, ideóque ipsa sæpe errare & eorum sententias examinandas esse*: ex quibus omnibus necessariò sequitur nullam Ecclesiam esse visibilem, nec vllum relinqui certum de rebus iudicium, sed ex priuato arbitrio vniuscuiusque qui sibi spiritum venditabit, omnia pendere. Vbi obiter sed diligenter nota, quòd in hac tota Lutheri, Melanchthonis, Caluini, & Vvirtembergensium disputatione, exitus omnis Controuersiæ non est obedientia sed electio; id est, non fides sed hæresis. De qua quidé re postea plura. Rursum obserua, quòd quemadmodum de Cælestio Pelagiano scribit August. lib. 2. cap. 18. de peccato originali, *quòd per latebras ambiguitatis falsitati præpararet refugia, ita vt etiam nos* (ait Augustinus) *cùm primum ea legimus, certa vel correcta propemodũ gauderemus, sed per latiores disputationes eius in libris suis vbi se aperire compellitur, sententiam suam prodidit*; sic de nominatis hæreticis dicere possumus, eos quidem latebras quærere falsitati, dum Ecclesiam verbo visibilem docent. Sed postea latius scribendo suam sententiam incautos prodere. Nó dissimiliter ab Eunomio hæretico factum legimus. Scribit enim Basilius lib. 1. contra eundem, quòd *cùm Patrum fidem summis laudibus extulisset, eandem post pauca turpissimis probris affecit*. Atque hæc hactenus de prima eorum fraude, qui Ecclesiam Christi visibilem esse verbo aiunt, reipsa negant, & in eisdem plane tenebris cum Luthero Ecclesiam constituunt.

Lib. 8. cap. 10. & 14.

B

De notis Ecclesiæ quas ponunt hæretici.

CAPVT XVII.

Altera fraus nunc aperienda est multò sane perniciosior: nempe non ipsam Catholicam Christianorum multitudinem pro huiusmodi visibili cœtu qualis est Ecclesia, habédam esse: sed eam demum societatem quæ notas illas & signa habeat, quibus illi discerni Ecclesiam Dei ab hæreticorum conuenticulis docent. In his autem notis assignandis, nec inter se, nec sibi ipsis conueniunt. Lutherus Patriarcha cæterorum omnium, septem ponit Ecclesiæ notas tomo 7. in tractatu de notis veræ Ecclesiæ. Primam notam ponit in verbo Dei his verbis: *vbicunque verbum Dei prædicari, credi, lucere in confessione, vita, & moribus exprimi audis, vides, ibi certò statuas esse veram Ecclesiam sanctam & Catholicam, vtut sit exiguus cœtus*. Secundam ponit Baptismi sacramentum. Tertiam, Eucharistiæ sacramentum. Quartam, claues Ecclesiæ. Quintam, Ministerium verbi. Sextam, Orationes publicas, vt orationis Dominicæ & Psalmorum cantus publicos. Septimam, *persecutiones & afflictiones pati, excommunicari, vocari hæreticos*. Hoc enim totum vocat *mysterium sanctæ Crucis: Et hæc*, inquit, *sunt septem sacra; vellem dicere septem Sacramenta, nisi aliter iam vsus obtineret*. Sed has septem notas ad quatuor redigunt Magdeburgenses, vt ex prima Lutheri duas faciant, *verbũ Dei prædicatum, & verbum Dei lucens in confessione*: tres medias in vnam coarctant, legitimum scilicet sacramentorum vsum, siue illa tria, seu plura aut pauciora sint. Hoc enim tutius putarunt, quia de numero sacramentorum adhuc inter protestantes non conueniebat, ac ne nunc quidem conuenit. Quarto & vltimo loco ponunt ministerium verbi & obedientiam erga idem. Sextam & septimam Lutheri penitus reiiciũt. Iam enim cùm florere eorum hæreses cœpissent & habere patrocinia Principũ, aliorum autem sectæ persecutionem paterentur, vt Svvingliani, Anabaptistæ, & Suenckfeldiani, mysterium illud sanctæ Crucis, quod Lutherus ita deosculatur, ampliùs no-

C

Lutherus ponit 7. notas Ecclesiæ.

Magdeburgẽses ponunt 4.

Melanchthon ponit 3 Notas.

ta esse non potuit. Sed nec iste numerus diu placuit aut omnibus. Itaque tria signa ponit Melanchthon, in responsione ad articulos Bauaricæ inquisitionis. Doctrinam Euangelij incorruptam, vsum sacramentorum legitimum, & obedientiam ministerio debitam. Lux illa confessionis quam post Lutherum retinent Magdeburgenses omittitur: eo sane consilio quòd obscurius iam esse cœpit Lutheri χακαγγελιον, nouis subinde sectis exorientibus, & Lutheri nomen penitus obliterantibus. Sed nec hę tres notæ diu placuerunt. Illa enim obedientia ministerio debita, nimis politica visa est, magísque ad Catholicæ Ecclesiæ Normam & faciem accedere, à qua illi, quàm longissimè suam differre voluerunt. Idcirco & ipse Melanchthon passim alibi, vt in repetitione Confessionis Augustanæ & in locis communibus, & post illum Caluinus, Instit. lib. 4. cap. 1. paragraph. 9. atque Vvirtembergenses in sua confessione, denique hodie omnes protestantes duas tãtum veras atque legitimas Ecclesiæ notas esse volunt: scilicet *puram Euangelij prædicationem, & rectum sacramẽtorum vsum.* Sic nihil isti homines certum aut constans hac in re tradere potuerunt. Obserua autem hîc diligenter quòd in tanta notarum varietate, nemo eorum, aut vnius, aut sanctæ, aut Catholicæ aut Apostolicæ meminerit; quum tamen Symbolum Constantinopolitanum hæc omnia apertè complectatur. Soli Interimistæ in comitiis Augustanis anno 48. duabus postremis notis addiderunt, *vnitatem quæ in Charitate & pace consistit, & Catholicũ consensum per omnia orbis loca & tempora.* Sed hoc in illis grauiter reprehendit Musculus in locis communibus, & est à cæteris omnibus Protestantibus explosum: nominatim à Melãchthone & Saxonicis omnibus Ecclesiis (vt se vocãt) in actis Ratisbonẽsibus.

Reliqui protestantes 2. notas tantum ponunt.

Detectio fraudum quibus circa has notas vsi sunt aduersarij.

CAPVT XVIII.

Prima fraus.

SED nunc qua fraude has solas duas notas omnes tandem retinuerint, explicandum est, pariterq; non esse has veras & perpetuas Ecclesiæ notas demonstrandum. Primùm cùm puram doctrinam, & rectum sacramentorum vsum dicunt, non omnem huiusmodi intelligere volunt, sed præcipuas puræ doctrinæ partes, & quæ ad fundamentum religionis pertinent. Idcirco quoties has duas notas Ecclesiæ ponunt, cautè & diligẽter addunt: Non omnem veræ doctrinæ corruptelam, aut sacramentorum abusum veræ Ecclesiæ rationem tollere. Sic Lutherus. *Nota Ecclesiæ,* inquit, *est verbum Dei, licet id aliàs magis, aliàs minùs purè doceatur.* Sic Melanchthon. *Ecclesia ad Euangelium Dei alligata est, vt sonet in ministerio rectè docentium, etiã si inter hos alij plus, alij minùs lucu habeant.* Hoc enim esse ait, Lutherum secutus, *edificare fœnum & stipulam super fundamẽtum.* Sic denique Caluinus: *Poterit,* inquit, *vel in doctrina vel in sacramentorum administratione vitij quippiam obrepere, quod alienare nos ab Ecclesiæ communione non debeat.* Institutionum libro 4. capite 1. paragrapho 12. Quam illi omnes cautionem variis de causis adhibent. Primùm vt sectæ omnes pręter solam Catholicam, quæ nunc est, veræ Ecclesiæ nomine censerentur. Sic Brentius homo Lutheranus scribens contra Bullingerum. *Non damno,* inquit, *Ecclesias Svvinglianorum sed damno perniciosum eorum dogma.* Quomodo autem dogma damnat, & Ecclesias tale dogma tenentes non damnat, nisi quòd Ecclesiam vult agnoscere, vbi tamen aliqua est doctrinæ corruptela? Recenset quoque diligenter Theodorus Besa homo maximè Caluinianus, scribens contra eundem Brentium, nunquam sic Lutheranorum præcipuos ab illis dissensisse, vt non eos pro fratribus agnoscerent. Nempe hic erat ille Syncretismus & mutua dissimulatio, quam foueri inter omnes sectas suasit Melanchthon in libello contra Staphylum, vt tanto fortiùs contra Catholicam Ecclesiam omnes vnanimiter conspirarent. Fuit hęc eorum prima fraus, quæ tamen diu nõ successit: acerbioribus nunc odiis ipsis inter se confligentibus, quàm cum ipsa Catholica. Deinde alia fraudis huius causa erat, vt cùm Ecclesiæ veteris Authoritate vrgẽtur, patrum scilicet antiquissimorum, hac ratione euadant, vt dicant *eos quidem Ecclesiam Dei fuisse, quia fundamentum tenuerunt; tamen stipulas huic fundamento superædificasse, habuisse suos næuos, omnibus aliquid contagij aspersisse consuetudinem sui seculi,* quum (verbi gratia) de inuo-

Tom. 7. in tract. de notis Ecclesiæ.

In locis communibus.

Causæ huius fraudis.

I.

In fine libelli de dispensatione corporis & sanguinis domini.

2. Fraus.

Margin letters: D, E, F

A de inuocatione sanctorum, de reliquiarum veneratione, de votis monasticis & similibus disputarent. Sic enim de S. Basilio, S. Ambrosio, Epiphanio, Augustino, Bernardo nominatim asserit Melanchthon, & de aliis multis quos non nominat. Hæc sceleratissima fraus est: vt scilicet ad eorum arbitrium Ecclesia Dei vel simus vel non simus, cùm pro eorum arbitrio ad fundamentum & capita & præcipuos articulos fidei ea pertinebunt, quæ ipsi pertinere iudicabunt, sicuti de cœna Domini iudicant Caluinistæ *rem tanti momenti non esse, quin dissentientes à Lutheranis pro fratribus tamen eorum haberi debeant:* vt scripsit Theodorus Besa in libello contra Brentium: & Petrus Martyr in epistola ad Argentoratenses, & Apologia Ecclesiæ Anglicanæ. Contrà mordicùs tenent Lutherani, nec eos vnquam pro fratribus agnoscere voluerunt: sicuti probat contra Bullingerum Svvinglianum Io. Brentius Lutheranus ex publicis testimoniis ipsius Lutheri, Melanchthonis, & ex historia Io. Lauatheri de re sacramentaria. Tertiò ideo hoc temperamentum suis duabus notis addunt, vt solam Catholicam Ecclesiam quæ nunc est, ab Ecclesiæ titulo repellant. Mox enim, vbi has notas posuerunt, inferunt. At manifestum est apud papistas & omnem veram doctrinam obliteratam esse, & sacramentorum vsum corruptum. Vbi insigni contumelia & fallacia, quam petitionem principij Dialectici vocant, ponunt pro manifesto quod in quæstionem vocatur, & in quo status totius Controuersiæ versatur. Qua etiam in re vide quàm sibi ipsis repugnanter agant. Quæ enim in nobis vocant & iudicant esse omnem veræ

Euasio protestantium quo ad primæ Ecclesiæ Scriptores.

In locis commun. in titu. de Eccl.

Vbi supra.

3 Fraus.

B doctrinæ & sacramentorum corruptelam, ipsiúsque fundamenti euersionem, eadem in patribus pro fœno & stipulis habent, & ferenda ac toleranda putant: ne videlicet veterem quoque & primitiuam Ecclesiam damnare viderentur. Ista enim omnia quę illi in nobis damnãt, nos ex patribus & illa prima Ecclesia locupletissimè probamus. Quartò, ideo in vera doctrina næuos & stipulas patiuntur, vt cùm contra sanam doctrinam docuisse à Catholicis conuincuntur, hâc euadant; vt dicant nihil se contra fundamentum Religionis docere, sed in re indifferenti & quæ ad salutem adeò non pertineat, dissentire. Quam fraudem in Pelagio & Cælestio hæreticis copiosè & diligenter notat D. Augustinus; *Volẽtes*, inquit, *hæreseos astutè inuidiam declinare, asserunt istam præter fidei periculum esse quæstionem: vt videlicet si in ea fuerint exorbitasse conuicti, non criminaliter, sed quasi ciuiliter errasse videantur.* Hæc ille.

Protestantes sibi ipsis cõtrarij.

4. fraus.

De peccato orig. lib. 2. cap 22.

Neque verò fraus tantùm hæc est, sed etiam pernitiosus error, in Ecclesia Dei non semper puram ex omni parte esse doctrinam. Etenim vt concedamus, doctissimos in Ecclesia viros suis non carere interdum næuis, hallucinari in quibusdam, (sicuti in Rebaptisandis hæreticis doctissimum Cyprianum) & esse de illorum numero, de quibus Apostolus dicit: *Si quid aliter sapitis, Deus illud reuelabit*; tamen ab vniuersa Ecclesia Dei, nunquam error aliquis contra sanam doctrinam aut approbatus, aut toleratus, & dissimulatus fuit. Quod adeò verum est, vt scripserit S. Hieronymus, *etiam propter*

In vera ecclesia semper est doctrinæ plena integritas.

Philip. 3.

C *vnum verbum aut duo quæ contraria sunt fidei, multas hæreses eiectas fuisse ab Ecclesia.* Imò dicit Gregorius Nazianzenus, *nihil periculosius his hæreticis esse, qui cùm integrè per omnia decurrãt, vno tamen verbo quasi veneni gutta vnam ac simplicem fidem inficiunt.* Rursum, vt demus multa huiusmodi esse de quibus liberè in alterutram partem sentire liceat, & in quibus vnusquisque in sensu suo abundat, nec ad fidei quæstionem pertinet, sic an secus se res habeat; qualia multa recenset Augustinus loco iam citato contra Cælestium & Pelagium, tamen ab iis quæ semel ab Ecclesia Dei vnanimi consensu approbata & vsu recepta sunt, ne quidem in re minima recedendum est: vnde dixit tyranni Valentis præfecto S. Basilius; *Eos qui in sacris literis eruditi sunt, ne vnam quidem syllabam diuinorum dogmatum prodi sinere, sed pro illorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus oppetere paratos esse.* Et hoc nomine laudat Augustinus Ecclesiæ Catholicæ sapientiam; *quòd paria sacramenta celebrantes tamen quia sententia dispares sunt, & errores suos animosiùs defendunt, à sua communione excludit.* Propterea quoque huiusmodi esse verè Orthodoxũ idem describit Augustinus, *qui licet ex parte carnalis sit, & ad plenam rerum intelligentiam nondum venerit, tamen vt ab vnitate corporis Christi non recedat, regulam fidei pusillis magnísque communem in Ecclesia perseueranter tenet; & in quod peruenit, in eo ambulat, & cogitationes suas carnales non dogmatisat.* Hæc obiter admonenda fuerunt, tùm vt intelligas protestantes omnes, etsi verã Euangelij doctrinam sic extollant, vt eam certissimam Ecclesiæ notam esse velint; tamen eos in hoc ipso, & veræ doctrinæ, & ipsi Ecclesiæ plurimum derogare; hæresi-

In Apolog. 3. contra Ruffinum

In tractatu de fide.

Theodoretus hist. eccl. lib. 4. cap. 17.

De vera Religione ca. 5.

Epist. 57 ad Dardanum.

búsque omnibus feneftram aperire,dum næuos,fœnum,& ftipulas in ea patiuntur ab Ecclefia tolerandas: tùm etiam vt perniciofum errorem fub hac fraude contectum diligenter caueas. D

Confutatio notarum in quibus tandem conueniunt aduerfarij.

CAPVT XIX.

ALIA principalis caufa quòd has duas tantummodo notas Ecclefiæ retinêt,eft, vt & Lutherani & Caluiniani,& Anabaptiftæ,& quæuis alia hæreticorum fecta,fe pro Ecclefia venditare apud rudem plebeculam pofsit: non quòd apud hos omnes hæ duæ notæ reperiantur (nàm ab vtraque omnes quàm longifsimè abfunt) fed quia has duas notas & illi,& quiuis præterea hæreticus apud indoctos prætexere pofsit. Omnes enim hęretici ab ipfis Ecclefię incunabulis apud fe effe veram Euangelij doctrinam,& rectum facramentorum vfum clamitarunt. At verò tales effe debent Ecclefiæ notæ,quas hæreticus ne prætexere quidem probabiliter pofsit. Alioqui nulla erit Ecclefiæ certitudo, quæ tamen (quia illam nos credere in Symbolo profitemur) omnibus certifsima & perfpicua effe debet. Atque hæc prima eft ratio,quare hæ notæ Ecclefiæ effe non pofsint. Rurfum hæc duo non demonftrant vbi fit Ecclefia: fed ipfa Ecclefia demonftrat vbi fint hæc duo. Quæ enim fit pura Euangelij prædicatio,& quis fit rectus facramentorum vfus, Ecclefia Dei docet atque oftendit. Vt hic ordo feruaretur, *dedit Deus paftores & Doctores vt perueniant omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei.* In hunc etiã finẽ mittens Chriftus Ecclefiæ magiftros & teftes veritatis, ait: *Qui vos audit, me audit.* Hac denique de caufa vocat Apoftolus *Ecclefiam Dei columnam & firmamentũ veritatis,* quia Ecclefię innititur, & ab Ecclefia firmatur atque ftabilitur omnis veritas reuelata: non contrà veritati nititur Ecclefia, reuelatæ dico. Nam vt ipfa veritas reuelans,quæ Chriftus eft,docet Ecclefiam,dato Spiritu fancto, *qui inducit Ecclefiam in omnem veritatem, & permanet cum Ecclefia in æternum*, fic reuelatam à Chrifto & Spiritu Sancto veritatem docet ipfa Ecclefia, *fungens* in hac parte *legatione pro Chrifto, docens feruare omnia quæcunque mandauit ipfi Chriftus,* & facta *lux mundi*, ficut Chriftus lux erat. Sed de hac re latiùs poftea. E

1. Ratio. — 2. Ratio. — Ephef. 4. — Luc. 10. — 1. Tim. 3. — Quomodo Ecclefia eft columna veritatis. — Ioan 14. — 2. Cor. 5. — Matth. 28.

Iftud verò hic obferuatione dignum eft, quòd Melanchthon, Magdeburgenfes, & maximè atque copiofifsimè Caluinus, Inftit. lib. 4. cap. 1. paragr. 5. docent *fidelem veritatis cuftodem effe Ecclefiam, & ab Ecclefiæ minifterio petendam effe omnem veram doctrinam.* Verifsimè id quidem: fed quòd neceffario confequens eft, non vident: nimirum magis & priùs notam, claram, atque perfpicuam effe debere Ecclefiam, quàm fit vera doctrina. Siquidem notior effe is debet apud quẽ aliquid quęro, quàm idipfum quod quęro, nifi fruftrà velim quęrere, aut nunquam quærendi finem facere. Priùs etiam conftare mihi de Doctore debet, quàm de doctrina quæ ex Doctore petenda eft. Maximè vbi multi & contrarij funt qui fe pro doctoribus venditant, vt in caufa fidei ferè femper, nunc certè euidentifsimè fe res habet. Alioqui non ex doctore difcam, fed ex doctrina præcognita doctorem inueniam; nec ex Ecclefiæ minifterio veritatem petam, fed ex ipfa veritate miniftros exquiram. Quæ omnia funt & rectæ difciplinæ aduerfa, & Chrifti Saluatoris inftituto Ordini repugnantia. Non ergo ad inueniendam Ecclefiam nota erit vera doctrina, fed ad inueniendam veram doctrinam neceffarium erit veræ Ecclefiæ iam præcognitæ & in confeffo pofitæ minifterium, vox, authoritas. F

3. Ratio. — Lib. 5. cap. 7. & 8.

Rurfum hæ duæ notæ, veræ doctrinæ prædicatio, & rectus facramentorum vfus, aut largifsimè hîc ab hæreticis intelliguntur, aut ftrictim & propriè. Si largifsimè, certè in ipforum ambitu ipfa quoque Ecclefiæ vnitas & debita illi obedientia intelligetur. Nam & extra Ecclefiæ vnitatem non valet facramentorum vfus, nec prodeft quicquam ad falutem, ideóque aliquo modo rectus non eft, & obedientiam Ecclefiæ debitam vera doctrina complectitur, Euangelium docet: & fic quidem fi rem intelligunt, idem per feipfum demonftrabitur. Cùm enim quęritur, quibus notis dignofcitur Ecclefia, quæritur quibus modis illa multitudo dignofcitur quæ veritatem doctrinæ Euangelicæ tenet & tradit, quæ rectum facramentorum vfum habet & docet,

4. Ratio. — Ad quæftionem de notis Ecclefiæ quàm prapoftere refpondent Proteftantes.

quæ

A quæ denique omnia huc aliquo modo vel ad sanam fidem spectantia obseruat,& ministrat. Respondet hodie hæreticus; Illa multitudo veritatem tenet & docet, apud quam est veritas. Illa multitudo rectum vsum sacramentorum habet & tradit, apud quam est rectus sacramentorum vsus. Illa Ecclesia purè prædicat Euangelium, apud quam est pura Euangelij prædicatio. Quod perindè est ac si rogatus quis viam quæ ducit Thebis Athenas; respondeat eam esse, quæ ducit Athenis Thebas, vel eam esse quæ rectà Athenas ducit,nec alicubi aberret. Hoc si est interrogantem deludere,& in eisdem ignorantiæ tenebris quibus prius laborabat relinquere, profectò sic hæretici hodie his suis notis veritatem eludunt,dum in Ecclesia dignoscenda & inueniẽda rogati respondent,per veram doctrinam & rectum sacramentorum vsum dignosci. Quæ quidem Ecclesiæ nunquam deesse omnes sciunt, non magis quàm à recta via itineris certitudo abesse potest. Sed Ecclesiam illa nobis minimè demonstrant: non magis sane quàm idem per idem demonstrari potest. Sin verò propriè & strictim has duas notas accipiũt,& seorsim ab Ecclesiæ ministerio, vnitate, Authoritate,cæterisq; dotibus & proprijs & peculiaribus, tunc profectò hæ notæ non conuertuntur cum Ecclesia;nec vbicũque hæ duæ notæ sunt, statim est Ecclesia. Nam in omnibus schismaticis(vbi nullum asseritur hæreticum dogma)potest esse vera & sana doctrina, rectus quoque sacramentorum vsus;sicuti in Meletianis,in Luciferianis, in Donatistis, antequam in hæresim illorum schisma creuisset, atque etiam in Audianis seu Vadianis rem se habuisse historia Ecclesiæ demonstrat. Hi enim omnes seruata tota puritate doctrinæ,& eodem cum Catholicis sacramentorum ritu,vel ex odio & liuore, vt Meletiani in Ægypto propter Episcopum suum Meletium in persecutione lapsum ab episcopatu depositum,vt refert Socrates; vel ex indiscreto zelo vt Luciferani in Palæstina propter conuersos Arrianos hæreticos ad gratiam & honorem pristinum receptos(vt rẽ narrat prolixè Sanctus Hieronimus in dialogo aduersus Luciferianos) vel ex ambitione & superbia vt Donatistæ in Africa propter prælatum in episcopatu Carthaginensi, Cecilianum Maiorino,vt commemorat.D. Augustinus in libello ad Quodvultdeum, vel denique ex contemptu quodam superiorum & stulta arrogantia,vt de Audianis commemorat post Epiphanium Damascenus, ab Ecclesia se segregabant & schismatici facti de Ecclesia non erãt. Quod autem de Donatistis verbi gratia diximus,clarè ostendit disputatio quædam Sancti Augustini,super illa verba: *In medio Ecclesiæ laudabo te:qui timetis dominũ laudate eum:* vbi ait; *vbicũque timetur Deus, & laudatur,ibi est Ecclesia christi.* Quum enim his verbis notam quandam certam Ecclesiæ dedisse visus esset,qualem hodie hæretici ponũt,statim de Donatistis prolixè disputat,probátque eos *etsi timent & laudant Deum, tamen non esse Ecclesiam, quia videlicet non laudant Deum in Ecclesia magna,quæ est catholica.* Sequitur enim in eodem Psalmo; *Apud te laus mea in Ecclesia magna*,& iterum paulò post. *Reminiscentur & conuertentur vniuersi fines terræ,& adorabũt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Ex quibus omnibus probat Augustinus non in parte Donati,non in aliquo schismate,sed in sola illa fidelium multitudine quæ communicat omnibus gentibus Christianorum, sic timeri & laudari Deum vt sit Ecclesia Dei,etsi in ipso quoque schismate timeatur ac laudetur. Debent autem Ecclesiæ notæ huiusmodi assignari,quæ illam non solum à paganis & Iudæis, sed etiam(idq; potissimũ)ab hæreticis & schismaticis omnibus clarè distinguant.

Lib.1.cap.9.

Versus finem dialogi.

Hæres 69. Damascenus in lib. de hæresibus.

Enarrat.2. in Psal. 21.

Psalm. 21.

Quales debeant esse Notæ Ecclesiæ.

Iam verò,vt res hæc tota liquidissima fiat,vera Euangelij doctrina, & rectus sacramentorum vsus propriè ac seorsim accepta,sunt fructus & dotes Ecclesiæ, sunt bona & beneficia per ministerium Ecclesiæ nobis collata:non sunt notæ quibus discernatur Ecclesia.Non enim quęcunque sunt Ecclesię bona,statim illius notę sunt. Ecclesia est sancta,sed per suam sanctitatem non innotescit.Ecclesia est Christiana, sed per Christi nomen non innotescit. Ecclesia est vnius Dei cultrix,sed non per vnius Dei cultum innotescit.Sic Ecclesia est docta,nec tamen per doctrinam innotescit. Habet sacramenta,habet sacerdotes,habet templa,non tamen per hæc omnia innotescit, id est,ab hæreticis & schismaticis omnibus non distinguitur. Sic exempli causa in ciuitate aut Republica aliqua ciuili,prudentia,legum iustitia,ac morum virtus & similia non sunt certæ notæ & argumenta fidelis populi & legitimo suo principi subditi;vt qui illis valeant,mox se pro veris subditis venditare possint: sed sunt populi subiecti dotes quædam,virtutes,atque ornamenta, quibus illi quidem plurimum iuuantur &

Non omnes Ecclesiæ dotes sunt Ecclesiæ Notæ.

Simile.

illustrantur,& quibus rectè carere non possunt,non tamē quibus à rebellibus & alienis discernuntur. Ipsi enim rebelles hæc omnia habere possunt. Sed legitimè subiecti populi argumentum,est fides seu obedientia suo legitimo & vero principi exhibita. Sic vt multitudo aliqua Christianorum Catholicæ Ecclesiæ,se membrum probet,nō satis est vt veram doctrinam teneat,verúmque sacramentorum vsum;sed vt hoc totū in vnitate & obedientia Catholicæ Ecclesiæ teneat:quæ non ex istis,sed ex aliis suis verè propriis,perpetuis & conspicuis notis dignoscitur;de quibus postea in definienda vera Ecclesia agetur. Istæ verò notæ sic hæreticos & rebelles Ecclesiæ filios iuuāt, vt easdem olim Donatistæ pro veris Ecclesiæ insignibus traderent. Dicebant enim (vt refert ex epistola Vincentij Rogatistæ Sanctus Augustinus)*Catholicæ Ecclesiæ nomen non ex totius orbis communione*(quam pro certissima Ecclesiæ nota Augustinus posuerat & ex scripturis probauerat)*sic dictum esse,sed ex obseruatione præceptorum omnium diuinorum atque sacramentorum*:quod aliis verbis hodie dicunt hæretici,ex vera Euangelij doctrina,& ex recto sacramentorum vsu. Hæc enim duo in recta obseruatione præceptorum Dei,quam vera doctrina tradit,& sacramentorum omnium consistere,quis non videt?

D

Lib.4.cap.6.
6.
Epist.48.

7\. Iam verò adeo sunt hæ incertæ, & instabiles Ecclesiæ notæ,vt non solum extra veram Ecclesiam paria interdum sint sacramenta,par & eadem doctrina, vt iam dictum est;sed etiam præterea intra ipsam veram Ecclesiam non præluceat semper omnibus, nec illustris aut manifesta sit quibusuis ipsa vera doctrina,& rectus sacramentorum vsus:ideóque pro notis & signis Ecclesiam quærenti demonstrantibus haberi non possint. Hoc enim sanè adeò verum & clarum est, vt nec ipsi protestantes has omnino & simpliciter pro certis & perpetuis conspicuæ Ecclesiæ notis asserant tradantq́; sed vt signa tantum & argumenta verisimilia ponant, latentis in illa Christianorum multitudine,& permixtæ alicuius Ecclesię,vbi hęc duo reperiuntur:quia videlicet non sine fructu aliquo,vel docetur Euangelium, vel administrantur sacramenta. Idcirco Caluinus non simpliciter dixit;vbicunque hæ duæ notæ reperiuntur, illic esse veram Ecclesiam,sed(hæc sunt eius verba)*illic aliquam esse Dei Ecclesiam*: & paulò post. *Non dico vbicunque prædicatur verbum,illic fructum mox exoriri,sed nullibi recipi & statam habere fidem,nisi vt suam efficaciam proferat*. Hæc ille lib.4.cap.1.parag.9.& 10. Nempe vult vt ibi aliqui sint semper pii & boni fideles,vbi hæc duo reperiuntur. Quæ etiam Melanchthonis sententia est,vt videlicet vbi nulla Euangelij vox sonat, sicuti inter philosophos & ethnicos,ibi nulla sit Ecclesia: *vbi autem sonat Euangelium & inuocatur Christus,ibi maneant*(ait ille)*aliquæ Ecclesiæ reliquiæ:& hæ reliquiæ sunt cœtus ille qui vera Dei Ecclesia dicitur*. Hæc ille in locis communibus. Qua sanè ratione & tota rei supputatione, in quauis multitudine Christianorum,vbicunque sonat Euangelium, etiā apud quosuis hęreticorum greges,esse & latere aliqua Ecclesia potest. Ex quibus omnibus, hæc summa colligitur,nec ipsorum Protestantum sententia proprias has,stabiles & perpetuas esse eminentis & conspicuæ Ecclesiæ notas,sed signa tantùm esse, *vbi aliqua sit Ecclesia*,vt loquitur Caluinus;licet illa *in reliquiis quibusdam lateat*, vt loquitur Melanchthon:& *vtut sit exiguus cœtus*,vt loquitur Lutherus.

Ipsorum Protestantium iudicio non sunt certæ Ecclesiæ Notæ.

E

F

Mens hæreticorum in ponendis illis duabus notis.

CAPVT XX.

NEQVE verò illud hoc loco prætereundum est, Protestantes omnes, cùm Ecclesiæ notas ponunt,veram doctrinam & rectum sacramentorum vsum,id tacitè intelligere, vt scriptum Dei verbum sit veræ Ecclesiæ nota:siquidem illorum iudicio illa demum & sola est vera doctrina,ille solus est rectus sacramentorum vsus, quem expressum Dei verbum tradit;quod quidem apertissimè Lutherus hoc loco docet. Primam enim notam facit Verbum Dei. *Propter hoc verbum*, inquit,*Ecclesia dicitur sancta*. Sic passim dicit Melanchthon; *Ecclesiam alligatam esse ad Euangelium*,in locis communibus. Sic Caluinus;*Nos*,inquit,*volumus Ecclesiam verbo annexam, nec ab eo separari patimur*.lib.4.cap.8.paragr.13.Instit. Non ergò per has notas describūt nobis

A nobis Ecclesiam visibilem, quæ Dei verbum interpretetur, & controuersias diiudicet; sed alligant Ecclesiam ad scriptum Dei verbum, vt ibi sit Ecclesia, vbi solũ scriptum Dei verbum sonat. Cuius sanè sententiæ multiplex est insania. Primùm, nullus est Controuersiarum in Religione exitus, si hoc obtineat. Nam vel de scripto Dei verbo non constat, dum varij hæretici varias sacræ scripturæ partes eradunt, vel de intelligentia scripti verbi disceptatur. *Neque enim*, ait Augustinus, *omnes hæretici Catholicas scripturas legunt: nec ob aliud sunt hæretici, nisi quòd scripturas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt.* Hæc ille. Et; *Non de scriptura* (ait Hilarius) *sed de intelligentia hæresis oritur: sensus non sermo fit crimen.* Idem copiosè scribit Tertulianus, in libello de Præscriptionibus aduersus hæreticos. Hanc ergo vel de scripto verbo, vel de intelligentia scripti verbi, Controuersiam si non dirimit Ecclesia, quo tandem iudice dirimetur? Aut si dirimit Ecclesia, quare cum scripto verbo confunditur; aut ad illud, tanquam ad signum illustrius alligatur? Deinde, si scriptum verbum est nota visibilis Ecclesiæ, cùm scriptum verbum sit dubium, anceps, obscurum, Controuersum; quantò magis erit Ecclesia? Rursum scriptum verbum plerique & hodie & olim hæretici complectuntur, legunt, audiunt, venerantur: ergo tot erunt Ecclesiæ, quot schismata, & hæreses Christianorum. Præterea, nemo inter Christianos tam idiota est qui non cognoscat, videat, colátque Ecclesiam. Contrà, maximus eorum numerus est qui nec scriptum verbum vnquam legerunt, nec do-B ctrinam ex verbo colligere norunt, nec sacramentorum naturas & rationes sciunt. Ergo si per verbum innotescit Ecclesia, ignotum per ignotius innotescit. Vnde iterum atque iterum sequitur; quantumcúnque de notis & signis Ecclesię disputant hodie nouatores, reuera tamen occultam Ecclesiam, & quæ nullis signis internosci queat, eos relinquere, iuxta illud quod Saluator dicit; *Qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem; vt non arguantur opera eius.*

Ecclesiam non alligari ad verbum scriptum. 1. *De Genes. ad lit. lib. 7. ca. 9.* *Lib. 2. de Trinitate.* 2. 3. 4. *Ioan. 3.*

Primi generis argumenta ex scripturis petita pro stabiliendis notis hæreticorum, & solutio eorundem.

CAPVT XXI.

ARGVMENTA hæreticorum ad has duas notas probandas ex scripturis & patribus detorta, etsi futilia admodum sunt, & quæ parum ad rem faciunt; tamen quia multa & varia ab illis afferuntur, silentio inuoluenda non sunt. Quæ ergo ex scripturis colligunt loca, in triplici differentia poni videntur. Primi generis loca probant Ecclesiam non posse absque vera doctrina Euangelij consistere, neque C habendos illos esse pro Ecclesia Dei, qui contra Euangeliũ docent; qualia sunt ista: *Si quis aliud Euangelium doceat, Anathema sit.* Item illud: *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* Denique illud; *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo non recedent ab ore tuo*, &c. Quæ loca citat Melanchthon in repetitione Confessionis Augu. in locis communibus. Et post illum Magdeburg. centuria 1. lib. 1. cap. 4. Quibus etiam hæc addunt; *Docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Omnis qui est ex veritate audit vocem meam.* At verò nihil aliud probát hæc omnia (quod ad rem præsentem attinet) quàm non separari ab Ecclesia veram doctrinam. Quod quidem nos libentissimè concedimus, quia ab Euangelij doctrina nunquam dissentit Ecclesia, ac ne potest quidem. Sed quòd ex his locis etiam illud inferunt, veram Ecclesiam illam esse, quæ solo Dei verbo scripto nititur, & ineptissimè colligitur, éstque falsissimũ (cùm hæc loca omnia, nec de scripto verbo quicquam loquantur; & multò minus de eo solo amplectendo) & præterea nihil ad rem præsentem faciunt, ideóque suo loco refutabitur. Rursum sic ex scripturis argumentantur Vvirtembergenses in sua confessione, Concilio Tridentino exhibita. *Illos dixit Deos ad quos factus est sermo; Ergo ibi est Ecclesia Dei, vbi est verbum Dei.* Et iterum; *Iam vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Sermo igitur Christi, qui est Euangeliũ, demonstrat vbi sit Ecclesia quæ corã Deo sit munda.* Hæc illi ad verbũ, nihil autẽ potuit ineptius colligi. In priori loco disputat Saluator cõtra Iudæos. *Si illos dixit lex vestra deos,*

Galat. 1. *Ephes. 2.* *Isaiæ 59.* *Matth. 28.* *Ioan. 18.* *Controu. 7. lib. 12. cap. 9.* *Ineptissima Vvirtembergensium Protestantium argumenta.* *Ioan. 10.* *Ioan. 15.* *Ioan. 10.*

ad quos sermo Dei factus est; dicente scilicet ipso Deo; *Ego dixi, dij estis*, Psal. 81. *nec solui potest scriptura, me quid blasphemare dicitis quòd filius Dei sum?* Tale ergo est horum argumentum: Deus in scriptura, sermone ad quosdam facto, vocat illos deos; ergo ad quoscunque Sermo Dei fit, illi sunt dij: & vbicunque verbum Dei scriptum habetur, illi sunt filij Dei & Ecclesia. Nempe à parte concludunt totum; & in æquiuoca voce pueriliter ludunt. Nam & Sermo Dei in illo Psalm. 81. per asseuerationem & reuelationem specialem ad quosdam factus, alius est à scripto toto Euangelio: & nuncupatio illa deorum, videlicet propter potestatem & regimen illis commissum, longè diuersa est à nuncupatione filiorum Dei in Ecclesia Christi, qui propter fidem sic nuncupantur. Posterior locus adhuc ineptiùs concludit: Nam primùm nihil aliud demonstrat ille sermo, propter quem mundi erant discipuli, quàm (vt ipsimet in argumento ponunt) illos coram Deo mundos fuisse. At hîc quæritur de nota Ecclesiæ quæ hominibus, non Deo demonstret qui sint vera Ecclesia. Prætereà, rursum relabuntur ad occultam Ecclesiã soli Deo cognitã. Deinde sermo de quo loquitur ibi Christus, non est verbum scriptum, sed est (vt Augustinus exponit) *verbum seu forma baptismi, de quo Apostolus ait; Christum mundasse Ecclesiam suam Lauacro aquæ in verbo: Ideo enim*, ait Augustinus, *non dixit, Mundi estis propter baptismum, sed propter verbum, quia & in aqua verbum mundat.*

1. 2. 3. — Ephes. 5. Tract. 8. in Ioan.

D

Secundi generis argumenta, & solutio eorundem.

E

CAPVT XXII.

ALTERIVS generis scripturæ prædicationem verbi & Euangelij necessariam esse Ecclesiæ ostendunt, quales sunt istæ. *Euangelium est virtus ad salutem omni credenti. Omnia sanctificantur per verbum Dei, & orationem*: ergo verbum sanctificat Ecclesiam. Sic enim ex his locis disputat Lutherus in tractatu de notis Ecclesiæ. Similia addũt & Magdeburgenses: *euntes prædicate*, &c. *appropinquat Regnum cælorum*, &c. *prædicate Euangelium omni creaturæ.* Primus Lutheri locus, & duo postrema à Magdeburg. citata nihil aliud probant, quàm necessarium, & ordinarium medium ad fidem esse prædicationem Euãgelij, vt Apostolus dicat; *Fides ex auditu, & quomodo audient sine prædicante?* Hoc totum facilè conceditur, sed nihil ad rem præsentem conficitur. Adiumenta & ornamenta hæc sunt veræ Ecclesiæ, non ipsius notæ & insignia, vt suprà in re simili ostendimus. Deinde prædicationem Euangelij in legitimis ministris illustrem valdè & propriam esse Catholicæ Ecclesiæ notam concedimus, & in sequẽtibus probabimus. Hæc enim est ordinaria & perpetua illa Episcoporum, sacerdotum, atque pastorum successio, ab ipsis Apostolis continua serie ad nos vsque deducta, vnde & Apostolica in Symbolo vocatur Ecclesia: vnde etiam Apostolus cum dixisset *fidem esse ex auditu, & quomodo audient sine prædicante?* subiecit; *Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur?* Sed isti homines prædicationem à legitimo ministerio separant, & cum scripto verbo confundunt. Vbi multipliciter errant, & in errorem ducũt. Primò quia scriptum verbum absque prædicatione mutum est, & omnibus hæreticis commune. Deinde latius patet prædicatio, quàm verbum scriptum. Illa enim præter verbum scriptum etiam traditiones Apostolicas nõ scriptas, & Ecclesiæ decreta ex scripto verbo (tanquam ex suis principiis conclusiones) deducta complectitur. Rursum verbum nisi à legitimo ministro prædicetur, si à lupo, si à latrone, si à ministro satanæ, (vt Saluator & Apostolus futurum præmonuerunt) profeRatur, non salutem, sed perniciem adfert, nec ouile Christi, & Ecclesiam Dei; sed caulas hæreticorum, & Synagogam satanæ demonstrat. Non ergo verbum Dei quomodocunque prædicatum, denotat Ecclesiam. Posterior autem à Luthero citatus locus turpissimè deprauatur. Neque enim Apostolus dixit omnia sanctificari per verbum Dei, vt Lutherus loqui Apostolum facit; indéque colligit per verbum Dei sanctificari Ecclesiam, sed de cibo tantùm loquitur, sumendo cum gratiarum actione, quem *sanctificari dicit per verbum Dei & orationem*, id est, interprete Chrysostomo, *facta benedictione in nomine Dei per signum crucis impressum.* Neque ex eo quòd cibus sanctificatur per verbum

Rom. 1. — 1. Tim. 4. — Matth. 10. Marc. 16. — Rom. 10. — Lib. 4. cap. 5. — Rom. 10. — 1. 2. 3. — Matth. 7. Ioan. 10. 2. Cor 11. — Homil. 12. in 1. ad Tim.

F

A verbum Dei sensu quo diximus colligi, nisi ineptissimè potest, per scriptum verbum sanctificari Ecclesiam, & multò minus per illud verbum innotescere & demonstrari Ecclesiam visibilem atque conspicuam, in quem finem eum locum citauit Lutherus.

Tertij generis argumenta, & solutio eorundem.

CAPVT XXIII.

POSTREMI generis loca huiusmodi sunt. *Oues meæ vocem meam audiunt. Sanctifica eos in sermone tuo.* Quæ loca citat Melanchthon. Rursum; *Omnis qui audit verba mea & facit ea, assimilabitur viro prudenti. Mater mea, & fratres mei sunt qui audiunt verbum & faciunt illud. Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis. Vos amici mei estis si feceritis ea quæ ego præcipio vobis.* Quibus ex locis alijsque similibus, colligunt Magdeburgenses propriam ac Germanam Ecclesiæ notam esse verbum syncerum; sed nulla planè consequentia. Nihil enim aliud probant hæc loca, quàm in vera Ecclesia esse semper qui obediunt verbo Dei, non tamen ex hac obedientia verbi Dei, innotescit & conspicua redditur Ecclesia. Primùm quòd hæc obedientia in istis citatis scripturis commendata, in obseruatione mandatorum Dei consistit. At illa obedientia tantummodo piorum & sanctorum est, qui vt homines latent, &

B soli Deo sunt cogniti; sic Ecclesiam, occultam non visibilem faciunt. Rursum vt obedientia fidei est communis omnibus & singulis in Ecclesia, ita obedientia mandatorum Dei non est in singulis, etsi in tota Ecclesia. Nam iniquitas morum tametsi nunquam approbatur, tamen sæpe necessariò toleratur à tota Ecclesia: vt docet Augustinus de fide & operibus cap. 5. & contra Faustum lib. 20. cap. 21. vt suo postea loco citabitur. Nota autem Ecclesiæ esse non potest quæ licet in tota, tamen in singulis eisque multò pluribus non reperitur. Præterea hæc obedientia mandatorum vt est occulta, sic incerta & maximè mutabilis est, adeo vt *septies in die cadat iustus & resurgat.* Nota autem constans & perpetua esse debet. Deinde Donatistarum hæc nota est, vt suprà ex Augustini epistola 48. ostendimus, & Donatistarum ipsissima hæresis, vt in antecedentibus satis est demonstratum. Denique non in illis verbis vniuersalem suam Ecclesiã Christus descripsit, sed præcipua tantum & viua membra Ecclesiæ suæ, nec conspicuam illam omnium fidelium societatem demonstrat, sed occultum paucorum piorum numerum insinuat, de quibus ipse dixit, *Multi vocati, pauci verò electi.* Postremò, quis nescit longe aliud esse verbum scriptum quàm sit obedientia mandatorum? tamen non eos pudet ex hac illud inferre; & ex obseruatione verborum Christi doctrinæ veritatem concludere: quum & hæc sine illa esse alijsque prodesse possit, & illa hác vtilem quidem faciat & salutarem ipsi docenti, neutra tamen Ecclesiæ corpus perpe-

C tuò & certò demonstret: sed magis ab Ecclesia demonstretur. Sic illi alienissimum in sensum detortis scripturis notam esse Ecclesiæ Scripturas probant. Quod quia perspexit Caluinus, cùm has notas longa & speciosa oratione lectori commendaret, ne vnum tamen verbum ad illas confirmandas ex Scripturis produxit: cæteris quidem hac in re cautior infirma argumenta reticendo, sed multò impudentior nullis argumentis rem tantam asserendo.

Ioan. 10. Ioan. 17. Matth. 7. Luc. 11. Ioan. 8. Ioan. 15. 1. Infra lib. 3. cap. 6. 3. Prouerb. 24. 4. 5. Matth. 20. 6.

Argumenta hæreticorum ex patribus, & solutio eorundem.

CAPVT XXIIII.

AD speciem solidiora & magis probabilia videntur esse, quæ ex patribus ad hanc sententiam confirmandam producuntur. Docent enim patres in Scripturis quærendam esse Ecclesiam, & ex Scripturis demonstrari quæ sit Ecclesia. Sic enim scribit Augustinus, vt citat Musculus in locis communibus; *In Scripturis didicimus Christum. In Scripturis didicimus Ecclesiam. Has Scripturas communiter habemus. Quare non in eis & Christum & Ecclesiam communiter retinemus?* Rursum cõtra Donatistas in libro de vnitate Ecclesiæ (quem locum citant Vvirtembergenses in sua

Epist. 166.

confessione) *Inter nos* (inquit Augustinus) *& Donatistas quæstio est vbi sit Ecclesia. Quid ergo facturi sumus? In verbis nostris eam quæsituri sumus, an in verbis capitis sui domini nostri? Puto quòd in illius potius verbis quærere debemus qui veritas est, & optimè nouit corpus suum.* Rursum cap. 3. *Non audiamus, hæc dico, hæc dicis; sed audiamus, hæc dicit dominus. Sunt certè libri Dominici quorum Authoritati vtrique consentimus, vtrique credimus, vtrique seruimus. Ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram*: & paulò post. *Nolo humanis documentis, sed diuinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstrari.* Ecce apertissimè dicit Augustinus, & in Scripturis quærendam Ecclesiam, & ex ipsis Scripturis demonstrari Ecclesiam. Hoc sanè totum verissimum est. Sed non eo sensu hæc dixit Augustinus quem volunt hæretici. Non inquam, vt doctrina verbi esset nota Ecclesiæ, id est, illa multitudo Ecclesia censeretur quę in diiudicandis Controuersiis solis Scripturis niteretur. Nihil minus ibi docet Augustinus, sed hoc docet: Ecclesiæ lucem, splendorem, firmitatem, durationem, Authoritatem, cæteráſque dotes in Scripturis apertissimè, plenissimè, & copiosissimè describi, vt non in humanis documentis, id est, non in quorumcunque hominum innocentia, quam sibi solis venditabant Donatistæ, & hodie commendant protestantes, demonstretur Ecclesia, sed in Scripturis: id est, talis & sic dotata credatur Ecclesia, qualis & qualiter dotata in Scripturis describitur. Idcirco in locis ipsis ab hæreticis citatis, probat Augustinus copiosissimè ex Scripturis Ecclesiam Christi esse multitudinem illustrem toto orbe diffusam. Quibus locis & scripturarum & ipsius Augustini in sequenti disputatione vtemur. Dicimus ergo & libentissimè dicimus cum Augustino, in Scripturis quærendam esse Ecclesiam, id est, quæ sint notæ, dotes, proprietates Ecclesiæ, ex Sacræ Scripturæ oraculis, non ex coniecturis humanis inuestigandum esse. Hoc & nihil aliud dicit Augustinus: sed hoc in Augustino animaduertere noluerunt hæretici.

Sensus Augustini in locis prædictis.

D E

Quomodo per Scripturas innotescit Ecclesia, & tamen Scriptura non est nota Ecclesiæ, sed Ecclesia ipsa notior quàm Scriptura.

CAPVT XXV.

CÆTERVM manet adhuc scrupus nec leuis nec leuiter prætereundus. Etenim vt verum sit ex Augustino non colligi ipsas Scripturas sic esse notam Ecclesiæ, vt vbicunque scriptura doceatur, ibi sit Ecclesia, & per solius scripturæ doctrinam discernatur Ecclesia ab omni alio cœtu; tamen hoc colligitur, ex Scripturis demonstrari Ecclesiam, per Scripturas innotescere Ecclesiam, item quæ, qualis & vbi sit Ecclesia, ex Scripturis esse petendum. Quæ si ita sunt, erit (1.) Scriptura magis clara & illustris quàm Ecclesia (frustra enim alioqui in Scripturis (2.) quæreretur Ecclesia) erit Scriptura certum & firmum documentum ad inueniendum (3.) Ecclesiam: denique erit certa & illustris nota veræ Ecclesię. Male ergo repræhendimus hodie hæreticos, qui pro nota Ecclesiæ Scripturas ponunt. Deinde si in Scripturis quærenda est Ecclesia, quare & cætera dogmata similiter quærenda non sunt? Neque enim propter solam Ecclesiam describendam & cognoscendam datæ sunt Scripturæ, neque alia dogmata minùs sunt cognitu necessaria quàm hoc de Ecclesia. Ergo consequi videtur, si Scripturæ demonstrant nobis Ecclesiam, demonstrare quoq; easdem & Christum & sacramenta & quęcunque quæ ad fidem pertinent, absque medio Authoritatis & iudicij vel definientis vel interpretantis Ecclesiæ. Huic scrupo seu dubitationi affinis illa quæstio est, qua quæritur certiúsne sit iudicium maiorq; Authoritas & latius patens, Ecclesiæ quàm Scripturæ, aut (quod adhuc subtilius quæritur) an formalis ratio fidei nostræ sit Ecclesię Authoritas, id est, an vltima & suprema resolutio fidei de omnibus Controuersiis sistat in testimonio & Authoritate Ecclesiæ potius quàm Scripturæ diuinitus reuelatæ. Quam vtramque quæstionem suo loco in hoc opere tractabimus. Sed nunc vt in re proposita maneamus, cùm certum & confessum sit ex Sacræ Scripturæ verbis, & testimonio innotescere nobis quæ & qualis sit Ecclesia, item quanta sit eius potestas & Authoritas, meritò quæritur an propterea

F

Lib. 11. cap. 16. & seq. lib. 8. cap. 20. & seq.

A propterea statuenda sit Scriptura pro nota Ecclesiæ;& si Ecclesiæ nota, cur non etiã aliorum omnium dogmatum,quæ in Ecclesia controuertuntur,sola & vnicaNorma?

Huic quęstioni,vt plenius respondeatur,animaduertendum ante omnia,non simplicem esse huius propositionis sensum. Scriptura est nota Ecclesiæ. Primùm enim, hic esse sensus potest. Scriptura sic nota seu signum est Ecclesiæ, vt vbicunque Scriptura rectè prędicatur,ibi sit ecclesia;& in hoc sensu falsam esse propositionem, siue eam generaliter,siue strictim intelligas,in iis quæ superiùs disputauimus demonstratum est. Alius sensus esse potest. Scriptura sic nota est Ecclesiæ, vt per scripturã scias non solùm quæ, qualísque sit ipsa Ecclesia, seu vera credentium multitudo,sed etiam quæ,& qualia sint quæcunque dogmata in Controuersiam vocata; vt Ecclesiæ nomine intelligantur, & tota fidelium multitudo,& vniuersa fidei dogmata. Quo sanè in sensu illi hanc propositionem intellexerunt, qui ex citatis Augustini locis, Scripturam esse notam Ecclesiæ voluerunt. Dicere enim Augustinum, vel putarunt, vel finxerunt; sic in Scripturis quærendam Ecclesiam, vt quæcunque in Ecclesia controuerterentur,à solis Scripturis peterentur. In hunc finem citant Vvirtembergẽses, vnà cum Augustino,Chrysostomum in hæc verba scribentem. *Ex quo obtinuit hæresis Ecclesias,nulla probatio esse potest veræ Christianitatis, neque refugium potest esse aliud Christianorum volentium cognoscere fidei veritatem, nisi scripturæ diuinæ.* Et paulò pòst; *Qui ergo vult cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, vnde cognoscat, nisi tantùmodo per Scripturas?* Sed hunc sensum ab

B Augustino nunquam intentum fuisse iam ostensum est, & esse à ratione alienũ posteà ostendetur, cùm de iudicio,& Authoritate Ecclesiæ disputabitur. Quod ad citatum hic Chrysostomum attinet, nõ sunt veri Chrysostomi verba,sed ex opere imperfecto in Matth.desumpta; quod quidem opus ab Arriano aliquo totum conscriptum est, aut posteà ab Arrianis corruptum. Itaque nihil miramur nouos nostros hæreticos veterum hæreticorum voces vsurpare. Alius sensus huius propositionis est; vt qualis sit ipsa Ecclesia, qualiter dotata, quibus prærogatiuis ornata, quibus insignibus nota,& illustris sit,Scriptura demonstret:ideóque notam esse EcclesiæScripturã, quia veras Ecclesiæ notas Scriptura tradit. Totus hic sensus verus est, & in hoc sensu Augustinus loquutus est: Sed non sequitur ex hoc sensu(quod in facta dubitatione infertur) magis notas per omnia Scripturas esse,quàm sit Ecclesia; aut quia per Scripturas innotescit Ecclesia,idcircò per easdem cætera omnia fidei dogmata innotescere: idque variis modis ostẽdere conabimur. Primùm, quia de Ecclesiæ Authoritate maximè litigaturi erãt omnes hæretici, properteà in Ecclesia describenda copiosior, & apertior voluit esse Scriptura,quàm in aliis dogmatibus,quę posteà per Ecclesiæ magisterium semel constitutum, & in confesso positum, declaranda, & definienda fuerant. Quod adeò verum est,vt de ipso Christo,non tam apertè,quàm de Ecclesia loquatur Scripturæ: non minus etiam crebrò, & copiosè de Ecclesia, quàm de Christo. Totam hanc Spiritus sancti prouidentiã notauit S.Augustinus his verbis; *Obscurius dixerunt Prophetæ de Christo, quàm de Ecclesia: puto propterea; quia videbant in spiritu contra Ecclesiam homines facturos esse particulas, & de Christo non tantam litem habituros: de Ecclesia magnas contentiones excitaturos. Ideò illud, vnde maiores lites futuræ erant, clariùs prædictum, & apertius Prophetatum est, vt ad iudicium illis valeat, qui viderunt & foras fugerunt à me.* Hæc

C ille. Et exemplo rem illustrat in historia Abrahę,& immolatione Isaac. Quę enim ad Christum pertinebant, sub typis,& figuris ipsius Isaac portantis ligna ad sacrificium, qui Christum baiulantem crucem figurabat; & ipsius arietis hærentis cornibus, qui crucifixionẽ denotabat; exprimere voluit Scriptura. *Sed cùm cœpit spiritus Dei*, ait Augustinus, *prædicare velle Ecclesiam, abstulit figuras, dicens; Benedicens benedicam tibi, & implendo implebo semen tuũ, sicut stellas cæli, & arenã maris, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Et pene vbique Christus in aliquo inuoluto sacramento prædicatus est à Prophetis, Ecclesia apertè.* Hęc ille. Ratio autem quare de Ecclesia magis, quàm de Christo litigaturi erant hæretici, ea est; quòd ad omnes hæreses refutandas maximum, & certissimum compendium sit Ecclesię Authoritas: *nec aliunde in Ecclesia hæreses fiant*, vt scripsit B.Cyprianus, *quàm quòd sacerdotibus Dei non obtemperatur*: id est, Ecclesiæ vox in suis ministris, & prælatis non auditur. Quàm autem sit in hac re crebra, & frequens scriptura, plurimis in locis demonstrat Augustinus; ex proposito quidem, in lib. de Vnitate Ecclesiæ, per multa capita: obiter verò libro de Pastoribus, vbi ait; *Prope omnis pagina nihil aliud sonat, quã Chri-*

In triplici sensu dici potest Scripturas esse notam Ecclesiæ. 1. Sensus.

2. Sensus.

Hom. 49. in Matth. operi imperfect.

Lib. 12. per totum.

3. Sensus.

1. *Quare apertius de Ecclesia loquatur Scriptura quàm de aliis dogmatibus.*

Enarrat. in Psal 30. Concione 2.

Genes. 12.

Lib. 1. Epist. 3. & lib. 4. Epist. 9.

Cap. 14.

ſtum & Eccleſiam toto orbe diffuſum. Rurſum in Epiſt. 156. verſus finem vbi multa exẽpla [D] adfert ex Pſalmis & Prophetis, quoties de Chriſto Scriptura loquitur, toties de Eccleſia ſtatim ſcripturã loqui. Ex quibus conficitur, hac ſanè vna in re, id eſt, in deſcribenda Eccleſia, magis claram eſſe Scripturam ſicuti oportebat; non autẽ ſequitur in reliquis omnibus dogmatibus diſcernendis, maiorẽ in Scripturæ verbis quàm in Eccleſiæ iudicio eſſe claritatem.

[*4. Ratio eiuſdẽ.*] Iam verò quàm ſit rationi conſentaneum, vt in Eccleſiæ & Authoritate deſcribenda & natura tradenda magis copioſa & aperta debeat eſſe Scriptura; in reliquis autem dogmatibus ita aut dubia, aut parca, vt eorum omnium iudicium ab ipſa Eccleſia non à ſe ſola peti voluerit, ex alio capite demonſtrari poteſt. [*Simile.*] Simile enim hoc eſt, ac ſi hæredem quis teſtamento ſcribat, aut adminiſtratorem teſtamenti conſtituat verbis apertiſſimis; cætera in teſtamento, aut magna ex parte taceat, iubeátque ab hærede ſeu adminiſtratore inquiri, aut obſcurius ponat, iubeátque in illorum explicatione hæredis vel adminiſtratoris iudicio ſtare; quem quidem in hunc finem plenius de rebus omnibus priuatim inſtruxerit. Neque enim in hoc exemplo ſequeretur: quis ſit hæres & adminiſtrator, teſtamentum mihi apertè dicit, ergo & cætera quæ ad hæreditatem pertinent, non ab hærede vel adminiſtratore, ſed ab ipſo teſtamento petam. Planè ſic in re propoſita ſe res habet. Eccleſiam enim totam hæredem eſſe teſtamento Dei ſcriptam nemo dubitat, vocante Apoſtolo fideles omnes, *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti*. [Rom. 8.] [E] Et rurſum; *Si vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum promiſſionem hæredes*. [Galat. 3.] Quòd verò apud ipſam Eccleſiam *omnem depoſuerit veritatem* (vt loquitur Irenæus) [Lib. 3. cap. 4.] & omnia quæ ad hæreditatem pertinent conſequendam, præcipuis quibuſdam de Eccleſia adminiſtranda reliquerit, partim teſtamento & literis mandata, partim non ſcripta; copioſè quidem poſtea commodius demonſtrabitur, [Lib. 8. 9 & 12.] breuiter autem & hic oſtenditur. Nempe Chriſtus vt pleniorem Eccleſiæ & hæredis ſui Authoritatem oſtenderet, primùm paucis annis, triennnio tantùm, & vnica tantùm in regione, Iudæa ſcilicet, docuit; deinde teſtamentum ipſe non ſcripſit, ſed ab ipſa Eccleſia teſtamentum ſuum ſcribi, & omnes gẽtes ex ore Eccleſiæ ſuæ vſque ad finem ſeculi ad fidem conuerti, & in fide conſeruari voluit: ea quoque tam in ſcribendo teſtamẽto quàm in viuæ vocis prædicatione aut dici aut prætermitti, quæ Eccleſiæ ſuę (quá de omnibus pleniſſimè inſtruxerat) aut ſcribẽda, aut dicenda, aut prętermittenda viderentur. [Matth. 13.] Eccleſiæ enim principibus dixit teſtator; *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Cælorum: cæteris autem in parabolis*: & cùm alias parabolas adieciſſet, addit; *Intellexiſtis hæc omnia?* Reſpondent. *Etiam domine*. Ait illis; *Ideo omnis ſcriba doctus in Regno Cælorum ſimilis eſt homini patrifamilias qui de theſauro ſuo profert vetera & noua*. [Ioan. 15.] Rurſum; *Vos dixi amicos, quòd omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis*; & in quẽ finẽ oſtendit, addens; *& poſui vos vt eatis & fructũ afferatis, & fructus veſter maneat*. [Matth. 28.] Poſtremò diſceſſurus ab ipſis, *Docete*, inquit, *omnes gentes, docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis*. His & aliis multis diſpẽſatricem voluntatis ſuæ deſignauit Chriſtus Eccleſiam, hoc eſt, Eccleſiæ Primates. [F] Quòd autem non omnia teſtamento ſcribenda reliquerit, ſed pleraque tacuerit ab ipſa poſtea diſpenſatrice Eccleſia inquirenda, aliis verbis oſtendit. [Ioan. 16.] *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Cùm autem venerit ſpiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Nempe hoc eſt illud depoſitum quod à Chriſto acceptum, & per manus traditum, adminiſtrator & diſpenſator ille fidelis Apoſtolus Paulus alteri diſpenſatori commendauit, dicens; [1. Tim. 6.] *O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ quam quidam promittentes circa fidem exciderunt*; apertiſſimè deſignans hæreſes contra ſanam doctrinam. Hanc ob cauſam in alia epiſtola idem depoſitum vrgens, ait; [2. Tim. 1.] *Formam habe ſanorum verborum quæ audiſti à me in fide; bonum depoſitum cuſtodi*. Et rurſum, oſtendens perpetuam eſſe debere hanc diſpenſationem ſeu adminiſtrationem teſtamenti, ait. [2. Tim. 2.] *Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus qui idonei erunt & alios docere*. Sic Iræneus vocat Eccleſiam, [Lib. 3. cap. 4. & lib 5.] *amplum quoddam & diues depoſitoriũ, in quod Apoſtoli omnia quæ ſunt veritatis pleniſſimè contulerint, vt omnis quicunque velit, ex ea potum vitæ ſumat*. Sic Dionyſius ille Areopagita ait [Hierach. Eccleſ. cap. 1.] *primos illos, Hierarchiæ noſtræ duces ac principes*, id eſt Apoſtolos, vt primos huius teſtamenti adminiſtratores, *tum à diuina bonitate plenè cumulatéque res ſacras accepiſſe, tum ab eadẽ Dei benignitate apud poſteros id propagandi cauſa miſſos fuiſſe*. Illud verò duobus modis feciſſe, *partim accepta myſteria*

steria in sanctis ac Theologicis libris, id est scripturis, *commendasse, partim ex animo in animum medio intercurrente verbo, sine literis träsfudisse*, id est viua voce tradidisse. Sic Tertullianus vetustissimus scriptor aduersus hæreticos præscribere docuit, quòd videlicet scripturæ ad solam Ecclesiam pertineant, & apud illam depositæ fuerint, ideóque in illa sola & quærendæ essent Scripturæ, & petendus Scripturarum sensus. *Dispici*, inquit, *debet cui competit possessio Scripturarum, ne is admittatur ad eandem cui nullo modo competit:* & paulò post. *Ordo*, inquit, *rerum desiderabat illud, prius proponi quibus competat fides ipsa cuius sint Scripturæ, à quo & per quos, & quando & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt homines Christiani.* Mox enarrans ex actibus Apostolicis primordia Ecclesiæ per Apostolos facta, *Primò*, inquit, *per Iudæã Ecclesiis constitutis, dehinc in orbẽ profecti eandẽ doctrinã eiusdem fidei nationibus promulgauerũt, & proinde Ecclesias apud vnã quamq; ciuitatẽ condiderũt, à quibus traducem fidei & semina doctrinæ cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuãtur vt Ecclesiæ fiãt, ac per hoc & ipsæ Ecclesiæ deputabuntur vt soboles Apostolicarum Ecclesiarũ.* Hæc ille in libro de præscriptionibus aduersus hæreticos. Hæc est videlicet dispensatio illa seu administratio testamenti Dei, & hic administrationis ordo. Ipsi dispensatores voluntate testatoris cognita, eam nobis perpetuó communicant: quod in sequentibus sic explicat Tertullianus. *Quid prædicauerint Apostoli à Christo missi, id est, quid illis Christus reuelauit, & hîc præscribam non aliter hoc probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt: ipsi videlicet eis prædicando tam viua voce, quàm per epistolas postea.* Hæc ille. Denique vt ab huius testamenti dispensatione, & eorum quę testamento comprehenduntur tractatione, hęreticos omnes quam longissimè repellat, solísque Apostolorum successoribus, id est, veræ Ecclesiæ id muneris vendicet, hæreditatem hanc, depositum, & testamenti fidẽ apertis verbis commemorat. Sic enim in eodem libro sui temporis hæreticos, Marcionem, Valentinum, Apellem, elegantissimè alloquitur. *Vos qui estis? quando & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? quo iure Marcion Siluam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos transuertis? qua potestate Apelles limites meos commoues? quid hîc cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis? Mea est possessio: olim possideo: habeo origines firmas, ab ipsis Authoribus quorum fuit res: ego sum hæres Apostolorum: sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certè exhæredauerunt semper & abdicauerunt, vt extraneos & inimicos. Vnde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ quam vnusquisque de suo arbitrio contra Apostolos, aut protulit, aut recepit?* Hæc ille ibidem. Quæ quidem totidem verbis Luthero, Caluino, Melanchthoni, cæterísque hodie archihæreticis dici possunt. Satis ergo demonstrant hæc omnia, etsi per scripturas innotescat Ecclesia, & quis sit testamenti hæres, administrator ac dispensator, satis ex testamento appareat (quod fuit in primis necessarium) tamen postquam testator omnem voluntatẽ suam hæredi exposuerit, ipsúmque adeò testamentum ab hærede conscribi voluerit, non esse absurdum, imò maximè esse rationi & religioni consentaneum; vt reliqua quę ad testamentum pertinent, vel in eo non scripta, vel obscurius posita, ab ipso hęrede, & dispensatore seu administratore testamenti petantur. Quam etiam ineundæ & conseruandæ religionis rationem, videlicet vt ab hęrede quæ est Ecclesia, petatur & testamentum & testamenti expositio, pulchrè docet S. Augustinus in libro de vtilitate credendi, qui locus aliâs aptius & commodius tractabitur.

Rursus (vt res ista magis elucescat) perhibet Scriptura testimonium Ecclesiæ & vicissim Ecclesia Scripturæ. Sic venit præcursor Ioannes, *vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Ipsa quoque lux testimonium perhibuit Ioanni, asserens quòd esset *plusquàm propheta*, & ille ipse de quo scriptum esset. *Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante me.* Sic in Euãgelio; *Pater clarificat filium, voce de cælo missa.* Vicissim; *Filius clarificat patrem super terram, & manifestauit nomen eius hominibus.* Præterea (quod ad rem institutam propius accedit) Christus testimonium perhibuit Apostolis. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Et patrem alloquens; *Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.* Vicissim Apostoli *magna virtute testimonium reddebant resurrectionis Christi: cuius nos*, (ait Petrus) *testes sumus: & eritis mihi testes* (ait Christus) *in Iudæa & in Samaria, & vsque ad vltimum terræ.* In hac reciproca testificatione cognoscitur, reuelatur, manifestatur Christus per Ioannem, Ioannes per Christum: pater per filium, filius per patrem: Apostoli per Christum, Christus per Apostolos. Nec dissimili ratione Ecclesia per Scripturas, & Scripturæ per Ecclesiã innotescunt, demonstran-

Tertullianus in Præscriptionibus.

Propagationis fidei & dispensationis Testamentariæ Ordo.

Lib. 2. cap. 6.
Lib. 5. cap. 5. & lib. 8. cap. 7.

3.
Mutuum testimoniũ Scripturæ & Ecclesiæ.

Ioan. 1.
Matth. 11.
Matth. 13. & 17.
Ioan. 17.
Ioan. 20.
Ioan. 17.
Act. 2. & 4.
Act. 1.

tur,mutuáque testificatione cognoscuntur. Scriptura est ipsa lux & veritas, est vox patris, verbum Dei,doctrina Christi. Ecclesia huic luci, & veritati, voci, verbo, doctrinæ,testimonium perhibet,vt omnes crederent per illam,scilicet Ecclesiam. Nec hæc mutua testificatio Ecclesiæ & Scripturę,Authoritati & prerogatiuæ alterutrius partis quicquam demit:sed altera alteram mirificè iuuat & illustrat:vt vtraque suam nihilominus vim & Authoritatem propriam retineat,id est: iudicet nihilominus Ecclesia quę sit Scriptura legitima atque canonica,item quis sit Scripturę sensus genuinus atque Orthodoxus: demonstret quoque Scriptura quę sit Ecclesia,& quanta eius Authoritas:sicuti digito demonstrauit Christum Ioannes,dicens; *Ecce agnus Dei.* vicissim Ioannis testimonium comprobauit Christus in verbis suprà citatis ex Matth. 11. Quemadmodum ergo in hoc exemplo nec Christo derogatur, quia ei Ioannes testimonium perhibet,sed habet nihilominus(vt ipsemet dixit) *testimonium maius Ioanne*, à patre videlicet qui eum misit: nec testimonium Ioannis infirmatur, aut quia illud vicissim à Christo comprobatur,aut quia eo maius testimonium Christus habet: sic in re præsenti nec Scripturæ Sacræ derogatur,quòd ea testimonium accipiat ab Ecclesia,quamuis habeat maius testimonium à Spiritu Dei,quo Authore scripta est:nec Ecclesiæ testimonium & Authoritas infirmatur,quòd,aut à Scriptura vicissim testimonium accipiat,aut quia præter Ecclesiæ ministerium Authorem habet Spiritum Sanctum;sed retinet vtraque vim suam,Scriptura lucis & veritatis demonstrantis & comprobantis Ecclesiam,Ecclesia testis & ministri testificantis & dispensantis Scripturam.Maius tamen quiddam & excellentius in re præsenti quàm in exemplo hoc Ioannis & Christi reperitur.Ioannes enim testis tantummodo fuit,non etiam minister & dispensator earum rerum quæ ad Christum pertinebant. Ecclesia non solum testis,sed & minister ac dispensator verbi Dei relicta est, siue id scripto mandatum fuerit(quod Scripturam vocamus)siue per manus traditum, de qua re postea copiosiùs. Hæc breuiter sufficere possunt,ad dubitationem illam tollendam, quam inde oriri diximus,quòd in Scripturis Ecclesia quærenda esset,& per eas demonstranda.

Ioan. 1.

Ioan. 5.

D

E

F

Controuersiæ primæ Libri primi finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER SECVNDVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

ATQVE hæc hactenus de hæreticorum fraudibus, variisque tergiuersationibus circa Ecclesiæ descriptioné, quam illi quidem qui saniores videri volunt, verbo visibilem dicunt, re autem ipsa negant: & de notis quas affingunt, quæ incertam, vagam, & obscuram; non exploratam, stabilem, & illustrem reddant: denique de argumentis quibus has suas notas stabilire conantur, diximus. Nunc ad secundam factæ distributionis partem circa duos postremos errores ex quinque initio disputationis prænotatis confutandos veniamus. Nempe vt firmissimis argumentis demonstremus veram Ecclesiá Christi & visibilem esse, & in multitudine non in paucitate positam. Deinde verò vt anteà prçstitutum est, hæreticorum argumentis, quibus vel occultam illam vel paucorum esse contendunt, respondebitur. Primùm itaq; vt Ecclesia Christi visibilis esse ostendatur, & in multitudine non in paucitate posita, ex Scripturis disputabimus; eámque non ex humanis documentis, sed ex diuinis oraculis demonstrabimus, id quòd perpetuò à nobis hodie hæretici & pertinacissimè flagitant: idque S. Augustini vt volunt exemplo. Sane quia in describenda Ecclesia ad Scripturas ex Augustino appellarunt, ad Scripturas ex Augustino ibunt. Nempe describunt nobis Scripturæ Ecclesiam secundum statum noui Testamenti & temporis Euangelici, non hîc aut illic apud paucos latitantem, quasíque incertis semper sedibus vagantem, vt eam imaginatur Melanchthon, scribens eam *vagari vt Scholasticos exulantes*, sed vbique terrarum per omnes gentes vbi Christi nomen prædicatum est, in magna multitudine dispersam, illustrem, certam atque cóspicuam Si aliter eam nobis descripsissent, latibulis hçreticorú & partibus horum & illorum locorum & temporum fides habenda fuisset. Et, vt vtamur Augustini verbis, lib. de vnitate Eccl. cap. 3. *Si Sacræ Scripturæ in Africa sola designassent Ecclesiam, & in paucis Romæ Montensibus, quicquid de chartis alijs proferatur, non tenent Ecclesiam nisi Donatistæ: Si in paucis Mauris prouinciæ Cæsareensis eam Sacra Scriptura determinat, ad Rogatistas transeundum est. Si in paucis Tripolitanis & Byzacenis, Maximinianistæ ad eam peruenerunt.* (Fuerunt autem hi omnes sectæ quædam Donatistarum, vt hodie Luthe-

[Margin: B; 1.; 2.; 3.; *Præsentis libri Argumentum.* 1.; 2.; C; *In locis communibus.*; Augustinus.]

ranorum sectæ sunt Anabaptistæ, Caluinistæ, Osiãdrini, aliique permulti:) *si in solis Orientalibus, inter Arrianos, & Macedonianos & Eunomianos, & si qui illic alij sunt, requirenda est. Quis autem possit singulas quasi hæreses enumerare singularum gentium? Si autem Christi Ecclesia Canonicarum Scripturarum diuinis & certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est, quicquid attulerint, & vndecunque recitauerint, qui dicunt; Ecce hîc est Christus, & ecce illic, audiamus, si oues sumus, vocem pastoris nostri, Nolite credere: Illæ quippe singulæ in multis gentibus vbi Ecclesia est, non inueniuntur. Hæc autem quæ vbique est, etiam vbi illæ sunt, inuenitur. Ergo in Scripturis Canonicis eam requiramus.* Hæc Augustinus. Accommodemus hæc ad præsentes hæreses, & dicamus; Si Scripturæ in sola Geneua, in quibusdã Helueticorum pagis, & in comitatu Palatino Rheni, & in Britanniæ insula Ecclesiã fore descripsissent, soli Caluinistæ eam obtinerent. Si Vvirtembergæ, Lipsiæ, Magdeburgi, ad solos Melãchthonicos seu molliores Lutheranos transeundum esset. Si in superiori Saxonia, vt Lubecæ & Hamburgi & in ducatu Vvirtembergensi, soli eam tenent rigidi Lutherani. Si in Prussia, soli Osiandrini. Si in Silesia, soli Suenckfeldiani: Si in Morauia & in quibusdam huius inferioris Germaniæ pagis, soli Anabaptistæ Ecclesiam habent. Cæterùm si nec hîc nec illic, sed vbique nulli certo loco aut inclusam aut alligatam fore Ecclesiam Scripturæ prædixerunt, soli illam habent Christiani qui vbique sunt; & qui propterea etiam ab ipsis hæreticis Catholici, quasi ad vniuersum corpus pertinentes, nuncupantur. Fides enim quæ Catholica dicitur, in omnibus locis prænominatis reperitur. Reliquæ hæreses non in omnibus Christianorum populis, sed vnaquæque suis certis locis grassatur. Ergo in Scripturis præsentem quoque Ecclesiam exquiramus. Vt autem in pertractandis Scripturis, quantum fieri à nobis potest, & solidè & dilucidè versemur, de Christo pariter & de Ecclesia, de capite & de corpore coniunctè disseremus. Vtrumque enim eadem fere opera simul & coniunctim Sancta Scriptura nobis describit atque commendat.

Dispersio sectarum huius temporis.

Quòd

A

Quòd Ecclesia Christi sit credentium multitudo visibilis, & illustris, Demonstratio ex promissis ante legem.

CAPVT PRIMVM.

ILLVD ante omnia obseruandum est, quòd quemadmodum non statim post hominis lapsum caput Ecclesiæ, qui Christus est, apparuit, sed propter varias & maximas causas (quas hoc loco recensere prolixum est, & nimis ab instituto remotum) primùm absque lege scripta vtcunque sperabatur, deinde sub lege certiùs expectabatur; sed ita vt lex illa venturum eum promitteret, non præsentem præstaret; obscuriùs quoque sub figuris & vmbris, ceremoniis & sacrificiis ad tempus; exerceret, & pædagogus magis esset prima elementa tanquam pueros docens; quàm magister eruditus, qui omnem veritatem apertè doceret, & tanquam viros solido cibo pasceret, sic nec ipsum Christi corpus quod est Ecclesia, statim illustre & conspicuum esse cœpit, sed quibusdam quasi gradibus atque vestigiis ad suam plenitudinem Ecclesia peruenit, sicuti paulatim multis præcedentibus vmbris, rerum figuris, prophetiis, oraculis ipsemet tandem Christus & tota veritas patefacta mundo est. Nempe sic magis ac magis semper innotuit Ecclesia, quò magis ac magis manifestari cœpit Christus. quod ex historia sacra liquidè cõstabit. Ante diluuiũ, vt perexigua erat de Christo mentio, & rara prædictio, scilicet in solis illis verbis; *Ipsa conteret caput tuum*, Et in Abelis Sacrificio, sic credentium maxima paucitas legitur. Seth & filius eius Enos cum paucissimis familiæ suæ posteris, Mathusala, Enoch & ipso Noë, in cuius sola familia octo hominum (toto reliquo orbe propter scelera demerso) veri Dei verus cultus remansit. Dixit enim ei dominus, *Ingredere tu & omnis domus tua in Arcam. Te enim vidi iustum coram me in generatione hac.* Neque tamen hîc plenioris futuræ Ecclesiæ typus defuit. *Ipsa enim Arca in eo quòd omnia animalium genera intra se contineret, omnes gentes significabat quas Ecclesia continet:* ait Augustinus libr. 12. cap. 15. contra Faustum Manichæum, & docet S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos. Sed hæc adhuc obscuriora fuerunt.

Christus & Ecclesia ante paulatim innotuerũt eisdem semper gradibus & incrementis.

B

1. Gen 3. Gen. 4.

Gen. 7.

Augustinus,

Hieronym.

Post diluuium totis trecentis annis, nempe vsque ad ætatem Abrahæ, nulla planè fit credentium, aut purè Deum colentium euidens mentio: *Non quia toto illo tempore defuerint* (ait Augustinus) *sed quia si omnes commemorarentur, esset hæc magis historica diligentia, quàm prophetica prouidentia.* Hæc ille de Ciuitate Dei lib. 16. cap. 2. Nempe quia non aliter procursum Ecclesiæ, seu Ciuitatis Dei describere voluit Spiritus Dei, quã de ipso Christo prophetias texere, quum toto hoc tempore de capite Christo nulla figura, aut prædictio intercesserit, de Ecclesia quoque eius corpore par silentium fuit. Extitit enim illa quidem, sed in vnica tantum familia. *Nam in diluuio multarum superstitionũ* (ait Augustinus libri præallegati cap. 12.) *per vniuersum mundum vna remanserat domus Thare, qui pater Abrahæ fuit, in qua custodita est plantatio Ciuitatis Dei.*

2. Augustinus.

C

Augustinus.

At verò, *in Abrahamo* (ait ibidem Augustinus) *sicuti clariora leguntur promissa diuina de Christo, sic euidentior incipit esse notitia Ciuitatis Dei.* Nunc enim promittitur apertè semen, in quo benedicentur omnes gentes, quod est Christus, & designatur familia ex qua nasciturus esset. Gen. 12. & 18. Designatur quoque futura Ecclesia his verbis; *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam quæ est in littore maris.* Gen. 22. Hoc enim non ad Israëliticam tantùm gentem pertinet, sed ad illud etiam semen, quod futurum est secundum imitationem fidei toto orbe terrarum, vt docet Augustinus libro citato cap. 21. & 32. Rursum in Psal. 30. conc. 2. & in lib. de vnitate Ecclesiæ, cap. 6. vbi sic Donatistas alloquitur, tractans illa verba. *In semine tuo benedicentur omnes gentes. An Iudæorum nobiscum peruersitate contenditis, vt dicatis in solo populo nato ex carne Abrahæ intelligendum semen Abrahæ? Quid ergo dicat Apostolus, audite. Abrahæ dictæ sunt repromissiones, & semini eius, quod est Christus. Ecce in quo semine benedicentur omnes gentes. Ecce testamentum Dei. Aperite aures. Hominis testamentum nemo irritum facit aut superordinat. Et quare vos irritum facitis testamentum Dei dicendo, nec in omnibus gentibus esse completum, & periisse iam de gentibus, in quibus erat semen Abrahæ? Quare superordinatis dicendo: In nullis terris hæredem permanere Christum, nisi vbi potuerit cohæredem habere Donatum?* Hæc ille. Quæ totidem verbis Luthero,

3.

Augustin. de vnit Eccl. cap 6.

Gal. 3.

Caluino, aliisque hodie nouatoribus dici debent. Illi enim omnes testamentum Dei irritum faciunt, quotquot hodie non omnium gentium Ecclesiam ponunt: sed iam ex omnibus gentibus sub Papatu defecisse,& apud paucos remansisse, in locis videlicet prænominatis impudentissimè asserunt. Sed pergamus in historia sacra. D

4. Eadem promissio & Christi,& Ecclesiæ facta est Isaac filio Abrahæ, eisdem planè verbis Gen.26. & Rursum ad Iacob Gen.28. sed maiore paulò euidentia. *Erit*, inquit Scriptura, *semen tuum quasi puluis terræ;dilataberis ad Orientem,& Occidentem, & Septentrionem & Meridiem. Date mihi* (ait Augustinus Donatistis) *hanc Ecclesiam si apud vos est;ostēdite vos communicare omnibus gentibus, quas iam videmus in hoc semine benedici*, hoc Christi nomen profiteri. *Date hanc,aut furore deposito accipite.* Hæc ille de vnit. Ecclesiæ cap.6. Est etiam in benedictionibus Iacob aperta Prophetia de Christo his verbis; *Non deficiet Princeps de Tribu Iuda,donec veniat qui mittendus est*: & subiicitur statim de Ecclesia, *Et ipse erit expectatio gentium. Quod clarius est videndo,quàm exponendo*, ait August.de Ciuit. Dei lib.16.cap.41. quia videlicet per omnes gentes diffusa iam est Ecclesia.

Gen 49.

5. Iam verò data ipsa lege sicuti magis per varias ceremonias & figuras innotuit Christus (ipse enim Moyses,ait Augustinus de Ciuit.Dei, lib.18.cap.11. *Christum prophetauit per figuras obseruationum carnalium in tabernaculo & sacerdotio & sacrificiis, aliisque mysticis plurimisque mandatis*) ita & ipsa fidelium magis creuit Ecclesia,sacerdotio Aaronico tunc instituto, & Tribu Leuitica Deo consecrata,vnde eius Ecclesiæ rectores perpetuò sumerentur, de futura quoque Christi omnium gentium Ecclesia, omniúmque oculis conspicua clariùs & crebrius prophetatum fuit. Iam enim terram promissionis impleuerant Israëlitæ:& sub Iudicibus, dein Regibus, postremò pontificibus suis in satis illustri & conspicua multitudine vixerunt. Ne tamen completum id totum putaretur quod Abrahamo, Isaac ,& Iacob toties promissum fuit, de multiplicando semine eorum,non cessarunt de futura adhuc longè ampliori Ecclesia prędictiones. Itaque ante Psalmos & Prophetas,Anna mater Samuelis,*Qui transferendi Iudæorum sacerdotij typus erat, & in quo tempus prophetarum cœpit* (ait Augustinus) quemadmodum de Christo sic etiam de Ecclesia conspicua prædixit his verbis. *Repleti priùs pro panibus se locauerunt & famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est. Repleti panibus* (ait Augustinus libro citato, cap.4.) *illi sunt Israëlitæ quibus credita sunt eloquia Dei: famelici autem sunt gentes totius orbis. Sterilis enim erat in omnibus gentibus Dei Ciuitas,antequam iste fœtus, per quem eam factam fœcundam cernimus, oriretur: id est,antequam Christus nasceretur. Dicat ergo Ecclesia Christi, ciuitas Regis magni,gratia plena, prole fœcunda; dicat quod de se tanto ante tempore prophetatum est. Exultauit cor meum,&c.* Hæc ibi Augustinus. E

De Ciuitat. Dei Lib.7. cap.1.

1.Reg.2.

Rom.3.

Demonstratio visibilis & latè diffusæ Ecclesiæ,ex Psalmis.

CAPVT II. F

QVOD si psalmos hîc consulamus, infinita nobis occurrunt de hac re testimonia. Sed nos summatim præcipua perstringemus. In Psalmo 2. de Christo dicitur; *Filius meus es tu*: móxque de Ecclesia subiicitur; *Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam extremos fines terræ. Nemo Christianus hanc hæreditatem aliud esse quàm Ecclesiam vnquam intellexit*, ait Augustinus de vnitate Eccle.cap.8.

In Psal.18. de Ecclesia dicitur (interprete Apostolo,ad Rom.10.) *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Rursum; *In sole posuit tabernaculum suum*, id est; *In manifestatione posuit S.Ecclesiam suam* (ait Augustinus) *non in occulto, non quæ lateat, non velut operta, ne fortè fiat sicut operta super greges hæreticorum. Quid tu hæretice fugis in tenebras? quid latitare conaris?* Hæc ille in Enarrat. Ibidem; mox quoque de Christo subiicitur; *Ipse tanquam sponsus, &c.*

Enarrat. ibidem.

In Psal.21. quùm de passione Christi multa prædicta essent, vt illud; *Foderunt manus meas, &c.* de Ecclesia subiicitur; *Conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.* Notat hîc Augustinus enarratione in hunc locum; *Si dixisset propheta, fines terræ, nec adiecisset, vniuersi, dicerent Donatistæ; Ecce, habemus fines*

A *fines terræ in Mauritania.* Nec minus hodie dicerent Caluinistæ Angli; Ecce habemus in Britannia: & sic de cæteris. *Sed dixit Propheta; Vniuersi fines terræ: O hæretice* (ait Augustinus) *vniuersi dixit: Qua exiturus es vt euadas quæstionem? Non habes quò exeas, sed habes quò intres.* Hæc ille.

Rursum in Psalm. 44. quum obscuriùs de Christo dictum esset; *Eructauit cor meum verbum bonum,* &c. De Ecclesia apertè subiicitur; *Pro fratribus tuis nati sunt tibi filij: Constitues eos principes super omnem terram. Hæc est Catholica Ecclesia* (ait Augustinus in Enarrat. ibidem) *Agnoscant qui præcisi sunt; veniant ad vnitatem, adducantur in templum Regis. Templum suum Deus vbique collocauit, vbique firmauit super omnem terram.* Hæc ille.

Sed apertissimus hac in re est Psal. 47. *Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Hæc est Ciuitas* (ait Augustinus) *in monte posita, quæ abscondi non potest. Hæc est lucerna quæ sub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata.* Sequitur enim; *Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion. Latera Aquilonis, Ciuitas Regis magni, &c.* Nec minus apertè in Psal. 49. de Christo dicitur; *Deus deorum loquutus est.* Moxque de Ecclesia additur; *vocauit terram à solis ortu vsque ad occasum: Ex Sion species decoris eius. Quid hic exurgunt pseudochristi & pseudoprophetæ* (ait Augustinus) *dicentes; Ecce hic est Christus, ecce illic? Non audio ostendentes partes: Deus deorum totum mihi ostendit.* Hæc ille. Simili & breuitate & claritate in Psal. 56. legimus; *Exaltare super cælos Deus,* de Christo; *Et super omnem terram gloria tua,* de Ecclesia. *Cur dominum Christum exaltatum super cælos creditis, & eius gloriæ super omnem terram non communicatis?* ait Augustinus Donatistis. Neque verò dubitari potest de Christo & eius Ecclesia dici. Psal. 71. *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum,* & quæ sequuntur. Vbi super id quod in fine illius Psal. dicitur, *Replebitur maiestate eius omnis terra, fiat fiat:* sic concludit Augustinus; *vicit vos verbum Dei dicens; Fiat. Ecce manifestata est in psalmis Ecclesia toto orbe diffusa, super quam requiescit gloria Regis eius.* Hæc ille, loco posterius allegato. Totidem verbis Lutheranis hodie, Catholicus tantundem dicito.

Enarrat. ibidem.

Enarrat. ibidem.

B *De vnitate Eccles. cap. 8.*

Demonstratio eiusdem ex prophetis.
CAPVT III.

VENIO nunc ad prophetas, qui pari diligentia illustrem nobis & amplissimam futurã Ecclesiã Christi describunt. Primus Esaias tam copiosus & luculentus hac in parte est, vt hoc nomine à S. Hieronymo in prologo commentariorum in Esaiam, & à S. Augustino lib. 18. cap. 19. de Ciuit. Dei, non tam propheta quàm Euangelista nuncupetur. Sic enim ipso statim initio de Christo & de Ecclesia pariter prophetiã suam texit. *Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium: & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes: & ibunt populi multi & dicent; Venite, & ascendamus ad montẽ Dei,* qui est Christus, *& ad domum Dei Iacob,* quæ est Ecclesia. His verbis non numerosam tantùm, sed & conspicuam fore Ecclesiam Christi prædixit. *Quid enim* (ait Augustinus) *tam manifestum quàm mons? Sed sunt & montes ignoti, quia in vna parte terrarum positi sunt. Iste autem mons non sic, sed erit mons in vertice omnium montium, & fluent ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc monte? Quos odium excæcauit, qui fratres non diligunt. Isti se separarunt ab orbe terrarum,* Hæc ille. Rursum, quum de Christo dixisset; *Egredietur virga de radice Iesse,* & multa alia, subijcit de Ecclesia; *Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis.* Sed vt omittamus plæraque ex cap. 26. & 27. item cap. 40. & duobus sequentibus, quæ de Christo & de Ecclesia in hunc sensum habentur, vnum aut alterum adhuc locum subnotabimus.

Cap. 2.

C *Tract. 1. in Epist. Ioan.*

Cap. 11.

Postquam de Christi gratia & amore erga populum suum multa dixisset, de futura Ecclesia sic scribit; *Ecce, & isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi.* Et iterum; *Leua in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi:* quasi alludens ad promissionem Abrahæ factam Gen. 12. vbi iubetur *leuare oculos suos,* &c. Et paulò pòst; *Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ,* hoc est, filij gentium: *Angustus est mihi locus: fac spacium mihi vt habitem,* &c. Quibus sanè verbis Ecclesiam Christi in illustri multitudine, non in obscura paucitate positã describit; adeóque numerosam forè vaticinatur, vt vniuersus quasi orbis eam non capiat. Simile his est quod alibi dicit; *Parauit Dominus brachium sanctum suum,* id est Christum, *in oculis om-*

Cap. 49.

nium gentium : & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Et iterum; *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia plures filij desertæ, quàm eius quæ habet virum:* (quæ verba Apostolus de Ecclesia Christi exponit ad Gal. 4.) *Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende: ne parcas: longos fac funiculos tuos; ad dexteram enim & ad læuam penetrabis,* &c. Præclara & dilucida hæc sunt, magis autẽ quæ sequuntur; *Surge, Illuminare Hierusalem,* &c. *Super te orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos & vide: Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc videbis & afflues, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.* Hæc ille. Ne verò in variis quidem gentibus futura videretur Ecclesia, sed tamen apud huiusmodi homines qui soli Deo essent cogniti, & mundo incogniti (quod hodie protestantes ferè omnes imaginantur) adhuc apertius dicit, cap. seq. *Scietur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. Omnes qui viderint illos, cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Planè ita illustrem & conspicuam fore Christianorum Ecclesiam prædicit, vt etiam digito demonstrari illa possit, etiam ab iis qui non sunt eius.

[Marg.: D — Cap. 54. — Cap. 60. — Obiectionis remotio. — Cap. 61.]

Sed alias nunc prophetias texamus. Quæ enim Spiritus S. toties inculcare & repetere voluit, non pigere nos debet etiam repetere. Maximè in hac quæstione de Ecclesia, quæ sola copiosissimè ex Scripturis ostenditur, & in qua demonstranda ad Scripturas appellarunt hæretici. Huc accedit quod S. Augustinus diligenter monet, *eas Scripturas maximè memoriæ commendandas esse, quæ contra hæreticos valent plurimum, quorum insidiæ infirmiores, quosque & negligentiores circumuenire non cessant.*

[Marg.: E — Tract. 2. in Epist. Ioan.]

Proximè Esaiam sequitur Hieremias, qui de Ecclesia sic scribit; *Sedes gloriæ exaltata est sanctificatio nostra.* His enim verbis *docet illam Ecclesiam prædictam esse, quæ omnibus eminet & apparet,* ait Augustinus, & ex eo postea copiosiùs suo loco ostẽdetur. Ezechiel quoque de Christo & eius futura gratia prædicens, eam gentibus conspicuam fore his verbis docet. *Erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus. Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israël, quum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Certè si vel apud paucos vel obscura hæc Christi sanctificatio, quæ in toto Christianæ religionis vsu consistit, esset, sciri illa à gentibus non posset. Nec minus perspicuè Daniel. Christus enim *lapis ille est excisus de monte sine manibus, qui factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram.* Quod de Ecclesia prædictum & impletum esse docet Augustinus. Sed & alibi idem de Christo & Ecclesia pariter prædicit in hæc verba; *Datus est ei principatus & honor & Regnum, & omnes populi & tribus & linguæ seruient ipsi.* Præclarè quoque Aggæus propheta de Christo dicit; *Veniet desideratus cunctis gẽtibus.* De Ecclesia subiungit; *Implebo domum istã gloria, & magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquàm primæ.* Quod quidem non de reædificato Salomonis templo per Nehemiã, sed de Ecclesia Christi prędictũ fuisse docet Augustinus accuraté. Micheas eãdem de Christo & Ecclesia prophetiam ad verbum habet cap. 4. quam ex Esaiæ cap. 2. supra citauimus. Abacuch quum de Christo dixisset, *Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan,* vt exponit Augustinus contra Faustum Manichæũ, statim de Ecclesia subiungit; *Operuit cælos gloria eius, laudis eius plena est terra: Splẽdor eius vt lux erit.* Quod totũ de Ecclesia dici demonstrat Augustinus copiosé. Nec tacuit hoc Sophonias, cùm scriberet, *Tunc reddam populis labium erectum, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiãt ei humero vno.* Apertiùs autem Zacharias de Christo quũ dixisset, *Ecce venit Rex tuus tibi mansuetus,* addit de Ecclesia; *Potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ.* Postremus Malachias vno & eodem Spiritu cum cæteris describens Iudaici populi derelictionem, ait de Ecclesia Christi; *Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gẽtibus: & in omni loco sacrificatur nomini meo oblatio munda.*

[Marg.: Cap. 17. — Contra Faustum lib. 13. cap 13. — Cap. 37. — Dan. 2. — Tract. 1 in Epist. Ioan. — Dan. 7. — Cap. 2. — De ciuit Dei lib. 18. ca. 45. — Cap. 3. — F — Lib. 16. cap. 39. — De Ciuit. Dei lib. 18. cap. 32. — Cap. 3. — Cap. 9. — Cap. 1.]

Prætermittenda hoc loco non sunt, quæ sapientissimus Salomon diuino etiam Spiritu afflatus tam de Christo quàm de Ecclesia Christi mysticè prophetauit. Etenim quæ in Canticis Canticorum de sponso & sponsa scribuntur, *de Christo & de sancta Ecclesia dicta esse, omnis Christianus agnoscit,* ait Augustinus lib. de vnit. Eccle. cap. 13. In principio ergo illius diuinissimi colloquij, in quo & sponsi & sponsæ admirabiles dotes & virtutes describendæ essent, ante omnia quæritur, vbi sponsus inueniri possit, & quæ sit Ecclesia in qua Christus inuenitur. Dicit ergo sponsa, id est, Ecclesia. *Indica mihi*

[Marg.: Augustinus.]

A *ea mihi, quę diligit anima mea vbi pascas, vbi cubes in meridie: Veniet enim dies medius* (ait Augustinus hunc locum exponens) *quando ad vmbracula concurrent pastores*: veniet lucida illa prædicatio nominis tui, quando ad latibula se recipient segregati pastores, relicto vnico vero pastore. *Et fortè latebit me vbi tu pascis, vbi cubas. Volo vt mihi annuncies.* Et causam subiicit huius sui desiderij. *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*: vel vt legit Augustinus, *Ne fortè fiam sicut operta super greges sodalium tuorum. Ego enim* (ait in persona Ecclesiæ Augustinus huius loci interpretationem prosequens) *manifesta sum, sed ne sicut occulta, & sicut cælata incidam super greges sodalium tuorum. Omnes enim hæretici à Christo exierunt, omnes qui facti sunt pastores mali habentes greges suos sub nomine Christi, illius sodales fuerunt, illius conuiuium acceperunt: simul cum illo dulces capientes cibos* (vt legimus psal. 54.) *Annuncia ergo mihi, ne fortè te præterito incidam in sodales tuos, qui nominis consortium portant, Christiani dicuntur, sed separati aberrant. Audio enim varias esse partes, sed vnam esse vniuerso tuo cohærentem. Tu ergo dic vbi cubas, ne forte incurram in greges hæreticorum. Sodales enim Christi* (ait Iustus Orgelitanus episcopus) *quadam ex parte hæretici vocantur, quia natiuitatem, passionem & Resurrectionem eius profitentur, habentes formam pietatis, &c. Huic interrogationi, seuerissimè* (ait Augustinus loco citato) *non blandè respondens sponsus, sed pro magnitudine periculi: Nisi cognoueris*, inquit, *temetipsam, ò pulchra inter mulieres, exi: & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.* In quibus verbis *vnumquemlibet ex Ecclesia tamquam Ecclesiam Christus alloquitur* (ait Augustinus) *& dicit; Nisi cognoueris temetipsam, exi: id est; aut*

Lib. de Pastoribus cap. 15.

In Annotationibus super Canticum Cantico-

B *cognosce te aut exi. Quia si te non cognoueris, exitura es. Exire autem hæreticorum est.* Ideo subdit; *Et abi post vestigia gregum tuorum, sequendo malos greges; Et pasce hædos tuos, iam non oues. Exierunt enim ab Ecclesia. Manenti Petro dicitur; Pasce oues meas. Exeunti hæretico dicitur; Pasce hædos tuos.* Hæc ibi Augustinus. Sic & alibi hunc locum, sed paulò enucleatius tractat. *Nisi cognoueris temetipsum, exi tu. Non ego te eiicio. Sed exi vt dicatur de te; Ex nobis exierunt: sed non erant ex nobis. Exi tu non in vestigiis meis, sed in vestigiis gregum, nec vnius gregis sed diuersorum gregum & errantium, & pasce hædos tuos, non oues meas, & in tabernaculis pastorum, non in tabernaculo pastoris, vbi est vnus grex & vnus pastor. Cognoscit enim semetipsam Ecclesia, ne hoc ei contingat, vt abeat in deuia hæreticorum, quia eis contingit hoc qui se in Ecclesia non cognouerunt*: id est, quibus Ecclesia incognitum & occultum quiddam videtur, vt hodie protestantibus. Nec dissimiliter hūc locum tractat Iustus Origelitanus episcopus scriptor eruditus, elegans, & antiquus qui ante annos mille & amplius scripsit. *Si ignoras te, ò pulchra inter mulieres, id est, O gloriosa inter hæreses, ne aberres me alibi extra te quærendo vllo modo. In te quippe, vbi me hactenus non quærebas tanquam in meridie requiesco. Christus enim in Ecclesia Catholica tanquam in meridie cubans, mundum vniuersum suo fulgore perfundit. In illis ergo te esse recognosce, quibus post Resurrectionem meam veraciter repromisit; Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: Quòd si quadam promissorum meorum dubitatione aliquo modo fluctuas, nec meam præsentiam nec tuam pulchritudinem cognoscis, egredere, & abi post vestigia gregum*

Pascere hædos hæreticorum est.

Luc. 22.

Epist. 48. ad Vincētium.

Vide hunc Authorem in Bibliotheca Sacra tomo 6.

C *tuorum. Meritò enim post vestigia gregum perget, qui pastoris præsentiam dereliquit. Et pasce hædos tuos, iuxta tabernacula pastorum, iniustos homines oblectans traditionibus vel conuenticulis hæreticorum. His etenim redargutionibus obiurgari merentur, qui Christum in Catholica Ecclesia, vel seipsos Catholicam Ecclesiam esse non cognoscunt.* Hæc ille in annotationibus seu commentariis super Cantica Cant. Ex qua tota disputatione illud colligitur; Christum cubare & pascere in Ecclesia cognita, & inueniri sponsum non nisi in manifesta Ecclesia, de qua manifesta Ecclesia qui semel dubitat, exire incipit: ad hæresim tendit. Idcirco pergens sponsus eam describere dicit; *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea*, vt eius videlicet illustrem splendorem ostenderet.

Demonstratio eiusdem veritatis ex Euangelio.

CAPVT IIII.

ATQVE hęc quidē hactenꝰ ex veteri testamēto, ex lege, Psal. & prophetis. Quę omnia, ne in alienū sensum detorta cuiquā videātur, ipsum hic Saluatorē interpretē adhibebimus: Et (vt loquitur Aug.) *ipsum caput audiemus verissimū demonstratorē corporis sui.* Quū enim post gloriosam Resurrectionē apparēs discipulis suis, & aperiēs illis sensum, vt intelligerēt Script. dixisset illis; *Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis, & psalmis de me, tan-*

De vnit. Eccles. cap. 9.

De vnit. Ecclesiæ cap. 9.
Gen. 2.

quam si quæreremus (ait Augustinus) *verũ in eo quod dixit de me, illic intelligenda esset Ecclesia, propter id quod scriptum est; Erunt duo in carne vna, vt non solum de capite, verumetiam de corpore, certa diuina oracula teneremus. Sequitur, & dicit eu; Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die. Hic ipsum caput ostenditur. Vide autem quemadmodum de corpore adiungat, quod est Ecclesia, vt nos nec in sponso nec in sponsa errare permittat. Et prædicari* (inquit) *in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum, per omnes gentes, incipiẽtibus à Ierusalem. Nihil hac voce veraciùs, nihil manifestiùs.* Quæ ergo Abrahæ, Isaac & Iacob ante legem promissa sunt, quæ futura psalmi & prophetæ creberrimè inculcabant, hoc nũc necessariò implendum esse, ipsa veritas dilucidè affirmat. Quin & frequentius hoc idem Saluator in Euangelij sui prædicatione præmonuerat. Primùm enim, Matth. 5. quum multa discipulos suos in monte seorsim à turbis docuisset, sic eos totius fideliũ Ecclesiæ personam gerentes alloquitur; *Vos estis lux mundi: Non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Deinde, quia multitudo conspicua futura erat Ecclesia, Controuersias quæ priuatim terminari non poterant, ad illam referri iubet. *Si peccauerit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. Si te non audierit, adhibe adhuc tecum vnum vel duos:* vtrumque hoc priuatum est, & paucorum arbitrium. Nunc vt multitudinem designet conspicuam & certam ad quam referri causa possit, subiicit: *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Quo præcepto nihil vanius esset, si ipsa Ecclesia, quæ hic adiri à fidelibus iubetur, occulta prorsus & incognita fidelibus futura esset, posita vel in deserto paucorum, vel in multitudine incognita.

Matth. cap 5.
Matth. 18.

Rursum de pseudochristis & pseudoprophetis, id est hæreticis apertissimè admonens, eos à paucitate & latebris imprimis cauendos docet. *Si quis*, inquit, *vobis dixerit; Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere.* Et iterum; *Si dixerint vobis, Ecce in deserto, quasi vbi nõ est frequentia multitudinis*, ait Augustinus, *nolite exire. Ecce in penetralibus, quasi in secretis traditionibus atque doctrinis, nolite credere.* Postremò in nouissimis verbis suis quæ habuit in terris (vt notauit diligenter Augustinus) manifestam & copiosam demonstrauit Ecclesiam, dicens iamiam ad patrem ascensurus; *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in tota Iudæa, & in Samaria, & vsque ad vltimum terræ.*

Matth. 24.
De vnit. Ecclesię cap. 20.
Ibidẽ cap. 16.
Act. 1.

Verba Christi cum verbis prophetarum cum Ecclesia comparantur.
Esa. cap 2.
Matth 5.

Est autem obseruatione dignissimum, vt hæc Saluatoris verba verbis propheticis aptè respondeãt. Quod enim dixit Esaias, *de monte domus domini futuro in vertice montiũ, & eleuando super omnes colles*, apertiùs dixit Christus Apostolis præsentibus, Ecclesiæ suæ primitijs; *Non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Quod dixit Dauid; *Exaltare super cælos Deus*, dixit Christus; *Oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*: Quod adiicit statim Dauid; *& super omnem terram gloria sua*, adiecit statim Christus; *& prædicari in nomine eius remissionem peccatorum per omnes gentes.* Quod dixit Dauid; *Ex Sion species decoris eius*: & Esaias; *De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem*: dixit apertè Christus; *Incipientibus ab Hierusalem.* Et tunc hæc omnia dixit Christus, quum doceret discipulos, *aperiens illis sensum vt intelligerent Scripturas*, quomodo *necesse esset omnia impleri, quæ scripta sunt de illo in lege Moysi, in psalmis & prophetis.*

Luc 24.

Iam verò ne quod futurum dicit Saluator, diutiùs expectandum videatur, aut post mille tandem & quingentos annos implendum, describit diligenter historia sacra omnia per ordinem subsecuta fuisse, sicut Saluator prædixerat. Nam in Hierusalem primò cœpisse Ecclesiam, Actorum caput secundum demonstrat: *baptisatis ibi vno die 3000. hominum.* Rursum orta persecutione Hierosolymis, dispersos fuisse fideles in regionibus Iudæę & Samariæ, Actor. 8. qui *transeuntes per castella & ciuitates, Euangelisabant verbum Dei.* Quia ergo restabat, vt prædicato Euangelio in Iudæa & Samaria, prædicaretur ex ordine *per omnes gentes*, vt Saluator prædixerat, *vsque ad vltimum terræ*, vocatur Saulus de cælo, Actorum nono. Fit ex persecutore prædicator, & dicit de illo dominus ad Ananiam; *Vas electionis mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus & Regibus, & filiis Israel.* Rursum, quum ipsi Paulo Iudæi resisterent & contradicerent Antiochiæ, ipse & Barnabas dixerunt ad eos; *Vobis oportuit primùm loqui verbum Dei: sed quia repulistis illud, conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis dominus dicens; Posui te lumen gentibus, vt sis salus mea vsque ad vltimum terræ.* Quod quidem totum quemadmodum postea cõsecutum sit, & *in omnem terram exiuerit sonus eorum*, (vt Apostolus ipse adhuc de suo tempore scripserat) tum Acta & literæ Apostolicæ, tum tota reliqua historia Ecclesiastica demonstrat.

Act. 9.
Act. 13.
Rom. 3.

Ex

A Ex his omnibus vtriusque instrumenti Scripturis, luce clarius demonstratur veram Christi Ecclesiã multitudinem esse fidelium, non paucitatem; eámque illustrẽ; non obscuram; & vbique gentium diffusam, non hîc aut illic conclusam. Nec cuiquam aut inutile, aut curiosum videri hoc debet, quòd tantam testimoniorum farraginem ad vnius rei veritatem demonstrandam collegerim. Fecit hoc ante me Augustinus contra Donatistas, quorum multò hac in re minor erat insania,& tolerabilior dementia,quàm nostrorum hodie hæreticorum furor est. Illi enim sui tantum temporis Ecclesiam toto orbe diffusam damnarũt, aut saltem à Cæciliani tantũ tempore vix centum adhuc annis periisse de toto orbe Ecclesiam impudenter clamitabant. Nostri verò hodie totis & amplius mille annis Ecclesiam totius orbis damnant. Rursum illi posse quidem Ecclesiam toto orbe perire docere videbantur, sed non illud Ecclesiæ proprium & necessarium esse docebant, vt vel incognita, vel paucorum esset. Nostri hodie proprium & necessarium esse veræ Ecclesiæ volunt, vt mundo incognita sit, vt penes paucos subsistat, vt semper cruci subiecta sit. Denique notam & characterem veræ Ecclesiæ esse, vt pro hæreticis & excommunicatis habeantur, qui ad Ecclesiam pertinent. Præterea Donatistæ non re vera hoc quasi dogma proprium docebant. Ecclesiam periisse,aut ex illa persuasione ab Ecclesia recedebant; sed quum alia de causa iam ab Ecclesia exiissent, istud tanquam ex eorum doctrina & schismate consequens, illis semper obiiciebat & imponebat, tum Optatus, tum Augustinus, tum alij Catholici. Quod quidem illis obiectum, ineptè sanè illi & impudenter tuebantur, necessitate tamen quadam magis cœpti schismatis eò impulsi, quàm sponte adducti. Nostri verò hodie, hoc primùm fundamento iacto, Papam esse Antichristum, & Ecclesiam totius orbis scortum eius, sic à nobis recesserunt; & tanquam præcipuum Religionis suæ mysterium exosculantur, paucorum electorum esse Ecclesiam, & veritatem in mundo subinde exulare,& similia. Iustissimè ergo D. Augustini diligentiam hac in re imitari debui, & aduersus hostes persimiles, imo in hoc genere longè pestilentiores, telis & armis similibus dimicare. Quanquam sanè non tantum ad hęreticorum hodie dementissimam hanc sententiam prorsus euertendam; sed & præterea,idque multò magis,ad veræ Ecclesiæ Christi illustrem & certissimam quandam notam ac proprietatem demonstrandam, indéque eius tandem definitionem plenam & absolutam conficiendam, hæc è Scripturis studiosè commemorauimus. De qua quidem veræ Ecclesiæ Nota seu proprietate,eiúsque vsu ad rem præsentem accommodatissimo, latius infrà disputabitur.

Quare tot testimonia ad Ecclesiæ propagationem demonstrãdam coacernata hoc loco fuerint.

Maior est hodie protestantum quàm olim donatistarũ furor.

Vide supra lib.1.cap.13. & 17.

B

Vide infra cap.8.& 16.

Lib.4.cap.2. & 3.

Quo sensu sit verum quòd Ecclesia Christi sit multitudo illustris, iuxta allegata Scripturarum testimonia.

C

CAPVT V.

IAM verò,ne quis erret,quo sensu hoc totum verum sit,quod de Ecclesia diximus, multitudinem illam esse illustrem,& toto orbe diffusam, diligenter explicandum est. Non enim sic Ecclesia Christi iuxta statum Euangelij, omnium gentium & vbiq; esse, ex his Scripturis colligitur, vt vno & eodem momento per omnes orbis partes diffundatur. Neque enim nunc Ecclesia Christi vbique terrarum est, aut aliquando vbique terrarum fuit simul & semel; ne quidem ipso Apostolorum tempore; præcisè loquendo, & singulas gentes aut nationes hominum complectendo. Nec propterea tamen, vel desinet nunc esse vera Christi & Catholica Ecclesia, vel olim desiit. Sed neque hæreticorum paucitati aut obscuritati quicquam propterea patrocinabimur. Sed describitur vera Christi Ecclesia in Scripturis, pro Ecclesia omnium gentium & populorum, pro Ecclesia longè latéq; diffusa, illustri & conspicua, variis de causis & respectu vario. Primùm, vt intelligamus illam societatem Christianorum, esse veram Ecclesiam, quæ in fide communicat illi hominum Christianorum societati quæ successiuè & per partes,per omnes gẽtes diffusa & propagata fuit; quod ex continua pastorum & plebium successione ostenditur. Nam quemadmodum illæ Scripturæ citatæ impletæ sunt, *non simul &*

Quare Ecclesia dicatur esse omnium gentium.

Circa finem cap. 45.

vno statim momēto, sed paulatim & per partes (quod etiam disertè docet S. Hieronymus in commentariis ad Esaiæ cap. 45.) sic illa est Ecclesia quæ non simul, sed per partes ætatum & temporum, habet totius orbis consensum, & omnium gentium societatem. D

Erit ergo illa Ecclesia Christi vera, quæ illam fidem tenet & vnitatem illam amplectitur, quam olim omnes gentes amplexæ fuerunt; quandoquidem omnium gentium est Ecclesia. Itaque etsi pauciores hodie gentes Ecclesia Catholica Romana complectatur, tamen quia illa communicat Christianis omnium gentium qui olim fuerunt, erit illa vera Christi Ecclesia: de qua re plura pòst. Sic Algerus vir doctissimus, vt probet fidem suam esse Orthodoxam, ostendit eam cum fidelibus antecessoribus suis cōuenire. Ex eo autem quòd cum illis conueniat, ad Ecclesiam verè Catholicam se pertinere demonstrat; quia alioqui periisset Ecclesia in Scripturis descripta, quæ omnium gentium esse describitur. *Cùm, inquit, præteriti & præsentes fideles vbique terrarum hoc credant, si hæc vniuersalis fides Ecclesiæ vera ad salutem non extitit, aut nunquam Ecclesia Catholica fuit, aut periit. Neutrum Catholicus dixerit. Nam quum Ecclesia & prophetijs & Euangelijs instituta sit, vbi est quòd veritas Abrahæ repromisit? In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et quod in Euangelio dicitur; Docete omnes gentes? Quum enim omnes gentes ita se credere glorientur, si salutis benedictione carent, vtrobique veritas Dei & in prophetia & in Euangelio periclitatur.* Hæc ille. Vides clarissimum harum Scripturarum vsum, & vnam causam, quare omnium gentiū Ecclesia in Scripturis describitur.

Lib. 4. cap. 17.

De Sacramento lib. 1. cap. 13.

Gen. 12.

Matth. 28.

Alia causa est, vt discat fidelis Ecclesiam Christi eam agnoscere, quæ non respectu vnius regionis aut loci, vel etiam respectu paucarum regionum & locorum, sed quæ respectu totius orbis & omnium gentium diffusa multitudo est. Fieri enim sanè potest, & quam sæpissimè factum est, vt respectu habito ad vnam aliquam regionem, vel aliquas, numero & multitudine, societate & communione hæretici Catholicos superent. Sed respectu totius orbis, diuina prouidentia factum est propter causas quas mox dicemus, vt vna tantùm esset Catholica, quæ omnes hæreticas fama & nobilitate superaret. Animaduertit hoc sapienter S. Augustinus, & notauit sic scribens; *Proculdubio à Catholica Ecclesia sumendum exordium. Christianorum enim quum sint hæreses plures, atque omnes se Catholicos velint videri, aliósque præter se hæreticos nominent; vna tamen est Ecclesia, vt omnes concedunt, si totum orbem consideres, refertior multitudine: vt autem qui nouerunt affirmant, etiam veritate syncerior.* Hæc ille. Vbi obserua diligenter quod dicit; *Si totum orbem consideres.* Ecclesia enim, quum omnium gentium esse in Scripturis describatur, certè secundum id quod se habet in omnibus gentibus consideranda est, non secundum id quod se habet in hac vel illa gente. Semper enim respectu omnium gentium numerosior, magísque illustris est Catholicorum multitudo, quàm quorumcunque hæreticorum segregata turba; maximè si hæreticos non simul omnes, sed vnamquámque sectam & speciem seorsim accipias; puta Donatistas, Arrianos, Lutheranos & similes: deinde non Donatistas omnes, sed singulas illorum sectas; vt Rogatistas, Maximinianistas, Circūcelliones; sicuti nec Lutheranos omnes, sed seorsim Confessionistas, Flaccianos, Caluinistas, Anabaptistas, Suenckfeldianos, Puritanos, & sic de cæteris. E F

Respectu totius orbis Ecclesia omnes hæreses propagatione superat.

Cap. seq.

De vtilitate credēdi ca. 7.

Consideranda Ecclesia secundum id quod se habet in omnibus gentibus.

Et ad huius causæ demonstrationem faciunt quæ supra ex Augustini lib. de Vnitate Ecclesiæ, cap. 3. prolixè cōmemorauimus. *Singulæ quippe hæreses in multis gentibus, vbi Ecclesia est, non inueniuntur: Ecclesia autem quæ vbique est, etiam vbi illæ sunt inuenitur.* Hæc ille. Et idcirco, non harum aut illarum, sed omnium gentium Ecclesia describitur. Respectus autem seu consideratio, propter quam Ecclesia Christi præcisè & simpliciter semper est longè, latéque diffusa per multas gentes Ecclesia, duplex est. Partim sanè respectu hæreticorum, partim respectu Iudæorum, non solùm pro statu in quo olim erant, sed etiam pro illo in quo nunc sunt, & vsque ad finem seculi erunt, quandiu extra Ecclesiam sunt. Quod ad primum attinet; vera Ecclesia sic vbique est, vt vbicunque Christi nomen prædicatur, per omnia huiusmodi loca eius vera doctrina luceat & obtineat, non autem ita vlla hæresis: sed aliæ hæreses per hæc loca, alię per illa grassentur, nullæ verò in omnibus locis. Notauerunt diligenter hoc discrimen Sancti Patres, idque propter prophetias & Scripturas talem Ecclesiam describentes. Theodoretus Cyri episcopus quū heresum pręcedentiū longā seriem texuisset, eas omnes in paucitate sua euanuisse docens, solā Catholicā vbique eminere monuit. *Iis, inquit, qui colunt veritatem, plena quidem est terra, pleni quoque sunt ipsi orbis terræ fines. Vera est enim Dei prædictio,*

In procemio huius 2. partis.

Ecclesia respectu hæreticorū est omnium gētium.

Hæreticarū fabularum lib. 3. in fine.

 quam

A *quam fecit per linguas prophetarũ.* Vbi quibusdam prophetiis enumeratis ex Esaia & Psalmis,quas & antea produximus; *Hæ inquit, omnes prædictiones per Ecclesiam finem acceptre. Hæreticorum autem doctrina partim radicitùs euulsa est, partim à semiaridu arboribus nihil differẽs, in paucis vrbibus & vicis manet.* Hæc ille. Idem discrimen obseruauit S. Augustinus his verbis;*Hæretici sunt oues errantes super omnem faciem terræ: Non quidem omnes hæretici super omnem terram, sed alij hîc,alij ibi: Alia secta in Africa,alia hæresis in Oriente, alia in Aegypto, alia in Mesopotamia: sic diuersis in locis sunt diuersæ. Sed vna mater Catholica omnes habet Christianos toto orbe diffusos: verbi gratia; Est in Africa pars Donati. Eunomiani nõ sunt in Africa; sed cum parte Donati est hic Catholica. Sunt in Oriente Eunomiani, ibi autem non est pars Donati, sed cum Eunomianis ibi est Catholica. Illa est enim tanquam vitis crescendo vbique diffusa. Isti tanquam sarmenta inutilia, agricolæ falce præcisa. Et ista quidem vbi præcisa sunt, ibi remanserunt: crescere & se diffundere nequiuerunt. Illa verò tanquam vitis crescens per omnia, & sarmẽta sua nouit quæ in illa adhuc mãserunt, id est, malos; & iuxta se habet quæ de illa præcisa sunt; id est hæreticos.* Hæc ibi Augustinus. Idem iterum docet in Epistolam Ioannis, vbi etiam asserit *impletum suo tempore esse, quod ante tot annos promissum est Abrahæ; in semine eius benedici omnes gentes.* Impletum autem, non quia illo suo tempore præcisè omnes gentes ad fidem conuersæ essent (alibi enim disertè agnoscit nonnullas adhuc gentes superasse, in quibus Euangelium non est prædicatum) sed quia creuit Euangelij fides tanquam vitis per omnes illas gẽtes, vbi Christi nomen audiebatur: hæreses autem non ita crescebant, ac ne crescere

B vnquam possunt, propter innatas ipsis dissentiones mutuas; & quia tanquam sarmenta ab vnitate Spiritus (quæ propagationis vitale principium est) præcisa sunt. Sed ad patres redeamus. His sanè verbis Theodoretus & Augustinus per omnes gentes Ecclesiá sui temporis extitisse, & adimpletas prophetias illas veteres ac Christi promissiones affirmant: Sed id respectu tantùm hæreticorum qui per omnes gentes non essent, verùm aliæ hîc, aliæ illic. Alioqui multas gentes etiam tunc temporis fuisse, quę ad Ecclesiam Christi non pertinerent, euidentissimum est. Nam vt nouum, quem vocant, orbem nostrorum patrum memoria inuentum, quíque varias & amplissimas gentes habet, taceam, vbi ante hæc tempora aut nulla vnquam fuit, aut quàm diutissimè cessauerat Christi prædicatio, produnt historiæ omnes fere has Septemtrionales partes, Bohemiam, Poloniam, Hungariam, Dalmatiam, Bulgariam, totámque Germaniam superiorem, maximam quoque huius inferioris Germaniæ partem vt Brabantiam, Flandriam, Phrisiam, Hollandiam, quin & magnam quoque Hispaniarum partem aliquot seculis post Augustini & Theodoreti tempora ad Christi fidem conuersa fuisse. Ab anno videlicet 600. & infrà. Quemadmodum ergo horum patrum tempore contra hæreticos, omnium gentium communio & Ecclesia vrgebatur, licet (vt obiicit Vincentius Rogatista & non abnuit Augustinus) *quantum ad totius mundi partes pertinet, modica pars esset in compensatione totius mundi, in qua fides Christiana tunc*

C *nominaretur*; sic & hodie contra præsentes hæreses Catholica omnium gentium manet Ecclesia, licet illa nunc modica esse videatur, in comparatione totius mundi. Nempe quia etiam hodie in multis gentibus, regnis & populis Catholica fides obtinet, vbi horum temporum hæreses penitus exploduntur. Nulla verò hæresis in omnibus Ecclesię Catholicæ locis reperitur, sed alia illic, alia isthîc: In quibusdam Germaniæ partibus Lutherani, in aliis Cingliani, in aliis Anabaptistæ. Nulla autem secta vbique, id est per omnes illas gentes vbi Christi nomen prædicatur, reperitur; sed in plerisque gentibus ignoratur. Ex qua differentia & comparatione concludit Augustinus Donatistas ad Ecclesiam non posse pertinere, hoc argumento planè syllogistico. *Non estis in montibus Sion; quia non estis in ciuitate super montem constituta, quæ certum signum hoc habet, quòd abscondi non potest. Nota est ergo omnibus gentibus: Pars autem Donati ignota est pluribus gentibus: Non est ergo ipsa.* Hæc ille contra Petilianum Donatistam. Quæ totidem verbis ad nostros hodie erraticos hœdos dici possunt. Hoc ergo, id est hæreticorum respectu, dicitur Ecclesia omnium gentium; id est, longè latéque diffusa, quòd crescit illa, & diffunditur, instar vitis per omnes gentes, in fieri (vt sic intelligentius loquamur) etsi non in esse: hæreses verò, sicut sarmenta, non crescunt, non propagantur in vlla certa specie aut natura; sed vel prorsus extinguuntur, vel aliæ aliis specie & natura diuersæ succedunt; & tanquam Hydræ capita, præcisis & extinctis istis, aliæ nouæ suboriuntur; ita tamen vt amplitudinem vitis veræ nunquã

Lib. de Pastoribus cap. 8.

Nota discrimen hæresis & Ecclesiæ.

Tract. 1. prope finem.

Contra Cresconiũ lib. 3. cap. 65. & de Natu. & gratia ca. 2. & de vnitate Eccl. cap. 14.

Apud Augustinum epist. 48.

Libr. 2. cap. 104. in fine.

occupent aut æquiparent.

D

Respectu Iudæorum Ecclesia est omniū gẽtium.

Iam verò respectu synagogæ Iudæorũ, propter omnium gentium certam successionem & propagationem, plurium verò semper gentiũ existentiam ipsam, omnium gentium est Ecclesia Christi, non vnius gentis aut populi, vt illa fuit. Quo quidem respectu, facilè Catholica ab omnibus hæreticorum latibulis discernitur. Nam & ipsa Iudæorum multitudo, etiam hodie magis illustris & copiosa est, quàmquæcunque hæreticorum secta. Sunt enim hodie & in Italiæ vrbibus quamplurimis, & in Germaniæ nonnullis, & in frequẽtissimis totius orientis partibus Iudæorum Synagogæ, vbi & sabbata seruantur, & fit Circuncisio, & leguntur Scripturæ, & ritus atque cerimonię omnes (vno excepto sacrificio quod in solo templo Hierosolymitano, vnde perpetuò exulant, celebrari potest) sedulò obseruantur. Quorũ quidem omniũ tantus & tam conspicuus numerus est, vt facilè etiam hodie quamcunque hæreticorũ sectã, quantũuis numerosam, sua amplitudine superẽt. Hoc discrimẽ apertè prædixit Esaias dicens; *Multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virũ*: vnde sic Donatistas cõpellat Augustinus. *Non timetis ne vobis dicāt Iudæi; Vbi est quòd Paulus vester Ecclesiã vestrã intelligit, vbi dictũ est; Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis; quia multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habet virum; præponens multitudinem Christianorum multitudini Iudæorum, si Christi Ecclesia est paucitas vestra?* Hæc ille. Tantundem hodie & Lutheranis & Caluinistis, & Anabaptistis, & cuicunque alij sectæ, imò omnibus pariter sectis Iudæi dicere possunt. Itaque monendi & conueniendi hodie sunt huius ætatis hæretici, quemadmodum Donatistas monet Augustinus. *Comparent Donatistæ multitudinem suam in Africa constitutam cum multitudine Iudæorum, qui per omnes terras quacunque dispersi sunt, & videant quàm sint in illorum comparatione paucissimi. Rursus; comparent multitudinem Christianorum per omnes gentes quibus non communicant, & videant quàm pauci sint in comparatione omnes Iudæi; & tandem aliquando intelligant in sola Ecclesia Catholica toto orbe diffusa, istam prophetiã esse completam. Multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum.* Hæc ille. Idem rursus discrimen prædixit Malachias, docens Iudæorũ sacrificia quæ in solis Hierosolymis celebrari poterant, cessatura, & aliud successurũ, *quod in omni loco offerretur*, videlicet quia Ecclesia Christi futura esset omnium gentium atque locorum, non vnius gentis, vt illorum Synagoga. Vrget hoc contra Iudæos Augustinus in oratione aduersus Iudæos, & Chrysostomus quoque oratione secunda contra Iudæos, circa finem. Hoc ergo duplici respectu, & Iudæorum scilicet, & sectarum omnium hæreticarum: non autem respectu infidelium & Paganorum multitudo illustris per varias gentes diffusa prædicatur fore Ecclesia Christi in lege, Psalmis, prophetis & Euangelio. Pagani enim seu infideles, à prima prædicatione Euangelij vsque ad hodiernum diem, vel plurimas totas gentes occuparunt (vt postremis his seculis pulsis Christianis, in Africa Mauri, in Ægypto & Syria Saraceni, in vtraque Asia & toto Oriente, ab annis plus minus centum, Turcæ, quibus tamen successerunt in fidem nominis Christi, amplissimè in Europa & in nouo orbe gentes superiùs nominatæ) vel Christianis permixti per omnes gentes erant, vt totis ferè sexcẽtis primis annis post Christum. Non sic vnquam vlla hæreticorum secta ac multò minus Iudæorum religio, quę extra vnum Hierosolymitanum templum integra constare non potest. Hoc ergo duplici respectu, & his de causis, omniũ gentium & totius orbis describitur, promittitur, & creditur Ecclesia Christi. Qua in re illud maximè obserua, quòd non in esse omnes occupat gentes Ecclesia simul & semel; sed in fieri & successione perpetua crescit per omnes gentes; (vt docet Augustinus in lib. de pastoribus) donec impleantur tempora gentium, idque vsque ad finem; quia *prædicato Euangelio per vniuersum mundum, in testimonium omnibus gentibus* (ait Saluator) id est, vt per omnes gentes innotescat Euangelium; *tunc veniet consummatio*. Vnde etiam & alio sensu dicitur Ecclesia Christi esse omnium gentium, quia *nota est omnibus gentibus*, vt contra Donatistas docet Augustinus. Nota enim sanè omnibus gentibus est sola Catholica Romana; siue Christianę illę sint, siue nõ: fuitque perpetuò ab illo primo Apostolico elogio, quo Romanis dixit, *Vestra fides annuntiatur in vniuerso mundo*: Non sic Lutheranæ aut cuiuscunque sectæ nomen. Hoc autem, vt dixi, hoc loco breuiter obseruamus tantùm, ad planiorem demonstrationis iam factę sensum & intelligentiam assequendam, plenius de hac re tota in sequentibus mox dicturi.

E

F

Esai. 54.
Epist. 48.
Lib. de vnita. Eccles. cap. 7.
Mala. 1.
Cap. 9.
Cap 8.
Matth. 24.
Ecclesia est omnium gentium quia nota est omnibus gentibus.
Lib. 2. cap. 104 cõtra Petilianũ & lib. 3 cap. 5. cõtra Parmenianũ.
Rom. 1.

A

Tres causæ necessariæ visibilis semper & illustris Ecclesiæ.

CAPVT VI.

VT autē necessaria hæc veritas de Ecclesiæ illustri semper amplitudine magis elucescat,& citatæ Scripturæ ad rem præsentem applicentur, causas persequemur ob quas debeat semper necessariò illustris multitudo esse Ecclesia. Prima & maxima causa est; vt ipsi fideles Ecclesiæ fidem certò amplectantur,& eius præceptis securè obtemperent. Hanc causam expressit Saluator cùm diceret Apostolis, Ecclesiæ personam gerentibus; *Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabro, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* In domo autem sunt fideles boni & mali: illis lucere Ecclesia debet. Rursum cùm diceret; *Si illos non audierit, dic Ecclesiæ.* Esset enim plusquam ridiculum, iubere vt Ecclesiæ dicerent, si Ecclesia quæ esset, aut vbi esset à fidelibus nesciretur. Referenda est Controuersia ad Ecclesiam, iubente Saluatore, ergo necessariò cognita & explorata esse debet Ecclesia. Et hic vnus locus adegit Philippum Melanchthonem, vt à priori sententia, de occulta piorum Ecclesia recederet; & *portentosam* vocaret *eorum opinionem, qui occultam Ecclesiam ponerent.*

1. Ratio. Conspicua semper Ecclesia.

Matth. 5.

Matth. 18.

B In præfatione vltimæ editionis operum suorum, anno 1560. Propter hanc causam dicit Esaias de Ecclesia Christi; *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* De gentibus & regibus baptizatis loquitur; Non qui veniunt ad lumen, sed qui ambulant iam in lumine Ecclesiæ. Denique propter hanc causam voluit Deus in prædicatione verbi, in doctrina fidei hominū ministerio, Ecclesiæ medio vti; *Fides,* ait Apostolus, *est ex auditu, quomodo autem audient sine prædicante, & quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Et rursus; *Dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam verò prophetas, &c. Ad consummationem sanctorum in opus ministerij.* Iterum iubentur pastores, *attendere gregi in quo posuit eos Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei.* Vocat Apostolus Ecclesiam Dei *columnam & firmamentum veritatis.* Et vt omni Controuersiæ finem imponat. *Si quis,* inquit, *contentiosus esse videtur, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Ex quibus omnibus sic inuictè argumentari licet; Fides audienda est ex ore prædicatoris legitimè missi, consummatio & ædificatio nostra petenda est à pastoribus & doctoribus ad hoc institutis, veritas ab Ecclesia, cui vt columnæ innititur, exquirenda est. Consuetudo Ecclesiæ, omni sopita contentione, retinenda est. At nec fidem à prædicatore audire, nisi ipso legitimo prædicatore benè cognito, nec à pastore & doctore institui quem nescio, nec ab incognita Ecclesia veritatem exquirere, nec incognitæ Ecclesiæ consuetudinem vel retinere vel scire vllo modo possum. Debent ergo necessariò cogniti mihi esse legitimi prædicatores. Debent mihi explorati & certi esse pastores atque doctores, quos sequar. Debet mihi nota esse Ecclesia, à qua veritatem exquiram. Debeo postremò nullo modo Ecclesiam ignorare, vt eius consuetudines retineam atque obseruem. Coëgit hæc ratio fateri & dicere Caluinum, *nos per educationem Ecclesiæ adolescere in Christo debere, spiritualem animi cibum nobis per manus Ecclesiæ porrectum esse, Deum seruare nos per Ecclesiam, per homines & magistros nos docere, & huic ordinario docendi modo nos alligasse. Subeundum denique hoc iugum esse, vt ore & ministerio hominum doceri nos patiamur.* Hæc ille lib. 4. cap. 1. parag. 5. Institutionum. Cæterùm in eo fallit & fallitur, quod etsi visibilem Ecclesiam his verbis doceat, pariter tamen & aliam ponit inuisibilem Sanctorum Ecclesiam (quod eius commentum, iam antea exposuimus) & ipsam visibilem pastorum & doctorum multitudinem, partim ex notis incertis & fallacibus illam describit, vt est antea demonstratum. Ex quo sequitur; vt etsi visibilem verbo dicat perspicua & irrefragabili veritate ad id compulsus, tamen re ipsa neget, quia aliter schisma & Apostasia eius ab Ecclesiæ visibilis vnitate, defendi non potuit. Nos verò propter causam iam dictam vnicam, solam, visibilem, certam & stabilem Ecclesiam, & verbo ponimus & re ipsa ostendimus, eam scilicet quæ per omnes gētes Christianorum est, & Catholica nuncupatur. Alia causa necessariò visibilis & conspicuæ Ecclesiæ est, vt ab omnibus hæreticorum partibus Catholica siue vniuersa fidelium multitudo clarè & liquidò distinguatur. Id verò quia duobus modis fieri debet; tùm ne qui iam

Cap. 60.

Rom. 10.

Ephes. 4.

Act. 20.

1. Tim. 3.

1. Cor. 11.

C

Caluini confessio de Ecclesia docentis necessitate.

Lib. 1. cap. 7.

Caluini doctrina sibi contraria.

2. Ratio. Conspicua semper Ecclesia.

fidelis est, abducatur à fide; tum vt qui infidelis adhuc atque paganus est, ad fidem perducatur: duplex in hac parte causa ac necessitas est visibilis Ecclesiæ. Propter priorẽ causam, Sponsa in Canticis cupit certò scire *vbi cubet sponsus, ne fortè vagari incipiat post greges hæreticorum.* Propter eandem causam dixit propheta de Ecclesia. *Splendor eius sicut lux erit*, id est, ait Augustinus, *fama eius credentes illuminabit*; ne videlicet ad obscuri nominis sectam aliquam, relicta nominatissima Catholica, transeant. Propter eandem causam, quoties Spiritus Sanctus ab hęreticis cauere in scripturis iubet: toties de partibus & de latibulis cauendũ monet. Idcirco prę muniẽs nos Saluator contra hæreticos, disertissimis verbis monuit cauere ab his qui ad deserta, ad paucorum solitudinẽ quandam singularem, & ad penetralia, id est, occultas traditiones & opiniones inauditas nos vocant; *Nolite*, inquit, *credere, nolite exire*, quia relicto toto ad partes trahunt. Rursus cùm dixisset Saluator; *Attendite vobis à falsis propheits*, subiunxit; *Ex fructibus eorũ cognoscetis eos. Fructus sunt noua & inaudita dogmata*, ait Theodoretus. *Hæc enim per se sufficiũt ad suum patrem ostendendum.* Sic rursum apud Ioannem describens Saluator furem & latronem id est hæreticũ & schismaticum; *Non, venit*, inquit, *nisi vt mactet & perdat*, quia videlicet segregat, spargit, auellit. Sic Paulus prædicens Ephesiis de subintrogressuris lupis rapacibus, *Abducẽt*, inquit, *discipulos post se.* Et Petrus similiter de huiusmodi; *Introducent*, inquit, *sectas perditionis.* Hæc omnia vt ostendunt hæreticorum proprium esse ad partes trahere, ita vicissim demonstrant, fidelium proprium esse toti adhęrere, id est, Catholicæ & vniuersæ Ecclesiæ constanter coniungi. Istud autem vt fieri possit, necessariò illustris, conspicua, certa, & indubitata hæc Catholica & vniuersa Ecclesia esse debet: Alioqui enim deuitari partes non possent, nec ab Orthodoxa communione discerni. Hanc denique ob causam sanctissimi patres, vt tutissimè & compendio ab omni hæresi ac schismate fideles præmuniant, ad notam & conspicuam Ecclesiam confugere docent. *Nulla*, inquit Augustinus, *securitas vnitatis* (qua ab hæresi & schismate conseruemur) *nisi ex promissis Dei Ecclesia declarata, quæ super montem constituta abscondi non potest. Et ideo* (scilicet ad conseruandam vnitatem) *necesse est vt omnibus terrarũ partibus nota sit.* Hæc ille contra Parmenianum. Sic Hieronymus contra Luciferianos in dialogo; *Poteram*, inquit, *omnes propositionum tuarum riuulos vno Ecclesiæ sole siccare.* Sic Nazianzenus contra Arrianos, *Nobis*, inquit, *satisfacere debet, quòd abhorret hinc Ecclesiæ nostræ doctrina.* In quem modum & Athanasius Arrianos repellit. *Quæ*, inquit, *manifestò peruersa sunt & abducentia* (id est ab vniuersa omnium fide aliena) *tantummodo ad ea respondendum est, quòd ipsum per se sufficit, ea Orthodoxæ Ecclesiæ non esse, neque maiores nostros ita sensisse.* Nec aliunde B. Prosper hæreticum definit, quam quòd à generali Ecclesia deficit. *Generali*, inquit, *Ecclesiæ communicans Christianus est Catholicus: Ab hac segregatus est hæreticus & Antichristus.* De promissis & prædictionibus Dei cap. 5. Hinc profectò, *insolentissimæ insaniæ esse*, scripsit Sanctus Augustinus, *Contra ea disputare quæ vniuersa per orbem frequentat Ecclesia.* Quem modum secuti sanctiss. patres in primo Concilio generali Niceno dicto (quasi formam toti posteritati dantes) non aliter contra Arrium definierunt quã ex totius Ecclesiæ recepta sententia. Notauit hoc disertè Theodoretus his verbis. *Multis ibi benè & rectè, nonnullis etiam perperam sentientibus, obtinuit illa quæ tunc per vniuersum orbem vicerat ac diuulgata fuerat fidei confessio.* Sic Irenæus vt Valentinianos hæresim docere conuincat, ad vniuersalem orbis Christiani fidem prouocat. *Traditionem*, inquit, *Apostolorum in toto mundo manifestatam in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera velint videre.* Postremò, (nam latiùs hæc pertractandi alius locus erit) Sanctus Augustinus cùm omnes aut fere omnes ante sua tempora hæreses, in libello ad Quoduultdeum enumerasset, hunc in modum concludit. *Quid contra ista sentiat Catholica Ecclesia superfluò quæritur, cùm propter hoc scire sufficiat, eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fide debere suscipere quemquam.* Docent hæc omnia ad repellendas & cauendas omnes hæreses, præstantissimum compendium & tutissimum remedium esse, patrum iudicio & exemplo, ad Ecclesiam Dei vbique diffusam oculos coniicere, & ei mordicus adhærere.

Frustrà autem à patribus hoc factum fuisset, nec à nobis fieri posset, si obscura ipsa esset Ecclesia, aut certo loco conclusa, non vbique diffusa. Nouus enim idẽmque maior labor in quærenda Ecclesia subeundus esset, quàm in cuiusque Controuersiæ veritate inuestiganda. Præterea nec omnibus pateret, sed iis tantùm qui illo certo loco agerent, aut ad quos eius fama perueniret; quæ si obscura & paucorum esset Eccle-

Cap. 1.
Lib. 18. ca. 32. de Ciuit. Dei.
Matth. 24.
Matth. 7.
Fabularum hæret. lib. 3.
Act. 20.
2. Petr. 2.
Ecclesia conspicua Authoritas compẽdiosa præscriptio.
August Contra Parmen. lib. 3. cap. 5.
Greg Naziãzenus lib. 2. de Theologia.
Athanasius in epist. ad Epictetum.
Prosper.
Augustinus epist. 118.
Theodoretus in Philotheo in vita B Iacobi Nisibẽsis episc.
Irenæus li. 3. cap 3.
Infra lib. 4. cap. 3.
Augustinus.

A clesia, aut rarò, aut nunquam ad hominum notitiam perferri posset. Debet ergo Ecclesia nota & illustris, vbique locorum vel esse, vel certè cognosci, postquam in eius communione, sola & certa fidelium securitas consistit. Quod ad posteriorem causam attinet, vt apertus semper aditus pateat infideli & pagano ad fidem Christi accessuro, etiam hoc nomine necessariò illustris & passim cognita esse debet. Propter hanc causam dixit Esaias,& post eum Michæas,cap.4.futurū,vt gētes olim dicerent; *Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob,& docebit nos vias suas.* Neque verò dubitari debet, quin sic Ecclesiam suam instituerit Christus, vt perpetuò pateat quibuscunque gentibus ad fidem eius accedere volentibus. Hoc insinuauit propheta cùm diceret de futura Christi Ecclesia; *Aperientur portæ tuæ iugiter die ac nocte, non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium. Gens enim & regnum quod non seruierit tibi, peribit.* Et produnt nobis historiæ in omni ferè ætate ac seculo, aliquas gentes à paganismo ad fidem Christi conuersas fuisse: sicut & nostra hac ætate plurimæ & amplissimæ gentes,in nouo,quem vocant,orbe,conuersæ fuerunt,hodiéque adhuc conuertuntur. Vt autem ad fidem gentes adducantur, necessaria est illustris Ecclesia,nota atque cōspicua. Atque initio quidem Ecclesiæ, illustris illa fuit per descensum Spiritus Sancti cum sonitu, & dono linguarum,quæ omnes ad admirationem excitarent. Deinde etiam miraculis creberrimis & gloriosis martyriis celebris illa fuit, vt contra Paganos disputat Augustinus, libr.22. cap. 5. de Ciuit. Dei: & præterea omnes historiæ

1 Ratio siue 2. causa pars 2.

Esaiæ cap.2.

Esa.60.

Quibus modis conspicua semper fuerit Ecclesia propter gentes conuertēdas.

B Ecclesiasticæ demonstrant. Postea verò cùm in montem magnum creuisset lapis ille angularis,& impleuisset orbem terrarum cessantibus donis externis, miraculis, atque martyriis, Catholica multitudo & sola fama nominis Christiani vbique florentis, absque miraculis reliquas gentes ad fidem induxit. Quin & decrescente postea Christianorum multitudine, ipsa nominis sui Antiquitate celebris erat Ecclesia, totíque mundo notissima. Hoc totum sapienter notauit Sanctus Augustinus in aureo illo libello de vtilitate credendi. *Christus enim*, inquit, *afferens medicinam humano generi, primùm miraculis conciliauit authoritatem, dein Authoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roborauit Religionem.* Hæc ille. Quo autem ordine Christus, eodem postea Apostoli & Apostolici viri progressi sunt. Cuius sanè ratio hæc est. Homines ante fidem in his rebus, quæ ad Deum pertinent stulti sunt. *Animalis enim homo non percipit ea quæ Spiritus Dei sunt. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere. Et sapientia carnis inimica est Deo. Et ambulant gentes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum intellectum habentes, &c.* Stultis autem summa & vnica felicitas est, si à sapientibus se regi & duci patiantur. Sed magnum est hoc in stultis malum, quòd sapientes à quibus regantur, eligere ipsi & inuenire non possunt. Sic enim stulti non essent. Nullum ergo hic aliud remedium quàm sola authoritas. *Sola est Authoritas*, inquit Augustinus, *quæ commouet stultos, vt ad sapientiam festinent.* Cu-

Cap.14.

1.Cor.2.
Rom.8.
Ephes.4.

Necessaria est ignorantibus Deum Ecclesiæ Authoritas.

Lib. citatē cap.16.

C ius rei exemplum natura nobis in morionibus dedit. Nullis enim isti præceptis, sed sola Authoritate in officio & metu continetur. Hæc autem authoritas, præcipuè quidem in Deo est, intus agente, veritatem inspirante,& ad Christum trahente. Sed quia *inter sincerissimam Dei veritatem & stultitiam hominū, medium quiddam est homo sapiens,* vt docet Augustinus; tale medium tùm Christus ipse fuit, vt homo factus homines doceret, tùm vt idem medium semper nobis adesset, Deus voluit. *Homini enim stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius:* & Apostolus dicit; *Fides ex auditu.* De hoc itaque externo & ordinario authoritatis medio nunc loquimur. De hac dicit Aug. *Desperandū non est ab ipso Deo aliquā Authoritatem constitutā, qua velut certo gradu innitentes, attollamur in Deū. Hæc autē Authoritas dupliciter nos mouet, partim miraculis partim frequētiū multitudine. Ac primū quidem facta sunt miracula, cùm Deus ipse in vero homine huic mūdo apparebat, vt his tandem multitudine credentium congregata atque propagata, in ipsos mores vtilis conuerteretur authoritas.* Hæc ille. Quemadmodum ergo primùm miraculis creberrimis & potentissimis tum Christus ipse, tum postea Apostoli atque Apostolici viri authoritatem sibi compararunt, vt gentes ad fidem conuerterent; ita postea propagata fide in gentes ac populos multos, cessarunt quidem miracula, sed remansit multitudo gētium Christianarum illustris & copiosa, quæ sua autoritate, tum omnes hæreses superaret, tum infideles adhuc gentes vehemēter commoueret. Huius autem rei exēpla quædam in medium proferamus. Diuus Augustinus paganis miracula petentibus, vt

Ioan.6.
Cap.15. ibidem.

Rom.10.

De vtilitatē credendi. cap.16.

A *abscondi super montē posita, quia vtique sedes gloriæ*, id est Ecclesia, in qua Christus tanquā caput in corpore habitat & requiescit, exaltata est, sublimis & illustris est: *vt non audiantur illi qui ad scissuras religionum, & partes traducunt dicentes; Ecce hic, ecce illic.* Hæc ibi pene ad verbum omnia Augustinus. Ex quibus omnibus, hæc ratio colligitur. Stultus & à veritate rerum diuinarum aberrans, siue is infidelis sit, & Spiritum Dei non habeat, siue fidelis quidem sed animalis, & qui non sapiat ea quæ sunt Spiritus Dei, vt ad veram sapientiam perueniat, authoritate ducendus est. Hæc authoritas cessantibus iam miraculis, in multitudine credentium posita est. Ergo, vbi multitudo maxima credentium totius orbis respectu est, ibi debet esse Ecclesia. Rursum, vt Catechumenus in hæreticos non incideret, in manifesto ponitur Ecclesia, & illam adire iubetur quæ eminet & apparet. Debet ergo necessariò & in multitudine credentium consistere Ecclesia, & esse manifesta.

Recapitulatio præcedentium.

Alia causa nobilissima visibilis semper & illustris Ecclesiæ, est ipsa Christi gloria, & Regnum eius in hoc mundo conspicuum.

CAPVT VII.

B ALIA adhuc causa planè necessaria, manifestæ & illustris Ecclesiæ, est, gloria & commendatio ipsius Christi; quæ quidem multis argumentis demonstrari potest. Nempe, quemadmodum totum ipsum vetus ac nouum Testamentum, filijque veteris ac noui testamenti non ita dicuntur, quasi vel ante Christum natum nulli essent filij noui Testamenti, vel post Christum natum, nullus sit amplius veteris Testamenti filius, sed in vtroque temporum statu, vtriusque generis homines fuerunt, & carnales scilicet & spirituales, & pueri & perfecti: tamen quia per Christum reuelatum est Testamentum nouum, & magis manifestata est illa gratia, quæ homines renouaret; propterea à Christo incepisse nouum Testamentum dicitur, & soli Christiani filij noui Testamenti nuncupantur (vnde *in his nominibus vetus, & nouum testamentum, reuelationes eorum considerantur, non institutiones*, ait Augustinus) sic, & ad eūdem planè modum, ipsa Ecclesia, seu filiorum noui Testamenti cōgregatio, manifestato iam in carne Christo, magis manifesta & illustris esse cœpit. Facta, inquam, noui Testamenti reuelatione, fit etiam Ecclesię reuelatio, manifestatio & magis illustris quàm anteà propagatio. Quam sanè filiorum Dei, id est Ecclesiæ, maiorem manifestationem & propagationem nouo Testamento propriam; cuius author & reuelator Christus fuit, satis perspicuè scripta prophetica pronūtiarunt. Neq; enim

4. Ratio conspicuæ semper & illustris Ecclesiæ.

Lib. 3. cap. 4. cōtra 2. epist. pelag.

Ex reuelatione noui Testamenti sequitur Ecclesiæ propagatio.

C aliud Propheta regius cecinit, cùm de Christo apertissimè prophetaret, dicens; *Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis; Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Hoc enim ad Regnum Christi in Ecclesia militante pertinere, satis quæ sequuntur ostendunt. *Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion* (quia *de Sion exibit lex*, ait Esaias: *Incipientibus à Hierusalem*: ait Saluator) *dominari in medio inimicorum tuorum*; id est florere semper & regnare in medio siue Paganorum, siue hæreticorum. Et, vt Augustinus loquitur, *frustrà circumlatrantibus hæreticis, culmen Authoritatis obtinere.* Qui etiam Augustinus in Enarrat. psalmi & versus prællegati; hoc totum de transitorio Christi regno, quod incipit à Christianis, apertissimè dici copiosè ostendit. Idem quoque de temporali Christi regno seu militante hac in terris Ecclesia dictum esse, optimus interpres Apostolus Paulus exponit. *In Christo*, inquit, *omnes viuificabuntur: vnusquisque autem in suo ordine. Primitiæ Christus, deinde ij qui sunt Christi, deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo patri. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius. Nouissima autem inimica destruetur mors.* Finem dicit extremum iudicij diem: vsque ad quod tēpus regnare oportere Christum docet, vt omnia subiiciantur pedibus eius. Quæ quidem subiectio rerum Christo, vt non alia esse putetur quàm obedientia populorum, & gentium Christo credentium, Apostolus ad Ephesios apertè docet: *Omnia*, inquit, *subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius & plenitudo eius.* Hæc est reuelatio noui Testamenti Christo propria. Hæc virga virtutis est.

Psal. 109.

Esaiæ 2.
Lucæ 24.
De vtilitate credēdi ca. 17

1. Cor. 15.

Ad Ephes. cap. 1.

Regnum Christi subiectio populorum credentium. Dan 7. Esa.60.& 61.

Hæc inimicorum eius subiectio, sedente ipso ad dexteram patris: videlicet Ecclesiæ plenitudo, manifestatio, propagatio, vt ipse sit caput non obscurum obscuri corporis, sed illustre, gloriosum, & huiusmodi quod regnet. Hinc Ecclesia regnum Christi vocatur, & in ea Christus regnare dicitur & glorificari. Quale illud est; *Regnum eius regnum sempiternum.* Et iterum; *Ponam te in superbiam seculorum.* Et rursum; *Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbietis.* Denique Angelus in ipso Incarnationis dominicæ puncto. *Dabit*, inquit, *illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Postremò Apostolus volens ex incarnato iam & orbi manifesto Christo Ecclesiæ quoque manifestationem inferre; cùm dixisset, *Ecclesiam Dei viui, esse columnam & firmamentum veritatis*, quasi rationem eius rei reddens, ostendénsque & qualis hæc Ecclesia esset, & quomodo sit nobiliter dotata, subiicit. *Et manifestè, magnum est pietatis sacramentum* (Incarnationis mysterium intelligit) *quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Quibus verbis ex manifestato iam in carne Christo, Ecclesiæ quoque manifestationem infert: Quia quod manifestatum est in carne, &c. iam prædicatum est in gentibus, & creditum est in mundo. Quemadmodum ergo reuelatus & manifestatus nunc Christus est, non amplius sub typis & figuris, vt in veteri lege: quemadmodum regnat ipse in domo Iacob, quæ est Ecclesia, & possidet omnes fines orbis, non solius Palestinæ fines: sic proculdubio manifestata est eius Ecclesia, illustre est ipsius regnum, amplum quoque & tanti regis gloria dignum. Propter hanc sanè causam prophetiæ illæ omnes, quas antè ex lege, psalmis, & prophetis recensuimus, vna & eadem opera de Christo & de Ecclesia, de capite & de corpore, de sponso & de sponsa locutæ sunt: & vtriusque gloriam, splendorem, manifestationem, amplitudinem & propagationem pariter prosequuntur. Qualia sunt illa; *Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri.* Et rursum; *Super omnem terram gloria tua.* Et iterum; *Laudis eius plena est terra. Et laus mea in Ecclesia magna.* Denique & illud; *Replebitur maiestate eius omnis terra.* Quæ quidem omnia diligentissimè perpendens Augustinus, sic scribit; *Quomodo confidimus ex diuinis literis accepisse nos Christum manifestum, si non inde accepimus & Ecclesiam manifestam? Quaslibet quisque ansas & vncos aduersus simplicitatem veritatis intexat, quaslibet nebulas callidæ falsitatis offundat, sicut Anathema erit; qui annunciauerit Christum neque passum esse, neque tertia die resurrexisse; Sic erit Anathema quisquis annunciauerit Ecclesiam præter communionem omnium gentium, quia eadem veritate vtrumque consequenter accepimus in illis verbis; Oportebat christum pati, &c.* Hæc ille. Vbi aduerte, quod de vno illo Lucæ loco, verbi gratia (quem locum suprà habes) scribit Augustinus, id de omnibus locis illis superiùs ex vtroque instrumento citatis, verum esse, vbi pariter de Christo & de Ecclesia prophetatur. Nempe qui Ecclesiam illustrem ac visibilem negat, non minus Anathema esse, quàm si Christum iam gloriosum & visibilem in mundo, olim apparuisse negaret. Quam rem etiam in tract.2. in Epist. Ioannis disputat Augustinus, & ipsis Donatistis his verbis alibi improperat. *Si ipsum christum quem legitis, & non videtis, tamen propter Scripturarum veritatem, creditis; quare Ecclesiam negatis, quam & legitis & videtis?* Ergo propter Christi gloriam quæ in sola Ecclesia verè relucet, debet necessariò Ecclesia relucere. Et si creditur in Christum, toto orbe iam manifestatum, credenda est quoque Ecclesia, quæ per totum orbem celebratur & clarescit.

Lucæ 1. *Ex manifestato orbi Christo sequitur manifestatio Ecclesiæ.* 1.Tim.3. Psalm. 47. 56.21. Abac 3. Psal 71. Epist.48. *Anathema illi qui negat Ecclesiam manifestam & omnium gentium.* Luc.24. Supra cap.4. Epist 166.

5. Ratio conspicua semper Ecclesia. Quæst.123. Lib.2.cap.3. Cap 2. Act.2. Cap 3. Ioan 7. Cap.44.

Rursus, quemadmodum veteribus non defuit Spiritus Sanctus *tum propter dispensationem doni prophetici, tum ob vitæ sanctitatem & meritorum gratiam*, sicuti docet Sanctus Augustinus in quæstionibus veteris & noui Testamenti, & iterum contra aduersarium legis & prophetarum, tamen non eis adfuit in tanta copia, neque tam abunde quàm fidelibus post Christi gloriam, & Spiritus Sancti visibilem descensum: vnde tunc *effundi in nos Spiritum sanctum*, ex Ioële probat Petrus; Et *in lauacro regenerationis effusum in nos abunde Spiritum Sanctum*, Paulus ad Titum scribit. Docuit quoque Saluator idem futurum, dicens, quòd *flumina fluerent de ventre eius aquæ viuæ qui crederet in illum.* Quod de Spiritu Sancto fidelibus dando dictum, exponit Euangelista. Prædixit etiam fore Esaias in illis verbis. *Effundam aquas super sitientem.* Sic planè & ad eundem modum magis illustris, & copiosa ipsa Christi Ecclesia necessariò debebat esse: Neque enim ita multiplicari olim potuit gratiæ plenitudo, nisi pariter multiplicarentur

A rentur qui ipsius gratiæ participes forent. Causam enim efficacem efficaciter operátem infallibiliter consequitur effectus. Ab efficaci autem operatione, nó à causa ipsa, dicitur Spiritus S. per gratiam Noui Testamenti effundi abunde in corda fidelium. Nec aliunde in Christo est reuelatio noui Testamenti (non institutio)& per Christú copiosa effusio Spiritus Sancti (non prima communicatio) quàm quòd in Christo & per Christú magis illustris & manifesta, magis plena & copiosa futura erat Ecclesia. Hoc enim totum singulariter ad Christi gloriam pertinebat. Satis hoc docet Euangelista Ioannes: Referens enim verba illa Saluatoris; *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ*, exponens & interpretãs addit. *Hoc autem dixit de Spiritu Sancto, quem accepturi essent credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus*; Nempe quia ad gloriam Christi propriam pertinebat, dari abundè Spiritum Sanctum credentibus in eum, non potuit illa dari priusquã Christus glorificaretur. Hoc illud est quod ipsemet Saluator discipulis dixit; *Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos; Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quasi dicat, nisi prius intrauero in gloriam patris *vt clarificer apud eum claritate quam habui antequam mundus fieret*, effundi in credentes Spiritus S. non potest: vbertas illa gratiæ & plenitudo spiritus in terras non descendet: Sin autem semel clarificatus fuero, mittam illam vbertaté spiritus in vos & in omnes credentes: Et causam subiicit. *Ille me clarificabit*. Ex illius vberrima per orbé effusione mea gloria accrescet. Nam de hoc claritatis gẽere se loqui ostẽdit, sic orans ad patré: B *Sanctifica eos in veritate, &c.* (quod est propriú Spiritus Sancti munus) *vt omnes vnum sint, & vt credat mundus, quia tu me misisti.* Hic finis, hæc causa est, effusi Spiritus S. abunde, & sanctificationis factæ vt credat mũdus, quia Christus ipse est, qué misit pater; vt nota & manifesta sit mũdo christi gloria, potestas, autoritas. Sic olim Ezechiel futurú prędixit. *Scient gentes quia ego sum dominus, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis*, id est, effuso abundè Spiritu Sancto in Ecclesiã corá omnibus gentibus, *Scient gẽtes quia ego Dominus.*

Ex copiosa Spiritus Sancti effusione sequitur ampla & copiosa Ecclesia.

Hoc ipsum ad Christi gloriam specialiter pertinebat.

Ioan. 16.

Ioan. 17.

Cap. 36.

Quin verò & illud diligenter aduertendú est, hanc Ecclesiæ gloriosam multitudinem, Christi humanitati & passioni retributam fuisse. Apertè hoc prophetæ prædixerunt. Dauid his verbis. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, possessionẽ tuam terminos terræ.* Esaias quoque; *Ideo dispertiam ei plurimos*, vel vt August. legit. *Ideo hæreditate possidebit multos, & fortium diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est.* Quod etiam Apostolus apertè confirmat ad Philippenses. *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, &c. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum.* Vt ad hãc Christi exaltationem etiam terrestris gloria pertineat non in rebus seculi & mundi delitiis, sed in omnium fidelium cófessione; de qua mox addit Apostolus, *vt omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus christus in gloria est Dei patris.* Hæc est Catholicæ fidei confessio per omnes gentes, populos & linguas, iuxta illud Dan. 7. *Omnes tribus, populus, & lingua ipsi seruient.* Et sanè Esaiæ prædicta verba his Apo- C stoli verbis simillima, vrgens Augustinus ait; *Quid est, hæretici, quod de paucitate gloriamini, si propterea dominus Iesus Christus traditus est, vt hæreditate multos possideret?* Et qui sunt hj multi & quã late occupent terram, in sequẽti capite quinquagesimoquarto, docet Esaias in illis verbis. *Lætare sterilis, &c. dilata locum tentorij tui, &c. Redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.* Hic est Deus Catholicæ Ecclesiæ. Quæ omnia cùm ad longum citasset August. cum aliis etiam eiusdem prophetæ verbis ex capite 62. & 63. sic concludit. *Ecce ex vno propheta, quàm multa, quàm clara, & tamen resistitur & contradicitur: & ab eis qui nomine Christiano gloriari volunt, ipsius Christi gloriæ inuidetur, ne ista quæ tanto ante de illo prænunciata sunt credantur impleri, cũ iam non prænunciantur, sed ostenduntur, videntur, tenentur.* Hæc ille de vnitate Ecclesiæ cap. 7. In hanc quoq; sententiã elegãnter S. Hieronymus ad personam schismatici iam tandé ad religionem Catholicam conuersi, sic scribit. *Gratulor tibi quòd à falsitatis ardore, ad totius te orbis saporem cõtulisti, nec dicis more quorũdam, Saluum me fac domine quoniam defecit in me Spiritus: quorum vox impia crucẽ christi euacuat, Dei filium subiugat diabolo, &c.* Sed absit, *vt frustra Deus mortuus sit. Alligatus est fortis & vasa eius direpta sunt. Allocutio Patris impleta est. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et paulò post aliis in eum sensum Scripturis citatis, *vbi quæso*, inquit, *sunt isti nimium religiosi, imò nimium profani qui plures Synagogas asserunt esse quàm Ecclesias? Si Ecclesiam non habet Christus, aut si in Sardinia non habet, nimium pauper factus est.* Hæc Sanctus

6. Ratio cõstãtiæ semper Ecclesiæ.

Psal. 2.

Cap. 53.

Cap. 2.

De vnit. Ecclesiæ cap. 7.

Christus Deus Catholicæ Ecclesiæ.

In Dialogo aduersus Luciferianos.

Hieronymus, apertè demonſtrans ad Chriſti gloriam eámque merito Crucis comparatam pertinere, vt ampla & illuſtris eius eſſet Eccleſia. Diuus verò Chryſoſtomus ex eadem illuſtri & vbique diffuſa Chriſti Eccleſia, etiam Chriſti diuinitatem egregè confirmat: oſtendens videlicet non ſecus ex verbo illo Chriſti, *Aedificabo Eccleſiam meam*, creuiſſe ſemper & propagatam fuiſſe per vniuerſum orbem Eccleſiam eius, quàm ex verbo, *fiat cælum*, quicquid ad cæli ornatum pertinet, procreatum fuerat. Sic enim ſcribit citatis illis verbis ad Petrum, *Super hāc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Examina quid ſibi hoc verbum vult. Nam non ſolum hoc mirum eſt quòd ædificauit eam per totum mundum, ſed quia inuictam fecit, & inuictam licet tot bella inſurgant.* Et paulò poſt. *Nec quia paucu dicitur, Aedificabo Eccleſiam meam, tranſcurras breuiter. Sed conſidera & cogita tecum, quid ſit in tam exiguo tempore omnes ſub ſole terras tantis Eccleſiis impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populos perſuaderi.* Quā ſanè re multis poſtea verbis amplificata, concludit tandem. *Sicut dixit, fiat cælum & monſtrauit opus, omniáque verbo operatus eſt, eodem modo idem & illas Eccleſias plantauit, & verbum hoc, Aedificabo Eccleſiam meam, hæc omnia operatum eſt.* Hæc Sanctus Chryſoſtomus, multáque ibi alia in eandem ſententiam. Vt ſanè Eccleſiæ Chriſti vel ruinam, vel defectionem ſtatuere, nihil ſit aliud quàm Chriſti veritatem & omnipotentiam negare, atque Chriſtum ipſum, (ô blaſphemiam) vel fallacem, ea promittentem quæ non præſtitit; vel impotentem, ea in ſe recipientem quæ præſtare non potuit, conſtituere. Hæc enim Proteſtantum hodie doctrinam neceſſariò conſequuntur.

Eccleſia perpetua propagatio probatur ex verbis illis. Aedificabo Eccleſiam meam.

In demonſtratione quòd Chriſtus eſt Deus.

Atque hæ generales quædam cauſæ ſunt neceſſariò viſibilis Eccleſiæ. Sunt & aliæ magis ſpeciales. Nam & quæ ſcripturæ canonicæ ſint & authoritatis diuinæ, & quis earum Germanus ſenſus & Orthodoxus; item traditiones quæ ſint verè Apoſtolicæ atque Catholicæ; patres etiam qui demum probandi & ſequendi ſint; quæ Concilia legitima habenda ſint, ipſa quoque miracula atque martyria, ipſa remiſſio peccatorum, ſacramentorum vſus, & vniuerſus Dei cultus, vbi & quando valeant; non niſi ex Eccleſiæ approbatione, conſenſu, authoritate, vnitate, cognoſcitur & iudicatur: vt omnium horum nomine atque reſpectu, neceſſariò debeat viſibilis & certò cognita eſſe Eccleſia. Sed aptiùs de his rebus magna ſanè ex parte alio loco agetur, cùm de ipſius Eccleſiæ poteſtate in ſequentibus diſputabitur. Satis autem copioſè atque inuictè hæc quæ diximus, demōſtrant Eccleſiæ Chriſti, viſibilem multitudinem eſſe oportere: eos verò qui contrà ſentiunt, & in paucitate quadam piorum, eáque latente & occulta, Eccleſiam ponunt; primùm quidem apertiſſimis & creberrimis ſcripturis in lege, in pſalmis, prophetis, & in ipſo Euangelio contradicere. Deinde totam Chriſti œconomiam in externa prædicatione verbi, & doctrina fidei inſtitutā euertere. Vnitatis etiam conſeruandæ, & ab hæreſi ac ſchiſmate cauendi, præcipuam maximéque propriam rationem penitus tollere. Infidelibus quoque, maximè efficacem ad Chriſti fidem aditum præcludere. Poſtremò, Chriſtum ſua gloria nouo huic teſtamento propria, & glorioſiſsimæ Paſsioni ipſius debita, repromiſſa, & retributa, ſceleratè & cum ingenti blaſphemia ſpoliare.

Recapitulatio præcedentium probationum viſibilis Eccleſiæ.

Sed non eſt hoc loco diſſimulanda vna atq; altera Proteſtantū, quamuis vana & futilis cauillatio. Aiunt enim ad corporis Chriſti gloriam & ſplēdorem ſatis eſſe, quòd ipſi Chriſto capiti, eiúſque membris inter ſe cognitum & exploratum ſit. Quòd ad alios verò attinet, qui huius corporis membra non ſunt, minimè neceſſarium eſſe vt illis ſemper ſit cognita Eccleſia, qui ad eam nunquam accedere, atque ſocietati eius ſe adiungere volunt. Regno quoque Chriſti non repugnare, vt ſeculo quidem huic & mundo contemptibile atque viſe, aut etiam obſcurum appareat. Mundi enim eſſe proprium, vt Chriſtum, & eos qui Chriſti ſunt, odio atque contemptui habeat, iuxta illud Saluatoris: *Odio eritis omnibus hominibus propter nomen meum.* Et illud Apoſtoli; *Non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; Sed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes, & quæ infirma ſunt mundi elegit Deus, vt confundat fortes.* Nihil ergo mirum, ſi viles & contemptibiles mundo habeantur, qui ad Chriſtum & veram eius Eccleſiam, corpus & Regnum pertinent. Sed ad vtramque hanc cauillationem breuiter & ſolidè reſponderi poteſt, ad primam quidem, propterea non eſſe ſatis vt ſoli Chriſto, membríſque corporis eius innoteſcat Eccleſia, quia vt futurum prædixit Eſaias, *portæ eius non claudentur die nec nocte*, id eſt ſaluti gentium & populorum, qui ad

Cauillationes quædam Proteſtantum refutantur.

Matth. 10.

1. Cor. 1.

Eſai. 60.

D

E

F

A ad Christi corpus nondum pertinent, aperta, cognita, & explorata semper debet esse Ecclesia, iuxta ea quæ modo in causa 3. disputauimus. Alioqui Christus, *qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem nominis eius peruenire*, atque in eum finem pastores, doctores, &c. id est, Ecclesiæ magistros dedit, vtique semper voluit eosdem Ecclesiæ magistros, etiam iis qui extra Ecclesiam sunt, viam salutis quærentibus cognitos, atque inuentu faciles esse. Quis autem dixerit non esse necesse, vt vniuersæ Prouinciæ, Ciuitati, parochiæ pastor innotescat, & verbi prædicatio fiat; etiam si permulti illic sint qui nullum inde fructum percipiant? Quamquàm sanè non solum propter auditorum fructum & vtilitatem, sed multò magis propter ipsam Christi gloriam nominisque eius celebritatem (sicuti antea demonstratum est) oportuit Ecclesiam eius semper illustrem & conspicuam esse, etiam illis *qui non audierunt de eo*, vt ait Esaias, id est, qui non crediderunt in eum. *Omnis enim qui audiuit & didicit à patre, venit ad Christum.* Deinde vt concedamus non quidem singulis annorum momentis, & præcisè perpetuo Christi Ecclesiam illustrem esse, sed aliquo fortasse tempore obscuriorem latere (quod etiam non esse huic quam asserimus conspicuæ claritati Ecclesiæ Christi, contrarium postea ostendetur) quale tamen illud esset, totis his mille annis obscuram, latentem & incognitam Christi Ecclesiam extitisse? Tot enim annis multóque pluribus (vt postea dicetur) penitus defecisse veram Christi Ecclesiam aduersarij contendunt. Iam verò quod de contemptu & odio suorum futuro Christus prædixit, minime ad vniuersum propagandæ Ecclesiæ suæ tempus pertinere potest, sed ad illud tantum temporis referri debet, in quo vel ipsi Apostoli, vel alij postea Apostolici viri, & noui veritatis Euangelicæ præcones, fidem Christi de nouo prædicare cœperunt. In prima enim fidei prædicatione, aduersarios & contemptores vbique existere satis constat. Quin & ipsa quoque crescente atque florente Ecclesia, qui inter ipsas Christianorum turbas, viam augustam ambulant, & gradu quodam perfectiore in cælum nituntur, illi sanè quantò rariores & excellentiores, tantò profectò & odio & inuidiæ & contemptui, etiam ab ipsis Christianis viam latam percurrentibus, obnoxij sunt: At verò si ipsum Christi corpus, & totam Ecclesiam respicimus, non in paucitate perfectorum & electorum, sed in multitudine profitentium & vocatorum, si regnum Christi consideremus, videbimus verum necessariò esse debere quod Apostolus fieri oportere denunciauit; *vt omnis lingua confiteatur nomini eius*, quod Esaias futurum prænunciauit, *Ponam te in superbiam seculorum: fortitudinē gentium comedetis.* Quod item Ezechiel atque ipsemet Saluator denunciauit, *Scient gentes quia ego sum Dominus, & vt sciat mundus* (non solum membra electa aut vocata) *quia tu me misisti.* Quæ omnia aliáque plurima his affinia, quia superiùs commemorauimus, magisque adhuc aliò in loco perstringenda sunt, hic nihil repetendum, aut præterea addendum est. Satis fortasse erit, vt argumenta deinceps omnia, saltem præcipua, quibus hanc Ecclesiæ illustrem & conspicuam faciem hæretici hodie impugnandam censuerunt, pariter & semel proponamus, ac eisdem postea singulis & ordine respondeamus. Illud nunc ergo agamus.

[Margin: Ephes. 4. | Esai. 52. | Ioan. 6. | Infra cap. 18. | B | Philip. 2. | Esai. 60. & 61. | Ezechi. 36. | Ioan. 17. | Supra cap. 3. & 4. | C]

Argumenta hæreticorum varia et præcipua contra visibilem Ecclesiæ multitudinem.

CAPVT VIII.

PRo paucitate Ecclesiæ argumenta hodie hæreticorum hæc sunt, Primùm ex Scripturis Euangelicis multa cōgerunt hæretici, inter quos sic disputant Magdeburgenses Centur. 1. lib. 1. cap. 4. *Indicat* (inquiút) *Christus exiguum plerumque cœtum esse qui ad verā Ecclesiam pertinent: Contra verò falsæ Ecclesiæ numerosissimum. Intrate per angustam portam, lata enim & spatiosa est via quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui ambulant per eam: Angusta autem & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.* Rursum, Quarta tantummodo pars seminis in bono agro

[Margin: Arg. 1. | Matth. 7.]

cõsistit ac fructificat, reliquæ depereunt. Item, *Nolite timere pusille grex, quia complacitum est patri meo dare vobis regnum.* Hæc ille. Ex quibus conficiunt paucorum esse regnum Christi quod est Ecclesia. Abutitur autẽ & alijs noui testamẽti Scripturis ad paucitatem Ecclesiæ demonstrandam Musculus in loc. com. in cap. de Ecclesia par. 1. *Non moramur*, inquit, *multitudinem fidelium aut locorum, vbi cõgregantur congregationes. Neque enim Ecclesiam suam Seruator ipse, vel multitudine, vel locorum qualitate metitur, cùm dicit; Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quis autem Ecclesiam christi esse negabit, vbi inter duos vel tres in nomine Christi congregatos medius est ipse Christus?* Hæc ille. Ad cuius rei probationem subiungit varias huiusmodi paucorũ Ecclesiæ ex Scripturis appellationes. *Sic*, inquit, *Apostolus vnius domus familiam Christo fidelem non dubitat vocare Ecclesiam, cùm salutare iubet Priscam & Aquilam, & quæ erat in domo illarum Ecclesiam.* Sic ad Coloss. Salutare iubet Nympham, *& quæ in domo eius est Ecclesiam.* Quin & Aug. alicubi domum Iulianæ vocat *paruam Ecclesiam.* Ex quibus omnibus confici vult, ad veram Dei Ecclesiam inueniendam, nec multitudinem fidelium, nec locorum varietates desiderari: Sed posse eam in quauis exigua familia & paucitate reperiri. Ad huius autem rei maiorem confirmationem, paulò post parag. 4. Quod Aug. Catholicam Ecclesiam inde sic nuncupari scribit, *quia per totum orbem terrarum diffunditur*, non aliter verum esse vult; quàm quia omnium fidelium & electorum ab initio mundi vsque ad finem toto orbe corporaliter dispersa, sed spiritualiter vnita vera est Ecclesia. Quod hac ratione probare nititur. *Vniuersitatis*, inquit, *nota, si totum mundum complectitur, ad Christianam fidem non pertinet. Illa enim totum mundum non complectitur, nec vbique, aut omnium est: Ideóque hoc sensu, nihil minus quàm Catholica est.* Hæc ille. Multitudinem ergo vult esse Ecclesiam vniuersalem atque Catholicam, quæq; per totum orbem diffunditur, non quia vnquam in præsenti fidelium multitudine multas gentes occupet, sed quia omnes ab initio mundi fideles vsque ad præsens tempus complectitur, qui modò pauci, modò plures, sed sæpius pauci, hic illícque dispersi, & vno spiritu coniuncti sunt. Hoc modo Catholicam seu vniuersalem Ecclesiam facit. Probare autem hoc commentũ suum vult authoritate Isychij, qui vniuersalem Ecclesiam definit esse *eam ciuitatem Dei quæ continet Ecclesiam primitiuorum cõscriptam in cælis.* In Leuitic. cap. 14. lib. 4. Et iterum authoritate Gelasij Papæ, cuius hæc citat verba, ad Anastasium Augustum; *catholica Ecclesia illa veraciter est quæ ab omnibus perfidis, atque ab eorum successoribus atque consortibus syncera, pura & immaculata communione diuisa est.* Hæc Musculus. Deinde exemplis agunt ex vtroque testamento; & primùm ex nouo sic disputant Magdeburgenses, vbi suprà; *Rarum*, inquiut, *numerum membrorum Ecclesiæ, Christo viuo fuisse, historia Euangelica testatur: videmus qualem penes se turbam habeat secúmque trahat christus, nempe piscatorum, publicanorum, & vt vna voce dicamus, infimam turbam: Sed pontifices, scribæ, seniores populi, Pilatus, aliíque dignitate, eruditione, potentia & authoritate præcellentes, tanquam è sublimi, ingenti supercilio fastidiunt christum.* Hæc illi. Et istud ex illis verbis Christi colligunt. *Gratias tibi ago pater, quòd abscondisti hæc à sapiẽtibus*, (nempe Scribis & Pharisæis) *& reuelasti ea paruulis.* Eandem Ecclesiæ faciem describit Melanchthon, Christo nascente, fuisse. *Mariæ*, inquit, *tempore, erant Ecclesia, Zacharias, Simeon, Ioseph, Elizabeth, Maria, Anna, pastores, & alij multi, qui de pura doctrina consentiebant, & audiebant non Saducæos aut Pharisæos sed Zachariam, Simeonem, Annam, Mariam & similes.* Hæc ille in Repetit. Confess. August. & in loc. com. Et hoc argumentũ in ore est omniũ Protestantum: Nos scilicet & Catholicam hodiè Ecclesiã Pharisæos & Scribas reputare; se verò paucos illos esse Christi comites. Sic Caluinus quasi ab inuicto loco argumẽtatur Inst. lib. 4. cap 9. parag. 7. *Vnum*, inquit, *exemplũ quod est præ alijs memorabile pro omnibus sufficiat. In eo concilio, quod collegerunt pótifices & Pharisæi Hierosolymis aduersus christum, quid desideres, quod quidem ad externam speciẽ attinet? Nisi tunc fuisset Hierosolymis Ecclesia, nunquàm sacrificiis aliísque ceremoniis cõmunicasset Christus: fit solennis conuocatio: præibat summus pótifex: totus ordo sacerdotis assidebat: dãnatur tamẽ illic christus, & eius doctrina è medio profligatur. Hoc facinus documẽto est, Ecclesiã minimè fuisse in illo concilio conclusam. Quare nullo modo concedendũ est Ecclesiam in pastorum cœtu consistere.* Hæc ille. Quòd si nõ in pastorũ cœtu, multò minus in tota fidelis populi multitudine, cuius pastores capita sunt. Hoc argumẽto vtitur Brentius in Prolegomenis cõtra Petrum à Soto. Et hoc vnũ quasi fortissimum Achillem, & Ecclesiæ visibili multitudini, & Conciliorum authoritati, & pastorum & episcoporum successioni, ordini, &c. iurisdi-

Matth. 13. Luc. 12. Arg. 2. Matth. 18. Rom. 16. Epist. 170. Isychius. Arg. 3. Matth. 11.

A iurisdictioni omnes ad vnum protestantes opponunt. Ex veteri autem testamento plura congerunt, & primum statum veteris Ecclesiæ sub Elia propheta vehementer vrgent. *Eliæ tempore* (ait Melanch. in loc. com.) *erant Ecclesia Elias, Elizæus & eorum auditores. Neque erat Ecclesia sine ministerio. Erant enim ministri Euangelij prophetæ ipsi; & erant aliqui pij sacerdotes eis adiuncti: fuitque mediocris multitudo Sanctorum, dicente textu, Reliqui mihi 7. millia, qui non curuauerunt genua ante Baal.* Quo exemplo Eliæ vtitur Caluinus, & in præfat. Instit. & lib. 4. cap. 1. parag. 3. vt probet Deum *Ecclesiam suam in latebris conseruare.* Hoc autem exemplum ad præsens tempus Melanch. applicans, paulò post dicit. *Vagatur iam Ecclesia, vt scholastici exulantes. Et quanquam Deus alicubi præbet mediocria hospitia, tamen maior est potentia hostium Euangelij.* Hæc ille. Idem quoque in responsione ad articulos Bauaricæ inquisitionis, ad tertium articulum, sic visibilem esse Ecclesiam concedit; vt tamen in cœtu paucorum consistat, quod & his Scripturis confirmare nititur. *Nisi Dominus nobis reliquisset semen, velut Sodoma essemus facti & Gomorrha.* Et iterū; *Etiam si erit populus vt arena maris, tamen reliquiæ saluæ erunt.* Sic de Ioanne Huss. & Hieronymo Pragensi, hęreticis in Concilio Constant. damnatis dicit, *Quòd cum suis auditoribus erant cœtus visibiles, licet non sic vt pompa pontificia, & licet disiuncti ab ordinaria potestate. Talis enim cœtus,* inquit, *est vera Ecclesia, qualem describit propheta; Reliqui mihi populum pauperem in terra conuocantem nomen Domini.* Hæc ille. Addunt etiam alij, vt probent visibilem Ecclesiam fornicari à Christo posse, illud Esaiæ 1. *Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis? &c.* quæ sequuntur.

Argum. 4.

Argum. 5.

B Caluinus, & si copiosissimè de Ecclesia disputat, Instit. lib. 4. per multa capita, tamen pro paucitate hac Ecclesiæ (quam tantopere alij omnes exosculantur & vrgent) non disputat. In pręfatione autem totius operis, quæ est Epistola nuncupatoria ad Franciscum regem Galliæ, in qua omnibus quibus potest argumentis, ab Ecclesia catholica, Christianissimum regem auertere contendit, pro hac veræ Ecclesiæ paucitate, & contra multitudinem plurima in medium adfert. Primùm à communi rerum vsu sic disputat; *Vix vnquam tam benè habuerunt res humanæ, vt pluribus placerent meliora. Sed ex priuatis multorum vitiis publicus error plerunque factus est, vel potius communis vitiorum consensus, quem nunc boni isti viri pro lege esse volunt.* Hunc autem cōmunis sensus vsum Scripturis probare nititur. *Sic,* inquit, *quondā electus Dei docebat Esaias in hæc verba. Ait Dominus ad me, ne irē in via populi huius. Omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est, & timorē eius nē timeatis: Dominū exercituū sanctificate, ipse sit pauor vester.* cap. 8. *Nunc itaque vt volēt* (infert Caluinus) *& præterita secula & præsentia exēpla nobis obiectēt, si Dominū exercituū sanctificauerimus, non valde terrebimur.* Hæc ille. Ex his prophetæ verbis satis se cumulatè probasse putat multitudinis cōsensum, ad veræ Ecclesiæ rationē nihil pertinere, sed contra suspectum esse debere. Subiicit autem varia exempla, quibus hanc rem magis confirmet. *Siue,* inquit, *in similem impietatem multa secula consenserint, fortis est Deus qui vltionem in tertiam & quartam generationem faciat, siue totus simul orbis in eandem nequitiam conspiret experimento docuit quis sit eorum exitus, qui cum multitudine delinquunt, quando vniuersum hominum genus diluuio perdidit seruato Noë cum modica familia.* Et iterum paulò post. *Si repræsentat Ecclesiam multitudo pastorum & fidelium, Aaron,* inquit, *cæterique præfecti Israël, nonne pastores erant & filij eius iam sacerdotes designati? Errauerūt tamen cum vniuerso populo, quādo vitulū fabricauerunt & adorauerunt.* Exod. 32. *Rursum secundū hanc rationē; Cur non Ecclesiā repræsentassent quadringēti illi prophetæ qui deceperunt Achab? At Ecclesia stabat à partibus Micheæ solius quidem & contemptibilis, sed ex cuius ore verbum egrediebatur,* primi Reg. cap. 22. *Præterea, nonne & nomen & faciem Ecclesiæ præ se ferebant prophetæ cùm vno impetu aduersus Hieremiam insurgerent, clamantes; Lex non peribit à sacerdote,* capite decimo octauo. *Cúmque solus ille contra nationē totam prophetarum à Deo mitteretur,* capite quarto. His ferè argumentis Caluinus, Melanchthon, Musculus, Magdeburgenses, præcipui nostri temporis hæretici suam paucitatem defendere, & in paucitate credentium Ecclesiam ponere contendunt. Quæ enim Luth. in hanc rem adfert, asseuerationes potius sunt impudentissimæ (sicut solet) quàm probationes legitimæ: Breuiter tamen attingemus. Asserit ergo & prolixè narrat Lutherus diaboli hoc consilium esse, vt semper falsa Ecclesia numerosa esset, vera autē paucorū. Sic enim scribit, *Cùm cerneret diabolus Deum Ecclesiam sibi sanctam constituere, non cessabat ille quidem, sed continuò sibi quoque sacellum longe maius & amplius ipsa Ecclesia Dei iuxtà condebat. Fuit enim ille suprà omnem modum ipso Deo semper instructior in sacramentis, prophetis, apostolis, euangelistis. Et eius sacellum multò semper amplius ipsa*

Argum. 6.

Esai. 8.

Argum. 7.

C

Ecclesia Dei. Habet idem longe maiorem hominum multitudinem in sua sanctitate quàm ipse Deus. Denique est ipse magnus ille Deus in mundo, princeps mundi huius, vt à Christo appellatur; Et Deus huius seculi, vt à Sancto Paulo vocatur. Hæc ille in tractatu de notis veræ Ecclesiæ, tom. 7. vt hunc in modum ratiocinari videatur. Diabolus est princeps huius mundi, & Deus huius seculi, magnúsque Dei & perpetuus æmulus: Ergo quæ in hoc mundo & seculo illustris est & conspicua in Christi nomine Ecclesia, diaboli sacellum est iuxta veram Dei Ecclesiam extructum. Alibi verò exhortaturus Senatum ac populum Pragensem in Bohemia, id est, paucos ibi clancularios hæreticos, vt sibiipsis prædicantes ac ministros instituant, Clerum autem Catholicum penitus auersentur; ne suorum paucitate deterreantur, sic ad eos scribit. *Iam si & hic vos scrupulus terret, vos non esse certò Ecclesiam Dei; Respondeo, Ecclesiam non numero sed verbo cognosci.* Quod vt probet subiungit. 1. ad Cor. 14. dicit Apostolus, *Infidelis si in Ecclesiam introirit, videritque eos prophetare, & casurum in faciem, & confessurum quòd verè Deus in illis habitet. Hoc autem certum est, esse apud vos in multis rebus verbum Dei & cognitionem Christi. Quare nihil est quod dubitetis, apud vos esse Ecclesiam Christi, etiamsi tantum decem, vel sex essent qui verbum habent.* Hæc ille in libello de instituendis Ecclesiæ ministris, tomo secundo. Hoc vno argumento putauit Lutherus ab vniuersali Ecclesia Pragenses auellere, & ad suum schisma pertrahere. Atque hæc pro paucitate Ecclesiæ apud eos disputata inueniuntur: Quæ autem pro obscuritate Ecclesiæ disputant, & vt non necessariò semper visibilis sit, argumentantur, ferè eadem sunt cum locis & argumentis iam propositis: Quædam tamen ad hanc causam magis propria adferunt, quæ quia pro paucitate etiam facere videntur cæteris subiungam: Et, vt à Luthero incipiam, cùm Erasmus Roterodamus in diatriba sua de libero arbitrio, *expendere iubeat lectorem, vtrum plus tribuendum sit, tot eruditorum, tot orthodoxorum, tot sanctorum, tot martyrum, tot veterum, ac recentium, theologorum & summorum pontificum in orbe Christiano præiudiciis, quàm vnius aut alterius priuato iudicio: Addátque, incredibile esse, vt Deus tot seculis errorem Ecclesiæ totius dissimularit.* Lutherus qui hanc sibi diatribam confutandam suscepit, videns se hic authoritate Ecclesiæ premi, & fidelium multitudine obrui, sic respondet, vt planè inuisibilem esse sempérque fuisse Ecclesiam statuat. Itaque primùm constanter asserit, *Ecclesiam verum nec errasse vnquàm, nec errare potuisse. Sed hic*, inquit, *Hic labor, hoc opus est certò constare, an illi quos tu Ecclesiam vocas, Ecclesia sint, vel potius an tota vita errantes, demùm ante mortem resipuerint. Neque enim sequitur statim. Si Deus illos omnes, quos adducis, quantumuis longa serie seculorum eruditissimos viros passus sit errare; ergo Ecclesiam suam passus est errare. Nempe quia isti quos totus orbis pro Ecclesiæ membris veneratus est, fortasse Ecclesiæ membra non fuerunt.* Quod cùm exemplis ex veteri lege productis, quæ supra citata sunt, probare sibi visus esset, sic concludit. *Quis igitur & nunc negare audeat, Deum sub istis principibus viris (non enim nisi publicè ministerij & nominis viros recenses, vt episcopos, pastores, & doctores) in vulgo sibi seruasse Ecclesiam, & illos omnes exemplo Israëlitici regni perire permisisse.* Cuius absurditatis vel blasphemię potius has causas vel probationes subiicit. *Quandoquidem*, inquit, *peculiare est Deo electos Israël impedire & pingues eorum occidere.* Psal. 77. *fæces verò & reliquias Israël seruare, vt Esaias dicit. Nisi Dominus reliquisset nobis semen*, &c. *Rursum sub ipso Christo omnes Apostoli scandalizati sunt, & ipse ab vniuerso populo negatus & damnatus est, vix vno & altero Nicodemo & Iosepho cum latrone in cruce seruatis. At nunquid illi pauci tum populus Dei nuncupabatur? Erant quidem populus Dei reliquus, sed non nominabatur: & is qui nominabatur non erat.* Hæc ille. Et vt in vniuersum, rem sic se habere concludat, subiungit. *Quis scit, si toto mundi cursu ab origine sua semper talis fuerit status Ecclesiæ Dei, vt alij dicerentur populus & sancti Dei qui non essent. Alij verò inter illos & reliquiæ essent & non dicerentur populus aut sancti, sicut monstrat historia Cain & Abel, Ismael & Isaac, Esau & Iacob?* mox etiam exemplo Christianæ Ecclesiæ idem confirmat. *Vide* inquit, *Arrianum seculum, vbi vix quinque in toto orbe episcopi Catholici seruati sunt, iique à sedibus pulsi, regnantibus vbique Arrianis, publico nomine in officio Ecclesiæ. Nihilominus sub istis hæreticis suam Ecclesiam seruauit Christus: Sed sic vt minimè Ecclesia putaretur aut haberetur.* Hoc autem Arrianæ persecutionis exemplum fortius adhuc premit Caluinus, idque ex verbis iisdem Sancti Hilarij, qui eo tempore vixit. Sic enim scribit Sanctus Hilarius tum in Phrygia exulans, in libello quem fecit contra Auxentium. *Vnum moneo, cauete, Antichristum. Malè enim vos parietum amor cœpit, malè Ecclesiam Dei, in tectis ædificiisque veneramini, malè sub iis pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est in his Antichristum esse sessurum? montes mihi*

Marginalia: Arg. 9. — Argumenta Protestantium pro inuisibili & obscura Ecclesia. — Erasmi præscriptio. — Probationes Lutheri pro inuisibili sua Ecclesia. — Arg. 10. — Hilarius. — D — E — F

A *mihi & syluæ, & lacus & carceres, & voragines sunt tutiores. In his enim prophetæ aut manentes aut demersi prophetabant.* Hæc Hilarius. Ex quo sic colligit Caluinus. *Quid aliud hodie in Episcopis suis veneratur mundus, nisi quia sanctos esse religionis præsules autumant, quos celebribus vrbibus & populis videt præsidere? Apagesis hanc tam stupidam æstimationem; quin potius permittamus domino vt quãdo ipse solus nouit qui sui sint, interdum etiam Ecclesiæ suæ exteriorem notitiam ab hominum aspectu auferat.* Hæc Caluinus in præfat. Huius autem rei aliud argumentũ adfert Lutherus. *Quid mirum*, inquit, *si Deus Ecclesiæ maiores sinat ire vias suas, qui sic omnes gentes permisit ire vias suas, vt Paulus in Actis dicit;* Vt videlicet, nõ magis mirum sit, multitudinem credentium ad veram Ecclesiam non pertinere, quàm olim multitudinem Philosophorum & gentium à vera religione excidisse. Postremò concludit, *Ecclesiam non esse rem tam vulgarem, quàm est hoc nomen Ecclesiæ Dei, sed esse absconditum illud Margaritum (cui Saluator in Euangelio regnum cælorum comparat) ne impius videat gloriam Dei.* Hæc Lutheri disputatio est, & his argumentis nititur. Caluinus verò præter ea omnia quæ hactenus ex eo citauimus, alio adhuc argumento visibilem Christi Ecclesiam euertere se penitus non dubitat. *Quòd si*, inquit, *ex animo loquũtur, qui omnino volunt Ecclesiæ formam semper apparere & spectabilem esse, respondeant mihi bona fide, vbinam gentium & locorum Ecclesiam residere existimant, ex quo Basiliensis Concilij Decreto deiectus & abdicatus est Pontifex Eugenius 4. subrogato in eius locum Amadæo. Negare nequeunt Concilium quantum ad externos ritus legitimum fuisse. Damnatus autem est illic Eugenius cum omnibus suis. Postea tamen principum fauore sustentatus saluum pontificatum recepit. Illa Amadæi electio in fumum abijt: & ex hoc Eugenio vniuersus postea prodiit orbis Christiani clerus. Hic deprehensi hæreant necesse est. Vtram enim in partem Ecclesiæ nomen conferent? Negabunt ne concilium generale fuisse, cui nihil ad exteriorem maiestatem deerat, à duobus Pontificibus Romanis indictum Martino 5. & Eugenio 4. præsidente Rom. sedis legato Iuliano Cardinale consecrato? Aut fatebuntur schismaticum esse Eugenium cum tota sua cohorte, à qua omnes sanctificati sunt? Aut igitur Ecclesiæ formam aliter definient quàm à visibili multitudine credentium & Prælatorum, aut quotquot sunt, habebuntur à nobis schismatici, qui à talibus ordinati sunt.* Hæc ille in præfatione Institut. Vnum est adhuc Brentij argumentum contra visibilem Ecclesiam in prolegomenis contra Petrum à Soto, & est omnibus Protestantibus commune. *Si visibilis est Ecclesia sensibus corporeis perspecta, delendus ergo erit articulus ille Symboli; Credo Ecclesiam sanctam Catholicam: & reponendus sic erit; Video & sentio Ecclesiam sanctam Catholicam.* Hæc ille. Quia videlicet *fides est argumentum rerum non apparentium*, vt Apostolus definit ad Hebræos 10. Neque quæ videmus, credimus, sed scimus potius. Hæc sunt hodie contra visibilem Ecclesiæ multitudinem hæreticorum argumenta, vel certè omnium argumentorum capita & fontes, ad quæ cætera omnia referri possunt: Quibus nunc singulis ordine respondebitur.

Arg. 12.

Arg. 13.

B

Arg. 14.

C

Ad argumentum primum respondetur, & qui pertineant ad angustam viam, ad quartam partem seminis, & ad pusillum gregem ostenditur.

CAPVT IX.

IN primo argumento citatæ Scripturæ non Ecclesiæ totius sed bonorum atque iustorum in Ecclesia paucitatem designant, nec ad fidei prædicationem, sed ad præceptorum obseruationem pertinent. Credentium enim est multitudo, piè viuentium paucitas, iuxta illud Saluatoris. *Multi vocati, pauci electi.* Multi in Ecclesia, pauci in cælo: multi sacramenta percipiunt, pauci salutem ex sacramentis capiũt. Denique multi currunt in agone, pauci compræhendunt. Infideles enim ne vocati quidem sunt, foris sunt, iam iudicati sunt. Et quod ad primum locũ attinet ex Matt. 7. *Lata & spatiosa est via* huius seculi, in qua etiam filij Ecclesiæ plerique ambulant, suntq; filij huius seculi propter carnis & seculi inordinatum amorem, nihilominus tamen filij Dei propter fidem. Sic sapienter distinguit Augustinus, inter filios seculi & filios diaboli. *Filios enim diaboli* (ait ille) *infidelitas facit, filij autem seculi sunt interdum fideles, quia mali sunt.* Vnde Saluator in Euangelio eodem Matth. cap. 7. *Si vos, cùm sitis mali, nostis bona*

Matth. 20.

Lib. 3. cap. 3. contr. 2. epist. Pelagianorum.

data dare filijs vestris, quanto magis pater vester qui in cælis est, dabit spiritum suum petentibus se? Vbi sic ratiocinatur Augustinus; *Si filij Dei non essent, non diceret, Pater vester qui in cælis est: & tamen eos malos dicit, quia videlicet filij adhuc huius seculi sunt, nec arctam viam ambulant.* Hæc ille. Rursum ex Luca clarissimè constat dixisse hæc verba Christum, non de vocatis in Ecclesiæ corpus, sed de electis & saluandis. Sic enim rem narrat Lucas. *Ait illi quidam, Domine si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos, contendite intrare per angustam portam.* Vbi apertissimè angustam portam vocat non Ecclesiæ amplissimos fines, sed saluandorum exiguum numerum. Cæterum (quod aduertendum imprimis est) produnt se hic insigniter Magdeburgenses aliique Protestantes, qui his Matthæi verbis pro veræ Ecclesiæ paucitate ostendenda abutuntur. Produnt se, inquam, ad falsam Ecclesiam pertinere, & hæreticos esse. Saluator enim ipse, quia præuidebat hæc verba trahi posse ab hæreticis ad paucitatis commendationem, quæ solet hæreticis omnibus esse propria, quia partes & scissuræ sunt: mox in sequentibus verbis, cauendos hæreticos monet disertè. Vnde hæc verba tractans Augustinus, *Intrate per angustam portam*, &c. *Hic*, inquit, *præcipuè cauendi sunt hæretici, qui se plerumque paucitate commendant: Et ideo cùm dixisset Saluator, paucos esse qui inueniunt viam angustam & portam angustam, ne illi se supponant nomine paucitatis*, (quod hodie Magdeburgenses in hoc argumento faciunt,) *statim subiecit. Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium.* Hæc Augustinus. Paucitatem ergo commendat Christus, non in toto Ecclesiæ corpore, sed in præcipuis & sanioribus huius corporis membris. Hunc etiam sensum habent aliæ Scripturæ pariter citatæ. De quarta parte seminis fructum afferentis, & de pusillo grege, videlicet præstantium in Ecclesia, fructum afferentium, & prędestinatorum ad regnum, pusillum esse gregem. Prædestinati enim illi sunt, quibus complacitum est patri dare regnum. Ex quibus solis Ecclesiam non constare, iam ante satis demonstratum est. Itaque licet illi pauci sunt, non tamen Ecclesia paucorum est: sed communio multorum tenēda in paucitate bonorum. Sic catechumenum recenter ad fidem conuersum docet Augustinus. *Sciet*, inquit, *cum paucis hæreditatem Dei, cum multis autem signacula eius participanda: cum paucis communicare sanctitatem vitæ, cum multis autem sanctitatem sacramenti.* Postremò notandum nec bonorum in Ecclesia paucitatem hæreticorum paucitati vlla ex parte suffragari. Neque enim boni omnino & simpliciter pauci esse dicūtur, sed in comparatione latę & spatiosæ viæ, in qua mali ambulant. Alioquin per se & ipsi maximam multitudinem constituunt. Vnde Augustinus; *Hæc est*, inquit, *ipsa Ecclesia de cuius paucitate dicitur in comparatione plurimorum malorum, quia angusta & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ambulant in ea. Et rursus, Hæc ipsa est de cuius multitudine dicitur, Sic erit semen tuum sicut stella cæli, & sicut arena maris. Iidem quippe fideles sancti & boni, & in comparatione plurimorum malorum pauci sunt, & per semetipsos multi sunt.* Hæc ille. Pertinet ergo etiam ad rectè credentium Ecclesiam lata illa & spatiosa via, non pertinet ad falsam aliquam Ecclesiam aut hæreticorum aut schismaticorum, aut denique infideliū, sicut illa Saluatoris verba intelligunt hæretici. Idem iterum docet Augustinus, eisdē verbis lib. 13. cap. 16. contra Faustum. Est ergo Ecclesia & in paucis & in multis: Sanctitate vitæ, pietate, electione in paucis: communione fidei, societate sacramentorum, vocatione publica in multis.

[Margin notes: Cap. 13. Vide hac de re Basilium in com. ad cap. 2. Esaiæ. — *Protestantium argumenta ostēdunt eos hæreticos esse.* — *De serm. Domini in monte lib. 2. cap. 32.* — Lib. 13. ca. 16. cont. Faustū. — Epist. 48. ad Vincentium. — *Ecclesia in paucis & in multis.*]

Respondetur ad secundum argumentum, vbi quo sensu dicenda sit Ecclesia vbicunque Christus adest docetur, loco Matth. 18. ex Cypriano luculenter explicato.

CAPVT X.

NVNC ad secundū argumentū quod est Musculi. Quæ adfert ex Matth. 18. & ex verbis Paulinis, probāt esse quasdam priuatas familiarum, locorum, & regionum congregationes, quæ meritò Ecclesiæ vocentur, iuxta multiplicem Ecclesię acceptionem, vt initio docuimus. Non probant autem tales priuatas congregationes esse Catholicam Ecclesiam illam, & vniuersalem de qua

hic

A hîc quæritur;quæ vnica eſt,non plures. Rurſum; non hæ omnes aliter Eccleſia ſunt, quàm quia membra & partes ſunt vnius Catholicæ Eccleſiæ. Vnde Auguſtinus cùm varias Apoſtolicas Eccleſias enumeraſſet,Romanam,Corinthiacam & alias, *Ecce*,inquit,*ſunt in Eccleſia Eccleſiæ,& vniuerſali totius nomine,& nominatim diſignatæ & expreſſæ: Et ſunt hæ omnes membra vnius Eccleſiæ toto orbe diffuſæ*. Hæc ille in libro de vnitate Eccleſiæ.Iſtæ ergo nominatim deſignatæ paucorum eſſe poſſunt. Sed illa vna Catholica,non niſi multorum,in qua etiam omnes illę vna ſunt Eccleſia:Et ſic pauci faciunt quidem Eccleſiam, non autem Catholicam, niſi in Catholicæ vnitate & communione. Eſt enim *Eccleſia*(vt doctè notauit Thomas Vvaldenſis doctrinalis fidei libr.2. cap.15.)*corpus homogeneum,cuius ſingulæ partes denominationem ſeruant totius*, quod quidem propter admirabilem vnionem partium ſingularum cum toto fit, maiorem ſcilicet magíſque arctam,quàm quæ in corporum membris cernitur. Sed quod ad Matthæi locum attinet,à Muſculo citatum,eum ſanctiſſ.Cypriani verbis explicatum ſatius eſt accipere. Agens enim ex propoſito de vnitate Eccleſiæ,in tractatu quem ſic inſcripſit,vel vt vetuſtior editio habet,de ſimplicitate prælatorum, quia hoc ipſo Matthæi loco quidam etiam tunc hæretici abutebantur,vt hodie Muſculus & Caluinus Inſtit. lib.4.cap.1.parag.9.in hunc modum ſcribit. *Nec ſe quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit dominus; Vbicunque fuerint duo aut tres, &c. Corruptores Euangelij atque interpretes falſi,extrema ponunt & ſuperiora prætereunt. Vt ipſi ab Eccleſia ſciſſi ſunt, ſic vnius capituli ſententiam ſcindunt:*

De vnitate Eccle. cap.11.

Eccleſia corpus homo generum.

Proteſtantium argumenta ſunt veterum hæreticorum argumenta.

Cypriani locus inſignis.

B Nempe in proximis præcedentibus verbis dixerat dominus: *Dico vobis quoniam ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re,quacunque petierint.fiet illis: vbi enim duo aut tres,&c.* Non ergo ſimpliciter promiſit ſe in medio quorumcunque fore in nomine eius congregatorum: ſed *vnitatem*, ait Cyprianus, *prius poſuit,concordiam pacis ante præmiſit*. Hanc autem vnitatem & concordiam pacis, hæreticos non habere ſic probat Cyprianus.*Quomodo poteſt ei cum aliquo conuenire,cui cum corpore ipſius Eccleſiæ & cum vniuerſa fraternitate non conuenit?* Hæc ille.Ergo nullo modo ad hæreticos & ſchiſmaticos hæc verba pertinere poſſunt. At dicent illi; Nos in nomine Chriſti conuenimus, quia Chriſto & Euangelio eius coniungimur. At nec iſtud in hæreticis verum eſſe probat Cyprianus. Subiungit enim; *Quomodo duo aut tres poſſunt in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto & ab eius Euangelio ſeparari?* Hoc autem conſtare ſic probat. *Non enim*(ait) *Nos ab illis,ſed illi à nobis receſſerunt:Cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſunt, dũ conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt,veritatis caput atque originem reliquerunt*,id eſt quia ab Eccleſia receſſerunt,ideo ab Euangelio, à veritate & à Chriſto ſeparantur. Denique de legitimo & germano horũ verborũ ſenſu præclarè ſubiungit S.Cypr.*Dominus de Eccleſia ſua loquitur;Ad hos qui ſunt in Eccleſia loquitur:vt ſi ipſi concordes fuerint,& ſi,ſecundum quod mandauit & monuit,duo aut tres licet collecti vnanimiter,duo aut tres licet ſint, impetrare poſſunt quæ poſtulãt.*Hæc copioſè S.Cyp.Sic Chriſtus in medio eorũ eſt qui etſi pauciſſimi ſint

Concordia in hæreticis eſſe non poteſt.

C in nomine eius cõgregati, ſi in Eccleſia,in cõmunione totius corporis Eccleſiæ congregantur:& tunc ſunt Eccleſia, id eſt membra totius Eccleſiæ vbique diffuſæ, vt modo ex Auguſtino audiuimus. Quod ad confirmationem argumenti Muſculus adfert,dici ab Auguſtino Eccleſiam toto orbe diffuſam,nõ quia multitudinem præſentem contineat,ſed quia omnes quotquot olim erant & futuri ſunt fideles complectatur,etſi nunc aliáſque pauciſſimi exiſtunt,luce clarius eſt,manifeſtum eſſe commentũ contra apertiſſimam Auguſtini mentem, quam toties iam ex eo citauimus ex libr. de vnit.Eccle.cap.6.7.& 1.& ex epiſto. 48.& ex libello de vtilitate credẽdi,cap.9.& 14. Ex enarratione eius in Pſal. 30. & 31. Et ex aliis eius ſcriptis quæ repetere ſuperuacaneum eſt. Veriſſimum tamen eſt,non ex ſola præſenti multitudine Eccleſiam Catholicam dici,ſed etiam ex ipſa multitudinis per omnes ætates ſucceſſione, vt ſuprà dictum eſt. Quæ ex Gelaſio adfert,nihil pro eo faciunt. Etenim rectiſſimè dicit Gelaſius; verè Catholicam illam eſſe, quæ ab omnibus perfidis pura communione diuiſa eſt; puram autem communionem intelligit fidei & Orthodoxæ doctrinæ, quæ puriſſimè & ſinceriſſimè in ſolius Catholicę vnitate retinenda eſt,planè diuiſa à perfidis hæreticis atque ſchiſmaticis. Non autẽ pura illa cõmunione ſolã electorũ puriſſimã paucitatẽ intelligit,vt Muſculus imaginatur. Vrget enim Gelaſius contra Anaſtaſiũ illum Imperatorem,qui hæreticis Entichianis propter pacẽ Eccleſiæ fauebat, licet eorum hæreſim damnaret, vnitatem ſolius Eccleſiæ Catholicæ. Et oſtendens

Supra cap.2. 3.5.& 4.

Lib.2.cap.5.

quàm immane periculum immineat, si semel ab vnitate fidei recedatur; *Nulla*, inquit, *causa superest, si hoc in quolibet contagio voluerimus admittere, ne cunctis hæresibus aditum pandamus.* Hæc ille. Isychij verba multò adhuc minus sensum quem fingit Musculus iuuāt. Fatemur quidem in tali sensu Ecclesiæ vocem accipi, sicuti iam in initio huius Controuersiæ distinximus. Sed non aliunde Catholicam dici vanissimum est, vt postea suo loco ostendemus.

Infrà lib. 4. cap. 1. & 2.

Respondetur ad 3. argumentum, vbi de exemplo Scribarum & Pharisæorum totiúsque Synagogæ à qua Christus & Apostoli sese separasse videntur, copiosè disseritur.

CAPVT XI.

IN tertio argumento plurimum sibi placent omnes hodie Protestātes. Accusati enim schismatis & apostasiæ quòd à Catholica omnium Christianorum Ecclesia defecerunt, hoc exemplo se perpetuò defendunt, quòd discipuli Christi paucissimi essent; maxima autem turba Pontifices & Scribas sequeretur. Quo tamen in exemplo multipliciter errant. Primùm enim qui Christo vel crediderunt, vel adhæsērūt, non propterea Pharisæos & Scribas templúmque Hierosolymitanum abominabantur, aut sese ab eo separarunt, vt hodie hæretici Catholicam abominantur. Nam quod ad B. Virginem attinet, Zachariam, Annam, Iosephum, Simeonem & pastores, quorum exemplum toties citat Melanchthon, etsi Christi nati fidem susceperant, in reliquis tamen omnibus Synagogæ fidem amplexi sunt. Neque enim vel à sacrificio destitisse Zachariam sacerdotem, vel templum Hierosolymitanum aspernatos postea fuisse Simeonem, Annam, & Pastores vspiam legitur. Certè B. virgo & Ioseph filium Iesum, quem Dei filium crediderunt, circuncidi octauo die fecerunt: Et postea iterum; *Impletis diebus purgationis, iuxta legem Moysi, tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum domino, &c.* Iidem quoq; quotannis *ascendebant in Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi*, vt Lucas eodem cap. narrat. Itaque isti omnes ad obedientiam & vnitatem Synagogę adhuc pertinebant, etsi Christum Saluatorem mundo natum præter communem opinionem Synagogę credebant. Neque enim adhuc mundo manifestatus erat Christus. Sed quemadmodum resurrectionem suam non toti populo Iudaico Christus manifestauit, sed tantummòdo *testibus præordinatis à Deo*, sic natiuitatem suam non toti populo, sed paucis manifestauit: primùm Mariæ matri & Ioseph, *tum propter necessariam proli conceptæ reuerentiam, tum propter conueniens proli nasciture obsequium*, ait Sanctus Thomas; Deinde dixit pastoribus tanquam Iudæo populo: Exinde magis tanquam Gentilibus: Postremò Simeoni & Annæ iustis, tanquam plenitudini Iudæorum postremò intraturæ. Iam verò cùm Christus ipse viua voce prædicaret Euangelium, & discipulorum turbam secum traheret, nec adhuc à veteri Synagoga discessum est. Christus enim ipse *semper erat docens in Synagogis & in templo, quò omnes conueniebant. Ascendit Hierosolymam ad diem festum cum discipulis suis*: Celebrat pascha legale cum discipulis suis. Mittit sanatos de lepra ad sacerdotes templi: Denique, vt omnis ambiguitas tollatur, etsi acerrimè & frequentissimè Pharisæorum & Scribarum impurissimos mores redarguat, iubens *ab eorum fermento cauere*, id est propriis traditionibus & consuetudinibus; tamen vt doctrinam Synagogæ publicam adhuc sanam esse ostenderet, disertè dixit; *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæ dicunt facite.* Ex quibus omnibus luce clariùs constat, non in solis paucis illis, seu Christum natum credentibus, seu postea in prædicatione Christi comitibus & discipulis eius, sed in tota illa Israëlitici populi multitudine, quæ Synagogam & templum venerabatur, quę pontificibus Scribis & Pharisæis in doctrina fidei, & morum obtemperabat (inter quos, comites Christi & eius discipuli erant) Ecclesiam Dei fuisse. Deinde non illa vel discipulorum vel comitum turba Ecclesiam Christi constituerunt, quæ propriè sic dicitur à veteri Synagoga distincta, sicut in hoc argumento imaginantur hæretici. Nempe Ecclesia Christi quę sic dicitur

Errores Protestātum circa discipulos Christi.

Lucæ 2.

Act. 10.

3. parte q. 36. art. 1. ad 2. Ibidē art. 6.

Discipuli Christi non recesserūt à Synagoga. Ioan 19. Ioan. 10. Lucæ 22. Lucæ 5. & 17.

Matth. 23.

Secundus error Protestantium.

A sic dicitur, non nisi Christo iam assumpto ac glorificato esse cœpit: eo sanè tempore quo peracta iam œconomia salutis humanæ descendit Spiritus sanctus in Apostolos reliquósque discipulos in die Pentecostes. Tunc enim *de Sion exiuit lex & verbum Domini de Hierusalem*, vt Esaias fore prædixit. Tunc *prædicari cœpit in nomine Christi remissio peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Hierusalem*, vt Christus ipse post resurrectionem futurum præmonuit. Tunc desiit synagogæ authoritas, *rupto iam templi velo*, quod Moyses posuit in pædagogia illa vmbrarum & figurarum, & *effuso iam abundè Spiritu sancto*, quem Christus misit in adoptionem filiorum Dei. In cuius rei argumentum Euangelium suum Christus non toti orbi prædicauit, sed solis Iudæis: Imò & apertè dixit, *se non missum esse, nisi ad oues quæ perierunt domus Israel*. Nec minus apertè interdixit discipulis quos ad euangelizandum *miserat, vt non irent in vias gentium*. Cuius rei causas varias adfert Sanctus Thomas 3. p. q. 42. art. 1. quarum hæc vna est huic loco propria, quia per Crucis victoriam meruit Dominium in omnes gentes, vt suprà inter causas visibilis Ecclesiæ explicuimus. Hinc nempe factum est, vt nondum sua prædicatione, Ecclesiam nouo Testamento propriam colligere Christus voluerit, sed ei colligendæ fundamenta ponere, & ad id muneris obeundum ministros atque Apostolos delegare. Idcirco discessurus ad patrem, tum demum iubet Apostolos *ire ad omnes gentes, & prædicare vniuersæ creaturæ*. Idcirco etiam ante passionem, cùm quidam gentiles cuperent Iesum videre, & hoc ei Apostoli renunciarent, respondit. *Nunc venit hora vt glorificetur filius hominis*. Annuncians videlicet intraturam mox plenitudinem gentium. Sed quia altitudinem glorificationis præcedere debuit humilitas passionis, subiunxit, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert*. Ioan. 12. Hic fructus multus, est multiplicatio nominis Christi in fide populorum, qui *ante Christum passum & glorificatum fieri non debuit*, ait Augustinus. De hoc fructu dixit Christus Apostolis. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat*. Hæc omnia satis ostendunt, nondum prædicante & præsente Christo, Christi Ecclesiam collectam fuisse, qualis futura prædicebatur, qualemq́ue hodie, & in Symbolo profitemur, & oculis cernimus; sed id actum fuisse, vt absoluta tota Christi in terris dispensatione, tunc demum colligeretur. Idcirco minitatur in Euangelio sub parabola agricolarum qui post occisos ministros & filium Domini sui occiderunt, præsentibus Scribis, & Pharisæis fore *vt vineam suam locaret alteri*, apertè subiiciens, vt narrat Matthæus, *quòd auferretur ab eis regnum Dei, daretúrque genti facienti fructum*: apertissimè ostendens nondum sublatum ab illis regnum Dei .i. fidem & religionem, sed primo quoque tempore auferendum; nec alijs adhuc locatam esse vineam suam, sed breui locandam. Fuit ergo adhuc, Christo nondum passo, ipsa Iudæorum Synagoga vera Dei Ecclesia.

> *Quando cœpit Ecclesia Christi propriè dicta.*
> Cap. 2. Luc. 24. Ioan. 19. Matth. 15. Matth. 10. Suprà cap. 7.
> *Quare Christi Ecclesia non cœperit nisi post Passionem eius.*
> Matth. vlt. B Ioan. 12. Tract. 51. in Ioan. Euang. Ioan. 15. Luc. 20. Cap. 21.

C His ita positis & constitutis, impudentia Melanchthonis, Magdeburgensium, cæterorumq́ue omnium protestantium, qui hodie hoc vnum argumentum pertinacissimè vrgent, euidenter conuincitur. Non enim qui Christo nato crediderunt, aut in prædicatione eius discipuli postea fuerunt, pauci quidem numero & obscurioris famæ homines, Ecclesiam Christi, quam hic describimus & quærimus sic propriè dictam, constituerunt; nec à templo Hierosolymitano & synagoga Iudaica sese separauerunt, vt hodie hæretici à Catholica apostatarunt. Nihil ergo hoc exemplum pro ipsorum vel paucitate vel schismate facit. Deinde, etsi in primordijs ipsis & incunabulis Ecclesiæ, etiam post Christi Ascensionem iam propagari cœptæ, paucorum fortasse hominum, & obscura ad aliquot annos fuit Christianorum societas seu Ecclesia, quum intereà per totum ferè orbem paganismus & græcismus obtineret, non tamen hoc totum contra Ecclesiæ visibilem multitudinem quam hîc asserimus, quicquam facit. Quæritur enim hic & stabilitur à nobis Ecclesiæ, non propagari cœptæ, sed iam propagatæ; nec aliquo momento consideratæ, sed in perpetuo suo cursu continuandæ, visibilis & perspicua multitudo.

De Concilio Sacerdotum & Scribarum contrà Christum, quòd nihil contra Ecclesiæ multitudinem, atque consensum faciat, vt iactabundè scribit Caluinus.

D

CAPVT XII.

SED vt ista Melanchthonis & Magdeburgensium argumentum soluunt, ita quod ex Caluino adiectum est magis confirmare videntur. Nam si docente & in terris adhuc agente Christo, vera Dei Ecclesia erat synagoga cum Pontificibus, Sacerdotibus, totóque populo Iudaico, profectò cum illa tota, inito Concilio, Christum damnaret, & eius doctrinam reprobaret, paucis & fere nullis Christi doctrinã tunc approbantibus, illo saltem tempore paucorum erat Ecclesia; nõ autem multitudinis illius, quæ faciem Ecclesiæ & synagogæ præ se ferebat. De hoc

1. Respons.

facto Pontificum & Sacerdotum sic hodie quidam doctissimi viri respondent, vt quamuis animo sceleratissimo Pontifices & Sacerdotes Christum damnarint, tamen quia & verissimam sententiam protulerunt (dicente ipso summo Pontifice cui om-

Ioan. 18.

nes consenserunt, *Necesse est vt vnus homo moriatur pro populo*: quod ab eo dictum esse per modum prophetiæ, *quia Pontifex erat illius anni*, Euangelista confirmat) & etiam rem vtilissimam humano generi operati sunt; idcirco etiam tunc in cathedra Moysis veritatem & iudicium non defuisse, nec penitus eam excidisse. Alij, quia legitima Ponti-

E

2. Respons.

ficum successio circa tempus Christi nati per Herodem & Romanos dirupta est, non

Iosephus lib. 15. ca. 14. Antiquit. Euseb. Hist. Eccles. lib. 1. cap. 6.

ex Aaronico genere, sed vilissimis quibusque ad illum gradum euectis, (sicuti narrat post Iosephum, Eusebius Pamphili) non fuisse legitimum sacerdotium hoc tempore respondent; Ideóque absque præiudicio sacerdotalis ordinis illos à veritate excidisse. Cæterum nec illa Caiphæ prophetia (quæ gratia erat gratis data non gratum faciens) reliquam impietatem excusare potuit, aut etiam ab errore reliquo liberare; nec qui tunc erant Pontifices & Sacerdotes, vtcúnque ignobiles essent, illegitimi fuisse putandi sunt; sed plena Authoritate cathedram Moysis occupasse propter causas superiùs ex Euangelio allatas Itaque aptiùs responderi putamus Pontifices tunc & Sa-

3. Respons.

cerdotes, maximámque populi turbam planè à veritate aberrasse; nec Dei Ecclesiam, sed Satanæ tunc Synagogam fuisse, ex mera inuidia atque malitia apertam veritatẽ cernere nolentes, Christúmque & promissum in lege Messiam perfidè, & obstinatè repellentes; paucissimos vero illos qui *verè tunc expectabant redemptionem Israel*, (sicut il-

Luc 24. Ioan. 12.

li duo discipuli euntes in Emaus de se, atque de alijs dicebant, *nos sperabamus, quia ipse erat redempturus Israel*: sicut etiam narrat Ioannes, *Multos credidisse in eum etiam ex principibus, qui propter Pharisæos non confitebantur, ne eijcerentur ex synagoga*:) hos, inquam, paucos nõ

F

Error quasi vniuersalis Synagogæ non præiudicat possibilitati similis erroris in Ecclesia.

consentientes Concilio cæterorum, licet tenuem & imperfectam fidem adhuc haberent, ad Ecclesiam Dei pertinuisse. Neque tamen huius temporis exemplum pro simili paucitate quasique Eclipsi fidelium, in hac iam propagata Christi fide, quicquam facit. Cuius sanè ratio hæc est. Iam olim per prophetas prædictus erat synagogæ principúmque eius in Christi aduentu à fide lapsus, *vt illorum delicto salus esset gentibus*, vt ait Apostolus. De tempore venturi Christi dixit Isaias; *Excæca cor populi huius*: & quæ sequũtur. Subiungit enim; *Multiplicabitur quæ derelicta fuit in medio terræ*. Quod de Ecclesia

Rom. 11. Esai 6. Matth. 13. Ioan 12. Hiere ca. 4. Ezech. cap. 7. Mich. cap. 3. In comment ad Esa. cap 1 5 6 7. 9 & 63.

gentium intelligi clarum est. Non credentibus Christo Iudæis, adimpletam hanc de illis prophetiam Euangelistæ affirmãt; quibus subscribit Apostolus ad Rom. cap. 11. Sic Hieremias de aduentu Christi prædicens, *In illa*, inquit, *die peribit cor regis & cor principum, & obstupescent sacerdotes*. Ezechiel quoque apertiùs. *Lex peribit à sacerdote & consiliũ à senioribus*. Similiter & Michæas. *Nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione*. Quæ omnia vt ad totum prædicationis Christi triennium referuntur, ita potissimũ ad Dominicæ Passionis tempus referenda esse, docet copiosè & crebrò D. Hierony.

Matth. 21. & 22.

Hoc præterea & eo potissimũ tẽpore futurũ esse, Saluator in Parabolis vineæ & nuptiarum Pharisæis improperauit. Et postea factum fuisse iuxta veteres Prophetias Apo-

Act 13. & 18.

stoli ipsis Iudæis exprobrarunt, ne Iudæorũ duritia cæteris scandalo esset. Quæ cum

ita sunt

ita sint, nihil mirandum est, si in Christi persona & doctrina damnanda totus ille populus Iudaicus vna cũ Pontificibus & Sacerdotibus, id est, maxima corũ pars errauerit atque defecerit. Hoc enim totum ita fore prædictum est: & *vt gentium plenitudo intraret*, sic fieri diuina prouidentia voluit. Hoc enim mysteriũ est illud de quo Apostolus loquitur. *Nolo vos ignorare fratres mysterium hoc, quòd cæcitas ex parte in Israel contigit, vt plenitudo gentium intraret.* At verò de Christi Ecclesia similiter suo aliquando tempore ruitura & penitus defectura, nullas habemus in sacra Scriptura prophetias aut prædictiones. Sed contrà, eam perpetuò permansuram vsque ad finem seculi, clarissimas & creberrimas habemus promissiones, quas suo loco mox referemus. Rursus non expectatur nunc alius Messias post Christum Saluatorem, non aliud sacrificium & Sacerdotium, non alia sacramenta, non alia denique Ecclesia, quæ Christi sacrificio, sacerdotio, sacramentis, Ecclesiæ succedat, sicut Moysi Christus, legi Euangelium, Aaronico Sacerdotio & sacrificio, Melchisedecianum in Christo Sacerdotium & sacrificium, denique Synagogæ Ecclesia succedere debuerunt. Quare *memorabile hoc exemplum* Caluini, *& quod vnum* ait *pro omnibus sufficere*, memorabilis est non solum inscitia historiæ sacræ, sed etiam impietas contra mysterium fidei, quæ vna pro omnibus sufficere possit ad illius hominis & crassam inscitiam & flagitiosam impietatem demõstrandam. Quemadmodum enim Synagogam iam labentem & cadentem Ecclesiæ Christi comparat, sic semetipsum alium Christum facit, & nouum quendam totius orbis Messiam. Quod etiam ex his quæ postea in libro quinto Controuersiæ secũdæ, ex ipso Caluino aliisque nostræ ætatis hæreticis disputabimus, multò adhuc manifestiùs apparebit. In hac enim sceleratissima cõparatione, omnibus hodie Protestantibus solenni & vsitatissima, ita confidenter progrediuntur, vt quemadmodum Ecclesiam totam Pharisaicæ turbę cum magno suorum applausu perpetuò conferũt, sic vel Lutherum suum Lutherani, vel Caluinum Caluiniani, vel cuiuscunq; sectæ Authorẽ quilibet sectarij, nouũ Christũ constituãt. Quod quidẽ si non vident, nec intelligũt, ignorantia est qua nulla crassior dari potest; si intelligũt, blasphemia est omni exceptione maior. Sed nunc ad alia confutanda argumenta pergamus.

Rom. 11.

Lib. seq. ca. 1. & 3.

Caluini inscitia & impietas.

Ad argumenta quartum & quintum respondetur, vbi de tempore Heliæ, totiusque veteris Synagogæ accuratè disputatur.

CAPVT XIII.

AD quartum argumentum & exemplum veteris Ecclesiæ tempore Heliæ respondit olim S. Augustinus. Idem enim prorsus Donatistæ obiecerunt. Respondit autem primum quòd Helias & Elizęus ei succedens, cæterique prophetę ipsis adhærentes, quos tanquam verbi ministros ponit Melanchthon ab ordinaria cathedra separatos, non se à reliqua multitudine, quæ in tribu Iuda & Hierosolymis remansit, religione & fide separarunt. *Deus enim* (inquit Augustinus) *illas tribus iussit separari, non vt religio, sed vt regnum diuideretur.* Quod vt intelligatur, breuiter historia sacra inspicienda est. Nempe cùm decem tribus, quæ postéa Samariæ nomen acceperunt, à tribu Iuda & Beniamin recidérent, vt Ieroboam seruo Salomonis, non Roboam filio Salomonis seruirent; illa recessio & diuisio imperij tantùm fuit, non religionis: idque ipso Deo iubente propter peccata Salomonis. Facta autem regni separatione, consecutum quidem est religionis schisma, faciente Ieroboam duos vitulos aureos, & priuata erigente altaria, ne ascendente populo vt facerent sacrificia in Hierusalem, conuerteretur cor eorum ad dominum suum Roboam regem. In hoc tamen schismate nõ omnes schismati consenserunt; sed, sicut Scriptura narrat, *Sacerdotes & Leuitæ omnes transibant ad Iudam & Hierusalem.* Neque sola sacerdotalis tribus hoc fecit, quæ tota migrauit, sed & præterea, *ex his qui remanserunt in Samaria*, ait ibidem Scriptura, *de cunctis tribubus Israel quicunque dederat cor suum vt quæreret Dominum, venerunt in Hierusalem ad immolandum victimas Domino Deo patrum suorum*, id est, quos patres & maiores sui coluerant. Horum posteri erant in Samaria, Helias & Elizeus & quicunque illis adhærebant. Hi omnes verum Dei cultum obseruabant, sed ita vt cum templo Hierosolymitano & tribu sacerdotali fide & religione vnirentur, etsi locis & regno separati: nec alibi immolarent victimas quàm in Hierusalem quæ est figura

Augustin. de vnitate Eccles. cap. 12.

Protestantium & veterum hæreticorum eadem argumenta.

3. Reg. 12.

2. Paralip. cap. 11.

Hierusalem figura Catholicæ Ecclesiæ.

Catholicæ Ecclesiæ. Quare nihil hoc exemplum hæreticos iuuat, qui ab Ecclesia catholica se penitus separarunt, sed eos damnat magis. Præterea nec tanta paucitas erat, qualem fingit Caluinus, vt *huius temporis exemplo Deum dicat Ecclesiã in latebris conseruare.* Nam præter illa septem millia quæ sibi Deus reseruasse dicitur ignorante Elia (vbi certum numerum pro incerto ponit) etiã eodem tẽpore, Abdias vir iustus in persecutione illa Iesabelis, *abscondit prophetas domini quinquagenos & quinquagenos in speluncis.* Postremò etsi tum hoc Eliç tẽpore, maxima pars decẽ tribuum in Samaria, & sequẽti tẽpore, tum tota Samaria, tum etiã ipsa tota tribus Iuda sub impiis regibus Dei cultũ prorsus dereliquisset, nihil tamen illius temporis status Ecclesiæ Christi præiudicare potuisset. Primùm enim status Synagogæ vnius tantũ populi fuit, status Ecclesiæ omnium gentium est. *Multi enim filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum. Et magna est gloria domus istius nouissimæ plusquam primæ.* Vnde dominus in Euangelio (sicut notat Hilarius canone 4. in Matth. *Synagogam modio comparat, quæ susceptos fructus intra se tantum receptans certum modum dimensæ obseruantiæ continebat. Quæ etsi adueniente domino fructu se omni vacuarit, tamen quia occultare lumen non potuit lucerna Christi (non recondita sub modio, neque operimento occultanda Synagogæ) in ligni passione suspẽsa, lumen æternum est in Ecclesia habitantibus præbitura.* Hæc ille. Deinde vt suo tempore defitura erat Synagoga, ita nec stabiles habet repromissiones, imò apertè prædictum est, fore, vt ad idola subinde conuerterentur, paritérque vt à Deo propterea subinde desererentur. Quod quidem sæpe factum fuisse, & liber Iudicum, & historia Regum demonstrat. Contrà verò Ecclesia Christi habet firmissimas repromissiones. *Quòd portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quòd *Spiritus veritatis manebit cum ea in æternum.* Quòd Christus cum ea futurus est *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Quam vtriusque testamenti, & fœderis differentiam tractat ex Hieremiæ capite 31. Apostolus, ostendens quòd *in melioribus repromissionibus sancitum est Testamentum nouum, cuius mediator Christus est,* quàm erat illud vetus, cuius minister Moyses fuit. *Ecce dies veniet, dicit Dominus, & consummabo super domum Iudæ Testamentum nouum, non secundum quod feci patribus eorum, &c. Quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit dominus,* id est, propter peccata populi violabitur fœdus, & cessabit sacrificium: At de nouo testamento subiungit. *Hæc dicit dominus; Si defecerint leges istæ coram me, tunc & semen Israël, vt non sit gens coram me cunctis diebus.* Quasi dicat. Si leges scriptæ in cordibus fidelium (quas suprà nominauerat) si fides populi Christiani deficiat, deficient gentes super terram. Propterea, paulò post in eodem cap. Hieremias conclúdit. *Sanctum domini non euelletur, & non destruetur vltrà in perpetuum.* Hanc etiam ob causam vocat Apostolus, statum veteris populi, statum caducum, *antiquandum & euacuandum*: statum autem præsentis Ecclesiæ stabilem, & qui perpetuò maneat. *Si,* inquit, *quod euacuatur in gloria est, multò magis quod manet in gloria est.* Idem etiam discrimen videre licet apud Ezechielem. cap. 34. circa finem capitis. Hæc est ergo latissima vtriusque testamenti, populi & temporis differentia, vt planè ineptissimè vel certè impudentissimè veteris populi exempla nobis hac in parte obiiciant hæretici. Licet enim idem fundamentum & caput illa Synagoga haberet, Christum videlicet Mediatorem, sed futurum; & eandem formam specificam, eundem videlicet spiritum fidei, eundem quoque finem propter spem eandem vocationis suæ; tamen ita diuersus erat vtriusque status, conditio, & quasi ætas, vt non easdem dotes, non parem firmitatem haberet cum Ecclesia noua: propter singularem Christi iam manifestati gloriam, propter abundantiorem Sancti Spiritus effusionem, propter denique ipsius veritatis (cessantibus omnibus typis & vmbris) exhibitionem. Atque hinc ad quintum Argumentum patet responsio. Non enim quia in cæcitate hac Iudæorum prædicta, *reliquit sibi Dominus semen nec omnem plebem suam repulit, sed reliquiæ secundum electionem gratiæ Dei saluæ factæ sunt;* propterea quoque in plenitudine gentium talis expectanda est cæcitas, vt in reliquiis paucorum consistat Ecclesia & numerus vocatorum. Fieri quidem potest, imo futurum dixit Saluator, vt tanta olim in Ecclesia sua persecutio oriretur, *vt filius hominis quando venerit, vix inueniat fidem in terra.* Verùm hoc de fide dixit non publica & omnium vocatorum, sed de fide viua & electorum, vt contra Donatistas ostendit Augustinus his verbis. *Item dicunt* (scilicet Donatistæ) *de Apostasia orbis terrarum dictum quod ait dominus, filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra? Quod nos intelligimus dictum*

Marginalia: 3. Reg. cap. 19. — *Discrimen statuum Synagogæ.* — Esa. 54. — Aggæi 2. — Hilarius. — Deuter. 31. & 32. — Iosuæ 2. 3. & 24. — Iud. cap. 23. 4. 6. 11. 13. — Reg. 6. ca. 17. — Paralip. 2. cap. 36. — Matth. 17. — Ioan. 17. — Matth. 28. — Ad Hebr. 8. — Nota. — 2. Cor. cap. 3. — Ad Argu. 5. — *Obiectionis remotio.* — De vnitate Eccl. cap. 13.

D E F

A *ctum vel propter ipsam fidei perfectionem, quæ ita difficilis est in hominibus, vt in ipsis quoque admirabilibus Sanctis sicut in ipso Moyse inueniatur aliquid vbi trepidauerint vel trepidare potuerint, vel propter illam iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, de qua satis diximus.* Hæc ille. Idem quoque docet Sanctus Hieronymus his verbis. *Quòd si de illa quæ in Euangelio scripta est, sibi sententia blandiuntur; Putásne cùm venerit filius hominis inueniet fidem in terra? sciant illam fidem nominari, de qua ipse Dominus aiebat: fides tua te saluum fecit. Et alibi de Centurione: Non inueni tantam fidem in Israel. Et rursus ad apostolos: Quid timidi estis modicæ fidei? Necnon & in alio loco: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transmigra, & transmigrabit.* Hæc ille. Alioquin sanè nunquàm publica fidei prædicatio in Ecclesia deerit vsque ad finem seculi, etiam in illustri & conspicua Catholicorum multitudine, vt (quod ad durationem attinet) paulò post probabitur. Quare non potest vera Ecclesia Christianorum (quę ex omnibus gentibus vocatis & electis consistit) talis esse cœtus, qualem describit propheta. *Reliqui mihi populum pauperem in terra* (vt ait in argumento Mel.) licet talis aliquando fuisset Ecclesia Iudæorum, quod tamen ex iis quæ hactenus dixerunt hæretici, probatum non est. Non potest inquam propter differentias suprà dictas. Quod verò ex Esai. 1. additum fuit, non de Ecclesia Christi, sed de Synagoga loquitur; nec à fide, sed à legis & mandatorum obseruatione illa fornicatio fuit, quam eo in loco taxat Esaias.

In dialog. aduersus Lucif. Luc. 18. Matth. 9. Matth. 8. & Luc. 7. Matth. 10. Luc. 17.

B

Respondetur ad 6. argumentum, vbi declaratur quomodo paucorum sit veritas.

CAPVT XIIII.

NVNC ad Caluini argumenta, quæ sexto loco ponuntur, veniamus. *Raro*, inquit, *pluribus placent meliora.* Hoc idem est quod in persona Manichęi scribit August. Ait enim *Apud paucos quosdam veritas est.* Cui obiectioni respondet. *Pauci quidē sunt qui veritatem accuratè norunt, & secundū eam religiose viuunt, sed ij pauci Authoritate sua multitudinem tenēt, vnde se in illa secreta expedire & quasi eliquare paucitas posset*, id est, Profitentiū veritatē multa est & magna turba, ex qua turba tanquā ex massa quadam & mole congesti metalli eliquatur & expurgatur ipsa excellentiū paucitas. Et quemadmodū in metallis scoria multa est, puri autem auri & argenti minus: sic laudant meliora multi, amplectuntur pauci. Item quemadmodum absque metalli ipsius magna mole modicum illud purioris substantiæ non eliquatur; sic absque credentium & profitentium multitudine ampla, bonorum illa & iustorum paucitas non expeditur. Etenim (vt subiungit postea Augustinus) *verissimus & sincerissimus Dei cultus quamuis sit apud paucos, tamen apud eos est quibus multitudo, quanquam cupiditatibus inuoluta & à puritate intelligentiæ remota, consentit.* Et rursus cap. 17. eiusdem lib. Cùm ostendisset imperitum vulgus Christianorum virorum & fœminarum in multis diuersisque gentibus & credere & extollere ieiuniorum, virginitatis & voluntariæ paupertatis supremos & intensissimos gradus, *pauci*, inquit, *hoc faciunt, pauciores benè prudentérque faciunt: sed populi probant, populi audiunt, populi fauent, populi denique suam imbecillitatem, quòd ista non possunt, nec sine prouectu mentis in Deum, nec sine quibusdam scintillis virtutis accusant.* Hæc ille. Sic ergo & veritas & pietas paucorum sunt, vel purè intelligentium vel perfectè amplectentium, multorum tamen sunt profitentium & approbantium ac consentientium: qui sanè multorum consensus, ipsa fama & opinione sui futuram excellentium paucitatem attrahit, attracta verò paucitas ipsam multitudinem in officio continet. Hæc est Ecclesiæ Catholicæ facies & forma. Exemplis rerum humanarum illustrat rem Augustinus. *Quàm pauci, inquit, summam eloquentiam consequuntur, cùm per totum orbem Rhetorū scholæ à recentium adolescentium gregibus perstrepunt, & in hoc studio appetunt omnes, quæ maiorū authoritate confirmata sunt, vt Tullianam facundiam non Cecily aut Erusij obscurorum oratorū. Assequuntur tamen illam Tullianam perpauci, agunt & fiunt oratores pauciores, clarescunt paucissimi. Tale quiddam est Religio. Multitudo imperitorum & peccatorum frequentat Ecclesias, pauci eius religionis mysteriis perfecti fiunt. Nunquid ergo paucorum erit reli-*

De vtilitate cred. cap. 7.

C

Aug. de vtilit. credēdi. ca. 7. Externa Religionis forma qualis aliarum scientiarum est.

gio? Profectò si tam pauci studerent eloquentiæ quàm pauci sunt eloquentes, nunquàm nos parentes nostri magistris talibus commendandos putarent. Hæc ille. Similiter, si tam paucorum esset religio & Ecclesia, quàm pauci in religione excellunt & in Ecclesia perfecti sunt, profectò nunquam ad Ecclesiam tot gentes & populi confluxissent: Neque hodie tot parẽtes suos liberos baptizarent. Proinde cõcludit Augustinus in hæc verba. *Cùm igitur ad hæc studia rerum humanarum nos multitudo inuitauerit, quæ ex imperitorum parte copiosa est, vt id quod pauci adipisci possunt adamaremus, cur nobis esse similem in religione nolumus causam, vt eam sequamur, quam plures amplecti cernimus, & quæ toto orbe magis frequentatur? Certè si à studio liberalium artium, à comparanda & retinenda bona valetudine, ab ipsa beatæ vitæ appetitione & similibus multitudo nos non deterret,* (Hæc enim omnes aut certè plures appetunt, licet paucissimi assequũtur) *cur ab ineunda religione multitudo deterreret?* Hæc ille, vt ad Ecclesiæ Catholicæ fidem ineundam & amplectendam amicum inuitet. Multò hæc magis ad eandem conseruandam & retinendam valent. Non ergo paucitas religionem commendat, sed multitudo. At verò paucitas potiùs suspectam facit: est enim diuisioni & partibus, sectis, & schismatibus propria, de qua re posteà. Quod ad confirmationem huius commenti adfert Caluinus ex Esaia, prohibente Deo, *ne iret in viam populi huius, nec populi timorem timeret, sed sanctificaret Dominum,* vnde fortissimè infert, *Nec præterita secula, nec præsentia totius orbis exempla præiudicare ipsis posse modo Dominum sanctificarent*; Respondemus, Hæc prophetæ verba non fidem aut religionem illius tunc populi Israelitici reprobare, sed impurissimos mores, idque non omnium sed quorundam, licet generaliter propheta loquatur more Scripturæ, vt sæpe docet Augustinus. Vitiosum est ergo pluribus modis argumentum. Primò, quod de plurimorum moribus dictum est, ad publicam fidem trahit; deinde ex vnius populi corruptela, omnem cuiuscunque populi & multitudinis consensum vult in perpetuum euertere, & à parte totum concludere. Postremò supponit vniuersum totius Ecclesiæ Christianæ in fide consensum, errorem, & conspirationem esse posse, quod accidere nullo modo posse posteà probabitur.

Lib. 4. ca. 17.

De vnit. Ecclesię cap. 12. & cont. Donat. post collat. cap. 20. & Epist. 48.

Respondetur ad 7. argumentum, vbi demonstratur Ecclesiæ perpetuitatem propter peccata Christianorum non cessare.

CAPVT XV.

EXEMPLA è Scripturis quæ Caluinus subiicit, & ad septimum argumentum referuntur, nihil plus virium habent. Primùm enim, *fortis* quidem *est Deus, vt vltionem faciat in tertiã & quartam generationem iis qui oderunt eum*: Sed hæc vltio in Ecclesia Christi nunquàm talis futura erat, quantacunque esset populi Christiani impietas, vt propterea fides Ecclesiæ in vniuersum periret. Hoc enim Donatistæ obiecerũt. *Cùm enim cœpissent* (inquiebant illi) *Ecclesiæ crescere per orbem terrarum, noluerunt homines perseuerare, & defecit ex omnibus gentibus Christiana religio, excepta parte Donati.* Respõdet Augustinus. *Quasi verò nesciret Spiritus Sanctus Dei futuras hominum voluntates, quas tamen præsciens prædixit, nihilominus perpetuò duraturã Ecclesiam Christi.* Alioqui sanè iuxta hoc Donatistarum & Caluini commentum quilibet esse propheta potuit. Verbi gratia, poterat aliquis prophetare Christum non in cruce passurum, sed gladio moriturum, vt cùm aliter factum esset, responderent: Homines noluerunt eum crucifigere, sed gladio percutere. Fuit etiam hæc opinio hæresis cuiusdam Gerardi Sagarelli de Parma, quòd tota potestas collata Ecclesiæ à Christo omnino euacuata est propter malitiã prçlatorum. Inter capitula etiam Abbatis Ioachim damnata, sextum est quòd Ecclesia Romana destructa est in statu tertio sicut synagoga destruebatur in statu secundo, sicuti post Guidonem Carmelitam in libello de hæresibus commemorat Thomas Vualdensis. Docet autem apertè Scriptura, neque propter peccata hominum perituram aliquando Ecclesiam Christi, siue quia extra gratiam tota Ecclesia nunquam erit, siue quòd si esset (quod tamen probabile non est) non propterea

Augustinus de vnitate Eccl. cap. 12. *Protestãtiũ Argumẽta Donatistarum sunt argumenta.*

Veterum hæreticorum sententia Protestantũ doctrinæ conformis.

Doctrinalis fidei lib. 2. cap. 32.

A pterea periret prorsus Ecclesia propter peccata filiorum suorum. Huius enim rei illustre est vaticinium & irrefragabile testimonium psal. 88. Cùm enim dixisset; *Disposui testamentum electu meu : iuraui Dauid seruo meo vsque in æternum præparabo semen tuum.* (quod non nisi de populo Christiano, quem verè semen Abrahæ vocat Apostolus, intelligi posse docet in Enarratione in illum locum Augustinus) subiungit : *Si dereliquerint filij tius legem meam, & cætera. Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum ; Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea, neque prophanabo testamentum meum, quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit.* Idem alibi apertissimè Spiritus Sanctus prædixit. Quia enim certissima figura Christi erat Salomon (vnde vocatur in Scripturis Christus, rex pacificus, rex mansuetus, & passim in Euangelio filius Dauidis) quia ipsum quoque templum Salomonis certissima figura erat Ecclesiæ Christi, sic Dauidi loquitur in Scriptura Deus, *Suscitabo semen tuum post te*, & cætera. *Ipse ædificabit domum Nomini meo, & stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum : Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium, qui si iniquè aliquid gesserit*, scilicet in membris suis, quorum ipse caput est, *arguam eum in virga virorum & in plagis filiorum hominum, Misericordiam autem meam non auferam ab eo.* Hoc enim totum quia in Salomone & stirpe Dauidica carnali impletum non est (neque enim templum Salomonis ampliùs est) in Christo & stirpe eius spirituali implendum necessariò est, sicut docet copiosè

Psalm 88.

Ad Gal. 3.

2. Reg. 7.

Aug. in enar. psal. 88.

B Augustinus exemplo illius prophetiæ : *Maior seruiet minori.* Huius autem rei figura erat status regni Iudaici. Quemadmodum enim prædictum erat, *Non deficiet sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est* : & quantumcunque posteri Dauidis in ipsa tribu Iuda (non in solo Israel) peccarent & sceleratè viuerent, adeò vt Hieremias diceret, *Iustificauit animam suam auersatrix Israel comparatione præuaricatrici Iudæ*, tamen vsque ad aduentum Christi in carne non erat translatum sceptrum à tribu Iuda ad alienigenas (videlicet vt in ipsa Iudæa legitimo & pacato imperio regnaret aliquis alienigena) sic vsque ad secundum Christi aduentum ad iudicium, quantacunque Christianorum impietas sit, non transferetur sceptrum spirituale, quod est fides, de tribu Iuda, quæ est Ecclesia, de qua re Angelus prædixit virgini. *Sedebit in domo Iacob in æternum*, & cætera. Præterea nisi status ille populi Israelitici mera fuisset figura & vmbra spiritualis Israel, id est Christiani populi, & præterea suo tempore necessariò tollenda succedente ipsa imagine rerum : nec status ille propter peccata hominum defecisset. Quòd enim Iudæi defecerint, non solùm propter ipsorum peccata factum est, *sed vt plenitudo gentium intraret*, dicente Apostolo; *Nunquid sic offenderunt vt caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est gētibus, vt illos æmulentur.* Quod si ita est, multò minus existimandum est propter peccata populi Christiani perituram Ecclesiam. Non enim alius status superest in Scriptura reuelatus qui Ecclesiæ succedat. At subiungit Caluinus exemplum vnius Noë cum sua familia seruati, toto orbe diluuio pereunte, satis docere totius orbis exemplum, aut multitudinem peccantium nihil excusare. Sed hoc exemplum maximè pro nobis facit. Apertissimè enim prædictum est in scripturis, non magis ampliùs vniuersam Ecclesiam à fide defecturam, quàm vniuersum orbem iterum diluuio periturum. Sic Esaias in caput quinquagesimũ quartũ, quod incipit, *Lætare sterilis* (quæ verba de vocatione gentiũ dici testis est Apostolus) *Sicut in diebus Noë istud mihi est cui iuraui ne inducerem vltra aquas supra terram, sic iuraui vt non irascar tibi: Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent. Misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur* : hoc est fœdus noui testamenti cum vniuersis gentibus initum. Non ergo (vt argumentatur Caluinus) sicut in diebus Noë paucis seruatis, totus orbis periit, sic nunc in Ecclesia Christi, paucis veram fidem amplectentibus, vniuersa quæ vocatur Catholica multorum seculorum & gentium Ecclesia à fide aberrabit : sed contrà (vt per Esaiam Deus loquitur) sicut promisit Deus non ampliùs futurum totius orbis diluuium, sic in vocatione gentium per Christum promittitur non ampliùs futurum fidei diluuium, non ampliùs deserendas esse gentes, aut fœdus noui testamenti violandum, & ad priorem paucitatem reducendum. Obiecerunt hoc idem exemplum de Noë ipsi Donatistæ, & respondet breuiter Augustinus. *Sicut hoc legunt nobis ex Scri-*

C

Psal. 88.

Status regni Iudaici figura Ecclesiæ non perituræ propter peccata hominum.

Hierem. 3.

Luc. 1.

Iudaismi status propter peccata Iudæorum non est sublatus.

Rom. 11.

Illustris prophetia de Ecclesia non peritura. Cap. 54.

Gal. 4.

Caluin. suo gladio iugulatur.

Calu. argum. Donatist. fuit. De vnit. Ecclesiæ cap. 12.

pturis de Noë, sic legant nobis ex scripturis de Ecclesia Christi, illam quoque apostatasse, & solam Donati partem tanquam Noë familiã remansisse. Si autẽ non ea de Scripturis Sanctis legunt, sed suis cõtentionibus persuadere conãtur, credo illa quæ in Script. Sanctis leguntur, non credo ista quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Hæc ille. Sic Caluino & cæteris responderi potest. Quod de adorato vitulo addit Caluinus per Aaronẽ & vniuersum populum ex his quæ antea de differentia vtriusque Testamẽti & populi dicta sunt, facile soluitur. Non enim si ille populus aliquoties post idola abiit, propterea Ecclesia gentiũ, pariter etiam aliquando tota apostatabit. Quod de Michęa subiicit, planè sophisticũ est: Non enim quadringenti prophetę, qui vni Micheę restiterunt, Iudaicam Ecclesiam repræsentabant, aut ad illam pertinebant, vt in argumento supponit Caluinus, sed ex Samaria erant & sacerdotes Baal sub impio Achab rege Israel non rege Iuda, sicut constat ex tertio Regum capite vigesimosecundo. Cùm enim illos quadringentos congregasset Achab rex Israel vt euentum belli prædicerent, dixit Iosaphat rex Iuda, *Non est hic propheta Domini quisquam vt interrogemus eum?* Qua occasione vocatur Michæas verè propheta Domini, id est, Deum patrum suorum colens, & sub obedientia & vnitate Synagogæ, etsi in Samaria agens, sicut de Elia & Elizeo suprà diximus. Ad speciem probabilius est quod de Hieremiæ tempore producit. Qui enim Hieremiæ resistebant eúmque persequebantur, ipsius synagogæ pontifices & sacerdotes erant. Sic enim eorum conspirationem contra Hieremiam exponit Scriptura. *Dixerunt, venite & cogitemus contra Hieremiam cogitationes. Non enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à senioribus, nec sermo à propheta: venite & percutiamus eum*, & cætera. Breuiter respondemus. Primùm hæc verba non tam de persona Hieremiæ quàm de Christo prædici: Sequitur enim, *Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ?* Quæ de Christi passione canit Ecclesia. Et in concilio inito contra Christum *periit lex à sacerdote*, & cætera, vt suprà ostensum est. Deinde vt de persona Hieremiæ hæc verba intelligantur, tamen nec de toto genere sacerdotum illa loquitur, nec ab illorum obedientia & vnitate propterea se subtraxit; nec denique illa sacerdotum iniquitas vlla erat à fide apostasia, sed morum impuritas. Quod ad primum attinet, loquitur propheta sæpè generaliter, quod tamen non ad omnes, sed ad plerosque pertineat, vt videre est in aliis verbis. De quo genere loquendi sic monet Augustinus, *Plerumque sermo diuinus impias turbas Ecclesiæ sic redarguit, tanquam omnes tales sint, & nullus omnino bonus remanserit.* (Cuius rei exempla multa * adfert) *Hæretici ergo vel imperitè vel fallaciter colligunt de Scripturis talia quæ in malos, bonis vsque in finem permixtos, vel de vastatione prioris populi Iudæorum dicta reperiuntur, & volunt ea detorquere in Ecclesiam Dei, vt tanquàm defecisse ac periisse de toto orbe videatur.* Hæc ille, quasi digito Caluinum demonstrans. Rursum quãtumlibet siue hunc Hieremiá siue alios etiam prophetas, Esaiam, Oseam, & Amos sacerdotes & pontifices templi subinde persequebantur, non tamen propterea à Synagogæ obedientia & vnitate isti prophetæ vnquam discesserunt, & in sua paucitate partes & schismata constituerunt, sicut hodie protestantes. Quod quia plenissimè Augustinus demonstrat contra Donatistas, hæc eadem prophetarum exempla pro suo schismate & paucitate proferentes, non aliis quàm eius verbis explicabitur. Sic enim contra Parmenianum scribit. *Incredibilis est cæcitas hominum, & omnino nescio quemadmodum credi posset, esse in hominibus tantam peruersitatem, nisi experimento verborum suorum factorúmque patesceret, vsque adeo clausos oculos se habere cordis, vt commemorent Sanctæ Scripturæ testimonia, nec intueantur in factis prophetarum, quemadmodum intelligenda sunt verba prophetarum, Dixit Hieremias, quid paleis ad triticum? Sed an ipse recessit propterea à paleis populi sui? Dixit Esaias. Recedite, recedite, exite inde & immundum nolite tangere. Sed cur ipse in illo populo immunditiam quam grauiter arguebat in vna cum eis congregatione tangebat? dixit Dauid, Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo: Absque tamen vlla corporali separatione à malis. Nempe recedit à paleis, immundum non tangit, cum impiis non sedet qui ad peccatum nulli consentit: Qui autem corporaliter deserit, quasi manifestos malos, spiritualiter deserit latentes bonos, & exit de domo vnitatis*, & cætera. Hæc illic Augustinus. Quin & hæc verba, *Quid paleis ad triticum?* alio loco sic interpretatur. *Non*, inquit, *aiebat hæc propheta de Ecclesia, sed de diuinis Prophetarum visionibus & humanis somniis, ne vllo modo compararentur.*

Suprà cap. 13.

Cap. 22.

Ierem. 18.

Cap. 11.

De 1. Ierem. cap. 5. & 14.

De vnit. Ecclesiæ cap. 12.

* Epist. 48.

Caluini argumentatio veterum hæreticorum fuit.

Lib. 3. cap. 4.

Protestantũ & veterum hæreticorum eadem impudentia.

Cap. 23.

Cap. 52.

Psal. 25.

In breuiculo collationum cum Donatistis in Collat. 3 diei.

D E F

Rursum

A Rurſum alibi de Hieremiæ verbis,quæ vrget ſæpe Caluinus, adhuc apertiùs. *Quàm multa,& quàm vehementer Hieremias increpuit in peccatores & ſceleratos populi ſui? Inter eos tamē erat: vnum cum illis templum intrabat,eadem ſacramenta celebrabat,in eadem impiorum congregatione viuebat: Sed clamando,id eſt,arguendo,non conſentiendo,inde exibat.* Hæc ille. Poſtremò non fidei,ſed morum corruptelam illam fuiſſe, quam Hieremias taxauit, ipſa hiſtoria ſacra inſpecta ſtatim demonſtrat. Sacrificia enim & ceremonias omnes Moſaicas, Sabbatum, Circuncisionem,& reliqua omnia in templo Domini obſeruabāt. Nihil ergo ſimile habet hoc eius temporis exemplum cum præſenti Eccleſia Catholica,in qua ſceleratiſſimè fingit Caluinus apoſtaſiam à fide. Atque hæc ad obiecta Caluini in ſeptimo argumento congeſta.

Serm. 18. de verbis Domini.

Ad octauum & nonum argumentum reſpōdetur, vbi detegitur, & confutatur Myſterium magnum Proteſtantum.

CAPVT XVI.

B NVNC ad Lutheri commenta veniamus. Octauum argumentum Lutheri commentum eſt. *Quum diabolus ſit princeps huius mundi, & Deus huius ſeculi,ſemper habet iuxta Eccleſiam Dei ſacellum ſuum ipſa Eccleſia maius & amplius.* Nempe omnibus hodie Proteſtātibus perſuaſum hoc eſt, & quaſi myſterium quoddam amplectuntur,ſic Deum res moderari, vt non ſolum Ethniciſmus& paganiſmus in ampliſſima multitudine,diabolo ſeruiat,ſed præterea falſa quædam Eccleſia, quæ vulgò putatur & creditur Eccleſia Chriſti, in maxima quoque hominum multitudine diaboli cultum teneat. Sic ſcripſit Apologia Proteſtantum in qua rationem reddūt Tridentino Concilio,quare à notiſſima Catholica multitudine recederent. *Prædixit,* inquiunt,*vox diuina non ſolùm multos extra Eccleſiam Dei, Euangelium oppugnaturos eſſe, quales ſunt Ethnici, Mahometiſtæ & ſimiles,ſed etiam in hoc ipſo cœtu, qui titulum habet Eccleſiæ Dei, magnam fore multitudinem faſcinatam prauis opinionibus & à vera inuocatione aberrantem.* Hæc illi. Iſta planè Satanica imaginatio quæ illorum omnium animis altiſſimè inhæſit, diligenter confutanda eſt. Primùm cauſæ illæ omnes, quas ſupra attulimus, cur neceſſariò in viſibili ſemper multitudine Eccleſia conſiſtere debeat, iſtud commentum penitus euertunt. Si enim ea eſſet rerum humanarum moderatio, vt illa hominum ſocietas, quæ Eccleſiæ Dei titulum haberet, & in maiori multitudine & fama appareret, falſos & diabolicos cultus amplecteretur, ipſamq; veritatem oppugnaret, nunquam Eccleſia vera certò & ſecurè cognoſci, adiri & audiri; nunquam hæreticus & C ſchiſmaticus certò internoſci atque vitari poterit; nunquam infideli & pagano certus ad fidem aditus patebit; Chriſti quoque gloria, nouo Teſtamento propria penitus obliterabitur: nihil denique in fide, in religione, in patribus, in Concilijs, in ſacramētis, in traditionibus, in ipſis denique Scripturis nihil certum & ſecurum erit. Quæ quia partim ſuperius demonſtrauimus, partim infrà ſuo loco probaturi ſumus, hic breuiſſimè inſinuaſſe ſatis erit. Rurſum ipſa Lutheri verba abſurditatem rei ſatis conuincunt. Ait enim, *habere diabolum ſacellum magnum iuxta Eccleſiam Dei.* Si ſacellum, quomodo magnum? Si magnum, quomodo ſacellum? Sed quia vera Eccleſia eſt Catholica, id eſt, vniuerſalis, cogitur vocare magnum; quia illā tamen videri voluit hæreſim & ſectam eſſe ſub forma pietatis, vocauit ſacellum. Itaque rei quam fingit abſurditatem, ipſa verborum prodit abſurditas. Cæterum ſacellum hoc quod fingit Lutherus, & omnes Proteſtantes imaginantur, eſt hæreſis latibulū, quod ferè per omnes ætates aliquem ſemper angulum iuxta Eccleſiam occupauit. Non quidē vna hæreſis ſemper aut vbique: ſed modo hæc hæreſis modo illa, & alibi hæc alibi illa. Sed omnes iuxta Eccleſiam, id eſt ipſi Eccleſiæ ſemper aduerſantes, vt meritò & aptiſſimè comparet Auguſtinus hæreticos, *canibus circumlatrantibus Eccleſiam.* Qui etiam idcirco vocat Arrianam hæreſim in Orat. de 5. hæreſibus tomo 6. *Nouam fabricam ante murum. Si bonum,* inquit, *& iucundum eſt habitare fratres in vnum, quæ eſt iſta noua fabrica ante murum?* Quaſi diceret. Quod eſt hoc ſacellum iuxta Eccleſiam? Tales ſunt omnes hæreſes, nouæ

Lutheri verba.

Myſteriū magnum Proteſtātum.

Apologia Proteſtātū verba.

Cōfutatio eiuſdem.

Supra cap. 6.

Suprà cap. 6. & infra lib. 5. cap. 7. & ſeq.

Sacellum iuxta Eccleſiam eſt hæreſis.

De vtilitate cred. cap. 17. & tract. 1. in Epiſt. Ioan. circa finem.

Hæreses sunt nouæ fabricæ. De bapt. côt. Don. lib. 7. cap. 51. Lib de Pasto rib cap. 8.

quædam fabricæ, non intra murum Ecclesiæ, sed ante murum; *non in domo Dei, sed ex domo Dei*, vt distinguit illos Augustinus à malis Ecclesiæ membris: denique non in vite palmites, sed sarmenta à vite præcisa, quæ licet interdum nonnihil excrescant, nunquam tamen ad vitis magnitudinem perueniunt. Sola Ecclesia vera vitis est, vbique se diffundens, & vsque ad finem crescens, vt docet Augustinus. Postremò commentum hoc Lutheri atque omnium hodie Protestantum, damnatissima est illa Vvicleffi blasphemia, qua dixit *oportere totam Ecclesiam militantem duci per regimen Antichristi*, sicut commemorat Thomas Vvaldensis. Ad ea quæ in nono argumento adfert Lutherus, vt paucis Pragensibus in Bohemia, persuadeat esse ipsos veram Dei Ecclesiam, etsi decem tantum essent, quia verbum Dei habent, & quia Apostolus dicit; Infidelem, si in Ecclesiam fidelium, prophetantium, & verbum Dei explicantium introiret, casurum in faciem, & confessurum, quòd verè Deus in illis habitet, id est, quòd ipsi sint vera Ecclesia, breuissimè respondetur. Non propter verbum, aut verbi interpretationem, quæ pro suggestu à paucis habetur, sed propter singulare prophetiæ donum quod in primitiua Ecclesia fidelibus datum est, inductos fuisse infideles, vt ad fidem conuerterentur, & propter miraculi magnitudinem (*videntes omnes prophetare, ab omnibus se conuinci & diiudicari*, id est, vt seipsum Apostolus explicat, *occulta cordis sui manifesta fieri*) passos sæpenumero fuisse, à paucissimis se persuaderi, & ad Christi nomen amplectendum induci. Sed cessantibus iam huiusmodi miraculis linguarum, & prophetiæ donis, non ampliùs à paucitate, sed à multitudine, à populorum & gentium confirmata opinione, inducendus ad fidem infidelis est, vt suprà ex Augustini libello de vtilitate credendi demonstrauimus. Rursum nec illi pauci, etsi prohetantes, & miracula facientes pro Ecclesia aliter censendi sunt, quàm suprà in responsione ad 2. argumentum diximus, quatenus pars sunt totius atque Catholicæ Ecclesiæ.

Doctrinalis fid lib. 1. cap 19. Ad 9. arg.

Suprà cap. 6.

Suprà ca. 10.

D

E

Responsio ad Argumenta Lutheri contra visibilem Ecclesiam.

CAPVT XVII.

ATQVE hæc argumentis quæ pro Ecclesiæ paucitate allata sunt, satisfacere possunt. Quæ sequuntur, contra lucem, & visibilem Ecclesiæ claritatem dimicant, quibus nunc pari ordine respondebitur. Vt Ecclesia Dei vera perpetuò aut certè plerumque aspectum hominum lateat, argumentatur Lutherus ab exemplis veteris legis; Maximè ab illo Eliæ, cui exẽplo iam antè responsum est. Ita quod in argumento infert Lutherus, *Quis ergo negare audeat Deum sub Episcopis, Doctoribus & Sacerdotibus vulgò dictæ Ecclesiæ, in ipso vulgo mundo incognito, seruasse sibi Ecclesiam, illos autem omnes exemplo Israelitici regni perire permisisse*; Et crassissima historiæ Sacræ ignorantia, & horrenda blasphemia est, sicut ex illis quæ in quarti argumenti solutione de statu illius temporis, & de vtriusque testamenti differentia iam disputata sunt, animaduertere licet. Sed probationes quas ad hãc blasphemiam suam confirmandam in hoc præsenti argumento subiicit, expendamus. *Peculiare*, inquit, *est Deo electos Israël impedire, & pingues eorum occidere: fæces verò & reliquias saluare. Nisi dominus nobis reliquisset semen, &c.* Respondetur peculiare quidem esse Deo, vt principes in Ecclesia viri, si delinquant, grauius puniantur, iuxta illud Sapientis; *Durissimum iudicium fiet his qui præsunt, & potentes potenter tormenta patientur*: Et illud Petri, *iudiciũ incipiet à domo Dei.* Sic enim rebelles illos in deserto pingues & principes interfecit Deus. Sed longè aliud est error & hæresis in principibus Ecclesiæ, eorumq; consentiente doctrina, quã omnino repellere, & in perpetua veritate Ecclesiam suam cõseruare, peculiare est Deo, & proprium Christianæ Ecclesiæ; vt ex his quæ in responsione ad 7. argum. dicta sunt, patet: patebitque adhuc magis in 4. Controuersia, lib. 8. Quod de Nicodemo & Iosepho, aliisque paucissimis in Christum credentibus, cùm tota Synagoga eum damnaret, subiungit, respõsum iam illi est superiùs cap. 10. Quòd adhuc addit Luther. *Semper talem fuisse statum Ecclesiæ Dei, vt alij diceretur populus & sancti Dei qui nõ essent, alij verò inter illos, vt reliquiæ essent, & nõ diceretur populus & sancti Dei*; intelligit sanctorũ nomine, aut vocatã multitudinẽ omniũ fidelium, aut electorũ vereq; sanctorum paucitatẽ.

Suprà cap. 13.

F

Psal. 77. Esai. 1.

Sap 6.

1. Petr. 4.

Suprà ca. 14.

Si hoc

A Si hoc posteriù, distinguendum est de iudicio & appellatione sanctorum priuata & publica. Nam quod ad priuatam existimationem cuiusque attinet, quanquam ipsi iusti & boni penitus nos non lateat: (cùm dicat Saluator; *Lucere debere opera bona coram hominibus*: Et iubeat Apostolus *prouidere bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus*: Affirmétque Scriptura de pluribus, *quòd iusti essent coram Deo & hominibus*) tamen quia in hoc priuato iudicio facilè erratur, vel dum temerè alios iudicamus (vnde Apostolus: *Mihi pro minimo est ab hominibus iudicari vel ab humano die*:) vel quia licet diligenter obseruemus, tamen liquidò alios & certò cognoscere non possumus (vnde idem Apostolus dixit; *Neminem scire quid sit in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est*:) planè Luthero concedimus, quod ad vulgi & quorundam priuatam sententiam attinet, haberi plerumque pro sanctis, qui non sunt, & contrà: ipsa videlicet charitate *omnia credente, nihil perperam cogitante*. Ex qua etiam distinctione duplex illud iudicium de Ecclesia, & quam inde consequi voluit duplex Ecclesia, quam fingit hoc loco Lutherus, & post eum Caluinus euertitur. In vna enim & eadem Ecclesia priuatum quorumcunque iudicium non nisi charitatis est, publicum autem fidei est: quod etiam in Symbolo profitemur, credentes Ecclesiam Catholicam, sanctam, &c. Hoc errare nō potest, constans & certum est. Quos enim Ecclesia iudicat sanctos esse, & pro patribus atque doctoribus audiēdos, quem populum pro fideli agnoscit, & in gremio vnitatis suæ recolligit, hos ex fide tales esse, credere debemus. Illud autem alterum iudicium incertum est, & ad Ecclesiæ rationē nihil pertinet. At verò quod ad publicum
B iudicium Ecclesiæ attinet, quæ (vt suo loco ostendemus) errare non potest; nunquā illa pro sanctis colit qui sancti non sunt: nunquam illa pro populo Dei agnoscit qui populus Dei non est. Et hoc de primo sensu. Sed si nomine populi Dei & Sanctorum Dei intelligat Lutherus vocatorum multitudinem & communionem fidelium, vt intelligere debet disputando de Ecclesia, absurdum & impium est dicere, haberi pro Ecclesia qui non sunt, aut cōtrà: Quod ex causis necessariis visibilis Ecclesię superiùs demonstratis collige. Quod etiā magis patebit cùm de Ecclesiæ amplissima potestate disputabitur. Illa enim tota superuacanea & nulla esset, si ipsa Ecclesia quænam esset, minimè constaret.

Iudicium de bonis & sanctis multiplex.
Matth. 5.
Rom 12.
Luc. 1.
1. Cor. 4.
1. Cor. 2.
1. Cor. 13.
Inst lib. 4. ca. 1. parag. 8.
Suprà cap. 6.
Infrà lib. 8. per totum.

Respondetur ad argumentum II. vbi de statu Ecclesiæ tempore Arrianorum prolixè disputatur, & Ecclesiæ societas semper conspicua, quo sensu sit vera magis aperitur, & per varias distinctiones exactiùs determinatur.

C

CAPVT XVIII.

SEQVITVR in argumento vndecimo aliud exemplum sanè maximum, & ad hæreticorum sententiam confirmandam in specie potentissimum. Arriana enim hęresis ita vniuersum orbē occupauerat, vt scriberet beatus Hieronymus, *totum orbem ingemuisse & se Arrianum esse miratum esse*. Nec prorsus à veritate aberrat, quod ait in argumento Lutherus, *vix quinque toto orbe Catholicos Episcopos reliquos fuisse, eosque suis sedibus pulsos, regnantibus vbique Arrianis publico nomine & officio Ecclesiæ: paucos enim certe, eosque exulantes Episcopos strenuos, & apertos fidei Catholicæ assertores aliquanto tum tempore fuisse historia Ecclesiastica demonstrat, vt Liberium Rom. Pont. Athanasium Alexandrinum, Hilarium Pictauensem, Eusebium Vercellensem, & paucos alios*. Et quæ ex Hilario in argumento citat Caluinus, vera sunt Hilarij verba, quibus seriò monet Mediolanenses, ad quos scribit, ne publicam Ecclesiæ faciem respiciant, aut Episcopos & Sacerdotes toto orbe constitutos venerentur. Nā in ipsis Ecclesiis sessurum esse Antichristum, Apostolum prædixisse. Quibus etiam adiici potest quod in lib. de Synodis aduersus Arrianos, idem Hilarius scribit; *Decem Asianas prouincias, inter quas exulabat, Deum planè nescire: Et rarum fuisse apud Orientales Catholicæ fidei vel sacerdotes, vel populum inuenire; sed vbique scandala, vbique schismata, vbique perfidias esse*.

Ad 11.
In Dialogo aduersus Lucif.
2. Thess. 2.

Apud Augu. Epist. 48.

Quæ Hilarij verba olim Augustino, contra visibilem & vbique diffusam Ecclesiæ Catholicæ multitudinem obiecit Vincentius Rogatista. Nihilominus ad hæc singula ordine quo prolata sunt, quàm breuissimè fieri potest, respondebitur. D

Responsio 1. ad 11. Argument.

Describendus hîc tamen antè omnia illorum temporum status, quibus Arriana hæresis & grassari cœpit, & maximos illos tandem progressus fecit, vt de quo tempore patres in argumento citati loquuntur, intelligatur. Post mortem Constantini Magni Catholici principis, sub quo Nicæna Synodus generalis Arrianorum hæresim profligauit, succedēte in Oriente Constantio, in aulam & gratiam principis occasione quadam Arriani nonnulli Episcopi, qui tamen Catholici videri volebant, irrepserunt. Horum Concilio ad Athanasium potentissimum in Oriente fidei Catholicæ propugnatorem exturbandum Imperator incitatus, miras in Oriente primùm, ac postea (mortuis duobus fratribus imperij consortibus,) in ipso Occidente ac toto Christiano orbe tragœdias excitauit. Primùm enim huius Imperatoris fauore subnixi Arriani, & Athanasium expulerunt, & frequentibus Synodis hæresim Arrianam verbis non apertis, sed fucatis atque ad decipiendum aptis introduxerunt & promulgarunt. Istud cùm primùm aggrederentur, totus Occidens, & bona quoque pars ipsius Orientis integra in fide Nicæna permansit, vt notauit Socrates. Quin & postea cùm de Synodo Antiochæna hæresis ista publicè se commendare cœpit (vt commemorat Socrates) non tamen publicè recepta est. Nam paulò post in ipso Oriente magna Synodus congregata fidem Nicænam confirmauit, quā videre est apud Socratem, & apud Nicephorum. *Cuius quidem Synodi decretum quamuis ab Occidentalibus receptum non fuit, illud tamen propter prolixitatem & nouitatem decreti factum est, non quia doctrina displicebat:* non volentibus videlicet Occidentalibus semel definitam fidem aliis verbis, aut pluribus de nouo formare, vt notarunt Socrates & Nicephorus locis citatis, atq; item Sozomenus lib. 3. cap. 10. Quin & proximis pòst annis magnum generale Sardicense Concilium ex totius orbis partibus congregatum, ex Occidente trecentorū, ex Oriente 97. Episcoporum & fidem Catholicam confirmauit, & Athanasium cum aliis restituit. Quanquam eodem tempore pauci Arriani Episcopi seorsim Philippopoli conuenientes Orthodoxam fidem damnarent. Ex quorum quidem paucorum secessu, schisma & diuisio cœpit ipsius Orientis ab Occidente, vt refert Socrates. Ita tamen vt totus Occidens in fide permanserit, sicuti pluribus verbis eodem loco narrat Nicephorus. Paucis autem pòst annis ex occasione Photini noui hæretici, qui Christum purum hominem esse docuit, Sirmiū in Illirico conuentū est tam ex Oriēte quàm ex Occidente communibus votis, vbi edita quidem Græcè vna fidei formula est Catholica, quam primo loco recenset Socrates, Nicephorus & Hilarius in libello de Synodis, illam per singula capita exponens ac defendens. Sed diutiùs ibi commorantes Orientales quidam Episcopi (vt narrat Nicephorus & Socrates locis proximè citatis) alias subinde formulas planè hæreticas composuerunt, reclamante toto Occidente, & multis etiam Orientalibus in fide persistentibus. Nam contra has blasphemias Sirmij editas, ipsimet Orientales denuò congregati Orthodoxas fidei definitiones promulgarunt, quas recenset & exponit diligenter Hilarius in lib. de Synodis, non longè à principio libri. Etsi huius posterioris Synodi Orientalis nullam in historia Ecclesiastica mentionem inueniam. Vt autem qui in Oriente licet pauciores, tamen potētiores Arriani Episcopi erant, tum reliquos Orientis Episcopos, tum Occidentem totum in suam hæresim pertraherent, frequentibus adhuc Synodis orbem perturbarunt. Iterum enim Mediolani conuentum est, vbi omnia per vim agentibus paucis Arrianis (ipsis autem Catholicis Episcopis numero 300. strenuè resistentibus) Concilium, re infecta, dissoluitur, & mox Hilarius cum quibusdam aliis liberius reclamantibus in exilium agitur, vt refert Socrates, & Sozimenus & Nicephorus. His frustrà tentatis, rursum Arimini in Italia ab Occidentalibus, & Seleuciæ in Isauria ab Orientalibus conuenitur, in quo quidem Concilio Ariminensi obtinuisse iam Arriana hæresis videbatur, licet re vera in eodem Concilio sicut in cæteris penitus exploderetur. Etenim in Concilio Ariminensi proposita à Valēte & Vrsatio Arrianis Episcopis, fidei quadam formula, antea in Sirmio edita planè Arriana à 300. & amplius Occidentalibus Episcopis condemnatur. Et ipsi Valens atque Vrsatius vnà cum quatuor aliis solis ex Occidente Arrianis Episcopis abdicati sunt E F

Narratio breuis de Arriana hæresis propagatione.

Lib. 2. cap. 2. hist. Eccles. lib. 2. cap. 5.

In Orientali magna Synodo fides Nicena cōfirmata.

Lib. 2. cap. 15. Lib. 9. ca. 11.

Semel definita fides forma non est innouanda.

Socra. lib. 2. cap. 16 Niceph. li. 9. ca. 11. Hil. in lib. de synod.

Initium diuisionis Orientis ab Occidēte propter hæresim Arrianam.

Lib. 2 ca. 28. Niceph li. 9. cap. 13.

Sirmij Synodus orthodoxa.

Lib. 2 cap. 25. lib. 9. cap 31.

Arrianorū Sirmij perfidia.

Sirmiensis perfidia ab Orientalibus ipsis dānata.

Mediolanensis Synodus Arriana.

Lib. 2. ca. 29. Lib. 4. cap 5. Lib 9 cap 31.

Ariminēsis & Seleuciana Synodus.

Occidentalium constantia in Ariminēsi Concilio.

A sunt. Fides quoque Nicæna & Orthodoxa denuò stabilita est, & solemnis viginti Episcoporum legatio ad Imperatorem omnium occidentalium nomine destinatur, *non esse à Nicæna fide recedendum, damnare se blasphemias Arrij*: Quæ etiam legatio diu non audita, tandem contempta, constantissimè tamen, neglectis minis Imperatoriis fidem Orthodoxam tuebatur, sicuti omnes historici referunt: [a] Socrates, [b] Theodoretus, & [c] Sozomenus. Et post illos Nicephorus. Cæterùm pauci illi Arriani Episcopi ad Imperatorem confugientes, & solemnem cæterorum Episcoporum legationem præuenientes, primùm ne cæteri Episcopi audirentur, impetrarunt; postea alio in Nicæna Thraciæ vocato Concilio, formulam illam Arimini reiectam tanquam in Concilio Ariminensi editam promulgarunt, Episcopis illis legatis Ariminensis Concilij partim dolo in suam sententiam adductis, dum verbis fraudulentis hæresim tegût, (qua de re copiosè disputat S. Hierony. in Dialogo aduersus Lucif. & S. Hilarius in libro de Synodis versus finem) partim (vt alij referunt) diuturna mora fatigatis, nec respondente, nec eos dimittête Imperatore ad consentiendũ impulsis. Et hinc est illa Hieronymi querela. *Totus orbis ingemuit, &c.* Hoc illud têpus erat, in quo penes paucos exulantes Episcopos Liberium Rom. Pont. Athanasium Alexandrinum, Hilariũ Pictauiensem, Eusebium Vercellêsem, Paulinũ Treuerensem, & alios nonnullos Orthodoxæ fidei professio consistere videbatur. De hac perturbatione scripsit Hilarius, cũ apud decê Asianas prouincias exulare fidem scriberet; Et cùm Mediolanenses hortaB retur ne parietum amore nimium caperentur, aut eorum qui Ecclesias tum possiderêt Authoritate mouerêtur. Non de toto illo tempore, quo Arriana hæresis vigebat * sub Iuliano, sub Valente Imperatoribus, sed de hoc temporis momento, quod Ariminensem illum conuentum proximè secutum est loquuntur citati in Argumento patres. Cæterùm quanuis res ita se, vt diximus, haberet, non tamen talis aut tanta hæc perturbatio erat, vt propterea Orthodoxa fides, vel apud pauciores, quàm Arriana hæresis obtineret, vel obscurior esset mundóque incognita, vt in Argumento Lutherus & Caluinus probare nituntur. Etenim scribit apertè Theodoretus; *Hanc fidei formulam non in Ariminensi Concilio, sed post Ariminense Concilium sub nomine Ariminêsis Concilij partim fraude, partim vi introductam, ab Occidentalibus omnibus Episcopis, damnatam esse*: Id quod ostêdit partim ex ipsorum literis ad Illyrios Episcopos scriptis, partim ex Synodo 90. Episcoporum ex Italia & Gallia per Damasum Rom. Pont. habita. Idem etiá in magnam Occidentalis Ecclesiæ commendationem commemorat Athanasius in Epist. ad Afros apud Theodoretum. lib. 2. cap. 23. Quibus suffragatur Ambrosius. Nicænum enim dogma prædicans; *Hoc*, inquit, *& in Ariminensi Concilio habuit prima confessio, & post Ariminense Concilium secunda correctio*: de fide lib. 1. cap. 9. ad Gratianum. Quid quòd ipse Hilarius eodem loco, quo vbique esse schismata, vbique scandala dixit, in proximis fere subsequentibus verbis Germaniæ vtriusque, Galliæ, & Britanniæ Episcopos C sic alloquitur. *Sed inter hæc vos beatos in domino, & gloriosos qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia atque professione* (nota vtrumque) *retinentes, conscriptas fides huc vsque nescitis*: apertè demonstrans se, quòd vbique dixit, de solo Oriente intelligere. Sanè & repetit frequenter in eodem libro *secundum numerum Orientalium Ecclesiarũ paucos Orientis Episcopos Orthodoxos fuisse*. At verò Occidentalium tam impertubatam & inconcussam fidê fuisse scribit in principio libri, vt eius rei fama quosdam Orientalium Episcopos ad saniorem mentem reduxerit.

Arimini fides Catholica defensa.

a lib. 2. ca. 29. b lib. 2. ca. 15. & 19. c. lib. 4. ca. 16. d. lib. 9. cap. 39.

Arianorũ fraus insignis.

Cessio Catholicorum Ariminẽsium.

Patrum querela.

* sub Constãtio.

2. *Respon.* *Arriana hæresis non fuit vniuersalis.*

Occidentales ab Arriana hæresi semper immunes.

Hist. suæ li. 2. cap. 22.

Rursum nec illa fraus, quæ post Ariminense Concilium, ipsum siue Orientem, siue Occidentem inuasit, talis erat vt Orthodoxæ fidei professionem & Ecclesiæ faciê tolleret. Etenim Nicænam & Orthodoxam fidem animo amplectentes, non in nouá aliquam impietatem consenserunt, sed pacis & concordiæ Ecclesiarum causa in id consenserunt, vt vox (*Substantia*) è symbolo tolleretur, nec *vel consubstantialis, vel substãtia similis filius patri diceretur, similis tamen & æqualis per omnia*. Quam quidem fraudem ab illis admissam, nec in principio animaduersam, vt postea intellectam deplorarũt, ita cùm in ea versarentur non propterea hæretici habentur. Nam hac fraude impliciti erant illi ipsi Episcopi Occidentales, ad quos scripsit Hilarius librum de Synodis; & quorum fidem nihilominus sic prædicauit, vt suprà retulimus: Ideóque in fine libri hanc fraudem aperit, & tãquam deceptos sollicitè & deprecatoriè monet atque hortatur, vt dolum excutiant. Quod quidem paulò post factum fuisse his verbis comme-

3. *Respons.* *Ariminensis illa cessio, Multorum fuit deceptio non hæresis.*

Erroris correctio.

morat Hieronymus. *Concurrebant Episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti, siue consciētia hæretici ferebantur, contestantes corpus Domini, & quicquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in fide sua suspicatos.* Vide cætera in Dialogo aduersus Luciferianos versus finem. Et hæc fuit illa *post Ariminense Concilium secunda correctio*, cuius suprà meminit Ambrosius. De eadem etiam re scribit Augustinus. *Quis nescit illo tēpore obscuris verbis multos parui sensus fuisse delusos, vt putarent hoc credi ab Arrianis, quod etiamipsi credebant: Alios autem timore cessisse & simulatè consensisse, quibus posteà correctis ignotum est?* Hæc ille. Quibus accedit Ambro. dicens de Catholicis ab Arrianis hoc tempore deceptis. *Ibi perfidiæ laqueos inciderunt, vbi fidem esse credebant.* Fuit ergo hoc totum deceptio, quam citò correxerunt, non hæresis in qua perstiterunt.

Epist. 48.

Lib. 5. de fide ad Gratia. c. 7

4 *Respons.*

Prætereà distinguendum hîc est inter statum Ecclesiæ florentem, & afflictum; pacatum & perturbatum. Semper enim quidem Ecclesia apparet, eminet & illustris est, siue in mundo floreat & pace sua fruatur, vt multis iam retrò seculis, siue deprimatur interdū, ac persecutionem patiatur, vt in primis illis tribus cētenariis ab Ethnicis Imperatoribus, atque consequenti tum tempore ab Arrianis principibus. Nam & tunc florere & eminere non desinit. Sic distinguit Augustinus de hac ipsa re tractans: *Ecclesia,* inquit, *aliquando obscuratur, & tanquam obumbratur multitudine scandalorum: sed etiam tunc in suis firmissimis apparet, qui sunt quasi stellæ cœli in semine Abrahæ, ac multitudo illa infirmorum atque carnalium fidelium (quæ quasi arena maris est) aliquando tranquillitate temporū libera & quieta apparet, aliquando autem tribulationum & tentationū fluctibus operitur atque turbatur. Tale tunc tempus erat in quo scripsit Hilarius, vnde putasti insidiandum contra tot testimonia diuina tanquam perierit Ecclesia de toto orbe terrarum.* Hæc ille. Tantundem & Hieronymus. *Periclitatur,* inquit, *nauicula Apostolorum, vrgebant venti, fluctibus latera tundebantur, &c.* Itaque ille turbatus Ecclesiæ status erat, non sublatus; sub cruce militans, nihilominus tamē super montem positus. Nempe vt caput Ecclesiæ Christus cùm maximè affligebatur, tunc maximè eminuit, & in cruce *exaltatus omnia ad se traxit*; sic corpus ipsius Ecclesiæ vtcunque ventis & fluctibus agitetur, cuneis & arietibus impellatur, non desinit tamen *ciuitas esse super montem posita quæ abscondi non potest*; Et *domus suprà Petram ædificata, contra quam portæ inferi non præualebunt.* Nempe vt appositè scripsit Hilarius. *Proprium hoc Ecclesiæ est vt tum vincat cū læditur, tū intelligat cùm arguitur, tum obtineat cùm deseritur.* Ratio autem huius rei est quòd dum ab hæreticis Catholici oppugnantur, hæc ipsa pugna orbi manifesta est, *& esse vnam Catholicam quam varii hæretici impugnant, omnes intelligunt:* (vt docuit August. de vtilitate credendi) ídque adeo, vt ex aduerso hostium certamine, sui nominis famam latius spargat; quæ in pace posita, quasi in domo solitaria conticesceret. Hanc rationem adfert Hilarius. *Eam Ecclesia,* inquit, *doctrinæ suæ lucem etiam imprudentiæ seculi inuehit, vt licet fidei sacramentum non suscipiat, tamen aduersus hæreticos, veritatem sacramenti à nobis intelligat prædicari. Magna enim vis veritatis, quæ cùm per se intelligi non possit, per ea tamen ipsa quæ illi aduersantur elucet.* Hæc ille. Idem docet Origenes contra Celsum: Quum enim ille Imperatoribus adhuc & legibus publicis, fidem Christianam persequentibus, *Christianorum dogma obscurum & ignobile esse* diceret, respondet Origenes *vniuerso terrarum orbi, quod prædicant Christiani longe esse notius, quàm philosophorum instituta.* Et tamen tunc temporis sub maxima & perpetua cruce erat Ecclesia. Idem de dispersis per totum orbem fidelibus etiam in maxima Imperatorum persecutione scribit & narrat copiosè Tertullianus in Apologetico. *Externi* (inquit) *sumus, & vestra omnia impleuimus, vrbes, insulas, castella, municipia, cōciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum. Sola vobis relinquimus templa.* Et paulò post. *Si tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset vtique damnationem vestram tot qualiūcunque amissio ciuium; imò etiam & ipsa destitutione punisset. Proculdubio expauissetis ad solitudinem nostram, ad silentium reorum, & stuporem quendam: quasi mortuæ vrbis reliquias quæsissetis, quibus in ea imperaretis. Plures hostes, quàm ciues vobis remāsissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum penè omnium ciuium, penè omnes ciues Christianos habendo.* Hæc ille. Licet ergo Ecclesia siue in pace floreat, seu sub cruce gemat; siue parietes & tecta occupet, in templis sacris, & in aulis potentum versans; seu in tuguriis aut priuatis tantùm ædibus atque conuentibus agat; notissima fuit tum Ethnicis Christianorum fama & religio, tum hæreticis omnibus Catholicorum successio & Ecclesia; quando eam maximè vel Imperatores Ethnici persequerētur, vel templa & parietes hæretici occupa-

Ecclesia semper illustris est, etiā in persecutione.

In Ecclesia sunt stellæ cœli & arena maris.

Ioan. 12.

Matth. 5. 11. & 16.

De Trinitate lib. 7.

Cap. 7. in fine.

Causa, quare sub persecutione illustris est Ecclesia.

Lib. 7. de Trinitate.

Lib. 1.

Tertullianus Apologetic. Cap 37.

A occuparent, & sic quidem Hilarius rectissimè monuit Mediolanenses, *ne parietum amore caperentur.* Non quòd Catholici aut non essent, aut non apparerent, sed quòd episcopales sedes hæretici obtinerent. Simile est hodie de Germania, & maximè de Anglia, vbi parietes quidem occupant hæretici & in Ecclesiis sedent. Eminet sic tamen illa, & illustris est, tam Germanorum quàm Anglorum, tam domi quàm foris Catholica fides, vt non desit vtriusque populi, & in vtraque gente visibilis Ecclesia.

5. Respon. *Distinguendū inter firmos & infirmos.*

Distinguendum quoque inter ipsius Ecclesiæ siue turbatæ, siue pacatæ triticum plenum ac turgidum, & inane ac subaridum, inter firmos & infirmos. Hi enim vt in pace Ecclesiæ vna cum cæteris illustres apparent, ita exorta tempestate, vento rapiuntur ac decipiuntur, vel decipi se, mentiuntur: Illi autem *supra Petram ædificati, nullo vento mouentur.* De quo discrimine dixit Apostolus; *Oportet hæreses esse; vt qui probati sunt in vobis manifesti fiant.* Arrianorum tempore grana turgida, immota persistiterunt. Infirmi iactabantur quidem, non peribant tamen. Sic rem describit, quod ad firmos attinet, Augustinus. *Illi*, inquit, *qui tunc firmissimi fuerūt, & verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tum etiam ipsi per se multi, partim pro fide fortiter exulabant, partim toto orbe latitabant. Et sic Ecclesia quæ per omnes gentes crescit, in frumentis dominicis conseruata est.* Hæc ille. Quod ad infirmiores attinet, deceptos scilicet atq; seductos, dilucidè rem narrat Hieronymus: Cùm enim dixisset, *ingemuit totus orbis, & Arrianū se esse miratus est*: vt non aliter hoc verum esse intelligas quàm sicuti suprà dictum est, subiungit. *Igitur alij intra suam communionem remanere, alij ad eos confessores qui sub nomine Athanasij exulabant cœperunt literas mittere:* (tales erant isti Episcopi ad quos scripsit Hilarius libellum de Synodis) *nonnulli initam societatem meliorum desperatione planxerunt. Pauci verò* (vt se natura hominum habet) *errorem pro consilio defensauere.* Hæc ille in dialogo aduersus Luciferianos. Vides vt diligenter Episcopos à schismate & hæresi defendat, ostendátque turbatam Ecclesiam non euersam, fluctibus agitatam, non in naufragio positam fuisse.

Matth. 7.

1. Cor 11.

Epist. 48. ad Vincentium.

B

6. Respon.

Iam verò hoc totum, quia momentaneum erat, perpetuo illi Ecclesiæ splendori & amplitudini nihil derogat. Diu quidem hæresis Arriana Ecclesiam afflixit, sed magna illa vastitas, qualem in argumento vrget Lutherus vix trium annorum fuit, à tépore videlicet Ariminensis Concilij, anno dom. 362. vsque ad Constantini mortem, anno domini 365. de qua re sic scribit Hieronymus. *Cùm nihil iam spei superesset, Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia moritur, tranquillitas rediit, id est, omnes Episcopi atque presbyteri, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui principis ad Ecclesias redeunt.* Hæc ille in Dialogo, vt suprà. Non autem magis tollit perpetuum Ecclesiæ splendorem, aut amplitudinem, ipsius religionis pauco aliquo tempore, vel obscura vel rara professio, quàm diei rationem nubium subitanea densitas, solísve interdum plenior Eclypsis. Sed quemadmodum nulla vnquam dies tam nubilosa & obscura erat, quin satis distingueretur à nocte: ita nunquam post Christi gloriam manifestatam sic obscurata Ecclesia fuit, aut erit, vt à gentium cæcitate, & summa rerum diuinarum ignorantia (qualem in Catholica his multis retrò seculis extitisse blasphemant hæretici) liquidò non distingueretur, & pro vera Christi Ecclesia agnosceretur. Quod adeò verum est, vt in ipso tempore Antichristi illustrem & conspicuam fore Ecclesiam doceat diuus Augustinus.

Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos.

C

Simile.

De ciuit. Dei libr. 20. ca. 8.

7. Respons.

Postremò, non vna tunc hæresis orbē obtinuit, aut Orthodoxorum communionē vel magnitudine, vel splendore superauit. Etenim, vt narrat historia Ecclesiastica, hoc ipso tempore præter Arrij blasphemias, nouas & diuersas effutiuit Aëtius, nouas etiam post illum Eudoxius, diuersas ab vtroque Photinus; Et hi omnes contra personam filij Dei. Eodem etiam tempore contra Spiritum sanctum sua venena euomuit Macedonius. Habuerunt quoque Nouatiani Ecclesias suas: Quin & Sabellij hæresis adhuc in Galatia floruit, vt ostendit Hilarius: vt taceam quòd ipsi Arriani in varias sectas dissecti erant, vt videre est apud Nicephorum libro duodecimo, cap. 29. & sequen. Omnes ergo isti, regnante Constantio, & satagentibus per tot Synodos Arrianis, varias & distinctas suas hæreses promulgarunt, vt quamuis simul omnes magnam tunc Christiani orbis partem tenerent, singuli tamen atque seiuncti, in satis exigua paucitate consisterent. Proinde Arrianum hoc schisma, nec totum

Lib. 7. de Trinitate.

orbem vnquam obtinuit, sed cùm erat potentissimum, in Occidente toto damnatum est; in Oriente fraude magis irrepsit, & vi obtinuit, quàm certo consilio admissum est: nec Ecclesiæ Catholicæ faciem sustulit, aut lucem extinxit, nec in vna certa forma Ecclesiarum numero Catholicā superauit, nec denique diu perdurauit. Quare nihil hæreticorum hodie ratiocinationem hoc exemplum iuuat, qui & multis cētenariis, & per vniuersum Christianum orbem, totam quanta quanta est Ecclesiam à veritate, religione, ac fide penitus excidisse blasphemant. D

Ad tria postrema argumenta Lutheri, Caluini, & Brentij breuiter respondetur.

CAPVT XIX.

DVODECIMVM Argumentum quod est Lutheri, blasphemiæ multum habet, rationis nihil. Itaque respondemus breuissimè, Deum quidem vsque ad aduentū filij sui *dimisisse gentes ire vias suas, sed in præteritis generationibus* tātùm hoc fecisse. Idem verò deinceps nunquam futurum esse omnes illæ scripturæ euidentissimè clamant, quæ Ecclesię durationem & sanctificationem perpetuam demonstrant, maximè illud quod de exemplo diluuij tempore Noë ex Esaia in superioribus adduximus: neque etiam res rara est Ecclesia Dei, scilicet vocatorum multitudo veram religionem profitentium, licet qui quod profitentur sanctè exequātur, rari sanè comparatione cæterorum sint & preciosa margarita. E

Cap.54.

Ad 13. Sequitur in decimotertio argumento illud, quod Caluinus obiicit, exemplum, vt ipsi quidem videtur, maximum atque inuictum, sed reuera exigui aut nullius momenti. Breuissimè enim respondetur, conuentum illum Basiliensem, licet à duobus Romanis pontificibus, Martino quinto & Eugenio quarto indictus, multa piè atque legitimè initio sanxerit, tamen quia postea ab eodem Eugenio, Ferrariam primùm, deinde Florentiā translatus obtemperare noluit, sed seorsim colligere, primùm Basileæ manentes, deinde Lausanam commigrantes, non Concilium aut Synodum legitimam censeri debere, sed ex hac posteriori sua parte Conciliabulum esse censendum. Itaque quòd Eugenium ipsum cæterósque ei adhærentes tandem abdicare præsumpsit, & alium substituere, qui se tamē sua spōte mox abdicauit, schismaticè & sceleratè fecit. Huius etiam facti statim principes eorum pœnitentia ducti sunt, Iulianus Card. & Æneas Syluius. Quorum hic postea ad Pontificatum conscendit & Pius secundus dictus est, ille magna pars Concilij Florentini sub eodem Eugenio fuit; quin & reliqui omnes ad obedientiam Nicolai quinti, qui Eugenio successit, paulò pòst accesserunt: vt ex bulla Nicolai quinti apparet. Tomo 4. Concil. Vide etiam hac de re bullam retractationum Pij 2. tomo eodem. F

Ad 14. Brentij argumentum quod vltimo loco ponitur, facile soluitur. Nempe si ideo visibilis esse Ecclesia non debet, quia eam credimus, profectò nec Christus Ecclesiæ caput visibiliter in terris agere debuit, quia Apostoli & Discipuli in eum crediderunt, maximè Apostolo Thomæ dicere non debuit. *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Quinetiam nec baptismus visibiliter administrari debet, quia baptismum in remissionem peccatorum, in Symbolo profitemur. Sed queādmodum de Beato Thoma: ait August. *Aliud vidit, aliud credidit: hominem vidit, Deum credidit:* & in baptismo ablutionē corporis cernimus, ablutionem animæ credimus; sic Ecclesiam vbique diffusam in membris & partibus suis cernimus, illam autem quam cernimus, credimus verā Dei Ecclesiam, credimus veram de Deo fidem amplecti, conseruare, tradere: Ita quidem vt non sit fidei obiectum quod videtur vt tale, sed tamen circa obiectum visibile versari possit fides. Quanquam etiam alio sensu credere nos Ecclesiam Catholicam in Symbolo profitemur, eò quòd ea omnia credimus, quæ partim Ecclesia Catholica credit, & credenda tradit, partim de ea in Scripturis traduntur atque prædicantur. Et ex his quidem omnibus, hæreticorum argumentis satisfactum est. Nunc vt ad alia pergamus, paulò altius exordium sumemus.

Ioan. 20.

Tract. 79. in Ioan.

Controuersiæ primæ libri Secundi finis.

DE PRIN-

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER TERTIVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

PRINCIPIO *Controuersiæ huius de Ecclesia, explicaturi primo loco quæ, & qualis esset vera Ecclesia: post nominis explicationem, definitionem eius dare voluimus. Illud verò priùs facere visum non est, quàm falsas hæreticorum descriptiones, & varios in Ecclesia definienda errores, fraudes & argumenta omnia, quibus vel errores suos defendunt, vel fraude tegunt, & aperuissemus & refutassemus. Quòd quidem dum fecimus maxima & expeditissima ad veram Dei Ecclesiam definiendã via aperta est. Iam enim tenemus Ecclesiam Dei multitudinem esse conspicuam per omnes gentes in Christi nomine congregatam, bonis & malis, electis & reprobis permixtam: Et vnam denique ac singularem Ecclesiæ notam esse, vt sit multitudo credẽtium visibilis. Qua vna nota ab omnibus & recentibus, & veteribus hæreticorum cœtibus vera Catholica Ecclesia nullo negotio discernitur. Etenim (quod diligentissimè hic obseruandum est) etsi non defuerunt ante hæc tempora nostra, qui per varias ætates, & variis in locis eadem magna ex parte dogmata asseruerunt, atque docuerũt, qualia hodie protestantes docent (quæ propria causa est cur latentem & paucorũ Ecclesiam hæretici hodie docent) tamen hominum ita asserentium atque docentium nũquam fuit hactenus visibilis & illustris multitudo, talis inquam, quæ vlla ex parte Catholicã æquauerit. Hodiè etsi plurimũ grassatæ hæreses sunt, tamen nec vbiq; sunt, nec eadẽ in locis quibus sunt, nec gẽtium & locorũ multitudine Catholicæ pares sunt: Deo sic disponente vt decedentibus à fide Germanis, Gallis & Anglis ex parte, nouus multarum gentium orbis in vtraque India Catholicam fidem amplexus fuerit. Sed de huius proprietatis & notæ vsu pleniùs in quarta parte disseretur. Hac itaque re vtilissima, & in primis necessaria confecta, ad veræ Ecclesiæ definitionem & rationem tenendam aliæ eius notæ & proprietates inuestigandæ sunt, quibus ab omnibus falsi nominis Ecclesiis clarè & certò distingui possit. Singulis enim priùs proprietatibus datis, posteà eam ex tota sua differentia (nã de genere iam dictũ est, cum nominis Etymologia daretur) plenissimè definiemus. Est ergo vera Dei Ecclesia non solùm multitudo visibilis, sed etiam talis, quæ per omnes ætates ab eius prima propagatione vsque ad finem seculi duratura est, nec in facie tantùm & titulo Ecclesiæ, sed in vera ac pura religione, & in omni veritate. Quod vtrumque punctum, quia non facilè separari possunt, (& Scripturis & patribus de vtroque pariter loquentibus) simul coniungemus, etsi hoc posterius magis ad Ecclesiæ dotes pertinere videatur.*

B C

Cur Paucorum & Latentem Ecclesiam Protestantes doceã.

Lib. 4. cap. 5.

Probatur perpetuitas Ecclesiæ ex Scripturis. D

CAPVT I.

Lib. 1. cap. 11. & cap. 14.

PERPETVITATEM Ecclesiæ Christianæ vsque ad finem seculi, primùm variæ Scripturæ, ipsáque veteris ac noui Testamenti differentia apertissimè docent, quas suprà in respõsione ad quartum argumentum produximus: Item in responsione ad septimum, vbi nec propter peccata vlla populi Christiani, perituram aliquando Ecclesiam docuimus. Deinde illæ etiam rationes ex quibus visibilis Ecclesię necessitatem ostendimus, demonstrant. Neque enim fideles perpetuò & per omnes ætates ad fidem Christi perduci possent (quod tamen per omnes ætates futurum, adeóque in ipso Antichristi tempore docet Augustinus) Neque Christi gloria nouo Testamento propria, & passioni eius tanquàm merces tributa, sic manifestari potest vt oportet, nisi perpetuò & per omnes ætates Ecclesia Christi integra & sana persistat. Idcirco Ecclesiæ ruinam & defectum ponere, nihil aliud est, vt diuus Hieronymus ait, *quàm Dei filium subiugare diabolo, & crucẽ Christi euacuare.* Quod quia Caluinus ipse quodam in loco dissimulare non potuit, eius quoque cõfessionem hac de re subiiciam. Cùm enim dixisset Seruetus (propter creberrima antiquioris Ecclesiæ contra eum citata testimonia) *vim illam & efficacem operationem Spiritus Sancti quæ totum orbem repleret, non statim post eius descensum locum habuisse, sed dilatum illud esse ad aliquod certum tempus, quo Papæ regnum aboleretur:* Respondet Caluinus. *Hoc si ita est, ergo ab Apostolorum tempore Ecclesiam suam Christus non cepit, nec Spiritus Sanctus in cordibus fideliũ resedit: Denique vis illa & potestas intrinseca Spiritus Sancti, quæ quidem Christus caput se mysticum Ecclesiæ suæ esse demonstrat, penitus abolita est per* Seruetum, *vt ille scilicet pro nouo quodam Mahomete & restauratore orbis habeatur. Quid verò istud aliud est, quàm Christi gloriam prorsus exinanire, illam sanè quam accepit sedens ad dexteram Dei patris factus caput Ecclesiæ suæ?* &c. *Verissimè ergo Augustinus docet. Si Christus cum Ecclesia perpetuò coniunctus non esset, fore vt illa minus consequerentur, quæ ei Prophetæ tribuunt, Vt sit Redemptor Sion, & salutare illud quod viderunt omnes fines terræ. Prudenter etiam infert. Qui Ecclesiam abolitam docent, Ecclesiæ membra esse non posse.* Hæc Caluinus contra errores Michaelis Serueti. Quæ quidem vna ratio anteà breuiter delibata, quia sola inuicta est atque sufficiens, eam præcipuè in hac Ecclesiæ proprietate describenda afferimus & vrgemus. Dicimus ergo idem esse, Ecclesiæ casum statuere, & Christi Incarnationem irritam facere, vt planè illi *Christum soluant, & in carne venisse negent*, (quod Pseudoprophetis, hæreticis, & Antichristi ministris proprium esse Ioannes præmonuit) qui Christi Ecclesiam à prima sua propagatione aliquando desiisse asseuerãt. Quod quidem ex Propheticis & Apostolicis scriptis apertè demonstratur. Nempe quoties venturus de semine Dauid Christus prædicitur; toties eius pro humano genere Incarnatio prænunciatur; quoties noui testamenti ac fœderis gratia describitur, toties Christi regnum æternum & testaméti perpetuitas docetur, & inculcatur. Quæ Dauid hac de re in psal. 109. prædixit, & Apostolus posteà confirmauit dicens, *Oportere Christum regnare donec ponat pater omnes inimicos suos sub pedibus eius: & donec nouissima destruatur mors*, id est vsque ad finem seculi, anteà explicata sunt dum causas visibilis Ecclesiæ daremus. Idem verò & aliis in psalmis luculenter docet, cùm dixisset, *Descendit pluuia in vellus*, &c. addit: *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna* Qui plura ex psalmis ad hanc rem accommodata desiderat, legat Sanct. Augustin. Enarrat. in psalm. 88. super illa verba. *Si dereliquerint filij eius*, &c. In psal. 90. super versum illum. *Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula.* In psalm. 104. supra illum versum. *Memor fui in seculum Testamenti eius, verbi quod mandauit in mille generationes.* In psal. 101. super illa verba. *In conueniendo populos in vnum*, &c. vbi copiosissimè & acerrimè contra Donatistas pro Ecclesiæ perpetuitate disputat. denique in psalm. 47. super illa verba. *Deus fundauit illam in æternum.* His Dauidicis prophetiis accedunt clarissima Esaiæ de Christi incarnatione, paritérque Ecclesię perpetuitate vaticinia. Cùm enim dixisset, *paruulus natus est nobis*, adiecit, *Multiplicabitur eius imperium & pacis non erit finis. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia amodò, & vsque in sempiternum*, id est, *ab Incarnationis tempore*

Marginalia: Lib. 20. ca. 8. De ciuit. Dei — *Dialogo aduer. Lucifer.* — E — *Serueti Arriani verba. Confessio Calu. de perpetuitate Ecclesiæ.* — Ad Philipp. 2. — Lib. de vnit. Ecclesiæ. Enarrat. in Psal. 101. — *Eccl. casum statuere est Christi Incarnationem irritam facere.* — 1. Ioan. 4. — F — 1. Cor. 15. — Suprà lib. 2. ca. 7. psal. 71. — Augustinus — Esa. 9.

A *pore vſque ad finem ſeculi*: ait ibidem Hieronymus in Commentariis. Rurſum cùm dixiſſet, *Propè eſt iuſtus meus, egreſſus eſt Saluator meus*, &c. quæ de Chriſto naſcituro dici nemo Chriſtianus ambigit, mox ſubiungit. *Cæli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores eius ſicut hæc interibunt: Salus autem mea in ſempiternũ erit, & iuſtitia mea non deficiet.* Idem repetit adhibens exemplum Noë vt ſuprà tractauimus, & cap. 55. his verbis. *Erit Dominus nominatus in ſignũ æternũ quod non auferetur.* Similia Dauidi & Eſaiæ ſcripſit Daniel, qui deſcribens futurã filij Dei incarnationẽ, *dedit*, inquit, *ei antiquus dierum poteſtatem & honorẽ & regnum. Poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnũ eius quod non corrũpetur.* Atque idem repetit cap. 7. Neq; de hoc regno incarnati filij Dei tacuit Michæas, qui cùm dixiſſet; *In nouiſſimo dierũ erit mons domus Domini*, &c. *fluent ad eum populi*, ſubiungit. *Et regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion, ex hoc nunc & vſque in æternum.* Quas omnes prophetias cõfirmauit Angelus Gabriel, quaſique interpretatus eſt, cùm virgini diceret. *Hic erit magnus*, &c. *Et regnabit in domo Iacob in æternũ, & regni eius non erit finis.* Et ne de alio regno Chriſti hæc omnia dici videantur, quàm de ipſa Eccleſia, puta de regno illo ſempiterno, quo apud patrem regnat homo Deus, intelligendum eſt Chriſtum vt hominẽ non ſolùm in cælo, ſed etiam in terris regnum ſuum habere. Vnde aſcenſurus ad patrem, & vtrique regno quaſi inaugurandus, (Tunc enim cœpit ſedere ad dexteram patris tanquam homo, & tunc cœpit incipiendo ab Hieruſalem prædicari Euangelium) *omnis*, inquit, *poteſtas mihi data eſt in cælo & in terra.* Sic vtrumque

B regnum Apoſtolus deſignat. De cæleſti enim regno cùm dixiſſet, *Conſtituit eum ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum & poteſtatem & virtutem & dominationem* &c. de terreſtri quoque regno ſubtexit. *Et Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius & plenitudo eius.* Quibus ſanè Scripturis edoctus Auguſtinus, diſtinguit disertè de hoc duplici regno Chriſti, ſuper illa verba; *Virgam virtutis tuæ*, &c. Et alterum regnum ſempiternum, alterum vſque ad finem ſeculi perdurare docet. Temporale autem Chriſti regnum non aliud eſſe quàm Eccleſiæ fidem, regimen, & ordinem docet Epiphanius. *Thronus* inquit, *Dauid & regia ſedes eſt ſacerdotium in Eccleſia Sancta, quam dignitatem regiam, ſimúlque pontificiam coniunctim largitus eſt Dominus Sanctæ Eccleſiæ ſuæ, tranſlato in ipſam Throno Dauid non deficiẽte in æternum. Illic enim per ſucceſſionem durauit Thronus Dauid vſque ad Chriſtum, non deficientibus principibus ex Iuda, donec veniret expectatio gentium. Deinceps verò alienigena Herodes & non amplius ſucceſſores Dauid regnabant, tranſlapſa iam regia ſede in Chriſto ad Eccleſiam.* Hæc ille.

Cap. 51. / Cap. 54. / Suprà lib. 2. cap. 15. / Daniel 6. / Cap. 4. / Luc. 10. / Duplex Chriſti regnum. / Matth. vltimo. / Epheſ. cap 1. / Enarr. pſal. 109. / Hæreſi 29.

Quo ſenſu Eccleſia Chriſti perpetua eſt.

CAPVT II.

C MERITO tamen adhuc quæritur cur hoc Chriſti regnum, ſi de Eccleſia intelligitur, æternum vocatur, & huiuſmodi cuius non ſit finis, cùm regnum hoc tẽporale ſaltem in cõſummatione ſeculi finẽ habebit? Aut quare ex huiuſmodi Scripturæ locutionibus Eccleſiæ potius Chriſtianæ, quàm ex ſimilibus ſcripturæ vocibus veteris Synagogę regníque Iudaici perpetuitatem vſque ad finem ſeculi concludimus? Nam de terra promiſſionis & regno Iudaico dicitur. *Memor fuit Teſtamenti ſui quod diſpoſuit ad Abraham, & iuramenti ſui ad Iſaac, & ſtatuit illud Iacob in præceptum, & Iſrael in teſtamentum æternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaã.* Sic Ioſue 1. cap. dicitur. *Non te deſerã neque derelinquam.* Similiáq; multa & in Leuitico & in Deuter. videre licet de Sabbato, de Circuncisione, de ſacrificiis, cæremoniiſque veteribus, quòd data ſint omnia in fœdus, cultũ, & teſtamẽtum à generatione in generationẽ vſque in ſempiternũ. Sic apud Eſaiã, dicente Siõ, *Dereliquit me Dominus & oblitus eſt mei.* reſpõdit; *Nunquid poteſt mater obliuiſci infantẽ vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.* Aut ergo locutio hæc eſt & phraſis Scripturę, qua totũ pro parte ponitur, & tota huius ſeculi perpetuitas vocatur, quę nõ eſt, ſed aliqua magni tẽporis mora (& ſic Eccleſia licet diu perduret, perire tamen tandem poterit, ante finem ſeculi, ſicuti illa vetera) aut ſi in Grammatico ſenſu accipienda ſunt verba & ſicuti ſonant; cur magis iſta quæ de Eccleſia dicuntur, vſque ad finem ſeculi, interpretemur, quàm illa alia?

Pſal. 104. / Cap. 49.

A *umbram in lege, imaginem in Euangelio, veritatem in cælestibus esse*. Si ergo quæ vmbra tantũ erant æternorum, & promissiones futurorum, æternitatis tamen promissionem tum habebant, quanto magis ipsę nunc imagines rerum, id est, perfectiores magisque ad viuum expressæ rerum æternarum exhibitiones, æternæ vocabuntur & erunt? Vt videlicet quemadmodum vmbræ non cessarunt donec imagines ipsæ exhiberētur, sed perstitit lex vsque ad Euangelij propagationem; sic imagines ipsæ cessaturæ non sint, donec veritas in cælestibus appareat: id est, Euangelij propagatio & administratio non cessabit vsque ad finem & alterum aduentum Christi, *cum traditurus est regnum Deo patri*. Rursum illud inter vmbram & imaginem, inter legem & Euangelium discrimē notandũ est, quòd vmbra licet æterna vocetur propter causam iam dictã, tamē cessatura prædicitur, ideóque cessabit, vnde Augustinus; *Ne putaretur ipsa vmbra esse mansura, ideo etiam mutatio eius debuit prophetari.* Imaginis autem & Euangelij, quia de eius mutatione aut ruina nihil prophetatum aut prædictum fuit, nefas est ruinã asserere, aut aliter æternam dici cogitare quàm quòd vere vsque ad finem seculi duratura sit: Imò neque vera imago esset futuræ veritatis Ecclesia, si ante exhibitam illam in cælestibus veritatem esse desisteret. Sicut sanè regnum Dauid regni Christi figura esse non potuit, si ante Christi aduentum esse desisteret. Vnde tanto ante tempore prædictum est; *Non deficiet sceptrum de Iuda, &c. donec veniat, qui mittendus est.* Quanquam tamen, quãto perfectior imago est quàm vmbra, tanto regnum Christi temporale, quod non est

1. Cor. 15.
Discrimē inter æternitatē Legis & Euangelij.
De ciuit. dei lib. 17. cap. 6.
Ecclesia non esset Imago futuri, si vsque ad ipsam veritatē exhibitam non duraret.
Gen. 49.

B quidem de hoc mundo, sed tamen in hoc mundo, perfectiùs durat quàm regnum Dauidis, quod huius vmbra erat. Vt licet in eo quędã interregna fuerint, quasique Eclipses graues in Babylonica illa captiuitate; tamen huiusmodi interualla & Eclipses Ecclesia nullo modo passura credatur. Hoc enim alterum est vtriusque testamenti discrimen, quod antea luculenter demonstrauimus.

Aliud discrimē vmbræ & imaginis.

Probatio perpetuitatis Ecclesiæ ex ratione noui fœderis.

CAPVT III.

SED ex alio nunc capite, ex ipsius videlicet noui fœderis ac testamēti ratione, Ecclesiæ Christi perpetuitatem breuiter ostendemus. Sanè illud disertissimis verbis Prophetæ singuli diligenter expresserunt. Esaias primùm. *Cùm venerit*, inquit, *Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob* (sic enim legit Apostolus iuxta septuaginta duos interpretes) *hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo & vsque in æternum.* Clarissima est descriptio fœderis noui cum Christiano populo, tale id futurum esse, vt Spiritus Christi datus Ecclesiæ & verba

Cap. 59.
Rom. 11.

C eius prædicata Ecclesiæ, lex scripta in cordibus fidelium, à semine in semen, à generatione in generationem, à prima eius propagatione per continuas successiones perpetuò sit permansura. De hoc eodem fœdere tantundem dixit Hieremias. Cùm enim dixisset, *dabo legem meam in visceribus eorum, &c.* subiunxit mox; *si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israel deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus.* Et paulò post. *Sanctum Domini non auelletur & non destruetur vltrà in perpetuum.* Idem confirmat Ezechiel. *Percutiam cum illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit cum eis, & fũdabo eos & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum; Et ego ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus; Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Operæpretium est autem aduertere propter & manifestiorem & pleniorem huius rei probationem quomodo hæc Prophetarum verba cõfirmat Prophetarum Dominus. Esaiæ verba confirmat cum dicit: *Euntes docete omnes gentes, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* Hoc est enim, vt verba quæ posuit in ore discipulorum suorum Dominus, non recedant de ore ipsorum, nec de ore seminis ipsorum in sempiternum. *Neque enim hoc solis Apostolis dixit* (ait Augustinus) *qui vsque ad consummationem seculi non erant, sed illis loquebatur & nos significabat*, quia scilicet ad omnes Christianos illa verba *spectabāt, qui erant futuri & vsque in finem seculi peruenturi:* ait idem Aug. serm. 45.

Cap. 31.
Cap. 37.
Collatio propheticorum verborum cum Christi verbis.
Matth cap. vltimo.
Enarrat. in psal. 47.

Sermo. 45. Lib.6.cap.8. de verbis Domini: Et iterum in libris de Genesi ad literam, Hieremiæ verba confirmat cùm dicit; *Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritus veritatis:* Hoc est enim quod Hieremias dixit: *Non deficiẽt leges istæ coram me.* Istæ enim leges illæ sunt, propter quas scriptas in cordibus fidelium, vocat fideles Apostolus *Epistolam Christi scriptam non atramento, sed spiritu Dei viui in tabulis cordis carnalibus*, Ezechielis verba confirmat cùm dicit. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*; Hoc est enim quod dixit ille. *Fundabo eos & multiplicabo.* Rursum promittit Ezechiel *Sanctificationem Dei in medio populi sui in perpetuũ.* Pro eadem orauit Christus. *Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est.* Sanctificationẽ petit in cognitione verbi Dei, & totius Orthodoxæ doctrinę. Ne verò pro solis Apostolis hæc orasse existimetur, subijcit; *Nec pro eis rogo tantùm, sed pro ijs qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Addit Ezechiel; *Vt sciant gentes quia ego Dominus sanctificator Israel.* Addit & Saluator verus sanctificator Ecclesiæ suæ, *vt credat mundus quia tu me misisti.* Et paulò post iterum. *Vt cognoscat mundus quia tu me misisti*, &c. Hunc sanè in modum prophetarum dictis respondet Euangelium, & seruorum verba confirmat Dominus, vt planè *incredibile sit* (quemadmodum scribit Augustinus in fine sui libri de vnitate Ecclesiæ) *vt Ecclesia tam citò ex tot gentibus peritura, tot testimonijs, tam sublimiter, & tam indubitanter prædicaretur.*

Ioan.14. 2.Cor 3. Matth.16. Ioan 17.

D

Hæreticorum hodie variæ sententiæ de defectione Ecclesiæ quam supponunt.

E

CAPVT IIII.

EXPENDAMVS nihilominus quæ contra hanc tam perspicuam veritatem disputant hodie hæretici. Et primùm eorum sententiam de errore Ecclesię explicemus. Qui ætate nostra ab Ecclesia discesserunt, eius errorem & lapsum præcessisse omnes docent, sed non eodem modo. Etenim Lutherus primò à tempore tantùm Constãtiensis Concilij quod paulò ampliùs quàm centum annis eum præcessit, Ecclesiam defecisse in comitijs Vvormatiensibus anno 1522. confessus est. Sed postmodum anno 51. Authores repetitionis cõfess. August. à 300. annis errasse Ecclesiam volunt. Quamquam Lutherus ipse in posterioribus suis scriptis vt in lib. contra Papatum Tomo 7. totos ferè sexcentos annos huic defectioni tribuit: vt videlicet post annum salutis millesimum cœperit ista quam supponunt religionis Christianæ Eclypsis: & in hac quidem sententia initio huius schismatis aliquot annis perduratum est, maximè propter illam Apocalypsis Prophetiam *de satana per annos mille ligando, vt non seducat ampliùs gentes, postleáque soluendo.* Hunc enim locum de totius Ecclesiæ defectione post annum millesimũ futura, & in Papatu iam facta omnes hodie hæretici interpretati aliquando sunt, sic ab Vvycleffo olim edocti, vt videre est apud Tho. Vvaldensem. Hoc ideo fecerunt, quia quæ in Ecclesia Catholica damnant, primùm à trecentis, deinde à quingentis tantum annis præualuisse principio existimabant, cùm circiter illa tempora scholastica doctrina florere cœperit, & infra hæc secula, Concilia plurima celebrata fuerint, in quibus suas hæreses apertissimè damnari probè scirent. Postea verò quum & superiora secula non minùs apertè pro Catholicis stare animaduerterent, defectionem Ecclesiæ multò antiquiorem statuunt. Itaque Lutherus ipse in captiuitate Babylonica, & in supputatione annorũ mundi; Caluinus passim in Prophetas minores & in Epistola ad Sadoletum; Melancthon in locis communibus primis æditis: Andreas Smidelinus in Responsione ad Apologiam Frederici Staphyli, primos tantùm quingentos, aut ad summum sexcentos annos Ecclesiæ Christi concedunt. Sperabant videlicet illam saltem antiquitatem pro ipsis stare, nec corruptelas, quas fingunt, adhuc irrepsisse. Ideo vocat Melanchthon in oratione quadam de corrigendis studiis Sanctum Gregorium primum, qui anno pene 600. floruit, *pereuntis Theologiæ præfultorem*; eúmque scribit, *infœlicissimi seculi casum quoad potuit scribendo, docendóque sustinuisse.*

1. Opinio de Ecclesiæ defectione. 2. Opinio. 3. Opinio. Apocalip.20. Tom.2. doctrin. fidei cap.18. 4. Opinio. Defectio Ecclesiæ tempore Gregory magni asseritur à protestantibus.

F

Similiter Caluinus de hoc Gregorio, *quem* (inquit) *vltimũ Romæ Episcopum iure dicere possis.* Idem quoque veteres patres *Irenæum, Tertullianum, Origenem, Augustinum, Optatum* meritò

Instit.lib 4. cap.17. par.42. Lib. eodem cap. 2. paragr.3.

A *meritò & optimo iure successionem doctrinæ ab Apostolis ad ipsos vsque perductæ, contra hæreticos obiecisse* scribit, *& verè sumpsisse quod omnibus nouis erroribus conficiendis sufficeret: quia extra Controuersiam erat, nihil à principio vsque ad illam ætatem mutatum fuisse in doctrina; ideóque ab hæreticis, tunc oppugnari doctrinam, ab ipsis vsque Apostolis constanter & vnanimi consensu retentam.* Hæc ille. Et hanc ob causam cæteri Protestantes primum Antichristum ponunt Bonifacium 3. qui huic Gregorio post sesquiannum intermedium, quo sedit Sabinianus, successit. Ideo etiam hunc Pontificem Bonifacium tertium vocat Pantaleon homo Lutheranus in sua Chronographia *primum Papam, & primum summum Pontificem*, sic videlicet à Phoca Imperatore ordinatum. Sic denique Ioannes Foxus in Actis & monumentis suis Ecclesiæ casum deducens, ab hoc Pontifice Bonifacio tertio, eum incœpisse demonstrat. Hac sanè de causa, & inuocationem Sanctorum, & Orationẽ pro defunctis, & ipsius Missæ vocabulum & vsum, sub hoc Gregorio primo exorta primum & introducta fuisse, Protestantum principes & magistri magna confidentia sed crassa ignorantia scribunt. Melanchthon in Apologia Confess. Augustanæ, & in lib. de Ecclesia; Chemnitius in examine Concilij Tridentini in Cap. de Sanctorum cultu; aliique alibi. Sed neque hæc sententia diu placuit, propter celeberrimos & satis frequentes Patres, qui primis illis sexcentis annis scripserunt, & Catholica dogmata ab hæreticis hodie negata satis luculenter confirmarunt. Itaque rem magis coarctandam putarunt. Melanchthon qui cæteris apertiùs & synceriùs agere solebat, in locis

5. opinio quòd à 300. post Christum annis.

B communibus posteriùs æditis, solos trecentos annos puræ doctrinæ tribuit. Nam corruptam doctrinam tradidisse scribit Basilium, Ambrosium, Epiphanium, Augustinum, qui omnes circa annum Domini quadringentesimum scripserunt. Hunc alij secuti, Zosimum Papam Augustino contemporaneum primum Antichristum ponunt, quòd is contra Aphricanos Romanæ sedis primatum in causa Appellationum tueri memoretur. Cæterùm cùm & ij trecenti anni per ora & scripta vetustissimorũ Patrum, Dionysij Areopagitæ, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Clementis Alexandrini, Arnobij, & aliorum, præsentes hæreses damnarent, & Orthodoxæ fidei illustria testimonia perhiberent, non puduit tandem, vniuersam Ecclesiam & omnes ætates ab Apostolorum prædicatione, erroris, ignorantiæ, impietatis, & blasphemiæ arguere & condemnare. Ideo Lutherus in conflictu cum Erasmo de libero Arbitrio apertè scribit; *Patres tot seculorum planè omnes cæcutisse, imperitissimos fuisse sacrarum literarũ, & quæ de libero Arbitrio scripserunt, solùm stylo, animo verò peregrinantes asseruisse. Denique tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque Sanctos fuisse; neque ad Ecclesiam pertinere.* Hæc ille, libro de seruo Arbitrio circa medium. Similiter Melanchthon in Commentariis ad tertium caput 1. ad Corinth. ait. *Statim initio Ecclesiæ, scriptores veteres obscurauerunt doctrinam de iustitia fidei, & auxerunt cæremonias, & finxerunt esse peculiares cultus: fuerunt duriores quàm oportuit in præcipiendo cælibatu*, &c. Et has vocat stipulas super fundamentum structas.

6. opinio: quòd etiam ab Apostolorũ tempore defecerit Ecclesia.

Verba Lutheri impudẽtissima, contra Patres.

Melanchthonis sententia de errore primitiuæ Ecclesiæ.

C Tantumdem Caluinus in Tractatu de scandalis. De vetustissimis patribus Origene, Tertulliano, Basilio, Chrysostomo (hos enim nominat,) & alijs similibus scribit, *in causa liberi Arbitrij frigidam & deformatam Theologiam eos nobis tradidisse: magisque ex Philosophorum placitis, quàm iuxta verbi diuini sensum de eo tractasse.* Similiter de libero arbitrio dicit, *omnes scriptores Ecclesiasticos excepto Augustino, ita ambiguè aut variè loquutos esse, vt certum quippiam ex eorum scriptis haberi nequeat.* Itidem in doctrina Satisfactionis, veteris Ecclesiæ doctrinam planè improbat. Ait enim *in describendis pœnitentiæ fructibus vetustos patres dupliciter modum excessisse.* Et iterum paulò post. *Parum me mouent quæ in veterum scriptis passim de satisfactione occurrunt.* Similiter in quæstione de oratione pro defunctis. *Cùm, inquit, mihi obijciunt aduersarij ante mille & trecentos annos vsu hoc receptum fuisse; Respondeo veteres illos hac in re, & mandato Dei, & legitimo exemplo destitutos fuisse, abreptos denique in errorem, dum nimium publico mori & vulgi imperitiæ dederunt.* Rursus in quæstione de sacrificio Missæ apertè dicit *vetustissimos patres imitatos esse propiùs Iudaicũ sacrificandi morem, quàm aut ordinauerat Christus aut Euangelij ratio ferebat.* Postremò in reseruatione venerabilis Sacramenti, *veteris Ecclesiæ vsum prorsus contemnit.* Huc ergo ventũ est tandem, vt non trecentis aut sexcẽtis aut denique mille annis, sed totis planè millequingentis annis, ab ipsa Euangelij prima propagatione ad nostra vsque tempora, Ecclesiam Christi errasse, nostri hodie hæretici doceãt. Hinc enim certè factum est, quòd iudicet Beza, suis in hac parte ferè omnibus contrarius, Antichristum de quo

Caluini accusatio de eodem.
Inst lib. 2. cap. 2. par 9.
Inst. lib. 3. ca. 3. par. 16.
Lib. 3. cap. 4. par. 38.
Inst. lib. 3. c. 5. par 10
Inst lib. 4. ca. 18. par. 11.
Lib. 4 ca. 17. par. 39.

In explicat. method. in 2. Thess. sal. 2. Magdeburgensium insigne factum.

Paulus ad Thessal. scribit sub ipso D. Pauli tempore aduenisse. Atque hac ipsa profecto de causa Centuriastæ illi Magdeburgēses quia non solum hæc certissimè sibi persuaserunt, sed & toti orbi persuadere voluerunt, habent hac de re in singulis Centurijs (sola prima quæ Apostolorum ætas fuit, excepta) in cap. 4. de doctrina, *Articulum vnum de inclinatione doctrinæ*, vt vocāt, *diuersum & distinctum ab articulo de hæresibus*, & falsis illis doctrinis quæ publico illius tum Ecclesiæ iudicio damnatæ sunt. In hoc autem articulo incipiendo à secunda Centuria, id est, *ab ætate Apostolis proxima*, notant errores quos putant illius seculi, quos næuos ac stipulas vocant ipsis patribus & Magistris Ecclesiarum inhærentes. Aiunt nempe in Cent. 2. cap. 4. de doctrina in articulo de Inclinatione doctrinæ. *Tametsi hæc ætas Apostolis admodum vicina fuit, tamen doctrina Christi & Apostolorum non parum offuscari cœpit. Multæ enim monstrosæ & incommodæ opiniones passim à doctoribus sparsæ reperiuntur.* Hæc illi. Móxque, *de libero Arbitrio, de iustificatione, de bonis operibus, de pœnitentia, de sacrificio, de inuocatione Sanctorum, de primatu Rom. Ecclesiæ, de merito Martyrij & virginitatis*, sententias doctorum illius seculi, *Iustini, Irenæi, Clementis Alexandrini, Ignatij*, & aliorum notant, quasi inclinationem & defectum à sana doctrina. Idem faciunt in 3. 4. & aliis Centuriis subsequentibus multò copiosius: vt videlicet perpetuam Ecclesiæ fidem, ex qua parte illis displicet & eorum dogmatibus aduersatur, Ecclesiæ errores fuisse, idque ab ipso Ecclesiæ exordio lectori persuadeāt.

In præcipuis quæstionibus de fide errasse primitiuam Ecclesiam ponunt.

Puritanorū secta in Anglia.

Idcirco propter hanc persuasissimam de vniuersæ Ecclesiæ casu sententiam, nobilis quædam hodie Puritanorum secta contra Caluinistas in Anglia nostra infœlici, postremis his annis exorta est, cæterorum dissimulationes ampliùs non ferens, & ab eorum communione seipsos segregans, hæc aperte & propalàm docens; *Nullos patres, nulla Concilia esse audienda, nullam seculorum antiquitatem, nullam veteris Ecclesiæ vocem expectandam esse, soli puro Dei verbo adhærendum. Etenim ab ipsis Apostolorum temporibus errores perpetuò in Ecclesia fuisse, ipsósque primos patres, & Apostolicos viros grauiter errasse*. Et huius sententiæ suæ Authores & socios esse asserunt omnes passim reformatas, vt vocant, Ecclesias in Germania, Gallia, Polonia; séque ex Caluini & Melanchthonis scriptis hanc doctrinam accepisse profitentur. Quod & verum est, vt ex eorum verbis iam declarauimus. Verùm hoc discrimen est, quòd hęc illi publicè & apertè, alij autē tacitè & dissimulanter docent. Illud verò hoc loco meminisse diligenter oportet, solere Protestātes cùm de veteri Ecclesia loquuntur, etsi errores ipsius taxant, tamen, (ne videantur omnem prorsus Christi Ecclesiam abolere & condemnare) eam nihilominus pro Ecclesia Dei agnoscere, quia videlicet fundamentum religionis rectæ tenuerunt, licet errorum stipulas superextruxerunt. Idcirco Melanchthon cùm tales veteris Ecclesiæ stipulas (vt suprà habes) commemorasset, addit. *Tales stipulæ condonantur omnibus ætatibus retinentibus fundamentum.* Móxque definit, *Ecclesiam ibi esse vbi retinetur fundamentum: Et semper manere in Ecclesia aliquas incommodas opiniones.* Hæc ille in commētarijs. De qua eorum euasione, & quàm sit in se ipsa absurda & falsa, & qua fraude, quóque consilio sit ab eis inuenta, quia superius copiosè disseruimus, hîc nihil repetimus: tantùm monemus, vt ad illum locum recurratur. Et istud addimus, vt diligenter notetur, sectam illam quam diximus Puritanorum has stipulas & næuos in vera Ecclesia non admittere, sed illas omnes Ecclesias damnare, quæ vel minimam admixtam habent seu superstitionem, seu corruptelam. Hac itaque fraude & tergiuersatione in Ecclesiæ errore & lapsu vel prolixiore, vel breuiore seu fingendo seu asserendo versati sunt. Quā tamen nos errare & deficere nullo momento posse ex apertissimis Scripturis probauimus. Imitati verò hac in re sunt Vviclephi furorem, varium quoque & inconstantē. Is enim (vt scribit Vvaldensis) *in materia de dote Ecclesiæ per mille annos, in materia de pœnitentia per 500. annos, in materia de Eucharistia à toto Apostolorum tempore errasse vniuersam Ecclesiam*, affirmauit.

Dolus Protestātium.

Ad 3. ca. 1. Cor.

Lib. 2. cap. 17.

Vvaldēs. Doctrinalis fidei lib. 2. cap. 22.

Sed coniecturas huius defectionis à fide in Ecclesia etiam statim post Apostolos factæ quas adferunt, operæpretium est videre. Aiunt *primorum seculorum patres quia in refellendis grauissimis hæresibus quæ statim post Apostolorum decessum irrepserunt, toti occuparentur, leniores quosdam abusus, errores & superstitiones pariter inualescentes vel non animaduertisse, alijs grauioribus studijs detentos, vel neglexisse maioribus curis incumbentes. Atque hoc quidem ex Iustini & Irenæi scriptis facile apparere, qui extraneas quasdam opiniones de casu Angelorum, de regno Christi post seculi finem temporali, amplexi sunt & tradiderunt*. Sed huic leuissimæ atque vanissimæ

Coniectura Protestantiū de Defectione Eccles. ab Apostolorum temporibus.

A nissimæ coniecturæ in causa omnium grauissima prolatæ, fœdissimæ quoque illorum S. Patrum accusationi breuiter respondetur. Primùm primorum seculorum patres quanto maiori studio & contentione in repellẽdas suorum temporum hæreses incubuerunt, tanto verisimiliùs ab omni errore, abusu, & superstitione tum liberos ipsos fuisse, tum etiam alios liberasse. *Quum enim dormirent homines* (ait Saluator) id est, ministri Domini, non quum vigilarent, seduloque officio suo incumberent, *venit inimicus homo, & superseminauit zizania in medio tritici.* Quare nihil est hac cõiectura Protestantum ineptius, nisi illi se fortasse prudentiores & in errorum causis perspiciendis acutiores existiment atque existimari velint, quàm Saluatorem ipsum, *in quo totius sapientiæ thesauri absconditi erant.* Errores autem quos isti curiosi Chamitæ in patribus suis reuelant, priuati ipsorum erant, non totius tunc Ecclesiæ; vt propterea defectionem Ecclesiæ ab illo tempore cœpisse dicere debeant: nec ab illis pertinaciter defensi, sed probabiliter suscepti erant: nec denique ad ipsam fidei substantiam (vt de quibus in contrarium nihil adhuc per Ecclesiam definitum fuerat) pertinebant. Quare iterum contra aduersarios repetimus & inculcamus. Si statim post ipsa Apostolorum tempora defecit Ecclesia, imò si altero aut tertio, quarto aut etiam quinto pòst seculo defecit, sequentur non ex coniecturis humanis sed ex documentis diuinis absurda hæc longè grauissima. Tunc enim secus quàm Christus futurum dixit, *bonum semen non crescet in agro dominico vsque ad messem.* Id est, sana doctrina non B propagabitur in Ecclesia Dei vsque ad finem seculi, vt illa verba ipsemet exposuit Christus. Tunc secus quàm Christus futurum dixit, *portæ inferi* etiam modico pòst tempore, *præualuerunt* contra Ecclesiam eius. Tunc secus quàm Christus futurum dixit, non fuit ipse cum suis *omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, sed à multis iam seculis, non diebus & annis tantùm, à suis quàm diutissimè abfuit, suámque Ecclesiam deseruit, aut potiùs nullam in terris esse permisit. Tunc denique secus quàm Apostolus definiuit, non *veritatis columna & firmamentum* Ecclesia fuit, sed falsitatis, errorum & superstitionum sentina & receptaculum à prima sua propagatione extitit. Quæ si sunt omnia Christianis auribus plus quàm absurdissima, profectò & auribus & cordibus Christianonum omnium detestabilis & execranda, totóque pectore anathematisanda est hæc blasphemia non doctrina, & insania non coiectura, quam pro Ecclesiæ defectione Protestantes adferunt.

Responsio. — *Matth. 13.* — *Absurda quæ ex Protestãtium doctrina consequuntur.* — *Matth. 13.* — *Matth. 16.* — *Matth. 16.* — *1. Tim. 3.*

Cauillationes, & fraudes hæreticorum circa allatas Scripturas aperiuntur, et confutantur.

CAPVT V.

C NVnc quid contra has probationes è Scripturis petitas afferunt, vel quibus etiam argumentis Ecclesiam errare & deficere posse probare nituntur, dispiciendum est. Primùm Caluinus ipse quanuis antiquissimæ Ecclesiæ vsum toties, vt iam ostendimus, reprobet atque reiiciat (quia aliter Catholicorum obiecta euadere non potuit) tamen cũ de Ecclesia ex professo disputat, cum præallegatas ex Esaia prophetias interpretatur, Ecclesiæ stabilitatem & perpetuitatem, vi veritatis impulsus, apertè asserit atque defendit. Etenim Inst. lib. 4. cap. 1. par. 10. ex eo quòd *Columna & firmamentum veritatis Ecclesia* vocatur, significare Paulum dicit, *ne intercidat veritas Dei in mundo, Ecclesiam esse fidam eius custodem.* Et paulò pòst parag. 17. *Statuendum*, inquit, *est, Nullũ fuisse ab orbe condito tẽpus, quo Ecclesiam suam Dominus non habuerit, nullũ etiam fore vsque ad consummationẽ seculi, quo non sit habiturus.* Similiter in Esaiæ cap. 9. in Cõmentariis suis verba præallegata exponẽs. *Sicut*, inquit, *perpetuũ est Christi regnum, quia non moritur, ita consequitur iustitiæ & iudicij perpetuitas, quæ nullo æuo poterit immutari.* Rursum in ca. 55. Esaiæ super illud. *Erit Dominus nominatus in signũ æternũ: Tametsi*, inquit, *Ecclesia fluctuet, atq; agitetur varijs modis, tamen quia Dominus plenã sui nominis memoriã vult esse, eam tuebitur ac defendet:* Deniq; in illud Esaiæ 59. c. superiùs citatũ; *Promittit*, inquit, *inæstimabili hoc bono Ecclesiã nunquã priuatã iri, quin Spiritu S. regatur & fulciatur Cælesti doctrina.* Pa-

Caluin. sibi ina signiter contrarius. — *Eiusdem Confessio de firmitate Ecclesiæ.*

rũ enim esset nobis semel offerri Euangeliũ, nosque spiritu donari nisi apud nos resideret. Promissio ergo eiusmodi est, Dominũ sic affuturũ Eccl. suæ, sicque eius curã habiturũ, vt eam priuari doctrina nunquã sinat. Hæc Caluinus in Cõmentariis suis in Esaiã. Sic etiam Melanchthon in locis cõmunibus, ex eisdem citatis Scripturis probat; *Mansuram esse semper aliquam Ecclesiam, & regnare semper filium Dei.* Probant ergo Scripturæ allegatæ, etiam aduersariorum iudicio, Ecclesiæ perpetuitatem. Veruntamen ne huiusmodi Scripturæ pro Catholicæ Ecclesiæ passim notissimæ firmitate, & perpetuitate probanda, quicquam facere videantur; multa disputant, & miris modis tergiuersantur. Quorum hic nihil dissimulandum puto. Ad illas ergo Scripturas, in quibus dicitur Christus sponsam suam non deserere, sed spiritus sancti magisterio eam regere; Ipsam quoque Ecclesiam columnam esse & firmamentum veritatis, Respondet Musculus in locis communibus. Primùm, *has Scripturas intelligi debere de illa vna Catholica & Orthodoxa Ecclesia, quæ est communio Sanctorum & Electorum in toto orbe cunctis seculis Christo credentium; non autem de hac Catholica hic esse quæstionem; sed de Ecclesiis particularibus quæ mixtæ sunt bonis & malis: has verò & errare posse, & sæpiùs errasse.* In hac responsione, quæ & omnibus Protestantibus communis est, variæ latent fraudes & sophismata, quibus veritatem eludere nituntur. Primùm enim Catholicam Ecclesiam, quæ errare non potest, vocat Sanctorum & electorum; vt videlicet existimemus illam Ecclesiam, cui stabilitatis repromissiones factæ sunt, esse tantùm prædestinatorum numerum. At verò ostensum quidem superiùs est, ad veram Ecclesiam in hac vita pertinere electos & reprobos; ad huiusmodi autem electorum & reproborum Ecclesiam has promissiones pertinere nunc ostendetur. Christus Dominus cum dixisset, *Portæ inferi non præualebunt aduersus Ecclesiam meam*, subiungit. *Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quod solueris super terram, erit solutum & in cælis, &c.* Manifestè ostendens contra talem Ecclesiam portas inferi non præualituras, in qua essent, quibus & soluenda & liganda peccata essent. Tales autem sunt mali & reprobi. Soluuntur enim malorum peccata, qui pœnitentiam de peccatis agunt: ligantur reproborum qui pœnitentiam agere nolunt. *De iis enim qui foris sunt, nõ iudicat Ecclesia.* Rursum cum dixisset Saluator, *Spiritum veritatis mansurum cum suis in æternum*, officium eius posteà docens addit: *Ille vos docebit omnia.* Docet autem Spiritus sanctus & bonos & malos, per ministerium & bonorum & malorum adeóque reproborum, dicente Apostolo, *Castigo corpus meum, ne fortè cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.* Et iterum. *Si inuitus Euangelizauero, dispensatio mihi credita est.* Quòd si nulli reprobi & inuiti, id est, hypocritæ & carnales docerent, frustrà hoc Apostolus timeret. Denique docet Augustinus contra Parmenianum, Spiritum Sanctum Magistrum veritatis loqui veritatem, docere, Euangelizare, & aliorum salutem operari per ora reproborum. Præterea cum dicit Apostolus, *Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis*; illam Ecclesiam dicit quæ est *domus Dei, & in qua oporteat conuersari*, id est, in Sacramentorum & doctrinæ communione pariter versari. *Hæc*, inquit, *tibi scribo, vt scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui.* In hac domo ibidem docet, quales ipsi Diaconi & mulieres esse debeant: non dubitans fore quin in illa domo, mali bonis, impudici castis, litigiosi modestis miscerentur. Rursum in alia ad eundem Epistola dicit, *In magna hac domo non solùm esse vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam in honorem, quædam in contumeliam*, quosdam electos, quosdam reprobos: Et tamen hanc magnam domum Dei vocat *columnam veritatis.* Rursum Saluator cùm dixisset, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, &c.* Manifestè talem Ecclesiam designat, in qua mali fratres essent peccaturi in bonos fratres, & corripiendi propterea à bonis fratribus, vel priuatim, vel coram testibus, vel denique coram Ecclesia, id est, Ecclesiæ prælatis atque pastoribus. Denique quia illa Ecclesia quæ errare non potest, necessariò debet esse visibilis, vt anteà demonstratum est; quia suos filios vt Catholicos docere; quia falsos fratres vt schismaticos cauere: quia aduersarios & hæreticos expellere; quia alienos & Ethnicos ad se vocare debet; sequitur necessariò vt Ecclesia, quæ errare non potest, aut deficere, non sit Sanctorum tantùm aut electorum, qui nobis incogniti sunt, soli autem Deo noti; sed sit bonorum & malorum in externa & publica fidelium societate & vocatione vnitorum multitudo, in qua prædicta officia ac ministeria exerceri possint. Et his quidem prima responsionis fraus, & in qua totum responsionis pondus ponitur, eluitur.

Musculi tergiuersationes.

1. Fraus. *Promissa stabilitas & perpetuitas pertinet ad Ecclesiã mixtã bonis & malis.*

Matth. 16.

1. Cor. 5.

Ioan. 14.

1. Cor. 9.

Lib. 2. cap. 13.

1. Tim. 3.

A Altera fraus est quòd addit cunctis seculis in Christum credentium. Etenim etsi fuerint quidē à iusto Abel ad Apostolorū tempora aliqui semper electi, qui verè Deū in orbe coluerint, tamen visibilis semper & externa huiusmodi credentiū multitudo semper in orbe non apparuit. Sed stabilitas Ecclesiæ visibilis Testamēto nouo (*quod in melioribus repromissionibus sancitum est*) propria est, & Christi gloriæ & humanitati reseruata, vt iam anteà sæpiùs est declaratum. Nam ad hanc noui Testamenti Ecclesiam prophetiæ illæ allegatæ respiciebant, & de hac sua, Saluator in Euangelio loquitur. Nec denique de alia quàm de hac Christi Ecclesia propriè dicta agitur, cum de Ecclesiæ firmitate disputatur.

2. Fraus. — Hebr. 9. — Lib. 2. cap. 7. — Mat 16. Ædificabo Eccle. meam.

Tertia fraus est quòd ait de Catholica Ecclesia hîc contentionem non esse, & neminem dicere Catholicam Ecclesiam de fide Christi errare. Sanè quidem de Catholica eo modo accepta, quo fingit Musculus, vt solos Sanctos & electos complectatur, non est contentio; nec quæritur an possit errare. Ridiculum enim hoc esset, maximè loquendo de Ecclesiæ membris quatenus sancti & electi sunt, & de errore illorum finali & efficaci: Sed de Catholica, id est, visibili Christianorum Ecclesia ab Apostolorum prædicatione ad nos vsque deriuata, quæ bonos habet & malos, de ea sanè est quæstio inter nos & Protestantes. Hanc illi dum errare posse conātur ostendere, idq; finaliter, & cùm certa animarum pernicie, vt inuidiam disputationis declinent, nec veræ Catholicæ Ecclesiæ, quam in Symbolo se credere profitentur, errorem asserere B videantur; aut tot & tam manifestis Scripturis refragari; aliter vocem Catholicam interpretantur, in quo sensu Controuersia non ponitur. Quod sophisma est ab æquiuocatione nominis.

3. fraus. — *De qua Catholica Ecclesia sit hic quæstio.*

Quarta in eo est quòd dicit, omnem nostram contentionem esse de Ecclesiis particularibus, quæ mixtæ sunt bonis, & malis, quas errare posse, & sæpenumerò errasse asseuerat. Non enim, cum dicimus Ecclesiam esse perpetuam, & errare non posse, particularem aut particulares, vnam vel plures intelligimus: Sed vnam Catholicam siue vniuersalem intelligimus ex multis particularibus conflatam, tāquam vnum corpus ex multis membris. Sed hic protestantum grauis error est, quòd visibilem hanc Catholicam, siue vniuersalem ex multis totius orbis Ecclesiis particularibus conflatam, pro Catholica agnoscere nolunt. Sed Catholicam eam dici volunt, quæ sit communio quædam personarum, idque earum quæ mundo sint prorsus incognitæ, scilicet omnium Sanctorum & Electorum toto orbe dispersorum & per omnia secula in Dei cultu vnitorum, non autem gentium & populorum in publica sanæ fidei professione collectorum. Non multò sanè aliter, quàm olim Donatistæ, *non ex totius orbis cōmunione*, vt refert Augustinus, *sed ex omnium mandatorum & sacramentorum obseruatione*, *Catholicam dici* voluerunt. Rursum in eo grauiter errant, quòd particularem Ecclesiam vocent, non alicuius loci aut locorum seorsim acceptam vt Romanam, Corinthiacam & similes, (in quo solo sensu, particularis aliqua Ecclesia dici debet) sed nouo quodam & C inaudito sensu eam particularē vocant, quæ sit mixta bonis & malis. Quasi verò si ex ratione bonorum, & malorum censenda esset aliqua Ecclesia, vel vniuersalis vel particularis, & non ex ratione gentium ac locorum; non illa potiùs vniuersalis censeri debeat, quæ & bonos & malos habeat, quàm illa quæ solos bonos. Quis enim non videt magis generalem & vniuersalem, siue Catholicam, illam esse hominum multitudinem quæ ex bonis & malis, electis & reprobis consistat, quàm eam quæ solos vel bonos vel malos contineat? Vt taceam hac ratione totum in parte contineri, Catholicam videlicet Protestantum infra nostræ particularis Ecclesiæ ambitum comprahendi. Nostra enim Catholica & bonos & malos suo ambitu complectitur. Nos contrà, Catholicam, quam in Symbolo nos credere profitemur, multitudinem esse dicimus, & iam copiosè probauimus, tum Sanctorum, tum impiorum hic intereà militantem; quæque aspectabilis sit, &, sicuti omnium temporum à prima sua per Apostolos propagatione, sic etiam gentium omnium atque locorum; cuius pars sit eadēq; indiuidua, ea quæ nunc est in terris Ecclesia, ea quæ patrum nostrorum memoria fuit, & ea in qua posteri nostri acturi sunt. Ita vt hæc nostra iam præsens, patrúmque proximè præcedens, & posterorum nostrorum deinceps secutura Ecclesia eiusdem sit firmitatis, roboris, certitudinis, cuius est ipsa tota omnium temporum.

4. fraus. — *Non particulares Ecclesias sed vnā Catholicā errare non posse docetur.* — *Error Protestātum circa Catholica Ecclesia sensum.* — Epist. 48. — *Alius error circa Eccles. particularium sensum.* — *Vera Catholica Ecclesia etymologia.*

Cuius rei causa est ipsius totius perpetuitas, quam nunc docemus, vnitas quoque

perfectissima,& continuata successio,quæ ex hac perpetuitate nascitur, vt posteà docebimus.Sanè Caluinus partim vi veritatis impulsus,partim vt lectori vel cordatiori satisfaceret,vel simpliciori imponeret,apertè confitetur,*Ecclesiam externam ad Symbolũ pertinere.Hanc externam & visibilem matrem esse nostram.*parag.4.*Ab hac nos doceri.* parag.5. *Hane obseruare,eiusque communionem colere oportere.*parag. 7. Denique sic hanc definit paragr.69.*Esse hanc visibilem multitudinem ex omnibus gentibus collectam,quæ locis dissita in vnius doctrinæ veritatem consentit; & vnius religionis vinculo colligata est.*Hæc ille. De hac ergo visibili loquimur. Hanc errare, deficere,aut funditus interire non posse asserimus propter Scripturas allegatas,quæ de tali multitudine loquuntur.Q[illegible]amuis enim nulla sit vna particularis Ecclesia quæ errare non potest,tamen vt tota erret Ecclesia, impossibile dicimus,stantibus Dei promissionibus iam allegatis:maximè illa,*Aedificabo Ecclesiam meam.*Non secus enim tenet hæc promissio in propaganda semper Ecclesia (vt suprà ex S. Chrysostomo ostensum est)quàm in speciebus rerum creatarum conseruandis illa Dei vox,*Crescite & multiplicamini.*Quemadmodum ergo species rerum perire non possunt, licet cuiúsque speciei vnumquódque indiuiduum possit interire,& intereat aliis succedentibus;sic multæ Ecclesiæ particulares interierunt, tota tamen Ecclesia interire non potest,aliis semper succedentibus,& ad tempus stantibus. Hactenus,ergo,cauillatorem egit Musculus.

Caluini Cõfessio de externa & visibili Ecclesia.

Instit.lib 4. cap 1.par.3.

Definitio eiusdem.

Suprà lib.2. cap.7.

Argumenta hæreticorum pro defectione possibili ipsius Ecclesiæ confutantur.

CAPVT VI.

TANDEM propiùs ad rem accedit dicens. *Status præsentis causæ est,An Romana illa Ecclesia cum reliquis sibi subiectis Christi doctrinam synceré & constanter tenuerit?*Ita sanè,in hoc controuersia ponitur.An omnium gentium Ecclesiæ,quæ Romanæ,vt capiti & primariæ sedi adhęrent,eiúsque Episcopo subiiciuntur, à Christi doctrina aliquando defecerint?Quæ quidem Romana , cùm cęteris Ecclesiis in sua cõmunione manentibus,vniuersalis est non particularis aliqua.Siquidem quæcunque sunt,cum Romana cohærent, *& ad eam propter potentiorem principalitatem*(vt scribit Irenæus)*omnem conuenire Ecclesiam necesse est:id est,eos qui sunt vndique fideles.* Hæc ille.Qua quidem adiuncta omnium gentium communione,non iam particularis,sed vniuersalis Ecclesia est ipsa Romana. Vnde factum est vt Catholicam & Romanam pro eadem veteres Patres acceperint.Hieron.aduersus Ruffinum Apol.1.circa initium.Ambrosius de obitu Satyri fratris:Et alij. De qua re plura posteà. Hanc ergo nunquã errasse,aut à Christi doctrina defecisse dicimus.Aiũt hæretici.Sed quàm parum probare hoc possunt, ipsorum argumenta ostendent. Cùm enim arguit Musculus ex Apostoli verbis,*Si permanseris in bonitate,alioquin & tu excideris.* Ex.2.ad Thes.2. *Mittit illis Deus operationem erroris vt credant mendacio.*Ex.2.ad Tim.3. *Mali homines & seductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* Deniq; ex 2.ad Cor.11. *Timeo ne excidatis à simplicitate quæ est in Christo,*concludit ex his omnibus hunc in modum: *Quorsum hæc admonuit Apostolus,si cuilibet,hoc est,particulari,præsertim Romanæ dandum est Ecclesiæ, quòd errare nequeat?* Hæc ille. Hinc ergo liquet nihil eos aliud probare posse ex Apostolo, quàm particulares vel homines,vel Ecclesias errare,& excidere posse;id est,prædicere Apostolum futuras hæreses,& schismata,& apostasias à fide in variis tum hominibus,tum locis,Ecclesiis,& gentibus;sicuti iam in toto Oriente & Africa, & in magna Europæ parte factum cernimus.At nec infert ex his Musculus,nec inferre potest vniuersalis,& totius Ecclesię errorẽ,id est, vt nulla penitus supersit Ecclesia.Rursum argumentatur Musculus. *Si Romana Ecclesia cum suis Episcopis errare non potest,quid timebat Papa Hormisda scribens ad Hispaniæ Episcopos, vt sollicitè & diligenter orarent,ne aliquando Christum relinquerent, & vicissim ab illo iustè desererentur?* Respondetur, Etsi nec Papa nec Ecclesia errare in fide aliquando poterit, tamen orandum est pro Papa, & pro Ecclesia, sicut Christus orauit pro Petro *ne deficeret fides eius*: Et orauit pro Apostolis, dicens: *Pater Sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi.* Et tamen Petrus & Apostoli ex eorum numero erant, de quibus anteà dixerat. *Oues meæ vocem meam audiunt*

Lib.3.cap.3.

Infrà lib.4. cap.18.

Rom.11.

Lucæ 22.

Ioan 17.

Ioan.10.

A *audiunt,& non peribunt in æternum,& non rapiet eas quisquam de manu mea*. Orauit quoque Saluator pro tota Ecclesia dicens *Nec pro eis rogo tantùm,sed & pro iis qui per verbum eorũ credituri sunt in me.* Et tamen ex sententia Protestantum ex solis electis constat Ecclesia. Nempe nesciunt Protestantes ipsam prædestinationem iuuari precibus: Et quæ certò futura sunt,tamen vt fiant precibus impetrari,sicut in exemplo sterilis Rebeccæ docet Gregorius.

Prædestinatio iuuatur precibus

Dialog.lib.1. cap 8.

Addit adhuc Musculus; *Sed ridentur ista à Pontificiis ob id securis, quòd sponsum fidelem habet Ecclesia,à quo deseri nequeat.* Respondemus cum Spiritu Sancto per os Dauidis. *Etiam si dereliquerint filij eius legem meam*, &c. *Visitabo in virga iniquitates eorum*, &c. *Misericordiam autem meam non auferam ab eo,neque prophanabo testamentum meum*, &c. vt nulla hominum iniquitas Dei fidem semel datam violare queat. *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.* Vnde *nec ipsi Iudæi sic peccauerunt vt caderent.* De qua re priùs. Porrò quis dubitat Protestantes quoque sponsum sæpe deserere & sceleribus diffluere? Sed aliud est misericordia noui Testamenti, aliud peccata hominum. Quo in loco aduertendum est Musculum cum cæteris Lutheranis longè esse Ticonio Donatista vel cæciores vel pertinaciores. Is enim (vt scribit Augustinus) *omnibus sanctarum Scripturarum vocibus circumtusus euigilabat & vidit Ecclesiam Dei toto orbe diffusam: quo percepto, suscepit aduersus ipsos suos demonstrare & asserere, nullius hominu quamuis sceleratam & improbam vitam præscribere promissis Dei*, &c.

Psalm.88.

Rom.11.

Suprà lib.1. cap.14.

Protestantium cæcitas vel pertinacitas.

Contra Parmen.lib.1. cap.1.

B Iam verò vt Ecclesiæ Christi possibilem errorem quocunque tandem modo persuadeat,non veretur,antiquissimas,imò Apostolicas ipsas Ecclesias taxare. Ait enim *Romanam atque Africanam tempore Diui Augustini in hoc errore fuisse,vt infantibus necessaria esset Eucharistia: Primùm quoque in Iudæa Ecclesiam errasse,quòd nimium diu hæserit in obseruatione legalium. Galatarum verò ita à veritate excidisse,vt contradicente Paulo,suos circuncideremt:* Ex quibus sic concludit. *Si tempore Apostolorum Ecclesia ab ipso Christo plantata & manifestissimis argumentis magisterio Spiritus sancti ducta in causa tam magni momenti errare potuit,dicãt qua ratione Ecclesia ex gentibus collecta,post Apostolorum tempora, humanis constitutionibus adobruta errare nequiuerit?* Hæc ille. Breuiter respondemus. Primùm in causa Eucharistiæ infantibus datæ,nec Romanam nec Africanam errasse Ecclesiam: fiebat enim illud tunc,& antegressis etiam seculis ex consuetudine non ex lege; vt religiosum, non vt necessarium: denique tanquam res indifferens quę vel obseruari potuit,vel omitti,sicuti videretur Ecclesiæ. Prima Ecclesia in Iudæa hæsit nonnihil in legalium non tam obseruatione quàm permissione, nec tam vsu quàm veneratione quadam propter infirmos Iudæos ad fidem conuersos: partim ne illa vmbratica diuinitus instituta tanquã idololatrica & gẽtilitia à Satana inuẽta,detestari viderentur; partim vt paulatim ad Christum Iudæi manuducerentur,& *honorificè sepeliretur Synagoga.* De qua re vide Aug. plenissimè disputantem. Galatarum de circuncisione error quidem erat; sed nec illi Galatæ Ecclesiam constituebant,nec in illo errore omnes Galatæ impliciti erant.

Antiquissimas Ecclesias erroris incusat Musculus.

Epist.19.ad Hieronymũ.

C Argumentatur adhuc Musculus. *Si Ecclesia,quia regnum Christi est,in quo regnat veritas, carere veritate non potest,pari ratione & iustitia carere non debet. De Christo enim scriptum est. Regnabit in iudicio & iustitia. Et* (vt prophetarum verba quæ citauimus,habent) *iustitiæ perpetuitas non minùs quàm doctrinæ veritas Ecclesiæ promittitur. Ergo si non erret Ecclesia,nec peccabit: Aut si ex maiori parte peccare possit,sic & maiori ex parte errare in fide possit. Et ita quidem Romanam Ecclesiam regnum Christi fatemur,propter paucos,quos habet electos.* Sic etiam ad illud Christi quòd *Spiritus sanctus docebit Ecclesiam*, Et ad illud Pauli, *quòd columna sit veritatis*, respondet. *Non enim*, inquit, *Ecclesiam Christi prorsus in omnibus ipsius membris à veritate doctrinæ aberrasse dicimus. Sunt electi & firmi qui nunquam errant; Et ex hac parte non errat Ecclesia: Sed quatenus Ecclesia mixta est bonis & malis,in malis plurimùm errat,labitur,& superatur. Totus enim mundus siue in Ecclesia,siue extra,in mendaciis & errore fluctuat.* Hæc Musculus. Censet ergo eam quæ vocatur & est vniuersalis Ecclesia sicuti peccare, sic etiam in fide errare ex maiori sua parte. Eandem tamen vniuersalem Ecclesiam non propriè errare propter paucos firmos & electos quos Deus ab errore conseruat: Quemadmodum eadem vniuersalis Ecclesia vocatur sancta,propter paucos in eadem bonos & sanctos, à meliori sui parte. Hæc est hodie doctiorum Protestantum rima qua euadere conantur euidentissimas has Scripturas, Ecclesiæ & puræ in eadem doctrinæ perpetuitatem asserentes. Necessitate autem quadam vt hoc dicerent coacti sunt.

Doctiorũ Protestantum rima,qua Scripturas de Ecclesiæ perpetuitate euadunt.

Sententia Protestantiũ de duratione Ecclesiæ.

Si enim Ecclesia perpetua est, & in ea doctrinæ veritas perpetua, ipsorum autem doctrina ante paucos iam annos apostatante Luthero in Saxonia exorta est, & prioribus seculis mũdo incognita, facilè vident se Ecclesiæ membra esse non posse, nisi stabilitatem hanc & perpetuitatem doctrinæ in paucis electis ponant soli Deo cognitis, mundo autem incognitis. Idcirco in regno Papæ (sic enim loquuntur) aliquos electos, id est aliquos protestantes & suæ farinæ homines per omnes ætates extitisse supponunt. Hos autem occultos electos Ecclesiam fuisse. Sic Melanchthon in locis communibus. *Manent semper aliquæ Ecclesiæ reliquiæ, & hæ sunt cœtus ille retinens verbum incorruptum.* Sic etiam Caluinus. *Quum Ecclesiæ titulum non simpliciter concedere volumus Papistis, non ideo Ecclesias esse apud eos inficiamur.* Denique Apologia Protestantum Concilio Tridentino exhibita, sic loquitur. *Non dubium est, & esse & fuisse semper homines pios in Ecclesia, qui plerosque errores & deplorarunt, & reprehenderunt, aly magis, aly minus perspicuè. Interim tamen dominati sunt in Ecclesia pontifices, sacerdotes,* &c. *Horum iudicia non tribuantur Ecclesiæ Dei. Nam prædixit vox diuina, non solum extra Ecclesiam Dei multos Euangelium oppugnaturos esse quales sunt Ethnici, Mahometistæ,* &c. *sed etiam in hoc ipso cœtu, qui titulum habet Ecclesiæ Dei, magnam fore multitudinem fascinatam prauis opinionibus. Sic Petrus nos monet; Fuerunt,* inquit, *Pseudoprophetæ in populo: sic inter vos erunt.* Hæc illa Apologia. Vt autem hoc probaretur, contexuit Flaccus Illyricus catalogum illum suum testium veritatis, vt loquitur, ostendere volens per omnes ætates fuisse quibus Papæ regnum displiceret. Eadem quoque opera Magdeburgenses Centurias suas confecerunt, vt ostenderent videlicet per singulos centenarios ab Apostolorum temporibus, ad nostram vsque ætatem fuisse in Ecclesia, qui nouis hodiè ipsorum dogmatibus suffragarentur: tacitè saltem & clanculum, licet generalis & publicus Ecclesiarum vsus contrà sentiret. Huic ergo sententiæ pertinacissimè hodiè innituntur Protestantes omnes, & longè solidissimum atque validissimum istud ab Ecclesiæ certitudine argumentum, hac specie eludere se posse existimant. Certissimè enim sibi persuadent, aut certè aliis persuadere volunt, non defuisse per omnes ætates, qui eadem cum ipsis sentirent; pauciores licet, & à Papistarum (sic enim Catholicos vocant) multitudine obrutos, atque potentia oppressos.

Melanchth.

Caluinus. Inst lib. 4. ca. 2 par 2.

Apologia Protestantium.

Flaccus Illyric.

Magdeburg.

Vt huic argumento quàm diligentissimè respondeamus, Primum non parem esse iustitiæ & doctrinæ rationem in Ecclesia ostendemus, vt quia plures in Ecclesia peccent, propterea quoq; & plures in Ecclesia erret: Deinde electos, siue reliquias seu denique Ecclesias, quales aduersarij fingunt, per omnes ætates non fuisse. Postremò si qui tales fuerint eos Ecclesiæ membra nec fuisse nec esse potuisse.

Tria deinceps demonstranda.

An peccare non possit Ecclesia sicuti non errare.

Lib. de vera religione cap. 6.

Quod ad primum attinet, sicuti dici non potest, errare Ecclesiam, ita nec commode dicitur peccare Ecclesiam. Quamuis enim plurimi in Ecclesia peccent, & habeant interdum carnales opiniones, vt verè dixerit Augustinus, *Carnales suos, id est, viuentes aut sentientes carnaliter, tanquam paleas tolerat Ecclesia.* Tamen non sic peccat vel errat Ecclesia, vt peccatum aut errorem aliquando approbet. Nam vt Augustinus eodem in loco subiungit, *Tandiu sustinetur peccatum aut error cuiuslibet, donec aut accusatorem inueniat qui peccauit, aut prauam opinionem pertinaci animositate defendat, qui errat.* Et hoc quidem sensu non minus seruatur in regno Christi iustitia quàm veritas. Prohibetur enim iniustitia, & cognita punitur, sicuti exploditur error pertinax. Rursum etsi aliquo sensu dici potest Ecclesiam peccare, quia non solùm carnales, sed etiam ipsi spirituales in Ecclesia absque peccato non sunt; tamen non similiter errare Ecclesia dicitur. In iis enim quæ ad fidem pertinent, & ad doctrinam necessariam, ne ipsi quidem carnales in Ecclesia errant: etsi enim, *ad sincerissimæ sapientiæ cognitionem in Ecclesia Catholica pauci spirituales in hac vita perueniunt, Cæteram tamen turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutam facit,* ait Augustinus. In hac ergo duplici consideratione non potest propriè aut commodè dici Ecclesiam errare. Hoc enim cùm dicitur, vel erroris approbationem, vel in rebus necessariis falsam opinionem sonat: Et sic volunt aduersarij errare Ecclesiam, quod tamen fieri non posse ex certis differentiis ostendemus. Primùm enim longè maiorem rationem veritatis, & doctrinæ sanæ, quàm morum integritatis habere semper Ecclesia coacta est. In hac enim graues defectus tolerauit, in illa nullos. Itaque de peccatis in Ecclesia sic scribit Augustinus. *Ad sanam doctrinam pertinet canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ tolerare:*

Cont. epist. fundamenti cap. 4.

Non perinde error toleratur in Ecclesia ac peccatum.

De fide & operibus ca. 5.

A *tolerare: Et canibus sanctum, vbi pax Ecclesiæ tuta est, non dare.* Nam vt alibi monet, *seueritas exercenda est in peccata paucorum, docendum autem, monendum ex Scripturis, comminandum in multitudine peccantium.* Denique, *aliud est quod docemus, aliud est quod sustinemus: Alia est disciplina Christianorum, aliud luxuria vinolentorum*, ait idem Augustinus contra Faustum Manichæum. Sic circa peccatores se gerit Ecclesia. At verò in doctrinæ & fidei integritate ne minimum quidem errorem aut pertinaciter susceptum tolerat, aut publicè prolatum dissimulat. De qua Ecclesiæ Catholicæ diligentia superius disputatum est circa notas Ecclesiæ ab hæreticis confictas. Huius autem rei Argumentum euidens, sunt *innumerabiles hæreses ab Ecclesia eiectæ*, vt docet Augustinus, in libro de vera religione. Rursum peccator & sceleratus quicunque ad Ecclesiam pertinere potest, vt in principio ostensum est. Deuius autem à fide pertinaciter ad Ecclesiam pertinere non potest. Iam enim à fundamento excidit quod fides est, & seipsum sua pertinacia præscidit, *proprio suo iudicio condemnatus* (vt Apostolus loquitur.) De qua re sic Augustinus. *Tunc quisque infructuosus & nondum à radice præcisus est, cum mala cupiditate agit quidem opera illa, quibus dictum est. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Sed cùm pro ipsis operibus malis, etiam veritati apertissimæ qua redarguitur, resistere cœperit, tunc præciditur.* Hæc ille. Postremò, doctrinæ sanæ stabilitas promissa est Ecclesiæ. *Docebit vos omnem veritatem. Columna & firmamentum veritatis.* Orat pro fide Petri, *vt non deficiat. Si Ecclesiam non audierit*, corripientem videlicet. B *Qui vos audit*, scilicet docentes, *me audit.* At verò vitæ puritas adeò non promittitur, vt moneat disertè Saluator. *Quæ dicunt facite, quæ faciunt nolite facere*, aliáque multa in eam sententiam vt posteà suo loco ostendetur.

[Margin: Epist. 64. | Lib. 10. ca. 21. | *Ne minimos quidem errores Ecclesia tolerat.* | Suprà lib. 1. cap. 18. | Cap. 5. | Tit. 3. | De vnitate Ecclesiæ capite vltimo. | Ioan. 17. | 1. Tim 3. | Luc 22. | Matth 18. | Luc. 10. | Lib. 5. cap. 9. & seq.]

Sententia Protestantum, quòd per omnes ætates fuerint aliqui fideles, eadem cum ipsis sentientes in orbe Christiano noti & visibiles, confutatur.

CAPVT VII.

NVNC ad secundam partem responsionis veniamus, & non extitisse per omnes ætates electos aut reliquias, quales protestantes fingunt, ostendamus. Qua in re historia priorum seculorum summatim percurrenda est. Constat ergo ante Lutheri in Saxonia apo- C stasiam, quæ anno 1517. cœpit, nullum in religione dissidiũ extitisse, sed *credentium omnium cor vnum & animam vnam fuisse.* Ipsi autem Luthero tanquam nouatori vndique contradictum est. Romanus pontifex Leo decimus, Comitiis habitis primùm Augustæ Vindelicorum per Caietanum legatum suum, deinde Vvormatiæ de eo corrigendo, his frustrà tentatis, articulos eius quadraginta & vnum edita Bulla dãnauit. Imperatoris quoque edicto exulat. Academiæ non solùm Heidelbergensis, Moguntina & Coloniensis in Germania, sed etiam Parisiensis in Gallia, & Louaniensis in Belgio editis articulis hominis doctrinam damnarunt. Libelli eius passim in Germania publicè comburebantur, iubente imperatore. Omnium gentium, ad quas fama Lutheranæ hæresis peruenire potuit, docti viri scriptis libris nouam doctrinam confutarunt. In ipsa Germania Eckius, Pigghius, Coclæus, Gropperus, Erasmus, aliíque plurimi. In Belgio Latomus, Tapperus, Driedõ, & alij. In Gallia Ioannes Faber. In Hispania Soto & Alphonsus. In Italia Sadoletus & Contarenus. In Anglia Roffensis, Thomas Morus. Sic vndique à voce Ecclesiæ pro hæretico notatur & proclamatur. Non vnus inuentus est in orbe episcopus aut Apostolorum successor, qui Luthero applauderet. Manus omnium contra ipsum, & manus eius cõtra omnes, vt de eiecto Ismaele notat Scriptura. Nec Lutherus electos aliquos toto orbe dispersos, quales fingunt latuisse

[Margin: Luther. hæresis nouitas & initia. | Act. 5. | *Lutherano hæresi ex omni parte orbis Christiani contradictum est.* | Sleidanus lib. 3. | Carion lib. 5. | Sleidanus lib. 2. | Gen. 12.]

Proteſtantes,quibus ſe adiungeret,habebat. Sed qui ſe illi iungebant,erant Apoſtatæ noſtri,& qui exierunt ex nobis, non præexiſtentes aliqui Euangelici ve' Proteſtâtes. Ante Lutherum totis centum & ampliùs annis, Romanæ Eccleſiæ,id eſt Catholicæ, nulla omnino ex parte contradictum eſt. Sed anno milleſimo quadringenteſimo octauo, extitit in Bohæmia ſecta quædam Huſſitarum à V vicleffo,qui paulo antè,venenum illud ſparſerat, exorta, & aliqua ex parte Lutheranæ conſenſit. Cæterùm incendium hoc citò Eccleſia Catholica extinxit, & conuocato Concilio generali Conſtantienſi ſublatis ducibus poſtquàm 40. annis plus minùs Bohęmiam illa peſtis vaſtaſſet,penitus deletum eſt. Vide Æneam Syluium de origine Bohæmorum. Ante V vicleffum totis ducentis annis nihil præſentibus hæreſibus ſimile auditum eſt. Sed circa annum milleſimum ducenteſimum Albigenſes in Gallia & Almaricus quidam ſimilia quædam dogmata ſparſerunt. Cæterû Sancti Dominici & Ordinis prædicatorum hac occaſione inſtituti ſingulari diligentia citò repreſſi ſunt. De qua re vide Paulum Æmilium & Gaguinum. Præceſſerunt Albigenſes ſexaginta plus minùs annis V valdenſes ſiue pauperes de Lugduno. Et eodem ferè tempore Henriciani, & Petrus quidam Abailhardus, qui ſimilia Proteſtantibus noſtris docuerunt. Sed hi, omnes partim Romanorum Pontificum diligentia repreſſi, vocato contra V valdenſes Concilio generali Lateranenſi, per Alexandrum tertium; contra Albigenſes per Innocentium ſecundum; altero quoque Concilio generali Lateranenſi: partim diui Bernardi aliorúmque ſcriptis doctiſſimis confutati, citò quoque euanuerunt. Vide Bernardum in epiſtolis & in Cantica Canticorum ſermone 66. Ante hunc Henricum & Abailhardum centum plus minus annis vnus Berengarius vnica tantùm in re circa Euchariſtiæ veritatem litem mouit, quam hodie Lutherus ex parte, ſed Zuinglius in toto refricauit. Atqui nec ſectatores ſuæ dementiæ habuit, nec ipſe in hac ſententia mori voluit. Ante horum quos diximus tempora, nihil Lutheraniſmo ſimile in Occidentali Eccleſia per multa ſecula auditum eſt. In Orienti Iconomachi (quales hodiè omnes Proteſtantes ſunt) annis ſexaginta & ampliùs Eccleſiam Dei turbarunt. Nempe anno 715. Philippicus Imperator *primus Imaginum hoſtis legitur*, vt ſcribit Sabellicus Æneid.8.lib.5. Sed hunc Conſtantius Papa in Synodo Romæ habita damnauit, vt ſcribit Platina in vita Conſtantini. Leo Iſauricus in Philippici inſania pergens, plures Orientis Epiſcopos ad ſuam ſententiam pertraxit, licet eam ob rem plurimi Martyrio afficerētur, vt notat Sigiſbertus in Chronicis ad annum 727. Sed Occidentalis Eccleſia & ſedes Apoſtolica hæreſim vnanimiter dânauit, vocata ad hanc rem Synodo nongentorum & trium Epiſcoporum Romam à Gregorio ſecundo, vt notat Sigisbertus in Chronicis ad annum 733. Denique Conſtantinus ſextus huius Leonis filius, ita repugnante Eccleſia hanc hæreſim propagare contendit, vt quemadmodum notat Sigisbertus in Chronicis ad annum 770. *plures ſub hoc Conſtantino Imperatore in Oriēte Martyrium paſſi fuerint, quàm ſub Decio, aut alio quouis Ethnico perſecutore.* Sed paucis pòſt annis ſub nepote huius, Conſtantino ſeptimo, & Irænе matre, Nicæno ſecundò Concilio generali, ſeptimo in Orienti habito ſub Adriano Papa primo, penitus ſopita & extincta hæc hæreſis eſt. Non defuerunt etiam ante hæc tempora, modò hic, modò illic, modò in hac modò in illa ætate, qui ſimilia Proteſtantibus dicerent: qualis erat circa annum Domini 400. in Gallia Vigilantius: In Italia Iouinianus: In Oriente Aërius, qui Martyrum & reliquiarum honorem, virginitatis votum & priuilegium, orationes pro defunctis cum noſtris hodie Proteſtantibus negarunt. Sed hi omnes in Catalogo hæreticorum ab Auguſtino & Epiphanio ponuntur, & pro hæreticis ab Eccleſia reprobantur. Tales enim erant præcedentibus ſeculis Pelagiani, Manichæi, Donatiſtæ, Nouatiani, Eunomiani, Vadiani, Pepuſiani, quorū varias ſententias & pleraque damnata dogmata, noſtri hodie Proteſtantes reſuſcitarunt & amplexi ſunt. Nam cum Pelagianis, infantibus Chriſtianorum parentum abſque Baptiſmo promittunt vitam æternam: Cum Manichæis liberum arbitrium tollunt, & Deum authorem mali faciunt. Cū Eunomio ſolius fidei (quā docēt) ad ſalutem ſufficientiam aſtruunt. Cum Vadianis poſſeſſiones Eccleſiaſticas regnum Satanæ nuncupant. Cum Pepuſianis ſacros ordines in Eccleſia confundunt. Cum Donatiſtis in ſolis bonis & electis Eccleſiam ponunt. Cum Nouatianis ſoluendi peccata veram & plenam poteſtatem ab Eccleſia tollunt. Hi ſunt, ſi aliquando aliqui fuerūt,

Huſſitarum ſecta Lutheranæ proxima.

Cap.15.

Sectarum Lutheranæ ſimilium enumeratio.

Lib.6.hiſt. V valdenſes.

Epiſt.157. & in ſeq.

Berengarius.

Iconomachi.

Proteſtantium maiores & electi.

D

E

F

A fuerunt electi illi & firmi, siue reliquiæ quas supponút Protestátes in Romana Ecclesia semper extitisse. Et hæc est Protestantum Ecclesia Catholica in paucis Sancta, in paucis fidelis, cum totus interea múdus tá intra Ecclesiam, quàm extra in médaciis, & errore fluctuauerit. Sed isti quos putát electi, per omnes ætates, in perpetua duratione non extiterunt, vt ex hac breui enumeratione cōnstat. Multi annorum & seculorum saltus, magna interualla intercesserunt, multis centenariis non apparuerunt. At Christi Ecclesia Catholica perpetua est: ipsi inquam electi vt illi Ecclesiam vocant, nunquam desunt, nulla non ætate existunt. Quare vel hac sola ratione ad Ecclesiam Dei pertinere non possunt electi, quos fingunt extitisse semper Protestantes.

Quòd etiamsi per omnes ætates tales fuissent satis noti, & visibiles, tamen ad electos, & veram Ecclesiam pertinere non potuerint.

CAPVT VIII.

CÆTERVM siue per interualla tantùm, vt nos iam ostendimus, siue per omnes ætates, vt Protestantes fingunt, fuerint tales homines, quales commemorauimus, qui in doctrina & religione B similia cum Protestantibus docuerint, & senserint: tamen nec sic eos Ecclesiæ membra esse potuisse, aut pro electis & reliquiis à Deo conseruatis censeri, nunc ostendemus: quod secundo loco facturos nos dixeramus. Primùm ergo si veri electi fuissent, nulla falsa Ecclesia, qualem illi Romanam & vniuersalem totius mundi fingunt, eos opprimere potuisset: Alioqui portæ inferi præualuissent contra Ecclesiam Christi: Nec omnibus diebus vsque ad consummationem seculi fuisset cum Ecclesia Christus: Denique tot alia testimonia Sacræ Scripturæ in Psalmis, Prophetis, & Euangelio, de Ecclesiæ Christi perpetuitate & firmitate iam allegata, mendacia & falsa deprehenderétur. Præterea (quod notandum valdè est) Spiritus Sanctus cùm hæreses cótra Ecclesiam exorituras prædicit, prouidentissimè præmonuit diu has non duraturas. Cùm enim dixisset Apostolus, *Scito quòd in nouissimis diebus*, hoc est, hac postrema mundi ætate, quæ totum est Ecclesiæ tempus *instabunt tempora periculosa, &c. Et quemadmodum Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistent veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidem*: (In quibus verbis tales describit Apostolus, quales Protestantes nos omnes esse dicunt, quotquot Romanæ Ecclesiæ adhæremus) immediatè subiungit, *Sed vltrà non proficient: Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus*: Manifestè docens non diuturnum fore, quòd huiusmodi homines præualebunt; sicuti & notauit in hoc loco C Theodoretus. At verò si Protestantibus credimus, iam totis mille quingentis annis tales in Romana Ecclesia præualuerunt. Rursum cùm Petrus dixisset, *fuerunt Pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducēt sectas perditionis* (quem locum adfert Apologia Protestantum, vt in Ecclesia Romana errores præualuisse ostenderet) statim subiungit: *Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* At verò quantum dormitasset, si tot annorum Centenariis in Ecclesia Romana Mendaces magistri præualuissent? Sic Ioan. in Apocal. cum de ligando diabolo *donec mille anni consummarentur*, scripsisset, statim subiicit. *Posthæc oportet illum solui modico tempore*: Solutus autem hic fuit, si Protestantibus credimus, non modico, sed maximo tempore: nec tantùm post mille annos consummatos, totis iam ferè sexcentis annis, sed etiá in ipsis mille annis statim post Apostolorú tempora. *Ligatus enim fuit Diabolus*, ait Ioannes, *vt non ampliùs seduceret Gentes*, quas tamen seductas fuisse aiunt Protestantes. Rursum Hieremias describens futuras hæreses, (vt pulchrè rem explicat Augustinus contra Faustum) & dicens: *Perdix fouit quæ non peperit*, addit prouidentissimè, *in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.* Hæc ille, ostendens hæreses non diu præualituras. Præualuit autem Ecclesia Rom. ídque quàm diutissimè, adeò vt cæteras sectas omnes aboleuerit. Nempe est hoc veræ Ecclesiæ proprium, vt variis modis impugnata semper præualeat, sicut Psalmista in persona Ecclesiæ canit.

2. Tim. 3.
Nullas hæreses durationem habere, quam habet Ecclesia.

Lib. 2. hæreticarum fabularum.

2. Petr. 2.

Apocal. cap. 20.

Lib. 13. cap. 12.

Hierem 30.

Psal.128. Moralium lib.9.cap.7. Hæreticarũ fabularum li.3.in principio. *Ecclesiæ propriũ est contra omnes hæreses prævalere.*

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. In quam sententiam multa & sæpè annotarunt patres: Qua de re breuitatis causa vide Gregorium magnum in Iob. Et Hilarium, de Trinitate lib.7. Ambrosium in Lucam lib.9. cap.10. Clemétem Alexandrinum lib.6. Stromatũ in fine libri. Augustinũ in libro de vtilitate credendi cap.17. in fine capitis. Copiosissimè, & elegantissimè Chrysostomum Tom.3. in sermone de Pentechoste. Vnius Theodoreti verba attexam valdè ad rem pertinentia. *Sufficit,* inquit, *hæreticorum exitus ad eorum falsitatem conuincendã. Quod enim falsum est, facilè dissoluitur; firmæ autem & stabiles sunt veritatis vires. Quocirca euanuerunt quidem diabolicæ operationũ fabulæ: valuerunt autem & germinarunt Euangeliorum dogmata. Et cum multi ea oppugnarint populi & populorum duces regésque ac Imperatores, permanserunt supra Petram collocata Ecclesiæ fundamenta. Infaustarum autem execrandarúmque hæreseon prædicatores fugerunt nullo persequente. Dei enim vox est in Esaia. Audite me qui timetis iustum populus meus, lex mea in cordibus eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis. Sicut enim vestimẽtum, sic comedet eos vermis, & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea: salus autem mea in æternum erit & iustitia mea non deficiet.* Hæc ille. Quæ quidem omnia dupliciter veritati seruiunt: Partim enim ostendunt Romanam Ecclesiam, quæ tot Centenariis contra reliquas omnes hominum sententias præualuit, ipsam esse veram Ecclesiam; partim probant electos & reliquias, quas fingunt Protestantes, non potuisse vlla ratione Ecclesiæ mẽbra esse; vt pote qui & rarissimè extiterint, & quandocunque extabant, vel obscuri vel oppresi fuerint, atque pro hæreticis damnati & extincti.

Esai.51.

Prætereà ex istis electis vel per interualla emergentibus, vel (vt illi volunt) perpetuò existentibus, nulli erant Pastores, Doctores, Prophetæ, non Episcopi, non Presbyteri, non Diaconi, non cæteri ministri, qui publica, Ecclesiæ officia publicè administrarent, & sine quibus nulla est Ecclesia. *Neque enim Ecclesia est, quæ non habet sacerdotem* (ait Hieronymus in Dialogo aduersus Luciferianos) non magis quàm sine magistratu, iudicibus, & legum ministris, ciuitas, respublica aut regnum. Hæc enim omnia officia in regno Papæ, vt horum hominum verbis vtamur, à pontificibus prophanis, indoctis sacerdotibus, & auaris Monachis administrabantur. Sed vocat hoc totum Melanchthon humanæ politiæ præposteram æmulationem, exigere videlicet Ecclesiæ formam ad humanarum politiarum normam. At Saluator hoc apertè nos docuit. Vocat enim Ecclesiam suam, *Ciuitatem supra montem positã:* describit in ea *patrẽfamilias qui sciat dare tritici mensurã in tẽpore.* Voluit *quosdã ligare & soluere, prædicare & docere, Nosse mysteria regni cœlorũ:* Matt.13. Alios verò *Audire* docẽtes, *& nõ spernere:* Luc.10. *Audire Ecclesiã* ne habeatur pro Ethnico: Matth.18. & *discere in parabolis.* Matth.16. Sic Apostolus vocat Ecclesiam *domũ Dei:* Et vult omnia *secundũ ordinẽ fieri.* 1.Cor.14. Dicit quoq; in ea à Christo *positos esse Pastores, Doctores, &c.* Hæc omnia politica sunt, nõquidem ex humanis placitis, sed ex diuinis legibus per Spiritũ Sanctũ ministerio Ecclesiæ datis. Quâ tota formâ electi isti penitus caruerũt. Non erãt ergo Ecclesia Dei. Rursum eadẽ Ecclesia hos omnes electos, id est, prærallegatas hæreticorum sectas suo quasque tempore emergentes hæreticos esse pronunciauit, & eorum dogmata damnauit. Eadem, inquam, quæ olim Valentinianos, Marcionitas, Sabellianos, Tatianos, Arrianos, Macedonianos, Nestorianos, Euticheras, Monothelitas, & alias omnes hæreticorũ factiones damnauerat: Romana scilicet Ecclesia cum reliquis sibi subiectis. Quòd si errauit Romana damnans Vigilantium, Iouinianum, Aërium, Berengarium, Iconomachos, Albigenses, Vualdenses, Husitas, Lutheranos, & Caluinistas & cæteros, certè errasse etiam poterat damnando Valentinianos, Marcionitas, & reliquas citatas hæreses. Quo enim iure Lutherani, Husitæ, & alij dicunt se quidem iniquè à Romana Ecclesia damnatos fuisse, cæteros verò meritò, & optimo iure, eodem profectò iure dicent Valentiniani, cæteríque omnes citati hæretici se immeritò damnatos esse, cæteros verò merito & optimo iure. Sed vt vna est Ecclesia, quæ omnes hæreticos hactenus damnauit, Romana scilicet, cùm cæteris gentibus in sua communione manentibus; sic quotquot illa damnauit hæretici pro certò sunt. Datus est enim Ecclesiæ spiritus veritatis, qui *in æternum maneret & * omnem veritatem doceret:* Non qui per interualla adesset, & aliquam veritatem doceret; in aliis autem horrendè errare permitteret. Denique si iam enumerati hæretici electi illi sunt & firmi, penes quos constitisse hactenus Ecclesiam fingunt Protestantes; certè non solùm

Obiectionis remotio.

Ecclesia habet politiam externam. Matth.15. Luc.12. Ioan.10. Matth.vlt. 1.Tim.3. Ephes.4.

Protestantium electi sunt damnati hæretici.

* *Nota, Omnẽ veritatem.*

Protestantiũ electi etiam ipsorũ iudicio sunt hæretici.

A nostro, sed & ipsorum Protestantum iudicio ex hæreticis constabit Ecclesia. Nam vt Manichæos, Pelagianos, Donatistas, Nouatianos & alios omittam; quorum etsi quædam dogmata approbent, vt ostendimus, tamen eos apertè exhorrent & damnant; vt propterea eorum iudicio electi esse non possint: etiam alij illi Iconomachi, Albigenses, Vvaldenses, Husitæ, Vigilantius, Iouinianus, Aërius quorum nomina isti homines cõplectuntur & venerantur, duas ob causas easque grauissimas, etiam ipsorum Protestantum iudicio, necessariò pro hæreticis habendi sunt. Etenim pleriq; illorum præter illa dogmata cum Protestantibus hodie communia, alias graues hæreses ab ipsis Protestantibus damnatas tenuerunt & professi sunt. Aërius enim qui orationem pro defunctis negauit, pariter Arianam hæresim tenuit, vt describit Epiphanius. Iouinianus, quem in veterum patrum contemptum libenter amplectitur & publicè laudat Lutherus in libello de votis Monasticis, fœdos præterea errores habuit, *peccata videlicet omnia esse paria: Et post baptismum peccare hominem non posse*, vt commemorat Augustinus ad QuodvultDeum. Quos errores non probant Lutherani. Petrus Abailhardus, vt multa Protestantibus similia docuit, ita grauissimos præterea errores professus est, & editis libris euulgabat; de Sancta Trinitate, de genitura filij Dei, de processione Spiritus sancti, de anima & persona Christi, vt enumerat Diuus Bernardus: & plenius confutat Epistola. 190. A quibus abhorrent etiam Protestãtes. Vvaldenses etsi in multis cum Protestantibus nostris conuenirẽt, tamen certos errores habebant infandissimos, *vt omnem carnalem commixtionem esse licitam. Item nullum iudicem posse pœnam capitalem homini infligere.* Quæ omnia scribit de illis, Guido Carmelita in sua summa de hæresibus. Similiter Albigensium dogmata, etsi in varijs cum Protestantibus conueniant, tamen in veritate Eucharistiæ nec Lutheri nec Caluini doctrinam, sed Brentij vbiquitatem referunt, docentes sic in pane esse corpus Christi, sicut in alijs rebus omnibus, vt commemorat Paulus Æmilius. Ioannem Huss, & Hieronymum Pragensem quamuis exosculantur hodie & mirificè extollunt Protestantes, vt eos Sanctos vocet Lutherus in libro de Seruo Arbitrio, & illos exempli causa adferat Melanchthon pro cœtu visibili veræ Ecclesiæ, in responsione ad quartum articulum Bauaricæ Inquisitionis; tamen damnata alia dogmata, hi homines præterea docuerunt: vt disertè notat Henricus Pantaleon homo Lutheranus in sua Chronographia dicens, *sectæ Hussitarum varios articulos esse partim recipiendos, partim diligenter reijciendos à Pio.* Illos autem videre licet apud Æneam Syluium, libro de Origine Bohœmorum. cap. 35. & tomo. 3. Conciliorum in Concilio Constantiensi. sessione 12. & sequentibus. Item apud Thomam Vvaldensem Doctrinalis fidei libr. 1. cap. 34. 38. & 42. Hæc itaque prima causa est propter quam ipsorum Protestantum iudicio non possunt hi omnes electi esse, ex quibus hactenus Ecclesia constiterit, quia videlicet varias hæreses pariter asseruerunt, ipsorum Protestantum iudicio damnatas.

1 Causa. *Aërius.* *Iouinianus.* *Hæresi. 82.* *Abailardus.* *Epist. 188.* *Vvaldenses.* *Albigenses.* *Histor. lib. 6.* *Vvicleff.* *Huss.*

C Fides enim ita integra & incorrupta esse debet, vt propterea Ecclesiam definierit Melanthon, *Cœtum huiusmodi qui verbum teneat incorruptum.* Quin & notã veræ Ecclesiæ, doctrinæ puritatẽ omnes hodie Protestantes posuerũt. Neque verò iuuat hic respondere (quod faciũt aliqui Protestantes) vel mundi tantũ iudicio hos pro hæreticis habitos, vel saltẽ in illis quę cũ Protestantibus tenuerũt hæreticos non fuisse. Nam non mũdi sed Ecclesiæ Christianæ atq; Catholicæ iudicio, in Concilijs dãnati, à S. Patribus cõfutati, in doctorũ historijs pro hæreticis notati fuerũt. Et ob ea ipsa dogmata, quæ cũ Protestantibus tenuerunt, pro huiusmodi hæreticis habiti & dãnati extiterunt. Alia causa est, quòd videlicet tã isti posterius cõmemorati, fœdis hisce erroribus implicti, quã alij illi Iconomachi, Vadiani, Vigilantius, & si qui alij sunt Protestantũ hodie placita professi; etsi alijs hæresibus (quod quidem legitur) impliciti nõ fuerint, tamen idcirco Protestantum iudicio ad Ecclesiam pertinere non possunt, quia in plurimis alijs dogmatibus à Protestantum doctrina abhorrebant, & Catholicam fidem amplexi sunt. Iconomachi enim in solo imaginum & Sanctorum, Vigilantius in solo reliquiarum contemptu; Vadiani in solis Ecclesiæ possessionibus condemnandis, cum nostris hodie Protestantibus conueniebant: in cæteris omnibus dogmatibus, cũ Catholica conspirabant. Alioqui enim & cæteri eorum hac in parte errores notati atque taxati fuissent, sicuti illi alij fuerunt, si cæteros habuissent. Non possunt ergo ipsorum Protestantum iudicio, tales homines pro Ecclesiæ electis haberi, aut ad Ec-

Obiectionem Remotio. *2. Causa.*

clesiæ membra pertinere. Obserua autem hîc diligenter, quòd etsi in hac fortasse enumeratione nostra aliqui prætermissi fuerint, qui eadem quæ hodie Protestantes docuerint & crediderint; Tamē non posse alios abipsis in hac parte nominari, quàm qui olim pro hæreticis condemnati fuerint; Non alios etiam quàm huiusmodi in quibus duplex illa, quam ostendimus, causa locum habeat. Obserua postremò, cùm tot hodiè hæreses Lutheranorum, Caluinistarum, Anabaptistarum, & multorum prætereà nominum grassentur, fieri non posse, vt latentes illi electi, vel reliquiæ cum Protestantum hodie Ecclesia conuenerint: Sed si ad vnam sectam, putà Lutheranorum pertinerent, necesse esse, vt ab aliis discreparint. D

Alia sententia, quòd saltem in occultis electis Ecclesia perseuerauerit, euertitur.

CAPVT IX.

De occultis electis cōmenta Protestantium.

Commentum primum.

QVòd si verò ab hoc loco deiecti Protestantes ad id confugere velint (quod quidem & passim faciunt, sicuti eorum scripta declarant) vt dicant, *Nihilominus aliquos semper extitisse, qui idem cum illis senserint, licet cum cæteris admixti communi ritu vixerint, etsi latuerint huiusmodi, nec per maiorum nostrorum monumenta constet vbi tales vixerint, aut quales fuerint,* vt semel omnis ansa tergiuersationis tollatur, etiam hoc euertemus. E Etenim latentes isti electi, aut publicè fidem suam professi sunt, & receptam in orbe doctrinam apertè damnarunt viuendo & docendo, vt hodie Protestantes; aut clancularij tantùm fideles erant, qui communi more atque ritu viuebant, etsi aliter sentientes. Si primum factum fuisset, alterum ex his consequi necesse esset. Nempe, aut publica illa tum ministrorum doctrina, tum cæterorum confessio obtinuisset, & falsam Ecclesiam subiugasset, quod est veritatis vi proprium: aut infœliciter succubuisset, idque inter Ecclesiæ illius externæ, & (vt illi fingunt) falsæ res gestas, commemoratum fuisset, sicuti de Hussitis, Valdensibus, & aliis commemoratum fuit. Nunc verò cum totis his mille quingentis annis hæc electorum Ecclesia nec obtinuerit, vt se per omnes gentes propagare posset (quod futurum Saluator & omnes Prophetæ copiosè prædixerunt) nec succubuisse commemorata fuerit, profectò omnem impudentiam superat, talem aliquam latētem Ecclesiam confingere. Si alterum factum fuisset, etiam hæc imaginatio impia est, quæque sibi constare non potest. Neque enim pro electis habendi vllo modo sunt, qui aliud tacitè credūt, aliud publicè faciunt. *Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confitemur ad salutem.* Et de suis electis dicit Saluator. *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram patre meo.* Denique de falsis magistris dicit Scriptura. *Nolite eis Aue dicere, Attendite vobis à falsis prophetis. Et oues meæ* (ait Christus) *non solum alienū non sequūtur, sed & fugiunt ab eo.* Et de idolorū cōmercio ait Apostolus. *Qui cōsensus templi Dei cum idolis?* Non ergo electi esse poterant, qui cum idololatris, & Antichristi membris (Tales enim nos, & maiores nostros, Protestantes esse volunt) modis omnibus externis communicabant, solo animo alieni. Alioquin si fas olim illud erat aliarum ætatum electis, quidni, & hodie idem Protestantes faciunt, & seruata Ecclesiæ Romanæ communione absq; schismate, absque tumultu, solo animo & conscientia teste, nos auersantur? *Reuelata,* inquiunt, *iam nobis veritas, & lux Euangelij restituta, hoc nos amplius facere non patitur. Illos inuincibilis quædam ignorantia, & pia quædam credulitas excusatos coram Deo habuit.* At verò, vt hoc ita esse ponamus, non sic tamen excusari maiores nostri potuerunt, quibus ista lux reuelata non fuit: Quod illa apud Ezechielem Dei verba euidenter ostendunt. *Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris, &c. Ipse impius in impietate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram;* Hic enim tam pastor, quàm populus periturus dicitur, nisi reuelata & annunciata doctrina vera ad Dominum conuertantur. Sic Apostolus scripsit. *Qui ignorat ignorabitur.* Et de huiusmodi quales maiores nostros fuisse fingunt hodie Protestantes, Saluator dicit. *Cæcus cæcum ducit, & ambo in foueam cadunt.* Non itaque ignorantia priora secula excusare potuit, quin ambo tam pastor, quàm populus in foueam damnationis caderent. Inuincibilis enim ignorantia non versatur

Rom. 10. Luc. 8. 2. Epist. Ioā. Matth. 7. Ioan. 10. 2. Cor. 6. F

Commentum secundum.

Ezech. 3.

1. Cor. 14.

Matth. 15.

A versatur circa ea quę tenetur quis scire, sed eorũ est quorũ nec potest nec tenetur quis ignorantiã vincere. Quo quidem in genere non magis illi cõmentitij electi, quàm toto orbe Pagani, qui de Christo nunquã audierunt, excusari poterant. Omnẽ ergo impudentiam superat, latentes tales electos fingere, qui vbi aut quomodo extiterint nemini constet, vt meritò Aug. dixerit. *Si quis dixerit, fortè sunt aliquæ oues Dei, nescio vbi, quas curat Deus, & illas nõ noui, absurdus est nimis humano sensui qui talia cogitat.* Sed vnus Apostoli locus inuictè probat cõmentitios istos electos nullo modo extare potuisse, vbi videlicet dicit. *Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant.* Si enim Romana Ecclesia hæresis fuit, & isti cõmẽtitij electi probati illi sint, quos grassantibus hæresibus nõ defuturos Apost. dicit, oportet profectò illos manifestos fuisse orbi & Ecclesiæ cognitos. At verò isti latuerũt, nec vsquam apparent. Non ergo vlla ratione vel illi ex probatorũ numero esse, vel Romana Ecclesia ad hæresim pertinere potest.

Lib. de ouibus. cap. 16.
1. Cor. 10.

At distinguit hic Musculus oportunè (vt sibi videtur) de duplici errore. *Duo*, inquit, *sunt genera errorũ, sicuti etiam errantium Christianorum; electorum videlicet & reproborum. Vnum genus est quando veritas Dei prorsus deseritur, sic vt illam ne audire quidem sustineãt amplius, de quibus Apostolus: A veritate ad fabulas aures auertent, & mittet illis Deus operationem erroris & credẽt mendacio. Et erunt homines attendentes spiritibus erroris.* Sic Saluator. *Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetæ. Alterum genus est quando erratur ex ignorantia in re aliqua, sic vt non interim discedatur à vera fide in Christum, cuiusmodi error venialis est. Hoc genere potest Ecclesia errare in electis etiam, donec tempus perfectæ cognitionis adueniat.* Hæc ille. Hoc ergo tẽpus nunc adesse vult Musculus, vt ante reuelationes Luthero factas error obtinuerit totam Ecclesiã: reprobos quidem primi generis error, electos verò posterioris generis. Sed merę fraudes & imposturæ sunt quas adfert. Nam primũ, primi generis error non reproborum in Ecclesia, sed hæreticorũ extra Ecclesiam est. De hæreticis enim loquitur, & hæreticos describit Apostolus, & Saluator in locis à Musculo citatis; vt ipsa verba inspecta satis ostẽdunt. Deinde posterioris generis error est quidẽ in filiis Ecclesiæ, non tamẽ eo sensu quo fingit Musculus. Primũ enim talis error, seu potiùs ignorantia rei alicuius leuioris, nõ est in tota Ecclesia, sed tantũ in quibusdã Ecclesiæ mẽbris infirmioribus. Tali enim errore seu ignorantia laborabant Corinthij, cũ eis Apostolus diceret, *Lac vobis dedi potũ, non escã: nondum enim poteratis, &c.* Item Philippenses, cùm eis scriberet. *Si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit.* Tamẽ quia perfecti aliqui non deerũt, & ibi dicit: *Quicunque perfecti sumus hoc sentiamus:* & alibi monet, vt *qui Spirituales sunt, instruant alios in spiritu lenitatis.* Denique huiusmodi leues errores seu ignorantiæ non dominantur in Ecclesia, donec tẽpus aliquod perfectæ cognitionis adueniat, vt Musculus dicit (quasi aliquo tẽpore tota erret Ecclesia) sed donec ipsis infirmioribus in Ecclesia, vel diuinitùs reueletur, quod nesciunt, vt Philippenses sperare iubet Apostolus; vel à spiritualibus in Ecclesia ostendatur ac manifestè doceatur, cuius anteà capaces non erant: quales Corinthios & Hæbræos suos idẽ Apostolus fuisse notat. Postremò (quod huic loco propriũ est, & maximè aduertẽdũ) Musculus cũ cęteris protestãtibus quando Ecclesiã Romanã errasse dicunt, non leuiter errasse, aut in huiusmodi ignorãtiis, quæ fundamentũ & veram in Christo fidẽ pariter retinerent, eam lapsam fuisse dogmatisant, sed planè ab ipso fundamento excidisse, & teterrimis erroribus atq; superstitionibus obrutam totã fuisse. Vocat enim illã Musculus *scortum Antichristi, mancipium malorũ spirituũ, officinam omnis generis mẽdaciorũ.* Sic Caluinus fatetur sub Romano Põtifice Ecclesias esse, & semper fuisse; *sed quas sacrilega impietate profanarit, quas immani dominatione afflixerit, quas malis & exitialibus doctrinis corruperit, & propemodum enecarit; in quibus semisepultus lateat Christus, obrutum Euangeliũ, profligata pietas, cultus Dei ferè abolitus: in quibus deniq; omnia sic sunt perturbata, vt Babylonis potiùs quã ciuitatis Dei sanctæ facies illic appareat.* Hæc ille Inst. lib. 4. cap. 2. par. 12. Deniq; omnium Protestantum nomine edita Apologia recenset valdè multa, in quibus Romanã Ecclesiam penitus à fide excidisse affirmat. Quæ omnia si vera sunt (vt sunt falsissima) non leuiter sed grauissimè, nec ignorãter sed flagitiosè errauit tota Ecclesia. Vana ergo hoc loco distinctio illa de hæresi & errore. *At*, inquit Musculus, *quũ hæc dico, non de electis qui adhuc in Rom. Ecclesia errant, sed de omnibus qui in illa regnant & veritati aduersantur, loquor.* Scilicet imaginantur Protestantes, & nunc esse & semper olim fuisse in ipsa Rom. Ecclesia qui errent quidem & veritatem quã Protestantes se habere putant, ignorent; tamẽ non aduersantur ipsi ve-

Commentũ tertium.
Musculi Euasio præciditur.
2. Tim. 4.
2. Thess. 2.
1. Tim. 4.
Matth. 24.
B
1. Co. 3.
Philip 3.
Gal. 6.
Philip. 3. vt supra.
Hebr. 5.
C
Commentum quartum.

ritati quã Protestãtes docent, sed vel gemunt Ecclesiæ corruptelã (Spiritu intus mouẽte) vel certè tãtisper errãt donec (quia electi sunt, nec perseuerare in errore possunt) ad veritatem Protestantum cõuertantur. Sed mera est impostura & vanũ commentũ, ne dicam idolum hæc imaginatio. Posito enim tales fuisse & adhuc esse, illorum error non pertinet ad electorum errorem, qui in rebus leuioribus hallucinantur retèto fundamento. Nam tales adhuc per Musculum aut ignorant prorsus veritatem, planéque consentiunt cæteris Rom. Ecclesiæ membris in tota doctrina, fide, religione, (& sic non in leui aliquo errore, sed in grauissimis mendaciorum tenebris iuxta illum tenẽtur sicut cæteri:) aut si sciunt veritatem ac tenent, & ideò electi sunt, iam nullo errore tenentur, ne leui quidem. Præterea nunc quum de Ecclesiæ errore agitur ex professo, propter manifestissimas Scripturas Ecclesiæ stabilitatem euidẽtissimè demonstrãtes, errare quidẽ illam posse, sed in suis tantùm reprobis; aut si in electis, certè leuiter admodum, & absque interitu veræ fidei, dicunt, vt sic Scripturas allegatas vel euadãt, vel eludant. Contrà verò quando ad particulares Controuersias descenditur, & ex veteris Ecclesiæ omniumq; ætatum testimonio receptum, & approbatum fuisse ostenditur quod Catholici asserunt, ibi non in re aliqua leuiore, sed in rebus planè grauissimis omnem prorsus Ecclesiam à veritate excidisse, asserere non verentur. Sic enim ex ipsorum verbis suprà citatis copiosè audiuimus. Quibus accedere potest Ioan. Vvigandus homo stoicè Lutheranus, vnus ex quatuor illis Centuriastis Magdeburgensibus, in lib. quem inscripsit. *De bonis & malis Germaniæ admonitio. Secundum Germaniæ bonum seu beneficium est* (inquit) *præcipuorum articulorum fidei illustratio, qualis ab Apostolorum temporibus huc vsque in hoc mundo non est cognita. Discrimen enim legis & Euangelij prorsus obliteratum fuit post Apostolorum tempora, sed per Lutheri ministerium dilucidè explicatum.* Et rursum. *Totũ corpus doctrinæ cœlestis tale est à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium patrum scriptis post Apostolos nullum inuenitur.* Hæc ille. Non ergo (vt hic Musculus callidè subterfugere conatur) quum errare posse, & errare Ecclesiam siue veterem siue recentiorem docent hodie Protestantes, de leuioribus illud erroribus intelligunt, sed de rebus grauissimis & huiusmodi, in quibus, si vera dicunt, exulauit penitus Christus, dominatus est Antichristus. Est ergo Musculi, & cæterorum Protestantum præcipuis argumentis contra perpetuam Ecclesiæ stabilitatem satisfactum. Nec alia rima iam superest qua euadere Lutherani solent, dum vel Ecclesiæ suæ indicia & monimenta proferre, vel apertissimis Scripturis Ecclesiam perpetuã demonstrantibus respondere cõpellũtur.

Protestantiũ dolus malus.

Suprà cap. 4.

Ioan. Vvigandi accusatio in veterem Ecclesiã.

Caluini Sentẽtia de reliquiis fideliũ in ipsa Rom. Ecclesia euertitur.

CAPVT X.

VNVS tamen Caluinus qui post Musculum scripsit, nec libenter à Lutheranis discere voluit, aliam euadendi rimam commẽtus est. Ait enim Ecclesiã quidẽ perpetuò extitisse, nec errare, aut deficere aliquando posse. Sed cùm aliam in orbe his multis seculis non apparuisse Ecclesiã videat, quàm Romanam cum cæteris illi subiectis Ecclesiis, nouo & mirabili commento, dicit nõ esse quidem hanc Romanam cũ cæteris Dei Ecclesiam, sed esse tamen in hac Romana veras Ecclesias. Quam suã sentẽtiam post multas ambages verborũ sic explicat. *In summa, in Papatu Ecclesias esse dico, quatenus populi sui reliquias vtcunque miserè dispersas, ac desertas illic mirabiliter Dominus conseruat. Et quatenus permanent aliquot Ecclesiæ Symbola, atq; ea præsertim quorum efficacia nec Diaboli astutia, nec humana prouertitas destruere potest. Sed quòd è conuerso deletæ sunt illic notæ veræ Ecclesiæ* (intelligit puram doctrinam, & rectũ sacramẽtorũ vsum) *dico vnumquẽque cœtum & totum corpus carere legitima Ecclesiæ forma.* Hæc ille. Dicit ergo esse Ecclesias in Papatu duabus de causis; partim quia reliquię seruãtur (de qua ineptia iam copiosè disputatum est) partim quòd aliqua Ecclesiæ Symbola permanent, eáq; quæ aboleri non poterant. Intelligit autẽ per Ecclesiæ Symbola, vnicũ & solum Baptismum. Hunc enim solũ in priori disputatione nominauit dicens. *Quum fœdus suum in Gallia, Italia, Germania, Hispania, Anglia Deus deposuerit, vbi illæ prouinciæ Antichristi tyrannide oppressæ sunt, quò tamen fœdus suũ inuiolabile maneret, baptismum illic perpetuò conseruauit, fœderis testimoniũ, qui eius ore consecratus inuita humana impietate vim suam retinet. Deinde sua prouidentia effecit, vt aliæ quoque reliquiæ extarent, ne Ecclesia prorsus interiret.* Hæc ille. Sed quæ aliæ reliquæ illę sunt, nihil vulpes dicit. Nam ex Ecclesię Symbolis solum Baptismũ nominat

Commentum aliud Caluini.

Instit lib. 4. cap. 2. in fine.

A nominat. Hunc ergo ſolum intelligit,& hunc ſolũ Eccleſiæ relinquit. Hæc ergo prima fraus eſt, vt vnicum Baptiſmum relinquens, alia ſacramenta concedere videatur. Alia fraus eſt, quòd hunc ipſum Baptiſmum (ſibi planè contrarius) ab Eccleſia Romana auferat. Dixit enim deletas eſſe notas veræ Eccleſiæ in Romana Eccleſia. At verò altera ex notis eſt rectus ſacramentorum vſus, quæ cum per Caluinum duo tantùm ſunt, Baptiſmus & Cœna Domini;profectò deleri ſacramẽta non potuerunt, ſi Baptiſmus integer permanſiſſet. Rurſum quale hoc commentum eſt, vt propter ſolum Baptiſmum fuerint in Papatu Eccleſiæ? *Quia*, inquit, *Baptiſmus eſt fœderis teſtimoniũ & ore Domini conſecratus inuita humana impietate vim ſuam retinet*. Ad quod ſophiſma variis modis reſpondetur. Primùm enim, vt ſint Eccleſię, ſiue electorum reliquiæ, nõ ſatis eſt illos per Baptiſmum renaſci. Sed (vt ipſemet Caluinus præcedente capite, paragr. 4. & 5. copioſè docuit) *oportet* præterea, *vt quemadmodum Eccleſia nos concepit in vtero ac peperit, ſic etiam alat ſuis vberibus : porro etiam ſub cuſtodia & gubernatione ſua nos tueatur*, *Neque enim patitur*, inquit, *noſtra infirmitas à ſchola nos dimitti, donec toto vitæ curſu diſcipuli Eccleſiæ fuerimus*. Itaque docet *per educationem Eccleſiæ adoleſcere nos in virilem ætatem oportere; per manus Eccleſiæ cibum animæ nobis porrigendum eſſe. Denique ſub Eccleſiæ Magiſterio vniuerſam Euangelij prædicationem excipiendam eſſe*. Hæc ille. Non ergo ſatis eſt vt ſolus baptiſmus integer ſuperfuerit in Papatu, qui perpetuò peperit filios Dei; ſed oportuit præterea alia ſacramenta integra ſimiliter permanere, quibus alerentur iam natæ proles,

3 fraus. Putidum Caluini ſophiſma in re grauiſſima.

B quale eſt Sacramentum Cœnæ Domini. Oportuit ordinem ſaluum eſſe in quo Doctores & Paſtores eſſent perpetuò inſtituendi. Oportuit claues integras manere, per quas eſſet remiſſio peccatorũ. Deinde cur magis inuito mũdo mãſit Baptiſmus, quàm Cœna Domini, quàm ordo ſacer, quàm claues in Eccleſia, & cætera ſacramẽta? Certè cum hæc alia ore Domini etiã conſecrata, & inſtituta fuerint, perinde ac baptiſmus, nec minus etiam ad ſalutem filiorum Dei neceſſaria, quàm Baptiſmus (Teſte etiam Caluino) denique cùm eiſdem perſonis tam cæterorũ Sacramentorũ, quàm baptiſmi adminiſtratio, atq; ipſa verbi prædicatio à Chriſto Domino cõcredita fuerit, debuerũt illa omnia inuito mundo, non minùs integra permanere quàm Baptiſmus. Profectò doctrina ſana, ſalus, iuſtitia ſempiterna, lex Dei ſcripta in cordibus, ſpiritus veritatis Eccleſiæ promittuntur, quæ non in ſolo Baptiſmo conſiſtunt. Manſerunt ergo & illa inuito mundo. Sed ſimili quodam conatur rem illuſtrare, ex forma videlicet veteris Synagogæ. Ait enim. *Vt manebant olim inter Iudæos peculiares quædam Eccleſiæ prærogatiuæ, ita nunc in Papatu manere*. Has autẽ prærogatiuas exprimit in ſola Cicunciſione: docens *illam in veteri populo ſic remanſiſſe, vt propter illam ſolam fuerint inter Iudæos reliquiæ, licet totũ Synagogæ corpus formã Eccleſiæ non haberet*: ſed (vt in præcedenti paragr. ſcribit) *profanum eſſet cõuenticulũ*. Cui cõmento breuiter reſpõdemus ex ipſo Caluino; (nã de re ipſa latiùs anteà actum eſt) Quũ peſsimè illa Synagoga haberet, ſcilicet veniente Chriſto, tamen

Inſtitut. lib. 4. c. 2. para. 11.

Lib. 2. ca. 10. & ſeq.

C erat Hieroſolymis verus ſacrificiorũ, & cæremoniarum cæterarum præter circunciſionem cultus, & vera Eccleſia. *Niſi enim* (ait Caluinus ipſe) *tunc fuiſſet Hieroſolymis Eccleſia, nunquam ſacrificiis aliiſque cæremoniis communicaſſet Chriſtus*; Hæc ille in Epiſt. nuncupatoria Inſtit. lib. præfixa. Rurſum tẽpore illo quo Sancti Prophetæ Eſaias, Hieremias, & alij maximè Synagogã reprehendebant, *non tamen propterea* (ait ipſe Caluinus) *nouas ſibi Eccleſias erigebant, aut noua altaria extruebant Prophetæ, in quibus ſeparata ſacrificia haberent, ſed qualeſcunque eſſent homines, quia tamen reputabant Dominũ apud eos verbum ſuum depoſuiſſe, & cæremonias inſtituiſſe quibus illic colebatur, in medio impiorũ cœtu puras ad Deum manus extollebant*. Hæc ille. Ecce habuit Synagoga, tum cum eſſet corruptiſsima, præter circunciſionẽ ſacrificia legitima, verbum Dei, & cæremonias à Deo inſtitutas, ipſo teſte Caluino; adeóque Dei Eccleſia illa Synagoga fuit, vt ſe ab illa Sancti Prophetæ ſeparare noluerint. Nihil ergo ſimile cum Romana Eccleſia habet ille Synagogæ ſtatus, quando hic Caluinus ſolum Baptiſmũ relinquit, & Eccleſiæ nomen, ac rem penitus tollit: ibi autem fuerit vera Dei Eccleſia & re & nomine; nec ſola Circũciſione, ſed cęteris omnibus ſacrificiis, & cæremoniis à Deo inſtitutis ac fide vera celebris & integra, vtcũque moribus infamis & corrupta. Poſtremò, ſi Caluino credimus, nec ipſe Baptiſmus in Papatu integer permanſit. *Plurimis enim*, vt ille cenſet, *cæremoniis deformatus, & ſuperſtitionibus inquinatus eſt, multa etiam falſa doctrina deprauatus*.

Inſtitu. lib. 4 cap. 1. par. 18.

Portentoſum Caluini Commentum.

Iam verò quale iſtud monſtrum eſt, vt fuerint in Papatu Eccleſiæ, ſed non fuerit

A

Euertuntur argumenta quibus hanc suam sententiam confirmare nititur Caluinus.

CAPVT XI.

SED videamus nunc qua ratione hoc monstrum suum tueatur. *Antichristum*, inquit, *in templo Dei sessurum, prædixerunt Daniel & Paulus. Ille capite 9. Hic 2. Thess. 2. quibus verbu innuitur tale fore eius regnum, quod nec Christi nec Ecclesiæ nomen aboleat. Hinc igitur patet nos minimè negare quin sub eius quoque tyrannide Ecclesiæ maneant.* Hæc ille. Et hic est omnium Protestantum Achilles, vnicum & præcipuum argumentum, quo probent Romanam Ecclesiam esse regnum Antichristi, tale tamen vt in ea potuerint reliquiæ semper seruari, electi aliqui & Sancti contineri. Contra quam incredibilem hominum insaniam his paucis, sed potentissimis rationibus, breuiter agam. Si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnum Antichristi, quum nulla alia Ecclesia in orbe appareat, imò cum ipsæmet reliquię quas fingunt aduersarij, non nisi in hac Ecclesia & sub huius vmbraculo conseruatæ fuerint; profectò præualuit contra Christum Antichristus, & contra veram Ecclesiam, regnum eius. Nam præualuisse Romanam Ecclesiam contra has reliquias adeò fatentur aduersarij; vt scribat Musculus, *Ecclesiam veram in hac Romana, reproborum multitudine abundare, nequitia seduci, potentia supprimi. Huic Romanæ Ecclesias omnes esse subiectas: vsum omnium sacrorum in eius esse manibus, omnes denique coniuratos esse Antichristo, & tales vt luporum rabie imbuantur.* Idem, vt suprà audiuimus, copiosè asserit Caluinus. Præualuit ergo per istos Antichristus. At verò istud est contra plurimas illas & euidentissimas Scripturas quas iamiam produximus, & manifestum fecimus fieri non posse, vt præualeat vnquam Satanas, seu mundus contra Ecclesiam, stantibus Dei promissionibus. Rursum si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnum Antichristi, nullam hactenus ab Apostolorum tempore habuit Christus Ecclesiam, saltem conspicuam & orbi cognitam. Quas enim ob causas nunc regnare Antichristum dicunt aduersarij, propter easdem statim post Apostolorum tempora regnauit. Idq; non solum quia nostra hodie doctrina cum veteri Ecclesia planè consentit, nobis sic asserentibus; sed etiam quia ipsimet aduersarij non minùs veterem illam Ecclesiam quàm præsentem damnant, sicuti ex eorum verbis copiosè iam ostendimus. Prętereà si Romana Ecclesia cum cęteris ei subiectis regnum est Antichristi, ipse Antichristus seipsum destruxit. Omnes enim hæreses, quotquot hactenus fuerunt, à Romana Ecclesia damnatæ & profligatæ fuerunt. Aut ergo illę omnes vt Arrij, Sabellij, Manichæi, Marcionis, & cæterorum non fuerunt hæreses, & male à Romana Ecclesia damnatæ sunt, aut si fuerunt, Antichristus Antichristum profligauit, & Satan Satanam expulit. Hoc verò si factum fuisset, præterquam quod absurdissimum est & incredibile, quomodo tam diu eius regnum stetisset? *Omne enim regnum in se diuisum desolabitur.* Denique si Romana Ecclesia cum cæteris ei subiectis est regnũ Antichristi, certè membra Antichristi fuerunt quotquot hodie pro Sanctis, pro Martyribus, pro patribus, doctoribus & Ecclesiæ luminibus, vnà nobiscum aduersarij venerantur, agnoscunt, & colunt. Hi enim omnes & Rom. Ecclesiæ membra fuerunt, & ipsius Rom. Ecclesiæ Authoritate & iudicio pro Sanctis & pro patribus coluntur & habentur. Postremò, si hoc ita sit; Omnia sacramenta, fidei Symbolum, sacras Scripturas, & Christum ipsum Antichristus nos docuit. Nam à Romana Ecclesia hæc omnia accepimus, didicimus, tenemus. Quæ omnia si blasphemiæ & impietatis plena sunt, erit blasphemum, imò omnem blasphemiam superabit hoc Caluini & cæterorum Protestantum commentum. Et est profectò diligenter hic obseruanda incredibilis horum hominum blasphemia, in qua vna seipsos veros & ipsissimos esse Antichristos produnt, de quibus Ioan. dixit. *Iam Antichristi multi sunt:* ministri videlicet & præcursores vnius & magni illius Antichristi. Quum enim Christus Petro & soli Petro dixisset, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam:* isti homines contrà dicunt: Contra Cathedram Petri portas inferi præualuisse, ídque mox post ipsius Petri obitum sic præualuisse, vt in ipsa cathedra Petri (pro cuius solius fide Christus

B

C

Institut li. 4. cap. 2. par. 12.

1. Refutatio.

In loc. com.

2. Refutatio.

3. Refutatio.

Matt. 12.

4. Refutatio.

5. Refutatio.

1. Ioan. 2.

Matth. 16.

Insigne Protestantium blasphemia.

Luc. 22. orauit vt non deficeret) ipsemet Antichristus sederit his multis seculis. Quo nihil potest dici Christo Domino magis contrarium, & magis verè Antichristianum. D

Respondetur ad locum Danielis & Apostoli. Sed quod ad Danielis & Apostoli locum attinet, patrès omnes de illo vno Antichristo in fine seculi venturo illum locum exponunt, de quo apertè Saluator Iudæis *Ioan. 14.* dixit. *Ego veni in nomine patris mei & nō me recepistis, si alius venerit in nomine suo, illū accipietis.* De quo vno Antichristo non solum in hunc Pauli locum commentatores omnes loquûtur, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Sedulius, Primasius, Haymo, Oecumenius, Sanctus Thomas; sed & prętereà quoties de Antichristo sermo incidit, vnum singularem hominem eum esse docent. De qua re vide copiosè dispu*Lib. 20. c. 19.* tantem Augustinum de Ciuitate Dei, & Hieronymum in Danielis cap. 7. & 11. Et ad Algasiam quæstion. 11. Vide etiam Irenæum, lib. 5. Theodoretum in Epitome diuinorum decretorum: Gregorium, Moraliū in Iob lib. 14. ca. 11. Hyppolitū Mart. in libel. *Quomodo Antichristus in templo Dei sedet.* de consummatione mundi. Quod autem in templo Dei sedere dicatur, nō hoc innuitur, vt vniuersum Ecclesiæ corpus Antichristus occupet; sed quòd multi de Ecclesia *Lib. 20. c. 8. de Ciuit. Dei.* eum recipient, multi ad eum deficient, aliis etiam multis fortiter in fide persistētibus: Imò etiam *de nouo ad fidem accedentibus*, vt futurum non dubitat Augustinus. Quinetiā si sic in templo Dei sederet, vt totum Ecclesiæ corpus obtineret, ad breue tamen momentum futurum id erat: nempe (vt descripsit Daniel) *vsque ad tempus & tempora, & dimidium temporis*, id est, per tres annos & dimidium. Quod etiam tempus expressit Ioan*Cap. 7.* nes in Apocalypsi, dicens; *Datam esse potestatem bestiæ per menses 42.* At per istos totis his E mille quingentis annis in templo Dei sedit Antichristus. Quanquàm sanè, si aliorum *Cap. 17.* Patrum sententiam sequimur, nō in templo Dei, quod est Ecclesia, sedebit Antichristus, sed in templo Hierosolymitano: quod quidem & tunc templum Dei erat, quum hæc Apostolus scriberet: & resuscitatum à Iudæis formā templi Dei & speciem habebit, licet verè templum Dei futurum ampliùs non sit cultu Iudaico. Hanc autem sententiam amplectitur Irenæus in fine libri 5. contra hęreses. Hyppolitus quoque in Oratione de consummatione mundi. Cyrillus verò Hierosolymitanus Episcopus, *Catech mystagog. 15.* *In templo*, inquit, *sedebit quod reliquum est Iudæorum. Absit enim, vt in hoc id fiat, in quo sumus.* *Can. 25. in Matth.* Eandem sententiam non obscurè sequitur Hilarius, & post eum in locis iam citatis Hieronymus, Chrysostomus, & Augustinus. Sensum verò à Protestantibus incredibili impudentia confictum, & impietate maxima defensum; vt videlicet in ipsa Ecclesia Catholica, adeóque in sede & Episcopatu eius Ecclesiæ maximo atque supremo, ídque tot annorum curriculis, Antichristus sederet, nemo vnquam Sanctorum Patrum scripsit, nemo doctus asseruit, nemo vir bonus vel seriò cogitare præsumpsit. Sed de Antichristo ipso, an in Ecclesia aut Sede Romana sedem suam aliquando habuerit, aut habere potuerit, lege plenissimè disputatum in visibili Ecclesiæ Monar*Lib. 8. per totum.* chia, à Nicolao Sandero viro longè doctissimo ante aliquot annos cōscripta & edita. Atque hæc de Caluini aliorumq; Protestantum contra vnius & veræ Ecclesiæ perpetuitatem cauillationibus hactenus. F

Controuersiæ primæ libri tertij finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIÆ PRIMÆ, LIBER QVARTVS.

De vera Ecclesia in se.

PROOEMIVM.

EX his ergo quæ hactenus disputata sunt, tres veræ Ecclesiæ Christianæ proprietates, quibus à falsa omnium hæreticorum & schismaticorum Ecclesia discerni debeat, ex Sacris Scripturis demõstratæ sunt, videlicet, Multitudo, Visibilitas, Perpetuitas: Et quicquid pro hæreticorum paucitate, vel obscuritate: vel etiam raritate disputatum ab aduersariis est, in medium productum & confutatum est: illorum etiam notis interim refutatis atque conuulsis, quibus Ecclesiam veram à falsa ipsi internosci atque discerni volunt. Hæc si prolixior fuit disputatio, fecit illud aduersariorum ex parte argumentorum & fraudum ingens varietas, quæ omnis aut saltem præcipua eius momenta (nisi in hac Controuersiarum professione, præuaricatorem agere libuisset) dissimulari à me nullo modo potuerunt. Superest nunc vt ad veram aliquam veræ Ecclesiæ definitionem statuendam, an ex his proprietatibus tota eius & plena ratio inueniri queat, inuestigemus. Hoc autem sic fiet, si & epitheta Ecclesiæ Christi attribui solita, tanquam proprios quosdam eiusdem characteres cum his proprietatibus conuenire, aut potiùs ex his proprietatibus fluere, ortúmque cepisse ostendamus; Et præterea per easdem proprietates ab omnibus falsò dictis Ecclesiis satis eam luculenter discerni & internosci posse, demonstremus. His enim duobus demonstratis, nihil impedire video, quominus ex eisdem veram Ecclesiæ Christi notionem deprehẽdamus, veramq́; & plenam definitionem inde colligamus. Id enim demũ cuiusque rei definitio est, per quod certis quasi finibus atque limitibus ab aliis eiusdem generis affinibus, vnumquodque certè, plenéque discernatur: illis etiam ad rem finiendam assumptis, quæ non illi exotica, sed eius naturæ intrinseca esse videri possunt.

B C

Propter Proprietates prædictas vniuersalitatem videlicet, perpetuitatem, & Claritatem, Ecclesiam veram vocari Catholicam.

CAPVT PRIMVM.

Catholica etymologia.
Epist. 170.
Enarrat. in psal. 65.

VT ergo veræ Ecclesiæ certam & propriam rationem ex iis proprietatibus quæ hactenus demonstratę sunt inuestigemus, primò statuimus propter hanc proprietatem qua per omnes gentes diffundi & crescere veram Christi Ecclesiam docuimus, eam Catholicam, ídque quasi proprio suo nomine ac charactere, nuncupatam esse. Probat sanè hoc quod primo loco diximus. S. Augustinus primùm ex vi nominis. *Catholica, enim,* inquit, *appellatur, eo quòd per totum terrarum orbem diffunditur.* Et iterum, *Catholica totum tenet.* Et Rursum. *Καθ' ὅλον græcè secundum totum, latinè dicitur, vnde Catholica nomen accepit:* Hæc ille de vi nominis. Deinde ex Scripturæ verbis idem docet. *Dicente*, inquit, *ipso Domino, Eritis mihi testes in Hierusalem & Samaria & tota Iudæa & vsque ad vltimum terræ, planè indicauit vnde Catholica vocatur.* Libro & cap. citatis contra Petilianum. Idem ex eisdem Saluatoris verbis iam magna ex parte adimpletis colligit & notat venerabilis Beda. *Vnde Ecclesia Catholica sit nuncupata Lucas docet dicens. Ecclesiæ quidem omnes per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur ambulantes in timore Domini, &c. Quod enim vniuersale hoc loco latinè, hoc dicitur græcè Catholicon. Vnde liquidò patet quòd inde Catholica vocatur Ecclesia, quòd per totius mundi partes in vna pace, in vno timore Domini ædificetur, vna eadémque Sancti Spiritus consolatione repleatur.* Hæc ille. Rursum verò Augustinus, quum Gaudentius Donatista ausus esset dicere, *Ecclesiam Catholicam humanum esse figmentum,* respondet ex Scripturis. *Addis furori tuo verba blasphemiæ, & audes dicere Ecclesiam Catholicam humanum esse figmentum, Cui Deus dicit, dominabitur tui, qui fecit te Dominus exercituum nomen eius. Et vt sciamus ipsam eam sequitur & adiũgit, Et redẽptor tuus sanctus Israel, Deus vniuersæ terræ vocabitur. Tenẽtes ergo Ecclesiã, quæ dilatatur per omnes gentes, non figmentũ sequimur humanũ, sed promissum factúmque diuinũ.* Hæc hactenus August. contra Gaudentiũ. Cùm verò aliunde dictã Catholicã calumniarentur Donatistæ hæretici, scilicet, *ex plenitudine sacramentorum, non ex totius orbis cõmunione,* respõdet August. *Licet posset eum sensum vox Catholica habere, vt vniuersalitatem notet ipsius veritatis, quam sola Catholica totam & integram tenet,* non autem locorum aut temporum, *tamen ex ipsis Dei promissis, & multis manifestísque oraculis* (non ex sola vi Nominis) *Catholicam illam dici & demonstrari, quæ sit Ecclesia omnium Gentium.* Hæc ille. Ideóque posteà in Collatione quadam publicè facta inter Donatistas & Catholicos, cùm de voce Catholica litigarent Donatistæ, séque pro Catholicis haberi vellent non ipsos orthodoxos, Responderunt orthodoxi, *quia Ecclesiæ toto orbe diffusæ ipsi communicarent, non autem Donatistæ, propterea se Catholicos meritò & esse & vocari.* Vide Augustinum in breuiculo Collationum cum Donatistis in Collatione diei tertiæ circa principium. Ex eo ergo quòd per totum orbem diffunditur ratione locorum & hominum, Catholica dicitur quæ vera est Dei Ecclesia. Sic autem dicta Catholica seipsam omnibus notam ac manifestam facit, vt eam ignorare nemini liceat. Probatur istud facile ex verbis Saluatoris. Cùm enim Ecclesia sit corpus eius lapidis, scilicet Christi, qui *factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram,* per propagationem, videlicet doctrinæ suæ, sit etiam mons domus Domini in vertice mõtium, ad quem fluent omnes gentes, ex hac ratione montis excelsi & amplissimi concludit Saluator, discipulósque suos securos facit, quòd abscondi aut ignorari sua Ecclesia nunquam posset. Ait enim. *Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi super mõtem posita,* quasi diceret. Non ignorabitur mea Ecclesia, quæ per vestram prædicationem per omnes gentes diffundetur. Sic etiam colligit Augustinus. Cùm enim verba illa citasset, quæ de Apostolorum prædicatione dicta sunt, *In omnem terram exiuit sonus eorum* ait, *Hinc fit vt Ecclesia vera neminem lateat. Vnde & in Euangelio Dominus dixit: Non potest Ciuitas abscondi,* &c. Hæc ille contra Petilianum. Sic etiam ex eisdem Saluatoris verbis alibi colligit. *Facile,* inquit, *ibi est attendere & videre Ciuitatem super montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio*

Contra Petil. lib. 2. cap. 38.
Beda in comment. super Cant. 6.
Lib. 2. cap. 25.
Esai. 54.
Deus vniuersæ terræ.
Esai. 54.
Donatistarum cauillatio contra dictam etymologiam.
Epist. 48. ad Vincentium.
In quãtum Catholica, in tantũ omnibus nota est.
Daniel. 2.
Esai. 2.
Matth. 5.
Lib. 2. cap. 32.
Epist. 170.

A *in Euangelio quòd abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica sic appellata, quòd per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet. Ideò secundùm verbum domini nostri Iesu Christi abscondi non potest.* Hæc Augustinus. Rursum, quia Ecclesia perpetua est & omniũ temporũ, dicta etiam est Catholica. Sic rem explicat Augustinus. *Sequere*, inquit, *viam Catholicæ disciplinæ, quæ ab ipso Christo per Apostolos ad nos vsque manauit, & abhinc ad posteros manatura est.* Catholicam disciplinam vocat, quæ omnia tempora complexa est, & maiorum nostrorum & posteriorum. Sic enarratione in psalm. 90. Concione 2. & in psal. 65. circa initium. Corpus Christi describit tam secundum rationem temporum quàm locorum. Sic antiquissimus & doctissimus Scriptor, Vincentius Lyrenensis. *In Ecclesia*, inquit, *Catholica id teneamus quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est enim verè propriéque Catholicum.* Hæc ille in libello de prophanis nouitatibus.

Ecclesia est Catholica quia perpetua.
De vtil. cred. cap. 18.

Ex eo quòd Catholica dicitur, discerni ab omnibus falsis Ecclesiis, vel illa sola nuncupatione.

CAPVT II.

B IAM verò (quod secundo loco diximus,) has proprietates ideò in Symbolo sub voce Catholica Apostoli posuerunt, vt certò semper atque perspicuè vera Dei Ecclesia à falsis hæreticorum Conuenticulis discerneretur. Docet id Augustinus, Symbolum ex professo explicans. *Idcirco*, inquit, *in Symbolo dicimus, Credo vnam Ecclesiam, id est, toto orbe diffusam, quia diuersorum hæreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, eo quod per loca, & per suas quæque prouincias continentur. Hæc verò ab ortu solis vsque ad occasum vnius fidei splendore diffunditur.* Hęc ille propter locorum vniuersitatem. Similiter etiam propter temporum durationem, & victoriam contra omnes hæreses, Catholicam in Symbolo dictam docet. *Ecclesia*, inquit, *Catholica illa est, quæ contra omnes hæreses pugnans, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, ipsa autem manet in radice sua.* Hæc ille. Sic olim exurgente Arriana hæresi, in vrbe Alexandrina, Episcopus eius vrbis Alexander in Epistola ad cæteros Episcopos, ea de re conscripta, & fidei symbolum accuratè explicans, in fine ait. *Ecclesiam porrò vnam, solam, Catholicam & Apostolicam credimus, quæ sicut nunquam expugnari potest, etiamsi totus mundus eam expugnare contendat, sic omne hæreticorum Commentum euincit atque profligat.* Hæc ille, apud Theodoreti historiam Ecclesiasticam. Enimuerò, ex ipsa sola vocis Catholicæ nuncupatione veram Christi Ecclesiam à falsis hæreticorum conuenticulis, semper discretam ac distinctam fuisse, perpetua ferè rerum praxis tam in præcedentibus, quàm C etiam in præsentibus hæresibus probat & demonstrat. Quum enim omnes hæreses, quia aut certos & nouos Authores habuerunt, non in recepta omnium consensu doctrina permanserunt; aut certis in locis tantùm non vbique viguerunt, aut circa certam doctrinæ partem versabantur non omnem; & ideò vel ab authoribus suis nomina propria singuli acceperunt, Vt Valẽtiniani, Marcionitæ, Manichæi, Arriani, & pleræque ferè aliæ sectæ; vel à locis in quibus grassabantur nuncupatæ sunt, vt Cataphryges quia in sola Phrygia, Pepuziani à ciuitate deserta eius nominis, Albigenses ex comitatu Albigensi prope Tolosam in Gallia, pauperes de Lugduno, Arabici quia in sola Arabia docuerunt, vt post Eusebium commemorat Augustinus in libello ad QuoduultDeum; vel à doctrina quam oppugnabant, nomen acceperunt, vt olim Anthropomorphitæ, Monothelitæ, Iconomachi, & hodie Sacramentarij, Anabaptistæ, Vbiquitarij & similes, hinc sanè factum est, vt omnes hæreses his propriis nominibus designatæ, etiam ex hac ipsa nuncupatione ostenderent, partes se esse ratione vel locorum, vel temporum, vel personarum, vel ipsius doctrinæ, sola autem orthodoxa, vera Ecclesia Catholica vocaretur: vt quæ sola nec noua vnquam esset sed perpetua, nec certis in locis sed vbique vigeret; nec ab aliquibus certi nominis authoribus, sed à tota successione Cathedræ Ecclesiasticæ penderet; nec denique partem aliquam veritatis, sed totam veritatem teneret. Ex hac porrò ratione factum est, vt quum alias Ecclesiæ notas & proprietates vendicare sibi variç, penèque omnes

Ex eo quòd Catholica est, discernitur à falsis Ecclesiis.
De tempore ser. 131. & 181.
Aug. lib. 1. de Symbolo ad Cathechum.
Lib. 1. cap. 4.
Nota.
Hist. Eccles. lib. 6.
Hær. 83.
Catholicæ καθολόγια.

Alias Eccle. notas hæretici prætexunt interdū, Catholica nunquam.

hæreſes non ſint veritæ,ſéque & ſanctam,& Apoſtolicam,& vnicam Dei Eccleſiam vocarent,atque aſſererent,(nam ſanctitatem præ ſe tulerunt pleríque hæretici, vt Tatiani,Manichæi,Cathari ſeu Nouatiani, Meletiani,Luciferiani: Apoſtolorum veſtigiis ſe inhærere omnes clamitant propter Apoſtolicas Scripturas,quas omnes in ore habent;Vnicam ſe eſſe omnes aſſeuerant propter ipſorum vnam & ſolam fidem ,quam ſingulæ hæreſes veram eſſe prædicant)tamen hanc Catholicæ notam in ſenſu prædicto præ ſe ferre nulla hæreſis potuerit, nec eo ſe nomine venditare vlla hactenus auſa fuerit. Hoc enim ne facerent, partim ipſius rei euidentia non eſt paſſa, quum cuius clarum eſſet,nullam hæreſim aut vbique diffundi & creſcere, aut perpetuam fuiſſe; partim commune totius orbis iudicium à quo ſola Orthodoxa, vulgò Catholica eſt nuncupata,neceſſariò impediuit.Adeò enim ab vniuerſis ſola Orthodoxa Catholica dicta eſt,& adeò ſemper hoc eius proprium cognomen fuit,vt qui aliter loqui & aliter appellare eam vellent, ne intelligi quidem poſſent. Quam rem his verbis notauit Auguſtinus. *Chriſtiana*, inquit, *religio Catholica nominatur,non ſolùm à ſuis,verùm etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintve, ipſi quoque hæretici & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab vniuerſo orbe nuncupatur.* Hæc ille, Nempe (vt notauit eruditè ante annos mille & ducentos, Pacianus Barcilonenſis epiſcopus doctiſſimus) propter varias ſectas & hæreſes ſtatim ſub Apoſtolorum temporibus exortas, quemadmodùm fideles vt à Iudæis & paganis diſtinguerentur, vocabantur proprio nomine Chriſtiani, ſic vt ab hæreticis omnibus diſcernerentur, additum eſt cognomen Catholici. *Cùm poſt Apoſtolos* (inquit Author ille) *hæreſes extitiſſent, diuerſiſque nominibus columbam Dei,atque Reginam lacerare, & per partes ſcindere niterentur, Cognomen ſuum plebs Apoſtolica poſtulabat, quo incorrupti populi diſtingueret vnitatem.* Et paulò pòſt. *Ne æſtues frater, Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat, iſtud oſtendit. Hoc probor, inde ſignificor.* Hæc ille. Nempe apud omnes ſcriptores tam veteres,quàm recentes, quoties de fide ac religione diſputatur, quemadmodum, impio pium, falſo verum, ita hæretico Catholicum ſemper opponitur: & Chriſtiana quidem,vel doctrina, vel profeſſio,vel perſona, Iudaiſmo ac ethniciſmo: Catholica verò ſoli hæreſi & hæreticæ doctrinæ,aut perſonæ perpetuò contraponitur. Quod certè obſeruatione dignum eſt, vt intelligas hæreticum non Chriſtianę (hanc enim nuncupationem æquè ac Orthodoxus prætendit & obtinet) ſed Catholicæ doctrinæ, religioni, ſocietati contradicere: ideóque ſatis ab hæretico illam ſocietatem diſcerni,quę Catholica paſſim nuncupatur.Exempla huius rei paſſim occurrunt. Vt à Donatiſtis Orthodoxi certò diſtinguerentur, de Catholico nomine maxima contentio inita eſt, quam his verbis deſcribit Optatus. *Retento Brixiæ Cæciliano, & Donato non permiſſo redire,miſſi ſunt in Africam duo epiſcopi Eunomius,& Olympius,vt remotis duobus vnum ordinarent.Venerunt Carthaginem. Fuerunt per dies 40. vt pronunciarent vbi eſſet Catholica. De ſtudio partium ſtrepitus quotidiani ſunt habiti.Nouiſſima ſententia eorum epiſcoporum talis legitur, vt dicerent illam eſſe Catholicam quæ eſſet in toto orbe terrarum diffuſa.* Hæc ille.Sed multò maior poſteà de hac re contentio in illa celeberrima Carthaginenſi Collatione facta eſt,quam deſcribit accuratè Auguſtinus. *Prima enim cõtentio facta eſt de nomine Catholico, Orthodoxis probantibus ſe Catholicos meritò & eſſe,& vocari,quia Eccleſiæ toto orbe diffuſæ ipſi non Donatiſtæ cõmunicarent.* Quod etiã poſteà diligenter repetit in lib. contra Donatiſtas poſt collationem.Sic Imperatores Gratianus,Valentinianus & Theodoſius Orthodoxã fidem qui tenebant, *Chriſtianorum Catholicorum nomen iubent amplecti, reliquos hæretici dogmatis infamiã ſuſtinere.* Sic apud Ambroſium cœtus ille fidelium quem Ambroſius epiſcopus cogebat,Catholici vocantur.Dicebant enim milites,*Imperatori ſe præſtò futuros ſi viderent eum cum Catholicis conuenire, Alioqui ſe ad eum cœtum quem Ambroſius cogebat tranſituros.* Sic etiam apud Epiphanium qui Meletio ab Eccleſia eiecto adhærebant, vocabant ſe *Eccleſiam Martyrũ*,propter perſecutioné.Qui verò Petro legitimo epiſcopo ſucceſſerũt, *veteres habentes Eccleſias,vocabãtur Eccleſia Catholica.* Sic apud Sozomenum,quos Arrianus Imperator in Ciuitate Edeſſę perſequebatur,*Eccleſiæ Catholicæ populus* vocantur. Sic contra Sympronianum Nouatianum epiſt.2. affirmat D. Pacianus, *Cipriani populum nunquam aliud, quàm Catholicum nominatum fuiſſe.* Propter hoc proprium Orthodoxi populi cognomen, Hilarius diſputans de domo digna ſuper quam

Catholica Eccl. cognomen.

Lib. de vera Religione cap. 7.

In epiſt. 1. ad Sympronianum Nouatianum.

Nomen Chriſtianus, cognomen catholicus.

Catholicum hæretico opponitur, vt chriſtianiſmus paganiſmo vel Iudaiſmo.

Lib. 1. verſus finem.

Nota huius contentionis exitũ.

In breuiculo Collat. Collat. 3. diei.

cap. 17. & 18.

Cod. de S. Trinit. & fide Catho.

Epiſt. 33.

Hær. 68.

Lib. 6. cap. 18.

Cap. 10. in Mat.

A quam ſalutatio pacis veniret, *quia*, inquit, *varij hæretici penes ſe eſſe veritatem Catholicam mentiuntur, & per verborum fallaciam incidere ignorantes in iſtiuſmodi hoſpite poſſent, docent domo ipſa quæ digna ſit dicta, id eſt, Eccleſia quæ Catholica dicitur, cautè & diligẽter vtendũ eſſe*. Hęc ille. Vbi veram Eccleſiam à falſa volens diſtinguere & exprimere, eam dicit quæ Catholica dicitur. Nec aliter Lactantius, variis enumeratis hęreticis, *Chriſtiani* (inquit) *eſſe deſierunt qui Chriſti nomine amiſſo, humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis. Hoc eſt domicilium fidei*. Hæc ille. Sanè propter hoc tam certum & proprium Orthodoxiæ cognomen, dixit Auguſtinus, *teneri ſe in Eccleſiæ gremio propter ipſum Catholicæ nomen*. Hoc etiam nomen argumentum eſſe accepti Spiritus Sancti alio in loco docet. *Accipimus*, inquit, *Spiritum Sanctum ſi amamus Eccleſiam, ſi charitate compaginamur, ſi Catholico nomine & fide gaudemus*. Hæc Auguſt. Adeò enim ſanè ſolebat apud veteres patres vera Eccleſia non minùs Catholica, quã Chriſtiana dici, vt quum de Eccleſia loquuntur, non alio eam nomine quàm Catholicam vocent: & hanc vocem ſic vſurpent vt non pro adiectiua & quaſi accidente qualitate, ſed pro ſubſtantiuo & ſynonimo ipſius Eccleſiæ frequenter ponant. Vbi obſeruatione dignum eſt, quòd quum Eccleſia varias habeat notas ſeu proprietates, quibus in Symbolo notatur, vt dicatur videlicet vna, ſancta, Apoſtolica, Catholica; abſolutè tamen & per ſe ſumpto vocabulo non niſi Catholica nuncupetur. Quemadmodum ergo ſi quis Ieſum Mariæ filium eſſe Chriſtum negaret, & ſe eſſe Chriſtum

De vera Religione lib. 4. cap. vltimo.

Contra epiſt. fundamenti cap. 4.

Tract. 32. in Ioan.

Catholica Eccleſia Synonymon.

Aug. de bapt. cont. Donat. lib. 7. & alibi paſſim.

Simile.

B blaſphemaret (quod noſtra ætate fecit quidam Dauid Georgius Hollandus Apoſtata cum non modica ſecta Baſileæ congregata) tamen de Ieſu Chriſto aliter loqui non poſſet, niſi Chriſtum eum vocet, ſi quidem intelligi velit, de quo Ieſu loquatur (non de Ieſu filio Naue, non de Ieſu filio Sirach, aut alio quoquam) quemadmodum ab omnibus inimicis Chriſti, Iudæis, & gentibus, & hæreticis omnibus, per vniuerſum orbẽ Chriſtus vocatur: ſic etiam adeò veræ Eccleſiæ proprium eſt Catholicam dici, vt qui illo nomine eam non vocet, intelligi de qua loquatur non poſſit. Rurſum quemadmodum hoc argumentum inuictum eſt ſolum Ieſum Mariæ filium eſſe Chriſtum, in quem creditur, & ex hoc nomine ſatis deſignari verum Saluatorem mundi, ſic etiã non minùs inuictè ſequitur, ſolam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei, quæ ab omnibus creditur: & hoc Catholicæ nomine ſatis ſciri, quæ ſit vera Eccleſia. Illuſtrem huius rei praxim in ſuo tempore oſtendit Auguſtinus. Cùm enim ipſius tempore variç graſſarentur hæreſes Arrianorum & Manichæorum nondum ſopitæ, Pelagianorum, Donatiſtarum, Iouinianiſtarum recenter natæ; tamen nullæ harum ſectarum, ſed ſola Orthodoxa Catholicæ nomen obtinuit. Quod his verbis commemorat. *Non ſine cauſa*, inquit, *inter tam multas hæreſes, ſic ſola Catholica Eccleſia obtinuit, vt cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere*. Hæc ille contra Epiſtolam fundamen-

Dauid Georgius.

Auguſtinus.

C ti. cap. 4. Idem docet contra Nouatianos diſputans Pacianus. *Nonne*, inquit, *appellatione propria decuit caput principale ſignari? Ego forte ingreſſus populoſam vrbem hodie quum Marcionitas, quum Apollinariacos, Cataphrygas, Nouatianos, & cæteros eiuſmodi cõperiſſem, qui ſe Chriſtianos vocarent, quo cognomine congregationẽ meæ plebis agnoſcerem, niſi Catholica diceretur?* Hæc ille Epiſt. 1. ad Sympronianum Nouatianum. Ita & hodie communis rerum vſus docet. Neque enim vel hodie poſt ſexaginta ferè annorum decurſum, Lutherana aut Caluiniana hæreſis ſe Catholicam vocare, ſcribere, aut nuncupare vel potuit, vel auſa fuit: Sed in Germania, Gallia, & Anglia, vbi mixtis hæreticis viuunt Catholici, ſe quidem Proteſtantes vel Euangelicos & ſcribunt, & vocant. Nos verò cæteróſque Orthodoxos, non quidem Catholicos ſemper vocant (ſic enim ſe eſſe partes & ſectas nimis apertè proderent) ſed illos qui vulgò pro Catholicis habentur, vel qui ſeipſos Catholicos dicunt. Neque enim niſi ſic loquãtur, aliter ſe intelligi poſſe probè ſciũt. Quin & ipſum nomen, quod conuitij loco nobis obiiciunt, & quo propriè nos nuncupant, vt videlicet Papiſtas aut Pontificios aut Romanenſes nos vocent, ſicuti olim Donatiſtæ vocabant Orthodoxos Traditores, & Arriani Homouſianos, (nam vt ſapienter notauit Auguſtinus, *huic vni Eccleſiæ Catholicæ, variæ hæreſes diuerſa nomina imponunt, cùm ipſæ ſingulæ proprijs vocabulis ab omnibus nominẽtur*, de vtilitate credendi, cap. 7. & in libro contra ſermonem Arrianorum. cap. 36.) nos non alios quàm Catholicos eſſe demonſtrant. Non enim partem aut ſectam notat, Papiſtam vocari, quia Papa

Pacianus ep. 1. ad Sympro. Nouatianũ.

Auguſtinus.

Nomen Papiſta, nomen Catholicum.

nec certus aliquis aut nouus author est, vt Arrius, Lutherus, Caluinus; nec vnius loci, fed totius orbis Christiani Patrem ac pastorem dicit; nec huius temporis personam aliquam, sed perpetuum Ecclesiæ Magistratum atque Episcopum notat. Ergo cum Papistas nos vocant, nihil aliud quàm oues aut subditos nos nuncupant illius, cui, in persona Petri, Christus oues suas commisit, cui totus Christianus orbis vt capiti vicario subiicitur, aut (quia id iam Controuersum est) in cuius Ecclesiæ (Romanæ scilicet) communione omnes gentes Christianorum & hodie & semper vixerunt: Quod ipsi aduersarij adeò nobiscum fatentur, vt ob hanc causam Ecclesiam suam ab ipsis Apostolorum temporibus, in quibusdam occultis electis latitantem ponant. Adeò autem hoc verum est, Papistas quum nos vocant, Catholicos se intelligere, vt hoc ipsum Catholici nomen non vereantur tandem penitus contemnere, vt suo posteà loco ostendetur. Nunc ad alia pergamus.

Ioan. 21.

Infrà cap. 12.

D

Antiqui Patres ex his proprietatibus vniuersalitatis, locorum & temporum, contra omnes hæreses præscripserunt, sibíque veram Ecclesiam vendicarunt.

CAPVT III.

E

ANTIQVI Patres ex his proprietatibus, locorum videlicet & temporum vniuersitate, contra hæreses omnes præscripserunt, sibique Ecclesiam vendicarunt. Frequentissimè hoc facit Augustinus contra Donatistas, quorum proprius quidam hic error erat, vt generalitatem Ecclesiæ negarent, vt ait Prosper. Sed vt alia multa omittamus, illud obseruatione dignissimum est, quòd Sanctus Augustinus, cùm de hoc argumento libellum scripsisset, apud quos esset Ecclesia Dei, apud Donatistas ne an cæteros in Africa Christianos, qui eos auersabantur, non aliunde apud Orthodoxos esse Ecclesiam demonstrauit, quàm quòd illam Ecclesiam tenerent, quæ omnium esset gentium & locorum. Quocirca disputationem ingressurus, hanc propositionem præmittit. *Quicunque ab Ecclesia ita dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto, quantumcúnque diffundatur, vel in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia.* Hæc ille in lib. de vnitate Ecclesiæ. Ad cuius propositionis probationem, cùm à cap. 6. vsque ad 9. varias coaceruasset Scripturas ex lege, psalmis, & prophetis, Euangelio & literis Apostolicis, sic concludit. *Habeo*, inquit, *manifestissimam vocem pastoris mei, commendantis mihi, & sine vllis ambagibus exprimentis Ecclesiam: Mihi imputabo si ab ea aberrare voluero.* Inde autem manifestam dicit, quia toto orbe diffusa describitur. Rursus propter huius notæ & proprietatis certitudinē, ex hac sola probat sæpè Donatistas esse extra Ecclesiam. Sic enim alicubi disputat contra Petilianum Donatistam. *Obiicio tibi schismatis crimen, quod tu negabis, ego autem statim probabo. Neque enim communicas omnibus gentibus & illis Ecclesiis Apostolico labore fundatis.* Item eodem libro, duplex facit Enthymema sic. *Ecclesia est ciuitas supra montem posita, quæ certum signum hoc habet, quod abscondi non potest. Nota est ergo omnibus gentibus.* Deinde subsumit. *Pars autem Donati ignota est plurimis gentibus. Non est ergo ipsa vera Ecclesia.* Hęc ille, quasi formaliter disputando. Innumera alia in hanc sententiam ex Augustino produci possunt. Optatus Mileuitanus Episcopus, cum cōtra eosdem Donatistas, easdem Scripturas, Ecclesiam vniuersalem describentes produxisset, & varias gentes Christiani orbis enumerasset, hunc in modum concludit: *Cum manifestum sit, & ipsa luce clarius, nos cum tot innumerabilibus populis esse, & tot prouincias nobiscum esse, iam videtis vos in parte vnius aut alterius regionis positos, & ab Ecclesia vestris erroribus separatos, frustrà vobis solis hoc nomen Ecclesiæ cum suis dotibus vendicare.* Hæc ille. Ex hoc Argumento argumentatur contra sui temporis hæreticos Marcionitas & Valentinianos, Tertullianus fortissimè & creberrimè in aureo illo libello de præscriptionibus aduersus hæreticos. Nempè quia in concertatione cum hæreticis in ipsarum Scripturarum examine, aut nullam aut incertam esse victoriam statuit, *Quærendum*, inquit, *ante omnia quibus competat fides ipsa, & cuius sint Scripturæ*, id est, qui & penes quos sit Ecclesia. Hoc vt ostendat, narrat de Apostolorum

Definitio eorū qui non sunt in Ecclesia.
Cap 4.

Cap. 10.

F

Lib. 2. cap 16.
Argumentatio Augustini.
Ibidē ca. 104
Abscondi non posse, certum signum Ecclesiæ

Lib. 2. contra Parmenianū.
Argumentatio Optati.

Argumentatio Tertulliani.

A stolorum prima prædicatione. *Illi*, inquit, *Ecclesias apud vnamquamque ciuitatum condiderunt, à quibus traducem fidei, & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc ipsæ Ecclesiæ deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum.* Hæc ille. Ecce tibi propagationem, sobolem, & traducem Ecclesiæ perpetuã, & per vnaquæque loca, tanquã veram Ecclesiæ formã. Addit paulò post, vt seipsum in Ecclesia esse ostendat. *Nos*, inquit, *communicamus cum Ecclesiis Apostolicis, quod nulla doctrina aduersa*, id est, hæresis *facit: Et hoc est testimonium veritatis.* Hæc ille. Vnde tam validum & inuictũ Argumentum sumi putat, vt addat. *Sed quoniã tam expedita probatio hæc est, vt si statim proferatur, nihil iam sit amplius retractandũ, locum interim demus aduersæ parti, acsi probatum non esset.* Hæc ille, docens hoc vnico argumento satis quidẽ conuinci omnes hæreticos; tamen magis elucidandæ veritatis causa, ad particulares Cõtrouersias descendere Catholicos. Sic cõtra Hermogenẽ sui tẽporis hæreticũ, idem Tertullianus. *Solemus*, inquit, *compendij gratia hæreticis de posteritate præscribere. Veritatis enim regula prior.* Valet autẽ hæc præscriptio, quia est omniũ temporum Catholica: noua autẽ, & certi tẽporis omnis hæresis. Sed pressius hanc vniuersalitatẽ locorũ & temporũ in libello de præscriptionibus vrget Tertullianus. *Quid*, inquit, *verisimile est, vt tot & tantæ Ecclesiæ in vnam fidem errauerint? Scilicet aliquos Marcionitas, & Valentinianos* (dic hodie Lutheranos & Caluinistas) *liberanda veritas expectabat? Interea perperã Euangelisabatur? tot millia milliũ perperam baptisata? tot opera fidei perperam ministrata? tot virtutes, tot charismata perperã operata? tot sa-*

B *cerdotia, tot ministeria perperã functa? tot denique Martyria perperam & in vacuũ?* Hæc ille, non ducentis post Christum annis elapsis. Quanto nunc fortius hoc argumentũ est, mille & quingentis annis antegressis? Nec aliter Diuus Hieronymus cõtra nouos sui tẽporis Origenistas disputat. *Cur*, inquit, *post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nesciuimus? vsque ad hunc diẽ sine ista doctrina mũdus Christianus fuit.* Hęc ille in Epist. ad Pãmachiũ & Oceanũ de error. Orig. Tomo 2. Similiter etiã contra Luciferianos disputat. *Poterã*, inquit, *omnes propositionũ tuarũ riuulos vno Ecclesiæ sole siccare: sed breuẽ tibi apertamq; animi mei sententiã proferã: In illa esse Ecclesia permanendũ, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diẽ hanc durat. Sicubi audieris eos qui dicuntur Christiani non à Christo, sed ab alio quoquam nuncupari, puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses, &c. scito non esse Ecclesiam Christi, sed Antichristi synagogã. Ex hoc enim ipso quòd postea instituti sunt, eos se esse indicãt, quos Apostolus futuros esse prænunciauit.* Hæc ille. In fine dialogi aduersus Luciferianos. Ad eundẽ modũ contra sui temporis Arrianos, Greg. Nazianz. argumentatur. *Si ante hos 30. annos fides incœpit, cùm quadringenti fere sunt anni ex quo manifestatus est Christus, certè & Euangeliũ nostrũ in tanto tẽpore fuit inane, inanis & fides nostra, & hi qui Testimoniũ præbuerunt, frustrà sunt testificati, frustrà præfuere populo præsules tales & tanti.* Hæc ille in Epistola ad Clidonium. Eiusdẽ generis argumento vtitur Hilarius. *Cogitemus*, inquit, *tot sacerdotes sanctos & iã quiescentes. Quid de nobis Dominus iudicabit, si nunc anathematizentur à nobis? Quid de nobis erit, qui rem eò deducimus,*

C *vt quia Episcopi illi non fuerunt, nec nos simus? Ordinati enim ab his sumus, & eorũ sumus sacerdotes.* Hæc ille in libro de Synodis aduersus Arrianos. Sic cõtra Luciferianos Hieronymus. *Episcopus iam in mũdo nullus est, nisi quos illa synodus Nicæna ordinauit.* Inualida hæc doctissimorũ horũ patrũ cõtra hęreticos argumenta fuissent, nisi perpetuitas ista atque duratio, certissima fuisset Ecclesiæ nota. Imò maximã in hoc genere vim esse, demonstrat Irenęi disputatio contra Valentinianos. Primũ enim, in inquisitione veritatis, iubet ab Ecclesia illã petere. *Etenim*, inquit, *si recõdita aliqua mysteria sciuissent Apostoli, quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant* (sic enim dixerũt hæretici) *his vel maximè traderent ea, quibus ipsas Ecclesias cõmittebant. Ab illis ergo petendã veritatẽ.* Illas autẽ Ecclesias vt inueniat, ad Episcoporũ successionẽ iubet recurrere. *Hac enim*, inquit, *ordinatione & successione Episcoporũ, ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, ad nos vsque peruenit, & est plenissima ostensio vnam & eandẽ fidem esse, quæ ab Apostolis vsque nunc sit confirmata.* Hæc ille. Vbi veram doctrinã apud illam Ecclesiam esse docet, quæ successionis perpetuitatẽ vsque nunc tenet. Contrà verò, à nouitate & ex abrupta ista successionis serie, hęresim probat. Probaturus enim Valentinianos & Marcionitas ad Ecclesiã non pertinere; *Neque enim*, inquit, *congregatio fuit apud eos, neque doctrina aliqua instituta. Ante Valentinum enim, non erant qui sunt à Valentino: neque ante Marcionem erant, qui sunt à Marcione.* Móxque tempora singulorum quibus docere cœperant, ostẽdens, idemq; addẽs de Cerdone & Menãdro Gnosticorũ patre, concludit. *Omnes hi multo posterius, medantibus iam Ecclesiæ temporibus,*

k

Communio Ecclesiarum Apostolicarum, testimonium veritatis.

Compendiosa exceptio, contra hæreticos.

In principio libri.

Argumentatio D. Hieronymi.

In qua Ecclesia sit permanendũ.

Argumentatio Gregorij Nazianzeni.

Argumentatio Hilarij.

Quo rem deducunt Protestantes.

Argumentatio S. Irenæi.

Lib. 3. cap. 3.

Successio Episcoporum ostendit veritatem.

Lib. eodem cap. 4.

insurrexerunt in suam Apostasiam. Hæc ille. Vides ergo vt inde hæresim probent tot patres, quia posteriùs & nuper exorta est, quia successione caret. Eodem sanè Spiritus sancti instinctu, diuus etiam Cyprianus à nouitate & posteritate probauit, ad Ecclesiam non pertinere sui temporis hæreticos Nouatianos. *Constat*, inquit, *eos cum corpore*

Argumentatio S. Cypriani.

Ecclesiæ non conuenire. Et vide, quomodo hoc probat. *Non enim*, inquit, *nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cùm hæreses & schismata postmodum nata sint, dum conuenticula sibi aduersa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt.* Hæc ille, in libro de simplicitate prælatorum, vel, de vnitate Ecclesiæ. Nempe quia vera Ecclesia perpetua est, nec intercidit vnquam; profectò quod nouum est, & posterius accessit; non ad Ecclesiam, sed ad hæresim pertinere conuincitur. Hoc argumenti genere creberrimè vtitur Diuus Augustinus. Nec aliũde magis hæreses describit, siue Cathecumenos & fideles doceat, siue Paganos ad fidem inuitet, seu denique hæreticos ab Ecclesiæ societate arceat. *Hæ-*

Argumẽtationes aliæ D. Augustini.

Lib. 1. cap. 5.

reses, inquit, *omnes de Ecclesia Catholica exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in radice sua.* De Symbolo ad Cathecumenos. Sic & alibi tam Ecclesiam quàm hæresim breui quasi periphrasi describens, his verbis Paganos quosdam Afros

Epist. 42.

Successiones Episcoporum.

alloquitur. *Videtis*, inquit, *multos præcisos à radice Christianæ societatis: quæ quidem societas, per sedes Apostolorum & successiones Episcoporum, certa per orbem propagatione diffunditur: hos autem præcisos de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arescentia sarmenta gloriari, quas hæreses & schismata nominamus.* Hæc ille. Vbi nota, quòd veram Ecclesiam describit à perpetua propagatione, & ab vniuersali per orbem diffusione; hæreses verò à præcisione & à

1. Ioan. 2.

separatione. Sic etiam Apostolus Ioannes hæreticos describit. *A nobis*, inquit, *exierunt, sed non erant ex nobis.* Quem locum tractans Augustinus, & euidenter ostensurus, qui erant suo tempore illi hæretici seu Antichristi, de quibus eodem in loco Ioannes loquitur, ipsenè cum cæteris Orthodoxis, an potius Donatistæ cum suis, sic ratiocinatur. *An* (inquit) *ipsi à nobis exierunt, an nos potius ab ipsis? Sed absit, vt nos ab ipsis.* Quo etiam

Communio hæreditatis Christi.

argumento hoc probat? *Tenemus*, inquit, *hæreditatem Christi, illi eam non tenent*: Et quare? Subiicit. *Non communicant orbi terrarum, non communicant vniuersitati redemptæ sanguine Domini. Securi sumus de vnitate hæreditatis. Quisquis huic hæreditati non communicat, foras exiit.* Hæc

Tract. 3. in Epist. Ioan.

ille. Neque aliunde apud se & suos esse Ecclesiam probat Optatus Milleuitanus Episcopus contra Donatistas toto libro 2. contra Parmenianum, quàm ex hac omnium gentium communione, & locorum vniuersitate. *Si apud vos Donatistas*, inquit, *est Ecclesia*

Alia Optati Argumentatio.

in vno angulo Africæ, apud nos in alia parte Africæ non erit. In Hispaniis, in Italia, in Gallia, vbi vos non estis, non erit. Móxque aliis plurimis Regionibus enumeratis, cócludit his ver-

Catholici Nominis proprietas.

bis; *Et per tot innumerabiles insulas, & cæteras prouincias, vbi vos non estis, non erit. Vbi ergo erit proprietas Catholici nominis, quòd sit rationabilis & vbique diffusa?* Deinde enumeratis variis Scripturis, quæ huiusmodi Ecclesiam describunt; *Ergo*, inquit, *probauimus eam esse Ecclesiam Catholicam, quæ sit toto terrarum orbe diffusa.* Hæc ille. Ad eundem modum Basilius.

Epist. 72.

Argumentatio S. Basilij.

State in fide: Ipsum orbem inspicite, & videte quàm modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat. Reliqua verò vniuersa Ecclesia, quæ ab orbis finibus vsque ad fines Euangelium recepit, sanam hanc & rectam doctrinam sectetur, à cuius communione, ve ne excidatis, petimus: &c. Vides vt firmissimè se argumentari sancti patres non dubitent; Tertullianus, Irenæus, Cyprianus, Hilari⁹, Hieronymus, Gregorius Nazianzenus, Optatus, Basilius, & omnium maximè Augustinus, dum vel apud se Ecclesiam esse, vel aduersarios in Ecclesia non esse demonstrare volunt. Illud enim partim ab vniuersitate & omnium gentium communione, partim à perpetuitate demonstrant: Quos patres sequuti Vincentius Lyrinensis & Thomas Vvaldensis, docent ex hac duplici locorum & temporum vniuersitate, tum verã Ecclesiam Catholicam inuenire, tum falsò dictas hæreticorum Ecclesias cognoscere, & deuitare. Hic in doctrinali fidei tomo 1. lib. 2. cap. 17. & 18. Ille in libello contra prophanas omnium hęresum nouitates. Ex quibus omnibus satis liquida fit huius duplicis notæ ac proprietatis, in vera Ecclesia inuenienda, veritas compertissima, & praxis manifestissima.

Propter easdem duas proprietates, locorum videlicet vniuersitatẽ, & temporum perpetuitatem, Ecclesia Christi vocatur vna.

CAPVT IIII.

Propter

A PROPTER has duas proprietates, seu duplicem vniuersalitatem locorum & temporum, dicitur in Symbolo Ecclesia Vna. Nempe quia illa est vera Ecclesia, quæ per vniuersum orbem diffusa est & Catholica; nec aliter tenetur ista omnium gentium communio, quam quia vna est per vniuersum orbem Christianum fides, & in vnitate fidei omnes communicant; profectò quia Catholica est, vna est, & propter vniuersitatem quam habet, tenet vnitatem. Quod quidem hac ratione ostenditur. In Scripturis Ecclesia Dei; *Regnum, Ciuitas, Domus, Familia, Ouile, Corpus*, vocatur. Hæc omnia si ampla esse debent, sine vnitate & concordia id esse non possunt. Nam quod de Regno, Ciuitate & domo dixit Christus; *Omne regnum in se diuisum desolabitur: & omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit*, idem quoque de Ouili, de Corpore, de Ecclesia verum est. Nisi ciuitas vni & eidem principi, familia seu domus vni & eidem Patrifamilias, Ouile totum vni Pastori, Corpus & eius membra singula vni capiti obediant, consistere nullum horum potest. Obedientia autem Ecclesiæ, est obsequium fidei. Idcirco Apostolus ostendens nos esse *vnum Corpus & vnum Spiritũ*, addit. *Sicut vocati sumus in vna spe vocationis nostræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Si ergo Ecclesia est corpus per vniuersum orbem diffusum, Ciuitas ampla, Domus magna, &c. esse autem hæc omnia absque vno Domino, & vna fide non potest, profectò quia vniuersa est, ideo vna est. Quod eleganter his verbis expressit Optatus. *Ecclesiæ*, inquit, *dotes*, id est, Ecclesias particulares, (nam *primam de dotibus* vocat *Cathedram Petri*, Ecclesiam Romanam:) *ita sibi connexas & indiuiduas esse constat, vt intelligatur vna ab altera separari non posse. Etenim numerantur in nomine, sub vno intellectu suo* (id est vnâ fide) *iunguntur in corpore, vt in manu digiti; quos interuallis singulis videmus esse distinctos. Vnde qui tenet vnũ, totos teneat necesse est, cùm vnusquisque à partibus separari nõ possit. Itaque non vnum solum, sed omnes propriè possidemus.* Hæc ille. Describit etiam hoc pulchrè Cyprianus, variis à rerum natura exemplis petitis. *Quomodo*, inquit, *solis multi radij, sed lumen vnum; & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice firmatum; Et cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen seruatur in origine: sic & Ecclesia, Domini luce perfusa, per orbem terrarum radios suos porrigit; vnum tamen lumen est, quod vbique diffunditur: Ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latiùs expandit; Vnum tamen caput est, & origo vna, & vna Mater fœcunditatis successibus copiosa.* Quibus verbis amplitudinem Ecclesiæ demonstrat vnitate colligatam; & sic colligatam, vt hæc vnitas si abesset, non vnum corpus, aut vna Ecclesia multarum gentium, sed variæ & distinctæ Ecclesiæ nominarentur; vóxque illa locũ haberet. *Ecce hìc est Christus, ecce illic.* Hac sanè de causa non à loco aliquo nomen accepit Ecclesia, vt vel Hierosolymitana, vel Corinthiaca diceretur. Sed etsi interdum à loco denominetur, additur tamen Dei aut Christi, vt ad Corinthios. *Ecclesia Dei quæ est Corinthi.* In quæ verba Chrysostomus; *Ecclesiam*, inquit, *Dei appellat, vt ostendat in vnum eã redigi oportere. Nam si Dei est, vna est; non Corinthi solùm, sed vniuersi orbis Ecclesia. Nomen enim Ecclesiæ non separationem, sed vnitatem & collectionem significat.* Hæc ille. Propterea quoque dixisse postea Apostolum dicit; *Cum omnibus qui inuocant nomẽ Domini, in omni loco ipsorũ & nostro; vt ostenderet, in vniuerso orbe, vnam oportere esse Ecclesiã, quanquã locis diuisam pluribus. Deus enim eam coniungit, qui omnibus est communis.* Hęc ille. Vides igitur, vt ex cõmunione & collectione omnium gentium in vnam fidem, vnitatem Ecclesiæ ostendat.

Rursum propter perpetuitatẽ adeò vna est Ecclesia, vt maxima vnitatis ratio ex illa dependeat. Cùm enim dupliciter aliquid vnum esse possit; vel in esse & re permanente, vt corpus & omne totum continuum; vel in fieri & re successiua, vt dies, annus, flumen, ciuitas, quæ successione & continuatione vnũ sunt; Ecclesia sicuti propter suã vniuersitatẽ locorum & hominũ, id est, propter omniũ gẽtium fideliũ cõmunionem vna est, vt corpus, vt arbor, vt regnum, vt ouile, vt totum quiddam existens & permanens; ita propter suam perpetuitatem & continuationem vna est vt dies, vt annus, vt flumen, & similia. Hæc enim omnia vnum sunt, quia vnam originẽ habuerunt, vna & interrupta successione fluxerunt, & in ipso fluxu prioris cũ posteriore perpetuã similitudinem retinent. Neque enim (verbi gratia) flumen vnũ erit, quod diuersas origines habuit, posteaq; coaluit, sed duorũ fluminũ erit cõcursus. Nec eodẽ nomine cẽsebitur, si postea vel fluere desistat & in stagnũ desinere, vel aliis se aquis immisceat, vt cũ flu-

Matt. 12. & 3. 1. Timo. 3. Matth. 24. Ioan. 10. Rom. 12. 1. Cor. 12. Matth. 12.

Ephes. 4.

Optatus li. 2. cont. Parme.

Cyp. in libel. de Simplicitate Prælatorum, siue de vnitate Eccl.

Matth. 24.

Ecclesia non accipit nomen à certo aliquo loco.

1. & 2. Epist. cap 1. Homel. 1. in prim ad Cor.

Nomen Ecclesiæ collectionem in vnum significat.

Ex Perpetuitate Ecclesiæ vnitatis ratio dependet.

Ecclesia vna est in esse & in fieri.

1. *Ecclesia origine vna.* Luc 24. 2. *Continuatione vna.* Act. 1. Matth. 28. 3. *Fidei stabilitate vna.* Ioan. 14. Gal. 1.

mina in mare decurrũt. Sic Ecclesia ideo cõtinuatione vna est, primùm quia vnica ei origo fuit illa Ecclesia Spiritu sancto perfusa in die Pentecostes: de qua origine Saluator dixit. *Incipientibus ab Hierusalem*. Deinde quia ab illa origine, sic per omnes gentes *vsque ad vltimum terræ* (vt Saluator prædixit) propagata est, vt ab eo tempore, nunquam fluere & crescere desierit, iuxta Christi promissum. *Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi*. Postremò, quia in hoc toto fluxu & continuatione, sibi semper similis fuerit, videlicet; *eodem Dei Spiritu in æternum edocta*, eadem fide, & religione à maioribus accepta, ad posteros per manus tradita, & deinceps semper tradenda. Hæc est Ecclesiæ perpetuitas, & propterea vnitas. Hinc Cyprianus in verbis modò allegatis apertissimè Ecclesiam, propter primi generis vnitatem, *lumini Solari, & arbori* comparauit, quæ in esse & re permanenti vna sunt. Propter huius posterioris generis vnitatem, *flumini* comparauit, *cuius origo est vna, sed fœcunditatu successibus copiosa.* Sic ex aduerso, hæreses vocat Athanasius *decumanos fluctus, qui subinde varys doctrinæ ventis agitati, in sese tandem reuoluti, despumantes euanescunt: Ipsa interim Ecclesia constanter & solide gubernaculum tenente rectæ & piæ fidei, in Cymba Apostolica*. Hæc ille. Ex hac sanè perpetuitate eiusdem doctrinæ, vnitatem fidei probans Sanctus Basilius ait; *Si alias licet, atque alias fidei confessiones scribere & pro temporum varietate mutare, falsa est sententia eius qui dixit. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma*. Hæc ille. Est ergo Ecclesia, quia perpetua & semper sibi similis, ideo vna.

Hæreses decumani fluctus. Athanasius in fine Sermonis contra omnes hæreses.

Basilius Epistol. 73.

Vocatur Ecclesia propter easdem etiam duas proprietates, Apostolica.

CAPVT V.

Quare in Symbolo Ecclesia dicitur Apostolica. Rom. 10.

ECCLESIA propter suam perpetuitatem & generalitatem, verò Apostolica est. Nempe non aliam magis ob causam in Symbolo dicitur Ecclesia Apostolica, quàm quia ab Apostolis per omnes terras propagata est: (Iuxta illud; *In omnem terram exiuit sonus eorum.*) & quia Apostolica prædicatio cæteris Ecclesiis communicata, perpetua successione in Ecclesia cõseruata est. Sic ex hoc loco antiquissimi patres contra sui temporis hæreticos præscripserunt. *Apostoli*, inquit Tertullianus, *apud vnamquanque ciuitatem, Ecclesias condiderunt*; vel per se scilicet, vel per alios: vt Apostolus Paulus Tito mandauit, *vt constitueret per ciuitates Præsbyteros. Ab his autem ciuitatibus, seu Ecclesiis ab Apostolis constitutu, traducem fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur, vt Ecclesiæ fiant. Ac per hoc, & ipsæ Apostolicæ deputabuntur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne enim genus ad originem suam censeri debet. Erunt itaque tot & tantæ Ecclesiæ, vna illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum omnes vnam probant vnitatem*. Hæc ille. Propter hanc causam, prouocat ibidem sui temporis hæreticos, vt si ad Ecclesiam pertineant, perpetuitatem suam ab Apostolis vsque deductam ostendant. *Edant*, inquit, *origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentes, vt primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerint, Authorem habuerit & Antecessorem. Hoc enim modo, Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt*. Hæc ille. Móxque de Smyrnæorum & Romanorum Ecclesia, quarum illa ad Ioannem, hæc ad Petrum originem suam refert, exemplum subiiciens. *Confingant*, inquit, *tale aliquid hæretici. Sed etsi confinxerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolis comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronunciabit, neque Apostoli alicuius authoris esse, nec Apostolici viri*. Hæc ille. Pari ratione & Irenæus contra hæreticos disputat. *Habemus*, inquit, *enumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt*: &c. *Sed quoniam valde longum esset omnium Ecclesiarum enumerare successiones; maximæ, & antiquissimæ, & ab omnibus cognitæ, Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ fidem, per successiones Episcoporum ad nos vsque peruenientem, indicamus*: Móxque omnes Romanos Episcopos, à Petro vsque ad Eleutherium tunc Romæ sedentẽ enumerat, & hãc vocat *Plenissimã veræ Ecclesiæ ostensionem*, seu demonstrationem. Similiter & alibi. *Agnitio*, inquit, *vera, est Apostolorum doctrina, & antiquus Ecclesiæ status in vniuerso mundo, & charactere corporis Christi, secundum successiones Episcoporũ, quibus illi eam*, quæ

Tertullianus in libello de præscriptionibus. Tit. 1.

Origo & successio probat Ecclesiam Apostolicam.

Irenæus li. 3. cap 3. *Successionis ordo.*

A *quæ in vnoquoque loco est, Ecclesiã tradiderunt, quæ peruenit vsque ad nos custodita, &c.* Eodẽ argumento vtitur contra Donatistas Optatus. *Vestræ,* inquit, *cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vendicare:* Enumerauerat enim eodem in loco Romanos Episcopos, à Petro vsque ad Siricium sui temporis Papam, *qui,* inquit, *noster est socius, & cum quo nobis totus orbis commercio formatarum* (id est, literarum testimonialium vt hodie vocantur) *in vna communionis societate concordat.* Hæc ille. Nec aliter post hunc Augustinus contra eosdem Donatistas disputat, vt eos in Ecclesiæ sinum recolligat. Sic enim scribit, in Psal. contra partem Donati principio Tom. 7. *Venite fratres, si vultis, vt inseramini in vite: dolor est, cùm vos videmus ita præcisos iacere.* Rationem autem qua inserantur volens ostendere, subiungit. *Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri sede, & in illo patrum ordine quis cui successit videte.* Hæc ille. Et quod hic facere Donatistas suadet, facit ipse alibi contra Donatistas disputans: enumerans enim Romanos Episcopos à Sancto Petro vsque ad Anastasium, tunc Romanum Pontificem: *In hoc,* inquit, *ordine successionis, nullus Donatista Episcopus inuenitur.* Sic & Epiphanius contra Manichæos omnium Hierosolymitanorum Episcoporum seriem & successionem producit. Et contra Carpocratianos, Romanorum Pontificum successionem profert: móxque rationẽ subiicit. *Et nequis miretur quòd singula ita exactè recensemus: Per hos enim semper id quod manifestum est in fide, ostenditur.* Sic autem hi doctissimi Patres contra hæreticos disputarunt, vt suam Ecclesiam inde Apostolicam esse ostenderent, quia Ecclesiis ab Apostolis B fundatis communicarent. Quam sane ob causam, cùm alibi Petilianum Donatistam schismaticum esse, inde probare vellet Augustinus, quòd non communicaret cum omnibus gentibus, addidit, *nec illis Ecclesiis Apostolico labore fundatis.* Hinc etiam in libro de vnitate Ecclesiæ. *Vos,* inquit, *Donatistæ, solas Apostoli Epistolas ad Romanos, ad Corinthios & Ephesios in lectione retinetis: Nos autem & Epistolas illas in lectione ac fide, & Ecclesias ipsas in communione retinemus.* Hæc ille. In eandem sententiam scribit Optatus. *Vt quid,* inquit, *audetis Epistolas ad Corinthios scriptas legere, qui Corinthiis communicare noluistis? Vt quid ad Galatas, ad Thessalonicenses scripta recitatis, in quorum communione non estis? Cùm hæc omnia ita esse constet, intelligite vos ab Ecclesia Sancta esse conscisos & nos non esse pollutos.* Ergo inde Apostolica censetur Ecclesia, quia communicat Ecclesiis Apostolico labore per vniuersum orbem fundatis, & in fide Apostolica perpetua successione persistentibus. Idem vrget Augustinus contra Cresconium Donatistam lib. 3. cap. 35.

Lib. 4. ca. 63.

Optatus li. 2. contra Parm.

Augustinus successionis ordinẽ vrget.

Epist. 165.

Hæresi 66.

Hæres. 27.

Lib. 2. cap. 16. cont. Petilia.

De vnit. Eccl. cap. 10. Optat. lib. 6.

Apostolica Ecclesia quæ dicenda.

Veræ Ecclesiæ iuxta statum noui Testamenti definitio plenissima, & data definitionis defensio.

CAPVT VI.

C SATIS iam supérque in Ecclesiæ notis ac proprietatibus inuestigãdis, laboratum videri potest, vt quæ tandem & penes quos illa sit, certò & euidenter concludatur. Nam primùm quidem, aduersariorum errores & opiniones vanas circa veræ Ecclesiæ notionem ita confutauimus, vt nec ex solis bonis, aut perfectis, aut denique prædestinatis, eam consistere; nec societatem aliquam esse Christianorum hominum, vel obscuram & latentem; vel paucorum & raram; vel denique interruptam & subinde emergentem, quasíque semper cum tenebris reluctantem; sed contrà, societatem illam esse claram, & visibilem, per omnes gentes diffusam & crescentem; stabilem quoque & perpetuam ostenderimus. Notas quoque fallaces & vanas quibus veram Ecclesiam describere & demonstrare conati sunt, obiter euertimus. Postremò, vt euersis primis erroribus, quare Sancta Ecclesia diceretur, ostendimus; ita posterioribus his commentis sublatis, fraudibus aduersariorum vbique detectis, cauillationibus repressis, argumentis confutatis, veræque Ecclesiæ visibili claritate, illustri amplitudine, certa perpetuitate demonstrata; ex eisdem proprietatibus, vocari & esse veram Christi Ecclesiam, vnam, Catholicã, Apostolicam: denique quanti has notas certa ratio valere doceat, totáque Antiquitas semper fecerit, demonstrauimus. Quibus sanè omnibus ita explicatis, & confirmatis, vera & quidem ni fallor, plenissima veræ Ecclesiæ definitio, seu potius descriptio, hæc statui potest.

Recapitulatio præcedentis disputationis.

1. 2. 3. 4. 5.

Lib 1. cap. 11.

6. 7.

Plenissima Ecclesiæ definitio, seu descriptio.

" Ecclesia Christi secundum statum noui Testamenti, est multitudo colle- D
" cta fidelium omnium Christi nomen profitentium, incipiens à Hierusalem,
" indéque per vniuersum mundum visibiliter dispersa; crescens per omnes
" gentes; successione & pastorum & populorum perpetua; semper illustris
" & manifesta; mixta bonis & malis, electis & reprobis; fide & sacramentis
" sancta; communione totius vna; origine & successione Apostolica; ampli-
" tudine & perpetuitate Catholica; fidei propagatione & conseruatione fir-
" ma; vsque ad finem seculi duratura.

Verbosior hæc paulò definitio videri fortasse cuiquam potest. Sed is expēdat oportet, primùm dialectico more strictam & formalem Ecclesiæ definitionem hic à nobis non quæri, quæ ex solo genere & essentiali differētia constet, sed omnes eius proprietates & notas, hic cótineri propter Controuersiæ & aduersariæ litis quæstiones; vt potiùs quo modo certè nobis innotescat, quàm quid & quę eius natura sit definiatur: Deinde ipsam Ecclesiam huiusmodi quid non esse, vt paucis definiri queat, etsi sola eius natura quæreretur, absque remotione falsi nominis Ecclesiarum; quod hîc potissimum spectatur. Aliud enim est collectum aliquid & compositum definire, aliud simplex & absolutum. Sed quod ad rem ipsam attinet, singulas huius definitionis partes in vera Ecclesia desiderari, & ei proprias esse, vt nec in aliam aliquam collectam multitudinem quæ vera Christi Ecclesia non sit, illæ competere possint, nec quæ illis careat, pro Ecclesia censeri debeat, ex superiori tota disputatione probatū & demonstratum est. Vnum adhuc forte addi definitioni possit, de huius multitudinis vicario Capite, Petri successore, ne Corpus absque Capite definitum videatur. Sed quia ratione tantùm non re distinguitur à capite totum corpus, estq; ipsius corporis membrum, præcipuum quidem, membrum tamen, propterea definiendo corpus, de Capite nihil diximus. Veruntamen & huius Capitis in proxima Controuersia, validissima afferetur & lucidissima (fauente Deo) demonstratio. E

Lib. 6.

Vt autem definitionis datæ ratio & congruitas nonnihil elucescat, & de proprietatum quas collegimus necessitate magis constet, (nam de veritate rerum ipsarum quę in definitione ponuntur, satis disputatum est,) pauca ea de re subiiciemus. Itaque quod ad proprietates à nobis collectas, & tanto studio confirmatas attinet, vt inde Ecclesiam describeremus; Prima & potissima causa est, quia per tales proprietates eam nobis Sacra Scriptura describit, atque huiusmodi societatem ac Corpus, Christianam Ecclesiam fore creberrimis testimoniis affirmauit, vt non occulta sed conspicua & illustris, non paucitas sed multitudo & in omnium gentium communione posita, denique nō interrupta sed perpetua esset, ad finem vsque seculi fidelium & pastorum successio. Si aliter eam nobis Scripturæ descripsissent, & aliter de eius natura censeremus. Non enim quia hæ proprietates nobis sunt commodæ, nec simpliciter quia tale corpus hactenus Christianorum Ecclesia de facto fuit, sed quia spiritus sanctus eam taliter & in Scripturis fore promisit, & postea de facto huc vsque exhibuit, propterea taliter eam describimus, & tali Ecclesiæ humiliter adhæremus. Et hoc est quod sapienter Augustinus contra Donatistas scripsit. *Vtrum ipsi teneant Ecclesiam, non nisi diuinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere quod in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quam tenemus commendauit Mileuitanus Optatus, vel Mediolanensis Ambrosius, vel alij innumerabiles nostræ communionis Episcopi, aut quia nostrorum collegarum Concilijs ipsa prædicata est, aut quia per totum orbem nostra frequentatur communio*; (scilicet quia de facto hactenus talis extitit) *sed quia* (vt per totum illum librum copiosè demonstrat) *talem Ecclesiam commendant Scripturæ diuinæ, in lege, psalmis, prophetis, & Euangelio, quæ per orbem terrarum diffunderetur, & cresceret vsque ad messem, hoc est, vsque ad finem seculi.* Hæc ille. Eandem rationem eiusdem libri cap. 3. adfert, vt est à nobis antea commemoratum.

1. Ratio.

Talis Ecclesia definitur, qualis in Scripturis futura describitur. F

De vnit. Ecclesiæ, cap. 16

Li. 1. in prooemio.

2. Ratio.

Deinde hoc ipsum Ecclesiæ naturæ & rationi maximè conueniebat. Etsi enim esse visibilem, esse huiusmodi quę crescet per omnes gentes, esse perpetuam Ecclesiam, non videntur quicquam ad religionem ipsam qua Deus ab Ecclesia colitur pertinere; sed conditiones & qualitates videantur politicæ potiùs quàm Sacræ, & humanæ

magis

A magis quàm diuinæ; tamen ad Ecclesiæ veræ naturam inuestigandam, sunt profectò conuenientissimæ planéque necessariæ. Nam aliud est quærere, quid constituit religionem ipsam, cultum Dei, aut fidem, siue hominem fidelem in quo illa sunt; aliud, quid constituat totam fidelium societatem quæ Ecclesia dicitur. Religio enim certè, cultus Dei, fides, & similia, quum sint virtutes sacræ, ex ea actione, obiecto, fine cognoscuntur, & describuntur, quæ ad ipsarum virtutum naturam pertinent; puta credere in Deum vt oportet, & colere vt oportet. Sic etiam & fidelis ex iis describi debet, quæ propriè fidelem constituunt; qualia sunt, recta fides, sana doctrina, charitas, deuotio, pietas & his affinia. At verò Ecclesia, quum sit collecta fidelium multitudo, ex iis cognoscitur & definiri debet, quæ tali collectæ multitudini, quatenus tali, sunt propria. Itaque sicut fides à perfidia, & fidelis ab infideli, religio quoque à superstitione, rectissimè dignoscuntur per sanam doctrinam, per rectum Sacramẽtorũ vsum, per verbum Dei agnitũ, prædicatum, & obseruatum, (hæc enim illis intrinseca sunt) sic Ecclesia à falsis conuenticulis dignoscitur per ea, quæ fidelium multitudini legitimè congregatæ, atque eo quo oportet modo collectæ conueniunt, quæque illi vt tali multitudini sunt propria. Cuius sane distinctionis vel ignorantiæ, vel neglectio in causa fuit, vt Protestantes Notas suprà citatas veræ Ecclesiæ stultè admodum affingerent. Huiusmodi autem sunt Vniuersalitas locorum, siue propagatio per omnes gentes, perpetuitas & continua successio, vtraque etiã clara & illustris. Conuen-

Ecclesia per ea quæ collectæ multitudini sunt propria definienda.

B ticula enim econtrà, sunt paucorum & hominum, & temporum, & locorum; sunt rara, sunt obscura, sunt scopæ dissolutæ; sunt hic & illic, in deserto, in penetralibus, in partibus, in sarmentis præcisis; neque hoc fortuitò aut per accidens in illis reperitur; sed planè vt ita se haberent, diuina prouidentia propter grauissimas causas superius citatas disposuit, volens videlicet veram Ecclesiam, Corpus & sponsam filij sui redemptoris nostri huiusmodi claris, perspicuis, & illustribus notis ac signis, ab adultera & fornicaria, à schismatica & hæretica turba discerni, atque distermінari.

Falsa Ecclesia Conuenticula qualia.

Lib. 2. cap. 6. & 7.

Rursum Ecclesia quum sit Corpus, non membrum; per ea cognoscitur quæ corpori, vt tali conueniunt, non quæ membris vt talibus competunt. Itaque alia debet esse descriptio Ecclesiæ omnium fidelium, alia ipsius fidelis. Ex quo fit, vt Ecclesia definita tanquam Corpus, per illa corporis propria definiatur, Visibilitatem, multitudinem, perpetuitatem; quia Ecclesia corpus est visibile, crescẽs per omnes gentes, & perpetua successione perdurans, quasíque his tribus dimensionibus constans. Longitudo enim & latitudo huius corporis in ipsa amplissima eius multitudine longè latéque diffusa conspicitur. Crassities & robur in ipsa eius firmitate & duratione apparet. Quòd si dicas, nihilominus Ecclesiam quoque, vt corpus est, & multitudo collecta, quia non nisi in fide & vera religione colligitur, (nã alioqui & sectę Mahometanę magna est & ingens collecta multitudo, longa quoque & multorũ annorum successio) debuisse propterea per ipsam veræ fidei doctrinã, & veræ Religionis vsum describi, & à falsis Ecclesiis internosci, ad hoc dupliciter respondemus. Primùm, conceditur sanè internosci posse veram Ecclesiam à falsa per veram doctrinam in qua colligitur, & qua nunquam carere potest: sed non id cuiuis obuium & expeditum esse, paucorum hoc & non nisi perfectorum atque spiritualium, id est Ecclesię Magistrorum esse, litigandi semper & rixandi materiam ex tali discrimine relinqui. Quæritur autem hic talis Ecclesiæ descriptio seu definitio, quæ eam omnibus nõ solùm sapientibus & eruditis, sed etiam rudibus ipsis & imperitis fidelibus, imò infideli quoque ipsi conspicuam reddat, cognitúque facilem. Idque ob hanc causam, quia omnibus est necessaria Ecclesiæ cognitio, rudibus ipsis & infidelibus: his, vt ad Ecclesiæ fidem accedere, illis vt in Ecclesiæ fide contineri possint. Quemadmodum ergo discernũt hominem à bruto, paruuli quidem & infantes per externa tantum lineamenta corporis; & figuram hominis; (quia iudicium eorum non excedit sensum,) adulti verò & rationis vsum habentes, indocti tamen & rudes, per operationes vitæ & functiones propriè humanas; vt loqui, more humano ambulare, & similia; sapientes autem & prudentes, quorum iudicium altius penetrat, per animi prudentiam aliásque dotes homini adhuc magis excellenter proprias; sic Ecclesia Christi à sapientibus quidem cognoscitur per sanam doctrinam, & rectum sacramentorum vsum: ab imperitis autem fidelibus, qui de doctrina ipsa in suis causis principiis & mediis considerata iu-

3. Ratio.

Obiectionis Romotio.

C

Ecclesia sic debet describi, vt ab omnibus cognoscatur.

Simile.

dicare non possunt, & ab ipsis quoque infidelibus, quæ parum aut nihil de Ecclesiæ doctrina norunt; per externam faciem & multitudinem populorum credentium & Pastorum. Debet autem Ecclesia cognosci, non solùm à peritis sed etiam ab imperitis, ideóque sic definiri, vt ab vtrisque cognosci queat. Deinde, colligitur sanè Ecclesia in vera fide ac religione, neque ea carere potest; sed Ecclesia vt Corpus non per ipsam religionem aut fidem subsistit proximè, aut conseruatur immediatè (licet in vnoquoque Ecclesiæ membro hoc verum sit) sed subsistit, conseruatur, & operatur per huius corporis capita Pastores, Doctores, & Magistros. Per quos sanè Pastores legitimè missos, tum à schismaticorum & hæreticorum factionibus, tum etiam multo magis à secta Mahometana, (cuius successionem, durationem & amplitudinem Protestantes hodie quasi quiddam Catholicæ simile obiiciunt) aut alia quacunque infidelium Multitudine, quantumcunque numerosa & annosa, facillimè discernitur. Nam vt in persona Capitis Christi nomen, sic in forma Corporis, Pastorum & Magistrorum à Christo datorum legitima & ordinaria successio, veram Christianorum Ecclesiam à quacunque infidelium, paganorum, aut quarumcunque sectarum societate & multitudine, longè latéque discernit. Quanquam sanè hoc in loco id solum discrimen & eas differentias quærimus, quibus à Christianorum hæreticis & schismaticis vera Christi Ecclesia dignosci queat.

Ecclesia vt corpus subsistit immediatè per Pastores, non per ipsam fidem.

Ex hac quoque consideratione, elucescit ad alteram definitionis partem, quæ à successione Episcoporum & Pastorum desumpta est, elucidandam, & quòd conueniens ac idonea ad rem præsentem sit demonstrandam, euidens ratio. Nam per quæ subsistit aliquid, conseruatur, operatur; per ea commodissimè dignoscitur. Sic enim corpus quidem viuens per vitæ principium in eo agens, sensibile per sensus operationem, totus homo per rationis vsum dignoscitur & deprehenditur. Quia ergo subsistit Ecclesia per *Pastores, Magistros, & Præpositos* suos legitimè vocatos & ordinatos (hæc autem vocatio & Ordinatio legitima non fit nisi per legitimam successionem, vt suo postea loco demonstrabitur) fit vt per successionem veram atque legitimam Episcoporum atque pastorum, dignoscatur vera Ecclesia. Rursum quia conseruatur Ecclesia per vnitatem Spiritus & animorum consensum in religione stabilem (hinc enim fit vnum corpus, & in perpetuo fieri conseruatur) sanè per consensum totius orbis Christiani, seu communionem omnium gentium in vna fide collectam, vera Ecclesia dignoscitur. At verò quia consensus iste & vnitas fidei, quæ est vitale principiū propagandæ & conseruandæ Ecclesiæ, & quicquid præterea per Ecclesiam Deus operatur ad salutem nostram, siue docendo & prædicando fidem, siue administrando sacramenta, siue formandis moribus leges imponendo, siue Scripturas Sacras exponendo, siue ipsas Scripturas Sacras nobis commendando, seu alia denique quacunque in re *ad ædificationem Ecclesiæ & consummationem Sanctorum* pertinente; quia inquam hoc totum nec per quemuis fidelē, nec per totum Ecclesiæ cœtum, sed per Pastores & Magistros Ecclesiæ facit (vt suo loco ostendetur) profectò per ipsos Ecclesiæ præpositos, & eorum certam successionem, intelligetur vbi & penes quos fuerit Ecclesia: quemadmodum sanè ibi est Senatus, vbi agit Princeps; vel Regnum, vbi Regum successio obtinet; vel omnis denique Multitudo, quæ quidem ordinata est, vbi Caput conspicitur.

4. Ratio. *Ephes. 4. Hebr. 13.* *Lib. 5. cap. 7.* *Ephes. 4.* *Lib. 5. cap. 5. & seq.*

Postremò, Ecclesia quum à nobis in Symbolo fidei credenda præscribitur non aliis epithetis, quasi notis ac characteribus propriis exprimitur, quàm vt Catholica, & Sancta; vt Apostoli eam vocarunt; posteáque Apostolica, & vna, vt in Conciliis Sacris Nicæno & Constantinopolitano primis nuncupata est, diceretur. Vocata est autem Sancta quia non nisi fidelium est societas, quasi nomine proprio: Sed addita est Catholica, vt cognomen, quo inter ipsos sanctos, hoc est, fideles seu Christianos dictos, discrimen certum haberetur. Huic etiam cognomini maioris lucis & distinctionis causa, adiectus porro est Apostolicæ & vnius titulus. Iam verò in superioribus ostensum est, has tres notas & characteres Ecclesiæ Christianæ, Catholicam, Apostolicam, vnam, non nisi propter tres illas proprietates ex Scripturis à nobis collectas, Multitudinem videlicet per omnes gentes diffusam, Perpetuitatem nūquam intermissam, vtramque etiam conspicuam, & illustrem, ipsi Ecclesiæ attributas & appropriatas fuisse. Rectissimè ergo ex illis proprietatibus, vera Ecclesiæ veræ definitio

5. Ratio. *Cap. 2. 3. 4. 5.*

A definitio & natura,(qua scilicet à falsò dictis Ecclesiis omnibus clarè & liquido discerneretur) inuestigari atque constitui debuit: sicuti & antea obiter præstituendo monuimus. Atque hæc quidem datæ definitionis rationes & causas breuiter,sed efficaciter satis complecti videntur.

Demonstratio, quòd Protestantum multitudo ad veram Christi Ecclesiam nullo modo pertinere potest. Et primùm, quia non communicant omnibus gentibus.

CAPUT VII.

HIs ergo ita in genere hactenus de Ecclesia disputatis, eáque semel definita, & in suis notis ac proprietatibus certissimè descripta, à thesi ad hypothesim transeamus,& (quod totius disputationis huius nostræ finis ac scopus erat)id concludamus,aduersarios ad Ecclesiam nullo modo posse pertinere; nos verò singulari Dei beneficio in illa societate esse, quæ vera & sola Christi Ecclesia est. Priùs autem de priori parte, de altera posteriùs dicemus. Dico er-B go,multitudinem & cœtum Protestantum, qui se hodie Euangelicos dicunt, & qui ab Ecclesia Romana recesserunt, veram Dei & Christi Ecclesiam esse non posse. Probatur autem hæc assertio nostra variis modis & argumentis; ídque,ni fallor,luculentissimè & inuictè.

Prima probatio erit, quia non communicat omnibus gentibus, Christi nomen & fidem etiam hodie profitentibus. Aduersatur enim & execratur non Romanæ tãtum vrbis aut diœcesis,sed & omnes Italiæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corsicæ,Galliæ,Hispaniarum, Germaniæ, vtriusque superioris & inferioris (quas duas cùm dico, multas & magnas gentes dico:) Heluetiæ, Poloniæ, Hungariæ, Illyrici seu Pannoniæ, Bohemiæ, Lusitaniæ,Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, vtriusque Indiæ, Orientalis per Lusitanos, & Occidentalis seu potius Noui orbis per Hispanos, recenti patrum nostrorum, & nostra memoria à paganismo ad Christi fidem conuersæ, Armeniæ, Æthiopiæ,cæterarúmque gentium (neque enim omnes à me recenseri possunt) Ecclesias frequentissimas & populos amplissimos,vni Romanæ Ecclesiæ in fide ac religione vnitos. Itaque non habetur eorum communio, vbicunque Christi nomen prædicatur; sed certis tantùm in locis,vt in quarundam quidem ex his gentibus certis ciuitatibus, Comitatibus, ducatibus; in plærisque verò harum gentium non omninò, vt in tota Italia,in tota Hispania,tota Lusitania,tota Sabaudia,tota Sicilia,Sardinia, C Corsica,Pannonia,in multis ipsius Germaniç celeberrimis prouinciis, vt in tota Bauaria,tota Carinthia & Tirolensi Comitatu,aliísque variis dominiis, denique in tota Græcia, tota Armenia & Æthiopia,tota India Oriẽtali, & toto nouo orbe,qui varia & amplissima Regna (quæ vniuersam planè Europam magnitudine & amplitudine lõgè superant) cõplectitur.Etsi enim in multis Germaniæ partibus,in Anglia & Scotia penè dominentur: in Gallia,Polonia, & Heluetia valdè grassentur; tamen & in illis ipsis locis, frequens & ampla, illustris & conspicua est Catholicorum communio Ecclesiæ Romanæ vnita. In plurimis verò locis est Catholica,vbi non sunt Protestãtes:imò multę gentes sunt, ad quas adhuc nec fama Protestantum peruenit. Hoc argumento, vt suprà vidimus, probat S. Augustinus, Petilianum esse schismaticum; & postea Donatistas vniuersos non esse Ecclesiam. Imò omnes hæreticos hinc conuinci, quòd extra veram sunt Ecclesiam, pluribus in locis demonstrauit; vt supra ostensum à nobis est,ex lib. de vnitate Ecclesiæ & de Pastoribus. Quibus adde,si placet, breuem sed egregiam eiusdem doctissimi Patris disputationem epist.161.Enumeratis enim variis totius orbis Ecclesiis (sicuti iam à nobis factum est) *his omnibus*, inquit, *Ecclesiis nos communicare manifestum est, sicut manifestum est vos illis Ecclesiis non communicare. Ecclesia enim Catholica est etiam in Africa: pars autem vestra quæ Donati dicitur, non in omnibus illis locis.* Hæc ille. Vel hac ergo sola ratione,(nisi fortè iam naturam & speciem suam Ecclesia mutauerit, aut vanum hoc argumentandi genus toties ab Augu-

[Margin notes: 1. Probatio. — *Communione Christiani orbis carent Protestantes.* — Lib.2.cap.16. cont.eũdem. — Libr.eodem. cap.104. — Lib. de vnit. Eccles. cap 3. & 4. — Lib.de Pastoribus cap. 8. — Augu. Epist. 161.]

ftino,& aliis patribus vſurpatum videatur,) euidenter probatum fuerit, Proteſtantum cœtum & multitudinem ad Eccleſiam Chriſti pertinere non poſſe. D

2. Probatio.

Sed altera quæ ſequitur firmior probatio erit, non ex humanis coniecturis, ſed ex diuinis documentis deſumpta. Quanuis enim inuenirentur hodie Proteſtantes in omnibus Chriſtiani orbis partibus; nec minus in vtriuſque Indiæ ampliſſimis regionibus, Armenia, Æthiopia, Hiſpaniis, Italia, Luſitania, aliiſque his adiacentibus Inſulis & regnis nunc graſſarentur, quàm in Germania, Gallia, Anglia, graſſantur; nec ſic tamen Eccleſiam Dei Catholicam & veram conſtituerent; idque propterea, quia cum harum gentium Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Scotiæ, aut aliarum quarumcunque in quibus nunc ſunt, Chriſtianis fidelibus, quotquot ante hæc tempora fuerunt non communicant, ſed locorum, ciuitatum, & regionum in quibus nũc agunt, (ſicuti & aliarum gentium omnium) maiores omnes adeóque ipſos ſingularum gentium Apoſtolos, vt in Germania S. Bonifacium, in Phriſia, Vvillebrordum, in Hollandia Suibertum, in Anglia Auguſtinum, alióſque alibi, idololatriæ, ignorantiæ, ſuperſtitionum, & meri Antichriſtianiſmi nomine condemnant. Cuius rei argumentum euidentiſſimum eſt, quòd ſuperiorum ætatum omnium, Paſtores, Doctores, Epiſcopos, Synodos omnes ſeu Concilia primùm à trecentis, poſtea à mille annis, demum vſque ad ipſos Apoſtolorum proximos ſucceſſores, damnant: atque repudiant pro teſtibus veritatis, ſicuti ex eorum verbis antea audiuimus. Quibus etiam maioris adhuc lucis cauſa addemus vnius Ioannis Vvigandi verba, hominis Stoicè Lutherani, & Centuriaſtæ Magdeburgenſis, qui in libro cui titulum fecit De bonis & malis Germaniæ Admonitio, anno 66. edito, *Secundum*, inquit, *Germaniæ beneficium eſt, præcipuorum articulorum fidei illuſtratio, qualis ab Apoſtolorum temporibus huc vſque in hoc mundo non eſt cognita. Diſcrimen enim legis & Euangelij prorſus obliteratum fuit poſt Apoſtolorum tempora. Sed per Lutheri miniſterium dilucide explicatum. Totum denique corpus cæleſtis doctrinæ, tale eſt à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium patrum ſcriptis nullum inuenitur.* Atque hæc quidem Lutheranus ille pro ſe ſuáque ſecta. Vide ex altera parte an non tantundem ſibi vendicet Caluiniſta. Theodorus Beza, in vita Caluini quam obiter deſcripſit, affirmat: *Vni Caluino poſt Chriſtum & Apoſtolos, deberi veram & germanam de Cœna Domini intelligentiam.* Hæc ille. Tantundem de aliis ſuis Magiſtris, alij ſectarij venditant. Quibus ſanè omnibus cum D. Hieronymo reſpondeo. *Poſſem credere, ſi hoc vnus diceret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes.* Interim tamen ſatis opinor apertè omnes aliarum nationum & temporum Eccleſias condemnat, atque in ſolis illis qui Germaniæ Theologos ſequũtur, & in hoc ſolo tempore Eccleſiam ponit. Hinc ſanè euidenter apparet, quòd Eccleſiis omnium gentium non communicant, ideóque membra illius Eccleſiæ non ſunt, quæ iuxta promiſſiones propheticas & Chriſti Saluatoris, per omnes gentes creſcere, omniúmque gentium communio & ſocietas eſſe debebat, conſequenter autem neque veræ Eccleſiæ. Illa enim talis eſſe debet, qualis in Scripturis, prædicta, promiſſa & deſcripta eſt. E F

Proteſtantes nõ communicant cũ Eccleſia maiorum.

Vide com. Surij ad an. 1566

Idem demonſtratur, quia, à parte nomen habent Proteſtantes omnes, & recenter exorti ſunt.

CAPVT VIII.

3. Probatio.

PRAETEREA, Proteſtantum omnis multitudo à parte nomen habet, nec à Chriſto Chriſtiani, aut à toto corpore Catholici, proprio vocabulo nũcupantur; ſed vel ab Authoribus ſuis nomina acceperunt, vt Lutherani à Luthero, (ſic enim ſeipſos diſertè vocant in repetitione Confeſſionis Auguſtanæ, non longè ab initio: vbi & Lutherum ipſum ſic extollunt, vt dicant, *Politicam poteſtatem magis ornatam & illuſtratam eſſe Lutheri ſcriptis, quàm vllis aliorum ſcriptis poſt Apoſtolos*) à Caluino Caluiniani, vel à noua & inaudita ac ſingulari doctrina, ſingulari titulo nuncupati ſunt, vt à rebaptiſatione Anabaptiſtæ, à venerabilis Sacramenti negata veritate Sacramentarij, à commentitia illa Chriſti corporis omnipræſentia, Vbiquitarij & his conſimiles. Sunt ergo hæretici, nec ad Chriſti Eccleſiam, ſed ad Antichriſti Synagogam pertinent; vt ſuprà ex D. Hieronymo in dialogo aduerſus Lucife-

Lutheranorum inſiperans arrogantia.

A Luciferianos, & ex D. Augustino in lib. de Vtilitate credendi cap. 7. & ex Lactantio lib. 4. ostendimus. *In parte enim litigant vt totum perdant*, vt de Donatistis dixit Augustinus. Quibus addam præclaram hac de re doctissimi patris Athanasij disputationem. *Nunquam*, inquit, *populus fidelis ab Episcopis suis, sed à domino cui creditum est, nomen acceperunt. Illi verò qui aliunde originem suæ fidei deducunt, meritò authorum suorum cognomenta, vt ad quos pertineant, præ se ferunt. Quapropter quum omnes à Christo Christiani diceremur, explosus est Marcion inuentor hæresis; reliqui autem qui cum explosore Marcionis remansere, Christiani titulum retinuerunt: qui verò sequuti sunt Marcionem, non iam inde Christiani, sed Marcionitæ appellati sunt.* Idem mox de Valentinianis, Basilidianis, Manichæis, Symonianis, Nouatianis, Meletianis, Arrianis factum fuisse ostendit. *At*, inquit, *qui manserunt cum Alexandro*, (qui Arrium excommunicauit) *eiusque successoribus, nec ab Alexandro, nec ab aliquo eius successore nomen acceperunt; sed consueto more Christiani, vt prius vocati sunt. Contrà, qui hæreticos sequuntur, tametsi mille mille successores habeant, omnes tamen nomen eius, qui prius hæresim adinuenit, referunt.* Hæc ibi, multáque in hanc sententiam alia Athanasius; vocans hoc *eximium & admirabile argumentum, ad sectam hæreticam explorandam.* Hæc autem omnia præsentibus hodie sectis applicare, facillimum est. Illis enim omnibus varias nomenclaturas adeptis, & quidem necessariò, vt ab aliis diuersæ sententiæ sectis distinguerentur; sola vera Ecclesia vetus nomen retinuit, vt Christiani Catholici, vel (quod idem valet, vt suprà ostensum est) Pontificij & Papistæ nuncuparentur. Neque

Suprà cap. 3. & 2.

Epist. 17. Orat. 2. contra Arianos.

Suprà cap. 2.

B verò quicquam hoc loco vana illa quorundam Protestãtum excusatio, aut exceptio iuuat, qua dicunt eos demum hæreticos censendos esse, qui huiusmodi propria nomina sibi assumpserunt atque elegerunt, non autem semper pro hæreticis habendos, qui aliquo singulari nomine nuncupati sunt. Nam ab Arrianis veram Catholicorum Ecclesiam, Homousianos & Athanasianos quasi nouo & proprio nomine vocatam fuisse. Huic enim excusationi breuiter respondetur, primùm tam Lutheranorum (vt modo ostendimus) quàm Protestantum vocabula (hoc enim se nomine passim nũcupant) etiam assumpta, atque à seipsis sibi ipsis attributa fuisse. Deinde non ideo à propriis nominibus hæretici censentur, quia huiusmodi nomina sponte suscepta sunt (rara enim hæc vel impudentia, vel imprudentia est) sed quia res ipsa semper coegit, huiusmodi propriis nominibus hæreticos vocari, vt à reliquis Christianis hac ratione distinguerentur. Aegrè tulerunt Nouatiani se hoc nomine designari, & populum Cypriano adhærentem Catholicum vocari, vt videre est apud D. Pacianum Epist. 2. ad Sympronianum. Nec existimandum est Marcionitas, aut Arrianos, huiusmodi sibi nomina elegisse. Tamen ab ipsa huiusmodi noua & propria nomenclatura, meritò illos pro hæreticis & sectariis deprehendendos, docuerunt S. Patres Hieronymus, Augustinus & Athanasius, vt est in præcedentibus declaratum. Quod autem de vocabulo Homousianorum adiectum est, respondet Augustinus id quidem nomen à solis

Protestantum excusationi occurritur.

Suprà cap. 3.

C Arrianis, & à nulla alia secta Orthodoxis impositum fuisse. Nomina autem sectarum huiusmodi esse, vt ab omnibus tam Orthodoxis quàm aliarũ sectarum professoribus illis imponantur, & eodem modo ab omnibus vsurpentur. Sic enim scribit. *Ita sese habet Catholicæ veritatis antiquitas, vt ei omnes hæretici diuersa nomina imponant, cum ipsi sua singula sicut ab omnibus appellantur, obtineant. Arriani quippe & Eunomiani, non alij hæretici, nos vocitant Homousianos.* Hæc ille. Idem quoque obseruauit in libro de vtilitate credendi, vt superiùs commemorauimus. At sanè eodem modo, Ecclesiam Christianorum hodie quæ sola Catholica est, non omnes aliarum ætatum hæretici, sed harum tantum temporum sectarij, Papisticam aut Pontificiam vocant: quod tamen nomen non alicuius sectæ aut partis est, sed huiusmodi quod veris Catholicis probè conueniat, vt est superius demonstratum. Quæ etiam causa est, quòd omnes hodie hæreses, quãuis plurimùm inter se discrepantes, hoc vno nomine nos appellitent. Si enim à doctrinæ ipsius per nos defensæ significatione, nomen nobis imponerent (quale illud Homousianorum erat) profectò quot essent doctrinæ diuersæ hæreses, tot nobis nomina imposuissent, vt aliter nos Lutherani, aliter Anabaptistæ, Trinitarij & Osiádrini aliter nũcupassent, sicuti Augustini tempore aliter Arriani qui Homousianos, aliter Pelagiani qui Manichęos, aliter Donatistæ qui traditores, aliter Montanistæ, qui Psychicos Orthodoxos appellabãt. Nunc verò quia Papistæ aut Pontificij vocabulũ hominẽ notat Ecclesiæ Præpositis aut summo Pastori adhærentẽ; hæretici moderni,

Serm. contra Arianos cap. 36. tom. 6.

Cap. 7.

Suprà cap. 2.

Suprà cap. 2.

Quare tam diuersæ hodie hæreses vnum nomen Catholicis imponunt.

quibus hoc commune est, vt Ecclesiæ Præpositos, maximè Supremum eius Pastorem omnes æquè contemnant, communi etiam vocabulo Papistarum aut Pontificiorum singuli nos nuncupant. Lutheranos verò, Caluinistas, Anabaptistas, Vbiquitarios, aliásque sectas hodie grassantes, non nos tantum sed & ipsi se inuicem, aliæq; sectæ & gentes omnes, ad quas eorum fama peruenit, eo nomine ac vocabulo, nec alio, nuncupant; quia re vera sectarum & factionum propria vocabula sunt. D

4. Probatio. Protestantes vnde dicti.

Rursum hoc ipsum nomen Protestantum nouum est, nostra memoria ortum, & à Martino Luthero ante annos sexaginta plus minus natū, siue quia in Conuētu Vvormatiensi an. 1521. celebrato, contra Conciliū Constantiense, & Sanctorū Patrum (nō solùm scholasticorū, vt initio defectionis suæ, sed iam etiam Ecclesiasticorum Patrū) atque doctorū & Romanorū Pontificum decreta Protestatus est, dicens hunc in modum: *Nisi conuictus fuero testimoniis Scripturarum, aut ratione euidenti, reuocare eorum quæ scripsi neque possum, neque volo quicquam*: (1.) siue quia in fœdere illo Smalcaldico, contra Tridentinum Concilium tanquam non liberam Synodum, maléque vsurpatum Iudicium, Protestati sunt Lutheri sectatores; (2.) siue denique, quia contra decretum Cameræ Imperalis Spiræ anno 1529. habitum, quo cautum erat, vt nihil in religione innouarent vsque ad Concilium, tanquam libertati ipsorum aduersum, & iniquum, Protestati sunt: (3.) siue alia quacunque de causa hoc nomen sibi asciuerunt. Sed etsi nomen nouum non esset, at tota eorum religio & doctrina, seu (vt vocant) religionis atque doctrinæ reformatio, noua est & ante paucos annos cœpta. Ex historicis enim horum temporum, non nostrorum tantùm & Catholicorum, sed eorum etiam qui parti Lutheranæ fauent, vt Sleidani, Carionis, Pantaleonis in Chronographiis suis, & aliorum, liquidò constat primùm omnium Vvittembergæ in Saxonia, à paucis hominibus Indulgentias contemptas atque damnatas, Missæ sacrum abolitum, Imagines demolitas fuisse; primum sacerdotem Carolostadium meretricem vxoris loco duxisse, totá denique innouationem quā cernimus, cœptam fuisse. *Cœperunt illi* (ait Sleidanus de Monachis Augustinianis Vvittembergensibus) *omnium primi intermittere ritum missarum.* Sed hoc totum notius est, quàm vt commemoratione indigeat, & aliàs de hac re plura diximus. Dicimus ergo cum B. Hieronymo. *Docent quod nesciuit hactenus Ecclesia Dei. Vsque ad hanc ætatem nostram* (totis mille quingentis annis) *sine ista doctrina mundus Christianus fuit.* Non est ergo talis Ecclesia, *quam docuerit Spiritus S. omnem veritatem in æternū.* Non est talis Ecclesia, *cum qua Christus fuerit omnibus diebus vsque ad consummationem seculi:* & consequenter Christi Ecclesia non est. Sic Origenistas Hieron. in Epist. ad Pammachium & Oceanum, sic Arrianos Nazianzenus sic Donatistas Optatus, sic Valentinū, Cerdonem & Marcionem Irenæus, sic Hermogenem Tertullianus, in libr. cōtra ipsum, sic Nouatum Cyprianus in Epist. ad Magnū, sic Manichæos & Carpocratianos Epiphanius, sic alios hæreticos alij patres (neque enim omnia aut meminisse, aut vidisse potuimus,) hęreticos esse, & à vera Dei Ecclesia alienos, tanquam ex loco & argumento firmissimo demonstrarunt. Horum patrum verba suprà cap. 3. produximus. E F

Lib. 3. — Suprà lib. 3. cap. 7. — In Epist. ad Pammachium & Oceanum de error. Orig. — Ioan. 17. — Matt. 25. — In epist. ad Clidonium. — lib. 1. — lib. 3. cap 4. — lib. 1. epist. 6. — Hær. 66. & 27.

Idem demonstratur, quia non fuerunt conspicua multitudo, nisi ab annis paucissimis: & carent successione.

CAPVT IX.

5. Probatio. — Lib. 3. cap. 9. — Matt. 5. — Esa. 61. lib. 2. cap. 6. & 7.

IAM verò, licet vanissimè contendant & dicant se quidem orbi parum cognitos, tamen per omnes ætates semper extitisse, (quod somnium suprà confutauimus) non fuerunt tamen illustris multitudo, hoc est, passim omnibus gentibus Christianorum cognita, quod nobis ad rem præsentem satis est. Sic enim conuincuntur non fuisse talis Ecclesia, qualé Scripturæ nobis describunt. Illa enim est *Ciuitas super montem posita, quæ abscondi non potest.* Illa talis est, de qua dici & digito demonstrari potest, *Hoc est semen cui benedixit dominus.* Illa denique propter multas & grauissimas causas superiùs enumeratas semper conspicua & illustris est. Isti talis multitudo non fuerunt: non erant ergo neque sunt Ecclesia Christi.

Neque

Cur sint protestantium nihil iuuat quòd hodie longè latéque propagantur.

A Neque quicquam eos iuuare potest, quòd nunc demum aliquantulum illustres, & per varia loca propagatæ horum temporum sectæ sunt. Omnes enim alicuius nominis hæreses ad tempus, & alicubi terrarum, illustres fuerunt; sed nulla semper aut vbique. Arriani longo tempore floruerunt, penéque vniuersum orbem occuparunt: sed post annos 80. aut circiter obscuri esse cœperunt, Catholica præualente Ecclesia. Donatistæ in Africa quidem ita florebant, vt plusquam 200. Episcopatus haberent, passim ferè per omnes Africæ ciuitates, in Italia autem eodem tempore latitabant in speluncis, & montibus, vnde *Montenses* dicti sunt, vt scribit Optatus. Diu quoque illa secta, vsque ad Gregorij magni tempora durabat, (vt ex Registro eius apparet) reliquiis eius nec dum in Africa sublatis. Manichæi in Oriente, maximè in Perside, notissimi erant; sed Romæ Augustini tempore latitabant, vt in Confessionibus suis meminit. Nouatianorum à Cypriani tempore vsque ad Theodosium secundum, annis ducentis & amplius erant Ecclesiæ, sed obscuræ & paucis tantum in locis cognitæ. In tota enim Occidentali Ecclesia, penitus exularunt. Iconomachi per totum Orientem latissimè propagati sunt, sed post vnum aut alterum seculum prorsus extincti sunt. Atque hæ sanè hæreses, maximè è cæteris omnibus, vel in loca & regiones dispersæ sunt, vel tempore perdurarunt. Reliquæ hæreses non item; sed vel citissimè euanuerunt, vel latè serpere non potuerunt. Aërius *fugatus ab omnibus Ecclesiis, vicis ac ciuitatibus* (vt scribit Epiphanius) *in siluis cum suis latitabat*. Vigilantius

lib. 2.

Lib. 1 Epist. 72. lib. 2. epistol. 34. lib. 5. epist. 32. & 35.

Conf lib 5. cap. 10.

Hær. 75.

Ad Quoduult Deum. Hær. 82.

B exiguam solam Galliæ partem seducere potuit, statim à Hieronymo profligatus. Iouiniani hæresis *cito* (ait Augustinus) *oppressa & extincta est, nec vsque ad deceptionem aliquorum sacerdotum potuit peruenire*. Idem de Berengario, Albigensibus, Vvaldensibus, Abailhardo, ipsóque Vviclepho suprà notatum est. Tale quiddam, & prorsus eiusdem generis, est hodie Protestantum cœtus. A paucis annis cæptus, varia loca sed non omnia occupauit, suo tempore sicut cæteræ sectæ interiturus. Non ergo Ecclesiæ faciem, sed ipsissimam hæresis speciem gerunt Protestantes, etiam si (quod fingunt) ante hanc nostram ætatē extitissent, quia clarum id & illustre non est quòd sic extiterint. His omnibus accedit validissimi argumenti loco, quòd non possunt *edere origines Ecclesiarum suarum*, non possunt *euoluere ordines Episcoporum suorum*. Lutherus in Saxonia, Zuinglius Tiguri, Caluinus Geneuæ, Rotmanus in Vvestphalia, Osiander in Prussia, Zvuenckfeldius in Silesia, aliique alibi sectarum authores, *Nemini succedentes à seipsis ordinati sunt*, vt de Nouato scribit Cyprianus: *de se nasci voluerunt*, vt scribit Optatus de Donatistis, & proinde ad Ecclesiam pertinere non possunt, vt his verbis probat Cyprianus. *Habere*, inquit, *aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui in Ecclesia ordinatus non est*. Ecclesia enim vera non solùm perpetua est, sed per certas Episcoporum successiones ab Apostolis deriuatas, perpetua est, vt suprà ostendimus, magísque adhuc suo loco ostendemus. Protestantes hanc successionem ostendere non possunt. Non sunt ergo Ecclesia. Sed vt omnia in Luthero ve-

Lib. 3. cap. 7.

6 Probatio.

Carent successione Protestantes.

Li. 1. Epist. 6. lib. 1.

Vbi supra.

Ecclesia perpetua est, per certas Episcoporū successiones.

Supra cap. 5. Infra lib. 5. cap. 5. 6. 7.

C teribus hæreticis similia agnoscas, fuit Lutherus in Saxonia, qualis Victor Donatista Romæ in Italia. Nam vt Vvittembergæ in Saxonia, Georginus Maior Ioanni Pomerano, Pomeranus Melanchthoni, Melanchthon Luthero successit, sed ipse Lutherus nemini (monachus enim Apostata non Episcopus fuit; & si Episcopus fuisset, vt Constantinopoli Macedonius & Nestorius, tamen propter doctrinæ nouitatem à maioribus dissonantem nemini successisset, quia *illis præsbyteris* (ait Irenæus) *obaudiendum est, qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum, secundum placitum patris acceperunt*) sic olim Romæ apud Montenses Donatistas, (vt commemorat Optatus.) *Claudianus Luciano, Lucianus Macrobio, Macrobius Encolpio, Encolpius Bonifacio, Bonifacius Victori Garbensi successit; ipse autem Victor* (ait Optatus) *nec ante se aliquem illic sedisse monstrare potest, nec Cathedram aliquam nisi pestilentiæ ostendere. Erat itaque ibi Victor filius sine patre, tyro sine principe, discipulus sine magistro, sequens sine antecedente, inquilinus sine domo, hospes sine hospitio, Pastor sine grege, Episcopus sine populo*. Hæc ille. Sic etiam alibi de Maiorino primo Carthaginensi Donatistarum Episcopo, scribit. *Non Cæcilianus à Maiorino auo tuo* (Parmenianum alloquitur) *exiuit, sed Maiornius à Cæciliano. Nec Cæcilianus recessit à Cathedra Petri, vel Cypriani; sed Maiorinus, cuius tu Cathedram sedes, quæ ante ipsum Maiorinum originem non habebat*. Hæc ille. Talis erat Vvittembergæ in Saxonia Lutherus, cum Melanchthone, Pomerano, Maiore, & aliis sibi succedentibus, Lutheranæ sectæ origo.

Lutheranorum successio Donatistarum similis.

Lib. 4. ca. 43. & 44.

Lib. 2.

Lib. 1.

Talis erat Tiguri in Heluetia Zuinglius cum Bullingero, Gualtero, aliísque ei succedentibus, Sacramentariorum patres à Lutherana secta disiuncti. Talis erat Geneuæ Caluinus, & Beza ei succedens, Caluinistarum primi Magistri. Talis erat in Silesia Suenkfeldius suæ sectæ primus Author, in Prussia Osiander alterius factionis Dux, in Vvestphalia Bernardus Rotmánus Anabaptistarum pestilẽtissimus princeps. Omnes hi à seipsis orti & ordinati, nemini succedentes, sed à nobis exeuntes, non Dei Ecclesiam, quæ vna est in origine sua, vt flumen; & vna in iunctura partium vt corpus; sed verissimi nominis sectas & hæreses constituunt.

Noua quorundam Protestantum Argumenta, contra conspicuam & perpetuam Ecclesiæ successionem, refutantur.

CAPVT X.

Protestantum cauillationes contra Successionẽ.

SED cùm contra visibilis huius successionis ratione personarum & locorum necessitatem, multa cauillentur hodie Protestãtes, ea breuiter soluemus. Aiunt *successionem continuam in fide quidem & Doctrina Ecclesiæ Christi promissam, non autem personarum & locorum fuisse, ideóque ad huiusmodi successionem demonstrandam, eos à nobis cogi non posse nec debere.* Deinde *nullo modo se ambigere* dicunt, *quin per omnes ætates multísque in locis Deus fideles sui verbi præcones excitauerit, vtcunque illi mundo semper conspicui & cogniti nõ fuerint.* Ad prius horum respõdemus. Fidei & puræ doctrinæ perpetuitas in Scripturis promittitur tùm aliis multis, tùm his in locis. *Portæ inferi non præualebũt aduersus Ecclesiã meam. Bonum semen crescit vsque ad messem. Messis autem est finis seculi. Ego vobiscum sum vsq; ad consummationẽ seculi.* At fides sine perpetuis prædicatoribus verbi, eisdémque legitimè missis perpetuò subsistere & perdurare non potuit. *Quomodo enim credent sine prædicãte, & quo modo prædicabunt nisi mittantur?* ait Apostolus. Et rursum: *Nemo sumit sibi honorẽ, sed qui vocatus est à Deo tãquam Aaron.* Et iterum. *Christus dedit Pastores & Doctores, ad ædificationem corporis sui, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis filij Dei, &c.* Est ergo non secus Pastorum, prædicatorũ & fidei magistrorum certa perpetuitas & perpetua successio, quàm est ipsius fidei atque doctrinæ. Tales quoque Pastores & Magistri sunt certæ & distinctæ à reliquis fidelibus personæ, nec nisi in certis locis, certis ac definitis paræciis ac diœcesibus huiusmodi personæ agunt. Non secus ergo Personarum & locorum certa successio, quàm ipsius fidei & puræ doctrinæ perpetuitas promittitur. Deniq; non secus propterea illam demonstrare protestantes debent, si sibi Ecclesiam Christi vendicare volunt, quàm fidei & puræ doctrinæ Euangelicæ perpetuam quandam integritatem, sese demonstrare posse iactitant, sed vanissimè & falsissimè. Nam quod addunt, *non dubitare se quin per omnes ætates excitauerit Deus fideles, verbi sui ministros,* in quibus videlicet ista puræ doctrinæ perpetuitas conseruata fuerit, licet vbi fuerint aut sederint, nesciatur; id quàm futile perfugium sit, alio iam in libro ostendimus. Sed & nunc pręterea dicimus, hoc ipsum de quo se non dubitare affirmãt, nisi ostendant tamen claréque demonstrent, qui & vbi locorum illi ministri fuerint, non nisi summa cum leuitate, temeritate, & insania illis credi à quoquam sanæ mẽtis posse: maximè quum nihil sit facilius, quàm hoc asserere: sítque prӕterea cuiuis stultissimo hæretico non solùm qui nunc est, sed etiam qui vnquam futurus est, perinde facile asserere & affirmare, suæ sectæ homines iam olim quàm plurimos, ídque per omnes ætates extitisse, etsi eos demonstrare non valeat: cui etiam sic asserenti eadem facilitate & temeritate qua nostris hodie hæreticis creditur, credi posset: vt ita nullus nouarum hæresum & sectarum finis ac modus reperiri queat, huiusmodi stultissimæ coniecturæ & impudentes assertiones si semel audiantur aut præualeant. Postremò si mundo incogniti huiusmodi ministri erant, profecto prorsus inutiles mundo erant. Nihil etiam simile cum illa Ecclesia quam Christus in mundo plantaturus venit, illi belli ministri habebant. Christus enim orauit pro suæ Ecclesiæ pastoribus, *vt vnum essent, vt mundus,* (inquit Patri suo) *cognoscat quia tu me misisti.* Ipsis quoque in persona

Matth.16. Matth.13. Matth.28. Rom.10. Heb.5. Ephes.4. Suprà lib.3. cap.7.8.& 9. Ioan.17.

Matt. 5.

persona dixit. *Vos estis lux mundi, Non potest Ciuitas abscondi super montem posita.* Quare nihil hac tergiuersatione & cauillatione, vel ineptius, vel etiam impium magis.

3. Cauillatio.

Addunt præterea, vt hanc successionis Personalis necessitatem declinent, *scriptum esse in Apocalypsi sub typo mulieris, fore vt Ecclesia fugeret in desertũ è conspectu & notitia hominũ fugata, ab Antichristo grandem & diuturnam persecutionem passura; ideóque si personarum & locorum successiones ipsi recensere & demonstrare possent, hoc ipsum argumento fore, ipsorum Ecclesiã veram Christi Ecclesiam minimè esse: Quin & propterea maximo argumento esse, adulterinam & Antichristianam esse nostram, quia huiusmodi successionem Episcoporũ & populorũ re vera producimus, & recensemus. Itaque illos quidem pauciores suæ doctrinæ præcones, sed illos præcellentißimos & omni exceptione maiores proferre. Proferimus enim* (aiunt illi) *Petrũ, Paulum, Matthæum, Ioãnem, Marcum, Lucã, Timotheum, Epaphram, Iustinum, Irænẽu, Cyprianum, Athanasium, Hilariũ, Ambrosium, Augustinũ: Gildam, Bertranum, Marsilium de Padua, Ioannem de Ganduno, Brunonem Andegauensem, Vviclephum, Ioannem Huss, Hieronymum Pragensem. Et cum primis sanè illis, Apostolis & Euangelistis, omni ex parte, cũ cæteris sequentibus, in præcipuis & essentialibus Christianæ fidei articulis nostra doctrina cõsentit atque conspirat.* Hæc nuper Anglus quidã, Theologiæ se doctorẽ dictitans, edito libello vernacula lingua, constanter asseruit & seriò docuit, vt nostro huic de successione argumento quàm plenissimè responderet. Quæ quia ille ex communi (vt videtur) fratrum suorum sententia scribit, & his vanissimis fucis simpliciori populo imponit, imò maximo cum Protestantum Anglorũ applausu (vt audio) tam stolidæ cauillationes exceptę sunt, & pro inuictis deprędicatæ, à me hoc loco breuiter confutari oportet.

Apocal. 12.

Vide incredibilem Protestantiũ impudentiam.

Successio episcopalis Protestantium.

B

Primũ ergo, textus ille Apocalypseos ita obtorto collo in sententiã longè alienissimã pertrahitur & torquetur, vt nec olim Donatistæ (qui tamẽ ad perpetuã Ecclesiæ Christi durationem euertẽdam plurimis S. Scripturæ locis abusi sunt, vt videre licet apud Augustinũ in lib. de vnitate Ecclesiæ) nec hodie Lutherus, Melanchthon, Musculus, Caluinus, Centuriastæ Magdeburgenses, aut quispiã alius inter Protestantes doctior, hoc textu in huiusmodi sensum vsus vel abusus potius fuisse legatur. Et quidem loci ipsius circunstantia luculenter reclamat, sensúmque huiusmodi exhorret apertissimè. Sic enim se habent verba. *Et mulier fugit in solitudinem vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi pascat eam diebus 1260.* Et paulò post. *Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, à facie serpentis.* Hæc ergo mulier, quæcunque tandem illa sit, trium tantùm annorum cũ dimidio persecutionem, à diabolo passura erat. Illa verò Protestantum conficta Ecclesia totis his mille ferè vt minimùm annis in deserto latuit, à Romano (vt aiunt) Antichristo à tempore saltem Bonifacij primi, perpetuò proculcata & oppressa. Itaque poterit fortasse hæc mulier Ecclesiam sub finem seculi regnante Antichristo futuram designare, illámque eius temporis grauissimam, sed breuem paucorum annorum persecutionem præfigurare: (quanquam si Augustino credimus, nec tunc quidẽ obscura erit Ecclesia, sed ita illustris, vt ad eius gremium etiam sub ipso Antichristo, aliquæ gentes se recepturæ & conuertendæ sunt) totum verò Ecclesiæ Christianæ, vel ab ipsis eius primordiis, vel à mille iam annis, progressum & cursum, hæc latitans in deserto mulier, nullo modo significare potest. Hoc enim ex diametro Christi Saluatoris apertissimis & luculẽtissimis verbis repugnaret, qui diligẽtissimè & manifestissimè nos præmonuit, ne in deserto Ecclesiã quæreremus. *Si dixerint vobis, ecce in deserto, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.* Aduersus ergo luculentissima hæc, & manifestissima Saluatoris verba, ex obscura prophetia suspiciones quærere, & insignis dementia est & impietas maxima. Deinde quàm plurima S. Scripturæ loca, eadémq; Meridiana luce clariora, nullis tenebris inuoluta, nullis ambagibus circũfusa, nulla difficultate obscura, pro perpetuitate & propagatione illustri Ecclesiæ Christi, ex lege, ex Psalmis, ex Prophetis, ex Euangelio, in præcedentibus produximus. Et quenquã ne ita desipere, aut salutis suæ ita prodigum, aut negligentẽ esse existimabimus, vt aduersus tot ac tanta Scripturę, eadémq; *ita manifesta testimonia, vt nullo egeant interprete* (ait Augustinus,) illustrẽ nobis, cóspicuã, amplam, per omnes gentes diffusam, stabilẽ, permanentẽ, & nullis casibus perituram Ecclesiã demonstrantia; vnius prophetiæ obscuræ, quæque in multos probabiles sensus à multis trahi posset, ad obscuram aliquam in deserto quærendam Ecclesiã abduci se patiatur? Non est hoc aut prudentis, aut sobrii,

Cap. 13. & 14.

Apocal. 12.

C

De Ciuitate Dei lib. 20. cap. 8.

Math. 24.

Protestantes in deserto quærunt Ecclesiam, contra manifestissimam Christi doctrinam.

Lib. 2. & 3.

In lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 16.

aut etiam pij cuiusquam Christiani: sed eorum tantùm qui abiecto semel omni pudore, & perfricta in omnem audaciam fronte, quam semel defendendam sententiam susceperunt, eam per fas nefásque, quóve iure quáve iniuria, tueri ac asserere pertinacissimè, apud sese statuerunt. Sed quod olim Donatistis Augustinus in eadem prorsus causa respondit, hoc Protestantibus hodie responsum velim. *Perscrutentur* (ait) *Scripturas, & contra tam multa testimonia, quibus ostenditur Ecclesia Christi toto orbe terrarum diffundi, vel vnum proferant tam certum, & tam manifestum, quàm illa sunt, quo demonstrent Ecclesiam Christi perisse de cæteris gentibus, & in sola Africa* (vel vt isti volunt, in deserto) *remansisse, tanquam ab alio initio, non ab Hierusalem, sed à Carthagine* (vel vt isti hodie volunt, ab Vvittemberga Saxoniæ) *vbi primò Episcopum contra Episcopum leuauerũt*: imò quod deterius est vbi Monachum Apostatam, & simplicem Sacerdotem, contra totius Christiani orbis Episcopos leuauerunt: id est, docentem audire, & nouas hæreses introducenti credere, & obsequi voluerunt. Vbi etiam non altare contra altare, aut Cathedram contra Cathedram erexerunt, vt de Nouatianis Cyprianus, de Donatistis Augustinus & Optatus olim conquesti sunt, sed altaria prorsus demoliti sunt, & Cathedras omnium subuerterunt, omnes totius orbis Episcopos, & Pastores, imò omnes omnium ætatum Patres & Doctores, (vt vno Luthero applauderent) non sine conuitiis & scommatibus explodentes.

De vnitate Eccles. ca. 4.

Protestãtes hodie Donatistis & Nouatianis longè sceleratiores.

D

Deinde si fugiente in desertum Ecclesia, cessarunt illa Episcoporum, Pastorum, & Doctorum munera; quibus propagari, pasci, regi & gubernari Ecclesia solet ac debet; quomodo illa Christi verba vera esse poterunt quibus dixit, *oportere prædicare in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma*, quòd videlicet ex tali initio propagata Ecclesia, cresceret per omnes gentes, impleret omnes nationes terræ, & (vt alibi Christus dixit) *prædicaretur Euangelium in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniret consummatio?* Nam vel iam impleuit Euangelium omnes nationes incipiens ab Hierusalem, & sic consummatio iam venisse debuerat; vel deficiente illa ab Apostolis cœpta & propagata Ecclesia, atque in desertum his aliquot seculis fugiente, profecto quę supersunt adhuc gentes, quibus videlicet Euangelium prædicatum non est, audire iam de nouo Euangelium debent, ex altero quodam & secundo initio prædicationis, neque ab Hierusalem, vt Saluator dixit, sed aliunde sumpto; puta ab Vvittemberga, vt hodie Lutherani volunt; vel ex Bohemia vt Vviclephistæ volunt; vel denique ex Geneua, vt Caluinistæ plerique contempto Luthero desiderant: vt ita demum per Protestantes ad omnes gentes (quas hactenus sub Antichristo latuit) propagato & illustrato Euangelio, Christi verba vera comprobentur. Sed hanc Ecclesiæ reparationem, & hoc secundum exordiũ, legite nobis ô Protestantes in Scripturis, sicuti vobis legimus, *Incipientibus ab Hierusalem*. Sanè de hac dementissima olim Donatistarum, nunc vestra sententia, sic præclarè scriptum reliquit Augustinus. *Nisi fortè hoc restat hominum insaniæ, vt dicant, non ex illis Ecclesijs quæ fundatæ sunt per Apostolorum labores, adimpleri prædicationem Euangelij in omnibus gentibus; sed illis pereuntibus, earum reparationem futuram ex Africa per partem Donati & residuarum gentium acquisitionẽ. Puto quod ipsi etiam* † *rideant cùm hoc audiunt. Et tamen nisi hoc dicant, quod erubescant si dicant, non habent omnino quod dicant.* Et paulò post, citatis illis Apostoli verbis, *In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit in vos, sicut in omni mundo est fructificans & crescens, sicut & in vobis, ex qua die audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate: Hæc* (inquit) *verba conueniunt cum Euangelio, vbi dictum est, Simile est regnum cælorum homini seminanti bonum semen in agro suo. Postea exponitur, ager esse hic mundus. Sicut enim hic ex quo seminatum est, crescere prædictum est vsque ad messem, ita & Apostolus dicit, In omni mundo fructificans & crescens, sicut & in vobis ex qua die audistis. Crescet autem vsque ad finem; quia vsque ad messem. Messis enim est finis seculi. Dicent ergo non solum Colossenses, ad quos data est, sed etiã cæteri omnes apud quos legitur hæc Epistola, vbi per Apostolicas literas constat bonum semen esse seminatum, et iam tunc crescere, & fructificare cœpisse;* † *Quid nobis adfertis noui? Nunquid iterum seminãdum est bonum semen, quando ex quo seminatum est, crescit vsque ad messem? Si dicitis perisse in illis locis, quod erat per Apostolos seminatum, & ideo esse rursus ex Africa seminandum; Respondetur: Legite nobis hoc ex diuinis oraculis. Quod profectò legere non potestis, nisi priùs ostenderitis falsum esse quod scriptum est, semen illic antè seminatum, crescere vsque ad messem. Et quia nullo pacto sibi diuina eloquia contradicunt, nullo modo in eis inuenietis, quod contra hoc tam manifestum recitare possitis. Restat*

Lucæ 24.

Matth. 24.

Vnicum est initium prædicationis Euangelicæ.

Legant Protestantes reparationem Ecclesiæ ab alio initio futuram.

De vnitate Eccles. ca. 15.

† *Non rident, sed grauiter hoc asserunt hodie Protestantes.*

Coloss. 1.

Matt. 13.

† *Hoc modo Protestantes hodie conuincendi sunt.*

E

F

A *ſtat ergo vt non ex diuinis libris,ſed ex vobis iſta dicatis. Proinde digniſsimè reſpondebitur, Anathema ſitis. Tenent enim Eccleſiæ Apoſtolico labore fundatæ, cum quanta cura ſibi prædictũ ſit. Si quis vobis Euangeliſauerit,præterquam quod accepiſtis,anathema ſit.* Hæc ille. Vobis ergo Proteſtãtum infœlix turba, meritò anathema dicit Catholica & vera Chriſti Eccleſia, qui in deſerto Eccleſiam quæritis; qui quaſi deperdita illa quam Apoſtoli incipientes à hieroſolyma cœperunt, & plantauerunt, ab alio ſecundo initio propagandam, & de nouo plantandam Eccleſiam venditatis; qui quod per Apoſtolos ſeminatum fuit periiſſe, ideóque rurſus ex Vvittemberga ſeminandum dicitis; vt propter vos mendax ipſa veritas inueniatur quæ dixerit, *ſemen Eccleſiæ creſcere vſque ad meſſem*, id eſt, vt ſeipſum expoſuit; *vſque ad finem ſeculi.* Sed quia vobis flagitioſè mentientibus (*mendaces* enim *Magiſtri* eſtis) ſemen veræ doctrinę creſcit vſque ad meſſem, nec creſcere poteſt, niſi per *operarios miſſos in meſſem*, iterum ſequitur Catholicam vulgò dictam Eccleſiam, ſolam eſſe veram Chriſti Eccleſiam, ſolam eſſe verè agrum dominicum, quæ videlicet operarios ſuos, miniſtros verbi & Eccleſiarum paſtores, perpetua per omnes ætates ſucceſſione demonſtrare poteſt.

Auguſtinus Anathema Proteſtantibus dicit.

Anathema Proteſtantibus.

Matth. 13.

2. Petr. 2. Ioan. 5.

Sola catholica Eccleſia eſt ager Dominicus.

Iam verò ſucceſſio quam prętenditis, Apoſtolorum & Euangeliſtarum, merum eſt otioſi hominis nugamentum. Nunquid enim & nos, imò nonne omnes ſectæ Chriſtianorum, propheticam, Apoſtolicam, & Euangelicam doctrinam, id eſt Scripturas noui atque veteris teſtamenti ſeſe amplecti & venerari affirmant? Nonne omnes, Pe-B trum, Paulum, Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem legunt, & quæ ſcripſerunt, vt ipſum Dei verbum, omnes legunt? Sed Eccleſiam quærimus, quæ has Scripturas nobis commendauit atque commendet; quæ eaſdem & olim expoſuerit & hodie exponat; quæ omnem aliam doctrinam ſiue ex Scripturis collectam, ſiue extra eas traditam, ad nos per manus tradiderit. Hanc adhuc non oſtenditis. Nam quod ad reliquos enumeratos attinet, videte quàm nihil vos iuuant. Antiquos patres quos commemoraſtis, in multis doctrinæ articulis deſeritis: veteres hæreticos quos addidiſtis, in quibuſdam etiam (vt ipſimet agnoſcitis) non probatis. Nullos ergo habetis quos ſequamini. Alioqui & Iudæos & Mahometiſtas, in hac Succeſſione veſtra, eodem iure commemorare debuiſtis. Nam cum Iudæis vetus teſtamentum, cum Mahometiſtis magnam vtriuſque teſtamenti partem, vnius Dei cultum, multáque alia agnoſcitis & tenetis. Sed vt non propterea hos Patres veſtros eſſe aut Eccleſiæ veſtræ lumina (opinor) agnoſcitis, ſic nec Patres illos antiquos, nec etiam hæreticos commemoratos, Eccleſiæ veſtræ lumina ac Magiſtros fuiſſe vlla ratione agnoſcere poteſtis. Nam quod adiecistis, *in præcipuis & eſſentialibus fidei articulis cum Antiquis Patribus commemoratis vos cõſentire & conſpirare*, etiam illud falſiſſimum eſt. Diſſentitis enim ab eis in tota Sacramentorum doctrina, in Eccleſiæ poteſtate, de Inuocatione & cultu diuino, in articulis de gratia, de libero arbitrio, de Iuſtitia Chriſtiana, de bonorum operum me-C rito, de peccato originali, eiúſque reliquiis & corruptione naturæ humanæ, tam ante gratiam reconciliationis ſuſceptam quàm pòſt, & de aliis quàm plurimis eiſdémque apprimè neceſſariis Orthodoxæ fidei articulis, quos vel recenſere prolixum eſſet. Cuius ſanè rei argumento luculento, veſtra ipſorum confeſſio eſt. Veſtri enim Centuriaſtæ Magdeburgenſes pèr omnes centurias & ætates, etiam à proximo pòſt Apoſtolorum ætatem ſeculo, in capite *de Inclinatione doctrinæ*, omnium illorum patrum quos ſuperius commemoraſtis, graues errores in dictis articulis, aliíſque permultis diligenter & ſtudioſè notarunt. Errores autem reputant, quoties cum Orthodoxa Catholicorum ſententia ſentiunt. Non ergo vobiſcum qui ab ea quàm latiſſimè aberratis, conſentientia ſcribunt.

Proteſtantes nullos habent quos ſequãtur.

In quantis Articulis ab Antiquis Patribus diſſentiunt,

Quæſtiones de forma & regimine occultæ Eccleſiæ, quam ſupponunt, Proteſtantibus propoſitæ: & Reſponſiones eorum ad ſingula, cum Replicis ad reſponſiones ſingulas.

CAPVT XI.

Quæstiones de forma Ecclesiæ Protestantium.

SED hæc absurdissima occultæ & latentis Ecclesiæ, cuius nulla Successio ostendi potest, opinio, multò luculentior apparebit, si tantisper hos homines interrogemus, quænā Sacramenta, quibus, & quando, hęc occulta Ecclesia administrauerit? Quam vnquā disciplinā exercuit? Quibus & vbi verbum prædicauit? Quas hæreses repressit? Quæ consistoria habuit? Vbi cōcilia coegit? Quomodo turbulenti fratres ab Ecclesia audiendi, & iudicandi ad eam perduci potuerunt? Deniq; vbi Synaxes celebratæ, vbi matrimonia inita, vbi baptismus datus? Vbi postremò aut qualis tandem ad Christi fidē collectio, si qui fortè per aliquas ætates Christo nomē dare, & ab ethnicismo ad religionē Christianam transire voluissent? Quæ templa, quas fidei scholas erexistis? Cuius tandem religionis monimēta vt Basilicas, monasteria, Academias nisi Romanæ, hoc est, nostræ & Catholicæ designare potestis?

Responsio ad singula.

Ad singula respondet confidenter hic doctor Anglus. Ad primū quidē de Sacramentis dicit, factū id fuisse quoties per Antichristi Papæ tyrannidē id facere licuit. Idem quoque de Ecclesiasticæ disciplinæ conseruatione respondet. Quandocunque enim cessaret persecutio, excōmunicationibus & censuris locū fuisse, vt de suo tēpore quum pax Ecclesiis daretur, scribit Cyprianus. Verbū autem fidei illis prędicatū fuisse, qui ad illud audiendū accedere voluerunt. Hæreses porro repressas ab illis esse, persecutionē nostram tolerando. Consistoria se & tribunalia habuisse, qualia habuerunt Apostoli, de quibus non legitur quòd vlla habuerint. Concilia ab illis coacta fuisse, quoties per nos liberū erat, vbi etiam ex solo Dei verbo, non ex suffragiorū pluralitate Controuersias cōposuerunt. Ad Ecclesiæ verò Iudiciū quod attinet, quo fratres turbulenti adducendi erant, in Ecclesia sub cruce posita & persecutionē assiduam patiente, expectari hoc non debere. Baptisari autem, ad Synaxim conuenire, matrimonium inire, aut alioqui huic Ecclesiæ, se de nouo adiungere qui voluisset, eam quanto studio ac diligentia potuisset quærere illū & indagare debuisse; vt illa tandē iuuenta, voto potiretur suo. Neque enim multū referre, manifesta ne sit Ecclesia, nec ne. Nam & in tot Romanorū Pontificū schismatibus, Ecclesię caput obscurū & incertū fuisse, vt cui adhærendū esset, non satis sciri tum possit. Illa verò schismata etiā totis 40. annis interdū perdurasse. Romanā tamen Ecclesiā nequaquam propterea penitus defecisse dici posse. Postremò occultā & incognitam mundoq; despicabilē suorum societatem, Christo nihilominus, ei ūsq; viuis mēbris conspicuā, & gloriosam extitisse. De templis erectis, de religionis suę monimētis designandis laborandū adeo non censet. Neque enim templorū exædificationē necessariò probare, pios esse qui ædificarunt; Quanquā etiā Constantinus (ait ille) multas nobis Basilicas extruxit: Neq; Apostoli, si hoc ipsum rogati ab Ethnicis fuissent, alia monimēta quàm ethnicæ superstitionis designare potuissent. Nihil itaque hoc postulatū valere. Hęc ille; satis, vt sibi videtur, aptè & acutè singulis respondenda locutus. Quanquā verò hæc misera suffugia, cordato & erudito lectori etiam nauseam penè mouere, certè magno fastidio esse non dubito, tamen ne simplicioribus aliquo fuco imponatur, & breuiter commemorāda, & succinctè refutanda existimaui. Quod vt statim aggrediar, ad primū euasionis genus, quo in Romanæ Ecclesiæ persecutionē (vt vocat) omnē culpam prætermissi Sacramentorū vsus, & neglectæ disciplinæ Ecclesiasticæ confert, breuiter respondeo; vel ex hac ipsa miseri hominis confessione, luculenter conuinci, confictā eorum Ecclesiā sectam & adulterā fuisse, nostrā verò Romanā veram & germanā Christi sponsam extitisse. Præualuit enim Romana Ecclesia, ex hac confessione, aduersus illā suam in deserto positam: idque multis iam seculis. At disertè Saluator de sua Ecclesia dixit; non solum quòd nescio quis Papa Romanus, aut Paparū successio, sed quòd nec ipsæ portæ inferi aduersus eam præualerent. Nec ergo illorū commentitia Ecclesia vera Christi Ecclesia esse potuit, aduersus quā tot seculis & tam continua tot annorū serie præualitū est; nec Romana Ecclesia quæ vna sic præualuit, aut secta aliqua aut Antichristianismus esse potuit, sed ipsissima Christi Ecclesia: quæ sane huiusmodi est, vt non solū contra eam nullo vnquam tempore præualeatur, sed etiam præualeat ipsa contra omnes falsi nominis scientias & sectas; tanquam ipsius *veritatis* (vt Apostolus loquitur) *columna* validissima *&* *firmamentum* solidissimum: Præterea de sectis & hæresibus dixit Apostolus, quòd *vltrà non præualerēt, sed insipientia eorū manifesta omnibus* futura esset; Petrus quoq; de eisdem dixit. *Perditio eorū non dormitat.* De bestia quoque in Apocalypsi

Replica ad singulas Responsionis partes.

Ad 1. de persecutione qua Religionis vsum sublatum fuisse dicitur.

Matth. 16.

1. Tim 6.
2. Timo. 3.
2. Petr. 2.

A Apocalypsi(quam isti homines Romanũ Antichristũ esse volunt) disertè dicit Scriptura, *Oportet eum solui modico tẽpore.* Hęc sectarũ & hæresum nota est, vt à vera Ecclesia conculcetur omnes & obliuioni tradātur: vt copiosiùs est suprà disputatũ. Sic istorũ hominũ maioribus, quos finguntin deserto, (neque enim ostendunt in mundo vllos) accidit sub Romanæ Ecclesiæ gubernaculis. Protriti semper sunt omnes gladio Spiritus & vi verbi Dei citò repressi, quoties emergere aut caput vspiam terrarũ attollere potuerunt. Nam quod ad persecutionẽ & crucẽ attinet, quam etiam subinde vera Ecclesia Christi sustinet, illa talis non est nec vnquã fuit, vt lucẽ prędicationis Euangelicæ extinguat, vel extinxerit aliquãdo; vt Sacramentorũ vsum sustulerit: vt disciplinam Ecclesiasticã fregerit: vt externam Ecclesię politiam aut formã, in iis quæ ad salutem necessaria sunt, impediuerit. Hinc enim factũ est, vt etiam de tribus primis Centuriis Ecclesiæ christianæ, quæ sane grauissimas penéque perpetuas persecutiones (raris admodũ & breuibus induciis datis) passæ fuerunt, clarissima Religionis Orthodoxæ monimenta habeamus. Extant illorum temporũ de doctrina Religionis, nobilissima scripta: Habemus Episcoporũ & Pastorum illorũ temporum in Ecclesiis maximè illustribus, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, Ephesina, & aliis (in quibus tamen locis maximè feruebat persecutionum rabies) perpetuam seriẽ & successionem testatissimam, in historiis videlicet Ecclesiasticis Eusebij, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Euagrij, Ruffini. Notantur illorum temporũ hæreses. Scitur B quorum Patrum opera & studio repressæ fuerint. Multa de illorum temporum disciplina, de excõmunicationibus, degradationibus, aliisque pœnis & censuris Ecclesiasticis leguntur. Imò tum demũ maximè & seuerissimè Ecclesiæ disciplinam viguisse, quum multa alia, tum pœnitentiæ illæ publicæ, & solennes, & ad multos annos productę, de quibus tam multa apud Antiquissimos scriptores, Tertullianũ, Origenem & Clementẽ reperiuntur, testatũ faciunt. Quid, quòd etiam illis ipsis temporibus contra hæreses & hæreticos Concilia crebrò coacta fuerint? Sub victore Romæ, circa quęstionem paschatis, persequente Ecclesiam Seuero. Antiochiæ cõtra Paulũ Samosatenum semel atque iterum, etiam ipsius Valeriani Imperatoris ethnici ope implorata & impetrata. Carthagine & Romæ contra Nouatũ persequente Ecclesiã Decio. Deniq; ab Apostolis ipsis, præsbyteris, & senioribus, nequicquã persequente eos tota Hierosolymitanæ vrbis totiúsq; Iudeæ politica potestate, Hierosolymis in Synodo cõuentũ est, & de re grauissima definitũ: Plura huius generis postea ex alia occasione proferemus. Tale aliquid (vos Protestantes) in vestra cõmentitia Ecclesia dum in deserto latitaret, factum aliqua ex parte fuisse ostendite. Verũ quidem est, remissiorem aliquando & intensiorem Ecclesiæ disciplinam fuisse, propter Ecclesiæ vel persecutionem vel pacem, vt cõmemorat Cyprianus. Non tamẽ nulla fuit. Vos autem disciplinam vestræ Ecclesiæ nullam, nec intensam nec remissam ostendere potestis.

Apocal. 20. Suprà lib. 3. cap. 9.

Secta propriam est ab Ecclesia extingui.

Vera Ecclesia persecutio exter namentem formã & politiam nunquàm sustulit.

Euseb lib. 7. cap. 24.

Infrà lib. 7. cap. 8. Serm. 5. de lapsis.

C Quàm verò ridiculum est, hæreses à vobis repressas fuisse, persecutionem illatam tolerando? Itáne verò olim hæreses represserũt Sanctissimi Episcopi primorum illorum seculorum, ac non etiam sententiis latis, scriptis libris, coitione Synodali, eas represserunt? An non legistis beatum Petrum Alexandrinum Episcopum, etiam in vinculis constitutum, Arium excommunicasse, suúmque successorem Achillam primò, deinde Alexandrum designasse? Cyprianum quoque exulem ad suos scripsisse, ne ad Nouatianorum Basilicas accederent? Sic alij Episcopi in carcere, in vinculis, in exilio, ad metalla damnati, officium tamen Episcopale exercuerunt. Cuius rei exempla historia Ecclesiastica permulta suppeditat.

V. Beda in martyrolog. Lib. 1. epist. 8.

Illud verò perbellũ est, prędicatũ illis fuisse qui audire voluerunt, & sacramentorũ vsum illos habuisse qui latentẽ Ecclesiã diligenter quęsitã inuenire potuerunt, aut deniq; in Ecclesia afflicta, Iudicij normã expectari non debere. Quæ nescio an ridiculè magis & ineptè quã sceleratè & impiè dicãtur. Hæc enim ne aliquãdo fieret, ne prædicationis defectus esset, ne sacramentorũ vsus (res ad salutẽ maximè necessaria) vllo vnquam tẽpore petentibus deesset, ne disciplina iaceret, ne ad fidẽ Christi aditus non pateret, his inquã aliisq; grauissimis de causis, Ecclesiã suam Christus, conspicuã, manifestam & illustrẽ, non sibi tantũ & membris sui corporis viuis, sed etiam toti mundo esse voluit, vt alio in loco accuratè satis, nisi fallor, demonstratum est.

Ad 2. de prædicatione et sacramentorum vsu.

Lib. 2. cap. 3. & 6.

Quod ad consistoria verò attinet, habuerunt illa Apostoli, vbi sedes fixerunt;

& Cathedras posuerũt, Romę Petrus, Hierosolymis Iacobus, Ephesi Ioannes, aliíque alibi. Nec si non habuissent, succedenti tamẽ tot seculis Ecclesiæ illa defuisse debere vlla ratione sequitur. Quod autem postremo loco, táquàm magnũ aliquid subiicitur, de Romanorum Pontificum schismatibus, nihil simile habet cum commentitia hac Protestantum in deserto Ecclesia. Aliud enim est, de supremo Ecclesiæ capite & Episcopo dubitare, quæ persona locum legitimè occupet; aliud nullum plane episcopum, nullum pastorem Ecclesiæ suæ, idque per totos mille annos & amplius proferre posse. Etsi incertus tum Papa esset, certi tamen erant singularũ Ecclesiarum episcopi & Pastores. Deinde non tam difficile erat doctioribus, à quibus multitudo pédebat, intrusum à legitimo Pontifice dignoscere. Nec erat illud religionis, sed regiminis schisma. Nec à Pótifice simpliciter, sed ab hac persona, tanquã non legitimè Pontificatum adepta, sese homines segregabát. Deinde paucorum annorum hæc schismata erant, maiúsque pietati & morũ sanctitati propter scandalum, quàm fidei & purę doctrinæ detrimentum afferebant. Tota reliqua politia, & disciplina Ecclesiastica in singulis Christiani orbis prouinciis, hoc non obstáte schismate, vigebat. Quare nihil affine, nihil simile habet, cum hac deserta & fugitiua; quæ nec Sacramentorum vsum, nec disciplinæ vigorẽ, nec prædicationẽ verbi, nec vllũ denique Christianæ religionis vestigiũ aut monimentũ, per aliquot seculorũ seriem, nullos Pastores, nullos Episcopos, nullã Ecclesiæ formã continua serie decurrentẽ proferre, aut demõstrare potest. Quamobrẽ quod de templis aliisq; religionis Christianæ monumétis subiungit, primùm ex templorũ structuris, non probari sanam fidẽ eorum qui extruunt, deinde Constantinũ illis Basilicas extruxisse, ac postremò, idem ab Apostolis postulari sed iniquissimè potuisse, ad primũ respondetur; templorũ structurã certũ esse Religionis alicuius argumentũ, in cuius vsum & officia illa templa extruũtur; vt cunque ille qui structuræ author est, improbus & hypocrita esse queat. Itaque quæ religio nullũ sibi extructũ toto orbe templũ designare potest, illa quin sit vanissima mereq; cõmentitia dubitari non potest. Constantinus autem Basilicas suas Romæ potissimũ extruxit vt S. Petri, S. Pauli, S. Sebastiani, S. Crucis in Hierusalem, aliásque amplissimas quę vsque hodie visuntur, sed Romanæ Ecclesiæ & religionis Romanæ (quam execrátur Protestantes) vsibus illas extruxit, non Protestantum Ecclesiæ quæ nondum vsquam extiterat. Ab Apostolis verò postulari talia Religionis monumenta nisi stultissimè non poterant, quia gentibus vniuersis noua prorsus, & toto orbe inaudita fuerat, quam afferebant, & prædicabant, Religio. Nunc verò post mille quingentos Christianæ religionis annos, idem à vobis Protestantibus postulare, qui vobis solis verum Christianę Religionis vsum & veram Ecclesiam vendicare vultis, non stulta tantum non est, sed planè æquissima & necessaria postulatio est. Cui profectò aliter satisfacere nõ potestis, nisi vos ipsos totius orbis Apostolos esse, nec alios illos à Christo missos legatione sua rectè functos fuisse, sed sine fructu laborasse (quẽ tamen Christum *allaturos ipsos, & mansurũ quoque fructum quem attulerant*, disertè promisit) ore impudentissimo dicatis. Quamobrem missa iam vanissima obstinatorum horum hominũ tergiuersatione, variáque contra Successionis tam necessarium punctum cauillatione, ad reliqua iam falsæ ipsorum Ecclesiæ illustria argumenta proferenda pergemus.

Ad 3. de Consistorio, & De schismate Rom. Pont.

Ad 4. de templis aliisque Religionis monumentis.

Ioan. 15.

D E F

Quòd Protestantes, ad veram Ecclesiam non pertineant, inde demonstratur, quia non sunt Ecclesia aut Societas Apostolica.

CAPVT XII.

QVIN & hæc iusta & firma contra eos probatio erit, quòd non sit Protestantum multitudo, Ecclesia Apostolica. Non enim communicat Ecclesiis Apostolicis; Romanæ scilicet, quæ sola iam Apostolica remansit; & quæ sola, quum cæteræ remanerent, tantæ tamen authoritatis fuit, vt non nisi ex illa sede certam episcoporum successionem peterent, Tertullianus, Irenæus, Epiphanius, Optatus, Augustinus, vt iam ex eorum verbis audiuimus. Sed etsi cæteræ Ecclesię apostolicę, Antiochena, Alexãdrina, Hierosolymitana, Corinthiaca, Ephesina & aliæ

A & aliæ Christianæ iam esse desierint, manet tamen illarum Ecclesiarum fides & doctrina, illustris & vsque hodie notissima, per sacerdotum & Episcoporum monimenta qui in illis sedibus floruerunt. Quid enim olim crediderit Ephesus, quid Alexandria, quid Antiochia, quid Hierusalem, quid Corinthus, partim per Conciliorum decreta, quibus harum sedium Episcopi & Presbyteri interfuerunt; partim ex historiis veterum temporum; partim etiam per quorundam scriptos libros etiam hodie elucescit. Athanasij, Cyrilli, Theophili Alexandrinorum; Cyrilli Hierosolymitani, Ignatij Antiocheni, Maximi, Epiphanij, Theodoreti, Chrysostomi, Basilii, & aliorum scripti libri, harum rerum testimonia sunt. Nam & hac ratione cum Ecclesiis Apostolicis communicare nos posse docet Tertullianus. *Ipsa*, inquit, *doctrina hæreticorum cum Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronunciabit, neque Apostoli alicuius Authoris esse, nec Apostolici viri. Ad hanc itaque formam prouocabuntur hæretici ab illis Ecclesiis, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis viris Authorem suum proferant, tanquam multo posteriores, & quia quotidie nouæ instituuntur, tamen in eadem fide conspirantes, non minus Apostolicæ deputabuntur, pro consanguinitate doctrinæ.* Hæc ille. Protestantum ergo multitudo quæ omnium Apostolicarum Ecclesiarum fidem, doctrinam, communionem damnat, aspernatur, violat; (nam statim post Apostolorum tempora, erepsisse passim in Ecclesias errores docent) quæ Patres, Episcopos, Synodos omnium Ecclesiarum, quæ vel ipsæ Apostolicæ, vel Apostolicis consentientes erant, similiter auersatur & cótemnit; certè Apostolica societas non erit: & proinde nec Ecclesia vera nec Apostolica esse potest; vtcunq; de Scripturis Apostolicis atque Propheticis (quod omnes hæretici semper fecerunt) gloriantur, séque eo nomine, quia solas illas legunt & amplectuntur, Apostolicam esse societatem mentiuntur & imperitis imponunt. Præterea sicuti olim Donatistis Augustinus dixit, *Vos ad Romanos Epistolam tenetis, sed Ecclesiæ Romanæ non communicatis*; (De vnit. Ecclesiæ cap. 10.) & ante eum Optatus, eisdem dixit, *Vt quid audetis Epistolam ad Romanos legere, in quorum communione non estis?* (lib. 6. contra Parmen.) sic hodie Protestantibus meritò Catholicus dixerit. Frustrà Epistolá ad Romanos legitis, qui Romanæ Ecclesiæ communicare non vultis. Quin & cúm Optati verbis (loco citato) contra eos rectè concludimus. *Cùm hæc ita se habere constet, intelligite ab Ecclesia Sancta vos esse concisos.*

In lib de præscription.

B

Idem demonstratur, quia nullam habent fidei, aut religionis vnitatem.

CAPVT XIII.

C AT superest adhuc vna ratio, sanè euidentissima & efficacissima, quæ planè ostendit ad veram Dei Ecclesiam Protestantes pertinere non posse. Ea est, quòd non solùm à nobis, & à totius orbis Christiani communione separati sunt atque diuulsi, sed & inter seipsos in varias sectas & factiones mirabiliter dissecti atque diuisi sunt. Hæc enim perpetua est hæresis nota, sicut vnitas Ecclesiæ. Nam de vera Ecclesia dicitur, quòd sicut *vnus est Dominus, ita vna est fides*: & pro vera ac tota Ecclesia quum oraret Christus, id prolixè rogauit, vt in vnitate conseruaretur, dicens. *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te; vt & ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus, quia tu me misisti.* In hunc etiam vnitatis conseruandæ finem, datos fuisse à Christo Apostolos, Prophetas, Pastores, Doctores, Paulus docet. *Vt occurramus*, inquit, *omnes in vnitatem fidei, nec circumferamur omni vento doctrinæ.* Contrà verò, *omne regnū* (ait Christus) *in se diuisum desolabitur*: & exclamat Apostolus. *Nunquid diuisus est Christus?* quia nihil hoc absurdius, aut à vero Dei populo alienius esse iudicauit. Fuit ergo mutua hæc dissentio & diuisio perpetua hæresis nota, sicut vnitas est Ecclesiæ perspicuus & proprius character. Istud verò, si veteres omnes hæreses inspiciamus, erit adhuc multò illustrius. De Valentinianis & Marcionitis sic scribit Tertullianus. *Mentior si non à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis quod Valētino; idem Marcionitis quod*

8. Probatio.

Diuisio perpetua hæresis Nota.

Ephes. 4.

Ioan. 17.

Ephes. 4.
Matth. 12.
1. Cor. 1.

Lib. de præscription.

Valentinianorū & Marcionitarum Diuisio.

Marcioni; de arbitrio suo fidem innouare. Denique penitus inspectæ omnes hæreses, in multis cum authoribus suis dissentientes deprehenduntur. Hæc ille. Eandem Valentinianorũ mutuam dissentionem describit Irenæus; indéque colligit, ad Ecclesiam eos pertinere non posse. Quum enim varias eorum & pugnantes sententias enumerasset; *Semetipsos*, inquit, *quales sunt arguunt, de eisdem verbis non consentientes. Nos autem vnum & solum verum Deum Doctorem sequentes, & regulam veritatis, habentes eius sermones, de eisdem semper eadem dicimus*. Hæc ille. Arrianorum mirabilem diuisionem Ambrosius, Epiphanius, & Nicephorus copiosè describunt. Ab Arrianis enim reliquis secessit Aëtius, & eius sectator Eudoxius. Ab ipso Eudoxio segregatus Eunomius, suos quoque sibi seorsim conuentus fecit. Ab hoc quoque Eunomio Theophronius, quòd in magistri doctrina acquiescere nollet, reiectus est, & sub suo nomine hæresim instituit. Alius quoque Eutichius ab eodem Eunomio reiectus, suæ quoque hæresis author extitit, vt horum discipuli Eunomioeutychiani & Eunomiotheophroniani dicti fuerint. Arrianorũ autem duo præcipua capita fuerũt; Dorotheus, quẽ veteres Arriani sequuti sunt; & Marinus, cuius sectatores Gothiani seu Psathyriani vocati sunt. Plane sicut hodie & nostræ se hæreses prodiderunt. Discessit enim à Luthero Zvvinglius, vt ab Arrio Aëtius. Discessit ab vtroque Osiander vt alter Eunomius. Et ab ipso Osiandro sic discessum est, vt alij nunc Antosiandrini, alii Semiosiandrini nuncupentur, sicut olim Eunomioeutychiani, & Eunomiotheophroniani. Veteres Lutherani adhærent hodie Flacco Illyrico, vt veteres Arriani Dorotheo. Recentiores Melanchthonis vestigia sequuntur, vt illi alii Marinum sequuti sunt. Quanquam hoc hodie discrimen est, quòd multo numerosior sectarum diuisio facta est, quàm sub vlla vnquam hæresi factum legimus. Nam præter iam enumeratos, habemus Anabaptistas, Caluinistas, Vbiquitarios, Trinitarios, Adiaphoristas, Puritanos, & alias permultas sectas vsque ad numerum pene centenarium, sicuti in suo Dubitantio collegit Gulielmus Lindanus. Sed ad alias hæreses pergamus. In hæresi Macedonianorum, duo Capita erant. Macedonius ipse, & qui ab eo discessit Eutropius. Ex Nouatianis, alia Sabbatianorum secta exiuit. Donatistarum variæ erant partes. Rogatistæ, Maximinianistæ, & Circuncelliones. Nestoriana & Eutychiana hæresis circa personam Christi in duobus extremis errans, Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis authoritate damnata, nihilominus propter hominum peruicaciam tantæ Authoritati parere nolentium, statim in plurimas sectas abiit. Mox enim post Chalcedonense Concilium longè amplissimum, plurimi à Catholica Ecclesia sese separantes, vno vocabulo διακρινομένους, quasi dicas ambigentes & dubitantes sese vocarunt, quasi quibus nondum satisfactum esset: quemadmodum sanè hodie, nequicquam celebrato celeberrimo Concilio Tridẽtino, vocant se hæretici moderni Protestantes, quia adhuc quasi contra sentẽtiam iniquè latam, aut vim à iudice iniquè illatam protestantur. Istorum autem ambigentium seu Protestantium, duodecim statim sectæ exortæ sunt, suis nominibus & Authoribus distinctæ. Qui enim Eutychetis hæresim amplexi sunt, & propterea Monophysitæ dicti, eam non vno modo asserendam putarunt. Aliter enim Acephali duce Seuero, aliter Iacobitæ authore Iacobo, aliter Theodosiani & Iulianistæ à suis ducibus nuncupati Eutychetis hæresim defendebant. Nestorio quoque plurimi adhærebãt, sed incredibili discordia. Ex Nestorianis enim hæ sectæ prodierunt. Tritheitæ duce Ioanne Philopono, Agnoetæ duce Themistio Philosopho, Theopaschitæ, Armenij, Seueritæ, Aphthartodocitæ, & his aduersi Phãtasiastæ. Alia illustris erat Monothelitarum hæresis, propter quam 6. generale Concilium Constantinopoli congregatum fuit. Horum diuisionem commemorat Agatho Papa, in Epistola ad Imperatorem Constantinum, demonstrans eos planè ab Ecclesia alienos esse, cuius vna & eadem est semper in rebus fidei vox & doctrina. *Omnes*, inquit, *& alterutrum vnusquisque eorum condemnat, sicut variæ eorum & instabiles in scriptis definitiones asseuerant: modo vnam voluntatem & vnam operationem in Christo ponentes; modo nec vnam nec duas operationes; modo rursum vnam voluntatem & vnam operationem; modo duas voluntates & duas operationes; itémque vnam voluntatem & vnam operationem; & denuo nec vnam nec duas, & alius vnam & duas.* Hæc ille. Hæc de præcipuis & nominatissimis hæresibus breuiter attigisse sufficiat. Sanè qui Euthymij Panopliam, Theodoreti libellum hæreticarum fabularum, Epiphanij Panarium, Augustinum ad Quoduultdeum, Philastrium & Damascenum de hæresibus, & maximè historiam Ecclesiasticã Euse-

Lib. 4. ca. 69.

Ambrosi. de fide lib. 1. c. 4. Epiph hær. 73. de Semiarrianis. Niceph. li. 12. cap. 19.

Arrianorum diuisio.

Diuisio hæreticorũ hodierna, veteribus hæreticis simillima.

Macedonianorum Diuisio.

Donatistarum Diuisio.

August. ad Quoduultdeũ hær. 69.

Protestantes veteres.

Eutychetianorũ Diuisio.

Vide Nicephor. lib. 18. cap. 45.

Nestorianorũ Diuisio.

Action. 4.

Monothelitarũ Diuisio.

D

E

F

A Eusebij,Socratis,Sozomeni,Euagrii,ac post eos Zonaræ, diligenter inspiciat, facilè animaduertet nullam hactenus alicuius nominis hæresem extitisse,quæ non statim in varias sectas & partes,dissecta fuerit.

Dissensionis Protestantum, argumenta.

Videamus ergo quæ sit Protestantum vel vnitas vel diuisio: siquidem & illa veræ Ecclesiæ,& hæc hæresis nota est quam certissima. Sanè multis ad hanc rem demonstrandam verbis opus non est. Notissimæ enim sunt sectę Lutheranorum,Zvvinglianorum,Caluinistarum,Vbiquitariorum,Anabaptistarum,Osiandrinorum,Zvvenkfeldianorum,Trinitariorum,plurimorúmque aliorum,quorum singulas opiniones& sententias quas asserunt,loca in quibus habitant,authores quos sequuti sunt, commemorat diligenter vir celebris memoriæ Fridericus Staphylus,in Apologia sua priori,parte 3.& adhuc copiosiùs(quod ad opiniones & sectas attinet) Gulielmus Lindanus in suo Dubitantio.

1 Nomina sectarum.

Huius quoq; dissensionis mutuæ,planè acerbissimç & implacabilis,euidétissimo argumento esse possunt,mutua eorũ & crueta de religione certamina; quib⁹ alter alterũ editis libris coarguit,maxima animorũ cótétione impugnat, cóuitiis,maledictis & opprobriis onerat,proscindit,lacerat.Enimuero statim post huius noui Euangelii exortũ,anno sane 1528.Zvvinglius& Oecolápadius cótra Cõfessioné Lutheri de Cœna Domini publicè scripserunt.Qu**ú**mq; anno 30.cótra pacta cõuentus Marpurgici(vbi vt de hac Controuersia neutra pars aliquid scriberet cõuentũ vtrinq; fuerat,) Lutheri

2 Libri & mutua concertationes editæ.

B sententiã Melanchthon scripto propugnaret;cótra eundé,stilũ suũ satis acerbè stringit Oecolampadius.Lutherus quoque ipse,vt omnem contra Zvvinglianos moueret lapidem,scribit ad Albertum Marchionem Brandeburgensem anno 32.eodemq; fere tempore Argentoratensibus; necnó & sequenti anno 33. Francofurtensibus; ne vllo modo Zvvinglianis communicent,néue apud se illos residere permittant. Quum verò hoc dissidium tantum & tam vehemés,omnibus modis celare & occultare Zvvingliani contenderét,scripsit Ioachimus Vadianus an.36.sex libros Aphorismorum de consideratione Eucharistiæ,ostendens nullo modo Zvvinglianis cum Luthero conuenire. Deinde quum an. 38. scripsisset Caluinus libellum,cui titulum dedit. *Summa confessionis de Sacramentis*,ibique asseruisset, *Augustanam confessionem eandem esse cum Tigurinorum doctrina*;Hanc eius impudentissimam vanitatem,eodem anno certatim oppugnant Lutheri.Nec id quidem immeritò,quum toti Germanię notissimum esset,paucis ante annis,(anno videlicet 30.)quum Augustæ Lutherani Confessionem suam Cæsari & Principibus exhibuissent,(quæ & inde Augustana dicta est,) eodem tempore à quatuor ciuitatibus,Argentorato,Constantia, Menminga& Landauia, aliam Confessionem porrectam fuisse,quę Zvvinglii dogma complecteretur.Quin nec ipsis inter se Lutheranis,in sua ipsorum Cõfessione satis conueniebat. Acriter enim Saxonicos ministros,Luneburgenses Lutherani & qui Lantgrauio Hessiæ subdebantur, re-

Lutherus persequitur Zvvinglianos.

Mendax Caluini vanitas.

Rouerus Pontanus lib. 5.

C prehenderunt;quòd in quæstione regiminis Ecclesiastici nimium Catholicis cessérant.Sed ob illam Caluini reprębensionem supradictam, graue & implacabile inter Lutheranos & Zvvinglianos bellum exarsit; quod multis colloquiis & conuétibus inter ipsos postea habitis (de quibus mox dicemus) causam dedit. Sed quum multis colloquiis frustrà tentatis,glisceret magis ista cótétio,& cresceret Zvvinglianismus, temperare sibi Lutherus nó potuit,quin an.44.postremam suam(vt vocat) Confessionem de Cœna Domini ederet;multùm reluctante (vt quidam scribunt) & dehortáte Melanchthone, in qua sanè Zvvinglianos *apertè hæreticos & in æternum damnatos* pronunciat.Respondent verò proximo statim an.45.Tigurini per Apologiam satis accuratè;de quibus mox per Theses publicè propositas,se vendicat Lutherus. Nam in Thesi 27.*Hæreticos*,inquit,*seriò censemus,& alienos ab Ecclesia Dei esse Zvvinglianos & omnes Sacramentarios,qui negant Corpus & sanguinem Christi,ore carnali sumi in venerabili Eucharistia.* Ex qua sanè acerbissima contentione,quum nonnulli Lutherani remitterent aliquid de Lutheranæ sententiæ rigore,facta est anno 48. & sequenti mollium & rigidorum Lutheranorum diuisio. Moxque an.51.Osiandrina factio in Prussia emersit.

Lutherus pronũciat Zvvinglianos hæreticos.

At verò non longè post anno 53.succumbentis iam Lutheranæ partis cómiseratus Ioachimus VVestphalus Superintendens Hamburgensis, primum Scriptum in lucem emisit contra Sacramétarios.Móxque biennio fere post,an.55.secundum scriptũ cótra eosdem in lucem dedit.Cui eodem anno respódet Caluinus. Nec mora, eodem

VVestphalus contra Sacramentarios.

quoque anno replicat Vvestphalus. Móxq; anno ſequẽti 56. Sneppius & Eraſmus Alberus Lutheranorum quoque partes ſtrenuè tuentur. Sed & eodem anno, ne ſibi in tali articulo deeſſe viderentur Zvvingliani, quaſi coactis copiis, vno eodemq́; tempore Henricus Bullingerus Tiguri ſuã Apologiam, Bernardinus Ochinus defenſionẽ primam, & ſecundam ſuam defenſionem Caluinus contra Vvestphalum ſcribunt. Quibus etiam auctarii loco acceſſit Ioannes à Laſko, Zvvinglii partes contra Lutheranos acriter defendẽs. Anno verò ſequẽti 57. nihil tot hoſtiũ telis deterritus Vvestphalus, reſpondet Ioanni à Laſko & Caluino: huius quidem (vt ait) conuiciis per Epiſtolam, illius verò ſcripto per breuem reſponſionem. Quo etiam tempore Confeſſiones Saxonicarum Eccleſiarum colligit Vvestphalus, & in libellum redactas contra Caluinum emittit. Cui mox Caluinus, vltimam (vt vocat) Admonitionem ad Ioachinum Vvestphalum ſcribendo, reſpondet. Quem tamen ne hac terribili admonitione proſtrauiſſe Caluinus videretur, eodem adhuc anno alium fœtum emittit Vvestphalus, cui titulum dedit. *Iuſta defenſio aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Laſko.* Móxque anno ſequenti, Apologetico in Caluinum replicat. Quum autem ad ſuam maieſtatem non pertinere exiſtimaret Caluinus, vnum hoſtem toties laceſſere; huic ſuccenturiatus Theodorus Beza Caluini diſcipulus proximo anno 59. in Vvestphalũ ſcribit. Sed & eodem anno ipſis inter ſe Lutheranis grauis tempeſtas exorta eſt, quum & Comites Mansfeldenſes & Saxoniæ Principes publico edito ſcripto, vndecim Lutheranorum ſectas notauerint, & vt execrabiles hæreſes condemnauerint. Acerba quoque eodem anno inter Tilmannum Heshuſium & Gulielmum Clebitium de Cœna Domini concertatio in Academia Heidelbergenſi facta eſt. Sequenti nihilominus anno 60. in Ducatu Vvirtembergenſi contra Sacramentarios graue edictum promulgatur. Eodẽ tamen anno ad cauſam Sacramentariorum in Germania ſuſtentandam prodit contra Vvestphalum poſthumum quoddam Ioannis à Laſko ſcriptum.

Zuuinglianorũ agmen contra Vvestphalum.

Lutheranorum inter ſe concertatio.

D

E

Sed nouus ſtatim prodit contra Sacramentarios Antagoniſta, minimè contemnendus, Tilmannus Heshuſius. Contra hunc anno ſequenti 61. ſcribunt cateruatim Sacramentarii, Caluinus, Beza, Boquinus. Scribit quoque & Gulielmus Clebitius *Victoriam* (vt vocat) *veritatis & ruinam papatus Saxonici* Eodem tamen anno, ne plane haſtã abieciſſe Lutherani viderẽtur, nouus exurgit idémque egregius Lutheranorũ Athletes, Martinus Kemnitius. Editis in lucem *Repetitionem ſanæ doctrinæ de vera præſentia corp. & ſang. in Cœna Domini.* Eodem quoque anno veteranus alter miles vel dux potius, ad pugnam in cauſa Lutheranorum procedit, Ioannes Brentius; & edito libro *de perſonali vnione duarum naturarum,* Lutheranam pręſentiam ſtabilire nititur. Sed huic ſtatim reſpondit Petrus Martyr, & cauſam Zvvinglianam tuetur. Nihilominus & eodem anno contra Henricum Bullingerum alium libellum emittit Brentius, quod quidem nouo & ingenti certamini cauſam dedit. Proximo enim anno 62. Bullingerus edito libello ſe tuetur contra Brentium; & ipſe Brentius viciſſim tam contra illum quàm contra Petrum Martyrem *Recognitionem* quam vocat ſcribit. Eodem quoque anno, nihil tot hoſtium concurſu territus Heshuſius cõtra Caluinũ, Boquinũ, Bezam & Clebitiũ, ſcribit *piam defenſionem* (vt vocat) *præſentiæ corporis Chriſti.* Sequenti verò anno 63. reſpondet iterum Brentio Bullingerus (ipſo Martyre oportunè iam vita functo) ſcribẽs *Repetitionem & dilucidiorem explicationem* (vt vocat) *veritatis.* Nec multo pòſt anno 65. nouus Lutheranorũ defenſor Ioannes Marbachius ſuperintendens Argentorarenſis ſurrexit, qui contra Caluiniſtas & zvvinglianos ſcriptum bene longum emiſit. Sed & huic mox à quàplurimis Caluiniſtis certatim reſponſum eſt. Sequenti quoque an. 66 ingens ſcriptũ contra Bullingerũ zvvinglianũ, edidit Brentius Lutheranus; inſigni & pene incredibili maledicentia refertũ, ſi Bullingero credimus. Huic verò Brentio eodẽ fere tempore reſpondet quoq; Theodorus Beza, vacillantẽ iam & delaſſatũ Bullingerũ vtcunque ſuſtentans. Sed & eodẽ anno alter Lutheranus, Ioannes Vvigandus vnus ex quatuor Centuriaſtis Magdeburgenſibus in libro quẽ edidit *de bonis & malis Germaniæ,* pro ſeptimo beneficio recenſet repreſſionem hæreticorũ; inter quos numerat ſecundo & proximo poſt Anabaptiſtas loco Sacramẽtarios, móxque *Cothurnifices ſeu concionatores Chriſti & Antichriſti,* quorum nomine Melanchthonicos & molles Lutheranos (eſt enim iſte ex Rigidis) intelligit. Mox verò inter mala Germaniæ primo loco recenſet, *quòd duo Schiſmatum genera in ea excitata fuerint: vnum à Sacramentariis, alterum ab Inter-*

Tilmannus Heshuſius, contra Caluiniſtas.

Martinus Chẽnitius Lutheranorum defenſor.

Cõgreſſus Brẽtij & Bullingeri.

Ioannes Marbachius contra Caluiniſtas.

Ioannes Vuigandus Sacramẽtarios pro hæreticis habet.

F

A *ab Interimistis*, per quos iterum molles Lutheranos intelligit. Eodẽ verò anno (hac ipsa Lutheranorum inter se altercatione magis adhuc gliscente) scribit Christophorus Vvaltherus Vvirtembergensis, contra Ioannem Aurifabrum Vinariensem, Lutheranus contra Lutheranum, de corrupta editione operum Lutheri. Lutherani enim quidem isti esse volunt; de scriptis tamen & libris & doctrina Lutheri nihil adhuc certũ & constitutum habent. Denique & nuperrimè ante annos circiter decem, insignis inter Anglocaluinistas exorta Puritanorũ secta, nõ satis habens, ab eorũ se tẽplis, cultu & cõmunione separare; etiã scripto rẽ tẽtare est ausa. Itaq; dũ publica regni comitia haberẽtur, porrigunt ad Regni Ordines Puritani Admonitionẽ quandam, in qua multarũ rerum reformationẽ enixè petunt. Huic Admonitioni postea typis excusæ, aliisq; quibusdã sparsis in vulgus chartulis, excusis tamen; iusto volumine respondet Ioannes Vvhitgift Theologiæ doctor. Contra hunc replicat Puritanorum nomine Thomas Carterovitus; vnus è sedecim illis ministris, qui nõ multo ante propter hoc religionis dissidiũ, ex Anglia Geneuã profugerunt. Huic Replicæ diligenter respondet Vvhitgift, & prioris responsionis defensionẽ accuratã euulgat. Nec quicquã territus Carterovitus secundã etiã replicã iam anno superiore typis excusit. Sed hęc quidem omnia lingua nostra vernacula scripta, ad nostras quidem manus peruenerunt; aliarũ verò gentiũ doctis innotescere non possunt. Quæ sane horũ Anglocaluinistarũ acerbissima contentio, quo tandẽ exitura sit, non est difficile conijcere, nisi quod

Puritanorũ & Anglocaluinistarum certamina

B quid detineat, scimus. Atq; hæc quidẽ hactenus de mutuis horũ Protestantũ concertationib' breuiter perstrinximus. Nã omnia huius generis referre & difficile nobis est, ad quos horũ hominũ scripta rarò & pauca perueniunt, & nimis prætereà prolixum esset. Certè qui Catalogos librorum in Nundinis Franckofordianis recenter venaliũ leget, inueniet in singulis propemodũ Nundinis, mutuas huius generis cõcertationes varias. Nec enim dum extincta hæc flamma est, sed adhuc sub iudice lis est.

Iam verò aliud acerbissimæ & notissimæ inter eos dissensionis argumẽtum idemq; luculentissimũ, esse possunt varia illa penéq; innumera habita inter ipsos de hoc dissidio componendo, colloquia & cõuentus. Nã primùm quidẽ an. 29. Marpurgi inter Lutheranos & Zvvinglianos celeber conuentus habitus fuit, vbi enixè hoc saltẽ cõtendentibus Zvvinglianis, vt pro fratribus à Lutheranis haberentur, nec illud impetrare potuerunt. Itaque eodẽ adhuc anno, studio & opera Philippi Lantgrauij primũ Suabachi, deinde Smalcaldiæ iterũ eadem de re iidem Euangelici conuenerunt: nec tamen iniri vlla ratione concordia potuit. Desperata itaq; concordia, Zvvingliani ipsi an. 35. iam numerosiores facti, ideoq; audaciores, Tiguri contra Lutherũ conueniunt, atque conspirant. Arouiæ tamen (quod oppidũ Bernensiũ est) de ineunda concordia eodẽ anno iterũ conuenerũt: sed frustrà. Mouit hæc res ita Lutherum, vt anno sequenti 36. mensis Maij 14. omniũ Euangelicorum Synodus generalis Vvittembergę

Colloquia Protestantiũ frustrà tentata.

Zvvingliani pro fratribus à Lutheranis haberi nõ possunt.

C in domo Patriarchæ Lutheri haberetur. In qua tamen nihil confici potuit. Nam eodem anno frequentes Synodos (sic enim vocari eas volunt) habuere vicissim contra Lutheranos Zvvingliani: Basileæ quatuor; Tiguri vnam: Apud Bernates quoque vnã, quam vocarunt generalem; cui 300. fere ministri intererant. Denique & Arouiæ, vbi disertè decretum est, ne quis Zvvinglianorum ad Synodum à Luthero Vvittembergæ indictam veniret. Eodem sane iure quo & illi & alii Protestantes, ne ad Catholicã Synodum aliqui ex suis veniant, interdicunt. Fit tamen iterum anno 37. alius conuẽtus Smalcaldicus sed Lutheranorum tantùm, vbi ad sarciendam aliquam concordiam, omnes Confessionem Augustanam profitentur. Itaque anno sequente 38. iterũ Tiguri conuenitur plurimùm satagente Bucero, vt inter Zvvinglianos & Lutherum concordia iniretur. Quod totum quum vanus & irritus labor esset, cœpit se tùm à Zvvinglianis abalienare Bucerus. Ab eo tempore de ineunda vnquam inter Lutheranos & Zvvinglianos concordia desperari cœptum est.

Zvvingliani suis interdicunt Synodo Lutheranæ interesse.

Multum iam erat vt ipsi saltem inter se Lutherani probè conuenirent. Sed nec illud diu impetrari potuit. Cùm enim anno 57. Colloquium Vvormatiæ inter 12. Catholicos doctores, & 12. Lutheranos Magistros institutũ fuisset, adeo male ipsis inter se Lutheranis conuenit; vt ex illis duodecim, quinque à colloquio exclusi & eiecti à suis Symmystis fuerint: Nicolaus Gallus, Nicolaus Amsdorffius, aliique tres, Rigidi omnes & Stoici Lutherani. Quæ eiectio, maximæ postea & ardentissimæ inter ipsos

Lutheranorum inter se graues dissensiones.

Lutherani à suis è Colloquio eiecti.

Lutheranos contentionis & odij seminarium fuit, quod multis acerbissimis scriptis duo illi Nicolai postea fouerunt, vel etiam accenderunt magis. Biennio quoque pòst (an. 59.) vndecim illæ Lutheranorum sectæ notatæ, & publico multorum principum iudicio à cæteris reiectæ fuerunt, quas suprà meminimus. Anno verò 61. in Conuentu Lunæburgēsi Lutheranorum, damnatur nominatim Albertus Hardēburgius Zvvinglianus. Habitum est autem non diu pòst (an. 64.) magno studio maximáque animorū contentione inter Lutheranos & Caluinistas Colloquium Mulbrunnense, præsentibus ibidem ex parte quidem Lutheranorum Duce VVirtembergico, Caluinistarum verò Comite Palatino Electore. Vbi post longam inter vtriusque factionis ministros disputationem habitā, adeò nulla inter eos cōstituta pax est, vt simultas & odiū etiā acrius inter eos exarserit. Soluto enim Colloquio, primùm VVirtembergici ministri de Actis eius Colloquii scriptum ediderunt; in quo Palatinis Ministris insignem impudentiam & vanitatem impingunt. Contrà verò Palatini aliud scriptum euulgant; in quo illud VVirtembergicum & mendacij crebrò insimulatur, & prætereà prolixè confutatur. Sic isti Cadmæi fratres egregiè inter se conspirant, vt veluti scilicet notique columbi. Sed magis adhuc insigne est, quòd diffractis iam penitus omnis pacis & concordiæ inter Lutheranos & Caluinistas repagulis, & desperata inter illas duas Nobiles sectas vnione; nec inter ipsos Lutheranos sarciri adhuc concordia potuit. Nuperrimè enim quum Altemburgæ an. 68. Colloquium celebre inter Lutheranos Electorales & Saxonicos institutum fuisset, totísque mensibus quinque continuatū, nihil aliud effectum est, nisi vt maioribus odijs vtrinque discederetur, maiores animorum acerbitates & contentionum flammæ accenderentur. Quod sane eius Colloquii Acta à Ienensibus dogmatistis valdè prolixè etiam latinè edita, toti orbi testatissimum fecerunt. Maximè verò, quòd inter causas huius editi colloquii septimo loco adferunt. 1. Electorales illos & molles Lutheranos primùm suo priuato arbitrio, aliorum consensu (à quibus nempe quàm longissimè dissentiebāt) non expectato, hoc 2. Colloquium abrupisse: deinde etiam aliam Synodum ex suarum partium Theologis 3. coegisse; necnon in eadem istos alios rigidiores absentes, suo calculo & decreto dam-4. nasse; ac postremò hanc damnationem in Ciuitates & aulas Principum ac potentum sparsisse. Quæ enim maior esse potuit auctæ acerbitatis, & accensæ magis contentionis significatio? Sed docuit hoc maximè Colloquium, aliter inter istos Protestantes nunquam se rem habituram; neque alium vllum has contentiones finem habituras.

Causa perpetua litis inter ipsos Protestantes.

Causa enim huius erat (quæ & omnibus Protestantibus est communis) quòd de Norma disputationis, de Principiis ipsis doctrinalibus, inter eos conuenire tunc non potuit. Dū videlicet molliores illi & Electorales pro Norma disputationis, (præter Sacra Biblia) etiam Lutheri scripta omnia, ac Melanchthonis Corpus doctrinæ in Authoritatem recipi postularent: Alii verò nec omnia Lutheri scripta admittere, nisi quæ certò ipsius esse, miniméque corrupta constaret; nec Melanchthonis vlla (nisi quatenus verbo Dei consentiant) approbari voluerint. Vt plane quia de Norma conuenire inter eos non potuit; sine vllo fructu, imò maiori cum animorum acerbitate, discessum vtrinque fuerit. Sunt hæc ergo, mutuæ illorum & implacabilis dissensionis argumenta, luce meridiana clariora.

Iam verò Lutherus ipse, tantam & tam grauem suorum à se dissentionem esse iudicauit, vt *Zvvinglianos excommunicauerit* verbis acerbissimis. *Et obtestatur Deum & totum mundum, quòd cum Sacramentarijs non sentiat, neque vnquam senserit, neq; in æternum sensurus sit.* Et quia illi contentionem hanc de re leui esse dicerent, (quod & hodie dicere homines impudentissimi planéque effrontes non cessant) concordiamq; optarēt, & pacem fraternam, etsi iudicio hic dissentirent, iterū dicit Lutherus. *Ego Lutheranam hic adiiciā exhortationem; & hoc ex animo dico. Maledicta sit in omnem æternitatem ista charitas & concordia.* Hæc omnia Lutherus in libro cui titulum dedit, *Defensio verborum Cœnæ*. tom. 7. operū suorum. Zvvingliani vicissim Lutherū condemnant, & illum *plenum Cacodæmone* pronunciant, vt eodem in libro Lutherus commemorat. Hæc autem animorum & sententiarum tam grauis & acerba dissensio fuit, vt conqueratur Caluinus de Lutheranis, quòd Papistæ esse mallent quàm ad suam & suorum sententiam accedere. Conqueritur contrà Spangembergius Lutheranus de Caluinistis, quòd Lutherum summa ingratitudine deseruerint, in libro cui talem titulū dedit: *Declaratio beneficiorū Dei, per*

Colloquiū Mulbrunnense.

Excommunicationes reciprocæ.

Lutherana exhortatio.

In defens. 2. contr. VVestphalū.

D E F

A *per Martinum Lutherum in Germania acceptorum, & maxime ingratitudinis erga beneficia accepta.* Sed & ipsi quoque Lutherani inuicem conqueruntur. Conqueritur enim grauissimè Ioannes Vuigandus rigidus Lutheranus, & vnus è 4. Centuriastis Magdeburgensibus, quòd ipsorum libris typographorum prœla in tota Saxonia, per molliores scilicet Lutheranos, sub pœna excommunicationis negentur. Conqueruntur grauiter Magdeburgenses in præfatione Centuriæ 5. quòd in permultis articulis alij Lutherani Catholicis cesserint, & quòd eos Luthero mordicus adhærentes, *Stoicos & seditiosos* nūcupent. Sed ne longè abeamus, domestica habemus & illustria huius manifestissimæ dissentionis documenta, in hoc Belgio oculis nostris visa. Nuper enim Antuerpiæ, in primis tumultibus Geusianis, extructa de nouo templa erant separata, Martinistarū & Caluinistarum: conuentus quoque Anabaptistarum in priuatis ædibus non obscuri erant. Quæ omnia ita erant separata, vt nefas censeretur alterum ad alterius tēpla cultus aut religionis causa accedere. Eodem quoque tempore Confessionem fidei ediderunt Martinistæ seu Lutherani, quam postea scripto defendit Flaccus Illyricus, in qua caput 17. est huius tituli. *Contra errorem Sacramentariorum.* Vbi etiam his verbis vtūtur. *Caluinistarum liturgia non vno sacrilegio vitiata contaminatáque est: eáque (proh dolor) innumeras animas æterno exitio inuoluit.* Hæc illi. Vide confutationem eiusdem Confessionis per Iudocum Tiletanum. Aliam & aduersam Confessionem eodem tempore in eadem vrbe ediderunt Caluinistæ; quam refutauit Franciscus Sonnius Episcopus Buscoducēsis.

B Non potest esse apertius notissimæ dissentionis argumētum. Separatim & seorsim in eadem vrbe conueniunt. Distinctis sectarum nominibus sua templa insigniunt. Sacramentorum & verbi Dei communionem inire recusant. Inuicem erroris, etiam scriptis confessionibus, notant. Sunt autem hæc obseruatione digna, & vtile est harū rerum memoriam in Ecclesia extare, ne vllo fuco hanc mutuam dissentionem tegāt, in quo magnopere plærique eorum, vt simplicioribus imponant, sed vanissimè contendunt. Sanè colligit Brentius post finem Recognitionis suæ contra Bullingerum, appendicem publicorum testimoniorum, videlicet ipsius Lutheri, Melanchthonis, Lauatheri, Petri Martyris, quibus ostendit sæpius à Cinglianis actum fuisse, vt à Lutheranis pro fratribus susciperentur, manente diuersa illa sententia de Cœna Domini, nec vnquam hoc impetrari ab illis potuisse. Denique illustre illud est, quòd in Catalogo librorum qui in Nundinis Francofordianis quotannis venales prostant, ita in certas non solùm disciplinarum, sed & in re Theologica sectarum classes, ille Catalogus distribuitur, vt quemadmodum seorsim Catholicorum libri & opuscula enumerantur, sic etiam in distinctis classibus, Zvvinglianorum seu etiam Caluinistarum (sic enim loquuntur) in vna, Lutheranorum verò Protestantum libri in altera recenseantur. Est ergo eorū dissensio, & in varias sectas diuisio manifestissima. Ecclesia igitur Christi, cuius vna fides est vt vnus Deus, nullo modo esse possunt.

C Prætereà, quia contradictoria simul vera esse non possunt, tota Protestantum multitudo nulla ratione ad veram Ecclesiam pertinere poterit. Si enim Lutheranorum secta, verbi gratia, illa est; non est Caluinistarum: & sic de cæteris sectis omnibus collige; quum tamen vnaquæque secta sibi soli veram Ecclesiam venditet, aliis neget. Sicut enim olim Donatistarum sectæ singulæ (vt scribit Augustinus) *apud se tantummodo verum Baptismum remanere asserebant, nec omnino esse alibi, neque in toto orbe terrarum, qua Ecclesia Catholica expanditur, nec in ipsa grandiori parte Donati, nec in cæteris præter se vnam ex minutissimis partibus*, sic hodie minutissima Anabaptistarum, aut Vbiquitariorum, aut Puritanorum in Anglia secta, in se sola, non in grandiori Caluinistarum aut Lutheranorum parte, Ecclesiam esse asserunt. Quare si deserenda esset Romana, maior tamen superesset quæstio cui sectæ adhærendum esset. Nihil ergo in Protestantum cœtu, certum aut firmum est, de vera Ecclesia inuenienda.

Ann 1561. 5. *Querela de ingrat. accept.*

Vide Suriū. Ann. 1566.

6. *Templa sectarū diuersa.*

Censura Lutheranorū de Liturgia Caluinistarum.

1. 2. 3. 4.

Appendix publicorū testimoniorū de negata concordia inter Lutheranos & Sacramētarios.

9. Probatio.

De Baptis. cōt. Donatistas lib. 1. c. 6.

Idem demonstratur ex variis argumentis, quibus seipsos produnt hæreticos esse Protestantes.

CAPVT XIIII.

10. Probatio sed multiplex.

POSTREMA iam verò, ad hoc demonstrandum quod suscepimus, ab ipsa pene aduersariorum confessione, non quidem expressa nec spontanea, sed coacta & verissima, petetur ratio. Ratio quidem vna, sed quæ argumenta complectitur varia, eademq; validissima. Nempe ipsimet seipsos multis argumentis produnt, ad veram Dei Ecclesiam nulla ratione pertinere. Vt mihi planè, miraculi imò monstri potius instar sit, quenquam esse qui aliquid in religione sapiat aut intelligat, huic se sectæ, omnium quæ vnquam extiterunt vanissimæ, adiungere qui velit. Sed quia, non tam iudicio quàm affectibus in hanc sectam itum est, ideóque manifestissima licet eius vanitas, animaduerti ab omnibus non potuit; dabimus operam illa omnia breuiter, sed dilucidè aperire, quibus illi se verè hæreticos atq; schismaticos, quasi suo sorices indicio, prodiderunt. Primùm ergo eo se indicio manifestè produnt, ad veram Dei Ecclesiam non pertinere, quòd alias Ecclesiæ notas affingũt atque assignant, (quemadmodum suprà à nobis ostensum est) quàm quæ vel in Symbolo Apostolico, vbi suis titulis & notis Ecclesia Christi descripta & credenda proponitur, vel in Sacris Scripturis, in lege, Psalmis, Prophetis, & Euãgelio expressę sunt. Atque ita Ecclesiam sibi quærunt & extra Scripturas sanctas, & extra fidei Christianæ Symbolum. Neque enim veram Ecclesiam ex eo describunt aut designant, quòd sit vna, quòd sit Catholica, quòd sit Apostolica. De sanctitate quidem multa dixerũt, sed nimium præposterè, & variis modis impiè, sicuti in præcedentibus disputatũ & declaratum est. De perpetuitate verò & continuatione, de amplitudine & visibili communione ac societate, de vniuersalitate locorum, & temporum, in certa pastorũ & ouium successione, propter quas causas dicitur, & est vna, Catholica, Apostolica, ne verbum quidem.

1. Quia Protestantes quærunt Ecclesiam extra Scripturas & Symbolum fidei.

lib. 1. Cap. 3. & seq. vsque ad cap. 11.

2. Quòd Catholicæ titulũ Protestãtes aut negligunt, aut inuertunt, aut cõdemnant.

Prouer. 18.

Suprà lib 3. cap. 7. & seq. & hoc lib 4. cap 10. & 11.

Sed illud inter cætera magis adhuc pręclarũ est, quòd de Catholicæ nota ac titulo, quæ Christiani hominis cognomen & proprius character est (vt antea explicauimus) vel altum apud eos silentium est, vel in sensum longè alienum eius verbi vim trahunt, vel denique (*impius enim quum in profundum venerit, contemnit:*) derident tandem & contemnunt. Quod sanè nemini mirum videri debet. Nam & nemo repente fit turpissim⁹; & contentiosi proprium est, quum hâc non succedit, alia aggredi via; omnémque lapidem mouere, vt male cœpta peius tueatur ac defendat. Enimuerò (vt ad rem redeamus) hinc factum est, vt nec Caluinus in sua Institutione, nec Lutherani in sua confessione Augustana, Vvirtembergensi, Ratisponensi, & alijs Scriptis de hoc Catholicæ titulo quicquam laborent: imò in priorībus suis catechismis, vocem Catholicam è symbolo eraserint, & Christianam substituerint, vt dicerent *Credo Ecclesiam Christianã*, pro eo quod omnes Christiani dicunt, *Credo Ecclesiam Catholicam*. Istud verò quum nõ succederet, quia & in Symbolo Apostolico euidenter expressa, & perpetuo Ecclesiæ vsu receptissima vox, dissimulari non potuit; vocem tandem admittunt, & de Catholicæ titulo disputant; sed alium illi sensum affingentes, quam hactenus vnquam habuisse intellectum est. Augustana confessio inde Ecclesiam Catholicam dici vult, *quia homines habet sparsos per totum orbem, qui Euangelio consentiunt, non in politia externa certarum gentium*, hoc est, non in societate visibili, communione & vnitate omnium gentium Christianarum, sed (vt explicat in Apologia Confessionis, & in Repetitione, & in locis communibus Melanchthon;) *societatem eorum, qui obscurata vera doctrina, subinde eam rursus accedũt, vt semper mansura sit aliqua Ecclesia Dei in reliquiis*, &c. Quem quidem sensum, & totã illam de reliquijs imaginationem, antea refutauimus, Docentes præterea Catholicum id esse, non solùm quod vbique, sed etiam quod semper est. Musculus verò adhuc parciùs multò agit, & Catholicum esse definit, qui Apostolorum & Athanasij Symbolum credit, maximè Athanasij: quia ibi dicitur in principio, *Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate*, &c. itémque in fine. *Hæc est ergo fides Catholica, quam nisi quisque integram inuiolatámque seruauerit, saluus esse non poterit*. Ex his enim verbis infert. *Ergo qui ad hunc modum credunt, fidem habent Catholicam. Consequitur igitur eos non esse hæreticos sed Catholicos, in vnitate Ecclesiæ Catholicæ constitutos.* Hæc ille. Agnoscit quidem eodem titulo par. 6. Catholicum omnia tempora complecti, sed ea tantum quæ ad fidem necessaria sunt, in Catholico consensu comprehendi vult. Non vult autem necessaria ad fidem censeri dogmata, extra Symbolum Apostolorum & Athanasii posita, vt in eodem loco, & alio superius citato docet. Qua in re, vt ad Pelagij sensum

Vocis Catholicæ confictæ interpretationes.

In locis com. tit. de Eccl. par. 9.

quàm

A quàm proximè accedit, qui quæstiones extra Symboli ambitum positas, quæstiones esse præter fidem & ad fidei quæstionem non pertinere iudicauit; vt ex Augustino patet; ita non sibi tantum, sed & suis omnibus contrarius est, qui de multis aliis rebus vt ad fidem necessariis controuertunt, & diuersa ab ipsis sentientes damnant, próque hostibus veræ doctrinæ habent, quæ tamen in neutro illorum Symbolorum continentur. Sed hæc coarctatio & restrictio Catholici consensus, euidenter ostendit, quàm longè latéque recesserit à sensu Catholico. Itaque nomen, isti quidem modestiores & molliores Lutherani retinent, à re tamen ipsa quæ nomini respondet quàm longissimè aberrant; non diuersum hoc in loco passi, quàm olim Donatistæ. Nam & illi voluerunt sane Catholici dici, nec veriti sunt in libello supplici Constantino Imperatori porrecto se Catholicam Ecclesiam vocare. Sic enim superscriptus erat libellus, vt meminit Augustinus. *Libellus Ecclesiæ Catholicæ Criminum Cæciliani, traditus à parte maiori*: Vel, vt in alia epistola(68) legitur, *à parte Maiorini*. Vt fortasse non se Ecclesiã Catholicã hoc loco vocaret, quæ se partẽ Maiorini scriberet, sed ipsi Ecclesiæ Catholicæ, libellum criminum pars ista Maiorini traderet. Vtcunq; autem huius libelli superscriptio habebat, certè in collatione facta inter Catholicos, & Donatistas Carthagini, quia cognitor seu Iudex Marcellinus Orthodoxos *Catholicos* vocabat, eos sane quorum communio erat cum Ecclesia per totum orbem terrarum diffusam, reliquos verò *partem Donati*; ægrè id tulerunt, & stomachabãtur multum, séque
B Catholicos dici voluerunt, vt videre est apud Augustinum: sed hoc totum eo sensu, vt Catholicos se ideo reputarent, quia *omnia sacramẽta integra haberent, & omnia Dei mandata seruarent*, vt ibidem commemorat Augustinus. Non autem eo sensu Catholicos se dicere ausi sunt, quòd toti orbi communicarent, quo sensu Augustinus ipse cum cæteris ibi Orthodoxis episcopis, se esse Catholicos asserebant. Quod quum facerent, *Petiuerunt sane Donatistæ* (ait August. in collatione cum ipsis facta) *vt probarent Catholici sibi cõmunicare omnes gentes. Quod Catholici quum gratissimè acciperent, & peterent à cognitore, vt hoc probare permitterẽtur, rursum Donatistæ de alia re tractari postulabant.* Hęc Aug. Certissimè enim sciebant, nec se hoc sensu Catholicos dici & esse potuisse, & ipsos Catholicos omnibus gentibus cõmunicare. Verum quidẽ est August. ipsum scribere *ex eo Catholicam dici Ecclesiã, quia vniuersaliter perfecta est & in nullo claudicat*, sed solerter addidit: *& per totum orbem diffusa est*. Eandẽ Catholici tituli ambitionem, in Fortunio Donatistarum episcopo videre licet, alibi apud Augustinũ. Ille enim *apud se & suos Ecclesiã esse, quia & ipsius communio vbique terrarũ esset, asserebat.* Sed quum huius rei probationẽ facillimam August. peteret, *ex cõmercio formatarum litterarũ*, (de quibus postea plura dicemus) *quia rei apertè falsa erat* (ait August.) *permixtis verbis citò inde discessum est.* Hæc ille. Ariani quoque suam fidẽ Catholicam fidem in Concilio Ariminẽsi vocarunt, vt cõmemorat, fraudémq; accusat Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleutiæ. Sic itaque molliores & modestiores Lutherani, saltem Catholicæ titulo gaudent, etsi verum huius
C tituli sensum nullo modo in sua cõmunione locum habere demõstrare possunt; ideóque vel eum prorsus mutãt, vt Melanchthon, vel coarctant fraudulẽter vt Musculus; qui etiã hac in re sectatores hodie habet plurimos. At verò, quia ista quasi inuita Minerua inuecta dissimulatio, stare non potuit; rigidiores Lutherani, seu extrauagantes, (quos proprio sectæ nomine Antadiaphoristas vocat Staphylus) qui istos molles & Adiaphoristas & Interimistas, cane peius & angue oderunt, & auersantur; maius aliquid audendum censuerunt. Itaq; Catholicæ titulũ, quia nisi turpiter ab ipsis retineri aut dissimulari potuit, perfricta fronte reijciunt, irrident, cõtẽnunt. Sic enim scribit nuperrimè Puritanus quidam, siue Antadiaphorista in Anglia, *maximã hodie contentionum causam esse, Catholicã nostram à Scriptura sacra defectionẽ*: & quotquot hodie pro Romanæ Ecclesiæ vnitate retinenda, vel exilium vel vincula vel mortem passi sunt, vocat *miseros Martyres, Confessores, & doctores Catholicos*. Narrat quoq; morienti Vviclepho bene consulentes quosdam monachos, vt Ecclesiæ Romanæ sese conciliaret, *eidem de Catholicismo Ecclesiæ Romanæ deblaterasse*. Iste ergo apertè Catholicæ titulũ & notam deridet. Præclarũ verò est, quòd hoc nomine Lutherani inuicẽ sese arguunt & reprehendunt. Nuper enim in colloquio celebri Altẽburgæ in Germania habito, inter Electorales & Saxonicos ministros, quũ Electorales Lutheri quædã verba proferrent, in quibus *Catholicũ Scripturæ intellectũ* notat, respondent Saxonici. *Non est phrasis Lutheri, quòd aliquid*

August. de pec. orig. lib. 2. cap 23.

Donatistarum tergiuersatio de voce Catholica. Epist 48 ad Vincentium.

In Collat. 1. dici 3. circa initium.

In libro de Gen. ad lit. imperf. ca. 1. Epist. 163.

Apolog. par. 1.

Laurentius Hũphredus in vita Iuelli.

pag. 212. Pag. 176. Pag. 263. Au. 1568. Pag. 339.

Veteres hæretici Catholica titulum subsannabant.

Aug. cont. 2. epist. Gaudentij cap. 25.

Catholicè intelligi debeat. Sane eum ab hac voce abhorruisse prorsus ostendunt. Nimirum veterum hæreticorum morbo, nouus hic hæreticus laborabat. Sic enim Gaudentius Donatista non veritus est dicere. *Catholicam Ecclesiam toto orbe in cõmunione omnium gentium diffusam, esse humanum figmentum*, contra quem D. August. *mox ostendit, non figmentum humanum sed promissum esse factúmque diuinum.* Secundinus quoque Manichæus *superstitiosos & Catholicos* pro eodem habet, in epist. eius ad Augustinum tom. 6. Non aliter Nouatiani, Catholicum nomen quum retinere apud se non possent, ęgrè in Orthodoxis hoc nomen ferebãt; & modo quidem tanquàm humanũ & nullius momenti contemnebant, modo alia conficta nomina Orthodoxis Cypriano adhęrẽtibus tribuebant, modo denique tanquàm nouum & ab incerto Authore profectum explodebãt. Quibus omnibus respondet, & satisfacit diligenter, ante mille ducentos annos Pacianus Barcilonensis episcopus doctissimus in epistolis ad Sympronianum Nouatianum. Apertissimè ergo, sese ad Catholicam Ecclesiam nullo modo pertinere, isti homines demonstrant; dum ipsam Catholicæ notam ac titulum, aut prætermittunt & negligunt, aut in alienum sensum detorquent, aut denique prorsus reiiciunt; & gladio nodum quem soluere non possunt, dissecant.

Epist. 1. & 2.

Rursum ex paucitatis assertione & defensione insigniter se produnt.

CAPVT XV.

Lib. 2.

3 Quia paucitatẽ Ecclesiæ mẽbrorum diligenter defendunt.

CÆTERVM & inde etiam se produnt egregiè isti, quòd paucitatis sint assertores diligentissimi. Nam & hoc veræ Ecclesiæ Christi iuxta statum noui testamenti indiuiduæ proprietati, ex diametro repugnat; (vt iam ostensum est) & omnium est hæreticorum consueta vox, vt iam ostendemus; si tamen prius, quàm paucitatem suam minimè dissimulauerint; imò quàm sedulò eius patrocinium susceperint, & gloriam aucupati fuerint, paucis ostenderimus. Sane quum Vvittembergæ in Saxonia prima fieret Missæ abolitio, anno 1521. ídque Fridericus Saxoniæ princeps nonnihil dubitaret, an fieri à tam paucis admodum deberet, responderunt quatuor homines ab illa Academia selecti, quòd *numero superentur nihil esse noui, semper inde à condito mundo maiorem hominũ partem restitisse veræ doctrinæ.* Eandem prorsus cantilenam canit Caluinus in epistola Institutionibus suis pręfixa; Eandem Apologia Protestantum Tridentino Concilio exhibita; Apologia quoque Ecclesiæ Anglicanæ statim in initio; Musculus etiam in locis communibus; Magdeburgenses deniq; in doctrina sua de notis veræ Ecclesiæ, sequuti Lutherũ in suis quoque notis quas veræ Ecclesiæ affingit, & in lib. de seruo arbitrio contra Erasmum, vt suprà ex verbis ipsis in medium prolatis ostendimus. Neque hoc obscurum aut dubium cuipiam esse potest, qui in horum hominum scriptis, maximè vbi primùm sese suámque doctrinam, alicui vel homini seorsum vel genti publicè cõmendare, & insinuare conati sunt, aliquo modo versatus est. Nam vbi semel præualere, & in aliquem numerum crescere potuerunt, paucitatis illi quidem titulum non adeo ambire & aucupari pergunt; quòd in ipso tamen prædicationis suæ seu seductionis potius exordio id fecerunt, inde se sectam & partem à toto corpore præcisam, non ipsum totum corpus (quod Ecclesia est) fuisse, more veterum hæreticorum prodiderunt. Nam hoc veteribus illis horum maioribus, solenne & perpetuum fuisse, paucis nunc exemplis, quę instar omnium esse possunt, demonstrabo. Cresconius Donatista, vrgente Augustino ex Scripturis propheticis Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, *In paucis frequenter*, inquit, *est veritas: errare multorum est.* Manichæorum, vt in persona Honorati obiicit Augustinus, vox erat. *Apud paucos quosdam est veritas.* Et ipse Manichæus in epistola quam vocabant fundamenti, de sua doctrina dicebat: *vt veritas istius rei se habet, ab vniuersis fere gentibus ignoratur, & ab omnibus etiam qui de hoc diu multúmque disputauerunt.* De Montanistis idem commemorat Augustinus. *Quum*, inquit, *eis dictum fuerit, quòd sint Ecclesiæ tanto ante promissæ, & toto orbe diffusæ authoritate damnati, respondent, hinc in se illud esse completum, quod de Paracleto dictum est; mundus eum accipere non potest.* Mox etiam, omnium hæreticorum necessariam quandam hanc vocem esse, demonstrat Augustinus, vt à

Sleidanus lib. 3.

Centuriæ 1. lib. 1. cap. 4.

Lib. 1. cap. 16.

Contr. Cresconium lib. 3. cap. 66 & lib. 4. cap. 53.

De vtilitate cred. cap. 7.

August. cõtr. epist. fundament. cap. 12.

Cont. faustũ lib. 32. ca. 17.

A vt à publica ac recepta in Ecclesia fide redarguti, *& aliud annunciantes ab vniuerso orbe anathematisati, continuò dicant: hoc est quod scriptum est. Mundus eum accipere non potest*; quæ est ipsissima hodie Protestantum vox & exceptio, contra publicam Ecclesiæ fidem. Eadem etiam exceptione vsus est Aduersarius ille legis & prophetarum, contra quem scripsit Augustinus. *In fine libri sui* (ait Augustinus de illo) *paucitatem hominum in suo errore commendat; quia videlicet paucorum est sapientia: quod omnibus hæreticis aduersarius Ecclesiæ Catholicæ quæ per omnes terras copiosa fertilitate diffunditur, in sua cuiusque propria vanitate commune est. Omnes enim de paucitate gloriantur; & seducere, si possint, multitudinem quærunt.* Hæc ille. Nec dissimiliter Ariani quum à Catholicissimo Imperatore Theodosio Magno, egregiè exterminarentur, inde se consolati sunt, quia scriptum esset, *Multi vocati, pauci electi*: vt commemorat Socrates. Eunomius apud D. Basilium deprecatur diligenter multitudinis Authoritatem. *Peto* (inquit Eunomius) *ante omnia à vobis, qui aut his temporibus estis audituri aut postea lecturi, ne velitis maiori parti plus attribuere, ac multitudine verum à falso discernere, vel plus his qui præoccuparunt deferendo, posterioribus aures obserare.* Hæc ille. Iuliani Pelagiani vox est, ad aliquid inueniendum nihil prodesse multitudinem cæcorum: asserítque maioris sibi gloriæ apud Deum esse destitutam veritatem tueri: apud Augustinum contra eundem. Secundini Manichæi vox est ad eundem Augustinum, pro suæ quoque paucitatis defensione. *An emendatum in Euangelio est, quòd spatiosa via non deducit ad interitum?* Et paulo pòst. *Non est virtus ad quam turba peruenit.* B Et iterum. *Noli comes esse lati itineris, quia Amorrhæum expectat, sed ad arctam festina viam, in qua pauci ambulant.* Hæc ille in epistola eius ad Augustinum. Quibus eius verbis quid respondeat Augustinus vide in libro contra eum, capite 26. tom. 6.

Montanistæ.
Lib. 2. cap. vltimo.
Manichæi.
Ariani.
Hist. Eccles. lib. 5. cap. 10.
Lib. 1. contra Eunomium.
Eunomius.
Lib. 2. cont. Iulianũ fere in fine.
Pelagiani.
Secundinus Manichæus.

Nec his dissimiliter Fulgẽtius Donatista quum diceret, *Docebo Ecclesiam meam esse certissimam*, rogatus ab Augustino quomodo id doceret, respondit; *dicam quòd in paucis constet; ostendam quòd hæc est* vera *Ecclesia quæ persecutionem patitur*: &c. Arrianus quoque ille Author operis imperfecti in Mathæũ, Chrysostomo attributi, in comment. in cap. 1. *paucos suos hæreticos regno Iudæ comparat, Catholicos verò decem tribubus, Ieroboam secutis.* Quo etiam exemplo pro sua paucitate vsi sunt Donatistę, vt meminit Augustinus in libro de vnitate Ecclesiæ. Luciferiani similiter de sua quoque paucitate gloriati sunt, apud Hieronymũ in Dialogo aduersus Luciferianos, dicẽtes; *Ecclesiã versam esse in lupanar*, sicut Cresconius vocauit eam *Asylũ Romuli ad quod omnes confugerẽt*. Deniq; vt sapienter scripsit Aug. *illi Ecclesiã periisse dicunt, qui in illa non sunt.* Hoc enim vt dicãt, consequẽs est. Ideoq; hęretici omnes hoc dicẽdo, suo se indicio vt sorices produnt. Sic se Aëtius ille, ἄθεος dictus, prodidit dicens, *ea sibi Deum reuelasse, quæ vsque ab Apostolorum temporibus hactenus occultauerat*: Vt meminit Theodoretus. Tantundem ergo & nostri hodie dicentes, suámque paucitatem argumentis & exemplis quibus possunt diligenter tuentes, multitudinis verò Catholicæ Authoritatem deprecantes, & quibus artibus possunt C traducentes, ac in odium atque inuidiam popularem vocantes, se quoque manifestissimè pro secta hæretica à toto corpore diuulsa, produnt.

In libello August. cõt. Fulgentiũ Donatistam.
Vide quomodo hæreticus probet suam Ecclesiã.
Cap 32.
Luciferiani.
Cresconius Donatista.
August. cõtra Cresco. lib. 2. cap. 13.
Enarrat. in psal. 101.
Aëtius.
Hist. Eccles. lib. 2. cap. 28.

Ex aliis indiciis adhuc se pro hæreticis prodere Protestantes, ostenditur.

CAPVT XVI.

PRAETEREA & eo argumẽto apertissimè se produnt Protestantes, ad Ecclesiam Catholicã, qualis in Scripturis describitur, non pertinere; quòd perpetuã illam veræ Ecclesiæ duratiõnẽ, in sua societate ingenuè deesse agnoscunt; docentes hoc in vera Ecclesia minimè necessarium esse: *Deum enim ita semper gubernasse Ecclesiam suam, vt cùm obscurata esset doctrina, rursus eam accenderet. Sic enim post Noë, longo satis interuallo, Interpretẽ promissionis fuisse Abraham; & post Moysen, missos fuisse demum Samuelem, Dauidem, aliósque prophetas & Reges pios.* Quæ docet Melanchthon in locis communibus. Rursum in repetitione Confessionis Augustanæ, *Deus*, inquit, *reliquias aliquas seruat, & subinde ministerium instaurat.* Talem ergo Ecclesiam quum describunt, quæ per interualla, & subinde instauratur, ad eam & huiusmodi societatem se

4. Quis durationẽ Ecclesia negant.
Melanchthõ in locis cõm.

pertinere ostendunt; non ad illam Ecclesiam, quæ perpetua successione & duratione conseruatur, qualis in Scripturis promittitur. D

Quod Ecclesiæ Authoritati derogant.

Alio adhuc indicio se produnt, quòd Ecclesiæ authoritati, potestati, dignitati passim derogant atque detrectant, vel nullā illi vel minimā concedentes; nunquam sane hoc factum, si vel apud se veram Ecclesiā esse, vel Romanā Ecclesiam veram Ecclesiam non esse, in principio sui schismatis existimassent. Ideo enim Ecclesiæ Authoritatē modis omnibus vellicabant, & extenuare contendebant, quia quæ in Scripturis tam magnifica de Ecclesia dicuntur, ad suam ipsorū societatem tam adhuc angustam, raram, atque recentem pertinere non posse, & ad multitudinē illam fidelium quæ Romanæ Ecclesiæ adhærebat, pertinere necessariò, oportere, manifestè videbāt. Ideo ingenuè scripsit Lutherus in lib. de seruo arbitrio, respōdere volens Erasmo Ecclesiæ authoritatē vrgenti, *se totu decem annu laborasse, vt hunc de audienda Ecclesia scrupum animo eximeret, excuteret, & superaret: & vix tandem hanc Troiam capi potuisse.* Quare autem tantopere laborat Lutherus, de eximendo hoc scrupulo, nisi quia clarè videbat se suósque Ecclesiam non esse? Hac enim de causa Scripturas (quas se habere & intelligere iactitabat) non Ecclesiam (ad quam se non pertinere probè sciebat) audiendas esse perpetuò crepabat, & adhuc hodie sui omnes crepant, eodem indicio se quoque non obscurè prodentes.

Luther. post 10. annos scrupū de Ecclesia eximere vix potuit.

Quod hæresis nomen expungunt, turpitudinem celāt, & suppliciū damnant.

Est & aliud huius rei indicium, satis clarum & manifestū, quòd hæresis nomen vehementer (sibi ipsis conscij) exhorrent, & reformidant. Nam ideo in *Scripturis apud* Paulum 1. Cor. 11. eius vocis loco, *sectam* substituunt, sibi sane conscii quòd vulgò, apud fideles scilicet & Christianos homines, (non solum apud Turcas & vulgus paganorum) pro hæreticis habeantur, non sanè minus quàm olim Ariani, Manichæi, & alij suo quisque tempore. Eadem etiam de causa vbi Paulus ait 1. Tim. 6. *Prophanas vocum nouitates deuita:* vertunt illi *Improbas vocum vanitates, fuæ* videlicet nouitatis prophanæ sibi probè conscij. Nec dissimiliter pro eo quod Paulus iubet *Hæreticum hominem deuitari*, ad Titum 3. substituunt illi *Authorem sectarum*, ne illa Apostolica iussio ad alios quàm ipsos Archihæreticos, aut etiam seditiosos quosdam homines nō hæreticos, se extendat; vulgus autem hæreticorum & mendacium Magistrorum minimè complectatur. Huc accedit quòd in scriptis Lutheri, Caluini, Melāchthonis & aliorum eiusdem farinæ, animaduertere licet, de ipsa hæresi eiúsque grauitate & turpitudine, de hæreticorū cauendis malis artibus, fugiēdis insidiis, vitando cōmercio, nihil aut parum vsquam eos scribere; aut certè valdè frigide id genus hominum ab ipsis taxari, nisi forte contra suorum dogmatum proprios hostes agant. Tunc demum enim, sicut in aliorum omnium, maximè ecclesiasticorum hominū, vitiis reprehendendis, egregie sunt copiosi & facundi. Cur istud, nisi quia blande & molliter cum amicis & sociis agendum est, nec facile latro latronem accusabit, aut contra homicidium homicida quispiam grauiter & copiose vnquam disputabit. Hac etiam de causa, fidem liberā esse oportere, nullísque vinculis astringi, nulla violentia cogi, post Lutherum diligenter docuere; hæreticorum verò persecutiones, maximéq; supplicia Capitalia, inter Christianos homines exerceri non debere strenuè defendunt: & hæreticorum patrocinium, ipsimet indubiè hæretici, diligenter suscipiunt. E F

Quod in Conciliis edēdis nullam operā nauant, sed eorum Authoritatem conuellunt.

Quin & eo nomine se facile produnt quòd Conciliorū etiam generalium & œcumenicorum idque antiquissimorum saluberrimam Authoritatem, non extenuant modò, & eneruatam omnibus modis capiunt, qua etiam de causa nunquam dederunt operam, vt ex primis illis & vetustissimis Conciliis ex illorum typographiis (quibus tamen abundant) vel vnum aliquod vnquam in lucem prodiret, homines alioqui in edendis libris negotiosissimi; sed etiam præterea, modo etiam ex illis prima 4. receperint (quæ vulgaris omnium Protestantum diu sententia fuit, adeóque apud Anglos in Comitiis regni publicis semel atque iterum decreto cōfirmata) modo tria tantum excluso Chalcedonensi admiserint, sicuti videre est in Confessione Ministrorum Augustanæ Cōfessionis Ecclesię Antuerpiensis anno 1567. editæ modò verò perfricta fronte grauissimorū errorum eadem omnia accusare non vereātur, vt alibi exemplis demonstrauimus. Adeo omnē prorsus è medio tolli Ecclesiæ Christi faciem, Authoritatem, splendorem oportet (vbi enim illa magis quàm in Generalibus Conciliis elucet?) vt hæc ipsorum falsò nominata Ecclesia subsistat.

Postremo

A *Postremo & manifestissimo indicio se produnt hæreticos esse Protestantes, quia de se ipsis tanquam de parte semper loquuntur.*

CAPVT XVII.

POSTREMÒ, euidentissimum & luce meridiana clarius huius rei argumentum est, quòd quum de se loquuntur, & de sua Ecclesia, tanquam de parte loquuntur: Qualis olim erit *pars Donati*, vt eam sectam vocat Augustinus quàm sæpissime, & *pars Nouatiani*, vt illam sectam vocat Cyprianus libr. 1. Epist. 3. *Affirmamus*, inquit Melanchthon, *nostros visibiles cœtus esse Ecclesiam Dei, in qua multos verè sanctos esse scimus.* Et rursus. *Extat*, inquit, *de toto corpore doctrinæ, confessio Ecclesiarum nostrarum*: sed addit *consentiens cum doctrina Catholica*. Quod tamen ne putes eo sensu dictum, quo Catholicam intelligi iam ostendimus, semetipsum explicat: *videlicet*, inquit, *symbolis & veteribus probatis scriptoribus*. Nempe huiusmodi, quos ipse cum suis, & quantum videbitur, approbauerit. Iterum paulò post ait. *Ecclesias nostram confessionem* (Augustanam scilicet) *amplectentes, verissime esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, & hoc tempore*

Quòd de seipsis tanquã de parte semper loquuntur.

In respõs. ad art. inquisiri loauar. quest. 3. Ibidẽ art. 5.

Art. 6.

B *veram Dei Ecclesiam, asserimus.* Hæc ille. Audis, *nostram Confessionem*, & *hoc tempore*. Hac autem limitatione non Romana tantum veréque Catholica, sed & Caluiniana, Anabaptistica, & Tigurinæ Ecclesiæ excludũtur, aliæque omnes quæ ab Augustana confessione aut apertis verbis, aut re ipsa recesserunt. Idem quoque Melanchthon in refutatione erroris Serueti & Anabaptistarum, descripturus initiò Ecclesiam, *Certissimum*, inquit, *signum veræ Ecclesiæ est doctrina Euangelij incorrupta: quam quum sonet Confessio Ecclesiarum nostrarum, affirmo nostras Ecclesias verè esse membra Catholicæ Ecclesiæ Dei, & profiteor me earum ciuem esse, & ad earum societatem alios inuito.* Hæc ille. Vides vt apertè se particularis Ecclesiæ, non vniuersalis ciuem profiteatur; & ad partem, (Augustanæ scilicet Confessionis) omnes inuitet. Quod si cui adhuc obscurum est, verba horũ hominum clariora proferemus, in quibus se quàm apertisimè partes & scissuras esse à toto diuulsas, produnt. Protestantes enim omnes edituri Confessionis Augustanæ repetitionem, Concilio Tridentino exhibendam, (vt titulus loquitur) sic in præfatione loquũtur. *Nequaquam voluimus dissidia in nostris Ecclesiis accendere, sed summam doctrinæ quæ sonat in Ecclesiis omnibus* (putares eos dicere Catholicam, quæ sonat per vniuersum orbem, vbi Christi nomen prædicatur: sed ne quis sic putaret, addunt) *quæ R. domini Lutheri Confessionem amplectuntur, simpliciter recitare voluimus.* Ecce habemus confitẽtes reos. Doctrinam se tueri & scribere dicunt, quæ sonat in omnibus Ecclesiis, non

Ecclesia Lutherana.

C Catholicis sed Lutheranis: non totius orbis, sed Saxonicis. Denique videte ex eorum verbis, Ecclesiæ suæ descriptionem. Editum fuit Lipsiæ in Saxonia anno 1561. magnum volumen cui titulum dederunt. *Corpus doctrinæ Christianæ*. In quo volumine habetur Augustana Confessio, eiusdem Repetitio & Apologia, Melanchthonis loci communes, multáque alia eius farinæ. Huic volumini Admonitio ad lectorem præfigitur, vbi sic Lutherani discipuli suam Ecclesiam describunt. *Harum Ecclesiarum, quæ sunt in regionibus Principis Electoris Saxoniæ doctrina, neque dubia, neque varia aut mobilis est. Sed ab initio sincera, concors & constans, conseruata & vsurpata annis iam triginta, penitus consentanea Confessioni Augustanæ, per omnes partes.* Hæc est definitio Ecclesiæ Protestantum. Audis iterum harum Ecclesiarum. Audis in Saxoniæ regionibus. Audis annis iam triginta. Audis denique Confessionem Augustanam. Non audis, Catholicæ Ecclesiæ toto orbe dispersæ. Non audis communionem omnium gentium. Non audis, ab ipso Christo ad nos vsque per Apostolos continua patrum successione deriuata. Planè Confessio Augustana est horum hominũ Hierosolyma. Inde suam fidem in publico orbis testimonio auspicati sunt. Inde volunt toti orbi innotescere, suámque Ecclesiã à falsa discerni. Hinc Ioannes Vvigandus vnus ex illis Centuriastis Magdeburgensibus conquerens & pro duodecimo Germaniæ malo recensens, quòd nullæ iam amplius Synodi legitimæ habeantur; *Non ago*, inquit, *de Romani Antichristi, sed de Ecclesiæ Synodis, quæ Confessionem Augustæ exhibitam retinet.* Vides qua nota suam vult Ec-

Definitio Ecclesiæ Protestantum.

Confessio Augustana Protestantum Hierosolyma.

clesiam innotescere. Hac etiam de causa Nicolaus Amsdorffius, & alij Lutherani, in colloquio Vvormatiensi, à Zvuinglianis tanquam hæreticis recesserunt, quòd Confessioni Augustanæ non adhærerent, Zvuinglianis contrà clamantibus sese illi mordicus inhærere. Vides ergo hoc Protestantum genus pro Augustana Confessione, tanquam pro aris ac focis dimicare. D

Vide Staphylū in Apologia part. 3.

Quod autem hîc exempli gratia, in Melanchthone & Saxonicis Ecclesiis ostendimus, qui Augustanæ Confessioni vel adhærent, vel adhærere videri volunt, idem animaduertere licet in Caluinistarum, Anabaptistarum, & Suenckfeldianorum conuenticulis; in Flaccianis quoque, Osiandrinis, Trinitariis, aliísque sectis omnibus; quæ omnes & singulæ, non minus sibi solis, suísque in quibus agunt regionibus, veram Ecclesiam seorsim venditant, ipsásque Saxonicas prorsus irrident atque contemnunt; quàm ipsæ Saxonicæ sibi solis suísque regionibus, in Augustana seu Lutheri Confessione persistentibus, idipsum venditant. Sed satis hæc quæ diximus demonstrant, seipsos egregiè Protestantes prodere, partes se & sectas esse, non Catholicos. Catholicum enim Catholicè loquentem audire si libet, audi Augustinum. Is commemorato Sabellianorum ex vna parte, & Arrianorum ex altera parte, circa Christi personam graui errore, subiicit. *Nos autem*, id est, *Catholica fides veniens de doctrina Apostolorum, plantata in nobis, per seriem successionis accepta, sana ad posteros transmittenda, inter vtrosque, id est, inter vtrunque errorem, tenuit veritatem.* Hæc ille. Sic loquitur Catholicus, & veræ Catholicæ Ecclesiæ membrum. Asseritur fides, non particularis harum Ecclesiarum, sed vniuersalis & Catholica; nec à triginta annis, sed ab Apostolis: nec sæpius extincta, & subinde instaurata; sed per seriem successionis continuo fluxu deriuata & accepta. Quibus ita positis & ostensis, sicut olim Donatistas Ecclesiā non habere cōclusit Augustinus, sic nostros hodie Protestantes ab ea alienissimos esse concludamus. Ait enim Petiliano Donatistæ. *Tu ostende mihi Ecclesiam. Iam vox illa mihi sonabit, quam in Pseudoprophetis vitandam Dominus monuit, ostendentibus partes, & ab vniuerso alienare conantibus. Ecce hic est Christus, ecce illic. Sed vsque adeò putas veras oues Christi cor non habere, quibus dictum est, Nolite credere, vt lupum audiant dicentem, Hic est Christus; & pastorem non audiant dicentem, Per omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem?* Hæc ille. Quùm ergo isti se partes esse manifestissimis verbis ostendant, alio dicente hic in Saxonia est Ecclesia apud Augustanæ Confessionis socios, alio hîc Geneuæ apud Caluini discipulos, iterum cum Augustino concludentes dicamus. *Teneamus ergo Ecclesiam, ex ore Domini designatam, vnde captura & quousque peruentura esset; captura scilicet ab Hierusalem & peruentura in omnes gentes. Habemus manifestissimas voces pastoris nostri, commendantis nobis, & sine vllis ambagibus exprimentis Ecclesiam. Nobis ipsis imputabimus, si ab eius grege, quod est ipsa Ecclesia, per verba hominum seduci, atque aberrare voluerimus; quum nos præsertim admonuerit dicens. Quæ sunt oues meæ, vocem meam audiunt, & sequuntur me. Ecce vox eius clara & aperta ac audita. Qui eum non sequitur, quomodo se ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat. O quid dixit Donatus, vel* Lutherus, *quid docuit Parmenianus & Pontius,* vel Caluinus, & Melanchthon, *aut quilibet illorum? Quia nec Catholicis Episcopis consentiendum est, sicubi forte falluntur, vt contra Canonicas Scripturas aliquid sentiant. Sed si custodito vnitatis & charitatis vinculo, in hoc incidunt, fiet in eis quod Apostolus ait: Et si quid aliter sapitis, hoc vobis Deus reuelabit. Iam verò istæ diuinæ voces de vniuersa Ecclesia, perpetua successione per omnes gentes peruentura, ita manifestæ sunt, vt cōtra eas nisi hæretici, animosa peruersitate & cæco furore, latrare non possint.* Hæc Augustinus contra Donatistas. Hæc totidem verbis, contra nostri temporis sectas omnes, dicta sunto. E F

Vera Catholici vox & cōfessio. Tract. 37. in Ioan.

Lib. 2. cap. 6. cōtra literas Petiliani. Matth. 23. Luc. 24.

De vnitate Ecclesiæ c. 10.

Ioan. 10.

Philip. 3.

Demonstratio multiplex, quòd Romana & vulgò dicta Catholica Ecclesia, sit sola in terris & vera Ecclesia Dei, & Christi eius.

CAPVT XVIII.

A ALTERA nunc superest hypothesis, & postrema totius huius disputationis pars, vt à veræ Ecclesiæ Dei societate & ratione, Protestātum tota multitudine nunc reiecta, atque certissimis argumentis exclusa; societatem illam Christianorum hominum, quæ Romana & Catholica vulgò vocatur Ecclesia, quæ videlicet Romanæ Ecclesię tanquam Capiti adhæret, veram esse Dei & Saluatoris nostri solámque in terris Ecclesiam demonstremus. Atque istud quidem variis eisdémque solidissimis argumentis demonstrare, non est difficile. Quod quidem breuiter dum facio, attentum lectorem desidero. Multa enim paucis complectar, & rem ad salutem maximè necessariam succinctis potius argumentis cōcludam, quam oratione longa persequar.

Primùm ergo in hac sola Ecclesia, veterum Prophetarum vaticinia, legis & Euāgelij promissiones, quas de futura Christi Ecclesia copiosè suprà lib. 2. & 3. allegauimus & tractauimus, completæ sunt. Nam hæc sola (quod futurum tot Scripturæ, tam euidenter prædixerant) creuit per totum orbem; & per omnes gentes, incipiens à Hierusalem, propagata est. Hæc etiam sola nunquam esse desiit, sed per omnes ætates extitit, in continua & personarum & doctrinæ successione. Denique hæc sola semper visibilis, & toti orbi illustris fuit, id est, ostendere potest Episcopos, & Presbyteros, & populos Christianos, vbique gentium & omnium ætatum. Quæ quidem B tria adeo vera & manifesta sunt, vt propterea huius Ecclesiæ aduersarij, quærant sibi Ecclesiam in locorum paucitate, in temporum raritate, in personarum obscuritate, denique in deserto positam. Scripturæ verò (vt iam ostensum est Ecclesiam Christi secundum statum noui Testamenti huiusmodi futuram esse descripserunt, quæ propagationem, perpetuitatem, & claritatem illam habitura esset, quas iam diximus; eóque nomine Catholicæ titulo ab ipso initio insignita fuit.

1. Quia in sola Roma. Ecclesia veteres prophetiæ impletæ sūt.

2. Quia sola perpetuò durauit.

3. Quia hæc sola perpetuò fuit visibilis.

Præterea hæc sola Ecclesia, vna est, idque tribus de causis, eisdémque grauissimis. Primùm quia, etsi posteriora hæc secula à primis illis, puta quingentis aut sexcentis annis, degenerasse, aduersarij primò dixerunt, tandem tamen & vniuersam Ecclesiā, statim post Apostolorum tempora, corruptam fuisse, & tum falsis doctrinis deceptam, tum ritibus superstitiosis inquinatam, docuerunt; (vt suprà ex eorum verbis ostendimus) non alia sanè de causa, quàm quia eosdem cultus & ritus, eādem fidem & religionem, quam in posterioribus istis damnarunt, in primis illis seculis obtinuisse tandem animaduerterunt. Secundò, quia exordium mutationis nullum ostendere possunt, quo scilicet anno, aut quo in loco, à prima illa puritate (quā fingunt) Apostolica, recessum sit, sed in eo demonstrando variè dissentiunt, vt suprà ostensum est. Tertiò, etiam ideò verè sola vna est, quia perpetua est hæc sola, vt dictum est, móxq; adhuc amplius ostendetur.

4. Quia hæc est verè vna.

Lib. 3. cap. 4.

C Aliud adhuc argumentum huius rei est, quòd hæc sola non solùm à suis, sed etiam ab omnibus, ipsisq; adeò aduersarijs, Catholica vocatur. Nam quum de ea loqui volunt Catholicam vocare coguntur, si intelligi volunt. Ideóque qui magis vel astuti, vel improbi sunt, eam nūcupare volentes, Romanā dicunt, nuper vulgò Catholicam dictam. Quod quidem ad rem ipsam satis est. Neque enim nomen ipsum vulgo vnquā obtinere potuisset, nisi re vera id ipsum esset. Quandoquidem doctrina sana, pietas, rectus vsus Sacramentorum, & similia, fingi & prætexi possunt ab iis, qui nihil minus habent; (quod omnes hæretici hactenus fecerunt) sed vniuersalitas locorum, & temporum, eadémque illustris & clara fingi nullo modo potest. Nam quemadmodum si extant, necessariò videntur; sic nisi extent, videri & apparere non possunt.

5. Ratio, quia hæc sola Catholica vocatur etiam ab inimicis suis.

Rursum hæc sola Ecclesia verissimè Apostolica est, tùm in Capite suo, quia à duobus gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo fundata est, eorúmque successoribus adhuc hodie paret; tùm in membris, quia huic capiti Apostolico, seu Ecclesiæ Apostolicæ Romanæ, cæteræ omnes gentes Christianæ semper communicarunt.

6. Quia hæc sola est Apostolica.

Postremò, etiam propterea hæc sola vera erit Ecclesia, quia etiam hodie (non solùm in seculis antegressis) hæc sola est vbique diffusa, & sola vniuersalis siue Catholica: Nam vbicunque terrarum Christi nomen hodie auditur & creditur, huius etiam Ecclesiæ fides agnoscitur, & est in omnibus locis vbi hæreses hodiernæ sunt; in multis quoque locis, regionibus ac populis, vbi hæreses istæ non sunt; sicuti etiam supe-

7. Quia hæc sola est verè Catholica.

riùs enumeratione facta ostensum est. Atque hæc quidem omnia vt breuiter dicta sunt, ita sanè magna ex parte ex iis quæ iam disputata sunt, satis per se euidentia & manifesta facta sunt. Tamen quia cum refractariis agitur, & de re maximè ad salutem cognitu necessaria, ad maiorem planéque inuictam huius rei demonstrationem, pauca adiiciam. Tria autem ostendemus, quæ nisi ostensa fuerint, vel ab hæretico pertinaci impudenter negari, vel ab imperito Catholico periculosè dubitari, aut etiam male ignorari possunt. D

Tria adhuc demonstranda.

8.

Quia in hac sola est cõmunio omniũ gentiũ.

Primùm est, Romanam Ecclesiam cum reliquo toto orbe Christiano, & semper per singulas ætates communicasse, & hodie communicare: vt omnium gentium cõmunio non nisi in hac sola haberi posse, demonstretur.

9.

Quia in hac sola est perpetua episcoporum successio.

Secundum est, in hac sola Ecclesia perpetuam Episcoporum & Ecclesiarum successionem fuisse, vt in hac sola Christum regnasse, veritatem docuisse, peccata remisisse, aliáque munera ad quæ suos vicarios destinauit, exercuisse; manifestè intelligatur.

10.

Quia in hac sola perpetuò fides propagatio & conseruatio facta est.

Tertium est, fidei propagationem & conseruationem, in hac sola & per hanc solam Ecclesiam perpetuò factam fuisse; vt in hac sola, Corpus Christi eiúsque ædificationem, extitisse, euidenter perspiciamus. Quibus tribus demonstratis, finem huic toti disputationi de vera Ecclesia imponemus.

Quòd omnium gentium communio in sola Romana Ecclesia inueniatur, vbi de literarum formatarum celeberrimo vsu multa proferuntur. E

CAPVT XIX.

Rom. 1.

QVOD ad primum ergo attinet, sanè quocunque oculos vertimus, omnium & ætatum & locorum Ecclesias cum Romana communicasse, & viciſſim Romanam cum illis, comperimus. De Apostolorum tempore nihil attinet dicere. Vnicum illud Apostoli testimonium satis est, quo ad Romanos scribit, *Vestra fides annuntiatur in vniuerso mundo.* Statim post Apostolos, omnes omnium Ecclesiarum Pastores & Doctores Rom. Ecclesiæ religiosiſſimè adhæsisse, hoc vnum argumentum erit, quòd in omnibus seu de fide controuersiis, seu illatis iniuriis, seu quibuscunque aliis perturbatæ religionis difficultatibus, ad Rom. Ecclesiã consilij & auxilij causa confugerint. Quod pluribus iam illustribus exemplis ostendam. Polycarpus D. Ioan. discipulus circa quæstionem de Paschate ex Asia Romam proficiscens, cum Aniceto Rom. Pont. communicabat, vt commemorat Eusebius & Irenæus. Ipse Irenæus huic ætate proximus, Lugdunensis in Gallia Episcopus, eodem in loco, non nisi à Romana Ecclesia successionem veræ doctrinæ petit, contra Valentinianos sui temporis hæreticos. Tertullianus in Africa non multo his posterior, *à Romana*, inquit, *Ecclesia præsto est nobis Authoritas statuta*; móxque illius Ecclesiæ & sedis Episcoporum successionem, omnibus hæreticis opponendam docet, in lib. de præscriptionibus. Idem facit Optatus etiam Afer D. Augustino paulo antiquior contra Donatistas, & vocat Siricium Rom. Pont. *socium suum* propter fidei communionem, cum quo etiam ait, *totum orbem in vna communionis societate concordare.* Cyprianus Afer multo antiquior, à Nouatianis vexatus, in quãplurimis epistolis ad Corneliũ Rom. Pont. scriptis, eius & auxiliũ & consiliũ petit. Dicit quoque *ad Rom. Ecclesiam perfidiam accessum habere non posse.* Origenes adhuc illo paulo antiquior in Ægypto de hæresi accusatus, Fabiano Rom. Pontifici libellum pœnitentiæ mittens, apud eum se excusauit, vt meminit S. Hieronymus, in Epist. de erroribus Origenis. *In omnibus*, inquit Ambrosius Mediolanensis Episcopus, *Romanæ Ecclesiæ typum & formam sequimur.* Et Damasum tunc Rom. Pont. vocat *Rectorem domus Dei*, eius quam Apostolus vocat *columnam & firmamentum veritatis*, id est vniuersalis Ecclesiæ, si non propter primatum, saltem propter communionem vnius fidei cum tota Ecclesia. Ex Romana Ecclesia contra Pelagianos, petunt Carthaginẽs & Mileuitani Concilij patres suorum F

Celeberrimi Ecclesiarũ Episcopi & doctores cum Rom. Ecclesia in fide cõmunicabant.

Polycarpus. Irenæus.

Lib. 4. ca. 13. Lib. 3. cap. 3.

Tertullian⁹.

In li. de præscript.

Optatus. Lib. 2.

Cyprianus. Lib. 1. epist. 3.

Origenes. Ambrosius.

In epist. ad Pammachiũ & Oceanũ.

De Sacramẽtis lib. 4. c. 1.

In Cõmẽt. in 3 ad Tim. 1.

Patres Cõc. Carthag. & Mileuit.

rum

A probationem apud Augustinum. Et ex hac Romana sede veræ Ecclesiæ successionem petit Augustinus, ídque, (vt ait) *multo certius & verè salubriter.* Quin & omnia Africana Concilia à Sede Romana comprobata fuisse, testis est Cælestinus Papa. Narrat quoque Victor Vticæ Episcopus, de Eugenio Carthaginensi Episcopo, quòd iussus à Vandalorum rege de fide disputationem instituere, nõ prius hoc facere voluit, quàm ad transmarinos Episcopos mitteret, *qui vnâ* (inquit) *nobiscum fidem demonstrare valeant: & præcipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium Ecclesiarum.* Ad Romanã Ecclesiam scribit S. Hieronymus, vt ab hæreticis in Oriente tutus sit, & dicit Damaso tunc Romano Pontifici. *Ego beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior:* & post pauca. *Qui tecum non colligit, spargit.* Alibi verò disertis verbis dicit, *non aliam Romanos habuisse fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ habent.* Sic quoque Basilius Cappadocum Episcopus, in magnis Ecclesiæ suæ turbis & calamitatibus, ad Rom. Pontificem scribi suadet: *vt ipse* (inquit) *sua Authoritate vsus, his malis remedium afferat.* Magnus ille Athanasius Patriarcha Alexandrinus, Paulus Cõstãtinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ, plurimíque alij totius Orientis Episcopi ab Arrianis pulsi, ad Romanã Ecclesiam appellarũt, & apud Iulium tùm atque Liberium Rom. Pontifices, tanquam maximè Catholicos totius orbis Episcopos (nam de Primatu hîc nihil disputamus) querimonias suas deposuerunt, vt historiæ Ecclesiasticæ legentibus demonstrant. Idem fecit non longè post Chrysostomus Constã-B tinopolitanus Episcopus, ab Ægyptiis Episcopis iniustè depositus, ad Innocentium Romanum Episcopum appellans, vt in epistolis suis ad eundem satis clarè ipsemet commemorat. Idem etiam fecit Theodoretus doctissimus Cyri Episcopus, à Patriarcha suo Antiocheno Maximo depositus, ad Leonem tunc Rom. Põtificem appellans. Vide eius epistolam commentariis eius in Paulum præfixam. Idem quoq; S. Flauianus Martyr, Constantinopolitanus etiam Patriarcha, fecit; ad eundem Leonem ab iniuriis Dioscori Alexandrini appellãs, vt ex epist. Valentiniani Imperatoris ad Theodosium iuniorem liquet. Denique propter totius orbis euidentissimam communionem, habuerunt Romani Pontifices & Constantinopoli, (vt ex Gregorij Registro patet) & Thessalonicæ totius minoris Asiæ Metropoli, (vt ex epistolis Leonis constat) & Arelati in Gallia (vt ex eodem Gregorij Registro patet, lib. 4. epist. 52.) & aliis in locis suos olim Responsales seu legatos, qui de causis fidei semper ad eos Romam referrent. Infinita alia huius communionis exempla afferri possent.

Iam verò insigne illud est, & obseruatione dignissimum, quòd propter vnam, & eandem totius orbis communionem arctissimam, non solùm cognoscendam sed & retinendam, cautum illud diligentissimè fuit, nemo vt ignotus aut peregrinus pro Catholico haberetur, vel in communionis societatem reciperetur, nisi ab Episcopo suo formatas (vt vocabant) literas afferret, quæ videlicet communionis Orthodoxæ C atque Catholicæ publicum & certum testimonium redderent. Cuius rei exempla aliquot è summa Antiquitate petita in medium proferam. Est enim harum literarum celeberrima praxis, communionis Catholicæ per omnes Christianorum gentes quàm diligentissimè conseruari solitæ luculentissimum testimonium & documentum nobilissimum. Quum Fortunius quidam Donatistarum Episcopus diceret, *vbique terrarum esse suam communionem, ideóque Catholicum se esse,* quærit ab eo Augustinus, *an posset literas communicatorias, quas formatas dicimus, quocunque vellet dare & accipere: Hoc enim modo facillimè terminari quæstionem posse. Parabam enim* (inquit) *vt si consentiret, ad Ecclesias Apostolicas à nobis tales literæ mitterentur. Sed quia res apertè falsa erat, permixtis verbis cito inde discessum est.* Hæc ille, veteris Ecclesiæ consuetudinem hac in re, & egregiam illam Orthodoxiæ tesseram, diligenter suo tempore obseruatam commemorans. Sed idem quoque narrat Cæcilianum Carthaginensem Episcopum (quem tantopere Donatistæ insectabantur) inde se Catholicum probare potuisse, *atque conspirantes contra eum, inimicos contemnere, quia videret se & Rom. Ecclesiæ, & cæteris terris per communicatorias literas esse coniunctum.* Eodem quoque in loco distinguit *inter priuatas literas, quas etiam paganis dare licuit, & accipere, & communicatorias istas,* quas dicit, *Donatistas propter suam peruersitatem, ab vnitate Catholica quæ per orbem terrarum est, accipere iam amplius non posse;* Adeo erant, vt dixi, veræ Orthodoxiæ tessera & nota certissima, literarum istarum mutuus atque reciprocus vsus. S. Basilius probare volẽs, aduersus quosdam qui ei suspicionem falsæ

Augustinus. Epist. 90. & 91.
Epist. 165.
Epist. 1. ca. 3. ad episcopos Galliæ.
Eugeni⁹ Carthag. episcopus.
Lib. 2. de persecutione. Vandalica.
S. Hieronymus.
In episto. ad Damasum.
In proœmio 2. in com in exist. ad Gal.
S Basilius. Epist 52.
Athanasius, Paulus & alij Orientales.
Vide hist. tripart. lib. 4. cap. 15.
Socraté. li. 2. cap. 15.
Sozomenũ. lib. 3. cap. 8.
Chrysostomus.
Epist. 1. & 2. ad Innocentium.
Theodoret⁹.
S. Flauianus Constantinop. Patriarcha.
Vide Leon. epist. 25.
Tom. 2. Cõcil.
Legati sedis Apostolicæ.
Lib. 4. epist. 36. & 38.
Leo epist. 82.
Cõcil. Sardicense can. 10.
Gen. 6.
Act. 6.
De literis formatis.
Epist. 165.
Orthodoxiæ tessera.
Epist. 162.
Epist. 75.

Hist. Eccles. lib. 1. ca. 4. & Tripart. li. 1. cap. 14.

doctrinæ innuere volebant, se Orthodoxum esse, & in totius orbis communione versari; *Episcopi*, inquit, *totius orbis literas ad nos mittunt, & vicissim à nobis recipiunt, ex quibus cognoscere potestis, quòd vnanimes omnes eodémque sensu præditi sumus. Itaque si quisquam communionem nostram fugit, ne vos lateat, ab vniuersa illam Ecclesia sese diuulsisse* Hæc ille. Huiusmodi literas eiecti ab Alexandro Episcopo Alexandrino Arriani, priusquam innotuissent, subornarunt; & à quibusdam Episcopis fraude impetrarunt; vt populo imperito imponerent: vt in Epistola quadam sua Alexander scribit apud Theodoretum, quod tamen diu valere non potuit, cito detecta tam euidenti fraude. Simili etiam fraude, à Siricio Papa hæretici Origenistæ ab vrbe discessuri, propter detectas iam ex parte ipsorum hæreses, *Ecclesiasticas Epistolas* (ait Hieronymus) *petebant & impetrabant, vt communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur.* De ipso verò Origene scribit Hieronymus quòd *propter Ecclesias Achaiæ quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ epistolæ Athenas per Palæstinam pergebat.* Hæc ille. Gregorius quoque Nazanzenus probare volens Apollinaristas ab Ecclesia eiectos esse, & pro hæreticis habendos, ex harum literarum illustri vsu argumentum petit. *Ostendant* (inquit) *se susceptos esse, aut per communionem meam, aut per epistolas communicatorias. Sic enim lex exigit Synodalis.* Hæc ille. Certe harum literarum, tanta cura olim habita fuit, propter discernendos ab hæreticis seu schismaticis Catholicos, vt in Concilio Laodiceno longè antiquissimo cautum sit, *nullum clericum absque illis aliquò proficisci debere.* Vbi etiam vocantur *Canonicæ literæ* Hanc etiam *formatam Epistolam*, seu vt in Concilio Antiocheno vocantur, *literas pacificas*, à solo licebat Episcopo accipere; non ab alio quouis Sacerdote aut Pastore, vt in Concilio Mileuitano cautum fuit, & rursum in Africano Concilio, & ante vtrunq; in Antiocheno, tempore Iulij primi: vbi pastoribus parœciarum disertè, hoc prohibetur, solísque Episcopis, aut saltem eorum vicariis, seu chorepiscopis conceditur. In eo ergo demonstrauit Optatus, Romanam Ecclesiam verè & indubitatè esse Catholicam, quòd *totus orbis cum illa, commercio formatarum, in vna cõmunionis societate concordaret.* Sic olim se Catholicam esse, & totius Christiani orbis communionem tenere, illa Ecclesia demonstrauit. Ex ipsa autem communione, verè Orthodoxam esse pariter perspicuum fuit. Hinc sanè nata est, etiam frequens illa apud veteres distinctio, de Catholica & de externa communione. *Nihil nobis commune* (ait Gelasius Papa) *cum hominibus communionis externæ.* Et, *maximis suppliciis* (aiunt Imperatores) *extraneas collectas puniendas censemus.* Sic Hieronymus vocat Augustinum *Episcopum suæ communionis.* Quorsum verò hic modus loquendi apud veteres, nisi quòd eiusdem fidei & religionis censebátur, qui pacem & concordiam cum reliquo Christiano orbe tenerent, qui sacramentis & legibus eisdem vtebátur, denique in tota religionis ratione pacificè cõmunicabát? Vbi enim & fidei & religionis diuersitas, vel certa, vel suspecta fuit, ibi nulla in externo religionis vsu, cõmunio intercessit. Laudat fratrem suum Satyrũ S. Ambrosius, quòd in quadam externa regione, volens Sacramentis cõmunicare, percontatus fuerit ab Episcopo eius loci, *an cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Rom. Ecclesia conueniret.* Ex quibus sanè Ambrosii verbis, & hanc externam communionem Orthodoxiæ tesserã fuisse, & præterea propter euidentissimã Romanæ Ecclesiæ cũ toto orbe cõmunionem, pro eodem tũc esse habitam Romanã Ecclesiam, & Catholicã Ecclesiã animaduertere licet; éstq; sane animaduersione dignissimũ. Nec tamẽ nouum aut insolens apud veteres loquendi genus hoc fuit. Sic enim S. Hieronymus contra Ruffinum loquitur. *Si Romanam fidem suam dicit, ergo Catholici sumus.* Et ad Damasum luculentius. *Qui tecum non colligit spargit.* Quod à beatissimo Cypriano multò vetustiore didicisse videtur, qui similiter etiã scripsit. *Vna est*, inquit, *Ecclesia & cathedra vna super Petram Domini voce fundata. Quisquis alibi collegerit, spargit.* Idem Cyprianus scribens ad Antonianum quendã Episcopum narrat *communicatorias literas ad se eum scripsisse*, paritérque rogasse, vt exemplum earundem ad Cornelium Rom. Pont. mitteret. *Scripsisti*, inquit, *vt exemplum earũdem literarum ad Cornelium collegam nostrũ transmitterem, vt deposita omni solicitudine, iam sciret te secum, id est, cum Catholica Ecclesia communicare.* Quin & alio in loco vocatur apud eũ à quibusdã ab hæresi ad Ecclesiã conuersis Cornelius tùm Papa, *Episcopus Catholicæ Ecclesiæ*, sane quia Romanæ, quæ nunquã nisi Catholica & Orthodoxa ab ipsis Orthodoxis est habita. Sic denique Augustinus Romanam Ecclesiã, & Romanũ Imperiũ pro totius orbis Ecclesia & Imperio accipit, dicẽs cõtra Pelagium, *non solum Episcopalia*

Margin notes: In epitaphio Marcellæ. — In catalogo scriptorũ ecclesiast. — Epistolæ Ecclesiasticæ. — Epist. 1. ad cledonium. — Literæ canonicæ. — Literæ pacificæ. — Can. 41. — Can. 8. — Can. 20. — Can 73. — Can. 8. — Lib. 2. — Commerciũ formatarum. — Externa cõmunio. — In epist. ad Orientales. — In epist. Martiani Imperat. ad monachos tom. 1. con. — Epist. 14. — In Sermo. de obitu fratris. — Apologia 1. aduers. Ruffinum. — Romana Ecclesia & Catholica pro eodẽ accepta. — Lib. 1. epist. 8 — Lib. 4. epist. 2 — Li. 3. epist. 11. — De peccato orig. lib. 2. cap. 17.

E F

A *Episcopalis Concilia, & Apostolicā Sedem, sed etiam vniuersam Romanā Ecclesiam, Romanámque imperium rectissimè fuisse commotum.* Vbi apertè per vniuersam Romanam Ecclesiam, totius orbis & Catholicam Ecclesiam intelligit. Sed ne in re manifestissima prolixus sim, euidentissimum argumentum quòd Rom. Ecclesia cum toto orbe christiano superiorum ætatum communicauerit, & vnam eandémque fidem professa fuerit, illud est; quòd in omnibus Conciliis Generalibus, vt Nicæno primo, Constantinopolitano primo, Ephesino, Calcedonensi, cæterisque omnibus conciliis ad hunc vsque diem subsequentibus, Rom. Ecclesia per suos presbyteros & legatos si non præfuerit: (nam de eo nunc non quærimus) saltem interfuerit atque consenserit. Hoc enim luculentum esse Orthodoxæ fidei & communionis argumentum, vel inde manifestū est, quòd veteres omnes in omnibus fidei confessionibus, definitionibus, expositionibus, vt Catholicos se esse ostendant, diligenter & disertè profiteantur, se omnia Concilia Generalia venerari & amplecti; ideóque singula quæ præcesserunt nominatim percensere, eorúmque decretis & vestigiis insistere se apertè profiteri. Quod & hodie quoque imitati hæretici, vt aliquam religionem præ se ferrent, se quoque vetera patrum Symbola, & quatuor illa prima Concilia superiùs nominata venerari & amplecti, initio sanè sui schismatis grauiter asserebant, vt videre passim est in scriptis eorum. Sic enim Melanchthon in responsione ad articulos Inquisitionis Bauaricæ art. 5. sic Caluinus Institutionū suarum li. 4. cap. 9. sic alij aliis in locis scripserunt: sed

B illi hoc dicunt tantùm, vt imperitis imponant. Nam quòd re vera & hæc ipsa Concilia grauiter quoque interdum reprehendant, veterésque patres prorsus contemnant, quoties contra ipsos producuntur, & per se clarum est, & nos alibi ex ipsorum verbis ostendimus. Sanè Caluinus in loco præallegato sic scribit, *In ipsis quoque antiquis & purioribus Conciliis est quod iure desideres: vel quòd eruditi viri multa non prospiciebant, vel quòd grauioribus occupatos nonnulla subterfugiebant, vel quòd simpliciter, vt homines imperitia falli poterant, vel quod nimio affectu nonnunquam præcipites ferebantur.* Hæc ille. Sed de his aliàs. Vt ad propositum reuertamur, hæc sanè ex primis illis seculis summatim collegisse sufficeerit. Nam postremis his mille annis, adeo vniuersum Christianū orbem Rom. Ecclesiæ communicasse & adhæsisse, aduersarij ipsimet fatentur atque agnoscunt, vt hoc nomine posteriora omnia Concilia, quatuor illis primis exceptis, (quod facit disertè Caluinus loco citato) patres quoque & scriptores, Episcopos & doctores posteriorum seculorum prorsus reiiciant, asserántque in Romana sede Antichristum his seculis dominatum obtinuisse, mundúmque vniuersum suæ tyrannidis imperio subiugasse. At verò, quia hodie sempérque per ætates omnes, etiam posteriores istas, Romana Ecclesia eosdem doctissimos & sanctissimos patres Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, Basilium, Nazanzenum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, Theodoretū, alióšque omnes quotquot in precio sunt, veneratur & amplectitur, quia etiam hodie Concilia vetera non secus quàm re-

C centiora Rom. Ecclesia approbat, profectò fidem horum patrum & horum conciliorum adhuc hodie tenet, sempérque tenuit. Imò quia Scripturarum ipsarum volumina, & partes omnes; quia Sacramenta singula; quia ipsum fidei symbolum; quia denique vnius Dei & mediatoris Christi nomen ac fidem, sola Ecclesiæ Romanæ communio & societas per omnes hactenus ætates cōseruauit, & ad nos vsque integra perduxit, nósque non nisi ab illa ea omnia accepimus; profectò euidentissimum est solam Romanam Ecclesiam cum cæteris illi adiunctis, illam esse quæ totius Christiani orbis communionem & hodie teneat, & olim sempérque tenuerit. Vnde etiam sequitur omnium gentium communionem, quam veræ & Catholicæ Ecclesiæ notam certissimam esse demonstrauimus, in hac sola verè reperiri; ideóque illam verè & indubitanter esse Ecclesiam Christi Catholicam.

Rom. Ecclesia in omnibus generalibus concil. pars magna fuit.

Quatuor ob causas veteres damnant vetustissima Concilia.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

Quòd in sola Romana Ecclesia perpetua fuerit Episcoporum & doctrinæ Christianæ successio.

CAPVT XX.

n ij

De perpetua successione in Roma. Ecclesia, quoad personas.

IAM verò, quod ad secundum attinet, perpetuam videlicet fuisse in Romana Ecclesia, cæterísque ei adiunctis, Episcoporum & doctrinæ successionem, variis modis ostenditur. Primùm (quod ad personas attinet) ex enumeratione & catalogo Romanorum Episcoporum, ad hunc vsque diem, sicuti suo tempore fecerunt Tertullianus, Optatus, Irenæus, Augustinus, Epiphanius, vt suprà ostensum est. Inter hos verò Augustinus, tanti momenti ad veræ Ecclesiæ certissimam vnitatem cognoscendam & retinendam, hunc in Romana potissimùm sede Episcoporum successionem esse iudicauit, vt hunc in modum scribat. *Tenet me in Ecclesiæ gremio, ab ipsa Sede Petri, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, Successio Sacerdotum.* Hæc ille. Numerare enim possumus à S. Petro, vsque ad Gregorium 13. qui hodie Romæ sedet, Episcopos 230. & amplius, qui serie continua & interrupta successerunt. Hanc sanè ob causam omnes historiæ Ecclesiasticæ Scriptores, vt Eusebius Pamphili, Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Euagrius, Nicephorus Callixti, Paulus Diaconus, & alii quicunque diligentissimè semper Episcoporum successionem posteris notarunt; non in quauis Ecclesia, sed in præcipuis illis & Apostolicis sedibus, vt in Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitata, Constantinopolitana, Ephesina, & similibus. Voluerunt nempe hanc personalem Episcoporum successionem, vt rem ad religionis conseruationem imprimis cognitu necessariam, esse quàm testatissimam & illustrem. Huius autem argumēti & praxis præclarum exemplum in veteri popnlo præcessit. Quum enim Alexandriæ in Ægypto, inter Iudæos & Samaritanos magna oriretur Controuersia, vtrius populi templum, leges, & Sacra potiora essent, Iudæorum ne Hierosolymis, an Samaritanorum in monte Garizim, (vbi ad similitudinem templi Hierosolymitani sacra fiebant,) ostendentibus Iudæis per continuas Pontificum successiones, sacerdotii & templi sui vsque in sua tempora propagationem, pro Iudęis cōtra Samaritanos pronunciatum est. De qua re lege plura in Iosepho. Itaque pro personali hac Episcoporum successione, consulenda est historia Ecclesiæ.

Contra epistolā fundamenti cap. 4.

Quare historia Ecclesiastica episcoporū successiones diligenter texunt.

Antiquitatū lib. 13. cap. 6.

Successio doctrinæ nō potest esse diuulsa à successione personali.

Iam verò, quia doctrinæ quàm personarum certior esse successio aduersariis videtur (quanquam vna sine altera stabilis & perpetua, vniuersa & generalis esse non potest) in ea demonstranda paulo curiosiùs agemus. Quod ergo ad doctrinæ & religionis non solum personarum successionem attinet, par sanè & similis ratio qualem iam diximus, ineunda est. Neque enim dubitandū est, eum qui aliis legitimè successit, & cui legitimè successum est, in eandē quoque fidem ac religionem successisse. Nam si à prædecessoris sui fide quispiā Episcopus recederet, non ille pro successore est habitus, sed & præcisus semper fuit, aut abstentus; & pro huiusmodi in historiis notatus. Sic in catalogo Pontificum Constantinopolitanorum nec Macedonius, nec Nestorius, nec Anthimus (nisi cum nota aduersæ & corruptæ doctrinæ) numerantur. Similiter è catalogo Alexandrinorum, Dioscorus, Georgius, Lucius, Petrus Moggus, & alij siue Arriani siue Eutichiani seu alterius cuiusuis sectæ hæretici expunguntur. Sic in discernendo hæretico ac schismatico, à Catholico & legitimo successore, videndum esse monet Optatus, *quis in radice cum toto orbe manserit, quis foras exierit, quis Cathedram sederit alteram, quæ ante non fuerit, & quis altare contra altare erexerit.* Quod sanè fecisse Nouatū grauiter conqueritur Cyprianus. Sic de Cerdone abstento factum fuisse, notat diligenter Irenæus. Sic de Fortunato & Fœlicissimo schismaticis, commemorat quoque Cyprianus. Idem quoque de Paulo Samosateno, notat Eusebius Pamphili in historia. Idem denique de aliis hæreticis, alii historici & patres. Neque enim omnia commemorare attinet.

1. Ratio seu cautela Excōmunicatio eorū qui a maiorū fide recesserunt.

Lib. 1.

Lib. 1. epist. 3.
Lib. 3. cap. 4.

Lib. 1. epist. 3.
Lib. 7. ca. 24.

2. Cautela Dypthochorū vsus.

Illud verò obseruatione dignum est, ad maiorem atq; certiorem successionis Episcopalis rationem retinēdam, omnémque fraudem & fucum repellendum, morem saluberrimum apud veteres inoluisse, & quàm diligentissimè aliquot seculis custoditum fuisse, vt inter sacra Missarum solemnia Episcoporum omnium Catholicorum viuētium nomina in præcipuarum sedium Ecclesiis commemorarentur, quod vocabant in Dyptycho nomen habere, quasi dicas in Ecclesiæ matriculam & tabulas referri. Quod consentientis doctrinę & fidei argumentum fuisse inde liquet, *quòd consuetudo erat tùm Occidentalis tùm maximè Orientalis Ecclesiæ, vt in suis Dyptichis nullius Pontificis*

A *nomen describerent, quousque Synodicā ipsius suscepissent*, vt meminit S. Gregorius. Quod quū hæretici etiam affectarēt, statuit Papa Hormisda Episcoporum Sedi Apostolicæ non consentientium nomina, inter sacra non esse recitāda mysteria. Hinc etiam maximæ contentiones ortæ sunt de nomine Ioannis Chrysostomi tum exulis in Dypticha referendo, vt cōmemorat Theodoretus, & copiosiùs post eum Nicephorus.

Vide epist. episcoporum Aegypt. ad Anatoli. inter epistolas illustriū personarū to. 2. Cōc. io epist. ad episcopos Hispan. Theod. lib. 5. cap. 35. Niceph. li. 14. cap. 25. & seq.

Rursum vt certa semper & euidens esset legitima hæc Episcoporū in doctrina maiorū successioné ve lupus in pastoris locum subrogaretur, iam ab initio ex Apostolica Institutione, & singulari Spiritus Sancti prouidētia cautum fuit, vt non nisi cū solēni & euidenti manuum impositione, à pluribus etiā aliis Episcopis facta, futurus successor consecraretur. Sic enim & Apostolos ipsos obseruasse, ex Apostoli verbis ad Timotheū satis clarè colligitur, & ab Apostolis definitum legimus Can. 1. Apostolorum, quos pro Apostolicis antiquitas semper venerata est. Sic postea in Concilio Nicæno primo, & in Carthaginensi quarto, aliisque sequentibus Synodis statutū, & ad hunc vsque diem obseruatum est. Notauit autem hanc huius rei causam esse quam dixi, S. Anacletus Papa à B. Petro tertius. *Vt ordinatio Episcopi*, inquit, *à pluribus fiat, domino instituente iubetur: ne aliquid contra fidem Ecclesiæ, vnius tyrannica molitetur Authoritas, & regula vel fides confunderetur credentium*. Hæc ille. Hanc sanè ob causam Cyprianus, quum à schismaticis quibusdam pro non Episcopo contemneretur, ordinationem suam per coepiscoporum consensum & populi suffragium vrget: & addit, *Ecclesiam in Episcopo* B *esse, & qui cū Episcopo non sunt, in Ecclesia non esse, frustráque sibi blandiri, qui latenter apud quosdam communicare se credunt*. Definit quoque ibidem, *Episcopum esse, qui Apostolis vicaria ordinatione succedit*. Quo etiam nomine, Sacerdotes vocat Hieronymus *Apostolorum successores*. Contrà verò, probat Cyprianus Nouatianum *in Ecclesia non esse, quia nemini succeßit*. Docet denique disertè idem Cyprianus, idcirco *solennem hanc ordinationem per plebem præsentem, & Episcopos eiusdem prouinciæ proximos, diuina prouidentia in Ecclesia institutam fuisse, ne indignus aliquis aut ignotæ fidei sedem occuparet*. Sic denique Cornelium tunc Romanum Pontificem ab hac ordinatione solenni, & successione certa, verū fuisse Catholicæ Ecclesiæ Episcopum multis verbis ostendit. Hac ergo etiam ratione, certa & euidens fuit semper Episcoporum successio. Quam sanè legitimæ successionis notam, etiam in Rom. Ecclesia quanto studio & quàm impudenter ambiuerit Nouatus ille Archihæreticus, lege in signem historiam apud Eusebium. Quàm verò diligenter & religiosè propter hanc legitimam successionem, Cornelio Papæ omnes per orbem Catholici Episcopi adhæserint, vide apud Cyprianum pluribus in locis.

Dypticha veteris Ecclesiæ in Registro li. 6. epist. 64.
3. *Cautela, creatio episcoporum per manuū impositionem.*
1. Timo. 4. & 5. 2. Tim. 1.
Cant. 4.
Cant. 2.
Epist. 2.
Lib. 1. epist. 3. & li. 4. epist. 9
In epist. ad Heliodorū tom. 1.
Li. 1. epist. 4.
Li. 4. epist. 8.
Lib. 6. cap. 35.
Li. 1. epist. 13. lib. 4. epist. 2. & epist. 8.

Quin & alia quoque, procedente tempore, adhibita fuit saluberrima cautio, ad certam & legitimam Episcoporum successionem retinendam pariter, atque certò cognoscendam. Hac enim de causa mos olim erat, vt electo nouo Episcopo, literæ per omnes prouincias & maximè Romam mitterentur, quæ de tali electo, certiores omnes alios Episcopos facerent. Cuius rei exempla videre est apud Cyprianū de seipso, C lib. 4. Epist. 9. & de Sabino Episcopo quodam Hispano, lib. 1. Epist. 4. Apud Ambrosium quoque de sua electione. Epist. 82. & rursum apud Cyprianum de Cornelio Rom. Pont. lib. 4. epist. 2. & 8. Quem morem suo tempore diligentissimè obseruatum commemorat S. Gregorius his verbis. *Hinc est, vt quoties in 4. præcipuis sedibus Antistites ordinantur, synodáles sibi epistolas vicißim mittant, in quibus se 8. Chalcedonensem Synodum cum aliis generalibus synodis custodire fatentur*. Hæc ille. Idem quoque in eiiciendis postmodum Episcopis, & etiam præsbyteris factum est. Cuius rei exemplum vide apud Cyprianū de Nouatianis quibusdam Episcopis lib. 1. epist. 3. & 4. Apud Leonem quoque de Euthychete Archimandrita per Flauianum eiecto. epist. 9. Denique hunc morem planè Apostolicum esse, & ab ipsis Apostolis deriuatum, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus in epistola Synodica ad Honorium Papam disertè testatur. *Apostolica*, inquit, *& vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur* (Episcopatum dicit) *ad eos qui in Hierarchiis capessendis & administrandis maiores sunt, omnino syncerè referant, quid sentiant & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit valde cautè, ne in vacuum currerent, si qua in parte fides manca esset*. Hæc ille.

4. *Cautela, de nouo electo episcopo literas per orbem aut prouincias proximas mittere.*
In Registro li. 7. epist. 53. Indict. 2.

Postremò, vt certa semper & sana conseruaretur hæc Episcoporum successio, quam totius orthodoxiæ & signum certissimum & retinaculum fortissimum esse, omnes facile animaduertebant; adhibita tandem est Episcoporum omnium per Ro-

5. *Cautela Episcoporū per Romanum Pontificē cōfirmatio.*

manum Pontificem necessaria confirmatio. Cuius rei exempla illustria videre est apud Leonem Magnum, circa electionẽ Anatolij Patriarchæ Constantinopolitani epist.33.& 54.item epist. 40.54. & 55. Circa electionem Proterij Patriarchæ Alexandrini epist. 68. Apud Sozomenum quoque & Theodoretum, de Nectario etiam ab vniuerso concilio electo, à Damaso tamen confirmando. Apud Gregorium Magnũ de Salonitano Episcopo, qui ab Imperatoribus illo nescio confirmatus fuerat, quod *sub nullo vnquam christiano principe antea accidisse*, Gregorius asserit. Nempe hac de causa nouiter electi episcopi, ad Rom. Pontificẽ litteras quas vocabant Synodicas, mittere sunt soliti; in quibus fidem quã tenebant exprimerent, atque ita se cum Romana Ecclesia conuenire ostenderent. Exempla huius rei habes in Proterio Patriarcha Alexandrino prædicto, vt videre est in epist. Leonis ad Iulianum, in Sophronio Patriarcha Hierosolymitano, tẽpore Heraclij Imperatoris, vt videre est in epist. eius Synodica ad Honoriũ Papã. In epist. quoq; Synodica Nicephori Cõstantinopolitani Patriarchę ad Leonẽ 3. ante annos 700. scripta. In epist. denique Petri Constantinopolitani Patriarchæ ad Leonẽ 9. ante annos 500. Quin & ipse quoque Rom. Pontifex nouiter constitutus suę fidei formam ad reliquas Ecclesias mittere hac eadem de causa solitus est, teste Gelasio in epist. ad Laurentium de Lignido.

Lib. 7. cap. 8.
lib. 5. cap. 9.
Li. 4. epist. 34
Epist. 68.
Huius epistolæ meminit Photius in sua Bibliotheca.
Vide Turrianũ pro epist. Pont.
Lib. 2. cap. 4.

Quum ergo quæritur an Ecclesia aliqua particularis sit Catholica, verbi gratia, Atrebatẽsis Diœcesis in qua versamur, considerandum est qualis sit Pastor siue Episcopus. Nam oues pastorem sequuntur. Est enim Ecclesia (vt definit Cyprianus) *plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens*. Episcopus autem sic Catholicus censebitur, si ab antecessorum suorũ fide non discesserit. *Illis enim in Ecclesia præsbyteris obaudire oportet* (ait Irenæus) *qui cum episcopatus successione, acceperunt charisma veritatis*. Antecessores autem ipsi tunc Catholici censebuntur, si originem suam conseruent. Numera ergo Episcopos Atrebatẽses, qui perpetua serie in eadẽ sede successerint, & vide à quo primus episcopus ordinatus fuerit. Etsi enim is Apostolus non fuit, originẽ tamen suam ad Apostolos referet, si à Romana sede quę Apostolica est, confirmatus, aut ab aliquo episcopo Romanæ sedis vnitatem tenente consecratus fuerit. Id an ita se habeat, historia illius Ecclesiæ te docebit. Primus enim Atrebatensium episcopus S. Vedastus, à D. Remigio Rhemorum in Gallia episcopo missus & ordinatus fuit. Remigius autem Romanæ sedis cum tota reliqua Francia vnitatẽ tenuit, & ad Dionysium Areopagitam primum Galliarum episcopum, à S. Clemente Petri successore missum, originem suam referet. Sic primus apud Germanos Archiepiscopus Moguntinus fuit S. Bonifacius Martyr, à Gregorio 3. ordinatus: Sic primus apud Anglos Cantuariensis Archiepiscopus fuit S. Augustinus Monachus, à D. Gregorio 1. missus, & eo iubẽte à vicinis Galliæ episcopis ordinatus. Primus Vltraiecti Phrisiorum metropolis Episcopus fuit S. Vuillebrordus ab Episcopis Anglis ordinatus, & ad illius gentis conuersionem missus. Sic per omnes totius orbis Ecclesias discurrere licet, à præsenti episcopo vsque ad primũ; & ab eo ad Romanam Apostolicam sedem, in cuius saltem communione, si non Authoritate & obedientia ordinatus fuit. *Hæc est autem* (vt ait Irenæus) *plenissima ostensio, seu* demonstratio *vnius & eiusdem fidei, ab Apostolis vsque nunc conseruatæ*; ordinatio, inquam, & successio visibilis.

Li. 4. epist. 9.
Lib. 4. ca. 43.
Vera Ecclesia inuestigãda modus & praxis.
Lib. 3. cap 3.

Iam verò, ne hoc totum de successione episcopali argumenti genus, humanum aut politicum commentum esse videatur, (vt aduersarij obiciunt,) consideremus paulisper ipsum Ecclesiæ Dei, secundum statum noui Testamenti, ortum atque progressum; quantúmque in ea propaganda & conseruanda, hæc successio valuerit aut locum habuerit, dispiciamus. Cœpit Ecclesia Christi in die Pentecostes, descendente Spiritu Sancto super 120. discipulos. Fuit illa multitudo visibilis. Spiritus Sanctus in sonitu vehementissimo descendit; in linguis igneis apparuit; ex omni natione quæ sub cælo est, affuerunt qui viderent & audirent hos 120. viros loqui variis linguis magnalia Dei. Ad hanc visibilem paucorum Ecclesiam, accesserunt per visibilem baptismum, nunc tria nunc quinque hominum millia: Prædicatur Euangelium visibiliter palã, non occultè, in ipsa Hierosolyma, crescẽte semper Ecclesia Dei. Inde itur in vniuersam Iudæam, posteáque in Samariam: Vtrobique suscipitur verbum Dei, per prædicationem manifestam non occultam, per Baptismi & Impositionis manuum sacramenta visibilia. Plantata fide in Iudæa & Samaria, itur ad reliquas gentes: Vnus Paulus

Episcopalis successio quãto semper facta fuerit & quo studio conseruata.
Act. 2. & 4.
Act. 6. 12. & 19.
Act. 8.

A lus *ab Hierosolymis vsque ad Illyricum repleuit euangelium.* Cæteri Apostoli aliis in locis tantundem fecerunt, & quidem ita, *vt in omnem terram exierit sonus eorum* Sed videte, quomodo continuationi, propagationi, & conseruationi fidei iam plantatæ prosperexerunt. *Constituerunt* per *Ciuitates presbyteros*, Paulus Timotheum Ephesi & Titum Cretæ, Petrus Euodium Antiochiæ & Clementem Romæ, Ioannes Polycarpum Smyrnæ. Alij alios alibi. Hæc omnia visibiliter facta sunt, & perspicua erat Apostolorum successio, quoad personas. Rursum quod ad doctrinam attinet, *circuibant Ecclesias* Apostoli, vel eorũ deputati; *monentes* subinde *vt custodirẽt decreta seniorum & apostolorũ.* Diligentissimè & frequenter monet suos per litteras Paulus, *vt euangelisantes prætér quam quod accepissent, anathematisarent: vt in forma doctrinæ tradita stabiles permanerent:* vt *deuitarent profanas vocum nouitates.* Denique monet Ioannes vt *aliam doctrinam afferenti ne Aue dicerent.* Nam aliter sentientes & dogmatisantes quàm acceperant, vt Simonem Magum, Cerinthum, Monandrum, & alios sibi communicare aut succedere Apostoli non sunt passi. *Non est tibi pars neque sors in sermone isto*, ait Simoni Petrus. *Fugiamus è balneo, vbi est Cerinthus*, ait Ioannes: Et Marcioni salutare volenti ait Polycarpus, *Agnosco primogenitum Satanæ*, vt commemorat Irenæus & ex eo Eusebius. Alexandrum & Hymenæum *naufragantes à fide, tradit Satanæ* Paulus. Denique hoc adeo obseruatum fuisse ab illa prima Ecclesia notat Augustinus, *vt si Paulus ipse non inuenisset in carne Apostolos, quibus communicando & cum quibus Euangelium conferendo, eiusdem socie-*

B *tatis esse appareret, profectò Ecclesia illi* sic extra ordinem misso *non crederet: sed quum cognouisset eum hoc annunciantem, quod Apostoli annunciauerunt, in eorum vnitate ac communione viuentem, meruit Authoritatem*, & cætera Hæc ille. Idem etiam ante eum notauit Tertullianus, vt postea suo loco copiosiùs disputabitur. His ergo maximè viis & modis, conspicua, manifesta & indubitata fuit vera Christi Ecclesia in vera Apostolorum successione, & communione, eandem scilicet diligentiam proximis episcopis & Apostolorum successoribus semper obseruantibus. Videlicet vel Nouatores excommunicando (vt fecerunt Apostoli) vel si opus erat, collecta Synodo vicinorum episcoporum hæresim cito damnando, vt contra Paulum Samosatenum factum est Antiochiæ, contra Nouatum Carthagini, contra Eustathium Gangræ, contra Montanum in Asia, de paschate celebrando Romæ, contra Pelagium in Palestina; vel in edendis doctissimis episcoporum & sacerdotum scriptis contra huiusmodi, vt Irenæi & Tertulliani contra Valentinianos & Marcionitas, Dionysij Alexandrini contra Basilidem, Archelai episcopi Mesopotamiæ contra Manichæos, Cypriani contra Nouatianos, & sic deinceps, contra omnes omnium ætatum hæreses per omnes christiani orbis regiones & loca; vel denique si grauior esset hæresis, Concilia Generalia indicendo, vt mox dicetur magis. Ex hac ergo perpetua & assidua episcoporum atque doctorum diligentia, semper manifesta & euidens fuit vera & Germana Apostolorum cum doctrina successio, & consequenter vera & vnica

C Christi Ecclesia. Hæc autem episcoporum & doctrinæ successio tam diligenter, tanto studio, in Ecclesia Christi conseruata, quum in sola Romana Ecclesia cæterísque ei adiunctis reperiatur, sitque manifesta & interrupta; necessariò erit illa vera Dei Ecclesia; qui autem ab illa separantur non Ecclesia sed schisma. Non quia loco aut locis certis alligamus Ecclesiam, quum Romanam dicimus, vt protestantes nos facere fingunt, sed quia eam agnoscimus quæ omnia loca & tempora obtinuit, quæque per omnes gentes creuit, *incipiendo à Hierusalem*, sicuti Saluator fore præmonuit: Non autem talem quæ in penetrabilibus lateat, aut quæ dicat nobis, *Ecce hic est Christus, ecce illic.* Quibus vocibus ne crederemus, etiam atque etiam Saluator præmonuit.

Margin notes: Rom. 15. — Act. 15. Gal. 2. Coloss. 2. Rom. 6. Epist. Ioan. 1. Tim. 1. & 6. Tim. 6. — Act. 8. — Lib. 3. cap. 3. lib. 4. cap. 13. 1. Tim. 1. Contra faustum lib. 28. cap 4. — Lib. 4. cont. Marcionem. — 1. 2. 3. 4. — Luc. 24. Matth. 24.

A primus eorum Episcopus fit, vt commemorat Sigebertus in chronicis. Sic Patricius Hiberniam, S. Seruatius Orcades Insulas, Exuperius Tolosates in Gallia, omnes Episcopi in Rom. Ecclesia facti, ad fidem Christi conuerterunt, vt idem commemorat Sigebertus. Clodouæus primus, Francorum Rex à Sancto Remigio Rhemorum Archiepiscopo fidem Christi cum toto populo accepit. Multi reges propter famam Christiani nominis, & illustris Ecclesię, Christi nomen amplexuri, Constantinopolim ad Imperatores Christianos venire soliti, & ab ipsorum Episcopis fidem edíscere commemorantur. Sic zatus Lazorum Rex anno 520. à Iustino Imperatore, Gethes Herulorum, Gorda Hunnorum, Adad Azimitensium in Africa Reges, à Iustiniano Imperatore fidem acceperunt. Idem de Herulis Istrum incolentibus sub eodem Imperatore factum fuisse narrat post Procopium Euagrius. Idem quoque de Rege Persarũ Cõstantinopoli Baptisato, sub Constantino quarto, ab Episcopo eius loci narrat Paulus Diaconus; & Platina in Vitaliano Papa. Gregorius Põtifex eius nominis primus misso Augustino monacho, Anglis Britanniam tunc occupantibus, fidem Christi annuntiauit, & totum populum breui tempore conuertit: Ex ipsa Anglia multi postea aliarum nationum Apostoli prodiere. Hinc enim Germanorum Apostolus S. Bonifacius Martyr à Gregorio 2. missus. Hinc Vuillebrordus, Suibertus, & Marcellinus Angli prodiere, qui Frisiam, Hollandiam & Vvestphaliam ad Christi fidem conuerterunt ab Egberto Episcopo Eboracensi ad hoc munus missi. Horum discipuli Rupertus,

Ad annum 430.
Gagueius lib. 1.
Sigibertus in chron. & Eutrophus histor. lib. 13. & 16.
Lib. 4. ca. 19.
Lib. 4. cap. 17
Beda lib. 1. & 2. histor. Anglicanæ.
Vide Surium in vita Suiberti 1. Martij & in vita Burchardi 14. Octobris.

B Eligius, Burchardus Bauariam, Flandriam, & Franciam Orientalem Ecclesiæ adiecerunt. Bulgarorum ingens natio opera Nicolai primi Rom. Pontificis, Bohemia opera Stephani septimi Rom. Pont. Norvegia opera Adriani quarti Rom. Pont. hominis Angli, fidem Christi amplexi sunt, vt in eorum vitis narrat Platina. Frotho Rex Danorum vnà cum tota gente ab Agapeto 2. Rom. Pont. fidem Christi accepit, vt refert Saxo Grammaticus. Hungaria opera Adelberti sanctissimi Pragẽsium Episcopi, de Christi nomine primùm instructa fuit, Stephano eorum Rege baptisato; vt commemorat Æneas Syluius. Denique variæ illæ nationes Septentrionales, vt Saxonia vtraque, Dalmatia, Morauia, Polonia, Pomerania, Liuonia, Prussia, Lituania, piorum Imperatorum studio vt Caroli Magni, Hẽrici primi, & Othonis magni seu primi, doctissimorum quoque & Sanctissimorum Episcoporum labore & diligentia, qui omnes in vnitate Romanæ Ecclesiæ vixerunt, ad Christi fidem posterioribus his seculis conuersæ sunt. Iam verò, etiam nostra ac patrum nostrorum memoria, quot & quàm amplissimæ gentes in vtraque India seu nouo orbe ad Christi fidem conuersæ fuerint, & adhuc in annos conuertantur, Monachorum videlicet Hispanorum & Lusitanorum opera, maximéque ipsius Societatis Iesu studio incredibili, labore infatigabili, pietate admirabili, planéque Apostolica, omnes docti & Catholici norunt & prædicant. Non autẽ in alia quàm in Romanę Ecclesiæ vnitate & communione, om-

Platina in vitis Pontificum.
Saxo grãmaticus lib. 9.
Aeneas Syl. hist. Bohem. cap. 16.

C nes illæ amplissimæ & numerosissimæ gentes baptisatæ sunt. Hęc est ergo communio orbis terrarum. Hæc est vniuersitas illa, Christi sanguine redempta. Hæc hæreditas Christi, data illi à Patre suo Psal. 2. Hæc est dos sponsæ Christi, de qua sapienter ait Augustinus. *Ecclesia Christi sponsa est. Totum possidet, quod à viro suo accepit in dote. Lego tibi tabulas matrimoniales. Oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam per omnes gentes.* Hæc ille. Ostendimus autem iam vbi facta fuit hæc prædicatio. Ostẽdimus dotem. Quis negabit sponsam? Neque enim sic dos hæc data est, vt auferri posset, dicente sponso; *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.*

De Symbolo ad catheccumenos lib. 4. cap. vlt.
Matt. 16.

Quòd in sola Romana Ecclesia facta fuerit perpetua fidei orthodoxæ conseruatio.

CAPVT XXII.

POSTREMÒ, vt veræ solius Ecclesiæ est congregare, ita & eiusdem est cõseruare. Ideóque vt per Apostolos, Euangelistas, Pastores, Doctores, vocatæ sunt gentes ad fidem, sic iidem dati sunt *ad consummationem Sanctorũ. &c. vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ.* Illa ergo vera erit Ecclesia, quæ plantatam & propagatam fidem, sanam semper cõseruauit.

Ephes. 4.

In sola Rom. Ecclesia facta est fidei conseruatio. Nicepho. lib 4 cap 16. Lib.1.epist,4. Lib.2. Epist. 166. In epist ad Pamach. & Oceanum. Lib 6.ca.29. Epist.47. & de peccato originali lib. 2 cap.21. In epist. ad Gerontiam Tom.1.

Conseruatur autem sana fides, abigendo lupos & falsos Prophetas, qui sunt hæretici. Non alia autem Ecclesia omnes hæreses expugnauit, quam Romana cum cæteris ei adiunctis. Omnes enim & singulas hæreses, à Simone Mago vsque ad Martinum Lutherum, vna Romana Ecclesia in Petro eiusq; successoribus damnauit. Exempla breuiter subiiciam. Dissidentes de paschate Asianos, victor Rom. Pont. repressit. Montanistas Pontianus Papa damnauit, vt conqueritur in lib. contra Praxeam & in lib. de pudicitia Tertullianus, ipse tum Montanista. Nouatianos damnauit Cornelius Papa, idque cum omnibus omnino Episcopis in toto mundo constitutis, vt scribit Cypr. Contra Donatistas pronunciauit Melchiades Papa, & *sententia eius clausum iudicium est*, ait Optatus: & refert etiam Augustinus. Longo antè tempore Origenes de falsa doctrina suspectus, *ad Fabianum Rom. Pont. libellum pœnitentiæ misit*, vt commemorat Hieronymus. Paulum Samosatenum Romana Synodus deposuit, teste Nicephoro. Pelagiũ & Cælestium damnauit Zosimus Papa, *etiam literis ad totius orbis Episcopos missis*, ait Augustinus. Denique vbicunque terrarum vel deponendi vel reconciliandi hæretici erant, non solùm in communione, sed etiam ex Authoritate Romani Episcopi id semper factum est. Nempe (vt cætera taceam) hac de causa Damaso Rom. Pontifici, olim B. Hieronymus hoc ipso in munere inseruiuit, sicut ipsemet alicubi scribit: *Cùm*, inquit, *in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum, & Orientis atque Occidentis Synodicis consultationibus responderem.* Hæc ille. Eodem etiam in munere B. Prosperum Leoni magno inseruisse & ex vita eius apparet: & præterea cõmemorant Marcellinus, Honorius, & Trithemius, in hist. Ecclesiastica.

Breuiter in Conciliis omnibus generalibus, vt in Niceno primo cõtra Arrianos, in Constantinopolitano primo contra Macedonianos, in Ephesino contra Nestorium, in Chalcedonensi contra Eutychetas, in Constantinopolitano 2. contra Anthimum nouum Eutichetam, in Constantinopolitano 3. contra Monothelitas, in Niceno 2. contra Iconomachos, in Constantinopolitano 4. cõtra Phocam Patriarcham, in Lateranensibus sub Alexandro & Innocentio 3. contra Berengarium, in Lugdunensi contra Albigenses & Vvaldenses, in Constãtiensi contra Vviclephistas, in Florentino contra errores Græcorum, ac postremò omnium in Tridentino contra Lutheranos & Caluinistas, vna & eadem Romana Ecclesia cum cæteris ei adiunctis, & 1. præsentibus etiam primúmque locum in singulis istis Conciliis tenentibus 2. Romanorum Pontificum Legatis, imò ipsorum literis de re tota, tanquam maximi & 3. grauissimi præiudicii loco, ad Concilia præmissis, & ab ipsis Cõciliis in causa fidei sem-4. per ad amussim obseruatis, (vt ex literis Cælestini ad Nestorium in Concilio Ephesino, Leonis contra Eutichetis hæresim in Concilio Chalcedonensi, Agathonis contra Monothelitarum errores in Concilio Constantinopolitano 2. Adriani primi cõtra Iconomachos in Conc. Niceno 2. aliorúmque Rom. Pont. in aliis Conciliis manifestè patet,) pronunciauit, hasq; sectas omnes & quascunque alias profligauit. Quæ omnia ita se habere, in singulis Conciliis prænominatis, apud acta Conciliorum quæ vulgò extant, cuiuis videre, qui volet, in promptu est. Hæc igitur sola vera Dei Ecclesia est. Aut si hæc non est, cæteræ illæ omnes hæreses sunt Ecclesia, quas ipsa damnauit.

Romanam Ecclesiam veram esse Dei Ecclesiam ex quadam ipsorum Protestantum confessione conuincitur.

CAPUT XXIII.

POSTREMÒ, vt huic tandem demonstrationi vltimã manum imponam, etiam ex illa Christianæ fidei conseruatione, quam in sola Romana Ecclesia, ipsamet Protestantum doctrina & confessio, ad nos vsque deriuatam fuisse, & vel hodie esse, luculenter ostendit; hãc esse solam Dei in terris Ecclesiam demonstrabitur. Nempe agnoscunt Protestantes (præter Anabaptistas) ad vnum omnes, in Romana Ecclesia, Christi Baptismum integrum hactenus permansisse, (vt suprà ex Caluino ostendimus,) & quotquot in ea Baptisati sunt, rectè & olim baptisatos

A tisatos fuisse & hodie baptisari. Hac enim de causa, nec seipsos nec liberos suos in Romana Ecclesia baptisatos, denuo baptisant, quum ab illa ad societatem vel Caluinistarum, vel Lutheranorum, vel cuiuscunque alterius sectæ transeunt. Anabaptistas verò qui id faciunt, hoc ipso nomine, nobiscum damnant & execrantur. Iam verò, eorundem quoque Protestantum doctrina constans est, tum extra Ecclesiam, nec baptismum, nec alia sacramenta administrari posse, nec debere; tùm præterea nemini ne in ipsa Ecclesia, nisi ad Ministerium verbi legitimè vocato & ordinato, licere Baptismum ipsum aut alia Sacraméta administrare. Nam hac ex causa, Ecclesiæ Romanæ consuetudinem grauiter reprehendũt, quòd obstetricibus & laicis quibusuis, baptisandi facultatem necessitatis tempore concedit. Inter suos verò, tanta seueritate hoc obseruant, vt non solùm Diaconos suos, quòd interdum aliquos baptisauerint, grauiter repræhenderint, eosdemq; ab officio deposuerint, sed etiam paruulos ab ipsis baptisatos denuo baptisari fecerint. Ex hac ergo duplici Protestantum sententia, & prima illa confessione, euidenter sequitur, Romanam Ecclesiam veram & Germanã esse Christi Ecclesiam. Quum enim Baptismum Rom. Ecclesiæ probent, nec eum nisi à vera Ecclesia administrari posse concedunt, profectò & ipsam quoque veram esse Dei Ecclesiam re ipsa agnoscunt.

At hìc respondere solent, sicuti suprà Caluinum dicere ostendimus, quod ad Baptismum quidem attinet, agnosci illam pro Ecclesia, non autem in cætera illa administratione seu Sacramentorum, seu verbi, pro Ecclesia habendam esse. Sed non aduertunt quàm sit hoc vanum, & quanta cum absurditate coniunctum. Quum enim Ecclesia sit vna; nec fieri possit, vt quæ societas ex vna parte sit Christi Ecclesia & sponsa, ex altera parte sit diaboli membrum & adultera; non magis sane, quàm vna & eadẽ anima, ex vna parte templum Spiritus Sancti, & ex altera parte membrum meretricis esse potest; sed vel tota Dei proles vera & legitima, vel tota meretricis filia est, iuxta Salomonis iudicium, & Christi apud Ioannem elogium, qui id quod *nec calidũ nec frigidum est euomit*; profectò si Rom. Ecclesia ratione administrati Baptismi, est vera Ecclesia, erit quoque & omni alio respectu, & in quocunque alio officio ac munere, vera & legitima Ecclesia. Deinde potestatem illam spiritualem, prædicationis verbi & administrationis Sacramentorum, sicuti soli Ecclesiæ suæ dedit Christus; ita & totam quanta quanta est, eadem opera eidem Ecclesiæ suę contulit. Quibus enim dixit, *baptisantes eos in nomine Patris, &c.* eisdem eodem in loco prius dixit, *euntes prædicate Euangelium*. Eisdem prius dixerat, *quorum peccata remiseritis, remittẽtur*: Eisdem priùs dixerat, *hoc facite in meam commemorationem*. Denique eisdem omnem qualemcunque veræ Ecclesiæ functionem, potestatem, & administrationem commisit. Quàm est ergo ista inaudita absurditas, & absurda nouitas, quæ aliquam huius Ecclesiasticę functionis partem eámque sanè maximè necessariam alicui Ecclesiæ tribuat, reliquam verò potestatem eidem detrahat? Imò (quod est omni absurditate absurdius) illam esse Ecclesiam neget, quæ tot seculis illam functionis partem sola in toto orbe terrarum obtinuit; & ita obtinuit, vt non signum tantùm externum, sed & rem ipsam Sacramenti ex horum hominum confessione, (qui nihil aliud in Baptismo, quàm externum adoptionis signum, & promissionis diuinæ arrham certissimam agnoscũt, vt interna illa adoptio & peccatorum remissio, vi verbi, non vi Sacramenti Baptisatis detur) pariter contulerit?

[Margin: Suprà lib. 3. cap. 10. — B — 3. Reg. 3. Apocal. 3. — Math. 28. Ioan. 20. Luc. 22. — C — 1. 2. 3.]

Solent Protestantes, vt hanc absurditatem euadant dicere, in Ecclesia quidem vera, Baptismum hactenus conseruatum & legitimè administratum fuisse; sed non per Ecclesiã verã, quia per hostes veræ doctrinæ collatus fuerit. Nam in Romana Ecclesia, fuisse semper aliquas veras Ecclesias, vt suprà ex Caluino ostendimus; vel, vt nunc alij cõminiscuntur, in ipsa vera Ecclesia, & inter medios fideles, Romanam Ecclesiam his aliquot seculis, tanquam scissuram quandam & factionem, in media aliqua ciuitate extitisse. Itaque quum illi Baptismum administrauerint, alienum quidem officiũ vsurpasse, quasi si rebelles ciues Magistratus locum occuparent, tamen in ipsa Ecclesia hoc factum fuisse, quemadmodum in Ciuitate legitima rebelles vsurpant: ideóque quia eo in loco & in ea societate administratus fuit, quo in loco & in qua societate vera Ecclesia extitit, propterea in vera Ecclesia, & cõsequẽter legitimè administratũ fuisse. Sed ad hæc hominum pertinacium, & ad apertissimam veritatẽ recalcitrantiũ

[Margin: Protestantium responsio, replica. — Responsio.]

vaniſſima commenta, breuiter reſpondemus. Primùm iuxta horum doctrinam non ſatis eſſe, vt in vera Eccleſia adminiſtretur Baptiſmus, ſed etiam vt per veram Eccleſiam adminiſtretur: id eſt, per eos ſolos, qui in vera Eccleſia, ad hoc officium vocati ſunt. Nam idcirco in ſuis Eccleſiis, nemini niſi ad miniſterium vocato, hoc permittũt aut permitti poſſe iudicant. Itaque ſi Romana Eccleſia talis, vti fingunt, factio fuiſſet in medio veræ Eccleſiæ conſtituta, tamen niſi ipſamet quoque & vera Eccleſia fuiſſet, & vocationem ad miniſterium legitimum habuiſſet, per eam conſeruari & legitimè adminiſtrari Baptiſmus non potuit. Quanquam ſanè & quod ſupponunt, vel in Romana Eccleſia fuiſſe ſemper aliquas veras Eccleſias, vel in ipſa vera Eccleſia, tanquam factionem quandam extitiſſe Romanam, non ſolùm eſt falſiſſimũ, ſed etiam incredibiliter abſurdum. Ac de priori commento quidem vel portento potius, ſuprà alio in loco ſatis multa, contra Caluinum diſputauimus. Poſterius figmentum veræq; opinionis monſtrum quale ſit, paucis nunc dicemus. Primùm enim, vt Romana Eccleſia factio eſſet contra Proteſtantum Eccleſiam, & in medio Proteſtantum excitata, oportuit ipſam Proteſtantum ſocietatem & tempore Romanam præceſſiſſe, & amplitudine maiorem eſſe. Neque enim vel inſurgere illa potuit contra eos qui nuſquam erant, vel ſciſſura & factio eſſe, niſi contra totum aliquod corpus; quod & amplum reſpectu partis inſurgentis, & vnitum reſpectu factionis ſeſe inde ſeparantis eſſet. At verò, ita clarum & conſtans eſt, Romanam Eccleſiam tùm antiquitate priorem eſſe hac hodie noua Proteſtantum ſocietate, tum vniuerſitate locorum & Eccleſiarum maiorem, vt hac ipſa de cauſa contra Antiquitatem & longi temporis præſcriptionẽ, item contra vniuerſitatem Catholicæ Eccleſię, totis viribus obnitantur, quaſi nihil illa ad veræ Eccleſiæ demonſtrationem faciant. Contrà verò & paucitatem, & raritatem verè fidelium, quaſi veræ Eccleſiæ notas & comites indiuiduas, prædicant atq; commendant: ſicuti in ſuperiori diſputatione oſtendimus. Deinde quis non videt ex Eccleſia Romana, tanquam vno totius Chriſtianitatis corpore, Proteſtãtes exiuiſſe, & ab huius totius corporis communione ſeſe ſeparaſſe, non autem à Proteſtantibus Romanam deſciuiſſe? Rurſum Romanam Eccleſiam Catholicam eſſe, & totius orbis, atque adeo omnium gentium communionem tenere; Proteſtantes verò partes & ſciſſuras, factiones & præciſa ſarmenta, non ſolùm eſſe, ſed etiam per huiuſmodi multis ſeſe argumentis prodere, atque adeo diſertis verbis ſeſe tales profiteri, in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quale ergo monſtrum hoc eſt, vt totum in medio partis alicuius conſiſtat? Hoc eſt, vt contra naturæ ipſius principium, totum iam non ſit maius ſua parte, ſed pars ſit maior ipſo toto? Quod enim in medio alterius conſiſtit, vtique vt pars quædam eius in quo eſt, ſubſiſtit: atque ita Romana Eccleſia in medio Proteſtantum agens, quum tamen illa totum ſit, iſti pars; erit totum quoddam in medio partis. Ac ſi dicas, Ciuitatem aliquam factionem eſſe, in medio quorundam ciuium; aut in vaſculo contineri dolium; aut intra certa cubicula latitare domum ipſam, cuius illa cubicula ſunt; aut denique in ſarmento præciſo vitem creſcere; nec in arbore palmitem, ſed in palmite arborem effloreſcere. Vt ſcilicet, quod Fulgentio Donatiſtæ reſpondet Auguſtinus, *Video quod fieri non poteſt: pars Donati totum Chriſti corpus deuicit: Angulus Africanus orbem terrarum excluſit: Gens vna vniuerſas gentes adduxit: Sarmentum vitem præcidit, & ramuſculus arborem amputauit*: idem hodie factum eſſe dicere debeamus. Pars Lutheri totum corpus deuicit. Angulus Geneuenſis totum orbem excluſit: Gens vna atque altera orbem terrarum abduxit: Sarmentum vitem præſcidit, & ramuſculus arborem amputauit. Quæ omnia ſi abſurdiſſima ſunt, nec minus abſurdum erit, in vera Proteſtantum Eccleſia, (quæ paucorum hominum factio eſt, & recenter exorta,) Romanam illam, quæ omnium gentium ſocietas eſt, tanquam ſectam latitaſſe, aut quocunque tandem modo extitiſſe. Sed hæc abſurdiſſima, planéque ex diametro ſibi inuicem repugnantia, dicere coguntur; qui relicta nominatiſſima Chriſti Eccleſia, Catholica, Apoſtolica, Romana, aliam nudiuſtertius emerſam ſibi ſtatuere, & aliis obtrudere nituntur. Itaque vt ad rem redeamus, vel potius rem totam abſoluamus, poſtquam in Romana Eccleſia ex ipſorum Proteſtantum confeſſione, Baptiſmus hactenus conſeruatus, & legitimè adminiſtratus fuerit, nec ille extra veram Eccleſiam, aut per alios quàm per veræ Eccleſiæ legitimos miniſtros, (vt ipſorum habet doctrina) legitimè adminiſtrari potuerit, erit Romana Eccleſia ex ipſorum Proteſtantum confeſſione, vera

Suprà lib. 5. cap. 10.

1.

Lib. 2. & 5.

2.

3.

Abſurda quæ doctrinam proteſtantum conſequuntur.

In fine libelli contra Fulgentium Donatiſtam.

D

E

F

A vera Christi in terris,& consequenter vnica(quia vnam & nõ plures Christus habet) Ecclesia. Quòd si verò Baptismum, haud dubiè & cætera Sacramenta omnia, aliáque quæcunque ad salutem fidelium necessaria, sola Romana Ecclesia conseruauit. Tùm quia non est harum rerum administratio seiuncta, sed eisdem personis concredita, vt suprà dictum est; tum etiam, quia solus Baptismus, sine cæteris adiunctis subsidiis, sine prædicatione verbi, sine clauium potestate, sine reliqua doctrina & Religionis vsu, prorsus inaniter & sine fructu (solis exceptis paruulis) conseruatus fuisset. Non est ergo dubitandum, quin eadem integritate & religione, etiam alia omnia ad salutem & sanam doctrinam necessaria, (Deo fideles suos nullo vnquam tempore deserente, aut in necessariis deficiente) sola Ecclesia Romana conseruauerit. Quibus ita positis, necessariò dicendum & concludendum est, solam Romanam Ecclesiam cum ceteris totius Christiani orbis Ecclesiis ei adiunctis, eiúsque vnitatem & communionem tenẽtibus, vulgò Catholicam dictam, solàm esse & vnicam Christi Saluatoris in terris Ecclesiam.

Quæ quidem disputatio, in hac vna & sola Controuersia, si paulò prolixior cuipiam videatur, consideret is oportet, diligentérque perpendat, rem hanc vnam & solam maximi momenti & ponderis esse, maximã vim habere ad omnes hæreses reuincendas, & ad omnes de religione Christiana Controuersias semel tandem sopiendas & componẽdas. Hoc vnum si hodie apud Aduersarios obtinueris, facilè profectò ex B hæretico Catholicum effeceris. Hoc vnum nisi obtinueris, vanus profectò & irritus omnis alius labor erit. Neque verò hoc ipsum illi dissimulant, sed potiùs ingenuè (quod res est,) præ se ferunt. Audias enim seductos hodie sectarios frequenter hoc dicere. Probate tandem, veram vos esse Christi Saluatoris & vnicam in terris Ecclesiam, & cætera vobis omnia concedemus. Vel sanè quia hoc ipsum clarè & liquidò à nobis probari non posse existimant; vel quia hoc vno probato, facilè animaduertũt, quæ reliqua sunt in causa religionis ab ipsis controuersa, nullo negotio, componi inter nos & ipsos ac definiri posse: idque propter luculentissima in Sacris Scripturis veræ Ecclesiæ elogia, Potestatem amplissimam, promissiones diuinissimas. Probauimus ergo, & quidem (nisi vehementer fallor) inuictis rationibus demonstratum dedimus, nec ad veram Christi Ecclesiam Protestantes aut quoscunque nostræ huius tempestatis hæreticos pertinere posse, nec aliud quàm ipsissimã Christi Saluatoris sponsam, Corpus, & Ecclesiam esse, Romanam quam vocant & Pontificiorum Ecclesiam. Neque verò in re tanta diligenter comprobanda tot verba fecisse, aut in tantam prolixitatem disputationem produxisse vel me piget, vel lectorem Orthodoxæ fidei studiosum pigebit aliquando. Nunc ergo, aliunde initio sumpto, ad alias Controuersias iuxta Analysim Principiorum fidei doctrinalium initio disputationis præstitutam, pergamus.

C

Controuersiæ primæ de vera Ecclesia in se, & libri quarti finis.

D

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS CONTROVERSIA SECVNDA, ET LIBER QVINTVS.

De Potestatis Ecclesiastica Subiecto.

PROOEMIVM.

POSTQVAM de vera Ecclesia, quid sit, id est quæ & qualis, & penes quos illa sit fidelium multitudo ac societas, quibúsque notis certò internosci possit ac debeat ab omni falsò dicta Ecclesia, quæ verè Ecclesia Christi iuxta statum noui Testamenti est, & dici debet; in superioribus libris satis disputatum & explicatum est: proximo iam loco, de ipsius Ecclesiæ Potestate & Authoritate; non quidem omni, vt antea præscriptum est, sed illa quæ circa iudicium & cognitionem dogmatum fidei versatur, disserendum est. E

Ecclesiæ potestas variis modis cōsideratur.

In hac autem explicanda & stabilienda Ecclesiæ Dei Potestate, quia illa variis modis considerari potest; vel ratione subiecti sui in quibus est; vel ex parte mediorum quibus in iudicio dogmatum vti solent ac debent illi, penes quos tanquam in subiecto hęc Potestas residet; vel ex parte sui ipsius, formaliter & in sua natura considerata; vel denique ratione obiecti sui materialis, vt anteà notatum est: in hac proxima disputatione iuxta ordinem initio præstitutum, de ipso Ecclesiasticæ Potestatis Subiecto disputandum nobis est. Aduersarij sanè hodie de his singulis, ac maximè de huius Potestatis Subiecto, non minùs acriter litigant, quàm de ipsius Ecclesię natura & notis hactenus litigarunt Nam vt aliquam Ecclesiæ Potestatem & Authoritatem tandem tribuant, etsi nec eius generis, nec tam latè patentem, quàm Orthodoxa fides tribuendam docet, tamen quid Ecclesiæ nomine intelligendum sit, quum de eius Potestate loquimur, magnas lites excitant & Cōtrouersias mouent. Et magnis clamoribus nos hoc nomine repræhendunt, quòd quum de Ecclesiæ Potestate, Authoritate, firmitate, multa magnificè prædicauerimus, statim omnia ad paucos Episcopos, vel ad vnum Romanum Pontificem reuocemus, reliquámque omnem Ecclesiā hac omni Potestate spoliemus. Dispiciendum ergo ante omnia erit, quid Ecclesię nomine intelligamus: an totam Ecclesiam, an aliquos in Ecclesia, & qui illi sint; quum Potestatem hanc aut illam circa dogma fidei explicandum, con- F

1. 2. 3. 4.

firmandum

A firmandum, aut denique determinandum habere Ecclesiam dicimus, aut in futura disputatione docebimus. Aduersariorum autem hac in re sententia varia est, & instabilis. Alij enim penes totum cuiusque Ecclesię corpus, seu vt loquuntur penes totam congregationem, omnem hanc Potestatem esse volunt: vt scilicet sine plebis suffragio & consentiente iudicio, nihil in causa fidei iudicare aut determinare poßit minister, nec sine ministro plebs. Alij penes vnumquemque fidelem hoc iudicium de doctrina esse volunt, quę etiam magis recepta apud eos sententia est. Alij rursum penes solos ministros verbi, sed quos omnes hac in parte æquales esse docent, Potestatem istam consistere volunt. A qua sentẽtia, quia in ministris Saxonicis illa prævalet, Papatus Saxonicus suum nomen accepit. Sunt denique nonnulli, sed qui cæteris hoc nomine vehementer displicent, qui penes principem & Magistratum secularem, vt cæterarum omnium causarum, ita & doctrinæ quoque cognitionem esse affirmant ac docent. Sed singulos errores atque sententias, vera & Orthodoxa doctrina quam illi omnes vnanimiter impugnant, à nobis fauente Deo, diligenter hîc explicanda profligabit. Quod vt B fiat, quatuor Assertiones ordine ponemus, quibus positis & cõfirmatis, tum quatuor errores prędicti corruent, tum veritas Orthodoxa tota hac in parte demonstrabitur.

Aduersariorum sententia varia. 1. 2. 3. 4. *Papatus Saxonicus.*

Quòd Ecclesia vt pro toto corpore accipitur, etsi habet assistentiam Spiritus sancti, tamen de rebus controuersis non iudicat iuxta qualibet membra & partes suas.

D

CAPVT I.

Assertio prima.

ILLVD ante omnia negari nec potest nec debet, Ecclesiam vt pro toto corpore accipitur, habere assistentiam Spiritus sancti & stabilitatem fidei. Ecclesia tamen sic accepta, de rebus controuersis non iudicat.

Esa. 59. Ierem. 31. Ezech. 37. Matt. 16. Ioan. 17. Matt. vlt.

Quod ad priorem Assertionis partem attinet, sic de Ecclesia loqui videntur hæ Scripturæ. *Spiritus meus qui est in te, non recedet de ore tuo, nec de ore seminis tui, nec seminis seminis tui, amodò & vsque in sempiternum. Si defecerint leges istæ, tunc & semen Israel deficiet:* &c. *Dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.* Sic in Euangelio, quod Saluator dicit de Ecclesia, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam:* & rursum: *Sanctifica eos in veritate,* subiiciens, *non pro eis rogo tantum, sed & pro iis qui per verbum eorum credituri sunt in me:* denique, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi,* de toto fidelium numero intelligi videntur; & multa alia quæ in superiori Controuersia allata sunt; vbi etiam argumentis quæ contra perpetuam hanc assistentiam Spiritus sancti ab aduersariis adferri solent, responsum est. At verò (quæ altera Assertionis pars est) Ecclesia sic accepta de rebus Controuersis non iudicat.

E

Lib. 2. c. 14. & li. 3. c. 13. & 6.

Ecclesia pro toto corpore accepta de fide non iudicat.

Nec enim si quid controuertitur, totum corpus, id est omnes & singuli de corpore consuluntur, aut de fide pronunciant. Ratio est, quia nec omnes consuli & adiri possunt, nec omnium est de fide pronunciare. Primum per se euidens est. Posterius explicatione opus habet. Cõtrarium enim suadere videtur hoc ipsum quod modo dixim⁹; quòd videlicet ista stabilitas fidei Ecclesiæ promissa, toti corpori promittatur. Nam errare partes possunt, totum nũquam: & totum seu vniuersalis Ecclesia illa est, quam in Symbolo credimus, non totius huius partes aliquæ. Respondetur, aliud esse in fide errare non posse, aliud de rebus fidei iudicandi potestatem habere: aliud firmum esse, aliud à seipso firmitatem accipere; aut firmandi alios vi & authoritate pollere. Totum Ecclesiæ corpus firmum est, Christi corpus est, Spiritum Dei habet. Non tamen omnes, vel seipsos, vel alios confirmare possunt. Docet hoc clarè & copiosè Apostolus, dicens: esse quidem nos omnes *corpus Christi,* sed in hoc corpore *diuisiones gratiarum & diuisiones ministrationum esse, non omnes Apostolos, non omnes Prophetas, non omnes doctores esse.* Rursum cùm dixisset, *omnem Ecclesiam vnum esse corpus & vnum spiritum,* ne tamen omnes eadem aut sapientia aut Potestate præditos docere videretur, addit: *Vnicuique autẽ nostrûm data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et ne de illa sola gratia loqui videretur, quæ singulis necessaria est ad bene viuendum aut credendum; nõ autem de potestate ista iudicandi ac docendi, quæ etiam gratia est gratis data dicta; subiungit. *Propter quod dicit. Ascendens Christus in altum, dedit dona hominibus:* scilicet quæ sequuntur: *Et ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & Doctores,* &c. Cùm itaque data sit gratia toti corpori Ecclesiæ, non promiscuè & cõfusè, sed secundum mensuram certam; nec Christus omnes, sed quosdã dederit, Pastores, Doctores, &c. Manifestum est potestatẽ hanc iudicandi de rebus fidei, nõ esse omnibus datam, aut toti corpori; sed quibusdã eius partibus. Neq; hoc à ratione alienum videri debet, vt tota Ecclesia in fide sit firma, nec tamen tota hanc firmandi Potestatem habeat. Sic enim in corpore naturali totus homo videt, audit, intelligit, vult: nõ autem per omnes sui partes, sed per organa sensus, & animæ potentias, huiusmodi act⁹ exercet, & de huiusmodi actibus iudicat. Meritò nihilominus toti Ecclesiæ hæc firmitas promittitur, & tota Ecclesia credenda proponitur. Quemadmodum enim anima est actus & perfectio totius corporis organici, maximè & primò, secundariò tamen singulorum membrorum, (nam propter totum corpus singulis membris vires subministrat) sic Spiritus Sanctus est anima totius Ecclesiæ maximè & præcipuè, secundariò tamen singulis Ecclesiæ mẽbris impartitur, propter bonũ & connexionẽ totius

1. Cor. 12. Ephes. 4.

F

Obiectionis Remotio.

Simile à corpore naturali.

A totius Ecclesiæ. Ideóq; sicuti ipsa anima non ex æquo in singulis membris suas vires exercet, sed seruata proportione singulorum mēbrorum, iuxta mēsuram vniuscuiusq; mēbri operatur; & aliam in capite, aliam in pede operationem ostendit, vt pax in toto corpore & ordo seruetur: sic Spiritus sanctus non ex æquo singulis datur, sed vnicuique secundū mēsuram donationis: aliis ad docendum sapienter, aliis ad audiendū humiliter, vt pax & ordo in tota Ecclesia seruetur. Sic in artificialib⁹, tota domus bene extructa firma est, & cadere non potest. Firmitatē tamen hanc accipit, non à qualibet sui parte, sed à præcipuis tantum, puta fundamentis aut columnis. Sic habet Ecclesiæ domus sua fundamenta, & columnas, propter quæ tota: firma est, & errare non potest. Ex hac autem disputatione (cui addere potes quæ Apostolus scribit ad Romanos capite 12. de varia functione membrorum in vno corpore) & ista veritas stabilitur, & primus error euertitur: cuius fundamentum præcipuum hoc est, quòd toti Ecclesiæ corpori datus est Spiritus veritatis. Patet eum sic toti datum esse, vt non tamen idem in singulis operetur: totum nihilominus dari, quia diuidi Spiritus Dei non potest. Nam & anima est tota in toto, & in qualibet parte corporis, quia ipsa indiuisibilis est; non quia totam virtutem in qualibet parte exercet. Patet secundò, Spiritum Dei adesse toti corpori Ecclesiæ, id est, singulis fidelibus per gratiam iustificantem, & pro eo vt vnicuique de corpore ad priuatam salutem necessarium est; non autem adesse singulis per gratias illas Prophetiæ, sapientiæ, & potestatis alios

B docendi, & pro eo vt salutem totius corporis conseruet. Patet tertiò, dari Spiritum singulis, vt docenti Pastori credant, & fidei reuelatæ obediant; non autem, vt de pastore docente, aut de ipsa fide iudicent. Aliud est docenti fidem habere, aliud de docente iudicium ferre. Alia sunt fundamenta quibus iste error nititur; sed postea suo loco euertentur. Est autem rigidorum Lutheranorum hic error: maximè Brentij in Prolegomenis, qui liberam esse omnibus fidem voluit, quia omnes filij Dei sunt & spiritum habent. Atque homines isti, Saxonicos siue molliores Lutheranos pro Papistis habent, eò quòd ministris verbi authoritatem tribuant iudicandi de fide, inconsulta plebe; & ob hanc causam, illorum conuentus vocant Papatum Saxonicum.

Pax & ordo in Ecclesia.

Spiritus veritatis quomodo datus sit toti corpori Ecclesiæ.

Brentij error.

Papatus Saxonicus.

Quòd laici & priuati homines nullam habent Potestatem iudicandi de fide.

CAPVT II.

INTER partes Ecclesiæ laici seu priuati homines nullam de rebus fidei iudicandi Potestatem habent.

Sensus est, populum fidelem seorsim sumptum, & à clero seiun-

C ctum, aut aliquos è populo, nihil posse in religione controuersum suo iudicio aut potestate definire, vel verum à falso sua Authoritate discernere. Ratio huius Axiomatis, ex his quæ in superiori capite iam dicta sunt, magna ex parte elucescit. Ordo enim Ecclesiæ talis est, vt non nisi ad functionem Ecclesiasticam vocati, huiusmodi potestatem habeant. Cuius ordinis & distinctionis formam quandam, in ipsa Saluatoris doctrina animaduertere licet. *Vobis* (inquit Apostolis suis,) *Datum est nosse mysteria regni cælorum: sed ad turbas loquebatur in Parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis.* Sic de futura morte & resurrectione sua, de futuro iudicio, & ante iudicium futuris hæreticis, de mittendo Paracleto, seorsim à turbis discipulos docet. Nec non & admirabilem transfigurationem illam suam qua Deum se esse manifestauit, solis futuris Ecclesiæ Principibus ac pastoribus immediatè communicauit. Populum autem mysterium nullum docuit, nisi in parabolis; vt ipsi à Pastoribus ea discerent, non suo iudicio inuestigarent. Denique eadem de causa, quum resurrexisset à mortuis, *manifestū se fecit non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* Quo in loco, consideratione dignum est, quòd quum totis illis 40. diebus quibus post Resurrectionē Christus in terris egit, multa tum erant in populo Iudaico millia, in Christum & eius Resurrectionem credituta: quibus tamen non apparuit ipse vt sic postea facile crederent in illum. Sed solis testibus prçordinatis à Deo, aut aliis prçter eos quàm paucissimis apparuit. Quare verò istud? Sane eam ob causam, vt nos hoc

Assertio Secunda.

Ordinis Ecclesiastici forma in doctrina Saluatoris obseruata.

Matth. 13.

Matth. 20.

Ioan. 14.

Matth. 17.

Act. 10.

facto & exemplo suo doceret Christus, Dei prouidentiam & dispositionem non esse talem, vt velit totum populum fidelium ab ipso Deo immediatè doceri, & tota cognitionis luce perfundi; sed vt paucos quidem ipse immediatè per Spiritũ suum omnem veritatem doceat: ab illis autem paucis, tanquam testibus ab eo constitutis & ordinatis, reliquus fidelium populus discat; & per eorum ministerium ac prædicationem in Christum credat.

Ordo Ecclesiasticus in constituta iam Ecclesia Christi.
Act. 20. Hebr. 13. 1. Cor. 5. Matth. 13. Luc 10. Matth. 23. Rom. 10.

Constituta autem iam Ecclesia Christi, apertiùs hoc Discrimen apparet. Nam alij *attendere gregi vniuerso* iubentur, & *à Spiritu Sancto ponuntur regere Ecclesiam Dei.* Alij *obedire Præpositis suis, & subiacere illis.* Illis dicitur; *Auferte malum ex vobis ipsis.* His dicitur; *Sinite zizania crescere.* Illis dicitur. *Qui vos audit me audit.* His dicitur; *Quæ dicunt facite.* Illis denique. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* & his: *Quomodo audient sine prædicante?* Ex quibus verbis, apertum fit populi & pastorum discrimen, in his quæ ad doctrinæ iudicium spectant. Nec enim dubitandum, apud illos esse iudicium de doctrina, quorum est officium docere: & (vt in Concilio Aquileiensi sapienter loquitur Imperator Gratianus, hoc nomine à D. Ambrosio laudatus) *à quibus proficiscuntur instituta doctrinæ, ab eisdem discordes eruditionis repugnantias solui?* Nisi fortè in omni humana & ciuili Repub. quibus Potestas conceditur, illis & media dantur quibus Potestatem exerceant; quin & in omni rerum natura, qui ordinat finem, disponit etiam media ad finem; imò & formas rebus singulis indidit, per quas tanquam principium actionum debitè dirigãtur in finem: in sola verò Ecclesia Christi, detur à Deo quibusdam (non omnibus) docendi, Pascendi, prædicandi potestas, & non detur illud medium, ac forma illa spiritualis seu facultas, qua sola fit vt rectè doceant ac pascant; aut ita detur, vt quibusuis detur. Hoc autem medium, hæc forma, est iudicium de sana doctrina; seu (vt Scripturæ loquuntur) *discretio spirituum, interpretatio sermonum, prophetia,* & similia. Sed de his latiùs in sequentibus.

Eorum est iudicare de doctrina, quorum est docere.

1. Cor. 12.

Argumenta Protestantum quæ contra suadent, enumerantur.

CAPVT III.

1. Ab eo quod filiis gratiæ proprium est.
Ioan. 10. 1. Cor. 2. 1. Cor 14. Ioan. 2. Ioan. 6. Esai. 54. Ierem. 31.

NVNC quæ contra hanc veritatem aduersarij disputant, expendamus. Sunt autem quæ afferunt argumenta, fere triplici in genere posita. Nam primo loco, hoc noui Testamenti fidelibus, & filiis gratiæ, proprium quodammodo esse volunt; vt absque magistro verum à falso in rebus fidei discernere valeant; idque propter has Scripturas. *Oues meæ vocem meam audiunt. Spiritualis homo dijudicat omnia. Prophetæ duo aut tres loquantur, cæteri dijudicent.* Denique illud. *Non necesse habetis, vt aliquis vos doceat: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, verum est.* Postremò de fidelibus omnibus dictum est. *Erunt omnes docibiles à Deo, nec docebit amplius vnusquisque proximum suum.*

2. A populi officio.
Matth. 7. 1 Ioan. 4. Actor. 17.
Deuter. 17.

Secundum argumenti genus est ab ipso Populi officio. Nam quia Populus cauere falsam doctrinam iubetur, istud ei plane necessarium iudicant, vt valeat falsum à vero discernere. Ait autem turbis Saluator. *Attendite vobis à falsis prophetis.* Item ait Ioannes. *Nolite omni Spiritui credere, sed probate Spiritus an ex Deo sint.* Sic leguntur plerique illorum qui sermonem Apostolorũ receperunt animo prompto, *scrutatos tamen esse Scripturas, an hæc ita se haberent.* Quidni ergo liceat cuiuis ad Scripturæ Normam decreta Ecclesiæ exigere? *Moyses sane, etiam armat manum vniuscuiusque, ad interficiendum eum qui falsos cultus inducit: quod si liceat, quanto magis de falso cultu iudicare, eumque à vero discernere?* Hæc Brentius in prolegomenis. Imò ait, *nullo modo licitum esse in causa æternæ salutis, alienæ sententiæ ita inhærere, vt eam sine nostro ipsorum iudicio amplectamur.*

3. A libertate Spiritus.
Ioan. 3. 2. Cor. 3. 1. Ioan. 5

Tertium argumenti genus, à libertate spiritus ducitur. Dicit enim Saluator. *Spiritus vbi vult spirat.* Et addit Apostolus. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Et iterum. *Testimonium Dei habet in se, qui credit in filium Dei.* Ex quibus omnibus confici volunt, habere pios donum interpretandi in dogmatibus; vt statuit Melanchthon in Locis Communibus, & non esse alligatum hoc donum ad aliquam ordinariam successionem.

A

Eadem Argumenta ordine refutantur.

CAPVT IIII.

SED vt his omnibus Scripturis ordine respondeatur, primum ad illud de Ouibus, Ioan. 10. breuissimè dicitur. Oues Christi tunc audiunt Christum, quando eius ministros audiunt; de quibus dixit. *Qui vos audit me audit.* Quæ Apostolus loquitur de iudicio Spiritualium, & Ioannes de vnctione; pertinent ad perfectos & spirituales viros, non ad quemuis de plebe. Nam & Paulus ibidem dixit; *se loqui sapientiam inter perfectos*; & Ioannes ibidem dixit: *Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam.* Sunt autem apud Paulum spirituales, Ministri Ecclesiæ, vt illa eius verba ad Galatas, euidenter ostendunt: *Vos qui Spirituales estis, instruite seu καταρτίζετε confirmate huiusmodi in lenitate.* Hoc enim eorum officiú est, quos alibi dixerat, datos esse *ad πρὸς τὸν καταρτισμὸν confirmationẽ*, Vel vt nostra lectio habet, *ad consummationẽ Sanctorum*: De qua re vide Clementem in Constit. Apost. Non ergo per spirituales, intelligit quosuis de plebe qui sibi spiritum arrogant, vt vult Lutherus in lib. de seruo arbitrio, sed ipsos pastores Ecclesiæ, qui verè omnia dijudicant Sic apertè notauit Augustin. *Peritos doctores vocari in Scripturis Spirituales. Si*, inquit, *essee bonus intellector, & vt diuinitus dicitur, homo spiritualis*: Deinde vt vterque locus intelligatur de priuatis hominibus; tamen intelligi hoc debet, non aliter fieri, quàm per media à Deó instituta. Scilicet iam in Ecclesia satis instructi, & vnctione diuina seu Spiritu Sancto donati, vt in accepta doctrina permaneant, nulla noua institutione opus habent. Nam & sic omnes filij noui testamenti sunt docibiles à Deo, propter fidei doctrinam clarius acceptam, Spiritu Sancto abunde diffuso, Propter lucem Euangelij in cordibus quidem digito Dei scriptam, sed & manifestè per ministros Christi traditá; non quòd absque magistro & externo doctore, omnes à Deo docti sunt. *Fides enim ex auditu. Quomodo autem audient sine prædicante?* Quam sane ob causam, acutiùs Augustinus per vnctionem intelligi docet, *charitatem & dilectionem Ecclesiæ quæ docet nos omnia.* Nam & hoc sensu alibi dicit, *instructum in Catholica fide decipi non posse, & quamuis hæreses nesciat, tamen hæreticis respondere posse*, in lib. de agone Christiano. Nempe ex Regula fidei quam tenet, & cui nihil contrarium admittit. Scribit idem Augustinus, Manichæos nullo modo Matthęi, aut Lucæ euangelium indagare potuisse, *nisi aut ab aliquo Catholico id audirent, non quolibet, sed quodam diuinarum scripturarum studioso, & quantum posset perito*, hoc est, theologo; *aut ipsi ab errore correcti pietate Catholica peterent, vt acciperent, quærerent & inuenirent*, & cætera. Nota autem quòd dicit petendum pietate Catholica, non arrogantia priuata. De hac enim dicitur, *Non plus sapere, quàm oportet sapere.* Et iterum. *An à vobis verbum Dei processit, aut in vos solos peruenit?* De illa altera dicit Apostolus. *Siue ego, siue illi sic prædicauimus, & sic credidistis.* Nihil priuatum, nihil diuersum, ex parte nostra: nihil proprium, nihil non auditum, & ab aliis acceptum, ex parte vestra.

B C

Respon ad 1. gen. argum. Luc. 10. 1. Cor 2. 1. Ioan. 2. Gal. 6. Ephes. 4. Lib. 2. cap. 4. *Spirituales apud Apostolum sunt Pastores Ecclesiæ.* In li. de duabus animabus cap. 7. *Quomodo simus omnes docibiles à Deo.* Rom. 10. *Vnctio est dilectio Ecclesiæ* Tractat. 6. in epist. Ioan. Cap. 4. Contra faustũ Manich. lib. 5. cap 4. *Pietate Catholica petendus intellectus Scripturarum.* Ad Rom. 12. 1 Cor. 14. 1. Cor. 15.

Nec alia ratione ad secundi generis Scripturas respondere est opus. Populo enim fideli attendendú sane est à falsis prophetis, & probãdi spiritus sunt; nõ auté suo arbitrio atq; iudicio. Hoc enim tolleret obedientiã fidei; tã eam quę Deo debetur, de qua Apostolus dicit; *Captiuantes intellectum in obsequiũ Christi*, quã eam quæ Ecclesiæ præpositis deferenda est, de qua mox dicemus. Nam si propter hæc verba, liberum est cuiuis iudicare de pastoris voce, erit etiam liberum iudicare de Spiritu Sancto. Sed quemadmodum non tollitur propter hæc verba, operatio intrinseca Spiritus Sancti, qua monemur à falsis spiritibus cauere, ita nec tollitur doctrina extrinseca Pastoris, qua idẽ docemur. Istas ergo Scripturas cõplemus duobus modis: vel sane fide pręcognita imbuti, & à veris doctoribus ad hoc edocti; scilicet, *permanẽtes in eadẽ Regula, & deuitantes Prophanas vocũ nouitates* (quo nihil est facilius homini iam Catholico & fideli, de quo & cui istæ Scripturæ loquũtur:) vel sane quia hoc vnũ huiusmodi est, vt etiam sine noua & speciali doctrina, præstare id valeat populus. Nam vt veros Pastores à falsis, sanam etiã doctrinã ab adulterina, (loquendo de Regula fidei omnibus notissima,) ipse etiam

Respon ad 2. gen. Script. 2. Cor 10. Cap. 5. & seq. *Populus attẽdit à falsis prophetis duobus modis.* Philipp. 3. 2. Ad Timo. 6.

populus nullo negotio discernere possit, manifesta semper est Ecclesia in suis Pastoribus: hoc est, in legitima successione: ideóque ipsi Pastores vocantur *Lux mundi*, & *Ciuitas super montem posita, quæ abscondi non potest.* Manifesta quoque est (vt postea suo loco docebimus) Regula fidei seu vox Ecclesiæ. Non autem sequitur. Potest populus Pastorem à lupo, & notissimam fidem à Prophana nouitate discernere; ergo & de quolibet fidei dogmate seu Controuersia, in se & in suis principiis ac mediis, iudicare: tùm quia illud semper manifestum est, hoc obscurum sæpe, multáque subtilitate inuolutum; tùm quia illud necessarium plane erat, vt per se clarum esset, tanquam principium & aditus ad fidem; omnia particularia dogmata non item. Sed hoc aditu inuento, id est cognita Ecclesia, seu Ecclesiæ Præpositis, per illos omnia discenda fuerant: Cognita quoque fidei Regula, ad eius Normam cætera exigenda & applicanda; in qua applicatione docendus erat populus. Quamuis enim ex fide doctus sit populus in quæstione, an sit; tamen rudis est in quæstione, quid sit: & quia scire est per causas cognoscere, hoc sapientum est & paucorum, credere autem populi & fidelium omnium. Idcirco de illo genere dicitur. *Si quis aliud euangelizauerit vobis, præterquam quod accepistis, anathema sit.* De hoc genere dicitur; *Perfectorum est solidus cibus, qui exercitatos habent sensus*, & cætera. Vtrunque autem præclarè coniungit Augustinus cùm dicit, *in Ecclesia Dei sincerissimam esse sapientiam, ad cuius cognitionem pauci spirituales perueniunt; cæteram autem turbam, non intelligendi viuacitas sed credendi simplicitas tutissimam facit.* Denique hoc est, quod præclarè & multis exemplis docet Origenes; *Apostolos necessaria quidem ad fidem manifestè omnes docuisse, rationem tamen assertionis eorum relinquentes ab his inquirendam, qui Spiritus dona perceperunt: de aliis verò dixisse quidem, quia sint: quomodo autem aut vnde sint, siluisse.* Quod autem postremo loco Brentius vrget, de scrutinio Scripturarum, Act.17. Non illud iudicij, sed studij scrutinium fuit; non vt de Apostolorum doctrina iudicarent, sed vt quod didicerant, & iam crediderant, inspectis Prophetarum libris, apertiùs cognoscerent. Nec armat Moyses manum populi, vt iudicet de quauis doctrina; sed vt fugiat, vel etiam abigat lupos: sicuti locus inspectus apertè docet. Illud autem quomodo populus præstare debet, iam dictum est.

Ad tertij generis Scripturas, quas maximi faciunt Aduersarij, semper crepantes de spiritu, breuiter responderi potest; Spiritum quidem Domini, vbi vult spirare; sic tamen, vt nunquam spiret, vel supra mensuram illam, de qua dixit Apostolus, *vnicuique sicut Deus diuisit mensurã fidei*; vel præter diuisionẽ illam, de qua idem Apostolus ait, *diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus*: (de qua re superius dictum est:) vel denique præter Ordinem illum in Ecclesia positum, de quo Apostolus, *ad seruandam vnitatem spiritus in vinculo pacis* cõtra istos singulares & schismaticos spiritus disputare cùm vellet, præmisit; *vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*; móxque illam donationem describens, ait; *dedisse Christum quosdam Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores atque doctores*, & cætera: vide locum à principio capitis vsque ad medium, & expende diligenter. Dabitur autem & in hoc opere alius illum expendendi locus. Libertas autem quam Apostolus ponit in his qui Spiritum Domini habent, non est talis, vt vel credere & in fidei dogmata admittere, vel facere & in vitæ leges assumere liceat, quicquid libet; quæ est *libertas carnis* non Spiritus; (de qua Apostolus Galathas diligenter monuit) sed illa libertas est, liberè *seruire iustitiæ*, nec amplius seruire peccato: qui proprius est effectus Gratiæ noui testamenti de qua ad Rom.6. docuit Apostolus, & post Apostolum Augustinus tractat. 41. in Ioannem, & de Spiritu & littera capite decimo sexto. Quod ad testimonium Dei attinet, quod habet in se omnis qui credit in filium Dei; non tale est, vt excludat testimonium Ecclesiæ docentis: quasi propterea à solo Deo doceri oporteret. Nam in omni credente duplex est ratio credendi: vox Ecclesiæ foris sonantis, de qua Apostolus, *fides ex auditu*; & vox Dei intus docentis, de qua idem. *Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est.* Posterior hæc prima tanto potior est, quanto excellentior est fides infusa, quàm acquisita. Hęc vox Dei intus loquentis, est testimonium Dei in credentibus: quod Apostoli mentem esse, satis ipse explicat. *Si testimonium* (inquit) *hominum*, id est, Prophetarum de Christo, *accipimus; testimonium adhuc Dei maius est, quod pater testificatus est de filio suo. Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei*; scilicet patris, *in seipso. Qui non credit filio, mendacem facit eum*, id est, Patrem,

quia

Matth 5. Lib.7.cap.1.
Plura de hac re lege infra lib.10. cap.6.
Quatenus populus ex fide est doctus.
Gal.1.
Hebr 5.
Contra epist. fundamenti cap 4.
Origenes in proœmio libri de principiis.
Ad hunc locum plenius respondetur lib.10.ca.11.
Deuter.13.
Ad 3. generis Scriptur.
Spiritus S. non spirat cõtra Ordinem à se positum, neque cõtra mensuram donationis.
1.Cor.12.
Ad Ephes. 4.
Infrà cap. 7. & lib.10.cap. 5 & 14.
Libertas Spiritus quæ sit.
Cap.5.
1.Ioan 5.
Duplex est ratio credendi.
Ad Rom.10.
Ad Ephes.2.
1.Ioan.5.

A *quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de filio suo.* Hæc Ioannes. Hoc autem internum Dei testimonium, non magis excludit externum nūc Ecclesiæ, quàm olim prophetarum, aut quàm testimonium patris de Christo, exclusit testimonium Ioannis Baptistæ: licet illud isto maius esset, vt in superiori Controuersia à nobis est explicatum; dabitúrque adhuc postea declarandi locus, cùm de testimonio Ecclesiæ in seipso considerato disputabitur. Fit autem aliquando, vt eruditione laicus pastorem superet; nec desint è populo, qui de dogmate fidei aptius interdum iudicent, quā plerique præsbyteri (hoc enim obiectare aduersarij solent:) tamen nec illud vel extraordinarium Dei donum, vel rara aliqua & paucorum scientia, aut Ordini à Deo posito præiudicare debet; aut commųnem & statam legem violare. Et si quando Patres huiusmodi laicos à præsbyteris audiendos docent, id totum ex humilitate, non ex officio fieri intelligendum est: sicuti exemplum habes apud Augustinum, in libris de Anima & eius origine.

Ioan. 5. Lib. 1. ca. 25.

Obiectioni remotio.

1. 2. 3.

Lib. 1. cap. 2. tom. 7.

Quòd Episcopi & præsbyteri sunt legitimi iudices de rebus fidei, ex Christi mandato & commissione Apostolis data ostenditur.

B

CAPVT V.

EPISCOPI atque Præsbyteri in Ecclesia Catholica legitimè ordinati, & eiusdem vnitatem retinentes, Potestatem habent de rebus fidei iudicandi, verúmque à falso discernendi.

Assertio tertia.

Duplex autem hîc ponitur conditio; vna, vt sint legitimè ordinati, ne sint latrones non intrantes per ostium; quales sunt omnes, *qui nemini succedentes, à seipsis ordinati sunt*; vt de Nouatianis scribit Cyprianus. Altera conditio est, vt iam legitimè ordinati, vnitatem retineant: ne ex pastoribus fiant lupi, vel per hæresim diripientes ouile, vt Macedonius, Nestorius, Paulus Samosatenus & alii; vel per schisma segregantes ouile, vt Donatus, Meletius, Lucifer. De his ergo Præsbyteris & Episcopis hoc loco loquimur, qui (vt ait Irenæus,) *cum Episcopatus successione charisma acceperunt veritatis*, & acceptum suis posteris tradiderunt. Ista sententia vt pertinacissimè ab aduersariis hodie impugnatur; ita validissimè à nobis cōfirmanda est. Eius autem confirmationem, & S. Scriptura, & praxis perpetua & summa ratio suppeditant. Sed breuitatis causa, soli Scripturæ innitemur. Nam & ea sola
C demonstratio huic rei sufficit, & copiosissimè ex illa demonstrari hæc sententia potest. Scriptura sane, etsi stabilitatem fidei toti corpori Ecclesiæ promittat, vt in primo capite ostensum est; tamen vim stabiliendi, docendi, confirmandi, in veritatem inducendi, solis Ecclesiæ Pastoribus assignat. Quemadmodum enim ante legē quidē absque hominū ministerio, Deus ipse vel per se, vel per angelos homines docuit; (vt tota Genesis historia demonstrat) post legem verò, vbi illustrior esse cœpit Ecclesia, in 12. tribubus iam in magnam gentem multiplicatis; sacerdotiū Aaronicum institutum est, & tribus Leuitica Deo consecrata, vnde Pastores perpetui, certi, & manifesti crearentur; dati insuper suo tempore Prophetæ, qui extra ordinem docerent, aliquo tamen euidenti signo semper commendati; sic, cùm Christi Ecclesia secundum noui Testamenti statum per vniuersum orbem propaganda esset, *vt homo fidentius* (ait Augustinus) *ambularet ad veritatem*, non solùm *ipse Dei filius assumpto homine fundauit fidem, vt iter homini ad Deum esset homo Deus*, sed præterea quam ipse fundauit, eam propagandi, docendi, explicandi Potestatem aliis dedit, certò & manifestè constitutis; vt in libro de vtilitate credendi, idem docet Augustinus; eo rem disputando deducens vt quia *in iis quæ ad Deum pertinent, natura stulti sumus, stulto autem nihil optabilius quàm sapiētum consilio regi; & quia inter sincerissimam sapientiam Dei, & stultitiam hominis, medium quiddam est hominis sapientia; ideóque homini stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius*; (quemadmodum oculis ad commodè videndum aptiora sunt à sole illu-

Duplex conditio veri pastoris.

Li. 1. epist. 6.

Li. 4. cap. 43.

Ordo doctrinæ ab initio mūdi.

1. 2. 3. 4.

De Ciui. Dei lib. 11. cap. 2.

5.

Cap. 14. 15. & 16.

Simile.

ſtrata, quàm ipſemet ſolis ſplendor,) *vt per hominem docerentur homines, primum Deus homo fit, authoritate miraculis conciliata*; Deinde certis hominibus in Eccleſia conſtitutis, & ad docendi miniſterium aſſumptis, authoritatem docendi dedit; quia *ſola eſt authoritas quæ commouet ſtultos, vt ad ſapientiam feſtinent*. Hæc ex Auguſtino ſummatim collecta. Sed iſta nunc ex Scripturis oſtendamus. Chriſtus Dominus vt dixit, *Ego lux in mundum veni*, ſic Apoſtolis ſuis non omnibus turbis dixit. *Vos eſtis lux mundi*. Et ne hoc putetur de ſola luce bonorum operum dixiſſe, propter verba ſequentia, *ſic luceat lux veſtra, vt videant opera veſtra bona, &c.* Addidit præterea. *Vos eſtis ſal terræ*, Hoc eſt, vos eſtis ſapientes, à ſumma illa ſapientia ad condiendum populos gẽtium inſipidos miſſi, vt exponit Auguſtinus; aliíque patres ad hunc locum. Rurſum dixit Chriſtus de ſeipſo. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc in mundum veni, vt teſtimonium perhibeam veritati*; id eſt, vt mea authoritate, quæ ſit veritas, innoteſcat. Tatundem Apoſtolis ſuis dixit, *Eritis mihi*, (Ego autem ſum veritas) *teſtes in Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ*. Iterum ſicut vox è cælo de Chriſto dixit, *Ipſum audite*: ſic Chriſtus Apoſtolis ſuis dixit. *Qui vos audit, me audit*. Denique quaſi vno verbo rem omnem complecti volens, ait. *Sicut miſit me pater, ita ego mitto vos*. Quibus verbis nihil amplius dici potuit. Tamen quaſi ex propoſito, rem prolixè alibi explicuit. Iam enim tranſiturus per paſſionem ad patrem: *Ego*, inquit, *te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciam*. Et quale illud? *Manifeſtaui*, inquit, *nomen tuum hominibus*. Móxque orans pro Apoſtolis; *Sanctifica*, inquit, *eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt*. Quid autem hoc eſt, niſi vt cõfirmarentur in veritate, nec ab ea vnquam exciderent? & quem ob finem iſtud? Subiungit immediatè. *Sicut tu me miſiſti in mundum, ita & ego miſi eos in mundum*. Hic finis, hæc cauſa eſt, quare Chriſtus pro confirmandis Apoſtolis orauit. Nihil autem potuit efficacius, aut apertius dici. Poſtquam Chriſtus Dominus à patre miſſus, docendi prouinciam adimpleſſet, & manifeſtaſſet Deum hominibus, confirmat diſcipulos in eadem quam docuerat veritate; & mittit eos in mundum, ſicut ipſe miſſus fuerat. His ergo verbis, Authoritas & poteſtas à Chriſto, non cuiuis ſed Apoſtolis, viua voce tradita eſt, circa ea quæ ad fidem & doctrinam pertinent. Qualis autem, & quanta fuerit, poſtea docebitur, in aliis ſeorſim Controuerſiis.

Authoritatiu vu. Ioan 8. Matt. 5. *Præpoſitorũ Eccleſiæ Authoritas ex Scripturis probatur.* Lib. 1. cap. 10. de Serm. domi. io mõte. Ioan. 18. Act. 1. Mat. 7. Luc 10. Ioan. 20. Ioan. 17. Lib. 8. & 9. & ſequent.

D E

Eandem Poteſtatem Apoſtoli ſibi vendicarunt, & exercuerunt.

CAPVT VI.

NE verò in alium ſenſum quàm oportebat, hæc Chriſti verba detorta videantur, notandum eſt, ipſos Apoſtolos hanc docendi, & de fidei dogmate iudicandi authoritatem ſibi vendicaſſe, quam in verbis citatis Chriſtum illis dediſſe diximus. Et primùm quidem, quemadmodum Chriſtus Dominus, vt ſuam authoritatem oſtenderet, illud Prophetæ, *Spiritus Domini ſuper me, Euangelizare pauperibus miſit me*, in ſe completum eſſe dixit; ſic Petrus, vt caput omnium Paſtorum, quaſi ſuæ Authoritatis rationem afferre volens, in prima illa Chriſtianorum Controuerſia diiudicanda, intrepidè aſſerit; *Ab antiquis diebus elegiſſe Deum, per os eius audire gentes verbũ Euangelij, & credere*. Paulus verò & Barnabas, quod Eſaias de ſolo Chriſto dixiſſe videtur, *poſui te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad vltimum terræ*, de ſe dixiſſe Prophetam aſſerere non ſunt veriti. Dicentes enim incredulis Iudæis, *quoniam repellitis verbum Dei, ecce conuertimur ad gentes*, pro ratione huius ſui facti addunt. *Sic enim præcepit nobis Dominus, poſui te in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ*. Hac de cauſa vocat ſe Paulus confidenter *miniſtrum & diſpenſatorem myſteriorum Dei*, nec miniſtrum tantum, ſed & *legatum Chriſti* ſe eſſe probat, *Deus*, inquit, *erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Nunc autem poſuit in nobis verbum reconciliationis*, quaſi dicens; Quemadmodum prædicatione & doctrina Chriſti, verbũ reconciliationis manifeſtatum eſt mundo; ſic idem nunc per nos manifeſtatur. Verbo autem reconciliationis intelligitur quicquid ad doctrinam ſalutis attinet. Hoc enim illud verbum eſt, de quo alio in loco ait, *Chriſtum mundaſſe Eccleſiam ſuam lauacro aquæ in verbo vitæ*. Nam vt docet

Luc. 4. Act. 15. Eſa. 49. Act. 13. 1. Cor. 4. 2. Cor. 5. Epheſ. 4.

F

A cet August. *Hoc verbum vitæ est illud, quod alibi Apostolus vocat, verbum fidei quod prædicamus.* Et propterea Dei quidem ministrum, Christi autem legatum & vicarium se esse, Apostolus concludit dicens, *Pro Christo ergo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos.* Quam etiam ob causam alibi dicit *datam sibi esse gratiam Euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, &c.* Neque verò minus confidenter Apostolus Ioannes loquitur. Quod enim Christus de se dixerat. *Qui ex Deo est, verba Dei audit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis*; tantundem & totidem verbis, de se & ipse dicit. *Qui nouit deum, audit nos. Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.* Ex quibus omnibus perspicuum fit, authoritatē docendi Euāgelium, illuminandi populos, reconciliandi mundum, eam denique qua sic audiantur tanquam Deo per eos loquente, ipsos Apostolos sibi vendicasse; idque tum loco ipsius Christi, tum vt ab ipso Christo eis collatam & traditam.

Tract. 8. in Ioan. Rom. 10. 2. Cor. 5. Ephes. 3. Ioh. 8. 1. Ioan. 4.

Quòd eadem Potestas ad successores Apostolorum perpetuò futuros deriuata sit.

CAPVT VII.

B IAM verò ne hæc omnia solis Apostolis dicta esse videantur; aut hæc potestas in ipsis Apostolis interiisse, nec ad ipsarum successores peruenisse putetur; diligenter expendendum & memoria retinendum est, quod Apostolus de perpetuo Ecclesiæ regimine scribit. *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores: ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei; vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astucia ad circumuentionem erroris.* Vel hic enim vnus locus euidētissimè quod diximus demonstrat. *Consummare* enim seu confirmare *sanctos*, id est, fideles; habere *ministerium verbi* atque doctrinæ; *ædificare*, & propagare *corpus Christi*, quod est populus fidelis; videre atque prospicere, *vt seruetur vnitas fidei*, id est sana doctrina; *ne tanquam paruuli circunferamur omni vento doctrinæ*, id est, ne cuilibet hæretico & mendaci magistro quasi prædæ simus; hoc sane totum est habere Potestatem, Authoritatem, & iudicium in rebus fidei maximè controuersis, verúmque à falso discernere posse. Rursum, ne solis Apostolis hoc iudicium & Potestatem à Christo dare quisquam suspicetur, ipsimet Apostoli suis successoribus tantundem tribuunt. Paulus Epheso discessurus, vbi Pastores constituerat, sic eos alloquitur. *Attendite vobis, & vniuerso gregi,*
C *in quo posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei,* vsus sane eodem verbo quo Christus ad Apostolos. *Posui vos vt eatis, &c.* Sic etiam ad Hebræos scribit; à quibus Apostoli iam discesserant toto orbe Euangelium prædicaturi, solúsque Iacobus, si tamen ille, superfuerat. *Obedite præpositis vestris, & subiacete illis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Non ergo soli Apostoli tales vigiles aut speculatores constituti sunt, quibus obedire oues debent. Nempe quod de Paulo & Barnaba legimus, quòd Lystram, Iconium, & Antiochiam Pisidiæ pertranseuntes, *constituerunt illis per singulas Ecclesias Presbyteros*, hoc alios alibi Apostolos fecisse dubitari non potest. Propterea Petrus quoque Pastores Ponti, Galatiæ, & Bithiniæ, vtique à se vel suo mandato constitutos, sic alloquitur. *Pascite qui in vobis est, gregem Dei.* Sic Titum reliquit Paulus Cretæ, *vt constitueret per ciuitates presbyteros sicut ipse disposuit ei.* Eandem quoque Timotheo à se Potestatem relictam ostendit his verbis. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Ostendunt ista reliquisse Apostolos suæ dispensationis & Potestatis successores. Iam verò quòd non in aliis quàm in ipsis successoribus Apostolorum hæc potestas resideat, breuiter ostēditur. Et primum quidem Esaias illud præclarè prædixit, his verbis. *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, nec de ore seminis seminis tui, à modo & vsque in sempiternum.* Ostendit enim, verbum & spiritum, seu sensum verbi semper coniungi; idque à semine in semen, perpetua successionis se-

Ad Ephes. 4. 1. 2. 3. 4. Act. 20. Ioan. 15. Ad Heb. 13. Act. 14. 1. Petr. 5. Cap. 1. 2. ad Tim. 2. Quòd non in aliis quā in Successoribus Apostolorū Potestas Ecclesiæ data resideat. Esa. 59.

Collatio verborum Christi & Esaiæ circa Magistrorū Ecclesiæ successionem.
Ioh.14.

rie. Et vt certò intelligas, quid seminis nomine dicat Propheta, vide quibus spiritum & verba sua Deus dedit. Christus Dominus Apostolis suis dixit. *Orabo patrem, & aliū paracletum dabit vobis, spiritum veritatis.* Hoc est quod Esaias dixit. *Spiritus meus qui est in te.* Deinde addit postea Christus, Patrem alloquens. *Verba quæ dedisti mihi, eis dedi; & ipsi acceperunt.* Hoc est quod Esaias dixit, *verba mea quæ posui in ore tuo.* Subiicit adhuc postea Christus. *Pater sancte serua eos in nomine tuo:* & prius dixerat de spiritu veritatis, *quòd maneret cum eis in æternum.* Hoc est quod Esaias dixit. *Non recedent de ore tuo.* Addit postremò Christus. *Nec pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Hoc est quod Esaias adiecit, *& de ore seminis tui.* Semen enim Apostolorum sunt, qui in cathedra Apostolica doctrinam Apostolicam retinent, & aliis tradunt. Vnde illud Dauidis, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij,* id est, *pro Apostolis Episcopi*, ait Augustinus in enarratione ibidem. Sequitur enim. *Constitues eos principes super omnem terram.* Sic Cyprianus illa verba Christi, *Qui vos audit me audit*, non ad quosuis dixisse Christum scribit, sed *per Apostolos ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedūt.* Et hoc est quod Augustinus contra Donatistas scribit. *In cathedra vnitatis posuit doctrinam veritatis.* Hæc etiam est illa *principalis successio*, de qua Irenæus. *Eu*, inquit, *in Ecclesia presbyteris obaudire oportet, qui successionem habent ab Apostolis; reliquos verò qui absistunt à principali successione*, id est Apostolica, *& quocunque loco colliguntur, suspectos habere: vel quasi hæreticos, vel quasi scindentes:* Hoc est, schismaticos. Et rursum libro eodem, cùm Apostoli verba citasset, *dedit quosdam Apostolos, &c.* infert. *Vbi igitur charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem; apud quos est ea, quæ est ab Apostolis, successio.* Hæc ille in principio cap. Deinde ad hanc successionem pertinet, quod Apostolus dicit. *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Et rursum. *Nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Sed de hac successione, quemadmodum de facto perpetuò conseruata sit, in superiori Controuersia plura diximus.

Successio Episcopalis ex Scriptura deducta.
Psal.44.
Li. 4. epist. 9
Epist.166. prope finem.
Lib.4.c.43.
Cap 45.
Ephes. 4.
Ad Rom.10.
Hebr.5.
Lib.4.c.20.

Scripturæ quæ Ecclesiā potestatem vel stabilitatem promittunt, non nisi ad Apostolos diriguntur.

Cæterum istam Potestatem Apostolis datam, Perpetuò in futuris Ecclesiæ pastoribus mansuram, & non nisi certa successione ad Pastores deuenturam, illæ Scripturæ luculenter demonstrant, quæ ipsius Ecclesię stabilitatem perpetuam in Euangelio promittunt. Etenim, (quod diligenter animaduerti debet) vbicunque Christus Dominus Ecclesiæ suæ vel Potestatem, vel stabilitatem perpetuam in Euangelio promittit, non nisi Apostolis suis loquitur. Vnde hæc duo colligere licet: & potestatem ipsam Apostolicam siue Episcopalem perpetuam esse ac stabilem, & hanc perpetuam stabilitatem, non toti corpori immediatè, sed propriè ipsis Pastoribus Ecclesiæ, in Euangelio tributam esse. Vt propterea etsi tota Ecclesia sit stabilis & æterna, & Spiritu veritatis donata, hoc tamen ideo verum sit, quia pastores stabiles sunt, & à veritate non excidunt: id est, Ecclesia non errat in fide, Ecclesia rectè iudicat de fide, quia Pastores Ecclesiæ non errant, & rectè iudicant: Pastores autem, non hic aut ille, seorsim singuli, sed simul omnes vnitatem retinentes, vt iam antea diximus. Toti enim non partibus; vni Ecclesiæ vniuersali, siue Catholicæ, non certis parrœciis, locis, aut gentibus prospexit Deus, cùm Ecclesiam in sanguine filij sui consecraret, & Apostolis ac eorum successoribus, pascendam relinqueret. Sed nunc illas Scripturas quas dixi videamus. Dicit Christus in Euangelio. *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sed de qua Ecclesia aut de quibus hoc dixit? Profectò de præpositis Ecclesiæ, vt Chrysostomus, Theophilactus, & alij patres exponunt, & præterea loci circunstantia manifestè demonstrat. Sequitur enim immediatè. *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c.* Hoc autem quis negabit, ad solos præpositos pertinere? *At non fit hic doctrinæ mentio* (inquit Caluinus,) *sed tantùm censuris asseritur sua authoritas, vt corrigantur vitia.* Quasi verò qui corripientem Ecclesiæ Præpositum non audit, habebitur sicut Ethnicus, & qui docentem contemnit absque culpa erit: aut quasi non eadem, imò maior sanæ doctrinæ, quàm vitæ ac morum habēda esset ratio: (vt in superiori Controuersia obiter ostendimus:) quasi denique, qui Potestatem habent ab Ecclesia per censuras eiiciendi, Potestate carerent in Ecclesiā per doctrinam fidei colligendi. Maximè cùm Potestas omnis Ecclesiæ *data sit ad ædificationem, & manifestatio spiritus ad vtilitatem.* Rursum asserit Christus, quòd *contra Ecclesiam suam, portæ inferi non præualebunt.* Sed quam Ecclesiam ibi dicit, nisi Petri Principis Pastorum, cuius personæ illa verba loquitur, vt in sequentibus euidenter ostendemus

Ecclesia non errat in fide quia Pastores non errant.
Mat.18.
Obiectio ex Caluino.
Instruct.li. 4. cap 8.par.15.
Resp.
1.
2.
3.
Lib. 5. cap 6.
Ad Ephes. 4. 2. Cor. 10. & 13.
1. Cor.12.
Mat.16.
Infrà lib. 6. cap.1.& 2.

A ostendemus; tam illum vt supremum Ecclesiæ caput & Pastorem, quàm etiam in eius persona omnia Ecclesiæ capita & Pastores, stabilitate perpetua etsi non pari gradu firmans? Dicit iterum Christus. *Alium paracletum dabit vobis Pater, vt maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis.* Sed quibus hoc dixit? Certè nec turbis credentium, nec omnibus discipulis, sed solis Apostolis in horto post cœnam; qui soli cum eo cœnati sunt, & quibus solis postea dixit. *Posui vos vt eatis, & fructum afferatis, &c.* Et rursum: *sicut tu me misisti in mundum, & ego eos misi in mundum.* Addit tamen (*in æternum*) ne illis solis personaliter loquutus videatur, & non etiam aliis in eorum postea locum successuris. Postremò dixerat. *Et ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Sed illis hoc dixit, quibus paulò ante dixerat, *euntes docete omnes gentes, &c.* Vt præsentiam suam Christus & Spiritum Sanctum toti quidem Ecclesiæ suæ promiserit, sed immediatè & proximè Apostolis, futurisque eorum successoribus; mediatè verò, & per Apostolorum atque Successorum ministerium, toti corpori Ecclesiæ. Hæc sunt loca, quæ maximè Ecclesiæ stabilitatem probant; & hæc eadem sunt loca, quæ maximè Potestatem Pastorum confirmant: vt intelligatur Ecclesia ideo esse stabilis, ideo Potestatem in causa fidei habere, quia eius Pastores vtroque donantur.

[Ioan. 14. | Ioan. 15. | Ioan. 17. | Matth. vlt.]

Ne verò coactum & inuidiosum videatur, quod Ecclesiæ nomine, solos in hac quæstione Ecclesiæ principes intelligimus; notandum est, hanc loquendi formam, B nec à Scripturis, nec ab hominum vsu, alienam esse. Sanè in Exodo legitur. *Moyses conuocans omnes maiores natu populi, exposuit omnes sermones quos mandauit Dominus, responditque omnes populus simul, &c.* Vbi vocat scriptura *Omnem populum*, qui erant tantum *Maiores natu* ipsius populi. Vsus autem hominum hoc habet, vt quæ ciuitatum principes faciunt, possunt, ac sentiunt, ea Ciuitas posse, facere, ac sentire dicatur, vt docet Aristoteles. Imò verò si rectè rem perpendimus, non nisi propter Pastores & præpositos, Ecclesiæ nomine vocari debet aliqua multitudo. Vnde Cyprianus *Ecclesiam esse in Episcopo*, & Sanctus Hieronymus *vbi non sunt Sacerdotes, Ecclesiam non esse*, sapienter & verè scripserunt. Quod vt nos doceret Spiritus Sanctus, factum est, vt Ecclesiæ vox in Scripturis non prius vsurpetur, quàm populo fideli Pastores essent præpositi. Nam ante tempora Moysis, Ecclesiæ vox in scripturis non legitur; nec etiam in ipso Moyse, nisi postquam Aaron summus Pontifex constitutus esset cum reliquis sacerdotibus, vt iam forma quædam Ecclesiæ, seu collectæ in vnum corpus multitudinis, appareret. Tunc enim demum dictum est. *Conuoca populum ad me in Ecclesiam.* Hoc enim est secundum interpretes, quod in vulgata versione legimus. *Congrega ad me populum*, quemadmodum notauit, & notandum monuit Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus. Hanc etiam ob causam Numerorum 20. vocatur multitudo populi Israelitici nomine Ecclesiæ, in historia illa murmurationis po-C puli. Habet enim textus. *Cur eduxisti Ecclesiam Domini in solitudinem?* quum tamen eadem historia in Exodo ad verbum descripta, vocem Ecclesiæ non habeat. Legimus enim ibi. *Cur fecisti nos exire de Aegypto?* Discriminis causa est, quòd cùm Exodus scriberetur, nondum institutum erat sacerdotium. At cùm Numerorum liber scriberetur, iam institutum erat sacerdotium, nempe in Leuitico qui præcesserat, ideóque formam Ecclesiæ populus tunc habebat. In qua sane discriminis obseruatione, docet nos Scriptura vocem Ecclesiæ propriè, quasique antonomasticè multitudinem significare non vagam aut ἀκέφαλον; sed talem, cui iam Pastores & Præpositi à Deo constituti sunt: Sane vt ciuitas aut regnum dici non potest, cui Magistratus aut rex nullus est. Non ergo impropriè aut abusiuè, sed verè & propriè Ecclesiæ nomine pastores & præpositos Ecclesiæ intelligendos dicimus: maximè cũ de eius Potestate, stabilitate & Authoritate agitur.

[*Quare Ecclesiæ nomine, soli præpositi sæpe intelliguntur.* | Exod. 19. | Ethic. lib. 9. cap. 9. | Li. 4. epist. 9. | In Dial. aduersus Luciferianos. | *Ecclesiæ nomen quando in Scripturis primò legitur.* | Deut. 4. | Catechef. Mystagog. 18. | Num. 20. | Exod. 17. | *Nomen Ecclesiæ quid propriè in Scripturis significet.*]

Postremò vt ad maiorem huius sententiæ de Pastorum in Ecclesia potestate confirmationem vnum addam, Regnum Christi quod in Ecclesia perpetuum est, vt in superiori Controuersia ostendimus, propriè in Ecclesiæ Pastoribus perpetuum est. Cùm enim *Christi regnum non sit de hoc mundo*, (vt ipse dixit) sed spirituale, huiusmodi tamen quod ad domum & sceptrum Dauid pertineat: (nam dedit ei Deus *sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum*) profectò translato illo temporali re-

[Lib. 3. cap. 1. | *Regnum Christi propriè in ipsis Pastoribus perpetuum est.* | Ioan. 15.]

Luc. 1. gno spirituale erigitur, quod est sacerdotium Ecclesiæ. Sacerdotium autem, non quale omnibus fidelibus commune est propter obedientiam fidei & vnctionem Spiritus Sancti, vnde Petrus vocat nos *regale sacerdotium*; Et iterum Ioannes in Apocalypsi; (vt hæretici hodie volunt) sed illud sacerdotium, *vnde propriè in Ecclesia sacerdotes dicuntur*, vt loquitur Augustinus de Ciuitate Dei. Nam in hoc sacerdotio Christus propriè regnat; hoc est, potestatem exercet, docet, fert leges, soluit peccata & ligat, reconciliat mundum, denique omne illud per quod Christus inter homines regnat, administrat. Et hoc est quòd Augustinus dicit, quòd *Christus per Ecclesiam dominatur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ*. Quod totum etiam ita se habere, pulchrè Epiphanius docet. *Thronus*, inquit, *Dauid & regale solium, est sacerdotium quod in Ecclesia sancta est. Christus enim Dominus, rex, & sacerdos, (rex quia in stirpe Dauid, deique vnigenitus; sacerdos, quia secundum ordinem Melchisedec sacrificium obtulit;) ipsum hoc suum regnum vnà cum summo sacerdotio, seruis suis summis Pontificibus Ecclesiæ Catholicæ largitus est.* Hæc ille. Secundùm hoc regnum, *omnis Christi Potestas data est in cælo & in terra*. Sed & *hanc totam contulit sacerdotibus*, ait Chrysost. Illis etiam dedit clauem Dauid, tanquam huius regni sceptrum. Nam vt de Christo propheticè dictum est, *dabo clauem domus Dauid super humeros eius; aperiet, & non erit qui claudat; claudet & non erit qui aperiet*; quod totidem verbis de Christi persona in Apocalypsi repetitur; idque pro certissimo argumento, hunc illum esse, *qui regnaturus esset in domo Iacob in æternum*; sic Petro summo pastori ab ipso Christo vicissim, *claues regni cælorum datæ sunt, quibus ligaret & solueret*; id est, clauderet & aperiret; ea sane firmitate, vt ligaretur & solueretur in cælis; id est ab eo clausum nemo aperiret; & ab eo apertum nemo clauderet. Quam sane ob causam, D. August. quod de hoc Christi regno scriptum est, *vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est illis*, de hoc Præpositorum in Ecclesia regno interpretatur. Ait enim. *Non hoc putandum est de vltimo iudicio dici, sed Præpositorum sedes, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur.* Postremò, cum de hoc Pastorum regno dixisset Dauid, *pro patribus tuis nati sunt tibi filij*, adiecit. *Constitues eos principes super omnem terram.*

Ex quibus omnibus conficitur, Ecclesiam Christi non aliam ob causam propriè & proximè stabilem in fide, perpetuam in duratione, Regnum Christi in potestate esse, quàm quia de Pastoribus & Magistris, Ecclesiæ prospectum est: *à quorum ore veritas non recedet*: & *ex quorum ore legem, & ex labiis scientiam exquiras*: quia etiam horum Pastorum successio, certa atque perpetua futura est: quia denique in huiusmodi Pastoribus, excellentiori quodam modo regnat Christus; eámque potestatem vsque ad finem mundi per illos exercet, quam à patre accepit; Pascendi, docendi, in veritatem inducendi, Deum hominibus manifestandi, mundum reconciliandi, peccata soluendi, cæteráque omnia ad salutem necessaria dispensandi. Hos enim *Pastores & Doctores constituit*. In his *verbum reconciliationis posuit*. Hos *dispensatores mysteriorum Dei qui vice* & loco suo pro illo *legatione fungerentur*, fecit. Hos denique constituit *testes veritatis vsque ad extremum terræ*, & vasa electionis *vt portarent nomen tius in gentibus*. Vt profectò quia per vniuersos fines terræ Regnum Christi propagandum fuit, propter ipsius Christi gloriam ipsi tanquam homini ex merito Passionis debitam (vt in alia Controuersia copiosè explicatum est) propterea quoque, Pastores populorum, & Magistri Ecclesiarum (per quos & in quorum ministerio propriè regnat) *per vniuersum mundum Euangelium prædicaturi* erant, & *per omnem terram eorum sonus exiturus*, idque vt Saluator dicit, in testimonium omnibus gentibus.

Marginalia: 1. Petr. 2. Apoc. 20. Sacerdotium duplex. Lib. 10. c. 10. Contra Cresconium lib. 2 cap. 36. Hæresi 29. cont. Nazoræos. Act. 1. Lib. 3. de Sacerdotio. Esa. 22. Ecclesiæ Præpositi habent clauem Dauid, sceptrum regni Christi. Apoc. 3. Luc. 1. Mat. 16. Apoc. 20. De ciuit. Dei lib. 20 cap. 9. Psal. 44. Esa. 59. Mat. 2. 1. 2. 3. Ephes. 4. 2. Cor. 4. 1. Cor. 4. Act. 1. & 9. Contro. 1. Lib 2. cap. 7. Matth. 28. Rom. 10. Matth. 24.

Argumenta primi generis, quæ Protestantes hodie contra Episcopalem hanc & Sacerdotalem authoritatem afferre solent, proponuntur.

CAPVT VIII.

A ETSI sint hæc quæ diximus manifestissima, tamen aduersus hanc sententiam multa disputant hodie Protestantes; quæ vt summatim omnia colligamus, ad tria fere capita reuocari possunt. Nam vt Ordinem Ecclesiasticum ab omni Authoritate deiiciant, vel contra 1. malos mores & ignorantiam Episcoporum & Sacerdotum inuehuntur, vel circa electionis rationem cauillantur, vel certè statum 2. quæstionis mutant & petunt principium. Nam Lutherus primus 3. hac nostra ætate huius authoritatis contemptor (ait enim homo impudentissimus in lib. contra Regem Angliæ, non longè à principio; *Christus spiritum mihi suppeditauit, insignem contemptorem tam fraudis quam furoris Papistici*:) in libello flagitiosissimo, cui titulum dedit: *Aduersus falsò nominatum Ordinem Episcoporum*, non argumentis vtitur, sed conuitiis furiosè debacchatur; quibus tamen vt speciem probationis inducat, vrget vehementissimè descriptionem Episcopi, apud Apostolum, quòd debeat talis *irreprehensibilis esse, sobrius, prudens, doctor, hospitalis, &c.* Tales autem Rom. Ecclesiæ Episcopi cùm non sint, non esse eos pro Episcopis habendos. Idem fecit Caluinus, pro certò affirmans, *à centum annis vix centesimum quenque electum fuisse, qui sacræ doctrinæ aliquid teneret*. Idem quoque Musculus, & Melanchthon in loc. comm. garriunt. Brentius verò (vt optimè notauit Petrus à Soto in defensione Catholicæ Confessionis) cùm in suis Prolegomenis, minitabundus diceret, contra hanc successionem B se multa dicturum, cùm ad rem ventum est, mores tantùm arguit Episcoporum: atque ex eis probare contendit, non esse illos legitimos Apostolorum successores. Idem faciunt omnes alij hodie Protestantes; nec vllo magis argumento simplici populo & indoctis imponunt. Afferunt enim ex Scripturis. *Spiritus Sanctus effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis*. Et illud Euangelij. *Arbor mala non facit fructus bonos*: Et: *Nunquid ex spinis colligunt vuas, aut ex tribulis ficos?* Addunt præter Scripturas, & certa patrum loca, quæ idem suadere videntur. Ait enim Cyprianus. *Plebs obsequens præceptis Dominicis, à peccatore præposito separare se debet*: multáque ibi alia in eam sententiam, quæ magna confidentia citat Musculus in locis communibus. Scribit quoque Irenæus. *Adhærere his oportet qui & Apostolorum doctrinam custodiunt, & conuersationem sine offensa præstant, ad confirmationem & correctionem reliquorum*. Vbi sanæ doctrinæ, vitæ puritatem tanquam comitem necessariam adiungit. Bernardi vox est in Concilio Remensi. *Quid prodest si canonicè eligantur, & non canonicè viuant?* Hieronymi verba citantur. *Non sunt filij sanctorum, qui tenent loca sanctorum; sed qui exercent opera eorum*. Huc etiam adferunt illud Christi, *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite*. Denique hunc in finem quæcunque contra Romanorum Pontificum, quorum Successioni potissimum innititur Ecclesia, vel etiam aliorum Episcoporum vitam & mores, siue dicta, siue ficta, ab historicis sunt, inuidiosissimè congerunt: vt ex quorundam male acta vita, vel Episcopalem Authoritatem penitus euertant, vel populum C Christianum ab illa successionis regula prorsus auertant. Quæ omnia quàm nihil virium habeant, nunc ordine ostendemus.

Tria obiectionū capita. — *Lutheri Spiritus.* — 1. ad Timo. 3 & ad Titum. — Inst. li. 4. c. 3. part 1. — *Mendacissima Caluini calumnia.* — Cap. 70. — Sap. 1. — Mat. 7. — Li. 1. epist. 4. — Cap. de Eccle sia cap. 10. — Lib. 4. c. 44. — d. 40. c. vlt. — Ioan. 8.

Demonstratio ex Scripturis, quòd iudicare de fide etiam improbi Pastores possunt, & quòd doctrina veritatis est in Cathedra vnitatis.

CAPVT IX.

EST hæc vna & singularis nostri temporis Controuersia, an mali præpositi esse propterea legitimi præpositi & Pastores desinant, quia mali sunt. Affirmantem partem tenuerunt olim Donatistæ; non in tota quidem Potestate Sacerdotali, sed in sacramentis tantùm administrandis. Nec in quacunque malitia ministrorum, sed publica tantum & cognita, vt ex Augustino liquet. Eam resuscitarunt Vvaldenses, & qui se Apostolicos vocabant, vt habes apud Bernardum. Post his Vvicleff cum secta tota Hussitarum, qui in vniuersum

An mali præpositi præpositura excidant. — Donatistæ. — Con. Cresc. lib. 2. cap. 16. — Vvaldenses. — Vvicleff. — Serm. 66. in Cantic.

omnem tam Ecclesiasticam quàm secularem potestatē, ab hominibus crimini mortali obnoxiis sustulerunt: fuitque illa hæresis in Concilio Constantiensi damnata: confutata quoque ex patribus à Tho. Vvaldensi in doctrinali fidei. Lutherus hodie cum suis seculari quidem Potestati hac in parte pepercit; sed quod ad Ecclesiasticam attinet, Vviclefsi vomitum resumpsit; addidítque de suo (quod huic loco est proprium,) flagitiosos Pastores in doctrina fidei audiendos non esse: more sane veterum omnium hæreticorum, *qui non nisi hominum crimina colligere affectant, & ea ipsa plura falsissimè iactant: vt quia ipsam diuinæ Scripturæ veritatem, qua vbique diffusa Christi Ecclesia commendatur, criminari & obscurare non possunt; homines per quos prædicatur, adducant in odium de quibus & fingere quicquid in mentem venerit possunt.* Hæc de sui temporis hæreticis Donatistis Augustinus. Idem quoque alibi de Manichæis commemorat. Confutatur autem hæresis hæc apertissimè, tùm ex verbo Dei, tum ratione firma.

Sess. 8. art. 4. & 15. Item sess. 15. art. vlt. Lib. 2. ca. 72. Lutherani. August. epist. 137. Hæreticorū mos fuetudo. In li. de Moribus Eccles. Cath. cap. 34. & 35.

Animaduertendum ergo est, notari in Scriptura Euangelica quatuor hominum genera, qui docendo vel ducunt, vel seducunt populos nomine Christiano. Tales sunt *Pastores, Mercenarij, Latrones, Lupi.* Quos fere omnes, vno in loco pariter Christus demonstrauit. Nam apud Ioannem de latrone dicit. *Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* De Pastore dicit. *Qui intrat per ostium, ille Pastor est ouium.* Et paulò post. *Ego,* inquit, *sum ostium*: móxque ipsum pastorem in sua membra subdiuidens, alium bonum esse ostendit, alium mercenarium. *Bonus,* inquit, *Pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem qui pastor non est,* id est, *qui pastoris nomen non meretur, quia plus terrenam substātiam quàm oues diligit*: (ait Gregorius Magnus) *videt lupum venientem & fugit.* Est ergo latro qui ascendit aliunde; id est, (vt Cyprianus scribit) *qui nemini succedens à seipso ordinatus est*, non ab ipsis qui per Christum intrarunt; hoc est, non à Christo. Pastor est qui intrat per ostium & diligit oues: id est, vt scribit Irenæus, qui & *successionem habet ab Apostolis à Christo missis, & cum Episcopatus successione charisma veritatis certum cum beneplacito patris accepit.* Mercenarius pascit oues, nisi lupus veniat. Nam (vt ait Gregorius loco citato) *vtrum pastor quis sit vel Mercenarius, cognosci veraciter non potest, si occasio necessitatis desit; si persecutio & tentatio abest.* Quartum genus lupus est, quo veniente Mercenarius fugit. Lupus enim est, qui intrauit quidem per ostium, legitimè ordinatus est, sed in loco pastoris positus, postea lupus factus est. Quales describit Apostolus. *Scio,* inquit, *quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi*; id est, dissipantes ouile; *& ex vobis ipsis*, hoc est, ex numero & ordine pastorum, (nam tales alloquitur) *exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.* Tales erant Arrius, Macedonius, Nestorius, Marcion, Paulus Samosatenus, Eutiches, & multi alij Archihæretici ex Episcopis & præsbyteris, id est, ex pastoribus, lupi facti. Ex his ergo quatuor hominum generibus, *diligendus est Pastor, tolerandus est Mercenarius, cauendus est latro*, ait Augustinus; Addiderim autem, abigendus est lupus. Maiori enim studio & industria abarcendus lupus, qui sub vestimento ouis lupum agit, & pastor factus seducit; quàm latro, qui aperta iniuria ascendit aliunde. Hunc enim cauere satis fuerit propter legitimam successionem, quæ nunquam ignoratur aut latet, non magis quàm ipsa Ecclesia.

Quatuor genera magistrorum in religione. Ioan. 10. Ho. 14. super Euang. Li. 1. epist. 6. Latro quis. Pastor quis. Lib. 4. c. 4. Mercenarius. Lupus quis. Act. 20. De Verbis Domini Ser. 49.

Sed omissis illis tribus generibus, de Mercenario nunc agamus, & an is cum docendi potestate audiendus sit videamus. Est autem Mercenarius duplex. Alter ex fine & occultus quia sola spe lucri, aut honoris pascit, sed sine scandalo viuit. Alter etiam apertè flagitiosus & impius. Describit primi generis Mercenarios Apostolus. *Quidam*, ait, *per inuidiam & contentionem*, hoc est, honoris causa Christum prædicant. *Quidam propter bonam voluntatem, & ex charitate.* Quid autem de talibus sentiat, subiicit. *Quid enim? dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo sed & gaudebo.* Docet autem per occasionem, non castè, *qui propter sua commoda siue pecuniæ, siue honorum & laudis humanæ id facit*: (vt exponit Augustinus) & de his gaudere se Apostolus dicit. Tantum abest, vt eos audiendos neget. Rursum Apostolus ostendens se Mercenarium non esse, ideóque *gratis Euangelium ponere, licet posset de Euangelio viuere*; Docet tamen etiamsi Mercenarius esset, dispensationem suam nihilominus integram & validam esse. *Væ*, inquit, *mihi si non Euangelizauero. Si enim volens hoc ago*, id est, absque cupiditate, *mercedem habeo*: scilicet apud Deum: *Si autem inuitus,*

Mercenarius duplex. Ad Phil. 1. Per occasionem docere quid. Serm. 49. de Verb. Domini.

A *uitus*, id est, vt exponit Augustinus, *propter commoda gaudiáque carnalia, quæ si aliter habere posset, illud desereret; dispensatio mihi credita est*, hoc est, *illis prodest quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum*, & Mercenarius. Hæc cum Apostolo Augustinus contra Parmenianum disputans. Atque hæc de Mercenariis occultis & qui ex fine sic vocantur.

Lib. 2. cap 11.

Nunc de Mercenariis etiam apertè flagitiosis & impiis quid scriptura docet, videte. Nulli magis flagitiosi quàm olim Scribæ & Pharisæi, quorum scelera passim taxat euangelium. De illis tamen dicit Saluator. *Super cathedram Moysis sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundũ opera verò eorũ nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Alligant enim onera grauia*, & cætera. Vbi multis verbis variam illorum hypocrisim, superbiam, cæcitatem, redarguit Saluator. His autem verbis; *mercenarios nostros demonstrauit Christus*; ait Augustinus. *Neque enim fideles suos ad Iudæorum scholam mittit*; ait idem Augustinus, *sed Pharisæorum nomine malos præpositos in Ecclesia sua intelligit*; sicuti Sanctus Chrysostomus, & Origenes similiter exponunt. Iubet ergo omnino audiri. *Omnia enim*, inquit, *quæcunque dixerint, seruate & facite.*

De Mercenariis apertè flagitiosis. — Matth. 23. — Tract. 46. in Ioan. ser. 49. — De verbis Domini. — Hom 85. in Ioan hom. 7. in Ezech.

Ex his autem verbis, causam & rationem intrinsecam totius huius rei elicere licet. Illa enim est quia super cathedram sedent; quia locum Christi tenent, sicut illi Moysis tenuerunt. Sic enim quasi ratiocinatur Saluator. *Super cathedram sedent*: ideo seruandum est quod dicunt. Obseruauit hoc & docuit præclarè tractans hæc verba Augustinus. *Cælestis*, inquit, *magister de malis præpositis plebem securam fecit, ne propter illos*

B *doctrinæ salutaris cathedra desereretur: in qua coguntur etiam mali, bona dicere.* Et quare coguntur? *Neque enim*, inquit, *sua sunt quæ dicunt sed Dei*; Et quomodo hoc? *Quia*, inquit, *in cathedra vnitatis, doctrinam posuit veritatis*. Et quibus verbis posuit, aut vbi? Subijcit. *Proinde de Præpositis sua mala facientibus, & Dei bona dicentibus, ait in Euangelio. Quæ dicunt facite*: & cætera. Hæc ille. In eandem sententiam hæc verba tractat, tùm ipse iterum Augustinus, tùm Chrysostomus & Origenes: quorum verbis transscribendis breuitatis causa supersedemus. Est ergo, velint nolint hæretici, ipsi cathedræ Christi non minus quàm cathedræ Moysis, ipsi successioni Apostolicæ non minus quàm Aaronicæ, (imò multo verius, *quanto in melioribus repromissionibus sancitum est testamentum nouum quàm vetus*,) adiuncta fidei & doctrinæ indubitata firmitas. Obserua ergo quod dixit Christus. *Seruate & facite*. Nam dogmata fidei seruamus. Præcepta morum facimus. Vtrobique parendum est etiam Pharisæis, hoc est impiis & hypocritis sedentibus in cathedra; id est, succedentibus in sedem Apostolorum seu Christi. Nota etiam verbũ *seruare*; hoc est, ea retinere quæ seruanda iubent; quia non alia docent quàm quæ seruanda sunt. Veri enim Pastores, & Mercenarij, iubent seruare traditam à maioribus fidem. *Bonum depositum custodiunt. Permanent in his quæ didicerunt, & tradita sunt illis; & in doctrina quam ab initio audierunt.* Et hæc est causa quare Apostolus non permittit tantùm, sed & gaudet si prædicetur Christus: *siue per occasionem, siue*

Causa quare mali Præpositi necessariò audiendi. — Epist. 166. in fine. — Epist. 137. de verbis Domini ser. 49. In Ioann. tract. 46. li de past. cap. 10. hom. 85. 10 Ioan. hom. 7. in Ezech. — *Cathedra vel successioni Apostolicæ annexa est doctrina veritas.* — Ad hebr. 8. — *Dogmata fidei seruanda.* — 2. Tim. 1. — 2. Tim. 3. — 1. Ioan. 2.

C *ex charitate. Hos* (inquit Augustinus) *permittit Apostolus prædicare, quia non annunciabant præter Regulam fidei quam acceperant. Tales enim alibi excludit, dicens. Si quis vobis Euangelizauerit, præterquam quod accepistis, anathema sit.* Hæc ille. Ergo idcirco permittit mercenarios, quia iubent seruare. Nam & sic ipsi Pharisæi, licet impij & hypocritæ essent; tamen (vt notat Chrysostomus,) *non sua, sed quæ per Moysen Deus imperauit, prædicabant. Ideóque, quia à moribus eos Christus commendare non potuit, à sede & eius doctrina id facit.* Latro autem non iubet seruare vetera; sed mutari & aboleri; ideóque *venit vt mactet & perdat*. Lupus quoque *abducit post se discipulos*; ad schismata, ad partes trahit. Et hæc causa est quare mercenarij vox audienda est; Latronis autem & lupi vox audienda non est. Vterque enim quæ sua sunt dicit, non quæ Dei, quia in cathedra neuter est; sed contra cathedram insurgit vterque, & *altare contra altare instituit*: id est, non à maioribus acceptam, & diuinitus per manus traditam doctrinam docent, sed suam à seipsis inuentam. Contrà qui in cathedra sedent, & maioribus succedunt, non suam aliquam à se inuentam, sed maiorum fidem ab Apostolis continua successione deriuatam docent. Hoc certissimum discrimen est pastoris & mercenarij à latrone & lupo. Nec enim pastor nec mercenarius quæ sua sunt loquitur, sed quæ audiuit à prædecessoribus, *incedens in Regula* (ait Tertullianus) *quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit.* Hic enim ordo cælestis doctrinæ est. A deo sic promanat,

In præfat. enarrat in psal. 118. — Ad Gal. 1. — Hom. 73. in Matth. — Ioan. 10. — Act. 20. — *Certissimum discrimen Pastoris Mercenarij & lupi seu Latronis.* — Io lib. de Præscript. — *Ordo cælestis doctrinæ.*

vt nec ipse Christus à Deo missus, suam doctrinam tradat, sed Patris sui: *Sermonem*, inquit, *quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me Patris*. Et rursum. *Quæcunque audiui à Deo, hæc loquor in mundo*. Apostoli quoque à Christo missi, non suam sed Christi doctrinam tradunt iuxta illud. *Docentes eos seruare quæcunque mandaui vobis*. Apostolorum denique successores vsque ad finem mundi, non suam nouam aliquam, sed Apostolicam doctrinam per manus traditam, posteris suis vicissim tradunt. Sic seruatur Cathedræ vnitas & fidei integritas. Nam *in cathedra vnitatis, posuit doctrinā veritatis*: ait Augustinus. *Et in vna Petri cathedra vnitas ab omnibus seruatur*, ait Optatus. *Et vna est cathedra super petram, Domini voce fundata*, ait Cyprianus. Qui ergo cathedram Apostolicam tenet, is non ex se, sed ex cathedra; id est, non sua sed Dei loquitur: ideóque audiendus est, siue pastor bonus sit, siue mercenarius.

Ioan 14. Ioan. 15. Ioan. 8. Matth. vlt. Epist. 166. *In Cathedra Successionis est veritas.* Lib. 2. circa principium. Li. 1. epist. 8.

Duæ causæ firmitatis fidei et doctrinæ sanæ in Cathedra malorum, sed legitimè succedentium explicantur.

CAPVT X.

HVius autē firmitatis fidei & doctrinæ sanæ in cathedra seu successione Apostolica, etiam in qua mali sedent, duplex est causa. Primum gratia sacramentalis ipsi cathedræ seu Ordini sacerdotali annexa, quam sane satis clarè Apostolus insinuauit. Cùm enim Timotheo episcopo dixisset, *Attēde lectioni, exhortationi, doctrinæ*; addit: *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum præsbytery*. Hæc enim verba explicans Ambrosius: *Si doctor*, inquit, *populi in docendo & exhortando dissimulat, negligit gratiam datam sibi. Nam gratiam dari ordinatis significat per prophetiam. Prophetia enim est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus*. Hęc ille. Sic & Chrysostomus, per prophetiam intelligi dicit *doctrinam*; *hoc est, docendi potestatem*. Nempe episcopi & sacerdotes, quemadmodum in sacramentis administrandis & conficiendis, non suam sed Dei potestatem exercent; ita in docendo, non sua nec ex se, sed quæ Dei sunt & à Deo impulsi loquuntur. Ideo enim scribitur. *Ex ore sacerdotis legem exquires. Verba mea non recedent de ore tuo. Dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Non enim estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*. Nam & ideo Christus dixit. *Qui vos audit, me audit*. Et de seipso Ioannes dixit. *Qui nos audit, ex Deo est*. Hæc enim omnia missis & legitimè ordinatis quatenus talibus, potestatem & vim docendi promittunt; qualescunque illi tandem quoad vitæ mores fuerint. Vnde Chrysostomus. *Quicquid*, inquit, *concreditum habet sacerdos, solius Dei donum est; & vbi humanam exercet sapientiam, minor illius gratia apparet. Deus omnia facit: Sacerdos linguam & manus præbet*. Satis hoc totum expressit Euangelista, cùm de sceleratissimo Caipha diceret, *prophetasse eum quia Pontifex erat anni illius*. Hoc enim (vt notat August.) *Euangelista tribuit diuino sacramento, quia Pontifex fuit*. Et iterum alibi. *Hoc in eo egit propheticum chrisma vt prophetaret. Hoc autem vita impia, vt nesciens prophetaret*. Sic Chrysostomus. *Vides quanta sit pontificalis potestatis virtus? Os tantùm gratia, non etiam scelestum cor attigit*. De qua etiam gratia Ambrosius. *Alia sunt verba delictorum, alia sacramenta salutis. Non præiudicant verba virtuti. Sua viribus substantia diuina fulcitur. Homo auditur, Deus in operibus agnoscitur*. Hæc ille. Hæc est ergo sacramentalis gratia Ordini ecclesiastico annexa, quæ facit, vt mali bona doceant: quam non ipsi comminiscimur aut fingimus, sed ex Scripturis & patribus deprompsimus. De qua re etiam plura postea, in 6. Controuersia.

Gratia Sacramentalis Cathedræ annexa. 1. Timo 4. In commentariis ibidē. Hom. 13. in 1. ad Timo. *Sacerdos ex Deo loquitur.* Malach. 2. Esa. 59. Matt. 10. Luc. 10. 1. Ioan. 4. Hom. 85. in Ioan. *Prophetia impij Caiphæ.* Ioan. 11. Tract. 49. in Ioannem. coot. Faost. lib. 16. ca. 13. Hom. 64. in Ioannem. In psal. 39. Li. 10. ca. 14.

Altera causa est diuina prouidentia, & Ecclesiæ in omnem veritatem dirigendæ specialis cura. *Si enim prouidentia Dei* (ait sapienter August.) *non præsidet rebus humanis, nihil est de religione satagendum. Sin verò species hæc rerum omnium, interiori nescio qua conscientia ad Deum quærendum, Deóque seruiendum vnumquemque hortatur, profectò desperādum non est, ab eodem ipso Deo authoritatem aliquam constitutam esse, qua velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum*. Hæc ille. Hanc verò prouidentiam Dei, potissimum & maximè circa Ecclesiæ præpositos versari, non est dubium apud eum qui fidem habet. Vnde Cyprianus. Credere

2. Causa Dei prouidentia. Lib. de vtilit. cred. cap. 16. *Prouidentiam Dei specialem circa Ecclesiæ magistros Fidelis nemo negare potest.* Lib. 4. epist. 9

A *Credere quòd incerti sunt, qui ordinantur sacerdotes in Ecclesia Dei, quid est aliud quàm credere, quòd non à Deo, nec per Deum, sacerdotes eius in Ecclesia constituuntur? Hoc est autem in Deum non credere, hoc est rebellem aduersus Christum, & eius Euangelium existere.* Hæc ille. Et rursum alibi idem. *Hoc est fidem non habere qua viuimus; hoc est contra pacem Christi, & ordinationem Dei rebellare. Hoc est dispensationem diuinam violare. Hoc est arma contra Ecclesiam portare; & contra Dei dispositionem repugnare.* Hæc omnia Cyprianus. De hac diuina prouidētia Ezechiel Prophetizauit. *Ecce,* inquit, *Dominus. Ego ipse super Pastores qui pascunt semetipsos; faciam vt non vltrà pascant oues meas. Ego ipse requiram, & visitabo eas, ego pascam eas,* &c. *Quomodo,* ait Augustinus, *auertit Deus pastores malos, vt non pascant oues ipsius? Certè dum de talibus dicit: Quæ dicunt facite. Tanquam diceret: Mea dicunt, sua faciunt. Cùm ergo facitis quæ dicūt, ego vos pasco: Mea enim dicunt, & non faciunt. Et quomodo dicunt ea quæ sunt Dei? Quia velint nolint pastores, vt ad lac & lanam perueniant, verba Dei dicturi sunt.* Hæc ille. Eandem prouidentiam describit eleganter Chrysostomus, docens salutis nostræ causa, Deum per ipsos Præpositos nūc loqui, sicut olim per asinam Balaam, per eos qui in nomine eius dęmonia eiiciēt, denique per Iudam Apostolum loquutus est.

Lib. 1. epist. 3. Li. 3. epist. 9. In lib. de Simplic. prælatorū siue de vnitate Ecclesię. Cap. 34. Lib. de pastoribus. cap. 10. Hom. 2. in 2. ad Tim. & hom. 85 in Ioan.

B

Refutantur argumenta prima generis quæ supra capite octauo commemorata sunt.

CAPVT XI.

SED nunc aduersariorum argumenta breuiter expediamus. Apostolus ad Titum 1. & 1. Tim. 3. Episcopum siue Præsbyterum describens, Pastorem bonum & omnibus suis numeris absolutū describit, & illa complectitur quæ ad integritatem & perfectionem boni Pastoris pertinent. De necessariis autem & his quæ ad essentiam spectant, nihil dicit; sed ea supponit, quia fidelibus loquitur. Nam de recta fide, de certa & legitima vocatione, de Ecclesiastica ordinatione, de cathedræ stabilitate & vnitate seruanda, quæ quatuor ad essentiam legitimi Pastoris pertinent, nihil eo loco dicit. Alibi enim illa dixerat, vt de recta fide & sana doctrina ad Rom. 16. ad Gal. 1. ad Philip. 3. aliisque in locis, sicuti suo loco dicemus cùm de Regula fidei tractabitur. De legitima vocatione, *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* & ad Hebr. 5. *Nemo sumit sibi honorem,* &c. De Ecclesiastica ordinatione ad eundem Tim. *Nemini cito manum imposueris,* &c. De cathedræ vnitate, notans futuros lupos, qui *abducerent discipulos post se.* Hæc quatuor necessaria sunt & essentialia Catholico & legitimo Pastori; & sine istis C quatuor, aut latro erit aut lupus. Cætera ab Apostolo in Epistolis ad Timotheum & Titum enumerata, ad integritatem & ad bene esse, non ad substantiam & ipsum esse Episcopi pertinent. Et erit sine illis, non quidem bonus Pastor, mercenarius tamen. Alioqui, nec omnia ibi enumerata semper necessaria sunt aut etiam conueniunt, (quis enim dicat necessarium esse vel etiam conuenire, vt semper Episcopus sit vnius vxoris vir, aut vt filios habeat?) nec cętera omnia vnquam, aut vix vnquam, in vno & eodem homine vniuersa concurrunt. Ergo ornamenta illa sunt boni Pastoris, non vel essentialia, vel necessaria cuiuis Pastori. Ad illud Sap. 1. *Spiritus sanctus effugiet fictum, & non habitabit in corpore subdito peccatis,* breuiter dicitur: non habitare Deum in peccatore secundum gratiam gratum facientem, ad suam vtilitatem, bene tamen secundum *gratiam gratis datam, qua aliis* prodesse posset. Docet hoc D. Augustinus contra Parmenianum: idémque probat ex Apostoli verbis; quæ omnia suprà tractauimus, cap. 9. Ad illud *Nunquid ex spinis colligit quis vuas?* Respondet eleganter Augustinus. *Non est vua spinarum mali Pastoris vox, sed increscens sarmeneum implicat se in sepem, & pendet vua inter densa spinarum. Cautè mitte manum, ne lacereris à spinis; id est, ne imiteris facta malorum hærentium in vite, quæ est Ecclesia per orbem diffusa.* Hæc ille. Idem quoque alibi repetit. Ergo sana doctrina licet non colligatur de spinis, id est, non deriuetur à malis, quia ex radice spinarum non surgit; id est, non vt mali, sed vt Pastores à Deo constituti, nec sua sed quæ Dei sunt loquuntur & docent; tamen bene colligitur

Descriptio episcopi apud Apostolum qualis.

Quatuor legitimo pastori necessaria.

1. Lib. 7. cap. 1. & 2. Rom. 10. 2. 3. 4. Epist. 1. cap. 4 & 5. Act. 20.

Quo sensu Spiritus S. non habitat in peccatore. Lib. 2. c. 11. 1 Cor. 9. Mat. 7. Lib. de pasto. cap. 10. *Mali Pastoris vox nō est vua spinarum.* Tract. 49. in Ioan.

vua inter spinas,& per ministerium malorum efficaciter ad nos peruenit sana doctrina:sicut lux per immunda loca transiens, nihilominus purè illuminat,& *aqua æquè per lapideos canales transit ad areolas, ac per aureos*; vt docet Augustinus: denique sicut *annulus ceræ impressus, siue aureus siue ferreus, nullo discrimine imaginem exprimit*; vt scribit Gregorius Nazanzenus.

Tract. 5. in Ioan. *In orat. de Baptismo.*

Ad patrum sententias respondetur. *Li. 1. epist. 4.*

Ad patrum sententias vt ordine respondeatur, primùm in Cypriani verbis multum pro aduersariis dici videtur. Nam plurima adfert, vt probet licere, imò oportere plebem, à nefariis sacerdotibus sese separare: sicuti inspecta eius verba, copiosè docebunt. Sed illa omnia dixit, non de quibusuis sacerdotibus aut episcopis, sed de huiusmodi qui iam propter scelera accusati, conuicti, & depositi sunt. Agit enim de Basilide & Marciano duobus hispanis episcopis, quos dicit *libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorũ facinorũ conscientia vinctos fuisse.* Narrat de Basilide, quòd *post crimina eius detecta, & cõscientiã propria confessione nudatã, episcopatũ sponte deposuerit.* Nititur quoque decreto Cornelij Rom. Pontificis, *qui* (ait Cypr.) *decreuit huiusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri, atque sacerdotali honore prohiberi.* Hæc ille, paulò post medium epistolæ. A malis ergo præpositis non quibusuis, sed decreto iam episcoporum depositis, recedendum esse Cyprianus docet. Nam etsi malum præpositum à plebe subdita audiendum docemus, tamen propter malos mores, à suo superiori & deponendum, & iam depositum, non amplius audiendum dicimus. Hoc aduertere in Cypriano Musculus & Caluinus noluerunt, qui incredibili confidentia hæc Cypriani verba vrgent. Aduertere præterea noluerunt, quòd tempore Cypriani multi scelerati & improbi in Africa episcopi essent, *auari, raptores, vsurarij, negotiatores*, sicuti in sermone quinto de lapsis copiosè describit. *Inuidi quoque & contentiosi*, vt in tractatu de zelo & liuore ostendit, repetitque Augustinus. Cũ quibus tamen omnibus ipsemet Cyprianus (vt ex iisdem locis apparet, & notat sepissimè August. in libris de Bapt. contra Donatist.) *in vnitate & pace catholica viuebat.* Denique aduertere noluerũt, procliuem semper fuisse Cyprianum ad illam postea Donatistarum hæresim, malorum ministerio nihil agi in Ecclesia. Nam illis argumentis Baptismum ab hæreticis datum reprobauit, quibus reprobari posset etiam à quibuscunque sceleratis vel nefariis personis datus baptismus: vt copiosè disputat in prædictis libris Augustinus, maximè lib. 5. & 6. Irenæi, Bernardi, & Hieronymi verba (quæ tamen Gratiani sunt non Hieronymi) non alium sensum habent, quàm quòd sibi ipsis inutiles sunt, & indigni locis sanctorum quantum ad se, qui sanctos non imitantur, aliis tamen vtiles. Rursum in fide & doctrina vtiles, licet quod ad mores attinet, scandalo. Scandalo, inquam, quantum ad ipsos. Nam quãtum ad nos, ne sic fieret, prǽmonuit Saluator. *Quæ faciunt, nolite facere.* Iterum aliud est, succedere sanctis, aliud filios esse sanctorũ. *Habet ouile Domini præpositos* (ait Augustinus) *& filios & Mercenarios. Præpositi qui filij sunt, Pastores sunt: cæteri Mercenarij.* Sic distinxisse Apostolum dicit Augustinus inter filios & Mercenarios, cùm diceret, *alios ex charitate, alios ex occasione Christum prædicare.* Sunt ergo Mercenarij, non filij sanctorum, non filij Abrahę, sed serui tamen, operarij, & Mercenarij, quos summus ille *Paterfamilias conduxit in vineam.* Denique etiam filij & semen Apostolorum sunt, quo ad officium: de quo Esaias dixit. *Non recedent verba mea de ore seminis tui.* Quantum autem ad vitam & mores *ex Patre diabolo sunt* (vt Iudæis dixit Christus) *quia desideria diaboli faciebant*: quos tamen natura & dignitate filios Abrahę esse confessus est. *Scio*, inquit, *quia filij Abrahæ estis.* Sic Daniel fornicariis illis sacerdotibus propter vitæ turpitudinem, *Semen*, inquit, *Chanáan & non Iuda*; officio tamen sacerdotes & Iudices populi erant. Postremò, vt de Baptismo distinguit August. *Aliud est non habere aliquid, aliud non iure habere, vel illicitè vsurpare*: Et iterum; *Aliud est Baptismum tenere, aliud iustè & legitimè tenere (nam iustè tenet, qui iustè vtitur ad salutem suam*:) sic de potestate docendi, aut alio quouis Dei dono gratis dato distinguendum est; aliud esse ea iustè & legitimè tenere, seu possidere; hoc est, tùm ad suam, tùm ad aliorum salutem; aliud omnino tenere. Illud filiorum, & propriè dictorum, siue Christianorum, siue Pastorum est. Hoc Mercenariorum & seruorum est. Tenent tamen vtrique, siue hi potestatem, siue illi fidem: aut alia quæuis dona gratis data.

Li. 1. epist. 4. *Quæ in Cypriani verbis aduertenda.* *Lib. 4. c. 10. De Baptism. cõt. Donatist. Lib. 5. c. 10. & lib. 4. cap. 12.* *Alij patribus quo modo respondendum.* *Tract. 46. in Ioan.* *Philip. 1.* *Matt. 20.* *Cap. 59.* *Mali quoad officium sunt filij sanctorum.* *Ioan. 8.* *Cap. 13.* *Lib. 3. c. 10. & lib. 5 ca. 7. de Baptismo cont. Donat.* *Aliud tenere, aliud legitimè tenere.*

Argumenta

A

Argumenta secundi generis enumerantur, quæ contra electionem Episcoporum & Sacerdotum in Romana Ecclesia sine plebis consensu factam, proferre solent Protestantes.

CAPVT XII.

ALTERAM nunc partem aduersariæ litis, contra Episcoporum & Pastorum Authoritatem expendamus. Ea circa electionis formam, quæ in Ecclesia Romana fit, versatur. Disputat enim prolixè Musculus ex Apostolorum exemplis, ex electione D. Mathiç in Apostolatum, in medio fratrum habita, ex Diaconorũ electione per multitudinem discipulorum, non per ipsos Apostolos facta, ex χειροτονίᾳ quam eleuationem manuum totius populi interpretatur. Item ex verbis Cypriani, qui affirmat, *ex diuina authoritate descendere, vt sacerdos plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur*. Imò affirmat, *maximè ipsam plebem Potestatem habere, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi*. B Item ex Leonis Papæ verbis, qui *eum eligi in Episcopum vult, qui à clericis electus, à plebe expetitus fuerit*. Item *expectanda esse* ait *vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium*. Ex verbis quoque decretorum quorundam Rom. Pontificum, vbi eadem de totius plebis electione dicuntur. Quæ omnia Caluinus repetit, & addit prçterea ex formula electionis, quam in suo successore obseruauit Augustinus, vt videre est apud eũ. Vbi Augustino Eradium sibi futurum successorem nominante ac commendante, *acclamauit populus, & cõsensit ad hoc vocatus*. Item de Petro Athanasij successore apud Theodoretum, qui totius magistratus & populi consensu electus est. Ex his ergo omnibus Apostolorum, & veteris Ecclesiæ exemplis, concludit Caluinus, *nullam hodie, neque diuinam neque Ecclesiastico iure Canonicam electionem, in toto Papatu superesse. Nam in eligendo totũ illud ius populi sublatum, vota, assensus, subscriptiones populi, & Magistratus euanuisse, ad solos Canonicos integram potestatem translatam esse*. Hæc ille. Magdeburgenses verò illa Cypriani verba suprà citata tantopere extulerunt, *vt inter Canones Apostolorum retulerint*. Caluinus quoque sic illa vrget, vt diuersum hodie eligendi morem, *cum verbo Dei pugnare*, authore Cypriano affirmare non dubitet. Ita nunc, cum pro eis facere videntur, Patres & Canones crepant. Imò vnius Patris verba, (cuius alibi doctrinam de sanctificatione per Sacri Chrismatis vsum comparata, *blasphemiam* vocare non erubescunt) nunc quũ ipsorum causæ fauere videntur, *& Verbum Dei, & Canonem Apostolicum* esse pronunciãt. Hoc sanè scribendi & disputandi genus Rhetorum leuitati, & versipellibus hæreti- C cis, *in nequitia & astutia circumuentionem erroris operantibus*, prorsus conueniens & consentaneum est: sed à boni viri, multo magis ab Ecclesiastici tractatoris officio, longè est alienissimum.

Act. 1. Act. 6. Act. 14. Lib. 1. epist. 4. Epist. 87. Epist. 90. c. 1. Dist. 23. c. Qui episcopus: & dist. 63. c. Sacrorũ canonum. Epist. 110. Lib. 4. c. 18. Inst. li. 4. c. 4. parag. 11. & seq. Lib. 4. cap. 5. parag. 2. *Magdeburgensium insigne dolus malus.* *Centuria 1.* Li. 1. epist. 12. & in opere de card. Christi operibus, serm. de vnctione Chrismatis. Ephes. 4.

Eadem refutantur, & qualis illa popularis electio olim fuerit, ostenditur.

CAPVT XIII.

SED nunc ad hæc omnia qualicunque fraude tractata, solidè & efficaciter respondebitur; si quæ & qualis illa olim popularis fuerit electio, quam tantopere isti nouatores vel potius nugatores vrgent, bene prius intelligatur. Nihil fuit aliud populorum, ciuium, aut laici magistratus, in eligendo olim vel Episcopo, vel Sacerdote votũ, suffragium, aut electio; quàm consensus animorum, testimonium bonum, & petitionis cuiusdam forma. Dicitur Act. 6. de tota multitudine *elegerunt Stephanum*, &c. Sed qualis illa electio esset, verba præcedentia ostendunt. *Dixerunt enim duodecim multitudini. Considerate viros ex vobis boni testimonij septem, quos consti-*

Electio populorum qualis olim fuit. Act. 6.

D

tuamus super hoc opus. Hoc autem cùm fecissent, dicuntur elegisse; id est, quos bonum testimonium habere considerassent, præsentasse; & vt textus habet, *statuisse ante conspectũ Apostolorum.* Eligere ergo hoc loco nihil aliud fuit, quàm ordinandis ab Apostolis, testimonium bonum præbere. Quòd si vero tale testimonium præbere, authoritatem aliquam notat, & suffragij vim habet, vt aduersarij volũt; certè pari ratione & Ethnici eligendi, atque suffragium ferendi Potestatem habuerunt. Dicit enim Apostolus, *Oportere Episcopum bonum testimonium habere ab his qui foris sunt*; id est, ab Ethnicis. An verò quia horum testimonium desideratur, etiam & authoritas intercedere debet? Sed verba (inquies) & exempla citata præter hoc testimonium, etiam suffragium & iudicium populo tribuũt. Cyprianus *populi suffragium* vocat, & vult *publico iudicio ordinandum comprobari.* Leo etiam flagitat *honoratorum arbitrium, & vota ciuium.* Verum sanè hoc; sed hoc totum nihil aliud quàm testimonium & consensum popularem significat; quod ex causis huius popularis electionis elucescet. Nam Cyprianus ipse, quamuis in lib. 1. Epist. 4. scribat hoc *de diuina authoritate descendere, vt Sacerdos plebe præsente deligatur, imò maximè ipsam plebem potestatem habere vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi*; quæ verba multum pro aduersariis sonare videntur; tamen, ne ex sensu aduersariorum ea dixisse videretur, in eadem epistola paulo pòst, totius huius rei rationes afferens: *Coram omni*, inquit, *synagoga iubet Deus constitui sacerdotem: id est, instruit & ostendit ordinationes sacerdotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Hæc ille. Causa ergo quare populi suffragiũ, id est, consensus adhibetur, est testimonium ordinando præbendum; vt si flagitiosus sit, populo reclamante repudietur; si irrepræhensibilis, eodem acclamante ordinetur: sicuti in successore Augustini factum est. Satis enim verisimile est, quòd si alicuius criminis nomine repræhensibilis sit ordinandus, hoc in tota multitudine populari facile alicunde resciri posse. Nam & hanc ob causam conuocatam fuisse plebem idem Cyprianus eodem in loco ostendit. *Episcopus*, inquit, *deligatur plebe præsente, quæ singulorũ vitam plenissimè nouit, & vnius cuiusque actum de eius conuersatione perspexit.* Hæc ille. Sic & Concil. Carthag. Patres, vt in lib. Pontificali citatur, *non frustra*, inquiunt, *à patribus institutum est, vt de electione eorum qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur & populus: quia de vita & moribus præsentandi quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis.* Hæc ille. Eadem causa affertur à Leone in Epist. 87. à Caluino citata. Nam post verba ab ipso citata, subiungit. *Hæc in Sacerdotum solent ordinationibus custodiri, vt & Apostolicæ Authoritatis norma seruaretur, qua præcipitur, vt sacerdos Ecclesiæ præfuturus, non solùm attestatione fideliũ, sed etiam eorum qui foris sunt testimonio muniatur; neque vllius scandali relinquatur occasio.* Hæc ille. Summa ergo est populi præsentiam desiderari, vt testimonium præbeat ordinando. Testimonium autem ideo præbere, quia singulorum vitam plenissimè nouit. Alia causa fuit propter maiorem pacem & cõcordiam, iuxta illud ex Leone, vulgò ab aduersarijs iactatum, *qui præfuturus est omnibus, ab omnibus eligatur.* Causam enim ibidem adiecit. *Per pacem & quietem Sacerdotes qui præfuturi sunt, postulentur.* Et paulò ante in eadem Epist. *Propter pacem & Deo placitam concordiam, consonis omnium studijs, qui doctor pacis futurus est, ordinator.* Has ob causas electio siue consensus, & acclamatio popularis adhibita olim fuit. Quòd si verò, vel de ordinandi bona vita aliunde constare satis potest, vel absque populi votis & acclamationibus Ecclesiæ pax seruari, & ordinandi authoritas salua consistere, quis non videt popularem hunc consensum minimè necessarium esse; iuxta id quod dici solet, sublata causa tolli effectum? Quãquam sanè hic assensus, hoc testimonium publicum, non est hodie sublatum, nec vnquam in Ecclesia Catholica sublatum fuit; vt aduersarij inuidiosissimè clamitant. Nam in collationibus omnium sacrorum ordinum, petitur disertis verbis astantium testimonium; ídque eadem prorsus verborum forma, quam in Concilio Carthaginẽsi legimus, & de qua Cyprianus, ac Leo loquuti sunt. Nam in Diaconi ordinatione (vt videre est in Pontificali Romano, & omnes norunt qui his Sacris Ordinibus initiati sunt) postulante Archidiacono nomine Ecclesiæ, vt Episcopus præsentes subdiaconos, in Diaconos assumat; interrogat Episcopus. *Scis illos dignos esse?* Respondet Archidiaconus. *Quantum humana fragilitas nosse sinit, & scio & testificor.* Subiungit Episcopus. *Si quis habet aliquid cõtra illos, pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat, & dicat. Veruntamen memor sit conditionis humanæ.* Idem quoque, sed verbis paulo pluribus, in Præsbyteri ordinatione repetitur. Iubentur

E

F

1 ad Tim. 3.

Lib. 1. epist. 3. & 4.

Epist. 87.

Suffragium & iudicium populi quale erat.

Prima causa popularis testimonij.

Li. 1. epist. 4.

Epist. 110.

Concil. Carthag.

Secunda causa testimonij popularis.

Non est hodie sublatus assensus publicus.

A bentur ergo hic aſtantes apertè dicere, ſi quid habeant contra ordinandum; idque in publica Eccleſia certis & ſtatis ordinationum temporib⁹: vt nemini ignorare liceat, vel locum, vel tempus ordinandi. Si nemo contradicat, habetur meritò pro conſenſu & teſtimonio.

Sed grauis ille Proteſtantum hodie error, aut potius fraus eſt, exiſtimantium, aut certè imperitis perſuadere volentium, in contemptũ totius ſucceſſionis ſacerdotalis; in Eccleſia Romana hunc populi conſenſum & teſtimonium, habuiſſe olim ſuffragij vim, eligendi ius, & ex ſua authoritate nominãdi poteſtatem: vt propterea ſacros ordines ſine populi ſuffragiis propriis collatos, irritos eſſe exiſtiment: qui error anathemate percutitur in Concil. Trident. idque optima ratione. Non enim (vt cauillatur Chemnitius) antiquam illam & Apoſtolicam formã, vbi popularis electio ſenſu quo dictum eſt interceſſit, damnat Concilium, nec eos anathemati ſubiicit, qui populi conſenſum nunc expeterent, ſed qui hoc tanquam creationi Epiſcopali aut Sacerdotali prorſus neceſſarium expeterent, quaſi ſine tali conſenſu prorſus irrita eſſet Ordinatio, vt etiam clarè verba Canonis loquuntur. Nam electionem per ſuffragia, quæ vim haberent & ius nominandi, penes ſolos clericos fuiſſe, antiquiſſimi canones teſtantur, & perpetua praxis oſtendit. Nam apertè in Concilio Laodicenſi, tempore D. Hieronymi ſtatutum erat; *Non eſſe populis concedendum, electionem facere eorum qui ad ſacerdotium eſſent prouehendi.* Quod non ideo vetitum eſt, quia tumultuoſè facere hoc po-

B pulus ſolebat, ſicuti Caluinus rem exponit; ſed reuera quia non potuit populus id facere, nec ad illos hoc pertinebat. Quem eius Concilii ſenſum eſſe, Martinus Braccharenſis Epiſcopus in capitulis Græcarum Synodorum ab ipſo collectis, apertè oſtendit. Hunc enim Concilij Laodicenſis Canonem repetit his verbis. *Non licet populo facere electionem eorum qui ad ſacerdotium promouentur; ſed in iudicio Epiſcoporum eſt, vt eum qui ordinandus eſt probent, ſi in ſermone, & fide, & vita ſpirituali edoctus ſit.* Epiſcopalis probationis & examinis formam & exemplum habes in Concil. Cartag. 4. Idem etiam adhuc magis clarè docet Canon Apoſtolorum, quo cauetur, vt *ſi quis Epiſcopus delectus, aut presbyter, aut Diaconus, non fuerit à populo illius loci admiſſus; idque non ſua culpa ſed populi vitio, ipſe quidem maneat Epiſcopus,* &c. *Clerici verò illius ciuitatis excommunicentur, qui non fuerunt correctores populi inobedientis.* Idem repetitur in Concil. Antiocheno 2. vbi etiam reluctante plebe ordinatus Epiſcopus, honorem epiſcopalem retinere iubetur. Propterea hac de cauſa Leo Epiſtola iam citata ſatis clarè rem diſtinguit. Nam populo, ciuibus, & honoratis; *vota, teſtimonium, arbitrium,* tribuit; ſed clericis *electionem & ſubſcriptionem.* Et Epiſt. 90. Epiſcopos dicit, *à clericis eligendos, à plebe expetendos.* Et apertius Stephanus Papa in Epiſt. decretali ad Rauennatum Epiſcopum. *Sacerdotum,* inquit, *eſt electio, & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt; quia docendus eſt populus, non ſequendus.* Quod accuratè & multis verbis in Synodo generali octaua definitur: videlicet, *in electione, & ordinatione miniſtro-*

C *rum Eccleſiæ, nullam poteſtatem quenquam principum aut Laicorum cæterorum habere, ſed anathema eſſe, quiſquis aduerſus canonicam electionem Eccleſiaſtici ordinis, aliquid agere tentauerit.* Vbi obſerua canonicam vocari electionem, id eſt, iuxta canones factam, quæ ab Ordine Eccleſiaſtico, id eſt, à clericis fit. Talem quoque electionem Athanaſius legitimam & canonicam agnoſcit. *Oportuit,* inquit, *ſecundum Eccleſiaſticos canones, prout Apoſtolus præcepit, congregatis populis vnà cum Spiritu ſancto, qui Epiſcopum conſtituant publicæ & in præſentia clericorum Epiſcopum poſtulantium inquiſitionem fieri, atque ita omnia canonicè peragi.* Hæc ille. Mòxque clericorum conſenſum qui Epiſcopum poſtulare debebant, neceſſariũ fuiſſe oſtendit: populi verò voluntatẽ & conſcientiam adhiberi ſolitam. Hæc canonica electio patet ex canone Apoſtolorum primo, & rurſum canone 30. Vbi *deponitur Epiſcopus, qui principum & ſecularium poteſtatum fauore, epiſcopatum eſt conſequutus.* Eſt quoque vetuſtiſſimus Nicenæ primæ Synodi Canon, *oportere ab Epiſcopis eiuſdem prouinciæ Epiſcopum ordinari; aut ſi neceſſitas vrgeat à proximæ prouinciæ Epiſcopis.* Qui Canon in Epiſtola Synodica Concilij Conſtantinop. 1. repetitur, vt videre eſt apud Theodoretum. Iuxta quem canonem in illo ipſo Concilio Nectarius Conſtantinopolitanus, Flauianus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, multique alij illuſtrium Eccleſiarũ Epiſcopi ordinati fuerunt, aſſentiente quidem Imperatore & tota illa ciuitate (nam aliarum ciuitatum plebes non aderant) ſed authoritate & Poteſtate comprouincialium Epiſcoporum. Quem etiam morem fuiſſe vniuerſæ Eccleſiæ, etiam ante Concilium

Proteſtãtium error circa popularem electionẽ.

Seſſ. 23. can. 7

Defenditur Conc. Trident. contra Chemnitij calumniam.

Can. 13.

Inſt. li. 4. c. 4. parag 12.

Caluini euaſio occluditur.

Cap. 1.

Cap. 1.

Can. 36.

Inobedientia populi negligẽtiæ clericorum imputanda.

Can 18.

Epiſt. 87.

Stephanus Papa.

Gener Synodus 8.

Athanaſius, in epiſt. ad vbiquè orthodoxos.

Nicæna Synodus 1.

Hiſtor. Eccl. lib. 5. cap. 9.

Nicenum expreſſè docet Cyprianus. Hinc etiam in Concil. Carthag. 2. contra illos Epiſcopos Canon ſcribitur, qui contempto Primatu prouinciæ ſuæ, ad deſideriũ populi, Epiſcopum ordinare vſurparunt. Sic in electione Mediolanenſis Epiſcopi, Valentinianus Imperator etiam rogatus ab Epiſcopis ſuum ſuffragium interponere, recuſat. *Maior*, inquit, *res eſt quàm quæ à me præſtari queat.* Cætera vide apud Theodoretum. Oſtendunt hæc omnia proprij generis electionem, id eſt, eam quæ cum poteſtate cõiuncta eſt, & ius habet; non in plebe fideli, ſed in clericis, maximè verò in Epiſcopis & Primatibus prouinciarum conſtitutam fuiſſe. Et propterea ſublata tandem fuit illa popularis electio, ſiue acclamatio, non quia populus ius ſuum clericis cedebat, (vt fingit Caluinus) ſed quia nullum reuera ius populus habebat diuinitus ſibi datũ, verũ ex humana quadam politia ab ipſa Eccleſia illi conceſſum. Quòd enim multitudo fidelium Act. 6. elegit Diaconos 7. (quæ prima fuit popularis electio) Apoſtolica Authoritate factum eſt, ipſis Apoſtolis eos conuocantibus & eligendi poteſtatem illis dantibus. Quamobrem, ſicuti quod à Deo inſtitutum eſt, tolli & mutari non poteſt; ita quod propter rationem humanæ politiæ, ab Eccleſiæ magiſtris iure poſitiuo introductum eſt, nempe pacis & concordiæ, item boni teſtimonij cauſa, (vt iá oſtenſum eſt) illud mutari poſſe & interdum debere, præclarè docet Aug. *Sicut enim*, inquit, *modeſtum & grauem populum poteſtatem habere creandi ſibi magiſtratus, eſt iuſtiſſimum; at verò ſi mutentur mores, & indiſciplinatus populus fiat, iuſtiſſimè hæc illi aufertur poteſtas*: ſic omnino in Eccleſia factum eſſe conſtat: ſcilicet ſublatam eſſe tandem popularem electionẽ, propter tumultus populares euitandos, maximè creſcente tandem in immenſum credentium populorum multitudine. Nam & ex ſimili occaſione quum ad Epiſcopatũ non niſi Præsbyteri olim aſſumerentur, propter ipſorum Præsbyterorũ vel vitam, & mores, vel rerum ſacrarum cognitionem, à prima grauitate & perfectione plurimùm degenerantem, ab illo priuilegio cito ciciderunt. Sic enim ſcribit Ambroſius. *Quia cœperunt ſequentes præsbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio, proſpiciente Cõcilio, vt non ordo*, Præsbyteralis, *ſed meritum crearet Epiſcoporum, multorum ſacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temere vſurparet, & eſſet multis ſcandalum.* Hæc ille.

Li. 1. epiſt. 4. Con. Carth. 2. cap. 12.

Lib. 4. cap. 6. hiſt. Eccl.

Quare popularis electio eſt tandem ſublata.

Lib. 1. cap 6. de libero arbitrio.

In commẽt. ad cap 4 ad Epheſ.

Totius autem huius rei præclarum & luculentum documentum eſt, Iudicium Nicenæ Synodi 1. contra Meletium Alexandrinum Patriarcham ſchiſmaticum, & contra Præsbyteros ab ipſo ordinatos latum. Nam vt refert Socrates in hiſtor. Eccleſ. in Epiſtola ab ipſa Synodo ad Alexandrinam Eccleſiam ſcripta, *Meletius ipſe ab omni poteſtate imponendi manus & ordinandi ſuſpenditur, nomine tantum & titulo Epiſcopali honoris cauſa ei relicto. Præsbyteri ab ipſo ordinati, ſic ad communionem recipiũtur, vt teneant quidem gradum, & locum præsbyterorum, auferatur tamen illis poteſtas miniſtrorum Eccleſiæ deſignandi, & nominandi*, τοῦ προχειρίζεσθαι ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα quod eſt *per ſuffragia & voces eligere*; cæteris autem Præsbyteris à ſchiſmate immunibus, relinquitur poteſtas illa vtraque; *& deſignandi, & ſuffragia ferendi.* Denique populo conceditur αἱρεῖν *eligere, ſi tamen*, ait Synodus, *Epiſcopus Alexandriæ ei ſuffragetur, atque adeo populi electionem confirmet.* Ex qua tota antiquiſſimæ Synodi ſententiâ videmus, Epiſcoporum fuiſſe ordinare, & electionem factam confirmare; Presbyterorum fuiſſe deſignare & ſuffragia ferre, populi fuiſſe eligere, hoc eſt, expetere & conſentire Præsbyterorum ſeu clericorum iudicio. Hoc totum eſt quod populus olim fecit; cùm quidem faceret, quicquid ei vnquam facere conceſſum fuit.

Lib. 1. cap. 6.

Qualis fuerit olim χειροτονία *in ordinatione Sacerdotum & Epiſcoporum.*

CAPVT XIIII.

IAM verò poſtremò loco, quia in verbo χειροτονίας, magnos verborum fumos excitant, & ſimplicioribus imponunt Proteſtantes, de ea re breuiter aliquid monebimus. Aiunt χειροτονίας, illam de qua act. 14. legimus Paulum & Barnabam *conſtituiſſe per ſingulas Eccleſias Præsbyteros*, fuiſſe eleuationem manuum ipſius populi, quum ſuffragia darẽt. Sed fœdus & grauis hic error eſt. Nam ſi Act. 14. illa vox χειροτονήσαντες popularem manuum eleuationẽ ſignificat, certè Paulus & Barnabas de populo erant:

Nam

A Nam de illis solis dicitur illud χειροτονήσαντες, hoc est, quòd constituerint præsbyteros. Eodem verbo vtitur Paulus, loquẽs de Barnaba quòd *ordinatus est ab ecclesiis*, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, *comes peregrinationis suæ*. Hoc enim factum est Act. 13. quũ *imponerẽt ei manus, & ad opus Domini segregarentur*. Ab eo enim tempore, per multas terras & ciuitates pariter eos prædicasse euangelium, Acta Apostolica demonstrant. cap. 13. 14. & 15. Sic Chrysostomus, sic Theodoretus, aliiq; Græci interpretes, húc locum de Barnaba Act. 13. ordinato intelligũt. Cæterum quicquid illa vox apud prophanos scriptores significauerit, omnino in vsu ecclesiastico vox illa propriè significat manuũ impositioné, nó eleuationem; & χειροτονεῖν constituere, ordinare, consecrare, non eligere aut nominare. Notauit enim eruditè Zonaras interpres Canonũ Apostolicorũ, olim quidẽ vocẽ χειροτονεῖν hanc significationẽ habuisse, *nunc autem* (inquit) χειροθεσία *vocatur, dum quis sacerdotio initiatur, absolutio precũ sanctíque spiritus inuocatio*. Hæc ille, in scholijs super canonem primum Apostolorum. Qui etiam canon hoc in sensu hoc verbo vtitur: Ἐπίσκοπος χειροτονείσθω, *manus imponantur episcopo per duos aut tres Episcopos*, hoc est, ordinetur siue con stituatur episcopus per duos aut tres: quod Paulum & Barnabã fecisse locus ille Act. 14. refert. Sic apud Socratem legimus, post mortem Alexandri Constantinopolitani episcopi maximam contentionem fuisse περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου, de ordinando episcopo. Et paulo post, χειροτονεῖται παῦλος. Ordinatur Paulus, quem vocat τὸν ὑπ' Ἀλεξάνδρου χειροτονηθέντα πρεσβύτερον. Presbyterũ ab ipso Alexandro ordinatũ. Hinc etiam

B D. Hieronymus: χειροτονία (inquit) id est, *ordinatio clericorum, non solum ad imprecationẽ vocis, sed etiam ad impositionem manus impletur*. Hæc ille. Sic & Theodoretus *a pontificibus ordinari*, χειροτονίας δέχεσθαι nuncupat. Sic apud Socratem, ordinati à Meletio schismatico, præsbyterorũ honore carere iubentur, donec μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθῶσι, *sanctiore ordinatione confirmentur*. Sic in concilio Laodiceno canon 5. prohibetur χειροτονίας, id est, *ordinationes in præsentia audientium fieri*: nempe catechumenorũ. Passim denique apud Græcos theologos in hoc sensu vox illa vsurpatur. Apud Basiliũ in moralibus, docens eum qui Ecclesiæ præest, ὡς οὐ δεῖ περὶ τὰς χειροτονίας εὐχερῆ εἶναι: *facilẽ esse non debere ad ordinandum*. Itẽ apud Chrysostomũ. οὐ γὰρ δὴ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν. *Non enim præsbyteri episcopũ ordinabãt*. Et iterum alibi. τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς χειροτονεῖσθαι ἐλθόντος χρόνου. *Quum tempus iam aduenisset quo debebamus Ordinari*; &c. Causam verò quare χειροτονία apud ecclesiasticos scriptores, nõ pro eleuatione, sed pro impositione manuũ vsurpatũ fuit, primũ ab Apostolis, deinde ab aliis Theologis, cõiicere licet; quia vox illa ad χειροθεσίαν quã proximè accedit, quę sacrũ illũ ritũ impositionis manuũ significat, tũ in veteri testamento, tũ in nouo. Quanquã tamẽ etiã apud prophanos scriptores, ipsũ χειροτονεῖν nõ solũ man⁹ eleuare, quod populi erat; sed etiã probare, cõstituere, iubere, quod ad principẽ pertinebat, interdũ significat. Vt est apud Demosthenem, illã legẽ promulgari siue pręualere quã χειροτονήσουσιν οἱ νομοθέται, id est Legislatores iubebũt aut cõfirmabũt: Atq; hæc de vo-

C ce χειροτονίας propter varias hæreticorum hodie hac in re fraudes & iactantiã, & si pauciora, quæ tamen sufficere posse videntur. Plura suggerent alii, qui de huius vocis vsu plura apud veteres Ecclesiasticos scriptores animaduertere potuerunt.

1. Cor. 8. — *Zonaras.* — *Lib. 1. cap 4* — *Hieronym⁹ in comment. in cap. 58. Esaię.* — *Quest. 48. in numeros.* — *Lib. 1. cap. 6.* — *Regula 70. cap. 2.* — *Hom. 13. in 1. ad Timot.* — *Causa quare χειροτονία pro impositione manuum accipiatur.* — *Lib. 1. de Sacerdotio. c. 3.* — *Nu. 27. act. 6. & 7. 1. Tim. 4. & 5. & 2. ad Timot. 1.* — *In orat. coot. Timocraté.*

Cauillatio seu exceptio tertij generis lõgè teterrima, qua nostra ætatis Apostolos se esse vel Euangelistas extra ordinẽ missos Protestãtes prædicant, ideóque Episcoporũ & pastorũ successionẽ atque authoritatẽ minimè esse amplius necessariã vẽditant, declaratur.

CAPVT XV.

TERTIVM & Postremũ cauillationis genus, quo cõtra hanc Successionẽ sacerdotalẽ horũ temporũ hæretici vtuntur, in eo versari diximus, quòd statũ quæstionis mutant & principiũ petunt. Id quale sit, nunc ostendemus. Vrgent Catholici legitimã potestatẽ docẽdi, non nisi penes eos esse, qui ad hoc munus vocati, missi, & ordinati sunt ab Episcopis, per manuũ impositionẽ seu sacri ordinis collationẽ: cęteros enim omnes *latrones esse & aliunde ascẽdere, nõ intrare per ostiũ*, vt iã antea copiosè ostẽsum est. Huic demõstrationi vt occurrãt & satisfaciãt, multa tentarunt hodie Protestantes. Ac primũ quidem vocationẽ seu missionẽ agnouerunt quidẽ, ita tamen vt pauci adhuc quum essent, ordinariã negligerẽt, satisq; esse

Protestantiũ conatus contra legitima Successionis argumentum.

dicerent extraordinariá, quæ à ſolo Deo fit, qualis olim Eliæ, Elizæi, aliorúmq; prophetarũ vocatio fuit. Nam ſic ad miniſteriũ verbi vocatũ ſe fuiſſe Theodorus Beza reſpondit in Cõuentu Poyſſiaco in Gallia an. 1562. Atque ad eius exemplũ poſtmodũ Galliç miniſtri. Poſtea verò quum iam in multitudiné aliquá creuiſſent, ciuitatéſque & gentes occupaſſent, placuit illis vocatio ordinaria, & quæ per homines in Eccleſia fit. At verò ne ad ſacerdotalé ſucceſſioné & ordinationé quę in ſola Catholica fit, hac ratione aſtringerentur, multa iterũ & varia tentarunt. Primũ ergo Sacramentũ Ordinis hac de cauſa abolere placuit: ſolo Meláchthone cum paucis ſuis ſectatoribus ad ornandá Miniſterij dignitaté, etiam Sacramenti titulũ & vim Ordini tribuente, vt in locis cõmunibus an. 37. & 50. cõſtanter docuit. Illo enim ſublato, vim illá totam Ordinationis ſeu Conſecrationis, aut penitus euaneſcere oportere, aut minus viriũ habiturá eſſe ſperabát. Cęterũ ſiue Ordinatio illa miniſtrorũ in Eccleſia fieri ſolita, ſacramentũ ſit (quod molliores Lutherani non abnuũt, vt iam in Meláchthone diximus) ſiue non, tamé (quod ad rem pręſenté ſatis eſt) Ordiné ipſum Eccleſiæ huiuſmodi eſſe, vt non niſi ab hominibus deſignati & cõſtituti docendi munus exercere poſſent, ipſi aduerſarij nobiſcum agnoſcunt. *Ne homines inquieti ac turbulenti* (ait Caluinus) *temere ſe ad docendũ vel regendũ ingererent, (quod aliàs futurũ erat) nominatim cautũ eſt, ne quis ſine vocatione publica, in Eccleſia munus ſibi ſumat.* Hęc ille. Et paulò pòſt, poſtquá de Apoſtolorũ extraordinaria vocatione diſſeruiſſet, quæ fuit (ait) *à cõmuni reliquorũ vocatione diſsimilis*, de ordinaria vocatione ſubiungit. *Vt ab hominibus deſignentur epiſcopi, omnino ex ordine legitimæ vocationis eſſe, nemo ſobrius inficiabitur; quando in hanc rem extant tot Scripturæ teſtimonia.* Hæc ille. Sed & ritũ Apoſtolicũ eſſe, vt non ſine impoſitione manuũ crearentur, plærique omnes fatentur. Imo morem illum ordinandi, præcepti vim obtinere agnoſcit Caluinus, his verbis. *Licet nullũ exeet præceptũ de manuum impoſitione, quia tamen fuiſſe in perpetuo vſu Apoſtolis videmus, illa tam accurata eorum obſeruatio, præcepti vice nobis eſſe debet.* Hæc ille. Rurſum hanc Impoſitioné manuũ non à quibuſuis factá, ſed à ſolis epiſcopis agnoſcit & fatetur ibidé Caluinus, *Hoc*, inquit, *poſtremò habendũ eſt, non vniuerſam multitudiné manus impoſuiſſe ſuis miniſtris, ſed ſolos paſtores.* Nam & illud Apoſtolorũ exempla vbiq; loquuntur. Et ſane iuxta hanc Caluini doctriná, in Conuéticulo quodá Caluiniſtarũ in ſuburbiis Lutetię habito an. 1559. decretũ eſt inter articulos 42. ibidé conſcriptos, vt non ſine impoſitione manuũ aliorũ Miniſtrorũ noui miniſtri ordinarétur. Ideóque Caluinus ipſe reſpondens Cantori Lugdunenſi an. 1561. paulo ante morté fatetur ſe merè laicũ fuiſſe. Cõſtat etiá in Comitiis Imperialibus ſeriò actũ fuiſſe per principes Proteſtantes, vt ipſorũ Miniſtris manus imponerétur ab Epiſcopis Miſnenſi & Numburgenſi: Sed propter doctrinę & religionis diuerſitaté concedi hoc nunquá potuiſſe. Ergo quum fateantur nobiſcum aduerſarij, ſalté Caluiniſtæ & Lutherani molliores, paſtorũ & doctorũ in Eccleſia ordinariá eſſe debere vocationé, & eam quæ ab hominibus fit inſtitutioné; ídque ritu illo ſoléni Impoſitionis manuũ; quæ etiam non à quibuſuis, ſed ab ipſis paſtoribus & epiſcopis fieri, ídq; ex præcepto, debeat; iam quæritur, quare Epiſcoporũ & ſacerdotũ in Romana Eccleſia ſic Ordinatorum voces non audiunt; aut quomodo Lutherus, Zuinglius, Caluinus & alii, ſuum in Eccleſia Dei miniſteriũ & docendi Poteſtaté quam ſibi vſurparunt, probent; quũ non fuerint ab aliquo Epiſcopo ad hoc munus per Impoſitioné manuũ ordinati; ideóque non legitimè vocati aut miſſi, ſed plane quemadmodũ ſchiſmaticos verè definit Cyprianus, *ſine diuina diſpoſitione ſeſe vltrò apud temerarios conuenas ſeu ſodales præfecerunt; ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituerunt; & nemine epiſcopatum dante, epiſcopi ſibi nomen aſſumpſerunt.* Huic quæſtioni vt reſpondeát, ſtatũ quæſtionis mutát, & principiũ petũt. Aiunt enim nõ ſupereſſe aliquá Eccleſiam, vnde ordinationem petát; ideóque relicta ordinariæ Succeſſionis cauſa, de Eccleſia iterũ controuertũt. Sic Brentius in Prolegomenis cõtra Pe trũ à Soto. *In hac*, inquit, *ſucceſſionis Cõtrouerſia nõ id tã quæritur, nũ ſine legitima & ordinaria vocatione liceat alicui inuadere in miniſteria Eccleſiæ; ſed hoc quæritur, nũ Rom. Eccleſiæ epiſcopi quũ ſint hoſtes doctrinæ Apoſtolicæ, ſint illa vera Eccleſia, à qua miniſtri ordinationẽ petere debeãt.* Hæc ille. Hîc ergo mutatur quæſtionis ſtatus à ſucceſſione ad Eccleſiá, & petitur quoque principiũ. Nam ſupponit Romaná Eccleſiam eſſe hoſtes veræ doctrinæ, quod totũ in Controuerſia hodie eſt. Sed bene habet, quòd iam copioſè oſtenſum eſt, Romanam Eccleſiam cum cæteris ei adiunctis, eſſe ſolam & veram Dei Catholicam Eccleſiam; ideóq; hoſtes veræ doctrinæ eam eſſe nõ poſſe. Hoc ergo iam oſtenſo, quo modo illi ſe pro

Marginalia:

Inſtit. lib. 4. ca. 3. para. 10.

Ibidé par. 14.

Caluinus impoſitioné manuũ Epiſcopalé ponit in præcepto.

Ibidé par. 16.

Act. 6. & 14.
1. Timoth. 4.
2. Tim. 1.

Decretũ Caluiniſtarũ de eadé.

Proteſtátes Alemannici eandem deſiderant.

In li. de vnit. Eccle. ſiue de Simplicitate Prælatorum.

Proteſtantũ vocatio à Cypriano deſcripta.

D

E

F

A se pro ministris & magistris gerunt? Certè in hoc vnico fortissimè persistunt, Ecclesiam iam in toto orbe defecisse; Episcopos & pastores à quibus ordinarentur, nullos amplius extitisse; ideóq; fas illis fuisse, non expectata hac Ordinatione, quę per impositionem manuum præsbyterij fit, tanquam a Deo extra ordinem vocatos, officio ac potestate docendi fungi. Sed hoc factum tam audax, tam temerarium, tam insolens, tam periculosum, quo tandem putamus exemplo, aut quibus argumentis defendunt? Primùm quidem declinant sępe omnem responsionem, quum ad punctum successionis venitur. Exempla hic aliquot subiiciā. Caluinus de hac successione ordinaria sibimet obiicit his verbis: *Præsbyteros creandi ius sibi solis competere dicunt*, moxq; respondet: *Sed in hoc pessimè corrumpunt vetus institutum, quod non præsbyteros sua ordinatione creant, qui populum pascant, sed sacerdotes qui sacrificent.* Quo dicto prolixè digreditur, & contra sacrificium, contra titulos beneficiorum, contra negligētiam ordinatorum in examine ordinandorum inuehitur. Sed ad punctum de iure creandi & ordinandi solis episcopis proprio, ne verbum quidem. Sic Melancthon. *Scio, inquit, atrociter declamare pontificios, nō fieri consecrationem ab ijs qui sunt ordinati ab episcopis.* Ad hoc nihil aliud respondet, nisi *esse episcopos hostes veræ doctrinæ.* Moxq; *, vt minus* (inquit) *angamur, quum obijciūtur nobis scandala dissidiorum & schismatum, in conspectu habeamus aliquot insignes errores aduersariorū.* Hæc ille. Fugit ergo omnem responsionē ad hanc de successione quæstionē, & ad cōscientiæ suæ carnificinā (qua se angi dissimulare non potuit) placandam, ad Dogmatum

B controuersias se conuertit: ponens tanquā certū & indubitatum quod maximè controuertitur, & ordinem præterea disciplinę inuertens. Nam quos ille insignes errores vocat, sunt dogmata Controuersa: & præterea ex doctrina vult homo priuatus Episcopum cognoscere, quum contrà ab ipsis Episcopis omnem veram doctrinam accipere tales debeant, non de Episcopi doctrina iudicare: De qua re & suprà aliquid diximus, & aliàs dicemus plura. Præterea ad punctum ordinationis non respondet, sed aliunde querelā & litem instituit. Docuit autē Philosophus, & docet ratio, *contrà opponere, non esse respondere.* Sic & Brētius tergiuersatur. De successione enim ordinaria, & ordinatione legitima interrogatus, aliò rem vertit & ait. *Quid si Romanus Pontifex fiat Caiphas? An non sine eius Authoritate licebit officium pastoris facere?* Vides his exemplis quemadmodū quum ad punctum successionis venit, declinant responsionē & aliò se conuertunt isti Archiprotestantes ipsi.

Quid ergo? Nunquam huic puncto respondent? Respondent quidem tandem aliquando: sed ita, vt incredibili audacia Christi & Apostolorum priuilegium, & prærogatiuam singularem sibi venditent. Nam Brentius huic quęstioni de successione & ordinatione legitima (qua illi euidenter carent) tandē responsurus; *Hoc*, inquit, *à nobis quæritur, vtrum Apostoli non prius debuerint Hierosolymis prædicare Euangelium, quàm ordinarētur ab Anna & Caipha, qui erat ordinarius successor Aaronis. Quid ergo si Rom. pont. fiat Caiphas? An*

C *non sine Authoritate & vnctione eius, licebit pio ac docto viro, in Ecclesia ad quam consensu magistratus & populi vocatus est, Euangelium annunciare & sacramenta administrare?* Hæc ille. Vult ergo hoc sibi licere, quod olim Apostolis licuit. Sed apertiùs adhuc alij hac de re scripserunt. Sic enim ait Musculus. *Propter temporum circunstantias, vt non potest in omnibus statim Apostolica electionis & ordinationis forma restitui, ita non est cur Minister Christi à pio magistratu vel principe vocatus, de vocatione sua hæsitet & fluctuet. Sed cogitandum est, vbi corruptus est Ecclesiæ ac religionis status, alium quærendum esse modū rebus consulendi, quàm is qui vsitatus fuit in Ecclesiis, quum omnia essent salua & integra.* Hæc ille. Et iterum apertiùs, voces Catholicorum successionem hanc ordinariam vrgentiū, voces esse vult Pharisæorum contrà Christum, quibus eum in templo docentem interrogabant; *Qua Potestate hæc facis, aut quis tibi hāc Potestatē dedit.? Quasi dicerent* (ait Musculus) *templi huius potestas, ac ius docendi penes nos est. Quæ facis, nō facis potestate legitima. Nō de ipso facto Christi quæstionē monebāt, quod culpare non poterant, sed de potestate calumniā struebant; dicentes, in qua potestate hæc facis? Cōsimili modo & isti quoniā nec manifestos errores & abusus authoritate verbi Dei tueri, nec doctrinā veritatis de mēdacio redarguere possunt, confugiunt ad Potestatē & Authoritatē Episcopalē, perinde ac si hanc inculpatā ac legitimā possideāt.* Hæc Musculus; existimans nō magis nobis licere, episcopalis successionis & potestatis præscriptionē cōtra ipsos proferre, quàm Pharisæis contra Christū eā proferre licuit. Eisdē vestigiis insistit Caluinus, & quidē impudētiùs multò. *Quòd nos*, inquit, *diris & anathematibus expulerūt, hoc vnū satis superq; nos absoluit. Nisi fortè*

Declināt protestantes resp. onsionē ad punctū Successionis.

Inst. lib. 4. c. 5 par. 4.

In respōs. ad art. 18. Inquisit. Bauaricæ.

Ad art. 19.

Vide supra c. 4. & infra li. 10. cap. 6.

In Prolegomenis.

Responsio Protestantiū ad punctum Successionis.

In Prolegomenis.

Protestantes Apostolis se pares constituunt.

In locis cōmunibus ca. de Ministris Ecclesiæ.

Musculus se Christi loco constituit.

Instit. lib. 4. cap 2. par. 6.

vocem in ſuis Præpoſitis audire nolenti,& propterea ſe pro latrone ingerenti, vel lupum agenti,quàm dicere ſe ideo à nullo Epiſcopo ad docendi munus ordinari, quia nullus amplius Epiſcopus ſupereſt qui eum ordinare queat, omnibus videlicet orbis Chriſtiani Epiſcopis,veritati quam ipſe docet,hoſtiliter aduerſantibus; ideóque licere illi ſicut olim Apoſtolis,abſque veteris Sacerdotij Ordinatione docendi miniſterio fũgi. Sic Manichæus,ſic Marciõ,ſic Arrius,ſic omnes damnatiſſimi hæretici de ſua vocatione reſpondere,nec minori probabilitate quàm hodie noſtri potuerũt. Imò ſanè multo probabilius illi hoc facere potuiſſent,qui Apoſtolorũ tẽporib' multò viciniores,Eccleſiæ defectionem multò breuiorẽ,ideóq; magis veriſimilẽ aſſeruiſſent.

Quartò. Quartò, adeò hoc verum eſt,adeò hæc temporanea reſponſio eſt,& euaſio tantùm, vt ipſimet Proteſtãtes in Anabaptiſtis,Svvenkfeldianis, aliíſque ſchiſmaticis à ſe deficientibus,nullo modo eandem ferant. Cuius rei exemplum vnum aut alterum ſubiiciam. Muncerus magnus ille Anabaptiſta,quum è Saxonia eiectus Mulhuſium pergeret,ſua ibi dogmata ſparſurus *ſcripſit Lutherus ad Senatum Mulhuſij;rectè facturum Senatum, ſi roget ex illo quis docendi munus ipſi commiſerit: & ſi Deum nominet authorem, tùm iubeant hanc ſuam vocationem aliquo euidenti ſigno comprobare. Quòd ſi repræſentare non poſſit, vt repudietur. Hoc enim eſſe Deo proprium & familiare,vt quoties formulam conſuetam & rationem ordinariam velit immutari,vt tùm voluntatem ſuam aliquo ſigno declaret.* Hæc de Luthero, ad verbum Sleidanus. Sic & Caluinus. *Etſi*, inquit, *externis medijs alligata non eſt Dei virtus,non tamen ordinario docendi modo alligauit;quem dum recuſant tenere Phanatici homines*, Anabaptiſtas dicit,*multis ſe exitialibus laqueis inuoluunt.* Hæc ille. Sic Melanchthon. *Audiendus eſt Deus*, inquit,*in miniſterio Eccleſiæ ordinario,ne laxetur frenum audacibus ingenijs;quæ ſi non audiant Eccleſiam,fingunt opiniones abſque vllo teſtimonio Eccleſiæ;vt fecerũt noſtro tẽpore Seruetus,Cãpanus, Anabaptiſtæ.* Hæc ille. Deinde hac de cauſa,alij Ordinis Sacramẽtũ probarũt, alij impoſitionẽ manuũ retineri voluerunt,vt ſuprà eſt oſtenſum. Eſt ergo hęc eorum euaſio non ſolida & ſtabilis,ſed temporanea & ad hominẽ tantũ; cuiuſq; contrarium dicere & docere coguntur,quum cõtra alios hæreticos & ſchiſmaticos à ſe diuiſos agunt.

Lutherus contra ſeipſum. Hiſt. ſuæ li. 5. *Caluinus & Melanchthon Succeſſione Ordinariã vrgent, quando ipſis eſt commodum.* Iuſt lib. 4. cap. 3. par. 5. In loc com. cap. de Eccl.

Quinta. Imò (quod notandum valde eſt,) nunquam hæc reſponſio locum habet,niſi contra veram Eccleſiam,in qua ſola eſt ſemper ordinaria vocatio,& ſucceſſio doctrinę. Huius rei exemplum habes in Arriano illo,ſiue authore ſiue corruptore operis imperfecti in Matthæum ſub nomine Chryſoſtomi. At verò contra hæreticos & ſchiſmaticos omnes contraria vox vſurpanda eſt;ſiue contra hæreticos Catholici agunt, ſiue inuicem hæretici concertant;cuius rei præclarum exemplum eſt inter Caluinum & Vveſtphalum Lutheranum. Sic enim ſcribit Caluinus in defenſione ſecunda Gallicè ſcripta contra Vveſtphalum,cuius hîc verba Latinè reddidimus,quia latinum codicem videre non potuimus. *Satis*, inquit, *arroganter & ſuperbè nouitatis nos accuſat Vveſtphalus, & abſurdum eſſe clamitat doctrinæ tanto conſenſu traditæ aduerſari: quaſi verò in hac noſtra doctrina hoc magis abſurdum ſit,quàm in repudianda illa tranſſubſtantiatione, in abolenda miſſa, in poſtulatione calicis. Quòd ſi Vveſtphali cenſura hic locum habet, damnetur ergo Lutherus vt impoſtor nefarius,temerarius,& audax,qui illa omnia perturbare & euertere non eſt veritus,pleniſſimo tamen totius orbis conſenſu recepta & approbata.* Hæc Caluinus contra Vveſtphalum. Vides vt inuicem rixantur de inuecta nouitate;cogũtúrque vtrique,alter alterum diſceſſionis accuſare à recepta doctrina,& ab hac ordinaria Eccleſiæ voce.

Hom. 1. & 48. Caluinus defenſ. 2. cont. Vveſtphalũ. *Vide hæreticus hæreticorum accuſat.*

Sexta. Prætereà viſa ſemper eſt ſanctis patribus huius generis reſponſio abſurdiſſima, & longè indigniſſima;imò talis,vt illa poſita nulla vnquam amplius eſſe poſſet in terris Eccleſia. Sæpe hoc oſtendit Auguſtinus. Donatiſtæ cùm dicerent *communione malorũ contaminari Eccleſiam*,rogat Auguſtinus,an Cypriani tempore ita factum ſit. *Si contaminabatur*, inquit, *iam tunc perijt Eccleſia,non erat ergo vnde propagaremini.* Et iterũ. *Non poſſunt*, inquit, *dicere Cypriani tempore periſſe Eccleſiam. Alioqui enim nec originem ſuam poterunt aſſerere.* Et contra Parmenianum apertiùs. *Quid ſe ipſi faciant*, inquit, *quòd habeant Eccleſiam,ſi iam Cypriani temporibus eſſe deſtiterit? Dicant enim vnde natus eſt Maiorinus aut Donatus, vt per eos naſceretur Parmenianus atque Primianus?* Hæc ille,ſemper pro abſurdiſſimo ponens Eccleſiam iam olim periiſſe. Inde enim conſequi nullam amplius eſſe poſſe,quia non ſupereſt vnde quis poſſit naſci. Sic & cõtra Pelagianos,cũ anteceſſores ſuos in Eccleſia Dei Epiſcopos produxiſſet,Cyprianũ,Hilariũ,Ambroſium,Chryſoſtomum,Gregoriũ,Baſiliũ,& alios. *Ego*, inquit, *à tenebris Pelagianis, ad hæc tã clara Catholica lumina prouoco.*

De Bapt cõt. Donatiſtas. Lib. 2. cap. 7. Lib. 5. cap. 1. Lib. 3. cap. 2. Lib. 2. cõtra Iulianum ferè in fine. *Auguſtinus ab epiſcopis precedentibus veritatem quærit.*

Tu responde quid facias, dic quò confugias? Ego à Pelagianis ad istos: Tu ab istis ad quos? Hæc ille. Sic & Hilarius contra eos qui Nicænorum patrū decreta violarent & immutare nō- nihil voluerunt. *Cogitemus*, inquit, *sacerdotes sanctos & iam quiescentes. Quid de nobis erit, qui eò rem deducimus, vt quia illi episcopi non fuerunt, nec nos simus? Ordinati enim ab his sumus, & eorum sumus successores.* Hæc ille. Sic etiam eruditè disputat Socrates contra eos, qui à Nicænis patribus ad alias posteriores Synodos illis contrarias transire voluerunt. *Ab illis*, inquit, *patribus Nicænis posteriores omnes episcopi ordinati sunt. Quòd si illi Spiritum Sanctum non habebant, qui per ordinationem in vnumquemque descendit, nec isti sacerdotij functionem acceperunt. Qui enim accipere potuerunt, cùm daretur ab iis qui tum non habuerunt?* Hæc ille. Sic denique Diuus Hieronymus, volens ostendere Luciferianos, qui resipiscentes Arrianos recipere noluerunt, ea ratione totam Ecclesiam ad nihilum redigere debere, ait. *Cùm in Synodo Nicena octo Episcopos Arrianos susceptos sciamus, & Episcopus iam in mundo nullus sit, nisi quos Synodus illa ordinauit, quomodo potuerunt aduersus eam facere?* &c. Hæc ille. Ergo adeo semper visa est doctissimis in Ecclesia patribus plusquam absurdissima Protestātum suppositio, ideo eos ordinatos ab episcopis non esse, quia non supersunt episcopi qui eos ordinēt; vt hoc si verum esset, consequeretur (quod tamen consequi non absurdissimum modo, sed & blasphemia ac impietate plenissimum illis videbatur:) nullam amplius in terris Ecclesiam non solùm non superesse, sed nec superesse potuisse.

Similiter Hilarius. In lib. de Synod. coot Arrianos prope finem. Eccles. hist. lib. 2. cap. 32. In Dialog. aduersus Luciferianos.

Rursum notatur de quibusdam hæresibus, ideo eas breui tempore euanuisse, quia episcopos non h berent, per quos perpetua doctrinæ propagatio conseruaretur. Tales erant Monophysitæ, de quibus Nicephorus. *Acephali*, inquit, *dicti sunt, quia sub episcopis non fuerunt: Proinde Episcopus & sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptismus, neque sacrificium, neque ministerium Ecclesiasticum amplius celebratum est. Hinc autem factum est, vt dum quilibet quod sibi libitum esset saperet, magna sectarum turba exorta sit: quas ibi vsque ad 12. enumerat.* Idem de Luciferianis narrat Hieronymus. *Hilarius*, inquit, *cùm Diaconus de Ecclesia recesserit, & iam mortuus sit, cum homine pariter interiit & secta; quia post se nullum clericum potuit ordinare. Ecclesia autem non est quæ non habet sacerdotem.* Hæc ille. Cæterùm Caluinus & his hæreticis audacior, & illis patribus (si Christo placet) doctior, rationē adinuenit, qua & nullos episcopos superesse ostendat, & ipse tamē episcopum agat: nempe quòd in corrupto Ecclesiæ statu, & totius orbis defectione, excitet Deus Apostolos nouos, vel saltem Euangelistas qui absque ordinatione vlla à solo Deo vocentur. Quod quale sit commentum, iam expendamus.

Resp. septima. Euanescit Ecclesia deficiente Successione. Lib. 15. c. 45. In Dialog. aduersus Luciferianos.

Dicimus igitur esse hanc ipsissimam Antichristi vocem. Nam nouos Apostolos facere, est nouum Christum, id est Antichristum prædicare. Oportuit enim Christū vetus sacerdotium totámque eius successionem abolere, quia (vt probat Apostolus ad Hebr. cap. 7. & sequent. *in eo trāslatum erat sacerdotium simul cum lege*, nec tam nouū introductum, quàm multo antiquius restauratum, nempe secundum Ordinem Melchisedech, quod ex lege naturæ (quæ Mosaicam præcessit) sacerdotium fuit Dei altissimi. Sed vt vel huic sacerdotio aliud succederet, vel illud multis seculis interruptū restauraretur, nec Scriptura, nec fidei Regula tradidit. Vtrumq; enim blasphemū esse, illud Dauidicum conuincit. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech.* Quod enim æternum est, nec alteri cedit, nec esse suum intermittit. Christus ergo misit quidem & ordinauit Apostolos; veterē successionem aboleuit, nouam instituit; *tanquā noui testamenti mediator quod sub veteri occultabatur*; tanquā nouæ legis Magister cui *vetus lex pædagogus erat*; tāquam *gratiæ & veritatis author*, quā *vmbræ & typi legis præfigurabant.* Sed solius Christi hoc erat, & esse potuit. Omnis enim alius contēptus, aut discessio à successione semel à Deo posita, impia semper & nefaria fuit. Impiè discessit Cain à fide Adæ patris, & Seth fratris sui; vt alterius ciuitatis filiorum huius sæculi caput, & author esset: vt docet Augustinus. Nefariè Nemrod ipsius Cham nepos, à societate Noë qui Sethi religionem per manus ei traditam coluit, sese separauit & ad falsos cultus rebelles sodales traxit. Sceleratè eiectus ille Ismael, & exhæredatus Esau, relicta fide Abrahæ & Isaac patrum suorū, quam à Noe continua successione acceperant, Agarenorū & Idumæorum infideles populos progenuerāt, vt notat Augustinus. Data quoque semel lege semini Abrahæ, & cōstituto sacerdotio Aaronico, improbè schisma fecerūt Chore, Dathan, & Abiron resistentes Moysi & Aaroni. Grauiter peccauit Hieroboā, qui relicto

Octaua. Protestantiū doctrina contra Successionē, est ipsissima Antichristi vox. 109. Psal. Soli Christo proprium, vete rem Successionē abolere. August. cōt. 2. epist. Pelag. lib. 3. c. 4. ad Gal. 3. Ioan. 1. Hebr. 10. Schismata veteris Populi. Gen. 4. Lib. 15. ca. 10. de ciuit. Dei. Gen. 10. Lib. 15. ca. 8. de Ciu. Dei. Nume. 16.

A relicto templo Hierosolymitano, erexit vitulos in Samaria, *& fecit peccare populum in excelsis*. Nec minor impietas Manasse illius fuit, qui in Garizim monte Samariæ schismaticum templum erexit, æmulum Hierosolymitano: (de quo vide Iosephum) aut etiam Oniæ, qui simile templum erexit in Aegypto, vt idem commemorat Iosephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 30. Denique schismatici erant Samaritani omnes, qui relicta *salute quæ ex Iudæis*, id est, ex sacerdotio Aaronico, siue Cathedra Moysis erat, *coluerant quod nesciebant* vt Saluator dicit. Omnes (inquã) isti, & si qui sunt alij, nefariè & sceleratè à Cathedra Moysis, & à societate populi Dei, quæ ab ipso Adam ad Christum perpetua successione perdurauit, sese segregauerũt. Solus Christus hanc successionem abrumpens, vel potius perficiẽs, nouam instituit ab illis omnibus expectatam, præfiguratam, & diu multúmque promissam. Post Christum autem quia alius mediator expectandus non est, nec aliud testamentum, nec alia lex, nec aliud sacerdotium; Profecto qui successionem & ordinationem semel à Christo in terris positam deserit, aut deseri posse docet, alium se Christũ facit, veréque Antichristum; quales futuros Christus prædixit. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere.* Apostoli enim, id est, totius Christianitatis noui legati, noui missi, noui magistri & Pastores, non nisi à nouo Christo, nouo vncto, nouo Messia, noui Testamenti, nouo mediatore & Saluatore, & (vt Apostolus loquitur) *ab vno homine*, in quo & à quo *facta sunt omnia noua*, dari & constitui possunt. Est ergo ipsissima Antichristi vox, iterũ

B totum orbem defecisse, ideóque iterum Apostolos siue Euangelistas nostro tẽpore datos esse. Sic & veteribus hæreticis interdum se pro Apostolis venditantibus, & vniuersam Ecclesiam contemnentibus, vt hodie nostri effrontes (vt ita dicam) hæretici faciunt, Patres responderunt. Sic Tertullianus de Marcione & Valentino. *Probent*, inquit, *se nouos Apostolos esse, dicant iterum Christum descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterum mortuum, iterum resuscitatum. Sic enim solet Apostolos facere, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi quæ & ipse. Volo igitur & virtutes seu miracula eorum proferri.* Hæc ille. Respondeant Tertulliano Protestantes. Blasphemus ille Manichæus *Apostolum se Iesu Christi scripsit*, vt videre est apud Augustinum. Augustinus autem ad tantam blasphemiam satis habet respondere, nullum talem in tota Euangelica & Apostolica scriptura apostolum nominari. Quare hoc verò? nisi quia post Euangelium semel promulgatum, nunquam amplius nouæ fidei Apostoli expectandi essent? Quid, quòd huiusmodi hæreticos qui tam perfrictæ frontis essent, vt aperta voce Ecclesiam præcedentem & maiorum iudicia contemnerent, sic exhorruit semper Christianus orbis, vt tales proprio vocabulo ἄθεοι vocarẽtur, homines *sine Deo in hoc mundo*, vt Apostolus loquitur, & *Ethnici iuxta Christi* præceptum. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Sic & ob hanc causam Arrius vocatur ἄθεος ab Athanasio. Eunomius vocatur ἄθεος à B. Hieron. in Epist. ad Pammachium & Oceanum contra errores Ioan-

C nis Hierosolymitani: Aëtius vocatur ἄθεος in Ecclesiastica historia. Talis etiam multo magis ἄθεος Caluinus cum suis est, qui vniuersa Ecclesia penitus conculcata, sese à nemine ordinatos, pro Apostolis venditant.

3. [illegible] 12.
Antiq lib. 11. cap. 8.
Ioan. 4.
Protestantium vox, est ipsissima Antichristi vox.
Matt. 23.
Ephes. 2.
2. Cor. 5.
Apocal. 21.
Tertullianus in Præscriptionibus.
Nouorum Apostolorum signa.
In lib. cont. epistolã fundamẽti ca. 5.
Ephes. 2.
Matt. 18.
Hæretici apud negãtes Ecclesiam athei à veteribus vocantur.
Serm. 2. contra Arrianos.

Postremò inter Pharisæorum voces, suam successionem & potestatem venditantium, & inter nostras voces, Ecclesiæ Catholicæ Successionem vrgentes, varium discrimen est. Primùm, illi contra Christum hoc præscripserunt; quem ipsorum lex venturum, & illud suum sacerdotium aboliturum manifestè prædixerat: Nos non contra Christum, sed contra Lutherum, Caluinum, & alios nefarios homines, contra latrones & lupos de Successione præscribimus: de quibus aut nominatim vẽturis, aut in genere ita venturis, vt totam Ecclesiam & Cathedram Petri Sedémque Apostolicam condemnaturi essent, aliámque instauraturi aut reformaturi Ecclesiam, nihil in Sacris literis prædictum, aut ab vlla Traditione Apostolica acceptum est. Secundò licuit Pharisæis de sua Successione contra quosuis alios præter Christum præscribere; vt contra Ieroboã & contra Samaritanos in monte Garizin fecerunt; vt legere est apud Iosephũ. Quod & contra Oniam, eiúsque Synagogã in Ægypto legitimè factum ab illis est. Nam & Christus ipse cõtra Samaritanos hoc ipsum fecit, quasi causam Iudæorũ agens contra mulierem Samaritanã. Dicente enim Samaritana illa, *Patres nostri in monte hoc adorauerunt. Et vos dicitis quia Hierosolymis est locus, vbi adorare oportet*, volens videlicet locum & Cathedram veri cultus monti illi Garizim asserere & venditare,

Nona resp. Varium discrimen inter Pharisæorum voces & nostras de Successione.
Ioan. 10.
Actor. 20.
Antiquitat. lib. 13. cap. 6.
Ioan. 4.

A perhibent de semetipsis, ergo testimonium eorum non est verum. Et rursum, indubitatè ad eum hominem pertinent, de quo dixit Iudæis Christus. *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Hic Antichristus est; & ad hunc pertinent quicunque veniunt in nomine suo; id est à nemine missi aut ordinati. Sunt ergo omnes hodie noui prædicantes, à Luthero vel Caluino originem trahentes, aut alij quicunque à principali successione discedentes, detestandi, & fugiendi, tanquam verissimi Antichristi præcursores. Quærendum autem de rebus fidei iudicium ab illis solis, qui in Pastorali seu Episcopali officio succedunt & permanent.

Protestantes censentur esse præcursores Antichristi.

Ioan 5.

De Principium secularium iudicio in causis fidei quid Catholici sentiant, quid hodie Protestantes: vbi noua apud Anglos Laicocephalorum secta manifestatur.

CAPVT XVII.

PRINCEPS secularis Christianus aut vlla alia secularis potestas, siue in vno, siue in pluribus posita, de causis fidei nullum iudicium ferre potest, magis quàm vnus quiuis è plebe.

Assertio Quarta.

B Sensus est, Principem secularem, aut alium quemcunque magistratum vel etiam communitatem politicam quatenus talis princeps magistratus, aut communitas est, vtcunque Christiana & fidelis, non posse sua aliqua Authoritate, aut doctrinam fidei tradere, aut leges Ecclesiasticas condere, aut de dogmate controuerso iudicare, aut formam inuocationis & cultus diuini, vel administrandi Sacramenta præscribere, aut aliis denique Authoritatem docendi dare. Non negatur Principi Magistratui vel cōmunitati potestas, peruersa docentes corporali pœna puniendi, legésque pro Ecclesiæ pace ferendi, dogmata promulgandi, defendendi, & contra violatores vindicandi. Hoc Christianorum Principum & Magistratuum officium semper fuisse, Constantini magni, Theodosij Magni, Marciani, Iustiniani, Constantini quarti, Caroli magni, ac postremò sempiterna memoria digni Caroli Quinti, aliorúmque multorum Imperatorum latæ leges & res gestæ, luculenter demonstrant. Nam & hodie, propter hanc Ecclesiæ curam, honorificis titulis Hispanorum rex Catholicus, Gallorum Christianissimus, Anglorum Defensor fidei nuncupantur. At in rebus fidei iudicium exercuisse, sententiam de dogmate tulisse, cultus religionis præscripsisse, nemo Catholicus princeps legitur. Adijcitur autem hoc loco hæc disputatio propter manifestos hodie *Laicocephalos*, sectam Protestantum ab aliis plerisque & Lutheranis, & Caluinistis, & Anabaptistis in hoc vno articulo diuersam. Hæc secta initio quidem Lutheranis ferè omnibus communis fuit, qui ad officium docendi à nemine, vt ostendimus, ordinati; Potestatem illam à seculari Magistratu acceperunt. Sic enim Lutherus se à duce Saxoniæ missum fuisse iactitat, & docet Musculus, *in corrupto Ecclesiæ statu, non esse causam, cur minister Christi à pio Magistratu, vel principe ad prædicandum Euangelium vocatus, de vocatione sua hæsitet ac fluctuet.* Sic & Brentius in prolegomenis. *Licebit,* inquit, *pio ac docto viro in Ecclesia ad quam consensu populi & Magistratus vocatus est, Euangelium annunciare, & sacramenta administrare.* Sic & Melanchthon pertinere vult emendationem Ecclesiarum ad Magistratus officium, præsertim cessantibus Episcopis & aduersantibus Euangelio. Isti ergo omnes Lutherani Authoritatem docendi quæ ad fidem pertinent, in corrupto quem fingunt Ecclesiæ statu, à Magistratu & Principe deriuant. Cæterùm tamen non fuit horum hominum sententia, Potestatem istam ad Principem pertinere tanquam Principem, sed tanquam vnum de populo fideli, & tanquam Ecclesiæ membrum. Apertissimè hac in re mentem suam ac suorum explicuit Melanchthon loco citato: *Quòd aliqui* (inquit) *dicunt magistratum prophanum non esse iudicem Controuersiarum de dogmatibus, vera & explicata responsio est; Ecclesiam esse iudicem, & sequi normam Euangelij in iudicando. Cùm autem Magistratus pius verè sit membrum Ecclesiæ, iudicet & ipse cum aliis piis & eruditis, iuxta normam quam dixi. Omnibus enim Ecclesiæ*

Laicocephali, Anglocaluinistarum secta.

C

In locis communibus de ministris Ecclesiæ.

In locis com. cap. de Magistratib.

Prima Protestantum sententia.

A luit. Imò iam dudum Cantuarienſis pſeudoantiſtes & falſi nominis Archiepiſcopus, ſuſpenſus ab officio & omni Iuriſdictione epiſcopali diu mãſit, quòd ſuorum ſeditioſas prophetias compeſcere, & in cauſa quadam matrimoniali, quum ſententiam à ſe latam Regina tanquam ſupremum Caput reuocaſſet, reuocationi illi acquieſcere noluit. Iſta ergo hæreſis, quia etiam ſub iuramento à Catholicis exigitur; quia magnis Scripturarum & exemplorum fundamentis niti videtur; quia quartus error eſt circa iudicium dogmatum, vt initiò notauimus; quia denique, vt in vicina Anglia penitus præualuit, ſic in omnibus monarchiis, vbi hæreſis hodierna obtinere poſthac poterit, veriſimiliter eſt præualitura; eius fundamenta præcipua conuellemus: Nempe ex Scripturis & Regum veteris Teſtaméti exemplis petita. Nam omnia tractare, quæ ex Eccleſiæ hiſtoria mendaciſſimè ab illis hac de re etiam conſcriptis libris congeſta ſunt, nimis eſſet prolixũ, & parum lectori fructuoſum. Tamẽ quæ ex hiſtoria eccleſiaſtica & Regum Chriſtianorum geſtis, circa hanc quæſtionem cognoſcere vtile futurum eſſet, nos data poſtmodum occaſione, copioſè proferemus.

Catholica Sententia multis Argumentis confirmatur.

CAPVT XVIII.

B

ANTE omnia autem veritatem hac in re Catholicam paucis, ſed validiſſimis argumentis confirmabimus. Primùm itaque quum in Eccleſia Dei is Ordo ſit, vt alij ſint paſtores, alij oues, (vt iam demonſtratum eſt) Principes ſeculares numero ouium nõ paſtorum habendos eſſe, per ſe eſt euidentiſſimum. Siquidem paſtor nemo fit niſi legitima facta ad hoc Munus vocatione, electione, ordinatione, vt eſt iã à nobis prolixè diſputatum. Idcirco Gregorius Nazanzenus Conſtantinopolitanus tunc epiſcopus, *in Oratione ad ſubditos timore perculſos & Imperatorem iraſcentem*, his verbis Imperatorem alloquitur. *Num ſermonem ſuſcipitis liberum, & quòd lex Chriſti vos meæ poteſtati, meóque ſubiecit tribunali?* Et iterum paulo pòſt. Suſcipe adhuc vocem liberiorem. *Scio te ouem eſſe mei gregis ſacri ſacram.* Nõ altaris ſacerdotem, vt aut ſceleratè aut ignorãter vertit Muſculus. Eadem libertate Ambroſius etiam offenſo Imperatori ſcribit. *Quid honorificentius, quàm vt Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur? Imperator enim bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt.* Hæc ille. Eccleſię autẽ nomine Ambroſius hic paſtores Eccleſiæ intelligit. Alioqui vt Eccleſia pro toto myſtico corpore accipitur, cuius ſolum vitale caput Chriſtus ſit, etiam quicunque paſtor & Apoſtolus filius Eccleſiæ eſt, & intra Eccleſiam. Nam & ſic Caluinus ipſe hæc Ambroſij verba

C contra iſtos Laicocephalos tractauit. *Magiſtratus*, inquit, *ſi pius eſt, eximere ſe nolet à communi filiorum Dei ſubiectione, cuius non poſtrema pars eſt Eccleſiæ ex verbo Dei iudicãti ſe ſubiicere: tantum abeſt, vt iudicium illud ab Eccleſia tollere debeant. Quid enim honorificentius, ait Ambroſius*, &c. Hæc ille. Hoc diſcrimẽ apud veteres ſcriptores ſemper obſeruare licet, vt epiſcopi Eccleſiæ Dei, Magiſtratus & principes filios, alios autem epiſcopos & ſacerdotes fratres appellẽt. Sic Dulcitio & Marcellino Tribunis, Bonifacio Comiti, Apringio Iudici, aliiſque diuerſis ſcribens Auguſtinus ſemper eos filios vocat. Imò in Epiſtola ad Marcellinum, agens vt Donatiſtis parceretur in cauſa quadam criminali, quia hoc ſuæ Diœceſi neceſſarium iudicabat. *Si non audis* (inquit) *amicũ petentem, audi epiſcopum conſulentem: quamuis quoniam Chriſtiano loquor, maximè in tali cauſa, non arroganter dixerim, audire te epiſcopum conuenit iubentem, domine eximie & merito inſignis atque chariſſime fili.* Hæc ille. Sic cùm Conſtantinus Imperator longa oratione epiſcopos in Niceno Cõcilio exhortatus eſſet, *hæc*, inquit Theodoretus, *tanquam filius amantiſſimus epiſcopis & ſacerdotibus velut patribus propoſuit.* Infinita huiuſmodi exempla occurrunt. Sed his paucis breuitatis cauſa contenti erimus.

Ne verò ſolos hac in re epiſcopos & ſacerdotes quaſi in ſua cauſa iudices adduxiſſe videamur, Imperatorum aliquot Chriſtianorum voces ſubiiciemus, quibus in cauſis fidei ſe ouium & diſcipulorum, non paſtorum & doctorum loco conſiſtere ipſimet fatebantur. Conſtantinus Magnus, cùm epiſcopi quidam libellos

Reges ſunt oues non Paſtores.

Gregorij Nazãzeni libera profeſſio.

Epiſt.32.

Imperator Eccleſiæ filius.

Inſt.lib.4.ca.11.parag 4.

Reges & magiſtratus Epiſcoporum filij.

Epiſt.16.159.169.182.

Epiſt.159.

Lib.1.cap.4. hiſto. Eccleſ.

Imperatorũ ipſorum voces ſe pro Ouibus Eccleſiæ agnoſcentium.

Conſtantini magni.
Ruff. lib. 1. cap. 2. hiſt. Eccleſ.
Lib. 4. ca. 14. de vita Conſtantini.
Valentiniani Senioris.
Lib. 6 cap. 7.
Lib. 7. cap. 12

delatorios ei porrigerent; reſpondit. *Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis iudicādi.* Alibi verò Epiſcopis multis præſentibus dixiſſe eum ſcribit Euſebius. *Vos intra Eccleſiam, ego extra Eccleſiam à Deo Epiſcopus conſtitutus ſum.* Agnoſcit pius Imperator ſe externis rebus præeſſe, non Eccleſiaſticis. Valentinianus quoque ſenior Catholicus Imperator rogatus ab Epiſcopis vt Synodus conuocaretur, reſpondit; *ſibi qui vnus è laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negotiis interponere. Et ideò ſacerdotes & Epiſcopi, quibus hæc curæ ſunt, ſeorſim per ſe conueniant.* Hæc ille, apud Sozomenum & in Tripartita hiſtoria, & apud Paulum Diaconum in additionibus ad Eutropium, & apud Ambroſium epi. 32. vtcunque Nicephorus multo illis poſterior, & propterea minus fide dignus, paulo aliter hoc reſponſum referat. Cuius tamen vnius verba contra tot alios & Antiquitate & Authoritate præſtantiores ſemper contentioſè vrgent Proteſtantes. Sic in electione futuri Epiſcopi Mediolanenſis, monet idem Imperator Epiſcopos vt talem eligant, *cui & nos,* inquit, *qui gubernamus Imperium, ſyncerè capita noſtra ſubmittamus.* Paulus Diaconus ibidem. Theodoſius primus Imperator, adeo ſe ouem gregis dominici non paſtorem agnouit, vt non ſolùm à S. Ambroſio excommunicatus pareret, ſed præterea, cùm ex more orientalium Eccleſiarū, intra cancellos chori communicaturus conſideret, ideóque ei ab Ambroſio Epiſcopo per Diaconum nunciaretur, ad loca illa interiora ſolis ſacerdotibus aditum patere; & iubere propterea Epiſcopum vt exeat, & cum aliis Laicis conſiſtat; iterum paruerit; atq; ita paruerit, vt in Orientem rediens, & rogatus à Nectario Conſtantinopolitano Patriarcha cancellos de more ingredi, recuſauerit dicens; *Vix ſe tandem didiciſſe, quid inter Imperatorem interſit & Epiſcopum.* Vide Theodoretum & Nicephorum. Idem de aliis permultis Imperatoribus & regibus Chriſtianis facile demonſtrari poſſet. Sed hæc tria trium potentiſſimorum & antiquiſſimorum Imperatorum exempla, inſtar omnium eſſe debent; præſertim cùm iſti non minus Eccleſiaſticas res curarint, quàm alij quicunque Imperatores, quorum res geſtas aduerſarii producunt, vt doctrinæ Iudicium & ſupremam in cauſis Eccleſiaſticis Poteſtatem penes Imperatores olim fuiſſe oſtendant.

Theodoſij magni.
Imperatoria obedientia illuſtre exemplum.
Lib. 5. cap. 17.
Lib. 12. ca. 11.

Secunda ratio.

Iam verò (quæ ſecunda ratio eſſe poteſt) diſtincta ſemper fuerunt paſtorum & Imperatorum officia; & hanc diſtinctionem vrgere diligentiſſimè ſancti Patres ſoliti ſunt, cùm aliquando Imperatores ab hæreticis incitati, ita ſe rebus Eccleſiaſticis immiſcerent, vt de illis Iudicium ipſi ſibi arrogarent. Quum Conſtantius Imperator Athanaſium Epiſcopum communibus omnium ſuffragiis deponi vellet, & hac de cauſa ad Hoſium Cordubenſem Epiſcopum ſcriberet, reſpondit ei per literas Hoſius; *Ne te miſceas Imperator rebus Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius ea à nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit. Nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit.* Hæc ille. Móxque ad probationem affert illud Saluatoris. *Date quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Sic eidem Conſtantio in ſimili cauſa reſpondit Leontius Tripolitanus Epiſcopus poſtea Martyr, vt eſt apud Suidam. *Miror,* inquit, *quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immiſceas. Militaribus enim & Politicis rebus præfectus, in his quæ ad ſolos Epiſcopos pertinent, præeſſe vis.* Nec aliter eidem Conſtantio ſcripſit Hilarius. *Prouideat,* inquit, *clementia tua vt ad omnes vbiq; iudices prouinciarum ad quos ſola cura publicorum negotiorum pertinere debet, ſcribatur, ne poſt hac præſumant atque vſurpent cognoſcere cauſas clericorum, &c.* In libro imperfecto ad eundem. Athanaſius verò hunc eundem Imperatorem quia de fide cognoſcere voluit, Antichriſtum pronunciat. *Quid hic (ait) quod Antichriſti ſit omiſit? Si quidem iam denuo in locum Eccleſiaſticæ cognitionis, ſuum Palatium tribunal earum cauſarum conſtituit, ſeque earum litium ſummum Principem & Authorem facit.* Et paulò poſt. *Quis videns eum in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere iudiciis Eccleſiaſticis, non meritò dicat illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?* Hæc ille & alia multa in Epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, verſus finem. Eandē diſtinctionem vtriuſque functionis contra Valentinianum iuniorem vrget Ambroſius. Sic enim ei reſpondit. *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere. Scriptum eſt. Date quæ Dei ſunt Deo, quæ Cæſaris ſunt Cæſari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ.* Hæc ille ad Imperatorem præſens, vt refert ipſemet; nolens videlicet poſcenti Imperatori Baſilicas ſeu templa tradere, in quibus Arriani docerent. In ipſa autem fidei cauſa, tùm apertiſſimè docet Epiſcopos de Imperatoribus iudicare, non contrà;

Apud Athanaſium in epiſt. ad ſolitariā vitā agentes.
Diſtincta ſunt Imperatorum & epiſcoporū officia.
Suidas in verbo Leontius.
Hilarius.
Athanaſius vbi ſuprà.
Iudices Laici non debent cognoſcere cauſas Laicorum.
Imperatorem præſidere epiſcopis, Antichriſtianum eſt.
Ambroſius epiſtol. 33 ad ſororem.
Nullum eſt ius Imperiale in diuina.
Ambroſius excuſat tradere templa hæreticis etiam iubēte Imperatore.

A contrà; tùm etiam ne vlla de fide iudicandi vel species penes Imperatorem esse videretur, recusat in Palatio tractare de fide. Vocatus enim ab Imperatore vt cum Auxētio Hæretico coram se tractaret: *Si tractandum est*, inquit, *tractare in Ecclesia didici, quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino, qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.* Intelligit autem in Niceno Concilio primo. Hæc ille. Apertiùs quoque in eadem Epistola distinctionem hanc docet. *Quando*, inquit, *audisti clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores? & quod Deus donauit mihi, aliis putem esse credendum? At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei, in causa inquam, fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare?* Hæc ille. Tantundem verò & ante eum Athanasius in simili causa scripsit. *Si iudicium est Episcoporum, quid commune cum eo habeat Imperator? Sin contrà ista minis Cæsaris constantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est Iudicium Ecclesiæ ab Imperatore Authoritatem suam accepisse, aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antehac Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt. Sed neque patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia* (eos enim salutari iubet ad Philip. vltimo) *non tamen eos in iudicio socios assumpsit.* Hæc ille. Sub Valente quoque Imperatore Arriano, cùm is similem

Recusat tractare de fide in palatio.

In causa fidei Episcopi de Imperatoribus iudicant.

Athanasius.

In epist. ad solitariā vitā agentes.

Iudiciū Ecclesiæ Authoritatē ab Imperatore nunquā accepit.

B tyrannidem exerceret, & per præfectos suos ad Arrianismum populum incitaret, cōstanter ab Episcopis & pastoribus restitum est. In Edessa vrbe, cùm præsente tota multitudine, hortaretur præfectus Eulogium præsbyterum, *vt cum Imperatore communicaret*, respondit ille, *Nunquid cum Imperio est etiam sacerdotij dignitatem Imperator consequutus? Nos verò pastorem habemus, cuius nutum sequamur.* Obserua autem quòd omnes hi patres non ideo hos Imperatores arguebant, eò quòd vel seclusis Episcopis soli de his rebus iudicare vellent; (nam & Episcoporum opera vsi sunt) vel minis & vi agerent; vel denique quòd hæretici cùm essent, aut hæreticis fauentes, tale de rebus fidei Iudicium sibi sumerent; (sicuti aduersarij fingunt, vt tam apertissimis testimoniis aliquid respondisse videantur) sed simpliciter hoc in eis damnant, quòd seculares principes quum essent, ad reipub. curam vocati, &c. de fide tamen & de Ecclesiæ negotiis, ad quæ tractanda vocati non essent, iudicium sibi & potestatem arrogarent. Hoc enim omnia eorum verba loquuntur, vt consideranti patet.

Vide Theodor. lib. 4. ca. 16.

Obiectionis aduersariæ Remotio.

Quòd si verò quis Imperatorum ipsorum hac in re voces desideret, legat Augustinum Epist. 162. vbi Constantinus Magnus de causa Cæciliani Episcopi iudicauit quidem, sed ita, *vt à Sanctis antistitibus veniam postea petiturus esset*: Videat quoque legem Valentiniani senioris apud Ambrosium. Scilicet, *in causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti*

C *sunt: hoc est sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare.* Certe in Concilio Chalcedonensi Imperatoris commissarij siue iudices dicunt. *Quod placuit Reuerendo Concilio de sancta fide, ipsum nos doceat.* Tantundem ipse Imperator Marcianus ibidem dicit: *Sacerdotes*, inquit, *quid obseruari in religione debeat, perspicua definitione docuerunt.* Idem quoque in Orat. ad Concilium habita, Act. 5. *Nos*, inquit, *non ad ostendendam potentiam, sed ad fidem confirmandam, ad præsentem Synodum venimus*; *exemplo religiosi Imperatoris Constantini*: de quo sane Ambrosius scripsit Epistola 32. quòd *nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit sacerdotibus iudicium.* Hoc etiam nomine laudat idem Ambrosius in Concilio Aquileiensi Imperatorem Gratianum, *quòd noluit iniuriam facere sacerdotibus, sed ipsos interpretes constituit Episcopos.* Nec aliter Theodosius 2. ad Concilium Ephesinum loquitur, vt est apud Cyrillum Tomo 4. inter Epistolas: & apud Gratianum distinc. 96. cap. *Satis euidenter.* Misit enim ad Concilium Candidianum Comitem; *Sed* (inquit Imperator) *in nullis quæ facienda sunt, de piis dogmatibus quæstiones communicare. Illicitum namque est, tum qui non sit ex ordine Sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis se immiscere tractatibus.* In eandem sententiam videre licet, Iustiniani quoque constitutionem 123. ex translatione Haloandri; ac postremò Basilii Imperatoris verba in Concilio generali 8. in orat. ad Concilium habita: Tomo 3. Concil. Omnes sane disertis verbis profitentur, Ecclesiastica negotia, & maximè ea quæ sunt fidei, ad solos Episcopos non ad se pertinere.

Principum ipsorum hac de re confessio.

Augustin. epist. 162.

Constātini magni.

Valentiniani Senioris.

Ambrosius epist. 32.

Martiani.

Cōcil. Chalcedon. Act. 3.

Action. 5.

Ambros. in Conc. Aquileiensi.

Gratiani.

Epistol. 17.

Theodosij 2.

Iustiniani.

Basilij.

Tertia ratio erit, quod potestas docendi & discernendi ea quæ ad fidem spectant,

Tertia ratio.

est potestas spiritualis diuinitus data iis qui ad hoc munus vel legitimè ordinati **D** sunt, vel extra ordinationem à Deo euidenti signo vocati. Hoc ex his quæ antea disputata sunt satis elucescit. Euidentissimè tamen vna illa Apostoli Pauli vox hoc confirmat, qua & Episcopos & Pastores alloquens: *Attendite*, ait, *gregi in quo vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei.* Quod etiam pleniùs docet in priore ad Corinthios ostendens, ideo non omnes esse Doctores nec omnes Prophetas, quia *diuisiones gratiarum, ministrationum, & operationum sunt*, sed ab vno Spiritu. Principes verò & Magistratus Laici hanc gratiam, seu charisma, à Deo non acceperunt: Nam illa datur per impositionem manuum Præsbyterii, vt ex Apostoli verbis, *Noli negligere gratiam, &c.* iam superius copiosè ostensum est: & idcirco vocat Petrus Potestatem secularem humanam creationem: *Subiecti*, inquit, *estote omni humanæ creaturæ*, siue* creationi, *propter Deum, siue Regi, &c.* quia videlicet per homines & ab hominibus confertur humano consensu, consuetudine, lege. Neque verò quicquam valet aduersariorum hic tergiuersatio, quòd charisma hoc doctrinę intelligatur in ipso officio prædicandi, quod illi principibus non tribuunt; non autem in Potestate de rebus fidei iudicandi. Primùm enim quis nō videt eorum esse de fide iudicare, quorum est eam docere, & quos audiri Christus iubet? Iuxta id quod Apostolus dicit. *Loquimur vobis non ex doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus: spiritualia spiritualibus comparantes.* Hoc est, Non sic loquuti sumus vobis, quasi ad docendum vocati, doctrinam Spiritus siue à Spiritu Dei non haberemus: sed doctrinam spiritualem ex ipso S. Spiritus instinctu, vos do- **E** cuimus. Deinde ipsa ratio ostendit, iudicium ipsum de doctrina, maius & excellentius esse, quàm officium docendi. Si quidem hoc quibusuis verbi ministris, illud autē Episcoporum aut Synodorum semper fuit, vel vt isti volunt, etiam Principū. Si ergo quod minus est, à solo Deo est per impositionem manuum, &c. multo magis quod in eodem genere maius & excellētius est, non nisi à Deo erit per ordinationem externā. Rursum vt de rebus fidei iudicetur, debet fieri (vt aduersarii ipsi fatentur) diligēs Scripturarū collatio, quæ & pręsentem industriam requirit, & præterea sensus habere debere olim ad hoc exercitatos. Nam *perfectorum*, id est in doctrina fidei peritorum, *est solidus cibus; eorum qui pro ipsa consuetudine, exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.* Ideóq; Ambrosius quum ab Imperatore in Palatium vocaretur de fide responsurus, *Si docendus*, inquit, *est Episcopus à Laico, Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat.* At Principes sic in cognitione scripturarum versatos esse oportere, vt hoc præstare valeant, & ipsos aduersarios pudet asserere. Quartò sic solis Episcopis & sacerdotibus hoc doctrinæ iudicium Christus commisit, vt nulla facta sit, aut in Euangelio, aut in literis Apostolicis, huiusmodi potestatis mentio principibus Christianis datæ, aut aliquādo tribuendæ: maximè, vbi Apostolus ex proposito de potestate docendi Ecclesiæ relicta disputat. Obediētiam tamē principibus debitam, quanuis adhuc Ethnicis, diligenter docent Apostoli. Nec excusationis loco esse potest quòd nec dum aliqui **F** principes Christiani essent, (maximè apud tales aduersarios qui ex solo scripto Dei verbo omnia definiri volunt) quòd in veteri lege cùm nondum Rex in Israël esset, ac nec longo tempore futurus esset, tamen officium futuri regis diligenter describitur.

Postremò, ad multa & longè maxima inconueniētia, hæc aduersariorum positio ducit. Primùm enim hoc longè absurdissimū sequeretur, pro ratione cuiusque regionis & regni, fidem quoque fore diuersam: dum singuli reges quod ipsis melius videbitur, in religione statuent. Nam aut illorū hic voluntas valebit, (& sic nunquā erit certa & constans fidei vnitas) aut nō valebit, & sic erūt perpetua bella: vel ciuilia in ipso populo, vel externa cū aliis regibus. Præterea nulla vna regio eandē fidē cōstanter tenebit, sed pro voluntate noui Principis in annos mutabitur. Cuius rei miserabile exēplū vicina est nostra Anglia, quę sub Hērico 8. schismatica facta, mox sub Edouardo puero, è Lutheranismo ad Caluinismū transiit. Deinde sub Maria Catholica, ad Ecclesię gremiū reuersa, mox sub Elizabetha ad Caluinismū est relapsa, futura iamdudū Puritanorum opera, adhuc Memnonitica penéq; Anabaptistica, nisi sola Authoritas Regia (eiectis illius sectæ Ministris) vi magna sese opposuisset, & fortiter restitisset. Vt nihil hic dicā de domo charitatis, de superilluminatis, aliisq; sectis antea inauditis, eadē authoritate regia diligēter ibidē repressis. Causa autē horū est, quod Reges singuli in suo regno supremi sunt, nec vni summo Imperatori omnes parent, nec vel à suo populo,

Supra cap. 7. & seq.
Act. 10.
1. Cor. 10.
1. Tim. 4.
1. Petr. 2.
* κτίσει.
Obiectionis remotio.
1.
Luc 10.
1. Cor. 2.
2.
3.
Ad Hebr. 5.
Epist. 32.
4.
Scriptura obedientiam principibus debitā docens, potestatē iudicandi de fide in illis nō docens.
1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. Pauli ad Rō. 10. & Pet. epi. 1. cap. 2.
Obiectionis Remotio.
1.
Deutero. 17.
Absurda quæ ex potestatem doctrina consequuntur.
2.
Frequens Religionis innouatio in Anglia.

A populo, vel ab aliis regibus in ordinem cogi volunt, nisi vi adhibita. At in Episcopis nullũ horũ accidit. Nam & vni summo pastori Romano Pontifici omnes subdũtur, & si aliquis Pastor à fide deuiet, à reliquis coëpiscopis vocata Synodo sine cæde & sanguine in ordinem cogitur, deponitur, expellitur. Rursum non fit vlla legitima Pastorum successio, absque doctrinæ quoque successione. Talis successio in regibus non requiritur, quatenus reges sunt. Deinde nullus censetur verus pastor, qui non consentiat & communicet in fidei doctrina, cum omnibus omnium regionum Orthodoxis Episcopis. Reges cum regibus nullam talem fidei communionem profitentur, aut ad illam obligantur. Huc accedit quòd maximum erit periculum, ne vlla sit syncera & veri nominis fides in plebe tota. Siquidem quod ad synceritatem attinet; verisimile est ad regis voluntatem omnes se cõformaturos, ex metu magis & propter Imperium regis, quàm quòd sic ex animo sentiant. Possunt enim & solent reges, à sua religione alienos bonorum omnium iactura, exilio, & morte mulctare. Quæ omnia quia magis reformidant plerique homines, quàm pœnas Ecclesiasticas, certum est horum metu quamplurimos fore qui dissimulent. Quorum omnium exemplum nimis illustre, est eiusdem Angliæ per annos iam fere 20. status calamitosissimus. At in regimine ecclesiastico, nec ita metuuntur pastores, nec huiusmodi pœnis subiacēt, qui eis non obediunt. Excommunicatio enim quæ summa pœna Ecclesiastica est, ad animum non ad corpus pertingit. Pœnas autem corporum magis quàm animorum

3

4.

5.

Sincera fides vix erit quæ Regum Authoritate nititur.

Ecclesiastica Authoritas nõ cogit.

B exhorrere homines solent. Seculare brachium etsi interdum accedat, non tamen id facit, vt ad nouam fidem impellat, sed vt à veteri non recedatur. Qua in re assensus non cogitur, sed continetur; & magis publicæ paci consulitur, quàm ipsi voluntati hominum ad fidem aliquam amplectendam vis infertur. Neque enim hoc fit nisi in apertè rebellibus, & archihæreticis seductoribus ipsis, aut ipsius hæresis vel schismatis fautoribus obduratis. Vera quoque fides non erit, quã ex voce regis populus accipit, etsi syncerè consensum præbeat, sed humana tantùm & acquisita, non diuina & infusa. Huius enim formalis ratio est, vt rebus diuinitus reuelatis animus assentiatur, non propter regem aut hominum politica edicta, sed propter Deum per vocem & testimonium Ecclesiæ tanquam infallibilis regulæ loquentem, vt postea suo loco magis explicabimus. His ergo fundamentis, satis stabilita videri potest positæ assertionis veritas; maximè si his adiungas, quæ suprà contra popularem potestatem, & deinde pro sacerdotali potestate, antea disputata sunt.

Vera fides esse non potest quæ Regum Authoritate nititur.

Lib. 5. ca. 10. & seq.

Cap. 2. & 7.

Argumenta pro hæreticorum sententia, ex scripturis veteris testamenti enumerantur, & breuiter confutantur.

CAPVT XIX.

C His itaque sic præmissis, aduersariorum nunc argumenta expendamus. Illa partim in Scripturis & exemplis regum veteris testamēti, partim in historia Ecclesiæ, consistunt. Sed hoc posterius genus hîc planè prętermittimus, tùm prolixitatis vitandę causa, tum etiã quia quæ hactenus ex patribus & historia Ecclesiæ produximus, manifestissimè ostēdunt, nec Episcopos vnquam catholicos Principibus Catholicis hoc iudicium detulisse; nec ipsos Catholicos Principes istud sibi iudicium aliquando arrogasse: vt in verbis Athanasij habes suprà ex epist. ad solitariam vitam agentes. Soli hæretici interdum Imperatores, ab hæreticis Episcopis inducti istud fecisse leguntur. Itaque ex scriptura veteri citant illud. *Postquam sederit Rex in solio regni sui, describet sibi volumen legis huius in volumine, & habebit secum; legétque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Deum, & custodire verba & cæremonias, &c.* vnde consequi volunt, vt & possit & debeat Princeps Christianus, de doctrina fidei ex ipso verbo Dei cognoscere, & iudicare. Item illud. *Nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.* Et rursum, dicit Rex Dauid. *Nonne qui oderunt te oderam, & super inimicos tuos tabescebam? At quomodo hæc facere poterit* (infert Brentius) *nisi ante cognouerit & iudicauerit quæ sit doctrina impia?* Rursum ex illis verbis. *Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ,* infert, *perspicuum esse quòd vt priuatus priuatam, sic princeps publicam habeat de doctrina religionis iudicandi & decidendi potestatem.* Hæc ille in Prolegomenis. His omnibus

Soli heretici Principes Iudicium in causa fidei sibi vendicarunt.

Deuteron. 7.

Psal. 2.

Psal. 138.

Suprà cap. 4.

idem responderi breuiter posset, quod aliis Scripturis responsum est, quæ superiùs ab aduersariis allatæ sunt, vt populo hanc potestatem assererent. Nam vt ibi populus, sic hic reges ad cognitionem, studium, & cultum rerum diuinarum inuitantur; non tamen pro suo cuiusque arbitrio aut potestate, sed seruata Obedientia fidei, mensura donationis, & Ordine vocationis, in Ecclesia à Deo constitutis, de quibus superiùs egimus. D

S. Augustini sententia hac de re contra Donatistas explicatur, & nihil pro aduersariis facere ostenditur.

CAPVT XX.

SED si ita breuiter rem concludimus, Donatistarum crimen nobis odiosissimè impingent Aduersarij, qui hoc in Augustino & Catholicis reprehendebant, quòd regum iudicio & authoritate, in causis Ecclesiasticis vsi essent; Augustini quoque Authoritatem grauissimam opponent, qui sic eum reprehendentibus Donatistis, ex his eisdem scripturis contra illos, probat quiddam amplius circa causam fidei ad reges, quàm ad cæteros fideles pertinere. Obiicienti enim Petiliano Donatistæ ac dicenti; *quid vobis eum regibus seculi quos nunquam Christianitas nisi inuidos sensit?* E Respondet Augustinus; *Reges excepta generis humani societate, eo ipso quo reges sunt, habere vnde Domino seruiant, quomodo non possunt qui reges non sunt.* Illud autem quale sit alibi explicans, ait. *Postquam impleri cœptum est, & adorabunt eum omnes Reges terræ, quis mente sobrius Regibus dicat? Nolite curare in regno vestro à quo teneatur vel oppugnetur Ecclesia domini vestri. Non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse religiosus siue sacrilegus.* Hæc ille. Et adhuc alibi apertiùs. *An forte*, inquit, *de religione fas non est, vt dicat Imperator, vel quos miserit Imperator?* Ex quibus omnibus conficiunt aduersarii, & Donatistarum hæresim fuisse, causas, fidei ad principes non pertinere; & Augustini mentem fuisse, fas esse principibus de causis fidei cognoscere. Sed totus hic fucus facile abluetur. Donatistæ enim non de fidei aut doctrinæ alicuius iudicio per Imperatorem facto, hoc totum obiiciebant; sed contra leges Imperatorum circa ipsos coercendos, ista disputabant: nolebántque vel Imperatores propter causam religionis aliquem punire, legésve aut edicta promulgare; vel Episcopos ipsos talem ab Imperatoribus contra hæreticos opem implorare: quæ etiam hodie nostrorum hæreticorum est doctrina. Hoc Augustinus in illis repræhendit; & probat, debere reges curare etiam ea quæ ad religionem pertinent; ídque excellentiori quodam modo quàm cæteri fideles possunt: nempe leges ferendo pro veritate, & coercendo hostes veritatis. Hanc suam mentem apertissimè explicat variis in locis. Primùm ait. *Aliter seruit Rex quia homo est, aliter quia Rex est: quia homo est, seruit Deo fideliter viuendo; quia verò etiam Rex est, seruit ei leges iusta præcipientes & cōtraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.* Item, alibi docet quidem *iussiones regum pertinere ad prædicandam religionem*, sed addit quomodo; *leges* (inquiens) *pro veritate ferendo, sicut fecit Nabuchodonosor.* Non ait, de veritate ipsa iudicium ferendo: quod & fusius docuit Episto. 48. Sic & contra Cresconium. *Reges in quantum reges sunt, seruiūt Deo iubendo bona & prohibendo mala; non solùm quæ pertinent ad humanam societatem, sed etiam quæ ad diuinam religionem.* Denique cum Gaudentius Donatista obiecisset, *Christum ad insinuandam fidem piscatores non milites misisse*, respondit Augustinus. *Reges qui Ecclesiam tenent, certissimè iudicant ad suam curam pertinere, ne vos aduersus eam rebelletis impune.* Et paulò post, propter illa verba, *Nunc reges intelligite, &c. Sentiunt*, inquit, *reges suam potestatem ita Domino seruire debere, vt ea potestate plectantur, qui nolunt eius voluntati seruire.* Hæc ille. Vides vt nihil aliud Regibus tribuat, inquantū Regibus, quā potestatē plectēdi rebelles veritati, & pro veritate leges ferendi, id est, Ecclesiæ decreta suis legibus promulgandi, defendendi, & executioni mādandi, vt suprà diximus. Quod autē contra Parmenianum dixit Augustinus, *fas esse de religione dicere Imperatorem vel ab eo missos*; Primùm hoc non ex sua sententia dicit, sed vt Donatistas obturet, qui hoc ipsimet fecerant. Nam propterea subiungit. *Cur ergo ad Imperatorem venere vestri legati? cur eum fecerunt causæ suæ Iudicem?* Sic & in alio loco. *Quid nobis obijcitis, quod vestra præsumptio primitus fecit?* In F

Obiectiones ex Augustino pro Authoritate Regum in causis ecclesiasticis.

Lib. 2. ca. 92. cont. litteras Petiliani.

Epist. 50.

Lib. 1. ca. 7. contra Parmenianum.

Responsio ad easdem.

Quo sensu Reges curare debent res ecclesiasticas.

Epist. 50.

Epist. 166.

Lib. 3. cap. 51.

Lib. 2. ca. 26 contra Gaudentium.

Psal. 2.

Imperatorem de Religione posse dicere, quo sensu Augustinus dixit.

Lib 1. ca. 7.

Epist. 48.

Ad Vincētiū.

alia

A alia verò epist. ostendit prolixè, eos ad Constantinum Imperatorẽ à iudicio episcoporum appellasse; Constantinum autem aliud iudicium episcoporum dedisse; *non quia* (ait Augustinus) *iam necesse erat; sed vt eorum peruersitatibus cæderet, omnimodo cupiens tantam impudentiam cohibere. Neque enim ausus est Christianus Imperator de iudicio episcoporum qui Romæ sederant, ipse iudicare; sed alios vt dixi, episcopos dedit. A quibus tamen illi, ad ipsum rursum Imperatorem prouocauerunt. Qua in re Imperator eu cessit, vt de illa causa post episcopos ipse iudicaret; à sanctis antistibus posteà veniam petiturus.* Hæc ibi Augustinus. Hoc etiam Donatistarum factum, ipsi Imperatori vehementissimè displicuisse, illa Constantini vox apud Optatum satis testatur. *O rabida furoris audacia: sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Deinde non erat hoc totum, iudicium aliquod doctrinæ aut fidei, sed quæstio facti: scilicet de traditione diuinorum codicum tempore persecutionis; cuius criminis Donatistæ Cæcilianum Carthaginensem episcopum accusabant; & de eo crimine post varias obstinatissimorum hominum appellationes, Imperator iudicabat: quod Augustinus vocat, *De religione dicere* vel sentẽtiam ferre: religionis nomine, non doctrinam fidei intelligens, sed quærelarum & litium quæ de facto circa religionis vsum controuertuntur, cognitionem. Cognitionẽ quoque, non qua Imperator, vel deponere, vel creare episcopos queat; sed qua delinquentes exilio, mulctis, gladio punire possit: punire quoque non simpliciter, sed postquam ab aliis episcopis cõuicti, damnati, & gradu clericali despoliati fuerint. Huc enim rem disputando deducit August. dicto lib. 1. cap. 7. contra Parmen. & in epist. 48. apertissimè. Hoc

B enim adeo Donatistæ negabãt, vt illud Apostoli, *Non enim frustra gladium portat*, interpretati fuerint de ministris Ecclesiæ, & de gladio spirituali, quę est excommunicatio. vide ibidem Augustinum. Hæc paulo fusius ex Augustino disputata sunt, quia hunc per se omnino stare, putant nostri hodie Laicocephali.

Donatistarum incredibilis impudentia.

Constantini magna insignis pietas.

Lib. 1. contra Parmenian.

1

2.

3.

Rom. 13.

Argumenta Hæreticorum ab exemplis veteris Testamenti desumpta proponuntur.

CAPVT XXI.

EXEMPLIS veterum regum magis hanc rem vrgent Laicocephali. Moyses, inquiunt, non sacerdos, sed princeps & dux populi, aut certè non summus sacerdos, omnẽ sacræ doctrinę rationem Israelitis tradidit, imò & ipsum Aaronẽ cæteró sque Leuitas de rebus omnibus instruxit, Iosue dux Israëlitarum, *præscribit sacerdotibus de portanda arca fœderis*: exponit mysterium & *significationem 12. Lapidum quos in transitu Iordanis erexit: circumcidit filios Israël, ædificauit altare Domino: concionatur populo*, monẽs ne commercium ineant cum gentibus. Hęc omnia Iosue dux,

C non autem Eleazarus qui summus sacerdos fuit. Dauid Rex *arcam reducit: Benedicit populo in templo; cõstituit ministros altaris*, psalmos composuit, &c. *Salomon eiecit Abiathar vt non esset sacerdos*, cæteráque fecit vt Dauid. Iosaphat *constituit Leuitas & sacerdotes. Prædicauit ieiunium vniuerso Iuda*, & cohortatus est populum ad fidem. Ezechias instaurat templum Domino, tollit æneum serpentem, concionatur Sacerdotibus & Leuitis: iubet fieri phase extra tempus suum. Idem quoque de Iosia narratur.

Cap. 3.
Cap. 4.
Cap. 5.
Cap. 8.
Cap. 23.
1. Paralip.
cap. 13.
Cap. 16.
3. Regum 2.
2. Para. ca. 19.
Cap 20.
2. Paralip. 29.
Cap. 30.
Cap. 34.

Responsio generalis, ex vario discrimine status illius Ecclesiæ & nostræ.

CAPVT XXII.

IIs omnibus veterum regum exemplis breuiter responderi potest, non rectè illa ad Principes Christianos transferri, vt quod in regimine rerum ecclesiasticarum, vel illi fecerint, vel illis licuit, Christianis quoque Principibus liceat. Cuius discriminis varię rationes afferri possunt. Primùm vt Iudæorũ sacerdotiũ imperfectius erat, quia vmbraticum tantùm ac melioris præfiguratiuũ, suóque tempore in melius commutãdum; sic ipsius sacerdotij regimen imperfectius fuit: vt illud videlicet etiam aliqua ex parte ad Reges pertinere non incõgruè

Prima causa discriminis, à Sacerdotij imperfectione.

posset. Siquidem sacerdotij dignitatem consequitur sacerdotalis Potestas, vt ex nobilissima Apostolorum missione, Luc. 10. Ioan. 20. Matth. vltimo, & ex Apostoli disputatione 2. Cor. 3. facile est colligere. Rursum sacerdotium vetus habuit suas leges, sacrificia, ritus, & ceremonias omnes à Moyse præscriptas atque conscriptas; quibus nefas erat vel addere vel detrahere quicquam: vt hîc nulla fere alia re opus esset, quàm præscriptos cultus & leges executioni mandare: in quo genere reges concurrere commodissimè possent. Nam ardua & sublimiora fidei mysteria quæ sacerdotum iudicia maximè desiderarent, nondum erant necessariò explicitè ab omnibus credenda, sed tantùm à maioribus: à cæteris autem in fide maiorum vt ex sententia patrum docet S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 7. in corp. At in Ecclesia Christi & quàm plurima accesserunt mysteria explicitè credenda, etiam à minoribus & vulgo fidelium (nempe quæ in articulis fidei continentur; circa quæ male intellecta hæreses oriuntur:) & præterea cultus diuini externíque regiminis ratio, ritus, ac ceremoniæ, scriptæ omnino non fuerunt, sed (vt notauit Augustinus in ritu & ordine sumendæ cœnæ Domini) *Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, seruauit Christus hunc locum.* Quod quemadmodum ab Apostolis præstitum sit, copiosè enarrat Dionysius Areopagita in toto libro ecclesiasticæ hierarchiæ. Tertiò synagogæ disciplina erat gladius, & pœnæ temporales. *Qui superbierit, obedire nolens sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morte moriatur.* Et; vt totus ille status seruorum erat, non filiorum; sic terrore & externis pœnis, non amore & spiritualibus pœnis ducebantur. *Quod enim tunc fiebat gladio, lapidationibus, aliisque corporeis censuris, illud* (ait Augustinus) *degradationibus & excommunicationibus faciendum esse significatum est hoc tempore: cùm in Ecclesiæ disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus.* Hæc ille. Hinc ergo factum est, vt propter disciplinam illam corporalem, & visibilis gladij qui in manu regum erat, Reges ipsi causis ecclesiasticis non solùm piè, sed etiam necessariò sese nonihil immiscuerint. Nunc verò, cùm visibilis gladius non pertineat amplius ad disciplinam Ecclesiæ, vt docuit Augustinus, datur intelligi non amplius ad Reges Ecclesiæ disciplinam & regimen pertinere; sed ad illos tantùm quorum est ligare & soluere: & cætera. Quartò cùm Synagoga vetus in vno populo concluderetur; & in vno loco sub illa sacrificaretur; non erat incommodum, vt vni quoque Regi, Synagogæ cura magna ex parte committeretur. At in Ecclesia multarum gentium, vt idem fiat impossibile est; vt suprà ostensum est. Imò sic erat sacerdotium vni regno coniunctum, vt ex diuisione regni necessariò consecuta fuerit diuisio religionis, vt in exemplo illo Hieroboæ factum est. Quamuis enim directè & immediatè *non religionis sed regni fuerat facta diuisio* (vt docet Augustinus in libris de ciuitate Dei, & de vnitate Ecclesiæ,) tamen propter coniunctionem sacerdotij cum regno Dauidico, & cum templo Hierosolymitano, consequutum est schisma: ipso videlicet Hieroboam metuente, ne ex occasione vnius religionis in vno loco obseruandæ, regnum quoque ad vnum reuerteretur; quod vide in historia regum. At cum vnitate religionis Christianæ bene constat multitudo regnorum; quia non vni regno aut loco, sed vni summo Pastori & vni Regulæ fidei religio Christiana nititur & adhæret. Quin & hoc discrimen apertè scriptura insinuasse videtur, cùm Synagoga quidem dicta sit *regnum sacerdotale*, Ecclesia autem Christi, *regale sacerdotium. In his enim Petri verbis* (ait Sanctus Thomas in commentar. ad eum locum) *innuitur Prærogatiua noui testamenti respectu veteris. In nouo enim testamento sacerdotium præeminet regno, sicut spiritus corpori: in veteri verò regnum præeminebat sacerdotio. Ideo ibi regnum, hic sacerdotium in substantiuo ponuntur, eo quòd ibi ex regno, hic ex sacerdotio, quasi subsistat religio.* Hæc ille. Postremò, quia contra hoc discrimen Augustinum aduersarij producunt, sciendum est; non esse illam Augustini mentem quam fingunt, ac vehementer inculcant, tanquam rem certissimam; quòd veteres reges figuræ erant Christianorum principum, sed sub conditione tantùm id ponit his verbis. *Veruntamen*, inquit, *si facta præterita in Propheticis libris figuræ erant futurorum; in rege Nabuchodonosor vtrumque tempus præfiguratum est: & illud quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia.* Hæc ille. Vbi non rem asserit categoricè, sed proponit hypotheticè. Deinde si illa facta præterita essent figuræ futurorum, non propterea in omnibus respondere figuræ veritas debet, sed tantummodo quatenus noui huius temporis & Testamenti excellentia patitur. Itaque quia

Secunda causa à ceremoniarum & sacrificiorum conditione. Deut. 4. & 12.

Epist. 115.

Tertium discrimen à disciplinæ qualitate. Deut. 17.

De fide & operib. cap. 2.

Quarta causa ab ipsius Synagogæ statu.

Cap. 18.

Lib. 17. ca. 12. Cap. 12.

3. Reg. 12.

Exod. 19. 1. Petr. 2.

In nouo Testamento Sacerdotium præeminet regno.

Augustini sententia hac de re explicatur. Epist. 48.

Quo sensu facta veteris Testamenti figuræ sunt noui.

D

E

F

A quia excellentior hic status est, propterea veteris regiminis defectus, non imitari & exprimere, sed corrigere & superare debet. Est autem defectus in regimine Ecclesiæ, seculari potestati subiici; & propter imperfectionem veteris regiminis, ita in veteri populo fieri potuisse iam ostendimus. Sic sacrificia vetera figura sunt nostri sacrificij, non in eo quod imperfectum habebant (vt quòd sæpius repeterentur, & iustitias carnis non spiritus operarentur, sicuti demonstrat Apostolus) sed in eo quòd rem perfectam præfigurabant: videlicet effusionem sanguinis, remissionem peccatorum, expiationes animæ, & similia. Propter has ergo causas breui exceptione responderi posset; hæc veterum regum exempla, contra regimen ecclesiasticum in Ecclesia Christi, à quo reges excluduntur, nihil facere.

Ad Hebr. 9.

Responsio particularis, ad singula exempla veteris Testamenti superius producta, cum protestantum Anglorum nouis Replicis etiam confutatis.

CAPVT XXIII.

B SED ne magis euasisse, quàm obiectis satisfecisse videamur; & vt facta veterum Regum melius intelligantur, singulis iam exemplis cominus respondebitur, vt omnis cauillandi ansa aduersariis semel præcidatur. Moyses sine dubio sacerdos fuit, nec sine maxima impudentia negari potest, dicente scriptura: *Moyses & Aaron in sacerdotibus eius*: quod & sancti patres vno ore docent. Augustinus enarratione in eundem locum. Hieronym. libro primo contra Iouinianum. Chrysost. Homilia tertia in acta Apostolorum. Gregorius Nazianzenus in Oratione de Moyse & Aaron. Philo Iudæus de vita Moysis libro tertio. Sed replicant aduersarij, quòd non ipse sed Aaron summus sacerdos fuit; ideóque quæ fecit, non vt sacerdos, sed vt Princeps populi faciebat. Plenius itaque respondetur sacerdotalis Potestatis duplicem esse functionem. Alteram verbi & sacramentorum, quæ potestas ordinis dicitur: Alteram regendi & leges ferendi quæ Potestas iurisdictionis vocatur. In hac Moyses, in illa Aaron Princeps fuit, dicente Deo. *Aaron loquetur pro te ad populum, & erit os tuum tu autem eris ei, in his quæ ad Deum pertinent.* Sic Augustinus rem exponit. *Si Moyses*, inquit, *sacerdos non fuit, quomodo per illum omnia gerebantur? Si fuit, quomodo summum sacerdotium ab eius fratre incipit?* Et paulo pòst respódens, ait. *Ambo erant summi sacerdotes. Aaron propter vestem pontificalem*; id est, cultum sacrificiorum: *Moyses propter excellentius ministerium*: iurisdictionem scilicet. Denique C Moyses Christi figura fuit, à solo Deo immediatè missus, & institutus sacerdos: Aaron vero Petri typus erat, sub Moyse vt hic sub Christo, summus sacerdos, aliorúmque omnium sacerdotum princeps, sed in vocatione ordinaria & ministeriali. Neque enim biceps fuit illa Synagóga sub Moyse & Aaron, non magis quàm nunc Ecclesia sub Christo, & Petri successore. Iosue Moysi successit, vt ex Num. vigesimo septimo, & Deuteronom. trigesimo quarto patet. Dicitur enim quòd Moyses ipsi Iosue manus imposuit, initiante quoque eum Eleazaro, & repleuit eum Spiritu sapientiæ. Itaque magna ex parte eandem potestatem exercuit, sed non ex omni. Nam Moyses à Deo immediatè missus atque edoctus in omnibus, & dux fuit & sacerdos. Iosue verò dux tantùm populi creatur, vt explicat Theodoretus. Nam & ideo ad Moysen ait Deus, *Dabis ei partem gloriæ tuæ*, (non ait omnem & eandem,) *vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israël.* Addit quoque Deus. *Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius, egredietur & ingredietur ipse & omnes filij Israël cum eo.* Vides iam non Iosue ducem esse Eleazaro in his quæ ad Deum pertinent, sicut Moyses erat Aaroni: sed contrà, Eleazarum sacerdotem esse hoc ipsi Iosue; eúmque omnia facere ex consilio Eleazari. Consilio quoque, non quod liberè aut acceptare aut repudiare poterat, sicuti solet & potest

De Moyse. Psal 98. Moyses Sacerdos erat.

Replica aduersariorum nouella Solutio.

Sacerdotalis Potestatis duplex functio. Exod. 4. Quæst. super Leuit lib. 3. quæst. 23. tom. 4.

Moyses Christi Aaron Petri typus erat.

De Iosue.

In Numeros quæstio. 48. Deuter. 34.

princeps consiliariorum suorum sententias, (vt ad hunc locum replicant aduersarij) sed cui obtemperari debebat, sicut antea ipsi Moysi obtemperare debuerat Aaron. Idem enim est hic Eleazarus Iosue, quod Moyses fuit Aaroni. Rursum Iosue, non illa omnia quæ in obiectione fecisse dicitur, ipsemet fecit, sed per alios fieri mandauit; sicuti hæc ipsa facta nobiscum intelligunt aduersarij, ne suos etiam principes ad ministerium verbi & sacramentorum his exemplis compellerent.

De Dauide.

Eodem fere modo quæcunque Dauid fecisse dicitur, (exceptis psalmis quos ipse vt propheta, non vt Rex composuit) illa omnia nec ipse fecit, sed fieri curauit; nec ex suo iudicio fecit (vt dicitur in Paralipomenis) *iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini*, & cætera, *cuius etiam legis* (ne in ea vel accipienda vel exponenda sua Authoritate vti posse videretur) *iubetur futurus rex* (quod Dauidem fecisse dubitari non debet) *accipere exemplum à sacerdotibus leuiticæ tribus*. Rursum per Dauidem factæ sunt sacerdotum & leuitarum vices, secundum ministeria sua, *vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum* (non aliquem à rege præscriptum) sed *sub manu Aaron Patris eorum, sicut præceperat Dominus*, id est, sub spirituali regimine Aaronico non regio, nisi quatenus ad obseruationes rituum executioni mandandas attinet, quam potestatem Christianis regibus non negamus.

Cap. 16. — Deut. cap. 7. — 20. Paral. 24.

De Salom. *Respons. 1.*

Salomon *abiecit Abiathar, ne esset sacerdos Domini*, id est, ne fungeretur officio sacerdotis Domini in templo. *Vade*, inquit, *in Anathoth ad agrum tuum*; vbi exulare à templo iussus est, & consequenter non fungi sacerdotio; quo extra illud templum fungi non potuit; sed sacerdotali gradu & ordine eum non spoliauit. Sic multi episcopi à Christianis Regibus in exilium acti sunt, vel propter priuatas quærelas & iniurias acceptas, sicuti hîc Salomon fecit, vel propter Reip. bonum & pacem, aut alias similes causas. Non tamen eos propterea episcopali dignitate spoliarunt, sed functione tantum per consequens exuerunt, quam extra suæ Diœceseos limites exercere non poterant. Deinde (quod maximè ad rem præsentem pertinet,) non ex aliqua fidei & religionis causa eiecit Salomon Abiathar, vt propterea in causa fidei iudicium exercuisse videri posset; sed propter læsam maiestatem & conspirationem factam contra Salomonem cum Adonia ad regnum aspirante, vt patet 3. Reg. cap. 1. Sic multi Catholici principes, episcopos & sacerdotes propter offensas priuatas in exilium egerunt, qui tamen in doctrina fidei nullum propterea iudicium exercebant, aut exercere se posse existimabant. Neque verò (vt ad maiorem rei inuidiam clamitant hîc aduersarij) Abiathar summus sacerdos fuit, & figura Papæ, sed Sadoc. Nam ex Ithamar minore filio Aaron oriundus erat, non ex Eleazaro seniore fratre sicut Sadoc, ideóque semper ei Sadoc in scriptura præfertur. Iosaphat constituit ministros templi, prædicauit ieiunium, cohortatus est populum eo sensu & modo quo Dauid & Iosue. Nam quod de ipsa doctrina fidei nullum sibi iudicium arrogauit, ipsemet apertissimè testatur his verbis, alloquens ipsos sacerdotes & principes familiarum, scilicet sacerdotalium, vt descriptum habes 2. Paralip. cap. 24. *Vbicunque*, inquit, *quæstio est de lege, de mandato, de cæremoniis, de iustificationibus, ostendite fratribus vestris vt non peccent in Domino. Amarias autem sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent præsidebit. Porro Zabadias qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent.* Hæc ibi. Hic apertè distinguuntur *ea quæ ad Deum pertinent*, & *ea quæ ad officium regis pertinent*. Vnde sequitur res diuinas, ad officium Regis non pertinere. Alioqui male & ineptè, tanquam opposita diuisionis membra vtraque starent. Replicant hîc aduersarij duo. Primùm, *in his quæ ad Deum pertinent*, intelligi tantùm ea quæ ad cultum sacrificiorũ paragendum, seu rem diuinã faciendã pertinent, quæ agnoscunt ad regis officiũ non pertinere, sic vt ipse illa administret; non autẽ intelligi omnem rerum diuinarum administrationem, nec doctrinæ & religionis iudicium. Deinde, etsi totum intelligatur, tamen quia Iosaphat Rex vtrumque præscribit, & in vtroq; genere Magistratum constituit; aut vtrumque ab eius potestate pendet, aut si cura rerum diuinarũ ab eo non pẽdet, nec ciuiliũ rerum pẽdebit. Ad prius cauillũ respondetur, illis verbis, *In his quæ ad Deum pertinent*, non solùm rei diuinæ cultum significari, sed etiam omnem planè rerum diuinarũ administrationem. Nam eisdem verbis vsus est Deus ad Moysen. *Aaron erit os tuum. Tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.* Quis autem

Aliud episcopũ in exilium mittere, aliud eum episcopali gradu priuare.

Respons. 2.

Abiathar non erat summus Sacerdos.

Vide 1. Paralip. cap 24. — *De Iosaphat.* — 2. Para. ca. 19.

Cauillatio 1.

Respons ad 1. Exod. 4.

A autem dicat Moysen tantùm in re diuina facienda præfectum à Deo fuisse, quū hoc potius ad Aaronem spectaret, vt antea distinximus? Rursum eisdem verbis vtitur Ietro ad Moysen. *Esto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ à Deo dicuntur ad eum, ostendásque populo ceremonias, & ritum colendi*, &c. vbi apertè, *ea quæ ad Deum pertinent*, exponuntur ad doctrinam & regimen, non ad cultum referri. Ad posterius cauillum respondetur, Iosaphat hoc in loco neutrum constituere magistratum; sed de iam constitutis, sacerdotes & populum admonere, & vtriusque officium distinctim declarare. Nec quia vtrunque hoc facit, propterea vtrunque officium, aut vterq; magistratus ab ipsius potestate æqualiter pendet: tùm quia admonere, etiam in rebus Ecclesiasticis seculari principi non denegatur; sed de rebus ipsis discernere, quatenus talia sunt, hoc denegatur: tùm quia, ne sic quisquam putaret, apertè ipse Iosaphat vtrunque officium distinxit, vt suprà. Rursum Zabadiam quidem Rex Iosaphat sua sola authoritate Ducem sub se constituit, Amariam autem Sacerdotem non ille, sed lex ipsa sacerdotalis præscripsit, tanquam de filijs Aaron maiorem natu.

Exod. 18.

Neque verò aliter Ezechias circa Dei cultum operam dedit, quàm Dauid, & alii reges prædicti; apertè dicente de eo scriptura; *fecit quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Pater eius*, supple Dauid, & apertiùs 2. Paral. 29. *constituit leuitas, &c. secundum dispositionem Dauid, & Gad videntis, & Nathan Prophetæ, sicuti Domini præceptum fuit per manum Prophetarum eius*; vt videlicet quemadmodum Dauid, sic & ille ea B executioni mandaret, quę per ministerium Prophetarum, id est sacerdotum, quorum officium olim Prophetæ interdum (licet extra ordinem) gerebant, Deus præceperat. Quod autem vrgent adhuc aduersarij, Ezechiam etiam aliqua fecisse, de quibus mādatum, vel in lege, vel in Prophetis non erat; vt quòd voluntariæ oblationes illo iubente à populo factæ sunt, quòd leuitæ adiuuarent sacerdotes in detrahendis pellibus holocaustorum, (quod Sacerdotum tantùm erat) denique quòd pascha celebraret tépore non suo; postremò quòd æneum serpentem contriuit; ex quibus omnibus conficere volunt regem hunc, etiam sua solius authoritate, tùm nouos quosdam ritus circa religionem instituisse, tum quoque de veteribus etiam in lege præscriptis dispensasse; Respondetur in his omnibus, nihil tale Ezechiam fecisse quale ipsi inferunt. Tantūmodo enim in ritibus nonnihil pro præsenti tempore immutauit, circa illud leuitarum ministerium & Paschæ celebritatem, non vt illa sic deinceps semper fierent decreuit. Sed prius quidem propter præsentem necessitatem fecit, *quia sacerdotes nondum sanctificati fuerant*, vt habes cap. 29. posterius ex zelo quodam, in ipsis auspiciis regni sui, primo quoque tépore fieri voluit, quod propter impios reges prædecessores suos, iam diu fieri cessatum fuerat. Fecit autem mense secundo, tùm quia (vt textus dicit) *sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, &c.* tùm quia, etiam conceditur in lege expressè, iis qui propter immunditiam impediuntur facere phase mense primo iuxta C præceptum Leuit. 12. vt facere id liceat mense secundo; sicuti hîc ab Ezechia ex grauiori causa factum est. Postremò hæc omnia, sicuti & serpentis demolitionem, non inuitis aut inconsultis sacerdotibus fecit, sicut isti Laicocephali inuito toto clero, principi Potestatem demoliendi & constituendi, quæ ad religionem pertinent tribuunt; sed de consilio sacerdotum, vt Lyra in Glosa Ordinaria ex sententia Hebræorum annotauit. Non potest autem in exemplum perpetuæ & ordinariæ Potestatis trahi, quod vel vrgente necessitate, vel ex zelo honoris Dei, vnus quispiam Rex fecisse semel legitur.

De Ezechia. 4. Reg. 18.

Replica aduersariorum refellitur.

Leuit. 10. 2. Paralip. cap. 30. 4. Reg. 18.

2. Paral. c. 29. Num. 9.

Iosias postremo loco affertur, & quia *ad imperium & præceptum eius*, vt loquitur scriptura, subuersa sunt idola, instauratum est templum, lectus est publicè Deuteronomii liber, percussum est fœdus coram Domino, celebratum est phase, constituti sunt Sacerdotes & Leuitæ, & similia, colligunt aduersarii regem hunc tanquam Supremum Synagogæ caput, omnia sua potestate administrasse, ip sisq; sacerdotibus omnia, non ipsos illi quicquam præscripsisse. His omnibus respondetur, curasse diligenter & suo mandato publicè decreuisse hunc Regem, vt cultus Dei in lege præscripti seruarentur. Hanc autem legem sicuti non condidit, sic per Moysen olim traditam, hic *per manus Helciæ sacerdotis accepit*, vt narrat scriptura: & illud præstitit quod in ipso Deuteronomio Moyses iubet, scilicet, *accipere exemplar legis à sacerdotibus, deinde custodire verba & ceremonias eius*. Custodit autem rex verba legis, non solum ipse seruando, sed etiam cu-

2. Paral. 35. Cap. 34 & 35.

4. Reg. 23. & 2. Paral 34 Cap. 17.

Quomodo Iosias præscripsit Sacerdotibus.

rando vt ab aliis seruentur,ſicuti ſuprà ex Auguſtino explicatum eſt. Hoc & nihil aliud fecit Ioſias.Quod autem inferunt aduerſarii,præſcripſiſſe Ioſiam ſacerdotibus non illos ipſi,fraudulenta cauillatio eſt.Non enim Ioſias præſcripſit, quid aut quomodo facerent,(hoc enim lex præſcripſerat)ſed vt facerent: nec Sacerdotes imperiũ regis,ſed præceptum legis executi ſunt;procurante tamen & iubente rege. Non diſſimile fieret,ſi rex Catholicus iuberet in Belgio ſacra fieri ritu Catholico,quæ à longo tempore facta non ſunt propter hæreſes graſſantes.Hic enim facerent hoc ſacerdotes, non vt mandatum regium,ſed vt rem diuinam,& functionẽ ſacerdotalem à Deo per Eccleſiæ miniſterium inſtitutam, Rege tamen procurante, & oportuna media quibus illud fiat ſuppeditante. At verò,longè aliud eſt ponere Poteſtatẽ regiam Medium quoddam eſſe nobiliſſimum,ad diuinum cultum reſtaurandum & exequendũ, item ad ſanam doctrinam conſeruandam;aliud dicere,diuinum cultum & ſanam doctrinam vt talia,nec in conſeruatione tantum,ſed & in eſſe ac natura,à regia poteſtate pendere: vt videlicet niſi illa accedat,irritum ſit quicquid de religione decernũt, aut docent ſacerdotes. Totis 300. annis vſque ad Conſtantini magni ætatem,Chriſtiana fides abſque regum auxilio,cura,induſtria floruit;multáſque gentes occupauit. Poſteà quoque, non ſemper Reges ad ſtudium Orthodoxæ religionis propagandæ animum adiecerunt. Vbi id factum eſt,floruit tanto fœlicius religio Orthodoxa; vt temporibus Conſtantini magni,Theodoſij magni,Iuſtiniani primi,& Caroli magni; vt de Imperatore quoque Emanuele ſcribit Nicephorus in præfatione ſuæ hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,& de Imperatore Alexio ſcribit Euthymius in præfatione ſuæ Panopliç.Sed addit.*Non tamen Pontificum ſibi munus arrogauit,ſed exemplo ſuo Pontifices inuitauit, ſeque illis ſocium & adiutorem adiunxit.*Vbi id factum non eſt, erat tamen fides populorũ; erant leges Eccleſiaſticæ;erant dogmata rata & ſtabilita;fuit diſciplinæ cõſeruatio; per excommunicationes & degradationes abacti ſunt lupi,& eiecti latrones ex Ouili Domini. Authoritate ſane,iudicio,miniſterio,cura & regimine Sacerdotum atque paſtorum,quibus hæc à Deo commiſſa ſunt.Denique principum Poteſtas, arma, leges ſeruiunt Eccleſiæ Dei vt cętera omnia. Ipſi quoque rerum diuinarum cultus,propagationes,& conſeruationes,quatenus humanæ actiones ſunt hominũ opera & miniſterio adminiſtratæ, eatenus Regum & humanarum Poteſtatum præſidijs atque ſubſidiis defenduntur,exercentur,& promouentur. Ipſi autem Reges,non paſcunt,nõ docent,non decernũt de doctrina,aut cultu Religionis; non regunt aut dirigunt ſuis vllis mandatis atque legibus Eccleſiam vt ſic,id eſt,vt patres ſpirituales,reliquo Corpori & Multitudini fidelium præpoſiti. Denique non ſunt,nec vllo modo dicendi Capita Eccleſiæ,in eo genere regiminis quod eſt proprium obedientiæ fidei, & cui fideles quatenus fideles,in ipſa videlicet fide paſcendi,fouendi,& cõſeruandi ſubiiciuntur;quale propriè eſt regimen,ſiue Iudicium Eccleſiaſticum.Sed ſoli (vt antea demonſtratum eſt)Eccleſiarum Paſtores atque Doctores,à Chriſto Saluatore in hoc fidelium regimine conſtituti ſunt.Quibus ita explicatis,nouitia hæc & ſingularis Laicocephalorũ opinio,quàm non ſolum vana ſed & impia ſit,Ordini videlicet à Chriſto conſtituto prorſus contraria,veréque vt eam Athanaſius vocauit,Antichriſtiana; ſatis opinor clarè eluceſcit. Hic ergo ſit huius diſputationis modus,vt nunc ad alia, aliunde exordio ſumpto tranſeamus.

Poteſtas Regia conſeruat, non conſtituit res Eccleſiaſticas.

Religio Chriſtiana ſine Regibus floruit.

Euthymius de Alexio Imperatore.

Poteſtas Regia ſeruit Eccleſiæ, non regit Eccleſiam.

Libri quinti finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA SECVNDA, ET LIBER SEXTVS.

De Primario Potestatis Ecclesiasticæ Subiecto.

PRÆFATIO.

ORdinem in Ecclesia Dei ad ea quæ sunt fidei tractanda, iudicanda, & determinanda, à Christo Saluatore institutum, eiusmodi fuisse hactenus ostẽdimus; vt nec in toto Ecclesiæ corpore, nec in quibusuis huius corporis membris, non in priuatis & laicis, ac ne in Principibus quidem terræque Dominis, sed in solis Episcopis & Præsbyteris legitimè ad hoc munus vocatis, & vnitatem totius Corporis retinẽtibus, hãc potestatem residere ostẽderimus. Qua quidem ostẽsione facta, Cõtrouersiæ præsenti de Potestatis seu iudicij Ecclesiastici Subiecto satisfecisse videri poteramus, nisi quòd hunc ipsum Ordinem Christus Dominus ita disposuerit, vt eum non sanè Aristocraticum, & in plurimorum quasi optimatum arbitrio positum, sed Monarchicum, sanéque perfectissimum, & vnitati fidei cõseruandæ accommodatissimum, (in quo vnus aliquis inter ipsos quasi Optimates, inter Præsbyteros atque Episcopos, cæteris omnibus præsideret atque præesset) esse voluerit. Hac enim sanè de Causa de huius Authoritatis Ecclesiasticæ primario Subiecto, de huius totius Corporis Ecclesiastici Supremo Capite, aliquid nobis necessariò dicendum est; vt huic Controuersiæ quàm fieri potest plenissimè satisfiat. Quum autem de hoc Supremo Capite, dicendi campus pateat longè amplissimus, idémque à permultis hodie doctissimis viris accuratè pertractatus, nos hoc loco nec de huius Primarij Subiecti potestate omnia in quæstionem vocabimus, sed potestatem illam tantùm, quæ in causa fidei iudicandi penes illum est, asseremus; à qua sanè tanquam à Capite seu fonte, cęteræ omnes huius Primariæ potestatis particulæ dependent; vt Concilijs præsidendi, eadem confirmandi, Episcoporum quoque creationem ratificandi, ab omnibus terrarum partibus Appellationes factas decidendi, excommunicatos quosuis reconciliandi, itémque delinquentes quoscunque, etiam terrarum Dominos ac prouincias integras, vel excommunicãdi, vel suspendẽdi, aliáque his affinia: (quę ferè omnia duobus primis exceptis, de quibus idcirco in hoc opere alio loco agemus, ad disciplinam & politiam Ecclesiasticam, potius quàm ad causam fidei & dogmatum pertinent) nec

B

C

Ex iudicio fidei tota reliqua Potestas Ecclesiastica dependet.

Lib.7. cap.9.

etiam de hac primaria Poteſtate in Cauſa fidei iudicandi ac decernendi, D omnia quæ dici poſſunt dicemus; aut omnia probationum Media ſollicitiùs inquiremus. Sola ea quæ ex Scripturis ſacris peti poteſt demonſtratione contenti erimus, niſi quòd in ipſa Scripturarum tractatione Patrum & Maiorum noſtrorum Iudicia adhibebimus; breuitérque in fine diſputationis illuſtria quædam exempla, quibus eius quod demonſtrauimus manifeſta praxis oſtendatur, in medium proferemus. Enimuerò quia non minori diligentia, imò profectò multò clarius & illuſtrius, Primarium hoc & Supremum Iudicij Eccleſiaſtici Caput, Literæ Euangelicæ atque Apoſtolicæ nobis deſcribunt, quàm vel cæterorum Epiſcoporum atque Paſtorum Authoritatem, vel etiam ipſius Chriſti Saluatoris Hierarchicam Poteſtatem, profectò ex ſolis Scripturis illud, ſi tamen diligenter & accuratè ſingula in illis quæ huc ſpectant expenderentur, explicarētúrque, ſatis plenè & cumulatè demonſtrari poſſe exiſtimaui. Et quidem omnium fere temporum ac locorum euidentiſſimam praxim, ad huius Supremi Capitis demōſtrationem, magno labore ac ſtudio à quàm multis doctiſſimis hodie viris perquiſitam, penéque repertam totam eſſe animaduerti. E Sacrarum verò Scripturarum exactam & methodicam in eodem genere tractationem, hactenus (vt quod dicam ſentio) deſideraui. Eam itaque hoc tēpore non quidem ex omniparte adimplere atque perficere me profitebor, (neque enim ita deſipio:) ſed quoad eius fieri à nobis poterit, eam aliqua ex parte ſupplere & explicare conabor. Rem itaque fauente Deo nunc auſpicemur.

Demonſtra-

Demonſtratio ex verbis Chriſti in Euangelio, vni Petro fuiſſe promiſſum, vt eſſet cæterorum omnium architectorum in ædificatione Eccleſiæ, Caput: Iudiciique Eccleſiaſtici Subiectum Primarium. Vbi & tractatur accuratè germanus ſenſus verborum Chriſti ad Petrum, Matth. 16.

CAPVT PRIMVM.

IN doctrina fidei ſolus etiam Romanus Pontifex ſeu Petri ſucceſſor, publicè aliquid decernere volens, certiſſimè & infallibiliter iudicat. Senſus huius propoſitionis eſt, ſucceſſorem Petri, ita toti Eccleſiæ caput eſſe in Ratione paſcendi, totiúſque huius iudicij Eccleſiaſtici Primarium Subiectum atque ſupremum, vt etſi tanquam priuata perſona, errare & falſa de rebus fidei opinari poſſit; tamen Paſtorali ſuo officio fungens, hoc eſt, de re aliqua dubia quæ ad fidem neceſſariò pertineat, publicè definire, & alijs credendum publicè tradere volens, errare non poſſit: ſed tùm poteſtatem ſolus habeat ſupra cæteros omnes, ſeu paſtores ſeu oues, de fide pronunciandi, & rem dubiam determinandi, tùm ſtabilitate quoque muniatur, ab ipſa veritate nunquam aberrandi. Talem ſanè & tantam ſoli Petri Succeſſori Romano Pontifici, ſupra cæteros omnes Epiſcopos, Paſtores, & Doctores Eccleſiæ tum poteſtatem tùm firmitatem tribuimus. Probatur autem hæc veritas, ab aduerſariis hodie pertinaciſſimè negata, quantum fieri poteſt, validiſſimè & efficaciſſimè ex ipſis Scripturis, quas hoc in loco ſolas vt dixi, aut penè ſolas tractabimus. Si enim Sacra Scriptura, hunc Supremum omnium Paſtorum, atque Primarium poteſtatis Eccleſiaſticæ Subiectum, non minus clarè commendauit, quàm cæteros particulares Epiſcopos, Paſtores, & Doctores, dubitari non debet, quin eadem ſit vnius Capitis, ſeu ſummi Paſtoris neceſſitas & certitudo, quæ eſt cæterorũ per loca & regiones Epiſcoporũ & Paſtorũ ſingulorum. Et quia exactiſſimè hoc Scriptura fecit, variis viis & gradibus illud nobis cõmonſtrando, quaſiq; etiã aduertere noltẽibus pertinaciter inculcando, nos per eoſdẽ gradus, in hac diſputatione inquirendo procedemus.

Quo ſenſu vni Supremo Paſtori infallibilitas aſſeritur.

Primus gradus nominis promiſſio.

Primus gradus eſt, quòd eo ipſo die ac momento, quo ad Chriſtum veniret Simon, quem Caput Eccleſiæ ſuæ poſiturus erat, intuens eum Ieſus dixit. *Tu es Simon filius Ioannis. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.*

Obſerua hîc noui Nominis promiſſionem. Pauciſſima enim & non niſi maximi momenti ſunt, quæ Chriſtus antequam faceret, promitteret. Sic de Cœna Corporis & Sanguinis ſui, de futura morte & reſurrectione ſua, de mittendo Spiritu Sancto, diſcipulos ſuos longè ante præmonuerat: nempe vt illa omnia diligentius obſeruarent. *Nunc*, inquit, *prædixi vobis priuſquàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis*. Sic & in veteri teſtamento, quia maximum erat myſterium, quòd in ſemine Abrahæ benedicerẽtur omnes gentes, multis verbis hoc Abrahæ promittitur. Primùm indefinitè: dicente illi Deo. *In te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ*. Deinde nominatim ex vxore Sara. *Benedicam vxori tuæ Saræ & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus ſum, eritque in nationes*. Poſtea etiam die definito. *Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore vita comite, & habebit Sara filium*. Idem de terra Chanaan animaduertere licet, quæ Geneſ. 12. 13. 14. & 17. multis & variis verbis bene quinquies promittitur. Eundem omnino in modum Chriſtus Dominus, hunc Simonem nouo Nomine, nouáque in ipſo primo congreſſu poteſtate donaturus, tantò ante promittit. Rurſum in tanta poteſtate piſcatorem illum collocaturus, Paulatim hoc ei inſinuat, & ſolam noui Nominis dignitatem principiò promittit. *Animaduertendum* (ait Chryſoſtomus) *quòd non omnia quæ euentura erant, primo congreſſu prædixerat. Maiora illa nunc conticuit. Humiliùs à principio loquitur.* Et paulò poſt. *Multis à natiuitate Nomina Deus impoſuit, vt Iſaac, Samſon vt ijs quorum meminit Eſaias & Oſee. Quibuſdam quam acceperunt à parentibus appellationem mutauit: vt Abrahæ, Saræ,*

Ioan. 1.
Rara & excellentia ſunt quæ antequam fiunt promittũtur.
Ioan. 6.
Matth. 16.
Ioan. 14. & 16.
Ioan. 14.
Gen. 12. & 15.
Gen. 17.
Gen. 18.
Petro Paulatim Suprema dignitas collata.
Homil. 18. in Ioan.

& Israel. Mos etiam antiquitus erat, à rebus nomina imponi, quod & Helias fecit. Hoc autem totum non temere fit; sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit diuini beneficij perpetuum monimentum, & memoria per prædicta nomina Auditorum animis imprimatur. Hæc Chrysostomus. Vel hæc ergo sola Nominis noui primo statim congressu facta impositio, aliquid singulare animis nostris imprimere debet, de Petri persona ad nouam aliquam dignitatem, huic Nomini nouo respondentem, supra cæteros condiscipulos & coapostolos suos à Christo Domino extollenda. Tamen in hoc primo gradu, ad tantam futuram potestatem, satis habuit Christus Nominis mutationem promittere.

„ Secundus gradus est, ipsius noui Nominis exhibitio, seu impositio.

Secundus gradus, nominis exhibitio. Marci. 3. Luc. 6.

Nam aliquanto tempore pòst, *ascendens in montem* (ait Marcus) *vocauit ad se quos ipse voluit, & fecit vt essent duodecim cum illo: & imposuit Simoni nomen Petrus*, quod alter Euangelista vocauit Cephas. Sed vtrumque idem valet, vt postea videbitur. Eandem noui Nominis impositionem diligenter quoque commemorat Lucas. Obserua autem,

1. *Eodem momento de Supremo Pastore disposuit Christus quo de cæteris Pastoribus.*

quòd eo tempore facta est hæc noui nòminis impositio, quo duodecim designauit Christus Apostolos: vt videlicet eodem momento de Capite prospiceret, quo de Pastoribus: nec priùs, quia non est vsus Capitis sine corpore; nec posteriùs quia sine Capite non debet esse corpus. Non quòd tunc completa nouæ Ecclesiæ forma esset, sed quia tunc formari illa cœpit, quasique in vtero Christi parturiri, donec in die Pentecostes, aduenіente Spiritu sancto, tanquàm anima Ecclesiæ, vltimam suam formam acciperet.

2. Obserua quoque quòd etsi tres Euangelistæ Matthæus cap. 10. Marcus capite 3. Lucas cap. 6. cæteros Apostolos nullo certo seruato ordine in hac vocatione Christi enumerauerint, sed alius Andream, alius Iacobum secundo loco posuerit, & sic de aliis, omnes tamen vno consensu Petrum primo loco tanquam indubiè Caput cæterorum posuerunt.

3. Obserua quoque quod post hanc impositionem à Christo factam semper, nunquam antè, vocatur in Euangelio Simon Petrus, vt Matth. 10. Luc. 9. & alibi.

4. Obserua præterea ipsam impositionem noui huiusce Nominis, singulare aliquid, & excellens in eo homine notare debuisse. Sanè non aliter, quàm olim factum est, in mutatis nominibus Abrahæ, Saræ, Israel, & aliorum veteris testamenti: quemadmodum ex Chrysostomo modò produximus, ex Homil. 18. in Ioannē, quibus addi possunt quæ disputat in eandem sententiam Cyrillus Alexandrinus, libr. 2. cap. 12. in Ioannem.

5. Obserua postremò, in toto Euangelio ab ipso Christo nusquam eum compellari nomine Petri, sed tantum Simonis filii Iohannis. Nam ipsi Christo non erat Petrus, id est, Caput; sed Simon, id est, obediens & subditus. Cæteris autem omnibus Apostolis & Euangelistis erat Petrus, Cephas, Caput, &c. Narrat quidem Lucas dixisse semel Christum, *Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me*, sed nec hic nomine suo eum compellat aliquid ei mandaturus vel ab eo interrogaturus, verū affatur tantùm, nec sine mysterio ipsius nominis hoc facit. Quasi dicēs, dico tibi Petre, qui à fortitudine sic nuncuparis, quòd & tu quoque non obstante hac fortitudine tua, de qua nunc temere & importune præsumis, me negabis.

„ Tertius gradus est ipsius noui Nominis expositio, & futuræ potestatis quæ „ illo nomine significata est, promissio.

Tertius gradus, nominis expositio. Matth. 16. Homil. 55. in Matth.

Hæc facta est Matth. 16. cùm cæteris omnibus Apostolis à Christo rogatis quem illum esse dicerent & tacentibus, solus Petrus, tanquam *omnium Apostolorum os, & vertex totius consortij* (ait Chrysostomus) responderet. *Tu es Christus filius Dei viui*; Tunc enim respondit ei Christus. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*. Mòxque explicans quare, addit. *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. In his enim verbis declarat Christus, ideo eū

Petrus, totius Ecclesiæ Petra.

priùs cognominatum fuisse à se Petrum, quia totius Ecclesiæ Petra futurus esset, & super eum tota ædificanda Ecclesia. Ædificatio enim Ecclesiæ super Petrum, hoc in loco in futuro promissa est, non in præsenti data; ait Hieronymus in commentarijs ad

Hieron. in Matth. ca. 16.

illa verba: *Vade post me Satana*. Ædificatur autem Ecclesia, dum vel collecta pascitur, docetur, regitur; vel docenda & pascenda colligitur, & societati corporis Christi de nouo aliquis adiungitur, aut forte reconciliatur. Vnde Apostolus dicit Christum *dedisse Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, ad ædificationē corporis Christi*. In hoc autem toto genere ædificandi, id est, vel consummandi &

Ephes. 4.

confirmandi iam collectos, vel colligendi fideles in vnum ouile, cæteri Pastores operarij quidē sunt & architecti sapientes, sed præcipuus paterfamilias Petrus: cæteri columnæ

A columnæ sunt, Petrus fundamentum fore promittitur, cui cæteri omnes innitantur. Quod quidem ex toto sermone Christi euidenter ostenditur. Ædificatur & construitur Ecclesia, seu fidelium multitudo, primò & principaliter ex fide credentium tanquàm formali causa ipsius Ecclesiæ iuxta illud Apostoli, *Non intendere fabulis & genealogijs interminatis, quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem Dei quæ est in fide.* Huius autem fidei mouens & efficiens causa proxima & ordinaria, quæ quidem sit externa & ministerialis, est prædicatio Pastorum. Nam *fides est ex auditu*: Pastores autem ipsi sic inuicem subordinati sunt, vt ab vno tandem supremo Pastore omnes pendeant, qui ab ipso Deo sine medio ministerio veritatem accipit. Talis hic Petrus est, qui futurus supremum fundamentum ministeriale ipsius fidei, Supremus Doctor & Pastor Ecclesiæ, *non à carne & sanguine*, non humano aliquo ministerio; sed immediatè *à patre reuelatam* fidem accepit. Quod idcirco disertè præmisit Christus, tanquam causam futuræ super eum ædificationis. *Beatus*, inquit, *es Simon Bar iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi*, &c. Eadē quoque de causa Apostoli & Prophetæ vocantur fundaméta, ad Ephes. 2. & Apoc. 21. quia & illi immediatè à Deo edocti, & sine ministerio humano, ædificabant alios ad fidem. Rursum quum fides ipsa latissimè pateat; cæterorum tamen omnium credendorum fundamentum, sit explicata fides Mediatoris, seu Incarnati filij Dei; adeo sanè vt hinc initium sumat fides noui testamenti; singulare quiddam & futuræ Authoritatis in ratione pascendi, aliósque ad fidem ædificandi, maximum argumentum fuit, quòd * hăc omnium mortalium primus, Petrus à patre accepit, & confessus est, dicēs: *Tu es Christus filius Dei viui*, id est naturalis. Nam viuere viuentibus est esse, & esse filium Dei quatenus viui aut viuentis, est esse filium Dei, quatenus Deus est. Sic solus Christus est. Est enim filius non quatenus vult per adoptionem, *quos voluntariè genuit*, sed quatenus est, id est, per naturam. Similiter & vocationem omnium gentium ad agnitionem huius incarnati filij Dei, quam Prophetæ prædixerant, primus Petrus visione de cælo accepta immediatè reuelatam sibi habuit, primus eam sua doctrina promulgauit, primus eam de facto exequutus est, baptisans Cornelij domum, vt ex Actis cap. 10. 11. & 15. constat: ideóque primus idémque præcipuus gentium Doctor ac Magister fuit. Hanc ergo fidem Petrus confessus omnium primus, eámque immediatè à Deo reuelatam primus accipiens, idoneus factus est, qui in tota Ecclesia Dei ædificanda, fundamenti primum locum obtineret; hoc est, alios ante omnes & supra omnes ministerialiter doceret, quod absque ministerio hominum ipse didicerat. Hic simplex est & literalis verborum Christi sensus, pro cuius confirmatione mox plura, dum aduersariorum obiecta repellimus, dicentur.

Quomodo ædificatur Ecclesia super Petrum.

1. ad Tim. 1.

Ad Rom. 10.

Petrus supremus doctor immediatè à Deo docetur.

* Vide Chrysost. hom 55. in Matth. super illa verba: *Tu es Christus, & cæt.*

Petrus omnium primus totius fidei fundamēta didicit & docuit.

Iacob. 1.

Petrus primus Doctor gentiū.

B

Sequitur in verbis Christi, *Tibi dabo claues regni cælorum*. In his verbis plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ Petri personæ promisit. Nomine enim clauium regni cælorum, omnem omninò potestatem, qua regnum cælorum quomodocunque acceptum aperiri & claudi potest, Christus complexus est. Nam quod sequitur, *& quodcunque ligaueris*, &c. non est (vt quibusdam visum fuit) explicatio, aut limitatio ipsarum clauium. Sic enim Petri potestatem tantùm ad forum externum Ecclesiasticum Christus his verbis limitasset. Omnium enim Doctorum scholasticorum sententia, verbis illis, *Quæcunque alligaueritis*, &c. quæ sanè his verbis ad Petrum dictis similia sunt, idémque prorsus sonant, constituitur iudex Ecclesiasticus in foro exteriori: sicuti illis aliis verbis, *Quorum remiseritis*, &c. constituitur iudex Ecclesiasticus in foro interiori. Si ergo hoc loco, Illud *quodcunque ligaueris*, &c. esset vel explicatio vel limitatio clauium, promitteretur Petro nomine clauium, tantummodo iudiciaria potestas in foro externo, quæ est partialis Potestas, eadémque minor, potestatis clauium. Multo enim excellentior est remittendi peccata, quàm excommunicandi, aut ab officio vel honore suspendendi, facultas: ideóque illa penes solos Sacerdotes est, hanc etiam non Sacerdos exercere potest. Rursum quia Saluator illud, *Et quodcunque ligaueris*, coniunctiuè addit, debet differenter aliquam distinctam Potestatem notare, saltem in specie; sicuti profecto cætera omnia præcedentia, subiunctiuè prolata, differentia & distincta sunt; Ista videlicet. *Et ego tibi dico. Et super hanc petram. Et portæ inferi non præualebunt. Et tibi dabo claues.* Ac postremò. *Et quodcunque ligaueris super terram*, &c. Itaque in istis postremis verbis Petro promissa est, non solùm Potestas

Matth. 16.

Nomine clauiū omnimoda potestas intelligitur.

C

Matth. 18.

Ioan. 20.

Matth. 16.

ligandi & soluendi in foro, siue exteriori, siue interiori, quæ vtraque sunt partiales tantùm actus ipsarum clauium: sed quia claues ipsæ indefinitè promissę, nec ad vnum aliquod aperiendi vel claudendi genus determinatæ sunt, profectò promissa est illi tota Potestas, quantacunque tandem & qualiscunque illa sit, quæ clauibus continetur. Tota autem & adæquata Potestas ipsis clauibus, est aperire & claudere: quocunque tandem id modo fiat. Quod quidem manifestum est, tùm ex re ipsa propriè per claues significata, tum ex vsu & modo loquendi Sacræ Scripturæ. Clauium enim officium est, aperire & claudere. Et in huius rei signum, ad summum magistratum claues vrbis deferuntur, vt eius imperio claudatur vrbs & aperiatur. Claues ergo regni cælorum accipere, est potestatem accipere claudendi & aperiendi regnum cælorum, siue vitam æternam, siue communionem Ecclesiæ militantis, regni cælorum nomine intelligas. Hoc autem diuersis & multis aliis modis fit, quàm ligando & soluendo in vtroque foro. Pastores enim in tota sua gubernatione spirituali, in doctrinæ prædicatione, in Sacramentorum dispensatione, in legum constitutione, in Sacræ Scripturæ interpretatione, in articulorum fidei declaratione, in dubii & controuersi dogmatis decisione, aperiunt & claudunt (exercendo & subtrahendo illam potestatem) regnum cælorum. Exercent enim ad ædificationem & salutem tam suam quàm aliorum. Subtrahunt & negant ad perniciem & destructionem vel suam, si culpa & negligentia propria id fiat; vel etiam aliorum, si reliqui corporis salus id requirat & postulet. Fit etiam id sæpe ad terrorem tantùm non ad destructionem. Hinc sanè ad Timotheum, Apostolus scripsit. *Hæc faciens, teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Rursum in Euangelio, ante iudicii Ecclesiastici censuram, de correptione fraterna dicitur. *Lucratus es animam fratris tui.* Multo magis prædicatione, exhortatione, & doctrina pastorali hoc fit. De quo genere dixit Sanctus Hieronymus *Apostolos soluere homines sermone Dei, & testimoniis Scripturarum, & exhortatione doctrinæ.* Tertullianus verò docet Petrum & in primo Baptismo, & in disceptatione illa de non seruanda lege veteri, Act. 15. tum reserasse aditum ad regna cælorum, tum & soluisse quæ omissa sunt legis, & alligasse quæ seruata sunt. Denique claues Ecclesiæ diuidi possunt in clauem scientiæ & Potestatis. Quam diuisionem videre est apud Ambrosium, *vbi Clauem potentiæ Petro, scientiæ Paulo tribuit.* Non quòd hæc in Petro non fuerit, sed quòd in Paulo quoque extra ordinem excelluerit. Quo etiam sensu Doctor & Apostolus gentium dicitur. Extra ordinem sic factus est tanquam vas electionis, sed primus Magister gentium, singulari de cælo reuelatione accepta, Petrus fuit, vt suprà dictum est, idemq; ordinarius & Supremus vt postea ostendetur. Vt autem ad rem redeamus, ad Clauem scientiæ pertinet, *aperire Scripturas,* quam Christus exercuit Luc. 24 & de qua dixit legisperitis. *Tulistis clauem scientiæ, &c.* Potestas clauium est, vel ordinis, vel iurisdictionis. Ipsa iurisdictio est, vel in foro externo, excommunicando, suspendẽdo ab officio, indulgentias concedendo, & leges ferendo; vel in interno, peccata remittendo. Tota hæc amplissima & adæquata potestas clauium, soli Petro hoc in loco à Christo Saluatore promissa est. Atque hæc ex vi & significatione verbi Clauium satis patet. Ex vsu & modo loquendi Sacræ Scripturæ, idem ostenditur. Nam quum apud Esaiam, summo sacerdoti Eliachim in figura Christi, dictum esset: *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius;* statim Scriptura explicans huius clauis vsum, subiungit; *& aperiet & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* Quod iterum totidem verbis repetitur in Apocalypsi de persona Christi. Dicitur enim *Sanctus ille & verus, qui habet Clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit; claudit & nemo aperit.* Sicut ergo in figura Eliachim, in veritate Christus, accipiens clauẽ domus Dauid, id est, Ecclesiæ aut regni cælorũ, accepit eadẽ opera Potestatẽ claudẽdi & aperiendi, sic Petrus loco & vice Christi accepturus claues regni cælorum, haud dubiè Potestatem quoque accepturus est claudendi & aperiendi; id est, non solùm ligandi & soluendi in iudicio vtriusque fori, qui sunt tãtummodo Partiales non totales, & minores non Præcipui actus clauium, qui etiam omnibus Apostolis Matth. 18. & Ioan 20. commissi sunt, quum soli Petro Claues datæ fuerint; sed etiam præterea gubernandi, docendi, disponendi, atque omnia exercendi, quæ ad generale pastoris munus aliquo modo pertinere possunt, qui sunt adæquati actus ipsis clauibus: ideóque his verbis soli Petro principaliter, ante & supra alios omnes promissi.

Aperire & claudere est tota potestas clauiũ.

Claues Regni Cælorũ accipere quid.

1. Timo. 4.

Matth. 18.

Lib. 6. ca. 14. in Isaiam.

In lib. de Pudicitia.

Serm 66.

Petrus primus Magister gentium.

Luc. 11.

Clauium significatio in Scriptura.

Esai 22.

Apocal. 3.

Deffensio

A *Defensio sensus prædicti, contra disputationes aduersariorum. Et primò de triplici expositione illorum verborum,* Super hanc Petram.

CAPVT II.

NVNC priusquàm ad alios gradus potestatis huiusce & primatus Petri accedamus, quid contra sensum hunc quem hactenus expressimus, & ex Saluatoris verbis hausimus, Aduersarij disputant, expendamus oportet. Velis enim & remis (quod dicitur) illi contendunt, vt positam à nobis interpretationem omnibus modis conuellant, & euertant. Contra sensum illorum verborum, *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c. dupliciter pugnant. Primùm circa verbũ illud, *ædificabo*: deinde circa illa, *Super hanc petram*. Nam quod ad primum attinet, docet Caluinus sic ex his verbis pertinere Petrum ad ædificium Ecclesiæ, vt ipse præter cæteros in ea ædificetur, non autem eam præter cæteros ædificaturus promittatur. Iuxta illud (nihil enim hîc aliud dixisse Christum quàm quod Apostolus postea de omnibus fidelibus dixit) *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*: vel B quod ipse Petrus dixit. *Tanquam lapides viui superædificamini domus spiritualis in sacerdotium sanctum*. In hoc ergo ædificationis genere, in feruore fidei, doctrina, animi magnitudine, Petrum primum locum habere, cæterósque excellere, quia excellentius à Christo ædificatus fuit. Hæc Caluini doctrina est. Sed totus hic cauillus funditus euertitur, si probetur loqui hîc Christum de ædificanda Ecclesia sua actiuè super ipsum Petrum, tanquam qui futurus sit principale instrumentum in ratione ædificandi alios, non autem de ædificatione passiua, qua Petrus ædificatus fuit in templum viuum ipsi Deo. Hoc autem probabitur mox, tractando illa verba, *Super hanc petram*. Rursum non est intelligibile, quomodo Christus dicens: *Aedificabo Ecclesiam meam super hanc petrã*, intellexerit ædificare Petrum in se supra cæteros, propter feruorem fidei, aut aliarum virtutum excellentiam. Hoc enim non est *ædificare Ecclesiam suam*, sed ædificare Petrũ: & consequenter, *non contra Ecclesiam suam*, sed contra Petrum, *Portæ inferi non praualerent*: quod tamen nec aduersarij vllo modo agnoscere volunt, nec simpliciter verum est. Petrus enim vt priuata persona deficere à fide potest, & ex eius successoribus aliqui ad tempus defecerunt. Quòd si per hæc verba *super hanc petram*, intelligendum sit super fidem aut confessionem Petri, vt aduersarij contendunt, plusquam ridiculum est ædificari Petrum super seipsum aut aliquem actum suum. Præterea difficile est iudicare, in feruore fidei, in doctrina, cæterisque virtutibus acdonis Petrum vnum omnes alios excelluisse. Certè negari non potest, Ioánem, Paulum, & alios quatenus vir-C gines erant, in excellentissima illa virtute, Petro coniugato præstantiores fuisse. Paulus verò disertè *ministrum se Christi* dicit *Plus alijs*. Et rursum. *Abundantius illis omnibus* (Apostolos dicit) *laboraui*. Ioannes & Iacobus, *filij tonitrui* vocabantur propter singularem feruorem, fidem, ac pietatem. De ipso quoque Iohanne Baptista, ratione meriti & sanctitatis dixit Saluator, *Non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista*. Sed aliud profectò est disputare de merito, aliud de ministerio; aliud de potestate, aliud de veritate. Nomen denique ipsum Simoni promissum ac datum videlicet *Cephas*, siue *Petra* (*quod enim Latinis Petra, idem Chaldæis & Syris, quorum lingua Christus vsus est Cephas significat*, vt tradit S. Hieronymus, non virtutis sed Potestatis est, *nec non etiam authoritatis*, vt loquitur Chrysostomus. Nam & ideo hoc vocabulo vtitur Paulus, cùm Petri potestatem vel ab ipso taxatam, vel ab aliis minus rectè vsurpatam meminit, dicens. *Dixi Cephæ coram omnibus, & restiti ei in faciem*. Et iterum. *Ego sum Pauli, ego Cephæ*; Postremò, fuit hæc Caluini cauillatio, damnatissima Vvicleffi glossa quam vide explosam & plenissimè confutatã apud Tho. Vvaldensem doctrinalis fidei lib. 2. cap. 5.

Maior est pugna circa alia verba. *Super hanc Petram*. Est enim apud patres triplex horum verborum expositio. Vna est vt nomine huius Petræ, intelligatur Christus ipse. Hanc sequitur D. August. tract. vlt. in euangelium Ioannis, & serm. 13. de verbis Domini. *Supra meipsum*, inquit, *filium Dei viui ædificabo eam. Super me ædificabo te, non me*

Caluini cauillatio folidißima. Ephes. 2. 1. Petr. 2. Institut. lib. 4. cap. 6. Paragr. 1. 1. 2. *Caluini interpretatio verba Christi confundit & peruertit.* 3. *An Petrus virtute cæteros omnes excelluerit.* 2. Cor. 11. 1. Cor. 15. Marc. 3. Matth. 11. 4. *Petrus, nomen Potestatis non virtutis.* In commẽt. ad Gal. ca. 2. Hom. 18. in Ioannem. Gal. 2. 1. Cor. 1. 5. *Triplex expositio verborum, Super hanc petram.* 1. Augustinus.

super te. Hæc ille. Altera expositio est, vt per hanc Petram intelligatur confessio fidei, seu fides ipsa quam Petrus confessus est. Hanc videre licet apud Chrysostomum Hom. 55. in Matth. & in Hom. de Pentecoste, & apud Cyrillum Dialog. de Trinit. lib. 4. & apud Hilar. de Trinit. lib. 6. versus finem, & apud quosdam etiam Rom. Pontifices, vt Leonem magnum, Agathonem, Nicolaum primum, Adrianũ primum, in epist. suis decretalibus. Tertia expositio est, vt per hanc Petram intelligatur persona Petri. Hanc vt plenissimam, maximéque propriam, ac literalem, omnium fere patrum consensus tradit. Plerique sanè ex proposito hæc verba explicantes, hoc faciunt; vt Hieronymus in comment. ad hunc locum & Chrysostom. Hom. 55. in Matthæum: quorum vterque hunc locum exponens, *super hanc Petram*, id est, *super te Petrum* exponit. Idem faciunt Hilarius Canon. 16. in Matth. & Euthymius in comment. ad hunc locum. Alij verò Petrum ipsum pro Ecclesię fundamento hîc à Christo constituto passim asserere non sunt veriti, ipsimet sane qui aliarum expositionum authores sunt: vt Augustinus in psalmo contra partem Donati, Tom. 6. & in enarrat. in psal. 69. Hilarius & Chrysostomus vbi suprà. Idem quoque Homilia 26. ex variis locis in Matth. Cyrillus denique Alexandrinus lib. 6. cap. 12. in Ioannem. Præter hos quoque Theodoretus in epist. ad monachos Constantinopolitanos, & ad Eulalium Cyprianus creberrimè. Lib. 1. epist. 3. lib. 4. epist. 9. in tract. de habitu virginum, in sermone de patientia, & in epist. ad Quintum fratrem, copiosissimè verò in libello de vnitate Ecclesiæ: Athanasius & Synodus Alexandrina in epist. ad Felicem Rom. pont. Ambrosius serm. 68. & 47. & in versibus eius ab Augustino citatis Retract. lib. 1. cap. 21. Tertullian. in præscript. Origenes hom. 5. in Exodum: Basilius ille magnus in comment. ad Esaiæ cap. 2. Epiphanius in Anchoratu. D. Hier. in Esaiæ cap. 2. in Hieremiæ cap. 16. & in Abdiam. Idem lib. 1. in Iouinianum, & lib. 1. contra Pelag. & in epist. ad Marcellam aduersus Montanum. Verba horum Patrum partim breuitatis causa hîc prætermitto, partim quia plęraque eorum postea data occasione proferemus. Nunc ergo has tres expositiones conferemus, & an verborum Christi sensum superius datum vel infirment, vel confirment, discutiemus.

Tomo 3.

3. *Consensus Patrũ, qui per Petram intelligũt personam Petri.*

Chrysost. Hieronym. Hilarius. Euthymius.

Augustinus. Chrysost. Cyrillus. Theodoret. Cyprianus.

Athanasius. Ambrosius. Tertullian. Origenes. Basilius. Epiphanius. Hieronym.

De prima expositione, quòd nomine Petræ intelligatur Christus.

CAPVT III.

PRIMA expositio quę Augustini propria est, habet quidem sententiam veram, sed nec proprius est huius loci sensus, nec plenus. Nam licet prima & principalis, & absolutè loquendo, Petra Ecclesiæ Christus est, nec primò & principaliter super Petrum aut aliquem hominem, sed super Christum fundatur & ædificatur Ecclesia; tamen Christus non est, *Hæc Petra*: illo videlicet loco à Christo designata. Dixit autem Christus. *Aedificabo Ecclesiam meam super hanc petram*. Nam verba illa. *Super hanc petram*, respondẽt prioribus: *Tu es petrus*: & rationẽ reddunt, quare vocatus sit *petrus*. Sicuti sane in Genesi, quum dixisset Deus, *Tu vocaberis Abraham*, causam subiũgit; *quia patrem multarũ gentium constitui te*. Et propterea non dicit hîc Christus; Tua fides, aut confessio, aut beatitudo à patre accepta, est Petra; sed Personæ dicitur, *Tu es petrus*; sicuti personæ dicitur, *Tu vocaberis Abraham*; móxque infertur: *Et super hanc petram*, sane quæ tu es (alioqui vana & falsa esset copulatiua cõiunctio) *ædificabo Ecclesiam meam*. Nam quòd Augustinus Retract. lib. 1. cap. 21. discrimen ponic in eo, quòd non dicit Christus, *tu es petra*, sed *tu es petrus*; posteáq; infert de Petra non de Petro; lapsus humanus est, quem gręcę & latinæ lingue vel incognita vel non obseruata varietas fecit. Nam in Hebraico aut Syriaco potius sermone, quo Christus vsus est, vtrobiq; *Cephas* est & tam *petram* quam *petrum* significat vt notauit Hieron. in com. ad cap. 2. ad Gal. Sic enim se verba habent. [illegible] Præterea aptè dici non potest, homini alicui *tu es petra*, absolutè loquendo (hoc enim solus Christus est) sed *hæc petra* commodè & verè Petrus dicitur. Videlicet, per participationẽ metaphoræ Petræ, quæ Christo simpliciter applicatur. Deniq; multo efficaciùs dicitur, *Super hanc petram*, quàm si dictum fuisset, *super hunc petrum*. Hoc enim personam tantùm notasset, & hunc hominem; illud verò hunc vt sic notat, id est, hunc vt fidei Petram factum

Christus est Petra, sed non hæc Petra. Matth. 16.

Gen. 17. *Personæ dicitur, Tu es petrus.*

2. *Solus Christus absolute Petra. Efficacius dicitur, super hãc Petrã, & c. quã super hunc Petrum.*

A ctum & in fide roboratũ. Sic Euthymius in commentariis ad hunc locum. *Tu es Petrus, vt qui fidei Petra futurus es, & super hoc robur ædificabo, siue te ponã fundamentũ credentium.* Hæc ille. Hanc etiam ob causam scribit Chrysost. *Petræ cognomen sortitũ eum fuisse, ob immutabilem & immobilem fidem.* In com. in 2. cap. ad Gal. Præterea certum est apud omnes interpretes Christũ his verbis *confessioni Petri de se mercedẽ reddere*, vt apertè in hunc locum Chrysost. Euthymius, Theophilact. Hilar. & S. Hieron. exponunt. Quòd si verò illud *Super hanc Petram*, ad Christũ ipsum, non ad Petri personam refertur, prorsus nihil est hîc Petro retributum. Nam quòd dicit, *Tu es Petrus*, hoc ei nomen antea impositum erat. Nec magis ad eius dignitatẽ aut præeminentiam supra cæteros pertinet, vocari hoc loco Petrum, maximè propter aliquã animi virtutem, vt vult Caluinus, quàm ad Iacobi & Ioannis dignitatẽ aliquam pertinebat, vocari alibi *Boanerges*, id est filios tonitrui, si quod deinceps in cõtextu sequitur, ad solum Christũ pertinebat. Nam quòd sic ad Petrũ istud pertineat, vt propter confessum à se Christũ, Petrus siue Petra vocetur, cõmune hoc est omnibus fidelibus Christũ quotidie confitentibus. Sed singulare hîc aliquid Petri personę retributũ fuit; Nempe (vt disputat in hunc locũ Chrysost.) *est quoddam hîc filij donum proprium Petro datum, sicut patris quoddam donũ erat eidem concessum.* Pater enim reuelauit Petro, Christũ filium Dei viui esse. Filius tribuit Petro, vt sit Ecclesiæ Petra. Imò vt nõ dubites filij dignitatẽ esse patri coæqualẽ, *Pater* (ait Chrysost.) *ad Hieremiã dicebat. Sicut columnã ferream, & sicut murũ æneum posui te. Sed ipsum quidẽ genti vni*

B *pater, hunc autẽ vniuerso orbi Christus præposuit.* Vide adhuc plura in Chrysostomo. Rursum valde ad hunc locũ impropria esset hæc locutio Christi; *Aedificabo Ecclesiam meã super me*: quia de re futura, Christus hic loquitur dicẽs, ędificabo. Super Christũ autem nullo modo iam ædificanda fuerat, aut ædificari nũc cœperat, sed fuit iam olim ædificata Ecclesia. Nam vt *ab origine mundi occisus est agnus*, ita multo veriùs ab origine mundi *lapis iste quem reprobauerunt postea Iudæi, factus est in caput anguli*; & ædificata semper fuit Ecclesia *super fundamenta Prophetarũ* olim, vt Apostolorũ nunc *ipso semper summo angulari lapide, Christo Iesu. Quia non est in alio aliquo salus*, nec fuit vnquã. *Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri*: dicebat Petrus illa Dauidis verba citata Iudæis exponens. Quid quòd secundum statum nouum, iam ædificata erat, aut saltem ædificari cœpta est Ecclesia discipulorum super Christum quos ad se vocauerat, & in vnum collegerat, & de qua collectione dixerat; *Ego sum vitis vera, vos palmites.* Præterea etsi reuera super Christum primò & principaliter ædificetur Ecclesia, quia ipse vt homo *est vitis vera*, vt exponit diligenter Augustin. & vt homo est *Caput corporis sui*, tamen non ipse super seipsum, vt homo super hominem, ædificat Ecclesiam; sed *Deus dedit ipsum caput super omnẽ Ecclesiam.* Et ideo cùm dixisset se vitem esse, adiecit; *Pater meus agricola est*: vt ædificationem ipsam & agriculturam (de qua Apostolus dixit, *Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis*:) Deo non sibi vt homini, tribueret. Ob quam etiam

C causam dixit Apostolus. *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi*: vt non tam Christus tanquam homo super se, quàm Deus super Christum ædificet Ecclesiam. Christus enim vt homo tanquam *pastor bonus, à patre missus*, est primum fundamentum & vitale caput Ecclesiæ; non à se homine sed à Deo propter meritum Passionis ita constitutus, iuxta illud: *Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi Nomen, quod est super omne Nomen*, & cætera. *Vt omnis lingua confiteatur*, & cætera. Atque idcirco ad ædificandam Ecclesiam instrumentum quoque est, sed diuinitati coniunctum. Idem Christus mittit Petrum, & facit non vitale (quale ipsemet erat) sed ministeriale, non principale sed vicarium Caput: vt qui instrumentum sit non coniunctum sed separatum: & hoc est proprium Christi opus. Ita non est propria loquutio nisi forte propter communicationẽ idiomatum, quòd Christus super seipsum ædificet Ecclesiam suam. Postremò Augustinus ipse nullo modo hunc sensum tanquàm germanum vrget aut mordicus tenet, sed contrà in Retractationibus suis recolens se & hoc sensu, & illo alio communi omnium fere patrum sensu, in suis scriptis vsum fuisse, *Harum*, inquit, *duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector.* Eligimus ergo illum alium, qui docet in Apostolo Petro tanquam in Petra fundatam esse Ecclesiam, idque propter maximum aliorum Patrum consensum, & ipsius contextus euidentiam. Quòd vero Augustinus in alium illum sensum procliuior esset, variæ causæ sunt. Primùm quia mysticos sensus auidissimè perscrutari est solitus,

[Margin notes: 3 — In commẽt. suis singulis. — *Aliquid singulare mercedis loco, Petro hîc retribuitur.* — Homil. 55 in Matth. — Hierem. 1. — *Super Christũ semper fuit ædificata Ecclesia.* — Apocal. 13. — Psal. 117. — ad Ephes. 2. — Actor. 4. — Ioan. 15. — *Christus vt homo non ædificauit Ecclesiam super se.* — Tract. 80. in Ioan. — ad Ephes. 1. — 1. Cor. 3. — 2. Cor. 5. — *Quomodo sit Christus fundamentũ & caput Ecclesiæ.* — Ioan. 10. — Ioan. 20. — Ephes. 2. — *Proprium Christi opus ædificare Ecclesiam super Petrum.* — Lib. 1. cap. 21. — *Quare Augustinus aliũ sensum sequutus sit.* — 1.]

quod in tractatu illo vltimo in Ioannem, vbi hunc allegatum sensum tradit, apertissimè fecit. Deinde, quia propter Donatistarum tunc insaniam, in hominis sanctitate sacramentorum vim ponentium, subtimebat, ne si Petrus fundamentum Ecclesiæ haberetur, super hominem ædificarent homines. Quem scrupulum expressit Sermone 13. de verbis Domini. Quum enim dixisset, *Super me ædificabo te, non me super te*, adiecit *Nam volentes homines ædificari super homines dicebant. Ego sum Pauli, &c.* Et paulò pòst, ad Donatistarum errorem propius accedens, ostendit habere Ecclesiam Dei & firmos & infirmos, ipsúmque Petrum modò fidere, modò titubare, nunc immortalem Christum confiteri, nunc timere ne moriatur. Móxque concludit. *In illo ergo vno Apostolo, id est Petro, in ordine Apostolorum primo & præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, vtrumque genus significandum fuit; & firmi & infirmi.* Hæc ille. Vt non putaremus super Petrum vt hominem impeccabilem, aut per se & seorsim acceptum, ædificasse Christum Ecclesiam suam. Præterea quia horum verborum interpretem ex proposito non egit, nec commentariis aliquando hunc locum exposuit, minus mirandum est si literalem sensum interdum deseruit. Nam quòd eum aliquando etiam secutus sit, iam ante ostendimus. Postremò negatur super Petrum, vt merum hominem, ædificari Ecclesia, quia reuera neque Petrus est petra Ecclesiæ totaliter, sicut Christus, sed per participationem; nec ita per participationem est petra, vt nihil in eo agat Christus. Sed Petrus in fide à Christo solidatus, est Petra Ecclesiæ. Atque ideo non dicit Christus, *ædificabitur* super hanc Petram Ecclesia, vel *ædificabis* Ecclesiam, sed dicit, *ædificabo super hanc Petram Ecclesiam.* Id est, me ædificante, & te semper in fide solidante, me agente, ædificabitur Ecclesia mea, non tam à te, quàm à me super te: imò non super te simpliciter, sed *super hanc Petram* quod plus est; vt suprà satis exposuimus. In quo toto sensu non excluditur Christus agens, sed includitur maximè. Atque hoc respiciens Augustinus, libēter ferè ad Christum hæc verba retulit, tanquàm ad principale agēs, non tamen excludens instrumentale Petri ipsius ministerium. Vtrumque enim alibi his verbis agnoscit. *Nos*, inquit, *qui vocamur Christiani, non in Petrum credimus, sed in quem credidit Petrus, Petri de Christo ædificati sermonibus.* Hæc ille: Euidenter alludens ad hunc Matthæi locum.

2. 3. 4. *Ædificabo, quātum significat.* De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 54.

Quomodo Petrus sit fundamentum Ecclesiæ, quum solus Christus illud esse videatur.

CAPVT IIII.

Ex hac autem tota Demonstratione, patet nobis perspicuus aditus ad alterum longè maximum specie tenus impedimentum è medio tollendum. Clamant enim Aduersarij, & vrget vehementer Caluinus illud Apostoli. *Fundamentum aliud nemo potest ponere quàm quòd positum est, quod est Christus Iesus:* vt blasphemum sit Petrum ex hoc loco Ecclesiæ fundamentum vocare. Sed respondetur Petrum non esse *aliud fundamentum*, hoc est alterius generis, quia Christo subalternum est, & subordinatum; licet dignitate & perfectione multum differat. Dicit autem Apostolus *aliud*, non alterum ἄλλο, non ἕτερον, id est quod specie differat; non quod quum eiusdem generis sit, accidente differat. Tale autem Petrus est. Deinde non est *aliud*, hoc est, alienum à Christo, quia ab ipso Christo institutum & stabilitum sensu quo diximus. Aliud fundamentum se facit, & toto genere à Christo differt, vel qui non missus à Christo, ingerit se ministerio docendi loco Christi, & *intrat per ostium vt fur & latro*; vel qui *aliud Euangelizat præter quàm quod accepimus*, vt Lupus; & *abducit post se discipulos*: non ædificans super Christum, sed super se, id est, non colligens in Corpus & Ouile Christi, sed spargens; vel etiam qui ex contentione non ex officio aliis præfertur, aut neglecto Christo solus à subditis colitur, (de quo genere apertè hoc loco Apostolus loquutus est, vt antecedentia ipsius textus ostendunt) vel denique qui in ratione fundamenti Christum excludit, vt infidelis. Hi enim omnes non ad Ecclesiæ ædificium & ad Christi corpus construendum pertinent; sed ad

1. Cor. 3. *Quomodo Petrus est fundamentum Ecclesiæ. Petrus nō aliud fundamentum.*

Sathanæ

A Sathanæ regnum dilatandum, ad hæreses, schismata, Paganismos spectant. Habet nihilominus Christus in sui corporis ædificatione, sua quoque fundamenta, licet dignitate inferiora. *Christus enim* (ait Augustinus) *fundamentum est, & primum & maximum, quo vlterius nihil est. Sed quemadmodum Christus aperte dicitur sanctus sanctorum, sic figuratè est fundamentum fundamentorum. Si sacramenta cogites, Christus sanctus sanctorum, Si gregem subditum cogites, Christus pastor pastorum. Si fabricam*, id est constructionem seu ædificationem Ecclesiæ, *cogites, Christus fundamentum fundamentorum.* Quemadmodum ergo principaliter *vnicus* est *bonus Pastor* & *vnicus Magister*, vnica *lux vera quæ illuminat omnem hominem*, sic vnicum fundamentum est Christus. Propter ministerium tamen *posuit Pastores & Magistros in Ecclesia*, vt ait Apostolus. *Vos estis lux mundi*, dicit Christus: & agnoscit Apostolus hoc ipso in loco, *fundamenta Apostolorum & Prophetarum.* Propheta quoque canit. *Fundamenta domus Dei in montibus sanctis.* Et dicente Esaia, *erit præparatus mons domus Domini in vertice montium*, non dubitat Sanctus Hieronymus dicere. *Super vnum montium Christus fundat Ecclesiam, & loquitur ad eum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nec dissimiliter S. Basilius, *ædificata*, inquit, *est Ecclesia in Apostolis & Prophetis, quorum vnus erat Petrus, super quam petram pollicitus fuerat se ædificaturum Ecclesiam.* Hâc autem rationem & similitudinem fundamenti, propter potestatis participationem ipsi Petro à Christo communicatam, notarunt expressè & diligenter varij Patres. Hieronymus in comment. ad Matth. ca. 16. *Sicut ipse lumen Apostolis do-*

B *nauit, vt lumen mundi appellarentur, cæteráque ex Domino sortiti sunt vocabula, ita & Simoni qui credebat in Petram Christum, Petri largitus est nomen, & secundum metaphoram Petræ rectè dici tur ei: Aedificabo Ecclesiam meam super te.* Hæc ille. Idem repetit in comment. in Abdiá in fine. & in Hieremiæ cap. 16. Sic & Basilius in Homilia de Pœnitentia. *Axiomata sua Iesus largitur alijs. Christus verè est immobilis petra. Petrus verò propter Petram.* Quod ex illo vt multa alia desumpsit Ambrosius lib. 6. cap. 2. in Lucam. Cuius rei etiam rationem quam diximus alibi adfert. *Ecce*, inquit, *consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis: & pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur.* vt videlicet ipse Ecclesias solidaret. Sic Leo magnus *Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, quod ipse erat voluit nominari, dicens. Tu es Petrus, &c.* Et iterum serm. 2. in natali Petri & Pauli. *Tu petra es, qui mea virtute solidaris; vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* Sic Prosper de vocatione gentium, de Petro ait. *Hæc fortissima petra ab illa principali Petra, communionem & virtutis sumpsit & nominis.* Hæc illi Patres quasi præsentibus aduersariis ex proposito respondentes.

Enarrat in psal. 86. — *Ecclesia habet sua fundamenta in Ecclesia sua ædificanda.* — Ioan. 10. Matth. 23. Ioan. 1. 1 Cor. 3. Ephes 4. Matth. 5. 2 Cor. 1. Psal. 86. Esa. 2. — *In comment. ibidem. In com ad 2. cap. Esaia.* — *Ratio & similitudo fundamenti in Petro.* — *Hieronymus.* — *Basilius.* — *Ambrosius.* — *Consortium nominis propter consortium operis.* — Sermo. 47. Epist. 89. — Lib 2 ca. 28. 1. Cor. 10.

Notanda est etiam causa metaphoræ. Quemadmodum ergo in deserto *populus bibit de consequenti eos petra, Petra autem erat Christus*, sic in deserto huius seculi haurimus fontem aquæ viuæ, id est, sanam doctrinam à Petra quæ Christus est. Sed quia id fit per ministerium aliorum pastorum, quorum princeps Petrus est, ideo propter Potesta-

C tem communicatam tanquam in eo genere Principi & Primario, Petræ nomen accepit. Vnde Arnobius vetustissimus scriptor dicit, *vniuersa flumina in deserto huius seculi benedici vsque hodie à Petro, & ipsum esse exitum aquarum in sitim: ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat.* Hæc ille. Nec verò nouum hoc aut mirum esse debet, si Christianorum Dux Petra vocetur. Abraham pater credentium, hoc nomine à Propheta honoratur. *Attendite ad Petram vnde excisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum.* Sicuti ergo Abraham pater gentium erat propter fidem de futuro Messia, ideóque Petra erat tum veteri populo, vt ab eo genus duceret carnaliter, tum filiis omnibus noui Testamenti, vt *filij promissionis ex fide sint* tota fidelium propago; sic Petrus est Pater Christianorum propter fidem de præsenti Messia, quam primus mortalium confessus est, & immediatè à Deo reuelatam accepit: ideóque Petra constituitur nouo populo, vt ab eo deriuetur spiritualiter tota Christianorum Ecclesia. Atque hæc de prima expositione, quæ etsi sit aliquo modo vera, tamen nec totam veritatem explicat, (Nam præter Christum Primariam Petram, Petrus quoque quædam est petra) nec huic loco est propria, quia etsi Christus sit petra, tamen non est hæc Petra.

Causa Metaphoræ de ædificanda Ecclesia super hanc Petram. — *Exire ab Ecclesia Petri.* — In psal. 106. — *Petrus pater Christianorum.* — Isai. 51. Rom 9. Gal 4. Matth. 16.

De secunda expositione, quòd super fidem Petri, non super ipsum Petrum ædificetur Ecclesia.

D

CAPVT V.

De secunda expositione.

SECVNDA horum verborum expositio (vt de ea nunc agamus) non differt nisi ratione à tertia. Nam reipsa idem est, super Petrum in fide firmatum ædificari Ecclesiam, & super fidem ipsam aut cōfessionem Petri ædificari Ecclesiam. Neque enim vel super Petrum absque fide in eo roborata, vel super fidem ipsam extra Petri personam ædificatur Ecclesia. Non primùm quia tùm Petrus quatenus fidei Petra, siue in fide roboratus, ponitur hic pro fundamento: (vt satis iam explicatum est,) tùm propter fidem quam à patre immediatè reuelatam accepit, & ore confessus est, factus est fundamentum ædificandæ Ecclesiæ, seu dux & Antesignanus omnium Christi & Mediatoris fidem profitentium: Non aliter sane quàm Abraham propter fidem qua Deo semen & seminis multiplicationem, atque inde sequuturam benedictionem, (quæ fuit Messias venturus) promittenti credidit, factus est *pater multarum gentium*, & exemplum omnium credentium. Non secundum, quia tùm fides ipsa nullo modo ad ædificationem Ecclesiæ facit, nisi in aliquo supposito seu subiecto credente vel fidem docēte existens, (actiones enim sunt suppositorum) tum quia solius Petri fides, non cuiuscunque alterius suppositi, ad fundamentum ædificandæ Ecclesiæ pertinet. Nam ne fides vel confessio ipsa putetur hic pro fundamento isto accipi posse, absolutè sumpta & in quocunque homine inuenta, satis Christus docuit dicens. *Super hanc petram*, id est, hanc seu fidem seu personam à me hic designatam, & propter futuram stabilitatem à me olim stabiliendam. Cùm autem nulli personæ talis stabilitas quæ *ad confirmationem fratrum*, id est, ædificationē Ecclesiæ pertineat, sit à Christo promissa nisi soli Petro; Profectò de illius solius fide, si de fide, loquutus fuisse necessariò intelligendus est. Præterea Ecclesiæ ædificandæ fundamentum, fides absolutè sumpta & in quocunque inuenta esse non potest, quia & in laicis & in ignotis personis esse talis & æquè vel sana vel magna fides possit, quos pro pastoribus tamen nec agnoscit, si eos tales esse certò sciret, nec interdum omnino scire potest Ecclesia Dei. Est ergo fides fundamentum: non autem vaga sed determinata ad aliquod certum subiectum in quo est; nec qualiscunque sed roborata; nec quomodolibet roborata, sed ad confirmationem aliorum; nec denique in quocunque sed in solo Petro eiúsque successoribus. Plena ergo & propria expositio illorum verborum, *Super hanc petram*, est: Super hunc Petrum in fide olim roborandum, ídque ad confirmationem fratrum, ædificaturum esse Christum Ecclesiam suam.

[Marginalia: 1. — Gen. 17. — 2. — Fides absolutè sumpta & in quocunque subiecto, non potest hic pro fundamento accipi. — Luc. 22. — 3 — Qualis fides est fundamentum. — 1. 2. 3. 4. — Plena & propria expositio, horum verborum, Super hāc Petram, &c.]

E

F

Quod ad Patres attinet, qui super fidem aut confessionem Petri ædificari Ecclesiam dicunt, non illi personam Petri excludunt, sed omnino & apertè includunt. Chrysostomus enim, cùm dixisset interpretans hæc verba, *Super hanc petram, id est super fidem*, Paulò pòst dicit, *sublimiora Petrum facere Christus facit, & Ecclesiæ pastorem constituit.* Et iterum: *Christum hoc loco id agere, vt homo piscator quauis petra firmior reddatur, vniuerso terrarum orbe reluctante, & Hieremiam quidem vni genti, hunc verò vniuerso terrarum orbi à Christo præponi. Denique tu*, inquit, *ex his omnibus quanta sit Petri potestas intellige; Et ego tibi dico quia tu es Petrus: & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.* Hæc ibi, nec minus apertè idem Chrysostomus Homilia 27. ex variis in Matthæum locis. *Princeps*, inquit, *Apostolorum Petrus, super quem Christus fundauit Ecclesiam, verè immobilis petra & firma confessio.* Hæc ille. Vbi vides ipsum Petrum vocari confessionem firmam, quia videlicet secundum hāc & in hac firmus ille est. Cyrillus quoque cùm dixisset, Petram hoc loco *per agnominationem, nihil aliud quàm inconcussam & firmissimam discipuli fidem vocasse Christum*, tamen ne quia fidem Petri dixerat, ipsam Petri personam secludere videretur, paulò post subinfert. *Iam si B. Petrus tam nobiles honores consequutus est, &c.* Quanquàm tamen si ille hoc in loco, ipsi fidei hoc totum tribuisset quod Petro tribuendum erat, inter illa referendum esset, quæ à Patribus interdum contentiosè non dogmaticè scribuntur. De qua distinctione plura dicemus infrà suo loco. Scripsit enim illa verba, disputās contra

[Marginalia: Verba Patrum expenduntur. — Homil. 55. in Matth. — Petri potestas Pastoralis maxima. — Petrus immobilis Petra. — Dialog. de Tri. lib. 4. — Petri nobiles honores.]

A contra Arrianos: ideóque Confessioné illam Petri quæ Christum verùm Dei filium esse (quam negabant Arriani) asserebat, quantum potuit extollit & prædicat. Nam & sic quoque alio in loco idem Hilarius & si dixisset, disputans contra Arrianos, & hanc confessionem naturalis filij Dei mirabiliter extollens, *Super hanc confessionis Petram Ecclesiæ ædificatio est*; & paulò post, *Hæc fides Ecclesiæ fundamentum est*, tamen ne hoc totum ipsi fidei absolutè tribuisse puretur, addit quoque. *Hæc fides regni cælestis habet claues*. Sicut ergo fides nec per se, nec in quolibet inuenta, habet has claues, sed Petrus ipse hanc fidem habens Ecclesiæ claues habet; sic etiam super fidem Petri ædificatur Ecclesia, quia super ipsum Petrum in hac fide roboratū ædificatur. Nam & ideo eodem in loco dicit Hilarius, *Petrum hic vltra humanæ infirmitatis modum, supereminentem beatæ fidei suæ confessione gloriam promeruisse*. Et in eodem libro paulò antè *Beatus*, inquit, *Simon ædificationi Ecclesiæ subiacet, &c.* Alibi quoque de Petro ait. *O in nuncupatione noui nominis fœlix Ecclesiæ fundamentum: ô beatus cæli Ianitor*. Hæc ille, Idem hic personæ Petri tribuens, quod antea ipsi fidei tribuerat. Coincidit ergo ista altera expositio, cum ea quam pro propria & literali statuimus; idque ex ipsorum Patrum sententia, qui hanc alteram sequuti videntur.

Lib. 7. ca. 15. De Trinit. lib. 6. Petri supereminens gloria. Can. 16. in Matth.

Tertia verò expositio quam ex plurimorum Patrum communi sententia ostendimus, tùm ex hac tota disputatione, (aliis videlicet duabus meritò remotis) literalis & germana esse euidenter ostensa est; vt non sit id repetere necesse; tùm ex aliis illis B expositionibus confirmatur egregiè. Ad maiorem tamen elucidationem verborum Christi, rationem huius metaphoricæ loquutionis hîc à Christo obseruatæ, (qua dicit, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*,) breuiter trademus. Quia Ecclesia ipsa in Scripturis, propter multitudinem in ea congregatam, & ordinem singularum partium, & diuinam Sancti Spiritus inhabitationem, (sumpta quoque ab Ecclesia materiali seu templo, metaphora) vocatur sępe *domus Dei*, vt primæ ad Timot. 3. secundæ ad Timoth. 2. ad Hebr. 3. & 8. idcirco huius Ecclesiæ perpetua propagatio, gubernatio, conseruatio, vocatur ad continuandam metaphoram *ædificatio*, vt: *Dei ædificatio estis*. Item. *Omnia ad ædificationem fiant*. Rursum. *Superædificati super fundamenta Apostolorum, &c. Dedit quosdam Apostolos in ædificationem corporis Christi*. Aliisque in locis similia. Christus ergo Ecclesiæ suæ futurum loco suo pastorem primarium designare volens, (illius enim hoc proprium opus erat, vt qui Caput esset Ecclesiæ,) eadem metaphora vtitur, dicens Petro. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. Nam Christum ædificare Ecclesiam suam super hanc petram, nihil aliud est quàm Christum ponere hâc Petram pro fundamento in ædificatione Ecclesiæ suæ; quemadmodum sane dicitur domus ædificari super Petram, cuius fundamentum est petra, non arena aut alia terra minus firma. Iam verò, quod in ædificatione aliqua fundamenti loco esse debet, illud (si rectè aduertimus) tres conditiones habere debet. Primùm vt sit fortissimum, C immobile, & pro ratione ipsius ędificij superędificandi magis aut minus profundum, tale videlicet cui tota ædificij moles tutò, & firmiter innitatur. Deinde primum locum in ipso ædificio habere debet. Nam à fundamento incipit domus. Fundamentum denique vt totius ædificij pars est, à nulla parte ædificii dependet; sed ipsummet est tota ratio sustentandi quicquid ædificium habet, quatenus ædificium est, aut ad ædificii partes pertinet. His autem omnibus modis quia Petrus fundamentum est, verè ille est *hæc petra*, super quam Christus ædificat Ecclesiam. Duas priores causas apertè tradidit Ambrosius. *Petrus*, inquit, *petra dicitur eò quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molémque cótineat*. Vt prius illud fieret, dicitur illi soli ante omnes alios. *Pasce oues meas*. Et de facto primus ille Euangelii ostium aperuit, fidémque prædicauit, vt postea enucleatiùs ostendemus. Vt posterius fiat, *oratur pro fide eius ne deficiat*, idque in eum finem, *vt alios confirmet*. Quia enim tam firma domus & stabile ædificium futura esset Ecclesia, vt nunquam à fide aberraret, Petrus huius ædificii futurus fundamentum, fidei quoque firmitate nunquam defectura à Christo donatur: confirmaturus videlicet & sustentaturus reliquas omnes Ecclesiastici ædificii partes, seu columnas ipsas & robora præcipua, seu minutiores partes, id est siue pastores ipsos seu oues. De qua re plura postea. Rursum quùm tota reliqua Ecclesia, vt totius cuiusdam ædificii partes, inuicem & mutuò pendeant, cohæreant, crescant; ex ministerio scilicet *Pastorum atque*

Tertia Expositio. Ratio metaphoræ à Christo vsurpatæ. Matth. 16. Ecclesia est Domus. Ædificatur per petrũ. 1 Cor. 3. & 14 & 1. Cor. 12. Ephes. 2. & 4. Matth. 16. Petrus in hac ædificatione ponitur fundamẽtum. Tres fundamẽti conditiones. 1. 2. 3. Omnes fundamenti conditiones Petro conueniunt. Serm. 47. Ioan. 21. Infrà cap. 13. Luc. 22.

ad Ephes.4. *Doctorum*, quos Christus *in Ecclesia posuit ad ædificationem corporis sui*, solus Petrus aliorum ministerio non ædificatur, sed (vt antè est ostensum) immediatè à patre fidem accepit. Ideóque vt expresè notat Epiphanius in Anchoratu circa initium, *Ioannes cùm à filio didicisset, reuelationem suam scripsit, Petrus verò* * *à patre instructus est, certitudinem fidei fundaturus.* Hæc ille iuxta Græcam veritatem. Petrus ergo propter fidei suæ sic reuelatæ, sic stabilitæ, sic in officio docendi primo loco constitutæ, rationem & excellentiam, omnibus modis est in ædificio Ecclesiæ fundamentum, siue hæc, id est, ministerialis Petra.

Epiphanius.

* παρὰ τοῦ πατρὸς ἀφέλειτο, τὴν ἀσφάλειαν τῆς πίστεως θεμελιῶν.

Defensio sensus verborum, Tibi dabo claues, &c. *Et primùm quomodo toti Ecclesiæ in persona Petri datæ sunt.*

CAPVT VI.

NVnc illa expendamus quæ contra alia illa verba, *Tibi dabo claues regni cælorũ;* disputari ab aduersariis solent. Duplex enim horũ verborũ expositio apud patres ab aduersariis obseruata, huic quã iam dedimus de persona Petri aduersari, videtur. Altera, quæ toti Ecclesiæ in persona Petri, cuius ille figuram gerebat, datas esse claues asserit. Altera, quæ si non toti Ecclesiæ, saltem reliquis Apostolis easdem postea datas esse contendit. Hanc enim vtramque expositionem, sic cum illa alia, quòd personæ ipsius Petri principaliter promitterentur, aduersa fronte pugnare existimant Protestantes, vt cum illis nullo vero sensu consistere hæc nostra queat. Prior autem expositio ab Augustino sæpe vsurpatur. Ait enim. *Si in Petro non esset Ecclesiæ Sacramentum, non ei diceret Dominus. Tibi dabo claues, &c. Et, si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia. Sed si in Ecclesia hoc fit, Petrus quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.* Rursum. *Quod ad Petrum propriè pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idémque primus Apostolus. Sed quando ei dictũ est, Tibi dabo claues, &c. Vniuersam significabat Ecclesiam.* Et adhuc apertius in Psal. 108. *Quædam*, inquit, *dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur, nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cùm referuntur ad Ecclesiam, cuius ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter primatum quem in discipulis habuit; sicuti est, Tibi dabo claues.* Hæc ille. In quibus omnibus locis non Petri personæ, sed toti Ecclesiæ datas fuisse hoc loco à Christo claues constanter docet. Quam etiam ob causam *claues Ecclesiæ* ab illo semper vocantur, vt hom.50.ex homiliis 50. lib.1.cap.18.de doctrina Christiana, lib. 7.cap.51. de Baptismo contra Donatistas, & passim alibi. Claues autem Petri nunquam eas vocat Augustinus. Non ergo Petrus, sed Ecclesia in persona Petri, accepit claues. Quod si ita est, nullus ex hoc loco Petri Primatusd probari posse videtur.

Duplex expositio.

Tract. 50. in Ioan.

Tract. 124. in Ioan.

Enarrat. in psal. 108.

Ad hanc primam Augustini expositionem dicitur, verissimam quidem illam esse: sed non propterea aliam veritatem (quam nos asserimus) per eam excludi; imò manifestè & necessariò includi. Verissimũ enim est Petrum hoc loco figuram fuisse Ecclesiæ, & nisi talis figura fuisset, ei claues promittendas non fuisse. Sed hæc ideo vera sunt, non quia Petri personæ peculiariter non sint etiam promissæ claues, vt aduersarij inferunt; sed partim, quia propter bonum & vsum totius Ecclesiæ, & non propter ipsum solum Petrum Claues istæ promissæ sunt: partim, quia propter Primatum quem gerebat Petrus, in figura totius Ecclesiæ claues accepit. Qua vtraque ex causa persona Petri non excluditur, sed maximè includitur. Nam (quod ad primum attinet,) iuxta illam naturæ regulam, *vnumquodque propter quid, & illud magis*: dantur claues Petro propter Ecclesiam, vel vt Ecclesiæ communicentur, habeátque ab illo Ecclesia reliqua, id est, Pastores, Ecclesiæ reliqui, potestatem claudendi & aperiendi; vel vt eorum fructus ad totam Ecclesiam perueniat; ergo multo magis dantur ipsi Ecclesiæ claues. Magis autem ratione finis. Nam formaliter magis eas, id est veriùs & immediatiùs Petrus accepit. Non ergo Petri personam August. excludit, sed Ecclesiæ corpus cum Capite Petro includit. Quod ad secundum attinet, Petrus quidem nomine aliorum omnium Pastorum Claues accepit, non quia alij Pastores parem

Prior expositio expenditur.

Persona Petri verè accepit claues.

cum

A cum illo potestatem habeant, sed quia (vt in loco iam citato ex Enarrat. in Psal. 108. apertè August. dixit) *propter Primatum quem in discipulis habuit, personam cæterorum in figura gestauit.* Hanc etiam causam apertè etiam alio in loco adiecit. Petrus, inquit, *Apostolus propter Apostolus sui Primatum, totius Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personam.* Notandum est ergo non solùm quòd in figura Ecclesiæ claues accepit, (quod solum videre Protestantes volunt) sed præterea quam ob causam talem figuram gessit. Non enim tanquam vnus ex cæteris, quasi fortuitò ad hoc à cæteris confratribus assumptus, Ecclesiam totam figurabat, quam similiter quiuis alius ex Apostolis vel etiam discipulis sic assumptus figurare potuisset; sicuti interdum gregarius aliquis ciuis à conciuibus suis deputatus, totius ciuitatis in comitiis aut conuentu aliquo publico personã gerit: sed propter ipsum Primatũ & Principatũ supra totã ecclesiam, quẽ suo iure habiturus esset, illi videlicet à Christo Domino conferendum, Claues illi hoc loco in persona & figura Ecclesiæ totius promittũtur, easdémq; postea sic accepit. Ex hac enim tali figuratione, quæ videlicet propter primatum quẽ habuit, in illo fuit, apertissimè sequitur, quòd maximè & potissimũ & principaliter Petrus ipse claues accepit; non autẽ quòd æqualiter cum illo tota Ecclesia, id est, omnes prælati Ecclesiæ claues acceperint. Quũ enim propter Primatum hãc Ecclesiæ figuram gerebat, certè & propter Primatũ in figura Ecclesiæ claues accepit. Quòd si propter Primatũ accepit, profectò potissimũ & principaliter ipse accepit; Ecclesia verò

Petrus in figura totius Ecclesiæ accepit Claues quia caput Ecclesiæ erat.
Augustinus. Enarrat. in Psal. 108. & Tract. 124. in Ioan.

B non nisi ab ipso & per ipsum tanquã à suo Capite & Primario Pastore. Nõ aliter quã, quod Rex in persona & figurã regni à Deo accepit, gladiũ videlicet quẽ portat, & legũ ferendarum potestatẽ quam habet, totum id sane Rex ipse potissimum & principaliter & verissimè habet, tenet, & possidet. Cęteri verò in regno Magistratus, prętores, iudices, nõ nisi à Rege accepta potestate & Authoritate regia, vel gladio ferire, vel leges cõdere, vel aliquid aliud politici iuris exercere possunt. Sic omnino Petrus à christo, tãquã Primarius futurus Pastor, solus claues accepit, vt in figura & persona totius Ecclesiæ, id est, omniũ prælatorũ & Pastorum Ecclesiasticorũ: vt sane quicquid Ecclesiastici iuris à quocunq; Pastore exercetur, id totum per Petrum & Petri Supremi Capitis Authoritate exerceatur. Hæc ergo & talis figurata acceptio clauium, Petri Primatum in potestate clauium non excludit, sed (vt dixi) vel maximè includit.

Iam verò illustris quidem est intellectus (vt dixit supra Aug.) cùm hæc verba, *Tibi dabo claues regni cælorum*, referuntur ad Ecclesiam, id est, sublimis, mysticus & diuinus est; ipsúmq; finem & vsum amplissimum totius huius datæ potestatis cõplectitur. Verus tamẽ & proprius intellectus, historicus & literalis, (cui illustris & mysticus non derogat, sed superaddit) est quum ipsi personæ Petri datæ claues intelliguntur. Sicut illustris magis intellectus est, cùm Iudas gerit personam omnium inimicorum Christi. Ad literã tamen Iudas erat inimicus Christi. Nam ex hac occasione alia illa verba dixit August. Vide principium Enarrat. eius in Psal. 108. Sic in intellectu magis il-

C lustri Martha & Maria figuram gerebant vitæ actiuæ & cõtemplatiuę. Nihilominus veræ erant illæ personæ non parabolicæ. Christi mors in nobis peccati mortem, resurrectio vitæ nouitatem figurauit: verè tamen Christus & mortuus est & resurrexit. Figuratio ergo Ecclesiæ in datis clauibus Petro, non tollit alteram veritatem, quòd etiam datæ sint personæ Petri; sed necessariò præsupponit. Alioqui parabolicus hic erit Petrus, & tota illa historia Matth. 16. vertetur in parabolam. Atque hæc de priore expositione hactenus.

De altera expositione, quæ æquat omnes Apostolos Petro.
CAPVT VII.

ALTERA expositio æquat saltem Apostolos Petro; quia omnibus discipulis dictum est. *Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo.* Et iterũ omnibus Apostolis. *Quorum remiseritis peccata remittentur eis.* Vbi claues Ecclesiæ illis datæ fuisse vidẽtur. Imò datas fuisse omnibus Apostolis claues, affirmat his verbis S. Hieron. *At dicis super Petrum fundatam Ecclesiam, &c.* Quod quasi vulgare reiiciens, addit. *Licet id ipsum alio loco* (hunc autẽ intelligit Ioan. 20.) *super omnes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cælorũ accipiãt, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur.* Hæc ille. Quibus & simillima habet Cyprianus: Christũ videlicet *Apostolis suis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuisse*, & dixisse

Illustris & mysticus intellectus non tollit literalẽ, sed superaddit.

Quorum remiseritis peccata, &c. Móxque infert. *Hoc erant vtique cæteri Apostoli quod erat Petrus, pari consortio prædit, & honoris & potestatis.* Hæc ille. Eandem sententiam sequitur Theophilactus, necnon & Euthymius in commentariis Matth. cap. 16. D

Theophilactus Euthymius.

His omnibus respondetur in illis locis Euágelicis iam citatis Mat. 18. & Ioan. 20. quosdá tantũ actus ipsarum clauiũ, eósque partiales nó totales (vt suprà declaratũ est) expressos fuisse. Quod autem isti patres dicant, Apostolis ipsis nihilominus paré potestatem tributá esse, de ipsis Apostolis verum hoc esse fatemur: (licet hoc illa verba ex Euangelio citata non expresserint,) cum triplici tamen discrimine. Primùm quia ipsius Apostolatus non erat successio, parem potestaté habebant quatenus Apostoli in propriis personis, non tamen ad alios deriuádam. Apostoli enim quatenus Apostoli, erant legati seu missi (vt vocis ætymologia docet: *Hos duodecim misit Iesus.* Et iterum. *Non est Apostolus maior to qui misit tum;*) cum plena potestate ad inchoandá Ecclesiam, singulari priuilegio, & extra ordinem. Quod & Saluator signáter expressit. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* In hoc autem erant Petro pares quatenus Apostolo. Sed alia præterea in illis fuit Episcopalis, & iurisdictionis specialis Potestas, quæ vnicuique ibi propria fuit, vbi sedé fixit; vt Hierosolymis Iacobus, Ephesi Ioannes, Romæ Petrus aliique aliis in locis. *In quibus* (ait Irenæus) *successores relinquebant, suum ipsorum magisterij locum ipsis tradentes.* Et hoc in sensu, Episcopos & præsbyteros *Apostolorum successores* vocat Hieron. & *pro Apostolis constitutos esse in Ecclesia Episcopos* scribit August. Imò hoc in sensu omnes qui nunc vocátur Episcopi, (ait Theodoretus) *olim vocabátur Apostoli, & qui nunc presbyteri vocátur, olim Episcopi vocabantur.* Hoc auté respectu, Episcopalis videlicet seu Pastoralis & ordinariæ Potestaris, inferiores Petro erát. Et ideo Andreá, Iacobum, Ioannem, vocat Gregorius Magnus *singularum plebium capita, & sub vno capite Petro omnes membra Ecclesiæ.* Habebát quoq; cæteri Apostoli singulas quisq; cathedras: (vt scribit Optatus) Petrus *verò singularem, & vnicam cathedram, & principalem.* Nam & ideò, *ab ipso Petro tanquam totius orbis magistro* (ait Chrysost.) *Diuus Iacobus Hierosolymorum Episcopus creatus fuit.* In hac ergo ordinaria & Episcopali potestate in qua successio fuit, erat imparitas & cæterorũ Caput, id est summus Episcopus erat Petrus. Ideóq; Petri successor Rom. Pont. statim post Apostolorũ tempora, *Episcopus Episcoporũ & summus Pontifex* nuncupatus est, vt ex Tertul. in lib. de Pudicitia satis claré colligi potest. In Apostolatu tamen omnes æquales erant. Sed ipsius Apostolatus nulla successio fuit. Finitur enim legatio cum legato, nec ad successores ipsius transit. Et hoc ita se habere, aduersarij ipsi nobiscũ fatentur, vt iam ante ex Caluini verbis ostensum est. Petrus verò accepit hanc plená potestaté, non vt Apostolus, nó vt missus extra ordiné, sed vt Pastor Ecclesię ordinarius, per suos successores perpetuo duraturá: quod postea suo loco demóstrabitur. Ergo, licet in rebus ipsis quas facere poterant Apostoli, par erat in singulis potestas; tamen in modo huius potestatis, (quia in Petro perpetua, in aliis extraordinaria fuit) magnũ discrimen ad rem præsenté est. Quæritur enim nunc de potestate Petri ipsi singulariter data, pastorali, & ordinaria. E F

Triplex discrimen inter potestatem Petri & Apostolorum. Matth. 10. Ioan. 15.

Episcopalis iurisdictio fuit distincta & in æqualis in Apostolis. Lib. 3. cap. 3.

Epist. ad Euágelium. Enarrat. in Psalm. 44. In commét. in 1. ad Tim. cap. 3. Regist. li. 4. Epist. 38. Lib. 2.

Homil. 87. in Ioan.

Suprà lib. 5. cap. 15.

Infrà ca. 15. *Potestas Petro singulariter data, fuit perpetua & ordinaria.*

2. *Discrimen.*

Aliud discrimen est ratione extensionis. Omnes enim Apostoli habebát paré potestaté quoad amplitudiné rerum gerẽdarũ; sed nó quoad superioritaté in ordine gerendi: id est plenissimá singuli Apostoli habebát, & supremá potestaté, respectu aliorũ omnium Christianorũ, nó autem respectu ad se inuicé: quia videlicet Petrus sic caput erat omniũ Christianorũ, vt etiam ipsorum Apostolorũ caput esset. Quod totũ volútariũ, & à nobis excogitatũ sophisma videretur, nisi ipsi Authores ab aduersariis citati hoc apertè assereret. Hieron. enim post verba prius citata, in quibus æqualitaté inter Apostolos statuit dicés, *ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudiné solidari,* subiúgit nihilominus. *Tamen inter duodecim vnus eligitur, vt Capite constituto schismatis tollatur occasio.* Similiter Cyprian. post verba citata subiungit. *Sed exordium ab vnitate proficiscitur. Petro Primatus datur, vt vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstretur.* Erát ergo omnes duodecim Apostoli respectu totius Ecclesiæ reliquæ, hoc est respectu legationis, paris potestatis. Ipsorum tamen in respectu mutuo adinuicem, hoc est in respectu pastorali, Caput erat Petrus. Quam sane ob causam & in quo sensu, passim à veteribus, Princeps, Caput, & Corypheus Apostolorum, Petrus vocatur, vt partim suprà commemorauimus, partim infrà proferemus ex patribus plura. Sane Epiphanius in Anchoratu vocat Petrum τὸν κορυφαιότατον τῶν Ἀποστόλων: summum Apostolorum Coryphæum seu principem. Præterea in verbis Hieronymi: quæ pauló liberaliùs loquuntur, locum

Petri potestas Suprema in ordine administrandi Ecclesiam.

Petrus κορυφαιότατος τῶν Ἀποστόλων.

habet

A habet illa distinctio, de his quæ à patribus dogmaticè & quę contentiosè scribuntur. Nam hîc disputans contra Iouinianum, qui contra honorem virginitatis, Petrum hominem cōiugatum, à Christo cæteris prælatum introduxit, extenuat Hieron. quãtum per veritatem licuit, Petri authoritatem, cæteros illi propter Apostolatum quidem coæquans: Cæterorum tamen caput illum fuisse apertè asserens. Sed alibi in commentariis ad hunc locum, aliisque multis in locis, *super vnum Petrum fundari Ecclesiam*, apertè docuit; vt antè est à nobis citatum. Verba autem Cypriani & Theophylacti nihil incommodum habent etiam simpliciter concessa. Nam dedit quidem Christus Apostolis post resurrectionem, parem potestatem quantum ad ligandum & soluendum (intellige ipsis subditos) Ioan. 20. quem locum Cyprianus & Theophilactus citant; sed non quantum ad accipiendas Claues, de quibus nec Ioan. 20. nec à Cypriano aut Theophylacto mentio fit. Hoc autem quàm illud longe latius patet, vt suprà est declaratum.

Suprà cap. 1. *Quo sensu par Apostolis potestas data fuerit.*

Suprà cap. 1.

Sed quia hæc Cypriani verba, de pari consortio honoris & potestatis inter Apostolos, maximè vrgent Protestantes omnes, & ad omnem Petri præ cæteris prærogatiuā tollendam inuictè valere iactitant, totum Cypriani locū hîc transcribam: Vt eo inspecto, videat cordatus lector, tum pro Petri Suprema potestate quantum hic vnus locus facit, tum quanta impudentia obtruncatas patrū sententias proferant Protestantes, hoc vno illustri exēplo animaduertat. B. Cyprianus postquā diaboli fraudē, B qua humanum genus per hæreses deprauat, quia per idolorum cultū deprauare amplius non potest, pluribus verbis descripsisset, causam & remedium pariter huius calamitatis grauissimæ declaraturus, illā quidē in derelicto Supremo fidei Pastore, hoc verò in eodem retento ponit: his verbis, *Hoc eò fit fratres dilectissimi, dum ad veritatis originem nō reditur, nec Caput quæritur, nec Magistri cælestis doctrina seruatur.* Quod enim Caput & quam Originem veritatis intelligat, statim in sequētibus apertè explanat. *Quæ*, inquit, *si quis consideret, & examinet*, Caput videlicet & originem veritatis, *tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum. Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiā meam: & portæ inferi non vincent eam. Et tibi dabo claues regni cælorum*, & quæ sequuntur Matth. 16. *Et iterū* (ait Cyprianus) *eidem* (Petro) *post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas.* Quorum duorum locorum quasi summam cōplecti volens, addit. *Super illum vnum ædificat Ecclesiam suā, & illi pascendas mandat oues suas.* Móxque non vt Petri Authoritatem, quā tam clarè asseruerat, infirmaret; sed vt obiectionem remoueret, subiungit. *Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat, Sicut misit me pater, &c. tamen vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientē sua Authoritate disposuit.* Quæ verba quãtum valeant, mox dicemus. Sed pergit Cyprianus, & semetipsum magis exponit. *Hoc*, inquit, *erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis.* Hoc fragmentū rapiunt Protestantes, nec C sensum quo dicta sunt, vt iam explicate cæpimus, quicquam curantes; nec antecedentia, quæ Cypriani mentē satis explicant, expendētes, nec denique quod statim subsequitur, animaduertentes. Sequitur enim in Cypriano hæc aduersatiua particula, quæ verba præcedentia moderatur, & interpretatur. *Sed exordiū ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur vt vna Christi Ecclesia, & vna Cathedra mōstretur. Et Pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur.* Móxq; quū vnā esse Ecclesiā ex verbis Canticorum ostēdisset, *Hanc*, inquit, *Ecclesiæ vnitatem qui non tenet tenere se fidem credit?* Sed iā, quæ & in quo hæc *Ecclesiæ vnitas tenēda est*, quomodo & in quo *vna est Christi Ecclesia*, quæ & in quo est *vna Cathedra*, quomodo & in quo *grex vnus ostenditur*, quę deniq; sit *vnanimis consensio* (nā hæc singula prius dixerat) apertè declaraturus, subiungit. *Qui Ecclesiæ renititur & resistit, qui Cathedrā Petri super quā fundata est Ecclesiā, deserit; in Ecclesia se esse confidit?* Hæc ille, manifestissimè docens quāuis aliquo sensu par sit honor & potestas Apostolorū omniū, tamen in respectu ipsorū Apostolorū mutuò, & inter se inuicē, in respectu vnitatis in toto Ecclesiæ corpore maximéq; in Præpositis & Pastoribus Ecclesiæ retinendæ, ab vno Apostolo exordium vnitatis proficisci, Primatū Petro dari, & vnum Petrum cæterorum Caput, & principem esse: in cuius videlicet vna Cathedra, quā propterea alibi *Principalem Cathedram* vocat, *vnde vnitas sacerdotalis exorta est*, totius Ecclesiæ vnitas tū esse mōstratur, tū vt perpetuò fit, retinetur. Quēadmodum sane in vno Capite corporis naturalis, in vno principe seu Capite corpo-

Protestantiū singularis impudentia.

Inli. de vnit. Ecclesiæ, vel de simplicitate prælatorum.

Lib. 1. epist. 3.

ris politici, cæterorũ membrorum omnium,& Reip. partium vnitas tùm mõstratur tùm conseruatur. Vnũ enim est naturale corpus,quod vnũ Caput habet. Vna est Resp. vnum regnum,quod vni Magistratui aut Regi subiicitur. Salus quoque pax , & harmonia corporis naturalis à Capite;Reip.& regni à suo Magistratu & Rege dependet. Cui si minus obeditur,in vtroque corpore fit schisma. Sic ergo Ecclesiastici corporis vnitas,pax,& ordo,in vna Petri Cathedra,tanquam in *Ecclesiæ Catholicæ radice & matrice*, vt idem alibi de illa loquitur,esse monstratur,& in esse conseruatur. Atque hæc de illo Cypriani loco hactenus. Nunc ad aliud discrimen pergamus.

D

Lib.4.epist.8

Tertium discrimen.

Tertium discrimen est,idq; maximum,quòd Petro data est potestas præceptiua seu regiminis,Apostolis autem tantùm executiua seu gubernationis; id est, & si cæteri Apostoli immediatè à Christo parem haberent potestatem& honorem cum Petro, scilicet omnia faciendi & exequendi quæ ad ædificandam Ecclesiam pertinebant, tamen soli Petro sic ista plena potestas à Christo data est, vt in ipsa gubernatione ecclesiastica, ipse præscriberet ea quæ agenda & executioni mandanda essent, ideóque omnis ab illo gubernãdi potestas ad alios descenderet. Hoc est enim Caput cæterorũ fuisse. Et hanc ob causam illa vna persona Petri vnitatem Ecclesiæ non solùm *significauit,aut figurauit*; sed & præterea verè inchoauit: id est,principium Ecclesiæ,seu primus in Ecclesia & Supremus Pastor existens, ad alios illam potestatẽ deriuauit. Nec solùm moriens ad successores (vt in primo discrimine dictum est) sed etiam viuus ad omnes alios in Ecclesia pastores. *Significationem huius vnitatis* in Petro agnoscunt aduersarij , quemadmodum & figurationem illam , secundum quam in figura Ecclesiæ claues accepit : sed eatenus tantùm, vt in persona Petri ostenderet quidem Christus Ecclesiam vnam esse debere,non quia vnitatis principium Petrus esset,vt iam ex Cypriano ostendimus,sed quia à se vno cælesti capite penderet. At longè amplius hic à Christo factum fuisse , & Petrũ hoc in loco ad vnitatẽ Ecclesiæ *verè inchoandam* non solùm *significandam*,à Christo prælatum fuisse,tùm Sanctorum Authoritas,tum euidẽs ratio ostendit. Cyprianus apertissimè dicit. *Vt vnitatẽ Christus manifestaret, vnam cathedrã constituit,& vnitatis eiusdem originem ab vno incipientẽ sua Authoritate disposuit* Hæc ille. Vbi obserua quòd dicit,*ab vno incipientem*, non à se. Loquitur enim de Christo disponente. Deinde quòd dicit *authoritate Christi* hoc factum esse. Nam ad significandam tantummodo simpliciter Ecclesiæ vnitatem , authoritate à Christo non erat opus. Etenim Christi incõsutilis tunica, vna domus Raab, vna domus in qua agnus paschalis totus comedendus erat,& vna Arca Noë Ecclesiæ vnitatem significabant; nulla tamen ad hoc intercedente authoritate diuina,sed sola assumentium & applicantium voluntate. At verò,vt Petrus significaret Ecclesiam vt sic,nempe vt Caput & propter Primatum, (vt ante ex Augustino est explicatum ;) hoc est, vt vnitatem Ecclesiæ inchoaret sic, vt ab illo vno capite vicario Ecclesia actu inciperet (quod Actor. 2. factum legimus,vt notauit Ambrosius Serm.47.& Euthymius in comment.ad Matth.ca.16.) & quòd tùm ille tum eius successor reliquę toti Ecclesię in ratione pastoralis regiminis authoritatem daret,ad hoc sane authoritate magna opus fuit:ideóq; hoc Christus *authoritate sua disposuit*;ait Cyprianus. Cui subscribens Optatus: *Omniũ*,inquit,*Apostolorum Caput Petrus Romæ sedit ,vt in illa vna cathedra, vnitas ab omnibus seruaretur,ne cæteri Apostoli singulas cathedras sibi quisque defenderet.* Hæc ille. Petrus ergo sic vnus accepit claues, vt quemadmodum caput est principium corporis (est autem ratio Principij sufficiẽs ratio capitis in rebus eiusdem ordinis,)ita ille caput factus cæterorum,inciperet Ecclesiã:essétq; *origo vnitatis Ecclesiæ*, vt loquitur hic Cyprianus, vel vt alibi apertiùs dixit,*vt à Petri Cathedra vnicas sacerdotalis oriretur*.id est, omnes sacerdotes ab illo vno inciperent & potestatẽ acciperent. Sic enim (vt sapienter Leo magnus scribit) *firmitas quæ per Christum Petro tribuitur , per Petrum Apostolis confertur.* Sic autem cæteri Apostoli claues non acceperunt. Neque enim poterat multitudo accipientium claues idque æqualiter, vnitatem Ecclesię inchoare,aut vnitatis origo esse, nisi reducerẽtur ad aliquod vnum. Neq; verò satis est ad inchoandã hanc vnitatẽ, vt ad vnũ Christũ referantur qui claues acceperunt;sed debet hoc vnũ ad quod cæteri referuntur , etiã eiusdem generis caput esse:terrestre scilicet,vel tẽporale,sicuti corpus Ecclesiæ hic militantis tẽporale est. Ne sane Ecclesię corpus visibile vel ἀκέφαλον esset& sine capite vel caput corpori proportionatũ & conforme non haberet: Quorũ illud veram corporis rati-

Solus Petrus in gubernatione ecclesi. præscribit agenda.

Petrus non solũ significauit sed etiam inchoauit vnitatẽ totius Ecclesiæ.

E

Lib. de vnit. Ecclesiæ.

Ad significandũ aliquid, Authoritate nõ est opus.

Petrus principiũ Ecclesiæ duplicater.

F

Lib.2.contra Parmenianũ.

Petrus accepit claues vt principiũ & Caput totius Ecclesiæ.

Lib.1.epist.3.

Vnitatis origo non potuit nisi ab vno incipere.

In Anniuersario Assumptionis suæ.

A ris rationem tollit, hoc monstri simile est. Istud autem hac ratione magis adhuc manifestú reddi potest. Vnitas Ecclesiæ opponitur non solú hæresi sed etiá & schismati: hoc est, ad vnitatem Ecclesiæ conseruandam opus est non solú sana fide in Deum, sed etiam vera obediétia, communione & charitate in totam Ecclesiam & cum tota Ecclesia, maximè verò in Ecclesiæ principes & cum illis circa cultum religionis. Hinc fit vt schismatici habeantur, qui retenta vniuersa fide, tamen segregant se à communione & societate fidelium, & præsertim à suis pastoribus, atque seorsim colligunt; maximè verò qui ab vnitate Apostolicæ sedis separantur. Hoc autem schisma ideò committitur, quia immediatè deseritur & contemnitur, vel totum Ecclesiæ corpus, vel certè caput terrestre seu vicarium, & vt loquitur Cyprianus, *quia vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus Iudex vice Christi non cogitatur.* Non autem ideo fit schisma, quia caput cæleste quod est Christus contemnitur; nisi indirectè, & per consequens illud euangelicum: *Qui vos spernit, me spernit.* Sicuti ergo dissoluitur vnitas Ecclesiæ non solùm à recta fide recedendo, & Christum caput cæleste deserendo: sed etiam ab Ecclesiæ Pastoribus sese separando; sic ediuersò conseruatur vnitas Ecclesiæ non solùm adhærendo Christo capiti vitali, sed etiam adhærendo capiti ministeriali quod à Christo institutum est, *vt vnitatis origo ab illo inciperet & vt vna Ecclesia monstretur*, vt loquitur Cyprianus. Nam cùm tota ratio schismatis, sit separatio à corpore, quod est Ecclesia (vt docuit Augustinus lib. de vnitat. Eccl. cap. 4.) illa non fit nisi ratione capitum, id est pastorum illius corporis. Nam quemadmodum Ecclesiam bene definit Cyprianus, *plebem suo sacerdoti adunatam, & ibi esse Ecclesiam vbi episcopus est*; ita schisma est plebs à suo sacerdote diuulsa, & vbi episcopus non est. Huius autè vnitatis ecclesiasticæ ab vno capite potissimùm dependentis forma, in charitate fraterna quam naturaliter Deus nobis inseuit, elegáter expressa est. Nam *ad vehementius cõmendandam* (ait August.) *Humanæ societatis vnitatem, & vinculum concordiæ, vnum ac singulum hominem Deus creauit, vt ab illo vno homine omne diffunderetur genus humanũ.* Hæc ille. Sic omnino, ad vnitatem fidei (in qua concorditer seruanda Ecclesiæ vnitas maximè consistit) rectiùs retinendam & vehementiùs commendandam, vni Petro fides est primũ reuelata, vnus Petrus cæterorum omnium Petra & pater ponitur, super vnum Petrum fundatur Ecclesia, vnus Petrus claues regni cælorum accipit, pro vnius Petri fide vt non deficiat oratur, vni Petro oues suas pascendas Christus commisit, vt vnitatis origo ab vno capite Petro tot modis & inciperet, & propagaretur, & denique in alios omnes fideles diffunderetur. Quia ergo (vt rem præsentem concludamus) Christus dando vni Petro claues, vnitatem Ecclesiæ commendauit, eiúsque originem demonstrauit, non à se solo, sed (teste Cypriano) *ab vno Petro incipientem*, profectò sic vni Petro eas dedit, vt Supremo ac Vicario Capiti, & à quo omnis ecclesiastica vnitas verè inciperet perpetuóque descenderet: non autem à multis, nisi referendo omnes ad hunc vnum, & adhærendo huic vni. Ex quibus omnibus illud efficitur, non sic cæteris Apostolis vt Petro collatas claues esse: sed solum Petrum primùm pro se & suis successoribus, deinde in ordine etiam supra alios Apostolos, tertiò denique vt ab illo in totam Ecclesiam deriuandas, illas accepisse.

Vnitatis origo debet esse à capite téporali & ministeriali.

Schismatici qui.

Lib. 1. epist. 3. & li. 4. epi. 9.

Luc. 10.

Lib. de vnit. Ecclesiæ.

Tota ratio schismatis.

Li. 4. epist. 9.

Lib 12. ca. 21. de ciuit. Dei. *Simile in fraterna charitate.*

Vnius Petri varia priuilegia.

1. 2. 3.

Promissæ potestatis soli Petro, stabilimentum à Christo illi soli factum.

CAPVT VIII.

QVARTVS gradus est, ipsius fidei immediatè reuelatæ, (ex qua noui nominis expositionem, & futuræ potestatis promissionem accepit Petrus,) perpetua confirmatio, & indefectibilis roboratio.

Nam quia dixerat Christus *ædificaturum se esse Ecclesiam suam super hanc Petram*; id est, super Petrum in fide roborandum; nec tantùm ad tempus præsens, sed in perpetuum; (siquidem & ipsam Ecclesiam suam perpetuam esse

Matth. 16.

voluit,) debuit necessariò fides Petri stabiliri in perpetuum, tanquam necessarium medium ad futurum tanti ædificij fundamentum: id est, ad tantam in ædificanda & propaganda Ecclesia Dei futuram docendi & pascendi certitudinem atque potestatem. Hoc diligenter fecit Christus, antequã hanc tantam potestatẽ illi de facto conferret. Nempe, ait Christus præsentibus cæteris Apostolis Simoni. *Simon; ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.* Discutiamus autem nonnihil hæc verba; vt quanti ponderis, ac momenti sint ad rem præsentem, intelligatur.

Lucæ 22.

1. circumstantia verborum.

Primùm ergo animaduertẽdum est, quæ fuerit horum verborum occasio. Nempe Cœna facta, turbati Apostoli propter Christi verba dicẽtis, fore vt vnus ex ipsis eum traditurus esset, cœperunt quærere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset: móxque vt fit in perturbatis animis, ex illa lite in aliam inciderunt, *factáque est* (ait Lucas) *contẽtio inter eos, quis eorum videretur esse maior.* Hanc eorum intempestiuã contentionem cùm placasset Christus, dicens; *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic*, &c. docens videlicet, omnem dominandi appetitum ac libidinẽ à suis ministris quàm longissimè abesse debere, ne tamen omnem dominandi potestatem pariter prohibuisse, aut abstulisse videretur, subijcit verba illa soli Petro dicta: apertè demonstrans illum fore *Maiorem eorum* de quo contendebant.

2. Verba Christi in se.

Deinde verba Christi in se sunt diligẽter expendenda. Nam in illis, duo Christus facit. Primùm in cõmuni omniũ periculo solum Petrũ confirmat. *Satanas expetiuit vos*, &c. *Ego autẽ rogaui pro te*: &c. Deinde ne illa confirmatio solius Petri causa facta fuisse, aut ad fidem Petri personalẽ pertinere videretur, addit. *Tu autem conuersus confirma fratres tuos*: Ostendens ideo illum confirmari in fide, vt aliorum omniũ fidem ipse postea futurus pastor omniũ confirmaret, veréque esset firma Petra, super quam ædificaretur Ecclesia. Hoc enim illa verba euidenter affirmant. Cùm enim fides sit basis & fundamentum in confirmanda Ecclesia, vnde Apostolus eam definit, *Substantiã siue basim rerum sperandarũ*, Christus Petrum ad ędificandã Ecclesiã fundamẽti loco positurus, eum ante omnia in fide confirmat. Nam cùm fidẽ solus quidem Deus infundat, & præueniente gratia cor hominis moueat, excitet atque illuminet (*Dei enim donum est, non ex nobis*:) eadem tamen quoad nos ministerio prędicatorũ ædificatur (*fides enim ex auditu. Quomodo autem audient sine prædicãte?*) huius autem prædicationis duæ sint partes pręcipuæ, docere & confirmare, vel vt Apostolus loquitur, *plantare & rigare*, Christus Dominus in quo excellenter erat omnis potestas ædificandi & confirmandi Ecclesiam, hanc potestatẽ vni Petro eminenter, & per eum aliis cõmunicaturus, ne illa Ecclesiæ suæ vnquã deesset, de prima illa & initiali prædicatione ac plantatione dixit soli Petro. *Super hanc Petrã ædificabo*, vt iam explicatũ est: de altera quoque parte, nempe cõfirmatione ipsorũ iam fidelium, quia ministeriale quoque hoc opus est sicut ipsum prædicare, dicit hîc soli Petro. *Tu conuersus confirma fratres tuos*; Hoc est, eos qui iam fideles sunt. Hoc enim est alterum, idémque præcipuum circa ministeriũ fidei, officium. De quo genere Apostolus ait, *Situ perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia*, id est, confirmati in vnitate fidei. Vtrunque Apostolus alibi coniunxit; distribuens opus ministerij in *consummationem seu καταρτισμὸν confirmationẽ sanctorũ*, id est, iam fidelium, & *in ædificationem* id est, collectionem *corporis Christi.* Quod enim ibi Apostolus verbo *consummãdi* vel perficiendi expressit, hîc Saluator verbo *confirmandi* exprimit. Vtrunque verò quia idem fere significant, Petrus coniunxit. *Ipse*, inquit, *modicũ passos perficiet, confirmabit, solidabítque.* Quod totum vt hîc Deo tribuitur, & alibi sępe; ita Christus Petro tribuit, & Apostolus suo Tim. tribuere non est veritus. *Misi* (inquit) *Timotheum ad confirmandũ vos*, &c. Sic legimus Paulum & Barnabã perambulasse, *confirmantes Ecclesias, & præcipientes custodire præcepta seniorum & Apostolorum*, id est, sedulò monentes vt in Regula fidei accepta manerent. Vt videlicet hac ratione quæ duo præcipua sunt in ratione propagandæ fidei officia, ædificare & confirmare, plantare & rigare, inchoare & perficere, sic Deo sint principaliter propria, vt tamen sint primum & eminenter Petro, & post eum, vel potius per eum, aliis ministerialiter communia.

1. ad Hebr. 10. 2.

Quomodo Petrus confirmat fratres.

ad Heb 10.

Ephes. 2. Rom. 10.

1. Cor. 3. Matt. vltim.

Prædicationis fidei duæ partes Petro eminenter commissæ.

1. Cor 1. Ephes. 4.

Epist. 1. ca 5.

ad Rom. 16. Thess. 1. & 3. Actor. 15.

3 Patrum sensus de his verbis.

Leo.

Tertiò in eum sensum quem diximus, iam olim sancti patres hæc verba exposuerunt. Leo magnus, *commune quidem*, inquit, *erat omnibus Apostolis periculum; specialis tamen à Domino Petri cura suscipitur. Tanquam si aliorum status certior sit futurus, si mens principis*

victa

A *victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur; & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Hæc ille in Anniuersario Assumptionis suæ. Sic & Augustin. in libro de quæstion. noui & veteris Testamenti. *Pro Petro*, inquit, *rogabat Saluator. Pro Iacobo autem & Ioanne non rogabat? Manifestum est in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in Præposito populus aut corripitur aut laudatur.* Hæc ibi. Et iterum alio in loco, *Totius*, inquit, *corporis morbum in ipso Capite curat Ecclesiæ, & in ipso componit omnium membrorum sanitatem.* Quibus & suffragatur Ambrosius. Exponens enim hæc verba: *Vide*, inquit, *quid dicat Dominus, & intellige. Ventilatur Petrus, incidit in tentationes, sed Ecclesiæ præponitur postquam tentatus à diabolo est: ideóque antè significat Dominus, quid sit illud quod postea eum elegit dominici gregis pastorē. Nam huic dixit. Tu autem conuersus confirma fratres tuos.* Hæc ille. Vbi vides verba illa, *Confirma fratres tuos*, significare Ambrosij iudicio, fore Petrum dominici gregis pastorem. Sic dilucidè rem explicat Theophylactus. *Manifestus*, inquit, *verborum sensus est, quòd cùm te discipulorum principem fecerim, tu cùm post negationem fleueris, & resipueris, confirma reliquos. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ Petra & firmamentū es.* Hæc ille. Obserua autem hęc verba ita singulariter Petri Primatum ostendere, vt Caluinus, cùm omnia alia loca & argumenta quæ pro Petri primatu afferri solent, diligenter expenderit, atque vt potuit refutauerit; huius loci & horum verborum nullam prorsus mentionem fecerit; vt qui probè sciret, nullo hîc cauillationis B fuco, tam manifesta verba eludi potuisse.

Quæst. 79.

In Petro omnes continentur.

Serm 114. de tempore.

Ambrosius in psal. 43.

In comment. ibidem.

Petrus post christum Ecclesiæ Petra & firmamentum.

Realis exhibitio supremæ potestatis soli Petro à Christo facta.

CAPVT IX.

QVINTVS gradus est, Potestatis ipsius quam in noui nominis promissione, & impositione, significauerat; quam in expositione nominis promiserat, quā in fidei confirmatione futuram insinuauerat, realis tandem & vera exhibitio.

Factū hoc legimus luculenter & plenissimè apud Ioan. Nam in pręsentia trium Apostolorum, Iacobi, Ioannis, & Thomę, ac trium discipulorum; quasi in præsentia episcoporum & sacerdotum, summum pontificem creaturus; eo etiam momento quo ad patrem iam ascensurus esset, ideóque aut tunc aut nunquam vicariū constituturus, imò quia necessariò absentiæ iam suæ vicarium certum constitui oportebat, dixit Christus Simoni Petro. *Simon Ioannis, diligis me plus his?* Quod cùm ter rogasset, & ad singulas interrogationes Petrus affirmatiuè respondisset; ad primam quidem & ad secundam Petri respōsionem, subintulit Christus. C *Pasce agnos meos*: iuxta vulgatam versionem. Ad tertiam verò dicit ei: *Pasce oues meas.*

Ioan. 21.

Loci & temporis Circunstantia.

Ex his verbis collegerunt patres, plenissimam regiminis potestatem Petro à Christo tributam esse, quam antea promiserat. Sic apertè Origenes. *Petro*, inquit, *cùm summa rerum de pascendis ouibus traderetur, & super ipsum velut terram fundaretur Ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo nisi charitatis exigitur.* Vbi obserua dicere Origenem, quòd hîc demum super Petrum fundetur Ecclesia. Quem sane imitatus pene ad verbum Chrysostomus tùm *propter magnitudinem dilectionis, Præfecturam Petro commissam* tribuit, *eúmque cæteris Apostolis prælatum* asserit; tùm etiam alio in loco ex his ipsis verbis, *Ecclesiæ Primatum gubernationémque per vniuersum mundum ei à Christo concreditum esse*, scribit. Quod etiam repetit hom. 87. in Ioannem, itidémque homil. 55. in Matth. Quem sequutus Theophylactus hunc locum exponens: *Petro non alij* (inquit) *Præfecturam ouium per vniuersum mundum tribuit.* Sic Arnobius in his verbis ait, *Christum negatori suo hanc quam solus habuit, potestatem tribuisse.* Gregorius Magnus, propter hæc verba, *totius Ecclesiæ curam Petro dominica voce commissam esse, cunctis scientibus euangelium liquere*, asserit. Cui ergo S. patrum dilucida & consentiens interpretatio satisfacere potest, ei hæc pauca ad huius loci sensum assequendum satis esse poterunt.

Sensus patrū.

Matt. 16. Origenes in cap. 6. epist. ad Rom.

Lib. 2. de Sacerdotio. Hom. 3. de pœnitentia.

Arnobius in psal. 138.

Registri lib. 4. epist. 2.

D

Probatur literalis illorum verborum sensus, Pasce oues meas.

CAPVT X.

1. Obseruatio.

Trinæ interrogationis causa & finis quæ.

Alia horũ verborum expositio mystica sed non literalis.

Lib. 12. in Io. cap. 64.

Hom. 57. in Ioh.

Tract. 123. in Ioannem.

AT verò vt hæc expositio firmissima quoque ratione niti, & germana ac literalis esse ostendatur, quædam obseruabimus vnde illud euidenter colligi possit. Obserua ergo primùm, quòd non alia de causa, dilectionis apertam confessionem Christus hîc à Petro exigit, quàm vt propterea *pastor* fieret, & curam gregis susciperet. Hoc autem inde manifestissimum est, quòd ad singulas dilectionis confessiones subijcit Christus, *Pasce*; apertè ostendens, quare & in quem finem ter repetita interrogatione, dilectionem ab eo exegerit. Ex quo etiam patet, non esse literalem illam quorũdam Patrum expositioné, qui trinam hic Christi interrogationé, & trinam hanc Petri confessionem, ideo factam esse exponunt, vt trinæ negationi ante passionem factæ, Petrus æquali confessionis numero satisfaceret. Est enim hæc expositio mystica planè tantum & tropologica: quam quidem etiam respicere potuit Christus. Ille verò tantùm literalis & præcipuus verborum Christi sensus esse necessariò debet, quem ipsemet Christus euidenter expressit; singulis confessionibus Petri subijciens, *Pasce*. Propterea Cyrillus, cùm hanc expositionem mysticam iam dictam tradere vellet, præmisit. *Altius quiddam hæc oratio certè parturit*: apertè ostendens se altum aliquid quærere, non literam ipsam simpliciter exponere. Chrysostomus autem ad literam more suo rem exponens; *Ter* inquit, *interrogat, & semper idem præcipit, dicens, Pasce: vt demonstret quanti Ouium suarum curam faciat.* Augustinus verò cùm vtrunque sensum tradidisset, infert. *Sit amoris officium pascere dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare pastorem.* Vt videlicet negationi factę, non solùm trina confessio, sed & ipsum pascendi officium responderit.

E

2. Obseruatio

Ambros. lib. 10. cap. 24. in Lucam.

Maiori dilectioni maior Potestas confertur.

Alius sensus reiectus.

Ioan. 20.

Obserua 2. quòd non solùm dilectioné ab eo exegit sed etiã dilectioné *plus cæteris*: vt videlicet, *diligenti plus cæteris*, detur potestas *pascendi plusquã cæteris. Christus enim eleuandus in cælum*, (ait Aug.) *amoris sui vicarium petrũ reliquit: & ideo quia solus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur*: id est, pro rata dilectionis potestate donatur. Alioqui pastoré illum vulgarem, aut cæteris ibi præsentibus parem ordinaturus si esset, dilectionem ab eo absque comparatione aliorum exegisset. Hoc enim ad parem & communem potestatem suffecisset. Imò sane ex omnibus illis ibi præsentibus, aut etiam Apostolis, parem & æqualem dilectionem exegisset Christus, si pascendi potestatem omnibus æqualem daturus fuisset. Ex qua etiam obseruatione concidit ille sensus, quo docetur Petro in his verbis Apostolatus dignitaté renouatam esse. Nam id factum est communiter omnibus Apostolis, iam antè dicente Christo omnibus simul præsentibus, solo excepto Thoma; *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.*

F

3. Obseruatio. Amor plusquã dilectio.

Li. 10. cap. 24. in Lucam.

Solus Petrus (diligentibus alijs) amauit Christum.

Hom. 51. in Matth. cap. 14. hom. 55. in Matth. ca. 16. hom. 57. in Matth. ca. 17. hom. 84. in Ioan. cap. 20. & hom. 56. in cap. 21. Ioan.

Obserua tertiò, quòd cùm bis dixisset Christus diligis me, *ἀγαπᾷς με* tertiò dixit *φιλεῖς με amas me*? Quo etiam verbo semper responderat ei Petrus. Nam (vt notauit Ambrosius loco iam citato in Lucam) *dilectio habet animi charitatem, amor quendam æstum conceptum corporis, & mentis ardorem.* Hæc ille. Vt videlicet iuxta amorem singularem, non tantùm dilectionem communem, docendi potestate etiam singulari quæ amori tanto responderet, à Christo donaretur. In ipsa quoque dilectione communi, non dilexit communiter, sed plus cæteris: amauit autem solus & non cum cæteris: id est solus Zelo & feruore ardebat, vt quàm plurimis in locis euangelium de Petro enarrat, & diligenter notauit Chrysostomus. Petrus ergo quanto & in ipsa dilectione Christi, cæteros Apostolos & discipulos superauit, & solus inter cæteros feruenter amauit, tanto & præ cæteris pascendi illi officium commissum est; solúsque inter cæteros supremam regiminis potestatem accepit. Et propterea denique verbo amandi, reddidit Christus *pasce oues meas*: id est, pastores ipsos: vt mox dicemus.

4. Obseruatio. Et agni et Oues Petro cõmittũtur.

Lib. 10. c. 24. in Lucam.

Obserua quartò, quòd ter dicat, *pasce*; & primò quidem agnos, postea Oues. Notauit hoc Ambrosius his verbis. *Tertiò Dominus interrogauit, non iam agnos vt primò, quodam lacte pascendos, nec oniculas vt secundò, sed oues pascere iubetur, perfectiores vt perfectior gubernaret.*

Hæc

A Hæc ille. Sic Euthymius in commentariis ad hunc locum, *per agnos, imperfectiores; per oues perfectiores designari* docet. Vt videlicet Petro hic pascendum committatur vniuersum ouile, tam paruulorum quàm grandium; tam laicorum qui vt agni pascuntur ipsi, nec alios pascunt, quàm ipsorum sacerdotum & cleri; qui vt oues pascunt quidem agnos, sed pascuntur à Pastore. Obserua quintò quòd in verbo etiam pascendi, discrimen est apud Ioanné Græcè scribenté. Nam in prima responsione Christi dicitur *βόσκε τὰ ἀρνία*: pasce agnos. In secunda dicitur, *ποίμαινε τὰ πρόβατα*: rege oues. In tertia dicitur, *βόσκε τὰ πρόβατα*: pasce oues. Ostendit enim hæc distincta Christi ad Petrum responsio, quòd agni quidem ab ipso solùm pascendi siue cibandi sint, propter communem doctrinæ cibum ab hoc supremo patrefamilias, & ab eius Cathedra, quæ est Cathedra vnitatis, ideóque & veritatis (vt Cyprianus & Augustinus docent) expectandum: regendi sint verò à suis proximis & propriis pastoribus, quibus immediatè subiiciuntur: Oues autem, id est, grandiores & perfectiores, Episcopi & Pastores ipsi, tùm pascendi sint doctrina communi, tùm etiam ab illo tanquam supremo Pastorum Pastore, immediatiùs regendi committantur. Neque enim temere aut frustrà, hanc verborum tam claram distinctionem obseruasse Christum existimare debem⁹.

[Euthymius. — 5. Obseruatio. — *Agni pascũtur tantum a supremo pastore, oues pascũtur & reguntur.* — Cypr. in li de vnit. Eccles. August. epist. 166.]

Obserua sextò, miraculum quod Christus fecit, antequàm Petro pascendi singularem potestatem conferret. Nam piscante cum cæteris Petro, accedit Saluator ad littus, & eo iubente *vt mitterent in dextram nauigij rete, miserunt, & iam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.* Deinde, Petrus audito quòd Dominus in littore esset, *mittit se in mare, quum alij discipuli nauigio venirent trahentes rete piscium.* Tertiò, *illis trahere non valentibus, ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piscibus, 153. & cùm tanti essent, non est scissum rete.* Hæc illi. Hic ergo solus Petrus, quia feruentior & vehementior cæteris, natando ad Iesum venit; vt notauit Chrysostomus. Rursus rete plenum piscibus notat Ecclesiam in plenitudine gentium. Deinde quòd solus Petrus dicitur ascendisse, & traxisse; significat potestatem amplissimam in colligendo Ecclesiam soli Petro datam. Postremò, quòd non est scissum rete, significat Petri cathedram, nullam vnquam in fide scissuram seu apostasiam passuram, sed perpetuam & solidissimam fore illius sedis vnitatem. Ideo totũ hoc per miraculum prius insinuatum, statim apertis verbis docetur. Non aliter sanè quàm in Euangelio, doctrinæ de futuro Eucharistiæ mysterio, præmittitur à Saluatore miraculum de quinque hominum millibus ex quinque panibus satiatis, vt notauit Chrysostomus: & ad ostendendam cæcitatem Pharisæorum, pręmittitur miraculum de cæco à natiuitate sanato.

[6. Obseruatio. 1. Ioan. 21. 2. 3. — Hom. 86 in Ioan. — *Petri prærogatiua varia.* — *Christus prius docuit miraculis, postea verbis.* — Ioan 6. — Hom. 45. in Ioan. — Ioan 9.]

B

Obserua septimò, quòd in præsentia aliorum Apostolorum, solus Petrus pascere iubetur. Nam ideo (ait Chrysostomus) *omissis alijs solum Petrum affatur, quia os erat Apostolorum, & princeps, & vertex ipsius cœtus.* Inde etiam sequitur cæteros qui pascunt, à Petro hanc potestatem necessariò debere accipere. Alioqui sine diuino mandato pascunt. Et hoc est quod Augustinus dixit. *In ipso Petro vnitatem commendauit. Multi erant Apostoli; & vni dicitur. Pasce oues meas.* Hæc ille. In eo videlicet commendabatur vnitas, quia ab illo vno tota ratio pascendi, tanquam à capite vicario deriuanda erat: idq; ad vnitatem conseruandam, vt superiùs est declaratum.

[7. Obseruatio. — *Etiam præsentibus alijs Apostolis solus Petrus iubetur pascere.* — Hom. 87. in Ioan. — Lib. de pastoribus cap. 13. — Supra cap. 7.]

C

Obserua octauò, quòd dicit, *Oues meas*; indefinitè & generaliter. Cùm enim Christi ouile vnum sit, dicente ipso in Euangelio; *fiet vnum ouile & vnus Pastor*: & in hoc vno ouili omnes contineantur, necesse est vt constituto hîc vno Pastore ouilis Christi, omnium ouium pastor constituatur. Neque verò obstat quòd alibi dicens Christus; *animam meam pono pro ouibus meis*: & rursum, *Oues meæ vocem meam audiunt*, solos electos per oues suas Christus intelligat; quasi propterea ad solos electos Petri pręfectura pertingat, & per consequens vel soli electi ouilis Dominici oues, & Ecclesiæ membra sint, vel non totius Ecclesiæ Pastor hîc Petrus constituatur. Quemadmodum enim vniuersus cæli motus, seu tempus huius seculi, propter implendum numerum electorum protenditur; & tamen idem ad propagandos etiam non electos se extendit; & quemadmodum Christus *pro ouibus suis* id est, pro electis *animam suam posuit*, & tamen eadem mors *pro totius mundi peccatis* fuit; sic Petro soli electi efficaciter committuntur; omnes tamen eius curæ & regimini sufficienter commissi esse intelliguntur. Sic Apostolus *omnia se sustinere dicit propter electos.* Eius tamen curæ & labores, etiam circa plurimos non electos versabantur. De quo genere dixit. *Instantia mea quotidiana: sollicitudo om-*

[8. Obseruatio. Ioan. 10. — *Obiectionis Remotio.* Ioan. 10. — *Christus per oues suas, omnes oues intelligit.* — Apoc. 6. & ad Rom. 8. — 1. Ioan. 2. — 2. Timoth. 2.]

2.Cor.11.

nium Ecclesiarũ.Itaque in illis verbis,*Oues meas*,Pręcipuus ex omnibus pascendi actibus, videlicet finale & efficax pascendi opus Petro committitur:quod tamen generalem pascendi functionem non excludit,sed necessariò includit; sicuti vniuersum quoddã suas omnes partes,& finis omnia media,vel vt principale aliquid cætera minus principalia.Rursum dicit hîc Christus,*Oues meas*,sicuti Matth.16. dixerat, *Ecclesiam meam*: id est,Catholicam,vt totum.Nam contra illam portæ inferi non præualebunt, licet contra partes præualuerint.Alioqui si partem,vel ibi Ecclesiæ, vel hîc Ouium suarũ Christus diceret, profecto illa pars alias partes excluderet,vt alias oues non pasceret Petrus,& contra alias partes pręualerent portæ inferi. Deinde esset maxima quæstio quænam illa pars esset vel Ecclesiæ contra quam non præualerent portæ inferi, vel Ouium Christi quæ Petro essent commissæ.Ergo dicendo *Oues meas*, omnes ouilis sui oues sine exceptione intelligit.

Oues meas,Ecclesiam meam.

9.*Obseruatio.*

Obserua nonò,vim verbi *pasce*,in quo plenissima potestas designatur.Nam omnes alios actus Ecclesiastici regiminis,sua vi complectitur. Omnia enim alia ad pastum animarum diriguntur.Et quia pascere Dominicum gregem,totius Ecclesiasticæ fũctionis finis est;tùm ex parte rei susceptæ,quia committitur talis functio vt grex pascatur;tùm ex parte suscipientium,quia non dominium sed officium appetẽdum est; iuxta illud,*vos autem non sic*.& iterum:Qui *Episcopatum desiderat,bonum opus desiderat*;ideo sub voce pascendi omnia Christus complexus est,quæ ad supremam in Ecclesia functionem spectare possunt.Hinc Euthymius in verbo *pasce*,tùm *pascendi curam*, tum etiã *gubernationem*, Petro hoc loco commissam esse scribit in commentariis ad hæc verba. Augustinus quoque *oues pascendas*,id est, *docendas regendásque committi*,exponit. Huc etiã facit Scripturæ vsus,in qua Pascere & Regere pro eodem frequentissimè ponuntur, vt illud:*Tu pasces populum meum,& eris princeps super eum*.Rursum.*Suscitabo Pastorem vnum, seruum meum Dauid*.Et mox. *Et seruus meus Dauid princeps in medio eorum*. Quin & ipsum verbum ποιμαίνειν, quo hîc Christus vsus est, creberrimè in scripturis *Regere* significat.vt Psal.2.*Reges eos in virga ferrea*;Psal.23. *Dominus regit me,&c*.Psal.47.*Ipse reget nos in secula*.Psal.79.*Qui regis Israel intende*.Act.20. *Posuit vos spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei*. Denique quod Michæas de futuro Christi principatu dixerat, Matthæus repetens, verbo ποιμαίνειν explicat,dicens: *Qui regit populum meum Israel*.In quibus omnibus locis semper est verbum ποιμαίνειν.Sicut ergo Dauidi in figura 2.reg.5.Christo in promissione Ezech.34.& Micheæ 5.re autem ipsa Matth.2.sic Petro præsenti tanquam vicario hoc loco dicitur,*pasce oues meas*:id est,*rege & princeps esto super populum meum*. Vbi semper memineris agere nos de principatu fidei,& regimine spirituali siue Ecclesiastico,non terreno,atque pompatico.

Sub verbo Pascendi,omnis ecclesiastica potestas continetur.
Luc.22.
1.Timo.3.
Tract.123. in Ioan.
Pascere pro Regere.
2.Reg.5.
Ezech.34.
Mich.5.
Matth.2.

10.*Obseruatio.*

Obserua decimò, ex præcedentibus Christi promissionibus,necessariò plenissimam & supremam hîc Petri potestatem designari oportere. Nam cùm antea Petro dictum sit,fore vt super ipsum ædificaretur Ecclesia,ídque Catholica vt totum,(quia contra Catholicam,vt totum portæ inferi non præualebunt, si per *portas inferi*, hæreses & sectas intelligimus cum Epiphanio in Anchoratu, cum Hieronymo, Chrysostomo,Euthymio,Theophylacto in commentariis ad hunc locum,) ædificari autem super ipsum nihil aliud esse docuimus,quàm in ratione ædificandi,hoc est colligendi,pascendi,& regendi Ecclesiam, illum primum atque supremum locum habere, necessariò sequitur vt officium pascendi iam ei commissum tale sit, quale antea fuerat promissum:plenissimum videlicet & supremum. Rursum cùm antea dictum sit à Christo,fore,vt ille *conuersus confirmaret fratres suos*,in fide videlicet, cuius indefectibilitas ibi soli Petro promissa est;confirmare autem in fide nihil sit aliud, quàm docẽdi & rem dubiam definiendi potestate nutantia corda stabilire, *ne circumferamur omni vento doctrinæ*:quum fratres denique,de quibus ibi loquitur Christus, erant ipsi Apostoli,primariíque pastores eorum successores; profecto hoc in loco cùm pascere solus Petrus iubetur,non oues vulgariter sed ipsos Pastores; nec tantum communiter pascere sed singulariter & excellenter regere, quod est fluctuantes confirmare, & in vnitate fidei continere,hæreséSque exurgentes compescere iubetur. Hæc illi à Christo Saluatore potestas,his verbis concreditur.

1.
Matth.16.
Epiphanius.
Hieronym⁹.
Chrysostomus.
Euthymius.
Theophylactus.
2.
Porta inferi sũt hæreses.
Colligitur amplissimã potestatẽ Petro esse collatam.
3.
Luc.22.
Ephes.4.
4.

A *Cauillationes Caluini contra istum locum* Pasce oues meas, &c. *refutantur.*

CAPVT XI.

CONTRA hunc locum tam illustrem, tam euidentem, Caluinus duplex argumentum, sed vtrumque leuissimum facit. Primùm, non consequi habere illum potestatem in omnes Ecclesias, qui pascere Christi gregem iubetur. Deinde quòd ipse Petrus ad alios Præsbyteros scribat; *pascite qui in vobis est gregẽ.* Hinc colligitur, aut nihil præ aliis datũ'esse Petro, aut Petrũ ius quod acceperat cũ aliis ex æquo cõmunicasse. Hæc ille. Duo cũ dicat, ad priùs respõdetur, etsi nõ sequitur in quolibet, hic pascit oues Christi, ergo hic habet potestatem in omnes Ecclesias; tamen in Petro ex his verbis hoc in loco firmissimè hoc sequi: idque propter varias causas. Primùm propter multiplices illas & illustres circunstantias, quas modo collegimus, & diligenter obseruauimus, his solis verbis proprias. Deinde propter egregium Sanctorum Patrum consensum, qui ex his verbis idem collegerunt & obseruarunt, vt habes suprà. Tertiò, propter praxim ipsam manifestissimam, tùm Petri tum successorum eius, qui in genere pascendi, supremam B hactenus in Ecclesia potestatem exercuerunt: Quod sanè ex parte Petri copiosè, ex parte successorum breuiter in sequentibus declarabitur. Postremò, etiam illustria facta præcedentia in persona Petri, de quibus in seq. cap. differemus, idẽ confirmãt. Ista enim omnia, cùm singularẽ Petro potestatẽ conferendam euidenter doceãt, nec alio loco in vniuerso Euangelio, Christus hoc fecit; hoc sanè loco illud fecisse indubitatè censendus est. Ad secundam Caluini ratiunculam dicitur, Petrum non aliis ex æquo potestatem pascendi communicasse, cùm iuberet alios pascere, sed quod ei totũ incumbebat, in aliorum humeros dispertiisse. Esset autem planè ridiculum sic colligere quem in modum colligit Caluinus. Rex hunc magistratum constituit iubens eũ gladio fontes ferire, leges ciuibus dicere, & similia: ergo huic rex totam suam potestatem ex çquo communicauit. Atque hoc totum est quod contra hunc locum, tam singularem & illustrem disputat Caluinus, qui tamen hac de re, vt de cæteris, omnium ferè hodie protestantum accuratissimè scripsit. Vbi animaduertat Catholicus & cordatus lector, quàm frigidè & perfunctoriè, grauissima ex verbo Dei Catholicorum argumenta dissoluunt; & quàm leuiter, planéque sicco pede maximè illustria Scripturarum loca, quæ contra ipsos in quæstionibus grauissimis proferuntur, pertranseunt protestantes.

1. Petr. 5. Inst. li. 4. c. 6. parag. 3.

Cap. 9.

Infra cap. 15. & cap. 17.

Caluini ridicula collectio.

C *Factis quoque illustribus hanc solius Petri futuram Potestatem singularem Christus ostendit.*

CAPVT XII.

SEXTVS gradus est, quòd non solùm verbis amplissimis, sed etiam factis illustribus hanc futuri capitis in Ecclesia sua potestatem Christus ostendit. Quæ nunc ex Euangelio breuiter commemorabimus. Rogatus Christus, vt tanquam paterfamilias didrachma solueret, iubet Petrũ capto pisce aperire os eius, & staterem quem ibi reperiret, tollere. *Illum, ait, sumens, da eis pro me & te.* A solo patrefamilias & magistro domus solui debebat didrachma. Cùm ergo Christus solui iubet etiam pro Petro, profectò Petrum etiam magistrum domus suæ, quę est Ecclesia, censeri vult. Sic rem explicat Chrysostomus. *Pro me*, inquit, *& te. Vidisti honoris excellentiam, quoniam & Petrus primogenitus erat?* Hæc ille. Soluit autem Staterem, id est, *duplex didrachma*, vt exponit Augustinus, pro se & pro Petro: quasi in vna familia duo essent capita, subordinata videlicet & subalterna: si-

Matth. 17.

Petrus Magister domus Christi, id est, Ecclesiæ.

Hom. 59. in Matth.

Serm. 6. de verb. Apostoli.

cut in vna ciuitate aut dominio, est Gubernator & est Locumtenens. Præterea solués pro se & pro Petro, pro omnibus qui in familia eius essent soluisse censendus est; docens nos videlicet, quòd post Christum in Petro omnes qui Christi sunt, continentur. Sic Augustinus. *Saluator cùm pro se & Petro dari iubet pro omnibus exoluisse videtur. Quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij, sic & post Saluatorem in Petro omnes continerentur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, vt pastor esset gregis Dominici.* Hæc ille in quæstionibus ex nouo Testamento. Notat autem præclarè Chrysostomus hom. 59. in Matthæū. *quia ingens hic honor magistro deferebatur, ipso forsan Petro deprecante ne de eo magnifica diceret, Marcus Petri discipulus hoc factum in suo Euangelio prætermisit: negationem tamen Petri non siluit.* Hęc ille. Et sanè tacet quoque Marcus quæ Matth. 16. de dignitate Petri dicuntur, præcedentia tamen & consequentia vbi Petrus Sathan à Christo vocatur, diligenter commemorat. Sic etiam verba illa Luc. 22. & Ioan. 21. quæ de Petri fide & potestate loquuntur, penitus prætermisit Marcus. Notat denique Hieronymus, ex hoc Christi facto præcellentiam Petri suspicatos esse Apostolos. Nam & apud Matthæum statim post verba citata in fine cap. 17. sequitur in principio capitis 18. *In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Quis putas maior est in regno cælorum? Quia,* (inquit Hieronym⁹) *viderent pro Petro & Domino idem tributum redditum, ex æqualitate precij arbitrati sunt omnibus Apostolis Petrum esse prælatum, qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus: Ideo interrogabant,* (in illa ipsa hora) *Quis maior est in regno cælorum?* Hæc ille in comment. in hunc locum. Neque verò obstat, quòd statim subiicit Hieronymus. *Videns autem Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelligens, &c.* Error enim discipulorum, non in materia prælationis Petri, (vnde Chrysostomus homil. 66. in Matth. *Zebedæi filios præponi quidē se cæteris præterquam Petro sciebant: Petrum verò sibi præferri formidantes, petierunt; vt vnus eorum sederet à dexteris Christi, alter à sinistris,* Matth. 20.) sed in desiderio gloriæ fuit: vt ipse Hieronymus ibidem satis explicuit. Nam cùm dixisset, *causas erroris intelligens*, addit: *voluit desiderium gloriæ, humilitatis contentione sanare; & propterea aduocans paruulum, statuit eum in medio eorum, &c.* Ex hoc ergo Christi facto duo præclara Petri priuilegia animaduertere debemus. Vnum, quòd vicarium Ecclesiæ caput Petrus est & locumtenens Christi: Alterum, quòd in Petro totum Ecclesiæ corpus, tota familia, domus, ouile Christi continetur. Vt propterea sit verè figura totius Ecclesiæ, verè gerat personam totius Ecclesiæ, veréque ab illo, siue per illum, hoc est, illius principali ministerio, ad reliquam omnem Ecclesiam, potestas docendi, doctrináque ipsa deriuetur: vt qui in Petro non sit, nec in Christo esse conuincatur.

Huc etiam pertinet, quòd solus Petrus videns Christum super mare ambulantē, *Domine*, inquit, *si tu es, iube me venire ad te super aquam*: & annuente Christo, *descendens de nauicula, ambulauit super aquas, vt veniret ad Christum.* Hoc totum Marcus cap. 6. prætermittit propter causam quam suprà diximus, cùm tamen totam reliquam historiam narret, cuius occasione Petrus ambulauit super aquas. Quòd enim aquas calcauit solus Petrus, pariter cum Christo, planè significat, quòd omnes hæresum fluctus sola Petri sedes calcabit & superabit, sicuti ipsum Christi nomen idola omnia conteret. Idolis enim succedunt hæreses, vt passim sancti Patres notarunt. Idola autem contriuit prima Christi prædicatio. Hæreses profligat Ecclesia. Designat hoc prętere a vniuersam Ecclesiam Petri potestati subiectam fore, qui non in certa & particulari nauicula, sed super ipsas aquas ad Christum venit, vt docet egregiè D. Bernardus. *Gradiens*, inquit, *super aquas, vnicum se Christi vicarium designauit, qui non vni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi.* Demonstrat denique quandam Petri prærogatiuam nulli veterum sanctorum concessam, vt notat Ambrosius. Nam Moysi quidem Exod. 14. Eliæ & Helisæo 4. Reg. 2. cesserunt quidem aquæ: non autem ipsas aquas illi calcabant: vt ipsis quidem mundus cesserit, non reluctatus fuerit; Petrus autem mundum etiam reluctantem superauerit. Quod tot, & tantæ paganorum principum persecutiones Sedi Romanæ vel maximè incubantes, tot etiam & tantæ hæreses Rom. Ecclesiæ reluctantes, omnes tamen deuictæ & debellatæ, euidenter docent.

Rursum etsi Petro cum aliis discipulis dixerat Christus, *faciam vos fieri piscatores hominum*, tamen iterum postea facta ingenti illa captura piscium, quæ tanta erat, vt rumperentur retia, sociisque annuerent qui erant in alia naui, vt venirét & adiuuarét eos, primùm soli Petro dixit Christus; *duc in altum*, hoc est, *in profundum disputationum*, ait Ambro-

Quæst. ex nouo Testamē. to. q. 75.

Marcus Petri discipulus tacet ea quæ ad Petri dignitatem faciunt.

Chrysost. Homil. 59. in Matth.

Hieronym⁹ in Commēt. in cap. 18. Matth.

Petrus omnibus prelatus.

Matth. 20.

Aliud factum. Matth. 14.

1.

Sola Petri sedes omnes hæreses profligabit.

Augu. de Ciuit. Dei li. 18. cap. 51. Homil. 45. oper. imperfecti in Matt. Ciprian. in lib. de vnit. Eccl. Lib. 2. de consider. ad Eugenium. Serm. 47. Matth. 4. & Marci 1.

2.

D

E

F

A Ambrosius: Deinde solus Petrus dixit, *In verbo tuo laxabo rete*. Tertiò solus Petrus visa illa maxima captura, etsi omnes mirarentur, *procidit ad genua Iesu, dicens. Exi à me Domine quia homo peccator ego sum.* Quartò, soli Petro propter tantam humilitatem & feruorem dixit Christus (etsi cæteri discipuli Ioannes & Iacobus non minus attoniti essent) *noli timere: ex hoc iam homines eris capiens.* Quia videlicet singularis ille piscator & maximus pastor futurus esset. Non quòd ille vnus plures ad fidem conuerteret quàm cæteri, (nã in hoc genere non veretur Paulus dicere: *Abundantius illis omnibus laboraui*) sed quia ille vnus, omnibus ad fidem conuersis, supremus Pastor ac magister futurus, & per plurimas gẽtes alios piscatores Episcopos atque Presbyteros ordinaturus esset; vt in Cõmentario de peregrinatione & rebus gestis Apostolorũ Petri & Pauli, copiosè, sigillatim, & nominatim commemorat Simeon Metaphrastes. Quem cõmentarium vide apud Surium in vitis Patrum; ad diem Apostolorum Petri & Pauli. Eandem denique piscandi seu pascendi plenitudinem, alio illustri facto demonstrauit Christus, eo ipso tempore quo hanc illi potestatem de facto contulit, vt suprà est declaratum.

Lucæ 5. Lib. 5. cap. 5. in Luc. 1.
3. *Petrus Maximus Piscator seu Pastor.*
4. 1. Cor. 15. Simeon Metaphrastes. *Petrus per plurimas gentes Episcopos constituit.* Ioan. 21. Suprà ca. 10.

Quòd Petrus hanc Supremam Potestatem exercuit.

CAPVT XIII.

B SEPTIMVS gradus est, quòd hunc Primatũ Petrus exercuit. Id quidem multis argumentis ex Actis Apostolicis ostendi posset. Sed quàm breuissimè præcipua notabimus. Petrus proponit faciendam surrogationem noui Apostoli in locum Iudæ Iscariotis. Quod factum exponens Chrysostomus, *vide*, inquit, *feruorem. Quàm agnoscit sibi creditum à Christo gregem? Quàm in hoc choro princeps est, & vbique primus omnium incipit loqui?* Postea laudat Petrum quòd agat omnia ex communi discipulorũ sententia, nihil authoritate sua: potuisse eum tamen vel solum, Apostolorum surrogare apertè asserit. *Quid*, inquit, *An non licebat ipsi Petro eligere? Licebat & quidem maximè. Verùm id non facit, ne cui videretur gratificari.* Deinde laudat aliorũ discipulorum modestiã. *Considera*, inquit, *quo pacto concedunt ei Solium* (id est primatum) *nec amplius ambigunt disceptantes inter sese*: scilicet vt olim conuersante cum illis Christo faciebant, quærẽtes *quis futurus esset eorum maior.* Nec dissimiliter idem Chrysostomus in commẽtariis in Matthæum. *Discipuli*, inquit, *cùm nondum spiritus gratia corroborati essent, facile commoti sunt circa prælationem condiscipulorum*, (vt Matth. 17. & 20. item Luc. 22.) *gratia verò accepta tales non fuerunt, sed vbique Primatũ Petro præbent.* Hæc ille. Nihil potuit apertiùs dici. Rursum Petrus primus omnium concionatur pœnitentiam Iudæis, & *Ecclesiam Christi actu incipit*, vt notauit Ambrosius & post eũ Euthymius in Matth. cap. 16. Quo etiã pertinet quòd Antiochiæ, vbi primũ Christiani nominati sunt, *fundatore Petro*, vt in Episto. ad Mag-
C nesianos scribit Ignatius, vbi etiam Cathedram Episcopalem tenuit Petrus, vt omnes passim historiæ testantur. Hoc est autem insigne ipsius primatus seu primarii fundamẽti in ędificãda Ecclesia argumentũ. *Aliud enim est* (vt doctè notat Chrysostom⁹) *ostiũ clausum recludere, & negotio principium dare*, (quod Petrus fecit) *aliud post deinceps confidenter agere*: vt cæteri Apostoli atque Apostolorum successores fecerunt. Et suprà ostẽdimus ad fundamenti rationem pertinere, vt in ædificio sit primum. Sed ad alia. Petrus primum miraculum facit, sanando claudũ pedibus, quod & notauit Ambrosius, nec sine mysterio esse docuit. *Si Petrus*, inquit, *Petra est super quam ædificatur Ecclesia, rectè primus pedes sanat; vt sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamẽta confirmet.* Hæc ille. Solus Petrus respondet principibus & sacerdotibus, & suam sociorúmque prædicationem defendit, tanquam Caput & princeps cæterorum. Nam in facultate dicendi cæteris omnibus rudior erat, vt notauit Chrysostomus Homilia 51. in Matthæum. Solus Petrus (quod de nemine vnquam Apostolorum legimus) in Anania & Sapphira, & cogitationes ipsas penetrauit, & morti verbo adiudicauit. Vtrumque plane diuinæ potestatis fuit, maximúmque argumentum (ait Gregorius magnus) quanta potentia supra cæteros exercuisset. Hinc etiam ad solam vmbram Petri sanati sunt ægri. Quæ omnia pariter connectens Chrysostomus, inde certissimum Petri Primatum colligit his verbis. *Vide vbique petrum circuncursare, & primum inueniri. Quando eligendus Apostolus, hic primus. Quando loquendum Iudæis,*

Act. 1. Homil. 3. in Acta Apostolorum.
Nota iudicium Chrysostomi. Luc. 22. Hom. 51. in Matth. *Illustre Chrysostomi testimoniũ de primatu Petri.* Act. 2.
Petrus Ecclesiã inchoauit. Serm. 47. Act. 3.
In comm. ad cap. 1. ad Gal. Act. 4.
Petrus respõdet pro cæteris. Act. 5. Serm. 68. *Petrus primum miraculũ fecit.* *Petrus penetrat cogitationes & morti adiudicat.*
Li. 1. epi. 24. Act. 5. Homil. 21. in Acta Apostolorum.

Chrysostomus primatum Petri demonstrat.

non esse Apostolos ebrios, quando curandus claudus, quando concionandum, hic præ alijs est. Quando agendum contra principes, quando contra Ananiam, quando ab vmbra sanationes fiebant, hic erat. Et vbi quidem erat periculum hic, & vbi moderatio: id est, vbi authoritate opus erat. *Vbi autē tranquillitate res erant plenæ, communiter omnes. Sic non exigit honorem maiorem.* Hæc hactenus Chrysostomus, Petri principatum diligenter contra modernos hæreticos describēs, vtcunque homo græcus esset, & Constantinopolitanæ vrbis, quæ noua Roma dicebatur, erátque veteris Romæ æmula, Patriarcha. Sed ad hanc præterea singularem Petri potestatem declarandam pertinet, quòd is primum archihæreticum Simonem Magū excōmunicauit, & eundē publicè Romæ deuicit, vt refert Ambrosius serm. 66. S. Maximus hom. 5. in nat. Apost. Petri & Pauli, Egesippus lib. 3. cap. 2. de Excidio Hierosolymitano, Hieronymus in catalogo de viris illustribus, Simeon Metaphrastes in commentar. præallegato, & ex opinione plurimorum August. Epist. 86. Item, quòd is primus diuinitus per visionem reuelatum accepit, gentibus esse prædicandum Euāgelium. Nam & ideo primus ille gentes baptisauit, primúsque gentium magister & doctor fuit. Denique, quòd in Concilio Apostolorum primus loquitur, & disertè profitetur, quòd iam *à diebus antiquis elegit in ipsis Deus, vt per os eius audirent gentes verbum Euangelij.* Quin & illo sententiam definitiuā dicente, *tacuit omnis multitudo.* Propter hoc enim factum, scribit Theodoretus *Paulum ad magnum Petrum cucurrisse, vt ijs qui Antiochiæ circa legalia contendebant, ab ipso afferret solutionem*, in Epist. ad Leonem Papam, commentariis eius in Epist. ad Rom. præfixa. Obserua autem in his tribus iam postremò notatis, tria præcipua supremi pastoris officia Petrum exercuisse. Archihæreticū solus condemnauit. Dubium dogma & totius Euangelicę prædicationis exordiū, solus & primus Ecclesiæ publicauit, à Deo immediatè doctus. In Concilio, primus ex omnibus loquitur, concludit, & præsidet, vt postea plenius declarabitur. Postremò, huc pertinet, quòd Paulus Apostolus *post annos tres prædicationis suæ venit Hierosolymam videre Petrum.* Hoc enim fecit *honoris deferendi causa*, ait Hieronymus in comment. ibidem, & Epist. 11. ad August. *Tantæ*, inquit, *Authoritatis Petrus fuit, vt Paulus scripserit; Deinde post annos tres, &c.* Chrysostomus verò, *quia os*, inquit, *Apostolorū Petrus erat, princeps & vertex ipsius cœtus, propterea Paulus ascendit eum videre præ alijs. Quia dignum erat* (ait Ambrosius in commentariis ad hunc locum) *vt cuperet videre Petrum, cui delegauerat Saluator curam Ecclesiarum.* Quod etiā *ex officio & iure eū fecisse*, scribit Tertul. in Pręscript. Nec aliter Theodoretus. *Principi*, inquit, *Apostolorum quem par erat, honorem tribuit.* Hinc videlicet non dubitat D. Gregorius Apostolum Paulum *minorem fratrem* appellare. D. quoque Augustinus *Petro posteriorem*: & dicere, *primatum Apostolorum in ipso Petro excellenti gratia præeminere.* Postremò, tanta fuit Petri præter cæteros omnes per orbem celebritas, vt finxerint pagani versus quosdam quasi idoli cuiusdam oraculum in quibus diceretur, *innocentē quidem fuisse Christum, Petrum autem Magum & maleficum orbi imposuisse, & per maleficia fecisse vt coleretur Christi nomen*, sicut commemorat Augustinus, in opere de Ciuitate Dei. Ipsū quoque Christum ad Petrum & Paulum nescio quæ Epistolari titulo scripsisse, vt idē Augustinus cōmemorat. Sanè quū vterq; & Petrus & Paulus Romæ eodē die, pro fide & prædicatione Euangelij martyriū paterētur, sub Nerone persecutore crudelissimo, Paulū quidē & extra vrbem via Ostiensi, & vulgari supplicio, gladio videlicet, è medio tolli Nero iussit. Quo sanè mortis genere tū vulgus malefactorū tū maximè Christianorū, affici solebat, vt exēpla innumera demonstrant. Sic eodē tēpore Processus & Martinianus custodes carceris in quo Apostoli illi asseruabantur, extra vrbē via Aurelia securi feriuntur. At verò Petrus tanquā maximus & pręcipuus seductor, Neronis iudicio, tùm in loco celeberrimo, monte Vaticano, vbi tunc circus Neronis fuerat, tū supplicio maximè ignominioso & aspero, crucis videlicet, martyrium subiit. Adeò sanè inter Christianos receptū & notissimū erat, Petrū Christianorū Caput fuisse, vt nec hoc infideles ipsi ignorarent, ideóque in vnum illum maximè sæuirēt: Imperator supplicijs, populus maledictis, & calumnijs, vt iam ex Augustino cōmemorauimus.

Petrus primum Archihæreticū excōmunicauit & publicè deuicit. Act. 8. Act. 10. Act. 15.

Petrus tria præcipua supremi Pastoris officia exercuit. 1. 2. 3.

Quare ascendit Paulus videre Petrum. Ad Gal. 1. Hieronym⁹. Chrysostomus. Hom. 87. in Ioan. Ambrosius. Tertullian⁹. Theodoret⁹. Hom. 18. in Ezechielē.

Paulus minor frater & Petro posterior. De Bapt. contra Donat. li. 2. cap. 1.

Petri apud gentes Paganorum celebritas. Lib. 18. ca. 53. de consensu euang. lib. 1. cap. 10.

Argumenta Caluini contra Petri prærogatiuam ex rebus gestis, confutantur.

CAPVT XIIII.

CON-

A CONTRA has tantas & tam manifestas Petri Prærogatiuas, coniecturas leues colligunt aduersarij, vt eum vnum de multis fuisse ostendant: quas omnes congerit Caluinus. Primùm enim, illud vrget, quòd in Concilio illo Apostolorum Iacobus videatur sententiam ferre. Ait enim Iacobus, repetito Petri sermone: *propter quod ego iudico non inquietari eos, &c.* & pro hac sententia facit Chrysostomus, qui homil. 33. in Acta, hæc verba sic exponit. *Ego iudico,* id est, *cum potestate dico esse scribendum, &c.* Alij volunt illud, *iudico,* non plus sonare quàm, hoc est iudicium meum, ego sic sentio; sententiam verò hic latam, nec à Petro nec à Iacobo fuisse, sed à toto Concilio, illis verbis. *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Sed firma responsio est, Petrum solum & primum sententiam tulisse, vt iam dictum est. Illam verò sententiam, (cæteris eam sequentibus) totius Concilij, & capitis & corporis, nomine conclusam & promulgatam fuisse. Hoc apertè post Tertullianum in libro de pudicitia docet Hieronymus. *Audito,* inquit, *Petro tacuit omnis multitudo; id est, in sententiam Petri Iacobus & omnes simul Presbyteri transierunt.* Hæc ille. Quòd ergo postea Iacobus iudicat, idque cum potestate, vt vult Chrysostomus, id propterea facit, (ait ibidem Chrysostomus) *quia illius loci Episcopus erat, & vt in ore duorum aut trium testium staret omne verbum:* id est, vt omnium consensu promulgaretur sententia. Quod etiam propterea fieri à Iacobo debuit, quia in ipsa Ecclesia Hierosolymitana, cui ille præerat, hæc dubitatio exorta fuit, vt eo loco Scriptura indicat manifestè.

Inst. li. 4 c. 6. parag. 7.

1 Argumentū. Act. 15

Quis tā sententiā in Concilio Hierosolymitano & Apostolico.

Epi. 11. inter epist. August.

B Vtile proinde erat, vt scirent fideles Hierosolymitani idem Episcopo suo placere, quod Capiti & toti Concilio placuerat. Præterea Iacobus non simpliciter iudicat, sed Petri sententiam repetens, eidemq́; innixus, suum consensum exponit, vel (vt ait Hieronymus) *in eius sententiam sicut cæteri transiuit.* Et sanè (vt bene notat Vvaldensis doctrinalis fidei libr. 2. capite 4.) *nisi Petrus hic præsidens & primus fuisset, procax esset quòd in absolutione dissidij, & in definitione sententiæ, singulos præueniret.* Hæc ille. Nam & propterea *huius decreti principem, & primum Authorem, Petrum* vocat Hieronymus loco iam citato.

Vvaldensis.

Sequitur in Caluino. *Cùm ad Pastores scribit, non mandat ex imperio, quasi superior; sed collegas suos facit, & comiter hortatur, vt inter æquales fieri solet.* Respondetur, hoc ad Petri modestiam pertinere, nihil contra eius Authoritatem facere, nisi forte etiam Christus, quia Apostolos & discipulos *fratres* vocat, etiam post gloriosam resurrectionem, dicens primum mulieribus, *Ite, nuntiate fratribus meis,* & postea Magdalenæ, *vade ad fratres meos & dic eis, &c.* eorum propterea Caput & Magister Caluini iudicio censendus non sit. Tam puerilia & putida argumenta hic Architæreticus orbi obtrudit: idque vt Supremam in terris Authoritatem conuellat. Notauit autem & Laudauit hanc semper in Petro modestiam S. Chrysostomus varijs in locis, vt antea recensuimus. Denique hîc locum habet illa Gregorij Papæ sapientissima vox. *Si qua culpa in Episcopis reperitur, nescio quis Episcopus sedi Apostolicæ subiectus non sit. Cùm vero culpa non exigit, omnes secundum* C *rationem humilitatis æquales sumus.* Hæc ille. Sed hanc humilitatem & modestiam superbus ignorat hæreticus.

2. Argumentū. 1. Pet. 5.

Petri modestia non præiudicat Authoritati.

Matth. 28. & Ioan 20.

Chrysost. Hom. 3. & Hom. 21. in Act. Apost.

Li. 7. epist. 64

Addit Caluinus. *Cùm accusatur quòd ad gentes ingressus fuerit, etiamsi id fit immeritò, respondet tamen & sese purgat.* Respondetur. Est hoc officium boni Pastoris, *paratum semper esse ad satisfactionem omni poscenti eum rationem de ea quæ in ipso est spe & fide cum modestia,* vt ipsemet Petrus docuit. Si hoc Petri primatum lædit, quòd sic modestè ageret, nec vllus erit cæteris prælatus Pastor: siquidem omnium Pastorum hoc officium est. Sed ad hoc Petri factum respondit olim Grego. Magnus. *Petrus ille,* inquit, *Apostolorum primus, &c. querelæ fidelium non ex potestate sed ex ratione respondit. Si enim cùm à fidelibus culparetur, authoritatem quam in sanctam Ecclesiam acceperat, attendisset; respondere sic poterat, vt Pastorem suum oues quæ ei commissæ fuerant reprehendere non auderent. Sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profectò Doctor mansuetudinis non fuisset.* Hæc ille. Vides vt ex eodem Petri facto mel Gregorius, venenum suxerit Caluinus. Videntur isti protestantes eo animo esse, præesse in Ecclesia neminem posse, nisi qui ingenti cum fastu & ambitione præsit. Quod sanè in nostræ Angliæ pseudoepiscopis verissimum esse, tum viginti iam fere annorum experientia docuit, tū eorum hac in re æmuli Puritani acerbissimè cóquerunturq; nec aliam magis ob causam ab illis sese segregarunt.

3. Argumentū. Act. 11.

Epist. 1. ca 5.

Lib. 9. epist. 39.

Petri Authoritas si attēdatur reprehendi à nemine potest.

Sequitur adhuc in Caluino. *Iussus à collegis ire in Samariam, non detrectat.*

4. Argumentū.

De missione Petri in Samariā.

Quòd eum mittunt Apostoli, eò declarant se eum minimè habere pro superiore: quòd obsequitur & legationem sibi mandatam suscipit, eò fatetur sibi cum illis esse societatem, non aduersus illos imperium. Hæc ille. Respondetur mitti sæpenumero & decanos à suis collegiis, & principem Senatus à toto Senatu, nec tamen propterea consequi, vt non sit collegio suo decanus aut Senatu princeps superior, nisi forte etiam propter hoc factum Apostoli quoque esse desierint. Neque enim plus potest par parem ex authoritate mittere, quàm inferior superiorem. Docet quoque vera Theologia non esse semper missum mittente inferiorem. Nam filius mittitur non solum à patre, à quo quidem est, licet illo minor non sit, sed etiam à Spiritu Sancto, à quo non est: vt docent concorditer scholastici ad primum sentent. distinct. 15. & demonstrat Sanct. Thomas prima parte quæst. 43. artic. 8. ex Augustini doctrina lib. 2. capite 5. de Trinitate. Nec tamen bene colligunt Arriani filium propterea esse minorem patre. Quia mitti ab alio, minorem non facit, nisi qui mittit vel ex imperio vt maior, vel consilio, vt sapientior mittat, sicuti solerter docet S. Thomas dicta quæst. Art. 1. ad primum. Quo in genere Petrus hic ab Apostolis missus fuisse non dicitur. Neque nos imperium aduersus Ecclesiam (vt cauillator Caluinus loquitur,) in Petro defendimus; sed authoritatem in & super Ecclesiam, idque propter summum bonum Ecclesiæ, pacem videlicet & vnitatem conseruandam. Nisi forte putent Caluinistæ, imperium omnes aduersum Ecclesiam habere, quotquot Ecclesiæ præsunt.

Missus non est semper mittente inferior.

5. Argumentū.

Addit Caluinus. *Quòd si nihil horum extaret, vna tamen Epistola ad Galatas omnium dubitationem eximere facile potest, vbi duobus fere capitibus nihil aliud contendit Paulus, quàm se honore Apostolatus Petro esse parem.* Respondetur hoc nos libenter concedere, quòd in honore Apostolatus non solùm Paulus, sed & omnes Apostoli Petro fuerint pares; sed ita vt suprà explicatum est.

Suprà cap. 7.

6. Argum. Ad Gal. 1.

Cæterum probationes Caluini ex dicta Epistola expendamus. *Hinc*, inquit, *commemorat se ad Petrum venisse, non vt subiectionem profiteretur, sed tantùm vt testatam faceret omnibus doctrinæ consensionem.* Respōdetur. Iam antè ostensum est ex Tertulliano, Hieronymo, Ambrosio, Chrysostomo, Theodoreto, eum ad Petrum non hac solùm ex causa, sed etiam *honoris causa tanquam ad principem cæterorum venisse*. Hos sanctissimos patres & antiquissimos, vni nouitio & temerario Caluino præponimus.

Suprà ca. præced.

7. Argum.

Addit præterea Caluinus. *Affirmat Paulus ad Gal. 2. sibi non minorem gratiam collatam esse inter gentes quàm Petro inter Iudeos.* Quod ad Apostolicum prædicādi munus attinet, concedimus. Hoc tamen illustre inter Petrum & Paulum discrimen est, quòd Paulus quidem gentium Apostolus & Doctor fuit, Petrus verò, tùm gentium tum etiam Iudæorum Apostolus, vtrorumq; etiam primus Apostolus & magister, vt suprà de gentibus ostensum est: de Iudæis in confesso est. Denique hoc ipsum quòd se Petro Paulus comparat, ad Petri dignitatem pertinet. Docet hoc Ambrosius in commentariis ad hunc locum. *Petrum*, inquit, *solum nominat & sibi comparat, quia primatum ipse accepit ad fundandam Ecclesiam* (nota quòd indefinitè loquitur & vniuersam intelligit: deinde addit) *se quoque pari modo electum, vt primatum habeat in fundandis gentium Ecclesiis* (hîc Paulo primatum etiam dat, sed determinatum in gentium Ecclesiis, non ad totam tum ex Iudæis tum ex gentibus Ecclesiam extensum: verùm ne Petrum inde excludere videretur, addit) *ita tamen vt & Petrus gentibus prædicaret.* Hæc ille. Petrum enim *elegit Deus, vt per os eius audirent gentes verbum Euangelij & crederēt*, quum Paulus adhuc Saulus esset. Sic & Chrysostomus. *Iam se cæteris honore parem ostendit: nec se reliquis illis, sed ipsi Summo ac Supremo omnium Petro comparat: declarans quòd horum vnusquisque parem sortitus sit dignitatem.* Hæc ille in comment. ibidem. Intellige autem in officio Apostolatus parem: vt antè explicatum est.

Soli Petro tanquam omnium maximo conferse Paulus.

Ambros. in commentar.

Act. 15. Chrysostomus.

Supremus omnium Petrus.

8. Argum.

Sequitur in Caluino. *Denique cùm minus fideliter ageret Petrus, fuisse à Paulo correctum & reprehensum paruisse. Hæc omnia palam faciunt aut fuisse æqualitatem inter Paulum & Petrum, aut certe nihil plus potestatis fuisse Petro in reliquos, quàm ipsi in illum habuerint.* Hæc ibi Caluinus. Respondemus reprehensionem hanc Petri nihil eius vel authoritati vel stabilitati fidei præiudicasse, sed modestiam pastoralem plurimùm commendasse. Stabilitati fidei nihil detraxit, quia vt optimè distinxit Tertullianus in lib. de præscriptio. *si verè reprehensus est Petrus, vtique conuersationis fuit vitium, non prædicationis.* Hæc ille. Et Apostolus ipse non errorem Petri sed *simulationem* arguit: nec non credidisse secundum

De reprehensione Petri. Stabilitati fidei nihil derogat. Tertullian. ad Gal. 2.

A dum veritatem *sed non ambulasse*, id est, non conuersatum fuisse *secundum veritatem euangelij* scribit. Denique Augustinus, qui verè reprehensum Petrum mordicus tenet, fatetur tamen disertè, *in eadem sententia fuisse tùm Petrum, in qua & Paulus fuit, sed non idem publicè & apertè tùm profiteri voluisse.* Quod ad authoritatem attinet, obseruauit hîc Petrus, quod Saluator eum disertè præmonuit, eo tempore quo illi dixerat, *Tu conuersus confirma fratres tuos.* Scilicet. *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor.* Maior enim cùm esset, reprehendi tamen se passus est, sicut minor. Notauerunt hoc in eo sancti patres. Cyprianus in epistola ad Quintum fratrem. *Nec*, inquit, *Petrus quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cùm Paulus de circuncisione postmodum disceptaret, se vindicauit, seu aliquid insolenter aut arroganter assumpsit; vt diceret se Primatum tenere, & obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulum, quòd persecutor Ecclesiæ fuisset*, & cætera. Duo hîc notat modestiæ argumenta in Petro Cyprianus. Alterum quòd Primatum sibi insolenter non vindicauit; Alterum quòd Paulum & persecutorem non despexit. Sicut ergo verum est Paulum persecutorem fuisse, ideóque si eum hoc nomine despexisset Petrus, iniusta quidem, vera tamen ex causa fecisset; sic verum est Petrum Primatum habuisse, licet eo iniustè aut superbè abuti hoc loco noluit. Cypriani sententiam confirmat Augustinus. Seipsum enim excusare volens, quòd à sancti martyris Cypriani sententia recedat; eámque confutare conetur, exemplum hoc Paulinæ reprehensionis inducit. *Apostolus*, inquit, *Petrus in*

B *quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet, à posteriori Apostolo Paulo correctus est.* Item in epistola decimanona ad Hieronym. *Est laus*, inquit, *iustæ libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro.* Rursum in expositione epistolæ ad Galatas. *Obiurgationem posterioris pastoris pro salute gregis libentissimè sustinebat.* Idem humilitatis exemplum in Petro, hoc loco commendans Gregorius Magnus factum hoc esse ideo dicit, *quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate.* Et paulò post. *Ecce à minore suo reprehenditur & reprehendi non dedignatur; nec ad memoriam reuocat, quòd primus ad Apostolatum vocatus sit.* Hæc ille. Ambrosius verò tam longè abest vt æqualitatem cæterorum cum Petro hinc colligat, vt notet solum Paulum hoc audere potuisse, neminem autem cæterorum. *Quis*, inquit, *cæterorum auderet Petro primo Apostolo, cui claues regni cælorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis vt Paulus?* Hæc ille in commentariis ibidem. Vt altera responsio sit, solum Paulum qui & Apostolus fuit, & à Christo immediatè vocatus, Petrum redarguere potuisse. Quare ex horum Patrum sententia, nihil hîc Petri authoritati derogatur, sed eius modestia plurimùm commendatur. Atque isti etiam Patres ex illis sunt qui vero vultu & meritò reprehensum hîc à Paulo Petrum existimant. Nam alij patres, vt Hieronymus, Chrysostomus, Origenes, qui per dispensationem non verè reprehensum hic Petrum scribunt, multo maiorem in Petro humilitatem hoc

C loco admirantur. *Paulus* (ait Chrysostomus) *obiurgat & Petrus sustinet, vt dum magister obiurgatus obticescit, facillimè discipuli mutarent sententiam.* Hæc ille in commentariis ibidem. Similiter Hieronymus. *Non ausus fuisset Paulus Apostolorum maximum, in publico, tam procaciter, tam constanter arguere, nisi & Petro sic placuisset argui.* Hæc ille in commentariis ibidem. Nemo verò cum nostris hodie hæreticis, aliquid propter hæc verba, Petri potestati aut authoritati primariæ decedere docet. Nihil ergo leues istæ coniecturę à Caluino congestę, Primatui Petri præiudicant; quem tot, & tantis, támque manifestis argumentis, antea comprobauimus.

[Marginal notes: Epist. 19. ad Hieron. — Luc. 22. — *Authoritati Petri nihil derogat quòd reprehensus fuerit.* — Cyprianus. — Augustinus. — *Laudatur modestia Petri reprehensi.* — De Baptism. cont. Donatist. lib. 2. c. 1. — Gregorius Magnus Homil. 18. in Ezechielem. — Ambrosius. — *Solus Paulus potuit Petrum reprehendere.* — Chrysostomus. — Hieronym⁹.]

Quòd hic Primatus Petri transiit ad suos successores, multis rationibus luculenter ostenditur.

CAPVT XV.

" OCTAVVS gradus est, quòd hic Primatus in Petri persona D
" non desiit, sicut in cæteris Apostolis Apostolatus digni-
" tas, sed per Petrum transiit ad ipsius successores, eósque
" Rom. pontifices.

Huius autem rei probationes multæ, eǽdemque efficacissimæ afferri possunt. Primùm Petrus à Christo pastor ouium suarum institutus est. Pastor verò significat ordinarium rectorem ouium, & sine quo ouile non est. Alia enim officiorum nomina, vt Apostolorum, prophetarum, euangelistarum, doctorum, extraordinariam quandam regendi potestatem notant, certis temporibus aut personis, necessariam vel congruam, non semper. Nam in ipsa prima promulgatione euangelij, Apostolis opus erat immediatè à Deo missis: tùm quia ordinaria missio nondum instituta fuerat, tùm quia vbique terrarum cum plena potestate mittendi erant. Euangelistis opus erat, partim vt scriberetur historia euangelica, partim vt ad augẽdas initio Ecclesias, passim & nullo certo loco astricti verbum Dei prædicarent, quales diu in Ecclesia fuisse notat Eusebius: & de quo genere Apostolus ait. *Opus fac euangelistæ.* Prophetis siue reuelantibus futura, siue *interpretantibus mystica* & obscura quæ per donum linguarũ in Ecclesia dicebãtur, aliisq; donis, seu miraculis, ad commendationem verbi in exordio opus erat. Doctores ad certa munera, & circa aliquas difficultates aut causas, certis temporibus ac locis, maximè grassante E hæresi, sunt necessarij. Solus pastor, quia Ecclesia ouile est, perpetui officij nomen est, quo carere Ecclesia nunquam & nusquam potest. Hinc Christus seipsum *Pastorem* vocat, & describit diligenter officium boni pastoris, distinguens eum à mercenario & latrone. Denique futurum dicit, *vt sit vnum ouile atque vnus pastor*; vna scilicet Ecclesia, & vnum Caput. Quæ autem sunt ordinaria, illa per successionem perpetua sunt, manente huiusmodi potestatis obiecto. Cùm ergo solus Petrus, omnium ouium Christi pastor supremus fuerit à Christo institutus, nec vnquam desinant esse oues Christi, debet necessariò aliquis semper illarum ouium pastor esse, Petri successor. Sicut enim alij pastores, quia certa est in scripturis eorum vocatio, & potestas, habent propterea certos semper successores, ita & summus pastor Petrus sic in scripturis vocatus, imò magis singulariter, expressè, & euidenter vocatus & constitutus, necessariò habere debet successorem summum pastorem. Quam sane ob causam disertis verbis Chrysostomus ait, *Christum ouium suarum curam, tùm Petro, tùm Petri successoribus commisisse.*

Ioan. 21.
Prima ratio ab officio pastorali.
Apostoli.
Euangelista.
Lib. 5. ca. 10. Hist. Eccl.
2. Timoth. 4.
Prophetæ.
Doctores.
Pastores.
Ioan. 10.

Secundò, Petro nominatim tota pascendi cura semel commissa est, cæteris Apostolis aut discipulis non nominatim, sed in genere: nec tota pascendi ratio, sed certæ regiminis partes: nec simul & semel, sed variis temporibus ac locis commissæ sunt, verbi gratia. Potestas ligandi & soluendi Ioan. 20. Potestas prædicandi & baptizandi Matthæi vltimo. Potestas faciendi Corpus Domini Lucæ 22. aliáque aliis F in locis, per partes & indeterminatè quoad personas. Hæc itaq; officia omnia quoad res ipsas, in Ecclesia quidem manent, sed nec locis nec personis determinata. Successio autem omnis vel locorum est, vel certè personarum. Quia ergo Petro nominatim & in persona, tùm promissa, tùm confirmata, tùm variis & illustribus Christi factis designata & significata, tùm denique reuera collata hæc tota & vniuersa potestas est; non solùm potestatis, sed & personæ successio & continuatio necessaria est. Sic in Synagoga quia cum tribu Leui nominatim pactũ inierat Deus, in posteris quoque Leuiticæ tribus, sacerdotalis successio perpetuò seruata est.

Lib. 2. de Sacerdotio.
Secunda ratio, quia nominatim vni tota potestas pariter cõmissa est.
Num. 18. & Malach. 2.

Tertiò, quia Petri fides in persona non priuata sed publica, quatenus videlicet fratres suos confirmandi vim haberet, stabilita est à Christo vt non deficiat, debet profectò semper talis publica persona esse, cuius fides in confirmanda Ecclesia non deficiat. Siquidem semper hac Cõfirmatione Ecclesia indiget: nec certò & infallibiliter confirmari, nisi ab eo cui Christus confirmandi potestatem dedit, potest. Debet quoque illa persona necessariò Petro succedere, quia aliter de legitimæ personæ potestate non constabit, cessante iam omni vocatione extraordinaria.

Tertia ratio, quia Petro vt publicæ personæ stabilitas fidei data est.

Quartò quia semper est Ecclesia ædificanda (nam *portæ inferi non præualebunt aduersus eam*) & illa super Petri personam in fide roboratam (Christo sic ordinante, & suam Ecclesiam

Quarta ratio, quia semper ædificãda est Ecclesia.
Matth. 16.

Ecclesiam perpetuò ædificante) ædificanda est, debet semper aliquis talis Petrus esse, super quem ædificetur, id est, cuius authoritate propagetur & regatur Ecclesia. Sed is non est nisi qui Petri loco sedet, hac propagatione & successione spirituali, factus Petri filius & hæres legitimus.

Quintò quia eadem ratio propter quam factus est Petrus Caput Apostolorum, etiam multo magis vrget, vt semper in Ecclesia per successionem tale Caput existat. Nempe causa tunc vnius capitis fuit conseruatio vnitatis. *Propterea* (ait Hieronymus) *inter duodecim vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vna est* (ait Optatus libro secundo) *singularis cathedra in qua prior sedit Petrus, vt in illa vnitas ab omnibus seruaretur.* Tantundem & Cyprianus. *Hoc fuerunt cæteri Apostoli, quod & Petrus, sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt vna Ecclesia monstretur.* Quòd si ergo vt vnitas in Apostolis seruaretur, Capite opus fuit, qui tamen *primitias spiritus* & gratię habentes ab ea facile non exciderunt, multo magis in reliqua tota Ecclesia per vniuersum orbem diffusa, ad seruandam vnitatem opus est vno Capite. Imò dubitari non debet Apostolos sic confirmatos in fide & gratia fuisse, vt tali capite opus ipsi pro suis personis non haberent, nec periculo schismatis obnoxij essent. Tamen vt forma & exemplum essent futuræ Ecclesiæ, singulari Dei prouidentia in ipsis Apostolis hoc factum est. Simile est in tota ratione fidei Christianæ addiscendæ. Etsi enim multi sic ingenio valeant, vt absque magistris & catechistis, *diuina secreta certa ratione capere valeant* (qualem suum Honoratum fuisse Augustinus supponit) *tamen*, inquit, August. *fide quoque & illi ducendi sunt: quia & si facto sibi nihil noceant, nocebunt tamen exemplo cæteris. Sicuti etiam si qui volare possent, tamen ne cui esset periculo exemplum, paulisper cogantur incedere, qua etiam cæteris tutum est. Hæc est prouidentia veræ religionis.* Hæc ille. Sic Apostoli etiam si capite carere potuerunt, tamen vt exemplo essent cæteris, sub vno capite fuerunt. Et hoc est quod notauit Cyprianus; *etsi pari consortio præditi essent omnes honoris & potestatis*, Apostolicæ videlicet in qua omnes pariter confirmati erant, *tamen vt vna Ecclesia monstretur, id est*, vt vnitas conseruaretur, quæ sine vno capite non conseruatur, *exordium ab vnitate proficiscitur*, id est, principium honoris & potestatis ad alios omnes, ab vno Petro deriuatur. Quod aliis verbis dixit idem Cyprianus, quum Petri Cathedram, *Cathedram principalem* vocaret, *vnde vnitas sacerdotalis exorta est.* Necnon & Magnus ille Leo. *Petro singulariter potestas datur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma proponitur.* Et iterum ibidem. *Ita diuinæ gratiæ ordinatur auxilium, vt firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Ex hac ergo ordinata non confusa, & ab vno non à multis incipiente, ac promanante diuina gratia, vnum Caput in Ecclesia perpetuò continuatur.

Quinta ratio, ex fine constituti à Christo Capitis.

Lib. 1. contra Iouinianū.

Causa vnius Capitis est conseruatio vnitatis.

Optatus.

Cyprianus. In li. de vnit. Eccl.

Rom. 8.

Petrus Caput Apostolorum propter formam Ecclesiæ futuræ.

De vtil. credendi ca. 10.

In li. de vnit. Eccles.

Vna Ecclesia in vno Capite.

Lib. 1. epist. 3.

Serm. 20. in Natali Aposto.

Ordo diuinæ gratiæ.

Sextò, euidens ratio ostendit necessarium esse Ecclesiæ Christi vnum caput ministeriale, si quidem ordo in rebus aliis omnibus obseruatus, in Ecclesiæ corpore locum habere necessariò debeat. De quo nemo ambigere potest, qui Ecclesiæ dignitatem atque decorem ante oculos ponat, siue illud Salomonis, *Pulchra es amica mea*, &c. *terribilis vt castrorum acies ordinata*: siue illam Apostoli comparationem Capitis & membrorum cum Ecclesia quæ Christi corpus est, siue denique Dei prouidentiam & Christi in Ecclesiam suam amorem & curam diligenter perpendat. Sicut ergo in omni rerum natura, omnis multitudo recipit influxum à primo agente, sed mediante aliquo vno; vt orbes cælestes mouentur à prima causa, mediante primo mobili; lucida omnia mediante sole, illuminantur ab eadem prima causa; calida item omnia mediante igne, ab eadem causa calefiunt; sensus denique & potentiæ omnes mediante vna anima, ab eadem prima causa operationes suas accipiunt; (vnde etiam *ipsa anima* dicitur *caput hominis* apud Augustinum de Trinitate) sic multitudo fidelium à Christo mediante vno Pastore Supremo influxum accipit. Christus enim sic caput est Ecclesiæ, vt Deus omnium rerum est principium & causa, quod tamen immediatas & proximas causas non excludit, sed quia *omnia disponit suauiter*, & causalitatis dignitatem creaturis communicat, planè includit. Cum enim Deo soli hoc proprium esset, esse Ecclesiæ caput, quod ad primum illum & generalem influxum pertinet; tamen Christo homini hoc datum est, propter meritum passionis suæ, vt ipse esset quoq; Caput Ecclesię, non ministeriale sed primariũ & vitale, quod ad Colossenses secundo & ad Ephesios primo & quarto capite Apostolus demonstrat, di-

Sexta ratio.

Debet esse in Ecclesia vnum Caput ministeriale.

Cantic 6.

1. Cor. 12. & ad Rom. 12.

Omnis rerũ natura ab vno & principio & medio depẽdet.

Lib. 6. cap. 9. & lib. 12. c. 7.

Christus caput Ecclesiæ vitale, Petrus ministeriale.

cens. *Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius*, quia videlicet *in ipso repleti sumus*, vt ad Coloss. 2. dicitur. Denique hoc ad Christi regnum pertinet, de quo iam aliàs disputauimus non semel. Sicut ergo singulis populis singula capita non ideo excluduntur, quia Christus caput est; sic nec toti corpori vnum suum caput propterea negatur. Sed contrà, vt seruetur ordo hoc corpore & multitudine dignus, nec minus in Ecclesia quàm in alia quacunque multitudine, aut rerum specie, recipiatur influxus à primo agente, mediante aliquo vno; necessariò vnum Caput includitur.

Lib. 2. cap. 6. Lib. 5. ca. 1. & Lib. 5. cap. 7.

Septima ratio.

Septimò quia habuit Synagoga vnum perpetuò summum pontificem, non tam ratione figuræ, quàm vi argumenti à minore ad maius, debuit Ecclesia Christi eiusmodi Caput perpetuò habere. Lege hac de re Melchiorem Canum in loc. Theolog. & Albertum Pighiū in Hierachia Ecclesiastica. Caluinus duplici cauillo hanc rationem eludere conatur. Primò quia in vna gente commodum & conueniens id quidem fuit, sed in toto orbe locum habere non potest. Cui cauillationi paulò pòst respondebitur. Sed ad probationem hîc subiungit Caluinus. *Perinde enim hoc est ac si quis contendat totum mundum à præfecto vno debere regi quia ager vnus vni Domino paret.* Cui breuissimè respondetur, totum mundum à præfecto vno propterea non regi; quia nec necessaria, nec conueniens, nec fere possibilis est, vniuerso orbi eadem politia ciuilis. Non necessaria, quia nec regiminis nec legum vniformitas est omnibus gentibus necessaria. Non regiminis, quia siue sub Aristocratia, siue Democratia, siue sub Oligarchia, siue denique sub Monarchia; gubernari ciuiliter, iustè, & pacificè, vna quælibet regio potest. Non legum, quia pax & societas humana variis & diuersis legibus institui & conseruari commodè, honestè, ac vtiliter potest. Nec conueniens nec possibilis est; quia varij & diuersissimi hominum mores & ingenia variam regiminis & legum formam necessariò requirunt, pro locorum, affectionum, & consuetudinum humanarum varietate. At in Ecclesia Christi, vnitas fidei, sacramentorum & doctrinæ vniformitas, non solum possibilis ac conueniens, sed & summè necessaria est; quod nec ipsi aduersarij (opinor) negant. De qua tamen re lege Augustinum in Libro de vera religione.

Lib. 6. cap. 3. Propos. 3. Lib. 2. cap. 3. *Caluini cauillationes diluuntur.* Cap. seq. Instit. lib. 4. cap. 6. *Totum mundū vni Domino tēporali subiici nec necessariū, nec conueniens, & vix possibile est.* Cap. 5. & 25.

Altera cauillatio est, *quia ille summus pontifex in veteri lege solius Christi figura erat. Non enim in doctrina modo, sed in propitiatione Dei quæ per mortem Christi facta est, consistit hoc sacerdotium.* Hæc Caluinus. Respondetur, vicarium Christi in vtroque à Christo potestatem accepisse, & docendi & propitiandi Deum, commemorando mortem Christi, & faciendo quod Christus in cœna fecit: quia *hæc est illa sola commemoratio, quæ propitium facit Deum*, ait Origenes. Sed quia pernegant hoc aduersarij, & alterius controuersiæ est, iterum respondetur hac ratione etiam singularum parœciarum pastores ac Diœcesum Episcopos excludi. Neque enim illi (per Caluinum & suos) hanc propitiandi Deum potestatem acceperunt; ideóque nec docendi. Vtrunque enim coniungi Caluinus vult. Sed non videt cæcus hæreticus, vt vno per ipsum absurdo dato infinita sequantur.

1. Homil. 13. in Leuit. 2. *Caluiniana argumentationis absurditas.*

Octaua ratio.

Octauò & vltimo, hunc Primatum Petro datum ad successores eius in Romana Ecclesia peruenisse, antiqui patres ex eisdem Scripturis citatis demonstrarunt. Illud Matthæi decimo sexto. *Super hanc petram*, & cætera, in Romana sede locum habere, his verbis Augustinus docet. *Numerate*, inquit, *vel ab ipsa Petri sede: & in illo patrum ordine, quis cui successit videte. Ipsa est Petra quam superbæ non vincunt inferorum portæ.* In psalmo contra partem Donati tomo septimo. Et apertiùs Hieronymus in epistola ad Damasum Papam. *Beatitudini tuæ*, id est, *Cathedræ Petri communione consocior. Super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio.* Arnobius vetustissimus scriptor ita Ecclesiam Petri, pro hac Petra agnoscit, de qua Matth. 16. Christus loquitur, vt alludens ad veram illam Petram in deserto, vnde metaphoricè tam Christus ipse quàm Petrus Petræ nomen accepit, dicat, *vniuersa flumina in deserto huius sæculi benedici vsque hodie à Petro; & ipsum esse exitum aquarū in sitim, ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat.* Hæc ille. Greg. magnus ex hoc eodem loco probat Romanā Ecclesiā *esse caput omnium Ecclesiarum, quia hanc B. Petro Apostolo specialiter cōmisit dicens, tibi dabo Ecclesiam meam.* Hæc ille in psal. 5. pœnitentialē super versum illū. *Tota die exprobrabant mihi*, &c. Ex his etiam verbis

Romani Pont. Petri Successores. Augustinus. Sedes Romana est Petra fidei. Hieronym. Arnobius in psal. 106. *Exire foras ab Ecclesia Petri, perire est.* Gregorius Magnus.

A verbis Cyprianus contra Nouatianos disputans ad Petri cathedram eos vocat, vt in vnitatem Ecclesiæ se recipiant. *Qui Ecclesiæ*, inquit, *renititur & resistit; qui Cathedram Petri super quam fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit?* In libro de vnitate Ecclesiæ, iuxta emendatam editionem. Idem lib.1.epist.3. vocat Cornelij tum Romani Pontificis sedem, *Petri Cathedram & Ecclesiam principalem vnde vnitas sacerdotalis exorta est.* Optatus contra Parmenianum lib. 2. *Negare* (inquit) *non potes, scire te in vrbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederet omnium Apostolorum Caput Petrus.* Et aliquanto pòst. *Cõtra inferi portas claues salutares accepisse legimus Petrum Principem nostrũ. Vnde est ergo quod claues regni vobis vsurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri vestru præsumptionibus & audaciis sacrilegio militatis?* Hæc ille. Et agit apertè de Cathedra Roman. Pontificum, quorum successionem paulò ante contexuerat. Ex eadem quoque Scriptura (Matth.16.) Primi Romani Pontifices & sanctissimi Martyres, Ecclesiæ Romanæ Primatum perpetuò & constanter collegerunt: Anacletus epist.1. Alexander primus in epist. ad omnes Orthodoxos. Pius primus in epistola ad omnes Ecclesias. Victor in epist ad Theophilum. Zepherinus in epist. ad Siciliæ Episcopos. Marcellus in Epist. ad Episcopos Antiochenæ prouinciæ. Eusebius ad Episcopos Campaniæ & Tusciæ. Melchiades in epist. ad Hispaniarum Episcopos. Iulius in epist. ad Orientales Episcopos. Damasus in epist. ad Trium Conciliorum Aphricanorum Episcopos. Quorum omnium testimonia, ne suspecta habeas, cum nostris hodie hæreticis, &

Non est in Ecclesia qui Cathedram Petri deserit.

Optatus.
Petrus Princeps noster.

Primi Rom. Pontifices & SS. Martyres;

B vt authentica esse non dubites, lege Franciscum Turrianum lib. 2. & 3. pro epistolis decretalibus Romanorum Pontificum contra Magdeburgenses. Illud Lucæ 22. *Ne deficiat fides tua*, ad Romanum Pontificem vt Petri successorem pertinere, Marcus Papa in epistola ad Athanasium, Lucius Papa in epist. ad cõsulta Episcoporum Gallorum & Hispanorum, Fœlix Papa in epist. ad Benignum, disertè docuerunt. Propter hanc firmitatem, non solum Petri sed & successorum eius in Rom. Ecclesia, scripsit Cyprianus; *Ad Romanam fidem perfidiam accessum habere non posse*: & post eum Hieronymus. *Scito*, inquit, *Romanam fidem Apostolico ore laudatam, huiusmodi præstigias non admittere.* Similia scribit in epistola ad Pammachium & Oceanum. Sic Episcopi Tarraconenses in epist. ad Hilarium Papam. *Ad fidem recurrimus Apostolico ore laudatam, inde responsa quærentes, vnde nihil præsumptione, sed Pontificali totum deliberatione præcipitur.* Vide Tomum 2. Concil. inter decreta Hilarij Papæ.

Franc. Turrianus.

Lib.1. Epist 3.
Romana fides non deficit.
Apologia 3. contra Ruffinum.

Illud Ioan.21. *Pasce oues meas*, sic ad Romanam Ecclesiam pertinere Augustinus iudicauit vt scriberet. *In Ecclesia me tenet, ab ipsa sede Apostoli Petri* (non Iacobi Hierosolymitani, non Marci Alexandrini, aut aliorum Apostolorum quorumcunque: & rationem subiicit: videlicet) *cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum sacerdotum successio.* Hæc ille contra epist. fundamenti. Chrysostomus quoque disertè scribit, *Christum oues pascendas commisisse, tùm Petro tùm Petri successoribus*, lib. 2. de sacerdotio. Denique hanc Romanorum Pontificum authoritatem supremam ex

Augustinus.

Cap.4.
Christus Petri Successoribus commisit oues suas.
Chrysostomus.

C ipsis scripturis euidenter demonstratam fuisse, disertis verbis patres Cócilij Mileuitani agnouerunt. Scribentes enim ad Innocentium Papam, vt quáuis Pelagiani tùm à Conciliis Carthaginensibus damnati, tùm à S.Hieronymo plenissimè confutati essent, tamen ipse eos lata sententia etiam condemnare vellet; hanc rationem subiiciunt. *Arbitramur enim authoritate Sanctitatis tuæ de Sanctarũ Scripturarum authoritate deprõptæ, faciliùs eos qui tam peruersa & pernitiosa sentiunt, esse cessuros.* Hæc illi apud Augustin. epist.92. In quibus verbis & authoritatem singularem ad comprimendos hæreticos in Rom. Pontifice, eámque & Conciliis, & doctissimorum virorum scriptis maiorẽ, agnoscunt; & præterea illam authoritatem ex sacris Scripturis petitam esse, id est diuini iuris esse, affirmant. Sic & Gregorius Magnus citatis tribus prædictis scripturæ locis; *Ergo*, inquit, *cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum Principis sedes in authoritate conualuit.* Hæc ille. Cyprianus quoque concludit eisdem locis citatis; quòd *Primatus Petro datur, vt vna Christi Ecclesia & Cathedra vna monstretur.* Quæ verba quantum valeant, iam in superioribus explicuimus.

Patres Mileuitani Concilij.

Rom. Pont. Authoritas iuris diuini est.

Gregorius Magnus. li.6. Epist. 37.

Cyprianus;

Argumentis aduersariorum, quæ contra Successionem perpetuam talis Capitis afferre solent, respondetur.

D

CAPVT XVI.

Prima ratio aduersariorum, de impossibilitate vnius Capitis.
1. Respons.

QVAE contra hanc vnius capitis successionem disputare solent hodie hæretici, fere ad tria capita reduci possunt. Primùm est ipsa impossibilitas; Alterum iniuria Christo allata; Tertium, quòd nusquam hoc Scriptura euidenter explicat. De primo dicit Caluinus. *Ad regendum orbem terrarum nemo vnus sufficit.* Respondetur non hîc quæri ad quid vnus homo sufficiat, sed quid vel Deo visum fuerit instituere, vel Ecclesiæ & hominum necessitas postulet: quæ cum in vnitate absque vno Capite non conseruetur (vt antea est ostensum) licet nemo vnus ad hanc vbique vnitatem seruandam ex se valeat, Deus tamen Ecclesiæ suæ administrator, tanta gratia & fortitudine vnum hominem donare potest, vt illi muneri sufficiat. Idcirco de facto Petrum præfecit, & *pro eius fide orauit, vt ille conuersus confirmaret fratres suos.* Rursus vnus homo (si hominis industriam & vires spectes) vni diœcesi, imò vni parœciæ interdum non sufficit. Attamen & singulis diœcesibus vnum Episcopum, & singulis parœciis vnum Pastorem ipsimet aduersarij concedunt. Postremò, sic arguit Caluinus, & cum eo omnes alij Protestantes, quasi vnus Rom. Pontifex vniuersum orbem per se & immediatè regere à nobis ponatur; cum tamen non ignorent per Pastores, Episcopos, Archiepiscopos, Metropolitas, & Patriarchas id fieri; imò cum nulla diœcesis ab vno solo Episcopo, ac ne quidem vna parœcia si paulò numerosior sit, ab vno Pastore hoc in sensu regatur aut pascatur, vt absque aliorum ministerio, solus & vnus Episcopus vel Pastor, diœcesim aut parœciam regat vel pascat. Quare impossibilitas quam fingunt, non magis vnius Capitis per vniuersum orbem, quàm vnius Episcopi & Pastoris per diœceses & parœcias Primatum tollit.

Cap. præced.

Luc. 22.
2. Respons.

E

3. Respons.

Secunda ratio aduersariorum.
ad Ephes. 4.

Caput vitale & ministeriale.

De secundo dicit Caluinus. *Insignem tamen iniuriam Christo faciunt, cùm eo prætextu volunt hominem vnum præesse Ecclesiæ vniuersæ, quia hæc Capite carere non potest. Christus enim Caput est, ex quo totum corpus, &c.* Non ignorauit hîc Caluinus quid responderi à Catholicis soleat. Agnoscit nos hîc distinguere inter Caput vnicum proprium, principale, vitale; & caput ministeriale. Duo enim esse capitis officia. Alterum, vt sit principium vitalis influxus reliquo corpori: Alterum, vt dirigat suo imperio externas functiones corporis: & prius quidem soli Deo & Christo competere, alteram rationem etiam ministerio hominum conuenire. *Verùm hoc,* inquit, *cauillo nihil proficiunt, nisi prius ostenderint hoc ministerium à Christo esse ordinatum. Nam cùm scriptura testetur Christũ esse Caput, non debet hic honor in alium transferri, nisi quem Christus ipse vicarium suum fecerit.* At verò iam copiosè ostendimus Petrum & successores eius, hoc Caput ministeriale & vicarium à Christo esse institutum. Neque hoc Scriptura negat, cum Christum Caput vocat, propter distinctionem datam. Contra quam distinctionem nullo argumento insistit Caluinus, sed puerorum vel potius rusticorum more, negans conclusionem ex aliis mediis antea probatam, vrget semper Caput vocari Christum: id est, principium petit, & idem semper argumentum stolidè resumit, contra solutionem datam non disputat.

F

Caluini proteruia.

Quanquam sane ex ipso Apostoli loco à Caluino citato, ministeriale hoc caput non difficulter probari potest. Ait enim Apostolus. *Crescamus in illo per omnia qui Caput est Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Hic Apostolus vt Christum vocat Caput, vitale scilicet & principale, sic sub hoc Capite constituit, *Totum Corpus.* At totum corpus non est, quod sine suo proprio Capite est. Habet ergo Ecclesia (quæ præter Caput Christum est non solum corpus, sed & totum corpus, videlicet militans & peregrinãs interim à Domino) etiam præter Caput Christũ, suum quoddam & sui generis caput: militãtis videlicet & peregrinãtis huius Ecclesiæ proprium. Præterea subministratio spiritus fit per Christum in totum corpus. At illa subministratio per Christum non fit in ipsum

Ephes. 4.
Caput ministeriale ex Apostolo probatur.

A in ipsum Christum: ergo illius totius corporis Christus pars non est. Rursum dicit Apostolus hoc totum corpus, *augmentum corporis facere in ædificationem sui*: ergo ad hoc totum corpus quatenus ædificandum & construendum passiuè, Christus non pertinet; siquidem nulla fit ædificatio ipsius Christi, quod ad personam Christi attinet, per augmentum Ecclesiæ. Quin & eandem loquendi formulam alibi obseruat Apostolus. *Non tenens*, inquit, *caput ex quo totum corpus per nexus, &c.* Apertissimè quoque 1. Cor. 12. *Non potest caput pedibus dicere non estis mihi necessarij.* Christus sane hoc potest dicere: sed caput ministeriale hoc non potest dicere. Habet ergo Ecclesia, vt cætera membra visibilia, oculos, manus, & pedes, propter diuersas functiones & gradus fidelium in Ecclesiæ corpore; sic etiam & Caput visibile proportionatum ad cætera membra: & hoc est totum corpus Christo capiti sed differenter subiectum. De tertio sic disputat Caluinus. *Viuam nobis Ecclesiæ imaginem depingit Apostolus.* Ait enim. *Dedit Christus quosdam quidem Apostolos, alios verò Euangelistas & Prophetas, alios Pastores & Doctores. Cur hic non dicit Christum vnum omnibus præfecisse qui vices suas gereret? Id enim locus maximè postulabat, nec vllo modo debuit omitti, si verum est.* Et paulò pòst. *Cur in illa commendatione vnitatis, postquam dixerat vnum corpus, vnum spiritum, vnā spem vocationis, vnum Deum, vnam fidem, vnum Baptisma, non etiam continuò addidit, vnum summum Pontificem qui Ecclesiam in vnitate contineat? Nihil enim aptius dici poterat, si quidem ita res haberet.* Hoc est ergo Caluini totum argumentum. Potuit ibi commodè dici: ergo quia dictum non est,

Coloss. 2.

Ecclesia habet Caput cæteris mébris proportionatum.

Tertia ratio aduersariorum. Ephes. 4.

Caluini sicul-neum argumentum.

B nihil tale est. Quàm hæc sit inualida collectio, ex simili facilè apparebit. Nihil hoc loco Apostolus de Episcopis, nihil de præsbyteris, nihil de diaconis loquutus est: isti tamen ad Ecclesiæ regimen, & ad vnitatem conseruandam, etiam aduersariorum confessione pertinent. Ad hoc respondent quidem communiter Protestantes Pastorum & Doctorum nomine Episcopos & seniores comprehendi. At verò quum Puritanorum hodie secta in Anglia, vt Metropolitanos Archiepiscopos, & Archidiaconos suos ab Ecclesiæ regimine excludat, ex hoc loco etiam editis libris eodē modo argumentantur, quia tales hic à Paulo nominati non sunt; respondent illius scripto cæteri Caluinistæ Angli, qui prædicta illa munera agnoscunt & officia exercent, idem prorsus quod nos iam diximus: eadem ratione seniores & Diaconos à ministerio excludi; imò & pastorum nomine tùm Episcopos, tum Archiepiscopos intelligi, vt quam in nobis responsionem non ferunt, eandem illi, quum ipsis commodum est, contra suos Symmistas, in vniuerso tamen regimine Ecclesiastico ab illis dissidentes, audacter adhibeant. Replicant hic nihilominus iterum scripto Puritani (obiter etiā conquerentes, quòd hic locus qui semper apud suos contra Papam hactenus valebat, nunc contra ipsos Archiepiscopos perinde valere non sinant;) ideo præteriri hic ab Apostolo Diaconos & Seniores, quia de iis tantùm ministris Apostolus loquitur, qui laborant in verbo. Respondent iterum Caluinistæ hoc pro ipsis facere, & Puri-

1. Respons.

Puritanorum secta in Anglia nobilis.

Ex Puritanorū & Caluinistarum confessione orthodoxa responsio.

C tanos sibipsis respondisse, quia Archiepiscoporum munus non in verbi & sacramētorum administratione, sed in regimine & iurisdictione consistit. Respondemus ergo & nos de Summo Pontifice & dicimus eius officium, quatenus Summus Pontifex est, iurisdictionem & regimen potius esse, quàm prædicationis verbi, aut administrationis Sacramentorum curam, quæ aliis Pastoribus communis est: ideóque quia de iis tantùm Apostolus loquitur, qui laborant in verbo, hoc loco præteriri. Sed præterea dicimus nullo modo consequi quia dictum hoc loco non sit, cùm commode dici possit, ideo nihil huiusmodi esse. Nam & alibi satis in Euangelio hoc explicatum est in persona Petri Primi summi Pontificis; & vt illud explicatum non esset, respōderi tamen posset iuxta illam Augustini Regulam verissimam, quam & ibi exemplis probat; *Solere scripturam breuitatis causa multa tacere, quæ ex serie traditionis sunt intelligenda.* Dicimus præterea, quòd quemadmodum lectorum, exorcistarum, & aliorum ibi minorum ordinum non fit mentio, quia tunc eorum vsus frequens aut euidens non fuit in Ecclesia (vt notauit Ambrosius in comment. ad hunc locum) ita & vnius in Ecclesia Capitis nulla propterea hic mentio facta est, quia in illis Primitiis Spiritus & maxima fidelium vnanimitate & obedientia, non adeo frequens aut magnus fuit illius Supremi Capitis vsus. Sed ea munera Apostolus nominatim recensuit, non quæ completam & perpetuam Ecclesiastici ministerij formam continerent (vt opinantur aduersarij) sed quorum maximus tunc & euidens vsus fuit: vt Apostolorum, Propheta-

2. Responsio.

Regula Augustini.

Lib. de fide & operibus c. 9.

3. Responsio.

Quare vnius capitis non fit mētio ad Ephes. 4. Protestantum error.

4 Responsio. rum, & euangelistarum, quorum nunc officia in Ecclesia esse desierunt. Postremò, etsi Paulus vnitatem commendans, nihil de hoc vno capite ministeriali meminit, meminerunt tamen Patres vt alibi explicatum est; inter quos egregiè Cyprianus illud explicat, etiam cùm hanc vnitatem ab Apostolo commendatam explicaret. Is enim cùm dixisset, *Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia*, addit, *& Cathedra vna super Petram Domini voce fundata*. Rursum, refert quorundam schismaticorum abiurationē in hanc formam. *Nec ignoramus vnum Deum esse, & vnum Christum Dominum, & vnum Spiritum Sanctum, & vnum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.* Hunc autem vnum paulo ante professi erant Cornelium esse Romanum Pontificem, vocantes eum *Episcopum sanctissimæ Catholicæ Ecclesiæ.* Multo autem copiosius in libro de vnitate Ecclesiæ. Cùm enim dixisset: *Qui Cathedram Petri super quam fundatur Ecclesia deserit, in Ecclesia se esse confidit?* huius cathedræ vnitatem probaturus, subiungit: *quando & Apostolus hoc doceat, & Sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus, & vnus Spiritus, vna spes vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides.* Móxque ostendit, *Ecclesiæ corpus, esse vnum, in Episcopatu vno, cuius à singulis in solidum pars tenetur, & vnitatem seruari in origine, quia vnum est caput & origo vna.* Quam originem & quod caput, paulo superiùs in Petri persona & cathedra apertissimè posuerat, dicens: *Primatus Petro datur, & vna Christi Ecclesia & cathedra vna monstretur.* Vbi notandum quòd ex Primatu Capitis vnitatem Ecclesiæ & Cathedræ colligit. Vnde datur intelligi Apostolum, quum dixisset *vnum esse corpus*, quod est Ecclesia, hoc ipso huius Corporis vnum Caput intelligere, & docere (ministeriale scilicet,) voluisse; idque huiusmodi Caput quale eum ex hoc eodem ad Ephes. 4. cap. agnouisse, suprà ostendimus.

Li. 1. Epist. 8. — Li. 3. Epist. 11. — *Vnus Episcopus in Catholica Ecclesia.* — *Vnum corpus in episcopatu vno.* — *Ex vnitate capitis monstratur Ecclesia vna.* Ephes. 4.

Antiquissimi Ecclesiarum magistri & Patres, supremum Iudicium in Causa fidei, Rom. Pontifici Petri successori detulerunt.

CAPVT XVII.

Vt huic tandem disputationi finis imponatur, paucis sed euidentissimis exemplis ostendam, Antiquissimos Ecclesiarum magistros, Episcopos & Patres, in dubiis fidei decernendis, Petri successores, tanquam certissimum & supremum in causa fidei Iudicem consuluisse & agnouisse. Est res ista ab aliis quàm multis, eruditè & copiosè tractata. Nos breui compendio quæ præcipua putamus, & paucis perstringemus: sola Scripturarum hac de re tractatione prolixa & accurata, quam iam vt potuimus absolutam dedimus, contenti. Occurrit autem primo loco antiquissimus Irenæus Polycarpi auditor, qui Ioanni Apostolo discipulus fuerat. Is contra Valentinianos disputans, & Apostolicam traditionem atque Episcoporum successionem à qua doctrina fidei petenda esset, ostendere volens, *Quia*, inquit, *omnes Ecclesiarum successiones enumerare longum est, Romanæ Ecclesiæ fidem indicantes, confundimus eos qui seorsim colligunt.* Audis vt ex Rom. Ecclesiæ fide, ipsos fidei hostes, hæreticos scilicet omnes, confundere se posse non dubitat. Vide autem quam ob causam id ita confidenter enunciet. *Ad hanc enim*, inquit, *Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, id est, eos qui sunt vndique fideles.* Hæc ille. Nihil autem potuit apertius dici. Per eos enim *qui sunt vndique*, omnes per orbē Christianum fideles intelligit. *Potentiorem* verò illius Sedis *principalitatem* non terrenam aliquam (Sedes enim illa, Irenæi tempore perpetuam ab Imperatoribus Ethnicis persecutionem passa est) sed spiritualem dicere, necessariò intelligendus est. Qualem videlicet à Christo, ipsi Petro collatam fuisse iam ex Scripturis ostendimus. Sanctus ille & doctissimus Cyprianus contra Nouatianos à Cornelio Papa instructiones accepit lib. 2. epist. 8. Nomina Episcoporum qui in Africa Catholici essent, qui non, ad eundem diligenter mittit. lib. 1. epist. 3. Rogat Stephanum Papam vt Martianum Episcopum Arelatēsem in Gallia, sed Nouatianum deponat. li. 3. epi. 13. Quod ab eius-dem

Irenæus li. 3. cap. 3. — *Potentior Principalitas Romanæ Sedis.* — Cyprianus. — *Romani Pont. in Africa Authoritas tempore S. Cypriani.*

A dem autem Papæ iudicio in quæstione de Baptismo hæreticorum idem Cyprianus recessit, suo exemplo & errore graui nos docuit, quàm id infeliciter & temere factũ fuerit. Quanquam non sic recessit, vt ab vnitate illius Sedis propterea recederet, vt multis in locis docet Augustinus. Basilius ille Magnus tumultuantibus grauiter in Oriente hæreticis, monet per literas Athanasium, *vt ad Romanum Episcopum scribatur: qui*, inquit, *sua Authoritate in ista causa vsus, viros eligat idoneos qui seditiosos reprimant.* Causam porro in alia epistola ad ipsum Rom. Pont. per Sabinum Diaconum data exprimit. *Quis*, inquit, *pietati tuæ datum à Domino est, quod adulterinum est à legitimo & puro discernere, ac fidem patrum sine vlla subtractione prædicare.* Hæc ille. Iulius Papa multis orientalibus Episcopis propter fidei quæstionem ab hæreticis eiectis, suam singulis Ecclesiam restituit: idque (ait Sozomenus) *quia propter sedis dignitatem cura omnium ad eum pertinebat.* Epiphanius contra Carpocratianos seriem Rom. Pont. producens, addit se propterea id facere, *eò quòd per hos semper quod in fide manifestum & certum est, ostenditur ac declaratur.* In quibus verbis Sedi Romanæ certum & indubitatum de fide iudicium tribuit, sicuti suprà Basilius ille Magnus. Iouiniano cum aliis hæreticis à Siricio Papa damnato, scribit ad eundem S. Ambrosius cum aliis Episcopis, eiúsque diligentiam pastoralem commendat; quia sane ad eius officium atque Authoritatem ista maximè pertinere probè sciebat. S. Hieron. in illa difficili Controuersia de hypostasis vocabulo, vbi inter Sabellianam & Arrianam hæresim, tanquam inter Scyllam &

B Charybdim periclitabatur, neglecto Vitali, Meletio, Paulino, orientalium Ecclesiarum & quidem maximarum Antiochiæ scilicet & Laodiceę Episcopis, ad Damasum Papam ex Syria scribit: &, *Ego*, inquit, *beatitudini tuæ*, id est, *Cathedræ Petri communione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, prophanus est.* Et paulò post. *Quamobrem obtestor beatitudinem tuam, vt mihi epistolis tuis, siue tacendarum siue dicendarum Hypostaseon detur Authoritas.* Hæc ille. Non defuit sane doctissimo Hieronymo vel ingenium vel eruditio, ad huius rei veritatem ex Scripturis rimandam, vel aliunde exquirendam: sed optimè nouerat certum & infallibile de fide Iudicium, in Cathedra Petri residere; ideóque ad illam Cathedram refugiendum sibi esse meritò iudicauit. Idem clarè Optatus docet, dicens *propterea omnium Apostolorũ Caput Petrum Romæ sedisse, vt in illa vna Cathedra vnitas ab omnibus seruaretur.* Sed Augustinum nunc audiamus, quo nihil doctius, nihil sanctius habuit Latina Ecclesia. Ille sane contra Donatistas ex Episcopali Authoritate & successione præscribere volens, Romanam vrget. *Si ordo*, inquit, *Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus?* Et causam mox addit. *Cui sane Petro totius Ecclesiæ figuram gerenti* (nempe propter Primatum eius, vt suprà ex eodem Augustino ostendimus) *Dominus ait. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ergo propter Primatum Petri, potius à Petro quàm ab aliis Apostolis vel Apostolicis

C viris successionem istam Episcopalem, qua hæreticis præscribat, Augustinus ducit. Hoc nimirum est, quod alibi aberrantem amicum ad Ecclesiæ gremium reuocans scribit: *Non esse dubitandum in illius Ecclesiæ nos condere gremio, quæ ab Apostolica Sede* (vtique Romana) *per successiones Episcoporum culmen Authoritatis obtinuit.* Vbi in successione Rom. Pont. culmen Authoritatis ponit, addẽs: *cui nolle primitias dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.* Hæc ille. Idem alibi, & eandem ob causam, Donatistas vt faciant monet. *Numerate*, inquit, *ab ipsa Petri sede: & in illo patrum ordine, quis cui successit, videte.* Móxque causam subiungit. *Ipsa est petra quam superbæ non vincunt inferorum portæ.* Denique ab hac successione, propter pascendi munus illi à Christo specialiter commissum, se in Ecclesiæ teneri idem celeberrimus doctor scribit. *Tenet me*, inquit, *in Ecclesiæ gremio ab ipsa Sede Apostoli Petri, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, Sacerdotum successio.* Hæc ille. Hanc sane ob causam, idem doctissimus Pater contra Iulianum Pelagianum disputans, sufficere ei debere docet solam Romanæ Ecclesiæ sententiam. *Cui*, inquit, *Ecclesiæ præsidentem B. Innocentium si audire voluisses, iam tunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille sanctus Africanis respondere Conciliis, nisi quod Antiquitus Apostolica sedes, & Romana cum cæteris tenet perseueranter Ecclesia?* Móxque eum cum aliis Patribus citaturus; *cum his*, inquit, *etiam ipse considerat Innocentius, etsi posterior tempore, prior loco.* Hæc ille. Quo etiam in sensu alibi dicit. *Ad Carthaginis Episcopum Romano prætermisso, nunquam Orientalis*

In lib. de bap. cõtra Donat.

Basilius Epist. 52.

Sedis Romanæ donum.

Romani Episcopi in Oriente Authoritas.

Lib. 3. cap. 7. Hæres. 27.

Epist. 50. & 81.

In Epist. ad Damasum Tom. 2.

Agnoscit Hieronymus infallibile de fide iudicium in Cathedra Petri.

Lib. 2. cont. Parmenia.

Epist. 166.

Ordo Episcoporum à Petro saluberrimus.

Cap. 6.

De vtilitate cred. cap. 17.

In psalmo cont. partem Donati.

Contra Epistolam fundamenti cap. 4.

Lib. 1. contra Iulianum.

Sedes Apostolica.

Serm. 2. de verbis Apost.

Catholica scriberet. Contra Cresconium lib. 3. cap. 34. Tantum verò Romani Pontificis Iudicio, in illa eius ad prædicta Concilia responsione, Augu. tribuit, vt alibi scribat; *Iam de hac causa, duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam. Inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est. Vtinam aliquando finiatur & error.* Hæc ille, de Causa Pelagianorum; non secus sane quàm in causa Donatistarum ante eum scripserat Optatus. *Miltiadis Papæ sententia Iudicium clausum est.* Idem denique Augustinus etsi Episcopus, isque suo tempore longè omnium Doctissimus, disputaturus contra Pelagianos, ad Bonifacium Papam suos libros mittit & dicit. *Communis est omnibus nobis, qui fungimur Episcopatus officio, (quamuis ipse in eo premineas celsiore fastigio) specula pastoralis.* Hæc ille, disertis verbis asserens in officio, cura, & specula pastorali Primatum tenere Rom. Pontificem. Hac enim sane persuasione ductus, rescriptis sedis Romanæ tantum tribuit, quantum in verbis iam citatis expressit. Hac etiam de causa alibi dixit. *Quis nescit illum Apostolatus Principatum,* (de Petro loquitur) *cuilibet Episcopatui præferendum? Sed etsi distat Cathedrarum gratia, vna est tamen Martyrum gloria.* Hæc ille. Vbi bene obseruandum est quòd dicit distare Cathedrarum gratiam. Sane in causa fidei, Iudicandi principatum tenere Roman. Pontificem, id est, Cathedræ Romanæ præeminentem esse gratiam, pariter cum doctissimo Augustino Catholici Imperatores ingenuè subinde fassi sunt. Valentinianus tertius in Epistola ad Theodosium Iuniorem, *Romanæ,* inquit, *ciuitatis Episcopo, Principatum sacerdotij super omnes, Antiquitas contulit.* Martianus Imperator in Epistola ad Leonem Papam ait. *Tuam sanctitatem principatum in Episcopatu fidei obtinentem, inuitamus atque rogamus ad celebrandam Synodum te Authore.* Nec longe post hunc, Iustinianus Imperator. *Summi,* inquit, *Pontificatus apicem apud Rom. Pont. esse, nemo est qui dubitet.* Denique in Concilio Chalcedonensi omnium Episcoporum vox est, *Omnem primatum & honorem præcipuum Romano Episcopo deberi.*

Quod sane etiam Orthodoxæ fidei corruptores ipsi, vt tantò facilius venena sua occultarent, populóque eadem instillarent, præ se ferre libenter sunt soliti. Cuius rei exempla tum de Fortunato Nouatiano vide apud Cyprianum, tum maximè de Paulino Arriano, & Appollinari illo Laodiceno suæ cuiusdam hæresis primo Authore. Quum enim Antiochiam Gratiani Imperatoris edictum afferretur, de fide seruanda quam Romæ Damasus Papa tenuit, tùm Paulinus, tùm Apollinaris iste *à partibus Damasi se stare constanter affirmabant:* (ait Theodoretus) quamuis id falsò & simulanter ab eis dictũ fuisse, Flauianus vir doctissimus ex contrariis quæ tenebant dogmatibus, statim comprobauit; vt ibidem narrat Theodoretus. Idem de Meletio, Vitali, & eodem Paulino scribit Hieronymus in 2. epist. ad Damasum. *Meletius,* inquit, *Vitalis atque Paulinus tibi hærere se dicunt. Possem credere si hoc vnus assereret. Nunc aut duo mentiuntur aut omnes. Ego interim clamito. Si quis Cathedræ Petri iungitur, meus est.* Hæc ille. Idem quoque de Cælestio Pelagiano commemorat Augustinus. *Beati,* inquit, *Papæ Innocentij literis non est ausus obsistere, imò omnia quæ sedes illa damnaret, damnaturum se esse promisit.* Ibidem quoque de ipso Pelagio ait, *quòd Romanam Ecclesiam fallere* (suam videlicet hæresim occultando) conatus fuerit, *etsi minimè id efficere valuerit.* Denique tantum vnius Rom. Episcopi Authoritati circa fidei Iudicium, in hac ipsa recenti tum Pelagianorum hæresi, tribuit sanctissimus pariter & Doctissimus hic pater, vt quamuis in variis diuersarum prouinciarum Conciliis, illa hæresis damnata fuisset, non tamen Augustini Iudicio euidenter ab Ecclesia separata & conuicta esset, donec à sede Apostolica, id est Romani Episcopi sententia apertè damnaretur. Scribit enim ad Hilarium Episcopum. *Noua quædam hæresis inimica gratiæ Christi, contra Ecclesiam Christi conatur exurgere: sed nondum euidenter ab Ecclesia separata est.* Scribit tamen in eadem epistola. *Iam enim cùm ista scriberem, cognoueramus in Ecclesia Carthaginensi aduersus eos Episcopalis Concilij conditum fuisse decretum, per Epistolam sancto & venerabili Papæ Innocentio dirigendam,* (nondum scilicet directam) *& nos de Concilio Numidiæ ad eandem Apostolicam sedem iam similiter scripseramus.* Hæc ille. Liquet etiam, ante hæc Africana Concilia, in Synodo quadam Palæstina eandem hæresim reprobatam fuisse. Sed quia nondum Romani Pontificis, & Sedis Apostolicæ accesserat calculus, nondum fuit illa hæresis (vt loquitur Augustinus) *Euidenter ab Ecclesia separata.* Quo etiam sensu de quibusdam correctis Pelagianis, sic alibi scribit. *Nonnulli,* inquit, *eorum antequam ista pestilentia Manifestissimo etiam Sedis Apostolicæ Iudicio damnaretur, vobis innotescere potuerunt, quos nunc repente reticuisse perspicitis. Nec vtrum*

sanati

Marginalia: Romana sedis Iudiciũ causam Pelagianorum finiuit. — Lib. 1. coot. Parmen. — Lib. 1. cap. 1. — In specula pastorali Primatum tenet Rom. Pon. — Lib. 2. cap. 1. de Baptismo con. Donatistas. — Cathedra Rom. preeminẽs gratia. — In preambulis Conc. Chalced. tom. 2. Con. — Constitut. Nouella 131. — Actione 16. — Lib. 1. Epist. 3. — Heretici veteres Rom. Eccl. communionem auidè præ se tulerunt. — Histor. Eccl. lib. 5. cap. 3. — De peccato origin. lib. 2. cap. 7. — Alia Augustini testimonia de Supremo Rom. Pont. Iudicio in causa fidei. — Epist. 94. — Solius Sedis Rom. Authoritate euidenter damnatur hæresis. — Epist. 104. ad Sixtum. — Manifestissimũ Sedis Apostolicæ iudicium.

A *ſanati ſint, ſciri poteſt, &c. Satis tamen territos ipſa taciturnitas monſtrat.* Vides vt Sedis Apoſtolicæ Iudicium Pelagianorum ora compeſcuit, & ſaltem ita hac tanta Authoritate eos perterritos fuiſſe, vt hæreſes ſuas amplius palàm defendere non auderent. Nempe hoc illud eſt, quod alibi de eadem hac hæreſi ſcribit Auguſtinus, *literis B. Innocentij totam de ea re dubitationem ſublatam eſſe.* Ac denique quod alio loco, de ſemetipſo vir tantæ eruditionis ſcribit, *ſe ſenſum & fidem ſuam contra Pelagianos, ex Apoſtolicæ Sedis Authoritate defendere.* Poſtremò, hac etiam de cauſa quum poſt Innocentij literas & mortem, Pelagiani adhuc Romani cleri conſenſum falsò & mendaciter ſuis dogmatibus vendicarent, rogat Auguſtinus, *quæ tandem Epiſtola venerandæ memoriæ Papæ Zoſymi* (qui huic Innocentio proximè ſucceſſit) *quæ interlocutio reperitur, vbi præceperit credi oportere, ſine vllo vicio peccati originalis hominem naſci?* quod erat dogma Pelagianum. Vbi apertè oſtendit in illa grauiſſima Controuerſia de fide, Iudicem ſupremum (ſententiæ enim interlocutoriæ Iudicum ſunt propriæ) Rom. Pontificem fuiſſe. Ex quo ſane, aliiſque iam citatis locis, vni Roman. Pontifici ſupremum & abſolutiſſimum fidei Iudicium, tantum & tam excellentem, támque Antiquum Doctorem, & vt aſſerit Caluinus, *fideliſſimum vetuſtatis interpretem*, euidenter tribuiſſe, luce meridiana clarius eluceſſit.

Lib. 2. cap. 3. cont. 2. Epiſt. Pelag.

In libello contra articulos falsò ſibi impoſitos.

Lib. 2. cap. 3. cont. 2. Epiſt. Pelagian.

Atque hæc hactenus, pro inſtituta hoc loco in hac materia breuitate, de Primario & Supremo poteſtatis Eccleſiaſticæ Subiecto, ex ſolis fere Sacrarũ Scripturarum documentis, & paruo aliquo praxis Eccleſiaſticæ indicio, diſſeruimus. B Ea enim omnia adferre quæ ad Supremi huius Capitis confirmationem, circa ipſam iudicij & Regiminis Eccleſiaſtici *praxim faciunt, & immenſus foret & non neceſſarius labor; quũ hac vna de re, & copioſiſſimè & accuratè ſatis multi hodie Catholici tractatores ſcripſerint, quibus nec dum à proteſtantibus reſponſum eſt. Inter quos præcipuè legi poſſunt, Albertus Pighius de Eccleſiaſtica Hierarchia, Melchior Canus locorum Theologic. lib. 6. Roffenſis quóque noſter, Martyr ſanctiſſimus & Pontifex Doctiſſimus, in refutatione articulorum Lutheri art. 26. ac denique Reuerendiſſ. & Illuſtriſſimi Card. Hoſij Confeſſio Polonica. Contenti ergo ex Scripturis fere ſolis, huius vnius Capitis Supremi Authoritatem, quam potuimus accuratè comprobaſſe, ad alia pergemus

Vide tamen etiam hac de re ſuprà lib. 4. cap. 17. & 18.

Controuerſia Secunda & Libri Sexti finis.

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA TERTIA, ET LIBER SEPTIMVS.

De Mediis Iudicij Ecclesiastici.

PRÆFATIO.

PENES quos maneat, & in quibus resideat Ecclesiastica de fide iudicandi potestas, in præcedente Controuersia duobus in libris explicatum est. Sed quia ad doctrinalia fidei principia cognoscenda, siue ad plenam decidendarũ Controuersiarum Normam retinẽdam, quoad potestatis Ecclesiasticę subiectum proprium, non satis est cognitum & exploratum habere, quæ illæ personæ sunt, in quibus tanquam in Subiecto proprio, hæc potestas sita est; sed præterea de Mediis & viis illis, quæ in iudicio & causa fidei expendenda, personæ illæ adhibere solent ac debent, constare oportet; (vt in prima illa Principiorum fidei doctrinalium Analysi, quam toti operi præmisimus, ostensum est:) propterea illa nunc Media qualia demũ sint, à nobis inuestigandum & demonstrandum est: de quibus quoque Controuersia hodie est, diligenter defendenda, & contra aduersariorum exceptiones & calumnias propugnanda sunt. Neque enim sic in Ecclesiæ Catholicæ Episcopis & Pastoribus, aut in ipso Supremo Pastore Petri successore, hæc iudicandi de fide potestas à Christo Saluatore collocata est, vt in iudicio & examine fidei, immediatè à Deo in omnibus & semper docerentur, nullísque adhibitis circa veritatem indagandam Mediis, sed solis vel Enthusiasmis & afflatibus à Deo expectandis, vel (quod deterius est) priuatis animorum sententiis ac iudiciis ea in re versarẽtur. Enimuerò, & varia & illustria admodum sunt Media, quibus hac in re Ecclesiæ Pastores quàm diligentissimè sunt vsi. Quorum quædam sane, vel potiùs vnum quoddam aduersarij nobiscum agnoscunt, Sacrarum videlicet Scripturarum testimonia irrefragabilia. Itaque de istis quatenus sane Medium & testimonia sunt ad aliquid fidei probandum, nihil hoc loco disseremus, quia Controuersia de illis in eo sensu non est. Omnes enim tam Catholici quàm hæretici illo Medio nituntur & vtuntur. Quatenus verò, & quomodo in Medium probationis afferri debeant, id est, quatenus verum earum & germanum sensum eruendo applicari in vsum poßit, in distincta & separata Controuersia agemus, & quidem, quoad eius fieri à nobis potest, accuratißimè. Præclarum quoque & illustre Medium sunt Traditiones non scriptæ. Sed quia tum Scripturæ Sacræ, tum Traditiones non scriptę, respectu

Ecclesia non iudicat de fide nisi certis mediis.

Scriptura Sacra maximum & potissimum Medium.

Controuers. 6. lib. 10. & 11. *Traditio non scripta aliud medium.*

A pectu Ecclesiæ, dupliciter considerari possunt; vel quatenus illis Ecclesia vtitur & vti potest, vel quatenus illę ab Ecclesia traduntur & consignantur; eóque respectu, sane quoad nos, ab Ecclesia proficiscuntur, (sicuti calamus scriptorius tum à scriptore conficitur, tum ab eo in vsum assumitur) in hoc posteriori respectu maior, imò sola & hodie Controuersia circa vtrasque; (non enim de Scripturarum Authoritate, sed vnde hæc illarum Authoritas ad nos promanauit; non de earum veritate, sed de vero & genuino earũ sensu controuertitur; nec de vsu Traditionum non scriptarum, sed an vllæ tales sint aut agnosci debeant, inter nos & illos disputatur:) proprerea de illis quatenus obiecta materialia sunt Ecclesiasticæ potestatis, & quatenus circa illas vel tradendas, vel exponendas versatur Ecclesia; in distinctis Controuersiis & libris diligenter & acuratè, non de illis quatenus ab Ecclesia in vsum assumantur, obiter & perfunctoriè, tractare & disserere institui: plurimum exinde ad Lectores vtilitatis, & ad præsentium Controuersiarũ tempestates sedandas, momenti & compendij peruenturum ratus. His ergo B duobus nobilissimis Mediis hac consideratione pretermissis, vel potius in alium locum reiectis, alia nunc Media quæ sint, aperiemus; eadémque vbi opus fuerit, & quantum opus fuerit (neque enim ab aliis diligentissimè tractata, hoc in loco retractare, & actum agere volumus) ab aduersariorũ calumniis & cauillationibus defendemus. Iudicium ergo & examen fidei in proposita aliqua Controuersia, quum alium finem & scopum non habeat, quàm vt lite sopita ac dissensione omni propulsata, Vnitas fidei & consensus animorum restauretur, sartúsque tectus conseruetur, nec dubiũ sit quin certis Mediis & firmis ab exordio Ecclesiæ, Vnitas & integritas fidei hactenus contra omnes hęreses conserùata fuerit: profectò quæ à Christo Saluatore, ad vnitatem fidei retinendam, fideliúmque perpetuum consensum artissimo pacis vinculo colligandum data & Ecclesię suæ relicta sunt; quibúsque viis & Mediis Spiritu Dei edocta semper Ecclesia hactenus diligenter vsa fuit; eadem quoque & non alia ad Iudicium fidei in exorta Controuersia exercendum adhiberi posse ac debere, nemini dubium esse potest. C Ea ergo qualia sint, quibúsque viis ac Mediis Maiores nostri, Ecclesiarum per omnes ætates Antistites, ad sopiendas de fide Controuersias institerint, diligenter inuestigemus.

De hoc vtroque medio quare hoc libro no agatur.

Media Iudicij Ecclesiastici vnde explorando.

Quòd sit vna regula fidei in religione Catholica fidelibus omnibus notissima, quæ etiam multò latiùs patet quàm Symbolum Apostolicum.

D

CAPVT PRIMVM.

Vnitatis in Ecclesia conseruandæ Media.
1. *Spiritus S. gratia.* Tit. 3. Rom. 5. Ephes. 4.
2. *Ecclesiarum episcopi & pastores.* Tit. 1. Lib. 1. episto. 3. & lib. 4. epist. 9. In epistola ad Euagrium Tom. 2. Ad Ephes. 4.
3. *Vnus supremus Pastor.* Lucæ. 22. Secunda secundæ q. 1. art. 10. in cor.

QVEMADMODVM igitur, nulla vnquam de re magis sollicita fuit Ecclesia Dei, quã vt vnitas fidei sarta tecta cõseruaretur, ideóq; nihil magis execrabile habuit, quã hæresis aut hæretici nomen, sic vt hęc vnitas per omnẽ orbem terrarũ salua consisteret, multa media diuinitus Ecclesiæ data sunt. Primò datus est Ecclesiæ *Spiritus San. abunde effusus* in corda fidelium, non sic veteri populo datus; qui *diffusa charitate in cordibus nostris*, efficeret, *vt seruetur vnitas spiritus in vinculo pacis.* Deinde in singulis per orbem Ecclesiis *constituti sunt per ciuitates præsbyteri*, & Episcopi, vt vno aliquo ad tempus vice Christi constituto, huic vniuersa fraternitas obediret. *Neque enim aliunde nata sunt schismata & ortæ hæreses* (ait Cyprianus) *quàm quòd vni sacerdoti Dei non obtemperatur*; & de hoc vno summo sacerdote in singulis videlicet parœciis ait Hieronymus, *nisi exors quædam & eminens tribuatur ei potestas, tot erunt in Ecclesia schismata, quot sunt sacerdotes.* Et Apostolus ipse dicit, ideo datos esse pastores, &c. *vt omnes occurramus in vnitate fidei.* Rursum vt adhuc magis huic vnitati prospiceretur, etiam vniuersis Apostolis ac toti Ecclesiæ vnus Petrus præficitur, Capútque omnium constituitur, *vt vnitatis origo ostendatur & vna Ecclesia monstretur*: ait Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ: & *vt schismatis tollatur occasio*, ait Hieronym. lib. 1. contra Iouinianum: & vt ait ipsemet Saluator, *vt ille conuersus confirmaret fratres suos.* Quæ verba idcirco dicta esse, quia vna deberet esse fides totius Ecclesiæ, sapiẽter notauit S. Thomas. Hæ sunt variæ vnitatis conseruandæ causæ sed efficientes; partim intrinseca vt Spiritus Sanctus, partim extrinseca vt pontificum & Ecclesiæ magistrorum authoritas de qua hactenus in superiori cõtrouersia disputatũ & actum est. At verò, data sunt præterea ad vnitatẽ hanc conseruandã media quędã, quibus ipsos Ecclesię magistros vti, & in repellẽda hęresi fidéq; orthodoxa stabiliẽda, vel solis vel potissimũ niti, Spiritus S. voluit. Inter hæc maximè propriũ & formale medium conseruandę vnitatis est, ad ipsius fidei notissimam Regulã, quæ statim ab initio per Apostolos promulgata, & diligentissimè commendata est, respicere; eámque in omnibus sequi. E

Ad regulam fidei quid pertineat.

Ad hanc Regulam id potissimum pertinet, quod fidei Symbolum vocamus, *ab ipsis Apostolis in vnum collectũ* (ait Ambrosius sermone 38.) *non in charta & atramẽto scriptum, sed in cordibus fidelium inscriptum*, (ait Hieronymus in epistola ad Pammachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani versus finem;) & ita inscriptum, *vt Dominus noster* (quemadmodum dicit Leo Papa epist. 13. ad Augustam) *neminem vtriusque sexus in Ecclesia id voluerit ignorare.* Et idcirco Symbolum istud vocat August. & ante eum Tertull. *Regulam fidei.* Sed latius adhuc patet Regula fidei, quàm Apostolorum Symbolum; & eam omnem doctrinam significat, quam Apostoli Ecclesiæ tradiderunt, & quæ in Ecclesia publicè ab omnibus recipitur: éstque (vt scribit Augustinus epist. 57.) *pusillis magnisque communis, perseueranter in Ecclesia tenenda, si ab vnitate corporis Christi recedere nolumus.* Huius in Apostolicis literis sæpe fit mentio. Neque enim aliud est quod Apostolus ad Romanos docet, haberi in toto corpore Ecclesiæ, *Donationes siue prophetiam*, id est, interpretationem difficultatum, *secundum rationem fidei*, id est proportionem siue Regulam fidei. Nam verbo *ἀναλογίας* vtitur. Hæc est enim Regula siue proportio illa, vltra & citra quam nihil in Ecclesia docendum aut disputandum est. Hanc se Corinthiis tradidisse, & secundum eam illorum fidem crescere scribit dicens. *Spem habentes crescente fide vestra secundum Regulam nostram, in vobis abundãter magnificari.* Regulam enim seu Canonem fidei dicit, quã ipsemet eis tradiderat. De qua etiam ad Galatas euidenter loquitur. Cùm enim in magna illa Controuersia de obseruatione legalium, & gratia Christi, totam quæstionem terminasset his verbis, *In Christo enim Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium; sed noua creatura*; addit; *& quicunque hanc Regulam sequuti fuerint, pax super illos.* Hunc controuersiæ finem esse vult, si qui Regulam fidei, vel permanere potius in semel tradita & accepta Regula fidei. Nam eodem hic verbo F

In Enchirid. cap. 56. & in lib. de velandis virginibus.
Regula fidei quã latè pateat.
Rom. 12.
Iuxta Regulã fidei crescit fides. 2. Cor. 10.
Ad Gal. 6.

A στοιχεῖν vtitur, quo postea ad Philip. 3. vbi etiam iterum in varietate sententiarum & opinionum Regulam fidei vrget. *Si quid*, inquit, *aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus Regula*; quasi diceret; vtcunque in subtilioribus & his quæ ad publicam omnium fidem non pertinent, varia varij sentiunt; tamen *vt idem sapiamus*, vt vnitas fidei seruetur, *in eadem permaneamus regula*, fidei profectò & dogmatum. Statim enim subijcit: *Obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram.* Hanc formam Apostolicam seu fidei Regulam vocat Irenæus ordinem traditionis. *Si*, inquit, *Apostoli non reliquissent nobis Scripturas, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Ecclesias?* Hanc etiam vocat Origenes ecclesiasticam Traditionem. *Cùm*, inquit, *multi sint qui se putent sentire quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur verò ecclesiastica prædicatio, per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsque ad præsens in Ecclesiis permanens, illa sola credenda est veritas quæ in nullo ab ecclesiastica discordat Traditione.* Hæc ille. Ostendunt hæc quæ diximus, tradidisse Apostolos quandam fidei Regulam certis limitibus comprænsam intra quam omnes fideles cōsistere oportebat. De hac multi patres mentionem fecerunt. B. Ignatius in epist. ad Magnesianos; Iustinus in Apologia 2. Origenes loco iam citato diligenter. Irenæus lib. 1. cap. 2. & Tertull. in lib. de velandis virginibus. Hanc postea occasione contradicentium hæreticorū, & aliquam huius Regulæ partem conuellentium Concilia in Symbolis explicarūt, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Clacedonēse aliáque pòst sequuta. Denique extat in Concilio Carthag. 4. cap. 1. formula quædam, Regulam fidei magna ex parte complectens, de qua ordinādus Episcopus prius examinari debet. Hanc etiam fidei Regulam docēdi studio, scripto posteris patres quidā magna ex parte tradiderūt; Augustinus in Enchiridio ad Laurentium. Epiphanius in Anchoratu. Theodoretus in libello de Diuinorum decretorum epitome. Ignatius in libro de traditionibus Apostolicis, vt commemorat Eusebius. Sed is liber nunc intercidit. D. autem Augustinus breuiter quoque hanc fidei Regulam complexus est in principio libri in Genesin imperfecti; multo tamen plura cōprehendens quā quę in Symbolo Apostolorū habentur (quemadmodū & fecit Orig.) & dicit illa omnia, *esse Catholicā fidem, extra cuius metas nulla quærendi dubitatio debet excedere.* Hæc ille. Latius autē & copiosius in lib. de fide ad Petrum Diaconū hanc Regulā fidei per 40. Capitula idem describit Aug. quā per singula Capita docet *firmissime tenendam esse, nec de ea vllatenus dubitandum.* Denique hanc Regulam fidei cathecumenos & in fide nouellos, olim accuratè docebant Ecclesiarum pastores, vt satis apparet ex Augustino in libro de catechizandis rudibus tomo quarto, & in lib. de fide & operibus. Neque enim aliud olim erat Catechistarum officium.

Philip. 3. *In varietatē opinionum tenenda Regula fidei.*

Lib. 3. cap. 4. *Ordo traditionis est Regula fidei.*

Origenes in Proœmio librorum de Princip.

Patres qui de Regula fidei scripserunt.

B

Hist. Ecclesi. lib. 3. cap. 30.

Quòd Apostoli Regulam fidei diligenter commendarint, & ad eius normam vacillantes in fide fideles reuocarint.

C

CAPVT II.

Videamvs iam paucis, quātopere Apostoli hanc Regulā fidei cōmendarint, & ad eius Normā fideles semper reuocarint; vt quā validū sit hoc Iudicij ecclesiastici Mediū fideles omnes intelligant. Sane cùm quidā resilirēt, diligenter Rom. monet Apostolus, *vt obseruarent eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinā quam ipsi didicerūt, facerent.* Sic Coloss. grauissimè contestatur, *vt permaneant in fide tradita, fundati & stabiles: quæ*, inquit, *per vniuersum mundū prædicata est.* Timot. seuerissimè monet, *vt depositū custodiat, deuitans prophanas vocū nouitates.* Et rursus, *vt formā habeat sanorum verborū quæ ab illo audiuit.* Deniq;, *vt permaneat in his quæ didicerat, & credita sunt illi.* Similiter & Ioan. Apostolus. *Si quis*, inquit, *venit ad vos, & hanc doctrinā non adfert, ne aue ei dixeritis.* Sic epi. 1. c. 2. *vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat.* Sed seuerissimè Paulus, idq; repetendo Gal. increpans, dicit. *Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit.* Sic aberrātes corrigit, vt ad acceptā fidei Regulā reuocet. Et hoc est quod scribit Tertull. *Gal. ad Regulā fidei recorrectos fuisse.* Sic statim post Apostolos factū fuisse, præclarè notat Irenæus. *Sub Clemēte*, inquit, *Rom. pontifice dissensione nō modica inter Cor. facta, scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas literas Cor. eos ad pacē cōgregās, & reparans fidem eorū, & annuncians quā in recenti ab Apostolis acceperāt traditionē.* Hæc ille. Neque certe aliud erat quod Paulus & *Barnabas faciebant, cùm perambularent Syriam*

Rom. 16.

Coloss. 1.

1. Timoth. 6.

2. Epi. cap. 1.

2. Epi. cap. 3.

Epist. 1.

Ad Gal. 1.

Lib. 4. contr. Marcionem.

Lib. 3. cap. 3.

Act. 15.

& Ciliciam, confirmantes Ecclesias & præcipientes custodire præcepta seniorum, & Apostolorum. D Nam ad regulam fidei illis Ecclesiis recenter traditam hæc præcepta pertinebant. Nempe Regula fidei & Traditio Apostolica erat, absque Circũcisione aut legis Mosaycæ obseruatione, gentes ad fidem admittere. Hanc regulam ex suo cerebro & capite quidam Nouatores, ex hæresi videlicet Pharisæorum Christiani facti, violare; & nouam doctrinam sine Authoritate maiorum, introducere volebant. Quos his verbis taxant Apostoli. *Quoniam audiuimus quòd quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, dicentes circumcidi oportere, &c. quibus non mãdauimus, placuit nobis &c.* Hæc fuit ergo causa erroris, quòd absque mandato Apostolico, absque authoritate maiorum, absque traditione & doctrina Ecclesiæ præpositorum, ausi sunt quidam sui capitis commenta fidelibus obtrudere. Ad erroris autem remedium, diligenter per omnes Ecclesias docet Paulus & Barnabas, *custodire præcepta Seniorum & Apostolorum.* Denique hæc Regula fidei est illud *verbum Domini, quod permanet in æternum.* Hoc enim scribens Petrus, addit explicationis causa. *Hoc est autem verbum quod Euangelisatum est in vobis.* Ideóque ad hoc verbum Dei, id est ad fidem illis annunciatam & traditam, iterum in secunda Epistola diligenter suos reuocat. *Hanc, inquit, vobis secundam scribo Epistolam, in quibus vestrã excito in commonitione synceram mentem, vt memores sitis eorum quæ prædixi verborum à sanctis prophetis & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris.* His ergo omnibus in locis ad receptã & semel traditam fidem, siue ad Normam & Regulam fidei acceptæ, Apostoli vel fideles & stabiles vt in ea permaneant hortantur, vel aberrãtes vt ad eam E recurrant, diligenter reuocant.

Act. 15.

Causa erroris primorũ Christianorum.

1. Petr. 1.

2. Petr. 3.

Est verò in hoc genere res obseruatione dignissima, quòd ipse Apostolus Paulus, etsi (quemadmodum scribit ad Galath. 1.) *Euangelium suum neque ab homine accepit, neque didicit; sed per reuelationem Iesu Christi,* neque illa accepta reuelatione *veniret Hierosolymam ad antecessores suos Apostolos, sed rectã iret in Arabiam,* officio ibi docendi ac prædicandi fungens; tamen idem post annos 14. suæ prædicationis, (vt ad Galath. 2. scribit,) *ascendit Hierosolymam, idque secundum reuelationem: & contulit cum Apostolis Christi Euangeliũ quod prædicabat in gentibus; seorsim autem cum illis qui videbantur esse aliquid:* id est cum præcipuis, & in existimatione fidelium, non sua (ineptum enim atque impium fuerit hoc cogitare) primariis Magistris. Contulit autem, *ne forte in vanum curreret aut cucurrisset.* Et quare in vanum? Quia sanè nisi iuxta communem & receptam fidei Regulam docuisset Paulus, in vanum laborasset. Ideóque etsi illo tempore, *qui videbantur esse aliquid nihil illi contulerunt,* id est, nihil Paulum quod antea nesciret, de nouo docuerunt, nec prædicandi Authoritatem (quasi ea priùs caruisset) tunc primùm ei contulerunt; tamen non prius eius doctrinam publicè comprobarũt, quàm eum in communi regula ambulare intellexissent: quod ipsemet his verbis exprimit. *Cùm cognouissent gratiam quæ data est mihi Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras mihi & Barnabæ dederunt societatis:* id est, ait Tertullianus: *Vt cum authoribus contulit, & conuenit de regula fidei, dextras miscuere, &c.* Alioqui (vt scribit Augustinus,) si *non inuenisset in carne Apostolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Euangelium, eiusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omnino non crederet. Sed cùm cognouissent eum hoc annunciantem, quod illi annunciauerunt, & in eorum vnitate atque communione viuentem, meruit authoritatem:* scilicet publicam & in acceptione omnium fidelium. In quam etiam sententiam Diuus Hieronymus: *Expetiit,* inquit, *Paulus Apostolis Euangelium quod prædicabat inter gentes, ostendens se non habuisse securitatem Euangelij prædicandi, nisi Petri & qui cum eo erant fuisset sententia roboratum.* Hæc ille. Securitatem dicit, qua à fidelibus ei & sine scrupulo crederetur. Propter hanc ergo Regulam fidei, siue vnicam totius Ecclesiasticæ doctrinæ formam, à qua nec Apostolo Paulo exorbitare licuit, fit vt validissimum inde ad quæuis dubia componenda argumẽtum peti possit. Quod enim ab illa publica fide aberrare comperitur, illud certissimè falsum; quod ei conuenire ostenditur, indubitata veritas iudicabitur. Hoc ergo illustre & certissimum medium est, quo in iudicio fidei Ecclesiarum magistri vti possunt ac debent. Hoc argumenti genere vsus est Apostolus, cùm de velandis mulieribus disputaret. Postquam enim variis argumentis à natura, à lege, & à doctrina Euangelica petitis id probasset, concludit tandem. *Si quis autem vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Ad hanc quasi anchoram & extremum tollendæ omnis contentionis perfugium recurrit. Contentiosus

Pauli Apostoli doctrina ad regulam fidei examinata.

Quare Paulus contulit euangelium suum cum Apostolis.

Lib. 4. contra Marcionem.

Contra Faustum lib. 28. cap. 4. F

Propter communem Regulam fidei Paulus meruit authoritatem.

Epist. 11. inter epist. Augustini.

1. Cor. 11.

A tiosus enim qui nec à natura, nec à lege vetere, nec ab Euangelio petitis argumentis acquiescere vult (his enim omnibus, naturæ quoque exẽplis & Scripturæ verbis probabiliter pro se allatis, contradicet) sola Authoritate, eáque Ecclesiastica reprimendum esse & reprimi posse, Apostolus hoc illustri exemplo demonstrat, & documento præscribit.

Quòd ex eadem Regula fidei tanquam ex medio certissimo veteres hæreses refutari semper à Patribus solitæ sint, copiosa ostensio.

CAPVT III.

IAM verò, eodem medio frequentissimè Patres vsi sunt Apostolorum morem sequuti, cùm aut compendiò controuersiam expedire vellent, aut fortissimè aduersarium deiicere. Sic contra Pelagianos probat Augustinus peccatum originale ex Baptismo paruulorum. *Quis*, inquit, *cùm baptisandu paruulu festinatur & curritur: idque ex Ecclesiæ fundatissimo more*, vt ibidem loquitur. Sic de peccatorum meritis & remiss. lib. 3. cap. 5. Cùm ad hanc rem Cyprianum citasset, illum asserit *ex indubitata & antiqua fidei regula loquutum esse*. & alibi contra Iulianum cùm Gregorium citasset, *ex regula notissimæ veritatis*, eum talia scripsisse dicit: Sic contra Donatistas, quòd post hæreticos non rebaptiset, ex hac publica fide se defendit. *Facimus enim*, inquit, *quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ: quam Scripturarum commendat Authoritas. Vt quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit in hac obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat*. Hæc ille. Nec aliter, cùm primùm illa quæstio moueretur, respondit Stephanus Papa B. Cypriano. *Nihil*, inquit, *innouetur, sed quod traditum est, seruetur*. Quam eius responsionem receptę Ecclesiæ fidei & consuetudini innitentem, etsi valde asperè & grauiter exagitet S. Cyprianus in Epist. ad Pompeium, idque *cum periculo perniciosæ dissensionis*, vt grauiter notat Augustinus, multáque cõtra consuetudinem disputet, quibus hodie hæretici abutuntur, tamen quàm infeliciter & temerè id fecerit, error manifestus tam Sancti viri ostendit. Itaque quod Augustinus Donatistis, hoc nostris hodie hæreticis respondemus. *Si authoritas Cypriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm in Ecclesiæ consuetudine mutanda*. Hæc ille lib. 2. cap. 9. de Bapt. contra Donatist. Quanquam sanè & Cyprianus ipsemet de vniuersali consuetudine & totius Ecclesiæ antiqua fide in eadem Epistola ad Pompeium circa finem sic scribit. *In compendio est apud religiosas mentes errorem deponere, & inuenire veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis Caput, & originem reuereamur, cessat error humanus*. Hæc ille. Laudat hæc verba Augustin⁹, quòd *ad traditionẽ Apostolicam recurrere monet, indéque in nostra tempora canalem deducere. Hoc enim*, ait, *optimum est & sine dubitatione faciendum*. Nam & idcirco alibi dicit, *de eo quod tota per orbem frequẽtat Ecclesia, disputare an ita faciendum sit, insolentissimæ insaniæ est*. Rationem addit Tertullianus in lib. de Corona militis. *Consuetudo*, inquit, *sine dubio de traditione Apostolica manauit. Quomodo enim vsurpari potest quod traditum prius non est?* Vniuersaliter scilicet. Sic enim & Augustinus docet lib. 2. cap. 7. de Baptismo contra Donatistas. *Multa*, inquit, *non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in Concilijs posterorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur*. Hæc ille. Quam sententiam repetit. Epist. 118. & lib 5. cap. 23. operis prædicti. Sic contra Luciferianos Hieronymus. *Poteram*, inquit, *vniuersos propositionum tuarum riuulos vno Ecclesiæ sole siccare*. In dialogo aduersus illos. Sic Greg. Nazanzenus. *Vt alia*, inquit, *præsidia omittamus, nobis sufficere debet, quòd abhorret hinc Ecclesiæ nostræ doctrina*. lib. 2. de Theologia. Sic Athanasius Epictetum Episcopum Corinthiorum contra Arrianos instituit. *Tantũmodo*, inquit, *respondendum est ea Orthodoxæ Ecclesiæ non esse, neque maiores nostros ita sensisse*. Hæc ille in Epist. ad Epictetum. Quam etiam totã inseruit Epiphanius Hæres. 77. contra Dimœritas. Idem quoque in oratione quam vocat *Compẽdium pro Spiritus sancti diuinitate*, versus

Epist. 28. & Epist. 105.

Lib. 1. cap. 2.

Contra Cresconium lib. 1. cap. 33.

Seruata Regula fidei Cõtrouersiam tollit.

De bapt. cõtra Donat. lib. 5. cap. 25.

Traditio Apostolica seruãda.

Lib. 5. cap. 26. contra Donatist.

Epist. 118.

Tertullianus.

Cõsuetudo vniuersalis est Traditio Apostolica, Augustinus.

Nazanzenus.

Athanasius.

finem, ex hac publica fide, quam vocat *stylum Christianismi & phrasim Apostolorum à patribus receptam*, hæreticos refellit. Sic etiam in libro ad Serapionem de Spiritu Sancto versus finem. *Videamus*, inquit, *illam ab initio traditionem & fidem Catholicæ Ecclesiæ. In hac enim Ecclesia fundamur.* Et paulò post. *Hæc est prædicatio in omnem sub cœlo Ecclesiam.* Hæc ille. His autem omnibus in locis, Ecclesiæ nomine publicam Ecclesiæ fidem patres intelligunt. Nec aliter contra omnes hæreticos præscribendum docet Irenæus. *Traditionem*, inquit, *Apostolorum*, id est, traditam ab Apostolis doctrinam, *in toto mundo manifestatam, in Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera volunt videre.* Sic suprà Origenes inter variè de Christo opinantium sententias, *illam solam credendam esse veritatem* docet, *quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione.* Nec aliter contra omnes hæreses concludēdum docet Augustinus in libro de hæresibus ad Quodvultdeum. Eas enim omnes cùm enumerasset, sic concludit. *Quid contra ista sentiat Catholica Ecclesia, superfluò quæritur, cùm propter hoc scire sufficiat eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fide quenquam recipere, debere.* Hæc ille. Vna ergo Ecclesiæ fides publicè recepta & notissima, satis argumenti & virium habet ad omnes hæreses refutandas. Sic sanè Epiphanius contra Melchisedecianos, vbi *traditiones Apostolorum & successiones doctrinæ*, vocat, *terminos nobis positos.* Item contra Millenarios circa finem hæresis 77. *Qui volunt*, inquit, *transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesiæ, & spem traditionis propheticæ & Apostolicæ tum fidei tum doctrinæ, ab vno argumento exigui ac breuis sermonis, ad multa vaniloquia & periculosas opiniones & interminatas genealogias breui momento conuertentur.* Hæc ille, qui & alibi, *speciem seu formam Ecclesiæ dicit bituminis vim habere fugantem horrenda & perniciosa dogmata serpentinam formam, & speciem viperarum gerentia.* Et in huius rei figuram, *Arcam olim forinsecus atque intrinsecus oblitam fuisse.* Hæres. 51. Ab eadem Traditione Aerium hæreticum idem doctissimus pater cōfutat. D. quoque Basilius contra Eunomianos disputans, ex Traditione non scripta, id est, ex publica Ecclesiæ fide, eos refellit. Postremò, hoc totum adeò verum est, vt nō alio magis fundamento omnes aduersus hæreses Synodi vsæ fuerint. De Niceno primo sic meminit Theodoretus. *Multis*, inquit, *ibi bene & rectè, nonnullis perperam sentientibus, obtinuit illa quæ tunc per vniuersum orbem vicerat ac diuulgata fuerat fidei confessio.* Hæc ille in *Philotheo* suo, in vita B. Iacobi Nisibensis Episcopi. Hoc & S. Hilarius de seipso fatetur in lib. de Synodis aduersus Arrianos in fine. ὁμοούσιον se credidisse, antequam Concilij Niceni decreta vidisset. Sic & Athanasius in Epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ non longè à principio ait hæresim Arrij, *etiam ante Conciliū Nicenū omnibus abominabilē fuisse à quo tempore Artemas, eius fundamenta iaciebat*: de quo homine vide Euseb. lib. 5. cap. 27. hist. Eccl. Idem sanè in omnibus aliis Cōciliis factum fuisse animaduertere licet: nihil scilicet aliud decretū fuisse, quàm quod antiquæ, & publicè receptæ totius Ecclesiæ fidei conueniret; quod & à nobis postea ostendetur, cùm de Patrum in fide iudicio disputabitur.

Fides Ecclesiæ est Traditio Apostolorum. Irenæus. Lib. 3. cap. 3.

Origenes in procemio lib. de principiis.

Hæreticus sola fides tradita seu Traditio maiorum refellit. Epiphanius. Hæres. 55. Hæres. 75.

D. Basilius in lib. de Spiritu sancto cap. 27.

In Nicena Synodo prima, ex Regula fidei conuicta hæresis.

Infrà cap. 11.

Quòd veteres hæretici inde deprahensi sunt, quia noua & præter Regulam fidei omnibus notissimam docerent.

CAPVT IIII.

TANTVM autem præiudicium communis Ecclesiæ fides semper fuit, vt non aliunde olim magis, aut alia certiore nota hæretici deprahensi fuerint, quam quòd noua & ab illa publica ac recepta fide aliena assererent. Scribit Irenæus de Marcione, Valentino, Cerintho, Basilide, quòd *vnusquisque eorum Regulam veritatis deprauans, semetipsum* (id est à se inuentam doctrinam) *prædicare non erubesceret.* Notatur de Paulo Samosateno quòd *relicto Ecclesiæ Canone, ad peregrinam & adulterinā doctrinā trāsierit*, apud Euseb. lib. 7. ca. 24. Notatur de Montano quòd *peregrinas quasdam voces funderet contra quàm Ecclesiæ consuetudo cùm traditione, tùm successione antiquitus ab Apostolorum temporibus eo vsque deriuata postulabat, prophetando.* Apud Eusebium lib. 5. capite 15. Idem de Nestorio notat Socrates lib. 7. cap. 32. Denique omnes hæreses notat Augustinus, *à regula Christianitatis auersas, sic demum eiectas fuisse.* Vnde sane merito Tertullianus

Lib. 3. cap. 3.

Hæreticorū omnium nota certissima.

Lib. de vera relig. cap. 5.

A lianus *illis veritatem adiudicat, quicunque in ea Regula incedunt, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo acceptam tradiderunt*. In libello de præscriptionibus. Postremò, tantum præiudicium fuit hæc sola vox Ecclesiæ, id est, publica omnium fides, vt omnes fere hæretici, cùm primùm sua venena propinarunt, ea omnibus modis occultare contenderint, & vt nihil ab hac publica fide alienum docere viderentur, omni studio egerint. Sic de Arrianis scribit Hilarius, quòd *cùm prædicare ipsi publicè sua dogmata non auderent; Imperatorem tamen seorsim fallerent ad audiendum*; in lib. de Synodis. Sic de eisdem Arrianis Athanasius, eos propterea *lucifugas* vocans; quòd *Arrianè sapientes sese tamen occultarēt*. in Epist. ad Epictetum Corinthiorum Episcopum in principio. Nempe ne suam opinionis diuersitatem proderent *sub vocabulo ingeniti, animi prauitatem occultabant*, ait idem Athanas. in libro de decretis Nicenæ Synodi. Sic in libro ad Serapionem in fine de aliis notat, *quòd Spiritum sanctum negantes, simularent se Arrianis contradicere, sicut ipse Arrius simulabat se Sabellium impugnare*. Ideóque, vt in serm. 3. contra Arrianos scribit, quum diuinitatem filij negantes, *abominabile hoc eorum dogma apud omnes esse viderent, statim veluti fulcrum quoddam rumosæ hæresi excellentiam humanitatis Christi subijciebant*, multis verbis eam prædicantes, & hoc fuco suam alteram hæresim decolorantes. Sic de Iohanne Hierosolymitano notauit S. Hieronymus in Episto. ad Pammachium contra errores eius. *Non eras tam stultus*, inquit, *vt apertè defenderes hæresim, quam sciebas Ecclesiæ displicere. Sic sententiam temperasti, vt nec simplicibus displiceres, nec tuos offenderes*. Hæc ille non longè ab initio.

Hæreticorum proprium sua dogmata astu occultare.

Vide disputationem habitam cum Arrio apud Athanas.

B Notauit idem de Pelagio ac Pelagianis Augustinus multis in locis. De ipso Pelagio in libris de peccatorum meritis & remiss. his verbis. *Vidésne obsecro quemadmodum hoc totum Pelagius, non ex sua, sed ex aliorum persona indiderit scriptis suis? Vsque adeo sciens, hanc nescio quam esse nouitatem, quæ contra antiquam Ecclesiæ insitam opinionem sonare nunc cœperit, vt eam ipse confiteri aut verecundatus aut veritus fuerit?* Hæc ille. Rursum eiusdē libri cap. 13. *Id agit*, inquit, *Pelagij disputatio, vt infantes omninò superfluè baptisari videantur: sed apertè hoc nō dicitur, ne tam firmata salubriter Ecclesiæ consuetudo suos violatores ferre non posset*. Hæc ille. Et in lib. de peccato Originali cap. 15. & 16. *Pelagius*, inquit, *in Synodo Palestina anathematisans eos, qui dicūt Adæ peccatum ipsi soli obfuisse, non generi humano, Episcopos Catholicos decepit, existimantes eum illis verbis nihil aliud sapere, quàm quod Catholica Ecclesia prædicare consueuit*. Intellexit ille tamen obfuisse alijs Adæ peccatum, non in propagine nascentium, sed in exemplo imitantium: vt commemorat ibi Augustinus. Vide iterum de eodem Pelagio eundem Augustinum libr. 1. cap. 9. de gratia Christi: De ipsis quoque Pelagianis, vide eundem contra duas Epistolas Pelagianorum lib. 2. cap. 5. & lib. 4. cap. 2. & 3. vbi postquam varias latebras Pelagianorum enumerasset, quibus doctrinam suam occultant, grauiter insectando Manicheos (qui in altero extremo fuerunt) præclarè docet facile vtrosq; damnari, & deuitari: *si regula*, inquit, *Catholicæ fidei teneatur, nec hoc cum Pelagio, illud cum Manichæo doceatur*. Sic de Paulo Samosateno meminit Eusebius hist. Eccl.

Lib. 3. cap. 5. Pelagij fraus in occultanda sua hæresis nouitate.

Regula Catholica fidei omnem hæresim euertit.

C lib. 7. cap. 22. *quòd in Synodo Episcoporum contra eum collecta, diu multúmque peregrinam suam & alienam ab Ecclesia doctrinam adhuc occultare & obtegere moliebatur*. Sic de Messalianis narrat Theodoretus, hæreticarum fabularum lib. 4. quòd eorum Princeps Adelphius non aliter ad hæresim suam manifestandam induci potuerit, quàm simulante Episcopo Flauiano se illi fauere, eúmque in admiratione habere. Simili dolo ab Imperatore Alexio delinitus Basilius, Bogomilorum princeps, ad suam hæresim manifestandam inductus est, vt scribit Euthymius Panopliæ Par. 2. tit. 23. in principio. Idem rursus de Pelagianis vide apud August. Epist. 105. prope finem. Quū enim Ecclesiæ vsum de exorcismis infantûm produxisset; *Non audent*, inquit, *dicere hæc in Ecclesia mendaciter geri*. Móxque eos inde breuiter confutandos esse docet. Sic Arrius quum filij diuinitatem negaret, tamen Baptismi formam qua baptisantur fideles in Nomine patris & filij, & Spiritus Sancti *propter nimis apertam transgressionē mutare non est ausus*, ait Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum. Non aliam verò ob causam sic veteres hæretici agebant, quàm ne publicæ Ecclesiæ fidei contradicere viderentur: vnde statim se deprehendendos & pro hæreticis condemnandos facile animaduertebant.

Studium hæreticorum in occultandis suis dogmatibus, ne Regula fidei aduersari videantur.

Euasio veterum hæreticorum contra hanc reprehensionem ex violata aut relicta Regula fidei.

CAPVT V.

IAM verò, vt quæ contra hoc medium & argumenti genus inde deductum vel olim vel hodie disputata sunt, breuiter soluamus; obseruandum est duplici ratione veteres hæreticos, & altera illarum hodie nostros, illud declinare & excutere voluisse. Veteres enim hæretici partim ex occultis Apostolorum traditionibus, partim ex communi populorum errore ab Apostolica traditione recedentium, noua sua dogmata contra Publicam hanc Ecclesiæ Catholicæ fidem asserere & stabilire voluerunt: quam hodie nostri secuti sunt. De prima illa hæreticorum euasione scribit Tertullianus in libro de præscriptionibus paulò post medium, *quòd dicerent Apostolos non omnia omnibus reuelasse, sed quædam palam & vniuersis, quædam secretè & paucis demãdasse, quia & hoc verbo vsus est Paulus. O Timothee depositum custodi.* Contra hanc euasionẽ, disputat prolixè Tertullianus. Primùm ex ipso Paulo qui eundem Timotheum iubet, *ea commendare fidelibus quæ ex ipso audierat per multos testes*, id est, in facie Ecclesiæ. Cui etiã addi potest, quòd idem Apostolus 1. Cor. 14. contestatur, se non nisi notissimam fidem docere. *Sicut*, inquit, *in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo*: nihil etiam priuatum, *sed siue ego*, inquit, *siue illi, sic prædicauimus & sic credidistis*. Deinde huc pertinet, quòd Saluator apertè in Euangelio Apostolis dixit, *vt quæ in aure audierant, prædicarent in tecto*: Necnon & illud, quòd vocat eos *lucernam non sub modio abscondendam, sed super candelabrum ponendam, vt luceat omnibus qui in domo sunt*: id est, in Ecclesia. Denique cùm nec Iudæos, nec Ethnicos Apostoli timerent, quin illos liberè omnem veritatem docerent, (qua de re vide Petri verba Act. 4. ad Iudæorum principes facta, & Orationem Pauli Act. 20. ad Episcopos & Presbyteros Ephesi relictos habitam:) multo magis iam credentibus Ecclesiis nihil subtraxerant, quod aliis paucis seorsim demandarent. Postremò, etsi quædã inter domesticos differebant, quasi magis ardua & supra captum vulgarem, (vt re vera factum fuisse commemorat Eusebius demonstrationis Euangelicæ libr. 1. cap. 6. & Origenes in prooemio librorum de principiis) *non tamen ea fuisse credendum est*, ait Tertullianus, *quæ aliam fidei regulam superinducerent, diuersam & contrariam illi quam Catholicè in medium proferebant: vt alium Dominum in Ecclesia dicerent, alium in hospitio.* Hæc ille. Eandem veterum hæreticorum euasionem commemorat Irenęus lib. 3. cap. 2. qui propter illud Apostoli, *Sapientiam loquimur inter perfectos, &c. eam quam à semetipso adinuenit vnusquisque fictionem, illam esse sapientiam dicebant. Nempe se indubitate & incontaminate & syncerè absconditum scire mysterium.* Hæc ille. Respondet autem in sequenti capite dicens: *Si ita esset, vt recondita mysteria sciuissent Apostoli, quæ seorsim & latenter à reliquis perfectos docebant, certè iis vel maximè ea traderent, quibus ipsas Ecclesias committebant, quos & successores relinquebant.* Hæc ille: Quæ totidem verbis nostris hodie hæreticis responde: vt singularem quam venditant eruditionẽ & fidem, non nisi ab Apostolorũ successoribus, Ecclesiæ Magistris accipere discant. Postremò, eandẽ euasionem cõmemorat D. Augustinus ex illis Domini verbis sumptam: *Adhuc habeo multa vobis dicere, quæ non potestis portare modo: Quum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Omnes, inquit, *insipientissimi hæretici audacius figmẽtorum suorũ, hac occasione Euangelicæ sententiæ colorare conantur.* Sed hoc pertinere docet ad illam meretricis vocem Prouerb. 9. *Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & panis absconditus suauior.* Item ad fabulas illas, de quibus Apost. 2. Timoth. 4. dicit *Ad fabulas conuertentur, &c.* Móxque in Tract. sequenti respondens illi alteri loco: *Sapientiam loquimur inter perfectos; Christus*, inquit, *carnalibus paruulis est lacteus potus; spiritualibus & perfectioribus seu capacioribus est solidus cibus: Non quia hoc illi aliter in populis, isti aliter in cubiculis cognouerunt, sed quia quod eodem modo vtrique cùm diceretur audiebãt, pro suo modo quique capiebãt.* Et paulò post. *propter paruulorum lac & spiritualium solidum cibum, nulla necessitas est, vt aliqua secreta doctrinæ taceantur & abscondantur fidelibus paruulis, seorsim dicenda maioribus,* id est intelligentioribus, quod longa ibi disputatione ex Apostoli verbis probat, & tandem concludit. *Ex quo fit vt spirituales ista carnalibus, non omnino taceant propter Catholicam fidem*

quæ

Tertullianus.

Traditiones Ecclesiæ non sunt occultæ, sed fidelibus notissima.

1. — 2. Timoth. 2. — 1. Cor. 14. — 1. Cor. 15.

2. — Math. 10. — Math. 5.

3.

4.

Irenæus.

Hæreticorũ doctrina est propria, singularis, & secreta.

Tract. 97. in Ioannem.

Secreta Traditiones hæreticorum propria.

Tract. 98. in Ioannem.

Mysteria omnibus prædicantur credenda, & si non aperiantur intelligenda.

A *quæ omnibus prædicanda est;nec tamen sic differant, vt volentes ea perducere ad intelligentiam non capacem,facilius fastidiri faciant in veritate sermonem,quàm in sermone percipi veritatē.* Hæc ille.

Iam verò quia eodem in loco saluberrimam & magnis & paruis exhortationem subdit,quæ ad hanc Regulæ seu Normæ Ecclesiasticæ diligentissimè retinendæ doctrinam egregiè pertinet,eam hoc loco breuiter subiiciam. Magno & spirituali dicit; *In eo ad quod peruenimus,ambulemus. Si quid ergo intellexeris,quod non sit contra regulam Catholicæ fidei,ad quam veluti viam quæ te ducat ad patriam peruenisti, & sic intellexeris vt inde dubitare omnino non debeas,adde ædificium,noli relinquere fundamentum.* Quod se fecisse egregiè describit Basilius. *Quam à puero,* inquit, *sententiam de Deo accepi,illam iustis incrementis auctam & adultam in meipso conseruaui,non alias post alias maturescente ratione assumpsi; sed tradita principia absolui,& ad perfectionem deduxi:sicuti semen dum crescit,maius quidem è modico redditur,idem tamen est quod antea;non immutatum genere,sed perfectum ex incremento.* Hæc ille. De hoc etiam semine lege Augustinum de vnitate Ecclesiæ cap.15. Doctrina enim Catholica est *bonum semen in agro Dominico* (Matth.13.) quod *crescit & fructificat in vniuerso mundo, per opera quidem bona fructificans,sed in scientia Dei crescens*: vt ad Coloss.cap.1.docet Apostolus. Nō autem immutatur,non variatur aliquando.

Regula catholicæ fidei est via quæ ducit ad patriam.
Epist. 79.
Regula fidei est semen quod crescit quidem sed nō mutatur.
Tract. 98. in Ioann.

Paruulis autem dicit Augustinus. *Vaniloquos fabulosa & falsa garrientes, & aliam scientiam promittentes contra regulam fidei,quam Catholicam suscepistis,omnino cauere & fugere debetis.* Et paulò post. *Qui enim prætergreditur regulam fidei,non accedit in via,sed recedit de via. Quod* B *ergo dixit Dominus. Adhuc multa habeo vobis dicere, &c. adiicienda illis postea fuerant quæ adhuc nesciebant,non quæ iam didicerant euertenda.* Hæc ibi ille. Paruulorum quoque siue carnaliũ hac in re officium idem alibi docet his verbis. *Regulam fidei diligenter inquisitam tenent, & si quid ab ea deuiant,cito authoritate Catholica corriguntur, quamuis in eius verbis pro sensu carnali varijs adhuc phantasmatum concursibus fluctuent.* Hæc ille de bapt.contra Donatistas lib.5. cap.27. Atque hæc contra primam veterum hæreticorum euasionem.

Paruulorum in fide officium.

Altera euasio veteribus & hodie nostris hæreticis communis.
CAPVT VI.

ALTERA euasio fuit, & veteribus olim & nostris hodie hæreticis communis;nempe ab hac notissima fidei regula ab Apostolis tradita,per posteriores Ecclesias recessum esse; & apud paucos illam purā & illibatam remansisse. Hanc veterum euasionem,apud Tertullianũ videre licet in præscriptionibus. *Videamus,* inquit, *ne Apostoli quidem simpliciter & plenè omnem Regulæ ordinem omnibus ediderint, Ecclesiæ autem suo vitio aliter acceperint,quàm Apostoli præferebant. Omnia enim ista scrupulositatis inuitamenta inuenias prætendi ab hæreticis.* Hæc ille. Móxque respondet. *Hoc si ita est, neglexit officium Dei villicus Christi,vicarius Spiritus Sanctus,sinens Ecclesias aliter interim intelli-* C *gere,aliter credere,quod ipse per Apostolos prædicabat.* Quod tanquam blasphemum & absurdissimum reiiciens; *Quomodo,* inquit, *verisimile est,vt tot ac tantæ Ecclesiæ in vnam fidem errauerint?* Et paulò post. *Tot millia millium perperam baptisata;tot opera fidei perperam ministrata;tot virtutes,tot charismata perperam operata;tot sacerdotia, tot ministeria perperam functa; tot denique Martyria perperam & in vacuum.* Quæ eius disputatio si tunc vix 200.post Christum annis valuit,quanto fortius & plenius post annos iam 1500.& amplius valebit? Sed hũc in modum argumentari Tertullianum & fideles omnes docuit Apostolus,qui ad probandam Resurrectionem Christi sic disputat. *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra,inanis & fides vestra. Inuenimur autem & falsi testes Dei.* Vbi tria vrget Apostolus. Primùm prædicationem suam;id est,publicam fidem ab eo traditam sicut acceperat: (1.) de qua prius eodem cap. dixerat. *Tradidi vobis quod & accepi.* Secundò,fidem ab ipsis acceptam & eorum consensione approbatam; de qua etiam prius ibidem dixerat. *Quod & accepistis,in quo & statis,* (2.) Tertiò, Authoritatem suam Apostolicam siue Episcopalem, dicens. *Inuenimur falsi testes.* (3.) Hæc enim tria(argumentando apud fideles, sicuti in totis istis Controuersiis nos argumentamur) putat esse firmissima argumentandi genera. Nostri verò hodie hæretici eandem euasionem vsurpant, *dum paucorum esse veritatem,in multitudine autem errorem;dum semper à condito mundo maiorem hominum partem veritati restitisse,neque solum extra Ecclesiam Dei,vt Ethnicos,Mahometistas & cæteros,sed etiam in ipso cœtu qui titulum habet Ecclesiæ Dei,magnam semper esse multitudinem à veritate aberrantem* asserunt.

Ecclesia non potest deficere à prima Regula fidei accepta.
Argumentatio Apostolica.
1.Cor.15.

Quam quidem eorum assertionem ex ipsorum verbis in prima Controuersia produximus, eidémq; respondimus, quum ipsorum argumenta contra visibilem semper Ecclesiæ multitudinem eiusdémque perpetuitatem soluimus. Neque enim alia sunt quæ contra hoc iudicii Ecclesiastici Medium à Regula fidei sumptum disputant, quá quæ contra illas duas veræ Ecclesię proprietates disputare solent. Idcirco enim publicam Ecclesiæ fidem & consuetudinem in iudicio Controuersiarú præscribere nolút, quia ex illorum sententia Ecclesia potest errare, *& totus mundus* (vt ait Musculus) *siue in Ecclesia siue extrà in mendacijs fluctuat*. Quæ omnia partim sunt antea refutata, partim mox in quarta Controuersia refutabuntur magis: & idcirco contra omnes eorum fraudes hoc Medium à nobis hîc positum satis stabilitum videri potest. Maximè si huc referas, quæ sub finem primæ Controuersiæ, de paucitate quam veteres hæretici semper commendabant, multis exemplis ostendimus. Ex illis enim manifestum euasit, Catholicis semper proprium fuisse, ab hac publica Ecclesiæ fide contra omnes hæreses argumentari: hæreticis autem proprium eandem declinare, & contra eam, suá paucitatem defendendo, (vt nostri hodie faciunt) omnibus modis præscribere. Atque hæc de hoc Medio in iudicio fidei, à Regula fidei, siue à tradita ac notissima totius Ecclesiæ doctrina ac consentiente sententia (quam Ecclesiæ consuetudinem vel Traditionem alij vocant) petito, longè vtilissimo maximéque necessario, hactenus dicta sunto. Núc ad alia Media demonstranda pergamus.

Suprà lib. 2. cap. 5. & lib. 3. cap. 6.

Quare Protestantes Medium hoc à Regula fidei seu Ecclesiæ cõsuetudine aut traditione petitum respuunt.

Suprà lib. 4. cap. 14. Infrà li. 8. ca. 12. & seq.

Quum Regula fidei proposita non persuaderet, mutuæ & consentientes Episcoporum literæ, Iudicij Ecclesiastici ad reprimendos errores in fide, Medium non incelebre fuit.

CAPVT VII.

ATQVE hoc quidé Medium à Regula fidei notissima, & consentiente fideliú omniú iudicio ac sententia petitú, tale erat, vt aliquo vel emergéte dubio, vel exoriente contradictione pertinaci seu hæretica, intra priuatos parietes vel intra saltem cuiusuis parœciæ limites ab Episcopis aliísque pastoribus adhiberi potuerit; indéque vel dubiú dissolui, vel cótradictio non nimiú pertinax & obstinata consopiri. At verò, quú nec sic sopiri cótradictio potuit, sed magis in publicum serpere, foráfque ad pluriú notitiam prodire partiú contradictio cœpit, erratica videlicet oue sui proprij pastoris monita spernéte; animaduerto apud veteres solenne hoc & celebre fuisse, vt ad absentes vel totius prouinciæ, vel etiá aliarú prouinciarú, adeóq; totius orbis coepiscopos, literę publicę ab Episcopo loci in quo emergere hæresis cœpit scriberentur, vt cómuni multorum patrum iudicio noua dogmatisans, qui proprii Patris iudiciú contépserat, damnaretur. Huius rei exépla quæ mihi occurrerunt, cómemorabo. Alexander Alexádrinus Patriarcha, quú Arriú Præsbyterum suæ Ecclesiæ, aliósq; cú eo nonnullos, detestandam illá hæresim postea Arrianá dictá tunc primò seminantes & in vulgus spargentes, nec monendo, nec contrà disserendo, nec excómunicando compescere potuit; primùm quidé habita 100. Episcoporum suæ prouinciæ Synodo, eos publicè damnauit. Quum autem illi nihilo meliores facti, ad alios quosdá Episcopos se conferrent, eorú quasi sub tutela venena sua semper spargentes, scripsit sollicitus & egregius pastor, ad omnes coepiscopos suos vbique gentiú positos, prolixá & eruditissimá Epistolam de hæretica sententia, & de depositione Arrij & sociorú eius, quá videre licet apud Socraté. Sic Pelagii & Cælestij doctrina in Palæstina & Milleuitana Synodis damnata, quú adhuc grassari non desineret, datis ad toti⁹ orbis Episcopos literis à Zosymo Papa, (quarú métioné facit August. epist. 47. & li. 2. de pec. orig. cap. 21.) *magis adhuc euidéter dánata est*, vt scribit Aug. ad Hilariú. Et de hac ipsa diligétia adhibita, qua ab Episcopis Catholicis in suis locis sedentibus, subscriptiones cótra hæresim Pelagianá petebantur, ęgerrimè ipsi Pelagiani cóquesti sunt; *illas sub scriptiones simplicibus episcopis sine cógregatione Synodi in locis suis sedentibus extortas esse* clamitantes, vt commemorat Augustin. Quibus etiam postea de hac praxi & Medio conquerentibus, eodem libro respondit. *An verò congregatione Synodi opus erat, vt aperta pernicies damnaretur? Quasi verò nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit; quum potius rarissimæ inueniantur, propter quas damnandas*

Boni Episcopi officium circa nouorum dogmatum magistros.

Hist. Ecclesi. lib. 1. cap. 3.

Epist. 94.

Lib. 4. cap. 8. cont. 2. epist. Pelag.

Cap. 12. ibidem.

A *damnandas necessitas talis extiterit, multóq; sint atque incomparabiliter plures, quæ vbi extiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras deuitandæ innotescere potuerunt.* Hęc ille; ostendens quòd per literas ad reliquos Christiani orbis Episcopos scriptas, satis innotuerunt nouorum dogmatum seminatores vel zizaniorum potius superseminatores. Sic de Fortunato, & Fœlicissimo, aliísque Nouatianis pseudoepiscopis, factum fuisse meminit Cyprianus. Ait enim scribens ad Cornelium Papá, non solum sua, sed & plurimorum coepiscoporũ sententia condemnatos eos fuisse, eáque de re literas ad eum, aliósque fratres coepiscopos suos, missas fuisse. Hoc etiam Medio seu potius remedio, cõtra Sabellij & Anomæi sectatores, vsus est Magnus ille Basilius. *Si in istis*, inquit, *perseuerauerint, cogemur & ad alias Ecclesias acceptum damnũ proclamare, efficeréque vt à pluribus ad vos Episcopis mittantur literæ, quibus impij huius figmenti magnitudo destruatur.* Hæc ille. Sic contra Apollinarium, Eustathium & Paulinum hæreticos scripsit ad Occidentales Episcopos idem Basilius, & ait. *Quòd si plures quoque vnanimes ea decreueritis, manifestum est quòd multitudo eadem decernentium, indubitatam omnibus efficiet dogmatis susceptionem.* Hæc ille. Ratione quoque huius remedij quę quidem frequenter vsu venire solet, paulò ante eodem in loco præmiserat. *Quæ nos enim loquimur* (ait) *multis suspecta sunt, quasi propter priuatas quasdam contentiones, metum ac pusillanimitatem illis incutere velimus. Vos verò quãto ab illis habitatione remotiores estis, tanto plus apud plebem habetis fidei.* Ita enim sanè interdum accidit, vt controuersia de fide oborta, proprio Episcopo quasi suam causam agenti,

B aut suo vel honori consulenti vel stomacho indulgenti; non solum ab impiorũ dogmatum authoribus, sed etiam ab ipsa plebe Catholica, rudi tamen & nouis Magistris nimium plerumque credula, minus credatur. Quo quidem in casu, exterorum Episcoporum longéque absentium iudicia per literas petita & accepta, ad sopiendam controuersiam plurimùm momenti afferre possunt, & solent. Nam & sic quoque idem S. Basilius quum Arrianos resipiscentes ad pœnitentiam reciperet, faciléque sine vlla hæsitatione admitteret, hoc factũ suum quia quibusdam displicuit (vnde postea schisma Luciferianum exortum est) inde tuetur, quòd hac de re B. Athanasij Alexandrini Episcopi literas accepisset, in quibus etiam omnes tum Macedoniæ tum Achaię Episcopos eadem sentientes allegauerat Athanasius: *necessarium* videlicet (vt ait) *arbitratus, vt tanto viro, & propter fide dignam authoritatem eorum qui id decreuerant, obsequeretur.* Plena est his exẽplis historia Ecclesiastica; plena quoque SS. Patrum volumina. Nam & in hunc quoque finem literæ etiam illæ formatæ siue communicatoriæ, de quibus in prima Controuersia mentionem fecimus, multáque earum exempla protulimus, in Ecclesia Catholica diligenter in vsum receptæ sunt. Ostendit autem diligentissima hæc Maiorum nostrorum praxis, ad controuersias de fide terminandas Ecclesiæ iudicio, Episcoporum etiam absentium consulta responsa, & consentientes sententias plurimum valuisse, Mediúmque solenne & non incelebre fuisse.

Non propter quascunque hæreses congregandæ Synodi.

Lib. 1. epist. 3.

Epist. 64.

Epist. 74.

Quare absentiũ Episcoporum literis commodius hæretici reprimantur.

Epist. 78.

Lib. 4. cap. 18.

C

Alterum Medium est, Concilia in rebus arduis celebrare: in quibus plenius & certius exercetur hæc Ecclesiæ Potestas iudicandi de fide.

CAPVT VIII.

ALIVD Medium erat, idémque longè celeberrimum; vt vel quum absentium Episcoporum consultæ sententiæ non sufficerẽt, vel etiã antequam illæ consulerentur, collecti pariter in Synodis Episcopi de re dubia deliberarent, atque communi sententia finem controuersiæ imponerent. Quamuis enim in doctrina fidei vnusquisque pastor oues docere possit & debeat, vicissimq; pastorem oues audire, tamen si vel pastor ipse aut Episcopus, nouum aliquid & à collegarũ iudicio alienum doceat, vel ouis aliqua refractariam se gerens pastori suo non obediat, vel denique aliquid arduum in dubium venit, de cuius veritate liquidò explorãda non suppetit consilium domi, in his & similibus commune Episcoporum pariter

Quare & quando Concilia cõtra hæreses celebranda.

collectorum iudicium, Medium est, quo ab exordio Ecclesiæ per omnes ætates & contra omnes hæreses, quum res ita postularet, vsa semper Ecclesia fuit tanquam tutissimo quodam adeóque in causa fidei infallibili Medio. Neque est quòd hac de re multa verba faciamus, quum res sit & per se notissima, & præterea à quàm multis hodie scriptoribus copiosè pertractata, contráque aduersariorum calumnias & insidias strenuè defensa, abundéque explicata. Pauca hoc loco breuiter & summatim, notabimus potius quàm ostendemus. Apostolorum tempore, quum iis qui Antiochiæ essent, Paulus & Barnabas circa obseruationem legalium satisfacere non possent, *conuenerunt Apostoli & Seniores*, id est Episcopi & Præsbyteri, *videre de verbo hoc. Non quòd de re ipsa aliquid dubitarent*, (ait venerabilis Beda) *sed vt mentes dubitantium Apostolicæ Synodi authoritate firmarentur.* Et sanè emisso super hac re Synodi decreto, finem Controuersiæ posuerunt; pariterque perpetuum & firmum posteris suis Christianis omnibus, finiendi cótrouersias exemplum reliquerunt. Hinc sanè statim post Apostolos, contra cæteros quosuis hæreticos, eadem via (quũ alia Media non sufficerent) processum est. Circa obseruationem Paschatis, variæ habitæ sunt Synodi; Romæ sub Victore Papa, Hierosolymis sub Narcisso, in Gallia sub Irenęo Lugdunensi Episcopo, in Ponto sub Palma, Corinthi sub Bachylo: & sub aliis Episcopis alibi. Contra Montanistas diuersæ in Asia Synodi & conuentus habiti sunt. Contra Paulum Samosatenũ Antiochiæ bis coitũ est. Contra Nouatianorum sectam, Carthagini in Africa, Arelati in Gallia, & Romæ celebratę sunt Synodi. Contra Donatistas in causa Cæciliani, eisdem in locis ac præcipuis ciuitatibus Episcopi conuenerunt. Contra Eustathium Gangræ in Armenia, cótra Priscillianum Toleti in Hispania, contra Pelagium eiúsque sectatores in Palæstina, Carthagine, Mileto, atque etiam Constantinopoli conuentum est: *vbi* (ait Augustinus) *per competens iudicium communium Episcoporum, causa vestra finita est*, Iulianum Pelagianum alloquens. De qua etiam secta alibi dicit: *Contra Pelagianam hæresim quum fuisset diutius disputatum, etiam ad Concilia episcopalia nouissima necessitate peruentum est*. Sic denique contra Manichæos Ancyræ, contra Archonticos Neocæsareæ, aliósque alibi in primis illis 300. aut 400. annis Episcopi conuenerunt; finémque non quidem semper ipsis hæresibus, controuersiæ tamen & scrupulo omni apud animos fidelium imposuerunt. Postremò verò, quum prouincialia hæc Concilia ad tollendam prorsus controuersiam non sufficerent, ad Concilia generalia ex toto orbe congregata itum est; de quibus hoc loco nihil attinet dicere, aut superuacaneã commemorationem texere, quum res ipsa sit passim doctis omnibus notissima, nec alia demonstratione sit opus, quàm tomis Conciliorum inspectis. Rariores tamen illæ hæreses fuerunt (vt suprà ex Augustino audiuimus) quæ ad hanc necessitatem Ecclesiam compellerẽt. Quod enim de Arrianis sui temporis, Auxentio & Palladio dixit Ambrosius, *graue admodum fore, si propter duos in fide cariosos, toto in orbe essent Ecclesiæ sacerdotibus destitutæ*, sic indignum esset in quacunque hæresi reprimenda generales synodos conuocare. Affectare hoc quidẽ hæretici studiosè solent ad nominis sui famam propagandam, cuius rei incredibili libidine laborant, (vt rectè notauit Augustinus in libello de vtilitate credendi) non tamen hoc illis nisi ipsa cogente necessitate dandum esse Ecclesia censuit. *Iactitabant Pelagiani* (ait Augustinus) *ideò se esse victores, quia non illis datum est quale desiderabant examen. Nam hanc gloriam captabant*, (ait alibi idem Augustinus) *vt propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregaretur.* Sed respondet vtroque loco doctissimus pater *factũ esse illis competens sufficiénsque iudicium*: (nimirum per prouincialia Concilia superius enumerata) *ideóque vigilantia & diligentia pastorali vbicunque illi lupi apparuerint, conterendos esse.* Et iterũ. *Dedit vobis Ecclesia Catholica iudicium quale debuit: vbi causa vestra finita est.* Tantundem hodie nostris protestantibus & cuiuscunque sectæ hæreticis responderi potest ac debet. Dedit illis Ecclesia Catholica iudicium quale debuit; non solùm in prouincialibus Synodis frequenter, vt in Moguntino, Treuerensi & Coloniensi, in ipsa Germania superiori; Mechliniensi quoque & Cameracensi in Germania inferiori; sed etiam in generali & Oecumenico Concilio Tridentino, eodémque longè doctissimo & sanctissimo.

[Marginal notes: Actor. 15. — In libro. Retractat. in Actus Apost. — Niceph. lib. 4. cap. 22. Euseb. lib. 5. cap. 23. lib. 6. cap 43. lib. 7. capit. 28. Socrates lib. 2. cap. 41. Tomo 1. Concil. — *Synodus prouincialis competens iudicium est ad hæresim finiendam.* — Lib. 5. capi. 1. contra Iulianum. De gratia & lib. arb. ca. 4. *Concilia Generalia.* — In concilio Aquileiensi tom. 1. conc. — Cap. 14. Contra Iulianum lib. 3. cap. 1. Lib 4. cap. 12. ad Bonifacium. — *Protestantibus hodie datum est iudicium quale debuit.*]

Protestan-

A

Protestantum Cauillationes & exceptiones variæ contra Concilium Oecumenicum Tridentinum, breuiter confutantur.

CAPVT IX.

FRIVOLAS autem penéque pueriles adferunt hodie aduersarij contra grauissimum illud Concilium exceptiones. Displicere aiunt, quòd fuerit ibi Papa Pont. Rom. Concilij Caput, & præses. At in omnibus generalibus Conciliis id hactenus factum fuisse proximo capite ostẽdemus. Displicet illum esse Iudicem cum aliis episcopis, qui in hac Controuersia sint partes. Illos enim, personas esse in hac Controuersia reas. Sed hæc exceptio non solum stulta, verùm & impia est. Omniũ enim hæreticorũ est eadẽ exceptio. Nolunt præsentẽ Ecclesiam Iudicem esse, à cuius doctrina sese seiungi apertè vident. Sed hoc ipsum & solum hæreticum conuincit, quòd Ecclesiam præsentẽ Iudicem ferre non vult; quam solam in terris omnium controuersiarũ præsentem vnaquaq; ætate & tempore Iudicem, Christus constituit; solam dico non in toto corpore suo aut quibusuis eius partibus, sed in

B solis episcopis; maximéque Petri successore omnium episcoporũ principe, vt in 5. & 6. libris à nobis est demõstratum. Dispicet tertiò, quòd maiori numero suffragiorum res decernatur. Quid volunt ergo? vt paucitate aut æqualitate suffragiorum feratur sententia? Nihil enim est tertium præter id quod antea repudiarunt. At verò paucitatem stipulari, est omnium hæreticorum propriũ; vt in prima Controuersia ostendimus. Et si non sic esset, quæro quare maior in paucitate quàm in multitudine suffragiorum certitudo est? In æqualitate similiter sentientium, decerni nihil potest. Vana ergo est exceptio. Quanquam sane nec ipsa pluralitas, sed (vt ita loquar) totalitas suffragiorum concludit. Deliberatiua enim Sententia certè plurium est: definitiua autem Sententia omnium est. Nam in sententiã plurium omnes transeunt: & cõmuni omniũ cõsensu res fidei semper definitur. Deinde volũt vt ex Scriptura res decernatur. Audiò: & id nostros facere asserimus: negant illi. Quis erit arbiter, nisi quibus & nos & illi *obedire & subiacere* Apostolus iubet, *Ecclesiæ præpositi?* nisi quam *audire iubet* Saluator, *Ecclesia?* nisi de quibus dicit, *qui vos audit me audit*; Apostolorum successores? Deinde Scriptura sit Iudex. Sed illam vtraque pars prætendit, nec minus catholicus quàm hæreticus profert: illa mihi non loquitur; illa seipsam non semper exponit. Viuæ vocis interpres & Iudex desideratur. Illa, si Christiani sumus, non alia quàm ipsa Ecclesia esse potest.

C Displicet adhuc magis, quod in Concilio, non ex iudicio, sed ex præiudicio & affectu contra eorum dogmata conclusum fuerit. Nam ante ipsum Conciliũ cœptum, solum Papam eos pro hæreticis damnasse, & Leonem 10. edita bulla Lutheri articulos anathemate percussisse, quin & quotãnis in bulla Cœnæ Domini idem repetere. Hoc autem Romani Pontificis iudiciũ, quasi præiudicatam sententiã sine inquisitione & examine alios Episcopos sequutos fuisse: ex consuetudine scilicet iam recepta & Traditione maiorũ magis quàm ex verbo Dei rem cõtrouersam definiẽtes. Aliis quoque maximis præiudiciis causam ipsorum à cæteris episcopis & sacerdotibus iamdudum damnatã extitisse, quia pro hæreticis ab illis iam ante Conciliũ habebantur. Æquior fortasse & iustior hæc querela aduersariorũ multis videri poterit. Sed nihil ea vanius aut etiam iniquius. Nam quum doctrina ecclesiastica, orthodoxa, christiana, nulla sit iam noua, ac ne post primam euangelij propagationẽ noua vnquam fuerit, inde consequens fit vt ad hæresim aliquam pro huiusmodi declarandam & damnandam, nulla opus sit noua definitione, sed tantùm veteris & orthodoxæ fidei (quæ illa sit,) declaratione & explicatione. Quod certè nihil aliud est quàm consuetudini receptæ & Traditioni Maiorum mordicus adhærere, & paribus semper vestigiis incedere. Quod & modo in Regula fidei obseruanda ostendimus, & mox in Authoritate patrum explicanda magis ostendemus. Sic in omnibus Conciliis hactenus contra hæreses collectis, nihil nouum definitũ est, sed antiqua fides stabilita de nouo, & confirmata illustriùs

[Marginalia: 1 | 2. | *Hoc ipsum hæreticum conuincit, quòd Ecclesiam iudicem recusat.* | 3. *De numero suffragiorum in Conciliis.* | lib. 4. cap. 14. | Hebr. 13. | Matth. 18. | Luc. 10. | 4. | 5.]

fuit. Similiter ante Concilia collecta, contra omnes hæreses, Episcopi qui conuenerunt præiudicatam sententiam (quam ex Regula fidei & Maiorum traditione hauserant) secum attulerunt. In Concilio Niceno primo contra Arium definierunt episcopi, qui ipsum Arium ante Concilium excommunicauerant; vt Alexander Patriarcha Alexandrinus cum aliis permultis suæ prouinciæ, totius videlicet Ægypti, Episcopis in Synodo quadã Alexandrina prius collectis. Definierũt quoq; contra illum in ipso Concilio patres, quia veteres episcopos prædecessores suos ita semper sensisse animaduerterãt, vt disertè Eusebius Cęsareensis in epist. ad suos, & Athanasius quoque attestãtur. Ideóq; (vt idẽ notat Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleucæ) in definitione fidei, *non scripserũt patres Niceni, visum est nobis, vt in quæstione de paschate, sed scripserũt. Sic credit Catholica Ecclesia.* Cõmemorat quoq; Theod. in suo Philotheo, *illam sententiã in Concilio Niceno obtinuisse, quæ tũc per vniuersum orbẽ vicerat, ac diuulgata fuerat fidei confessio.* Sic de seipso scribit Hilarius, se antequã de fide Nicena audiuisset, homoousion tamen & consubstantialẽ patri filium credidisse, & ex Scripturis didicisse. Quid ergo? Num propterea Ariani Niceni Concilij Iudicio ac Sententię stare non debuerunt, quia tanto cum præiudicio illi Episcopi conuenerunt? Aut quia veteri Traditioni Maiorum suorum adhæserunt? Sed amplius est; quòd in aliis omnibus Generalibus Conciliis postea cõsecutis, tanto cum præiudicio episcopi accesserunt; vt semper ante cœptũ Conciliũ Generale, Apostolica Sedes, in Rom. Pont. omnes illas hæreses, Ecclesiæ pacẽ tunc perturbantes, prius dãnauerit; idque vel Synodo Rom. priùs ea de re habita, vel Epist. ipsius Rom. Pont. ad Conciliũ de re tota conscripta, cuius doctrinã ad amussim semper reliqui patres & episcopi sequuti sunt. Sic ante Conciliũ Constãtinopolitanũ secundum, Damasus Papa collecta Romæ Synodo, Macedoniũ, Apollinarẽ, Photinũ, Sabellium & Eunomiũ condemnauit, vt patet ex epist. eius ad Paulinum Thessalonicẽsem episcopũ. Athanasius quoque Alexandrinus Patriarcha cum Eusebio Vercellensi, collecta Alexandriæ Synodo Macedonij hæresim lõge ante Conciliũ illud Generale contra illum damnauit. Sic Nestoriũ ante Conciliũ Generale Ephesinũ cœptum, damnauit Cælestinus Papa, & literis ad Cyrillum scriptis decẽ dies ad deliberãdũ Nestorio præscripsit, infra quos nisi sententiã mutaret, excõmunicationi & degradationi subiaceret. Quam sententiã sequutus Cyrillus, necessariò se cõpulsum illa Rom. Pont. epist. scribit. Cõtra Eutychetas ante cœptũ Conciliũ Chalcedonense, iam pronũciauerat Leo Papa scripta longè eruditissima Epist. cõtra dogma illud hæreticũ, atq; ad Conciliũ missa, quã ita sequuti sunt illius Concilij patres, vt ne latum vnguẽ ab illa discederent. Similiter Petrum Antiochenũ prius Simplicius Papa dãnauerat, & Acacium Felix Papa, quàm Synodus Constãtinopolitana 2. Generalis quinta contra eum colligeretur. Imò hanc sententiã Rom. Pont. vniuersum Conciliũ sequutũ est. In eodem Concilio dãnati sunt Seuerus Antiochenus, Petrus Apamæarũ episcopus, Cyrus Edessæ, quos omnes etiam ante illud Conciliũ Papa Hormisda dãnauerat: vt ex epist. eius ad præsbyteros & Monachos secũdæ Syriæ patet: & etiã ex sententia Mennæ Patriarchæ Constantinopolitani contra eosdem. Sic etiam Anthemiũ in eodem Concilio damnatũ, priùs dãnauerat Agapetus Papa, tum Constãtinopoli existens, quod diligenter cõmemorans Imperator Iustinianus, reuerẽter Rom. Pont. sententiã sequitur. Sic hęreticos Monothelitas, Cyrũ Alexandrinũ, Sergiũ, Pyrrhum & Paulũ Constantinopolitanos episcopos, Theodorus & Martinus Rom. Pont. collecta Synodo prouinciali ante celebratã aut celebrari cœptã Synodũ sextam Generalẽ (in qua hæc hæresis totius Ecclesiæ Iudicio dãnata fuit) publico decreto dãnauerunt. Ad ipsam quoq; Synodũ literas scripsit Agatho Papa, quibus hanc hæresim suo iudicio & præiudicio iugulauit. Sic ante Nicenã secundam Generalẽ septimam contra Iconomachos collectã, literas pręmisit Adrianus Pontifex, ad Tarasium Constantinop. Patriarchã quibus illam hæresim suo præiudicio penitus dãnauit. Sic postremo Photiũ Nicolaus primus priùs dãnauerat, quã in Cõcilio Generali octauo Constantinop. 4. condẽnaretur sub Imperatore Basilio. Deniq; contra nullos hæreticos vnquã in Concilio maximè Generali (quod postremũ est remediũ seu potius Mediũ ad hæreses reprimendas) coitum fuit, quin prius multis & maximis præiudiciis Episcopi orbis Christiani, maximè sedes Apostolica Rom. illos pro damnatis habuerint. Coierunt tamen nihilominus, vt pleniùs, vt manifestiùs, vt ad populi Christiani

Socrat. lib. 1. cap. 3.

Socrat. lib. 1. cap. 5.

In epistol. ad Africanos.

In vita Iacobi Nisibensis episcopi.

In fine libri de Synodis.

Vide Theodoretum hist. Eccles. lib. 5. cap. 10. & 11. Epist. 1.

Socrates lib. 3. cap. 5.

Vide Euagriũ lib. 2. cap. 4.

Epist. 10. ad Flauianum.

In Epist. Felicis ad Acaciom Tom. 2. Conc.

Conc. Const. Gener. 5. Act. 1.

Vide Constitut. Iustin. contra Anthimum & cæter. ibidem.

In vita Theodori & Martini, PP.

Con. Gen. 6. Act. 4.

Conc. Nic. 2. Act. 2.

In epistol. ad Michaelẽ Imperat. tom. 3. Concil.

A Christiani ipsorúmque principú maiorem & euidentioré instructioné damnarétur; atque vt vltimus tandé illi Controuersiæ finis imponeretur; audita iam & intellecta clarissimè in Concilij decreto, vniuersæ Ecclesiæ voce; quá qui audire recusaret, non iam pro Cristiano amplius, sed pro *Ethnico & publicano* iuxta vocé Saluatoris habédus esset. Quo iure ergo Protestátes hodie propter Rom. Pont. cæterorúmq; episcoporú præiudicia contra se facta, Concilij Tridentini sententiæ ac iudicio acquiescere nolunt, eodem iure prænominati omnes hæretici absoluétur, & Conciliis prænominatis acquiescere non debuisse probabuntur. Imò, si rectè aduertimus, etiá in primo illo Concilio Hierosol. ab Apostolis ipsis celebrato, nonne contra Iudaisantes christianos, & legaliú obseruationé baptisatis gétibus imponere volétes, iam diu ante manifesta praxis in contrariú ipsorú Apostolorú, maximè Petri & Pauli, apertè præiudicabat? Nam & antea Petrus Corneliú cum tota domo sua baptisauerat, nullo tali iugo imposito; & Paulus per multas gétes transiés & prædicans, similiter fecerat; & deniq; disertè Apostoli in epist. Synodali ad gétes missa, profitétur sine vllo suo mádato, nouos illos prædicantes & perturbatores pacis Ecclesiæ, suum nouum dogma sparsisse. *Audiuimus*, inquiút, *quia quidá à nobis exeútes, turbauerút vos verbis, quibus non mádauimus*. Postremò Petrus, quú iam fieret magna cóquisitio, & antequá ad aliquid cócludendum veniretur, suam sententiá pręmittés tantú causæ pręiudiciú attulit, vt *tacéte omni multitudine*, Apostolorú videlicet & Seniorú reliquorú (nam illi soli conuenerant) *in sententiá Petri* (ait Hier.) *Iacobus primú, móxque alij omnes præsbyteri transirent*. Quod exemplum

Matth. 18.

P[illegible] exceptio omnibus veteribus hæreticis patrocinatur.

Act. 10.

Act. 14.

Act. 15.

Act. 15.

Epist. 11. inter epistolas Augustini.

B secuta posteritas, in Sedis Apostolicæ Rom. (in qua Petri Successor sedet) pręiudicatá sententiá contra omnes hæreses, in omnibus Conciliis, vnanimi cósensu transiuit, vt modo in singulis ostendimus, solo primo Niceno excepto, cuius acta ad nostras manus non venerút. Non debuerút ergo ex Protestantú sentétia, Iudaisantes illi christiani, Apostolorú decreto acquiescere, vel propter pręiudicatá antea illorú opinioné & sententiá, vel quia Papa ille Petrus suo præiudicio cæteros traxit. Vides ergo quá sit hæc Protestantú exceptio non solú vana sed etiá iniquissima, vt quæ omnibus qui hactenus extiterunt hęreticis, egregiè patrocinatur, ipsam verò fidé orthodoxá (si semel admittatur) penitus pessundat & euertit. Nulla enim hæresis hactenus legitimè damnata fuerit, ac ne quidem vnquá rectè ac legitimè dánari poterit, hæc istorú hominú exceptio semel si admittatur. Sed audiamus, si Papá cum suis, id est, si Eccl. catholicæ episcopos de Cótrouersiis hodie iudicare nolút, quos demú Iudices, quos arbitros admittent? Qui tádem illi erút qui in Cócilio collecti sententiá ferant? Conciliú enim diu multumq; flagitarunt, Christianú scilicet & liberú in quo hæc dissensio tandem cóponatur. Aiunt Conciliú se expetere, *in quo instituatur examinatio doctrinæ iuxta verbú Dei per homines idoneos, non partiales*. Cui illorú voto sic breuiter respódetur. Iam facta est in Cócilio Oecumenico Tridétino, prolixa valdè, accurata, & diligétissima examinatio doctrinæ, doctissimis viris & Theologis scientissimis vndequaq; collectis, ídque

6

Quale Concilium postulant Protestantes.

C iuxta verbú Dei, tam scriptú in vtroq; Instruméto Sacrę paginæ, quá etiam non scriptum. Quod quidé vel ipsa decreta eius Concilij Canonibus pręfixa, luculéter ostendunt. Vbi liquidissimis Sacræ Scripturæ *testimonius vniuersa* fere doctrina solidè cófirmatur. Imò, aiunt illi; Sacræ Scripturæ testimonia iniquissimè in alienú sensum torquentur, & causæ pręsenti nihil subseruiunt. Rogo ergo hoc loco, quá possum studiosissimè Protestantes omnes & singulos, quis huius rei arbiter erit, recténe illi patres, Episcopi & doctores in Ecclesia cóstituti, Scripturá tractauerint, an non? Vos ne illi Iudices esse vultis? At ad hoc munus vocati nó estis. Authoritatis enim hæc res est, nó rationis aut argumenti; vt in sequentibus luce meridiana clariùs ostédetur. At & vos ipsi partiales estis, & cum præiudicio ad hoc examen venitis. An tertij generis Iudicem proferre potestis? An græcos schismaticos, an Turcas an Moros inter nos & vos hanc lité cóponere vultis? Verbú Dei, dicitis, Iudex erit. Sed verbú Dei scriptú (quale solú vos intelligitis) iam vtriq; protulimus. De interpretatione, tractatione, & applicatione huius verbi quæritur. Accusatis Conciliú homines superbissimi, & veteribus omnibus hæreticis simillimi, quòd male tractauerit verbum Dei. Condemnauit vos vicissim ipsum Cócilium, & anathema vobis dixit, more sane omniú hactenus Conciliorum quòd sceleratè & perniciosè animas fidelium ab auita fide abduxistis, & ira pestilenter seduxistis: nec alia magis ratione quàm verbi Dei fraudulenta corruptela. Debetis, debetis, ô Protestantes, aut Concilio acquiescere, *Ecclesiam* in suis pastoribus

Protestantes de Concilij æquitate iudicare nó possunt.

Resolutio necessaria circa Iudicij Normam.

audire, Præpositis vestris obedire, Episcopis qui regunt Ecclesiam parere, per *pastores & doctores* D *quos Christus Ecclesiæ suæ dedit, ædificari & consummari*, id est instrui & doceri; *Ecclesiam pro columna & firmamento veritatis* agnoscere; aut certè euidenter ostendere, vos esse illos pastores, illos præpositos, illos doctores, illos Episcopos Ecclesiarum, illam denique Ecclesiam, quam solam agnoscere, audire, reuereri, & cui soli parere & acquiescere omnes oportet: aut profectò quod res est confiteri, vos *Ethnicos* non christianos esse qui Ecclesiam non auditis; vos Christum spernere, qui eos spernitis quos ipse misit, vos de numero Ouiũ gregis dominici non esse, vos denique ad Ecclesiã Christianorũ non pertinere: aut denique quartò & postremò, dicere vos oportet, nullam esse ad res controuersas in religione christiana finiendas, viam & rationem: nullam esse disciplinam, nullam certam authoritatem, nullos pastores, doctores, præpositos, vel Episcopos, nullam denique Ecclesiæ stabilitatem aut firmitatem: sed vt in babylonica pholosophorum & gentium sapientum ciuitate factum est (vt egregiè ostendit Augustinus) imò vt in regno ranarum fit, licere vnicuique æquè vociferari, sentire & iudicare vt libet, seorsim sapere, licenter docere, astruere, destruere, prout libet. Eligite ex his quatuor quicquid vultis. Primùm sane faciendum Scriptura manifestissimis verbis docet. Secundum nullo modo verum esse posse, in hoc opere demonstrauimus. De tertio & quarto eligite quod vultis. Certè quod quarto loco diximus, etiam vobis Iudicibus erit falsissimum, & præterea ex primo puncto liquidò euertitur. Restat ergo vt tertium eligatis, quod & est verissimum. E

(Matt.18. Hebr.13. Act.20. Ephes.4. 1.Tim.3. — 2. — 3 — Matt.18. Luc.10. — 4. — De Ciuitate Dei lib.18. cap.41. — Lib 4.cap 7. & seq.& lib. 5.cap.16.)

Sed adhuc respondetis, *idoneos & non partiales ad examen doctrinæ iuxta verbum Dei admitti oportere*. Sed ô insensati. Quis vos fascinauit, planéque etiam communi vos sensu priuauit; vt non videatis vel certe (quod magis existimo) vos non videre dissimuletis, aliam hoc loco quæstionem esse longè maximam, qui tandem illi idonei sunt & non partiales: & quorum iudicio constabit, qui tandem idonei sint. Certè si non partiales vultis hoc examen facere, christianum orbem exire debetis. Omnes enim Christiani in his Controuersiis partiales sunt, aut certè Christiani non sunt. Omnes inquam vel Catholicas partes tuentur, vel ad aliquam sectam vestram serio pertinent: nisi forte nec frigidi sint nec calidi, sed tales quos euomat Christus, id est, è numero suorum longè proiiciat. Sed quis non videt hoc vos agere, homines scilicet minimè malos, & in quibus non est dolus, vt vos ipsi aut sectarum vestrarum primi magistri, pro idoneis examinatoribus habeantur, & pro non partialibus? At quis vos censebit idoneos? Vestri opinor principes & Magistratus, quos nequitia & astutia vestra circunuenistis. Quid ergò alij principes christiani iudicabunt; qui vestras hæreses cane peius & angue meritò exhorrescunt? Imò inter tot sectas vestras qui tandem idonei communi consensu (de communi enim & Generali Concilio agitur) omnium vestrum erunt? An vos Lutherani Bezam pro iudice admittetis? An ex Heluetiorum pagis, comitatu Palatino Rheni, ex Anglia & Scotia quempiam asciscendum pro idoneo & non partiali putabitis? Imò vos molliores, Flaccum ne Illyricum cum suis Magdeburgensibus sociis, admittere pro idoneis voletis? vel qui rigidiores inter vos sunt, ipsos molliores audient? Desinite, desinite istis nugis & præstigiis orbi terrarum illudere & imponere. Id potius omni studio agite & contendite, vt vbi sit vera Ecclesia, vbi legitimi Ecclesiarum magistri, præpositi, & Episcopi sint, certò tandem & liquidò inueniatis; ac demum illorum sententiæ & iudicio (quibus videlicet Spiritus Sanctus certò & infallibiliter promissus est, & quibus obediendum esse tot Scripturæ tam manifestè docent) simpliciter & fideliter acquiescatis. Id nisi fiat, rixãdi & altercandi finis nunquã erit, vtcunq; docendo, prædicando, scriptitando dies noctésque frustra & inaniter laboretis. Hac sane de causa hoc Opus qualecunq; elaborauimus, periculum facturi, ecquid hoc vobis prodesse poterit: quod certè quàm maximè optamus. Certissimè enim nisi vera Ecclesia audiatur, quæ est columna & firmamentum veritatis, veritas illa quam quæritis & quam ex se sola inuictam putatis, nunquam inuenietur. Veritas enim certè inuicta est, & nescit cedere falsitati. Sed & non minus impia pertinacia inuicta est, & nescit cedere veritati. Exemplo sunt omnes hæretici & ipsi dæmones, qui omnes conuincuntur sed non persuadentur. Sed nunc ad alia. F

(*Protestantium caca postulatio.* — Apocal.3 — *Protestantes esse quoque partiales & minus idoneos.* — *Vnicum remedium ad contẽtiones omnes sopiendas.* Vide infrà lib 5.cap.7. vsque ad 11.)

Postremò

A Postremò, cauillantur Protestantes, cuiuſcunque etiam generalis Concilij ſentẽtiam ac Iudicium, non eſſe totius Eccleſiæ Iudicium; quia nec in Concilio omnes adſunt, nec omnes qui adſunt ſemper conſentiunt. Sed reſpondetur, in Concilio totam illã Eccleſiam adeſſe, quæ de dogmate fidei iudicandi poteſtatem à Chriſto accepit; vt in ſuperiori Controuerſia oſtenſum eſt; tam quo ad corpus Concilij lib. 5. quàm quo ad Caput lib. 6. Atque illi omnes conſentiunt: licet non ſemper in deliberando, tamen in definiẽdo, vt antea eſt explicatum. Atque hinc fit vt Cõcilij Generalis ſententia, ſit totius Eccleſiæ ſentẽtia, atque Authoritatem totius Eccleſiæ obtineat. Vnde Auguſtinus tum alibi, tum contra Donatiſtas ſæpe, plenarij Concilij ſententiam, totius Eccleſiæ conſenſionem vocat. *Antequam* (inquit) *plenarij Concilij ſententia quid in hac re ſentiendum eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet.* Et paulò poſt in eodem opere, Concilij Generalis decretum vocat *vniuerſæ Eccleſiæ ſtatutum.* Plenaria autem *Concilia vocat quæ ex vniuerſo orbe Chriſtiano fiunt.* Non quòd præciſè ex vniuerſis prouinciis Chriſtianis, & omnes epiſcopi neceſſariò adeſſe debeant, ſed quia vel ex vniuerſis prouinciis aliqui Epiſcopi, vel ex pleriſque prouinciis, & multo maiori ac celebriori orbis Chriſtiani parte, plures Epiſcopi in huiuſmodi Conciliis conuenire ſoleant. Sed de Conciliorum Authoritate, & aduerſariorum in contrarium cauillationibus, copioſè hodie multi ſcripſerunt; inter quos primas fere tenet Melchior Canus Locor. Theologic. lib. 5. Nos quoque de eadem re plura poſtea, hoc eodem in opere, alio B loco diſputabimus.

Concilij Generalis Sententia eſt totius Eccleſiæ Iudicium.

De baptiſ. cont. Donat. lib. 2. cap 18.
Lib. 2. cap. 1. & 9.
Lib. 2. cap. 5.

Infrà lib. 11. cap. 6. & 7.

Illorum Conciliorum Iudicium eſt certiſſimum, quibus acceſſit Confirmatio Capitis.

CAPVT X.

TERTIVS adhuc magiſque infallibile hoc Synodorum Medium eſt, in Iudicio fidei, ſiue prouinciales ſint, ſiue etiam generales Synodi; quum à Rom. Pontifice S. Petri ſucceſſore confirmatæ illæ fuerint. Ratio huius certitudinis eſt, quia vbi confirmatio Capitis nondum acceſſit, deeſt illa certitudo, & indefectibilitas fidei ſoli Petro & eius ſucceſſoribus à Chriſto promiſſa, vt ſuprà oſtenſum eſt. Sed vt rẽ hoc loco exẽplis cõfirmemus (nam de huius capitis Authoritate diuinitus data antea ſatis diximus) notandum eſt, multas Synodos prouinciales, quę contẽpto aut neglecto hoc Capite coierũt, irritas propter eà fuiſſe, vt Carthaginenſe Conciliũ ſub Cypriano neglecta Authoritate Stephani Rom. Pontificis, contrariũ decernentis. De quo Cõcilio vide Auguſtinũ lib. 1. C cap. 18. de baptiſmo contra Donatiſtas, & alibi ſæpe. Antiochena quoque Synodus 90. Epiſcoporum tempore Iulij Papæ eadem de cauſa fuit irrita, vt refert Socrates. Mediolanenſis item Synodus tempore Hilarij apud eundem Socratem lib. 2. cap. 29. Seleuciana apud eundem Socr. lib. 2. cap. 31. Nonnulla etiam generalia Concilia ſimiliter irrita fuerunt: partim quia non ſunt à Romano Pontifice conuocata, vt Ariminenſe, & Conſtantinopolitanum illud ſub Leone Imperatore, quod Epheſinum tertium & Chalcedonẽſe interceſſit 300. Epiſcoporum; itẽ Synodus in Trullo habita ſub Iuſtiniano Imperatore, falsò Synodus 6. dicta; partim quia etſi à Romano Pontifice conuocata, eiuſque Legatione præſenti munita, tamen ab eo confirmata non fuerunt: vt Concilium Epheſinum 2. vulgò prædatorium dictum, vbi repugnãtibus legatis Leonis Papæ, omnes fere Epiſcopi Dioſcoro Alexandrino hæretico ſubſcripſerunt. Cauſam autem quare irrita hæc Concilia fuerint, eam fuiſſe quam diximus, in vno aut altero exemplo oſtenditur. Primùm itaque, in Antiocheno illo Concilio allegato, defectum huius confirmationis Pontificiæ diſertè notat Socrates his verbis. *Sed neque Iulius Romanus Epiſcopus aderat, neque quenquam qui eius locum ſuppleret eò miſit: idque cùm Canon Eccleſiaſticus iubeat, non oportere abſque ſententia Romani Pontificis* decreta Eccleſiis ſanciri*, vel vt in tripartita hiſtoria vertit hæc verba Socratis Epiphanius Scholaſticus, *non oportere præter ſententiam Rom. Pontificis concilia celebrari.* Hunc etiam defectum illius Synodi, Orientalibus Epiſcopis apertè Iulius Papa per literas expro-

Suprà lib. 6. *Multa Concilia irrita facta, quia non approbata à Rom. Pont.*

Eccleſiaſt. hiſtor. lib. 2. ca. 5. & 13.

*τάς ἐκκλησίας κανονίζειν.
Lib. 2. cap. 5. & 11.
Lib. 4. cap. 9.

Lib. 2 cap. 13.

brauit dicens eos (vt refert idem Socrates, atque Sozomenus) *contra leges Ecclesiæ egisse quòd illum ad Concilium non vocassent. Nam legem esse ad sacerdotij dignitatem spectantem, quæ pronunciat Acta illa irrita, esse quæ præter sententiam Episcopi Romani constituuntur.* Legem autem intelligit Iulius Canonem illum, cuius duobus in locis Socrates mentionem fecit. Idem legitur in Hist. Tripart. lib. 4. cap. 19. Hunc autem Canonem, seu legem hanc Ecclesiasticam Iulius Papa in Epist. sua prima ad Orientales (vt habetur tomo 1. Conciliorum) vocat *Niceni Concilij Canonem. Canonibus*, inquit, *in Nicæna Synodo iubentibus non debere præter sententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrari.* Quod tamen adhuc antiquius fuisse Rom. Ecclesiæ priuilegium, epistola B. Marcelli Papæ & Martyris ad Episcopos Antiochenæ prouinciæ in qua idem asseritur, manifestè ostendit. Ait enim *Apostolos constituisse, vt nulla Synodus fieret præter Romanæ Sedis Authoritatẽ.* Quin & idem Iulius Papa in alia sua epistola ad Orientales, quam totã in Apologia 2. Athanasius complexus est, de hoc eodem illicito Concilio Antiocheno absque eius notitia congregato conquerens: *An ignari*, inquit, *estis hanc consuetudinem esse, vt primùm nobis scribatur, vt hinc quod definiri iustũ est, definiri possit?* aliáque ibi in eam sententiã multa. Rursum Ariminense Concilium longè maximũ, tamen ea de causa nullas vires habuisse, quia à Romano Pontifice cõfirmatum non fuit, apertè in epistola Synodica Romani Cõcilij habetur, vbi sic scribitur. *Numerus Episcoporum qui erãt Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet, cùm formula fidei ibi composita sit, non consentiente Rom. Episcopo cuius sententia præ cæteris omnibus expectanda erat.* Apud Theodoretum libr. 2. cap. 22. & apud Sozomenum lib. 6. cap. 23. Hac etiam de causa accusatur apertè Dioscorus Alexãdrinus Patriarcha in Concilio Chalcedonensi. Act. 1. non longè à Principio, *quòd Synodum ausus est facere sine Authoritate Sedis Apostolicæ: quod nunquam ritè factum est, nec ritè facere licuit.* Hæc ibi. Rursum in eodem Concilio Act. 10. apertè dicitur, *quòd missi siue legati Apostolici semper in Synodis prius loqui, & confirmare soliti sint.* Hanc etiã exceptionem, Sanctissimus Martyr Stephanus iunior dictus, contra Pseudosynodum ab Iconomachis sub Constantino Copronymo habitam, constanter protulit. *Quomodo*, inquit, *Oecumenicum istud Concilium vocari queat, quod nec Romanus Antistes (citra cuius Authoritatem nullo modo fieri potest vt res Ecclesiasticæ ad Normam dirigãtur) gratum habuit, nec Alexandrinus comprobauit, nec Antiochenus, nec denique Hierosolymitanus.* Hæc ille sanctissimus pariter vir atque doctissimus in disputatione quadam cum Iconomachis Episcopis facta. Cætera verò quæ hodie pro Conciliis habentur, à Romano Pontifice confirmata fuisse, ex paucis antiquioribus ostendemus. Nam in posteriorum ętatũ Conciliis id factum fuisse, vnà nobiscum agnoscunt aduersarij. In prima Nicæna Synodo scribunt Episcopi ad Syluestrum Papam in hæc verba. *Quicquid constituimus in Niceno Concilio, precamur vestri oris consortio confirmetur.* Tom. 1. Concil. Patres Synodi Constantinopol. generalis secundæ ad Damasum Papam in hæc verba scribunt. *His rebus omnibus tanquam legitimè secundum Ecclesiæ canones constitutis, obsecramus vestram sanctitatem, vt consentiat:* apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. De Synodo Ephesina generali tertia, scribit Cyrillus Alexandrinus Patriarcha, illius Concilij Præses, & Romani Pontificis locum tenens, quod Cælestinus Papa *scripserit consona sanctæ Synodo, & omnia illius gesta confirmauerit.* Hæc ille. De Synodo Chalcedonẽsi generali 4. apparet in pluribus Epistolis Leonis Papæ fuisse eam (quod ad dogmata fidei attinet) ab ipso confirmatam: *Quod*, inquit, *Imperator ad omnes Episcopos Chalced. Concilij me scripta dirigere voluit, quibus quæ illic de fidei sunt regula definita firmarem, libenter impleui: ne fallax cuiusquam simulatio, sententiã meam habere vellet incertam.* Et ipsi Patres Chalcedonenses Action. 3. in Epist. ad Leonem Papam missa, hoc ab eo reuerenter petunt. *Rogamus*, inquiunt, *& tuis decretis nostrum honora iudicium, & firmitus tua filiis, quod decet, adimpleat:* Aliáque ibi in eam sententiam. Maximi autem roboris, planéque necessariam fuisse hanc Romani Pontificis confirmationem, illud euidenter ostendit; quòd cùm primùm quidem in Constantinopolitano Cõcilio generali 2. deinde huius eiusdem Concilij Chalcedonensis decreto, præferretur cæteris Patriarchis, proximo post Romanum Pontificem loco, Constantinopolitanus Antistes; tamen cùm & anteà Damasus, & pòst Leo Papa penitus hoc decretum repudiassent, vt videre est apud eundem Leonem Epist. 62. & apud Gelasium in tomo de Anathematis vinculo; tantam vim illa Romanorum Pontificum repudiatio habuit, vt quamuis priuilegium illud prædictum Constantinopolitani

Lib. 3. cap. 9. *Canon Ecclesiasticus notat decere nõ posse præter Rom. Pont sententiam.*

Sine authoritate Sedis Apostolicæ Synodũ facere nunquam licuit.

Vide vitã Stephani Iunioris inter opera Damasceni an. 1577 edita.

Primã Generalia Concilia à Rom. Pont. confirmata sunt omnia.

Epist. 99. to. 4. operum Cyrill.

Patres Chalcedonenses filios Rom. Pont. se profitentur.

Illustre exemplũ Confirmationis Põtificiæ quàm fuerit necessaria

A nopolitani Episcopi in Synodo Chalcedonensi firmatum, *Imperatoris patrocinio permaneret quodammodo*, (vt scribit Liberatus Archidiaconus Carthaginensis in suo Breuiario) tamen ducentis post annis, in Concilio Constantinopolitano in Trullo, generali sexto falsò dicto, huius priuilegij noua facta fuerit petitio, vt videre est apud Gratianum dist. 22. cap. *Renouantes*: aut saltem nouum decretum, vt in ipso concilio habetur can. 36. tom. 2. conciliorum. Quod totum vt minimè necesse fuisset facere, si reluctante Romano Pontifice concilium illud Constantinopolitanum primum, vel Chalcedonense, hac in parte præualuisset; sic quia contra Romani Pontificis voluntatem præualere non potuit, ita factum est: denuóque de nouo petitum. Propter hanc quoque confirmationis Pontificiæ authoritatem. Patres concilij Carthaginen. ad Innocentium Papam, Acta Concilij sui referunt: *vt statutis*, inquiunt, *nostræ mediocritatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur authoritas.* Quibus omnibus conciliis respondens Innocentius Papa, cùm diceret; *Patres olim non humana sed diuina decreuisse sententia, vt quicquid de disiunctis remotisque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, quàm ad illius sedis notitiam perueniret, vbi tota eius authoritate, iusta quæ fuerit pronunciatio firmaretur*: & iterum fere tantundem in alia ad eosdem epistola repeteret; adeo visa est S. Augustino hæc tota responsio æquissima, & nihil habere præter iustam atque legitimam illius sedis authoritatem, vt in epist. 106. narrans ad sedem Romanam ab his conciliis gestorum relationes factas fuisse, dicat. *Ad omnia nobis ille rescripsit, eodem modo quo fas erat, atque oportebat Apostolicæ sedis Antistitem.* Hæc ille. Atque hæc de Conciliorum siue generalium, B siue particularium confirmatione, à Rom. Pontifice facta, breuiter admonuisse satis erit.

Cap. 13.

Apud Aug. epist. 91.

Concilia Carthaginensia à Rom. Pont. confirmata.

Apud Aug. epist. 91. & 93.

Quòd in Conciliis soli Episcopi iudicent, & sententiam ferant.

CAPVT XI.

IN hoc pastorum Ecclesiæ iudicio quod in Synodis exercetur, soli Episcopi iudicant, subscribunt, & sententias ferunt; non simplices præsbyteri, siue parœciarum Pastores siue Theologi Doctores existant: ne quis putet ex aliis quàm Episcopis constare Synodos posse, aut per alios Iudicij Ecclesiastici certitudinem exerceri quā per Episcopos. Ostēdit autē quod dicimus perpetua Ecclesiæ Praxis in omnibus Synodis, quæ semper (quantū ad definitionem fidei spectat) Episcoporum tantùm fuit. Hanc sanè ob causam, in Concilio Chalcedonensi cùm clerici inferiores se immiscerent, à Patribus clamatum est, *Synodus Episcoporum est, non Clericorum: superfluos foras mitte.* Act. 1. Et rursum. Act. 5. eiusdem concilij C refertur, quòd in Constantinop. illo Concilio sub Leone Imperatore, præsidente Flauiano rogatus quidam præsbyter à Dioscoro hæretico vt subscriberet, respondit: *non est meum subscribere: Episcoporum tantùm est.* Probatur præterea quod diximus ex officio & iurisdictione Episcopali, quod proprium est docere & Euangelium prædicare: non ita sacerdotis, quatenus sacerdos est: vt in ordinatione vtriusque patet. Sacerdos autem si docet, non nisi authoritate ab Episcopo accepta id facit; vt videre est in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. cap. 3. vbi prohibentur sacerdotes omnes, vel publicè, vel priuatim prædicare, sine authoritate ab Episcopo habita. Hanc sanè ob causam sic distinguit Dionysius Areopagita inter Episcopum & sacerdotem, vt vocet sacerdotes *illuminantes*, quia sacramenta administrant, Episcopos *perficientes*, quia docent. Interfuerunt tamen & interesse possunt conciliis Præsbyteri, & Doctores: sed vt id quod fidei est, per scientiæ Theologicæ disciplinam illustrent, explicent, & contra aduersarios defendant; non vt fidem ipsam quæ sit definiant: id est, vt consultores non vt iudices; & vocem habentes deliberatiuam, non definitiuam. Laici quoque Primarij viri intersunt, sed non aliter quàm vt testes, executores, ac defensores concilij. Nam etsi in quibusdam Conciliis iudices vocantur, vt passim in Concilio Chalcedonensi, tamen non in fide definienda, sed in tumultibus compescendis, & pace conseruanda, conciliíque sententia promulganda

Episcoporum est propriū docere.

Ecclesiastic. hierarch. cap. 5. par. 1.

Quomodo Doctores intersunt Conciliis.

Quare Laici vocantur Iudices in Conciliis.

& executioni mandanda, hoc iudicium exercuerunt, vt clarè patet ex Actis ipsius Cōcilii Chalcedonensis. Exemplum vnū aut alterum subiiciā. *Quum legeretur* (quod in alio concilio factum fuerat:) *Magnificentissimus & gloriosiss. Patricius Florentius dixerat. Qui non dicit ex duabus Naturis, & duas naturas non dicit rectè* (quæ erat propositio quasi fidei definitiua) *Magnif. Patricius dixit. Hanc interlocutionem non dixi. Neque enim eram idoneus dicere.* Nempe quia homo laicus erat, licet vnus ex iudicibus. Rursum in eadem Synodo cōtra Dioscorum hæreticum, qui in sua causa examinanda, Laicos illos Iudices interesse postulauit dicitur. *Quando quædam regularia examinantur, neque Iudices, neque aliquos laicos interesse oportet.* Idem videre licet de Palladio hæretico Aquileiensi, quem laicorum præsentiam postulantem, statim damnauit Ambrosius. Denique ex verbis Theodosij iunioris de Candidiano Comite ad Concilium Ephesinum 3. misso, (quę suprà produximus) idem de horum Iudicum in conciliis officio ac munere, euidenter constat.

Action. 3.

Vide Concil. Aquileiense tom. 1. Conciliorum.

Suprà lib. 5. cap. 15.

Sanctorum Patrum Judicium, quantùm & quo modo valeat in iudicio fidei. Vbi & prima causa ostenditur, eo quòd Ecclesiarum Magistri & Pastores ipsimet, dum viuerent, erant.

CAPVT XII.

ECCLESIAE potestas & iudicium circa fidei dogmata, in sanctorum patrum qui ab Ecclesia recepti sunt, testimoniis, plurimum versatur, certóque & salubriter exercetur. Intelligimus autem, pro Medio Ecclesiastici Iudicij Sanctorum Patrum authoritatem tunc valere, quando vel omnes idem loquuntur, vel magna pars (reliquis aut non repugnantibus, aut de re controuersa nihil, vt sæpe fit, scribentibus;) quæsitæ veritati testimonium perhibet: si tamen eius generis veritas est, quæ ad communem fidem spectet, vel sit alioqui ad credendum necessaria. Nam de his quæ absque iactura fidei ignorari possunt, vel subtiliora quædam sunt, & à doctis viris ratione & arte inuestiganda, alia ratio est. In his enim, vt *salua fidei compage doctissimi & optimi regulæ Catholicæ defensores interdum dissentiunt*, quemadmodum dicit Augustinus, lib. 1. contra Iulianum, sic etiam aliqui patres aliquid interdum veritati repugnans docere possunt. Cuius rei exempla non desunt. Sed illa euentilare, magis ad impium semen Chanaan, quàm ad pios Ecclesiæ filios pertinet. Quæstiones autem huiusmodi præter fidem multas enumerat Augustinus, vt *vbi sit paradisus, vbi nunc Elias & Enoch, quot sint cæli, cur antiqui homines tam diu vixerint*, & similia contra Cæléstium & Pelagium, sic concludens. *Quis non sentiat, in hu atque huiusmodi variis quæstionibus, siue ad obscurissima opera Dei, siue ad scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile est, & multa ignorari salua Christiana fide, & alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine?* Hæc ille. Demonstrari autem hæc Sanctorum Patrum Authoritas variis potest rationibus, eisq; sane validissimis. Tribus autem tantùm ex causis id à nobis demonstrabitur. Primū quia Sancti Patres, Episcopi aut sacerdotes in Ecclesia fuerunt, ideóque quod de rebus fidei dogmaticè, & ex docendi proposito atque instituto scribunt, etiam ex Episcopali Charismate & sacerdotali authoritate scribunt, tanquàm Ecclesiæ Magistri & pastores: vt si illi à publica fide aberrauerint, sequatur tot Ecclesias & greges dominicos quot illi olim rexerunt, à fide quoque aberrasse. Hanc causam diligentissimè disputatores Orthodoxi semper annotarunt. *Hiis in Ecclesia Præsbyteris*, ait Irenæus, *obaudire oportet, qui cùm Episcopatus successione acceperunt charisma veritatis certum.* Itaque ille Polycarpi, Papiæ, aliorúmque testimoniis diligentissimè vtitur. Notat Ruffinus in historia sua Ecclesiastica de S. Basilio & Gregorio Nazianzeno, quòd *adolescentes quū essent, & sacris studiis operam dare cæpissent, earum*, inquit, *intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & authoritate hauriebant: eorum sane quos ex Apostolica successione, intelligendi regulam suscepisse constabat.* Hæc ille. Quæ postrema verba de *intelligendi regula* ex Apo-

Quando Patrū Authoritas valet.

In qua materia Patrum Authoritas prima censetur.

De peccato Origin. lib. 2. cap. 23.

Prima ratio Authoritatis S. Patrum quia Episcopi aut Sacerdotes fuerunt.

Irenæus li. 4. cap. 41.

Lib. 1. cap. 1. Ruffinus lib. 2. cap. 9.

Intelligendi Regula ex Apostolica successione.

A *ex Apostolica successione accepta*, multum sunt annotanda. Hoc est enim dicere, quòd quatenus Ecclesiarum Magistri, ea quæ sunt fidei intelligendi Regulam & Normam assequuti fuerant. D. August. cùm contra Iulianum multos patres citasset, hoc vrget plurimùm quòd Episcopi essent. Hilarium enim cùm citasset, *Catholicus*, inquit, *loquitur: insignis Ecclesiarum doctor loquitur: Hilarius loquitur*. Hæc ille. Idem cùm multos Episcopos lib. 1. citasset, tandémque etiam S. Hieronymi testimonium citare vellet, inquit. *Nec S. Hieronymum quia præsbyter fuit, contemnendum arbitreris.* Sed de Episcopis postea dicit sub finem: lib. 2. *Isti Episcopi sunt docti, graues, sancti in quibus inuenire non potes quod spernas.* Denique addit. *Talibus Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit.* Sic cum Eunomius præcedentium Episcoporum sententias sibi præiudicare nollet, respondet Basilius. *Nullam ergo rationem dignitatis eorum faciemus, qui omni spirituali gratia claruerunt?* Sic Gregorius Nazianzenus. *Nobis*, inquit, *satis est quòd nemo ex his qui diuino numine afflati fuere, ex patribus illis & Magistris nostris, hanc sententiam hactenus vel pronunciauit, vel pronunciatam approbauit.* Hæc ille. Sic denique Eusebius Cæsariensis rationem suis reddens, quare Nicæno Concilio contra Arium consensisset: *Nos*, inquit, *Concilio consensimus, quoniam & priscorum Episcopos aliquos conscriptores eloquentes & nobiles, nomine consubstantialis olim vsos fuisse agnouimus.* Hæc ille. Nec dissimiliter Athanasius in libello pro decretis Nicenæ Synodi: Cùm enim veteres Episcopos produxisset, Concilium Nicenum antegressos, concludit his verbis. B *Ecce nos demonstrauimus, istiusmodi sententiam à patribus ad patres, quasi per manus traditam esse. Vos autem noui Iudæi & discipuli Caiphæ, quos verborum vestrorum patres ac maiores demonstrabitis?* Hæc ille versus finem libri.

Augustinus. Lib. 2. cont. Iul.

Basilius lib. 1. cõtr. Eunom.

Nazãzenus. Lib. 2. de Theolog.

Eusebius hist. tripart. lib. 2. cap. 11.

Athanasius.

Qui Patrum testimonio carent sunt noui Iudæi & discipuli Caiphæ.

Concilia quoque seu generalia seu particularia in id semper diligentissimè incubuerunt, vt præsentem controuersiam ex patribus qui Episcopi in Ecclesia extitissent, definirent. Sic in Concilio Nicæno primo factum esse ex Eusebio iam audiuimus. Idem quoque meminit Athanasius in Epist. ad Afros apud Hist. Tripart. & apud Theodoretum. *Episcopi*, (inquit, Athanasius) *non suopte ingenio verba exeogitantes, sed à patribus petentes testimonia, sic scripserunt.* Móxque Episcoporum Romani & Alexandrini sententias ante annos 130. profert. Sic in Concilio Ephesino contra Nestorium in Epistola ipsius Synodi, cùm ad fidei definitionem veniunt, sic loquuntur. *Sequentes itaque omnium sanctorum Patrum confessiones, quas loquente in eis Spiritu Sancto protulerunt, & intentioni eorum æquis vestigiis inhærentes, profitemur, &c.* Eadem prorsus forma verborum vtuntur Patres Chalcedonenses Action. 5. & 6. Idem in Concilio Generali 6. Act. 10. & in Generali 7. Act. 2. copiosissimè factum est. Quis ergo Christianus deinceps ambigat in Controuersia de fide eos iudices sequi, quos tot Sacrosancta Concilia sequuta fuisse videmus? Quòd si quis de ipsorum Patrum diligentia in citandis semper præcedentibus Episcopis, contra sui temporis hæreticos, plura cupit testimonia, percurrat Augustinum libro primo, & secundo contra Iulia- C num, qui fere totus ex Episcoporum præcedentium testimoniis conflatur. Theodoreti Dialogus primus magna ex parte, secundus verò totus, & media pars tertij ex solis Episcoporum præcedentium testimoniis contra Apollinaristas consistit: & hoc nomine eos subinde commendat, *quòd magna orbis terrarum lumina fideíque Principes essent.* Item *Ecclesiarum doctores*, principio libri tertii. Basilius quoque in libro de Spiritu Sancto capite vigesimo nono, contra Eunomianos idem studiosissimè facit. Item Hieronymus in fine Apologiæ contra Iouinianum, Cyrillus Alexandrinus in Apologetico contra Orientales, post Anathematismum 8. Leo Magnus contra Nestorij & Eutichetis hæreses. Obserua autem quòd non alios Patres, vel Concilia prædicta vel citati patres isti omnes citarunt, quàm quos hodie veneramur, & citare solemus, exceptis his quorum libri postea interciderunt.

Conciliorũ praxis.

Lib. 2. cap. 7.
Lib. cap. 5.

Patrum ipsorũ praxis.

Lib. 1. fere in fine.

Epist. 98. cap. 3.

Secunda ratio Authoritatis patrum, quia testes sunt fidei illius Ecclesiæ in qua scripserunt.

A *Tertia ratio, quia patres & lumina Ecclesiæ fuerunt, ab ipsa Ecclesia pro talibus approbati & recepti.*

CAPVT XIIII.

TERTIA causa quæ patrum authoritatem necessariam facit, & Iudicij Ecclesiastici firmum Medium constituit, ea est; quòd eos pro patribus, & magistris, & luminibus Ecclesiæ, vniuersa Christi Ecclesia semper suscepit & venerata est. Sic enim fit vt eorum iudicium, totius Ecclesiæ sit iudicium. Nam quemadmodum veterum hæreticorum scripta ideo omnia perierunt, nec illi pro patribus haberi potuerunt; quia Ecclesia Dei & ipsos & ipsorum scripta damnauit, atque aboleuit; sic contrà Sanctorum patrum scripta ideo ad nos vsque peruenerunt, & ideo ipsi pro patribus hodie habentur, quia Ecclesia & ipsos, & ipsorum scripta conseruauit, & approbauit. Ex cuius causæ consideratione Gregorius Magnus: *Liquet*, inquit, *quòd Arrius, Photinus, Macedonius, multique his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta vniuersalis Ecclesia districta seueritate diiudicans, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos eiusdem gregis vnitatem dissipantes damnat.* Hæc ille. Sic etiam de multis Hæresiarchis notat eleganter Vicentius Lyrenensis, & inter cætera de Apollinari dicit. *Longum est vniuersa commemorare, quibus profectò summis ædificatoribus Ecclesiæ par esse potuisset, nisi prophana illa hæreticæ curiositatis libidine nouum nescio quid inuenisset, &c.* Tantundem de Origene cap. 23. & de Tertulliano cap. 24. docet. Scilicet hos viros propter ingenij magnitudinem, scriptorum eruditionem, eloquentiæ celebritatem, *pro patribus Ecclesiæ haberi potuisse, nisi à veritatis regula excidentes, ab ipsa Ecclesia reprobati fuissent.* Hæc ille. Idem de Origene obseruauit Theophilus Alexandrinus in lib. 2. Paschali. *In tantum*, inquit, *seipso magistro intumescens, vt non imitaretur humilitatem Pauli, qui cum prioribus Apostolis contulit Euangelium, ne in vacuum curreret.* Idem de Tertulliano notat quoque Hilarius. *Consequens*, inquit, *error hominis, detraxit scriptis probabilibus Authoritatem.* Denique hac de causa Gelasius primus Pontifex doctissimus in Synodo 70. Episcoporum, nominatim qui scriptores pro Patribus Ecclesiæ habendi & legendi essent, qui pro Apocryphis respuendi, (facta diligenti authorum enumeratione) definit. Vide eius hac de re decretum tomo 2. Concil. Et hoc sane in sensu hácque de causa D. Augustinus, quum Cyprianum, & Ambrosium contra Pelagianos citasset, *Ecce*, inquit, *sancti & docti viri, fama totius Ecclesiæ constante Catholici.* Est ergo SS. Patrum authoritas validissima, quia non temere aut pro cuiusque arbitrio, sed ex ipsius Ecclesiæ maturo iudicio, perpetua & generali consensione, pro Patribus habiti sunt, quos hoc nomine hodie veneramur.

Quare veterũ hæreticorũ scripta non extant.

B — Moralium lib. 20. cap. 7. In libello contra prophanas Nouitates cap. 6.

Can. 5. in Matth.

Lib. 4. cap. 12. cõtra 2. epist. Pelag.

C

Cauillationibus Protestantum contra SS. Patrum Authoritatem, respondetur.

CAPVT XV.

HÆRETICI hodie seu Protestantes (synonyma enim hæc sunt) leuissimas ob causas grauissimam hanc authoritatem respuunt. Nam interdum homines eos fuisse, proindéque & falli & fallere potuisse disputant: aliquando etiam in certos errores, præcipuos eorum lapsos fuisse; multáque tum aliis, tum sibi ipsis repugnantia scripsisse, criminantur. Alij non plus eis tribuendum esse arguunt, quàm ipsimet Patres sibi tribui postulant. Et hoc in loco varias Augustini sententias producunt, quibus ille suis scriptis non aliter fidem haberi postulat, quàm quatenus vel ex Scriptura Sacra, vel ex euidenti ratione sententiam suam confirmauerit. Postremò solas scripturas audiendas esse in causa fidei, non patres, non homines clamitant. Ad hæc quatuor Capita, omnia quæ contra patrum authorita-

Responsio ad 1. tem disputant, referri possunt. Nos verò singulis breuiter respondendo, dicimus ad primum: non asseri hîc patrum authoritatem, vt homines erant, sed vt Episcopi & Pastores erant à Christo in Ecclesia sua constituti: sicuti prima ratio docuit. Quo in genere si errare potuerunt, omnes quoque Ecclesiæ quas illi variis temporibus ac locis rexerunt, errauisse quoque probabuntur, Christúsque suæ Ecclesiæ defuisse, & curæ ac prouidentiæ disertè repromissæ, non satis fecisse videbitur. Rursum vt homines in arduis quibusdam rebus errare potuisse, & interdum cespitasse non diffitemur, sed vt Catholicos perfectos, & spirituales homines in fide publica non errauisse asserimus: Quam distinctionem ex Apostoli verbis colligere licet. Ait

Philipp. 3. enim. *Qui ergo perfecti sumus*, id est, Spirituales & Magistri Ecclesiarum, vt alibi explicuimus, *hoc sentiamus: Et si quid aliter sapitis*: hoc est, si vos qui perfecti estis, interdum

Patres in fide publica non errant. à vero aberratis, *& hoc vobis Deus reuelabit.* Nam ne per illa verba, *aliter sapere*, à fide publica recedere, intellexisse videretur; & præterea vt ostenderet quibus tandem Deus reuelare vellet aliter sapientibus, addit *veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula*; Hoc est. Qui iam peruenimus in regulam fidei, & in regula fidei idem sapimus, quicquid sit de arduis illis & ambiguis, in quibus interdum aliter sapimus, quàm oportet, aut quam veritas habet, saltem in hac regula fidei permaneamus. Sic enim fiet, vt & illa alia nobis diuinitus reuelentur; atque ita plenissimè idem sapiamus. Explicat hoc totum Augustinus contra Donatistas. *Plerunque*, inquit, *doctioribus minùs aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas comprobetur*; & paulò post. *Homines sumus. Vnde aliquid aliter sapere quàm se res habet humana tentatio est. Nimis amando sententiam suam, ad schismatis vel hæresis sacrilegium peruenire, diabolica præsumptio est. In nullo aliter sapere quàm res se habet, Angelica perfectio est.* Hæc ille. Sic ergo patres homines sunt, non vt in ipsa notissima regula fidei, sed vt in aliquibus rebus arduis, vel etiam dubiis, quarum nondum est explorata & eliquata veritas, aliter interdum sapere possint, quàm se res habet. Talem seipsum esse Augustinus agnoscit Epist. 48. & contra Faustum lib. 11. cap. 5. & in talibus diuersa diuersos sentire posse, libro primo contra Iulianum docuit: vt suprà citauimus. Ideóque prudenter monuit Vincentius Lyrinensis, *antiquam SS. Patrum sententiam non in omnibus diuinæ legis quæstiunculis, sed solùm, aut certè præcipuè, in fidei regula inuestigandã esse*: in lib. contra prophanas hæresum nouitates cap. 39. Quod etiam propterea, signanter suprà in huius Medij demonstratione, expressimus. Ad secundum dicimus, etsi quidam ex patribus in aliquos errores lapsi fuerint, tamen hinc eorum authoritati à nobis hîc positæ, nihil propterea detrahi. Non enim omnibus eorum dictis hæc authoritas datur, sed quatenus vel Ecclesię publicam fidem referunt, vt in secunda ratione ostensum est; vel ab Ecclesia Dei recepta & approbata sunt, vt in tertia ratione ostensum est. Sic exempli gratia B. Cypriani scripta in his quæ circa Baptismum hæreticorum iterandum scripsit, authoritatem non habent, sed in cæteris omnibus in quibus & Catholicæ fidei consentanea scripsit, & à Catholica Ecclesia approbatur. Idem de Tertulliano, & Origene, & aliis dixeris. Idem quoque de SS. Patrum, quas dicunt, repugnantiis iudica. Nam aut singulariter aliquid loquuntur, cæteris contrarij, & sic eorum dicta Authoritatem non habent, vt suprà est explicatum; aut apparentes tantùm, & in specie, non veræ repugnantiæ sunt. Tales autem repugnantiæ etiam in ipsis S. Scripturis, & earum Authoribus, satis multæ apparent: vt propterea de consensu Euangelistarum libros scripserit S. Augustinus, & de concordia locorum in specie repugnantium, quàm plurimi plurima scripserint. Nec tamen propterea vel cum paganis omnes, vel cum hæreticis certas Scripturas reiicimus; vel denique cum Protestantibus patres in vniuersum conculcamus. Debebant autem certè Protestantes, si pietate Catholica patres legerent; non si quid incommodè aut durius dictum animaduerterent, eos propterea vel omnes, vel aliquos statim penitus reiicere; tanquam homines scilicet, nihil videlicet Diuinum, nihil diuini Spiritus aut authoritatis diuinæ in se habentes; sed quum per tot ætates in vniuersa Ecclesia, apud omnes fideles, tanquam lumina, Magistri, Doctores, & (vt proprio quasi vocabulo nuncupantur) Patres habiti fuerint, eorum dicta omni studio & industria, in optimam partem interpretari. Quemadmodũ profectò in prophanæ disciplinæ studio, vniuscuiusque artis Authores celebres, si quem forte nodum scripto reliquerint, non propterea vt imperiti reiiciuntur, sed magno

Marginalia: De baptismo lib. 2. cap. 5. — Patrum error est tantum humana tentatio. — Suprà cap. 11. — Responsio ad 2. — De repugnantiis SS. Patrum.

A magno conatu magnáque interpretum laude, ab illius artis sectatoribus exponuntur. Hoc ideo fit quia in precio, & veneratione habentur, quia diliguntur & coluntur à suis Authores huiusmodi. Hæretici autem omnes quia Ecclesiam non diligunt, inde fit vt Ecclesiæ magistros quauis data occasione, lacerent potius & repræhendant, quàm in eorum dictis dexterè & commodè exponendis laborent. Sed ostendunt hoc ipso, filios se & membra Ecclesiæ non esse, nec ad eam societatẽ pertinere, cuius illi celeberrimi viri, Patres & doctores habentur. Exemplo rem totam illustrabimus, ex Augustino desumpto, qui sic scribit. *Si Virgilium*, inquit, *odissemus, imò si non eum priusquàm intellectus esset, maiorum nostrorum cõmendatione diligeremus, nunquam nobis satisfieret de illis eius innumerabilibus quæstionibus, quibus Grãmatici agitari & perturbari solent. Nec audiremus libenter, qui cum eius laude illas expediret, sed illi faueremus, qui per eas illum errasse ac delirasse conaretur ostendere. Nunc verò quum eas multi ac variè pro suo quisque captu aperire conentur, his potissimũ plauditur, per quorum expositionẽ melior inuenitur poëta.* Et paulò post *Quantum erat vt similẽ beneuolentiã præberemus eis, per quos locutũ esse Spiritum Sanctũ, tam diuturna vetustate firmatũ est?* Hæc ille. Quæ etsi de Scripturæ Authoribus loquatur, tamen quia & in Ecclesiarũ episcopis ac magistris (quales hi patres fuerunt) Spiritus S. etiam loquitur, idq; plane infallibiliter, licet diuerso gradu, vt in proxima Cõtrouersia explicabitur, de SS. quoq; patribus verissimè intelligẽda sunt. Quo autẽ res adhuc dilucidior fiat, vt documenti huius exemplũ ex Augustino deprompsimus, ita etiam & praxis seu rei

B gestæ in hoc genere exemplũ ex eodem proferetur. Etenim lib. 6. de Trinit. sic scribit. *Quidam quum vellet breuissimè singularũ in Trinit. personarũ insinuare propria; æternitas*, inquit, *in patre, species in imagine, vsus in munere.* Quæ verba quum paulò duriùs & incõmodè dicta illi viderentur, sicuti verè se res habet (nam, vt cętera taceam, æternitas patri propria non est, propriè loquẽdo, sed tribus personis æqualiter cõmunis,) tamẽ quia celeberrimi in Ecclesia doctoris, S. Hilarij videlicet verba erant, omni studio conatur ea cõmodè exponere. Subiũgit enim. *Et quia nõ mediocris Authoritatis in tractatione Scripturarũ, & assertione fidei vir extitit, (Hilarius enim hoc in libris suis posuit) horum verborum, id est, patris & imaginis & muneris, æternitatis & speciei & vsus, abditã scrutatus intelligentiã quantũ valeo, non eum secutũ arbitror in æternitatis vocabulo, nisi quòd pater non habet patrem de quo sit*, &c. vbi sic diligenter tantum doctorẽ exponit, vt eius verba ad sensum aliquẽ commodũ trahat, non vt eius ignorantiã aliquam vel errorem traducat. Idq; (vt dicit) eam sane ob causam, *quia magnæ Authoritatis vir erat*, &c. Hic omniũ lectorum ęquitatẽ appello, satiúsne sit & Christianæ modestiæ atque etiã prudentiæ cõuenientius, in dictis aliquorũ Patrum incõmodis seu (vt videtur) erroribus, tanti Patris exemplo, eorũ intelligentiam abditam scrutari, & cõmodè exponere, quàm cùm protestantibus hodie, vel ea temerè ventilare, taxare, virguláq; censoria notare; vel etiã propterea Patres ipsos, vt homines & humana tantũ (quæ fallax est) prudẽtia valentes, ab omni penitus Authoritate deijcere, fide ac testimonio spoliare. Ad 3. dicimus, primũ ipsorum Patrũ modestiã &

C humilitatẽ, qua suis scriptis authoritatẽ demunt, nihil præiudicij afferre; sed contrà magnã vim habere ad eorũ authoritatẽ comprobandã. Nam si aliter fecissent, & sibi credi postulassent (quod impudẽtissimè fecit Lutherus faciúntq; alij protestãtes) vtique vel pro vanis, vel pro suspectis eorũ scripta meritò haberẽtur. Deinde etiam dicimus iam iudicasse Ecclesiã Dei, vtrũ eorum scripta sint scripturis & rationi cõsentanea an non: vt 3. ratio docuit. Hoc autẽ iudiciũ non esse penes vnumqueq; vt pro suo priuato iudicio vnusquisq; Patres vel probet, vel respuat, sicut aduersarij faciunt, & ab aliis fieri vellent: hoc enim schismata, hæreses, & priuata dogmata fouet; vnam autem, catholicã, & publicã fidẽ prorsus euertit. Ad 4. respõdebitur plenissimè, in Controuersia 6. & 7. quum de Scripturæ Interpretatione & Sufficientia disputabitur.

De vtilitate cred. cap. 6.

De Trinit. li. 6. cap. 10.

Patrum modestia Authoritatem ipsorum commendat.

Ecclesia iam iudicauit an Patres rectè scripserint.

Aliis argumentis ex Augustino contra hanc Authoritatem patrum petitis, respondetur.

CAPVT XVI.

Augustini Sententia quas contra Patrum Authoritatē Protestātes proferūt.

SED sunt quædam Augustini sententiæ quæ non modestiæ causa de seipso, & suis scriptis, sed planè absolutè, & in genere de omnium scriptis, extra Sacras ipsas Scripturas, pronunciant, liberum in illis debere esse lectoris iudicium. Ait enim in epist. 19. ad Hieronymum. *Alios præter scripturarum libros ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrináque præpolleant, non ideo verum putem quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabili ratione, quòd à veritate non abhorreant, persuadere potuerunt.* Hæc ille. Alibi verò contra Faustum multo apertiùs. *Distincta est*, inquit, *à posteriorum libris excellentia Canonicæ Authoritatis, veteris & noui testamenti*; Et paulò post. *Itaque in eis, si qua fortè propterea dissonare videntur à vero, quia non vt dicta sunt intelliguntur; tamen ibi liberum habet lector iudicium, quo vel approbet quod placuerit, vel improbet quod offenderit: & ideo cuncta huiusmodi, nisi vel certa ratione, vel ex illa Canonica authoritate defendantur, si cui displicuerit aut credere noluerit, non reprehenditur.* Hæc ille. lib. 11. cap. 5. contra Faustum. Eandem quoque distinctionem notat in epist. 48. ad Vincentium.

1 Responsio.

In quæst. ad fidei substantiam non pertinentibus, liberum est Lectoris iudiciū. Lib. 2. cap. 13.

Sed de his & similibus Augustini verbis diligēter aduertendū est, hoc eum dicere, non circa huiusmodi quęstiones quæ ad fidei substātiam proximè pertinent, sed circa huiusmodi quæ extra fidei necessitatē sunt, variéque à variis intelligi possunt absque iactura fidei; qualia multa enumerat in libro contra Cælestium & Pelagium de peccato originali. Quo etiam in loco hanc distinctionem diligenter tradit. Nam quod ad primum locum attinet ex epist. 19. citatum, illa dixit disputans de reprehensione Petri à Paulo facta. Ad fidem autem non pertinet siue verè reprehensus fuerit Petrus, siue simulatè. In verbis illis contra Faustū de quibus mirificè exultant aduersarij, apertissimè quoq; non nisi in causa huiusmodi quęstionū quę extra fidei Regulam essent, se illa loquutū esse ostendit. Ait enim de libris Authorū extra Canonicas Scripturas, aliquid eos habere *non consonū fortasse occultiori & ad dignoscendū difficiliori veritati*: non dixit, dissonū à regula fidei. Móxq; iterū. *Ne*, inquit, *adimeretur posteris, ad quæstiones difficiles tractandas atque versandas, linguæ ac styli saluberrimus labor, distincta est*, &c. vt in ipso loco iam citato habes. Est ergo in difficilium quæstionū explicatione & tractatione, ab ecclesiasticis scriptoribus facta, liberū aliquando lectoris iudicium; non in ipsius publicę fidei testimonio, aut in eorum quæ ad eam pertinent doctissimorū hominum consensione. Hanc enim in causa fidei, ipsemet copiosè contra hæreticos producit & vrget, vt in 2. ratione ostensum est.

In quæstionibus difficilibus à veritate interdum aberrant Patres.

2 Responsio.

In doctrina Patrum ab Ecclesia approbata non est liberum lectoris iudiciū.

Deinde, si forte in tractanda quęstione aliqua, etiam ad fidem pertinente, liberum alicubi August. vel alius quispiā Pater permittat lectori iudiciū; illud intellige locum habere, donec Ecclesia ipsa vel generali sua consensione, vel per Conciliorū aut Pontificum decreta illas Patrū disputationes approbauerit. Nam postquā sic approbatæ fuerint, non est iam amplius liberum lectori catholico iudicium. Intellige quoque circa explicationem eorum quæ ad fidem pertinent, ipsique fidei antecedentia aut consequentia sunt, in quibus & obscuriùs, & imperfectiùs Patres loqui possunt, non autem circa ea quæ ex ipsa fide credenda sunt. Intellige denique (vt sapienter monet Vvaldensis doctrinalis fidei lib. 2. cap. 21.) *de dictis doctorum in se*: quando scilicet aut soli, aut aliis contrarij, aut minus famati, id est ab Ecclesia in honorem non recepti sunt, quorum dicta proferuntur. Postremò, in disputatione & tractatione ipsa, etiam eorum quæ directè ad fidē pertinent, hallucinantur interdū & male colligunt etiam approbati ab Ecclesia patres; scribentes videlicet non dogmaticè & assertiuè, sed ex contentione & in certamine: vt de Gregorio Neocæsariensi notauit Basilius epist. 64. Reprehenderant enim quidam Magnum illum Gregorium *quòd in expositione fidei dixerit patrem & filium iuxta mentis quidem considerationem, duos esse, hypostasi verò vnum. Hoc autem* (ait Basilius) *non dogmaticè sed contensiosè in disputatione contra Aelianum dictum esse intelligere noluerunt.* Et paulò post. *Sane qui Gentilem ad credendum persuadere nititur, is non putat sibi circa verba exactiùs disputandum esse, sed alicubi consuetudini eius quem ad fidem inducit nonnihil condonat, dummodo principalibus ac necessariis non reluctetur. Quare & multas illic inuenias voces, quæ iam hæreticis plurimum addant roboris*: &c. Eodem planè modo & Origenem in quibusdam defendit Athanasius in libello de decretis Nicenę Synodi. *Quæ*, inquit, *disputandi certandíque gratia scripsit, ea non quasi ipsius sint verba, aut quasi ipse ita sentiat, sed eorū qui cum eo contentiosius disputarunt accipienda sunt. Post illa ergo quæ certandi gratia, quasi in palestra*

3. Responsio.

4. Responsio.

5. Responsio.

Distinguenda sunt quæ scribuntur à patrib⁹, ἀγωνιστικῶς & quæ δογματικῶς.

aduersus

A *aduersus hæreticos adduxerat, statim ista, quæ propria ipsius sunt subintulit.* Hæc ibi Athanasius. Ex his ergo duobus exéplis edocti, animaduertere diligenter & distinguere debemus, in lectione Patrum quæ ab illis contentiosè, id est, occasione præsentis certaminis, in quo eorum disputatio versatur, & ad aliam longè diuersam materiá pertinétia proferuntur; quæ autem dogmaticè, id est, cum studio & proposito docédi ab illis asseruntur. Nam in priori illo genere liberum est lectori cordato & perito iudicium; non autem in posteriori isto. Nam in conclusione doctrinæ quæ ad fidem pertinet, ab ipsis ex proposito ea de re differentibus, & communi consensu traditę, approbati ab Ecclesia patres non errát: nec in illo genere liberú est lectori iudiciú, sed *Ecceṡiæ iudicium sequi debet lector christianus sub pœna perfidiæ, si ad fidé res pertineat, sub pœna cótumaciæ, si non pertineat.* vt docet eruditè Tho. Vvaldésis doctrinalis fidei lib. 2. cap. 21. & 23. Atq; hæc de pręcedentiú Sanctorú Patrú testimonio & consentiente sentétia, quo tanquá illustri & nobilissimo Medio, omnes Catholici tractatores, adeóq; ipsa episcopalia Concilia in iudicio fidei, & Cótrouersia aliqua dogmatica decernéda, vsa semper fuerút, hæresésque omnes validè confutarút. Alia adhuc de huius Medij celeberrimo & saluberrimo vsu, in aliis mox Controuersiis, magísque particulariter & expresśe in medium proferemus; quibus hoc Medium hîc à nobis constitutú, magis adhuc magísque confirmabitur. Quanquam etiam tanto breuiores in hoc loco fuimus, quanto plenius & diligétius à multis hodie Catholicis tractatoribus, hoc iudicij ecclesiastici Medium,

Lib. 10. ca. 15. & lib. 11. ca. 5.

B Sanctorúmque Patrum Authoritas confirmata & corroborata extitit. Qua de re lege inter cæteros Melchiorem Canum locorum theologicorum lib. 7.

Ipsiusmet populi fidelis commune testimonium & consentiens Iudicium, ad ferendam de re cotrouersa sententiam, Medium aliquando esse potest.

CAPVT XVII.

DICTVM & declaratú est superius, nec totam ecclesiá, (loquendo de partibus & membris eius vniuersis,) de fide ipsa Iudicandi potestaté habere; nec inter ipsa membra Ecclesię, laicos & priuatos homines, quos populi nomine cóplecti solemus, hac ipsa potestate fungi. Nihilominus tum fides ipsa totius Ecclesiæ certissimè de rebus cótrouersis iudicat, vt de regula fidei suprà demóstrauimus, tùm pręterea ipsius populi fidelis commune testimonium & consentiés Iudicium, vt Medium aliquod adhiberi interdum potest, ad sententiam in causa fidei ferendá. Medium autem non quidé semper certissimum, & demonstratiuum, probabile tamen & suo loco ac tempore sufficiens & validú. Nempe quum omniú quidem non sit credenda proponere & præscribere, omnium tamen sit

C rebus ad credendú propositis consentire & fidé habere, (*Multitudinis enim credentiú cor vnum & anima vna* esse debet, & hic est proprius Ecclesiæ character, vt sit *vna Catholica*, hoc est, *omnes vnum sint*, vt Christus orauit) certè ex cósensu vnanimi fidelis populi, cótra hæreticú & noua spargenté dogmata rectè pręscribi potest. Sed vt in cuiusmodi tandé re controuersa hoc Mediú adhibere tutò possis, intelligas; aduertendú est, ex iis quæ ad fidé spectant, quædá huiusmodi esse, vt omnes ea explicitè credere teneantur, & ad regulá fidei omnibus notam pertineant, (*Regula enim fidei*, ait Tertull. *vna omnino est, sola immobilis & irreformabilis*) quędá verò huiusmodi, vt Maiores & perfectiores tantùm ea explicitè credere teneantur, populus verò in fide Maiorú & implicitè; id est, non aliquo repugnandi aut cótendendi animo circa incognita, sed parati ea credere si docerétur, & interim in maiorú fide simpliciter acquiescédo, qualia sunt circa regulá fidei consequentia & antecedentia; certè in priori genere credendorú, vox & consensus populi fidelis, testimonij & argumenti locum habere potest. Illa enim quum huiusmodi sint, vt apertè & expresśe cuiuis fideli credenda sint, & in communi populorú fideliú ore, vsu, consuetudine, consensu versentur, nihil absurdi erit etiá populi testimonio vti. Vtitur sane eo testimonij & arguméti genere non rarò S. August. cui tamen nec ad inueniéda argumenta ingeniú, nec ad tractáda ars defuit. Ait enim. *In his rebus vbi nihil certi statuit Scriptura diuina, mos populi Dei & instituta maiorum pro lege tenenda sunt.* Sic de futuro Heliæ aduentu disputans, non aliam probationé adfert. *Cele-*

Act. 4. *Vna Catholica.* Ioan. 17.

Non omnia quæ ad fidé spectant similiter ad credendú obligát.

In lib. de velandis virginibus.

Implicitè credere quid.

In quibus, populi fidelis testimonium valet.

Epist. 86 ad Casulanum.

De Ciuit. dei lib. 20. ca. 29. *berrimũ*, inquit, *hoc est in sermonibus cordibúsque fidelium*. Hoc autem argumentandi genus quum ægrè Iulianus Pelagianus tulisset, Iudicium illud tanquã *populi murmur* (sic enim dicebat) contẽnens, respondet Aug. *Nec tibi, vt calumniaris, solum populi murmur opponimus.* Lib. 1. cap. 2. in Iulianum. *Quanquã & ipse populus aduersum vos propterea murmurat, quia non est talis quæstio, quæ possit cognitionẽ etiam fugere popularẽ. Diuites & pauperes, excelsi atque infimi, docti atque indocti, mares & fœminæ nouerũt, quid cuiq; ætati in baptismate remittatur.* Et paulò pòst. *Quasi paruus sit eius assertio, quòd in hoc fidei firmißimo & antiquißimo fundamento, ipsa toto orbe diffusa non à se discrepat multitudo.* Hæc ille. In quibus Augustini verbis, obserua & sensum & rationẽ huiusce Medij, à nobis antea præscriptã. Idem verò doctissimus pater contra Pelagianos, probaturus baptismũ ad salutem & remissionẽ peccatorũ dari, (quod illi negabãt) ex populi voce & iudicio argumẽtatur. *Optimè*, inquit, *Punici Christiani ipsum baptismũ nihil aliud quàm vitã vocant. Vnde nisi ex antiqua, vt existimo, & Apostolica traditione, qua Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter baptismũ & participationem mensæ dominicæ, ad salutem non posse perueniri?* De peccatorum meritis & remiss. lib. 1. cap. 24. Hæc August. nihil veritus etiã populi fidelis suffragio ac testimonio in re grauissima niti, idque contra aduersarios acutos satis ac dentatos. Sed & D. quoq; Basilius contra Eunomiũ disputãs, emunctæ naris hominẽ, & in re longè diuinissima, nempe pro æqualitate Spiritus Sancti cum Patre & filio decertans, profert probationis loco, populi quandã Orationem, vulgò dici solitã, quum primum lucernę vesperi accẽderentur: qui etiam orandi mos adhuc apud nostros Anglos orthodoxos obtinet. In lib. de Spiritus S. ca. 29. *Visum est*, inquit, *patribus nostris, vespertini luminis gratiã haud quaquã silentio arripere, sed mox vt apparuit, agere gratias. Quis autẽ fuerit Author illorũ verborũ, quæ dicuntur in gratiarũ actione apud lucernas, dicere non possumus.* Oratio ad Lucernas accensas. *Populus tamen antiquã profert vocem, neque cuiquam visi sunt impietatẽ committere, qui dicunt, Laudamus patrem & filium & Spiritũ Sanctum Dei.* Hæc ille. Horum ergo patrum exemplo, imò ex ipsius Apostoli documento, qui iubet *si quis contentiosus sit*, ei respondere, *Nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei*; 1. Cor. 11. in huiusmodi dogmatibus quorũ vel fides est notissima, vel vsus & religio vulgò recepta & nota sunt, qualia hodie pleraque ab Aduersariis & nouatoribus istis in Cõtrouersiam vocantur, vt de Inuocatione Sanctorum, de orando pro defunctis, & id genus aliis permultis, vel ex populi Iudicio, testimonio, & consensu contra illos argumẽtari, fidémque orthodoxam asserere licet. Et hoc sane est quod confidenter dixit vir doctissimus Thomas Vvaldensis. *Certus sum quòd fides Ecclesiæ, testimoniũ laicorum non excludit, imò includit.* Doctrinal. fidei li. 2. ca. 19. Fidem Ecclesiæ dixit laicos includere, quia & ipsi ad cõmunem fidem pertinent. Non dicit Authoritatem & Iudicium Ecclesię, eorum testimonium includere aut expectare, vt ineptissimè hodie & populariter protestãtes docent. Qua sane de causa, nos vt in Controuersia de Iudicij & potestatis ecclesiasticæ subiecto, laicos & populũ exclusimus, ita in præsenti controuersia de Mediis huius Iudicij, eos cum Thoma Vvaldensi includimus. Populi fidelis testimonium quatenus valeat, & qualesit. Includimus autem, non quòd inde fides robur accipiat vel in se vel in acceptatione credentiũ, sed quòd aduersarios fidei hoc testimoniũ satis refellat. Testimoniũ enim hîc dicimus cum Vvaldensi, quale vnitatis & cõfessionis cõmunis testimoniũ est, nõ quod authoritatis vim aliquã habeat. Nam & propterea subiũgit mox Vvaldensis *Sed quia fidem quã verissimè conceperunt, non valuerunt sub cõgruis terminis, liberũ ab omni intricatione hæretica, successorũ suorum propinare memoriæ, ideo ad fontẽ sanctorũ Antistitum recurrimus.* Hæc ille. Vt immeritò propterea, hanc doctissimi Vvaldẽsis sententiã falsi arguerit Melchior Canus, quasi laicis Iudicium fidei tribuere voluerit. Loc. theol. lib. 2. cap. 7. Vvaldensis à Melchiore Cano immeritò reprehensus. Longè enim res alia est, testimonium rei dubiæ adferre; alia, de ipsa re dubia & testimonio allato cæterísque Mediis & probationibus omnibus, iudicare & sententiam ferre. Hoc Ecclesia in suis Magistris & principibus facit. Illud, vt multis aliis modis, ita interdum & populi fidelis suffragiò, ac testimonio, nec absurdè fit & commodè præstatur. Atque hæc de Mediis hactenus Iudicij Ecclesiastici, si non omnibus, saltem præcipuis; magísque tùm certis, tùm vsitatis, dicta à nobis sunto. Nunc aliunde initio sumpto, ad alias Controuersias transeamus.

Controuersiæ 3. & Libri Septimi finis.

DE

A

DE PRINCIPIIS FIDEI DOCTRINALIBVS, CONTROVERSIA QVARTA, ET LIBER OCTAVVS.

De Iudicio, Potestate, seu etiam testimonio Ecclesiæ, formaliter & in se considerato.

B

PRÆFATIO

ABSOLVTIS nunc circa principia fidei doctrinalia demonstranda, Controuersiis tribus: de vera Christi & Dei Ecclesia in se, qualis & penes quos illa sit; de eiusdem Ecclesiæ Potestate circa Iudicium fidei, in quo Subiecto illa resideat; ac demum de Medijs & probationum viis, quibus illi iudices in causa fidei vtuntur ac vti debent; sequitur nunc de eadem adhuc Ecclesiæ Dei Potestate disputatio, longè vtilissima, nec minus necessaria, (quia non minus hodie de hac re quàm de aliis illis omnibus controuertitur:) in qua de hac Potestate, formaliter & in seipsa considerata, quærendum est; qualis demum & cuius generis illa sit. Sítne videlicet Ecclesiæ aliquid vel attestantis, vel docentis, vel etiã decernentis vox, Iudiciũ, & Authoritas; libera quædã & indifferens C sentẽtia, quã vel acceptare vel repudiare liceat, an necessaria & huiusmodi quam recusare non possimus; item probabilísne tantum & incerta, an certa & infallibilis; denique humanáne tantùm, an etiam quodam modo diuina. Nam dum alterum horum, Protestantes hodie pertinaciter affirmant, & tuentur; alterum verò, Catholici omnes religiosè & constanter profitentur & docent; factum est vt illi quidem, tum in quamplurimis ab Ecclesiastica veritate recesserint, tum Orthodoxos multarum superstitionum & errorum, quasi ab vno Ecclesiasticæ Authoritatis falso principio deductorum, grauiter & superbè incusauerint: hi verò contrà, ipsos Protestantes, vel hoc potissimum nomine, pro hæreticis habeant, detestentur & fugiant; quòd à Sacrosanctæ Matris suæ Ecclesiæ placitis ac decretis, tanquam adulteri & degeneres filij, in tam multis & magnis de fide dogmatibus, longè latéque recedere non sunt veriti. Quæ quidem causa est, quòd hoc argumenti genus via & ratione pertractare, pene solus (quod sciam) & primus, in Domino meo confidens, instituerim; paulóque quàm hactenus accura-

[Margin notes: 1. 2. 3. — *Argumentum libri sequentis.* — 1. 2. 3. — *Argumẽti vtilitas.*]

tiùs, preſſiùs, & ſolidiùs, huic vni argumento inſiſtere decreuerim. Video D enim ex ſola Eccleſiæ Sanctæ Authoritate ſacroſancta, neglecta & conculcata, plurimos & grauiſſimos errores, per ſuperba quædam ingenia, cum maximo animarum detrimento, in orbem Chriſtianam inuectos fuiſſe. Arbitror autem & confido, eadem Authoritate ſemel rectè ſtabilita & ſolidè confirmata, fore vt eiſdem tandem pernicioſiſſimis erroribus, vel finis imponatur, vel progreſſus vlterior præcidatur. Itaque vt hanc rem paulo altiùs ordiamur, de Cauſis fidei, ſeu inducentibus ad fidem, primo loco pauca diſſeremus: vt ad hoc fidei principium planè nobiliſsimum, cauſámque certiſsimam, (quantum quidem à nobis fieri poteſt, & inſtituta hæc docendi ac dictandi breuitas patietur,) abſolutiſsimè demonſtrandam ita demum accedamus.

A *Sententiæ variæ de causis fidei, siue de Medijs ad credendum, circa Ecclesiæ docentis vocem ac testimonium, enumerantur: vt quale tandem id Medium sit, inuestigetur.*

CAPVT PRIMVM.

CIRCA Ecclesiæ docentis vocem, vt fidei doctrinale principium, id est, vt causam seu medium ad credendum, variæ hominum sententiæ fuerunt. Alij enim, ad assensum seu actum fidei in nobis eliciendum, solam Dei immediatam reuelationem requirunt: Ecclesię autem docentis vocem, & alia omnia externa adiumenta, tanquam superuacanea reijciũt. Suenckfeldianorum hæc hodie hæresis erat. Alij vocem & instructionem externam desiderãt quidem; sed ex his alij, solam Sacram Scripturam, tanquam solam Dei loquentis vocem admittũt; apertè reiecto omni Ecclesiæ testimonio, iudicio, & Authoritate: quales sunt Lutherani illi antiquiores à Friderico Staphylo rigidi seu Antadiaphoristæ nuncupati. In Anglia hodie *Puritani* vocantur. Alij Ecclesiæ quidem vocem admittunt, & ministeriũ verbi mirificè commendant; sed ita tamen, vt non aliter authoritatẽ habeat vox Ecclesiæ, quàm quatenus expresso scripto Dei verbo nititur: & sic cum priori sententia pene coincidũt. Differunt tamen, quia saltem vt veritatis testimonium, & *confessionem qua infirmus consulatur*, Ecclesiæ vocem agnoscunt. Quæ postrema pars, Melanchonis molliúmque Lutheranorum sentẽtia est; prior pars alijs omnibus Protestantibus nõ nimium rigidis communis. Alij contrà ad assensum fidei in nobis eliciendum, Deum quidem per doctrinam legis reuelantem admittunt, & Ecclesiam docentem; tamen specialem aliquam gratiam, quæ ad assentiendum moueat, minimè necessariã putant: sufficere autem ad hoc, liberum hominis arbitrium quæ Pelagianorum hæresis fuit. Alij postremò, tantùm Ecclesiæ docenti tribuunt, miraculis, alijsque mediis externis; vt asserant, absque illis sufficere non posse habitum fidei infusum, vt quis actu credat. Imò posse hominem ex sola fide acquisita omnes articulos fidei credere; Denique Ecclesiæ vocem esse formalem rationem fidei, adeóque vltimam resolutionem, in qua tanquam suprema causa credendi, sistat fidelis animus: quæ scholasticorum quorundam opinio fuit. Sed hæ omnes sententiæ in extremo sunt. Nam vel Ecclesiæ vocem prorsus excludunt, aut minus quàm oportet expendunt vt priores; vel eandem nimium extollunt vt posteriores. Vna est media & sana sententia, quam nunc paulatim & certis quasi gradibus atque vestigiis per varia Axiomata seu Assertiones inuestigabimus.

(Margin: A; 1.; 2.; In Apologia Par. 3.; B; 3.; 4.; 5.; C)

Impossibile esse, sine speciali gratia ac dono fidei diuinitus infuso, actum veræ fidei producere, aut ex veri nominis fide credere, ostenditur.

CAPVT II.

IMPOSSIBILE est sine habitu fidei infuso, actu fidei iustificantis, & quæ renatorum propria est, credere. *Assertio prima.* "

Probatio huius Axiomatis est euidens, quia actus talis fidei est actus supernaturalis: nempe firmiter assentire iis quæ ex natura rerũ supra fidem sunt; quod dum fit, eleuatur homo supra naturam suam, ideóque principio aliquo etiam supernaturali indiget, quo eleuetur. *Habitus fidei principium credendi.* Hoc principium, est habitus seu donum fidei, solo Dei opere infusum, quo illuminatur intellectus, & incitatur voluntas, ad huiusmodi actum credendi. Durandus vt ra- *Durandi argumenta in contrarium.*

[In 1. sent. dist. 28. quæst. 1. *Responsio.*] tionem hanc eludat(quæ est D.Thomæ 2. 2.quæst.6. art.1.)distinguit, quòd quamuis **D** superet naturalem facultatem intellectus, clarè intelligere ea quæ sunt fidei,tamen non superat eam,assentiri huiusmodi ex authoritate alterius. Nam vt naturaliter [1.] credo pluuiam futuram,quia sic dicit Astrologus,ex hoc principio naturali, *vnicuique in sua arte credendum est*,ita naturaliter possum credere Deum incarnatum, quia sic dicit Ecclesia,ex eodem principio.Item hæreticus assentit multis articulis fidei,& dæmones credunt;non habent tamen habitum infusum,ergo,&c.Hæc ille.At errat hic ve- [2.] hementer Durãdus. Nam credo Deum incarnatum propter authoritatem & vocem docentis Ecclesiæ, non vt vocis humanæ, aut humana vel authoritate vel erudition [3.] ne mihi commẽdatæ, sed vt vocis diuinę,ac diuinitus ad hoc institutæ:vt postea docebitur.Deinde,quòd Ecclesię voci credimus,non ex naturali aliquo principio ha- [Infra cap. 16. & sequent. item cap. 20. & seq.] bemus,vt in Astrologo credendo; sed ex obedientia fidei virtute supernaturali; qua credo docenti Ecclesiæ propter Deum iubentem vt ei credatur. Denique, assentiri ipsi fidei,ex authoritate vel Dei vel Ecclesiæ,non superat naturam quo ad modũ agendi, qui est liberè assentiri præsupposita adiuuante gratia; sed superat naturam quo ad ipsum credendi lumen vel habitum producendũ,quod est purè Dei solius donũ. Hæretici autem,dæmones,multique alii non verè Catholici Christiani, assentiunt [*Credere secundum substantiã actus quid.*] illi quidem articulis fidei,quantum ad substantiam operis;quæ est *eum assensione cogitare*:(vt ipsum credere iuxta substantiam definit August.)sed non assentiunt quantum [Lib.1.cap.2. de prædest. sanct.] ad debitum modum assentiendi, id est non ex fide aut obedientia fidei:sed,hæretici **E** quidem quia hoc elegerunt sibi credendum,dæmones autem quia conuictus est eorũ intellectus euidenti rerum cognitione,assentiunt & credere dicuntur.De quo genere [*Hæretici & dæmones quo sensu credunt.* Ioan.10.] dixit Christus Pharisæis. *Si mihi nõ vultis credere,operibus credite*,ostendens per signa ipsa potuisse intellectum eorum conuinci,vt crederent & actu saltẽ assentirent,licet Christo ex fide assentiri noluerint.Non autem ex illis verbis *habetur* (vt dicit Durandus) [*Aliis Durandi argumẽtis obiter respondetur.*] *motiuum probabile posse hominem sine quocunque habitu infuso assentiri veritati supernaturali*,si sane accipias assensum pro assensu fidei iustificantis.Iam verò, cùm passim Sacra Scriptura hanc Assertionem probet,vt illud ad Ephes.2. *Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis:Dei enim donum est*: & ad Philip.1.*Vobis donatum est pro Christo, vt credatis in eũ.* Et denique 1.Cor.4. *Quid habes quod non accepisti?*&c. (quo præcipuè testimonio conui- [Lib.1.de prędest.sanct. cap.3.] ctum se fuisse Augustinus scribit,cùm similiter errauerat,)Durandus vt suam sententiam tueatur,respondet; *probare quidem has scripturas,fidei donum non esse superfluum: quia tametsi non sit necessaria fides infusa propter assensum absolutè acceptum,est tamen necessaria ad hoc vt intellectus veritati articulorum assentiat faciliter,contra intellectus duritiam; & firmiter ac discretè, contra intellectus errorem*. Hæc ille loco iam citato.Sed profectò qui non plus tribuunt [*Pelagianorum euasio circa Scripturas de gratia.*] fidei dono,ad Pelagianos quàm proximè accedunt.Pelagiani enim *diuina hæc testimonia*(ait Augustinus)*ad hoc dicunt valere,vt nouerimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum eius ex Deo,vt ab ipso augeatur in nobis.* Quam sententiam statim confutat **F** copiosè,vrgẽs inter cętera illud Apostoli, *Donatũ est vobis vt credatis in eũ.Nõ ait* (infert Augustinus)*vt plenius & perfectius credatis in eum,sed vt credatis in eum.Nec seipsum misericordiam consecutum dixit Apostolus vt fidelior,sed vt fidelis esset.*1.Cor.7.Hæc ille. Sic Durando [Lib.1. cap. 2. de prædest. sanct.] respondetur;docere Apostolum in scripturis citatis ,ex Dei dono esse non ex nobis, [*Donum fidei est habitus permanens.*] (donum autem non solùm speciale auxilium,sed etiam habitum permanentem apud Apostolum significat) non solum vt faciliter, firmiter,ac discretè credamus, sed vt omnino credamus:ex fide sane iustificante & Christianorum propria.

Ex hac autem demonstratione quæ euertit Pelagianos,& eorum similes;euertitur & ille alius error,asserentium posse aliquem per solam fidem acquisitam omnes articulos fidei credere. His autem argumentis nititur Gabriel Biel.in 3. dist.23. quæst.2. [*Gabrielis Biel argumentis respondetur.*] art.2.*Puer*,inquit,*aliquis non baptisatus,& inter Christianos viuens,ac ab eisdem instructus, posset omnia credere quæ credit Christianus;quia crederet suos instructores esse veraces: tamen non haberet fidem infusam,quia non esset baptisatus.*Respondetur,dupliciter deficere Argumentum. Primùm quia etiam non baptisatus potest nihilominus habere fidem infusam , vt ca- [De bapt. cõtra donat. lib. 4. cap. 21.] techumeni habent,(*quorum aliquos etiam baptisatis fideliores esse*, Augustinus non dubitat) aliique omnes qui voto Baptismum desiderant. Deinde sine habitu infuso, ex sola at- [*Qui sine habitu infuso credit, non habet fidẽ.*] testatione instructorum suorum qui credit,non est dicendus habere fidem iustificantem, ac ne quidem sufficienter ad illam disponi. Illud enim quod fidei est, tenet quidem;

A quidem;sed non ex fide: vt qui conclusionem aliquam tenet nesciens medium, tenet quidem illam,sed non ex scientia.Scire enim est per causas cognoscere. Credere quoque,vt oportet,est propter Deum & ex Deo credere. Vt talis videlicet actus & principium sit ex diuina præueniente & adiuuante gratia,& finis quoque non nisi ad Deũ referatur.Quæ quidem distinctio & cæteris omnibus argumentis satisfacit. Arguit enim.*possum credere vnum aliquem articulum,non credendo alios,quod dum fit,fides infusa non habetur.Illa enim omnes credit.*Quod etiam est Durandi argumentum in 2. dist. 28. quæst.1. Item *possum sola fide acquisita credere,quicquid Ecclesia approbat, quia video illam collectam esse ex viris grauissimis & doctissimis:illa autem omnes articulos approbat,ergo,&c. Præterea hæretici sine fide infusa,vni alicui errori sic firmiter adhærent,vt pro eo moriantur.Ergo multo magis veritati adhærere quis posset,sine fide infusa.*His enim omnibus respondetur;hos omnes assentire quidem certis articulis fidei,quantum ad substantiam operis;sed non quantum ad modũ illum,qui ex fide est:id est non propter Deum sic,siue immediatè siue per Ecclesiam mediatè,reuelantem.Nam primus contemnit vocẽ docentis Ecclesiæ;Alioqui enim omnes crederet sicut credit Ecclesia.Secundus male accipit vocem Ecclesiæ, vt humanam scilicet non vt testem diuinam:cuius discriminis rationem infrà explicabimus.Tertius credit,quia vult hoc credere,non quia debet sic credere.Quanquam etiá non tam facile quis credet veritati sine gratia,quàm adhæret errori. Error enim in rebus fidei est consentaneus naturæ,veritas autem fidei quia supra naturam est, ingrata B est naturæ & absurda;ideóque gratia indiget,quæ naturam caligantem illuminet, torpentem excitet,iacentem eleuet.

1.
2.
3.
Infrà lib.9. cap 4.
Errori facilius quàm veritati creditur.

Donum fidei infusum,tam certa & efficax est fidei causa: vt per id solum, veram fidem consequi liceat, absque voce, testimonio, doctrina & magisterio Ecclesiæ.

CAPVT III.

IAM verò, adeo est ad credendum causa efficax,solum hoc fidei donum infusum, vt possibile sit actu credere omnia credenda,per solam fidem infusam,absque testimonio, doctrina,& magisterio Ecclesiæ.

Assertio secunda.

Probatur hæc Assertio euidenter, quia & ante legem sic Patriarchæ immediatè à Deo docebantur, & post legem multa Prophetæ, multa Apostoli immediatè à Deo acceperunt ad fidem pertinentia:vt docet S. Hieronymus in Epist. ad Paulinum tom.3.Tale est illud Matthæi.*Caro & sanguis non reuelauit tibi,sed pater meus* C *qui in cælis est.*Simile etiam refert Augustinus de S.Antonio Eremita in Prologo libri de doctrina Christiana præfixo.Præterea,sicut in conferenda gratia remissionis peccatorum, Deus non alligatur sacramentis, sed *inuisibilis gratia sine visibili sanctificatione quibusdam affuit,& profuit,*(vt docet Augustinus in quæstionibus in Leuiticũ quęst.84) sic ad fidem generandam Deus non alligatur externis mediis. Rursum si impossibile esset,per solum habitum infusum actu credere, sed essetættereà absolutè necessaria fides acquisita,(vt voluit Gabriel & Durandus)sequeretur imperfectio in Deo, quòd per solam gratiam hominem ad credendum inducere non posset.Quod tamen vt suadeatur,ponit exemplum Gabriel de infante baptisato qui per Baptismum accepit fidem infusam. *Hic enim,* inquit, *nisi postea catechisetur & instruatur in fide,nihil actu credet.* Sed addit Gabriel.*Cessante miraculo diuinæ illuminationis,*vbi suum ipsius argumentũ quodammodo soluit,& possibilitatem concedit:nisi quòd miraculo illam,non dono necessario tribuit;sicuti tribuere debebat.Non enim miraculosè sed necessariò ad fidem generandam concurrit diuinæ illuminationis donum.Sequeretur præterea fidem infusam dependere à fide acquisita,tanquam à principio operationis suæ, quia nisi illa præuia actum credendi elicere non possit:quæ planè Pelagiana sentẽtia est, principiũ bonæ actionis nobis ipsis,progressum verò & incrementũ Deo tribuens. Respondet ad hoc Gabriel,quòd non prorsus pendet à fide acquisita:sed vltra firmitatẽ quã hæc

1.
S.Hieronymus. Matth.16.
2.
Inuisibilis gratia sine Sacramentis interdũ operatur.
3.
Donum illuminantis gratiæ necessarium,
4.

A

adfert, aliquid aliud superaddit fides infusa, vt intensiorem actũ eliciat habens vtrãq;, D quàm qui alterutrã. Sed & hæc responsio nulla est, quando agitur de posse habitus infusi. Omnis enim habitus, planè frustra ponitur, nisi sufficienter inclinet ad actũ circa propriũ obiectũ. Nec hoc solùm facit habitus acquisitus, vt distinguit Durandus, sed etiam infusus. Hoc enim intrinsecũ est ipsi naturæ habituum; nec alia ratione virtutes theologicæ vocantur habitus, quàm quia aptitudinem illam & facilitatem inclinandi ad actus secum afferunt, quæ est in habitibus acquisitis. Est autem omnis veritas reuelata, proprium obiectũ fidei infusæ. Potest ergo fides infusa sufficienter, (nõ dico semper efficaciter) inclinare animũ ad quamlibet veritatem reuelatam actu credendam. Fides autem acquisita addito fidei infusæ dono (loquendo de posse & vi fidei infusæ; nam aliud est loquendo de natura aut naturali infirmitate) nec intensiorẽ actũ necessariò facit (non minus enim intensè & firmiter credidit Petrus, Christũ esse filiũ Dei, ex sola fide infusa, quàm cæteri postea prædicante Petro, & miracula faciente:) nec est, vt isti volunt, absolutè, necessariò, & semper partialis causa credendi actu, (sicut in Petro non fuit, multísque aliis veteris testamenti Patriarchis & Prophetis, quibus immediatè Deus fidem reuelauit) sed ex hypothesi, id est, supposita nunc ordinaria credendi via à Deo instituta, fides acquisita est causa partialis cum infusa concurrens. Prætereà, hac ratione fides infusa esset imperfectior acquisita. Siquidem hæc sola, secundum istos, actum credendi elicere potest: illa autem sola non potest. Respondet Durandus, *in causa esse non imperfectionem gratiæ, sed quia gratia supponit naturam; & non* E *econuerso: ideóque cognitio secundum habitum gratiæ infusum, non potest esse sine aliqua notitia naturali modo acquisita. Contrà verò, cognitio per habitum ex naturalibus acquisitum, potest esse sine habitu infuso.* Hæc ille. Sed peccat rursum hæc responsio. Nam in actu supernaturali (qualis est ex fide credere) eliciendo, gratia in communione causalitatis cum libero arbitrio concurrens, (de qua Scriptura dicit, *dedit eis potestatem filios Dei fieri*, vt luculẽter exponit Augustinus in libro de Spiritu & lit.) non supponit semper naturalia argumenta extrinsecus aduenientia, vt prædicationem, miracula, & similia; sed quemadmodũ intrinsecam naturę operationẽ, quæ est liberi arbitrij, supponit quidem semper; *credere enim vel nõ credere* (ait August.) *est in arbitrio volũtatis humanæ*, ideóq; in paruulis non operatur gratia aliquẽ fidei actũ, sed *cõplet in illis quod per naturã facere nõ possunt*, vt idẽ docet Augustinus, eámq; perficit, nõ tollit; ita extrinsecus aduenietia adiumenta naturalia, aliquãdo prorsus pręuenit, nec omnino expectat; vt est superiùs ostensũ. Deinde quod addit, *Nõ ecõuerso*, id est, natura nõ supponit gratiã, vix à Pelagianismo excusari potest, loquẽdo de actibus gratiæ supernaturalibus, qualis est fides theologica & iustificans, de qua hoc loco disputat Durãdus. Natura enim adeò gratiã supponit in huiusmodi, vt de hoc genere actionum dixerit Saluator, *Sine me nihil potestis facere.* In quibus verbis (vt sapiẽter notauit S. Aug.) *non dixit Christus, sine me difficile potestis aliquid facere: sed ait, Sine me nihil potestis facere. Nec ait: Nihil perficere, sed nihil facere: hoc vno verbo initiũ finéq; cõprehẽdens.* Hæc August. Affert autẽ cõtra hãc sententiã Durãdus duo argumẽ. Primũ quòd Iudęi qui Christo docẽte habuerũt fidẽ infusã, iuxta legis doctrinã; tamẽ ideo Christo nõ oẽs crediderũt, quia nõ fuit in omnib' cõcurrẽs cũ fide infusa, noticia acquisita ex vita & miraculis Christi. Hęc ille, vbi suprà. Quæ probatio dupliciter est falsa. Primũ enim, plurimi qui nõ crediderũt, habuerũt noticiã acquisitã ex vita & miraculis Christi; vt apertè legimus. *Cũ tãta signa fecisset corã eis, nõ credebã in eũ, &c.* Et iterũ. *Nũc autẽ & viderũt signa, & oderũt me, & Patrẽ meũ.* Itẽ in Mat. Pharisæi blasphemabãt, *quòd in nomine Belzebub eijceret dæmonia*; multisq; aliis in locis. Deinde qui crediderãt, nõ ex sola notitia vitæ & miraculorũ Christi, sed multo magis ex gr̃a diuina credebãt: iuxta illud: *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit illũ.* Et iterũ. *Propterea vos nõ auditis, quia ex deo nõ estis*: vel etiã quia tracti, noluerũt credere: iuxta illud. *Lux venit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras quã lucẽ.* Rursũ argumẽtatur Durãdus. Iudęi habuissent excusationẽ incredulitatis, nisi Christus fecisset miracula, docuisset, &c. dicit enim. *Si nõ venissẽ & loquutus eis non fuissem, peccatum non haberent*, ergo sine illis externis mediis, per solam infusam fidem, non potuissent credere. Hæc ille. Sed male intelligitur dictum Christi. Sensus enim est, quòd tantum & tam graue, nouum & speciale peccatum non habuissent; scilicet diffidentiæ & contemptus docentis Christi, nisi Christus venisset, &c. vt multis in locis docet Augustinus. Non est autem sensus, quòd absque eo essent prorsus excusandi, vel à reliquis peccatis, vel ab ipsa infidelitate, vt priuationem

fidei

Habitus fidei sufficienter inclinat ad credendum.

Non minus intensa est fides ex reuelatione immediata credentis, quàm eius qua ab Ecclesia didicit.

Quo sensu fides acquisita est partialis causa credendi.

5.

In 3. sent. dist. 25. q. 3.

Ioan. 1.

Cap. 31. & sequent.

Quomodo gratia supponit naturam.

De prædest. sanctor. lib. 1. cap. 5.

De baptis. cõtra Donat. lib. 4. cap. 24.

In actibus gratiæ natura semper supponit gratiam.

Ioan. 15.

Lib. 2. cap. 8. cont. 2. epist. Pelagian.

Ioan. 12.

Ioan. 15.

Matth. 12.

Ioan. 6.

Ioan. 8. & 10.

Ioan. 3.

Ioan. 15.

Cõtra 2. epistol. pelag. lib. 3. cap. 3.

In epist. Ioã. tract. 6. de verbis domini. serm. 11.

A fidei significat:(quanquam ab infidelitate vt actum significat non credēdi positiuè, id est resistendi veritati, excusati essent, vt docet August. tract. 89. in Ioan.) alioqui infideles omnes, qui nunquam audierunt de Christo, excusarentur; quod falsum esse Apostolus docet, dicens. *Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt*. Et hæc hac de re hactenus, vt intelligant aduersarii, nos hodie Ecclesiæ vocem externam nullo modo sic extollere, vt sine ea nullam fidei rationem posse absolutè consistere, doceamus: (quod tamē nobis falsissimè impingit Caluinus Instit. lib. 3. cap. 2. par. 33. dicens apud nos, *Paradoxotaton esse, neminem nisi cui donatum sit, posse in Christum credere*) aut Deum ordini iam à se posito alligare velimus: vtcunque hac de re minus considetatè aliqui scholastici doctores scripserint. Plerique enim iidémque probatiores, contrà, & nobiscum sentiūt.

Non excusantur qui de Christo nihil audierunt.

Ad Rom. 2.

Caluini calumnia mendacissima.

Alia nihilominus sunt media à Deo ordinata, ad fidem animis humanis ingenerandam, quæ contemnere non licet.

CAPVT IIII.

B NIHILOMINVS iuxta ordinem à Deo institutum, externa adiumenta ad fidem ingenerandam sunt necessaria, vt ea contemnere nemini liceat.

Assertio tertia.

Demonstratur euidenter hæc Assertio ex vniuersa Dei prouidentia, circa fœderis seu Testamenti cum humano genere ineundi rationem; postquam in populum aliquem ac multitudinem, seu Ecclesiæ faciem coalescere cœpit. Primùm in veteri populo; 1. ipsa lege, ceremoniis, & mandatis eius, statim scripto traditis; Sacerdotali tribu constituta, vnde essent qui populo legem semper explicarent; 2. datis quoque extra ordinem Prophetis, qui vel futura ostenderent, vel Sacerdotum negligentiam supplerent: deinde in nouo populo, 3. præter cælestem Christi ipsius prædicationem, quæ quidem paruo in tempore, & in vnica regione facta est; missis per totum orbē (4.) Apostolis, datis Pastoribus & doctoribus qui perpetuò docerent; 5. factis item & dictis Christi in Euangelica historia conscriptis; 6. literis quoque & factis Apostolicis posteritati, scripto relictis; 7. denique in vtroque testamento miraculis & signis subinde datis. Hæc enim omnia externa adiumenta erant, quibus humana mens ad fidem induceretur: non quòd sola interna & immediata Dei inspiratio, ad hoc simpliciter sufficere nō posset; sed quòd nobis ac nostræ infirmitati salubriùs & suauiùs prospectum Deus voluit. In cuius rei argumentum obseruare licet, quòd quanto maior humana infirmitas erat, tanto maiora semper data fuerint adiumenta externa; quanto autem minor, tanto minora & pauciora. Sic in veteri populo cùm Moyses (eò quòd populus ad quem mittebatur, duræ ceruicis erat;) diceret Deo, *Non credent mihi*, dedit ei Dominus Potestatem signa faciendi. Christus quoque, & docuit viua voce diligentissimè, & doctrinam suam plurimis miraculis confirmauit; vt ad fidem incredulos Iudæos induceret. Apostoli quoque in ipso initio doctrinæ Euangelicæ, propter difficultatem credendi tam nouam doctrinā, *prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Postea verò, iam collectis & fundatis Ecclesiis, vbi difficultas credendi cessauit; cessarunt quoque miracula, Prophetiæ, dona linguarū & alia extraordinaria. Hæc enim omnia (vt de linguis Apostolus scribit) *in signum erant non fidelibus, sed infidelibus*. Non autem cessauit prædicatio verbi: constitutus est ordo Ecclesiæ: dati sunt pastores & doctores: scripta sunt Euangelia: scriptæ literæ Apostolicæ: omnia perpetuò duratura, ad perpetuā & ordinariam viā inter homines statuendam, qua ad fidē vocarentur, & in fide conseruarentur omnes futuri filij Dei. De his mediis Augustinus. *Christus*, inquit, *afferens medicinā, quæ corruptissimos hominum mores sanatura esset, miraculis conciliauit authoritatem: authoritate meruit fidem: fide contraxit multitudinem: multitudine obtinuit vetustatem: vetustate roborauit religionem*. Hæc ille. His ergo mediis semel à Deo constitutis non iam amplius considerandum est qua via Deus possit, sed qua velit nos ad fidem induci. Sicuti sanè in peccatorum remissione, ac in ipsius omnis fere generis gratiæ

Fœderis cū humano genere à Deo initi Ratio & progressus.

C *Externa adiumenta tanto maiora, quanto infirmitas hominum maior.*

1. Exod. 4.

2.

3. Matth. vlt.

4. 1. Cor. 14.

5. Lib. de vtil. credendi. cap. 14.

Externa Ecclesiæ vox in doctrina non sorum necessaria, quã in Sacramentorum administratione.

In Leuiticum quæst. 84.

Cõtemptor docentis Ecclesiæ habere fidem nõ potest.

De bapt. cõt. donat. lib. 4. cap. 22.

Interna sola Reuelatio quãdo ad fidem inducit.

collatione, datis semel sacramentis per quæ tanquam instrumenta illa conferatur, non est expectanda gratuita per Dei misericordiam aut Christi mortem remissio, vel immediata gratia, sine vllo sacramentorum vsu. Sed sicuti ab Ecclesia per claues Ecclesiæ dimitti peccata credimus, sic ab Ecclesia per doctores Ecclesiæ doceri fidem non dubitemus. Itaque quemadmodum *inuisibilis sanctificatio* (vt scripsit Augustinus) *quibusdam affuit atque profuit sine visibilibus sacramentis, & tamen sacramentum visibile contemnendum non est, quia contemptor eius sanctificari inuisibiliter nullo modo potest*; sic licet ea quæ sunt fidei, credere quis posset, sola interna Dei inspiratione instinctus; tamen externa media illi contemnenda non sunt. Contemptor enim eorum veram fidem nullo modo habere potest. Rursum sicut sanctificatio impletur aliquando inuisibiliter, *cùm mysterium Baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit* (vt scribit idem Augustinus) sic interna sola reuelatio ad fidem aliquando inducit, cùm externa illa media non contemptus docentis Ecclesiæ, sed articulus aliquis necessitatis excludit; vt videlicet quia vel in eremo, vel inter paganos, hæreticos, aut schismaticos viuitur, vbi nulla externa media ad fidem adsunt. Hic enim electis omnibus immediatè consulit Deus, & tangit eorum corda, quos elegit, sicuti de S. Antonio Eremita narrat Augustinus in prologo libris de doctrina Christiana præfixo. Præterea, sicut *ipsorum sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, ideóque contempta sacrilegos facit* (vt docet idẽ Augustinus) sic ipsius Ecclesiæ docentis vox & Authoritas inenarrabiliter valet plurimùm, ideóque contempta sacrilegos facit. Vnde alibi Augustinus cùm de hac externa Ecclesiæ doctrina ageret, *Hanc*, inquit, *perturbare velle atque peruertere, nihil est aliud, quàm ad veram religionem sacrilegam viam quærere.* Hæc ille. Quod & ex proposito prolixè disputat in prologo lib. de doctrina Christiana præfixo. Sed de hac re tota satis disputatum est in alia Controuersia, maximè vbi aduersariorum argumentis contra authoritatem Episcoporum responsum est. Nam & in illis Suenckfeldianorum iam explosa hæresis, & ipsorum fundamenta refutata sunt.

Contra Faustum lib. 19. cap. 11.

Lib. de vtil. cred. cap. 10.

Perturbare ordinariam ad Religionẽ viã Sacrilegium est.

Lib 5. cap 5. & cap. 16.

Media ista externa non consistunt in sola scripta doctrina.

CAPVT V.

Assertio quarta.

HÆC adiumenta & media externa à Deo instituta, ad fidem mortalium animis ingenerandam, retinendámque, non cõsistunt in sola scripta doctrina, seu veteris seu noui testamenti: sed prætereà interdum in miraculis, aliàs in consensu orbis seu totius Ecclesiæ, semper verò in audiendo vocẽ viuam Pastorum, in Ecclesia pro tempore docentium.

Hanc Assertionem hoc loco, ordinis & maioris lucis causa, tantummodo ponere, satis fuerit. Nam priorem partem in prima Controuersia, vbi causæ visibilis Ecclesiæ datæ sunt, satis demonstrauimus. Pastores verò ipsos esse necessariò semper audiẽdos, in secunda Controuersia prolixè probatum est: quatenus autem audiendi sint, videlicet an etiam aliquid extra & præter expressam Scripturam docentes, partim in Controuersia postrema copiosè & accuratè disputabitur, partim quoque quali & quanta obedientia audiendi sunt, in proxima iam disputatione ostendetur. Ratio autem huius Assertionis potissimùm triplex est. Primùm, quia non omnia ad fidei nostræ integritatem necessaria, sunt in scripturis comprehensa, vt in dicta postrema cõtrouersia declarabitur. Secundò, quia licet omnia in Scriptura compræhenderentur, tamen scripta litera non posset esse medium sufficiens ad fidem, vel adipiscendam vel conseruandam; sed prætereà, viua voce docentis Ecclesiæ, opus foret; quod in proxima iam disputatione demonstrabitur. Tertiò, si scripta litera posset ex se sufficere, tamen hæc Scriptura non posset, propter multiplicem eius obscuritatem & difficultatem, vt in penultima Controuersia initiò proposita elucescet. Quibus ita præmissis, & constitutis, ad ipsum nunc præsentis Controuersiæ punctum explicandum veniamus.

Lib. 2. cap. 6. & 7.

Lib. 5 cap. 5. & seq.

1.

2.

Scripta litera non potest esse sufficiens Medium ad fidem.

3.

Lib. 10. & 11.

Vox

A

Vox Ecclesiæ est præterea Medium ad credendum à Deo ordinatum. Et aduersariorum ea de re sententia explicatur.

CAPVT VI.

Vox Ecclesiæ docentis, vel attestantis, sic inducit ad fidem, & conseruat in fide, vt sit medium ad credendum planè necessarium, infallibile & diuinum; non probabile tantùm, incertum, aut merè humanum; vel denique indifferens aliquod medium, quod liberè vel acceptare vel repudiare possis. Hæc sanè Assertio vt est cognitu dignissima, & ab Aduersariis hodie tum pertinacissimè negata, tum summa fraude tractata, ita à nobis & euidenter explicanda & diligenter probanda est. Sunt autem positæ Assertionis tres partes. Prima ponit vocem Ecclesiæ esse medium necessarium, non indifferens aut liberum. Secunda esse infallibile, non probabile tantùm. Tertia esse diuinum non merè humanum. Omnes hæ partes ab aduersariis hodie negantur. Nam Lutherani illi molliores magísque commodi, qui ad veritatem Catholicam propius accedunt quàm cæteri, Ecclesiæ vocem libenter se audire affirmant, ideóque & Patrum & Conciliorum, & totius antiquitatis testimoniis creberrimè vtuntur. Sed illi tamen nihil aliud huic voci tribuunt, quàm vt sit confessio quædam amica huius veritatis, qua infirmiores nonnihil iuuentur. Sic Melanchthon horum facile princeps, sæpissimè docet in locis cōmunibus: tit. de Ecclesia. *Ipsum*, inquit, *verbum Dei est index, & accedit confessio veræ Ecclesiæ. Semper enim sequuntur verbum tanquam indicem aliqui pij & firmi, & horum firmorum confessione adiuuantur infirmi. Hoc modo dirimuntur controuersiæ.* Et paulò post. *Ita veteres damnauerunt Samosatenū & Arrium. Iudex erat verbum Dei, id est, testimonia ex Euangelio. Sed tamen adiuuabantur tunc quoque infirmi in pronunciando veritatem, confessione firmiorum; scilicet eorum qui Apostolos aut eorum discipulos audierant.* Hæc ille. Et rursum in responsione ad articulum 5. Bauaricæ inquisitionis. *Fides*, inquit, *qua amplectimur Symbola, nititur non authoritate aut mandatis Ecclesiæ, sed perspicuo verbo Dei, tametsi Ecclesiam Catholicam docentem piè audimus, & synceræ vetustatis testimoniis confirmamur, sicut Paulus vult infirmos à firmioribus confirmari.* Hæc ille. Hæc ergo doctrina nullum necessarium medium in Ecclesię voce ponit, sed probabile tantùm & commodum: quo adiuuari & confirmari, non omnes sed infirmiores & vulgus fideliū possint. Ipsi enim eruditi, spirituales, & firmi (quales omnes Protestātes se esse supponunt) ex sola Scriptura *per internam eius claritatem* (vt distinguit Lutherus in libro de Seruo Arbitrio) veritatem inquirere & inuenire possunt: nec iudicium Ecclesiæ expectare, aut externam illam claritatem desiderare (quia infirmi non sunt) necesse habent. Hæc illi Ecclesiæ voci & iudicio tribuunt, qui maximè hodie inter Protestantes aliquid ei tribuere videntur. Iam verò alii Protestantes, vt Musculus in loc. com. titulo de ministris verbi: & Caluinus Institutionum lib. 4. cap. 1. Parag. 5. & 6. Item cap. 3. parag. 1. 2. & 3. de Ecclesiastici ministerii dignitate, splendidè & copiosè quidem scribunt, multísque scripturis ostendunt *ministerio hominum Deum nobis loqui*, ideóque *obediendum illis esse qui ministri verbi sunt, non secus quàm si Deus è cælo nobis loqueretur*: Denique docentis Ecclesiæ vocem, *vt medium planè necessarium* agnoscunt. Attamē iidem scriptores paulò post in reliqua disputatione, sic hanc vocem Ecclesiæ certis limitibus constringunt, vt eam & merè humanam constituant & incertam. Nam nō secus quàm alii Lutherani, eam soli scripto Dei verbo alligant atque includunt. Etsi enim Caluinus locis iam citatis, diligentissimè & copiosissimè docentis Ecclesię vocem extulisset & commendasset, tamen postea eiusdem libri cap. 8. parag. 2. *Quicquid*, inquit, *in scriptura, siue prophetis, siue Apostolis, siue Sacerdotibus, siue eorum successoribus defertur, id totum non propriè hominibus ipsis, sed ministerio cui præfecti sunt datur: vel vt expeditius loquamur, verbo, cuius ministerium illis est commissum.* Ecce iudicium de rebus fidei non iam in ministris verbi, vt prius, nec in ministerio vt postea, sed in ipso verbo ponit. Hac videlicet fraude lectori fucum facit, vt primum Ecclesiæ Authoritatem magnificare videatur, eáque ratione lectorē Christianū ad suam doctrinā quasi verè Ecclesiasticā

B C

1.

Melanchthon de voce Ecclesiæ.

Melanchthon id vocem Ecclesiæ medium tātum probabile & commodum esse ponunt.

Caluinus de voce Ecclesiæ.

Caluinus medium in se necessarium ponere videri vult.

Caluini fucus ac ludus.

pellicere poſſit, poſtea verò iam pellectum vno verbo egregiè ludat,ac fallat;à miniſtris ad miniſterium,à miniſterio ad verbum ſcriptũ omnia reducens;vt dum in ſolo ſcripto verbo omnia concludit,docentem , explicantem & decernentem Eccleſiam callidè excludat. Nam ad hoc ipſum probãdum, poſt multas ſcripturas citatas, vt illud Deuter.17. *facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco quem elegit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius*: Item Ezech.3. *Audies ex ore meo verbum & annũciabis illis ex me*: & Hierem. 23. *Qui habet ſermonẽ meum, loquatur ſermonẽ meum verè. Quid paleis cum tritico?* & illud Eſaiæ toties repetitum,cap.1.40.& 58. *Os Domini loquutum eſt*; concludit tandem parag.4. Eccleſiæ poteſtatem *ſubiectam eſſe verbo Domini, & in eo quaſi incluſam*, quia videlicet in his omnibus, non aliter iubetur vel populus parere , vel ſacerdotes & prophetæ docere, quàm ipſo verbo Domini annunciato : vt ſane hac cõditione ceſſante, ceſſet quoque ſacerdotum & prophetarũ authoritas. Ac ne in veteri populo tantũ hanc reſtrictionem valere putemus,adfert Caluinus etiam ex nouo teſtamẽto multa,quibus non Eccleſiæ tantùm Apoſtolis ſucceſſuræ, ſed & ipſorum Apoſtolorũ plane limitata ſimiliter authoritas ſeu docendi poteſtas fuerit. *Si Apoſtoli ſunt* (ait Caluinus) *id eſt, miſſi à Chriſto, ne garriant quicquid collibitum fuerit,ſed mandata eius à quo miſſi ſunt,bona fide perferant. Et ſatis clara ſunt Chriſti verba in quibus eorum legationem terminauit dicens Matthæi vltimo. Docete omnes gentes,quæcunque præcepi vobis.* Hæc ille. Móxque parag.7.ex illis verbis ad Hebręos 1. *Multifariè multiſque modis,&c.nouiſſimè autem loquutus eſt nobis in filio*,probare vult Caluinus Deum *omnes docendi partes in filio compleuiſſe,nec poſthac vt antea,ſubinde per alios atque alios loquuturũ,ideóque omnium hominum ora clauſa eſſe nunc debere,poſtquã ſemel loquutus eſt ille,in quo omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſcientiæ abſconditi eſſent*,ad Coloſſ.2.maximè Deo de cęlo clamãte *Ipſum audite*: Matth.17.& ipſo Chriſto dicẽte, *vnus eſt magiſter veſter*. Matth. 23. Denique hoc adeo valere vult Caluinus , vt neq; ipſe Spiritus Sanctus alia docere Apoſtolos & Eccleſiam potuerit, quã quæ Chriſtus antea ore eos docuerat : propter illa Chriſti verba de Spiritu Sancto dicta. *Ille ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Iſta enim reſtrictio* (ait Caluinus) *attentè notanda eſt,vbi partes Spiritui Sancto aſſignat ſuggerere quæcunque ante ore docuit.* Hęc ille paragr.8. Quam ſuam ſententiã vt adhuc magis confirmet,adducit ipſam doctrinã Apoſtolorũ non aliam fuiſſe. Hinc enim Petrus epiſt. 1. cap.4. *Qui loquitur,loquatur tanquã ſermones Dei. Et Paulus negat ſe dominari fidei diſcipulorum.* 2.Cor.1. *Itaque non ſolùm ſingulis paſtoribus* (ait Caluinus) *negatur illa poteſtas, vt certam ſibi fidem habtri iure poſtulent,quia promittitur vt loquẽtibus prophetis duobus aut tribus cæteri diiudicent; verumetiam toti Eccleſię hoc negatur,quia ad Rom.10.dicitur,fides ex auditu,auditus autem per verbum Dei:ergo à ſolo Dei verbo pendet fides.* Hæc ille. Vbi vides quo tandẽ deduxerit id totũ quod antea tam magnificè de Eccleſia prædicauerat. Sed eſt hoc hominis, qui multa quidẽ in vtramq; partẽ videt,ſed quid cõcludat aut reſoluat,nõ videt. Idẽ verò docet Muſculus in loc.com.tit.de miniſtris verbi,ca.de poteſtate miniſtrorũ;omnéſq; proteſtãtes,vno ore aſſerẽtes *Eccleſiã eſſe alligatã ad vocẽ euangelij*. Quæ omnia cùm dicũt,Eccleſiæ vocẽ & Iudiciũ,quatenus eſt Eccleſiæ planè incertũ,conditionatũ, meréq; humanum faciunt:nępe huiuſmodi eam fingunt,quæ à verbo & à veritate aberrare poſſit. Alioqui hanc conditionẽ,hos limites illi non apponerẽt,ſed ſimpliciter Eccleſiæ vocem tanquã Dei miniſtrã & Spiritus Sancti organũ audirent. Deinde ſi à ſolo verbo pendet fides , non Eccleſiæ quicquam , ſed ſoli verbo omninò creditur. Denique verbo Dei & veritati ipſi à quocunque proferatur (vt illi volunt) credendum eſt. Nihil ergo hîc ſingulare Eccleſiæ magiſtris ex illorum ſententia tribuitur : nec quicquam amplius quàm aliis quibuſuis fidelibus:ſecus quã antea iſti homines docuerunt. Poſtremò hac limitatione euidenter oſtendunt, nihil ſe prorſus Eccleſiæ credere. Quemadmodum enim ſi quis diceret Scripturas eſſe alligatas ad ipſam Dei voluntatem,& ad nouas ſubinde reuelationes,quas illi hominibus inſpirare placeret;ideóque ſi volũtati diuinę aut alicui nouæ reuelationi aduerſari Scripturę animaduerterẽtur, non eſſe illis credendum; hoc dicendo ipſas Scripturas plane negare,& hoc honeſto fuco ſuam impietatem obtegere , meritò iudicaretur:ita plane in re propoſita Eccleſiæ authoritatem honeſto fuco ac prætextu prorſus tollere iudicandi ſunt , qui non niſi ſub conditionibus prædictis eam amplecti volunt. Poſita ergo & oſtenſa hactenus aduerſariorum ſententia, nunc id quod propoſuimus de Eccleſiæ iudicio probare conabimur : eſſe illud videlicet neceſſarium,infallibile, diuinum : vt veritate prius

Huic diſputationi Caluinianæ vide quid reſpondeatur infra. Cap. 11. & li.12.ca. 9.

Petulantiſſima Caluini vox in SS. Apoſtolos.

Blaſphema Caluini doctrina in Spiritũ Sanctũ.

1.Cor.14.

Parag 9.

Proteſtantes omnes Eccleſiæ Iudiciũ incertum faciunt meréq; humanum.

A solidissimè confirmata, aduersariorum sententiæ iam enumeratæ partim sua sponte corruant, partim (quod alio loco fiet) postea diluantur.

Vox docentis & attestantis Ecclesiæ, est medium ad credendum necessarium, propter infirmitatem & corruptam naturam humanam.

CAPVT VII.

PRIMVM ergo dicimus, vocem Ecclesiæ vel docentis per magistros & pastores suos, vel attestantis communi cõsensu suo, medium esse ad credendum necessarium: non commodum tantùm quasique indifferens. *Assertio quinta.*

Cùm enim necessarium multis modis dicatur, etsi absolutè necessariũ non sit, & sine quo mens humana credere nullo modo posset (vt suprà ostensum est,) tamẽ ideo necessarium est, tùm quia fine eo difficulter credit humana infirmitas, tum quia ex hypothesi necessarium est, posita videlicet diuina ordinatione. Vtramq; hanc necessitatis causam in re proposita nunc ostendemus. *Necessariũ multiplex.* 1. Cap. 2. 2.

B Omnes homines ea quæ rectæ fidei sunt idcirco percipere non valent, vel quia adhuc in paganismo constituti, fidei mysteria aut nunquam didicerunt, aut audientes non capiunt; vel quia fideles facti, tamen nequiter viuentes, ea quæ ex doctrina fidei consequuntur, capere non possunt. De primo genere ait Apostolus. *Ambulant gentes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in ipsis, propter cæcitatem cordis ipsorum.* De altero genere dicit. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Itaque omnes mortales vel Deum nescientes, vel secundum Deum non viuentes, pro stultis habet Scriptura, vocans eos sapientes huius mundi. *Sapientia autem huius mundi stultitia est apud Deum*, ait Apostolus. Iam verò *stultis vnica salus est, iudicio ac præceptis sapientum duci; vt in aliis rebus omnibus, ita multo magis* (ait Augustinus) *in religione. Nam & res humanæ promptiores ad dignoscendum sunt quàm diuinæ, & in istis quo maius eis obsequium debetur, eo periculosius peccatur*: Hæc ille. Hîc dices. Huic malo Deus vel per internam gratiam immediatè reuelando, vel extrinsecus per scriptum verbum suum nos docendo, mederi potest. Potest quidem hoc fieri absolutè loquendo. Multo tamen & nobis facilius, & ex Dei dispositione suauius id fit, si per hominem sapientem medium & viua voce docentem id fiat. *Negare enim non possumus* (ait Augustinus) *inter stultitiam hominis & Dei sincerissimam veritatem, medium quiddam interpositam esse hominis sapientiam: Itaque homini stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius. Hac sane de causa ipsa æterna Dei sapientia, cui nos hærere oportet, suscipere hominem dignata est.* Hæc ille capite quinto libri citati. Et (vt rursum alibi idem docet) *vt homo confidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas homine assumpto constituit atque fundauit fidem, vt ad Deum iter homini esset per hominem Deum.* Hæc ille. Quod sane humanæ infirmitatis remedium, olim in veteri lege prædictum est. Cùm enim vetus ille populus clamaret Moysi: *loquere tu nobis & audiemus; non loquatur nobis Dominus. Non enim portabant quod dicebatur* (ait Apostolus) id est, à Deo immediatè doceri non sustinebant; Dominus postea eorum infirmitati condescendens, Christum illis promisit: *vt petisti*, inquit, Moyses, *à Domino Deo tuo in Horeb atque dixisti, vltrà non audiam vocem Domini*, & cætera; *& ait Dominus mihi. Bene omnia sunt loquuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius*; & cætera quæ sequuntur, apertissimè Christum hominem promittentia, qui viua voce homines docturus esset. Sicut ergo Christus homo homines docuit, sic aliis hominibus potestatem docendi dedit, dicens: *Qui vos audit me audit*; aliáque permulta de quibus postea. Est igitur sicut Christus homo, ita eius loco ab eo missus, & institutus Ecclesiæ pastor & doctor, tanquam homo sapiens, à stulto audiendus, vt sapiens fiat.

C

Margin: 3. *Prima necessitas ab excellentia ipsa rerum diuinarum.* Ephes. 4. 1. Cor. 2. *Qui sunt stulti apud Deum.* 1. Cor. 3. De vtil. cred. cap. 12. *Quare hominũ ministerio doceri nos expedit.* De Ciuit. Dei lib. 11. cap. 2. *Humanæ infirmitatis remediũ, viua vocis magister.* Exod. 20. Hebr. 12. Deuter. 18. Luc 10. Ephes. 4.

Augustinus. Hîc verò rursus, (ait Augustinus cap. 13. de vtilit. credendi) *oritur difficillima quæstio, quonam modo stulti sapientem inuenire poterint. Neque enim vt aurum & argentum ceteráque id genus quæ extra nos sunt, & cognoscere cùm videas, & non habere concessum est, sic sapientiam mentis, cuius oculo qui ea careat, videri fas est. Eam enim videre, est habere.* Hæc ille. *Difficile stulto inuenire Sapientem à quo doceatur.* Non potest ergo quandiu stultus est quispiam, certissima cognitione inuenire sapientem, cui obtemperando à tanto stultitiæ malo liberetur. Quòd si enim ipsi hîc quærimus nobis sapientes, cùm tot semper veritatis hostes sapientum nomen præ se ferant, vix fieri potest quin aberremus: vt sic *cæcus cæcum ducat, & ambo in foueam cadant. Huic ergo immani difficultati* (ait ibidem August.) *quoniam de religione quærimus, solus Deus mederi potest: quem nisi & esse & humanis mentibus opitulari credimus, nec quærere quidem ipsam veram religionem debemus.* Hæc ille. *Cap. 13.* Non est ergo dubitandum, quin tale aliquod remedium dederit Deus, quale est huic malo proprium & maximè propitium. Nempe *Authoritas sapientum mouet stultos ad sapientiam.* *sola est authoritas* (ait August. cap. 16. libri citati) *quæ commouet stultos, vt ad sapientiam festinent.* Quod & experientia euidenter docet. Solent enim Moriones sola authoritate compesci. *Cap. 16.* *Itaque desperandum non est* (ait ibidem August.) *ab ipso Deo authoritatem aliquam constitutam esse, qua velut gradu certo annitentes, attollamur in Deum.* Hæc autem authoritas, hic gradus (vt paulò pòst docet Augustinus,) *partim in miraculis, partim in sequentium multitudine* posita fuit. Sed potissimùm in voce docentis Ecclesiæ hæc authoritas collocatur, de qua paulò superiùs Augustinus dixit; *Facile ab errore liberaberis, si præceptis Dei quæ tanta Ecclesiæ authoritate firmata esse voluit, libens obtemperes.* *Cap. 15. Illa Authoritas est in Ecclesia.* & postea concludit, *vt non dubitemus Ecclesiæ nos condere gremio: illi autem quæ ab Apostolica sede, per successiones Episcoporum, culmen authoritatis obtinuit.* *Cap. 17.* *Cui* inquit, *nolle primitias dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.* Hæc ille. Hæc est ergo authoritas, ad infirmitatis humanæ remedium nobis salubriter concessa, à Deo suauiter disposita. Ecclesiæ persona est ille homo sapiens, quo mediante, stulti ad Dei sapientiam perueniant.

Secunda necessitas propter naturalem mentis infirmitatem. Præterea quia stultitia hæc de qua iam diximus, cæcitas quædam mentis est, & vulnerati per peccatum (seu originaliter contractum seu postea admissum) intellectus infirmitas, quæ ad Deum & diuina contuenda, non secus atque oculus noctuæ ad lumen solis caligat; propterea media quæ nobis data sunt ad credendum, lucernæ nomen & vim acceperunt. Sic de Scriptura ipsa cecinit propheta; *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* *Psal. 118. Scriptura est lucerna contra natura caliginem.* Sic de Prophetarum prædicatione Petrus. *Habemus*, inquit, *firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, tanquam lucernæ in caliginoso loco* (hoc est in nocte huius seculi) *donec dies illucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris*, id est, (vt exponit Augustinus) *donec ipse Christus veniat, qui illuminet occulta tenebrarum. Tunc enim præsenti cœli die, lucernæ non erunt necessariæ. Non legetur nobis Propheta, non aperietur codex Apostoli, non requiretur testimonium Ioannis, non ipso indigebimus Euangelio.* *2 Petr. 1. Tract. 35. in Ioan.* Hæc ille. Lucerna enim nobis ipse agnus erit. Hîc tamen intereà attendimus lucernæ verbi Dei. Talis quoque lucerna nobis est Ecclesiæ vox & testimonium. *Ecclesia quoque est lucerna.* Quemadmodum enim *Ioannes fuit missus à Deo, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum*, sic alij præcones & Pastores mittuntur à Deo, vt omnes credant per illos. *Ioannes erat lucerna ardens & lucens*; ardens in spiritus feruore, lucens in doctrinæ prædicatione. *Exemplum in Euangelio.* Et Apostolis dicitur. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, &c.* *Ioan. 1. Ioan. 5. Matth. 5.* Lucernæ autem nobis erant, quia lucem ipsam oculi nostri ferre non poterant. *Neque enim* (ait Augustinus) *opus erat vt lucerna perhiberet testimoniũ diei, si dies ipse ab infirmitate nostra posset videri.* Et paulò post rationem subiiciens, inquit. *Ecce lucernæ perhibent testimonium diei propter infirmitatem nostram, quia diei claritatem tolerare & videre non possumus. Nam & nos ipsi qui Christiani sumus, in comparatione quidem infidelium lux iam sumus & filij lucis, tamen in comparatione illius lucis ad quam venturi sumus, adhuc nox est etiam dies in quo sumus.* Hæc ille vbi suprà. Huius lucernæ Ecclesiæ Typus, erat columna illa nubis quæ præcessit filios Israel in deserto, & viam illis in terram promissionis commonstrauit. *Exod. 13. Typus in lege. Heb. 12.* Ecclesiæ vox, est *nubes illa testium* (qualem produxit in Epistola ad Hebræos Paulus) quasi medium quoddam inter rutilantem solem immediatè reuelantis Dei, & infirmitatem nostram posita. *Simile in natura.* Denique vt in visione ista corporali, oculi nostri etiam sani ad intuẽdum ipsum solem parum firmi sunt; ea tamen quæ à sole passim illustrantur, libenter & commodè intuentur; sic in visione veritatis diuinæ, mentis oculi etiam per fidem iam sanati, veritatem tamen ipsam immediatè reuelantem & rutilantem cominus contueri & apprehen-

A apprehendere nequeunt: Ecclesiam verò veritate illa iam illustratam, suauiter, salubriter, & commodè contueri, audire, & capere possunt. Nam ex hac naturæ infirmitate profectum est, quòd vitia veritati ipsi repugnantia (vt acutè docuit Augustinus in libro contra mendacium) vt mendacium, dissimulationes, adulationes, non perinde exhorrescimus & damnamus quàm adulteria, homicidia, furta, quæ castitati & iustitiæ aduersantur. Hæ enim virtutes, quia non ipsa sunt veritas, sed ex veritatis lucce habent, vt pro virtutibus habeantur; ideo clarius à nobis cognoscuntur, & per consequens amantur, quàm veritas ipsa, quæ Deus est; aut certe lumen planè diuinũ, nostrámque mentis aciem longissimè superans. Præterea propter hanc infirmitatem naturalem, non ratione sed Authoritate ad fidem ducimur. Quade re lege Augustinum de Moribus Ecclesiæ Catholicæ lib.1.cap.2.

Cap. 10.

Hanc infirmitatem naturalem auget superbia, hæreticis omnibus & Ecclesiæ cōtemptoribus ingenitum quoddam & connaturale malum. Existimantes enim se absque Ecclesiæ luce & magisterio, satis clarè, (vel in verbo vt dicunt, vel in suo cerebro vt se res habet,) omnia videre, nihil vident: sicut *gentium sapientes dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Vt enim Philosophi naturales in inquirendo summo bono, qui Deus est, ideo toto cælo errabant; quia ad hoc inueniendum, nullo duce aut authoritate à Deo posita nisi sunt, sed suis ingenij & industriæ viribus confisi, *semetipsis ducibus vtebantur*; (vt pulchrè demonstrat Prosper contra collatorem, & D. August. in opere B de Ciuitate Dei.) Sic hæretici aliíque omnes superbi, quia Ecclesiæ magisterium cōtemnunt, & semetipsis ducibus vtuntur, à veritate fidei aberrant. *Cùm enim veritas* (ait Augustinus) *sit omnium nostrum, quos ad eius communionem publicè vocat Deus*, id est cùm sit Catholicæ Ecclesiæ, *isti tam volentes habere priuatam, priuantur ea: & dum suum volunt esse, quod omnium est, à communi propelluntur ad sua*, hoc est, *à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur.* Hæc ille. Huiusmodi enim homines non decreta per Ecclesiam tradita, sed, vt alibi scribit Augustinus, *sua phantasmata colunt; & quicquid animo errante, cum superbia & tumore, cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obseruant.* Hæc ille. Hæc enim vera & potissima causa est, quòd hæreses vocantur & sunt idola: vt multis in locis docet Hieronymus in commentariis super prophetas, maximè in cap.5. Danielis, in Esaiæ cap.2. in Micheæ cap.1. & in Oseæ cap.11. De hoc hominum genere disseruit in Euangelio Christus. *Ego in iudicium in hunc mundum veni, vt qui non vident*; (id est qui cæcitatem suam agnoscunt séque duci patiuntur,) *videant: & qui vident*, (id est, existimant se videre,) *cæci fiant.* Móxque dicentibus ei Phariseis, *nunquid & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus. Si cæci essetis*, id est, *si vos cæcos esse aduerteretis*, vt exponit Augustinus tract.44. in Ioannem, si ignorantiam vestram agnosceretis,) *non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis quia videmus, peccatum vestrum manet*, id est corrigi non potest. Et hoc est quod Apostolus dixit. *Scientia inflat, charitas ædificat. Si quis autem se existimat aliquid scire*, scilicet in rebus fidei tanquam ex seipso, sine magistra & duce Ecclesia, C *nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire.* Charitas enim quæ ædificat, id est quæ facit hominem pertinere ad ædificium totius domus Dei, & ædificari in corpore Christi vnà cum aliis membris, est charitas Ecclesiæ & dilectio vnitatis fraternæ. Adeò sane vt D. Augustinus charitatem Ecclesiæ vocauerit *vnctionem illam quæ docet nos omnia.* Est ergo necessaria Ecclesiæ docentis vox: vel propter excellentiam ipsarum rerum diuinarum, vel ad succurrendum infirmitati nostræ naturali, vel denique ad reprimendam & edomandam superbiam voluntariam.

3. *Necessitas propter adiunctam infirmitati superbiam.* *Hæreticorum omnium cæcitatis causa.* Rom.1. Cap.2. lib.5.cap.8. Confess. lib. 12.cap.25. De vera Religione cap. 35. *Quare hæreses vocantur idola & sunt.* Ioan.9. Ioan.9. 1. Cor.8. *Quomodo Charitas ædificat.* Tract. 6. in epist. Ioan. 1. 2. 3.

Vocem docentis & attestantis Ecclesiæ, esse Medium necessarium ex hypothesi quia à Deo ordinatum: vt propterea non nisi in Ecclesia & per Ecclesiam Deus audiatur, rationibus Theologicis explicatur.

CAPVT VIII.

IAM quod ad alteram necessitatis partem attinet, quæ est ex supposito, quia videlicèt tale medium Deus de facto ordinauit, probabitur quidem & postea, cùm diuinum esse hoc Ecclesiæ testimonium, atque iudicium ostendetur. Nunc tamen propriis argumẽtis demonstrabitur, Ecclesiæ vocem sic esse fidelibus ad credẽdum Medium necessarium, vt non aliter credi Deo aut verbo eius rite possit; nisi credatur Ecclesiæ, Deum ipsis & verbum eius prædicãti. Nempe qui accuratissimè de causis fidei disputarunt, animaduerterunt ad actum fidei duo necessaria requiri: vnum vt proponantur homini ea quæ sunt credenda; alterum vt rebus propositis assensum præbeat: sicuti docet S. Thom. 2.2. q.6. art.1. Neque enim sane credi possunt, nisi ea quę proponuntur credenda; neque actus fidei est, nisi assentiat propositis; sicuti visus non fit, nisi & præsente obiecto, & oculo contemplante. Circa vtrumque autem duplex est causa fidei. Nam proponuntur ea quæ sunt credenda, vel immediatè à Deo; vt quæ Patriarchis, Prophetis, & Apostolis reuelata erant; vel mediante aut Angelorum, aut hominum ministerio. Rursum præbetur assensus, vel solo Deo interius mouente per lumen gratię, vt in Prophetis & Apostolis; vel aliqua etiam externa causa ad hoc inducente, vt miraculis, vt hominũ docentium vel authoritate, vel persuasione. Imò interdum etiam, vel ex terrore potestatis humanæ, vel per blanditias huius seculi inducitur homo ad assentiendum his quæ sunt fidei. Sed terrores atque blanditiæ, vt ne moralem quidem virtutem generant (vera enim virtus non est, in qua passio electionem præcessit) ita multo minus ingenerandæ fidei causæ esse possunt. Rationes humanæ, etsi iam credentes iuuant (vnde Augustinus dicit, *disputare de rebus fidei non obesse, imò prodesse, Si tamen firmissima præcedat fides*:) vt vel intelligant quod semel crediderunt, vel delectabiliùs credant, tamen veræ fidei causa non sunt: nec huiusmodi mediis tanquam propriis, ad fidem generandam Deus vti suos voluit, vt bene docet S. Thomas prima parte quæst.1. art.8. in responsione ad 2. & 2.2. quæst.2. art.10. Reliqua verò duo, miracula & hominum ex legitima potestate docentium authoritas, veræ fidei media sunt, quatenus à Deo procedunt, propria. Vnde Apostolus causas ipsas commemorans, quare Corinthij prædicationi eius de Christo crediderant; *Ego*, inquit, *cum venissem ad vos fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Christi: & sermo meus non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum sed in virtute Dei.* Hæc ille, vbi per *Ostensionem spiritus*, intelligit miracula, per *Virtutem Dei*, consilium Dei siue doctrinam Spiritus, quam attulit: de qua paulò post. *Nos*, inquit, *non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: quæ & loquimur; non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualia spiritualibus comparantes.* Doctrinam autem spiritus vocat, eam doctrinam quam à Spiritu Sancto vt *homo spiritualis*, id est, vt doctor Ecclesiæ constitutus accepit. Propterea enim statim dicit. *Spiritualis omnia diiudicat.* Et iterum. *Nos autem sensum Christi habemus.* Hæc omnia eodem cap. Paulus, vt ostendat prædicationem suam ideo iustum & necessarium fuisse medium, quo Corinthios ad credendum induceret, quia nec terrore nec blanditiis, nec ratione aut sapientia humana, aut etiam eloquentia ageret, sed partim in ostensione spiritus per miracula, partim in doctrina spiritus per docendi sensum, & potestatem à Christo acceptam, apud eos docuisset. Hæc itaque duo media; miracula, & prædicatio eorum qui legitimè missi sunt, generant fidem, & inducunt ad credendum; non minus necessariò & efficaciter; quàm si immediatè Deus reuelaret aut moueret.

Duo ad fidem necessaria.

Duplex causa fidei.

Multa inducunt ad credendum quæ non sunt causa fidei.

De nat. & gratia. ca.10.

Miracula & doctus Authoritas sunt propria credendi media.

1. Cor. 2.

Doctrina Spiritus quæ.

Quod vt intelligatur, aduertendum est Deum esse obiectum fidei nostræ formale, siue medium formale, per quod credimus; non vt Deum, simpliciter, propriè, & explicatè loquendo; sed vt Deum reuelantem, & dicentem, & testificantem nobis, ea quæ sunt fidei: sicuti propriè & explicatè loquendo, appropriata causa Ordinis in rerum omnium dispositione, est sapientia Dei; gubernationis vniuersi, est prouidentia Dei; creationis rerum omnium, est potentia Dei; remissionis peccatorum, est charitas Dei; multáque huiusmodi opera Dei ad extra: quæ etsi toti Trinitati & Deo communia sint, tamen vni personæ vel attributo in diuinis, explicationis causa appropriantur. Hæc enim causa est quare, disputando de scientia Theologica, ponunt schola-

Demonstratio quomodo Ecclesia vox sit medium fidei necessarium. Deus vt testificans est obiectũ formale fidei.

A scholastici Deum sub ratione deitatis esse obiectum Theologiæ; idque propterea quia articulorum fidei (qui sunt principia sciẽtiæ Theologicæ) Deus ipse obiectũ est, & ea quæ ordinem habent ad Deum: sicuti facit S.Thom.1. parte,q.1. art.7. At verò, disputando de fide Theologica (vt idem S. Thom. facit 2.2. quæst.1. art.1.) obiectum fidei ponitur Deus, non sub ratione Deitatis per reuelationẽ cognoscibilis,vt antea; sed *vt est prima veritas reuelans*. Licet enim non sit aliud Deus, quàm prima veritas, tamen esse verum, ipsam deitatem alio modo nobis significat. Significat enim *Deum dicentem*, id est, quatenus dicit, non quatenus est. Veritas enim ad dicta refertur. Itaque scientia Theologica considerat de Deo vt est; fides vt verax est. Hinc ergo sequitur, vt ratione fidei, obiectum formale sit veritas prima reuelans, & ea quæ ordinem habent ad primam veritatem reuelantem:id est,quę à prima veritate verificandi potestatem participarunt, quia ab ea processerunt. Indiget autem necessariò fides tali obiecto & sub tali ratione. Fides enim seu credere secundum se, & proprium suum actum, non significat actum indefectibilem à vero: credi enim & vana possunt. Sciẽtia autem, sapientia, & intelligentia secundum se seu suos actus virtutem important. Scientia enim non est nisi verorum. Sapientia excludit errorem, & intelligentia ignorantiam, ex seipsis & quatenus talia. Credere ergo, cùm per se vel per actum suum non sit infallibiliter virtus, necessariò fides seu credere Theologicum per obiectum suum debuit explicari, quòd sit virtus & indefectibilis à vero. Hanc ob causam

Alia ratione obiectum Theologiæ, & alia fidei est Deus.

Deus est veritas reuelans testificando illam.

Obiectum formale fidei, necessariò debet esse Testimonium infallibile.

B sam ponitur obiectum fidei, esse ipsa prima veritas reuelans: Deus videlicet non simpliciter & quatenus est, (Nam opinio quoque & fides acquisita, habent Deum pro obiecto quatenus est; sed ita, vt possint opinari, vel credere ex relatione historica aliquid de Deo, vel erroneè, vel non firmiter iuxta firmitatem fidei) sed quatenus est verax,proponens seu reuelans verissima; itémque mouens & inclinans ad talia. Sic enim fides nostra erit actus indefectibilis à vero, & fides Theologica seu Christiana. Innititur enim testimonio firmissimo, quæ sola est causa firmitatis in fide. Quemadmodum enim scibile aliquid est ex se, sic credibile est aliquid ex testimonio. Vnde Augustinus. *Quod intelligimus aliquid, rationi debemus; quod credimus, authoritati.*

Causa firmitatis in fide est firmitas Testimonij.

De vtilitat. credẽdi. cap. 11.

His ita positis, iterum aduertendum est, Deum vt veritatem primam reuelantem, esse fidei nostræ obiectum formale,siue reuelantem simpliciter & immediatè, siue reuelantem vt sic & per certum aliquod medium: & perinde vtrumque valere. Neque enim vel in Deo hoc discrimen ponit, vel in nobis, quo ad certitudinem docendi aut reuelandi; sed tantùm quoad modum discendi: sicut sanè vnam & eandem habent naturam, quæ quotidie per medias causas producuntur, quàm ea quæ, vel initio à Deo ex nihilo creata fuerunt, vel postea sæpiùs miraculosè creata sunt de repente, & absque mediis causis: quorum varia exempla vide apud Augustinum. Sed in modo tantum producendi,discrimen est. Loquitur enim idem Deus,& eadem certitudine siue immediatè reuelando, siue per alios docendo. Hac enim de causa, non

Deus est veritas reuelans vel per se, vel per alios.

De Trinit. lib.3.cap.5. & 6.

C minus certa & firma est fides Christiani nunc populi,& olim Iudaici; quàm ipsorum vel Patriarcharum, vel Prophetarum, vel Apostolorum. Quemadmodum enim Deus immediatè reuelans, est medium cui innititur fides; sic & Deus reuelans per alios est medium cui innititur fides: & illi alij per quos Deus reuelat, loquitur, docet; æquè concurrunt, id est pari infallibilitate, &(quoad nos necessitate:) ad causam fidei: non tamen seorsim considerati, sed cum Deo reuelante, sicut instrumenta cum primo agente, coniuncti. Et propterea, *fidei Doctores habent se per modum agentis in manifestatione fidei*, vt sapienter docet S. Thom. secunda secundæ quæst.1.art.7. ad tertiũ. Siue enim per Angelos, siue per Prophetas, siue per sacerdotes legis interpretes, siue per filium suum hominem factum, siue denique per Apostolos & eorum successores, Deus mortales docuit; erant illi omnes talia media ad credendum, vt illis necessariò, & sub pœna perfidiæ, homines assentiri debuerint: non secus quàm si absque illis, Deus immediatè hominibus loquutus fuisset. Idcirco in Scripturis tanquam Dei ipsius contemptores puniuntur, qui Prophetas spreuerunt; vt mox suo loco docebitur. Huius autem rei hæc ratio est. Non solùm audiendus est Deus, rex,aut Princeps quispiam; sed sic audiendus est, vt ipse vult & præscribit. Vox autem seu Prophetarum,seu Apostolorum & Ecclesiæ, seu etiam Christi incarnati,est conditio & modus loquentis Dei. Vnde sequitur non solùm ipsam *veritatem primam, esse obiectum fidei*

Doctores fidei necessariò credendi.

Plena ratio formalis obiecti fidei nostræ.

formale, vt S.Thomas docuit secunda secundæ quæst.1.art.1. neque etiam *fidem nostram inniti reuelationi, solùm Apostolis & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt*; sicut de illa sola hoc docet S.Tho.1.part.quæst.1.art.8.ad secundum:sed preterea, vt idem postea pleniùs docuit.2.2.q.5.art.3.quòd *formale obiectum fidei nostræ, est veritas prima secundum quod manifestatur in scripturis sacris & doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima*: vbi totam & plenam rationem formalis obiecti exposuit. Adeo sane vt ibidem in responsione ad secundum doceat, *omnibus articulis fidei inhærere fidem nostrã propter vnum medium: scilicet propter primam veritatem propositam nobis in scripturis, secundum doctrinam Ecclesiæ intelligentis sanè*. Et propterea recedit ab ipso obiecto formali, scilicet à Deo, qui recedit à conditione ipsius obiecti formalis; id est, vel à Prophetarum & Apostolorum Scripturis, vel ab Ecclesiæ commendantis testimonio, & docentis viua voce, per quam Deus reuelat. Totum enim hoc, vnum est medium; sicut quoddam aggregatum ex multis partialibus causis. Per hæc enim omnia Deus loquitur, & audiri à nobis vult, non aliter: ordinariè scilicet, & citra miraculum aut priuilegium: sicuti sane generat, ordinat, gubernat, disponit omnia per medias causas; loquendo de ordinaria rerum generatione & ordine, citra miraculum.

Deus per Ecclesiam reuelans est vnum medium fidei.

Idem ex Scripturis copiosè ostenditur, & propterea Ecclesiæ loquenti neminem fidelem refragari debere, demonstratur.

CAPVT IX.

ISTA autem quæ ratione hactenus illustrauimus, nunc ex Scripturis euidenter comprobabimus. Diximus ergo Deum, vt veritatem primam reuelantem, ideo esse obiectum formale fidei nostræ, quia Deus omnem fidei veritatem intellectui nostro dicit ac testificatur; nósque Deo tanquam testi veraci innitimur; & testimonio Spiritus quod intra nos est, certissimè incumbimus, tanquam infallibili regulæ. De hoc genere dixit Ioannes. *Spiritus est qui testificatur, quòd Christus est veritas*: & pòst apertiùs. *Qui credit in filium Dei, habet testimoniũ Dei in se*: nempe quia intus in animo, Deus vt est prima veritas, testificatione & assertione sua interna, certissimos nos reddit de hoc articulo, quòd Christus est filius Dei. Iam verò, quod Deus internè per instinctum gratiæ facit, hoc etiam externè per testimonium hominum præstat. Sic enim Christus quatenus homo. *Ego*, inquit, *in hoc natus sum, & ad hoc in mundum veni, vt testimonium perhiberem veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam*: quia videlicet à Deo missus erat vt doceret mundũ, hoc docẽdi officiũ testificandi opus vocat. De quo etiam ad Nicodemum apertissimè dixit; *qui acceperit eius testimoniũ*, (scilicet qui desursum venit) *signauit, quia Deus verax est*. Quòd si officium hoc testificandi veritatẽ, sicut Christo, ita & Ecclesiæ datũ fuerit; erit quoq; Ecclesiæ vox, tanquam necessaria veritatis regula, audienda. Inspiciamus ergo officium Ecclesiæ commissum. Christus Dominus Apostolos in mundum missurus vt docerent veritatem, *Eritis*, inquit, *mihi testes in Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ*. Petrus in prima sua concione resurrectionem Christi annuncians, *huius*, inquit, *rei omnes nos testes sumus*. Additque Lucas in fine concionis: *Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, &c.* Idem repetit Petrus act.3.& 5.& 10. Vbi etiam ad Cornelium dicit. *Præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est constitutus à Deo iudex viuorũ & mortuorũ*. Et porro addit. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent*. In his omnibus, suam testificandi potestatem diligenter allegat Petrus, táquam necessarium & firmissimũ mediũ, quo ad fidem amplexandam inducantur auditores. Paulus quoque futurus prædicator gentium, mittitur ad testimonium veritati ferendum. Ait enim illi Ananias. *Deus Patrum nostrorum præordinauit te, &c. quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti*. Sed & Christus cùm eum de cælo vocaret, huius generis munus ei mandauit. *Ad hoc apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum quæ vidisti, &c.* Hoc etiam suum testimonium vrget. *Si non est*, inquit, *resurrectio mortuorum, inuenimur falsi testes, &c.* Ioannes quoque

Testimonium Spiritus. 1.Ioan.cap.5. Christus testis veritatis. Ioan.18. Ioan.3. Act.1. Ecclesia Testis est veritatis. Act.2. Act.10. Act.22. Act.26. 1.Cor.15.

A quoque Apoſtolus teſtimonium hoc ſuum pariter vrget; *Hic eſt*, inquit, *diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius.* Item in principio Epiſtolæ primæ: *vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis.* Et iterum cap. 4. *Nos vidimus & teſtificamur, quia pater miſit filium ſuum.* Denique paſſim prædicatio Euangelij *Teſtimonium* vocatur vt 2. Theſſal. 1. & 1. Timot. 2. & 2. ad Timoth. 2. Act. 20. Ioan. 15. Poſtremò, euidenter de hoc teſtimonij genere & vſu prædixit Eſaias. *Vos teſtes mei dicit Dominus & ſeruus meus quem elegi; vt ſciatis & credatis mihi, &c.* quod apertè de Chriſto & Apoſtolis eius prædixit. Non aliam verò ob cauſam *Teſtes* vocantur Apoſtoli & eorum prædicatio *teſtificatio* nuncupatur, quàm quòd ex parte Dei immediatè & proximè, reuelant & confirmant nobis omnem illam veritatem quæ eſt ad fidem neceſſaria. vt propterea vox Eccleſiæ, ſit legitimum & neceſſarium veritatis teſtimonium, per quod innoteſcere mundo vult Deus: & quod idcirco repudiare nemini liceat.

Ioan. vlt.

1. Ioan. 1.

Cap. 43.

Quare Apoſtoli teſtes vocantur.

Quod vt intelligatur, quæ teſtimonij vis ſit, conſiderandum eſt. Quemadmodum ergo, quacunque in cauſa teſtis nemo eſt idoneus & legitimus, niſi qui vocatur & rogatur, vt teſtimonium ferat; ita conſtitutis ſemel teſtibus, eorum teſtimonia repudiari non poſſunt. Sed quia hîc diſcrimen aliquod eſt, inter humanos teſtes, & teſtes in doctrina religionis; quòd videlicet humani teſtes ex arbitrio partium aſſumuntur, & à parte litigante reiici poſſunt, iuſta exceptione interueniente, veritatis B autem diuinæ teſtes, non hominum quaſi partium arbitrio, ſed à Deo ipſo tanquam Iudice huius cauſæ conſtituuntur; idcirco diſcrimen quoque eſt in obligatione teſtimonij. Hinc enim fit vt teſtes diuinæ veritatis non ſolùm repudiari non poſſint, vt falſi vel ſuſpecti; ſed prætereà neceſſariò audiendi ſint, vt certi & determinati: vt pote qui non ſolùm vocati & aſſumpti, ſed etiam ex mandato Dei delegati ſunt, ad perhibendum teſtimonium veritati. Quas ob cauſas ſapienter ſcripſit V valdenſis, *Teſtimonium Eccleſiæ Catholicæ eſſe obiectum fidei Chriſtianæ.* Doctrinalis fidei libro 2. cap. 21. Hac etiam de cauſa *Martyres*, ſiue *Teſtes fidei* Chriſtianæ, celeberrimo titulo vocati illi ſunt; qui & ſi non ex officio viua voce, tamen morte & ſanguine ſuo, fidem prædicarunt & conteſtati ſunt. Confirmatio enim ſeu aſſertio fidei, pro qua mortem paſſi ſunt, vt in nobiliſſimo actionum genere erat, ſic nobiliſſimo vocabulo, & ad Dei loquentis vocem proximo, nuncupata eſt; vt Martyrium ſiue teſtimonium vocaretur. Non eſt enim in terris, alia probatio fidei aut veritatis ſupernaturalis maior, quàm ipſius teſtem eſſe, vel teſtimonium illi adferre. Ratione enim probari nó poteſt (quum omnem rationem ſuperet:) ſed atteſtatione commendatur, & confirmatur quoad nos. Idcirco omnia quæ vel ex Scripturis ipſis, vel ex Conciliis, vel ex patribus, vel ex totius Eccleſiæ conſenſu argumenta afferuntur ad aliquid fidei oſtendendum, *Teſtimonia* trito & aptiſſimo vocabulo nuncupantur. Atteſtantur enim illa omnia id quod in fide quæritur, & atteſtando probant. Diligentiſſimè ergo aduer-C tendum eſt, quòd vox Eccleſiæ *Teſtimonium* eſt veritatis, & ipſa Eccleſia *Teſtis*. Longè enim plus eſt teſtari aliquam veritatem, quàm dicere aut docere. Quod obiter declarans Auguſtinus, & ipſam teſtimonij vim deſcribens; *Non ſumus*, inquit, *apud quoſcunque loquimur, eorum quæ loquimur, teſtes; ſed apud eos quibus expedit, & debetur, per nos cognoſcere aut credere veritati.* Móxque vtriuſque exemplum ponit. *Sicuti*, inquit, *eſt iudex ne in iudicando erret* (huic enim expedit per teſtes veritatem explorare:) *aut qui docetur doctrina religionis: ne videlicet erret in fide, aut in ipſa doctorũ authoritate dubius fluctuet.* Hæc ille in lib. de mendacio cap. 17. In quibus poſtremis verbis, duplicem teſtis neceſſitatem in doctrina religionis docet: vnam, *ne in ipſa doctrina erretur.* Si enim ſimplex narrator eorum ſit quæ docet, quaſi referens tantùm mandatum Domini ſui, (ſicuti hæretici hodie de Eccleſiæ miniſterio conſiderant) nulla eſt certitudo doctrinæ quam adfert: ſed auditori liberum eſt, credere vel non credere. Si autẽ vt teſtis veritatis docet, docenti vt fideli teſti neceſſariò credendum erit. Alteram, *ne de ipſa doctoris authoritate dubitemus.* Niſi enim authoritatem habeat teſtificandi nobis, & pro certis affirmandi quæ docet; iterum erit liberum, velimus ei credere an non. Eccleſia ergo teſtis eſt, quia non ſolum docet ſapienter aut refert commodè ea quæ tradit nobis, ſed etiam quia teſtificatur ea quæ docet, fide certiſſima & authoritate legitima. Hac ſane de cauſa non quomodo probet, ſed quid dicat Eccleſia aduertendum nobis eſt. Nam

Teſtimonij vis quanta ſit.

Teſtimonium Eccleſiæ quantum.

Thomas Vualdenſis.

Martyrij titulus vnde.

Omnes fidei probationes ſunt tantum Teſtimonia.

Plus eſt teſtari quã dicere aut docere.

Auguſtinus.

1. Duplex teſtis neceſſitas in doctrina Religionis.

2. Quomodo & quatenus Teſtis Eccleſia eſt.

B

Vvaldensis.

(vt notat sapienter Thomas VValdensis lib. 2. cap. 20. doctrinalis fidei) *Propheta omnis vel Apostolus, omnísque Ecclesiæ Magister, dupliciter considerari potest: vel vt præco legis, vt annūcians Euangelium, vel vt ipsius legis seu scriptæ seu annunciatæ testis.* Ioannes enim (verbi gratia) non solùm scripsit Euangelium, sed etiam vt testis, eius veritatem confirmauit; vtrumque his verbis explicans. *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc*: cap. vltimo. Sic Petrus ad Cornelium. *Præcepit*, inquit, *nobis Deus prædicare, & testificari.* Sic Paulus positus est Minister, & testis. Vtrumque etiam Esaias expressit; *liga testimonium, signa legem in discipulis meis.* Nam vt Magistri & legis præcones sunt, legem Dei tradunt ac docent sapienter, signati lumine spiritus sancti: vt testes sunt, eandem doctrinam quasi Syngrapha obligatoria confirmant. Discretum hoc plane atque distinctum ab illo est. Nam extrinsecum & per accidens est doctori, aut pastori, vt sic doceat aut pascat, tanquā Deo per illum docente aut pascente, aut tanquam testis doctrinæ quam adfert. Potest enim docere iuxta formā aliquā præscriptam, puta iuxta Scripturam aut maiorum traditionem sicuti ludimagistri aut parentes suos interdū catechisant, aut etiam iuxta scientiæ suæ artem (vt professores Academici docent) aut denique ex aliena fide, aut alia aliqua ratione, siue Deus per illum loquatur vt testem veritatis, siue non. Nam ad naturam Pastoris, prædicatoris, Apostoli, Episcopi quatenus talis est, hoc solùm intrinsecum est, vt rite vocatus legitimè mittatur, & à communi doctrina non recedat: id est, vt sit nec latro nec lupus, sed verè Pastor: vt alibi explicatum est in secūda Controuersia. Ecclesia ergo, non solum ministra & doctrix, sed etiam Testis veritatis à Deo constituta; plane in summa authoritate, Deóque proxima posita, censeri debet: eiúsque vox à veris fidelibus necessariò, absolutè, & simpliciter audienda erit: vt etiam in sequentibus latiùs explicabitur.

Act 10. Act. 26. Esaiæ 8. *Duplex officium magistrorum Ecclesiæ.*

Nō omnis Doctor est Testis doctrinæ quam adfert.

Lib. 5. cap. 9. & 11.

Quòd obedientia fidei non sit alia, quàm obedientia Ecclesiæ præstita.

CAPVT X.

Assertio Sexta

» QVIA vox Ecclesiæ, est medium ad fidem necessarium, ipsa
» obedientia fidei, quæ verè Christianum Catholicum for-
» maliter constituit, est obedientia Ecclesię.

Nempe obedientia fidei illa est, qua non solùm sibi Deus, sed & testibus ab illo missis; Prophetis, Apostolis, Pastoribus, non secus ac sibi ipsi credi & obtemperari voluit. Nec solùm vt viris cælesti sapientia instructis, sed etiam vt ab eo testibus assumptis, & in testificandi authoritate, constitutis. Nam vt propter primum, Spiritum Sanctum illis promisit ac dedit, *qui illos doceret omnem veritatem*; sic propter secundum, videlicet propter hanc illorum authoritatem, non secus ac propter se, Miracula fieri voluit. Deinde illorum contemptores non secus ac sui, semper reprehendit, puniuit, damnauit. Postremò suis ministris, non secus ac sibi credi fidémque adhiberi voluit. Sic de veteri populo liberato iam ex Ægypto in manu forti, & visa Ægyptiorum internecione post trāsitum maris rubri, scriptum legimus. *Timuit populus Dominum, & crediderūt Domino & Moysi seruo eius.* Non solùm Domino sed & Moysi, quia per verbùm Moysi ipsi Domino credebant. Sic in primo eius regressu in Aegyptum, vt eius voci populus crederet, multis eum signis Deus illustrauit. *Si non crediderint tibi*, (ait Dominus ad Moysem) *neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.* Rursum iam in deserto, cùm legem per Moysen populo daturus Deus esset, *Iam nunc* (inquit) *veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me Populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum.* Vides vt ipsi Moysi credere populum Deus vult; & illos Deo credere, qui Moysi credunt. Vides quoque illos Deo non credere, qui Moysi non credunt. Idcirco enim murmurantibus filiis Israël contra Moysen & Aaron, & volentibus alium sibi ducem constituere, dixit Dominus. *Vsque quo detrahet mihi Populus iste? quousque non credet mihi?* Deo enim non creditur, id est, primæ veritati testificanti fides non habetur, quando testibus eius ab ipso constitutis non creditur. Similiter, cùm sacerdotale regimen excutere voluit

Ioan. 1[illegible] *Quantum [illegible] ministris [illegible] obediri voluit.*

1. 2. 3.

Exod. 14.

Exod. 4.

Exod 19.

Numer. 14.

Numer. 14. *Deo non creditur, quando Ecclesiæ non creditur.*

A voluit populus Israeliticus, & sub Regum Imperio viuere, dixit Dominus ad Samuelem, Prophetam tunc & sacerdotem populi: *Non te abiecerunt sed me, ne regnem super eos.* Sic & aliis Prophetis creditum erat ab iis, qui Deo credebant. Vnde ad Agrippam in Actis Paulus. *Credis Rex Agrippa Prophetis? Scio quia credis.* Innititur ergo fides, vt olim Moysi & Prophetis, sic nunc Apostolis & eorum successoribus.

1.Reg. cap 8.
Act.26.

Hanc obedientiam fidei satis clarè Euangelicæ & Apostolicæ literæ demonstrãt. Christus Dominus cùm ad docendum omnes gentes Apostolos mitteret; *qui*, inquit, *non crediderit, condemnabitur*: vobis scilicet prædicantibus. Hoc enim cùm aliquando incredulis Iudæis accideret, *indignos eos iudicabant* (*Apostoli Paulus & Barnabas*) *æterna vita.* Hac etiam de causa Apostolus cùm dixisset, *Non omnes obediunt Euangelio*, causam subiungit. *Esaias enim dicit. Domine quis credidit auditui nostro?* vt sane non obedire Euangelio, sit non obedire prædicantibus Euangelium; & contrà. Hac quoque de causa, volens Romanorum fidem laudare Apostolus; *Gratias*, inquit, *ago Deo, quòd obedistis ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis.* Et rursum in eadem Epistola, cùm dixisset cap.1. *fides vestra annunciatur in vniuerso mundo*; in fine Epistolæ idem repetens: *vestra*, inquit, *obedientia in omni loco diuulgata est*, vt nihil sit aliud Paulo, fides veritati adhibita, quàm obedientia prædicatoribus præstita. Nec dissimiliter in literis ad Corinthios, ostendens Apostolus fidem ipsam in obedientia prædicationis factæ consistere. *Notum*, inquit, *vobis facio fratres Euangelium quod prædicaui vobis, quod &*

Fidem hominis Christiani obedientiam Ecclesiæ esse, ex Euangelio probatur.
Matth. vlt.
Act.13.
Rom 10.
Rom.6.
Cap.6.
Cap.16.
Fides veritati adhibita est obedientia Prædicatoribus præstita.

B *accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini; qua ratione prædicauerim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.* Et paulò post. *Siue ego, siue illi, sic prædicauimus & sic credidistis.* Et iterum. *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra; inuenimur autem & falsi testes.* Hæc Apostolus: vbi vides ex prædicatione Apostolica sic fidem ipsam dependere tanquam medio maximè necessariò, vt ex firmitate prædicationis sequatur firmitas fidei, item ex inanitate prædicationis, sequatur quoque fides inanis. Quæ deductio Apostoli parum firma esset; nisi ipsa prædicatio, quæ est vox Ecclesiæ docentis, medium esset ad fidem inducendam & conseruandam plane necessarium, & cui obedire necessariò oporteret.

1.Cor.15.
1.Cor.15.
Ex firmitate prædicationis sequitur firmitas fidei.

Huius etiam rei argumentum inde peti potest, quòd Christus oraturus pro omnibus futuris fidelibus, rogat patrem pro his, *qui per verbum Apostolorum credituri sunt in eum.* Hinc enim sequitur, non alios in numero fidelium à Saluatore haberi, nisi qui per verbum Apostolorum, id est, Ecclesiæ magistrorum qui ipsis successerunt, crediderint. Quod adeo verum esse Augustinus prolixè docet, vt propterea ipsius Pauli prædicatio, non ab homine sed per reuelationem accepta, debuerit tamen cum Apostolis conferri, vt & verbum eorum esse appareret. De qua re alibi plura diximus. Nam & ideo ipse Apostolus suprà dixit. *Siue ego, siue illi sic prædicauimus, &c.* Vnde concludit Augustinus, *verbum fidei & verbum Apostolorum idem esse*, nec aliter

Ioan.17.
Non sunt fideles, nisi qui per verbum Ecclesiæ credunt.
Augustinus Tract.109. in Ioan.
Lib.7. cap.2.
Verbum fidei est verbum Apostolorum.

C per Christi orationem in vnitate conseruari fideles, nisi per verbum Apostolorum, id est, Ecclesiæ crediderint in Christum. Hac etiam de causa Apostolus Petrus quum dixisset, *verbum Domini permanet in æternum*, subiungit: *Hoc autem est verbum quod Euangelizatum est in vobis.* Manifestè docens verbum Domini, de quo tantopere hæretici gloriantur, non esse aliud quàm verbum prædicantis Ecclesiæ, primò videlicet ab Apostolis, postea ab eorum successoribus perpetuo annunciatum, ideóque in æternum permanens. Vehementius autem adhuc Apostolus in altera ad Corinth. epistola, Necessariũ hoc fidei medium vrget. Agens enim contra Pseudoapostolos, & ministerij sui dignitatem commendare coactus, *Arma*, inquit, *militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum*, (*fastum Græcorum sophismatum & Syllogismorum robur dicit*, ait Chrysostomus) *consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi: & in promptu habentes omnem vlcisci inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.* Hæc ille. Obedientiam vocat ipsam fidem, qua prædicationi Apostolicæ credebant Corinthij; & inobedientiam infidelitatem, qua credere recusabant alij. Galathas quoque à fide resilientes, ad hanc obedientiam reuocat. *Licet*, inquit, *nos aut Angelus de cælo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.* Obserua eum dicere, *quod Euangelizauimus*, nos scilicet Apostoli & Magistri Ecclesiarum. Non autem dicit, *quod Euangelizatum est*, quasi perinde sit vnde Euangelium

1.Pet.1.
Verbum Domini est verbum Ecclesiæ.
2.Cor.10.
Chrysostomus. homil. 21. in 2. ad Cor.
Obedientia Ecclesiæ data est fides & inobedientia & infidelitas.
Gal.1.

acceperint. Ideo iterum subiungit repetens: *præter id quod accepistis*, scilicet à nobis prædicantibus: non dicit *præter id quod credidistis*; quomodocunque scilicet aut vndecunque fidem nacti estis, sed præter id quod ab Ecclesia accepistis. Vnde & Augustinus, per Apostrophem Catholicam Ecclesiam alloquens, *Appello*, inquit, *paruulos tuos, senerosfœtus tuos, ne garrula curiositate seducantur abs te, sed potius anathement, si quis eu Euangelizauerit, præterquã id quod acceperunt in te.* Hæc ille. Obserua quod dicit, *in te*, vt obedientia fidei sit, obedire doctrinæ acceptæ in & ab Ecclesia. Hoc sensu vocat Apostolus doctrinam quam prædicauerat, Euangelium suum. *Memor esto Christum resurrexisse à mortuis, secundum Euangelium meum in quo laboro.* Nunquam autem diceret baptisma meum, vt notat S. Thomas in commentariis ad hunc locum. Hic enim nihil suum minister facit, vt contra Donatistas sæpissimè docet Augustinus. Attamen doctrina fidei, est doctrina Ecclesiæ; sicut Euangelium Christi fuit Euangelium Pauli, quia non nudus minister, sed legitimus testis, & doctor necessarius fuit doctrinæ quam attulit. Ideo autem & legitimus testis & doctor necessarius, quia illius quasi fidei concredita & commissa erat doctrinæ veritas.

Contra Faustum lib. 15. cap. 5.

Obedientia fidei quæ.

2. Timoth. 2.

D

Probati, inquit, *sumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium*. Et iterum. *Secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.* Ex hoc enim sequebatur, vt confidenter Apostolus Thessalonicensibus dixerit. *Creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.* Quam etiam ob causam hanc obedientiam ab eisdem Thessalonicensibus ita flagitat, vt scribat ad eos. *Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate: & ne commisceamini cum illo.* Postremò, ne sibi soli tanquam Apostolo, hanc obedientiam postulasse videatur, ad Hebræos in vniuersum de omnibus Ecclesiæ magistris dicit. *Obedite præpositis vestris & subiacete illis.* In quam sententiam, multa alia habes in secunda Controuersia: vbi etiam ad Apostolorum successores potestatem illis datam peruenisse, ostendimus. Ex hac autem obedientia fidei ipsi Ecclesiæ præstita, ex hac testificatis Ecclesiæ Authoritate & Necessitate superius ostensa, fraudulenta illa & pestilens Caluini doctrina funditus euertitur, qua docet & dicit, *omnem hanc potestatem non propriè hominibus ipsis dedisse, sed verbo suo, cuius homines ministros fecit.* Verbum enim & quiuis hæreticus & ipse diabolus in ore habet. Nec verbum dicit sed dicitur; nec scripturam loquentem, sed ab aliquo fideli eius custode prolatam vel interprete explicatam audimus.

1. Thess. 3.
1. Timo 1.
2. Thessal. 1.
Ecclesia custos fidei, ideòque Testis.
2. Thessal. 3.

E

Hebr. 13.
Lib. 5. cap. 7.

Quòd sapientia fidei non sit alia, quàm sapientia Ecclesiæ.

CAPVT XI.

Assertio septima.

SICVTI propter vocis Ecclesiæ necessitatem ex supposita Dei ordinatione, obedientia fidei non est alia quàm obedientia Ecclesiæ; ita propter eiusdem vocis necessitatem ex infirmitate & ignorantia humana profectam, sapientia fidei non est alia quàm sapientia Ecclesiæ: vt videlicet sapere apud Deum non sit aliud, quàm omni propria abiecta prudentia, iuxta vocem docentis Ecclesiæ, vt discipulum & paruulum sapere.

F

Hoc enim est mysterium fidei Christianæ, absconditum à sapientibus & reuelatum paruulis. Hoc futurum prædixit Esaias. *Perdam sapientiam sapientum & prudentiam prudentium reprobabo.* De hoc exultat in Euangelio Saluator. *Confiteor tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis.* Hoc disertè explicauit Paulus. *Stultam fecit Deus sapientiam huius mundi: & quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.* Quæ omnia manifestè docent viam ad fidem esse, vt audiamus Ecclesiæ Magistros & Pastores tanquam paruuli, discere & obedire parati; non tanquam sapientes de doctrina fidei aut Doctoribus ipsis vel ingenio, vel ratione, vel præiudicio nostro iudicaturi. Talis erat Nicodemus, qui etsi summo desiderio cognoscendi veritatem flagraret, ideóque de nocte ad Iesum veniret; & si Magister in Israël, doctus in lege esset; etsi visis miraculis admirator

Sapere apud Deum, est iuxta Ecclesiæ vocem sapere.
Esai 29.
Matth. 11.
1 Cor. 1.
Via ad fidem est audire Magistros Ecclesiæ vt paruulum.
Ioan. 3.

A admirator Christi factus esset, tamen adhuc docilis discipulus fidei non erat, quia non credere & obedire docenti vt paruulus volebat, sed rationes & modos quibus illa fieri possent quæ Christus docuit, tanquam sapiens scrutari & cognoscere cupiebat. Talem quoque Augustinus in prima ætate fuisse se describit. *Tumor*, inquit, *mens refugiebat modum eius* (de S. Scriptura loquitur) *& acies mea non penetrabat modum eius. Nam illa erat quæ cresceret cum paruulis, sed ego dedignabar esse paruulus, & turgidus fastu mihi grandis videbar.* Hæc ille. Sed & D. Ambrosius propterea cum Augustino adhuc tali colloqui, cúmque de fide instruere recusabat. Respondit enim *adhuc eum indocilem esse, eò quòd inflatus esset nouitate hæresis quam tenebat*: sicuti ipsemet narrat Augustinus. Hac etiam de causa quos Paulus superbie notat, eosdem inscitiæ damnat. *Si quis enim aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum.* Iterum quoque. *Erant homines seipsos amantes, cupidi, elati*, &c. *semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Nempe ideo reprobi, quia superbi; ideo semper discentes, quia apud semetipsos sapientes. De via autem ad veram sapientiam dicit propheta. *Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.* Hoc est. Sacra veritas quam Deus nobis fideliter & firmiter testatur, sapientes facit non quosuis, sed paruulos: id est obedientes voci Dei, que vox est Ecclesie, tanquam lucerna in nocte, qua

Exemplum in Nicodemo. Cōfess. lib. 3. cap. 5. *Aliud exemplū in Augustino.* Confess. lib. 3. cap. 12. 1. Timo. 6. 2. Timo. 3. *Superbi semper indociles in fide.* Psal. 18. *Via ad veram Sapientiam.*

B firmi mentis oculi contenti esse debent: iuxta illud Augustini. *Animalis homo tanquam paruulus in Christo, lactisque potator, donec roboretur ad solidum cibum, & aciem firmet ad solis aspectum, non habeat desertam noctem suam, sed luce lunæ stellarúmque contentus sit.* Hæc ille.

Confess. lib. 13. cap. 18.

Nempe hæc est illa sobrietas quam docet Apostolus. *Dico*, inquit, *per gratiā quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, nō plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē.* Quod quale sit, statim ostendit; subiungens. *Et vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei*: quæ diuisio non æqualis, sed secundum mensuram, cuiusmodi sit; statim quoque ostendit. *Sicut enim in corpore multa membra habemus, omnia autem membra eundem actum non habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra: habentes donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes; siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina; qui exhortatur in exhortando*: &c. Ille ergo sapit ad sobrietatem, qui vocatus ad docendum, docet; & non vocatus, discit. Idem iterum demonstrat 1. Cor. 12. & ad Ephes. 4. vt in secunda controuersia ostensum est. Maximè autem (quod ad rem præsentem attinet) in illis verbis, vbi Ecclesiam describit esse, sub capite Christo, *totum quoddam corpus; compactum & connexū per omnem iuncturam subministrationis*, (id est subministrati spiritus Dei) *secundum operationē in mensuram vniuscuiusque mēbri.* Videlicet non omnibus æqualiter sed pro capacitate cuiusq;) *augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Quia videlicet *nisi charitate quæ non inflatur, colligati fuerimus* (ait Chrysostomus:) *spiritus subministrationē non capiemus.*

Ad Rom. 12. *Sapere ad sobrietatem quid.* Lib. 5. cap. 2. & 4.

C Obseruandum autem maximè corpus Ecclesiæ compactum esse *per omnem iuncturam.* Nam idcirco (ait Chrysostomus:) *non satis est esse vnitum corpori, sed oportet præterea & proprium locum obtinere, vtpote qui nec vnitus esse queas, nec spiritum accipere, si loco cesseris.* Hæc ille. Hoc autem in corporis naturalis partibus, & in elementis natura docuit. Omnia enim illa si locū suum egressa fuerint, vitam & operationem amittunt. Idem docet August. diligenter in libro de vtilitate credendi. Primùm enim docet, ordinem hunc sic à Deo institutum esse, vt sacrilegum sit aliter in fide sapere, quàm per Ecclesiæ vocem. Deinde vt quis maximè hoc vellet, tamen quòd illud efficere non possit. Quod ad primum attinet, etiam si de eorum genere sit quispiam, *qui absque magistro facillimè diuina secreta & certa ratione capere posset*, qualem supponit Augustinus Honoratum fuisse, ad quem hæc scribit, *tamen* (ait August.) *ea via ad fidem venire debet, qua cæteri qui primitus credunt. Quemadmodum si aliqui volare possent, tamen ne cui sit periculo incitamentum, paulisper cogantur incedere qua cæteris tutum est. Hæc est prouidentia veræ religionis: hoc iussum diuinitus: hoc à beatis maioribus traditum: hoc ad nos vsque seruatum: hoc perturbare velle atque peruertere; nihil est aliud quàm ad veram religionem, sacrilegam viam quærere.* Hæc ille propter ipsum ordinē à Deo sic institutum, vt (quod omnes prophanæ sapientiæ sectatores fecerunt) non nobis ipsis ducibus vteremur, sed Ecclesie magisterio. Quod ad alterum attinet, statim subiungit. *Quod qui faciunt* (vt multa hodie superba ingenia faciunt, quæ absque magisterio Ecclesie & solis

1. Cor. 15. Hom. 11. ad cap. 4. ad Ephes. *Vnicuique fideli proprius locus in corpore Ecclesiæ seruādus est.* Cap. 10. *Sacrilegum est aliter in fide sapere quam per vocem Ecclesiæ.* *Vna & eadem via ad fidē est omnibus ambulandum.* *Qui deserunt Magisteriū Ecclesiæ nihil proficiunt.*

Scripturis, vel etiam absque Scripturis, omnem fidem ediscere se posse existimat, sibique plane persuadet) *nec si eis concedatur quod volunt, possunt quo intendunt peruenire. Cuiusmodi enim libet excellant ingenio, nisi Deus adsit, humi repunt. Tunc autem adest Deus, si societatis humanæ in eum tendentibus cura sit* (id est, si nihil singulare, nihil præter communis societatis ordinem faciunt) *quo gradu nihil firmius in cælum reperiri potest. Ego quidem huic rationi non possum resistere.* Hæc Augustinus. Quæ tanti patris disputatio plurimùm est expendenda. Indubitanter enim illis solis in causa fidei adest Deus qui *non alta sapiunt, sed humilibus consentiunt*; qui didicerunt quòd *accedentes ad Deum debeant credere*, id est, doctrinæ fidei se submittere, cognituri & intellecturi postea, denique qui proprium suum locum in corpore seruāt, *iuxta iuncturam subministrationis*, vt Apostolus docuit. Nam ideo hæc tria coniungit Apostolus. *Id ipsum in inuicem sentientes, non alta sapientes, nolite esse prudentes apud vosmetipsos*, vt videlicet hæc duo posteriora ad illud primum media & viæ sint; hoc est, vt in Ecclesia vnitatem fidei seruemus, id ipsum inuicem sentientes; non apud nosmetipsos prudentes, sed humiles Ecclesiæ discipuli & paruuli, esse debemus. Sed nunc ad alia pergamus, ne prolixitate fortasse offendamus.

Quibus adsit Deus in quæstione fidei. — Rom. 12. Hebr. 11. Ephes. 4. Rom. 12. — D

Vox docentis seu attestantis Ecclesiæ, est medium non solùm necessarium, sed etiam certum, & infallibilis Regula ipsius fidei.

CAPVT XII.

E

VOx docentis vel attestantis Ecclesiæ est Medium certum & infallibilis Regula ipsius fidei.

Assertio octaua.

Ista veritas ex communibus, euidēter & breuiter probari sic potest. Infirmitati & ignorātiæ humanę in iis quæ ad fidem necessariò pertinent, non succurritur; nisi per sapientiam Ecclesiæ docentis. Debet ergo Ecclesia sic esse sapiens in iis quæ fidei sunt, vt nec falli nec fallere possit. Alioqui enim, ignorantiæ non succurritur, sed imponitur. Rursum voluit Deus per Ecclesię vocem nos docere; voluit nos huic voci obedire; voluit nos iuxta hanc vocem sapere; voluit denique hanc vocē extrinsecus testificari, & manifestare nobis omnem veritatem; sicut ipse intrinsecus testificatur & reuelat. Debet ergo Ecclesiæ vox non secus esse infallibilis & certa, non ex se sed quo ad nos & ad doctrinam nostram, quàm est ipsius Dei vox. Alioqui enim vel falleret nos Deus, (iubens nos testibus & magistris parere, aut ignaris quia falluntur vel falli possunt in iudicio veritatis, aut mendacibus quia prudentes & scientes fallere possunt, forte etiam fallunt;) vel certè falleretur in seipso Deus, non valens id per Ecclesiam efficere (homines scilicet ad fidem quo ad Ecclesię sufficientiam efficaciter inducere, & in fide continere:) quod tamē per Ecclesiā efficere decreuit, & in tot Scripturis reuelauit. Est ergo propter has duas causas, Ecclesię docentis vox necessariò certa; &, quantū in se est, infallibilis. Rursum, quæ cōspicuæ semper & aspectabilis necessariò Ecclesiæ Christi causæ, in prima Controuersia allatæ sunt; quæcūque etiam vel Scripturarū testimonia, vel rationum argumenta, perpetuā Ecclesiæ Christi durationem in eadem Controuersia probauerūt; denique quæ contra hæreticorū vel contra visibilē semper Ecclesiam argumentum septimum & decimum,) vel contra Ecclesiæ perpetuam sanctificationē, varias cauillationes in eadem Controuersia disputata sunt; hanc etiam propositionem seu assertionē de Ecclesię docentis infallibili veritate euidenter probant. Maximè cùm illa omnia, quæ de perpetua Ecclesię sanctificatione, in propheticis & Apostolicis literis dicta sunt, pręcipuè & propriè ad Ecclesiarum magistros referantur, & ad docentium in Ecclesia stabilitatē pertineant, vt in toto lib. 5. per multa quidem capita, maximè verò capite quinto & sequentibus copiosè probatum est, tùm in ipsa veritate confirmanda, tùm etiam vbi ad argumenta primi generis ab aduersariis afferri solita, in eadem Controuersia responsum est. Itaque generaliter quidem, & ex communibus causis, satis supérque hæc propositio seu Assertio cōprobata iam hactenus fuisse, videri potest.

Infallibilitatis Ecclesiæ causæ communes. 1. 2. — *Ecclesiæ vox quoad nos non secus infallibilis quàm ipsius Dei vox.* — F — 3. Lib. 2. cap. 6. & 7. Lib. 5. cap. 1. & 5. Lib. 2. cap. 14. & 16. Lib. 5. cap. 5. & sequent. — Lib. 5. cap. 7. potissimum. — Cap 9. & 10.

Sed

A Sed ex propriis argumentis & causis, idem euidentissimè ostenditur. Et primum quidem ex principio seu medio, ex quo docet Ecclesia; deinde ex fine propter quem docet. Quemadmodum enim actionem ex se efficacem facit principium monens efficax; sic conclusionem faciunt vel necessariam vel probabilem, media necessaria vel probabilia. Ecclesia ergo si docet ex principio infallibili, erit eius doctrina infallibilis. Quia autem non docet nisi ea quæ sunt fidei; eius doctrina nec erit dialectica, quæ ex probabilibus procedit; (fidei enim falsum non solùm non subest, sed nec subesse potest:) nec erit demonstratiua, quæ ex certis & notissimis naturæ principiis procedit; (naturam enim & rationem omnem superant, & solo reuelantis Dei testimonio nituntur:) sed vt infallibiliter doceat, ipso Deo, seu eius verbo ac reuelatione, pro Medio & magistro vti debet. Quòd si ergo Ecclesia, nihil ex se aut humana aliqua vi, sed totum ex Deo & ex Spiritu veritatis loquatur, erit necessariò eius doctrina infallibilis. Hoc verò ita se habere; & Ecclesiam ipsam, id est, eius magistros & principes non solùm in testes à Deo assumptos fuisse; sed præterea, vt possent testificari non solùm veraciter, sed etiam infallibiliter, Spiritum Sanctum de cælo accepisse, ex illis ipsis locis euidenter colligi potest, in quibus Christus Ecclesiæ suæ magistros testes & prædicatores veritatis designauit. In eisdem enim locis, de Spiritu veritatis, déque sua perpetua præsentia ex proposito, & subinde inculcat. *Ego*, inquit, *rogabo patrem & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternũ; spiritum veritatis: quem mundus non potest accipere, quia non videt eum nec scit eum: vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit & in vobis erit.* Manifestissimè docet, fore vt apud Ecclesiæ magistros maneat Spiritus veritatis, & in illis sit, *non in mundo*; hoc est, non in illis qui iuxta sapientiam huius mundi, ex seipsis & suo ingenio sapere volunt, sicut omnes philosophi & hæretici, qui *semetipsis ducibus vtuntur* vt dixit Prosper. Móxque paulò post, officium Spiritus Sancti quale futurum sit, declarat. *Ille*, inquit, *vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.* Quòd si omnia Spiritus Sanctus doceat; & præterea suggerat; hoc est, vel de nouo inspiret (hoc enim est docere) vel oblita in memoriã reuocet (hoc enim est suggerere quæ antea mandata fuerant) dubitari non debet, quin Ecclesiæ vox sic à Spiritu Sancto instructa, infallibilis sit in doctrina fidei. Rursum docens Saluator fore, vt per testimonium Apostolorum mundus crederet, præmisit huius testimonij firmitatem à Spiritu Sancto profecturam. *Cùm venerit*, inquit, *Paracletus*, &c. *ille testimonium perhibebit de me* (scilicet in cordibus vestris) *& vos* (scilicet per prædicationem vestram) *testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.* Ecce in cordibus Apostolorum Spiritus S. testimonium perhibebit de Christo, vt ipsi postea Apostoli toti mũdo testimonium perhibeant de eodem. Christi autem nomine, intellige omnem doctrinam quæ ad fidem Christi pertinet: vt docet Augustinus in libro de fide & operibus. *Euangelisare*, inquit, *Christũ est cuncta dicere, quæ sunt credenda de Christo.*

Infallibilitas Ecclesiæ ex propriis causis probatur.

1. Ex principio per quod docet.

Deus ipse est Magister Ecclesiæ.

Spiritus S. ibi promittitur vbi Ecclesiæ Magistri designãtur.

B Ioan.14.

Contra collatorem cap.16.

Docere & suggerere Spiritum sanctũ quid sit.

Ioan.15.

Cap.9.

C Similiter declarans Christus missionem Apostolorum suorum quam fecerat, præmittit de futura eorum sanctificatione, orationem ad Patrem. *De mundo*, inquit, *non sunt; sicut & ego non sum de mundo*: id est, Potestatem iuxta mundi sapientiam non habẽt sed diuinitus instructam. Sequitur. *Sanctifica eos in veritate tua Sermo tuus veritas est.* Ecce orat expressè vt sanctificentur, id est, confirmentur & infallibiliter cõseruentur (sanctum enim est, quod firmum & inuiolabile est) in veritate: doctrinæ scilicet & verbi Dei. Rationem autem huius petitionis subiungit. *Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.* Manifestissimè docet, quia missi erant Apostoli in mundum, sicut Christus ipse *venit in mundum: vt testimonium* scilicet *perhiberent veritati*: ideo velle se, vt sanctificentur in veritate sicuti ipse sanctificatus erat. *Per hanc enim sanctificationem* (ait Cyrillus Alexãdrinus) *id est per participationem Spiritus Sancti ad mandatũ illud supernaturale roborati, ad intelligendas rectè scripturas & Ecclesiæ dogmata perducti sunt.* Hæc ille. Et paulò post in fine capitis. *Ad imitationẽ suã ordinatos missósq; à se discipulos, Euangelicã & cælestẽ doctrinã mũdo prædicaturos, indigere ait Christus necessariò, vt in veritate sanctificentur, vt possint sui ministerij cursum absoluere.* Hæc ille. Cuius etiã rei necessitatẽ in subsequentibus Christus subiũgit. *Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate.* Hoc est; ego vt homo, in verbo ipso, ab initio natiuitatis meę sanctificat⁹ sũ, vt omnẽ veritatẽ infallibiliter scirem. Sed quia isti sunt mẽbra corporis mei, cuius ego sum caput; & ad idem

Ioan.17.

Sanctificatio Ecclesiæ in veritate.

Ioan.18.

Lib.11.cap.15.in Ioan.

Sanctificatio est participatio Spiritus sancti.

Quomodo Christus sanctificat seipsum.

officium destinati, *missi scilicet in mundum, sicut tu me misisti*; propterea volo vt illi quoque D sanctificentur in veritate, in verbo, in me filio Dei, sicuti ego tanquam filius Dei, sanctificaui meipsum vt hominem, pro eis. Christus enim (ait Augustinus) *Spiritum Sanctum non solùm dedit vt Deus, sed etiam accepit vt homo: propterea dictus est plenus gratia, & natus de Spiritu Sancto. Tunc enim inuisibili vnctione vnctus est, quando verbum Caro factum est.* Hæc ex Augustino. Orat autem hoc loco disertè, tātùm pro magistris Ecclesiæ mittendis in mundum. Postea quidem subiungit seorsim pro reliqua fidelium multitudine, *qui per verbum Apostolorum credituri erant*, orationem distinctam, scilicet *vt in vnitate conseruentur*; per charitatem nimirum & obedientiam: non autem vt in ipsa veritate sanctificētur, sicuti pro Apostolis & eorum successoribus orauerat. Est enim hæc sanctificatio solis Ecclesiæ magistris propria, spiritualis illa potestas tam docendi & pascendi, quàm alia sacra munera obeundi, Ecclesiæ pastoribus data; de qua in Secunda Controuersia multa disputauimus ex scripturis.

De Trinit. lib. 15. cap. 26.

Nota duplicem Christi orationem.

Lib. 5. cap. 7. & 10. & 15.

Hanc verò rursus euidenter expressit Christus, quū Apostolis suis diceret. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius. Vos dixi amicos, quia omnia quæcūque audiui à patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Hic enim volens ostēdere, positos esse Apostolos, vt irent & fructum facerent, præmisit ad hoc esse illos plenissimè instructos, vt errare non possint. Similiter quum iam de facto eos in mūdum destinaret, Matth. vltimo dicens. *Euntes ergo docete omnes gentes, &c. docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis*; addit. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationē seculi*: manifestè docens E in ipsa prędicatione & doctrina Ecclesiæ perpetuò Christū per gratiam & influxum internum præsentē fore. Deinde dixit Christus Apostolis & discipulis præsentibus. *Accipietis virtutem Spiritus Sancti superuenientis in vos, & eritis mihi testes*, &c. Hic enim iterum virtutem Spiritus Sancti signanter præmisit, vt intelligerent illa accepta, sic demum fore vt testes essent infallibiles extrinsecus docendo, sicut ipse Spiritus Sanctus est infallibilis intrinsecus inspirando. Quibus ergo in locis, vel promisit, vel delarauit Christus, Apostolos & eorum successores veritatis ipsius testes, doctores, & magistros esse, vel fore; in eisdem prorsus locis suam & Spiritus Sancti præsentiā atque assistentiam promisit, & declarauit: vt indubitanter profectò credamus Ecclesiam non solùm testem esse & magistram; sed esse & infallibilem testem, & certissimam magistram totius veritatis, propter principium & medium infallibile cui nititur.

Ioan. 15.

Legationi Apostolicæ præsentia Christi & virtus Spiritus S. annectitur.

Act. 1.

Ex fine ob quē Ecclesia docet.

Iam verò, ex fine ecclesiasticę potestatis hæc infallibilitas veritatis inuictè colligitur. Finis nempe dati in Ecclesia ministerij est sic pascere & docere ouile Christi, vt ab omni errore conseruetur. Apostolus luculēter hunc finem expressit, quum diceret, *datos esse in Ecclesia pastores & doctores ad consummationem sanctorum, ad ædificationem corporis Christi; vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris.* Hunc quoque finem expressit Saluator, cùm diceret: *vos estis sal terræ*, &c. Rursum. *Posui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus* F *vester maneat.* Item; *Posuit vos Spiritus Sanctus regere Ecclesiam dei.* Item *præpositi peruigilant quasi rationē pro animabus reddituri.* Cùm ergo nihil horum omniū perfici possit sine certitudine fidei, quæ est totius salutis fundamentum, sequitur necessariò potestatem docendi & pascendi Ecclesiæ datam, adiunctam habere veritatis infallibilitatem, ipsámque docentem Ecclesiam infallibilem esse veritatis Regulam. Alioqui cùm natura nihil faciat frustra, sed omne agens agat propter finem, hanc tam necessariam & excellentem in terris potestatem, agente eam & per eam Spiritu Sancto, Christus in Ecclesia posuisset & Deus fecisset frustra; nec tantum frustra sed & perniciosè. *Cæcus enim cæcum duceret, & ambo in foueam caderent.* Ex hoc fine emergit illa Dei prouidentia, quæ facit vt pastores Ecclesiarū in pascendo non errent, de qua in secunda Controuersia disputatum à nobis est. Denique quia & tali principio, & propter talem finem vox Ecclesiæ infallibilis veritatis Regula est, propterea ipsa Ecclesia passim in scripturis huiusmodi elogiis ornatur, quæ hanc eius præstantissimam dotem significant. Hac enim de causa vocatur ab Esaia propheta: *Voluntas Dei in ea.* Dicitur *desponsata Deo in fide, nec in æternum ab eo derelinquenda.* Dicitur à Saluatore, *quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Vocatur ab Apostolo *corpus Christi, plenitudo Christi, Sponsa Christi*, veritatis denique *Columna & firmamentum.*

Ad Ephes. 4.

Matth. 5. Ioan. 15.

Act. 20. Ad Hebr. 13.

Ecclesia doctrina infallibilis necessariò.

Matth. 15.

Lib. 5. ca. 10.

Elogia Ecclesiæ, & quare data. Esai. 26. Oseæ 2. Matth. 16. Ad Ephes. 1. 4. & 5. 1. Timo. 3.

Quæ

A Quæ verba multum expendi debent. Est enim illustre & magnificum Apostoli Pauli vel potius Spiritus sancti de Ecclesiæ Authoritate & iudicio testimonium. Nempe est Ecclesia veritatis omnis reuelatæ (de ordinaria reuelatione & Spiritus Sancti doctrina loquendo) quoad fideles sanè ipsos cui reuelatur, *Columna*, quoad ipsam autem fidem, *Firmamentum*. Fideles enim omnes Ecclesiæ magisterio, tanquam immobili & fortissimæ columnæ securè inniti, simpliciter obedire, obedienter acquiescere debēt, vt iam satis explicatum & probatum est. Ipsa autem fides, quoad acceptationem sanè nostram, ab Ecclesia firmatur, stabilitur, & solidatur. Itaque de magistris Ecclesię dicit Apostolus, quòd dati sint *in confirmationem Sanctorũ, ne sicut paruuli circunferamur omni vento doctrinæ*, & Supremo Pastori ac Magistro specialius dicitur, *Tu conuersus confirma fratres tuos*. Ipsa itaque Ecclesia in suis Magistris & Pastoribus firmamentum dicitur, & quidem longè robustissimum atque (vt Augustinus sæpe loquitur) fundatissimum. *Contra Ecclesiæ*, inquit, *fundatissimum morem nemo sentiat*. Et de Pelagianis dicit. *Iam occultè mussitant, timentes Ecclesiæ fundatissimam fidem*. Quod & vox ab Apostolo hoc loco vsurpata (quæ in toto nouo Testamento præterea non inuenitur) ἑδραίωμα videlicet satis luculenter docet. Significat enim robur quoddã longè validissimum, nullóque casu aut impetu è loco deturbandum. Itaque huius coniugato idem vtitur Apostolus quando firmitatem aliqua in re tenacissimam exprimere vult. vt vbi dicit. *Itaque fratres mei dilecti stabiles estote & immobiles.* ἑδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι. Et rursum. *Si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles.* τεθεμελιωμένοι, καὶ ἑδραῖοι, καὶ ἀμετακίνητοι.

B Denique & de firmissimo virginitatis proposito quum loquitur. *Qui statuit in corde suo firmus, &c.* ὃς δ' ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ. Talis est ergo Ecclesiæ firmitas, ita fundata & stabilita est in omni veritate quæ ad Deum cognoscendum vel amandum pertinet, vt ipsius fidei atque veritatis meritò firmamentum vocetur: ipso scilicet Spiritu sancto in ea residente in æternum, per eam loquēte infallibiliter, ei data inseparabiliter. Hæc ergo omnia euidenter ostendunt non magis posse Ecclesiæ Dei veritatis docendæ certissimam claritatem deesse, quàm à sole lumen aut ab aqua humorem abesse. Vt enim lux mundi corporalis Sol est; sic lux mundi spiritualis Ecclesia est. Sed de hac re inferiùs plura.

Quo sensu Ecclesia est columna & firmamentum veritatis. — *Ephes. 4.* — *Luc. 22.* — *Epist. 28. & 89.* — *1. Cor. 15.* — *Coloss. 1.* — *1. Cor. 7.* — *Lux mundi Ecclesia.*

Cauillationes aduersariorum contra probationes è Scripturis superius allatas soluuntur.

CAPVT XIII.

C HAs Scripturas tam euidenter Ecclesiæ in docendo infallibilitatē demonstrantes, partim dissimulant hodie hæretici, partim varijs cauillationibus eludere conantur, quibus breuiter respondebitur. Primùm adesse quidem Ecclesiæ Spiritum Sanctum agnoscunt, quatenùs & quandiu verbo Dei scripto nitatur. *Neque enim aliud facere Spiritum Sanctum, quàm suggerere Ecclesiæ, quæ viua voce Christus docuerat; propter illa verba. Suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*. Hoc Caluini commentum est, quod & vehementissimè vrget. Sed respondetur, primùm nō hoc solum Christum dixisse; *Suggeret vobis, &c.* sed præterea præmisisse, *Ille vos docebit omnia*; quæ verba scelerate Caluinus ex hoc loco detruncauit, & prorsus dissimulauit. Duo enim sunt officia, docere & suggerere, vt antea explicatum est. Deinde disertissimè dicit Christus. *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modo. Spiritus autem ille veritatis cùm venerit, ille vos docebit omnem veritatem*: nempe quam explicatè Christus adhuc non docuerat: quia eius doctrinæ nisi in semine capaces adhuc Apostoli non erant. At infert hîc Caluinus, *saltem postea Apostolos omnem illam veritatem quam Christus viua voce non docuerat, & propterea in Euangelicam historiam relata non fuerat, sed à Spiritu Sancto docendam prætermiserat, ab ipso Spiritu Sancto plenè & explicatè didicisse, & in sua scripta retulisse*. Affirmat hoc totum fortiter Caluinus, sed nulla prorsus ratione probat. Nos autem suo loco probabimus, & multa scripsisse Apostolos, quæ Christum viua voce docuisse ex Euangelio non constat; & præterea multa, etiam ad fidem necessaria in Apo

1. Cauillatio. — *Ioan. 14.* — *Inst. lib. 4. cap. 8. Par. 13.* — *Caluini scelus.* — *Cap. præced.* — *Ioan. 16.* — *Parag. 14.* — *Lib. 12. cap. 5. 6. & 9.*

stolorum scriptis non compræhensa, sola illorum traditione ad nos peruenisse. Interea tamen euertitur euidenter illa prior Caluini blasphemia, quòd Spiritus Sanctus illa tantum Apostolis suggesserit, & suggerere potuerit, quæ Christus viua voce docuit, & in Euangelia relata fuerant. Deinde non dicit Christus, *Suggeret vobis* quæcunque iam dixi vobis, sed *quæcunque dixero vobis*, in futurum scilicet. Nam & nunc Christus per Spiritum sanctum loquitur Ecclesiæ suæ, dicendo & testificando intus in cordibus per Spiritum suum, qui Spiritus sanctus est, quicquid Spirit⁹ sanctus suggerit. *Non enim à semetipso loquetur, sed quæcunque audiet loquetur*, ait Christus. Audit autem Spiritus sanctus sicut procedit à persona Patris & Filij, non tanquam inferior discēdo, sed tanquam distincta persona eadem & æquali sapientia omnia intelligendo posteáque nos docendo. Rursum etsi verum esset Spiritum sanctum non alia Apostolos docuisse, quàm quæ Christus antea mandauerat, probari tamen non potest illa omnia quæ Christus ante mandauerat, ab Euangelistis esse in scriptum relata. Cùm enim non minus Christi facta quàm verba nos doceant, Iohannes autem Euangelista disertissimè dicat, *multa alia fecisse Iohannem quæ scripta non sunt, &c.* cap. vltimo, dubitari non debet, quin & multa quoque Christi verba scripta non fuerint. Sed de hac re aliàs copiosius.

Secunda Cauillatio.

Secundò cauillantur, quòd tota Ecclesia quidem non errat aliquādo, sed nec Episcopi nec Concilia nec Papa est tota Ecclesia: verùm præter illos, in multis electis & sanctis fidelibus consistere potest Ecclesia, & promissiones istæ in illis locum habere, etsi cæteri isti omnes errant. Respondemus in secunda Controuersia demonstratum esse, quomodo nec tota Ecclesia erret, nec tamen ad totam Ecclesiam istæ promissiones propriè spectent; sed ad partes quasdam, quarum est ab errore reliquos conseruare: & tales partes esse, partim singulos Episcopos, partim Concilia Episcoporum, partim & maximè totius Ecclesiæ caput Petri successorem.

Lib. 5. cap. 7. Lib 6. cap 8. Lib. 7. cap. 8.

Tertiò cauillantur, non sic toti aut præcipuis partibus has promissiones conuenire, quin & singulis quoque conueniant: *alioqui spoliari singulos Spiritus sancti magisterio, dū certis partibus attribuitur*. Respondemus etiam & singulis fidelibus Spiritum Sanctum adesse; sed iuxta cuiusque mensuram, & seruato totius ordine: aliis ad credendum & consentiendum, *vt vnum sint*; aliis ad docendum, qui propterea *sanctificantur in veritate*: aliis in corde ad iustitiam priuatam, aliis in ore ad salutem publicam: vt in alia Controuersia ostensum est: maximè in responsione ad tertij generis argumenta.

Tertia Cauillatio. Caluinus vbi supra. Quomodo Spiritus S. adsit singulis. Ioan. 17. Lib 5. cap. 4.

4. Cauillatio.

Quartò cauillantur, Spiritum sanctum residere in Ecclesia, quandiu peccata ipsa non diuidunt inter Deum & Ecclesiam; alioqui Spiritum sanctum effugere fictum, & Dei promissiones propter scelera hominum euacuari. Huic sufficienter respōsum est, in Controuersia prima, in responsione ad argumentum septimum, & decimum contra visibilem Ecclesiam; & in secunda Controuersia, in responsione ad primi generis argumenta.

Lib 2. cap. 14 & 16. Lib. 5. cap. 9.

5. Cauillatio.

Quintò cauillantur, hanc Spiritus sancti assistentiam & per consequens in docēdo infallibilitatem solis Apostolis à Christo promissam, posteáque in die Pentecostes illis solis datam fuisse; ideóque illis solis dixisse Christum. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis*, & illos solos *primitias Spiritus accepisse*, eorum verò successores non ita in omni veritate instructos esse, quin errare possint. Ad hoc respondetur, non secus successores Apostolorum in iis quæ ad fidem necessaria sunt, semper à Spiritu sancto instrui, quàm ipsi instruebantur Apostoli. Id probatur primùm ex fine ministerii in Ecclesia relicti, qui cùm idem perpetuò sit, eadem perpetuò Spiritus sancti assistentia necessariò requiritur. Deinde, quia Christi promissiones disertè ad perpetuitatem destinantur. *Manebit vobiscum in æternum: omnibus diebus vsque ad consummationē seculi.* Rursum in Ecclesiam *tanquam in amplum & diues depositorium, omnia quæ sunt veritatis, Apostoli plenissimè contulerunt*, ait Irenæus. Ipse quoque Apostolus Paulus disertè testatur, *annunciasse se omne consilium Dei Pastoribus Ephesi relictis*. Sic Timotheum suum *in omnibus instruxisse* ostendit 2. Epist. cap. 1. & 2. Denique in secunda controuersia ostensum est, non solis Apostolis, sed & eorum legitimis successoribus, hanc docendi perpetuam potestatem, & proinde assistētiam Spiritus sancti, datam à Christo fuisse. Quo autem discrimine, Apostolis & eorum postea successoribus hæc infallibilitas in docendo data sit, paulò post docebitur.

Ioan. 15. Rom. 8. 1. Successores Apostolorum in omnibus ad fidem necessariis non secus à Spiritu S. instructi quā Apostoli. Ioan. 16. 2. Matth. vlt. Christi promissiones ad perpetuitatem destinantur. Lib. 3. cap. 4. Act 20. Lib 5. cap. 7. Infrà cap. 15.

Sextò

A Sextò cauillantur, quòd hoc totum de immediata Spiritus sancti reuelatione, seu potius consolatione, intelligẽdum est: quia videlicet vel Apostolos, vel alios quosuis electos, per omnes ætates partim in fide instruxit, partim in gratia confirmauit: vt nimirum, & sine errore vel docerent vel crederent; & constantissimè vel doctrinam vel fidem suam profiterentur. Nam & disertè Saluator noster, *ne turbaretur cor eorũ cùm odio eos haberet mundus*, Spiritum hunc tanquàm *Paracletum*, id est, consolatorem illis promisit. Hunc autem dat electis suis omnibus, quos perseuerare vult in finem. Nihil ergo ad Apostolos tãquam Ecclesiarum Magistros, & multo minus ad eorum ex hac parte successores hæc pertinent. Respondetur, inde cauillationem hanc vanissimam esse deprӕhendi, quòd disertè & expressè Spiritum veritatis tunc Apostolis promittat, quũ eos in mundum mittendos, tanquam Ecclesiæ magistros docet: vt suprà est ostensum. Spiritum sanctum verò, nõ solùm esse magistrum, vt rectè doceamur, sed & consolatorem vt sanam doctrinam profiteamur, & hanc fidei professionem, non ad solos Ecclesiarum magistros pertinere sed ad omnes; libenter concedimus. Verùm nec ad omnes æquè hæc fidei professio, pertinet; id est, non perinde & ex æquo interest saluti Ecclesiæ, vt omnes fidem publicè profiteantur, quàm vt Ecclesiarum præpositi hoc faciant, qui propterea vocantur *Lux & sol mundi*, vt aliis exemplo præluceant; nec propter solam in aduersis consolationem, & in professione fidei corroborationem, vocatur Spiritus Sanctus *Paracletus*; sed etiam propter veritatem ipsam quã B in arduis quæstionibus & difficultatibus, Spiritus sanctus docet & suggerit. Sic enim cùm inter Apostolos circa obseruationem legalium, *magna conquisitio fieret*, vt narrat Lucas, surgens Petrus sententiam dicit, quam statim reliqui omnes à Spiritu sancto edocti in hæc verba sequuntur, & concludunt: *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Sic in omnibus postea Conciliis & Synodis factum est. Et hæc est maxima consolatio, in summis difficultatibus laborantem Ecclesiam à docente & suggerente Spiritu sancto, omnem veritatem doceri.

[Margin: 6. Cauillatio. — Ioan. 14. & 15 — 1. Suprà cap. 14 — 2. — 3. — Matth. 5. — 4. — Quare Spiritus S. vocatur Paracletus. — Act. 15.]

In quo sensu asseratur hæc infallibilitas Ecclesiæ in docendo, ex Scripturis collecta.

CAPVT XIIII.

SED meritò hîc quæritur, quænam sit hæc veritatis infallibilitas Ecclesiæ data, suggerente Spiritu sancto. Nempe an Ecclesia ipsa nihil agente in quæstione proposita, sed vel solis precibus Deo rem commendante, vel etiam ne orante quidem, sed eo ipso quòd laborat & C doceri cupit, Deo statim suggerente, hanc veritatis infallibilitatem consequatur; an potius studio & industria ipsius Ecclesiæ, diligenter & scripturas ipsas & alia media consulentis, id fiat: Denique quo & quanto studio, quibus mediis & subsidiis, hanc tantam infallibilitatem Ecclesia cõsequatur. Etenim sine vlla inquisitione & labore, veritatem omnem cognoscere, ad immediatam illam reuelationem spectat, solis prophetis & Apostolis propriam; quibus dictum est: *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini.* Non autem ad eorum successores, & Ecclesiæ magistros, qui eos sequuti sunt. Alioqui frustra & Synodi conuocarentur, & rerum sacrarum studia atque exercitia susciperentur, pastores quoque in Ecclesia non vigilantes, sed in vtramque aurem dormientes statuerentur, multáque alia absurda consequerentur. Rursum, si labore & industria hæc veritas exquiratur, alia quæstio est, quomodo constabit de hoc labore ab Ecclesia suscepto, aut de legitimis Mediis adhibitis; dabitúrque aduersariis excipiendi locus, quòd temere Ecclesia definierit, non adhibito illo maturo iudicio, studio, & consilio quibus opus erat; mediis quoque non adhibitis quibus oportebat. Ad hanc quæstionem respondetur, Ecclesiam quæ Apostolos sequuta est, eique successit, in dubiis circa fidem discutiendis, immediata & sola reuelatione Spiritus sancti non vti; sed facta inquisitione, & causæ meritis expensis, adhibitis quoque mediis & subsidiis ad rem propositam idoneis, vt ante omnia Scripturis ipsis, deinde summorum Pontificum & Conciliorum decretis, Patrum sententiis, re-

[Margin: An Ecclesia infallibilitas nitatur studio & industria humana. — Matth. 10. — Responsio. — Ecclesia Apostolis succedens, sola reuelatione non nititur.]

gula fidei consulta,& similibus,(vt in 3. Controuersia disputauimus) ad veritatis certitudinem peruenire. Docetur enim Ecclesia nunc, & statim post Apostolos edocta semper fuit, per veros Pastores & doctores, non per Angelos vt ante legem, non per Prophetas vt in veteri lege, nec per Apostolos aut Euangelistas vt statim post Christum. His enim, vt talibus, proprium est & peculiare, ex proxima Dei reuelatione docere. Proprium autem, solis quidem & omnibus, sed non semper. Nam & illi ipsi interdum humanis documentis & mediis vtuntur: sicuti Matthæus & Iohannes ex his quæ viderant oculis suis, Lucas & Marcus ex iis quæ audiuerant ab aliis, Euangelia sua conscripserunt. Sed tamen etiam in huiusmodi quasi humanis mediis, infallibili & peculiari Spiritus sancti directione vtuntur; quam Ecclesiæ pastores semper & in singulis mediis non habent: vtpote qui mediis & documentis vtuntur interdum diuinis, interdum humanis; modo tamen, studio, & industria humana. Pastores enim & doctores Ecclesiæ, nec vt Prophetæ vel Apostoli ex immediata reuelatione loquuntur; nec vt Philosophi naturales sola ratione aut experientia humana pro regula vtūtur; denique nec prophetica est omnino, nec discursiua omnino, eorum doctrina: sed ratiocinantur quidem vt homines sapientes quo ad Media, aliud ex alio inferendo & colligendo; in ipsa autem conclusione diuinitus adiuuantur, ideóque eorum doctrina in Mediis est discursiua, in conclusione prophetica. Et propterea excipiendi locus non datur aut dubitandi, rectè ne an secus collegerint, studiúmque & industriá quam oportebat impenderint. Deus enim qui gubernat omnia fortiter, & disponit omnia suauiter, dans ipsum finem, dat etiam omnia media ad finem necessaria; cōseruátque à Mediis, per quæ à fine possent excidere. Quemadmodum enim prædestinationis effectus sunt, in ipsis prædestinatis, non solùm ipsa vita ęterna, sed etiam vocatio ad fidem, gratia, perseuerantia, aliáque omnia ad vitam æternam consequendá necessaria; (*quos enim prædestinauit, hos & vocauit & iustificauit, &c.*) sic promissionis Ecclesiæ à Christo factæ, & prouidentiæ eius effectus est, non solùm *vt in veritatem omnem inducantur* eius Pastores, sed etiam vt ea media illis conferantur, quibus hanc veritatem consequantur; & ab illis medijs arceantur, per quæ à veritate aberrare & excidere possent. Cùm ergo Christus Ecclesiæ suæ infallibilem Spiritus Sancti assistentiam promiserit, qui eam doceat omnem veritatem; nec ea sine debitis & certis medijs doceatur; dubitandum non est, quin idem Spiritus ea omnia quoque media suggerat, & circa ipsa media sic infallibiliter eam dirigat, vt finem promissum infallibiliter consequatur. De hoc enim genere dixit Apostolus. *Sufficientia nostra ex Deo est, qui idoneos nos fecit ministros noui Testamenti.* Nec obstat huic Ecclesiæ in docendo firmitati, (vt multum obstare & contradicere arbitrātur hæretici;) quòd etiam in Concilijs, orant diligenter Patres, tùm ante deliberationes cœptas, tùm post easdem finitas, ne in iudicio veritatis Orthodoxæ errent vel errauerint. Sic enim Isaac cui semen à Deo promissum fuerat, pro semine tamen consequendo diu multúmque orauit. Gen. 21.& 25. Ipsæ quippe preces, ex mediis illis sunt, quæ ad effectus prædestinationis non secus pertinent quàm finis ipse. Quæ quum ita sint, bonus Ecclesiæ filius, docentem Ecclesiam securus & tutò audiet; fretus promissione Christi & diuina prouidētia: nec sollicitè laborās, (quia de hoc iudicare suum non est) an idonea media ad doctrinam suam tradendam Ecclesia adhibuerit, nec curiosè inquirens (quia hoc explorare sui muneris non est) an in ipsis mediis debitam diligentiam impenderit: non magis sanè, quàm cui de sua vel alteriùs ast æterna salute, aut aliquo alio beneficio conferendo, diuinitus reuelatum esset; non aliter reuelanti Deo credendum hoc sibi putaret, nisi etiam media omnia sigillatim explorata haberet, quibus salutem hanc æternam, aut beneficium promissum, infallibiliter vel ipse vel alius consequeretur. Exempla autem huius fidei & obedientiæ multa, in scripturis habes: vt in Abrahamo, Isaac, Dauide, aliísque Prophetis.

[Margin notes: Lib. 7. — *Quibus sit proprium ex reuelatione docere.* — *Peculiaris Spiritus S. directio Apostolis propria.* — 1. 2. 3. — *Doctrina Ecclesiæ in Mediis est discursiua in cōclusione est Prophetica.* — Ad Rom. 8. — *Ecclesia non potest carere certis mediis quibus inducatur in veritatem.* — 2. Cor. 3. — *Boni christiani circa Ecclesiam audiendam officium.* — Gen. 18. 22. 25. 1. Reg. 30.]

Circa

A *Circa quæ (in genere) versatur hæc infallibilitas docendi, Ecclesiæ attributa.*

CAPVT XV.

EX hac tamen responsione, alia quæstio oritur. Si Spiritus Sanctus adest Ecclesiæ, tùm in fine tum in mediis; an sicuti Ecclesiæ Doctrina in fine, id est conclusione veritatis, est infallibilis; ita quoque in ipsis mediis ita sit infallibilis, vt neque in colligendo aut ratiocinando errare valeat; neque vel falsam propositionem ad aliquid probandum assumere, vel ex veris malè & impropriè colligere. Neque enim exempla desunt, tùm in responsis Romanorũ Pontificum, tùm in actis & decretis Conciliorum, tùm in disputationibus sanctorum Patrum, vbi præter veritatem ratiocinati fuisse depræhenduntur, & ex argumentis parum firmis, veritatem tamen Catholicam conclusisse. Quæ sanè SS. Patrum in Conciliis argumentationes, ab hæreticis hodie ad Conciliorum saluberrimam Authoritatem vellicandam, nonnunquam proferuntur. Huius ergo dubitationis causa, quæ & alia secum trahit multa, alia adhuc Assertio ponitur; vt intelligatur circa quæ saltem B in genere (nam de præcipuis speciebus & partibus postea in tribus postremis Controuersijs disputabitur:) hæc docentis Ecclesiæ infallibilitas versatur. Dicimus ergo.

Assertio nona.

" Docendi infallibilitas in causa fidei Ecclesiæ data, (intelligendo per Ecclesiam Apostolorum successores; id est, vel totam seriem succedentium Episcoporum, vel consensum Patrum, vel ipsa Concilia, vel Summos Pontifices:) tantummodo in illis fidei dogmatibus infallibiliter definiendis, & fideli populo certa veritate tradendis, locum habet; quæ vel in Controuersiam vocantur, vel alioqui ad publicam Ecclesiæ fidem necessariò pertinẽt.

Quo sensu infallibiliter doceat Ecclesia.

Sensus huius Assertionis est, quando de iis quæstionibus quæ vel non necessariò ad fidem pertinent, sed salua fidei compage, variè à variis intelligi possunt; (de quo genere alibi ex Augustino disseruimus) vel non ad publicum aliquod & cõmune dogma explicandum, (quod vel omnes fideles explicitè credere debent, vel in publico Religionis vsu versatur, vel saltem maiores explicitè credere tenentur, populus autem implicitè in maiorum fide) sed ad priuatam alicuius vel infirmi fidem instruendam, vel superbi curiositatem explendam, vel denique ad ea explicanda spectant, quæ potius appendices fidei sunt quàm ad eius substantiam pertinentia; quando de huiusmodi (inquam) quæstionibus vel consulitur, vel obiter disputat Ecclesia, aberrare aliquando poterit, vel asserendo vel etiam concludẽdo, absque eo quòd hæc promissa à Christo Ecclesiæ infallibilitas violata propterea fuerit. In disputationibus autẽ, quæ circa C quæstiones ad dogma fidei publicum (vt modo explicuimus) necessariò pertinentes versantur, vel alioqui in Controuersiam apertè vocantur, cõsulta Ecclesia concludẽdo quidem & asserendo (vt iam dictum est) nunquam errat. In mediis autem ipsis & argumentis, hallucinari & aberrare poterit, salua tamen promissa Ecclesiæ ea quam diximus docendi infallibilitate.

Lib. 1. cap. 17 & lib. 7. ca. 11.

Ecclesia in Cõclusione fidei nõ errat: In mediis errare potest.

1. Ratio.

Ratio Assertionis huius est, primùm finis ipse datæ infallibilitatis. Illa enim propter publicã salutẽ fideliũ data est, non propter aut inutiles curiositates explẽdas, aut subtilitates non necessarias inuestigandas. Deus enim sicuti natura, vt non deficit in necessariis, ita non superabũdat in superfluis. Itaque diuinæ promissioni & prouidentiæ satisfit, si in his quæ ad publicam salutem necessaria sunt, impleatur. Neque enim vel extendendæ Dei promissiones sunt, vel ad quæuis particularia specialis Dei gratia seu prouidentia deducẽda est, qui quum sit vniuersalis prouisor, multos in particulari defectus patitur, vt ipsius vniuersi vel conseruationi, vel decori consolatur. Neque enim ex particulari aliquo vel errore vel defectu, vniuersa maculatur Ecclesia; sed tam Ecclesia quàm totus hic mundus, vt bonis malos, ita firmis & sicut oportet sapientibus, infirmos & minùs sapientes mixtos habet; quibus etiam quemadmodum Antithetis Oratio, ornatur sæpe & illusttatur magis. *Nam*

Dei promissiones ad quæuis particularia extendenda non sunt.

De Ciui. Dei. lib. 11. cap. 18

(ait sapienter Augustinus) *ordinem seculorum, tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam Antithetis Deus honestauit.* D

2. Ratio.

Deinde alia Ratio huius Assertionis est, quia discrimen varium est inter ipsos Apostolos & eorum successores: vnum in datæ potestatis plenitudine, alterum in acceptæ plenitudinis modo. Quod ad primum attinet, singuli Apostoli de omnibus plenissimè à Deo instructi erant, ita vt eorũ quilibet de quocunque dogmate ad fidem, siue necessariò, siue non necessariò pertinente, pronunciare potuisset: idque tanta certitudine, vt non solum Pastores essent fidelissimi, sed etiam Magistri peritissimi, omniáq; etiam subtilissima circa fidei mysteria penetrarent; omnes scripturas veteres & nouas intelligerent; nihil eos in materia fidei lateret. Quod cùm receptum sit à Theologis, nec ab aduersariis negatum, hoc loco probare opus non est. Pertinet enim hoc ad extraordinariam Apostolicæ Potestatis plenitudinem, vt vbique terrarum, cum plena iurisdictione singuli, quacunque data occasione & ex tempore docerent. Pertinet quoque ad confirmationem in gratia; vt sicut ab omni crimine, sic & ab errore omni immunes fuerint post acceptum Spiritum Sanctum, de qua re lege Tertullianum de præscriptionibus hæreticorum circa medium. At Apostolorum successores, nec singuli sed in Synodum legitimè collecti, vel ex communi aliorum collegarum fide docentes, hanc docendi infallibilitatem habent; (vt in Secunda Controuersia docuimus) nec denique quantumcunque docti, omnia fidei mysteria intelligunt: sed iuxta illud doctissimi Patris Augustini dictum, *in ipsis Sanctis Scripturis plura nesciunt quàm sciunt.* Quod etiam Irenæus, præclarè contra superbos sui temporis hæreticos docet. Quod ad secundum discrimen attinet, Apostoli quemadmodum à Deo in omnibus immediatè edocti erant, sic non solùm in ipsa conclusione, sed etiam in mediis omnibus & dictis suis, infallibiliter veritatem docebant: sicuti Sacri Scriptores non solùm rerum gestarum substantiam, sed & circunstantias omnes infallibili veritate scripserunt; ita vt nec memoria lapsi fuerint, nec vel in minimis errauerint. Cuius rei causas ad Scripturas quod attinet (ne actum agamus) vide apud Melchiorem Canum locorum theologic. lib. 2. Quod autem de Doctrina Apostolorum diximus, ex eo verum esse ostenditur, quòd non solum doctrina ipsorum, sed & forma docendi atque argumentandi qua vsi sunt, firmissima censetur. Hinc enim ab exemplo Pauli, qui per Saram & Agar duo testamenta significari docuit; Ecclesia, reliqua quoque veteris testamenti facta, similiter per allegoriam interpretanda esse, didicit. Vnde Augustinus. *Hæc*, inquit, *forma intelligendi de Apostolica Authoritate descendens, locum nobis aperit, quemadmodum Scripturas duorum Testamentorum accipere debemus.* Non sic forma docendi in Ecclesiæ doctrina semper in exemplum trahenda est. Hoc enim si aliquando fit, vt ad exemplum Patrum vel Conciliorum, argumentari de rebus fidei viros doctos videamus, aduertendum est id fieri, quatenus doctores etiam sunt, non quatenus Pastores tantùm; & quatenus ex scientia theologica docent, non tantùm ex Pastorali Potestate decernunt illi, quorum hac in re exempla imitantur. De quo discrimine Pastorum & doctorum, plura alio loco. In qua tamen imitatione, non fidei sed scientiæ tantum certitudo, cui subesse falsum potest, comparatur. E F

[Margin: *Duplex discrimen inter Apostolos & eorum successores.* — 1. *Apostoli ab omni etiam leuissimo in fide errore immunes.* — Lib. 5. cap. 7. 9 & 11. Epist. 119. ca. 11. — Lib. 2. ca. 49. — Lib. 2. cap. 3. & 17. — *Ipsa forma docendi Apostolorum infallibilis erat.* — Ad Gal. 4. — De Ciui. Dei. Lib. 15. cap. 2. — Lib. 10. cap. 12. & 14.]

Quod autem de Apostolis modo diximus, vt non solùm in doctrina, sed etiam in forma docendi infallibili veritate niterentur; peculiare hoc esse Deus voluit. primis Ecclesiæ magistris, ipsísque Spiritus Sancti Amanuensibus; tùm ad commendationem & propagationem necessariam nouæ tum temporis doctrinæ Euangelicæ, vbi omnia de nouo & absque duce præcedentis Ecclesiæ doceri oportebat: tùm ídque præcipuè, vt magistri posteriores non tam nouas à Spiritu Sancto reuelationes expectarent, quàm maiorum suorum maximéque Apostolorum vestigiis & semitis inhærerent. Nam & ideo primis illis magistris solis concessum à Deo est, Articulos fidei de nouo condere & Ecclesiæ tradere; sacramenta promulgare; Scripturam Canonicam scribere. Successoribus Apostolorum hoc concessum non est: sed hæc omnia partim sua authoritate (respectu credentium) confirmare, & Ecclesiæ pro tempore existenti perpetuò tradere & consignare; partim si quid circa illa omnia dubium aut difficile emergat, aperire & explicare. Hæc duo sunt succedẽtis Ecclesiæ præcipua officia. Itaque *Apostolorum Authoritas fontana fuit, successorum translata aut deriuata est*, vt rectè docuit Thomas Vvaldensis. Natura nihilominus ac substantia potestatis

[Margin: *Quare solis Apostolis peculiare hoc fuit.* 1. 2. — *Tria Apostolis propria.* 1. 2. 3. — *Succedentis Ecclesiæ duo præcipua officia.* 1. 2. — Doctrinal. fidei lib. 2. cap. 24.]

A ſtatis ac certitudinis,eadem eſt Eccleſiæ nunc,& illius Apoſtolorum:ſicuti fontis ac riuuli inde fluētis,eadem eſt in ſpecie & bonitate naturali aqua,niſi ab aliquo extrinſeco immutetur: quod hic fieri non poteſt, quia ſemper eundem Spiritum Sanctum magiſtrum,(tanquam formalem rationem puritatis & ſynceritatis tam fontis quàm riuuli,) ſucceſſores habent, quem Apoſtoli ipſi habebant: licet in alio & diuerſo gradu.

Prima cauſa prædicti diſcriminis.

Propter hoc autem diſcrimen,quia ſucceſſorum Eccleſia in ſe & per ſe non cudit, ſed tradit ea quæ ſunt credenda,agitque potius teſtem quàm authorem (niſi quatenus per Epiſcoporum ſucceſſionem perennem vna eſt & eadem hæc noſtra cum Apoſtolica propriè dicta; vnde & Apoſtolica in Symbolo Patrum hæc noſtra nuncupata eſt;& ſic in ipſis Apoſtolis hanc ſuam Poteſtatem exercuit; eámque adhuc habet, ſed non vt exerceat;ſicuti in ſenibus vegetatiua vis animæ adeſt quidem,(eſt enim animæ potētia qua ſenes nō carent)ſed nutrimento ſoli non omnino amplius augmento intendit:& ſicuti in Deo eſt poteſtas nouas naturas creandi,licet nunc non creet:)quia inquam hac conſideratione excepta, Eccleſia ſucceſſorum teſtis tantùm eſt credendorū non etiam Author,vt erant Apoſtoli;hinc fit quòd pro ipſius in docendo infallibilitate,ſatis ſit quoad ipſam quidem fidem commendandā & conſeruandam,quòd eam infallibiliter tradat fidelibus, tanquā veritatem à ſuis propriis maioribus acceptam; aut tanquam guſtum quem à fonte ſuo hauſit, præter quem impoſſibile eſt vt B ſapiat,cùm ſit eadem aqua nec immutata:quoad dubia verò emergentia diſſoluenda, & latentem veritatem aperiendam; quòd concluſiones certas & infallibiles faciat, etſi ex argumentis & mediis per ſe minimè interdum validis ad inducendum, tamen ad declarandum idoneis,id faciat. Apoſtoli enim ſicuti reſpectu Iudæorum, *meſſuerunt quod non ſeminauerunt* (ſeminauerunt enim Patriarchæ & prophetæ,vbi de vetura Meſſia factis ac dictis prænunciarunt;)ita reſpectu gentium & totius orbis, plantauerunt.Vnde diſertè Apoſtolus *Ego plantaui,Apollo rigauit*. Apoſtoli fundamenta fidei poſuerunt: Eccleſia ſuccedens ſuperædificauit. Vnde ibidem Apoſtolus: *vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat*. Denique Apoſtolorum doctrina erat, *bonum illud ſemen quod ſeminatum eſt in agro dominico*,quæ eſt Eccleſia, *& creſcit vſque ad meſſem*: & illud *verbum Euangelij,quod in omni mundo fructificat & creſcit*: vt ait Apoſtolus. Creſcit autem & fructificat hoc ſemen locupletius factum & auctius, non in ſe ſed in acceptatione credentium, nec aliqua nouitate mutatum, ſed maiori luce & explicatione adhibita illuſtratum. Hoc fidei proprium eſſe docent elegāter S.Baſilius, & Auguſt. in libro de vnitate Eccleſiæ, & Tertullianus in libro de præſcriptionibus. Iam verò, quia in ſeminando, plantando, fundamenta iaciendo, labore, ſapientia,& omnimoda certitudine opus eſt,(vnde de primis illis ſeminatoribus prædictis, Patriarchis & prophetis,ait Chriſtus Apoſtolis. *Alij laborauerunt, & vos introiſtis in labores eorum*) Apoſtoli hanc certitudinem omnimodam & ſapientiam habuerunt, tam in mediis quàm in fine. Conſeruare autem prius tradita; rigare quod plantatum eſt; fouere quod iam in lucem editum eſt; ſuperædificare fundamento iacto; metere quæ alij ſeminauerunt;quia non tam præclara & exacta ſapientia indiget;ſed ſatis habet, ſi diligenter acceptis & ſemel traditis inſiſtat; inde fit quòd Eccleſia ſuccedens tanta certitudine in ipſis mediis non dirigitur. Neque enim tanta argumentorum certitudine opus eſt, aperire & explicare quod virtute in ſemine fidei latet, aliúdque ex alio deducere, quàm de nouo rem penitus ignoratam explorare & docere.Sic enim & philoſophi,poſitis prius maxima induſtria principiis quibuſdam & axiomatibus, tanquam ſeminibus & fundamentis iactis, reliquam ſuam doctrinam multò facilius ſuperextruunt.Atque hæc vna cauſa eſt, quare tantam infallibilitatem in ipſa forma & ratione docendi, ſucceſſorum Eccleſia non deſideret, quantam ipſi Apoſtoli.

C

Quare preſens Eccleſia eſt Apoſtolica. *Sancta.*

1\. *Eccleſiæ infallibilitas eſt acceptam à maioribus doctrinam infallibiliter tradere.*

2\.

Cōparatio Apoſtolorum & Eccleſiæ ſuccedentis.

Ioan. 4. 1.Cor. 3. 1. 2. 3. Matth. 13. Coloſſ. 1.

Doctrina fidei eſt ſemen, creſcens & fructificans.

Epiſt. 79. Cap. 15. Ioan. 4.

Quare Eccleſia ſuccedēs infallibili omnino in ipſis Mediis certitudine nō indiget.

Altera cauſa.

Huius autem rei & alia cauſa eſt.Eccleſia non docet ex arte,ſed ex authoritate, nec de Deo & rebus diuinis,tanquam ex ſcientia theologica concludit, ſed tanquam ex Paſtorali poteſtate diuinitus accepta decernit.Neque enim ſciētiæ,ſed fidei ſcholam Chriſtus aperuit;nec ad probandū,ſed ad prædicandū Euāgeliū diſcipulos ſuos miſit. Et *docere* quidem iuſſit, ſed ita vt teſtificando ac prædicando id facerent, non pro-

Eccleſia eſt fidei ſchola non Sciētiæ.

Marc. vlt. Matth. vlt.

bando aut disputando. Quemadmodum ergo in naturalibus & moralibus, Philosophus quidem tunc persuadet, cùm firma ac probabili ratione probat quod asserit: princeps verò aut legislator secularis non quidem contra aut prȩter rationem, tamen sine rationum & causarum explicatione, iubet & præscribit quod iubendum censet; eique obeditur iubenti, non auscultatur probanti; sic in supernaturalibus, theologus quidem tunc docet aut persuadet, quum ex arte & principiis disciplinæ theologicæ, id demonstrat quod quæritur: Ecclesiæ verò Pastoribus & Magistris decernentibus creditur: non quia legitimè probarunt quod decernunt, sed quia apertè decernunt & tradunt sic esse credendum, siue decretum suum ex legitimis mediis probasse nobis constet, siue non. Hæc est enim obedientia fidei de qua suprà disseruimus. Et hæc est causa quòd in Conciliis fere omnibus, conclusiones & decreta videmus: probationes & argumenta non videmus. Non quia sine argumentis conclusum ab illis erat, sed quia non ex firmitate argumenrorum, at ex suggestione Spiritus Sancti concluserũt. Quemadmodum enim factæ alicuius à Superioribus & iis qui in Authoritate sunt *dispensationis causam, ignorare debent, quibus illa vtilis futura est*, vt exemplis Petri & Pauli docet Chrysostomus, sic causas doctrinæ Ecclesiasticæ, à Magistris Ecclesiarum traditæ, expedit fidelibus ad maius & fidei & obedientiæ meritum, maiorémque etiam securitatem, ignorare. Quotus enim quisque est fidelium & maximè laicorum atque imperitorum hominum, (quorum est maxima turba) quibus causæ etiam optimæ satisfacient, si semel ipsa doctrina displiceat? Neque enim illi de causis & argumentis iudicare possunt. Itaque maxima cum fidelium vtilitate factum est, vt decreta Ecclesiæ essent certissima omnibúsque compertissima, media & probationes non item. In comparatione tamen prædicta, legislatoris iubentis & Ecclesiæ decernentis, discrimen est magnum inter ipsum principem seu legislatorem secularem, & inter potestatem spiritualem. Ille enim vel contempta ratione tyrannicè iubere, vel etiam consulta ratione, (quæ est anima legum omnium humanarum) ex ignorantia cæcutire, vel denique contra fidem & diuinam religionem, rationis regulam sequutus, leges ferre potest. Quo in loco locum habet illa exceptio, quòd *plus obedire oportet Deo, quam hominibus*. Ecclesia verò, quia non ratione, sed Authoritate, assistentia, & prouidentia diuina nititur; eámque infallibiliter promissam habet; nec præter veritatem, nec erroneè, nec contra Deum vllo modo decernere potest. Quæ causa est quòd prædicta illa exceptio (quam hodie tamen aduersarij frequenter vsurpant) contra Ecclesiæ dogmata perinde valere non potest, sicut contra principum secularium leges & mandata valuit. Hæc etiam causa est, cur in ratione credendi securi esse debemus, quàm dexterè aut solidè suis mediis Ecclesia vsa fuerit, ad aliquod fidei dogma concludendum. Etsi enim non aptè semper & propriè illis vtatur, tamen falsis nunquam aut erroneis mediis nitetur; sed huiusmodi & eo modo adhibebit, vt à recta conclusione non excidat vnquã; quod nobis satis esse debet. Hic enim semper meminisse debemus, agi de fide: quæ non demonstratione ad videndum, sed reuelatione ad credẽdum profertur; non ratione sed Authoritate nititur; nec argumentis, sed testimonio comprobatur. Et idcirco, si alicui cõclusioni in materia fidei, propter Media tantùm & argumenta quibus probatur, assentirem; assensus ille meus, non fidei assensus sed scientiæ habitus esset. Aliud verò est de scientia ipsa rerum diuinarũ, quæ Theologia dicitur. Illa enim fide præsupposita, etiam de mediis & argumentis inquirit; vel quibus ipsius Ecclesiæ sententia nitatur, vt quod credimus intelligamus, quãtum in hac vita intelligere datur; (quod tantùm ex parte fit, & in ænigmate per speculum) vel quibus ipsa fides ab aduersariorum argumentis defendatur, & non esse improbabilis ostendatur. Quod quidem propriè ad disputationem & scientiam theologicam pertinere docet S. Thomas in procemio lib. 1. & 4. contra gentes, & aliàs. Hoc ergo sensu, infallibilis est veritatis Regula Ecclesiæ docentis vox; & hæ sunt huius sensus causæ.

Discrimẽ theologi docentis & Ecclesiæ decernentis.

Cap. 10. Quare Conciliorum extant decreta non argumenta.

In epist. ad Gal. cap. 2.

Discrimen in decreto Ecclesiæ & Principis secularis.

Act. 5.

Impia Protestantium exceptio contra Ecclesiam.

Quare securi esse debemus de Ecclesiæ Doctrina.

Vide suprà cap. 9.

1. Cor. 13.

Demonstratio quòd vox docentis Ecclesiæ non sit merè humana, sed suo modo diuina, ex discrimine legum & scientiarum omnium.

CA-

A

CAPVT XVI.

TERTIA pars Axiomatis siue propositionis illius in qua de Ecclesiæ docentis voce, qualis in seipsa sit* supra inuestigare cœpimus, hæc erat. *Cap. 6.*

Iudicium siue testimonium docentis Ecclesiæ, medium est ad credendum non merè humanum, sed diuinum. *Assertio doctrina.*

Hoc necessaria & accurata demonstratione indiget; quia hæretici protestantes hodie, opponunt semper Scripturas Ecclesiæ; verbum scriptum interpretationibus probatorum Patrum, & decretis Conciliorum, ac Romanorum Pontificum; tanquam vnicum Dei verbum, mandatis & doctrinis hominum. Sic enim in Confessione Augustana vrgentibus Catholicis illud Christi: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Item illud. *Quæ dicunt facite, &c.* aliáque similia; opponunt statim & respondent. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Item illud. *Sine causa me colunt, docentes doctrinas & mandata hominum:* & alia his similia. Quasi nimirum Catholicæ Ecclesiæ vox, siue in consensu totius orbis Christiani; siue in Regula fidei omnibus notissima; siue in doctrina legitimi Pastoris vnitatem retinentis, & ex communi fide docentis; siue in decretis Conciliorum; siue in probatorum Patrum consentiente sententia; siue denique in iudicio Sedis Apostolicæ (tot enim modis Ecclesia Catholica loquitur; vt in superioribus controuersijs ostensum est:) merè humana sit, & *de mundo hoc:* (vt Saluator & Apostolus de humana sapientia loquuntur) Dei videlicet Spiritu destituta; & humanis tantùm vel legibus instituta, vel consiliis instructa; sicuti sunt Philosophorum placita, doctorum hominum priuata iudicia, principû huius seculi instituta, leges denique & consuetudines humanæ, siue gentium omnium siue ciuiles. Enimuerò, nihil isti diuinum agnoscunt, nisi quod in Propheticis & Euãgelicis literis expressum continetur. Videndum est ergo, an quod Ecclesia docet, & quod per vocem Ecclesiæ fidelibus innotescit, tanquam doctrina merè humana censenda sit.

Hæreticorum hodie ingens error. *Matth. 18.* *Matt. 23.* *Act. 5.* *Matt. 15.* B *Lib. 5. cap. 6. & 7.* *Ioan. 14. & 17.* *1. Cor. 2.*

Dicimus ergo vocem docentis & attestantis Ecclesiæ nõ merè humanam esse, sed potius suo modo diuinam: vt videlicet quod Ecclesia iudicat, determinat, & definit in causa fidei; illud non pro humano, sed pro diuino decreto & iudicio, à cunctis fidelibus accipiendum sit. Vt hæc propositio solidè demonstretur, paulo altiùs eius demonstrationem inuestigabimus. Est enim cognitu maximè necessaria, & totius religionis nostræ (non quidem in se, sed quo ad nos) basis & fundamentum: vel, vt cum Apostolo certiùs loquamur, *columna & firmamentum.* Vt ergo Ecclesiæ vel docentis & prædicantis vox, vel tradentis & asserentis testimonium, vel in dubiis determinãtis iudicium, vel qualiscunque tandem potestas & authoritas in iis quæ ad fidem pertinent, humanum aliquid vel diuinum censeatur; considerandum est qua ratione & quibus ex causis, vox, testimonium, iudicium aut sententia aliqua, vel humana fit vel diuina. Iudicium autem vel sententia, verbum vel testimonium prolatum; quum sit legis aut luminis alicuius effectus, tanquam regulatum à sua regula; verbum aut vox erit humana vel diuina, quæ vel à lege vel lumine, humano vel diuino proficiscitur. Quod enim est in practicis lex; hoc est in speculatiuis seu scientiis lumen. Videndum ergo quæ sit vera & intrinseca ratio, siue legis siue scientiæ diuinæ & humanæ.

Propositio. *1. Timo. 3.* *Probatio.* C *Vnde Sententia aliqua censenda sit diuina vel humana.*

Verum itaque discrimen & formale legum ac scientiarum omnium diuinarum & humanarum, nec à principijs nec ab vltimis finibus earum sumitur; sed potiùs à modo & conditione cuiusque. Principium enim vt in praxi legum omnium, lex æterna; sic in speculatione scientiarum omnium, lumen æternum in mente diuina est. Nam vt à lege æterna, quæ est summa ratio in mente diuina, *qua iustum est omnia esse ordinatissima* (vt definit Augustinus in libris de libero arbitrio) deriuatur tanquam à fonte perenni, ad naturalem cuiusque rei finem consequendum, in rebus quidem inanimatis (vel etiam animatis, sed viuentibus tantùm vita vegetatiua) inclinatio naturæ; in animatis sensitiuis instinctus naturæ; in rationali verò creatura, *Lex naturæ scripta in cordibus* humanis, de qua ad Rom. 1. agitur; quæ sine vlla disciplina & lege externa, sine vllo

Lex æterna quid. *Lib. 1. cap. 6.* *Lex Naturæ.*

etiam diſcurſu, videlicet ſimplici intuitu principia bene agendi, & principiis proxima; vt decalogũ, aliáq; ſimilia; ſic à lumine æterno & totius veritatis lucidiſſimo fonte, deriuatur ſimiliter in rationali creatura tantùm (nam cætera animátia motus non item luminis participia ſunt) lumen naturæ; quæ eſt vis rationis, ad intelligendum ſimplici intuitu & ſine diſcurſu, principia ſcientiæ naturalia; & quædam etiam principiis proxima, quæ Axiomata, Pronunciata, Maximas, & dignitates ſcholæ philoſophorum vocant. De hoc naturæ lumine, quia ab æterno illo deriuatur, dixit propheta: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.*

Lumẽ Naturæ. — Pſal. 4.

Rurſum vt leges humanæ nihil aliud ſunt, quàm præcepta diſcurrendo deducta ex lege naturæ, & principiis proximis; ſic humanæ omnes ſcientiæ, quæ naturales vocantur aut morales, nihil aliud ſunt quàm concluſiones diſcurrendo deductæ, ex principiis illis & axiomatibus naturæ.

Leges præcepta, Scientiæ, concluſiones naturæ ſunt.

Præterea quemadmodum ex lege naturæ, per modum quidem naturalis illationis, ortum eſt ius gentium (quod omnes mortales ſine vlla legiſlatione amplexi ſunt, & ex principiis naturalibus per modum concluſionis ratiocinati ſunt:) per modum autem arbitrariæ cuiuſdam determinationis, (videlicet determinando in ſpecie & particulariter his locis, & his hominibus, & huic tempori, quod generaliter tantùm lex naturæ & gentium dictabat,) ortum eſt Ius ciuile; aut municipale, aut prætorium, aut aliud quiduis poſitiuum ius humanum, vt Senatusconſulta, plebiſcita, & huiuſmodi: ſic ex lumine naturæ ortæ ſunt omnes ſcientiæ quæ ad meram ſpeculationem pertinent: ſed per modum naturalis illationis tantùm non etiam arbitrariæ determinationis, vt in legibus agendorum. Cuius diſcriminis cauſa eſt, quòd omne verum eſt neceſſarium & immutabile, ideóque ſola demonſtratione & ratiocinatione inuenitur: bonum verò humanum (nam de eo adhuc tantùm agitur) eſt mutabile; nec ex ſe ſed ex obiecto ſuo, fine, circunſtantiis, æſtimatur; ideóque arbitrio opus habet, & variationem ſubit.

Ex lege Naturæ Ius gentium. — *Ius ciuile aut poſitiuum.* — *Ex lumine naturæ Scientiæ Speculatiuæ.*

Ex his itaque apparet, ratione originis, radicis, & principij à quo promanant, non differre legem aut ſcientiam diuinam & humanam; ſed vtramque ex Deo eſſe, vtramque à lege & lumine æterno deriuari. At verò, in modo & conditione explicationis, ſeu poſitionis qua vnaquæque lex fertur, aut ſcientia addiſcitur, diſcrimen magnum eſt. Nam vt in legibus, alia per modum naturæ ſine diſcurſu, ex ſolo ſimplici intuitu rationis, procedit; alia per modum diſcurſus, vi ratiocinandi atque actione & agitatione quadam ipſius naturæ; alia demùm ex arbitrio & conſenſu humano vt oſtenſum eſt; ſic ſcibilium, alia ſimplici intuitu intelligentiæ, alia per diſcurſum cognoſcuntur. Hoc ſanè reſpectu, leges humanæ vel quatenus ex lege naturæ (quæ legis æternæ participatio eſt) deducuntur, vel quatenus ex authoritate legitima aut populorum aut regum, (quæ *poteſtas à Deo eſt,*) feruntur, quodammodo diuinæ ſunt, vt & *qui hu reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtat,* & qui illas violat, in Deum peccet. Veritas quoque ſcientiarum omnium, vt certa & euidenti ratione nititur, à lumine æterno profluenti, diuina quodammodo eſt: vt propterea verum omne (non quidem ſemper ignorare, defectus aliquando enim ille inuoluntarius eſt, ſed) agnitum ſeriò negare, etiam in re minima ſemper peccatum ſit, vt accuratè docet Auguſtinus. Humanæ nihilominus (ſimpliciter loquendo) vtræque cenſentur & ſunt; quia per modum & media humana, leges prolatæ & ſcientiæ acquiſitæ ſunt: quia ratione explicationis & poſitionis, vel ex ratione & diſcurſu humano, vel ex arbitrio & conſenſu hominum, extiterunt.

Ratione originis omnia ex Deo. — *Leges humanæ aliquo reſpectu diuinæ.* — Ad Rom. 13. — *In lib. contra mendacium.*

Iam verò, proximo quidem fine differunt diuinæ & humanæ leges, quia humanæ pro proximo ſuo fine commune tantum reipublicæ bonum & humanum bonum habent, diuinæ verò ſeu leges ſeu ſcientiæ proximè & immediatè Deum ipſum, & cætera vt referuntur ad Deum ſpectant: vltimo tamen fine, vt multi volunt, conueniunt: quia etiam humanæ leges, etſi non ex intentione legiſlatoris, aut vi ipſarum legum, ad Dei honorem, aut ad animæ ſalutem quicquam conferunt, tamen quatenus à lege naturæ & proinde æterna profluxerunt, faciunt actus particulares bonos, & propterea quantum in ſe eſt ad principale bonum (quod Deus eſt) ordinabiles quum ſint, eatenus virtualiter, vt loquuntur, ad ipſum Deum referuntur

Diſcrimen Legum ex parte finis.

A feruntur. Hinc enim fit quòd opera purè moralia sint interdum bona, & veræ virtutes; vt docent probabiliores scholastici. Similis est scientiarum ratio in genere. Vt ergo verbum, lex, aut sententia aliqua diuina censeatur vel humana, nec ex ipsa prima origine, nec ab vltimo eius fine sumenda distinctio est. Sed discrimen & distinctio vel alicuius iudicij & sententiæ in speculatiuis, vel alicuius actus in practicis, à modo & conditione cuiusque sumitur.

S Thom. 2. 2. quæst. 23. art. 7.

Qod nunc exemplis demonstrabitur. Eadem nempe lex, idem verbum, idem præceptum, propter diuersum eius modum & conditionem, est & dicitur vel naturæ, vel gentium, vel ciuile, vel etiam diuinum. Verbi gratia in practicis. *Non furtum facies*, quando simplici intuitu absque discursu cognoscitur, (vt in natura vel integra vel non nimium corrupta) naturæ lex & præceptum dicitur: Quando per modum illationis ex altero principio colligitur, vt ex eo, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, Ius gentium est. Quando lege lata cauetur, Ius ciuile est. Quando in Decalogo à Deo tradito præcipitur, Ius diuinum est & verbum Dei. Sic etiam actus huius præcepti, qui est suum cuique reddere, quando absque vlla humana disciplina obseruatur, actus est naturalis, hoc est sola natura duce & magistra elicitus: de quo genere Apostolus dixit. *Naturàliter ea quæ sunt legis faciunt*. Quando ex consuetudine & more hominum obseruatur, actus est moralis ex iure gentium. Quando propter iubentem legem obseruatur, actus est ciuilis. Quando propter Deum iubentem obseruatur, actus est diuinus & æternæ vitæ meritorius. Similiter in speculatiuis, propositio illa, *vnus est Deus*, vt naturæ lumine sine disciplina cognoscitur, principium est scientiæ potius quàm scientia. Vt per hæc visibilia cognoscitur, ex quibus ortum capit scientia humana, pertinet ad naturalem scientiam. Vt per lumen gratiæ reuelata, pertinet ad fidem, & est supernaturalis siue theologicæ scientiæ obiectum. Nam & ipsa supernaturalia aliquando à sapientibus naturali scientia cognoscuntur, & à fide præsupponuntur (vt docet Sanctus Thomas secunda secundæ quæstione prima articulo quinto) & quæ naturaliter cognosci possunt, aliquando propter infirmos per gratiam miraculosè reuelantur (vt idem Sanctus Thomas docet) & tunc ex fide creduntur, non sciuntur. Ex quibus omnibus patet, illa ad virtutes morales & scientias naturales pertinere, quæ per modum naturæ aut disciplinæ humanæ, vel aguntur vel sciuntur. Illa vero diuina esse tam in scientia quàm in moribus, quæ per modum diuinæ reuelationis, id est, quæ à Deo proximè & per se procedunt. Sic enim licet omnis potestas secularis magistratus à Deo sit, vnde Sapiens, *per me Reges regnant*, quod & Apostolus docet, ad Romanos decimo tertio, tamen quia non immediatè per diuinam institutionem, sed per legem naturæ descendit; quæ homines in societate aliqua victuros, alicui certæ potestati subiici, ad societatem illam conseruandam docuit; diuina illa potestas non est sed humana: vt propterea Petrus talem potestatem *humanam creaturam* vocauerit: hominum videlicet consensu, arbitrio, consilio proximè institutam. Si qua ergo potestas est immediatè à Deo collata, si quis virtutis actus, si qua scientiæ propositio est à Deo, id est, per modum à Deo siue extra ordinem, siue specialiter institutũ procedens; erit illa potestas, virtus, sententia diuina non humana: siue hominum ministerio tradatur, vt decalogus ipse populo per Moysem, siue Angelorum, vt ipsi Moysi à Deo datus fuit, siue denique immediatè, vt pleráque Prophetis & Apostolis reuelata sunt. Sic enim Ecclesiæ vox, iudicium, Doctrina, etsi per homines administretur, tamen quia Deo ipso hos homines mittente, & hanc illis potestatem (non per media humana, non per discursim aut arbitrium hominum, sed) per seipsum & per Sacramentum à se institutum conferente, talis potestas exercetur; profectò illa omnis potestas, & quę ab illa potestate tanquam huiusmodi promanant, diuina erunt non merè humana. Regum enim potestas aut alia quæcunque humana, non ideo humana cẽsetur & est, quia humanum commentum aut inuentum est habere reges in mundo, (est enim sanctissima Dei ordinatio & voluntas) sed quia potestas illa mediante lege naturæ, siue ex dictamine rationis hominibus à Deo insitæ, per homines instituta est, & à Republica facta est. Ecclesiæ autem potestas non ex lumine naturæ, per Rempublicam aut hominum consensum facta est, (vt quidam scholastici opinati sunt Gerson & qui eũ sequũtur, de quo vide Dom. Soto in 4. sent. dist. 20. quæst. 1. art. 4. & dist.

Idem Præceptũ propter diuersũ modum, est naturale, Iuris gẽtium, ciuile, & diuinum. 1. 2. 3. 4. — 1. Ad Rom. 1. 2. 3. 4.

Eadem Propositio diuerso respectu principium scientiæ, Scientia humana & Theologica est. 1. 2. 3.

1. Secundæ quæst. 190. art. 1.

Prou. 8.

1. Pet. 2.

Ecclesiæ vox quare diuina.

Regum potestas quare humana.

Quare potestas Ecclesiæ ab hominum consensu non pendet. Lib. 5. cap. 1. & 5.

18. quæst. 1. art. 1.) sed immediatè per Deum ipsum & Christum eius, suprà & præter naturam instituta est. Non enim toti corpori aut cõmunitati fidelium, sed certis personis, certo sacramento initiãdis, & specialiter vnctis, Christus in Euangelio omnem Ecclesiasticam potestatem commisit, vt in secunda Controuersia docuimus. Ambæ igitur à Deo procedunt, & neutra ipsarum humanum commentum est (vt de Ecclesiæ doctrina & legibus, non solum impiè sed etiam stultissimè loquuntur hodie hæretici) sed aliis atque aliis modis. Vna mediante lege naturæ & hominum consensu: altera immediatè à Deo, & per ipsam Dei proximam ordinationem. Atque ideò, hæc eatenus diuina est non humana; illa verò merè humana. D

Quòd doctrina Ecclesiæ est diuina, licet leges Ecclesiasticæ eo modo diuinæ non sint.

CAPVT XVII.

Quæstio grauis.

QVAERITVR tamen adhuc, quum doctrina Ecclesiæ per Dei quidem ordinationem immediatam tradatur, non tamen ab ipso Deo vel per ipsum Deum aut Christum eius, (qui est instrumentum diuinitati coniunctum vt brachium corpori, ideóque quod Christus tradidit, meritò Deus tradidisse censeatur; sed per ministerium vel Angelorum, vel hominum; quare humana non dicatur ac censeatur, æquè ac in aliis rebus, illud naturale aut ciuile censetur, quod per naturæ lumen, aut per ciuium consensum, à Dei tamen æterna lege deriuatum, institutum est? Vtrobique enim Dei ordinatio apparet, & vtrobique medium non diuinum conspicitur. Quare ergo Angelicum aut humanũ, in causa religionis æquè non vocatur, quod Angelorum & hominum ministerio affertur; sicuti naturale aut ciuile habetur, quod per naturæ aut ciuium operationem est allatum? Aut si propter potestatem à Deo immediatè acceptam, diuina sunt omnia quæ ab illa procedunt, erunt ergo diuinæ etiam leges Ecclesiæ, quæ ad mores formandos & ritus pertinent. E

Ecclesiæ leges à præceptis diuinis aut dogmatibus fidei distinguuntur vt ius positiuũ à diuino.

Hę autem leges à iure diuino tam purè diuino quàm positiuè diuino distinguũtur, & ius merè positiuum seu humanum esse censentur; quia non à Deo sed ab hominibus, potestate humana licet diuinitus accepta, latæ sunt. Hæc enim omnium scholasticorum sententia est, etiam eorum qui Ecclesiasticæ potestati in hoc genere plurimum tribuunt, eámque non solùm in declarando ius diuinum (vt Gerson & qui eum sequuntur, tradiderunt) sed etiam in condendo de nouo ius ac leges quæ antea nullo iure fideles obligabant, & in determinando in particulari generalia Dei præcepta, eadémq; interpretando, valere volunt. Quare ergo sicut leges Ecclesiæ circa mores & ritus, leges positiuæ seu humanæ, idest non diuinæ, sed cõtra diuinas ex opposito cõdiuisę censentur; sic etiã decreta Ecclesiæ circa doctrinã fidei, humana quoq; non censentur, sed vt nos dicimus diuina? Satis ardua & difficilis hæc quæstio multis visa est. F

Responsio.

Sed aliorum sententiis prætermissis, breuiter respondemus. Ratio discriminis est, primùm quoad vtrasque, tùm merè humanas seu ciuiles tùm ecclesiasticas leges; quòd in vtrisque legislatores ipsi sunt causæ mediæ per se agentes, & vi quadam propria ac sua leges instituunt, licet aliunde deriuata hæc vis sit: sicuti riuuli aqua ex fonte scaturiens riuuli tamen propria est; & virtus generandi in animalibus & germinandi in arboribus à Deo quidem recepta est, ipsis tamen propria est. Nam in iure gentium & ciuili per discursum rationis, per arbitrium, & consensum prorsus humanum (quæ sunt facultates hominis propriæ) fiunt leges. In legibus quoque ecclesiasticis ferendis, humanum arbitrium & consensus, determinantia his locis, hominibus, ac temporibus, certas leges interueniunt. Valent enim & obligant leges ciuiles & ecclesiasticæ, non quia immutabili sapientia feruntur, sed quia vtræque leges, per potestatem condendi leges à Deo acceptam, latæ sunt. Itaque hac in re agit Ecclesia non vt testis veritatis infallibilis, sed vt *Pastor & prudens paterfamilias, dans cibum in tempore,* iuxta prudentiam pastoralem; tempori, loco, & personis conuenientem. Denique ad clauem iurisdictionis, quę scientiam discernendi adiunctam necessariò habet, hoc

Quare leges Ecclesiasticæ & ciuiles obligãt.

Luc. 12.

Aliter de fide iudicat, aliter leges fert Ecclesia.

officium

A officium pertinet. Huius autem generis præcepta adeo humana sunt, vt sint etiam idcirco dispensabilia; non autem perpetua & æterna sunt, sicuti quæ à Deo & Christo, tanquam propria nouæ legis præcepta lata sunt. Hæc enim quia diuina, ideo immutabilia: ideóque sic se habent ad Ecclesiæ præcepta, sicut lex naturæ aut gentium ad leges ciuiles. Hac etiam de causa in alio genere sunt præcepta illa morum, quæ Apostoli ipsi & Euangelistæ vt testes atque prædicatores verbi Dei vel scripserunt vel tradiderunt, & alia illa quæ vt Pastores & gubernatores Ecclesiarum, ipsimet tulerunt. Quale illud erat *de suffocato & sanguine non comedendo, de dispari coniugio fidelis & infidelis tolerando*, aliáque nonnulla. Cum his enim, quia humana erant, dispensatum est à sequentibus Ecclesiæ Pastoribus. Cum illis aliis dispensari nunquam poterit.

Apostoli diuerso respectu decreta tulerunt.

Act. 15.
1. Cor. 7.

Quanquam tamen inter ciuiles & Ecclesiasticas leges (ne pari prorsus ratione humanæ ambæ esse putentur) duplex discrimen est; Primum, quòd leges Ecclesiasticæ, etsi humanæ sunt; tamen non sunt tales ratione principij quasi in ferendis legibus, errore aut ignorantia laborare possit Ecclesia;(Spiritus enim Sancti certa & perpetua directione etiam in hac re nititur) sed tantùm ratione obiecti, vel scilicet materiæ circa quam versantur, quæ indifferens ex se est ad salutem, non absolutè necessaria; vel ipsorum hominum quibus feruntur; quibus propter varias locorum, temporum & personarum circunstantias non idem semper vtile, aut necessarium est: B ideóque leges morum illis latæ mutabiles & temporariæ, non æternæ & indispensabiles sint necesse est. Leges autem ciuiles quia non solùm mutabiles ex parte obiecti vtraque ratione sunt,sed etiam erroneę & noxiæ ex parte principij & legislatoris esse possunt,ideo duplici nomine humanæ sunt. Aliud discrimen est quòd leges Ecclesiasticæ, propter curam & salutem animarum, ad quas proximè diriguntur, & potestatem super illos immediatè à Deo acceptam, definire possunt, quid sub venialis quid sub mortalis peccati pœna seruandum sit. Ciuiles autem tantummodo in certa specie virtutis, vt obedientiæ, fortitudinis,& similium constituere opus possunt. An autem eius operis & præcepti transgressio sit venialis aut mortalis; ex natura rei,non ex voluntate principis iudicandum est: quod secus fit in Ecclesiæ legibus. Hæc obiter, ne breuiùs aliqua, ideóque obscurius dicta,erroris causam minus perito lectori darent. Sed quod ad rem præsentem attinet, quia Ecclesia in ferendis suis legibus quæ ad mores & externum Dei cultum pertinent, prudétia & arbitrio humano vtitur,(non tamen sine directione Spiritus Sancti.) ideóque vi quadam sua & humana agit, fit vt illæ leges humanæ censeantur, & sint. At verò Angelorum vel hominum ministeria, reuelantia aut testificantia nobis ea quæ ex Deo procedunt, in ratione fidei, non sunt media aut causæ per se agentes; aut quæ aliqua vi sua, puta per ingeniū, discursum, aut arbitrium humanum ea quæ sunt fidei inueniant; aut de nouo verum C faciant quod antea verum non erat (quod enim fidei est, æterna est & immobilis veritas in seipsa, licet quoad nos tunc fidei esse incipit cùm traditur & promulgatur; Ideóque in moribus condit Ecclesia de nouo leges, * fidem de nouo non condit; sed veterem promulgat, vt à nobis acceptetur:) sed per modum puri instrumenti se habent, quoad promulgationem suam & acceptationem nostram. Instrumenti autem liberi quidem & non bruti (ideóque per modū agentis se habent, non tantùm materialiter vt cæteri qui discunt; sicuti docet S. Thomas) tamen quantum ad illud totum quod ministrant, veritatem scilicet reuelatam; non per aliquam formam propriam vt dictum est, sed prorsus atque omnino per virtutem principalis agentis agunt; qui ad hoc eos assumpsit vt testes & nuncij essent voluntatis suæ, qualescunque illi tandem in seipsis sint, boni vel mali, sapientes vel insipientes, facundi vel rudes. Hinc enim fit quòd etiam impius qui non assimilatur principali agenti Deo, nisi in communi imagine naturaliter indita, nihilominus tùm docendi & prædicandi omnem veritatem, tum sacramenta omnia administrandi idoneus minister esse possit, vt in secunda Controuersia probatum est. Quanquam etiam magis est purum, & quodammodo passiuum instrumentum, minúsque adhuc sua vi aliquid agit, minister verbi quàm sacramentorum. Nam minister sacramentorum ita agens est minister, vt saltem intentio ministri, vt minimùm virtualis & præsupposita, sit ad sacramenti conficiendi essentiam planè necessaria. At in ministerio verbi & doctrinæ, non solùm

Leges Ecclesiastica & ciuiles non sunt similiter humanæ.

Clarum discrimen inter decreta fidei & leges de moribus.

* Vide huius discriminis illustre exēplū ex Athanasio, infrà lib. 12. cap. 6. versus finem.

2. 2. quæst. 1. art. 7. ad 3.

Causa intrinseca quare mali Ministri ministerio fungi possunt.

Lib. 5. cap 10.

Minister verbi magis passiuum instrumentum quàm minister Sacramentorū.

absente tali intentione, sed etiam contraria intentione præsente, tamen fit legitimum ministerium & audientibus salutare. Hoc enim est quod Apostolus dicit, *gaudere se dum omnimodo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus prædicetur*, vt alibi explicuimus. Et facit hoc totum vt tanto magis sit diuina, Ecclesiæ docentis vox. Quanto enim minus per se & ex se Ecclesia agit, tanto magis Deus per illam agit. Et quémadmodum in ministerio sacramentorum ideo intentio ministri est necessaria, quia ex parte Ministri humanus actus est, sic in ministerio verbi, ideo intẽtio ministri nõ est necessaria, quia ex parte docẽtis Ecclesię, diuinus actus est. Nõ enim homines sed deus per homines loquitur. In sacramẽtis verò minister verè baptizat, verè absoluit, &c. & ipsa sacramẽta verè conferunt continẽntque gratiã. In doctrina & voce Ecclesiæ nõ ita. *Vnus est enim Magister Christus, qui verè docet.* Sed per ministros suos. *Vnus est Spiritus*, qui per homines *loquitur*. *Vnus est filius hominis*, qui per seruos suos *seminat*. Homines organa tantum sunt, iuxta illud Psalmi; *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Sic ipsius Balaam & asinæ eius vox, erat vox Dei. Vox Caiphæ erat vox Dei. Vox Pharisæorum bona dicentium & mala facientium, erat vox Dei. *Sacerdos enim* (ait Chrysost. Hom. 2. in epist. 2. ad Timoth.) *Angelus Domini est, nihil ex seipso loquitur. Si despicis, non illum despicis, sed Deum qui illum ordinauit.* Denique hoc est, quod per Ezechielem de malis Pastoribus Deus dixit. *Ego pascam oues meas*: vt alibi ex Augustino explicuimus; quia nimirum non homines sed Deus in hominibus pascit. Sic Ioannes Baptista *vocem* se esse dixit *clamantis in deserto*. Et tamen doctrinam eius *non ex hominibus sed ex cælo fuisse* docet Saluator. Nempe *quia missus erat à Deo*. Sic iudicium Ecclesiæ vox quidem est clamantis in deserto huius seculi, ex cælo tamen & cælestis est, quia *à Deo missa in mundũ* Ecclesia est, *vt doceret omnes gentes*. Nempe *hæc est* illa *manus Domini quæ tetigit os Hieremiæ*. Hic est ille *calculus quem tulerat Angelus de altari & tetigit os Esaiæ*. Vt pulchrè describit Philastrius in lib. de hæresibus. Hoc est *volumen illud quod comedit Ezechiel, vt loqueretur ad filios Israel*. Denique hæ sunt illæ *linguæ igneæ descendentes in Apostolos, & in alios* 120. *discipulos præsentes*, id est, in omnes Ecclesiæ Magistros; vt intelligeremus eorum vocem de cælo esse & diuinam, non de terra & humanam. *Loquebantur enim prout Spiritus dabat eloqui illis.* Sic post eos Ecclesia in suis magistris loquitur, non prout ipsi volunt; non ex ratione & sensu humano, sed *prout Spiritus veritatis qui manet cum ea in æternum, dat eloqui illi*. Et hic *Spiritus Dei non recedit de ore Ecclesiæ. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines.* Et hoc denique est, quod S. Hieronymus dicit, *Hæreticos non habere Dei Euangelium, quia non habent Spiritum Sanctum sine quo humanũ est Euangelium quod docetur.* Hæc ille. Hac enim de causa vocatur *verbum Dei gladius Spiritus*, quia nisi Spiritu S. suggerente & docente, inspirante & interpretante eductus fuerit, gladius furoris, telum venenatum, & Satanæ verbum fit. Quamobrem (vt rem totam concludamus) sicuti per Angelos Moysi, & per Moysen populo data, lex diuina erat non Angelica aut humana; licet *in dispositione Angelorum Moyses eam acceperat*, & Moyses eius ad populum minister, homo esset: sicuti vaticinia Prophetarum & præcepta Apostolorum sunt diuina, licet ipsi homines essent (seruata tamen quoad Apostolos, distinctione superiùs data:) sic Ecclesiæ doctrina, iudicium, testimonium, vox in causa fidei, diuina quoque est; licet homines ipsi sint, & interdum non optimi, qui Ecclesiæ præsunt, & per quos Deus loquitur.

Philip. 1. Lib. 5. cap. 10. — *Ecclesiæ vox est ipsius Dei vox, ideóque diuina.* — Matth. 23. Matth. 10. Matth. 13. Psal. 44. Numer. 22. Ioan. 11. Matth. 23. Chrysostomus. — Ezech. 34. Lib. 5. cap. 10. Marc. 1. — Luc. 20. Ioan. 1. Matth. vlt. Ioan. 17. Ierem. 1. — Esaiæ 6. Hæres. vlt. Ezech. 2. Act. 2. Act. 2. — Ioan. 14. Esaiæ 59. — 2. Pet. 1. *Hæretici nõ habent Dei euangelium. In commentar.* Ad Gal. ca. 1. Ephes. 6. — Act. 7.

Ecclesiæ docentis vocem esse diuinam ex scripturis demonstratur.

CAPVT XVIII.

QVOD quidem hactenus rationibus Theologicis inuestigatum, vel explicatum potius, nunc Scripturarum authoritate breuiter demonstratur. Nam magna ex parte hoc iam antea factum est, quum de supposita necessitate vocis Ecclesiæ ex Dei ordinatione, suprà ca. 8. & de obedientia fidei, ca. 10. disputauimus. Christus cũ Apostolis diceret, *Qui vos audit, me audit*, apertissimè docuit vocem Ecclesiæ magistrorum, esse vocem Dei. Sed inuertit hæc Christi verba, nósque propter sensum iam dictum, *asinos & stolidos*, vocat Melanchthon

Luc. 10.

A lanchthon in repetit. Confessionis Augustanæ. Ait enim. *Qui vos audit me audit: id est verbum meum non vestrum loquimini.* Intelligit autem verbum scriptum. Sed hoc commentum verba ipsa euertunt. Neque enim adhuc scriptum erat verbum istud, quod nunc Scripturam vocamus; neque Scripturam audimus quatenus Scripturam, sed legimus; neque prædicatio Apostolica alia est, quàm vox audita. Hanc vocem Christus esse suam dicit, qua per Apostolos loquitur. Sic Ecclesiæ vocem, Dei vocem esse dicimus, quia Deus per Ecclesiam loquitur; & quia Ecclesia non suum sed Dei verbum, infallibiliter accipit, tenet, docet. Præterea, manifestè dixit Christus hæc verba in eum finem, vt Apostolorum authoritatem declararet & commendaret; ideóq; statim adiunxit. *Qui vos spernit me spernit.* Debent ergo illa verba, *Qui vos audit me audit*, similem sensum habere; neque sic intelligi quasi præscriberent Apostolis, quibus verbis, in docendo vti deberēt scripto videlicet vel scribendo potius Christi verbo; vt iste nugator intelligit, (hoc enim & alibi eos perspicuè docuit, & hîc nihil minus tractat) sed sic intelligi, vt euidenter demonstrent, quantam verbis Apostolicis, & consequenter aliis Ecclesiarum magistris ipsorum successoribus, (alioqui enim stultus iste cauillator nihil de his verbis solicitus esset) Authoritatem deferre atque tribuere debeamus. Et dicit Christus, sic illos esse audiendos, & cum tanta authoritate, ac si Christum ipsum loquentem audiremus. Hæc propter Melanchthonis cauillum paulò verbosiùs.

Cauillatio Melanchthonis eluditur.

1. 2. 3. 4.

B Ad alias nunc Scripturas pergamus. Apertissimè idem Apostolus ad Thess. docuit. *Cùm accepissetis à nobis verbū auditus Dei, accepistis illud non vt verbum hominū, sed sicuti verè est, verbū Dei.* Ex his ver-bis, Aug. verbum Apostolorū verbum Dei esse ostendit. *Non*, inquit, *propterea non est verbū Dei, quia dictum est verbū Apostolorū, sed ideo verbum Dei, quia Deus id donauit. Ideo verbum Apostolorū, quia Deus illis primitus ac præcipuè prædicandum commēdauit.* Hæc ille. Vnde iterum Apostolus contra eos qui verba eius tanquam humana contemnerent, séque ipsos tanquam peritos & sapientes venditarent, vt hodie nostri Protestantes faciunt. *An à vobis*, inquit, *verbum Dei processit? Aut in vos solos peruenit? Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis; cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Nec tamen quæ Paulus tunc ad Corinthios scripsit, in Scriptura Euangelica habentur, sed doctrinam suam *Domini mandatum* vocat; quia ab illo tanquam Apostolo & Doctore Gentium verbum Dei processit, non ab illis aliis superbis Corinthiis, qui illum tunc spernebant; vt hodie Ecclesiam hæretici. Denique Christus ipse satis apertè in Euangelio ostendit, quibus ille fidei mysteria reuelauit, vt alios docerent, illos nō merè homines sed propter Authoritatem diuinam deos quodammodo fuisse. Hac enim de causa quum Apostolos suos interrogasset. *Quem dicunt homines esse filiū hominis?* postea subiunxit. *Vos autem quem me esse dicitis?* Id est, vt exponit S. Hieronymus in Commentariis suis in hunc locum: *Illis, quia homines sunt humana opinantibus, vos*

1. Thess. 2.
Tract. 109 in Ioan.
Ioan. 17.
Verbum Apostolorum verbū Dei.
1. Cor. 14.
Pauli doctrina in Euangelio non scripta, Domini tamen mandatum est.

C *qui estis dy, quem me esse existimatis?* Plane inter homines humanis opinionibus ductos, & inter Apostolos diuino Spiritu afflatos, idóque diuina docentes apertè distinxit. Eandem etiam ob causam alibi dixit Christus. *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.* Ioan. 17. Quod etiam paucis interpositis, statim repetit: manifestissimè profectò docens, propter sermonem diuinum illis datum & concreditum, non iam eos de mundo esse, id est, non mundana aut seculari aliqua, sed planè cælesti & diuina eos Authoritate pollere, potestate fungi, & doctrina donari.

Rursum Christus in Euangelio exprobrat sæpenumero Iudæis incredulitatem, quòd illi à patre misso, & eius voci non crederent. *Quare*, inquit, *loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem meum.* Et paulò post. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Hæc Christus quia cùm à patre vt homo, *ad Euangelizandum pauperibus missus & à Spiritu vnctus esset*, & Deus loqueretur in eo, (*quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*) eius tamen vocem, vt Dei audire & tanquam diuinā venerari, *eius testimonium* (vt ipsemet dixit) *accipere* noluerunt. Si solus Christus sic argumētatur, in solo Christo valebit argumentum; & in Christo tanquam in filio Dei, non tanquam homine à Deo misso, valere hoc totum putabitur. Si autem & Apostoli eodem modo argumentantur, in ipsis quoque valebit. Et si in ipsis, in eorum quoque successoribus, propter ea quæ suprà de Ecclesiæ medio & necessario &

Matth. 16.
Ioan. 8.
Luc. 4.
Ioan. 3.
Christus vt homo verba Dei loquitur.

1. Ioan. 4.

infallibili tam multa disputauimus. Ioannes eodem plane modo, de sua doctrina argumentatur. Agens enim de falsis spiritibus & Pseudoprophetis cauendis; *Ipsi*, inquit, *de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo sumus*, id est, docendi qua fungimur Potestatem diuinitus accepimus, non ex mundo aut ab hominibus, vt Pseudoprophetæ. *Qui nouit Deum, audit nos. Qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.* Plane sua verba pro Dei verbis venditat, non secus quàm suprà Christus. Hoc autem ideo facit quia Apostolus, quia pastor Ecclesiæ Dei fuerat legitimè missus, & testis veritatis constitutus: vt de illo verum sit, quod Christus de seipso dixit. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur.* Iam verò, ne hæc illis tanquam Apostolis tantummodo, non etiam tanquam pastoribus Ecclesiæ & veritatis testibus constitutis dicta fuisse. Proindéque eorum in hac parte successoribus minimè conuenire, videantur; Apostolus Paulus de vniuersa fidei & doctrinæ ratione disserens, idem quoque quibuscunque fidei magistris tribuit. Conscendens enim ab vltimo effectu fidei, gradatim vsque ad primum principium fidei, cùm dixisset; *Omnis qui inuocauerit nomen Domini saluus erit*; qui est fidei effectus vltimus & supremus, addit. *Quomodo autem inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Aut quomodo audient sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt nisi mittantur?* Vides in hac pulcherrima connexione, primo quidem loco tanquam basin & fundamentum esse, missionem legitimam ab ipso Deo factam, quæ est radix huius diuinitatis (vt sic loquamur) quam in Ecclesiæ voce ponimus; id est, prima & formalis causa est, quare Ecclesiæ vox diuina habeatur, non merè humana, vt reliquarum humanarum potestatū voces & iudicia. Secundo loco esse prædicationem. Tertiò auditum prædicatorum. Quartò ex auditu fidem. Quintò ex fide inuocationem; id est, omnis generis cultum & religionem Deo debitam. Animaduerte rursum sic hæc singula inuicem esse connexa, vt alterum ab altero separari non possit. Hoc crebræ illæ Apostoli interrogationes manifestè ostendunt. Quēadmodum ergo inuocatio non est sine fide præcedente, & radix inuocationis est fides; sic fides non est sine auditu, & causa credendi etiam formalis, & propria, & necessaria, & ordinaria, est auditus ipsius Dei. Deus autem non auditur sine prædicante. Sic enim Apostolus apertè infert. *Quomodo*, inquit, *credent ei* (haud dubiè Deo) *quem non audierūt? Aut quomodo audient* scilicet Deum *sine prædicante?* Ergo auditur Deus audito prædicante, & vox prædicatoris est vox Dei. Et hoc est quod postea ipsemet Apostolus concludit, dicens. *Ergo fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.* Nempe auditum & resonans in ore prædicantis & docentis Ecclesiæ. Dicit enim Apostolus, *verbum Christi*, non quòd intelligat verbum scriptum, quod nec dum totum scriptum erat (vt stultissimè Caluinus vrget, cæterique pariter omnes Protestantes) sed quòd intelligat verbum legitimi prędicatoris, esse verbum Christi; quia non quæ sua sunt, sed quæ Dei sunt loquitur. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur.* Auditus enim non fit nisi per verbum prolatum sonans, & ex ore alicuius docentis auditum. Nunquid enim audimus per verbum scriptum quatenus scriptum? An obiectum auditus est scriptura? Sed verbum auditum est verbum Christi, quando ex ore prædicatoris legitimè missi auditur. Non enim audio verbum Dei nisi prædicatū, nec audio prædicantem nisi legitimè missum. Hac sane de causa Petrus, quum dixisset, *verbum Domini manet in æternum*, adiecit: *Hoc est autem verbum, quod Euangelizatum est in vobis.* Si ergo auditur Deus, audito prædicatore legitimè misso; si fides mea est ex auditu talis prædicatoris; si audito tali prædicatore, auditur verbum Christi (quæ omnia Apostolus dicit) inuictè probatur vocem prædicatoris, id est vocem Ecclesiastici Pastoris, eo sensu quo in Secunda Controuersia explicatum est, esse vocem Dei: proindéque Ecclesiæ docentis vocem non esse merè humanam, sed esse suo modo diuinam. Dixi suo modo diuinam: eodem sane modo quo Scriptura Sacra vocatur Scriptura diuina. Ipsa enim scriptura vt res scripta, nihil diuini in se habet. Sed quia res ipsa quam Scriptura continet, diuina prorsus est; ideo & ipsa quoque diuina censetur. Ipsum nempe Dei verbum & doctrina de Deo, non quia dicitur aut scribitur; sed ex natura sua, siue dicatur aut scribatur, siue non dicatur aut scribatur, sed tacita inspiratione in mente capiatur; diuinum est. Contrà verò Scriptura ipsa, vel vox ipsa seu Prophetarum veterum, seu ipsius Ecclesiæ, diuina est; non ex natura sua, sed

quia

Apostoli ex Deo loquuntur. 1. Ioan. 4.

Ioan. 3.

Apostolorum successores ex Deo loquuntur.

Rom. 10.

1. Missio Basis et Radix.

2. 3. 4. 5.

Connexio Apostolica omnium totius religionis partium.

1. 2. 3.

Auditus per verbum Christi quid significet.

Ioan. 3.

Verbum auditus non est scriptū verbū sed prædicatum.

1. Petr. 1.

Quâ re Ecclesiæ vox est suo modo diuina.

D E F

A quia loquitur ex Deo, vel quia vox est ipsius loquentis Dei. Hoc ergo sensu non merè humana, sed diuina est Ecclesiæ docentis vox; quia Ecclesia loquens non est Deus, sed vox Ecclesiæ est conditio & modus loquentis Dei, vt suprà ostensum est: ideóque ex tali conditione diuina est, non absolutè; nec seorsim nec per se accepta. Sed nunc disputationis huius filum abrumpamus, & ad alia porrò pergamus.

Supra Cap. 8.

Quod Ecclesia est omnium fidelium Mater, & quas ob causas sic à fidelibus Catholicis passim nūcupetur, accurata demonstratio.

CAPVT XIX.

ECCLESIAE vox sic est necessarium, infallibile & diuinum medium ad credendum, vt propterea sicut Deus pater, ita Ecclesia omnium fidelium Mater vocetur & sit.

Assertio videnda.

Hanc Assertionem, ad maiorem & exactiorem Ecclesiasticæ potestatis tum illustrationem, tum etiam demonstrationem addere B libuit; maximè verò, quia hanc vulgatam Catholicorum vocem de *Sancta Matre Ecclesia* irrident hodie & execrantur hæretici; ipsi hoc nomine magis execrabiles. Primùm, Ecclesia ideo mater omnium vocatur & est, quia parit fideles omnes & in nouã spiritualem lucem educit per Baptismum. *Ante Baptismũ enim, quantũcunque in Christum credentes, concepti quidem sunt* (ait Augustinus:) *in vtero Sanctæ Matris Ecclesiæ, per signum crucis*; id est, per benedictionem datam; sed nondum in lucem editi, nondum filij Dei, nondum hæreditatis æternæ capaces sunt. Vnde ibidem alibi. *Si propter hæreditatem patris hominu temporalem, nascitur ex visceribus matris carnalis, propter hæreditatem patris Dei sempiternam, nascantur ex visceribus Ecclesiæ. Generat enim Deus de Ecclesia filios, &c.* Huius autem rei causa est, quòd baptismus ipse aliáque sacramenta omnia, sunt Ecclesiæ propria tanquam sponsæ & coniugis Christi. Quod ex eo colligitur, quòd facta fuit Ecclesia sponsa Christi, & mater omniũ viuentiũ, eo demum momento, quo sacramentis ipsis vis viuifica dari cœpit. *Quando videlicet latus crucifixi lancea perforatum est. Inde enim sacramenta manarunt quibus credentes initiarentur*: ait Augustinus in opere de Ciuitate Dei, & in expositione super Euangelium Ioannis. Tunc enim factæ sunt nuptiæ, vel saltem tunc consummatum fuit matrimonium, inter Christum & matrem nostram. Quod his verbis alibi docet Augustinus. *Viro dormiente, Eua coniux facta est. Moriente Christo, Ecclesia coniux facta est. Illa de latere viri, cum costa detracta est, hæc* C *de latere viri, quando latus lancea percussum est, & sacramenta profluxerunt.* Quod autem diximus propria esse matri Ecclesiæ omnia sacramenta, vel illud Axioma theologicum apertè docet; Non confici sacramenta, nisi cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quod quidem tantum valet, vt si cum Ecclesiæ intentione fiant; etiam apud hostes & alienos vera sint sacramenta. Non aliam verò ob causam id fit, quàm quòd apud hostes huius matris, id quod proprium matris est, adhuc retinetur: ideóque generantur filii, non ipsis Ecclesiæ hostibus, sed veræ matri Ecclesiæ. Docet hoc in sacramento Baptismi copiosè Augustinus. *Vna*, inquit, *est Ecclesia, quæ sola Catholica nominatur. Et quicquid suum habet in communionibus diuersorum à sua vnitate separatis, per hoc quod suũ in eis habet, ipsa vtique generat, non illæ. Neque enim separatio eorũ generat, sed quod secum tenuerunt de ista. Quòd si & hoc dimittant, omnino non generat. Hæc itaque in omnibus generat, cuius sacramenta retinentur, vnde possit tale aliquid vbicunque generari.* Hæc ille. Et paulò pòst egregia similitudine rem explicans: *Ecclesia*, inquit, *omnes per baptismum parit: siue apud se, id est, ex vtero suo, siue extra se de semine viri sui: siue de se, siue de ancilla. Nam & Ismael magis Saræ filius fuit, quā[illegible] A[illegible]ar: quia per ipsius iura coniugalia, & in ancilla seminatus erat & ex ancilla susceptus. Sic & ap[illegible]stos, Ecclesiæ iure quod est in Baptismo, nascuntur quicunque nascũtur.* Adeo ergo parit per Baptismum Mater Ecclesia, vt etiam extra illam non pariantur, nisi per illam: id est, nisi per ipsius sacramentum, quod iure suo illa sola possidet, tanquam vnica vera Christi coniux. Quemadmodum enim, non fuisset Ismael

Prima Ratio.

August. lib. 2. cap. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

Tract. 12. in Ioan.

Omnia Sacramenta sunt propria Ecclesiæ tanquam Sponsæ Christi.

Lib. 15. ca. 16. & tract. 15. in Ioan.

Consummatio matrimonium inter Christum & Ecclesiam.

Enarrat. in psal. 127.

Nullum Sacramentum conficitur sine intentione Ecclesiæ.

Lib. 1. cap. 10. de bapt. cōt. Donatistas.

Ecclesia parit filios siue de se siue de Ancilla. Lib. eodem. cap. 15.

legitimus filius Abrahæ, natus ex ancilla, nisi voluntas Saræ coniugis accessisset; sic ab hæreticis baptisati, non censerentur Christiani, nisi cum intentione & voluntate faciendi, quod facit Ecclesia. Illic enim *Ancillæ vterus accommodatus est, & Saræ voluntas accessit:* ait Augustinus, sicut hic hæretici ministerium accommodatum fuit, sed Ecclesiæ intentio accessit. Quemadmodum ergo in coniugio carnali, *vir non habet potestatem corporis sui sed vxor, nec vxor habet potestatem corporis sui sed vir*, vt nulla generatio legitima fieri possit absque vtriusque consensu, sic in mystico illo coniugio inter Christum & Ecclesiam, neque Christus sine Ecclesia (ordinariè scilicet, & in voto saltem suscipientis, licet non in re semper adiuncta) neque Ecclesia sine Christo generat. Semen viri, est baptismus à Christo institutus. Vterus matris est intentio & voluntas Ecclesiæ; sine qua qui baptisantur, spurij & adulterini sunt; non filij Dei, non Christiani. Rursum dicitur Ecclesia Mater omnium fidelium, quia verè nos filios adoptionis facit per sacramenta quæ confert. Synagoga mater dicta non est, quia seruos non filios generauit: Illi enim *spiritum seruitutis in timore, nos spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus. Illi Deum vt patrem nunquam inuocabant*, vt docet August. Serm. 182. de tempore, & in quæstionibus veteris & noui testamenti, quæst. 123. ideóque nec Synagoga pro matre habebant. Nos vt *clamamus Abba pater*, sic & clamamus *Ecclesia mater*, ex virtute Dei, sed ex ministerio solius Ecclesiæ.

Trac. 11. in Ioan.

1. Cor. 7.

Nec Christus sine ecclesia, nec ecclesia sine Christo generat.

Secunda Ratio. Synagoga non fuit mater filiorum.

Ad Rom. 8.

Tertia Ratio.

Prætereà, generat nos Ecclesia mater, non solum per sacramentum veræ adoptionis, quod ipsa sola iure suo possidet & dat, verumetiam per fidem, quam ipsa Ecclesia & non habentibus fidē, vt habeant impartit; & habentibus vt magis habeant, communicat. Quemadmodum enim paruuli, qui actu credere non possunt, fideles tamen censentur & sunt, *non solùm propter fidei sacramentum quod accipiunt*, (vt docet Aug.) sed etiam propter fidem ipsam Matris Ecclesiæ, per quā & in qua credit regeneratus filius; sic etiam & adultis, quia modica sæpe & non satis magna fide accedunt, supplet Ecclesia & communicat de suo. *Hoc verbum fidei*, ait Augustinus, *tantum valet in Ecclesia Dei, vt per illam credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundet infantem; quāuis nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem*. Fides ergo Ecclesiæ mundat infantem, qui non in se, sed in Matre Ecclesia credit. Quemadmodum enim pueri in maternis vteris constituti, (vt docet S. Thomas) non per seipsos nutrimentū accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero Matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actū Ecclesiæ salutē suscipiunt. Vnde Aug. in libris de peccatorum meritis & remissione ait. *Mater Ecclesia cor maternum paruulis præbet, vt sacris mysteriis imbuantur: quia nondū possunt corde proprio credere ad iustitiam: &c.* Idē rursum docet Aug. copiosè. (epi. 23. ad Bonifaciū & de verbis Apostoli Serm. 14.) Cui etiam consona scripsit ante eum Optatus. *Viscera*, inquit, *Ecclesiæ proculdubio sunt in sacramentis & in nominibus Trinitatis: cui concurrit fides credentiū & professio. Sic fit hominum pater Deus, sancta sic fit mater Ecclesia.* Hæc ille. Huius autē rei ratio est, (vt in loco iam citato ex lib. de peccat. meritis & remissione docet Aug.) operatio Spiritus sancti qui vnit Ecclesiam, & bona vnius communicat alteri. Quod quidem cū ipsi susceptores specialiter faciant, (vnde de ipsis scripsit Aug. in libris eisdem de peccatorum meritis & remiss. *quòd eorū iustitia spiritus responsione sua, traiicit in paruulos fidem, quam voluntate propria habere nondum potuerunt*;) tamen (quia illi hypocritæ & etiā infideles esse possunt) multo & efficacius & certius, tota id facit ecclesia. Vnde alio in loco plenissimè rem totam explicat in hæc verba Aug. *Offeruntur*, inquit, *paruuli ad percipiendam spiritualē gratiam, non tam ab eis quorum gestantur manibus (quāuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quā ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus nāque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quod offeruntur; & quorū charitate ad cōmunionē Sancti spiritus admittuntur. Tota hoc ergo Mater Ecclesia quæ in sanctis est facit; quia tota omnes, tota singulos parit.* Hæc ille. Hac ergo ratione iterū Mater est omnium fidelium Ecclesia, quia per fidem suam tanquā per nutrimentū maternū, filios paruulos de nouo regenerat.

Paruuli in fide Ecclesiæ sunt fideles.

Epist. 23.

Tract. 8. in Ioan.

Paruuli per Ecclesiam credunt.

3. Pag. quæst. 68. art. 9. ad 1.

Lib. 1. cap. 25.

Optatus lib. 2. ad Parmenianum.

Lib. 3. cap. 2.

Epist. 23.

Tota Ecclesia omnes & singulos parit.

Iam verò, quia matris officiū est, non solum parere, sed & partū lactare: hac quoque ratione Mater fideliū Ecclesia est. Quū enim paruuli in Ecclesia sint carnales & infirmi, qui vel per fragilitatē sæpe peccant, & arctiora vitæ præcepta non seruāt, vel per infirmitatē intellectus, altiora fidei mysteria non capiūt, vtrúque hoc genus Ecclesia lactat: & illos quidem charitatis lacte tolerat, hos fidei lacte interim pascit, donec

Quarta ratio. Ecclesia Mater quia lactat fideles.

Lac Charitatis.

A nec solidi cibi capaces videat. Et quidem de lacte charitatis, quo Mater Ecclesia malos tolerat, aliàs dictum est, quum ex bonis & malis cōstare Ecclesiā Christi in prima Controuersia ostēderemus: maximè cū argumentis Musculi responderetur circa Ecclesiæ perpetuitatem defendēdam. Nunc de lacte fidei, quod huic loco proprium est, diligenter considerandum est, ipsa elementa fidei non nisi ab huius Matris vberibus hauriri; & infirmos ac dubios in fide, non nisi ab Ecclesia salubriter doceri; solius denique Ecclesiæ iudicium esse; quibus lac, quibus solidus cibus conueniat. Hoc iudicium exercuit Apostolus; sic ad Corinthios scribens. *Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi non escā. Nondum enim poteratis. Sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim carnales estis.* Hanc quoque infirmitatem in Hebræis deplorans, lacte illos pascendos ostendit. *Quum deberetis*, inquit, *Magistri esse propter tempus, rursum indigetis vt doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei; & facti estis, quibus lacte opus sit non solido cibo.* Atqui hi infirmi in fide erant, tanquam paruuli lactandi & catechisandi; quia exercitatos sensus non habebant ad solidum cibum capiendum: id est, ad ipsa fidei mysteria intelligenda, licet fidem ipsam tenerent credendo. *Huiusmodi enim* (ait Augustinus, hunc locum explicans) *nisi fidei quodam lacte teneantur, & inuisibilia quæ non vident, & intelligibilia quæ nondum intelligunt, credant; facile ad vanas & sacrilegas fabulas, promissione scientiæ ducuntur.* Hæc ille. Alij dubij & fluctuantes, tolerandi & parturiendi erant; sicut ad Galatas à fide

Lib. 1. cap. 6 & 8. & lib. 3. cap. 6.
1. Cor. 3.
Hebr. 5.
Tractat. 95. in Ioan.
ad Galat. 4.

B accepta iam recedentes, scribit Apostolus. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Quæ verba tractans Augustinus: *Expecta*, inquit, *formari; noli tibi tribuere iudicium quod forte non nosti. Carnalis es adhuc: Conceptus es, eo ipso quo accepisti nomen Christi. Sacramento quodam natus es in visceribus Matris. Bonum est vt formatus exeas, ne abortiuus exeas. Generet te Mater, non abortiat: Si patiens fueris vsque quo formeris, vsque quo in te certa sit doctrina veritatis, continere te debēnt materna viscera. Si autem impatientia tua concusseris latera Matris tuæ, cum dolore quidem te excutit foras; sed magis tuo malo quàm suo.* Hæc ille. Sic ergo mater est Ecclesia, vt paruulos adhuc & dubios in fide ipsa lactet, ipsa parturiat, ipsa formet; nec nisi ab ea formari quis possit. Vnde iterum Augustinus. *Si erras in aliquo, quare non redis ad lac Matris? Quia si non extollimini, si non exaltetis cor vestrum, si non ingredimini in mirabilibus super vos, sed humiliter sentitis sicut qui ablactatus est super matre sua, reuelabit vobis Deus quod aliter sapitis. Si autem hoc ipsum quod aliter sapitis, defendere volueritis & pertinaciter asserere contra pacem Ecclesiæ; fit vobis maledictum quod dixit Propheta: ita fiat retributio in anima mea: Quia adhuc super matre cùm estis, id est paruuli portandi à matre nec dum ablactati; foris à lacte separabimini, foris à visceribus matris fame moriemini.* Hæc ille. Multa in eandem sententiam habet in libello de quantitate animæ. Item in Epist. 38. & contra Faustum, Manichæum quæ breuitatis causa prætermitto.

Enarrat. in Psal. 57.
Formari debemus in vtero Ecclesiæ.
Enarrat. in Psalm. 130.
Cap. 33. fere in fine.
Lib. 15. cap. 3.

Rursum sic omnium fidelium Mater Ecclesia est, vt ipsos iam grandiores & ablactatos solido cibo omníque cælesti & perfecta doctrina, hæc eadem instruat. Descri-

C bit hoc egregiè Augustinus in libro de Moribus Ecclesiæ Catholicæ, sic eam compellans. *Meritò Ecclesia Catholica Mater Christianorum verissima, non solùm Deum castissimè colendum prædicas; sed etiam proximi dilectionem ita complecteris, vt morborum omnium, quibus pro peccatis suis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat.* Quas singulas animæ medicinas quum enumerasset, subiungit, *Iam verò, cum hoc humana dilectio inhærentem vberibus tuis nutriuerit, & roborauerit animum, sequendo Deo factum idoneum; tantus charitatis ardor innascitur, tantum diuini amoris consurgit incendium; vt hoc vnum isti hæretici intelligere si valerent, nusquam profectò Deum nisi apud te, atque in tuo gremio, minimè superbi & mente pacata venerarentur.* Hæc ille ibi, multóque plura. Hanc autem sententiā adhuc apertius Enarrat. in Psal. 57. expressit. *In ventre*, inquit, *Ecclesiæ veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus fuerit, necesse est vt falsa loquatur. Necesse est inquam vt falsa loquatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excussit.* Hæc ille. Hanc sane ob causam, vniuersa fides etsi Deum authorem habeat; tamen non nisi ab huius Matris vberibus hauritur, & ad nos deriuatur: adeo sane, vt *ipsarum scripturarum duo Testamenta Ecclesiæ duo vbera* vocauerit August. In huius autem rei argumentum, solebant olim veteres Christiani, cùm Symbolum in Baptismo profiterētur; addere in fine: *Per sanctam Ecclesiam.* Cuius rei meminit Cyprianus & Aug. de Symbolo ad catechumenos, vbi & causam huius consuetudinis explicans: *Propterea*, inquit, *Symboli conclusio per sanctam Ecclesiam terminatur, quoniam si quis absque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum*, Hęc ille. Móxq

Quinta ratio. Ecclesia ablactatos solido cibo pascit.
Cap. 30.
Deus non nisi apud Ecclesiam, & in Ecclesiæ gremio quærendus.
Duo testamēta, duo Ecclesiæ vbera.
Credimus per S. Ecclesiam.
Tractat. 3. in epist. Ioh.
Li. 1. epist. 12.
Lib. 3. cap. 10 & iterum lib. 4. cap. 10.

infert. *Nec enim Deum habebit patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem.* Id est, à Deo spiritum adoptionis filiorum Dei non accipiet, qui in Ecclesiæ gremio & vnitate, qui in Ecclesiæ sacramentis & doctrina eum non accipit. Symbolum enim fidei, Sacramenta, & cætera omnia fidei nostræ vel mysteria vel monimenta, à Deo quidem procedunt; sed per vocem docentis & attestantis Ecclesiæ. In quam etiam sententiam, multa præclarè scripsit Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ: ea ferè omnia complectens quæ hactenus diximus. *Vna*, inquit, *est Mater fœcunditatis successibus copiosa. Illius fœtu nascimur; illius lacte nutrimur: Spiritu eius animamur. Hæc nos Deo seruat: hæc filios regno quos generauit, assignat. Quisquis ab Ecclesia segregatus, adulteræ iungitur, à promissis Ecclesiæ separatur. Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habeat matrem.* Hæc ille.

Cyprianus in lib. de vnitate Ecclesiæ.
Quomodo & quare Ecclesia sit mater nostra.

Sextò, huius admirabilis copulæ de Deo patre & Ecclesia Matre illa ratio est, quòd Spiritus Dei, qui facit nos filios adoptionis Deo, omniáque alia tam in doctrina quàm in Sacramentis operatur; in sola Ecclesia tanquam in domo, in templo, in subiecto proprio habitat & residet. Vnde Augustinus Symbolum explicans ait. *Rectus ordo confessionis poscebat, vt Trinitati subiungeretur Ecclesia, tanquam habitatori domus sua, & Deo templum suum, & conditori ciuitas sua.* Hoc enim est illud *Sacramentum magnum* coniugalis copulæ *inter Christum & Ecclesiam.* Hic est ille indiuiduus & reciprocus nexus Christi Capitis, & *Corporis sui quod est Ecclesia.* De quo Irenæus. *Vbi Ecclesia, ibi & Spiritus: & vbi Spiritus Dei, illic Ecclesia.* Probat autem hunc nexum Aug. hoc argumento. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctũ. Non est autem particeps diuinæ Charitatis qui est hostis vnitatis. Non habent ergo Spiritum, qui sunt extra Ecclesiam.* Hæc ille. Eodem argumento vtitur serm. 11. de verbis Domini, & de Baptis. contra Donatistas lib. 3. cap. 16. Item Tract. 33. in Euang. Ioãnis. vrgens vbiq; illud Iudę Apostoli. *Qui seipsos segregant, animales sunt, Spiritum Dei non habentes:* Capitulo vnico. Hinc enim colligit, in Ecclesia Dei animales, carnales, & paruulos, habere quidem Spiritum Dei, licet non sapiant ea quæ sunt Spiritus Dei; sicuti multi animam habent, qui tamen officia aut vires animi vel non intelligunt, vel non exequuntur: hæreticos autem & schismaticos spiritum Dei omnino non habere. Quæ sane causa est, quòd cùm alia multa extra Ecclesiam non minus verè quàm intra Ecclesiam haberi possint; sola salus animæ, quæ proprius est Spiritus sancti effectus, extra illam haberi non potest. Neque enim extra Corpus Christi, quod est Ecclesia, potest Spiritus Christi esse. Vnde Augustinus. *Nihil sic debet formidare Christianus, quàm separari à Corpore Christi. Si enim separatur à Corpore Christi, non est membrum eius: si non est membrum eius, non vegetatur spiritu eius. Quisquis autem spiritũ Christi non habet,* (Rom. 8.) *hic non est eius.* Hæc ibi ille. Quin & alio in loco præclarè idem his verbis docet Augustinus. *Extra Ecclesiam Catholicam, totum habere potest hæreticus præter salutem. Potest habere honorem secundum ecclesiasticum ordinem. Potest habere sacramentum, potest cantare Halleluia, potest respondere Amen, potest Euangelium tenere, potest in nomine patris & filij, & Spiritus Sancti fidem & habere & prædicare, sed nusquam nisi in Ecclesia Catholica salutem poterit inuenire.* Hæc ille: in serm. super gestis Emeriti tomo 7. Idem docet in Psal. 54. super illa verba. *Inter multos erant mecum. Baptismum*, inquit, *habebamus vterque; in eo erãt mecum. Euangelium vtrique legebamus; erant in eo mecum. Festa Martyrũ celebrabamus: erant ibi mecum. Paschæ solemnitatem frequentabamus: erant ibi mecum, sed non omnino mecum. In schismate non mecum, in hæresi non mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, non eis prosunt multa in quibus mecum.* Et paulò post. *In omnibus Sacramentis mecum, in vna charitate non mecum.* Hæc ibi Augustinus. Ratio autem est, quia nulla salus sine charitate, vt docet Apostolus 1. Cor. 13. & nulla charitas est extra Ecclesiam. Vnde Apostolus iubet, *seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.* Vinculum autem pacis, est dilectio vnitatis Ecclesiæ. Ergo in vnitate Ecclesiæ, seruatur vnitas Spiritus. Huius rei signum erat olim donum linguarum. *Quemadmodum enim tunc apparebat*, (ait Augustinus) *illum accepisse Spiritum sanctum, qui loquebatur linguis omnium gentium; ita nunc ille se agnoscat accepisse Spiritum sanctum, qui tenetur vinculo pacis Ecclesiæ, quæ diffunditur in omnibus gentibus.* Hæc ille. Idem alio in loco his verbis docet. *Vnde*, inquit, *cognoscit quisque accepisse se Spiritum sanctum? Interroget cor suum. Probet seipsum. Videat si est in illo dilectio pacis, vnitatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarũ orbe diffusæ.* Hæc ille. Est ergo his de causis inseparabilis nexus Spiritus sancti & Ecclesiæ. Et propter hunc nexum, non potest per Spiritum adoptionis habere Deum Patrem, qui per dilectionẽ non habet Ecclesiam Matrem: apud quam solam ille Spiritus adoptionis filiorum Dei inuenitur.

Sexta ratio. *Ecclesia est domus & templũ Spiritus S.*
In Enchiridio cap. 56.
ad Ephes. 4.
Lib. 3. ca. 40.
Vbi Ecclesia ibi Spiritus Dei.
Epist. 50.
Rom. 4.
Quare extra Ecclesiam nulla sit salus.
1. *Quia Spiritus Dei non est extra Corpus Christi.*
Tractat. 27. in Euangel. Ioan.
2. *Quia non est vera charitas extra illam.*
ad Ephes. 4.
Vinculũ pacis est dilectio vnitatis Ecclesiæ.
De verbis Domini serm. 11.
Tract. 6. in Ioan.

Septimò

A Septimò, vt intelligas, quàm propriè & significanter Ecclesia Dei Mater credentium vocetur & sit, docet te ipsa humanæ generationis ratio, vnde huius appellationis hæc Metaphora sumpta est. Quemadmodum enim in naturali hominis generatione (vt ex philosophorum sententia docet Sanctus Thomas) formatiua virtus seminis operatur formationem corporis, prout agit ex vi animæ patris, cui attribuitur generatio, sicut principali generanti; (Matris enim vterus receptiuus est tantùm, vt propterea virum formæ, fœminam materiæ Aristoteles in Physicis comparauerit) & quemadmodum ipsa virtus actiua seminis paterni, ad se trahit materiam quæ fuerit à matre, per spiritum operans, (fundatur enim huiusmodi virtus in spiritu, vt scribit S. Thomas contra gentes:) sic in spirituali hominis regeneratione, totáque vita spirituali; gratia Dei regeneratiua, sanatiua, illuminatiua, iustificatiua (vt sic loquamur) operatur formaliter regenerationem, sanitatem, sapientiam, & Iustificationem animę, prout agit ex vi diuina: (Deus enim est qui illuminat, Iustificat, sanat, regenerat:) & attribuitur tota hominis Iustificatio Deo, vt principali agenti, sed per operationem Spiritus Sancti, (cui appropriatur remissio peccatorum, lux, sanitas, & Iusticia animæ:) ita tamen vt (propter causas prædictas) in vtero Matris Ecclesiæ, in sacramentis Ecclesiæ, in vnitate Ecclesiæ, denique in ministerio & magisterio Ecclesiæ; hic fœtus Spiritualis producatur. Et hanc ob causam, quia Ecclesia non agit ipsa principaliter, nec regenerando, nec sanando, nec Iustificando, neç docendo; sed recepto in se semine Spiritus Sancti; vel potius ipsamet

B attracta, tàquam materia materna, per Spiritus Sancti operationem, factáque sic particeps diuini seminis & fœcunda, animat omnia membra sua; (vnde Cyprianus suprà dixit, *Spiritu eius animamur*) animata generat; generata fouet, conseruat, perficit; ideo verè & propriè iuxta rationem mystici corporis, fidelium omnium Mater vocatur, & est.

Septima ratio.

Lib. 1. ca. 89. cõtra Gẽtes.

Ecclesia spiritualiter parit, sicut mater naturalis naturaliter.

Lib. 4. ca. 46.

Modus quo operatur Deus salutem nostram.

Ecclesia fœcunda Spiritu S. animat sua membra.

Rursum mater naturalis ipsamet lactat, ablactat, alit, fouet, vestit, ornat filios suos; & proximè atque immediatè eorum curam habet. Pater autem labore & industria sua, media & subsidia omnia suppeditat; quibus hæc omnia & singula fiant. Sic in vita Spirituali Deus ipse gratiã dat, & media omnia Spiritu suo subministrat, in ædificatione corporis sui. Sed illa omnia media, è manu Matris Ecclesię accipere nos voluit; ab illa lactari nos & ablactari, id est, tum lac, tum solidum cibum accipere; ab illo nos foueri consiliis & præceptis, ornari scientia & virtute voluit: denique vt illa proximè & immediatè ageret circa *ædificationem corporis Christi, & consummationem Sanctorum.*

Ecclesia omnia Matris naturalis officia exercet.

Ad Ephes. 4.

Postremò, quia quamdiu peregrinamur hic à Domino, filij & ouiculæ sumus, *vt semper crescamus in capite Christo, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi,* ideo semper hic sub Matre Ecclesia sumus: *Donec absorpta fuerit mors in victoria, & euacuantes ea quæ sunt paruuli, viri facti simus.* Nondũ enim ad mensam patris in cælo, sed ad mammillam Matris in terra idonei sumus. Vt ergo mater, videns filium nondum idoneum ad capiendum per se cibum; ipsos cibos ei dat, sed traiectos per carnem suam, ore & lingua sua maceratos & mollitos; sic Ecclesia Mater nostra, quia paruuli plærique sumus, omnes certè de numero ouium sumus, dat nobis cibos sanæ doctrinæ, suæ prius linguæ & oris ministerio maceratos, & ad capacitatis nostræ modum mollitos: ideóque veræ matris officium facit.

C

Ephes. 4.

Semper sub matre Ecclesia sumus, quasi semper filij & ouiculæ sumus.

Quòd si roges, quid propriè & præcisè, Ecclesiæ nomine intelligamus, quum eam Matrem vocamus, scias vnitatis respectu, & ea ratione qua fide & charitate sua, Ecclesia nos & generare & alere suprà ostensa est, totum corpus Matrem vocari. Cuius rei typus, Centurio & Chananæa, ipsique sæpiùs Apostoli, (quorum intercessione Christus multis opem tulit,) in Euangelio fuerunt. *Quòd enim rogante Centurione* (ait Augustinus) *& Chananæa muliere filij ipsorum sanantur, intelligenda est Ecclesiæ persona, quæ sibi est & mater & filia. Nam simul omnes quibus constat Ecclesia, Mater dicitur. Singuli autem iidem ipsi filij appellantur.* Hæc ille. At verò, quatenus nos sacramentis suis, vberibus suis, doctrina & Spiritu suo, generare, alere, pascere, animare dicitur: magis propriè ipsi magistri & pastores Ecclesiæ intelligendi veniunt. Sic enim Paulus *parturiuit iterum Galatas, lactauit & genuit Corinthios* epistol. 1. cap. 3. & 4. *Aedificauit Ephesios. Suppleuit ea quæ deerant Thessalonicensibus* .1. Thess. 3. denique quot modis hac ratione Ecclesiæ pastores parentum officium præstent, lege apud Chrysostomum. Neque verò absurdum

Quid propriè & præcisè Ecclesiæ nomine intelligitur, quã eam Matrem vocamus.

Quæst. Euangelic. lib. 1. quæst. 18.

Gal. 4.
Ephes. 4.
Lib. 1. de sacerdotio & hom. 2. in 2. ad Timoth.

Eadem persona & filij Ecclesiæ sunt & Matr. Enarrat. in psal. 127.

videatur, si qui filij Ecclesiæ, illi quoque & mater sint, diuerso respectu: totius corporis filij, partium aliquarũ mater. Hinc enim August. *In carnalibus*, inquit, *nuptiis, alia vxor & alij filij. In Ecclesia quæ vxor, ipsi quoq; & filij sunt. Ad Ecclesiã enim pertinebãt Apostoli, & in membris Ecclesiæ erant. Ergo in cõiuge ipsius Christi erant, & tamen ipsa coniux erant: secundũ portionem suam quam in membris obtinebant.* Hæc ille. Portionẽ vocat, locum & ordinem quem in Ecclesia tenebant; iuxta quem magis propriè quàm cæteri fideles coniux Christi, & Mater fidelium erant: nempe officij illis commissi, & communicatæ illis à Christo dignitatis, causa: vt ipsi *pastores, & doctores, testes veritatis, lux & sal mundi dispensatores mysteriorum Dei, ministri Christi* essent: quæ illis solis non cæteris fidelibus conueniunt, & quorum respectu Matris personam & officium gerunt. D

Ephes. 4. Actor. 1. Matth. 5. 1. Cor. 4.

Ecclesiæ vox non est tota formalis ratio & vltima resolutio fidei nostræ propter præmissas illius tantas prærogatiuas: vbi & proponuntur aliter sentientium argumenta.

CAPVT XX.

Assertio duodecima.

E

" QVAMVIS Ecclesiæ vox sit medium ad credendum dupliciter necessarium, adeò vt obedientia fidei non alia sit quàm obedientia Ecclesiæ præstita, nec sapiẽtia fidei sit alia quàm sapientia Ecclesiæ, quamuis etiam sit medium infallibile atque diuinum, ipsáque Ecclesia his nominibus mater omnium fidelium vocetur & sit, tamen Ecclesiæ vox non est tota formalis ratio, nec vltima resolutio fidei nostræ, ita vt in eius vocem tanquam in authoritatem supremam desinat, in eáque sistat fidelis animus.

1. 2. 3. Adijcitur adhuc hæc Assertio in huius Controuersiæ tractatione, tùm ob maiorem totius hac in re veritatis elucidationem; tùm ad hæreticorum hodie calumnias repellendas; qui propter præcedentes Assertiones catholicas, vel quod dei proprium est, Ecclesiæ nos tribuere; vel humano testimonio & authoritate fidem nostram niti calumniantur: tùm denique propter Scholasticos aliquos, qui incautiùs & imperitiùs contrariam sententiam tenentes, calumniandi & erroris causas hæreticis horum temporum dederunt. Primũ itaque in Deum ipsum desinere & sistere fidem nostram; ipsúmque reuelantem, esse formalem rationem credendi; & vltimam resolutionem fidei nostræ hanc esse, quia Deus verax est; non est opus hoc loco demonstrare. Iam enim id factum est, quum sine fide infusa nullum actum fidei educi posse docuimus, Imò quum solam illam fidei actum sufficienter educere posse docuimus capite secundo. Denique cùm Deum vt primam veritatem reuelantem, esse formale medium & proponendi credibilia & inducendi ad fidem, capite quinto ostendimus. Hinc enim validissimum construitur argumentum. Fides eadem est in prophetis, Apostolis, iisque omnibus qui immediatè à Deo edocti sunt, quæ in tota reliqua Ecclesia est. Nam est vna omnium fides, & specie ac natura eadem. Debet autem vna atque eadem specie virtus, vnam atque eandem habere formalem sui actus rationem; siue idem obiectum formale. Actus enim accipit speciem ab obiecto. Apostolorum autem & prophetarum immediatè reuelata fides, in solum reuelatorem Deum vltimò resoluebatur; eum solum pro formali obiecto habuit: in eum solum tanquàm supremam & vltimam credendi causam, desinebat atque sistebat: ergo & reliquæ totius Ecclesiæ fides, idem formale obiectum habet. Plura ad hanc rem argumenta vide apud Melchiorem Canum locorum Theologicorum lib. 2. Sed difficilius est ostendere, quomodo cum hac indubia veritate stet illud aliud, quod hactenus ostendimus; videlicet vocem Ecclesiæ esse medium credendi necessarium, esse Regulam infallibilem omnium credendorum, esse denique vocem & testimonium

Deus est formalis ratio credendi. Cap. 1. F Cap. 8.

A nium diuinum. Ex his enim potius consequi videtur, ipsam Ecclesiæ vocem esse formalem rationem fidei, & vltimam illam causam, propter quam & per quam aliquid credimus. Etenim, si non Ecclesiæ vox, sed ipsa prima veritas est sola formalis ratio credendi, hæretici erunt fideles; qui in his quæ credunt & cofitentur; soli primæ veritati innituntur, propter verbum Dei credunt, non recipientes Ecclesiæ sensum nec Ecclesiæ authoritatem ad ea quæ tenent credenda, expectantes. Hoc enim si facerent, æquè omnia alia crederent quæ Ecclesia docet, quàm ea quæ credere videntur: sic hæretici non essent. Rursum Augustini illa celeberrima sententia est: *Ego euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoueret Authoritas.* Constat autem quòd Ecclesiæ authoritas aliud & distinctum quid est ab ipsa prima veritate. Est enim res creata, quum illud sit increatū. Ergo si Augustino credimus, non prima veritas est obiectū fidei formale, sed Ecclesiæ vox. Hoc autem si ita est, resolutio fidei vltima & suprema causa, quare credam aliquem articulum fidei, erit hoc: quia Ecclesia sic testificata est. Hinc autem sequetur illud inconueniens quod ponit Scotus; quod fides infusa resoluetur in fidem acquisitam. Illa quoque Durandi argumentatio valebit, qua sic colligit. *Credo Deum esse trinum & vnum, quia Scriptura sic dicit. Credo dicenti Scripturæ quia Dei verbum est diuinitus inspiratum. Credo esse Dei verbum diuinitus inspiratum, quia Ecclesia hoc testatur. Credo Ecclesiæ sic attestanti, quia credo Ecclesiam regi infallibiliter à Spiritu Sancto. Ergo à primo ad vltimum, primum inter credibilia quod est ratio credendi alia* (sicut quod B primum est in vnoquoque genere, est causa cæterorum in eodem genere) *& ad quod sit vltima resolutio credibilium, est: credere Ecclesiam regi à Spiritu Sancto.* Hæc ille. Probat autem hanc suam sententiam ex illis Augustini verbis modò citatis. Idem facit Gabriel Biel Scotum sequutus. Ex hac autem radice illa alia pullulauit sententia, quòd fides acquisita est ad credendum absolutè necessaria, imo quòd illa sola sufficiat. Quam vtramque sententiam suprà confutauimus. Hæc quoque scholasticorum quorundam, (non omnium nec probatiorum) sententia, causam dedit nostri temporis hæreticis, vt quam nos fidem Theologicam vocamus & firmum esse assensum articulorum fidei diuinitus reuelatorum dicimus, necnon informem interdum sine charitate & spe seu fiducia illa promissionum Christi ponimus, illi opinionem tantùm aut fidem historicam esse, ex humano testimonio & authoritate acquisitam dogmatisarent. Nempe, nos Articulos fidei credere, quia sic Ecclesia docuit, quia totus orbis consensit, qualis est (aiunt illi) Turcarum & Iudæorum nunc fides. Sic enim catholicorum fidem irrident Caluinus, in Institutionibus & Musculus in locis suis communibus. At verò D. Thomas, multique alij qui eum sequuti sunt, doctissimi nostræ ætatis Scholastici, ita clarè & eruditè rem istam explicarunt, vt temerè & immeritò hanc causam arripuerint hæretici; imo sceleratè & destinata malitia, veram catholicorum sententiam dissimulauerint, & calumniati C fuerint, sicuti partim suprà ostēdimus, partim infrà rursum magis ostendemus. Nunc autem vt de re præsenti agamus, nos D. Thomæ 2.2. quæst. 1. artic. 1. & quæst. 5. art. 3. aliarúmque nostri temporis Scholasticorum, & communem planè omnium Theologorum hac in re sententiam sequuti, veram catholicorum sententiam explicabimus. Illa nempe est, Ecclesiæ quidem docentis & attestantis vocem esse medium ad credendum planè necessarium, infallibile, & diuinum, vt iam explicatum est, & non tamen esse propereà ipsam formalem rationem, aut vltimam resolutionem fidei nostræ; quod quidem sic explicatur.

[Margin notes: *Argumenta in contrarium.* 1. — 2. Contra epist. fund. cap. 4. — 3. 3 Sent. dist. 23. — 3. Sent. dist. 24. quæst. 1. — 3. Sent. dis. 25. quæst. 2. — Concl. 1. & 2. — *Causa quare Protestantes fidē informem reyciant, & fidem Catholicorū historicam tantum fidē esse calumniantur.* — Instit. lib. 3. cap. 6. — Tit. de fide par. 1. & 4. — Suprà cap. 1. & 2. Infrà li. 10. cap. 3. — Vide Melchiorem. Canū loc. theologorū lib. 2. cap. 8. — *Catholicorum sententia de formali obiecto fidei.*]

Proposita sententia de formali ratione fidei nostræ in Deo non in Ecclesia absolutè posita, probatio: cum quarundam difficultatum solutione: circa Articulum illum: Credo Ecclesiam Catholicam.

CAPVT XXI.

Obiectũ formale fidei quid.

OBIECTVM formale fidei illud est, neque quod, neque de quo primò & principaliter credimus (illud enim quatenus tale, materiale obiectum est) sed per quod & propter quod formaliter & principaliter credimus: sicut lux est formalis ratio videndi; non color: & medium per quod fit demonstratio, non ipsa res scita; est formalis causa sciendi. Itaque cùm ad credendum duo requirantur; (vt suprà est ostensum:) vnum, vt proponantur ea quæ sunt fidei; Alterum, vt rebus propositis assentiamus; etsi Ecclesiæ vox tùm proponat, tùm etiam ad assentiendum inducat, & in vtroque genere agat necessariò, infallibiliter, planéque diuinè: tamen, quia non ipsa est, quæ principaliter agit; sed est tantùm conditio principalis agentis Dei; non in illam, sed in principale agens resoluitur fides: & non illa sed principalis agens, est formalis ratio fidei. Nempe fidei nostræ formalis ratio (vt etiam in superioribus ostẽsum est,) est *Deus reuelans*, & vltimò resoluitur fides nostra, *in Deum reuelantem veracem*; nec vltra quæritur, quare Deus sit verax, non magis, quàm si quæras, quare homo est homo; Iam verò, quia formalis ratio fidei nostræ, non est Deus reuelans simpliciter, sed reuelans vt sic; id est, per Ecclesiam; & quia vltima resolutio fidei nostræ, non est in Deum reuelantem simpliciter, sed in Deum reuelantem vt sic; id est, per Ecclesiam, (quoad nos & ordinariè loquendo) propterea ponitur quoque in toto complexo formalis rationis & vltimæ resolutionis, ipsa Ecclesiæ vox. Nec tamen sic posita, variat propterea, aut mutat rationẽ obiecti formalis, quod est Deus reuelans; quasi alia esset formalis fidei ratio in patriarchis, prophetis & Apostolis, quàm in nobis. Quæ enim per accidens contingunt obiecto alicuius habitus, illa non variant illius obiecti formalem rationem: vt si aëri sole illustrato, propter infirmitatem videntis oculi interponeretur linteum transparens; aut obduceretur sol nube; aut denique in maxima debilitate visus, accenderetur lucerna. Nam in his omnibus, sola formalis ratio videndi, est aër illustratus; siue sic, siue aliter: non autem ipsa lucerna, linteum, aut nubes. Sic autem se res habet in fidei doctrina; in qua Ecclesiæ vox, lucernæ nobis vicem supplet, propter infirmitatem nostram: vt suprà est declaratum. Non enim ab Ecclesia ipsum fidei lumen infunditur, sed manifestatio fidei fit per Ecclesiam. Vnde significanter dixit S. Thomas, *formale obiectum fidei esse veritatem primam, secundum quòd manifestatur in Scripturis Sacris, & doctrina Ecclesiæ quæ procedit ex veritate prima.* Hæc ille. Non ergo ipsum formale obiectum, sed conditio formalis obiecti est, manifestatio per Ecclesiam facta. Nam quòd de scripturis quoque hic dicitur, quale sit tum suprà breuiter est dictum, tum etiam in sequentibus cumulatiùs docebitur. Similiter verò eandem ob causam, vltima resolutio fidei, siue vltimum credibile, quod sit causa cæterorum; non est (vt ait Durandus) hoc complexum; *Credo Ecclesiam regi à Spiritu Sancto*; sed aliud adhuc isto superius. Quæri enim meritò potest, quare credo Ecclesiam regi à Spiritu Sancto. Cui respondetur, ideo me hoc credere, quia Deus mihi hoc complexum per Ecclesiam, siue in Scripturis, siue extrà reuelauit: Sic enim alia omnia complexa credo, quæcunque creduntur; quia illa Deus nobis reuelauit per Ecclesiam, siue in Scripturis, siue extrà. Ergo vltima resolutio est Deus reuelans, sed per Ecclesiam.

Suprà cap. 8.

Suprà cap. 8.
Formalis ratio fidei quæ.

Quare in complexo formalis rationis fidei ponitur Ecclesiæ vox.

Ecclesia vox est lucerna fidei.
Cap. 7.

2. 2. quæst. 5. art. 3 in corp.
Suprà cap. 8.
Infra lib. 9. & 12.
Durandi sententia reprobatur.

Hic tamen suboritur quæstio prima facie non leuis. Si enim credo Ecclesiam regi infallibiliter à Spiritu Sancto, quia hoc mihi Deus per Ecclesiam reuelauit; ergo vt Ecclesiæ attestanti credatur, ipsa sibi Ecclesia testimonium perhibet. Hoc enim ipsum, Deum scilicet per Ecclesiam nobis reuelasse, quòd Ecclesia non erret; ab ipsa Ecclesia didici. At dicit Christus. *Ego si testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* Multo magis in Ecclesia hoc verum esse debet. Rursum si omnium quæ creduntur, vltima resolutio est, Deus reuelans per Ecclesiam; quid de illo Articulo fidei dicemus, *Credo sanctam Ecclesiam catholicam*? Si enim omnia resoluuntur per Ecclesiã reuelatã; ergo iterum in hoc articulo qui procedit à Deo per Ecclesiã reuelante, Ecclesia sibi testimonium perhibebit, & semetipsam nobis prædicabit. Imò quomodo in Deum per Ecclesiã reuelantẽ omnia resoluũtur; quum hoc ipsum, Deum per Ecclesiã reuelare, sit vnus & partialis & distinctus Artic. fidei? Huius enim Articuli *Credo sanctã Ecclesiã*, sensus hic est, etsi forte non grãmaticus, tamẽ certè Theologicus, qualis in Artic. fidei maximè spectandus est. Credo illa omnia quæ Deus per Ecclesiam me docet.

Quæstio grauis.

Ioan. 5.

Sensus Articuli, Credo Sanctam Ecclesiam.

Quomodo

A Quomodo ergo vltima resolutio, & Regula infallibilis omnium quæ creduntur illud esse potest, quod ipsummet est vnum ex his, quæ per generalem Regulam credi præcipiuntur? Sane enim regula cæterorum omnium, non debet esse in eodem genere regulata: tum quia ipsa esset regula suiipsius, tum quia reuera extra communem aliorum regulam esse debebat, quod ipsummet est aliorum regula. Verbi gratia. Rex condit leges populo suo. Inter illas leges absurdum esset, vnam legem esse, quòd Rex potestatem habeat condendi leges. Hoc enim planè præsupponi, & prius certò constare debet. Alioqui peteretur principium, videreturque Rex per illam legem illud probare populo suo velle, de quo prius & ante omnia cōstare populo debebat. Sic in proposito. Si Deus per Ecclesiam reuelans, est Regula credendi omnia, hoc inter ipsas res in Symbolo seu Regula fidei ad credendum propositas, & quasi iam regulatas, referri non debebat; sed potius tanquam principium per se notum prætermitti & supponi. Quod enim est in argumentatione demonstratiua medium demonstrandi, hoc est in doctrina fidei auctoritas dicentis Dei. Sicut ergo principia ipsa demonstrationum nullo modo probantur, sed supponuntur tanquam per se nota; sic principium credēdi nulla auctoritate aut Regula demonstrari debuit, sed supponi tanquam principiū per se notissimum. Duplex ergo difficultas apparet. Vna quòd sibi ipsi Ecclesia testimonium perhibet. Altera de Articulo illo, *Credo Ecclesiam sanctam, &c.* vtrique breuiter & dilucidè satisfiet.

B Ad primam dicitur absurdum non esse, vt Ecclesia sibi testimonium perhibeat. Nam & necessarium hoc nobis erat, (vt ex se patet) nec erat ipsi inconueniēs, vt multis exemplis ostenditur. Sic enim Moyses historiam Exodi scribens; *Crediderūt*, inquit, *Domino & Moysi seruo eius.* Paulus postor cùm esset, scripsit tamen, *Christum dedisse Ecclesiæ suæ Pastores. Posuit*, inquit, *nos in lucem gentium.* Et Apostoli ipsi Matthæus, & Ioannes, omnia illa scripserunt, quæ pro authoritate Apostolorum ex Euangelio citantur. Ioannes verò apertissimè, in fine Euangelij sui, suum ipsius testimonium affirmat, & verum esse asseuerat. *Hic est*, inquit, *ille discipulus qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus, quia verum est testimonium eius.* Ad verbum Christi dicitur: Christum vt hominem, sibi ipsi testimonium non præbuisse; nec solum id fecisse, sed accessisse testimonium Ioannis: *& (quod maius erat,) ipsius Patris, per opera & signa quæ dedit ei Pater vt faceret:* sicut ipsemet contra Iudæos vrget. Attamen vt filius Dei, ipse quoque testimonium perhibuit de seipso. Etenim quamuis dixerat Ioan. 5. *Ego si testimonium perhibeo de meipso*, solus, videlicet & nemo alius, *testimonium meum non est verum*; tamen postea Ioan. 8. fortissimum de seipso testimonium dixit, dicens. *Ego sum lux mundi: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Quod eius dictum cùm reprehenderent Pharisæi dicentes; *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum*, nihil mutat Christus; sed respondit dicens. *Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum est verum.* Móxque rationem

C subdit; *quia scio vnde veni & quo vado.* Nempe quia à Patre processit, æqualis Patri, potuit de seipso testimonium perhibere. Quemadmodum sane Deus, *quia neminem maiorē habet, per semetipsum iurat.* Rursum sibi testimonium perhibet, sed non solus. Hoc enim in sequentibus fere verbis ostendit. *Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.* Sic ergo Ecclesia sibi testimonium perhibet; tùm quia maius testimonium in terris habere non potest, (ideóque in Symbolo fidei, proximo post Deū loco ponitur, vt notat Augustinus in Enchiridio:) tùm quia sola hoc non facit; sed Deus in verbo suo amplissimum ei testimonium dedit: vt in præcedentibus ostensum est; tùm denique quia non vt homines humano arbitrio, sed vt testes totius veritatis à Deo constituti, diuina quadam non humana ratione hoc faciunt: Deo videlicet per ipsam de ipsa testificante, vt in Mosaica & Euangelica Scriptura suprà citata.

Ad secundum dupliciter responderi potest. Primùm, Articulum illum Symboli hoc tantum significare, credenda esse ea quæ docet Ecclesia; non autem veritatis quā docet testem esse Ecclesiam: iuxta discrimen superiùs datum, quòd alia ratione consideratur Ecclesia vt docet, alia vt id quod docet testificatur quoque. *Nam alioqui* (ait Vualdensis in doctrinali fidei, vbi etiam hanc distinctionem tradit) *non esset alius Articulus de Ecclesia, quàm de cæteris complectētibus totam fidem de Christo: eo quòd credere Ecclesiam, est tantùm credere habere illam testimonium fidele à Christo & legibus eius.* Hæc ille. Nempe vt

Ad primam Responsio. Ecclesia sibi ipsi testimoniū perhibet nec absurde.
Exod. 14.
Ephes. 4.
Act. 13.
Cap. vlt.
Ioan. 5.
Christus perhibet testimoniū de seipso, sed quia filius Dei, & quia non solus.
ad Hebr. 6.
Ioh. 8.
Quare sibi Ecclesia testimoniū perhibet.
Cap. 56.
1.
2.
3.
Responsio ad 2. quæst.
Suprà cap. 9.
Lib. 2. cap. 20

Deū per Ecclesiam reuelare, est quoddā trāscendens fidei axioma non distinctus Articulus.

in fide & doctrina non erret. Non ergo est hoc sensu distinctus Articulus fidei, *Deum per Ecclesiam reuelare*, sed est quoddam transcendens & generalius fidei axioma atque principium, ex quo & hic & alij omnes articuli deducuntur. Nam & sic primus Articulus, *Credo in Deum*, non significat nos credere Deo vt reuelatori omnium quæ creduntur, sed vt est auctor omnis naturæ & beatificum bonum nostrum. Et sanè quemadmodum Charitatis præceptum non numeratur in Decalogo, quia omnia Decalogi præcepta ordinantur ad charitatem: sic Deum per Ecclesiam reuelare, non est necesse inter Articulos fidei numerari; quia omnes articuli ab hoc vno dependēt, & hoc vnum præsupponunt. Deinde etsi vtrumque in hoc Articulo intelligatur, non tamē propterea locum habebunt inconuenientia allata. Nam regula cæterorum omnium Articulorum fidei, potest quoque sub Articuli præscripti forma regulari & comprehendi, quando non est ipsamet Principalis Regula, sed conditio tantùm quædam & modificatio ipsius. Hoc enim ex parte regulæ non magis absurdum est, quàm si Rex lege caueret, ducibus & præfectis, per quos Rempublicam administraret, obtemperādum esse. Quantum ad nos verò, etiam commodum fuit, vt inter credenda, ipsa quoque omnium credendorum Regula explicaretur. Quamuis enim principium sit, tamen non est natura notum & per se; sed supernaturaliter & per reuelantem Deum: qui volens per certum aliquod medium reuelare, meritò illud ipsum medium reuelauit. Cùm enim (vt notat Augustinus) *omne lumen & alia demonstret & seipsum*; quemadmodū Deus sic est lux mundi, vt & omnem aliam veritatem & seipsum demonstret; sic Ecclesia ita est lux mundi, vt & omnes alios articulos fidei demonstret, & seipsam quoque inter Articulos manifestet. Non secus sanè quàm si pictor aliquis, inter alia multa quæ pingit, etiam seipsum pingat. Postremò, nihil obstat, quo minus Ecclesia per vocem membrorum suorum seipsam reuelet & commendet, sicut Christus qui est Caput Ecclesiæ seipsum reuelat per vocem Ecclesiæ suæ, id est, membrorum suorum.

Non est absurdum inter Articulos fidei poni, Deum per Ecclesiam reuelare.

Tract. 35. in Iohan.

Proposita sententiæ de ratione fidei formali amplior adhuc probatio, & per quædam Similia illustratio.

CAPVT XXII.

Obiecta fidei materialia sic se habent ad intellectum sicut principia scientiarum.

HÆc de difficultatibus occurrentibus. Nunc ad rem principalem redeamus; & formalem credendi rationem, non esse Ecclesiæ vocē adhuc paucis ostendamus: vt nimirum propositis initiò argumentis pleniùs satisfiat, résque ipsa magis elucescat. Quemadmodum ergo in intelligendo principia scientiarum, (huiusmodi enim quędam sunt ea quæ creduntur, quatenus non probantur argumentis, sed ex authoritate reuelantis & attestātis innotescunt) sola formalis ratio illis assentiendi, est lumen naturale intellectus agentis, quem propterea splēdori & luci comparat Aristoteles; tamen multa præambula, quasiq; inducentia quædam media præcedunt, vt illa principia cognoscantur: (qualia sunt, institutio, disciplina, explicatio per exempla, per effecta, terminorum quoque expositio & similia,) sic in assensu fidei, formalis ratio assentiendi alicui Articulo fidei, est lumen supernaturale à Deo reuelante infusum: quod quidem tum proponit intellectui, id quod credi debet, tùm inclinat intellectum per voluntatem noua gratia motam & excitatam, ad credendum ipsi Deo reuelanti. Credere enim aliquem Articulum fidei, est credere Deo reuelanti hunc Articulum fidei. Econuersò, credere Deo reuelanti hoc aut illud, est credere hoc aut illud: non autem credere Deo reuelanti simpliciter. Hoc enim facit infidelis (vt postea suo loco clariùs docebimus) sed solus fidelis credit Deo reuelanti hos vel illos Articulos fidei. In hoc ergo consistit tota formalis ratio credendi, & in hoc stat vltima resolutio credendorum. Verbi gratia. Credo Christū esse Deum & hominem, non simpliciter & absolutè, quia Euangelistæ sic scripserunt, vel Apostoli docuerunt, vel Ecclesia tradidit; sed quia Deo ipsis Euangelistis & Apostolis, & Ecclesiæ hoc reuelante, illud scripserunt, docuerunt, tradiderunt. Accedit tamen Euangelistarum, Apostolorum, & reliquæ Ecclesiæ testimonium, tanquā conditio

Infrà cap. 24.

Tota formalis ratio & vltima resolutio fidei.

Vox Ecclesiæ ō dicto quædam formalis rationis.

A ditio quædam Dei ſic reuelantis;per quam conditionem, partim adiuuatur intellectu,vt ad fidei aſſenſum determinetur;propter innatam infirmitatem & rerum diuinarum ignorantiam:partim medio quodam ordinario diuinitus inſtituto inducitur ad aſſentiendum,propter innatam mortalibus ſuperbiam,& propter vnitatem ſeruandam.ordine pulcherrimo hac ratione inſtituto,vt homines ab hominibus diſcamus. De quo lege Auguſt.in prologo in libros de Doctr.Chriſtiana & quæſt. Euangelicarum lib.2.

1.
2.
Lib. 1.quæſt. 40.

Neque tamen hoc Eccleſiæ magiſterio ſuprà demonſtrato quicquam derogat.Sane enim ſi rectè aduertimus (quod prolixè docuit Auguſtinus in libro de magiſtro verſus finem)etiam in artibus & diſciplinis humanis,magiſtri earum nihil ſuos auditores per verba & præcepta quæ afferunt docent; ſed tantum admonent,& veluti digito aut nutu ſuggerunt;vt vel quod antea nouerunt,iam recognoſcant meliúſque aduertant;vel ſaltem quod in ſemine & radice intelligentiæ ſuæ,vel naturalis vel acquiſitæ,iam audiendo acceperunt,nunc enucleatiùs & pleniùs percipiant. Hinc enim ſanè fit,vt non omnes auditores earundem diſciplinarum & magiſtrorum ſint capaces. Qui autem capaces ſunt, ex lumine ſeu naturæ ſeu ſcientiæ acquiſitæ, iam ſecum attulerunt,vnde intelligerent quod audirent.Hinc enim dici ſolet *Verbum ſapienti ſat eſt*.Itaque rectè Dialectici docent inter ſcientiæ cauſas,primarias quidem ipſum eſſe intellectum & ſpes rei cognitæ, adminiſtram verò eſſe eandémque remotam & extrinſecam cauſam Magiſtrum docentem. Nihilominus diſciplinarum Magiſtri huiuſmodi verè cenſentur & ſunt. Multò magis in fide,ipſa Eccleſia prædicando & teſtificando nihil propriè docet,ſed(intellectus agentis loco diuina gratia mentem illuminante)ſuggerit & admonet. Diſcunt enim & credunt illi,*non qui foris tantùm audiunt,ſed qui intus à cæleſti magiſtro docentur*(vt rectè iuxta Scripturas notauit S. Thomas.) Hoc enim eſt quod Chriſtus dicit.*Vnus eſt magiſter veſter*.Et iterum.*Omnis qui audiuit & didicit à patre meo venit ad me*.Et quod Apoſtolus dicit.*Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid;ſed qui incrementum dat,Deus*.Et quod Ioannes dicit.*Vnctio eius docet vos de omnibus*, Non quòd ſola vnctio doceat,(vt volunt hæretici)ſed quòd quicquid docent homines foris loquendo,hoc doceat vnctio intus inſpirando;faciátque vt docentis Eccleſiæ docilis & idoneus auditor quis fiat.Vnde in hæc verba Auguſtinus. *Magiſteria*,inquit,*forinſecus facta,adiutoria quædam ſint & admonitiones. Cathedram in cælo habet qui corda docet*. Hæc ille & alia ibidem in eam ſententiam multa.Idem docet libr. 2. cap. 25. de peccatorum meritis & remiſſ.Et de doctrina Chriſtiana. *Ipſis*,inquit, *Miniſtris ſanctis hominibus,vel etiam Sanctis Angelis operantibus,nemo rectè diſcit quæ pertinent ad viuendum rectè cum Deo,niſi fiat à Deo docilis*.Tantum ergo abeſt, vt in Eccleſiæ voce acquieſcere ſe debere putent fideles.Cæterum qui credit Eccleſiæ docenti;& per Deum intus docétem,& propter Deum qui per Eccleſiam foris loquitur,credit.Ergo multo magis ipſi Deo credit,eique vt ſupremæ cauſæ innititur. Vnumquodque enim propter quid,& C illud magis.Denique hic illa Samaritanorum vox locum habet. *Iam non propter tuam loquelam credimus.Ipſi enim audiuimus & ſcimus,quia hic eſt Saluator mundi*.Fideles enim omnes per vocem Eccleſiæ,inducuntur ad fidem.Inducti autem & lumine inſpirationis diuinæ illuſtrati,non iam amplius propter loquelam Eccleſiæ, ſed propter lumen illud diuinum credunt.De quo lumine dixit Ioannes. *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*.Hoc tamen in loco(vt bene monet Vvaldenſis)*non ſunt ingrati filij Matris Eccleſiæ,qui primò propter verbum teſtantis Eccleſiæ de Chriſto credunt;& quum crediderint,authoritatem qua inducti ſunt,authoritati eius poſtponunt,cui credunt*.Hæc ille.Nempe Deus non per ſe ſed per alios nos docet propter vnitatem & ordinem in populo ſuo ſeruandum, vt ſæpe dictum eſt.Ipſe tamen eſt qui docet,non homines qui loquuntur. Sic Paulus quum à Chriſto à quo vocatus erat,doceri etiam potuiſſet, *ad Ananiam tamen miſſus eſt* (ait Auguſtinus) *vt illo ſacerdotio quod in Eccleſia conſtitutum eſt, ſacramentum doctrinæ fidei perciperet,& verus eius approbaretur color.Non quia non poteſt per ſeipſum Dominus omnia facere (nam quis alius hoc facit etiam in Eccleſia?)ſed vt ipſa ſocietas congregatorum fidelium approbando inuicem atque communicando veræ fidei doctrinam,in omnibus quæ vel dicuntur verbis, vel ſignantur ſacramentis,tanquam vnam ſpeciem veri coloris obducat*.Hæc ille quæſt.Euág. lib.2.q. 40. Docens quod olim ad vnã ſpeciẽ veri coloris omni lepræ varietate purgata, approbandã à ſacerdotibus fiebat; id hîc ad vnam doctrinæ ſpeciẽ excluſa omni varietate

Nihil derogat Eccleſiæ magiſterio,quod non ſit ipſa formalis ratio fidei.
Auguſt in li. de Magiſt. tom. 1.
2.2.Quæſt. 2.art 9.ad 3.
Matth.23.
Ioan.6.
1.Cor 3.
1.Ioh.4.
Quomodo vnctio docet de omnibus.
Tract.3o.in epiſt. Iohan. in fine.
Lib.4.cap.16.
Qui credit Eccleſiæ multo magis credit Deo.
Ioan.4.
1.Ioan.2.
Lib. 1. ca. 21. Doctrinalis fidei.

conseruandam in Ecclesia fieri. Ergo hoc medium seruandum est, vt nec cum hæreticis, Ecclesiæ vocem vel in ipsius fidei initio, perniciosè abiiciamus; vel fide iam imbuti, eam ingratè despiciamus. Nec cum Durando & similibus, in ipsa Ecclesię voce acquiescamus: sed Deum quidem reuelantem vereque & formaliter inducentem piè agnoscamus; eundem quoque per Ecclesiam reuelantem, nec nisi per eam nos docentem (ordinariè loquendo) necessariò contra hæreticos teneamus. D

Medium hac in re seruandum.

Postremò, vt alio simili rem clarius explicemus, discunt homines ab hominibus, oues à pastoribus in Ecclesia militante, sicut Angeli illuminantur ab Angelis in Ecclesia triumphante; vt ordo in omnibus seruetur, de quo aliàs diximus. Angeli verò superiores illuminant inferiores, nec Deum ipsum illis manifestantes (Dei enim essentiam omnes Angeli & beati immediatè vident) sed rationes quasdam diuinorum operum: (quas sane rationes tanto vnusquisque Angelus plures in Deo cognoscit, quanto Deum perfectiùs videt,) nec etiam ipsum lumen seu naturæ, seu gratię, seu gloriæ aliis communicantes, sed tantùm aliquas veritates illis manifestantes, quæ pertinent ad statum vel naturæ, vel grariæ, vel gloriæ: vt videlicet eos illuminando, disponant eos ad vltimam formam, non quòd talem illis formam imprimant. Quod totũ scitè docet S. Thomas. Ita planè Ecclesiæ pastores & magistri disponunt homines in statu gratiæ, & maximè ad fidem veram amplectendam ac retinendam; & in eo genere illuminant mundum; sed disponendo ad luminis receptionem, non quòd formaliter & effectiuè eos illuminent lumine gratiæ. De hoc enim genere illuminandi mũdum cùm Apost. dixisset. *Abundantius illis omnibus laboraui*, adiecit. *Non ego autem sed gratia Dei mecum.* Rursum de eadem re differens sic temperat sermonem; vt quum dixisset; *Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid; sed qui incrementum dat, Deus:* ne Ecclesiæ operam prorsus excludere putaretur, adiiceret: *Dei adiutores sumus*, vel potius cooperatores. Móxque, ne efficientem, primariam, & formalem causam in adiuuante Ecclesia ponere videretur, subiungit & repetit: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis*. Sic Propheta Dauid cùm dixisset de Apostolis & prædicatoribus Sanctæ Ecclesiæ; *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi, Ne tamen* (ait Augustinus) *auxilium ab ipsis propriè montib⁹ esset, adiecit: Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.* Vnde iterum Deo loquitur & dicit. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Quia videlicet* (ait August.) *per hos mõtes Sanctarum Scripturarum eminentissima authoritas constituta est; sed illuminante ab eis illo, cui dicitur, illuminans tu, &c.* Hæc ille. Ecclesia ergo ipsa quidem non illuminat; sed Deus tamen per illam. Non ipsa quidem incrementum dat; sed adiuuat tamen. Non ipsa quidem ex se auxilium adfert; sed ab illa tamen & per illam venit auxilium. Hic enim est diuinæ prouidentiæ ordo, vt mediantibus aliis ad summam tendamus. Nam & ipsi Prophetæ suas reuelationes non sine ministerio Angelorum acceperunt, vt ex Dionysio Areopagita cælestis Hierarchię cap. 4. docet S. Thom. Sic & ipse Decalogus in dispositione Angelorum datus est. Tale ergo est Ecclesiæ ministerium, vox, testimonium; non causa formalis & per se mouens ad credendum, seu talis in qua sistat fidelis animus: sed causa adiuuans, necessaria tamen, denique conditio & modus loquentis ad nos Dei. E F

Docet Ecclesia militans, sicuti illuminat Ecclesia triumphans.

1 P. Quæst. 106. art. 1 ad 1. & 2. & iterum. 1. 2. quæst. 112. artic. 1. ad 3.

1. Cor. 15.

1. Cor. 3.

συνεργοί.

Psal. 120.

Psal 75.

Enarrat. in Psal. 67.

Quomodo Ecclesia cum Deo concurrat in ratione docendi.

1. 2. quæst. 171 art. 2.

Act. 7.

Solutio argumentorum, quæ suprà cap. 20. proposita sunt.

CAPVT XXIII.

QVIBVS ita explicatis, vno quasi verbo respondetur dubiis in capite huius Assertionis allatis. Nempe hæreticus censetur propter Ecclesiæ vocem contemptam, per quam primæ veritati reuelanti assentiri debebat. Ideóque non ex fide, quæ ex auditu Ecclesiæ est, sed ex sua quadam electione primæ veritati assentitur. Euangelio non creditur, nisi Ecclesiæ commouente auctoritate; quia nec cõditionem istam loquentis Dei contemnere cuiquam licet, quod facit hęreticus: vt propterea à formali ratione fidei eum excidere doceat S. Thomas; quia videlicet

Ad 1. argum.

Ad 2. argum.

2. 2 quæst 5. 5 art. 1.

A delicet totam formalem rationem,ſic vt oportet modificatam,non retinet:) nec hac ipſa conditione & modificatione loquẽtis Dei carere poſſumus;quia nobis planè neceſſaria eſt in hac infirmitate noſtra,& ingenitá ſuperbia. Non tamen in Eccleſię voce vt humano teſtimonio,& à Deo loquente diſtincto,acquieſcimus; ſed in Deo ipſo,qui per Eccleſiam loquitur. Quod cum ſit, non iam à Deo diſtincta eſt Eccleſia, ſed cum eo coniuncta, vt inſtrumentum cum ſuo agente:vel vt conditio ac modus cũ ſubiecto cuius eſt modus. Quibus ita poſitis,non in fidem acquiſitam reſoluitur fides infuſa,vt ex hac doctrina Scotus collegit:ſed contrà, acquiſita fides per infuſam abſoluitur atque perficitur; fitq; veri nominis fides. Denique non in hoc complexum, *Eccleſiam regi à Spiritu Sancto*,ſed in illud,*Deus reuelat per Eccleſiam*, reſoluitur fides noſtra quoad nos. Abſolutè vero in illud,*Deus eſt verax*, iuxta illud Ioannis Baptiſtæ: *Quem miſit Deus,verba Dei loquitur. Et qui accipit teſtimonium eius,ſignauit,quia Deus verax eſt.*

Ad 3.arg.

Ad 4.arg.

Ioan. 3.

Demonſtratio (per modum Appendicis) veri diſcriminis inter fidelem & infidelem, Catholicum & hæreticum.

CAPVT XXIIII.

EX hac tota diſputatione,per Axiomata,ſiue Aſſertiones iá 12.facta; emergit nobiliſſimę Appendicis loco, vera & luculenta differẽtia inter fidelẽ & infidelẽ:inter Catholicũ & hęreticũ. Primùm enim, vt fidelis quis habeatur,& ſit;nõ ſatis eſt vt credat Deo,& Deũ ipſũ pro formali obiecto,ſiue pro ratione & regula ſuæ fidei agnoſcat. Tantundẽ enim infideles oẽs (ſolos Atheos,ſi qui tales propriè ſunt,excipio)profitẽtur. Credim⁹,inquiũt & illi,Deo ſi quid dixerit;multo ſane magis quá cuicunq; bono viro:&parati ſumus illi credere, ſi aliquid nobis reuelet. Quis enim eſt qui Deo loquẽti nõ credat? Sic cùm Moyſes & Aarõ ad Pharaonẽ ingreſſi,dixiſſent; *Hæc dicit Dñs: Dimitte populũ meũ, &c.* Reſpondit Pharao. *Quis eſt Dñs vt audiã vocẽ eius,& dimittã Iſrael? Neſcio Dñm.* In Euágelio quoq;,quáuis animo meliore, cũ Chriſtus cæco reſtituto diceret, *Tu credis in filiũ Dei?* reſpondit; *Quis eſt Domine vt credã in eũ?* Deniq;tũ perfidi Iudæi circa Prophetas veteres & Chriſtũ ipſum,tũ infideles & Pagani oẽs circa verũ Deũ, in Theſi nõ errauerũt, ſed in Hypotheſi:id eſt,Deo loquenti credere non recuſabant; ſed Iudæi quidem hunc Chriſtum eſſe Meſſiam; Pagani hos fuiſſe Prophetas veri Dei; & Deum hos articulos reuelaſſe quos credunt fideles; pernegant:& propterea perfidi & infideles cenſentur. Contrà verò,fideles illi ſunt,qui non ſolum credunt Deo ſi aliquid dixerit, ſed qui credunt Deum iam hæc & illa dixiſſe:Hũc Chriſtum Meſſiam fuiſſe:hos Prophetas,hos Apoſtolos,hanc Eccleſiam Chriſti Dei fuiſſe & eſſe: hos articulos fidei Deum reuelaſſe.

B

Etiam infideles habent Deũ pro obiecto formali fidei.

Exod. 5.

Ioan. 9.

Infideles non errant in theſi ſed in hypotheſi.

Nempe ſunt infidelitatis varij gradus. Vnus eſt negare omnino eſſe Deum,aut res humanas curare. Qui hoc ſenſerunt,Athei & ſine Deo propriè dicti ſunt:quales Epicureos fuiſſe cenſet Auguſtinus. Secundus gradus fuit,negare vnum Deum, qui Græcorum & gentium Paganarum error fuit. Tertius gradus fuit,negare verum Deum, & ſi vnum agnoſcerent;qui Philoſophorum olim,nunc fere omnium gentium Paganarum eſt,exploſa quidem illa de multitudine Deorum vaniſſima opinione, retento tamen falſi numinis cultu. Quartus gradus fuit, vnum quidem & verum Deũ agnoſcere,ſed Mediatorem humani generis,vel venturum vel iam adueniſſe negare. Hic Philoſophorũ quorundá, hodie Iudæorũ & Mahometiſtarum error eſt,fuitq; à natò Chriſto. Quintus gradus eſt,Deũ quidẽ & Chriſtũ agnoſcere,ſed deficere in aſſentiẽdo illis quæ à Chriſto ſunt reuelata & tradita:id eſt,ſponſam eius Eccleſiam negare, per quá omnia tradidit & docuit Chriſtus. Et hic hęreticorũ omniũ morb⁹ proprius eſt:vt rectè docet S.Thomas. Et ab hoc vltimo gradu,ordine retrogrado, ſed facili & frequenter nimis,ad Atheiſmũm peruenitur. Quod enim in tota Africa,totóque ferè Oriẽte iá à multis annis,factũ cernimus,vt ab hæreſi,alij ad Iudaïſmũ,alij ad Mahometiſmũ,in vno gradu;alij ad merũ Paganiſmũ in alio gradu peruenerint: hoc hodie in certis perſonis verũ eſſe cognouim⁹,vt à Catholicis facti hæretici,ab hæreſi ad Iudaïſmum primò tranſierint,ac poſtremò in Atheiſmo deſierint. Tales erant Bucerus, Vergerius, Bernardinus Ochinus, & alij multi,qui in quauis hodie ſecta(fũdamento retento) ſe ſaluos eſſe poſſe ſibi perſuadent. Iuxta hos ergo infidelitatis gradus, ipſius fidei perfectio conſtituitur:vt omnibus illis remotis erroribus, tota veritas teneatur. Virtus enim eſt ex tota cauſa. Infidelis ergo erit ſiue atheos,ſiue πολύθεος, ſiue paganus,

Varij Infidelitatis gradus.

1\.

Contra Fauſtum lib. 20. cap. 10.

C

2\.

3\.

4\.

5\.

Hæreticorũ omnium propria infidelitatis.

2.2.quæſt. 11. art. 1.

E

siue Iudæus,qui Deo quidem credit,sed non vt reuelatori Articulorum fidei. Contrà,fidelis erit qui credit Deo reuelatori Articulorum fidei, eorum quos fideles credunt.Et hoc totum discrimen est inter fidelem & infidelem. D

Discrimẽ inter Catholicum & hæreticum.

Aliud verò & exactius discrimen est,inter Catholicum fidelem & hæreticum.Hæreticus enim ille est qui credit(loquendo abusiuè de actu credendi) Deo loquenti & reuelanti:sed vel absque scripto verbo immediatè de nouo reuelanti, per reuelationẽ aliquam nullo certo signo confirmatam,quam ipse sibi finxit, vel ab aliis confictam accepit; quales erant olim Montanistæ, Manichæi, Priscillianistæ, hodiéque sunt Svvenckfeldiani,& qui eos sequuti,aliis nũc nominib⁹ vocãtur; qui nouis reuelationibus absque scripto nitebantur,retento Christi nomine; vel in Scriptura aliqua loquenti Deo credit;quam tamen Scripturam ipse,vel pro verbo Dei agnoscit & recipit,vel intelligit & exponit,ex proprio arbitrio;sine auctoritate & testimonio à Deo constituto.Sic enim veteres omnes hæretici,partim multas scripturæ partes negabãt, partim sensum à seipsis confictum illis tribuebant. Catholicus autem est, qui credit siue extraordinariæ interdum & immediatæ reuelationi, certo tamen aliquo signo confirmatæ; idque rariùs; siue Scripturæ ipsi, & cuicunque alteri veritati ordinariè reuelatæ:idque potissimum propter Deum hoc illi loquentem & reuelantem per Ecclesiam Sponsam suam,per quam loqui se velle manifestissimè demonstrauit;& cuius principes,posuit testes esse totius veritatis,quæ ad fidem pertinet. Hanc sane ob caussam verè fidelis,vt nomine Christianus,ita cognomine Catholicus est. Nam vt ipso Apostolorum tempore,cœperunt fideles Christianorum vocabulo nuncupari, (vt habes Act.11.)quo non solum à paganis,sed etiam à Iudæis non baptisatis discernerẽtur;sic statim post Apostolos emergentibus hæresibus,Catholici nuncupati sũt, vt ab hæreticis & sectariis omnibus sub Christi nomine latitãtibus distinguerentur.Declarat hoc eleganter Pacianus Barcilonensis Episcopus doctissimus ante annos mille & ducẽtos in Epist.1.ad Sympr. Nouat.*Cùm post Apostolos,*inquit,*hæreses extitissent,diuersisq; nominibus columbam Dei atque reginam lacerare, & in partes scindere niterentur,cognomẽ suũ plebs Apostolica postulabat:quo incorrupti populi distingueret vnitatem.* Et paulò post. *Ne æstues frater.Christianus mihi nomen est,Catholicus verò cognomen. Illud me nuncupat;istud ostendit. Hoc probor,inde significor.*Hæc ille.Catholicus autem cognominatur aliquis quia non solũ in Christum credit,sed etiam ita credit vt Catholica docet Ecclesia. Ergo inter Catholicum &hæreticum hoc primum discrimen est,quod Ecclesiam audit Catholicus, non audit hæreticus.Imò(aiunt horum temporum hæretici)Ecclesiam audimus, sed quatenus audienda est;non simpliciter & absolutè.Audimus eam si ex verbo Dei loquatur.Dicit enim Caluinus, *discrimen hoc esse inter illos & nos, quòd videlicet nos Ecclesiam sine verbo Dei tutò incedere posse ponimus quocunque pergit; non posse sentire aut loqui nisi verum; denique etiamsi extra & præter Dei verbum aliquid statuat, pro Dei verbo habendum. Illi autem verbo annexam Ecclesiam esse volunt,nec ab eo separari posse.*Hęc ille.Sed fallit lectorem fuco verbi Dei.Hoc enim verum & germanum discrimen inter nos & illos est.Nos Catholici vt verè Matris Ecclesiæ filij simus,Catholicam Ecclesiam(in simplicitate cordis, & fidei * toties in Scripturis laudata,& tãquam certo verè pij atque fidelis charactere,commendata)simpliciter audire vt testem legitimũ,& ei simpliciter obedire volumus,postquam nobis de vera Ecclesia eiúsque magistris semel constat. Non quidem siue verbum Dei sequatur siue non;sed siue hoc nobis constet, siue non. Quia certò credimus eam vt testem legitimam &bene instructam,à verbo Dei aberrare non posse.Isti verò,vt verè hæretici sint;id est,vt liberè eligendi quam fidem volunt,potestatem habeant (hæresis enim electionem significat) Ecclesiæ docenti obedire nolunt simpliciter,sed sub hac conditione, si ex verbo Dei doceat, aut illi consentanea. In quem finem Scripturas illas varias citarũt,quas habes suprà in principio cap.6. Hæc autem conditio etsi speciosa videatur:est tamen longè perniciosissima. Hac enim in re,non de verbo Dei certos & securos fideles faciunt, (vt videri volunt) sed prorsus incertissimos.Siquidẽ ipsius verbi Dei testes à Deo positos, & interpretes cõstitutos (per quos solos hæc certitudo verbi Dei,sensúsque eiusdẽ ad fideliũ notitiã peruenire potest ac debet;)remouẽt,& eorũ fidẽ in dubiũ vocant; seq; ipsos tã Ecclesiæ quã verbi Dei iudices hac ratione cõstituũt.Non secus sane quã si rebellis aliqua multitudo, cõstitutos à principe iudices & sapiẽtissimos& integerrimos,hoc prætextu reiiceret, quòd

Margin notes: 1. 2. 3. 4. (beside "aliquam", "nibus", "quenti", "pit"); *Catholicus quis.*; E; *Catholicus christiani cognomẽ. Pacianus Barcelon.Episcopus.*; *Primum discrimen.*; Instit.lib.4. cap.8. par.13.; F; *Verum discrimẽ inter Catholicos & Protestantes hodie.*; * 3. Reg.9.1. paral.29. Iob. 2. Sap.1. Act. 2. 2 Cor. 1.& 11. Ephes 6. Coloss.3.; αἵρεσις.; *Hæretici credũt Ecclesiæ sub conditione,eaq; fallaci & perniciosa.*; *Hæretici hodie rebelli populo similes.*

A quòd non iuxta leges à principe constitutas iudicarent. Quum verò ob hanc dementiam boni subditi eos auersarentur, clamitarent se legum assertores esse; & in hoc ab aliis discrepare, quòd illi leges principis sartas tectas conseruari volunt, alij sine legibus iudicare constitutos iudices permittunt. Nam vt hic manifestum est, non id agere hos rebelles vt legum integritatem tueatur, sed vt iudicum legitimam authoritatem conuellant, sic & multo magis hæretici omnes, non id agunt vt iuxta verbũ Dei sincerè doceant, sed vt Ecclesiam (cuius solius hoc officium est, & quam hac in re infallibiliter docentem, simpliciter audire debebant) eiúsque authoritatem planè pessundent. Est autem Ecclesiæ testificantis & docentis vox sic ab omnibus fidelibus audienda, vt non de ea iudicemus recténe an secus docuerit, sed satis nobis sit quòd Ecclesia hoc vel illud docuerit. Non aliter sane, imò multò magis, quàm iudicum sententiæ acquiescere bonus subditus debet, imò non aliter quàm satis nobis esse debet, quòd Deus aliquid dicat. Deus enim per Ecclesiam dicit. Quemadmodum enim credimus Deo reuelãti quia ille verax est, nec fallere aut falli potest; si autem quæratur quare sit verax, non respondemus; quia rationi consonum est quod dicit Deus, vel quia nobis verum videtur quod dicit (sic enim Dei veritas à nostro vel iudicio vel arbitrio penderet) sed respondemus, quia Deus est qui mentiri non potest; nec vltrà quærendi locus est: sic omnino credimus Ecclesiæ docenti & testificanti aliquam veritatem credendam, quia ipsius veritatis certissima testis & custos est. Si autẽ quæratur quare est ipsius veritatis tam certa testis, respondemus quia Deus per illam loquitur, & eam infallibilem testem constituit, ibíque sistimus: non autem respõdemus, quia nobis videtur Ecclesia sacris literis aut rationi consentanea dicere. Sic enim Ecclesiæ testimonium non ex virtute Dei, qui eam in testem assumpsit; sed ex arbitrio nostro penderet, qui eam pro teste suscipimus, quando nobis videtur quòd vera doceat; id est, quando volumus, & prout volumus, iuxta illud Augustini ad Manichæos. *Qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis.* Vt enim in Euangelio Manichæi, sic in Ecclesia hodie hæretici, id probant & improbant, quod ipsis vel probandum vel improbandum videtur. Ergo alterum discrimen est quod Catholicus obedienter, simpliciter, & absolutè Ecclesiam audit, *ne excidat à simplicitate quæ est in Christo Iesu*: Hæreticus verò *non in simplicitate cordis, sed in sapientia carnali* (de cuius contrario gloriatur Apostolus) cum electione propria, iudicio suo & proprio, & sub conditione audit.

Quare simpliciter Ecclesiæ credimus.

B

Contra Faustum lib. 17. cap. 3.

Secundum discrimen.

2. Cor. 11.

2. Cor. 1.

Rursum discrimen est, quòd nos Catholici ipsum Dei verbum eiúsque sensum, nõ temerè ex arbitrio proprio sine iusta authoritate; sed per os & ministerium alterius: nec cuiusque alterius, sed solius Ecclesiæ Dei Catholicæ accipimus. Vt illud nobis verbum Dei sit, non quòd quiuis se pro magistro & testẽ veritatis vendicans asserit; sed quod Ecclesia Dei nobis pro huiusmodi commendat & tradit: Illi autem verbũ Dei & sensum eius, non ab Ecclesia, sed à suo cerebro (sub titulo spiritualis gustus quẽ quisque sibi vendicat) accipiunt; vt illud sit eis verbum Dei, non quod Ecclesiæ testimonium & authoritas tradit: sed quod ipsorum dogmatibus conuenit, (vt de Manichæis neminit Augustinus, *ex Euangelio quod hæresim eorũ non impediebat illos accipere: quod autem impediebat, non accipere*:) & quod ipsis apud semetipsos sapientibus tale videtur. Vt sane Ecclesiam annexam esse verbo iuxta Caluinum, nihil aliud sit, quàm Ecclesiæ credendum esse, quando illorum sententiæ & iudicio (quibus illi tanquam Regula & canone definiunt, tùm ipsum verbum, tum verbi sensum:) consentanea dixerit. Verbũ enim ipsum & sensum eius non ex Ecclesiæ iudicio, sed ex suo metiuntur. Hoc enim est quod alibi dicit Caluinus, *ipsa conciliorum definitiones esse instar præiudicij, ita tamen vt examen non impediat*, qua de re vide quæ in prima Controuersia diximus, & quæ postea suo loco dicemus.

Tertium discrimen.

C

Contr. Faust. lib. 8. cap. 7.

Quid sit Ecclesiam annexam esse verbo iuxta Caluinũ.

Lib. eodem cap. 9. §. 8.

Suprà lib. 1. cap. 15.

Infrà lib. 10. cap. 5.

Præterea, hinc aliud discrimen oritur, quòd illi qui tantopere de verbo gloriantur, non verum & viuum Dei verbum habent, sed informem & confusum tantùm huius verbi sonum. Scriptura enim ipsa est quidem verbum Dei. Cæterùm huius verbi vox, est Ecclesia. Verbum enim Dei non loquitur, sed per locutionem auditur: non dicit, sed dicitur: non testificatur, sed est testimonium. Nos ergo verbum ipsum, vnà cũ voce loquẽtis hoc verbũ, accipimus. Illi dũ vocem loquentis & testificantis Ecclesię despiciunt, non Dei distinctum & formatum verbum habent: sed confusum & in-

Quartũ discrimen.

Protestantes non habent verbum Dei viuum sed informẽ sonum verbi.

1. Cor. 2.

formem sonum verbi Dei, quem *literam occidentem* Apostolus vocat: vnde mille hæresum portenta fabricant. Non secus sanè quàm hodie Iudæi, qui Prophetas & Psalmos retinent; sed ita intellectos, vt Christum in illis non videant, sed aliũ semper expectét. D

Quintũ discrimen.

Postremò, illud discrimen est, quòd nos Catholici Ecclesiam regi & doceri dicimus, idque infallibiliter, à Spiritu Dei, qui eam in testem assumpsit; quique etiam propterea ei promissus & datus est; siue per verbum iam scriptum illam doceat, siue per non scriptum: vt sane non eam aliquando à verbo Dei seiungamus, (vt cauillatur Caluinus) aut sine eo tutò eam quauis incedere posse putemus; (imò vocem Ecclesiæ, esse vocem Dei per eam loquentis, demonstrauimus:) sed quòd verbum Dei & doctrinam Spiritus Sancti, latiùs patere quàm verbum Dei scriptum, certissimè credamus: quod & suo loco demonstrabitur. Illi verò, verbum Dei solis literis vtriusque testamenti iam scriptis includunt; nec latiùs patere posse, ne quidem si Spiritus Sanctus maximè velit, blasphemè docent. Sed de vtroque hoc postremo discrimine aliàs latiùs. Summa ergo est, fidelem & Catholicum illum esse, qui non solùm credit Deo vt testi veraci eorum quę dicit, si qua dixerit; sed etiam credit Deo iam reuelatori articulorum fidei: Nec hoc solùm, sed etiam credit Deo reuelanti Articulos fidei, & testificanti illos per Ecclesiæ vocem. Eam quoque vocem non sub conditione, sed simpliciter & absolutè audiat: idque siue ex verbo scripto loquatur, siue extra illud. Vt propterea vocem Ecclesiæ, seu potius Deum per Ecclesiam suam loquentem audire, sit plena & formalis ratio hominis fidelis & verè Catholici. Vnde etiam euidéter sequitur, quòd iudicium, & arbitrium supremum, infallibile, & necessarium omnium Controuersiarum de fide, seu Norma & Regula secundum quam omnes Controuersiæ expendi, decerni, & terminari debeant, est penes personam Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ Romanæ: non in toto suo Corpore aut quouis Corporis membro, sed in suis Pastoribus & Episcopis; non quomodocunque docentibus, sed de quæstione fidei (præter Sacrarum Scripturarum testimonia) etiam ex Patrum suorum consentiente séntétia, ex Conciliorum decretis, ex consensu totius Christiani orbis, ex notissima fidei Regula ab illa Ecclesia nobis tradita, & in illa semper inuiolabiliter conseruata, pronũciantibus & iudicantibus. Potissimum verò atque præcipuè, in Capite totius Corporis Vicario, S. Petri successore Romano Pontifice. Quæ sane omnia ita se habere, ex his iam 4. Controuersiis per libros octo explicatis & absolutis, probatum satis & demonstratum esse, pro instituta hac docendi breuitate, videri potest. E

Lib. 12. cap. 1.

Infrà lib. 12. *Catholici plena definitio.*

Omnium Controuersiarũ Iudex supremus & Norma.

Controuersia quarta, & libri octaui finis.

A

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia 5.& Lib.9.

DE ECCLESIASTICÆ AVTHORITAtis obiecto Materiali. Et primùm, circa Canonem Scripturarum consignandum, & recipiendum, PRÆFATIO,

SEV

B

Introductio ad præsentem Controuersiam, vbi hæreticorum hodie, circa sacræ scripturæ Canonem vellicandum audacia exponitur.

QVVM iam in quattuor Controuersiis principalibus, disputatum & demōstratum sit, quicquid de ipsa Ecclesia quæri potuit; In prima quidem, quæ & qualis, & penes quos sit vera Dei Ecclesia; In secunda, quod sit potestatis Ecclesiasticæ subiectum tam commune quàm primarium; de Mediis Iudicij & potestatis Ecclesiasticæ: In quarta qualis sit hæc Ecclesiæ potestas in seipsa considerata, indéque quatuor fidei principia deducta demonstrauimus, alia nunc fidei principia demonstranda sunt, quę non tam ad ipsam Ecclesiam aut eius potestatem, quàm ad res ipsas, circa quas Ecclesię iudicium versatur, pertinent, quę videlicet ad potestatis ecclesiasticę obiectum spectant. Obiectum C autem potestatis ecclesiasticæ, est quicquid in fide creditur. Attamen inter ea quę creduntur, pręcipuum locum habent, tanquam regulę quędam subalternę eorum omnium quę creduntur, & tanquam principia quædam secundaria primis principiis proxima, Scriptura ipsa, Sensus Scripturæ, Dogmata non scripta: Nam ex his tribus principiis, capitibus, & fontibus deducuntur, dependent, & promanant alia omnia quæ in particulari creduntur. Etenim vt generale principium & supremum medium ad credendum est *Deus per Ecclesiam reuelans*, Sic ipsa Ecclesia vel potius Deus per Ecclesiam hæc tria probationum principia tanquam fundamenta religionis Christianæ primo loco posuit, vt videlicet quicquid de Deo vel de rebus diuinis credimus, ideo credamus, quia Deus illa per Ecclesiam reuelauit quidem, sed vel in verbo scripto, eóque benè & sanè intellecto, vel in verbo non scripto, sed ab Apostolis ipsis viua voce tradito, & ad nos per manus deriuato. Volens ergo [illegible]um Ecclesiasticam potestatem ratione obiecti sui materialis amplissimam esse demonstrare, tum reliqua probatio-

Tria Principia fidei Catholicæ seu Regulæ subalternæ.

num principia quibus doctrina fidei nititur explicare, hæc tria mihi pertractanda proposui. Si enim hæc tria non nisi per Ecclesiæ iudicium innotescant, profectò extra Controuersiam erit, reliqua omnia de quibus hodie controuertitur, per Ecclesiæ quoque iudicium definienda & determinanda esse. Quumque ex his tribus omnia argumenta petantur in aliis quibuscunque particularibus Controuersiis, profectò si semel de scripturę Canone, de sensu eiusdem, déque dogmatibus non scriptis constabit, patebit ad omnes alias Controuersias tractandas, examinandas, & terminandas ratio expeditissima & Norma certissima. Istud nunc ergo iuxta Analysim principiorum initio disputationis factam, per tres alias distinctas & Principales Controuersias inuestigemus. D

Duæ maximè sequentiū Controuersiarum vtilitates.

Præsentis Controuersiæ necessitas.

Quot & quàm varias S. Scripturæ partes Protestantes hodie reijciant.

Enimuerò horum temporum hæresis, vt nihil fere in religione intactum reliquit, ita & ipsum Scripturarum Canonem violauit. Nam ex veteris quidem testamenti Canone, Machabæorum libros, Ecclesiasticum, Tobiam, & Iudith, omnes vno ore Protestantes eiiciunt, & inter Apocrypha recensent. Anabaptistæ verò & noui Arriani horum temporum, quos Seruetanos vel Trinitarios appellant, aliorum exemplo audaciores facti, ipsum psalterium tanquam non à Dauide, sed à recentioribus quibusdam Iudæis post natum Christum conscriptum; Canticum quoque canticorum tanquam amatoriam cantilenam, item librum Iob, tanquam tragicomediam Hebræorum, similiter pro non sacris scripturis reijciunt: Addentes præterea etiam in reliquis veteris testamẽti libris, multa tam à Iudæis quàm à Christianis falsata fuisse. Ex noui autem testamenti Canone, omnes ferè Protestantes, Epistolam Iacobi, (quam stramineam vocare non est veritus Lutherus, planéque asserere nihil eam Apostolico Spiritu dignum habere) Petri secundam; Ioannis secundam & tertiam, item Iudæ audacissimè reijciunt, multísque argumentis docere conantur Apostolicas non esse. Quin & de Epistola ad Hebræos scribit, eam durum nodum habere, capite sexto videlicet, vbi de grauitate relapsorum post baptismum agitur, ideóque eam sibi displicere. Ipsa autem Euangelia, maximè Ioannis falsata esse Anabaptistæ asserunt. Atque hac sane illi audacia & arrogantia, ipsarum Scripturarum Censores esse, bonámque illarum partem rescindere non verentur, populo interim persuadentes & turpiter imponentes, se solos esse puros verbi Dei professores, cultores, vindices; vniuersúmque Sacrorum bibliorum corpus integrum se retinere, & sacrosanctum habere. Sic enim vulgo ab imperito populo quem illi seduxerunt, prorsus existimarur & creditur. Nunc ergo vt ipsarum Scripturarum Canon integer retineatur, quæritur qua Authoritate ille Canon consignetur, & quo iudicio definiatur. De hac enim re, non secus quàm de ipso Canone controuertitur, & prioris controuersiæ hæc altera causa est, vt hac semel sublata, illa prior concidat necesse sit. Hæretici enim tam veteres quàm noui, quia propriis argumentis & iudiciis, sicuti cætera fidei Dogmata, ita quoque & Scripturarum Canonem inquirunt, inde factum est, vt Canonis integritatem violauerint: & alij has, alij illas Scripturas vel admiserint, vel reiecerint, prout ipsorum Dogmatibus vel suffragatę vel refragatæ fuerint. Cuius rei illustre exemplum E F

Populi seductio per Protestantes.

Quare hæretici aliquas S. Scripturæ partes reijcere audent.

A exemplũ est liber Apocalypseos. De quo etsi diu à veteribus dubitatũ fuerit, etiam vsque ad Hieronymi tẽpora, quod vnum illis satis argumenti est, ad alias Scripturas quasdam reijciendas, tamen omnes Protestantes pro canonica Scriptura nihilominus suscipiunt; quia videlicet bestiæ & Babyloniæ meretricis, quam Romanam Ecclesiam esse volunt, mentio ibi fit: & quia mulier in desertum fugiens, diabolúsque post mille annos solutus, pro defectione Ecclesię quam fingunt, facere videntur. Catholici verò, quia vna communi Regula tam circa cætera quæ creduntur, quàm circa ipsas Scripturas vtuntur, ideo soli Canonẽ Scripturarum integrum & germanum retinent, sicuti & reliquam fidem. Hæc vna communis Regula, est Ecclesiæ tradentis, testificantis, & approbantis Authoritas. Enimuerò sic ante has turbas, Catholici omnes vnanimiter docuerunt & senserunt. Nunc autem quia ab aduersa parte, in controuersiam vocata res est, illam diligenter expendamus. Et quia lubrica & varia hac in re aduersariorum sententia est; ipsáque in se Controuersia sinuosa & ampla est; vt ordine procedat disputatio, eáque finibus quàm fieri potest breuissimis contineatur, primùm B explicatis breuiter aduersariorum sententiis, Controuersiæ punctum inter nos & Protestantes aperiemus: Deinde Catholicam sententiam, positis de more certis Assertionibus, quibus paulatim ad totam veritatem conscendatur, trademus & stabiliemus: refutatis interim quæ contrà afferuntur.

Protestãtes Apocalypsim admittunt quamuis olim pro apocrypha habitam, quia ipsorũ dogmati fauere videtur

Apocal. 12. 13. & 20.

Ordo præsentis libri.

Sententiæ aduerſariorum de re propoſita, & ſtatus Controuerſiæ explicantur.

CAPVT PRIMVM.

Lutheri ſententia.

LVTHERVS ſane in initio, ingenuè faſſus eſt ac docuit, *Eccleſiam habere poteſtatem diſcernendi verbum Dei à verbo hominum, ſed non proindè tamen eſſe iudicem verbi Dei.* Quam ſuam ſententiã aperuit, tùm in Comitiis Auguſtanis anno 30. habitis, tùm in lib. de captiuitate Babilonica, vbi de ſacramento ordinis agit. Brentius Lutherum ſequutus, in prolegomenis ſuis contra Petrum à Soto, ingenuè itidem agnoſcit, *per Eccleſiæ traditionem recipi Scripturas, & hanc traditionem eſſe vult certam, firmam, indubitatam, neceſſariam, ac omnibus modis amplectendam.* Et hactenus quidem nobiſcum ſentire videtur. At in Confeſſione Vuirtembergenſi (cuius idem Brentius præcipuus architectus fuit) reſtrictiùs hac de re loquuntur Lutherani. *Sacram ſcripturam* (inquiunt) *vocamus eos canonicos libros, veteris & noui teſtamenti, de quorum Authoritate in Eccleſia nunquam dubitatum eſt.* Hæc ille. Quibus verbis, illos omnes libros è Canone excludunt, de quibus aliquando dubitatum fuit; & Eccleſiæ, nec totius, nec ſimpliciter, ſed tantum antiquiſſimæ & conſtanter ſentientis, ſententiam & Authoritatem admittunt: ſimúlque Eccleſiæ Apoſtolos ſequutæ, & huc vſque ſuccedenti, Authoritatem hac in parte omnem adimunt.

Brentij.

Vuirtembergenſium.

Magdeburgenſium.

Magdeburgenſes verò Centuriaſtæ, plus ſibi hac in re tribuunt, quàm Vuirtembergenſes auſi ſunt. Nam quamuis de illis quoque Scripturarum libris adhuc dubitandum cenſent, de quibus olim veteres dubitarunt; ideóque argumentis quibus poſſunt Iacobi & Iudæ Epiſtolam, duas quoque Ioannis poſteriores, nec non & Apoſtoli ad Hebræos conuellunt; (ne quicquam illas hodie, & à multis iam ſæculis, approbante Eccleſia,) tamen Epiſtolam Petri poſteriorem & Apocalypſim recipiunt, & argumentis contra veterum dubitationem muniunt atque defendunt; vt iam ex horum ſententia non veterum tantum dubitatio, ſed & recentiorum quoque ſcrupuli & rationes, cauſæ eſſe poſſint cur è Scripturæ Canone liber aliquis reijciatur.

Caluini.

Inſtit. lib. 1. cap. 7.

Caluinus Statũ quæſtionis inuertit.

Caluini ſententia paulò hîc operoſiùs explicanda eſt. Omnium enim accuratiſſimè &, vt ſolet, callidiſſimè rem tractat. De hac enim quæſtione ex propoſito diſputans; primùm ſtatum quæſtionis inuertit, vt Catholicam ſententiam odioſam reddat. *Inualuit* (inquit) *apud plæroſque pernicioſiſſimus error, Scripturæ tantùm ineſſe momenti, quantum illi Eccleſiæ ſuffragiis conceditur: acſi verò æterna inuiolabiliſque Dei veritatis, hominum arbitrio niteretur. Sic enim magno cum ludibrio Spiritus Sancti quærunt. Ecquis nobis fidem faciat hæc à Deo prodiiſſe? Ecquis ſalua & intacta ad noſtram vſque ætatem perueniſſe, certiores reddat? Ecquis perſuadeat, librum hunc reuerenter excipiendum, alterum numero expungendum; niſi certam iſtorum omnium Regulam Eccleſia præſcriberet? Pendet igitur, inquiunt ab Eccleſiæ determinatione, & quæ Scripturæ reuerentia debeatur, & qui libri in eius catalogo cenſeantur.* Hæc Caluinus. Fatemur autem quæſtiones hîc ab eo propoſitas, totiéſque repetitas, noſtras eſſe; ſed non ex illis quæſtionibus, hoc totum conſequi quod in principio dixit, & in fine noſtro nomine concludit: ſcilicet *ab Eccleſia pendere, quæ Scripturæ reuerentia debeatur.* Longè enim hoc aliud eſt, quàm *ab Eccleſia pendere, qui libri in Scripturæ catalogo cenſeantur.* Illud enim Scripturæ ſacræ reuerentiam conſiderat, vt in ſeipſa eſt; hoc eadem conſiderat quoad nos, de qua re poſtea. Nos autem in hac Controuerſia, non quærimus quare Scriptura hæc vel illa ſit ſacra aut diuina; & vnde hoc habeat in ſeipſa: ſed quærimus, vnde hoc nobis conſtat quòd ſit diuina. Obſerua ergo diligenter quòd in principio diſputationis, ſtatum quæſtionis (vt in aliis Controuerſiis alij ſolent proteſtantes) callidè Caluinus inuertit. Deinde verò, cum aliquot argumentis Catholicam ſententiam de recipiendo Scripturæ Canone, ex Authoritate Eccleſiæ vellicaſſet; (quibus ſingulis ſuo loco reſpondebitur,) ſuam tandem ſententiam & opinionem hac in re explicat;

Ex aſſumptis Catholicorum concludit hæreticus quod vult eos docere non quod docent. Status præſentis Cõtrouerſiæ.

A explicat: & dicit. *Quare cùm Scripturam Ecclesia recipit, & suffragio suo obsignat, non ex dubia aut alioqui Controuersa authenticam reddit; sed quia veritatem agnoscit esse Dei sui, pro pietatis officio nihil cunctando veneratur.* Hæc ille. Iterum veteratorē agit Caluinus. Ecclesia enim, vt Magistros & Pastores populi fidelis significat; (quo sensu in hac Controuersia semper accipitur) non solùm veneratur Scripturam, sed & commendat eam suo testimonio, tradit, consignat: respectiuè scilicet, ad subiectum sibi populum. Vt autem populum fidelem, aut ipsos Pastores tanquam membra & priuatas personas Ecclesia significat; tantummodo veneratur Scripturam: non etiam commēdat aut tradit eam. Deinde quum suo suffragio obsignat scripturam Ecclesia, non ex dubia simpliciter, sed ex dubia quoad nos, authenticam reddit; nec simpliciter authenticam, sed quoad nos. Cæterùm posito quòd nullo modo ex dubia authenticam redderet, quæritur qua authoritate, quo testimonio, quibus argumentis adducta Ecclesia; agnoscit & credit esse Dei sui veritatem, ideóque veneratur. Hoc quia necessariò quæri videbat Caluinus, subiungit. *Quod autem rogant, vnde persuadebimur à Deo fluxisse, nisi ad Ecclesiæ decretum confugiamus; Perinde est ac si quis roget, vnde discemus lumen discernere à tenebris, album à nigro, suaue ab amaro? Non enim obscuriorem veritatis suæ sensum vltrò Scriptura præ se fert, quàm coloris sui res albæ ac nigræ, &c.* Videatur hic fortasse Caluinus, cuipiam eius strophas non intelligenti, dicere ac docere; de scripturarum canone dubitari & controuerti non posse: rem esse cuiuis manifestissimam, &c. Quod si ita est, qui fit; vt tam multi

Caluini fraus aperitur.

Distinctio notāda.

Quo sensu Ecclesia consignat Scripturam.

Fucus Caluini detergitur.

B olim hæretici tam varias scripturę partes sustulerint, tam multi hodie denuo tollant, tam multi denique Pagani, Turcæ & Iudæi in vniuersum reiiciant? Illi vtrumque, hi nouum Testamentum. Sed lux ista scripturarum, quam Caluinus ita deprædicat, nihil est aliud, quàm priuatus superbiæ spiritus illi cum cæteris omnibus hodie hæreticis communis. Quod ex eius sequenti doctrina nunc demonstrabitur. Nempe eodem cap. §. 4. punctum quæstionis propositæ explicaturus: *Si conscientiis*, inquit, *optimè consultum volumus, ne instabili dubitatione perpetuò circunferantur, altius quàm ab humanis iudiciis petenda est hæc persuasio: nempe ab arcano Spiritus testimonio.* Et paulò post. *Non ante fidem reperiet sermo in hominum cordibus, quàm interiore Spiritus testimonio obsignetur.* Et iterū. *Maneat ergo hoc fixum, Scripturam quidem ipsam demonstrationi & rationibus subiici fas non esse: quam tamen apud nos meretur certitudinem, Spiritus testimonio consequi.* Postremò, in fine 8. cap. *Tùm demum*, inquit, *ad saluificam Dei cognitionem Scriptura satisfaciet, vbi interiori Spiritus persuasione fundata fuerit eius certitudo.* Hæc ille. Si Caluinus de dono fidei & lumine gratiæ intus nos docentis, & omnem veritatem per Ecclesiæ ministerium reuelatam nobis testificantis, (vt in superiori Controuersia docuimus:) hæc omnia diceret, quæ de spiritus testimonio dicit; esset eius doctrina magis vero similis. Nam sine dono fidei, Ecclesiæ vocem nihil efficaciter operari, suprà docuimus: Nec sic tamen esset omnino hæc eius doctrina vera. Quanuis enim sine dono fidei, Ecclesiæ vox fidem

Lux Scripturarum quā ponūt heretici est priuatus Superbiæ spiritus.

Lib. 5. ca. 12.

C non facit; tamen nec ordinariè absque Ecclesiæ voce hoc fidei donum infunditur; nec extraordinariè sic infunditur, vt Ecclesiæ vocem contemni liceat, vt suprà in præcedenti Controuersia dictum est. Agitur autem hîc de ordinaria, publica, & externa Canonicæ Scripturæ certitudine. Nunc verò Caluinus per Arcanum Spiritus testimonium, nihil aliud intelligit quàm priuatam quandam lucem & priuatam persuasionem, qua sibi quisque Spiritum Dei venditat; & iuxta quem Spiritum, tùm de Scriptura, tum de scripturæ sensu, tum etiam de quouis alio dogmate iudicare vnumquemque posse, dogmatisat: iuxta illud, *Spiritualis omnia diiudicat.* Quæ etiam Lutheri doctrina fuit in libro *de Seruo arbitrio*: vt in prima Controuersia ostendimus in Lutheri inuisibili Ecclesia describenda. Nam propterea Caluinus semper vtitur vocabulo *arcani testimonij*: videlicet non de quo publicè per Ecclesiam constat, sed quod sibi quisque seorsim venditat, *per interiorem persuasionem Spiritus.* Quo etiam vocabulo vtitur in verbis postremis ex eo citatis: vt plane intelligamus eum non de dono fidei loqui, quo intrinsecus operante, foris auditur Ecclesia, & fit *fides ex auditu*; sed de persuasione priuata, quam sibi quisque ex Deo se habere persuadet, absque Ecclesiæ Magisterio, iudicio, vel testimonio. Quod quidem Ecclesiæ magisterium, ne vlla instabili dubitatione perpetuò circūferamur, Christus instituit, vt ex Apostolo ad Ephes. 4. iam alio in loco non semel demonstrauimus: volens sane vt Ecclesiæ vox, non priuata cuiusque persuasio, esset illa plerophoria, & plenissima fluctuantis animæ pax &

Lib. 5. cap. 4.

Arcanum spiritus testimonium quid sit Caluino.

1. Cor. 2.

Lib. 2. cap. 13.

Rom. 10.

Ecclesiæ magisterium est plerophoria nostra.

Caluini singularis sententia. resolutio. Ex hac autem persuasione priuata gignitur illa præsumpta lux, quam in scripturis esse superius dixit. Singularis ergo hæc eius sententia est, Ecclesiæ testimonium penitus excludens, & à Lutheranis multùm diuersa; qui & ex Ecclesiæ testimonio,& etiam ex argumentis probabilibus collegerunt,qui libri in Canonem scripturæ referendi essent,qui non. Punctum ergo Controuersiæ inter nos & aduersarios hac in re est, quòd illi quidem Ecclesiæ testimonium vel nullius prorsus authoritatis esse sentiunt, sed *arcanum spiritus testimonium*, ad scripturam cognoscendam sufficere docent, vt Caluinus & eius sequaces: vel authoritatem quidem illud habere volūt; ita tamen vt aut veteris tantùm Ecclesiæ, idémque constans & perpetuum testimonium admittant; succedentis autem Ecclesiæ nullum in hac parte iudicium statuant, vt Brentius cum suis Vuirtembergensibus: aut etiam ipsius veteris Ecclesiæ iudicium sic admittant, vt auditis rationibus melioribus etiam ab ea recedere liceat, vt Magdeburgenses Centuriastæ; aut denique Ecclesiæ quidem potestatem simpliciter hac in re admittant, ita tamen vt sine iudicio quasi superioris potestatis id fiat: quæ Lutheri fuit, & molliorum adhuc hodie Lutheranorum sententia est. Nos autem Catholici Ecclesiam & quæ nunc est, & quæ ab initio fuit, Scripturæ Sacræ Canonem consignare, & fidelibus tradere posse, asserimus; idque cum Authoritate, cui fideles omnes obtemperare necesse est: siue olim recepti in Canonem aliqui libri fuerint siue non. Puncto ergo præsentis Controuersiæ, & aduersariorum sententiis hactenus explicatis; nunc Catholicam sententiam studiosè confirmabimus: positis certis Assertionibus, in quibus & varij huius Controuersiæ articuli distinctè tradentur,& omnes aduersariorum opiniones & cogitationes dilucidè refutabuntur.

Punctū præsentis Controuersiæ. 1. 2. 3. 4.

Catholica Sententia.

D E

Protestantum Argumenta, quòd non conueniat Scripturam per Ecclesiæ Iudicium determinari, recensentur: & veritas Catholica in contrarium confirmatur.

CAPVT II.

Assertio prima.

NON est inconueniens, vt ipsamet Sacra Scriptura per Ecclesiæ iudicium & authoritatem consignetur,populóque fideli tradatur.

Ponitur primo loco hæc Assertio propter horum temporum aduersarios, qui vel ea maximè de causa Ecclesiæ hac in re authoritatem reiiciunt, quia absurdum illud & scripturæ Majestate indignum censent. His autem argumentis nituntur. 1. Si ab Ecclesiæ determinatione pēdet Scripturæ Canon, fiet vt quæcunque extant de vita æterna in scripturis promissiones, solo hominum iudicio fultæ consistant. Ita nulla erit conscientiis securitas aut certitudo. 2. Fides nostra ridicula videbitur: quæ cùm ferè ex Scripturis tota petatur,hominum beneficio non secus ac præcariam habebit authoritatem. 3. Testimonium spiritus omni authoritate præstantius est. Itaque idem spiritus qui in Scripturis loquitur,nobis quoque persuadebit, se in scripturis esse loquutum. Deus enim solus idoneus de se testis est 4. Apostolus testatur, Ecclesiam Apostolorum & Prophetarum fundamento sustineri (*superædificati*, inquit, *super fundamenta Apostolorum & Prophetarum*) ergo præcedere Ecclesiam Apostolica doctrina debet, eiusdémque approbatio, sine qua Ecclesia non extitisset. Hæc quatuor argumenta facit Caluinus. 5. Scripturæ in doctrina religionis Principij locum habent, per quod omnia probentur, ipsum autem per se constet; sicuti apud Philosophos communes animi conceptiones seu axiomata. Non ergo per Ecclesiam approbari eas conuenit. 6. Ecclesia, subiicitur Scripturæ; quæ videlicet *in tam sublimi sede constituta est,vt ei seruiat omnis fidelis & pius intellectus*: ait Augustinus contra Faustum. Si ergo de scriptura iudicet Ecclesia inferior de superiori iudicabit: quod est inconueniens & contra doctrinam eiusdē iterum Augustini, vbi docet *iustos & spirituales ita cum lege & Deo esse, vt quodammodo ipsi lex*

Argumēta Protestantum. 1. 2. 3. 4. Ephes. 2. 5. Inst. lib. 1. cap. 7. 6. Lib. 22. cap. 5. Lib. de vera religione cap. 31.

F

A *lex fiant; sic tamen, vt secundum legem quidem iudicent omnia, de ipsa tamen lege iudicare non possunt.* Aut ergo Scriptura inferior erit voce Ecclesiæ, quod videtur absurdissimum, aut de Scriptura iudicare Ecclesia non potest. Antequam his argumentis respondeatur, breuiter Assertionis nostræ sensum & rationes aperiemus. Primùm, cùm dicitur Scripturas Ecclesiæ iudicio consignari, intelligitur quoad acceptationem nostram, non quoad seipsam. Nam Scriptura quoad se ipsam attinet, ex Deo authore eius habet, vt sit sacra: & siue adhuc acceptetur ab Ecclesia, siue non; erit sacra. Non quòd possit aliquando Ecclesia eam Scripturam quæ verbum Dei est repudiare; sed quòd possit aliquando non acceptare. Sic enim, & multa alia fidei dogmata Ecclesia posterorum acceptauit, & in articulos fidei retulit, quæ à maioribus non erant publicè & explicatè pro talibus accepta: Spiritu Sancto paulatim & per gradus omnem veritatem docente, sicut & suæ sapientiæ conuenire, & hominum saluti expedire videbat. Illa tamen omnia nihilominus in se, veritates erant certissimæ. Sic verbi causa, Deus semper erat Adonai, quamuis *hoc nomen* ipsi Abrahæ, Isaac, & Iacob, *non indicauerat Deus.* Sic mysterium Christi mediatoris erat ab æterno, licet *in aliis generationibus non agnitum, reuelatum est sanctis Apostolis.* Sic & in ipso statu noui Testamenti Spiritum Sanctum procedere à Patre & filio: animas de nouo & in singulis creari; Sanctorum animas statim post mortem Dei visione frui; Baptismum hæreticorum iterari non posse; & huiusmodi multa alia, erant quidem semper articuli veB rissimi; sed variis & certis temporibus sic ab Ecclesia traditi & commendati sunt; vt illos pro talibus acceptare & explicitè credere, non nisi talibus temporibus necessariò Christiani debuerint. Hoc est enim *superædificare super fundamentum, & supplere ea quæ desunt fidei.* De qua re lege Augustinum Tract. 98. in Ioan. & S. Thom. secunda secundæ quæst. 1. art. 7. Ergo iudicium quod hîc exercet Ecclesia, non respicit scripturam nisi materialiter; quia videlicet Ecclesiæ iudicio obtemperare nos debemus, & propter eius iudicium Scripturam pro Sacra acceptare. Esset sane inconueniens si ipsa rerum veritas, siue Scripturæ, siue aliorum quæ creduntur, ab Ecclesiæ iudicio sic penderet, vt non aliter vera esset, nisi Ecclesia approbaret. Nunc autem Ecclesia non facit vt vera sint; sed vt pro veris credantur.

Quòd non sit inconueniens Scripturas per Ecclesiam determinari.

Exod 6.

Ephes. 3.

Dogmata quædã progressu tẽporu acceptata.

1. Cor. 3. 1. Thess. 3.

Ecclesia Iudiciũ nõ respicit Scripturam nisi materialiter.

Deinde quòd per Ecclesiæ iudicium innotescat nobis Scriptura, non est magis inconueniens; quàm quòd Deus ipse, & Christus, aliáque omnia mysteria fidei per Ecclesiam nobis innotescant. Est enim scriptura vnum ex his quæ creduntur; nec excellentior esse potest, quàm Deus ipse. Quemadmodum ergo inconueniẽs non erat, *vt Ioannes testimonium perhiberet de Christo vt omnes crederent per Ioannem*; nec vt Apostoli testes essent Christo, iuxta illud: *Eritis mihi testes, &c.* nec hoc derogat aliquid Christo; sic nec Scripturis derogat, quòd per Ecclesiæ testimonium & iudicium nobis tradantur & consignentur.

Ioan. 5.

Act. 1.

C Prætereà, non est magis inconueniens per homines commendari Scripturam, quàm per homines illam scribi. Nam & hoc mouit olim Paganos quosdam, *vt Euangelicis literis minus crederent: quia Christus ipse nihil scriberet, sed tantũ discipuli eius, qui magistro suo* (aiebánt illi) *amplius tribuebant quàm erat.* Contra quorum errorem scripsit Augustinus de consensu Euangelistarum librum primum, vt fatetur ipse lib. eodem. At scriptura omnis per homines, Prophetas, Apostolos, & Euangelistas scripta est. Quòd si ergo hoc nihil scripturarum dignitati derogat, sed ita eorum mentes & calamum dirigere Spiritus Sanctus potuit, & voluit, vt ne in minimo quidem errarent; nec etiam Scripturæ derogabit, quòd iam scripta hominum testimonio & iudicio approbetur; nec absurdum erit sic Ecclesiæ iudicium hac in re Spiritum Sanctum dirigere potuisse, vt non aberraret.

Sicut per homines scribi, sic per homines commendari Scriptura potest.

Cap. 7. & retract. lib. 2. cap. 16.

Argumentis Protestantum suprà allatis respondetur.

CAPVT III.

SENSV ergo & ratione Assertionis nostræ sic breuiter explicata, argumentis respondebitur.

Ad primum.

Ad primum respondetur. Ecclesiæ iudicium hac in re non est merè humanum, aut vllo modo dubium, vt propterea fluctuare debeat fidelis animus audiens Ecclesiam Scripturas commendantem; sed est diuinum & infallibile, vt ei propterea obedienter parere debeat & tutissimè acquiescere possit fidelis animus, sicuti suprà explicatum est in quarta Controuersia. Disertè enim dixit per Apostolum Spiritus Sanctus, dedisse Christum Apostolos, Pastores, Doctores, &c. *ne circumferamur omni vento doctrinæ*, ideóque per Ecclesiam *consultũ conscientiis voluit, ne instabili dubitatione perpetuò circumferamur*, quod soli arcano testimonio Spiritus tribuendum docuit modo Caluinus. Et hæc est illa *consummatio sanctorum* (id est confirmatio seu corroboratio, vt alibi explicuimus, *ne simus paruuli fluctuantes*) ad quam operandam Christus dedit Ecclesiæ Magistros & præpositos. Neque enim quum Ecclesiæ iudicio nititur fidelis, in ipsa Ecclesiæ voce seorsim accepta & quasi humana acquiescit, sed in Deo per Ecclesiam loquente: vt in quarta modò Controuersia ostensum est. Ideóque à Deo qui per Ecclesiam loquitur, securitatem atque fiduciã, tùm ipsarum Scripturarum, tùm diuinarum, promissionum quæ in Scripturis habentur, animus fidelis petet.

Lib.8.cap.11. & seq.
Ephes.4.
Ca.19. & seq.

Ad secundum.

Similiter ad secundum respondetur. Non enim hominum beneficio, sed ex Dei testimonio per homines loquente, authoritatem suam habet Scriptura, & reliqua fides nostra: nec precariam aliquam Authoritatem, (vt cauillator Caluinus nugatur) quasi ab Ecclesia dependentem in seipsa, Scriptura ab Ecclesia accipit; sed apud nos Authoritatem habet tali conditione, loquentis scilicet per Ecclesiam Dei, nobis commendatam & illustrem factã. Vox enim Ecclesiæ est conditio loquentis Dei nobis necessaria, & propter nos ordinata, vt suprà ostensum est. Non autem est conditio aliqua, ipsi Scripturæ aut fidei in se necessaria: vt iam dictum est.

Lib.8. cap.8.

Ad tertium.

Testimonium Spiritus debet esse publicum.

Ad tertium respondetur; Testimonium quidem Spiritus Dei esse omni authoritate superius, sed ne seductorij spiritus sub titulo Diuini Spiritus se ingerant, debere hoc testimonium Spiritus publicum esse, non priuatum tantum: & manifestum ac certum, non arcanum: quale obtendi facile à quocunque posset. Tale autem publicũ & illustre Spiritus sancti testimonium in Ecclesia Dei perpetuò residere suprà docuimus: ideóque Spiritum Dei per Ecclesiam loqui, & de verbo suo per os Ecclesiæ testimonium perhibere: sicuti *de salute ventura testimonium perhibuit per os Prophetarum eius.* Nec cùm Ecclesiæ testimonium aut iudicium prædicamus; Dei Spiritum, vel ab Ecclesia docente, vel à nobis audientibus excludimus, (vt vel stultissimè de nobis imaginantur, vel vafrè & sceleratè cogitare se fingunt Protestantes) sed vtrobique disertè includimus. Hunc enim Spiritum Dei, & cum Ecclesia Dei inseparabiliter coniungi, in his quæ sunt fidei tradendis, suprà docuimus: & singulis quoque adesse, vt docenti Ecclesiæ credant, ostendimus. Cæterùm aduerte hæc tria argumenta non magis contra scripturam, quàm contra alia omnia quæ creduntur, militare; & ex eo fundamento deduci, quòd Ecclesiæ iudicium pro consensu merè humano, & spiritu Dei destituto, hæretici hodie accipiunt; existimantes vel existimare se simulantes, Ecclesiæ Authoritatem à nobis, vt merè humanam commendari; & fidem à nobis non infusam diuinitus, sed acquisitam humanitus prædicari. Et ideo contra scholasticos illos, qui fidem acquisitam nimium extulerunt, aliquo modo hæc argumenta procedunt; sed contra Catholicam sententiam à nobis in præcedente Controuersia explicatam, nihil planè faciunt.

Lib.8.cap.11. & seq.
Luc.1.
Contr 4.li 8. cap.11.
Eiusdẽ cont. cap.1.& 3.

Ad quartum.

Caluini triumphus ante victoriam.

Fundamentum Apostolorũ prædicatio Apostolica.

In quarto argumento triumphat Caluinus, & *Rabulas nos* vocans, *hoc vno Apostoli verbo nos pulchrè refelli* iactitat. At sane hoc vno verbo peregregiè ipsemet refellitur. Nam dixit Apostolus fideles *superædificari super fundamenta Apostolorum & Prophetarum*, quia sane proximè post Christum *qui est lapis angularis*, Propheticæ & Apostolicæ prædicationi, testimonio, magisterio, innituntur fideles. Hæc autem prædicatio Prophetica, & Apostolica est vox Ecclesiæ. Non enim de scriptis Apostolicis (quæ nõdum scripta erant) illa Paulus dicere potuit, sed de prædicatione Apostolica de qua alibi dixit. *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Et de qua Petrus quum dixisset, *verbum Domini permanet in æternum*, adiecit: *hoc est autem verbum quod Euangelisatum est vobis.* Nam

Ephes.2.
Rom 10.
1.Petri 1.

quòd

A quod Prophetas adiungit, ideo fit, quia vel veteris testamēti prædicationē fidelibus quoque necessariam docet, vel (quod magis existimo) quia noui testamenti Prophetas, id est, interpretes sermonū intelligit; de quibus postea loquutus est, dicens illis esse *reuelatum mysterium Christi*: & cap. 4. docens Christum tales dedisse Ecclesiæ suæ, & quorum officium alibi describit. Ergo docet Apostolus, fideles vt corpus Ecclesiæ constituunt, niti fundamento Apostolicæ & Propheticæ doctrinæ: & hanc doctrinam consequenter præcedere Ecclesiam eo sensu acceptam. Non autem vt Ecclesia ipsos Apostolos & prædicatores significat (nam quatenus tales, ædificatores ipsi & architecti sunt) sed vt populum credentem notat. Itaque fallit lectorem in æquiuoco vocis Caluinus dupliciter. Nec enim doctrina Apostolica Scripturam, sed prædicationem Apostolorum hoc in loco significat; nec Ecclesiam vt Magistros & præpositos, super hanc doctrinam fundari dicit; sed ipsos fideles, vt corpus Ecclesiæ constituunt. Fundamentum autē ipsorum Ecclesiæ Magistrorum vt taliū, est Christus & Spiritus Christi, ipsis promissus; non ipsa prædicatio quam faciunt, aut doctrina quam tradunt. Illa enim nos respicit, non illos quatenus tales sunt. *Ideo enim sunt fundamenta* (ait Augustinus.) *quia eorum authoritas portat infirmitatem nostram. Ideo etiam portæ quia per illos intramus in regnum.* Quare ad formam argumenti dicitur; nec scriptura, nec eius approbatio, præcedit Ecclesiam; id est Præpositos & Pastores Ecclesiæ, sed illam sequitur; non quidem tempore aut natura sua posterior, sed in acceptatione

B quoad nos. Non enim à nobis acceptatur, nisi approbatio Ecclesiæ præcesserit, Apostoli autem verba, nihil ad rem præsentem faciunt.

Prophetæ noui Testamenti. Ad Ephes. cap. 1. 1. Cor. 14.

Doctrina Apostolica præcedit Ecclesiā vt fidelium corpus significant.

Enarrat. in psal. 83.

Ad quintum respondetur, principia scientiarum in se quidem non probari; sed esse indemonstrabilia in eo quod quid est. Tamen propter nostram tarditatem, nobis interdum explicari, & demonstrari quia sunt. Sic Scripturæ per Ecclesiam demonstrantur non quid sunt, sed quia sunt: vt à nobis videlicet acceptentur non vt in seipsis sacræ & diuinæ subsistant. Præterea non sic est principium Scriptura, quin prius eo sit vox Ecclesiæ. Nam Scriptura est vnum ex iis quæ creduntur; vox Ecclesiæ est regula omniū quæ creduntur. De quo discrimine latius postea in Controuer. 7.

Ad quintum.

Ad Sextum respondetur. Ecclesia vt corpus fidelium significat, subiicitur & seruit Scripturæ simpliciter & absolutè, nec de ea iudicium aliquod fert. Et in tali sensu loquutus est August. in loco contra Faustum. Vt autem significat Præpositos Ecclesiæ Spiritu Sancto ad docendum instructos, sic Ecclesia & de ipsa Scriptura nondum acceptata indicat vt acceptetur (non ipsi authoritatem tribuens, sed nos docens, quòd ei authoritas sit tribuenda,) & secundum eam iam semel acceptatam omnia iudicat, quæ per eam iudicari possunt. Nec aliter sensit Aug. in loco de vera religione. Loquitur enim disertè de lege iam cōstituta, cùm de ea dicit neminem iudicare posse. Subiungit enim statim. *Sicut in istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent quum eas instituunt; tamen quum fuerint institutæ atque firmatæ, nō licebit iudici de ipsis iudicare, sed*

C *secundum ipsas.* Hæc ille. Neque verò, quum de acceptandis Scripturis iudicat Ecclesia inferior de superiori iudicat; partim quia Deus per Ecclesiam iudicat, non Ecclesia sine Deo; partim quia iudicium hoc nos respicit formaliter non ipsam scripturam, vt iam dictum est. Secus in humanis legibus fit, vbi ex iudicio & arbitrio hominum tota vis legum pendet, vt est suprà explicatum.

Ad sextum.

Lib. 11. ca. 18.

Quomodo Ecclesia iudicat de Scriptura.

Sed vt melius ac plenius aduersariorum ora obstruantur, suis ipsorum armis hanc eorum calumnia, & inuidiam quam Catholicis hoc nomine concitant, retundemus. Etenim quod Lutherani & Caluinistæ disputant contra Ecclesiam pro Scripturis, quia eius authoritatem etiam circa Scripturas commendant Catholici, idem disputat secta Svuekfeldianorum & multorum hodie Anabaptistarum (quales etiam hodie in Anglia sunt, quos superilluminatos vocant,) pro spiritu contra Scripturas, quia Scripturarum authoritatem etiam ad diiudicandos spiritus adhibent Caluinistæ. Nam quemadmodum illi sic Scripturas extollunt, vt Ecclesiam in illis determinandis contemnant; sic isti ita spiritū & immediatas suas reuelationes prædicant, vt scripturas circa illas diiudicandas prorsus respuāt, nec vllo modo ferant. Vtuntur enim codē argumento contra Caluinistas, quo Caluinistæ contra nos. Sic enim disputant teste Caluino, qui hæc de illis refert. *Indignum esse causantur Spiritum Dei, cui subiicienda sunt omnia, Scripturæ subiacere: vt videlicet emortuam & occidentem literam cōsectari cogamur, cū*

Suprà lib. 8. cap. 16.

Angli Superilluminati.

Caluinus suo gladio iugulatur.

Instit. lib. 1. cap. 9.

F

ſolum Spiritus magiſterium ad omnia ſufficiat. Hinc eorum argumento reſpondet Caluinus. D
Quaſi verò hoc ſit ignominioſum Spiritui Sancto ſibi eſſe vbique parem & conformem; ac nuſquam à ſe variare. Equidem ſi ad humanam vel Angelicam, vel aliam quamuis regulam exigeretur Spiritus Dei, cenſendus tum eſſet in ordinē, imò in ſeruitutem redigi. Sed dum ſibi ipſi comparatur, quis ideo dicet ei irrogari iniuriā? Atque ita ad examen reuocatur, fateor; Sed quo ſuā apud nos maieſtatem ſanciri voluit. Nobis quidem abunde eſſe debuerat, ſimulatque ſe nobis inſinuat. Verùm ne ſub titulo ſuo, Satanæ ſpiritus obrepat; in ſua imagine, quā ſcripturis impreſſit, vult à nobis recognoſci. Hæc ille contra Svuenkfeldianos. Totidem verbis nos illi de Eccleſia reſpondemus, arguenti indignū eſſe, Eccleſiæ ſubiici ſcripturas, quibus omnia ſubiiciūtur. Nam quia per Eccleſiā Deus loquitur, (vt iam ſatis probatum eſt,) ídque non ſecus ac per Scripturam; idcirco non ad regulā aliquam vel angelicam, vel humanam exigitur Scriptura; (etſi vt olim Angelorū miniſterio, ſic poſtea hominum, verbum ſuum Deus hominibus patefecerit,) ſed ſibiipſi comparatur & conformis inuenitur. Idem enim Dei ſpiritus qui in Scripturis loquitur, per Eccleſiam loquitur. Quod cùm ſit, quis dicet, verbo Dei ſcripto iniuriam irrogari? Nam ad examē quidem reuocatur Scriptura, fateor; ſed tale, quo ſuam maieſtatē nobis certò innoteſcere & ſanciri voluit Deus. Et ſane verbum Dei vbicunque lectū, vel auditum, nobis abunde eſſe debuerat; ſi nulla eſſet in rerū diuinarū cognitione, vel ignorātia noſtra vel ſuperbia. Verùm ne ſub titulo verbi Dei & Scripturæ ſacræ, fabuloſa & hæretica ſimplicioribus obtruderentur; Deus in ſua imagine quā Eccleſiæ veriſſimæ ſponſæ ſuæ ad viuū impreſſit, vult à nobis recognoſci. E Sic ergo, quæ ratio oſtendit, non eſſe inconueniens, vt pro Spiritu Dei aut reuelatione diuina non recipiatur, vtcunque prætexatur, quod ſcripto Dei verbo cōtrariū eſt; quia in ſcripto verbo Deus loquitur, nec ſibi contrarius eſſe poteſt; eadē ratio docet quoque non eſſe inconueniens, vt pro ſcripto Dei verbo non admittatur, vtcunq; Scripturæ titulum præ ſe ferat, quod Eccleſiæ Dei iudicio cōtrarium eſt, aut eius teſtimonio & approbatione caret; quia Deus per Eccleſiam ſemper loquitur quandocunque Eccleſia loquitur, nec ſibi contrarius eſſe poteſt.

Scriptura non exigitur ad regulam humanā iudicante de illa Eccleſia.

Vt probatur Spiritus per ſcripturam, ſic Scriptura per Eccleſiā.

Neceſſariū eſſe, vt Eccleſia authoritas ſcripturarū canonē cōſignet.

CAPVT IIII.

Secunda Aſſertio.

NECESSARIVM eſt, vt Eccleſiæ authoritas & iudicium Scripturarum Canonem fidelibus conſignet.

Neceſſarium hoc loco dicimus eo ſenſu, quo ipſam Eccleſiæ authoritatem in aliis fidei dogmatibus neceſſariā eſſe ſuprà docuimus; nobis ſcilicet, tùm propter noſtram & infirmitatem iuuandam & ſuperbiam edomandam; tum etiā propter Dei ordinationē, qui per Eccleſiam omnia nos diſcere voluit. Probatur autem hæc Aſſertio variis argumentis. Nempe cùm ſcripturarū Canonem certum & indubitatum habere, maximè ſit religioni & fidei neceſſariū; (quod ex ſe patet) hoc aliunde exploratum habere, quā ab Eccleſiæ authoritate non poſſumus. F Primùm quia maior & certior authoritas, quæ omnē à conſcientiis dubitationem inſtabilem remoueat, nulla eſt: Deus enim per Eccleſiam nos docet, nec ſine Eccleſia docere diſponit. Deo autem docente nihil certius. Rurſum quæcunq; alia media tentaueris, ad Eccleſiam recurrendum eſt. Nam ſiue ex ſtylo & phraſi, vel Apoſtolica vel Prophetica iudicium ſumpſeris; ſiue ex analogia & regula fidei; ſiue alia aliqua ex cauſa, in his omnibus ſola Eccleſia certiſſima iudex eſt. Illa enim ſola nouit optimè vocem ſponſi ſui, & Phraſim loquendi eius. Illa ſola de regula fidei iudicat certiſſimè, vt quæ illā nobis tradit. Deinde ſcriptura per Scripturā probari nō poteſt; nec in toto, nec in illis partibus quæ poſterius ſcriptæ ſunt. Nam quamuis dubitās de vna parte Scripturæ prius ſcripta & tradita, poſſet fortaſſe ex aliis partibus poſterius ſcriptis quas admittit, cōuinci,) ſicuti qui negaret legem & prophetas, ſed nouum teſtamentum reciperet, conuinci poſſet ex nouo Teſtamento legem à Deo profectam eſſe; & Prophetas diuinos fuiſſe, quod facit diligenter & copioſè Auguſtinus in libris contra Fauſtum, & contra aduerſarium legis & Prophetarum:) tamen nec in iis quæ poſteriùs ſcriptæ ſunt, idem præſtari poteſt (neganti enim, verbi cauſa, Epiſtolas Pauli ex Euangeliis, vel ex toto veteri Teſtamento nullo modo probari poſſe, illas eſſe Canonicas) nec in tota

Contro. 4. li. 8. cap. 7. 8. & 9.

Scripturarum Canon indubitatus non erit niſi per Eccleſiā.

1.

2.

3.

Scriptura per Scripturā probari non poteſt.

A in tota ipſa Scriptura. Probatio enim omnis à notioribus procedit. Neganti ergo ſimpliciter, aut neſcienti omnino totam Scripturam, ex Scriptura nihil probatur. Vtrobique tamen Eccleſiæ authoritas ſuccurrit, quæ tùm dubitanti de vna parte facile perſuadet, vt qua ratione cæteras admiſit (nimirum propter authoritatem Eccleſiæ) eadem quoque ratione & illam partem admittere non dubitet; tùm etiam totam ſcripturam vel neganti, vel neſcienti, ſua quoque authoritate perſuadet, vt qua ratione fidem Chriſti accepit, (nimirum ex prædicatione Eccleſiæ) eadem quoque ratione & ſcripturis credat, quas commendat Eccleſia. Iam verò, ſicuti nec vna pars ſemper ex altera, nec tota aliquando in ſe, ita nulla pars Scripturæ ſeipſam probare poteſt, quòd ſit verbum Dei. Non eſt enim ſcriptus aliquis liber ſacer, immediata Dei vox, ſed eſt verbum Dei; & vnum ex his, quæ à Deo pronunciata, creduntur. Itaque authorem habet Deum, ſicut reliqua omnia quæ creduntur. Tamen non ex ſeipſo, ſed aliunde, (nempe per Eccleſiæ vocem, vt cætera) conſtare nobis debet. Eſt enim fidei, vt cætera; ſuperat captum noſtrum, vt cætera: per immediatas reuelationes non debet accipi, magis quàm cætera: rationibus & argumentis inueſtigari non poteſt, magis quàm cætera: debet ergo per Eccleſiam cognoſci, vt cætera.

Scriptura eſt verbum non vox Dei. 1. 2. 3. 4. *Quæſtio grauis.*

Cæterùm occurrit hic dubitatio grauis, & ad magis explicandum præſentis Controuerſiæ ſtatum, vtilis. Nam contra probationem modo factam, ſic meritò poſſet quiſpiam arguere. Si rectè ſequitur, per Scripturam non poſſe probari ſcri- 5.
B pturam, quia fieri poteſt vt tota negetur vel ignoretur Scriptura; profectò ſimili ratione ſequetur, per Eccleſiam non poſſe probari Scripturas; quia fieri poteſt vt Eccleſia quoque & eius authoritas, in toto negetur vel ignoretur. Reſpondetur autem ſimile hoc non eſſe. Nam qui Eccleſiæ authoritatem vel omnino ignorat vel ſimpliciter negat, fidelis omnino aut Chriſtianus non eſt. Tum quia in ipſo Symbolo profitemur nos credere Eccleſiam, tanquam medium credendi alia omnia, (non item ſcripturas, quarum in Symbolo nulla fit mentio,) ideóque præſupponitur neceſſariò cognitio, obedientia, & nexus Eccleſiæ in quocunque fideli; tùm etiam quia fides eſt ex auditu Eccleſiæ: & tota formalis ratio fidei, eſt Deo per Eccleſiam reuelanti aſſentiri. Dico autem omnino ignorare, & ſimpliciter negare. Nullus enim hæreticus eſt, qui vel omnino ignorat vel ſimpliciter negat Eccleſiam (talis enim Ethnicus & infidelis potius dicendus eſt quàm hæreticus) ſed aut falſam pro vera credit vel audit; aut ipſi veræ Eccleſiæ minus tribuit quàm oportet. Fidelis autem & Chriſtianus eſſe poteſt, & ſunt multi, qui in reliqua fide à prima ætate inſtructi, Scripturas neſciunt; donec vel ſtudij vel alia aliqua ex cauſa eas legere vel audire, incipiunt. Alij etiam qui per totam ætatem neſciunt *ſed ſine charactere vel atramento ſcriptã habentes in cordibus ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes*, (quales commemorat Irenæus in multis gentibus Barbarorum fuiſſe) ex ſola doctrina Paſtorum &
C Eccleſiæ, in Chriſtum credunt. Fidem quoque & nomen Chriſti profiteri poteſt, qui vt cæteras hæreſes tenere, ita etiam totam ſcripturam repudiare poſſit; tam in ſpecie iſtam (quod multi fecerunt) quàm in genere omnem. Quod fecerunt hodie Svvenkfeldiani & Anabaptiſtæ quidam & alij quos in Anglia ſuperilluminatos vocant. Tales ergo omnes vt ſcripturarum canonem recipiant, non niſi ex Eccleſiæ authoritate inducentur; illi vt fideles faciliùs, iſti vt rebelles difficiliùs quidem, neceſſariò tamẽ: ſicuti ſane in alia quacunque hæreſi ſeducti, vt hæretici eſſe deſiſtãt, per ſolam Eccleſiæ receptam authoritatem eiúſque obedientiam efficitur. Agitur autem in hac Controuerſia, de illo iudicio & authoritate circa Scripturas recipiendas, cui fideles ſiue Chriſtiani acquieſcere debent; quo caſu de illis controuertatur: fideles in quã largiſſimè accepti: nõ autẽ quo hominibus prorſus infidelibus & Paganis perſuadeatur. Qui enim tales ſunt, poterunt quidem Eccleſiæ authoritate induci ad credendum ſcripturis, quatenus vident in Eccleſia Chriſti multarum gentium conſenſum, longi temporis præſcriptionem, famámque celeberrimam, vt alio. in loco obiter oſtendimus. Sed hæ conditiones etſi ſint notæ veræ Eccleſiæ Chriſti (vt in prima Controuerſia docuimus) tamen nec ſunt notæ reſpectu ipſorum prorſus infidelium, vt ibidem oſtenſum eſt, nec ad intrinſecam cauſam pertinent, cur voci Eccleſiæ credatur vt in quarta Controuerſia ſatis diſputatum eſt. Demonſtrant enim illæ quidem notæ & conditiones Eccleſiam Chriſti; ſed fidem & Authoritatem infallibilem

Reſponſio. 1. *Non eſt Chriſtianus qui Eccleſiam omninò ignorat aut negat.* 2. *Nullus aliquo modo fidelis Eccleſiam ignorare poteſt.* *Sine Scriptura eſſe fideles poſſunt & ſunt multi.* Lib.3.cap.4. *De qua Authoritate Eccleſiaſtica in hac controuerſia agitur.* *Eccleſia Iudicium apud ſolos fideles propriè valet.* Controu.1. lib.2.cap.6. *Fideles & infideles non eodem modo Eccleſiæ Authoritate ducuntur.* Lib.eodem cap.5. Lib.8.cap.2. & 22.

Christianæ Ecclesiæ non demonstrant: quippe quæ altioribus ex causis dependent, vt in eadem quarta Controuersia explicatum est. Quas sane causas, quia infideles aut nesciunt, aut non credunt (tunc enim fideles essent saltem largo modo accepti) propterea per authoritatẽ Ecclesiæ vt talis, id est, vt illa testis est diuina, & certissima custos ac magistra totius veritatis, non inducuntur ad credendum Scripturis. De tali autem Ecclesiæ authoritate & iudicio hic disputatur: & per consequens ad eos qui prorsus sunt infideles, hæc disputatio non pertinet; sed tantùm ad fideles seu Christianos largissimè acceptos. Quæ cùm ita sint, non sequetur quia negari vel ignorari potest in toto Ecclesia, ideo fieri posse, vt sine illius iudicio cognoscantur Scripturæ, sicut bene sequitur: negari vel nesciri in toto Scripturæ possunt, etiam à fidelibus largissimè, interdum etiam & propriè acceptis, vt ex Irenæo ostendimus; ergo absque scripturarum iudicio cognoscuntur Scripturæ, nec ipsæ ad seipsas demonstrandas vllo modo sufficiunt.

Lib. eodem cap. 11. item 20. & seq.

De varij generis apocryphis, dubiis & suppositititiis S. Scripturarum libris, & duplici adhuc necessitate Ecclesiasticæ Authoritatis prædictæ.

CAPVT V.

SED potissima ratio huius necessitatis, est varietas ipsa & multitudo librorum, qui vel sub Apostolorum & discipulorum eorum nominibus æditi, pro sacris à quibusdam aliquo tempore habiti, sunt; vel ab hæreticis conficti, pro sacris & Canonicis scripturis, aut à quibusdam Catholicis ignoranter sunt habiti, aut ab aliis hæreticis impudenter sunt obtrusi. Alia etiam hæreticorum impietas, qui verè canonicos libros vel in toto resecabant; vel in parte mutilabant; vel etiam interpolatis quibusdam corrumpebant; huius necessitatis in eodem genere caussa est. Primi generis libri erant, Pastor siue Hermes, Pauli acta, epistola Barnabæ, doctrina Apostolorum, Apocalypsis Petri, & Euangelium secundum Hebræos apud Eusebium. Clemens Alexandrinus in libris Hypotiposeῶn meminit epistolæ Barnabæ, & Apocalypsis Petri, quæ à multis fidelibus etiã tunc pro sacris habitæ sunt, vt refert Eusebius. Meminit etiam eorundem Innocentius primus. Euangelij quoque secundum Hebræos meminit Theodoretus, & illud solum ab Ebionitis admissum fuisse scribit, in opusculo hæreticarum fabularum. Huius etiam generis erat, Euangelium secundum Petrum, quo Nazaræi vtebantur vt in eodem libro narrat Theodoretus. Quo etiam deceptus fuit ad tẽpus Serapion doctissimus Episcopus, vt videre est apud Eusebium. Item sermones Pauli, quorum meminit Augustinus contra Faustum. Nisi forte idem sint cum actis Pauli, quorum meminit supra Eusebius. Denique & libelli cuiusdam qui *doctrina Petri* appellatur, meminit Origenes, in proœmio librorum de principiis.

1. 2. 3. 4.

De 1. genere apocryphorum.

Histor. Eccl. lib. 3. cap. 19.

Lib. 6. cap. 11.

Epist. 3. ca. 7.

Lib. 2.

Lib. 6. ca. 10.

Lib. 19. ca. 24.

Secundi generis erant, Euangelium Iudæ Iscariotis, quod Caini hæretici sibi finxerunt, vt scribit Theodoretus in Opusculo hæreticarum fabularum. Et Apocalypsis Pauli quam hæretici etiam cõfinxerunt, vt narrat Aug. Euangelium item Thomæ, quo vsi sunt Manichæi, vt idem August. scribit contra Adimantum cap. 17. Et contra Faustum lib. 22. cap. 79. Cuius etiam meminit Concilium Nicænum 2. Actione 6. Marcionitæ quoque Anonymon quoddam Euangelium pro sacro receperunt, vt scribit Tertullianus contra Marcionem. Bardesianistæ quoque Apocrypha etiam quædam pro Canonicis legerunt, teste Epiphanio. Tatianus quoque & Cassianus Encratitæ hæretici, vsi sunt Euangelio quodam secundum Ægyptios, vt scribit Clemens Alexandrinus. De quibus etiam refert Epiphanius, quòd *Scripturis vterentur, quæ dicuntur Andreæ & Ioannis Actiones, itémque Thomæ, & quibusdam Apocryphis, & quibus volunt libris veteris Testamenti*. Innocentius primus meminit etiam Euangeliorum sub nomine Mathiæ, Petri, & Ioannis, & Andreæ à Philosophis quibusdam (quos ibi nominat,) conscriptorum. Priscillianistæ hæretici *nihil quidem scripturarum canonicarum repudiabant*

De 2. genere apocryphorum. Hæreticarũ fabul lib. 1. Tract. 98. in Ioan. Euangelium anonymon. Lib. 4. Hæres. 56. Lib. 3. stromatum. Hæres. 47.

Epist. 3. ca. 7.

A *repudiabant*, (ait Augustinus) *sed simul etiam Apocrypha legunt, & in authoritatem sumunt.* Multos etiam tractatus sub nomine Patriarcharum, Prophetarum & Apostolorum à seipsis confictos ædiderunt; vt commemorat Concilium Braccarense primum. Eosdem quoque hoc nomine grauiter perstringit Leo Magnus. Narrat quoque Augustinus librum sub nomine Enoch Patriarchæ ab hæreticis quibusdam confictum fuisse.

Tertij generis exempla penè infinita sunt; sed pauca breuiter perstringam. Manichæi totum vetus testamentum & multas etiam noui partes negabat, teste Augustino ad QuodvultDeum. Ptolomaitæ quoque libros Moysis sustulerūt, vt scribit Epiphanius. Nicolaitæ & Gnostici Psalterium è canone eradebant teste Philastrio in li. de hæresibus. Ad horum etiam hæresim accessisse videtur Paulus Samosatenus, teste Eusebio. Ebionitæ Matthæi Euangelium apertè negabant, apud Epiphanium. Et reliqua Euangelia non magni fecerunt, teste Eusebio. Marcion solum Lucæ Euangeliū retinuit, vt Tertullianus in Præscriptionibus, & Irenæus meminerunt; sed in locis plus quàm 20. mutilatum: vt narrat Epiphanius, & ad longum confutat. Alogi quidam etiam Ioannis Euangelium atque etiam Apocalypsim negarunt apud Epiphanium. Acta Apostolorum negauerunt Seueriani teste Eusebio. Itidem Manichæi teste Augustino. Ebionitæ adhuc omnes epistolas Pauli reiecerunt, teste Irenæo, & apud Eusebium, & apud Epiphanium. Ad quorum insaniam accesserunt postea Helchesei tæ, apud Eusebium. Marcionitę duas epistolas ad Timotheum, vnam ad Titum, B & alteram ad Hebræos reiiciebant; teste Epiphanio. Arriani Epistolam ad Hebræos Apostoli Pauli esse negauerunt, vt meminit idem Epiphanius, necnon & Theodoretus in præfatione comment. in eandem epistolam. Denique hic omnium hæreticorum mos est, (vt notat Hieronym. in proœmio comment. in epistola ad Titum.) *Quicquid contrarium suo dogmati viderant, vel eradere, vel etiam integra repudiare.* Quod etiam notat Tertullianus. *Ista,* inquit, *hæresis non recipit quasdam Scripturas; & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, non recipit integras.* Hæc ille in Præscriptionibus. Postremò, disertè profitetur Faustus Manichæus hanc sibi libertatem dari. *Me,* inquit, *Manichæa fides reddidit tutum, quæ principiò mihi non cunctis quæ ex Saluatoris nomine scripta legūtur, passim credere persuasit, sed probare si sint vera, si sana, si incorrupta: esse enim permista Zizania, &c.* Hæc ille. Apud August. contra Faustum. Hæc est hodie Lutherana & omnium Protestantum fides; non credere, sed probare; id est (vt mox respondet August. cap. 7. ibidem) *quod hæresim eorum non impedit, hoc accipere: Quod autem impedit, non accipere.* Hæc ille. In hac ergo partim opinionum varietate, qua vel incerta & Apocrypha pro certis & Canonicis recipiuntur; vel adulterina pro veris ab hæreticis confinguntur; partim variorum hæreticorum multiplici impudentia; modo has, modo illas scripturas pro sui dogmatis arbitrio reiicientium: maximè necessaria est Ecclesiæ authoritas, quæ fideles certò & indubitanter doceat; quid dubium & Apocryphum censendum sit: quid ab hæreticis conflictū fuerit: quid deniq; contra hæreticos pro canonica scriptura tenendū sit. Quemadmodum ergo reliqui C Protestantes contra Svvenkfeldianos, spiritum sibi, & immediatas reuelationes venditantes, necessitatem Scripturarum statuunt ad tales spiritus diiudicandos; quia (ait Caluinus) *nullam authoritatem habebit apud nos spiritus, nisi certissima nota discernatur; discernitur autem voce Domini in scripturis, in quibus vult à nobis recognosci:* sic omnino nos contra reliquos Protestantes, libros Scripturarum cum veteribus hæreticis pro suo arbitrio acceptantes & repudiantes, necessitatem ecclesiasticæ authoritatis, statuimus: quia apud nos (non dicimus in seipsa) nullam authoritatem vel spiritus vel scriptura habebit, nisi certissima nota discernatur à suppositiitiis spiritibus & Scripturis. Discernitur autem voce Domini in Ecclesia sua; in qua & per quā vult à nobis recognosci.

Præterea, vt hæc necessitas magis elucescat; notandum est, tùm in veteri, tùm in nouo testamento ipsos Prophetas & Apostolos aliqua scripsisse, quæ tamen in canonem scripturarum non sunt relata. In veteri sane populo, gesta Dauidis à Samuele, Nathan, & Gad Prophetis, scripta fuisse memorantur. Gesta quoque Salomonis; Nathan Propheta, Ahias Silonites, & Addo Propheta scripsisse perhibentur. Idem quoque Addo Propheta gesta Abia regis scripsisse dicitur: sicuti & gesta Iosaphat regis Iehu Propheta. Horum tamē omnium nihil iam in canone extat. Multa quoque alia

Hæres. 70. *Ad Quoduult-deum.* Cap. 17. Tom. 2. concil. Epist. 93. cap. 15. De ciuit. Dei lib. 18. ca. 38. *De 3. genere. Nota hæreticorum qui Scripturæ partes negarent.* Hæres. 46. & contra Faust. lib. 3. & 18. Hæres. 13. Cap. 127. Lib. 7. ca. 24. Hæres. 30. Lib. 3. cap. 21. Lib. 1. cap. 29. Hæres. 42. Hæres. 51. Lib. 4. ca. 27. Lib. de vtilit. cred. cap. 2. Lib. 1. cap. 26. Lib. 5. cap. 21. Hæres. 30. Lib. 6. ca. 27. Hæres. 42. Hæres. 69. *Omnium hæreticorum consuetudo.* Hieronym. Tertullian. August. li. 13. cap. 1. contra Faustum. *Manichæorum olim & Protestantum hodie fides.* 1. 2. 3. *Refelluntur Protestantes ex ipsorum principijs.* Instit. lib. 1. cap. 9. 6. Ratio. *Quædam à prophetis & Apostolis scripta non tamen in Canonicam Scripturam relata.* 1. Paral. vlt. 2. Paral. 9. 2. Paral. 13. 2. Paral. 20.

scripsit Dauid & Salomon, quàm quæ in Canone nunc extant, vt euidenter apparet 3.Reg.4. Et notauit Athanasius in synopsi diuinæ scripturæ. Itaque *in magna multitudine prophetarum, perpauci ea scripserunt quæ Authoritatem Canonis obtinerent*: ait Augustinus. Sic & Apostoli quædam scripserunt, quæ tamen in Canone non habentur. Epistolam ad Laodicenses scripsit Apostolus, & eam in Ecclesia Colossensium legi iubet ad Colofs. 4. Petri plures olim ferebantur libri, vt Actorum eius, Euangelij, Prædicationis, Apocalypsis, Iudicij, *qui tamen inter Apocryphas scripturas reputantur*, ait Hieronymus. Idem scribit ibidē de periodis Pauli & Theclæ, quæ Lucæ ascriptæ erant. Constitutiones quoque Apostolicæ à Clemente octo libris digestæ sunt, nec tamen in Canonem receptæ. Huius verò rei causam diligenter quærens Augustinus, *aliam se inuenire non posse* scribit, *quàm quòd existimet prophetas veteres*(adde etiam Apostolos)*quibus ea quæ in Authoritate religionis esse deberent, Spiritus S. vtique reuelabat; alia sicuti homines historica diligentia, alia sicut prophetas inspiratione diuina scribere potuisse: Atque hæc ita fuisse distincta, vt illa tanquam ipsis, ista verò tanquam Deo per ipsos loquenti iudicarentur esse tribuenda: ac sic illa pertinerent ad vbertatem cognitionis, hæc ad religionis Authoritatem: in qua Authoritate custoditur Canon.* Hæc ille. Apparet ergò tam prophetas quàm Apostolos, cùm plura scripserint quàm quæ in Canonem scripturarū referri debuerint, eorum quædam in Canonis Authoritatem relata fuisse: quędam non. Hæc autem Canonis Authoritas à sola Ecclesia peti necessariò debet, nisi ad illam Babylonicā sententiarum & dogmatum confusionem omnia redigi velimus, quam inter paganos & philosophos obtinuisse meminit Augustinus, *inter quos etsi vera interdum dicebātur, eadem tamen licentia dicebantur & falsa. Nec vllus vnquam populus, senatus, potestas, aut dignitas publica impie ciuitatis innumerabiles illas philosophorum dissensiones dijudicandas curauit, sed passim sine vllo iudicio omnes in gremio suo portauit.* Non sic olim Israëlitæ. Non sic hodie Christiani. Sed fuit tunc Synagoga, nunc est Ecclesia quæ omnibus istis dissentientibus de Scriptura sacra sententiis, Iudicio suo finem imposuit. Quod nunc in sequentibus demonstrabitur.

De ciuit. Dei lib. 17. ca. vlt. — In Catalogo illustrium virorum. — De ciuit. Dei lib. 18. cap. 38. Prophetanti omnia ex diuino Spiritu scripserunt. — De ciuit. Dei lib. 18. ca. 41.

Ecclesia sua authoritate effecit, vt qui pro dubiis aliquando habiti sunt, posteà pro authenticis & certò Canonicis haberentur.

CAPVT VI.

ECCLESIÆ iudicio & Authoritate factum est, vt Apocryphi primi generis à certò Canonicis distinguerentur, & demum paulatim pro Canonicis reciperentur.

Nempe in maxima multitudine librorum, qui à sanctis viris vel scripti sunt, vel scribi dicebātur, aliqui erant tùm apud Iudæos olim tùm apud Christianos pòst, semper certò pro Canonicis habiti, quos meritò Protocanonicos dixeris. Alij erant Hagiographi dicti siue ecclesiastici libri, quos (ait Hieron. in præfatione in libros Salomonis) *ad ædificationem plebis vetus illa legit Ecclesia, sed non ad Authoritatem dogmatum confirmandam.* Quos etiam Catechumenis tantùm legi solitos scribit Athanasius in Synopsi diuinæ scripturæ iuxta sane Canones Apostolorum, in quibus *liber Sapientiæ extrinsecus legendus & ab adolescentibus perdiscendus* præscribitur. Hos alij Apocryphos vocant, tanquam occultæ & dubię fidei libros; quos quia bona ex parte in Canonem postea recepti sunt, non male Deuterocanonicos dixeris. Tales nimirum sunt in veteri testamento, liber Iudith, Hester, Tobiæ, Machabęorum primus & secundus, Baruch, Epistola Ieremiæ, Sapientia Salomonis, Ecclesiasticus, Oratio Azariæ, Hymnus trium puerorum, Susannæ historia, & de dracone Belis. Noui autem testamenti, præter Apocryphos primi generis iam antea enumeratos, epistola ad Hebræos, Iacobi epistola, Ioannis 2. & 3. Iudæ epistola, Apocalypsis Ioannis cum quibusdam aliis fragmentis de sudore Christi & de muliere in adulterio deprehensa. Hæc ergo olim apud vetustissimos Christianos pro Ecclesiasticis quidem & sanctis diu habita, sed dubiis tamen & Apocryphis; tandem ab Ecclesia Dei magna ex parte cum certò Canonicis numerata sunt; & per eius Authoritatem pro Canonicis habita. Huius rei argumentum certissimum est, quòd quemadmodum

Tertia Assertio. — Protocanonici. Hagiographi. Hieronym. — Athanasius. Apostolic. Can. 84. Apocryphi. — Deuterocanonici. Apocryphorum primi generis Catalogus. Suprà in principio cap. 5. Lucæ 22. Ioan. 8. & ca. Marci vlt.

A quemadmodum ante Ecclesiæ definitionem pro dubiis & Apocryphis illa omnia habebantur; sic definiente Ecclesia aliqui eorum pro certò Canonicis sunt habiti. Sic D. Hieronym. de libro Iudith scribit: *Liber*, inquit, *Iudith inter Hagiographa ab Hebræos legitur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctorum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, vt eum ex Hebræo in latinum transferrem.* Hæc ille in præfatione in librum Iudith. Sic Diuus Athanasius Apocalypsin Ioannis inter certò Canonicos numerat; *quia*, inquit, *à Priscis Sanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, veluti quæ illius sit, accepta & approbata est.* Hæc ille in Synopsi diuinæ scripturæ. Quin & ante eum Tertullianus, *Ordinem episcoporum ab Apostolis succedentium Apocalypsim Ioanni Euangelistæ tribuere, affirmat.* Concilium quoque Laodicenum prædictos omnes libros (exceptis Machabæorũ libris, Tobiæ, & Iudith, & Ioannis Apocalypsi) inter Canonicos recenset, eósque *legi, & in Authoritatem recipi oportere* decernit. Innocentius verò primus, Gelasius in Concilio 70. Episcoporum, & Concil. Carthag. 3. etiam illos quos prætermisit Laodicæna synodus, vnà cum cæteris inter certò Canonicos numerat. Rationem quoque subijciunt Patres Carthag. *quia à patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.* Eosdem etiã libros, (quod ad nouum testamentũ attinet,) omnes Damascenus, sed tam noui quàm veteris testamenti omnes D. Augustinus inter Canonicos recenset. Et de his de quibus olim dubitatũ erat, dicit: *quia in Authoritatẽ* (vtique ab Ecclesia) *recipi meruerunt; ideo inter propheticos numerandos esse.* D. quoq; Athan. in Synopsi enumerans quædam huius generis Apocrypha: *Ex his*, inquit, *veriora quædã, & spiritus Dei instinctum respirantia, transsumpta & vt legantur selecta sunt.* Sic de epist. Iacobi scribit Hier. *Quòd etsi ab alio quodam sub eius nomine asseretur, tamen paulatim tempore procedente obtinuit Authoritatem.* De epist. verò Iudæ similiter dicit, quòd etsi à plærisque reijciebatur, tamen *Authoritatem vetustate & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.* Hæc ille in catalogo Scriptorum ecclesiasticorũ. Nec dissimili ratione Epistolã ad Hebræos & Apocalypsim Ioannis pro Canonicis Scripturis recipi debere docet alibi idem Hierony. *Nos*, inquit, *vtrumque recipimus; nequaquam huius tẽporis consuetudinem, sed veterum scriptorũ Authoritatem sequentes: qui plærumque vtriusque vtuntur testimoniis, non vt interdũ de Apocryphis facere solent, sed quasi Canonicis & ecclesiasticis.* Hæc ille in epist. ad Dardanũ. D. quoque August. librũ Sapientię hoc nomine diuinũ probat, *quia*, inquit, *proximi Apostolorum egregij tractatores eum testem adhibuerũt, nihil se adhibere nisi diuinũ testimoniũ credẽtes.* Hæc ille. Vides vt omnes hi patres in Apocryphis primi generis vel admittendis vel reijciendis, Ecclesiæ iudicium, testimoniũ, Authoritatẽ, & vsum, pro Regula & amussi adhibuerint; & vt ipsa cõcilia non secus de recipiendis Scrip. quã de aliis dogmatibus statuerint.

> Hiero. de Libro Iudith. — Athanas. de Apocalypsi. — Lib. 4 aduersus Marcionem. — Can vltim. — Epist. 3. ca. 7. — Cap. 47. — Lib. 4. cap 18. de orthodoxa fide. — De doctrin. Christ. lib. 2. cap. 8. — B Athanasius. — Hieronym. — Veterum Scriptorum Authoritas. — Tom. 3. De prædesti. sanctorum, cap. 14.

Sed omnium apertissimè Eusebius Pamphili rerum Ecclesiasticarum diligentissimus pertractator hanc amussim & regulam in diiudicandis libris vel Canonicis vel Apocryphis explicuit. Nam de ipsis certò Canonicis Scripturis dicit, *illas secundum Ecclesiæ traditionem veras, germanas, & omnium sententijs manifestè confirmatas esse: & hac perspicua nota ab alijs omnibus discerni, quæ non sunt eiusdem authoritatis, sed sunt positæ in Controuersia, à plerisque tamen Ecclesiasticis viris euolutæ & pertractatæ.* Hæc ille. Vides vt *perspicuam notam* ipsorum certò Canonicorum ponat *Ecclesiæ traditionem*: alios verò inter dubios ponat, non prorsus adulterinos, quia ab Ecclesiasticis viris testimonium habebant. Hac sane de causa idem Eusebius quoties alicui libro siue certò Canonico, siue primi generis Apocrypho authoritatem asserere vult, non aliunde hoc facit, quàm ex Catholicorũ Patrum testimoniis, quod vnum est Ecclesiasticæ probationis Medium, vt in tertia Controuersia ostendimus. Hinc enim cap. 32. eiusdem lib. 3. Epist. ad Hebræos ex Clementis testimonio confirmat. Rursum capite sequenti Papiæ testimonium adfert pro priore epist. Ioan. ac itẽ Petri. Deinde Polycarpi testimoniũ adfert pro priore epist. Petri, & testimoniũ Theophili Antiocheni 6. Episcopi pro Apocal. Rursum in testẽ adfert Apolloniũ scriptorẽ ecclesiasticũ pro Apocalypsi. Sic etiam diligenter notat de Irenęo, quòd ex epistola ad Hebręos, & ex libro sapientiæ Salomonis, in libris suis testimonia subinde citauerit. Postremò Clementis Alexandrini testimonium adfert, pro epist. Iudæ & epistola ad Hebręos. Et hæc quidem ille. D. quoque Augustinus huius rei rationẽ ex proposito demonstrans, & ostendens ex vario Ecclesiæ iudicio totam hanc veritatem & discrimen pendere: *Tenebit*, inquit, *hunc modum fidelis in Scripturis Canonicis, vt eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis, præponat eis quas quædam non accipiunt.*

> Euseb. hist. Eccl. lib. 3. cap. 19. — C Ecclesiæ Traditio perspicua nota verarũ Scripturarum. — Lib. 7. cap. 11. & seq. — Lib. 4. cap. 13. — Lib. eodem cap. 23. — Lib. 8. cap. 17. lib. eodem cap. 25. — Lib. 6. cap. 14. — De doctrina Christ. lib. 2. cap. 8. — Pluriũ & grauiorum Ecclesiarum Authoritas præponitur in recipiendis Scripturis.

In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures grauioréſque accipiunt, eis quas paucioris minoríſque authoritatis Eccleſiæ tenent. Hæc ille,& alia multa in eam ſententiam. Vides vt omninò ab Eccleſiæ Catholicæ authoritate petere fidelem velit, librorum certò aut minus certò canonicorum diſcrimen. Sic etiam contra Fauſtum docet. *Diſtincta eſt*, inquit, *à poſteriorum libris excellentia Canonicæ authoritatis veteris & noui Teſtamenti, quæ Apoſtolorum confirmata temporibus, per ſucceſſiones Epiſcoporum, & Propagationes Eccleſiarum, tanquam in ſede quadam ſublimiter conſtituta eſt.* Hæc ille. Vbi iterum vides eſſe quidē in ſublimi ſede conſtitutam Scripturam, ſed *per ſucceſſiones Epiſcoporum & propagationes Eccleſiarum*: id eſt, approbantibus & in authoritatem recipientibus illam, Epiſcopis & Eccleſiis. Sic Origenes apud Euſebium, Epiſtolam ad Hebræos *propter Patrum traditionem ſine dubio legendam*, docet: *ipſáque Euangelia, quia ſic ex traditione didicerat, pro diuinis habenda*. Eodem etiam modo Iulio Africano reſpondet circa hiſtoriam Suſannæ: quam dicit, ſicut & aliàs quaſdam Scripturæ partes, non propterea repudiari debere, quia fortaſſe Hebraicè ſcripta non eſt; quum hanc vnâ cum aliis quibuſdam hoc non obſtāte, *ad Eccleſiæ ædificationem ſuſceperunt patres noſtri, quorum terminos nobis conſtitutos minimè trāſgredi debemus*. Hæc ille in Collatione Africani & Origenis: quam vide in fine operum Origenis. Denique Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus doctiſſimus diſputans prolixè de Apocalypſi, & quædam in ea notans, quæ ad Cerinthi hæreſim ſpectare viderentur; propter ſtyli quoque diſſonantiam, eam Iohannis Euangeliſtæ non eſſe exiſtimans: *tamen*, inquit, *librum ipſum nullo modo abrogare audeo, præſertim cùm adeo multi fratres mei* (coepiſcopos ſuos intelligit) *eam tam magni exiſtiment*. Hæc ille apud Euſebium. Nec aliter Epiphanius Millenariam ſectam obiter perſtringens, etſi mille annorū mentio in Apocalypſi fiat, librum tamen non reſpuit, quia *apud pleroſque* (inquit) *liber receptus eſt, etiam apud pios*. Hæc ille contra Hæreſ. 77. Sic denique ipſe Euſebius, quamuis multi de Epiſtola Iacobi, & Iudæ dubitaſſent, eáſque adulterinas iudicaſſent, opponit tamen Eccleſiæ iudicium, & dicit. *Tamen nos iſtas cum reliquis in quamplurimis Eccleſiis publicè receptas approbatáſque cognouimus*. Hæc ille. Hæc ergo tot & tam illuſtria vetuſtiſſimæ Eccleſiæ teſtimonia, poſitam Aſſertionem ſatis euidenter & luculenter demonſtraſſe videri poſſunt.

Lib. 11. cap. 5. contra Fauſt.

Lib. 6. cap. 19. Patrū traditio.

Styli diſſonātia cōtra Patrū conſenſum non reſpicienda.

Lib. 7. ca. 20.

D

E

Eccleſia ſuo iudicio Apocryphos & confictos ſub Apoſtolorum nomine libros, repudiauit & reiecit: ſuáque authoritate fecit, vt pro huiuſmodi haberentur.

CAPVT VII.

Quarta Aſſertio.

LIBRI ſecundi generis Apocryphi, videlicet vel ab hæreticis, vel à Philoſophis, vel à quibuſcunque aliis ſub nomine Prophetarum & Apoſtolorum conficti, ideo pro diuinis Scripturis nunquam ſunt habiti, quia illos Eccleſia Dei nūquam recipiendos iudicauit.

Hanc rationem omnes fere, quos priùs produximus Patres, in reprobandis Apocryphis adferunt. D. Athanaſius rationem adferens, quare Euangelia illa Thomæ, Petri, ſecundū Hebræos, &c. non approbentur: *Nam*, inquit, *quatuor nobis Euangeliorum libros, ſacri, Sanctæ & Catholicæ Eccleſiæ Canones ſanxerunt. Præter iſta non eſt vllum aliud*. Hæc ille in Synopſi diuinæ Scripturæ. Sic Euſebius in hiſtoria Eccleſiaſtica penitus Apocryphas & Nothas tales eſſe pronunciat; *quia*, inquit, *nemo ex ſcriptoribus Eccleſiaſticis, qui cōtinuata temporum ſucceſſione, ab Apoſtolis huc vſque vixerint, vſquam in ſuis ſcriptis in memoriā eā redigere dignatus eſt*. Hæc ille. Móxque diſputationes Petri & Appionis ideo reiicit; *quia*, inquit, *apud veteres nulla omnino eius fit mentio*. Apertiùs quoque alio in loco, Petri Acta & Euangelium & libellum de prædicatione, & Apocalypſim, ideo in Scripturis Catholicis numerari negat, *quia*, inquit, *nullus ſcriptor Eccleſiaſticus, vel ex veteribus vel hodie*,

Athanaſius in Synopſi. Eccleſiæ Canones.

Euſeb. hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 19.

Lib. 3. cap. 32.

F

A *hodie,testimonijs ex illis libris depromptis vsus est.* Hæc ille. D. sane August. sæpe contra Manichæos, non ex alio fundamento Apocrypha, quibus illi vtebantur refellit. Citantibus enim illis ex Euangelio Thomæ, respondet. *Huic Scripturæ licet nobis nō credere, quia non est in Catholico Canone.* Et iterum contra Faustum. *Has Scripturas Canon Ecclesiasticus respuit.* Causam quoque repudiationis, omnino ab Ecclesiæ iudicio pendere, his verbis eodem in loco ostendit. *Legunt,* inquit, *Scripturas Apocryphas Manichæi, à nescio quibus sutoribus fabularum sub Apostolorum nomine scriptas, quæ suorum scriptorum temporibus in authoritatem S. Ecclesiæ recipi mererentur, si sancti & Docti homines, qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent.* Hæc ille. Vides plane propter examē & iudicium sanctorum hominum in Ecclesia, factum fuisse vt Apocrypha huiusmodi prorsus repudiarentur. Ideo sane tùm Innocētius primus, tum Leo Magnus, tùm Gelasius Papa in Concilio 70. Episcoporum, & nominatim multa, & in vniuersum omnia huius secundi generis Apocrypha Anathematisant. Sic August. de Apocalypsi Pauli scripsit, *illam fabulis plenam à vanis quibusdam confictam, Ecclesiam sanam non recipere.* Hoc fundamento vtitur Tertullianus ad euertendum Marcionis Euangelium, quod sub Lucæ nomine obtrusit. *Si,* inquit, *sub Pauli ipsius nomine Euangelium Marcion intulisset, non sufficeret ad fidem singularitas instrumenti, destituta patrocinio antecessorum.* Et iterum paulò post. *Ego meum Euangelium dico verum, Marcion suum. Quis inter nos determinabit, nisi temporis ratio, ei præscribens authoritatem, quod antiquius reperietur, & ei præiudicans vitiationem quod*

B *posterius reuincetur?* Et paulò post: *Si constat id verius esse quod prius, id prius quod ab initio; id ab initio, quod ab Apostolis, pariter constabit, id esse ab Apostolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum.* Hæc ille aduersus Marcionem. Vbi hæretici confictum euangelium ex antecessorum & præcedentis Ecclesiæ testimonio diiudicandum docet. Similiter & Manichæorum Apocrypha hoc nomine reiicit Augustinus. *Si alios,* inquit, *quos dicat Apostolorum nostrorum codices, protulerit; quomodo eis ipse authoritatem dabit, quam per Ecclesias Christi ab ipsis Apostolis constitutas non accepit; vt inde ad posteros firmata commendatione transcurrerēt? Quomodo ille cui non credo, profert mihi Scripturas, quibus de illo credam; & eis ipse conatur dare authoritatem, cui ego ipse non credam?* Hæc ille: Manifestè docens Apocryphas Scripturas ideo reijciendas, quia nulla authoritate per Ecclesiam accepta traduntur; cùm tamen ipsi Ecclesiæ de Christo credamus. Quæ Augustini ratio bene est aduertenda. D. quoque Hieronymus docens tertium & quartum libros Esdræ, inter Apocryphorum somnia habendos; causam subiiciens, dicit: *Quæ non habentur apud Hebræos, nec de 24. senibus; sunt procul abijcienda.* Hæc ille in præfatione in Esdram & Nehemiam. Erat enim 24. Seniorum & ipsius Synagogæ tunc, germanas à Nothis Scripturas discernere, sicut nunc Ecclesiæ est: ideóque non nisi in ipso templo à Scribis ipsis, quæ pro Canonicis habenda erāt, vel cōscripta erāt, vel approbata; vt Dorothæus in Synopsi docet. Quin & huius generis Apocryphos, id est, ab incertis & impiis au-

C thoribus confictos, ita definit Augustinus; vt dicat ita vocari tales libros Apocryphos, *non quòd habendi sint in aliqua Authoritate secreta, sed quia nulla testificationis Luce declarati, de nescio quo secreto, nescio quorum præsumptione prolati sunt.* Hæc ille. *Lux illa testificationis,* qua carent isti Apocryphi, est *testimonium Ecclesiæ.* Sicuti apertius alibi docet. *Apocrypha* (inquit) *nūcupantur eo quòd earū occulta origo non claruit patribus, à quibus vsque ad nos, Authoritas veracium Scripturarum, certissima & notissima successione peruenit.* Quo sane etiam nomine Patres Nicenæ 2. Synodi Apocrypha reiecta semper fuisse docent. Aiunt enim. *Inter Epistolas diuini Apostoli, quædam fertur ad Laodicenses, quam Patres nostri tanquam alienam reprobarunt. Ad hæc Manichæi Euangelium secundum Thomam inuexerunt, quod Ecclesia Catholica meritò vt impium auersatur.* Hæc illi. Sic rursum August. de libro Enoch aliorúmque Prophetarum scriptis: *Ea,* inquit, *castitas Canonis non recepit.* & iterum. *Non inueniuntur in Canone quem populus Dei recepit.* Ibidem. Eiusdem Canonis iterum meminit lib. 15. cap. 23. de Ciuit. Dei, dicens; *Multa sub nominibus Prophetarum & Apostolorum ab hæreticis proferri, quæ omnia sub nomine Apocryphorum, authoritate Canonica diligenti examinatione remota sunt.* Hæc ille. Denique, *Non sine causa,* inquit, *tam saluber vigilantiæ Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertineant.* Postremò, hoc ipso nomine sapienter docet Damascenus Mahometis Alcoranum pro conficta fabula habendum, quia testimonio legitimo, Dei scilicet atque Ecclesiæ suæ destituitur; vt eleganter disputat in libello de hæresibus. Ostendunt hæc omnia ex Ecclesiæ determina-

Lib. 3. cap. 3.
August. nus. Determ. Dominium monte lib. .ca. 38.
Lib. 22. ca. 79
Canon Catholicus & Ecclesiasticus.
Innocent. 1. Epist. 3. ca. 7.
Leo epist. 93. cap. 15.
Aug. tractat. 98. in Ioan.
Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem.
Apostolorum est quod Ecclesia Apostolorum seruant.
Lib. 13. cap. 4. contra Faust.
Authoritas per Ecclesias Christi.
Hieronym.
Dorotheus Tyrius in Synopsi de vita & morte Prophetarū.
Vnde Apocryphi dicti.
Lib. 11. cap. 2. contra Faust.
De Ciuit Dei lib. 15. cap. 23.
Actione 6.
Cōcil. tom. 3.
De Ciuit. Dei lib. 18. cap. 38.
Castitas Canonis, & Authoritas Canonica.
Contra Cresconium lib. 2. cap. 31.

tione & Iudicio,reiecta ſemper eſſe ſecundi generis Apocrypha,& pro diuinis Scripturis eam ob cauſam haberi non potuiſſe, quia Eccleſia reprobauit. D

Hæretici veteres negantes aliquam Scripturarum partem, Eccleſiæ iudicio ab Antiquis patribus conuicti & refutati ſunt.

CAPVT VIII.

Quinta Aſſertio.

REPVDIANTIBVS hæreticis aliquam diuinæ Scripturæ partem,aut de libro aliquo Canonico Controuerſiam mouentibus,ex Eccleſiæ authoritate & traditione refelluntur. Hoc ſane ab antiquiſſimis & doctiſſimis patribus diligenter factitatum ſemper fuiſſe, pluribus exemplis oſtendemus. Non fieret autem niſi ipſorum librorum Canonicorũ determinatio & authoritas quoad acceptationem noſtram,ab Eccleſiæ iudicio vel maximè penderet. Facilis enim fuiſſet hæreticorum veterum exceptio, vt dicerent quod hodie noſtri dicunt. *Quid mihi cum Eccleſiæ iudicio aut authoritate? Non habet hic liber apud me arcanum ſpiritus teſtimonium.Stylus Apoſtolum non refert: Maieſtatem diuino ſpiritu dignam nequaquam præ ſe fert.* Sed ſancti Patres nihil morantes huiuſmodi exceptiones,merè cauillatorias; (quandoquidē de teſtimonio illo Spiritus arcano, de ſtylo, de maieſtate Deo digna diſcernere,iudicare,& determinare, ad Eccleſiam pertinet) non illa incerta & probabilia tantùm argumenta,quæque adhuc ex alijs probari debent;ſed hoc vnum infallibile, neceſſarium,ſupremum,& in hoc genere proprium medium,quod eſt Eccleſiæ Iudicium,attulerunt; cõtra quod exceptio nulla ſupereſt.Negantibus Manichæis modò vetus Teſtamentum vniuerſum,modò certas Euãgelij partes,modò etiam Actus Apoſtolicos,non niſi ex Eccleſię authoritate & traditione eos refellit Auguſtinus.Et primùm,cùm Manichæi Euangelio ſe credere profiterentur,ſed Actus Apoſtolicos non reciperent;(vt apparet ex cap.2.libri de vtilitate credendi) Auguſtinus ex Actibus aliquid contra Manichæos citaturus,quos ab illis negari ſciebat, huic eorum negationi occurrens,ait.*Cui libro neceſſe eſt me credere,ſi credo Euangelio;quum vtramque ſcripturam ſimiliter mihi Catholica commendat Authoritas.*Hæc ille contra Epiſtolam fundamenti.Diſertè profitetur,& Euangelio & Actibus propter Eccleſiæ authoritatem, ídque neceſſariò ſe credere.Rurſum negante Fauſto illud Apoſtoli Rom.1. *De filio Dei ex ſemine Dauid ſecundum carnem,& Pauli Epiſtolæ interpolatum* aſſerente; (ſicut hodie Proteſtantes illud de oratione pro defunctis facta,inſertum eſſe à quibuſdã Monachis aſſerunt; quãdoquidem in quibuſdam vetuſtioribus Græcis exemplaribus(aiunt illi)non reperitur illa ſententia,reſpondet Auguſtinus.*Quid ſi alius dicat,imò illud quod in alijs locis pro te ſonat, falſum eſt,quod autem hic pro me ſonat,verum eſt? quid acturus es, niſi forte alium librum prolaturus?Hoc ſi feceris,non de aliqua eius particula,ſed de toto audies contradicentem & clamantem: falſus eſt.Quid hic ages?Quò te vertes?Quam libri à te prolati originem, quam vetuſtatem, quam ſeriem ſucceſsionis teſtem citabis?Nam ſi hoc facere conaberis,& nihil valebis: & vides hac in re quid Eccleſiæ Catholicæ valeat authoritas,quæ ab ipſis fundatiſsimis ſedibus Apoſtolorum,vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie,& tot populorum conſenſione firmatur.* Hæc Auguſtinus.Hanc verò authoritatem pro noſtris libris facere paulò poſt his verbis docet. *Noſtrorum librorum authoritas,tot gentium conſenſione,per ſucceſsiones Apoſtolorum,Epiſcoporum, conciliorúmque roborata,vobis aduerſa eſt: veſtrorum autē nulla eſt,quæ à tam paucis profertur,* &c. Hæc ille. Vbi nota quam authoritatem Eccleſiæ vrgeat,& in quo ſubiecto illam ponat, iuxta capita 5.6.& 7. Controuerſiæ 2.atque item cap.3.& 8.Controuer.3. Quin & huius rei neceſſitatem in eodem opere oſtendens,contra Manichæorum impudentiã quædam in ſcripturis falſata eſſe clamantium,quia ipſis ita videbatur; ſic ſcribit. *Videtis id vos agere, vt omnis de medio Scripturarum auferatur authoritas, & ſuus cuique animus author ſit,quid in quaque Scriptura probet quid improbet:id eſt,vt non authoritati ſcripturarum ſubijciatur ad fidem:ſed ſibi Scripturas ipſe ſubijciat. Non vt ideo illi placeat aliquid, quia hoc in ſublimi autho-*

Margin notes: *Proteſtantium voces.* E — Cap.5. *Catholica commendat Authoritas.* — 2. Machab.12. *Proteſtantium cauillatio Manichæis ſimilis.* — Lib.11. cap.2. contra Fauſt. F — *Series ſucceſsionis.* — Lib.13. cap.5. ibidem. *Gentiũ cõſenſio, Apoſtolorum, Epiſcoporum, & Conciliorũ conſenſio.* — Lib.5.& 7. — Lib.32. ca.19. contra Fauſt.

A *authoritate ſcriptum legitur, ſed ideo rectè ſcriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quò te committis anima miſera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te committis? Cur non potius Euangelicæ authoritati tam fundatæ, tam ſtabilitæ, tãta gloria diffamatæ, atque ab Apoſtolorum temporibus vſque ad noſtra tempora per ſucceſsiones certiſsimas commendatæ, non te ſubdis vt credas* &c. Hæc ille: manifeſtiſſimè docens, & pernicioſiſſimum eſſe ſine Eccleſiæ authoritate aliquam ſcripturam admittere, ſuúmque ea in re iudicium aliquem ſequi; (quod disertè faciendum docuit ſuprà Caluinus, in arcano Spiritus teſtimonio, quod vnuſquiſque ſibi venditat, omnem Scripturæ certitudinem ponens) & contrà, tutiſſimum eſſe circa Scripturas recipiendas Eccleſiæ authoritati, ſeſe ſubijcere. Vnde etiam hoc diſcrimen Catholici & hæretici alibi oſtendit. *Sicut*, inquit, *te Manichæus impiam docuit peruerſitatẽ, vt ex Euangelio quod hæreſim tuam non impedit, hoc accipias; quod autem impedit, hoc non accipias: ſic nos Apoſtolus docuit piam prouiſionem, vt ſi quiſquam nobis annunciauerit, præter id quod accepimus, anathema ſit.* Hæc ille. Vides vt plane in Eccleſiæ traditione, in eo videlicet quod accepimus, acquieſcere velit fidelem in recipiendis ſcripturis. Rurſum neganti Manichæo genealogiam ſcriptam Matth. 1. cap. opponit illi, *vniuerſæ Eccleſiæ ab Apoſtolicis ſedibus vſque ad præſentes Epiſcopos certa ſucceſsione perductæ teſtimonium.* Et hoc teſtimonium vocat *Confirmatiuam Authoritatem* cap. 4. ſequenti. Cuius etiam rationem firmiſſimam, alio in loco adfert. *Quis*, inquit, *tanto furore cæcatur, vt dicat hoc mereri non potuiſſe Apoſtolorum Eccleſiam tã fidam, tam numeroſam fratrũ concordiã; vt eorum ſcripta fideliter ad poſteros traijcerent; cùm eorũ cathedras vſque ad præſentes Epiſcopos, certiſsima ſucceſsione ſeruarent; maximè cùm*

B *hoc qualiumcunque hominum Ethnicorum & Philoſophorum ſcriptis, ſiue extra Eccleſiam, ſiue in Eccleſia tanta felicitate proueniat?* Hæc ille. Poſtremò, eodem libro cap. vltimo, ſic de hac tota re concludit. *Quapropter breuiter vos admoneo, vt ſi authoritatem Scripturarum omnibus præferendam ſequi vultis; eam ſequamini, quæ ab ipſius præſentiæ Chriſti temporibus, per diſpenſationes Apoſtolorum, & cæteras ab eorum ſedibus ſucceſsiones Epiſcoporum, vſque ad hæc tempora, toto orbe terrarum, cuſtodita, commendata, clarificata peruenit.* Hæc Auguſtinus, Manifeſtiſſimè docens authoritatem Scripturarum, vel ſcripturam ipſam (quam ſequi debemus) eam ſolam eſſe, quæ per Eccleſiam cuſtodita, & commendata ad nos peruenit; & hoc Eccleſiæ meritis ac ſanctitati tribuendum eſſe.

Euangelica Authoritas per Succeſsiones certiſsimas commendatur.

Suprà cap. 1.

Lib. 18. ca. 7. contra Fauſt.

Lib. 28. ca. 2. contra Fauſt.

Eccleſiæ teſtimonium eſt Authoritas confirmatiua.

Lib. 33. cap. 6. contra Fauſt.

Apoſtolica cathedra certiſsima Succeſsione ſeruata, fidelem Scripturarũ conſeruationẽ meruerunt.

Per Succeſsiones Epiſcoporũ cuſtodita, commẽdata, clarificata Scriptura eſt.

Auguſtini de hac re ſententia defenditur, & explicatur: aduerſariorum ſubterfugijs ſublatis.

CAPVT IX.

C AD hæc omnia tam luculenta & plane manifeſtiſſima D. Auguſtini verba, ſemper ab Eccleſiæ authoritate Canonicas Scripturas contra hæreticos defendentis, reſpondet Caluinus. *Non eò ſpectat Auguſtinus, vt pendere doceat, quam Scripturis authoritatem deferimus, ab hominum definitione & decreto. Tantùm, quod in cauſa plurimùm valebat vniuerſale Eccleſiæ iudicium profert, in quo aduerſarijs erat ſuperior.* Hæc ille. Priori huius reſpõſionis parti ſuprà ſatisfactum eſt cap. 3. in reſp. ad 1. & 6. argumentum. Altera pars friuola eſt euaſio. Non enim hoc argumẽto vtitur toties Auguſtinus, quia in eo ſuperior erat Manichæis, qui contra conſenſum orbis negabant aliquas Scripturas; ſed quia ipſum per ſe argumentum proprium eſt & certiſſimum medium ad cognoſcendas Scripturas. Primùm, quia alioqui tam frequens inculcatio authoritatis Eccleſiæ quam facit, mera fuiſſet euaſio, & reſponſio ad hominem tantũ; vnde ſophiſtam ageret Auguſtinus. Quod de tanto doctore, in argumento graui, & contra talem hoſtem qualis Fauſtus erat cogitare, indigniſſimum eſt. Deinde non ſimpliciter authoritatem Eccleſiæ opponit Manichæis, quia Scripturas illi negabãt, quas Eccleſia recepit, vt pro ſe ſtare Eccleſiam & contra illos facere Eccleſiam oſtẽderet, hácque inæqualitate eos confunderet; (vt imaginatur Caluinus) non inquam ſolummodò hoc facit (facit enim & hoc ſane euidenter in loco ſupra allegato ex lib. 13. cap. 5. contra Fauſtum) ſed prætereà, ex certa ipſius authoritatis Eccleſiaſticæ vi & robore id facit: vt in eodẽ loco iam dicto videre eſt, ídque variis modis. Primùm, quia hæc authoritas neceſſariò eum cogit credere Scripturis, vt ex loco contra Epiſtolam

Cauillatio Caluini.

Inſtit. lib. 1. ca. 7. parag. 3.

Quot modis Auguſtinus Eccleſiæ Authoritatem vrget.

2. fundamenti præallegato patet. Secūdò, quia nisi huic authoritati subiiciamur, omnis ipsarum Scripturarum authoritas concidet, vt ex loco præallegato ex lib. 32. cap. 19. patet. Tertiò, quia Apostolica prouisio est, vt etiam in Scripturis recipiendis non re- cedamus ab eo quod a accepimus, id est, à traditione Ecclesiæ: in loco ex libr. 18. cap. 7. preallegato. Quartò, quia hoc Ecclesiæ testimonium *confirmatiuam authoritatem* vocat. Quintò, quia hoc meritis & sanctitati Ecclesiæ tribuendum esse docet, vt Scripturas fideliter ad posteros traijciat: in loco ex lib. 33. cap. 6. præallegato. Sextò & postremò, quia disertissimè in postremis verbis citatis docet; *si authoritatem hac in re certam sequi volumus, eam sequendam esse, quæ ab Ecclesiæ traditione & commendatione accipitur.* Præterea, si loca Augustini reuoluas cap. 7. & 8. à nobis producta, manifestissimè videbis Augustinum hoc argumento, non tanquam ad hominem, sed vt ad rē ipsam validissimo, vsum fuisse. Recole locum ex lib. 2. cap. 8. de doctr. Christ. in cap. 7. & in cap. 8. Posteriorem locum ex lib. 22. cap. 79. contra Faustum. Et paulò post ex lib. 13. cap. 4. contra eundē. Postremò mens Augustini hac in re euidentissimè ex celeberrima illa eius sententia liquidò cognoscitur, qua scripsit. *Ego Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ cōmoueret authoritas. Quibus ergo obtéperaui dicentibus mihi, noli credere Manichæo?* Et paulò post. *Si dixeris, noli Catholicis credere, non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi.* Hæc ille contra Epistolam fundamenti. Hęc Augustini verba vt quosdam scholasticos fefellerunt, sicuti in 4. Controuersia lib. 8. cap. 23. ostendimus; ita plurimùm hodie Protestantes torserunt: & illi vicissim hæc verba eludere omnibus modis conati sunt. Nam & Caluinus, & Musculus in loc. com. longa disputatione eorum sensum allo trahere nituntur. Summa autem hæc est, quòd hæc verba Augustinus: in persona hominis adhuc infidelis loquitur, non in persona sua, vt sit sensus: Ego cùm alienus olim essem à fide, non potui adduci vt Euāgelio crederem, nisi me tunc Ecclesiæ commouisset authoritas. Quam vt Augustini mentē esse ostenderet Caluinus adfert alia eius verba, vt ille dicit *paulò ante prolata*, quæ tamen reuera multò post cap. 14. habentur, & nihil ad rem præsentem faciunt. Vbi obiter nota insignem huius archihæretici oscitantiam in re maximi momenti. Musculus phrasim vult esse Augustini, vt dicat *commoueret pro commouisset* videatúrque de præsenti tēpore agere cùm de præterito intelligat. Sed putidissimas esse omnes has euasiones, & Augustinum in persona fidelis ac sua ista dixisse; aliquot argumentis ostenditur. Primùm, quia infidelis Ecclesiæ authoritate quatenus Ecclesiæ non inducitur vt credat Scripturis: sicuti antea docuimus. Deinde quia Augustinus dicit, *Ecclesiæ Catholicæ* (non simpliciter Ecclesiæ) *authoritate* se commotum fuisse. Ecclesiæ enim authoritatē, vt Catholicæ, solus fidelis & Catholicus agnoscit. Tertiò, quia subiūgit (quasi seipsum explicans, & idem aliis verbis de more suo repetens) *se Catholicis prædicantibus obtemperasse dicentibus, crede Euangelio.* Hoc enim fidelis proprium est. Quartò, quia in eodem cap. paulò post in præsenti tempore dicit de Actibus Apostolorum. *Cui libro necesse est me credere, si credo Euangelio; quum vtramque Scripturam similiter mihi Catholica commendat authoritas.* Hæc ille euidenter de sua persona & in præsenti loquens. Quod adhuc magis elucescet, si alia eius verba alibi de se dicta his adiungantur. Ait enim. *Quum nobis opus esset Authoritate sanctarum literarum, iam credere cœperam nullo modo te fuisse tributurum tā excellentem illi Scripturæ per omnes iam terras Authoritatem; nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses.* Hæc ille. Vbi euidenter docet ex communi consensu orbis Christiani adductum se fuisse, vt Scripturis crederet. Quintò, quia in præcedenti cap. 4. apertissimè dicit se iam Catholicum & fidelem, adeóque Catholicæ Ecclesię tunc Episcopū, *teneri in Ecclesiæ gremio, per ipsum Catholicæ Ecclesiæ nomen, per consensum populorum atque gentiū* vtique Christianarum: vt nullo modo dubitandum, sit eum in hoc cap. 5. de seipso & in persona fidelis loqui, cùm ab Ecclesiæ authoritate ad Euangelium recipiendum commoueri se dixit, qui proximo pręcedente cap. in tota fide se retineri ex eadē causa docuit. Sextò & postremò, quia in omnibus locis priùs allegatis, docet authoritatem Ecclesiæ esse fidelibus necessariam, vt Scripturas Canonicas, vel à non talibus discernant; vel contra hæreticos defendant: maximè lib. 2. cap. 8. de doctr. Christ. vt habes supra cap. 7.

Marginal notes: 3 — a Lib. 18. cap. 2; 4.; 5.; 6. ex Lib. 33. cap. vltim.; 3.; 4. Contr. Epist. fundamenti cap. 5.; Instit. lib. 1. cap. 7.; Cap. 4. Caluini oscitantia turpis.; Suprà cap. 4.; Confess. lib. 6. cap. 5.; D; E; F

Aliorum

A

Aliorum adhuc Patrum Iudicia in præſenti Controuerſia afferuntur.

CAPVT X.

SED iam Auguſtino alios iungamus Patres ad præſeñtis Aſſertionis demonſtrationem. Negantibus Arrianis Epiſtolam ad Hebræos, reſpondet Theodoretus. *Oportebat ipſos etſi nihil aliud, temporu quidem certè diuturnitatem reuereri, quo hanc Epiſtolam in Eccleſiis perpetuo legerant veritatis alumni.* Hæc ille in argumento dictæ Epiſtolæ commẽtariis ſuis præfixo. Tertullianus tergiuerſantibus hæreticis circa repudiandas Scripturas, hoc modo præſcribendum docet. *Quid Apoſtoli prædicauerint, & præſcribam non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt; ipſi eis prædicando tam viua voce, quàm per Epiſtolas poſtea.* Hæc ille in præſcriptionibus, docens in genere, Epiſtolas Apoſtolicas ex Eccleſiarum Apoſtolicarum teſtimonio & approbatione petendas eſſe. Sed apertiùs in lib. 4. aduerſus Marcionem quia Apocalypſim reiecit Marcion, ab Eccleſiæ Authoritate illum librum defendit. Ait enim. *Habemus & Ioannis alumnas Eccleſias. Nam etſi Apocalypſim eius Marcion reſpuit, ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus in Ioannem ſtabit Authorem.* Et paulò poſt, defendens in ſpecie Lucæ Euangelium, ab Eccleſiæ quoque authoritate id copioſè facit. Cùm enim enumeraſſet varias Eccleſias Apoſtolicas, infert. *Dico itaque apud illas, nec ſolas iam Apoſtolicas, ſed apud vniuerſas quæ illis de ſocietate Sacramenti,* id eſt, fidei, *confœderantur, id Euangelium Lucæ ab initio æditionis ſuæ ſtare, quod nos tuemur.* Et paulò poſt. *Eadem authoritas Apoſtolicarum Eccleſiarum cæteris quoque patrocinabitur Euangelijs, quæ proinde per illas & ſecundum illas habemus.* Et rurſum paulò poſt. *His fere compendijs ?timur, cùm de Euangelijs aduerſus hæreticos expedimur; defendentibus & temporis ordinem poſteritati falſariorum præſcribentem; & authoritatem Eccleſiarum traditioni Apoſtolorum patrocinantem.* Hæc ille. Eodem compendio vtitur Irenæus ad ſcripturarum fidem ſtabiliendam. Quum enim lib. 1. varias hæreticorum ſententias enumeraſſet, qui varias ſcripturarum Canonicarum partes pro ſuo quiſque dogmate vel ſuſtuliſſẽt vel deprauaſſent, vt à cap. 20. vſque ad cap. 30. dicti libri videre eſt; interpoſita lõgiſſima diſputatione in. 2. 3. & 4. libris, qua partim ipſa dogmata refellit, partim ipſas ſcripturas ab illis negatas, per alias ſcripturas quas receperunt, defendit; tandem ſicut in genere docuerat, lib. 3. cap. 3. & 4. ſic in re præſenti Eccleſiæ authoritatem, tãquam demonſtrationem firmiſſimam & compendioſam, illis opponit; & dicit. *Agnitio vera eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſſiones Epiſcoporum, quæ peruenit vſque ad nos, cuſtodita ſine fictione, Scripturarum tractatione pleniſſima, neque ablationem recipiens lectio, ſine falſatione, &c.* Hæc ille, docens ab Eccleſia conſeruatam eſſe Scripturarum & tractationem pleniſſimam ſine Apocryphorum confictis ſomniis; & lectionem integram ſine vlla corruptela aut deprauatione ſacri textus: & hanc eſſe agnitionem veram ſiue demonſtrationem certiſſimam. Hanc ſanè ob cauſam contra Priſcillianiſtas hæreticos ſic definierunt Patres Toletani. *Si quis dixerit vel crediderit alias Scripturas, præter illas quas Eccleſia Catholica recipit, in authoritate habendas; vel eſſe venerandas; Anathema ſit.* Hæc illi in Conc. Toletano 1. in aſſertione fidei poſt Canones poſita. Tom. 1. Conciliorum. Exemplum etiam huius rei habes in Serapione Antiocheno Epiſcopo doctiſſimo, qui ſic apud Euſebium loquitur. *Nos libros quoſdam Apoſtolorum nominibus falſo inſcriptos, omninò repudiamus: certò cognoſcentes huiuſmodi nos ab illis nunquam accepiſſe.* Hæc ille, traditioni ab Apoſtolis acceptæ, tanquam firmiſſimæ regulæ innitens, in diſcernendis falſis Scripturis à veris. Ex quibus omnibus poſitæ Aſſertionis veritas euidenter ſatis eluceſcit.

Theodoretus. *Temporis diuturnitas præſcribere debet.*

Tertullianus.

B

Tertullianus lib. 4. contra Marcionem.

Eccleſiæ Authoritas probationum compendiũ.

Irenæus lib. 1.

Irenæus lib. 4. cap. 63.

C

Concil. Tolet. 1.

Serapinn apud Euſebiũ lib. 6. cap. 10.

D

Regula fidei in Ecclesia notissima adhiberi est solita, vt Medium discernendi Scripturas veras à falsis.

CAPVT XI.

Assertio Sexta.

A DEO penes Ecclesiæ iudicium est, Canonem Scripturarum consignare, vt ipsa Regula fidei ab Ecclesia nobis tradita, & fidelibus omnibus notissima, scripta videlicet in cordibus eorum, hac in re consulta atque adhibita, Scripturas veras à falsis discernere valeat: atque olim discreuerit.

Ponitur hæc Assertio tum ad Ecclesiæ authoritatem hac in parte egregiè demõstrandam, tùm etiam vt ad futuram disputationem de dogmatibus non scriptis, via sternatur. Hac enim Assertione demonstrata, sequetur Ecclesiàm per præuiam & præexistentem fidem suam de Scripturis determinasse. Vnde etiam sequetur, non tam ipsius fidei Regulam in se esse Scripturas, quàm ipsarum Scripturarum Regulam, (quoad acceptationem nostram) esse fidem Ecclesiæ præsuppositam & præexistẽtem: esséque propterea fidem ipsam Scripturis priorem, & distinctum quid à scripta doctrina; neque conuerti cum ea, aut concludi in ea: quod hodie cum maxima animarũ pernicie sibi & alijs persuaserunt hæretici. Quid autem per Regulam fidei hîc intelligamus, & quantum in aliis dogmatibus probandis illa semper valuerit, satis copiosè explicuimus in Controuersia tertia. Nunc quòd etiam ad Scripturas demonstrandas plurimùm valeat, breuiter ostendemus. Apostolus Paulus docet haberi in toto corpore Ecclesiæ, *Donationes differentes, siue Prophetiam, &c. secundum rationem fidei*, id est, vt nulla audiatur Prophetia, nulli credatur spiritui, nihil vel scriptum vel non Scriptum admittatur, quod rationi, proportioni & Regulæ ipsius fidei repugnet. Hoc Apostoli consilium seu oraculum potius, diligenter sequuti magistri Ecclesiarum, nihil pro Scripturis verè diuinis agnoscere voluerunt, quod ab analogia & Regula fidei acceptæ, & ab Apostolis traditæ, vel latum vnguem discreparet. Sane iuxta illud Apostoli: *si quis Euangelizauerit præter id quod accepistis Anathema sit.* Sed cõtrà, iuxta acceptam fidei Regulam, Scripturas aliquas pro diuinis non rarò acceperunt. Huius rei necessitatem docens Clemens Alexandrinus, ostendit ideò hæreticos Scripturas ipsas interdum regnare, quia hanc fidei Regulam nõ tenent: Catholicos autem ex eadem Scripturas demonstrare. *Necesse est*, inquit, *labi in maximis eos, qui res maximas aggrediuntur, nisi Regulam veritatis ab ipsa veritate acceptam tenuerint. Qui autem sunt eiusmodi, meritò etiam falluntur in plurimis singularibus; eò quòd non habeant verorum & falsorum indicium, plenè exercitatum in his quæ oportet eligere. Si enim haberent, parerent Scripturis diuinis.* Hæc ille de hæreticis. De Catholico autem mox subijcit. *Qui autem est ex seipso iam fidelis, Dominicæ Scripturæ & voci fidem habet. Ipsa autem (fide) indice vtimur ad res inueniendas.* Et paulò post, iterum de hæreticis dicit: *Quum Ecclesiasticæ cognitionis mysteria non didicerint, Scripturas valere iusserunt.* Hæc omnia ille. Sic Eusebius Pamphili diligenter notat, ideo confictos illos Apocryphos libros repudiatos fuisse, *quòd sententia & institutum eorum quæ in illis libris traduntur, à vero Orthodoxóque Scripturæ sensu & opinione, toto cælo aberrans, planè perspicuéque ostendat, ea callida solùm hæreticorum esse cõmenta.* Hæc ille. Quin & eodem libro disputationes Petri & Appionis hoc nomine reiicit, *quòd puram illam & sinceram Apostolicæ Orthodoxæq; doctrinæ notam* (quæ est Regula fidei) *minimè retinerent.* Accuratè autem & perspicuè obseruauit ac tradidit istud Augu. sic scribẽs. *Cæteri homines, qui de*

E

F

Lib. 7. cap. 1. & seq.

AdRom. 12.

Gal. 1.

Lib. 7. Stromatum.

Regula fidei est verorũ & falsorum iudiciũ.

Apocryphi reprobati quia cũ Regula non conueniebant.

Eusebius histor. Eccl. lib. 3. cap. 19. & cap. 32.

A *qui de Domini vel de Apostolorum actibus, aliqua scribere conati vel ausi sunt; non tales etiam suis temporibus extiterunt, vt eis fidem haberet Ecclesia: atque in Authoritatem Canonicam sanctorum librorum eorum scripta reciperet. Nec solum quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret, sed etiam quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ catholica atque Apostolica Regula fidei, & sana doctrina condemnat.* Hæc ille. Huius rei exemplum illustre habes in Serapione Antiocheno Episcopo doctissimo. Is enim cùm ad tempus Euangelium quod Petri dicebatur, legendum suis permisisset; postea libro diligentiùs inspecto, & nonnullas illius Euangelij sententias à recta doctrina discrepantes animaduertens, hoc nomine repudiauit, vt videre est apud Eusebium. Ostendũt ista ex Regula fidei tanquam amussi certissima dijudicatos & deprehensos fuisse de rebus diuinis confictos libros. Sed & ipsos quoque verè diuinos ex eadem amussi approbatos, quasique legitimos factos fuisse, ostendit Tertullianus in Euangelio Lucæ; quod contra Marcionis corruptelam defendit. Probaturus enim Lucæ Euangelium, quo catholici vsi sunt, non esse corruptum. *Si*, inquit, *Apostolica integrè decurrerunt, Lucæ autem quod est secundum nos, adeo conuenit Regulæ eorum, vt cum illis apud Ecclesias maneat, iam & Lucæ constat integrum decurrisse vsque ad sacrilegium Marcionis.* Hæc ille. Postremò, si prædicatio Apostoli Pauli facta inter gentes, non aliter orthodoxa & diuina habita fuisset, nisi collatio eius facta, cum Apostolis & cum eorum Regula conuenisse animaduersa fuisset; vt in tertia Controuersia ex D. Augustino & Tertulliano, imò ex ipso Paulo ostendimus; profe-B cto neque ipsa scripta Pauli pro diuinis habita fuissent, nisi cùm Regula fidei à fidelibus recepta, & ab ipsis Apostolis antecessoribus eius tradita, omnino conuenissent. Neque enim inter scripta Apostolica & prædicationem apostolicam aliquid discriminis est: sed vtrumque æquè diuinum est: Quod autem de Paulinis litteris verbi gratia diximus, intelligendum venit de cæteris omnibus Scripturis. Est ergo ipsa Regula fidei ab Ecclesia tradita & accepta, vnum idémque certissimum medium, quo pastores & magistri Ecclesiarum veras Scripturas à falsis discernunt.

August. de cõsensu Euangelist. lib. 1. cap. 1.

Histo. ecclesi. Lib. 6. ca. 10.

Libri Canonici approbati, quia cum Regula fidei conueniunt.

Tertullianus aduersus Marcionem lib. 4.

Lib. 7. cap. 2.

Præsens quæ nunc est Ecclesia, vel quocunque tempore existens, Authoritatem habet approbandi & determinandi Sacræ Scripturæ libros.

CAPVT XII.

C NON solùm Ecclesia illa prima & propriè Apostolica, Scripturas Canonicas consignare & discernere sua Authoritate & iudicio potuit; sed etiam Ecclesia tam quæ eos subsequuta est, quàm quæ nunc est, eandem potestatem habet.

Assertio septima.

Sensus Assertionis huius est, Ecclesiam Christi præsentem, aut quæ Apostolos quocunque tempore subsequuta est, non quidem de nouo libros Canonicos scribere, qui aut ad vetus, aut ad nouum testamentum pertineant; (nam nec Apostolorum tempore aliquid de nouo scriptum est, quod veteri testamento adderetur) nec huiusmodi libros pro Canonicis approbare posse, quos Apostolorum Ecclesia aliquando reprobauit: sed tam libros Canonicos olim approbatos sua quoque authoritate comprobare, & contra negantes confirmare posse; quã libros olim in dubium vocatos, & vel nõ certò approbatos, vel non publicè pro huiusmodi acceptatos de nouo approbare, & ex dubiis authenticos facere; siue ad vetus siue ad nouum Testamentum pertineant: sicut ipsa Ecclesia Apostolorum partim veteris testamenti libros apud Iudæos pro Hagiographis tantùm habitos Canonicos fecit; partim varias scripturas noui testamenti apertè taxauit, reiectis aliis & repudiatis. Denique quod ad iudicium, determinationem, & approbationem Scripturarum Canonicarum attinet, eius rei potestatem penes præsentem Ecclesiam esse, non secus quàm olim fuit penes Apostolos.

Quo sensu præsens Ecclesia canonicas scripturas consignare potest.

Hæc Assertio propterea necessariò adijcitur, vt hereticis hodie excipiẽdi omnis oc-

Assertionis huius demonstrandæ necessitas.

casio tollatur,& dicẽdi;Hæc omnia quæ hactenus probata sunt,ad ipsos tãtũ Apostolos & propriè Apostolicos viros pertinere:Qui vt Euãgelia & Epist.Canonicas soli scribere,ita eadẽ tradere & cõfirmare soli potuerunt:Ad Ecclesiã verò, vel quæ nunc est, vel quę perpetua successione eos subsequuta est;hãc potestatẽ non pertingere;Itáq; de illis libris,de quibus aliquando sub ipsis Apostolorum temporibus dubitatum est, dubitari adhuc posse.Nos autem in hac tota disputatione non sane de Ecclesiæ propriè Apostolicæ authoritate adeo soliciti sumus,(neque enim de ea hodie controuertitur)sed Ecclesiæ Catholicæ quæ nunc est,quæque perpetuò Apostolos subsequuta est,authoritatem inuestigamus.Præterea ratio quærendi est,quorundã etiam Catholicorum sententia,qui huic Assertioni contrarium opinati sunt & docuerunt. Durãdus apertè hoc his verbis docet.*Quod dictum est*,inquit,*de approbatione Scripturæ per Ecclesiam,intelligitur,solùm de Ecclesia quæ fuit tempore Apostolorum*.Et rationem subiungit, *quia fuerunt repleti Spiritu sancto,& viderunt miracula Christi,& audierunt eius doctrinam, & ob hoc fuerunt conuenientes testes eorum quæ Christus fecit aut docuit,vt per ipsorum testimonium scriptura continens facta & dicta Christi,approbaretur.* Pro confirmatione autem huius rationis adfert illud Ioannis.*Quod audiuimus,quod vidimus oculis nostris,& manus nostræ contrectauerũt, testamur & annunciamus vobis*.Et rursum,quod dicit Petrus.*Oportet ex his viris qui nobiscum sunt congregati,in omni tempore quo introiuit & exiuit inter nos Dominus Iesus, testẽ resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis*.Hæc Durandus. Ad Durandi sententiam accedit vir doctissimus Ioannes Driedo.Sic enim scribit. *Primitiua Apostolorum Ecclesia in docendis fidei mysterijs maioris erat authoritatis quàm Ecclesia quæ nunc est: idque propter Apostolos qui testimonium de his quæ viderãt perhibere poterant*.Et paulò post.*Ecclesia primitiua propter collegiũ Apostolorum ad tradendam nouam fidei nostræ doctrinã maioris erat gratiæ, maiorisque authoritatis quã Ecclesia quæ nunc est*.Et in confirmationem affert,*quòd Ecclesia huius temporis innititur antiquæ fidei,& antiquis Scripturis atque Traditionibus veteris Ecclesiæ Apostolicæ, &c*. Hæc ille agens expressè de approbatione Scripturarum,& eandem rationem afferẽs quam attulit Durandus,quam postea pluribus verbis prosequitur: occurrens etiam obiectioni de Marco & Luca,qui ipsi non viderunt facta Christi.*Tamen*,inquit, *eorum Euangelia recipimus, approbata sub testimonio primitiuæ Ecclesiæ Apostolorum, qui Christum viderunt & audierunt*.Quin & alias Scripturas affert,vt illud;*vidimus gloriam eius, &c.* Et illud.*Speculatores facti magnitudinis illius,voce à Deo Patre delapsa,quam de cælo allatam audiuimus, &c.* Hæc Driedon: Vt doceat non Ecclesiam quæ nunc est, sed solam illam Apostolorum,idoneam esse testem factorum & dictorum Christi; & per consequens Scripturæ quæ illa continet. Quin & ad hanc sententiam accedere videtur nobilissimus Author Thomas Vvaldensis:fatetur enim ille sane solius Ecclesiæ testimonium tantæ Authoritatis esse, vt ipsos libros diuinarum scripturarum taxare,& de eorum Authoribus fideles (vt loquitur) certificare posset. Sed hoc proprium esse vult primitiuæ Apostolorum Ecclesiæ. Et rationem hanc affert, *quia lex Christi iam attigit ad perfectum: Infantia enim fuit sub veteri lege sed iam est plenitudo temporis. Tempus autem hoc est. Christi & Apostolorum eius. Elapso Apostolico tempore, non potuit amplius crescere librorum sacrorum numerus. Itaque Ecclesia hoc olim fecit in Apostolis: & hoc pro præconio potestatis suæ modernæ ei sufficere debet, quòd olim hoc fecerit. Apostolorum enim Ecclesia & hæc nostra vna & eadem est indiuidua Ecclesia.Sicut idem & indiuiduus homo est puer & senex: Quare quod olim fecerunt Apostoli, fecit Ecclesia quæ nunc est, in illis. Sed alios pro sacris aut Canonicis approbare non potest, quam quos ille approbauit. Exempli gratia Thomæ, Euangelium recipere, ne sane* (quod obiecit Vvicleph) *videretur licere Papæ & Concilio superaddere scripturas sine fine.* Deinde Authoritate Diui Hieronymi suam sententiam probat. Is enim tractans illa verba, *Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea*, dicit, *Principum id est, Apostolorum & Euangelistarum horum qui fuerunt, non qui sunt in ea, vt exceptis Apostolis quodcunque aliud postea dicitur, abscindatur; nec Authoritatem habeat.* Ex quibus Hieronymi verbis colligit Vvaldensis *Apocrypha, non posse nunc habere Authoritatem per concordem definitionem Ecclesiæ.Ipsis enim patribus qui tunc præsidebant Ecclesiis, incumbebat ducere volumina scripturarum ad perfectum. Tunc enim temporis fuit plenitudo*, &c. Huc etiam affert D.Augustini verba, dicẽtis de libris sub Apostolorum nomine scriptis, quòd *ipsorum scriptorum suorum tẽporibus in Authoritatẽ sanctæ Ecclesiæ recipi mererẽtur, si sancti & docti homines qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent.*

Hæc

Margin notes:

D

Durandi sententia in contrariũ. In 3.sent.dist. 24.quæst.1.

1 Ioan.1. Act.1.

Lib.4. cap. 4. de ecclesiast. script & dog. *Ioan. Driedonis sententia in cõtrarium.*

E

Ioan 1. 2.Petr.1.

Argumentatio Thomæ Valdẽsis in contrariũ.

F

Apostolorum Ecclesia & hodie nostra vna & eadem indiuidua Ecclesia.

Hieronymus in Psal.86.

Lib. 22. ca. 79 cōtra Faustū. Tom. 1. lib. 3. doct. fidei ca. 20. & 21.

A Hæc ille. Ex quibus infert V valdensis. *Transit hora : non potest crescere iam Canon, &c.* Denique concludit, *eos qui credunt Scripturarum Canonem posse adhuc augeri per authoritatem Ecclesiæ cum Iudæis plenitudinem temporis expectare, Iudaico forsitan sub Messia.* Hæc omnia ille.

Assertionis posita probatio.

Probatur nihilominus posita Assertio, posteáque secus opinantium argumentis respondebitur. Primùm, cùm Ecclesia quæ nunc est, quæque Apostolos per singulas ætates subsequuta est, eundem habeat Dei Spiritum, eiúsque assistentiā quā habuerunt Apostoli (vt suprà ostensum est) dubitari non debet, quin æquè certo & infallibiliter de sacris libris iudicare possit, atque illa Apostolorū Ecclesia. Nam (quod bene obseruа) etsi successores Apostolorum in alio & diuerso gradu Spiritum Dei habeant, neque in tanta plenitudine quanta ipsi Apostoli; (vt suprà declaratum est:) tamen hæc diuersitas in illis rebus non consistit, quæ proximè & necessariò ad fidem pertinet; sed in quadam non minus circa media quàm circa cōclusiones infallibilitate: vt ibidem ostensum est. Iudicare autem de aliquo libro Sacro, proximè & necessariò ad fidem pertinet; vt per se patet. Debet ergo succedens & præsens Ecclesia iudicādi potestate & infallibilitate hac in re non secus valere. Præterea, tam inter Catholicos aliquando dubitatur, quàm ab hæreticis pertinaciter sæpe contradicitur, de libris Canonicis. Debet autem in hac concertatione Iudex & arbitra esse Ecclesia præsens, quæ viua voce rem definiat, non secus quàm in alijs Controuersiis; vt suprà dictū est. Habet ergo Potestatem in tali casu definiendi. Deus enim Ecclesiæ non deficit in B necessariis. Tertiò, certissimum est Ecclesiam quæ Apostolos aliquot seculis subsequuta est, de libris Canonicis iudicasse, quosdā taxasse, & inter Canonicos sua authoritate aliquas Scripturas retulisse, quæ ipsis Apostolorum temporibus pro huiusmodi non sunt habitæ, nec adhuc à fidelibus pleno consensu receptæ. Sic enim librū Iudith antea Apocryphum primi generis, Concilium Nicenum sua authoritate, vt pro Scriptura Canonica haberetur, effecit; sicuti suprà ex Hieronymo ostendimus. Aut quia istud D. Hieronymus tantùm ex fama referre videtur, idémque alibi (vt in Epistola ad Furiam) de eodem libro dubitat, saltem Concilium Laodicenum, Carthaginēse 3. & Romanum illud 70. Episcoporum sub Gelasio Papa. Innocentius quoque primus libros Canonicos definierunt, qui antea pro huiusmodi habiti non sunt, vt est suprà ostensum. Denique ex Eusebio, Hieronymo, Augustino, aliisque patribus euidenter iam demonstratum est, Epistolam Iacobi, Iudæ, Petri 2. ad Hebræos, & Apocalypsim, cùm de illis diu per aliquot secula dubitatum fuisset, tamen *tempore procedente* (vt loquitur Hieron. in lib. de viris illustribus) *obtinuisse authoritatem*, & pro certò Canonicis receptos fuisse. Quartò, in locis præallegatis ex variis patribus, maximè ex D. Augustino contra Faustum, vrgetur authoritas Ecclesiæ, siue in Apocryphis primi generis recipiendis, siue in Apocryphis secundi generis reiiciendis, siue in ipsis Canonicis contra hæreticos defendendis; non solum Apostolicæ propriè dictæ, sed etiam succedentis Ecclesiæ, per Episcoporum certas & perpetuas successiones, per populorū con- C sensiones, per Conciliorum decreta. Vide potissimum loca præallegata ex lib. 11. cap. 2. ex lib. 13. cap. 5. & ex lib. 32. cap. 19. contra Faustum. Item lib. 2. cap. 8. de doct. Christiana. Quare iudicarunt illi Patres non solum Apostolos ipsos, sed & eorum per omnes ætates successores idoneos esse testes ipsarum scripturarum. Quintò, Ecclesia successorum & præsens, idonea testis est cuiuscúsque articuli fidei, siue tradēdi & sua authoritate definiendi, (casu quo in Controuersiam vocetur,) siue exponendi & declarandi; non secus quàm ipsa Apostolorū Ecclesia: sicut frequentia ab eo tempore habita contra varias hæreses Concilia, & quædam eadem Authoritate communi Symbola adiecta, manifestissimè nobis ostenderunt. Poterit ergo & illa idonea testis esse Scripturarum, suáque authoritate eam approbare. Sextò, rationes omnes quæ Ecclesiæ infallibilitatem circa ea quæ sunt fidei probant & confirmant, siue ex principio & fundamento cui nituntur in docendo; siue ex fine, propter quē data est illi hęc iudicij infallibilitas, illæ petantur; siue à promissionibus Christi Ecclesiæ factis sumantur; Illæ, inquā, oēs rationes non minus Ecclesiæ Catholicę pro quocunq; tēpore pręsenti cōueniunt, quā Apostolorū Ecclesiæ. Quod facile discurrendo per singula quę in Controuersiæ 4. cap. 12. & seq. de hac re disputauimus, vtcunque cōsideranti per se patebit. Habebit ergo præsens & cuiuscunque tēporis Ecclesia, non minorem in hac re (cùm fidei illa sit, maximéque ad fidem pertinens) potestatem, quàm habuit ipsa Apostolorum

Marginalia: 1. Contr. 4. li. 8. cap. 13. in solutione cauillationis 5. Contr. 4. li. 8. cap. 15. *In iis quæ proximè & necessariò ad fidem spectant, eadem est certitudo præsentis Ecclesiæ atque Apostolicæ.* 2. Cap. 5. 3. *Succedens Apostolis Ecclesia aliquas Scripturas pro Canonicis determinauit de quibus antea dubitatum fuit.* Cap. 5. Cap. 5. 4. *Augustinus etiā succedentes Ecclesiæ Authoritatem vrget.* Suprà cap. 8. & 10. 5. 6. Lib. 8. cap. 12.

lorum Ecclesia. Septimò & postremò, fides fidelium, quæ *ex auditu est*, audit propriè præsentem Ecclesiam, & acquiescit testimonio atque iudicio pro tempore docentis & pascentis Ecclesiæ, vt in aliis fidei dogmatibus, ita in Scripturis Canonicis recipiendis: sicuti propriè & immediatè subijciūtur fideles pastoribus pro tempore existentibus, non eorum antecessoribus: nisi per consequens, & propter eandem fidei vnitatem, quæ facit vt pro patribus quidem habeamus multis ante nos sæculis defunctos Ecclesiarum pastores & Episcopos; magis autem propriè Ecclesiæ seu Diœcesis in qua viuimus.

Rom. 10.

Fides fidelium propriè nititur Testimonio præsentis Ecclesiæ.

Catholicorum quorundam sententiis secus opinantium, eorúmque Argumentis superiùs enumeratis, respondetur.

CAPVT XIII.

Respondetur Durando.

His itaq; positis, secus opinantium sententias expedamus. Durando primùm respondetur, firmitatem testimonij in Apostolis, non ex visu & auditu eorum, quæ de Christo scripserunt, dependisse; sed ex vi assistentiæ Spiritus Sancti quæ eos ita infallibiliter docuit, vt ea quæ viderant & audiuerant, fideliter crederent; veraciter scriberent; & firmiter testificarentur. Multi enim increduli eadem viderunt maxima ex parte & audierunt, quæ illi; sed non perinde credere voluerunt; neque testificari potuerunt; vt pote ad illud munus nequaquam assumpti. Hæc autem assistentia Spiritus Sancti etiam Ecclesiæ quæ non vidit, aut audiuit Christum, non minus infallibiliter & certò adest. Alioqui nec ipsi Apostoli omnia viderunt quæ scripserunt (Matthæus enim licet Apostolus, multa tamen scripsit quæ ante eius vocationem facta sunt) nec omnes qui scripserunt erant Apostoli. Marcus enim quæ à Petro didicit, non quæ ipse vel vidit vel audiuit à Christo, scripsit; vt propterea passim à patribus vocetur Marcus *Petri interpres*. à Tertulliano, ab Irenæo, & à D. Hieronymo & apud Eusebium. Lucas disertè fatetur se *ab his qui viderunt, Euangelium suum didicisse*. Sane Faustus Manichæus hac exceptione vtitur contra illa Christi verba: *Non veni soluere legem*, &c. quia Matth. ipse non interfuit cùm diceretur. Dicta enim erant in monte cùm Matth. nondum vocatus esset. Cui exceptioni respondet August. *Si nemo de Christo vera dicit, nisi qui eum præsens vidit & audiuit, hodie de illo nemo vera dicit*. Hæc ille. Tantundem Durando facile respondere est. Ad confirmationem, quam adfert Durandus, respondetur: non propterea Ioannem scribere se vidisse quę scripsit; vt scripta sua hoc nomine, vel solo vel præcipuo, cōmendaret: quasique ad credendum induceret; sed vt homines iam fideles, ad quales scripsit, hoc nomine cōsolaretur. Subiungit enim. *Hæc scribimus vobis, vt gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.* Nec Petrus ideo vnum ex 70. discipulis in successorē Iudę elegit, quòd hoc solo nomine idoneus esset futurus testis, quia discipulus Christi fuerat; sed quòd cæteris paribus, hoc nomine magis idoneus futurus esset; quódque illa tunc fidei initia tales oculatos & auritos testes desiderarent. Alioqui Paulus qui discipulus Christi nunquam fuerat hîc in terris agentis, factus est nihilominus *vas electionis, qui portaret nomen Christi in Gentibus*: multáque ipse scripsit quæ pro diuinis scripturis indubiè habentur.

Firmitas testimonij Apostoli non processit ex eo quod visa & audita narrauerunt.

Marcus Petri interpres.

Lib. 4. aduersus Marcionem.

Lib. 3. cap. 1. & 11.

In catalogo illust. virorú.

Lib 5. cap. 8.

Matth. 5.

cōtra Faustū lib. 7. cap. 3.

1. Ioan. 1.

1.

2.

Act. 9.

Ioanni Driedoni viro doctissimo respondetur, non solùm eos qui viderunt, aut ab ipsis qui viderunt proximè audierunt, idoneos esse huius rei testes & iudices; sed & illos etiā, qui intermedia aliquot annorū & hominum successione, per fidelē & certā traditionē aliquid receperunt. Alioqui quod hîc de Scripturis dicitur, idem de alio quouis dogmate dici posset: solam Apostolorū Ecclesiam esse eius rei testē idoneam. Quod verò addit, ad tradendā nouam fidei doctrinā, maioris authoritatis Apostolorum Ecclesiam fuisse, quàm eam quæ nunc est; id quidē de doctrina simpliciter noua loquendo, libenter fatemur. Sed doctrina dicitur noua, vel quia nunquam hominibus tradita, iā primū à Deo per Ecclesiā reuelatur; vel quia olim tradita, tamē apud paucos innotuit; & non in se, sed iuxta acceptationē & notitiam publicam noua est. Primi generis nouam doctrinam in statu gratię tradere, proprium fuit Apostolorū Ecclesiæ

Ioanni Driedoni respondetur.

Quomodo doctrina aliqua dicenda est noua.

A clesiæ, qui immediatè vel à Christo vel à Spiritu S. edocti, doctrinam antea gentibus inauditam, & Iudæis quoque in secundo genere nouã prædicarunt: *facti ministri noui testamenti*. Huiusmodi nouas reuelationes hodie ab Ecclesia expectãdas non docemus: sicut etiam antea monuimus. Quia videlicet in vnoquoque statu fidei ante legem, in lege, & in tẽpore gratiæ, prima reuelatio facta Abrahæ, Moysi, & Apostolis, fuit semper excellẽtior, & super quam cæteræ omnes reuelationes eiusdem status fundabant: vt egregiè docet S. Thomas. Attamen alterius generis nouam doctrinam ab Ecclesia tradi, absurdũ non est. Sic enim contra varios hæreticos, varias definitiones Ecclesia fecit; quæ suis quæque temporibus hoc sensu nouę erant. Sic etiam Scripturas aliquas, ab Apostolis sane aut Apostolicis viris scriptas, & ab illis non sane improbatas, immò fortasse approbatas, non tamen pro huiusmodi publicè cõmendatas & receptas fuisse dicimus; quæ postea à succedẽte Ecclesia pro sacris & Canonicis publicè commendatæ & traditæ fuerunt, quarum antea varia exempla produximus. Hoc non est nouas Scripturas cudere, sed veteres approbare. Sic enim Articulorum fidei numerus, quantùm ad substantiam non creuit per temporum successionem; sed quantum ad explicationem: vt rectè distinguit S. Thomas. Quod verò pro confirmatione addidit (*Nam Ecclesia huius temporis innititur antiquæ fidei & antiquis scripturis*, &c. verissimũ quidem illud est. Neque tamẽ hoc præsentis Ecclesiæ Authoritatẽ in re proposita quicquam diminuit. Nam (vt doctè distinxit Melchior Canus) aliud est quærere, quid Ecclesia

B præsens definire possit, & quousque habeat Cõtrouersias decernendi Authoritatem; aliud verò, inuestigare quánam via & ratione, ad rectam & firmam harum rerum definitionẽ valeat peruenire. Itaque fatemur non esse nunc nouas reuelationes, aut nouas Scripturas, in primo illo sensu quem modo assignauimus, ab Ecclesia expectãdas; sed quicquid de nouo (quoad nos videlicet & acceptationẽ nostrã) decernit aut tradit præsens Ecclesia, illud nec contra traditam prius ab Apostolis fidem, nec sine veterum Scripturarũ, Traditionum, Conciliorũ, Doctorum testimoniis (quoad eius fieri potest) decernere debet. Nam & hoc modo Ecclesia tempore D. Augustini, definiuit quasdam Scripturas esse certò Canonicas, quæ antea tales non erãt; *ex testimoniis veterum Patrum*, qui easdem scripturas approbarũt, vt disertè loquuntur patres Carthaginenses. Ergo Ecclesia præsens potestatem habet definiendi hac in re, sed non nisi consulta Antiquitate, & adhibitis mediis illis, quæ in tertia Controuersia tradidimus. Aliis scripturis quas adhuc adiecit Driedo, eodem modo respondendũ quo suprà Durando responsum est. Non enim propterea Ioannis testimonia vera sunt, quia vidit ea quæ scripsit; aut Petri prædicatio ita certa est, quia narrat ea quę viderat aut audiuerat; sed quia tanquã testes & ministri à Spiritu S. ad testificandum & prædicandum assumpti, ita scripserũt & prædicauerunt. Vidisse autẽ aut audiuisse ea quæ docebant, per accidẽs fuit prædicationi; non eius ratio aliqua intrinseca aut necessaria. Vrgetur

C tamen illa, partim ad maiorem cõmendationem testimonij sui, propter infirmitatem audientium infidelium; partim etiam ad consolationẽ ipsorum fidelium, vt suprà dictum est; partim denique quia scripturi ipsas Canonicas & diuinas literas, primíque Ecclesiæ magistri futuri, illa immediata doctrina proximè à Christo sensibiliter accepta, opus habebant: vt etiam in illis fides ex auditu esset.

2. Cor 3. Lib. 8. cap 15.

2. 2. quæst. 164. ar. 6.

2. 2. quæst. 1. ar 7. in corp.

Locorum Theol. lib. 2. cap. 7.

Qua via & ratione aliquid de fide quasi ad nos nouum Ecclesia tradere potest.

Concil. Carthag. 3. ca. 47.

2. Petr. 2. 1. Ioan. 1.

Quare Apostoli vrgẽt se scribere ea quæ viderũt vel audiuerunt.

1. 2. 3.

Respondetur argumentis Thomæ Vvaldensis.

CAPVT XIIII.

NVNC ad Thomam Vvaldensem (cuius magna laus est in Ecclesia) veniamus, eúmque à nostra sententia non adeò multum discrepare in quo autem discrepat, humano more lapsum fuisse ostendamus. Non vult esse in potestate vniuersalis Ecclesiæ *adijcere librum alium Authoritati Canonicæ: puta Euangelium Thomæ, ne* (quod obijciebat Vvicleph) *liceret Ecclesiæ superaddere sine fine*. Hæc eius sententia, si intelligatur de libris olim reprobatis, quale erat Euangelium Thomæ, verissima est. Neque enim semel damnauit prior Ecclesia, posterior recipere potest;

Plenitudo temporis quæ.

nec sibipsi Spiritus Dei contrarius esse. Sed verò, de libris aliquãdo in dubio positis, nunquam certò damnatis, intellecta eius sententia, à veritate aberrat. Rationi autem quam adfert, respondetur; plenitudinem temporis, nõ esse tantummodo tempus quo Christus & Apostoli docuerunt; sed etiam tempus hoc totum vsque ad alterum aduentum Christi. Totum hoc tempus est vna illa hora, de qua Ioannes dixit: *Filioli nouissima hora est.* Vnde Augustinus. *Tempus, inquit, ipsum quo Euangelium prædicatur, quousque Dominus reueletur, hora hæc est.* Hæc ille. Totum hoc tempus sunt *nouissimi dies, & fines seculorum*, in quos nos deuenisse Apostolus etiam suo tempore dixit. Vnde iterum Augustinus. *Mille annorum tempus, si eorum finis esset seculi finis, posset vniuersum dici nouissimum tempus.* Denique totum hoc tempus, est *tempus illud acceptabile & dies salutis*, quem Apostolus aduenisse describit: Non autem solum illud tempus Christi & Apostolorum. Rursum commemorat ipse Vualdensis eodem in loco, inter Scripturas authoritate Ecclesiæ tunc receptas 7. Catholicas Epistolas, & 14. Pauli, & Apocalypsim. At verò certissimum est, quædam horum longè post Apostolos in Canonem recepta fuisse; vt est antea demonstratum. Itaque elapso Apostolico tempore, creuit quidem scripturarum Canon; sed confirmatis illis Scripturis, de quibus dubitatum erat, non adiectis simpliciter nouis. Creuit sane vt reliqua fides, non in se, sed in acceptatione nostra. Nam hæc est *plenitudo temporis, & vir perfectus ad mensuram ætatis plenitudinis Christi*, vt alia fides, alia Ecclesia, alia Sacramenta non sint expectanda, quàm ea quæ Christus & Apostoli docuerunt & tradiderunt. Sed quemadmodum non eadem semper lux lucet, etiam lucente sole, sed suas habet nebulas & caligines dies ipse; sic non eadem semper est, aut scripturarum aut aliorum fidei dogmatum lux & claritas in hac plenitudine temporis, & statu Euangelico. Sed vel ignorantia interdum dormitantibus ministris obrepit, vel fraudulenta & pertinax hæreticorum contradictio & disputatio caligines ac difficultates inducunt. Quo in casu occurrit lucerna Ecclesiæ, non solum Apostolicæ propriè dictæ, sed & sua quaque ætate currentis & lucentis in domo; vt vel quod antea latebat fidelibus, manifestum faciat, (quod proprium esse Conciliorum, *cùm de prioribus aliquid emendatur*, docet Augustinus) vel quod manifestum est, contra hæreticos defendat. Hac sane ratione creuit variis temporibus, tùm Scripturarum, tùm aliorum dogmatum numerus, non quoad substantiam rerum, sed quoad explicationem earum, & acceptationem nostram.

1. Ioh. 2. — *Lib. 3. cap. 36. de doctr. Christ.* — *1. Cor. 10.* — *Epist 80 ad Hesichium.* — *2. Cor. 6.* — *Quomodo creuit Canõ Scripturarum.* — *Ephes. 4.* — *Simile.* — *Lucerna Ecclesiæ in caligine obscurarũ quæstionum.* — *Lib. 2. cap. 3. de baptism. cõt. Donast.*

Ecclesia non superaddit Canoni.

Ad illud verò inconueniens quod ponit Vvicleph, & hodie resumunt protestantes, fore vt si talis Ecclesiæ præsenti concedatur authoritas, nullus sit finis superaddendi Scripturarum Canoni; solidiùs respondetur; Ecclesiam hac in re non suo, sed ex diuini Spiritus ductu agentem, ex eodem Spiritu sic agere; vt nec modum aut numerum excedere in superaddendo, nec vnquam errare & labi in addendo valeat. Idem enim Spiritus per cuius afflatum & assistentiam addit, sic in ea operatur, vt nunquam superaddat. Quanquam vt iam dictum est, Ecclesia approbando librum non antea approbatum, nihil Canoni aut fidei propriè loquendo addit.

Ecclesia præsens nec scribere, nec diu post Apostolos scriptos libros in Sacrum Canonem admittere potest.

Ad confirmationem ex D. Hieronymo allatam (si tamen opus illud Hieronymi sit,) respondetur, eum negare alios libros in authoritatem recipiendos, quàm qui ab Apostolis aut Apostolicis viris conscripti sunt. Quod & nos sane fatemur. Neque enim damus nunc potestatem Ecclesiæ præsenti scribendi aliquam nouam scripturam Canonicam, aut etiam recipiendi eam quæ longo tempore post Apostolos scripta esset, pro diuina & Canonica. Sed libenter cum doctissimo Vvaldensi fatemur, scriptos esse omnes libros futuros Canonicos vel ab ipsis Apostolis omnem fidem, omniáque fidei dogmata vllo modo ad salutem necessaria, ab ipsis Apostolis in semine & virtute tradita ac prædicata fuisse non dubitamus. Sed hoc prætereà asserimus, Ecclesiam præsentem vel aliqua ætate succedentem Apostolis, potestatem habere recipiendi, taxandi & approbandi Scripturas olim scriptas. Neque satis esse quòd in Apostolis olim hoc fecerit, ratione indiuiduæ & homogeneæ vnitatis quam habet cum primitiua Ecclesia; sed hoc illi etiam incumbere, ipsa vt per se & sua authoritate idipsum faciat: casu quo aliqua difficultas aut dubitatio oriatur. Non secus quàm ipsius proprij muneris est, corpus fidelium pro tempore existens, pascere & regere. Itaque quod infert Vvalden. ex verbis Hieron. dicens. *Ipsis patribus incumbebat, qui tunc id est, tempore Apostolico præsidebant Ecclesiis, ducere scripturarum volumina ad perfectũ*, concedimus.

Ecclesia præsens per se debet dubia determinare.

A dimus hoc illis solis incubuisse quoad eas conscribendas. Sed quoad eas ad publicam omnium notitiam aperto decreto deferendas, non illis solis, sed etiam succedenti Ecclesiæ incumbere asserimus: satísque suprà comprobauimus.

Sane quod subiungit Vvaldensis, *summa præsumptio foret eos libros nunc probare, quos patres certa ratione respuerant*, verissimum est: sed pro sua confirmanda sententia, vel nostra infirmanda nihil facit. Longè enim aliud est Ecclesiam successorum probare libros, quos Ecclesia Apostolorum reprobauit; (quod asserere esset impium) aliud eam eos libros pro Canonicis probare, quos vel non satis cōstat ab Apostolis approbatos fuisse, vel Apostolorum Ecclesia nondum pro certis approbauit, nec vllum de eis iudicium tulit. Aliud inquam est reprobare, aliud non probare: aliud reiicere, aliud tolerare: denique aliud sententiam ferre; aliud suspendere & differre. Quas scripturas Ecclesia sequens approbauit, eas Apostolorum Ecclesia nunquam reprobauit: sed vel circa eas nullum iudicium tulit, relinquens eas in medio & tolerans, vel si approbauit, de approbatione certò non constabat, vt propterea opus esset sequenti Ecclesiæ suo iudicio rem incertam definire. Et hæc est sententia verborum Augustini, quæ postremo loco citauit Vvaldensis. Nempe *fabulas Apocryphas à succedente Ecclesia non recipi, quia olim cum primò scriberentur, non solùm receptæ non erant, sed etiam reprobatæ*. Agit enim disertè Augustinus eo in loco de huiusmodi; non autem de illis libris qui sub dubio relicti, aut saltem in dubium vocati erant.

Quomodo Ecclesia succedens recepit in Canonem, libros antea non Canonicos.

B Manet ergo firmum, authoritatem hanc determinandi, taxandi, & approbandi quoad nos, sacræ Scripturæ libros, ad Ecclesiam Christi præsentem, vel quocunque tempore existentem, non secus pertinere, quàm ad Apostolorum Ecclesiam, vt sane sit penes Ecclesiam Catholicam huius temporis, tùm contra hæreticos præsentes Epistolam Iacobi, Machabæorum libros, aliásque Scripturas, quas illi è sacro Canone expungunt, sua authoritate confirmare; tùm etiam prætere (si id ei spiritus S. suggereret) librum aliquem alium nondum in canonem receptum, Apostolorum tamen tempore conscriptum, & nunquam hactenus Ecclesiæ iudicio reprobatum (Exempli causa librum Hermæ discipuli Pauli, Pastoris nomine inscriptū, à multis antiquissimis Patribus Clemente, Irenæo, Origene, Athanasio, Eusebio, Hieronymo, & citatum diligenter & egregiè commendatum; vel constitutiones Apostolicas à Clemente editas) in numerum librorum sacrorum, & certò Canonicorum referre posse. Quod vt non temere vnquam faciet Ecclesia; sic si faceret, authoritatem diuinam apud nos illi libri haberent, non secus quàm alij, siue sub ipsis Apostolis, siue post illorum tempora in Canonem relati.

Conclusio præsentis Controuersiæ.

Atque hæc hactenus de præsenti Controuersia circa ipsum Sacrarum Scripturarum Canonem consignandum & determinandum, in genere dicta sunt. Nam singulas in specie Scripturas quæ sint ostendere, aut quę ab hæreticis hodie vel repudiātur, C vel in dubium vocantur, propriis argumentis tueri ac defendere, & à nostro proposito alienum est, & planè superuacaneum est, posita Assertionum supradictarum veritate: & postremò copiosè iam & accuratè à doctissimis viris factum est. Primùm quidem à Ioanne Driedone de Ecclesiasticis scripturis & dogmatibus lib. 1. deinde à Melchiore Cano locorum Theologicorum lib. 2. Postremò verò, & quidem accuratissimè, à Sixto Senensi in Bibliotheca sancta. Nos verò in genere iam ostendimus, certissimam huius Controuersię regulam, esse Ecclesiæ authoritatem: eámque Orthodoxo solam satisfacere & posse & debere. Ex quo etiam sequitur, alterum & illustre Catholicæ fidei Principium doctrinale, Scripturas Sacras videlicet ab Ecclesia consignari; nec alias pro Sacris, & pro ipso Dei verbo habendas, nisi quas Ecclesia Catholica per præpositos suos, & adhibitis quæ demōstrata sunt, Mediis pro huiusmodi approbauerit. Huic autem disputationi commodè subnecti posset illa nobilissima & difficillima quæstio, quæ sit maior Authoritas Ecclesiæ an Scripturæ: quandoquidem Scripturam ipsam taxat, approbat, & confirmat Ecclesia. Sed ne Principiorum doctrinalium instituta demonstratio, iuxta ordinem Analyticum initiò pręstitutum perturbetur; eam disputationem in finem totius operis, loco etiam commodiore, reiecimus. Nunc ergo, aliunde initio sumpto, ad sequentia pergamus.

Cap. 9. 10. & 11.
Lib. 7. & 8.

Controuersiæ quintæ & libri Noni de Canone Scripturarum per Ecclesiam consignando, finis.

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuerſia ſexta, & Liber Decimus.

DE ECCLESIASTICÆ AVTHORItatis altero obiecto Materiali: videlicet SS. Scripturarum interpretatione. Et primùm à qua authoritate, ſi ab aliqua, petenda illa ſit.

PROOEMIVM,

In quo Status Controuerſiæ explicatur.

QVÆ de ipſis ſcripturarum libris hodie Controuerſia agitata eſt, quo iudicio & qua authoritate determinari poſſit ac debeat, in ſuperiori diſputatione explicatum eſt. Nunc quia multò maior hodie pugna & Controuerſia exiſtit, circa Scripturarum interpretationem veram & Germanam à falſa & adulterina diſcernendam, eam vt huic tempori maximè neceſſariam diligenter explicandam ſuſcepimus. Et quia res ipſa etiamſi in Controuerſia poſita non eſſet, multiplicem tamen ſecum vtilitatem adfert, & ea non ſolùm vt fidelibus, ſed etiam vt Theologis longè vtiliſsima quàm fieri à nobis poteſt accuratiſsimè tractabitur. Sunt autem in hac Controuerſia duo potiſsimum inueſtiganda. Primùm penes quos ſit Authoritas interpretandi Scripturas. Alterum qua ratione, vel quibus mediis vtuntur ij, qui hanc authoritatem habent. Sed ante ômnia, vt ipſius Controuerſiæ ſtatus manifeſtè intelligatur, obſeruandum eſt, agi hîc de interpretatione Scripturarum non quacunque, ſed de ea quæ ad fidem vel ingenerandam vel conſeruandam neceſſariò pertinet. Etenim illa Scripturarum expoſitio, quæ vel ad exhortationem & formandos in melius mores, vel ad ſubtilia inueſtiganda, (de quibus ſalua fidei regula aliter ſentire licet) adhibetur, hoc in loco in quæſtionem non vocatur. Latiùs enim multò illa patet, & liberior eſt, quàm quæ vel ad dogmata fidei, vel ad vitæ præcepta neceſſaria comprobanda

De quali Scripturarum interpretatione hic agatur. 1. 2.

banda

A banda assumitur. Rursum agitur de illa interpretatione etiam eorum quæ sunt fidei, non qua fidem ipsam quam firmiter iam quis habet, legendo & exponendo sibi soli nutriat atque cnnfirmet: (quanquam & hîc curiositas & audacia cauenda est,) sed qua aut fidem de nouo inquirimus: aut etiam iam acceptam alios docere contendimus. Denique de huiusmodi omni interpretatione Scripturarum hîc disputatur, quæ adhibita Authoritatem habeat, & quæ pro certo & germano Scripturæ sensu necessariò tenenda est: non de huiusmodi, quæ probabilis aut verisimilis Scripturæ sensus existimanda sit. Hoc enim scientia & studio Theologico eruitur: illud fide creditur, hoc in disputatione versatur, illud authoritate traditur. Hoc denique scholasticum est, illud Catholicum. His ita breuiter præmissis, rem ipsam rectà aggrediemur, idque more consueto, vt positæ certæ Assertiones, paulatim & per certos gradus, rem vniuersam complectantur.

3.

4.

5.

6.

Quòd hæreſes omnes ex Scripturis malè intellectis vel cœperint, vel incrementum acceperint, declaratio.

D

CAPVT I.

Aſſertio prima.

ÆRESES omnes ex Scripturis malè intellectis aut ortæ ſunt, aut incrementa ſua & ſubſidia præcipua acceperunt.

Adhibetur hæc Aſſertio, tùm vt Argumenti huius maxima neceſſitas intelligatur, tùm (ídque præcipuè) vt omnium ſanè ſed maximè noſtrorum hodie hæreticorum peſtilentiſſimus ſed ſpecioſiſſimus laqueus, diligenter caueatur. Nempe, cùm omnia naturaliter appetant bonum, nec in malum aliquod, quod vel intellectum vel voluntatem à recto deflectat inducatur animus, niſi ſub ſpecie veri & boni; (ideóque Diabolus ipſe vt homines fallat, *transfigurat ſe in Angelum lucis*) in ratione autem fidei; nihil magis verũ habeatur quàm ſcriptura ſacra; hæretici omnes, vel vt à fide aberrent, vel vt alios ab ea diuellant, Scripturæ Sacræ titulo & nomine falluntur & fallunt. Quod ſane tanta ambitione & ſtudio faciunt, vt etiam ſolis Scripturis ſe niti velle omnes ferè hæretici clamitent: de qua re plura ſuo loco. Iam verò quia ex veris falſa probari non poſſunt, ideóque Scriptura Sacra rectè intellecta nullum errorem gignit aut fouet; neceſſariò fit, vt ex Scripturis male intellectis cauſam ſuam hæretici potiſſimũ tueantur. Præmonuit nos diligenter in Scripturis ipſis Spiritus ſanctus, ne facile hac fraude nos decipi pateremur. Quod enim apertè Saluator prædixit, vt *attenderemus à falſis Prophetis, qui ſub veſtimentis ouium ſunt lupi rapaces.* Hoc de iſta hæreticorum fraude intellexit; qua ſub verbis Prophetarum & Apoſtolorum gerunt veſtes ouium, intus autem in ſenſu verborum ſunt lupi rapaces & prædones animarum, vt docet eleganter Vincentius Lyrinenſis in lib. contra Prophanas hæreſum nouitates. *Quid eſt* (inquit) *veſtitus ouium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt, dilacerant? Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum feritate deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententiis, velut quibuſdam velleribus obuoluunt.* Hæc ille. Quod ibidem addit ſaluator. *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, hoc de falſis dogmatibus ex ſcriptura male intellecta collectis, intelligit; vt ibidem docet Vincentius, & ante eum Theodoretus, & author opus imperfecti in Matthæũ. Rurſum quod cauere nos docuit Saluator, à Pſeudoprophetis clamantibus; *Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic*, hoc per Scripturas ab hæreticis detortas fieri docet præclarè Origenes. *Dicit enim* (inquit ille) *qui ſeducere nos voluerit: Ecce hic eſt Chriſtus, demonſtrans verbi gratia, hunc Euangelij locum. Alterius autem author erroris dicet: Ecce hic eſt Chriſtus, offerens ad exemplum alterum textum.* Hæc ille, & multa alia in hanc ſententiam. Prætereà, quod apertiſſimè Apoſtolus præmonuit de Pſeudoapoſtolis ſui temporis, dicens eos eſſe, *Operarios ſubdolos, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti*, non alia de cauſa dixit, quàm quòd Apoſtolorum verba & Scripturas prætendunt, ſempérque in ore habent; ſed in ſenſu alieniſſimo: vt præclarè docet Vincentius Lyrinenſis, & ante eum Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ. Quod autem Scriptura præmonuit, diligenter ab omnibus hactenus hæreticis factitatum fuiſſe, obſeruatum eſt, & ab Apoſtolis ipſis, & ab eorum ſucceſſoribus, quot. quot contra hæreticos ſcribendi aut diſputandi occaſionem habuerunt. Quod enim Paulus exclamat contra Galathas, *eos in aliud Euangelium transferri, quod tamen non eſt aliud*; ideo dixit, quia (vt exponit ibidem Chryſoſtomus) *impoſtores illi fraudi prætexebant Euangelij nomen.* De huiuſmodi fraude Theſſalonicenſes monuit. *Ne deterreamini per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.* Erant enim qui per verba prioris Epiſtolæ cap. 4. male intellecta, illos deciperent. Petrus verò apertiſſimè de ſuo tempore ſcribit, *indoctos & inſtabiles deprauaſſe quædam in Epiſtolis Pauli.* Et addit generalem clauſulam; *ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.* Vbi generalem hunc omnium impoſtorum morem notat. Iam verò prolixum eſſet omnium hac de re patrũ ſententias commemorare. Satis erit loca digito demonſtraſſe. Videat ergo ſtudioſus

E

F

2. Cor. 11.

Quare hæreſes omnes Scripturis malè intellectis maxime nituntur.

Infrà lib. 12. cap. 7.

In Scripturis prædictũ eſt, fore vt hæretici per Scripturas fallerent.

Matth. 7.

Vincẽt. Lyr. cap. 36.

Hæret fabul. lib. 5. in principio.

Hom. 19.

Matth. 25.

Origenes in Matth. hom. 29.

2. Cor. 11.

Cap. 37.

Gal. 1.

Chryſ. in cõmẽt. ibidem.

2. Theſſ. 2.

Epiſt. 2. ca. 3.

A sus lector Irenæum lib. 1. cap. 1. Cyrillum Alexandrinum epist. 28. August. tract. 18. in Ioan. Lactantium lib. 4. cap. 30. de vera religione, Ambrosium lib. 4. in Lucam. Hieronymum in Comment. ad cap. 23. Esaiæ, ad cap. 13. Ezechielis, ad cap. 7. Michææ. & in epist. ad Domnionem Vincentium Lyrinensem cap. 35. & sequentibus. Tertullianum in præscript. Concilium Nicenum 2. act. 6. Hilarium in lib. ad Constantium, Athanasium orat. 2. contra Arianos, Origenem homil. 31. in Exodum. In quibus omnibus locis diligenter obseruato arma, fraudes, & perditionem omnium hæreticorũ, quibus pugnant, fallunt, & falluntur, esse solas fere Scripturas malè intellectas. Imò nonnulli Patres ex hoc quasi inseparabili accidente, hæreticum & hæresim definiũt. Ambrosius in commentariis ad Titum 3. explicans illud Apostoli; *hæreticum hominem deuita, &c. Hæretici* (inquit) *illi sunt qui per verba legis, legem impugnant; & proprium sensum verbu astruunt legis, vt peruersitatem mentis suæ, legis authoritate commendent.* Hæc ille. Hieronymus explicans locum Apostoli, ad Gal. 5. vbi inter opera carnis hæresis nominatur. *Heresis,* inquit, *ab electione dicitur: quòd scilicet eam sibi eligat vnusquisque disciplinam, quam putat esse meliorem. Quicunque ergo Scripturam aliter intelligit, quàm sensus Spiritus S. flagitat, licet de Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, &c.* Hæc ille. Ad horum sententiã accedit Augustinus qui disertè scribit, *non ob aliud esse hæreticos, nisi quia scripturas non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem pertinaciter asserunt.* Hæc ille. Idem breuius Hilarius dixit. *De intelligentia hæresis est, non de scriptura: sensus non sermo fit crimen.*

Patres omnes notarunt, hæreses ex Scripturis male intellectis nasci.

Hæreticis est inseparabile accidens, Scriptura male intellectus.

Ambrosius.

Hieronymus in comment. ad Gal. cap. 5.

Hæresis etymologia.

Augustinus de Genesi ad lit. lib. 7. ca. 9.

B Postremò si rectè aduertimus, hoc idem Saluator docuit, dicens Sadducæis: *Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non enim Sadducæi textum Scripturarum non legerant, sed ideo eos errare dixit, quia nesciebant, id est, non intelligebant scripturam: ideóque adiunxit: *Neque virtutem Dei,* id est, sensum & consilium Dei, quod latet in Scripturis: docens profectò, causam erroris in hæreticis esse, quòd Scripturas non intelligunt etsi verba ad vnguem teneant.

Lib. 2. de Trinit.

Matth. 22.

Quæ cùm ita sint, saltem vel serò sapiant Catholici, non propterea nouis doctrinis aurem præbere, quia Scripturas nouatores producunt. Diabolus ex Scripturis Christum ipsum tentauit, & ad præcipitandũ semetipsum, prouocauit. Iudæi ex Scripturis ostendere conati sunt, Christum non esse Messiam. Dicebant enim, *nunquid à Galilæa venit Christus? Nonne scriptura dicit quia ex semine Dauid & de Bethlehem venit?* Et iterum Pharisæi ipsi Nicodemo dicunt. *Scrutare scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non surgit.* Nec Messiam tantùm illum esse ex Scripturis negabant; sed præterea mortete etiam dignum illum ex Scripturis probare volebant. *Nos,* inquiunt, *legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.* Quin & in hunc vsque diem, Iudæi Scripturas veteris testamenti legunt & venerantur, sed Christum in eis non vident. Quin & Mahometistæ vtrumque testamentum venerantur, sed interpretationem sequuti quam illis in Alcorano Mahometes tradidit (vt docet Marsilius Ficinus in lib. de religione Christiana) Christiani non sunt; nec illa stante interpretatione, esse aliquãdo possunt. Neq; verò propterea ista cõmemorauimus, vt Scripturarũ vel Maiestati, vel veritati aliquid detrahatur, aut vt eius authoritatẽ in quæstione fidei vllo modo minuamus: sed vt doceamus quã sit necessarium, Scripturæ sacræ sensum, certum tandem aliquem & exploratum habere: nec satis esse in causa fidei Scripturam allegari, sed spectandũ esse, vt iuxta germanũ eius sensum allegetur. *Non putemus* (ait S. Hieron.) *in verbis scripturarũ esse Euangelium, sed in sensu. Non in superficie, sed in medulla. Non in sermonum foliis, sed in radice rationis.* Hæc ille. Debebamus ergo (vt monet S. Chrysost.) *non timuisse hæreticos quũ videremus eos ex Scripturis loquentes,* nec Protestantũ hodie Protestationẽ vel nihili fecisse, qua protestantur se propter verbum Dei ab Ecclesia Romana defecisse. Hanc horũ princeps Lutherus vsurpauit in colloquio Vvormatiẽsi ann. 21. suprà sesquimillesimum, vt refert Coclæus in actis Lutheri. Protestabatur enim post omnem disputationẽ & collationẽ frustrà cum eo habitam, *se per scripturas, quas in libris suis allegauerat conuictũ esse, & captã conscientiã in verbis Dei, reuocare illos nõ posse.* Se propterea Concilium Constantiense damnate, *quia in eius decretis verbum Dei damnatũ fuerat:* Nimirum illã Assertio Hussitarum, qua affirmabant, ex solis prædestinatis Ecclesiã consistere. Denique nullum esse, harum de religione contentionum componendarum modum aut finem, *nisi vt verbum Dei liberum sit & non ligatum.* Et hæc eius postea cùm in Germaniam rediret perpetua protestatio & querela fuit, *quod obtinere Vvormatiæ non*

C

Non debet mouere catholicos, quod scripturis hæretici vtũtur.

Math. 4.

Iohan. 7.

Iudæi ex scripturis conantur ostendere Christũ non esse messiam.

Ioh. 19.

Cap. 16.

In comment. ad Gal. ca. 1.

Serm. contra hæreticos. tom. 3.

Protestantium ridicula protestatio.

Idem quod hic Lutherus dicit, omnes hæretici vociferari solẽt.

potuit; vt verbum Dei audiretur. Atque hæc quidem Lutherus. Sed vide quid Lutheri discipulis respondet Caluinus. *Excipiunt* (inquit) *se verbum Dei habere, quo palàm facta est Dei voluntas: Nempe si illis conceditur, donum interpretationis ex Ecclesia profligare, quod verbo lucem afferat. Fateor illos habere verbum, sed quale olim Anthropomorphitæ, quum Deum corporeum fecerunt: quale Marcion & Manichæi quum fingerent Christi corpus vel cæleste, vel phantasticum. Citabant enim testimonia. Primus Adam è terra terrestris: secundus Adam è cælo cælestis. Item, Christus seipsum exinaniuit formā serui accepta, & habitu inuentus vt homo.* Hæc ille cōtra Lutheranos quidem. Eandem tamen protestationem tum ille tum omnes vsque hodie Protestantes vsurpant: & infinita animarum millia hoc solo prætextu verbi Dei perdiderunt & perdunt. Nunquam autē tam temere & leuiter id factum fuisset, si quę iam diximus, rectè fideles aduertissent, aut illud Hieron. in dialogo aduersus Luciferianos, & Hilarij in lib. de Constantium meminissent, *Scripturas non in legendo, sed in intelligendo consistere.* Sed pergamus nunc, & huius mali remedium inuestigemus.

Institut. lib. 4. cap. 17. par. 25.

1. Cor 15. Philip. 2.

D

Quòd aliqua certa & infallibilis authoritas, est necessaria ad certā aliquā & indubitatā S. Scripturæ intelligentiā consequendā.

CAPVT II.

NECESSARIA est ad Scripturas Sacras, maximè in his quæ sunt fidei, rectè & certò intelligendas, aliqua expositio & interpretatio authentica, non minus certa & infallibilis quæ est ipsa Scriptura.

Assertio Secūda

E

Hæc Assertio si cum solis Catholicis ageretur, minima aut nulla probatione indigeret. In promptu enim sunt variæ rationes. Primùm obscuritas ipsa & difficultas Sacræ Scripturæ passim & plerisq; in locis occurrens, vt copiosè docet D. Augustinus. Secundò, quia *propter altitudinem ipsius* (ait Vincētius Lyrinensis) id est, fœcunditatem & amplitudinem mysteriorum & sentētiarum in ea latentium, *non vno eam eodémq; sensu vniuersi accipiunt; sed eiusdē eloquia aliter atque aliter alius interpretatur.* Hæc ille. Tertiò, quia etsi nec obscura, nec adeo fœcunda esset; tamē natura quodammodo rei scriptæ est quatenus scriptæ, vt quantumuis clara & euidēs sit, pro varietate tamen iudiciorum atque affectuum variè sonet, variéque intelligatur: vt idem in libris eueniat, quod in cibis. Quarta ratio esse potest id totum, quod in præcedenti capite demonstrauimus. Illa enim tam longa experientia euidentissimè iam demóstrauit scripturarum interpretationem aliquam certam & authenticā, planéque infallibilem, in qua firmiter & tutò acquiescere liceat, plusquam necessariam esse. Itaque Catholico iam satis ex his paucis probata fuerit posita Assertio.

Causa expositionis Scripturarum necessaria.

De doctri. Christ. Li. 2. cap. 6.

Cap. 2.

F

Lutheranorum hodie tergiuersationes ad declinandam huiusmodi necessitatem, aperiuntur & confutantur.

CAPVT III.

SED quia cum hæreticis hîc litigamus, & Controuersiam profitemur, necessariò adhuc aliquatenus est huic rei immorandum. Protestantes enim vt illud iudicium quod certum est in interpretandis scripturis declinarent; initio sui schismatis, non tam contra ipsam interpretandi potestatem disputabant, quàm contra rationes illas, propter quas hanc interpretationē necessariam esse iam ostēdimus. Plane sicut astuti litigatores, ne de principali respondere cogerentur contra allegationes pugnabant, & dilatoria quærebant. Nempe cùm viderent Catholicos propter difficultatem illam, profunditatem, & fœcunditatem Scripturarum, interpretandi necessitatem stabilire; illā, licet rē ex se clarissimā, omnibus tamen modis cōuellere conati sunt. Idcirco contrà asserebant, Scripturarum nullam esse difficultatem. Et Lutherus quidem vult hoc esse tanquam principium & indubitatum axioma. *Id oportet,* inquit, *apud Christianos esse in primis ratum atque firmissimum, Scripturas Sanctas esse lucem spiritualem, ipso sole longe clariorem.* Et paulò post: *Ego de tota Scriptura dico: nullam eius*

Lutheri axioma.

Nullā esse prorsus Scripturarū difficultatem.

A *eius partem volo obscuram dici.* Hæc ille in libro de Seruo arbitrio.

Iam verò quia facile Catholici multis argumentis probarunt, multa esse in Scripturis difficilia, maximè ipsius Petri testimonio de Epistolis Paulinis 2. Petr.3. suprà citato, exemplo quoque Eunuchi qui dicebat: *Quomodo possum intelligere, si nemo ostenderit mihi*, & discipulorum Christi quibus Christus *aperuit sensum vt intelligerent Scripturas*: alij Lutherani hanc eius impudentissimam vocem mitigare voluerunt, dicentes; *Saltem circa ea quæ ad salutem necessaria sunt, vt circa decalogum, Symbolum Apostolorum, orationem dominicam & sacramenta, Scripturas nihil obscuritatis habere, vtcunque in alijs subtilioribus, minimèque necessarijs, obscuræ videantur.* Hoc facit Brentius in suis Prolegomenis contra Petrum à Soto; & alij alibi. Sed & hanc eorum moderationé, cùm nó minus Paradoxam esse multis argumentis Catholici ostenderent; maximè in Scripturis illis, ex quibus olim Articulos Symboli contra varios hæreticos Ecclesia propugnauit, & hodie contra præsentes hæreses doctrinam de Sacramentis tuetur; alias rationes excogitarunt, quibus sententiam suam temperarent quidem, ita tamen vt certa aliqua interpretatione Scripturam non indigere assererent. Dicunt enim obscuritatem quidem interdum esse in Scripturis; sed propter verba, non propter res: vt qui verba teneat, sitque grammaticus & schemata seu figuras dicendi calleat, omnem Scripturam intelligere possit. *Fateor*, inquit Lutherus, *esse multa loca in scripturis obscura & abstrusa, non ob maiestatem rerum, sed ob ignorantiam vocabulorum & grammaticæ; sed quæ nihil impediat scientiam rerum omnium in Scripturis.* Hæc ille in libro de Seruo arbitrio. Ex hac

B sane Lutheri doctrina prodierunt tot hodie ludimagistri, rhetores, & Poetæ: qui statim vt linguas & artem dicendi calluerunt, accepto breuique tempore perlecto sacrorum bibliorum volumine, summi de repente Theologi, ministri verbi, & Euangelistæ euaserunt.

Cap 1. Act.8. Luc.24.

Prima moderatio.

Secunda moderatio.

Indocti Predicātes vnde prodierunt.

Sed cùm hæc distinctio, seu potius euasio non sufficeret; quia longe aliud est, in vnaquaque disciplina verborum significata & sententiarum constructiones tenere, (qua in re vna grammatica omnibus disciplinis artem suppeditat.) aliud rerum intelligentiam habere, quæ vnicuique disciplinæ propria est, in studio autem Theologico, (quod ex Scripturis potissimum hauritur) longè est excellentissima; & ab humanis tùm sensibus, tum rationibus sæpenumero remotissima; ideóque non solùm Iudæorum Rabbini, & Ethnicorum doctissimi, sed etiam Christiani fideles, linguarum peritissimi, & (quod maius est) ipsius religionis scientissimi, hanc in scripturis difficultatem experti sunt; vt Origenes, Hieronymus, Augustinus, aliique permulti; quorum clarissima exstant de scripturæ obscuritate & multiplici difficultate luculenta testimonia, & querelæ grauissimæ, quas recensere esset facillimum; Alteram euasionem subiiciunt; & dicunt, hoc non fieri ex Scripturæ aliqua obscuritate, quæ per se egeat interprete, sed (ait Lutherus) *ex eorum socordia vel cæcitate, qui non agunt vt clarissimam veritatem videant: sicut Paulus de Iudæis dicit, velamen manere super cor eorum. Et*

C *iterum. Si Euangelium nostrum opertum est, his qui pereunt opertum est.* Hæc ille in libro iam allegato.

Non satis esse ad Scripturas intelligēdas verba & phrases tenere.

Tertia euasio.

2.Cor. 3

2.Cor.4.

At verò, cùm & hæc euasio videatur ipsos patres Ecclesiæ complecti; omnémq; Antiquitatem cæcitatis & impietatis, non solùm socordiæ arguere; addit mirabilem distinctionem Lutherus, qua se euasisse existimat, sed magis constringitur. *Quicunque*, inquit, *claritatem scripturarum non vident, aut sunt impij, & declarant suo exemplo, quanta sit maiestas & potentia Satanæ in filiis hominum, vt clarissima verba Dei neque audiant, neque capiant: aut sunt pij & inter electos censendi sunt, qui in errorem ducuntur aliquando, vt declaretur virtus Dei in nobis, sine qua nihil possumus.* Hæc ille in libro præallegato: vt videlicet patrum testimonia, & querelas de scripturarum obscuritate, & consequenter de certæ alicuius interpretationis necessitate, hoc fuco deleat. Sed hac distinctione magis ille constringitur; totáque quæstio magis implicatur. Duæ enim hinc sequuntur difficultates maximæ, quas expedire nunquam Lutherus potuit, nec poterit vnquam nisi ad Ecclesiam recurrat. Tertiū quoque sequitur quoad illum inconueniés, quo, velit nolit, ad certam aliquam interpretationis legem pertrahitur. Prima difficultas est, iudicare & discernere, sitne impius an pius qui Scripturas exponit, maximè in sensu Lutheri, qui Pium & impium pro electo & reprobo semper accipit. Hoc enim scire solius Dei proprium est, iuxta illud, *Nouit Dominus qui sunt eius.* Altera difficultas est

Patres socordiæ & cæcitatis arguuntur.

Quarta euasio.

Lutherus sua distinctione magis implicatur.

2.ad Timo.2.

adhuc longe maior, etiamsi constet esse Pium qui exponit, an tamen hoc faciat vt Pius ex certo iudicio, an ex errore quem Deus in illo ad tempus permittit ad gloriam suam. Harum enim difficultatum neutra expediri potest, nisi relinquendo commentitium hunc pium & impium, ad Ecclesiam recurramus; cuius persona in iudicio fidei publico, infallibiliter & perpetuò est Pia: eo sane sensu quem in 4. Controuersia copiosè explicuimus. Etsi enim Lutherus, vt has difficultates expediat, dicat *Pium esse illum, qui Spiritum Dei habet; & tunc ex certo iudicio, non ex errore iudicare, quando ex spiritu Dei iudicat & exponit*; tamen eódem res redit. Nam quis habeat Spiritum Dei, ad hunc sane effectum, & quando habeat, nulla ratione probari potest; nisi ad Ecclesiæ personam cui Spiritus Sanctus disertè repromissus est, iterum recurratur, vt prius. Inconueniens Luthero maximum ex hac distinctione consequens, illud est: quòd imprudens & incautus in illud incidit, quod hac distinctione euadere se posse putabat: nempe in certos aliquos interpretandi Scripturas Authores. Iam enim fatetur non quibusuis hoc competere, sed solis Piis; etsi non semper, tamen illis solis. Siue ergo obscura, siue non obscura sit scriptura; non est iam cuiusuis eam exponere, etiam authore Luthero, sed piorum tantùm.

Persona Ecclesiae in Iudicio fidei semper pia.
Quinta euasio.
Secundum Lutherum certi aliqui sunt S. scripturæ interpretes.

Sic plane Brentius post Lutherum rem definit. Et postquam multis argumentis & artibus ostendere conatus esset, claram esse Scripturam; huc tamen tandem cum suo Luthero vel inuitus recidit; & ad eundem scopulum impingit. Prius tamen quàm id faceret, aliam euasionem interponit; vt non nisi dura necessitate coactus, ad hanc tandem confessioné naufragaret. Ait enim, *si alicubi Scriptura obscura videatur, extare tamen alia Scripturæ loca, quibus obscura illa (sola collatione inuicem facta) illustrentur sine interprete.* Multùm quidem valere ipsam Scripturarum collationem, ídque multis in locis cùm Augustino fatemur. Sed nec semper hoc verum est, nec illa ipsa manifesta scripturæ loca omnibus sunt manifesta. Quod enim vni manifestum est, alteri vel tardioris ingenij vel aliter affecto obscurum est. *Hoc est corpus meum*, nobis est clarum; Berengario, Vviclepho, Lutheranis & Caluinistis obscurum. *Verbum caro factum est*, nobis est clarum; At Arrianis, Nestorianis, Eutychianis, & Apollinaristis obscurum erat. Sed hoc interpretandi genus quantum valeat, postea suo loco pleniùs disputabitur. Incurrit ergo mox Brentius in Magistri sui scopulum, & dicit. *Nos quum loquimur de perspicuitate scripturæ, non respicimus ad Ecclesiam Asotorum*, (sic per contumeliam Catholicos vocat) *sed Ecclesiam piorum, &c. Et quemadmodum olim Deus in veteri populo, cùm nondum esset rex, excitauit iudices; & postea cessantibus regibus Prophetas; sic Deus his temporibus, postquam ordinarij successores non sunt amplius Ecclesiæ amici, excitat Ecclesiasticos & politicos viros, qui dogmata illustrent & Scripturas exponant.* Hæc ille in prolegomenis. Vides ergo vtcumque scripturam perspicuam doceant, habere tamen illam suos certos tractatores & interpretes; sed pios Lutheranos, non Ecclesiæ Magistros: nec alia de causa interpretationem scripturarum illos subterfugere, quàm quia ipsi pro huiusmodi interpretibus non admittuntur. Postremò, vt hoc in loco insignem Protestantum peruicaciam inspicias, obseruandum est. Flaccum Illyricum hominem Lutheranissimum in Claue Script. parte 2. trac. 1. causas difficultatis S. Scrip. vsque ad 50. commemorasse, móxque remedia 8. substituisse: conari tamen nihilominus difficultatem negare, quo nihil potuit impudentius agi. *Ne verò* (inquit) *Papistæ calumnientur me vltrò fateri Scripturam habere complures difficultates, sciendum est plerasque harum difficultatum bonas versiones amouisse, qualis est Lutheri; deinde quamuis multa obscuriora non intelligant imperitiores, alia tamen innumera clariùs dicta ab illis intelligi posse. Denique propterea largitur Deus intelligentes doctores ac ministros, &c.* Hæc ille. Sed quis non videt pertinacissimum hæreticum, non tam contra veritatem quàm contra seipsum in vanum luctari & stolidè tergiuersari? Si enim amotę sunt difficultates per versiones bonas quæ commemorantur, quare remedia adhibentur, quare clauis tua Illyrice tanto molimine constabilitur? Sed benè est quòd saltem multa non intelligi fateris: ideóque adhibendos *intelligentes Doctores*. Vbi iterum pro nobis contra te ipsum sententiam dixisti. Huius ergo rei necessitate certa, & euidenti ratione & aduersariorum vel inuita confessione constituta, (longissima illa & parum vtili disputatione de facilitate aut difficultate Scripturæ prætermissa) vbi interpretatio ista, quam tandem aduersarij nobiscum agnoscunt, quærenda & inuenienda sit, iam inuestigabimus.

Sexta euasio.
Lib. 2. cap. 6. de doctr. Christ.
Eadem scriptura non est omnibus manifesta.
Infrà lib. 11. cap. 10. & 11.
Septima & postrema moderatio.
Quare Protestantes hodie necessitatem Interpretationis subterfugiunt.
Flacci Illyrici impudentia.

Quod

A *Quòd S. Scripturæ interpretatio quæ certa indubitata & authentica esse debeat, non sit ab aliquo priuato Spiritu petenda aut præsumenda, multis argumentis demonstratur.*

CAPVT IIII.

SCRIPTVRÆ interpretatio quæ certa & infallibilis est, & quę ad dogma fidei confirmandum vel explicandum ad publicam vtilitatem adhibetur; non est ab aliquo priuato spiritu vel præsumenda vt doceat, vel quærenda vt doceatur.

Assertio tertia.

Sensus est, nec posse aliquem priuato suo spiritu scripturarum intelligentiam sibi certò arrogare, nec debere aliquem tali intelligentiæ à priuato alicuius spiritu profectæ, vllo modo confidere aut acquiescere; quando ad aliquod dogma fidei in controuersia positum, illa intelligētia adhibetur. Priuatum autem spiritum hic vocamus, vel qui communem excludit, & proprio iudicio innititur neglectis aliis, quicunque ille sit qui hoc facit, siue pastor aut doctor, siue persona priuata & indocta, vel cùm priuata persona sine vlla legitima authoritate, siue ordinaria siue cum euidēti signo extraordinaria, diuinitus accepta, scripturam

Priuatus Spiritus qui sit.

B interpretatur, siue hoc vnus, siue plures faciant. Neque enim ad hanc rem quicquam interest. Itaque priuatus erit spiritus, quando vel hæretici, vel schismatici, vel laici fideles scripturarum interpretationem in casu & modo iam proposito sibi assumunt, vel denique cùm is qui authoritatem & donum interpretandi habet, non tamen vtitur certa ratione illa & regula, secundum quam interpretari debet. Hæc autem assertio quantum ad Authoritatē ipsam interpretādi attinet, primùm quidem ex his quæ iam antea disputata sunt, magna ex parte elucescit. Eisdem enim argumentis probatur & confirmatur, quibus Assertio Capitis 2. in 2. Controuersia probata & confirmata est. Quæ enim ibi allata sunt ad probandum penes laicos & priuatos homines non esse vllam potestatem de rebus fidei iudicandi, probant quoque non esse penes eosdem potestatem scripturas interpretandi. Hoc enim iuxta statum præsentis Controuersiæ initiò explicatum vel maximè ad fidem pertinet. Itaque tanto hic breuiores erimus. Accedunt tamen aliqua maximi momenti argumenta, & huic hipothesi propria, & quæ aduertere est valde operæpretium propter aduersarios hodie qui Assertionis huius doctrinam remis & velis euertere contendunt. Nam ex hoc priuato spiritu, quo exponi posse scripturas fortissimè asseuerant, tota ista hæresum & nouorum dogmatum immensa colluuies in orbem hodie christianum inuecta est.

Lib. 5. cap. 2.

Primùm itaque; interpretatio scripturæ eo sensu & fine, quem iam exposuimus, à priuato cuiuslibet spiritu profecta, vt minimùm incerta est & dubia. Neque enim vel ex parte eius qui interpretatur, vel ex se certitudinem habet. Non primùm, quia sine vlla interpretandi authoritate id facit. Cùm enim exponere Scripturas in sensu proposito, sit pars doctrinæ & ad Clauem scientiæ pertineat (vt suo loco ostendetur) qui ad docendum non vocatus id facit, Authoritate caret. Non secūdum, quia quod proprium est, excludendo commune, nouum est. Omne autem nouum & singulare, maximè in causa fidei, in qua nihil innouandum vnquam est, meritò in suspicionem vocatur. At temerarium est in negocio fidei dubiis & incertis sese committere.

Prima Ratio, quia talis omnis interpretatio incerta & dubia est ex se.

C

Infrà c. 14.

Secundò, vt incertum hoc non esset ex se, adfert tamen secum ex consequēti, incertitudinem totius fidei longè maximam. Liberum enim erit hac ratione cuilibet, vel priuatum cuiuscunque velit spiritum sequi, vel ex se etiam priuatim quòd velit comminisci. Sequitur hodie alius Lutheri, alius Caluini spiritū; tertius vtrumque respuit, & suum sequitur. Exempli gratia. Saxonici Lutherani in colloquio Altemburgensi anno 1568. habito, Melanchthonis iudicium respuunt; & dicunt, *se illum recipere, quatenus cum verbo Dei, & cum Luthero eius doctrina consentit*. Contra verò Electorales totum corpus doctrinæ Christianæ (veriùs Lutheranæ) à Melanchthone editum, in Authoritatem recipi non secus atque Lutheri scripta, id est non secus ac Paulum postularunt. Vnde frequenter sic in Colloquio illo loquuntur, *Paulus & Lutherus docuerunt, Christus & Lutherus tradiderunt*: sicuti sane apud Augustinum Secundinus Manichæus:

Secunda Ratio quia ex consequenti incertitudinem totius fidei maximā adfert.

In Epistola Secundini Manichæi ad Aug. tom. 6.

D

Hoc, inquit, *Paulus*, *hoc ipse testatur Manichæus*: non alio scilicet loco Manichæũ suũ ille, Lutherũ suũ isti quàm Paulum ipsum habentes. Nimirum fit in hac libertate spiritus, quod apud Philosophos & apud veteres hæreticos fieri solitum legimus. Socratici ab ipso Socrate, *quod cuique placuit sumpserunt; & vbi cuique visum est, ibi finem boni constituerũt*: ait August. Quod iterũ copiosè de omnibus Philosophis demonstrat in eodem opere. De hæreticis dicit Tertullian. *Idem licuit Valẽtinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innouare.* Hęc ille in libr. de Præscriptionibus prope finem. Hodie Lutherus interpretatus est scripturã priuato suo spiritu, vt libuit. Fecit post eũ Zuinglius idem, vt libuit: fecit Osiander. fecit Rothmannus Anabaptistarum pater, & singuli à magistro (Luthero) in exponẽda scriptura variantes, singulas & distinctas hæreses pepererunt. Est hęc incertitudo, & maxima & perniciosissima. Tertiò si etiã de priuato spiritu esset aliqua certitudo, videlicet aut ratione probabili, aut reuelatione facta; tamen nec ordinaria illa certitudo est, qualem in Cõtrouersiæ Iudicio & doctrinali principio quærimus; & præterea perniciosa est exẽplo. *Expedit vt hi qui seiũc volãre* (ait Augustinus) *ne cui sit periculo inuitamẽtum, paulisper cogantur incedere qua cæteris tutum est. Hæc est prouidentia veræ religionis, quam peruertere velle, aut perturbare, nihil est aliud, quàm ad veram religionem sacrilegam viam quærere.* Hæc ille. Itaque si quis esset hodie Antonius, qui (vt scribit August. in Prologo lib. 1. de doctr. Christ.) *sine vlla scientia literarum, Scripturas diuino munere intelligeret*, eius tamen exemplum ab aliis imitãdum non est, aut priuato spiritui confidẽdum; vt ibidem multis verbis docet Augustinus. Priuilegia enim

De Ciuit. dei libr. 8. cap. 3. & lib. 18. cap. 41.

In præscriptionibus.

Tertia ratio, quia ordinariã certitudinem nullam habet.

Lib. de vtilitate credendi cap. 10.

E

paucorum non faciunt legem communem; de qua hîc quæritur. Quartò, priuatus spiritus in exponendis scripturis excludendo communem, in toto suo genere malus est, & à Deo esse non potest, siue in docente, siue in audiente. De docẽte manifestũ est, quia *Dei spiritus pacis est nõ dissensionis.* Omnis autem priuatus spiritus, vt priuatus est, diuisionem parit. Nam filiorum Dei *vt vnum est corpus, sic & vnus est spiritus.* Vt propterea *solliciti sint seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis*: scientes *se stare in vno spiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelij.* Sed priuatus spiritus vnanimitatẽ dissipat, diuersitatem inducit, nec collaborat fidei cum aliis; sed cõtendit de fide seorsim ab aliis. Vt meritò propterea lupos describat Apostolus; *quòd abducant discipulos post se*: id est, post sensum & spiritum suum: & latronẽ Saluator quòd *mactet & perdat*: id est auellat & disiũgat à communi doctrina. Denique *seipsos* qui sunt huiusmodi *prædicãt, veritatis Regulam* (quæ communis est) *deprauantes* vt docet Irenæus. Imò omnis qui ex priuato spiritu loquitur, *venit in nomine suo*, nõ Dei, & est præcursor Antichristi, de quo Saluator dixit: *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Denique sicut diabolus *cùm loquitur mẽdacium, ex propriis loquitur*, sic & ministri eius cum mẽdacium loquuntur, ex proprio spiritu loquuntur, Et econuersò. In cuius rei signum *spiritus veritatis qui maneret nobiscum in æternum*, non est promissus priuatis personis, sed Apostolis futuris Ecclesiæ magistris: Nec effusus in die Penthecostes obscurè in sinum priuati alicuius, sed *facto de cælo sono vehementi*, fideles qui tunc erant omnes, Ecclesiam repræsentantes, perfudit. Deinde & intrinseca quędã huius rei causa est, quòd ipsa veritas, maximè fidei, priuata non est sed communis. Quod suis verbis explicantem Augustinum audiamus. Agens enim ille ex proposito de interpretatione Scripturæ, *Veritas*, inquit, *tua Domine nec mea est, nec illius, aut illius, sed omnium, quos ad eius communionem publicè vocas, terribiliter admonens nos, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quisquis id quod tu fruendum omnibus proponis sibi propriè vendicat, & suum esse vult quod omnium est, à communi propellitur ad sua; id est, à veritate ad mendacium*, &c. Hæc ille. Nullus ergo priuatus spiritus veritatem tenere potest, quæ priuata non est, sed fidelibus omnibus communis. ideóque ex Deo esse non potest, qui *est ipsa veritas*: sed ex diabolo qui est *Pater mendacij.* De audiente autem quoque & sequẽte priuatum spiritum, manifestum est; quia hoc qui facit, discedit à communi spiritu & sensu fidelium: ideóque spiritum Dei in se non habet. Quemadmodum enim verè fidelis audiens proximum Christianè loquentem, agnoscit communem Dei Spiritum, qui etiã in seipso seu corde suo idem loquitur; ex vnctione videlicet Spiritus sancti & ex testimonio Dei quod in se habet, (ideóq; dixit Saluator: *Qui natus est ex spiritu, audit vocem spiritus*, & ipse Ioannes in quo Spiritus Dei ad docendum erat, dicit: *Qui nouit Deum audit nos*, id est, Ecclesiam:) idem verò fidelis audiens aliquem priuato & nouo spiritu loquentem, fugit & abominatur, *nec sustinet audire vocem alienorum*, vt Saluator monuit, *imò nec Aue ei dicere* dignatur, qui alienam doctrinam adfert; vt docuit Ioan. sic plane

Quarta ratio, quia Priuatus spiritus est in toto suo genere malus.

1. Cor. 14.

Ephes. 4.

Philip. 2.

Act. 20.

Collaborare fidei.

Ioan. 10.

Lib. 3. cap. 2.

Priuatus Spiritus venit in nomine suo.

Ioan. 5.

Ioan. 8.

Spiritus veritatis non est datus priuatis, nec priuati.

Ioan. 14.

Act. 2.

Veritas fidei priuata non est sed communis.

Confess. lib. 12. cap. 25.

Ioan. 14.

Ioan. 8.

F

Non est fidelis qui audit priuatum spiritum.

Ioan. 3.

1. Epist. cap. 4.

A econuersò, qui audit priuati alicuius ſpiritus vocem, & acquieſcit ei; iam oſtendit ſe à communi Spiritu excidiſſe, ex Spiritu Dei natum non eſſe, vnctionem in ſe ipſo non habere, iuxta illud Ioann. *Qui non eſt ex Deo, non audit nos*: ſed alienos ſcilicet & priuatos doctores. Quod in Corinthiis reprehendit Apoſtol. quia *alium ſpiritum acceperāt à pſeudoapoſtolis*, quem ab illo non acceperant. Denique audire priuatum ſpiritum, eſt tentatio illa de qua Moyſes præmonuit: *Si ſurrexit in medio tui Propheta, & dixerit: eamus, ſequamur deos alienos quos ignoras, non audies illum: quia tentat vos Dominus Deus veſter, verum diligatis eum an non.* Prouocat autem ad deos alienos, qui priuatum & ſingularem ſpiritum ſuū nobis obtrudit, inde idola fabricans quę ſequamur. Hunc qui ſequitur, oſtendit ſe dilectionem Dei non habere, id eſt, ex Deo non eſſe. Talis tentatio fuit Neſtorius, Photinus, Apollinaris, Origenes, multiq; alij doctiſſimi archihæretici, & ad tempus magni Eccleſiarum magiſtri; donec in quibuſdam ex priuato ſpiritu loquentes, & ſcripturas interpretantes, tùm ipſi ex Deo eſſe deſierūt, facti ex paſtoribus lupi, tum alios qui ex Deo non erant. i. qui *in charitate radicati & fundati* non erāt, *qui non permanebant in fide fundati & ſtabiles*, ſeduxerūt. De hac tētatione vide multa præclarè diſſerētē Vinc. Lyren.

> Ioan. 4. Epiſt. 1. 1. epiſt ca. 4.
> 2. Cor 11. *Audire priuatum ſpiritum, eſt tentatio à Deo.*
> Deutero. 13.
> Coloſſ. 2. Cap. 13. & 23.
> *Quinta Ratio quia excludit commune iudicium Eccleſiæ.*

Quintò, priuatus ſpiritus in exponendis ſcripturis etiamſi in ſuo genere malus non eſſet, vt iam oſtenſum eſt, ſed ex ſua natura legitimus, & tantummodo per abuſum malus eſſet; Deo videlicet non minus priuatæ libertati cuiuſcūque fidelis (vt imaginantur hodie hæretici) aut etiam hominum voluptati indulgente, quàm communi vtilitati & ordini rerum proſpiciēte; tamen qualis hodie ab hæreticis defenditur & vſurpatur, ſemper eſt & neceſſariò erraticus ſpiritus: errans & in errorem mittens. Horum enim priuatus ſpiritus excludit commune iudiciū: nec (vt quidam iam demum prætendunt) per modum deliberandi & conſulendi in commune, ſed cum inſigni aliorum omnium contemptu, ſuum quiſque iudicium orbi obtrudit: ideóq; ſuperbiæ ſpiritus eſt. Contemnunt enim, reſpuunt, atque reiiciunt in intelligendis Scripturis, Patrum, Conciliorum, Epiſcoporum, totiúſque Eccleſiæ Catholicæ iudiciū. Aiunt quidem illi, ſe non contemnere ſed *grato animo labores patrum ſuſcipere*, vt Lutherus in Præfatione aſſertionum apud Roffenſem, & Martinus Chemnitius in cenſuris ſuper Cōcilium Tridentinum loquuntur; *Epiſcoporum quoque & Conciliorum iudicia magni momenti & ponderis eſſe in diſceptatione huiuſmodi* (vt loquitur Caluinus,) ſed affirmant prætereà, *nec ſemper veram eſſe illorum interpretationem, nec prætereà plus illis tribuendum eſſe, quàm vt præiudicij cuiuſdam loco ſint; quod tamen examen non impediat, ſed liceat nihilominus verbo Domini examinare & ad regulam verbi Dei omnia hominum iudicia exigere.* Sic enim Caluinus ſcribit. Et hic eſt præcipuus & honeſtiſſimus fucus quo ſuam hac in re ſuperbiam tegunt. At nihil agunt. Nam Patres, Concilia & Eccleſia adhibent quoque verbū Dei in ſuis iudiciis. Sed quia clarum illud verbum ex ſeipſo non eſt, eius ſenſum & intelligentiam nobis tradunt, quam iſti ſuo iudicio & priuato ſpiritu reſpuūt. Non ergo ad regulam verbi Dei, ſed ad regulā priuati ſpiritus & iudicij ſui, interpretātem Eccleſiam reuocant; atq; de ipſius iudicio ipſimet iudicant. Aiunt enim, *vt omnes omniū ſpiritus ad regulam verbi Dei exigamus; Et verbo domini examinemus.* Non dicunt vt exigantur, & examinentur, (quod in aliquo ſenſu & caſu verum eſſe poteſt, vt in controuerſia 3. de patrib. explicatum eſt) ſed in prima perſona loquuntur, vt ipſi exigant, & ipſi examinent: id eſt, ſeipſos Patrū, Conciliorū, & totius Eccleſiæ iudices conſtituunt. Semetipſos prædicāt, vt de veteribus hæreticis notauit Irenæus. Hic verò eſt ille ſuperbiæ ſpiritus ex diametro oppoſitus ſpiritui fidei, ſecundum quam ſapere eſt ſapere ſecūdum Eccleſiā, cuius ſapientia eſt ſapientia Eccleſiæ, & cuius obediētia eſt obedire Eccleſię; ſicuti ſuprà oſtenſum eſt. Hic vero ſuperbiæ ſpiritus euidētiſſimè in Luthero excelluit, qui ipſemet de ſe ſcribit, *nactum ſe fuiſſe ſpiritum inſignem cōtemptorem tam fraudis quàm furoris papiſtici* vt alibi notauimus. Et in fine libri de ſeruo Arbitrio, ait: *Ego in hoc libro non contuli, ſed aſſerui & aſſero: & penes nullum volo eſſe iudicium, ſed omnibus ſuadeo, vt præſtent obſequiū.* Hæc ille. Rurſum in examen vocant Eccleſiæ iudicium, quia hominum (inquiunt) eſt iudiciū nō memores interim ſe quoque homines eſſe, & ſane meros homines: id eſt, ex mera humana & carnali prudentia agentes, dum priuato ſuo ſpiritu, qui à Deo eſſe nō poteſt, ſcripturas exponunt. Hoc verò non meminiſſe nec attēdere, euidēter ſuperbiæ iudiciū eſt. Eccleſiæ vero iudiciū in quacūquè fidei cauſa tractāda hominū aut merè humanū non eſt, ſed diuinū, vt ſuprà eſt oſtēſum. Vnde fit vt nō hominum, ſed Dei iudicium in examen arrogantiſſimè vocent, dum Eccleſiæ iudicium examinare præſu-

> *Proteſtantium Spiritus eſt neceſſariò ſpiritus mēdax, & erraticus.*
> *Proteſtantium fucus quo contemptum patrū & conciliorū excuſant.*
> Inſtit. lib. 3. cap. 9.
> *Proteſtātes hodie ad Regulam priuati ſui ſpiritus interpretantem Eccleſiā reuocant.*
> Lib. 7. cap. 15
> Lib. 3. cap. 2.
> Lib. 8. cap. 10 & 11.
> *In principio libri cōtra Regē Angliæ.*
> Lib. 8. contr. 4. cap 16.
> *Proteſtantes meri homines in iudicio fidei.*

B

C

mant. Quod profecto si intelligũt, intollerabilis superbiæ est: si non intelligunt, crassæ & miserrimæ inscitiæ est. Iam verò superbiæ spiritus scripturas in his quæ sunt fidei rimandis, intelligere nullo modo potest. Huius rei ratio in promptu est ipsa fidei natura, quæ cùm Dei donum sit, & humanæ sapientiæ vires longè excellens; quæ ad eam intelligendam pertinent, non nisi à spiritu humili capiuntur: & (vt post longam hac de re disputationem concludit sapienter Augustinus) *nisi pietas & pax quædam mentis accedat, de fide nihil prorsus intelligi potest.* Hæc ille in libro de vtilitate credendi. Vt videlicet non solùm fides ipsa, sed etiam intelligere ea quæ ad fidem vel indagãdam vel confirmandam faciunt, animum pium & pacatum necessariò postulet. In istis verò priuatis spiritibus nec pietas est, quia superbi sunt; nèc pax, quia contentiosi; & cum priuatæ opinionis præiudicio accedunt. Iudæi hodie non intelligunt veteres scripturas de Christo, quia *velamen adhuc est super cor eorum*, ait Apostolus. Hoc velamen, est duritia cordis, siue superbia mentis, pertinaciter inhærens præiudicatæ opinioni contra Christum crucifixum. Sed huius rei plura habes documenta ex Apostolo & aliis scripturis in alia Cõtrouersia deprompta, quæ omnia ad hanc hypothesim trãsferre potes. His etiam adde præclaram illam Irenæi admonitionem, quam lib. 5. facit egregia similitudine à primi hominis lapsu petita. *Qui relinquunt*, inquit, *præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorum presbyterorum arguunt, non contemplantes quanto pluris sit idiota religiosus, quàm impudens sophista. Tales sunt autem omnes hæretici, & qui se plus aliquid præter veritatem inuenire putant.* Et paulò pòst. *Fugere ergo oportet sententias ipsorum, & intentius obseruare, ne coniungamur ipsis; confugere autem ad Ecclesiam, & eius sinu educari, & dominicis scripturis enutriri. Plantata est enim Ecclesiæ paradisus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradisi, id est ab omni scriptura dominica* (vt eam tibi Ecclesia germinat) *manducabis. Superelato autem sensu* (qui est lignum scientiæ boni & mali quam talis præsumit,) *ne manducaueritis neque tetigeritis hæreticam dissensionem. Ipsi enim confitentur semetipsos habere agnitionem boni & mali, & suprà sentiunt quàm est mensura sensationis, non sapientes ad sobrietatem*, &c. Hæc Irenæus.

Superbia Spiritus Scripturas intelligere non potest.

Cap. 15.

1. Cor. 3. Velamẽ Iudæorum quale.

Lib. 8. cap. 11.

Irenaus.

In Ecclesia sinu educari oportet.

Huius autem rei illustre & memorabile documentum S. Augustinus de seipso nobis dedit. Adolescens enim necdum baptisatus, sapientiæ tamen amore & studio captus, sic de se scribit. *Institui animum intendere in scripturas sanctas, vt viderem quales essent. Et ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysteriis. Et non eram ego talis, vt intrare ad eam possem.* Causam autem statim subiũgit, dicens: *Timor enim meus refugiebat modum eius, & acies mea non penetrabat interiora eius. Nam illa erat quæ cresceret cum paruulis. Sed ego indignabar esse paruulus, & fastu turgidus mihi grandis esse videbar.* Hæc ille. Nempe quia tum adolescens erat eloquentiæ (quam profitebatur) laude & Philosophiæ cognitione inflatus, indéque suo ingenio confisus, nihil in scripturis videre poterat. Quin & postea totus vir factus, sed Manichæi superbissima hæresi corruptus, nec tunc quoque scripturas intelligere potuit, vt de seipso testatur in libro de vtilitate credẽdi. Eadem quoque de causa, Episcopus quidam doctissimus à matre eius Monica instãtissimè rogatus, vt cum Augustino colloqui, eiusque errores refellere vellet, recusauit. *Respondit enim* (ait August. de seipso) *me adhuc esse indocilem, eo quòd inflatus essem nouitate hæresis illius.* Qua etiam in re prudentiam Episcopi laudat. Postea verò iam humilis factus, & ab hæresi Manichæa alienatus, & amator catholicæ fidei effectus, legẽs Epistolas Pauli, intelligit, *omnémque eius textum cum testimonis legis & prophetarum congruere videt*, vt de semetipso scribit. Neque tunc tamen etiã Episcopus iam factus, securus esse, aut priuato spiritui indulgere voluit; sed in explicando principio Geneseos laborat, & clamat. *Intelligam ea pater bone, da mihi hæc subterposito;* (id est humiliter sapiẽti) *quia subterpositis solidasti ea.* Hæc ille. Huius ergo celeberrimi Patris nobilissimum exemplum documento esse debet priuatos superbiæ spiritus, neque ante fidem, neque in fide, circa intelligendas scripturas quicquam, nisi ad suam & aliorum perniciem, valere posse. Sextò, si nihil horum omnium esset, ipsa tamen scriptura euidenter docet interpretationem eius nullo modo propriam aut priuatam esse posse. Clara est hac de re Apostoli Petri doctrina. Cùm enim dixisset, *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attẽdentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Quæ verba Lutherus inuicta esse vult ad probandum scripturam per se esse clarissimam, & interpretatione alicuius authoritatis non indigẽre, statim Apostolus quasi occurrens huic impudentiæ Lutheranæ, subiungit. *Hoc primùm intelligentes quòd omnes Prophetiæ scripturæ*

Illustre exemplũ superbo spiritus in Augustino adolescente & Manichæo.

Confess. lib. 3. cap. 5.

Scriptura crescit cũ paruulis.

Cap. 2.

Confess. lib. 3. cap. 12.

Confess. lib. 7. cap. 21.

August. humilis scripturas intelligit, quas superbus intelligere non potuit.

Confess. lib. 13. Cap. 23.

Sexta Ratio quia Scriptura interpretatio non est propria aut priuata.

A *ſcripturæ*(id eſt, omnis reuelata doctrina ſcripto comprehenſa) *propria interpretatione non fit*. Quaſi diceret. Scripturæ quidem Propheticæ attendendum eſt, tanquam lucernæ pedibus noſtris; ſed ita vt primùm & ante omnia caueas, ne ſic attendas vt propriam interpretationem adhibeas. Lucet enim illa quidem, ſed non quibuſuis; non infideli, non ſuperbo, non hæretico, non illi qui ex priuato ſpiritu illam contemplatur. Et notandum diligenter quòd dicit, *hoc primùm intelligentes*: quaſi rem ſcilicet ad intelligendas Scripturas maximi momēti inſinuans, vt priuatam caueas ſeu propriam interpretationem. Per hanc enim lux illa tibi tenebræ, immo laqueus & fouea fiet. Rationē quoque huius rei ſubiungit. *Non enim* (ait) *voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu Sancto inſpirati loquuti ſunt homines Dei.* Vt videlicet ab eodem Spiritu interpretationem expectemus, à quo ipſam ſcripturam accepimus, de qua re poſtea. Vel hic ergò vnicus Petri locus, priuatam hanc priuati ſpiritus interpretationem prorſus iugulat. Qui eandem in patribus doctrinam videre cupit, legat Clementis Papæ Epiſtolam 5. Vbi quaſi Petri magiſtri ſui verba Paraphraſticè reddens: *diligēter*, inquit, *obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur.* Hæc ille. Legat itidem Baſilium in Hexaemeron hom. 2. & in Epiſt. 75. Origenem hom. 31. in Lucam. Clementem Alexandrinum lib. 1. Stromaton. Tertullianum in Præſcriptionibus. Hieronymum denique in 13. cap. Ezechielis illa verba explicātem. *Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.*

Scriptura lucet ſed non quibuſuis.

Infrà Lib. 11. cap. 2. & 3.

B Septimò & poſtremò, quum quæ hactenus dicta ſunt, quibuſcūque ex priuato ſpiritu interpretantibus Scripturam conueniant, vnum eſt quod hæreticis vel ſchiſmaticis ab Eccleſiæ corpore præciſis, ſiue ſuo, ſiue Eccleſiæ iudicio, in hoc genere proprium eſt; idque animaduerſione digniſſimum. Huius enim ſolius rei ignoratio aut neglectus, maximas hodie in religione calamitates peperit. Nempe huiuſmodi hominibus nō competit poſſeſſio & proprietas Scripturarum, ſicuti laicis fidelibus, etſi alioqui non idoneis hac de re iudicibus; ideóque nullum in eas ius interpretandi habent: non magis ſane, quàm agrum colendi is, qui in agrum ius nullum habet; aut ciuitatē gubernādi, qui plane peregrinus & aduena eſt; aut denique imperatorias leges authoritate prætoria exponendi, qui toto Imperio, cuius illæ leges ſunt, exulat. Hic enim grauiſſimus error ab initio fuit, hodiéque eſt; quòd hoſtes Eccleſiæ Scripturas interpretantes audire, & legere, fideles ſuſtinuerunt: nec aduerterent, quis eſſet, qui ex ſcripturis aliquid aſſerebat, & an vllo iure id faceret. Nam vt peccator quidem lætaliter peccās ius hæreditatis cæleſtis amiſit, ideóque eius regni diuitiæ nihil ad eum pertinent in peccato manentem, Sacramentorum tamen participandorum ius habet, ſi quando ad ſaniorem mentem redeat: infidelis verò non ſolùm illius regni cæleſtis, ſed etiam huius regni cælorum quod Eccleſiā eſt, nullum plane ius habet; ideóque Sacramentorum eius particeps aut myſteriorum conſcius, quantuncūque maximè cupiat, eſſe non poteſt, niſi prius Chriſtianus fiat: ita plane hæreticus omnis ab Eccleſia
C præciſus, ſeu ſententia lata ſeu ſponte ſua, ius totum amiſit, non ſecus ac ſi *Ethnicus & Publicanus* eſſet, tam ad Sacramenta percipienda, quàm ad myſteria fidei vllo modo tractānda. Reipublicæ enim Chriſtianæ non iam amplius *ciuis & domeſticus*, ſed *hoſpes & aduena*, imò quod maius eſt, hoſtis & *alienus* factus eſt. Hac ſane de cauſa negat hæreticis omnem Scripturarum tractationem Tertullianus. *Diſpici debet*, inquit, *cui competat poſſeſſio Scripturarum, ne ei admittatur ad eandem, cui nullo modo competit.* Et paulò poſt. *Ordo rerum hoc deſiderabat, illud prius proponi, quibus competat fides ipſa; cuius ſint Scripturæ; à quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua fiunt Chriſtiani. Vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium traditionum.* Et paulò poſt: *Si hæretici ſunt, Chriſtiani non ſunt. Ita non Chriſtiani nullum ius capiunt Chriſtianarum literarum.* Hæc ille in Præſcriptionibus. Sic plane Origenes. *Si quando teſtimonia de Scripturis audieris, vide ne ſtatim loquenti acquieſcas, ſed conſidera illum qui loquitur, cuius ſententiæ, cuius voluntatis ſit. Si enim ſententia hæreticus eſt, & ſub ouis pelle lupus latitat, diabolus in eo loquitur. Nihil ad eum Scripturæ pertinent, vt ex illis doceat.* Idem egregiè cōtra Arrianos docet Athanaſius. *Hæreticus*, inquit, *tametſi voces ſuas è ſacris literis mutuetur, nihilominus ſuſpectus animóq; corruptus audiet à Spiritu ſancto. Quare tu enarras Iuſtitias meas, &c. Contrà beatus Paulus etſi ex alienis litteris loquatur, vt illud, Cretenſes ſemper mendaces, tamen ſanctus quum ſit, magiſter gentium eſt in fide & veritate, & quæ loquitur, cum pietate loquitur.* Hæc ille in Epiſtola de Synodis

Septima ratio.

Hæretici Scripturas interpretandi ius nullū habent aut facultatem.

Matth. 18.
Epheſ. 3.
Ioan. 10.

Saluberrima Tertulliani doctrina.

Homil. 31. in Lucam.

Arimini & Seleuciæ. Hanc plane exceptionem & paratissimam & saluberrimam, docuit nos Apostolus, superbos quosdam pseudoprophetas, qui sibi videbantur Prophetæ & spirituales hoc modo reijciens, *An à vobis verbum Dei processit aut in vos solos peruenit?* Docens eos nec magistros esse Ecclesiarum, à quibus prædicatio verbi processit: nec etiam ad ipsum populum fidelem pertinere, ad quem illa prædicatio peruenit, idéoque omni modo à prophetandi seu verbum Dei interpretandi Potestate, esse penitus exclusos. Eodem sane iure & nostri hodie Protestantes ab omni Scripturarum tractatione excluduntur, vtcunque eam more rebellium, tanquam arma & vexilla Regia, in manus suscipiunt & vsurpant.

1. Cor. 14.

D

Quòd in doctrina fidei, non quid dicatur, sed quis loquatur, à fideli populo attendendum est: vbi & aduersariorum contraria sententia respondetur.

CAPVT V.

E

IAM verò, propter hanc docentis personam, in doctrina fidei diligenter attendendam; obseruare licet, iuberi passim in Euangelio fidelem populum, de personis cauere magis quàm de doctrina. Personas enim ab Ecclesia eiectas cognoscere, in promptu fideli est; ipsa semel cognita Ecclesia. Ideo clamat Saluator: *Attendite à falsis Prophetis. Oues meæ alienum non sequuntur. Multi surgent pseudoprophetæ dicentes, hic est Christus, &c.* Sic Apostolus Paulus *à lupis rapacibus, à pseudoapostolis operarijs subdolis*, Petrus *à pseudoprophetis & magistris mendacibus*, cauere fideles iubent. Et Ioannes *non omni spiritui credere, sed probare spiritus an ex Deo sint*, id est, Potestatem loquentis, an à Deo accepta sit. Vides vt semper à personis loquentium non à doctrina quam loquuntur cauere iubemur.

De personis docentium iubentur cauere fideles.
Math. 15.
Iohan. 10.
Math. 24.
Act. 20.
2. Cor. 11.
2. epist. cap 2.
1. Epist. ca. 4.

At dices hic fortasse, Apostolos in Epistolis suis etiam à doctrina quæ affertur, vt caueatur, frequenter iubere. Quale illud est: *Si quis Euangelizauerit præterquam quod accepistis.* Rursum *præter doctrinam quam vos didicistis.* Item, *in eadem permaneamus Regula. Permanere in fide tradita. Deuitare profanas vocum nouitates. Quod audistis ab initio, in vobis permaneat*, & his similia.

Obiectio.
Gal. 1.
Rom. 16.
Philip 3.
Colloss 1. & 6.
1. Timoth. 6
1. Iohan. 2.

Obserua ergò non aliter hæc omnia dicta esse, quàm de doctrina generaliter accepta. Iubent enim in fide semel accepta, permanere fideles: & sic in genere, pntà nouáne sit an vetus, de doctrina quam audiunt, cauere. Sed doctrinam ipsam qualis sit in seipsa, vera an falsa, probare & discutere non monentur fideles vsquam, sicuti iubentur probare spiritus, an ex Deo sint, & attendere à falsis Prophetis. Hoc enim probare & attendere, examen & discussionem quandam in particulari faciendam significat. At, inquies, vnde falsum Prophetam nisi ex falsa doctrina cognoscam? Respondeo: Cognosces sane à falsa doctrina in genere accepta: puta si noua & inaudita, & præter notissimam Regulam fidei, quam accepisti, proferat; non autem à doctrina ipsa, vt propriis suis argumentis ac fundamentis nititur. Nã hoc artis & industriæ est, quæ paucorum est: illud fidei, quæ omnium communis est. Et de hoc genere scribit Augustinus. *Non magnum est tunc discernere Spiritum, quum ad aliqua peruenerit, vel perduxerit, quæ sunt contra bonos mores, vel contra Regulam fidei. Tunc enim à multis discernitur.* Hæc ille. Nempe an scripturas, vel veras proferat, vel verè intelligat quispiam, certò cognoscere non potest homo priuatus & rudis, nisi de persona loquentis constet. Si enim vel hæreticus est, & apertè præcisus; vel adhuc in vnitate externa manens, sed intus ab vnitate diuulsus; certè in primo facile fugies & exhorresces: in secundo non diu decipieris. Cito enim vel seipsum prodet, vel ab aliis peritioribus deprahendetur. Cuius rei illustre exemplum Nestorius Constantinopolitanus Archiepiscopus fuit, vt historia Ecclesiastica demonstrat. Ergò id ante omnia expendes, quis sit qui scripturas exponit. Etsi enim non omnis (etiam magister) qui in Ecclesia est rectè semper exponit; tamen omnis

Solutio.
De doctrina generaliter accepta cauere iubentur & possunt fideles, non in particulari.
De Genesi ad literam li. 12. Cap. 14.
Falsus Magister quomodo à falsa doctrina cognoscitur.
Socrates lib. 7. cap. 32.

F

A omnis qui extra Ecclesiam est, malè semper exponit: ea dico, quæ sunt fidei & in Cõtrouersia posita. Nam aut errat interpretando, aut ex interpretatione vera falsum colligit & in fine seducit. Itaque ibi periclitari fortasse potes, sed non diu: ipso errante magistro per disciplinam Catholicam, citò & facilè emendato. Hic verò non potes non errare & grauiter seduci, aurem si præbes.

Rursum hac in re, ne omne iudicium ab ipsa doctrina & rebus in se consideratis acceptum, prorsus excludere videamur; discrimen quoddam diligenter obseruãdum est. Subiecto enim populo, infirmis & turbis, innotescit doctrina per Pastorem; nec iudicandus ab illis, sed audiendus tantùm Pastor est. At verò toti Ecclesiæ seu superiori suo innotescit verus Pastor, & Doctor Orthodoxus, non per personam quam gerit (nam è Pastore lupus fieri potest) sed per doctrinam quam docet; per successioné videlicet & loci & doctrinæ: iuxta illud Irenæi: *Qui cum Episcopatus successione, charisma acceperunt veritatis.* Huius rei formam saluator in sua benedicta persona tribuens, turbis & populis innotuit per Ioannis testimonium; & postea fidelibus per Apostolos, eorúmque successores. Ipsis autem Apostolis quasi Ecclesiæ principibus per vocem Patris de cælo, cùm transfiguraretur. Et iterum coram tota turba quasi tota Ecclesia, audita illa voce: *Et clarificaui & clarificabo.* Non quia ipsis Apostolis, aut toti Ecclesiæ, quasi superiori suo, sic innotescere quasiq; vocationis suæ rationem reddere debuit; sed quia propter nos, & instructionem nostram, sic facere placuit. Dixit enim. *Non* B *propter me hæc vox venit, sed propter vos.* Iuxta hanc formam, doctrina fidei innotescit fideli populo per Apostolorum successores. Ipsi autem successores, per testimoniũ veræ doctrinæ, suis vel superioribus vel æqualibus innotescunt.

Iudicium de doctrina duplex.

Lib. 4. ca. 43.

Math 17.

Iohan. 12.

Iohan. 12.

Huic autem rationi sane saluberrimæ vehementer hodie obsistunt Protestantes, & contrà asserunt; *non quis dicit, sed quid sit illud quod dicatur, aduertendum esse. Nam nec propterea falsum esse aliquid quod Satanas dicit, si per se verum est; nec propterea verum esse quod Angelus dicit, si per se falsum est. Deinde veritatem rerum non à personis loquentium, sed à rebus ipsis suam certitudinem accipere. Denique, vix vllum esse fidei Articulum, cuius assertor & defensor aliquis hæreticus non fuerit.* Hæc illi. Et hac de re monendum diligenter populum docent. *Esse enim stratagema Satanæ, quod nos docemus, perpendendum esse quis doceat, & nõ quid doceatur.* Sic enim scribit Iacobus Acontius in libro Stratagematum Satanæ. Nos contrà asserimus insigne esse, Satanæ Stratagema, suadere populo vt relicto Ordine à Christo instituto, de audiendis Pastoribus & Doctoribus, per se vnusquisque sapere velit, & vt in particulari dogmate quid dicatur singuli aduertant (aliter quàm in genere vt supra dictũ est) non quis dicat. Nam vtcunq; sit in aliis disciplinis humanis verũ, non esse curandum quis aliquid dicat, sed quid dicatur; & veritatem semper esse veritatem, siue Socrates illam, siue Diogenes pronunciet, quia videlicet nõ Authoritas sed ratio, totius veritatis humanæ regula & principiũ est, tamen in causa fidei quæ Authoritate nõ ra- C tione nititur, longè se aliter res habet. Nam doctrina fidei, quia priuato iudicio, sensu, ingenio, non acquiritur; ac neq; priuatis reuelationibus & afflatibus infũditur; sed seruato Ordine à Deo & Christo eius instituto, ab aliis discenda est; nec à quibusuis aliis, sed à solis Ecclesiæ magistris; (vt iam olim abunde explicatum est) hinc fit, vt in quæstione fidei, necessariò ante omnia quærendum sit, de potestate docẽtis, & de persona loquentis. Quam sane rationẽ & distinctionẽ veritatis sacræ à profana, quia hæretici vel non aduertunt vel contemnunt; propterea doctrinam religionis cũ doctrina humana confundunt; & ad easdem regulas vtramque reuocant. Itaque vt ipsis respondeamus, dicimus verum in se semper esse verum, & falsum in se semper esse falsum, siue illud Satanas, siue hoc Angelus dicat. Attamen Satanam propterea audiendũ non esse, etiamsi vera dicat; quia quod in se verum est, nobis semper verum non appareat: ideóque in causa religionis testem idoneum & certum adhibere debemus, cuius testimonio certò acquiescere possimus. Talis Satanas non est; quia etiam vera dicens, vel alia falsa permiscet, & sic de facto fallit; vel malo fine illa asserens, in fine seducit. Dixit Satanas Christo: *scio te quia sis sanctus Dei.* Sed increpauit eum Christus dicẽs: *obmutesce*: docens nos hoc exẽplo suo, ne quidẽ in veris, diaboli testimoniũ accipere. Quod sane documentũ & Paulus sequutus est, clamante post illũ puella, spiritũ pythonẽ habente, *ij sunt serui Dei altissimi.* Quum enim hoc sæpius fieret multis diebus, *dolens Paulus, præcepit spiritui exire ab ea.* Rursum quia fides nititur testimonio docentis, vt suprà dictũ

Iacobus Acõtius Stratagematum Satanæ lib 6.

1.

2.

3.

Ephes. 4.

Alia est ratio personæ loquentium materia fidei & in materia prophana doctrina.

Contr 1. cap. 3. & contro 3. cap. 6.

Protestantes hodie Doctrinam religionis cũ doctrina humana confundunt.

Ad primum.

Satanas non audiendus etiam si vera dicat.

Luc. 4.

Act. 16.

Act. 16.

Ad secūdum.

Veritas fidei nō nisi à legitimo teste audienda est.

Homil. 29. in 1. ad Cor.

est; testimonium autē seu Authoritas testificans, personarum est non rerum quatenus talium, non nisi à legitimo teste & persona idonea, fidei veritas accipienda est. Atque hinc fit, vt fidei veritas nobis nō fit fidei veritas, neque à nobis necessariò pro huiusmodi acceptanda, nisi ab Ecclesiæ persona docente accipiatur: tū quia nō aliter certò talis nobis apparebit, tum quia ad assentiendū aliter nō obligabit. Sane *diabolus ipse* (vt egregiè docet Chrysost.) *veritatē aliquando dicit, primū vt rerū ordinē confundat; deinde vt auferat Apostolorum dignitatem; postremò vt multitudini persuadeat sibi attendere. Quæ ne fierent, etiā vera dicentiū dæmonū ora obstruxit Christus.* Hæc ille. Idē plane in hæretico vera interdum prædicante fieri considera.

1. 2. 3.

Ad tertium.

Hæreticus ergo, etsi semper aliquid de fide verū afferat atque defendat, (omnia enim quæ sunt fidei si negaret, infidelis prorsus non hæreticus haberetur) tamen nec eius assertio legitimum est fidei testimoniū, non magis quàm Satanæ, cuius minister est & membrū; nec aliquid fidei ex fide, & quatenus est fidei, loquitur. Sed vel quia conuincitur intellectus eius, vt in diabolo credēte fit; vel quia eligit pro vero quod asserit; idcirco aliquid fidei tenet. In hæretico enim nulla veri nominis fides est; vt alibi ostensum est. Quæ quum ita sint, planè in causa fidei non quid, sed quo modo & à quo aliquid dicatur; fideli populo & quidem quàm diligentissimè attendendum est. Ex qua etiam conclusione, illa Caluini fraudulenta distinctio euertitur, quæ ait *Potestatē prædicationis & ministerij non ipsis hominibus Christum propriè dedisse, sed verbo suo, cuius homines ministros fecit.* Quod etiā ex illis quæ in Controuersia quinta copiosè disputauimus, clarius elucescit. His autem ita semel constitutis, priuatis istis spiritibus nullus amplius erit seducendi locus.

Controuers. 4. lib. 8. ca. 1.

Institut. lib. 4. ca. 11. par. 1.

Lib. 8. cap. 8.

Argumenta Protestantū pro priuata interpretatione tria enumerantur: & Scripturæ quibus primum tuentur, recensentur: obiter quoque quibus gradibus ad hanc priuatæ interpretationis audaciā peruenerunt, demonstratur.

CAPVT VI.

Quàm diligenter Protestantes priuatam interpretādi potestatem tueantur.

ARGVMENTA nunc aduersariorū expendamus, quibus adducti, hác priuati sui Spiritus in interpretandis Scripturis potestatē & libertatem statuerūt, & adhuc tuentur. Pro hac enim priuata interpretandi Scripturas Potestate & libertate, tanquā pro aris & focis dimicant: vt quæ sit totius nouę doctrinæ quam adferunt, fundamentū. Lutherus ad hoc vnū probandū, longā præfationem suis assertionibus cōtra Leonē 10. præmisit, quā vnā cum breui eiusdem confutatione, vide apud Roffensem contra articulos Lutheri. Brentius eum sequutus, sua quoque Prolegomena contra Petrū à Soto de hoc vno fere argumento constituit, contra quæ lege ipsum Petrum à Soto in Defensione Catholicæ Confessionis tract. 3. & Hosiū contra Brentium. Melanchthon in locis suis cōmunibus & Musculus in suis, Magdeburgenses quoque passim Centuria prima & secunda, hoc argumentū diligenter tractāt: sane vt fundamentū totius doctrinæ ac prædicationis suæ. Sed operęprętium est aduertere quibus gradibus, ad hanc tandem audaciā ventū est; vt prætermissis Patribus, neglectis Conciliis, contemptis Episcopis, tota Ecclesia reiecta, suos istos ac priuatos Spiritus commendare ausi fuerint: aut (vt ipsi loquuntur, & facere videri volūt) Scripturarū interpretationem ex solis Scripturis, & Spiritu Dei in illis latente, petendū docuerint.

Quibus gradibus ad audaciam ab hæreticis uētum est, vt suos priuatos spiritus venditarent.

Perspiciemus enim huius rei causam fuisse nec Scripturarū venerationem, nec veritatis studium, sed animi pertinaciam, vt suas semel conceptas opiniones mordicus tuerentur. Primùm itaque Lutherus solos Scholasticos doctores & scriptores reiiciebat, atque vnicū Conciliū Constantiense: vt apparet tùm ex propositionibus suis ad disputandum propositis, tùm ex colloquio Vvormatiēsi anno 23. habito. Prouocauit enim ibi à scholasticis doctoribus ad Ecclesiasticos Patres, & ad Decretales Rom. Pontif. Sane vel vt totū suū venenū in primo congressu non effunderet, sed saltē aliqua religione Patrū & Pontificū tactus adhuc videretur; vel quia sperabat, non ita apertè cōtra sua dogmata Patres facere, sicut scholasticos; qui suis distinctionibus omnes

Primū solis scholasticis Doctores reiecit.

A omnes eius fucos & fallacias nimis clarè aperiebant. Non longe autem pòst, quum ipsos Ecclesiasticos patres, & decretales Rom. pont. nò minus clarè & abunde quàm scholasticos, contra se facere perspiceret; illos quoque cum decretalibus prorsus repudiauit. Nam in præfatione ad asseriones suas, apud Roffensem disertè protestatur, *se nullius S. Patris authoritate cogi velle nisi quatenus iudicio diuinæ scripturæ fuerit probatus.* In libro quoque de seruo arbitrio, omnes Patres reiicit: dicens, *eos vel ex infirmitate carnis lapsos fuisse, vel alieno animo scripsisse, & aliter sensisse quàm scripserunt, vel ad finem vitæ resipuisse, vel denique sub illis seruasse sibi Deum Ecclesiam, licet illi vera Ecclesia non essent, sed alij essent qui non dicerentur Ecclesia Dei.* Decretales verò & vniuersos canones, etiam publico incendio è medio sustulit: idque vt dicit, *cum fiducia tanquam impios & Christo aduersarios.* Huius exemplũ alij sequuti, non solùm Constantiense, sed & omnia alia Concilia, solis primis quatuor, Niceno, Constantinopolitano, Ephesino, & Chalcedonensi exceptis (quæ reuereri se vt sacrosancta, asserit Caluinus, quantum attinet ad fidei dogmata:) prorsus in dogmatum iudicio repudiarunt. Neque verò in hac moderatione diu substiterunt, sed paulò pòst ipsa quoque cum alijs valedicere iusserunt, & certos errores in Concilio Niceno primo & in Chalcedonensi taxarunt; ideóque nullis Conciliis certam fidem adhibendam, sed solis scripturis innitendum esse censuerunt. Quin & ipsas scripturas, quum aliquam earum partem clariorem esse contra se viderent, quàm vt vllo fuco dissimulari veritas posset, potius negarę &

Lutherus contemnit Patres.
In assertion.
1.
2.
3.
4.
Lib. 4. cap 9. parag. 8. Institut.
Concilia generalia omnia reiiciuntur.
Certæ S. Scripturæ partes abrogantur.

B tollere, quàm de suo dogmate quicquam immutare voluerunt. Hinc enim epistolam Iacobi *Stramineam esse, & nihil Apostolico Spiritu dignam habere*, pronunciauit Lutherus; quia solius fidei inanem sine operibus iactantiam, nimis apertè asseruit. Machabæorum quoque libros, quia orationes pro defunctis nimis clarè docent, expungit. Epistolam quoque ad Hebræos quia pœnitentiam acrius commendat, *durum nodum habere, & Apostoli non esse* pronuntiat. Neque verò hic horum hominum audacia substitit. Alia enim Lutheranorum secta tantum huic suo priuato spiritui tribuendum putauit, vt quod Lutherus in quibusdam, id illi in omnibus scripturis facerent, eisque prorsus valedicerent: ex solis Enthusiasmis & afflatibus immediatis omnem religionem petentes. Tales erant & sunt adhuc Svvenckfeldiani, vel vt Lutherus eos vocat, cælestes Prophetæ, vel denique vt in Anglia nostra hodie nuncupantur, Superilluminati. Vides ergo ex hoc priuato spiritu, per eos impietatis gradus ad supremam quandam Apostasiam penéque Atheismum ventum esse, vt primùm scholasticos, post etiam Ecclesiasticos Doctores seu patres, mox & Decretales omnes Rom. Pont. deinde Concilia, primò vnum aut alterum, pòst omnia posteriora, (4. primis exceptis) mox verò & ipsa 4. prima, tandem verò & scripturarum certas partes; postremò vniuersam scripturam cótemnere potius & remouere in iudicio dogmatum fidei voluerint, quàm vel latum vnguem à semel concepta opinione recedere. Hic

Cap 6.
Aliqui Lutherani omnẽ prorsus Scripturam loco mouent.
Protestantum pertinaciae

C priuati huius Spiritus fructus & effectus hodie fuit. Argumenta autem quibus nituntur, fere ex scripturis pessimè intellectis, vt solent, depromunt; suntq; in triplici genere, & tres causas complectuntur, propter quas hanc sententiam defendunt. Eas omnes his verbis Magdeburgenses expresserunt. *Donum interpretandi & intelligendi scripturas, non esse alligatum ad certas personas hominum; sed à Deo ad ædificationem Ecclesiæ liberè donari sacram scripturam legentibus & meditantibus, & à Deo sapientiam & intellectum petentibus, docent scripturæ.* Hæc illi. Tuentur ergo priuatam hanc interpretationem, primum quia donum Dei est libere datum, non potestatis alicuius aut authoritatis. Secundò, quia datur hoc donum scripturas ipsas legentibus & meditantibus. Tertiò, quia intellectum scripturarum & sapientiam à Deo petentibus, idem donum conceditur. Primam autem sententiam omnes protestantes confidenter amplectuntur, & mordicus tuentur. Secundam, quæ quandam meditationem & studium postulare videtur, puriores Euangelici non ita certam & solidam esse volunt. Sed tertiæ sententiæ libenter subscribunt illi quidem: alij verò, vt Saxonici & rigidiores Lutherani, non ita semper necessariam esse existimant. Abutitur autem varijs scripturis vnaquæque sententia: maximè prima, quæ cæterarum fundamentum est. Ad primæ sententiæ confirmationem, multa à Magdeburgensibus proferuntur. Imprimis quòd apud Apostolum, inter alia dona enumeretur *donum prophetiæ, & interpretationis ser-*

Centuriæ 1. lib. 2. cap. 4.
1.
2.
3.
Tria capita argumentorũ pro priuata interpretatione Scripturæ.
Primũ Capitis probationes.
Centuriæ 1. lib. 2. cap. 4.

monum, vbi etiam additur, quòd hæc omnia *operatur Spiritus, diuidens singulis prout vult.* Et rursum. *Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, Omnia probate, quod bonū est tenete.* Ex his enim colligunt, interpretari mysteria Dei, vt Scripturas & alia, esse donum fidelibus datum, siue illi in Potestate Ecclesiastica constituti sint, siue non. Ideóque & talibus qui donum acceperunt, licere interpretari; & alios ne illorum interpretationem contemnant, iuberi. Hinc etiam docent, audiendos esse omnes qui Scripturam interpretantur, etsi nouam adferant interpretationem; nec prima facie quia noua est, aut priuata, repellendam; sed diligenter expendendam, an ex dono Prophetiæ prolata fuerit. Ad cuius etiam rei probationem vehementer vrgent illud Pauli. *Prophetæ duo aut tres dicant, cæteri diiudicent. Quòd si alij fuerit reuelatum sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos Prophetare: vt omnes discant, & omnes exhortentur.* Hæc Apostolus. Hæc verba proferunt perpetuò aduersarij, vt priuatum hoc suum interpretandi donum (quam Prophetiam vocant) probent. His etiam Apostolicis verbis confisi & abusi, quibusdam in locis (vt in Anglia feruentissimè Puritani) prophetandi formam eo in loco ab Apostolo commemoratam diligenter imitantur. Conueniunt enim ex omni genere laici & Scripturam quam vult vnusquisque multis audientibus, prout Spiritus ei suggerit, exponit vel deprauat potiùs. Quem sane prophetandi morem dementissimum, quum cohibere nuper in Anglia Potestas politica vellet, (seditiosè enim multa ibi effutiebantur) eáque in re opera & ministerio pseudoepiscopi Cantuariensis vti vellet; obstitit ille omnibus modis, nec quod Dei verbum disertè probat atque permittit, sese aliquando inhibiturum respondit. Qua etiam in sententia à biennio iam & amplius vsque hodie persistens, Iurisdictione omni Ecclesiastica spoliatus manet. Tanti sane momenti, tamque certa & firma, promiscua hæc diuini verbi interpretatio, ex his verbis Apostolicis collecta, illis hominibus videtur.

Rom. 12. & 1. Cor. 12.
1. Thess. 5.
1. Cor. 14.

Respondetur Scripturis ad primam Protestantum sententiam confirmandam allatis: vbi qualis sit manifestatio Spiritus ad vtilitatem multis modis ostenditur.

CAPVT VII.

NIHILOMINVS his scripturis singulis breuiter & efficaciter respondetur. Apostolus 1. Cor. 12. & ad Rom. 12. non obscurè aut breuiter, sed clarè & copiosè docet hoc donum interpretationis, sicuti & cætera dona diuidi à Deo in Ecclesia, nō promiscuè aut quocunque modo, sed *iuxta mensurā fidei, & vnicuique ad vtilitatem.* Mensura autem fidei est, *non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem,* id est, vnūquemque sapere iuxta vocationem, in qua vocatus est. Hæc enim mensura fidei, quomodo non cuiuis membro Ecclesiæ, sed iuxta vocationem & officium cuiusque membri detur, ex similitudine corporis humani, eodem in loco luculenter docet Apostolus dicens: *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis differentes.* Hæc Apostolus. Quemadmodum ergo pessima esset & absurdissima hęc collectio, Deus corpori humano tribuit varia dona, videndi, audiendi, loquendi, & similia, prout ex ordine suæ prouidentiæ voluit, ergo vnumquodque membrum habet donum, aut habere potest videndi, loquendi, &c. non seruata cuiusque membri functione propria, quam aptum natum est habere, sic protestantum est longè vanissima ex his locis collectio. Deus dedit donum Prophetiæ in Ecclesia, & cætera dona vnicuique prout vult, ergo dedit illa vnicuique membro in Ecclesia, nulla habita ratione vo-

Donum interpretationis datur secundū Mensuram fidei.

Mensura fidei quæ & qualis.

Protestantium collectio quàm vana.

A ne vocationis cuique membro propriæ, ad quam ex ordine à Christo constituto vocatus est. Rursum quemadmodũ optima est hæc collectio; In corpore humano sunt variæ functiones, & vnicuique membro Deus diuisit iuxta mensuram vitæ humanæ, vt inuicem se membra iuuarent, essétque ordo & pax in toto corpore, ideóque *non posset oculus manui dicere, opera tua non indigeo*, nec totum corpus est oculus, aut auris, sed donum videndi proprium est oculo, donum audiendi auri, & sic in cæteris membris, ad eundem plane modum optima hæc est & Apostolica collectio: In corpore mystico Ecclesiæ, varia sunt dona *iuxta mensuram fidei*, id est, ea ratione vt fidei vnitas, salus, & pax conseruetur. Ideóque *non omnes prophetæ, non omnes doctores sunt*; sed qui in Ecclesia caput est, capitis donum accipit, qui oculus est, oculi gratiam accipit, & sic de reliquis. Hæc est euidentissima Apostoli sententia in vtroque loco allegato. Quam etiã clarius exponit ad Ephes. 4. Quũ enim idem dixisset quod ad Rom. 12. & 1. Cor. 12. dixerat, videlicet *vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi*, statim subiungit, & qualis sit hæc mensura, exponit: dicens. *Propter quod dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam Prophetas, &c.* Non ergo ex dono, Ecclesiæ membrum, sed ex vocatione membri, donum quærere debes. Non porrigas pedẽ, vt videas: sed oculos aperi. Nec oculum aperias, vt ambules, sed pedem moue. Sic quære dona Dei in vocatis Apostolis, Pastoribus, Doctoribus, &c.

Apostolica collectio.

Sed quia hoc hæreticos hodie fefellit, quòd cùm audiunt in Ecclesia dari eiusmodi dona, putant Deum illa promiscuè & cuiuis membro dare, siue ad functiones sacras vocatus ille sit siue non, subiungam paucas sed grauissimas causas; quibus & Catholicam sententiam tueri, & hominibus hac in parte hæreticis satisfacere possis. Primùm ergo dantur à Spiritu Sancto huiusmodi dona in Ecclesia; sed seruato Ordine quem Christus in Ecclesia posuit: de quo Ordine multa in Controuersia secunda disputauimus. Hic Ordo vult, vt quia pes non debet capitis officium facere, neque donum capitis accipiat. *Vnicuique nostrum* (ait Apostolus) *data est gratia, secundum mensuram donationis Christi*; vt videlicet Spiritus Sanctus quem Christus Dominus promisit & dedit, operetur iuxta Ordinem donationis à Christo factæ. Hæc autem Donatio Christi, & per consequens donorum distributio, qualis sit statim describit dicens: *dedit quosdam quidem Apostolos, &c.* In his ergo Apostolis, Pastoribus, Doctoribus, quærenda sunt dona, ne aliam tibi fingas aut præsumas donationem quàm Christus fecit. Quod isti faciunt, qui non in doctore donum quærunt: sed ex præsumpto dono, doctores vel seipsos faciunt, vt Lutherus, Caluinus, & alij; vel sibi eligunt, vt Lutherani, Caluinistæ, & alii. Secundò, Christus Dominus cùm hæc dona de facto in specie dedit, (de qua donatione in genere Apostolus in his locis disseruit,) solis illis dedit, qui vocatione ipsa Pastores & Magistri Ecclesiarum futuri essent. Solis enim Apostolis, non turbis dixit: *vobis datum est nosse mysteria, &c.* Imò turbas disertè ab hoc dono excepit, dicens: *Turbis autem in parabolis.* Solis Apostolis dixit: *Spiritus veritatis manebit vobiscum in æternum*: Et huius generis alia multa quæ in Controuersia quarta copiose tractauimus. In illis ergo quærenda hæc dona, quibus ista Christus Authoritate Suprema de facto assignauit; non in aliis quibuscunque (ad arbitrium nostrum) Ecclesiæ membris. Tertiò, *manifestatio Spiritus* (ait Apostolus) *datur ad vtilitatem*, ipsius sane totius corporis Ecclesiæ, cui non expedit vt aliis hæc dona dentur, quàm iis qui ad docendum vocati sunt; ne fit schisma in corpore: ne forte dicat, Non iam caput pedi, sed pes capiti; non es mihi necessarium: *& ego spiritum Dei habeo: in me quoque Dominus loquutus est*: aliáque his affinia, schismatis & perturbationis in religione seminaria maxima & fomenta perpetua. Quæ vna res, quia consideratione dignissima est, insistemus ei paulisper, & explicabimus magis.

Causa erroris Protestantium. Donum interpretationis datur seruato Ordine in Ecclesia posito.

B Lib. 5. cap. 4. & seq. Ephes. 4.

Quærenda sunt dona in vocatis Pastoribus &c.

Christus dedit sua dona solis futuris Ecclesiarũ Magistris.

C Matth. 13. Ioh. 17.

Lib 8. ca. 15. 1. Cor. 12.

Priuati spiritus omnium schismatum seminaria.

Nempe hæc est vera & ipsissima Ecclesiæ vnitas, vt non aliis Spiritus ille interpretationis & docendi detur, quàm quibus ex officio interpretari & docere incumbit. Etenim vna quidem est Ecclesia, propter vnam fidem; quia omnes vnum & idem credunt, sperant, amant, & eadem tenent sacramenta, seu quoscunque cultus religionis necessarios. Sed hac ratione magis similis est, consentiens, vnanimis, & vniformis Ecclesia, quàm propriè loquendo vna. Iterum Ecclesia dicitur vna propter vnum caput Christũ, & eius in terris vicariũ. Sed & hac ratione, magis est sub vno, quàm vna. Alio adhuc modo Ecclesia est propriè vna, propter vnitatẽ collectionis vniuersorũ

Ecclesiæ vnitas qualis. 1. 2. 3.

membrorũ; vt scilicet vnusquisq; fidelis sit pars vnius numero populi, ciuitatis, domus, seu corporis mystici. Nã propter hanc vnitatẽ, non satis est, vt singuli fideles idẽ credant, & vni atque eidem capiti obediant in ratione credẽdi; sed etiã vt in ipsa credendi, sperandi, amandi, sanctificandi, obediendi, & pręcipiendi operatione, secundũ modum quẽdã operentur: videlicet vt partes vnius totius, & non vt seorsim singuli. Spiritus enim Sanctus *diuidẽs singulis prout vult*, sic diuidit, vt Ecclesiã totã faciat vnum numero corpus, non plura. Et propterea mouet singulos ad interius & exterius operandũ, tanquã partes vnius corporis, & propter vnum corpus, & secundũ vnum corpus: sicuti fieri videmus in corpore naturali. Anima enim mouet manũ, non sicut lignum aut lapidem extra corpus; sed tanquam partẽ totius corporis, secũdum dependẽtiam quam habet à reliquo corpore, ad ministerium vel functionem corpori vtilẽ aut necessariam. Mouet quoque ad vtilitatem reliqui corporis. Mouet denique iuxta modum, decorem, & proportionẽ totius corporis; vt nec altiùs se tollat, nec ad plura se extendat, quàm corporis ratio patitur, & vires ferunt: nec etiã ad inferiora aut viliora se dimittat, quàm corporis decor postulat. Sic in Ecclesiæ corpore, vnusquisq; fidelis sciens se esse membrũ Ecclesiæ, quicquid facit aut patitur vt fidelis, facit & patitur, nõ solùm vt Deo & proximo spirituali dilectionis vinculo particulariter vnitus, sed etiã vt membrũ totius Ecclesiæ, & huic toti in vnitate Spiritus coniunctus; siue doceat, siue discat; siue credat, siue credere recuset; siue amet, siue refugiat; siue speret, siue non sperandum putet; siue ministret sacramẽta, siue suscipiat; & sic in reliquis. Rursum, propter Ecclesiam illa omnia facit & patitur, vt pars propter totum, cuius est quicquid in eo genere est. Nam vnitas particularis aliquorum ad inuicẽ, ordinatur ad vnitatem totius. Ideoq; in Symbolo profitetur vnusquisque fidelis, non solùm Ecclesiam esse vnã, vt ille sit eius membrum; sed etiam communionem Sanctorũ; vt sciat se omnia facere & pati in commune bonũ, quoties vt fidelis aliquid facit aut patitur. Denique secundum Ecclesiæ fidẽ, sensum, iudicium, Regulam, & pro Ecclesiæ honore atque decore, omnia facit & patitur; neque plus, neque minus, quàm sibi vt parti totius, conuenit. Hæc est maxima, & intrinseca, & proprissima Ecclesiæ vnitas; quam colligere licet ex verbis Apostoli, ad Ephes. 4. & ad Coloss. 2. quæ alibi tractauimus, & ex Thoma Vvaldensi. Item ex D. Thoma, maximè verò ex Caietani scholiis ibidem. Contrà verò, huic vnitati propriè opponitur schisma. Quicunq; enim renuit operari in ratione fidei, vt pars Ecclesię Catholicæ, vultq; se gerere vt quoddam totũ seorsim, quacunque ex causa hoc faciat, schismaticus hoc ipso est. Præclarum sane esset, (quod ex maxima humilitate & charitate optauit Moyses) *vt vniuersus populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum suum*. Sed quia hoc non expedit vnitati totius corporis, & *manifestatio Spiritus non datur nisi ad vtilitatem* totius, propterea *non omnes prophetant*, nec omnibus Deus dat Spiritum suum. Quibus autem dat, dat vt partibus vnius toti, ad ministerium & cõseruationẽ totius, nõ ad priuatã vniuscuiusq; & seiunctam à toto vel voluptatẽ vel vtilitatem. Abstulit quidem Dominus de Spiritu Moysis, & dedit aliis, sed futuris Magistris populi. Ait enim: *Auferam de Spiritu tuo, tradámque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris*. Datur ergo illis Spiritus, qui ad ministerium Ecclesiæ à Deo vocantur, non aliis. Sane sententia hodie Protestantum de hac distributione donorum, non in ordinaria potestate, sed promiscuè data & extra illam, est ipsissima schismaticorum ipsorum Core, Dathan, & Abiron vox & sentẽtia. Illi enim clamabant contra Moysen & Aaron. *Sufficiat vobis, quia omnis multitudo Sanctorum est & in ipsis est Dominus. Cur eleuamini super populum Domini?* Quæ schismatica & superba vox quantum Deo displicuerit, consequuta statim horrenda pœna monstrauit. Idem hodie dicunt Protestantes. Nam *donum interpretandi non esse alligatum ad certas personas, quasi ad prætoriam quandam Potestatẽ, sed liberè dari legentibus & orantibus, quia omnes sunt docti à Deo, & vnctio docet nos omnia*, (quæ sunt verba Magdeburgensium, Melanchthonis, & aliorum Protestantum omnium) idem est plane, quod illi dixerunt: donum Spiritus non esse alligatum ad Moysen & Aaron certas illas personas, vt illi quasi in prætoria Potestate eleuarentur super populum, sed omnem multitudinem esse sanctorum, & in ipsis Dominum esse. Sit ergo hæc tertia ratio plane firmissima, Spiritum & dona dari Ecclesiæ; sed quia ad vtilitatem totius dantur, non nisi illis dari, quibus propter pacẽ & vnitatem totius corporis expedit dari.

Quartò

Marginalia: Ad conseruãdã vnitatẽ singuli operantur vt partes vnius totius corporis. — Simile. 1. 2. 3. — Omnia operantur fideles vt mẽbra Ecclesiæ. — Omnia propter bonũ Ecclesiæ. — Omnia secundũ Ecclesiæ sensum. — Suprà libr. 5. cap. 7. & li. 8. c. 11. doctrin. fidei. Libr. 2. cap. 15. & 16. — 2. 2. quæst. 39. art. 1. — Schismaticus quis. — Numer. 11. — Quibus & quo modo Deus dat Spiritum suum. — Numer. 11. — Protestantes hodie veri schismatici. — Numero 16.

A Quartò, sic *datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem*, vt etiam singulorum quoque, non solum totius vtilitati consulatur. Non est autem vtile cuiuis, vt hoc donum accipiat. Non enim omnes capaces sunt illius doni. *Dominus diuisit talenta: Alij quinque, alij duo, alij vnum, vnicuique secundum propriam virtutem*, id est, iuxta modum & capacitatem cuiusque, vt exponit ibidem Hieronymus. Deinde si priuati aliqui huius doni capaces sunt, tamen neque illis expedit hoc donum accipere. Adhuc enim cùm de numero ouium sunt, non datur eis Spiritus nisi quatenus oues sunt, scilicet vt obediant & discant, seruentq; locum quem habent in corpore. *Non enim satis est* (ait Chrysostomus) *vnitum esse corpori, sed oportet proprium locum obtinere, vtpote qui nec vnitus esse queas, nec Spiritũ accipere si loco cesseris*. Simile est de corporum membris, & ipsis quatuor rerum omnium elementis, quæ singula locum suum egressa, operari non possunt. Itaque ne sit ei occasio ruinæ, vt accepto dono locum suum & stationem egredi quis velit, atque ad ea se extendere quæ non oportet, vtiliter & salubriter cuicunque capaci hoc donum non datur. Itaque seruant omnes locum suum *obedientes præpositis suis, qui rationem pro ipsis reddituri sunt, vt cum gaudio hoc faciant* ipsi præpositi (quale gaudiũ expressit ipse in se Apostolus. Monens enim *ne quis eos deciperet in sublimitate sermonum*, subiungit: *Spiritu vobiscum sum gaudens & videns ordinem vestrum, & firmamentum* (seu stabilitatem) *fidei vestræ*,) *& non gementes. Hoc enim non expedit illis*; id est: ouibus ipsis non expedit sic ex aliquo dono sublime sapere, vt præpositis suis obedire recusent. Quod ne fiat, etiam capacibus sæpenumero hoc donum saluberrimè negatur.

Spiritus datur ad vtilitatem & capacitatẽ singulorum. Matth. 25.

Locus in corpore Ecclesiæ vnicuique suus seruandus est.

Homil. 11. in 4. c. ad Ephes.

Hebræ. 13.

Colloss. 2.

B At dices: Exempla non deesse de multis nondum ad docendum vocatis, qui tamen hoc donum reuera acceperunt. Et illustre est hac in parte Origenis exemplum, qui multis annis ante Præsbyterium Scripturas docuit & interpretatus est fœliciter. Ad hæc & huiusmodi respondetur, rara ista & extraordinaria esse, & priuilegia paucorũ non facere legem communem. Prætereà si quando hoc datur talibus, non tamen sic dari, vt vel Præpositis suis obedire recusent; vel, (quod grauius est) docẽdi sibi authoritatem arrogent; (tunc enim schisma fit in corpore, violatur ordo, dissoluitur vnitas, perit obedientia fidei;) vel denique non aliter dari, quàm vt ad consolationem & instructionem vel propriam (vt clarius intelligant, quæ iam crediderunt) vel aliorum per modum consilij & conferendi in commune, eo dono vti debeant: non vt propterea aliquid singulariter sapiant, nouum aliquod dogma ex scripturis colligendo: non denique vt aliquid quasi magistri doceant; siue *præter mensuram donationis Christi*, siue *præter rationem & regulam fidei*. Quibus conditionibus saluis, non negatur hoc donum etiam non vocatis ad docendi munus dari. Sed has conditiones non ferunt aduersarij, qui sic dari hæc dona volunt non vocatis, vt ipsis vocatis eadem negent; sibíque ex vi doni Potestatem arrogent, de ipsis vocatis déque eorum doctrina iudicãdi; & quodcunque fidei dogma etiam in plenarijs Concilijs discussum & definitum, de nouo discutiendi, & examinandi; vt fecerunt hodie superbissimi homines Ioannes Caluinus, Martinus Chemnitius & alij. C

Obiectio de ijs qui dona acceperunt nõ vocati.

Responsio.

1. 2. 3. 4. 5.

Ephes. 4.

Rom. 12.

Protestãtium intolerabilis superbia.

Alijs Scripturis superius ab aduersariis prolatis satisfit.

CAPVT VIII.

IAM verò (vt ad alias Scripturas respondeatur) quod Apostolus iubet *Prophetias non spernere, & omnia probare, quod bonum est tenere*, toti Ecclesiæ Thessalonicẽsium scribit, vt exordium Epistolæ declarat, nõ cuiuis Ecclesiæ membro. Facit hoc autem Ecclesia per illa sua mẽbra, quibus probandi ea quæ ad fidem pertinẽt potestas data est. Sic Dionysius Alexandrinus hæc verba πρὸς τοὺς δυνατωτέρους, firmioribus & perfectioribus (quales sunt Ecclesiarum præpositi) dicta esse intelligit, apud Eusebium in historia Eccl. & Socratem. Et sane sic homo totus, in his quæ vel ad rationis vsum vel ad corporis bonum pertinent, omnia probat; quod bonum est tenet; sed non per quodlibet sui membrum hoc facit. De qua re aliàs plura diximus in Controuersia secunda.

1. Thess. 5.

Eusèb. lib. 7. ca. 6. Socrat. lib. 3. cap. 14.

Lib. 5. cap. 4.

1.Cor.14. 1.Responsio.

Magis vrgent & incredibili confidétia(vt suprà monuimus) inculcāt illud de Prophetis in priore ad Corinth.epist. Cui tamen loco variè & solidè respondetur. Primùm,agere ibi Apostolū expressè & disertè,de dono Prophetię extraordinario(non secus sane quàm ipsi prophetę, quorum Apostolus meminit ad Ephes.4.extraordinarium Munus erat, vt Apostolorū & Euangelistarū) & quod per modum miraculi fiebat,sicut donum linguarum,sanitatum, & similia quæ in illis tum Ecclesiæ initiis ad fidei Christianæ commendationem fidelibus passim dabantur; vt docet in commentariis ad hunc locum Chrysostom.& adhuc clarius in comment.in epistolā ad Rom. super illa verba:*Spiritus orat pro nobis*,&c.Idem quoque docet Ambros.in Comment.ad cap.4.ad Ephes. Non autem agit ibi Apostol.de ratione ordinaria & perpetuò duratura ipsius Prophetiæ,aut interpretationis sermonum.Vt non minus certè ridiculum sit illum prophetandi morem nunc imitari,quàm vanum & ridiculū esset donū quoque linguarum,maximè in constituta iam Ecclesia, vel superbè sibi quenquam vēditare, vel stolidè à Deo dandum expectare,vel etiam tanquam nouos orbis Apostolos vsurpare. Signa hæc omnia erant,in prima fidei plātatione. Linguæ quidem ipsis infidelibus,vt eo miraculo ad fidem inducerētur; prophetiæ verò fidelibus,vt in recenter accepta fide tam illustri signo cōfirmarētur.Sic enim rem apertè distinguit Apostolus, dicens:*Linguæ in signum sunt,non fidelibus,sed infidelibus. Prophetiæ autem nō infidelibus sed fidelibus*, sc.signa sunt.Est autem gens praua & exasperans,non solùm stolida & temeraria,post tot seculorum fidem acceptam & conseruatam adhuc signa quærere.

Donum prophetiæ de quo Paulus 1.Cor 14. non erat donum ordinarium & perpetuum. Hom.14.

2. Responsio. Illa prophetia non erat interpretatio scripti verbi.

Præterea, illa prophetia tūc in vsu,non erat interpretatio verbi scripti,ad dogmata fidei vel probāda vel explicanda,diuinitus data. Neque enim adhuc scriptum erat magna ex parte,nouum testamentū;neque de fidei dogmatibus in illa primę Ecclesię prophetia tractabatur. Sed cùm hi qui dono linguarum valebāt,non semper intelligerentur ab aliis qui eo dono carebant,ideóque sine fructu illud donum exerceretur, aliis datum erat Prophetiæ donum, vt interpretarētur id quod ex dono linguæ prolatum fuisset;non quod in canonicis libris scriptum fuisset. Cessante ergo nunc dono linguarum(quod infidelibus tantùm signū erat)cessāt quoque prophetię huius donū, quod non nisi propter linguarum donum datum fuit;ne inutile prorsus(non quidem omninò)sed ipsis fidelibus esset. Nam infidelibus,etiam nō explicatum,eatenus vtile fuit,quatenus eos in admirationē religionis Christianæ excitauit. Fidelibus verò(qui tali excitatione non indigebant)nisi explicatum inutile prorsus fuit.

3.Responsio. Non erat doctrina sed exhortatio. 1.Cor.14.

Deinde per donum hoc linguarum,cui accessit interpres hęc Prophetia,non proferebantur ea quæ ad fidem per modum doctrinæ,sed quæ ad pietatis studium per modum exhortationis valebāt. Ait enim Apostolus ibidem:*Qui prophetat,hominibus loquitur ad ædificationem,& exhortationem,& consolationem*. Et statim paulò pòst enumerat tāquam distincta *reuelationem,scientiam,Prophetiam,doctrinam*,vt diuersa hæc fuisse dubitādum non sit.Quo in loco,hoc etiam obserua,hic iam ad scripturæ interpretationem doctrinalem Protestātes trahere,quod semper aliàs de orationibus & publico Ecclesiæ officio intelligi volunt. Ita quidlibet illi ex quolibet Scripturæ loco,libertate hac interpretandi freti,probant. Rursum hæc Prophetia erat reuelatio vel rerum futurarum,vel occultorum criminum,vel etiam rerum præclarè ab aliis gestarum.Vnde Apostolus ibidem. *Si omnes prophetant, intret autem quis infidelis,vel idiota,conuincitur ab omnibus,diiudicatur ab omnibus.Occulta enim cordis eius manifesta fiūt*,&c.Itaque ad interpretationem Scripturarum, eo sensu quem hodie sibi hæretici venditant , & de quo nos hoc in loco quærimus nihil prorsus ista pertinet prophetia:etiam si ordinarium aliquod & perpetuum in Ecclesia officium esset.

4.Responsio. Erat reuelatio vel futurorum vel occultorum. 1.Cor.14.

5.Responsio.

Deinde etiamsi talis aliqua interpretatio,qualem protestātes fingunt,hæc prophetia esset, tamē non aliter permittit Prophetis istis & interpretibus loqui, nisi *vt cæteri diiudicent*,scilicet Prophetæ cæteri & symmistæ: qui videlicet vt dono prophetiæ,sic etiam discretione Spirituum valebāt. Vult ergo ecclesiam de hoc dono iudicare;cuius hæc omnia dona sunt propria : maximè discretio spirituum, vt alibi ostendimus. *Ne videlicet* (ait Chrysost.in Comment. ibidem) *aliquis hariolus admisceretur, aut diabolicus quispiam præceptor ingrederetur*.Quod etiam post eum docet Theodoretus. Itaque eódem res recidit.Neque enim hoc donum,si quod tale esset,aliquid valeret nisi per Ecclesię iudicium approbaretur.

Ecclesia iudicat de prophetia.

Sed

A Sed & prætereà, promiscuè & confusè aut præter ordinem, etiam in illis initiis hoc dono vti non licebat. Qui autem hodie hoc donum sibi vendicant, dicũt se hoc prophetiæ Spiritu impulsos esse, vt Romanæ Ecclesiæ errores taxent, & nouas suas interpretationes in medium proferant, semper illud in ore habentes. *Non possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.* Et rursum; *non possumus aliquid aduersus veritatem, sed pro veritate.* Apostolus verò etiam in ipso dono audaciam, præsumptionem, & cõfusionem damnat. *Spiritus*, inquit, *prophetarum, prophetis subiecti sunt. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Itaque etiam si huius generis hoc donum esset, quale Protestantes fingunt, & hodie quoque daretur, (quod vtrunque falsum est) tamen iuxta Apostoli doctrinam, non ita in contemptum pastorum erumpere, sed continere & reprimere se isti spiritus debebant, vt absque dissensione & tumultibus donum suum exercerent. Quod iterum in fine huius disputationis solicitè monuit Apostolus, sic concludens. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & linguis loqui nolite prohibere. Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant in vobis.* Hæc Apostolus. Isti contrà propterea hoc donum prophetiæ sibi arrogant, vt omnibus honestatis & Ordinis ecclesiastici perruptis repagulis, se solos homines priuatos, nec ad docendum vocatos, pro magistris & interpretibus diuinarum literarum, orbi obtrudãt. Idque ea sane confidentia, vt non solùm Catholicæ Ecclesiæ interpretes veteres, sed & alios quoscunque deinceps sequuturos verbi interpretes reiiciant. Cuius rei luculentissimum documentum est, immẽsa illa commentariorum

Sexta Respõsio. In dono prophetia exercendo aberat confusio & præsumptio Protestantibus propria.

Act. 4.
2. Cor. 13.
1. Corint. 14.

Protestantes hodie soli volunt esse interpretes Scripturarum.

B in vniuersam Scripturam farrago, ab istis hominibus iam passim edita, & maximè ab Augustino Marlorato in vnam Cathenam seu corpus redacta, nunc verò ab horum sectatoribus, non secus ac vnica, natiua, & germana diuini verbi interpretatio passim allegata. Sed quod ad præsentem Apostoli textum attinet, eius moderationis (quam modo dixi) in hoc dono prophetiæ seruandæ, illustre exemplum habes in Cipriano & collegis suis Africanis Episcopis, circa quæstionem de hæreticorum baptismo approbando. Nam putauit sane ille Apostolum in hoc loco, *docere & ostendere multa singulis in melius reuelari; nec debere vnumquemque pro eo quod semel imbiberat pertinaciter congredi; sed si quid melius & vtilius extiterit, libenter amplecti:* (in quo tamen vir ille sanctus eatenus errauit, quatenus contra Ecclesiæ vniuersalis consuetudinem, singulariter se sapere posse putauit) sed tamẽ non ita in errore hoc suo istud putauit Ciprianus, quin nihilominus pacem & vnitatem Ecclesiæ seruaret: nec aliter sentientes collegas & coëpiscopos suos, aut dãnaret aut grauiter ferret: quod apertissimis verbis in epistola ad Iubaianum & in Concilio illo Africano (vbi erronea illa sententia definita fuit) protestatur, sicuti etiam commemorat, eúmque hoc nomine vehemẽter laudat sanctus Augustinus, in libro de baptismo contra Donatistas. Memorabile autem est, ex eodem Apostoli loco sic vt protestantes volunt, intellecto; aberrasse à veritate tot episcopos, & doctos & graues: quamquam moderatiùs id multo factum sit, quàm à protestantibus hodie fiat.

In epistol. ad Quintum fratrem.

Exemplum moderationis seruata circa libertatem prophetiæ etsi male præsumptam.

Lib. 2. cap. 2. & 8.

C Postremò, hoc donum prophetiæ qualecumque illud esset, non cuiuis è populo (vt Puritani illam hodie seditiosè vsurpant) sed Præpositis ipsis & magistris datum fuisse, Sanctus Chrysostomus docet. Ait enim *Spiritum ibi cuncta administrasse, cuncta Ecclesiæ capita moderando. Et propterea hodie populum sacerdoti respondere in officiis diuinis*, quæ huic prophetiæ successisse arbitratur; *Et cum Spiritu tuo: quia olim sacerdotes non nisi in spiritu isto prophetico, & mysteriorum omnium intelligentiæ, ea loquerentur; quæ hodie nos ex præscripta forma loquimur.* Hæc ille in commentariis ad hunc locum. Ad cuius sentẽtiam accedit Theodoretus in Comment. ibidem. Ait enim. *Hic ordo* (scilicet prophetandi) *mansit in ecclesiis in præsens vsque tempus: & ex doctoribus* (non ex quibusuis de populo) *alijquidem in hac concione, alij verò in alia cum populo disserunt.* Itaque omnibus his de caussis, cum hoc genere prophetarum, aut prophetãdi modo qualem hic Apostolus descripsit, priuata ista SS. Scripturarum interpretatio quam protestantes sibi solis vsurpant, nihil affine aut coniunctum habet. Multò autem minus, insana illa & seditiosa prohetantium in Anglia Puritanorum consuetudo, ex hac Apostolica doctrina colligi potest.

Septima Resp. Donũ prophetiæ nõ erat quorumlibet sed tãtum Præpositorum Ecclesiæ.

Chrysostom.

I. iiij

Alia ſcripturarum loca ab aduerſariis proferuntur, paritérque breuiter expenduntur. D

CAPVT IX.

RELIQVIS Scripturis, quas adhuc ad ſententiæ ſuæ confirmationem Proteſtantes afferunt, tribus quaſi verbis ſatisfaciemus. Proferunt illud Petri: *vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, ſiue donum, in alterutrum illam adminiſtrantes*: Sed ſtatim adiungit Petrus, quod illi omiſerunt: *Sicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei*: apertè oſtendens ſe non de aliis quàm de diſpenſatoribus myſteriorum Dei loqui, qualem ſe cum collegis ſuis Paulus fuiſſe docet. Proferunt & illud. *Vobis datum eſt noſſe myſteria.* Item Ioan. 17. *Spiritus docebit vos omnia.* Et denique 2. Timoth. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, &c.* Hæc loca citant Magdeburgenſes: quæ tamen euidentiſſimum eſt, non ad alios pertinere quàm ad Apoſtolos & eorum ſucceſſores, Eccleſiarum præpoſitos, vt alibi ſæpius oſtendimus: ipſáque locorum circūſtantia clamat.

[Margin: 1. Petri 4. — 1. Cor. 4. — Math. 13. — *Indigna applicatio S. Scripturæ per proteſtantes.*]

Proferunt adhuc alia, quæ ad priuatos quidem & quoſuis fideles pertinent, ſed nō eo ſenſu quem ipſi affingunt: qualia illa ſunt: *Erunt omnes docibiles à Deo. Vnctio docebit vos omnia.* Quibus addit Brentius illud Pauli. *Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Et rurſum. *Nemo poteſt dicere: Dominus Ieſus niſi in Spiritu S.* Breuiter reſpondetur. Probant ſane hæc omnia verè fideles omnes à Deo doceri, & Spiritu Dei illuſtrari, ſed vt dociles fiant Auditores Eccleſiæ, vt credant & conſentiant veritati; non vt vnuſquiſque officio Eccleſiæ, fungatur, & doceat veritatem: non vt omnes ſint prophetæ & Doctores. De qua re vide plura in ſecunda & quarta Controuerſia. E

[Margin: Ioan. 6. — 1. Ioan. 2. — Rom 8. — 1. Cor. 12. — Lib. 5. cap. 1. & 4. & lib. 8. cap. 12.]

Addit his Melanchthon in locis communibus; quæcunque contra impios & de impiorum cæcitate in Scripturis dicuntur. Qualia ſunt illa: *Non intelligent omnes impij. Audite audientes, & non intelligite. Obſcurentur oculi eorum ne videant.* Denique illud Apoſtoli: *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei. Hæc teſtimonia* (inquit Melanchthon) *perſpicuè oſtendunt interpretationem Scripturarum eſſe donum piorum, nec alligatam poteſtati. Impietatis enim pœna eſt cæcitas mentis.* Hæc ille. Sed ad hoc Melanchthonis argumentum, primum negato conſequens. Nam, etſi nulli impij intelligerent, non tamen ſequeretur, quòd omnes pij intelligant: non magis ſane quam iſtud: nullus cæcus currit, ergo omnes qui vident poſſunt currere. Nam vt ad currendum requiritur præter videndi vim membrorum agilitas, ſic ad donum intelligendi Scripturas non ſolùm requiritur pietas, ſed & donatio, id eſt vocatio cui annectitur donum. Deinde & antecedens dupliciter falſum eſt. Nam licet impij ad ſuam quidem ipſorum ſalutem non ſemper intelligant, tamen vocati à Deo ad docendum, etiamſi impij ſint, ad aliorum ſalutem rectè docent: de qua re vide quæ diſputauimus in Controuerſia ſecunda. Poſtremò, non ſemper & cuiuſuis impietatis pœna eſt cæcitas, ſed tantùm grauiſſimæ, & qualis infidelium eſt: de quibus Daniel loco citato loquitur, & Apoſtolus ad Rom. 1. multa dicit. Itaque animales, carnales, vitioſi in Eccleſia multi ſunt, qui tamen non ſtatim cæcitate mentis in his quæ ſunt fidei percutiuntur; ſed reſeruatur hæc pœna, vel ipſis infidelibus, vel ſupremæ & perſeueranti impietati fidelium. His ergo Scripturis perperam intellectis, & argumentis leuiſſimis, egerunt hodie Proteſtantes, vt priuatum hoc interpretationis donum ſtabilirent. Vt ſane monſtri inſtar ſit, tam leui pugna, tantam & tam munitam Eccleſiaſticæ interpretationis Arcem obtinere eos potuiſſe. Vicerunt tamē apud plurimos non virtute ſua; ſed ignauia, leuitate, & temeritate Auditorum. De qua re aliàs diximus. F

[Margin: Dan. 12. — Eſaiæ. 6. — Pſal. 6. & 8. — Rom. 11. — 1. Cor. 12. — *Melanchthonis Argumentatio vaniſſima.* — Lib. 5. Ca. 10. — *In Oratione de cauſa graſſantiū hæreſum an. 66 Antuerp. cū alijs excuſa.*]

Alia duo argumenti genera ab aduerſariis circa Scripturarum interpretationem produci ſolita refelluntur.

Caput

A

CAPUT X.

AD alia duo argumenti genera, quæ faciunt Protestantes, nimirum legentibus ac meditantibus Scripturas, deinde etiam sapientiam à Deo & intelligentiam petentibus hoc donum dari, breuiter respō-demus: primùm, meditari Scripturas & orationes pias adhibere, media esse quibus Scripturarum intelligentiam consequantur non omnes permiscuè, sed ij quibus hoc donum datur. Quia autem vt iam probatum est, donum hoc non datur quibusuis, sed vocatis tantùm ad docendi munus; hæc media certò & infallibiliter efficacia tantummodo in huiusmodi sunt. Deinde iis mediis etiam priuatos & non vocatos ad docendum consequi interdum Scripturarum intelligentiam, sed vel ad priuatam ipsorum tantùm salutem & consolationem, vel ad aliorum etiam fortasse ædificationem, si per modum consilij & modestè adhibeatur; non autem vt propterea potestatem alios docendi, & authoritatem de fide iudicandi, vel sensum Scripturæ germanum præscribendi, vllo modo sibi arrogare debeant. Rursum hæc media non efficere in quocúque fideli, absolutam & plenam omnium Scripturarum intelligentiam, quæ ad fidem necessaria est; sed eam tantum quæ ipsius vtilitati & saluti priuatæ sufficit: cui nec semper expedit omnia etiam abstrusa intelligere, ne sapiat plusquam ad sobrietaté. De quo genere dixit Sapiens. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: Non est enim tibi necessarium ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.* Sic iubetur Moyses *contestari populum, ne transcendat terminos ad videndum Dominum.* Hæc autem in figura scripta sont nostri.

Meditatio & Oratio, qualia sunt media & quatenus ad intelligendas Scripturas.

B

Eccles. 3.

Exod. 19.

Præterea hæc media non præscribunt aut præiudicant Authoritati in Ecclesia positæ ad Scripturas interpretandas, aut aliis Mediis de quibus postea dicemus; sed seruiunt & militant illis, submittunt quoque se illis. Alioqui non iam erit meditatio & pietas, sed præsumptio & impietas qualis hæreticis omnibus communis est. Talis est Caluinistarum hodie ex meditatione præsumptio, quam his verbis expressit Caluinus. *Nos, vt in tota Scriptura, sanam huius loci* (Hoc est corpus meum) *intelligentiam non minore obedientia quàm cura consequi studemus: neque præpostero feruore temere arripimus, & sine delectu quod primum se mentibus ingerit, sed sedula meditatione adhibita, sensum amplectimur, quem Spiritus Dei suggerit. Quo freti, despicimus ex alto quicquid terrenæ sapientiæ contrà opponitur.* Hæc ille contra Lutheranos disputans. Sed hæc Caluini circa illa verba non solum ex se tam clara, sed etiam totius Ecclesiæ consensu longè aliter intellecta, meditatio quā dicit, merà est præsumptio; nec quod Spiritus Dei, qui in sola Ecclesia residet (à qua iste quam longissimè se abstraxit) sed quod spiritus mendax in ore Prophetarũ (quos Dominus non misit; & ipsi currebant) ei suggessit, amplexus est: ideóque ex eodem spiritu (qui etiam superbiæ Spiritus est) alios omnes ex alto despicit.

Meditatio & Oratio nō præiudicant alijs medijs sed seruiunt illis.

Institut. lib. 4. c. 17. parag. 25.

Postremò, hæc Media quantumcunque adhibita, non semper sunt efficacia, ne quidem in iis quæ cum vtilitate animæ & ædificatione aliorum coniuncta sunt: Deo etiā studiosissimis & piis fidelibus multarum Scripturarum intelligentiam subtrahente; vel quia ipsis expedit aliqua nescire, vel quia aliis vtile est aliqua semper ad inuestigandum & eruendum relinqui, vel denique vt modum vnusquisque suum in Ecclesia tenere salubriter discat. De qua re sic sapienter Augustinus vir in Scripturis euoluēdis ac meditandis solertissimus, ac etiam tum temporis non tam miles veteranus, quàm Dux exercitatissimus scribit. *Tanta est Christianarum profunditas literarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad decrepitam senectutem, maximo ocio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. Non quòd ad ea quæ necessaria sunt saluti, tanta in eis perueniatur difficultate, sed cùm quisque ibi fidem tenuerit sine qua piè rectéque non viuitur, tam multa támque multiplicibus mysteriorum vmbraculis opaca, intelligenda proficientibus restant, tantáque non solum in verbis quibus ista dicta sunt, sed etiam in rebus quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimisq; cupiditate discendi, hoc contingat quod eadē scriptura dicit. Cùm consummauerit homo, tunc incipit.* Hæc ille. Quam etiam ob causam alio in loco *plura se in Scripturis nescire quàm scire*, ingenuè vir tantus profitetur. Quæ sane quum ita sint, in lectione & meditatione, (adde etiam orationem,) plenam, certam, & infallibilem Scripurarum intelligentiam ponere, temeritatis nota & præsumptionis periculo carere non potest. Scripturas tamen etiam ad hanc rem probandam

C

Quare multa lateant pios in Scripturis

1. 2. 3.

Epist. 3.

S. Scripturarū profunditas.

Epist. 119. c. vltimo.

proferunt, quas breuiter expendemus. Intelligentiam Scripturarum ex ipsarum sedula lectione comparari, probare volunt Magdeburgenses ex verbis Petri dicentis: *Habemus Propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Et ex verbis Pauli: *Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem:* Deinde ex facto nobilium Thessalonicensium, qui *susscipientes verbum cum omni auiditate, quotidie scrutabantur Scripturas si hæc ita se haberent.* Nam ex hoc loco, probare vult Brentius, omnium fidelium esse scrutari scripturas, an rectè doceat Ecclesia. Sed breuiter ad singula respondebis. Ad primum, *attendendum quidem esse sermoni Prophetico*; sed non adhibita *propria aliqua interpretatione*, vt Petrus statim subiunxit; id est eiusmodi, quæ vel ex proprio ingenio (neglecta regula fidei & sana doctrina) vel ex priuata authoritate (contemptis Ecclesiæ magistris) proficiscitur. Ad secundum, sacras literas hominem instruere quidem ad salutem; sed rectè & vt oportet intellectas: de qua re ibi Apostolus non agit. Nempe fructum Scripturarum, non rationem intelligendi eo loco docet. Ad tertium dicito, rectè & pie illos nobiles scrutatos esse Scripturas, non ita tamen hoc fecisse, vt de Apostolorum prædicatione ipsi iudicarent, veráne esset an falsa; sed vt inspectis veteribus Prophetiis, ad maiorem & clariorem eorum intelligentiam quæ iam firmiter crediderant, scrutarétur quo modo gesta Christi illis responderent. Qua in re studiosos se Christi & Apostolorum Discipulos præstiterunt, non iudices constituerunt. Non pudet sane Brentium dicere etiam iudices illos fuisse doctrinæ Apostolicæ, apud Hosium lib. 2. contra Prolegomena Brentij. Sed absurditatem rei indignissimam, habes antea multis in locis explicatam. Sane Christus ipse hortatur Iudæos, *vt scrutentur scripturas, quia illæ testimonium perhiberent de ipso.* Sed nunquid propterea doctrinæ suæ iudices & arbitros constituit Iudæos Christus? Sed aliud est, scrutari studio intelligendi quod iam credis; aliud, scrutari proprio studio (omni authoritate contempta,) vt sic primùm credas. Ex illo priori & quorundam facto, hoc posterius colligunt aduersarij; & in toto fidelium genere valere volunt. Hactenus ergo quæ ex Scripturis disputant aduersarij, pro priuata hac sua Scripturarum interpretatione defendenda, refutata sunt. Agunt præterea variis rationibus ad eandem sententiam confirmandam. Sed aptiùs illæ alio loco, cùm de Mediis & variis interpretandi agemus, expendentur. Nunc ad alia pergamus.

[Margin: 2. Petri. 1. / 2. Timoth. 3. / Act. 17. / Quomodo Thessalonicenses scrutabantur scripturas. / Lib. 5. cap. 2. & lib. 8. cap. 3 & seq. / Ioan. 5. / Lib. 11. cap. 2.]

Quòd penes Ecclesiam sit sola, certa, & infallibilis Scripturarum interpretatio. Sed quo sensu id verum esse intelligatur, primùm aperitur.

CAPVT XI.

[Margin: Assertio quarta.]

ILLA Sacræ Scripturæ interpretatio, quam Ecclesia Catholica, vel per ministerium Episcoporum atque Pastorum, vel in Conciliis siue generalibus, siue particularibus postea approbatis, vel in decretis Romanorum Pontificum, vel denique in publico religionis vsu & praxi, aut ipsamet tradit & præscribit, aut ab aliis traditam verbo vel facto approbat, sola est certæ & infallibilis authoritatis: & huiusmodi quam in dogmate controuerso, solam amplecti & sequi, tum tutò possimus, tum necessario debemus: alia omni interpretatione exclusa atque damnata quæ illi directè aduersatur.

Huius Assertionis primò sensus diligenter aperiendus est; deinde probationes afferentur. Sensus ergo est, non quòd quicquid vnus aut alter siue Episcopus siue Pastor pro scripturæ sensu quocunque casu docet; statim tanquam certum atque germanum necessariò retinendum sit: sed quòd in scripturæ sensu dubio aut controuerso, quando de fide agitur, officium fidelis est, 1. nec Ecclesiæ hostes vllo modo in tali Controuersia audire; 2. nec à quocunque priuato, quanuis sit doctissimus & Catholicus, eius rei solutionem sic petere, vt ei certò & necessario credendum sibi esse existimet; 3. sed

[Margin: Officium fidelis in Scriptura sensu quærendo.]

A 3. ſed illis plane prætermiſſis, his ſobriè & modeſtè conſultis, ſine præiudicio determinantis Eccleſiæ diligenter inquirere, quid Eccleſia in ea re ſentiat, & quem ſenſum illius Scripturæ Paſtores & Epiſcopi probent. 4. Quod autem Epiſcopos ſentire & docere animaduerterit, firmiter credat; quandiu ſane & illos Epiſcopos in vnitate Catholica perſiſtere perſpexerit, & ab aliis Coepiſcopis ſuis eandem vnitatem tenentibus diuerſum ſenſum adferri non viderit. Horum enim alterutrum ſi cótigerit, neceſſariò iudicium ſuſpendat oportet, & hac in re vel 5. Concilij vel 6. Supremi capitis ſententiam expectet. Qua intellecta omni dubitatione remota, firmiſſimè credat illum eſſe orthodoxum ſenſum, quem vel Concilium, vel ſummus Paſtor aut tradidit, aut approbauit. 7. Cæterum & hic rurſum obſerua, ſenſum aliquem Scripturæ ſic eſſe amplectendum, & eo gradu tenendum, quo eum tradit vel approbat Eccleſia. Si talem ſenſum eſſe de fide tenendum doceat Eccleſia, de fide illum teneas oportet. Si vt commodum quidem & probabilem commendat, non tamen de fide aut neceſſariò tenendum præſcribat, eodem gradu nec alio à te amplectendus eſt. Idem etiam de ſenſu repudiando iudicabis; vt ſic eum & eo modo repudies, quo repudiat Eccleſia. 8. Deinde hoc iudicium & determinationem vel Epiſcoporum, vel Conciliorum, vel Romanorum Pontificum ſic deprehendes; ſi vel apertè eos definire & ſub anathemate eos præſcribere talem ſenſum legeris, (ſicuti ſæpe in Conciliis occurrit) vel contra hæreticum aliquem tueri diligenter & conſtanter aſſerere perſpexeris, vel denique pro ſenſu Orthodoxo tradere, cùm ex propoſito in cauſa fidei ad ſalutem neceſſaria conſuluntur & rogantur, audiueris: (his enim in locis ex Cathedra loquuntur, id eſt, officium propriè Epiſcopale exercent) vel poſtremò, quando media illa adhibent, quæ poſtea trademus ad interpretationem rectam inueniendam certiſſima. 9. Non autem tunc iudicaſſe aut determinaſſe Eccleſiam putabis, quando vel obiter aliquem ſenſum aut Epiſcopus inter docendum affert, aut Concilium inter diſputandum producit; vel in quibuſlibet argumentis & mediis, quibus concluſionem Catholicam ſuadere nituntur ſtabiliendis Scripturas applicat. In hoc enim vtroque caſu, nulla eſt allatæ interpretationis certitudo infallibilis. Nam & in primo nihil tale intenditur, & in ſecundo abſque præiudicio fidei errari in argumétis poteſt ſalua concluſione, vt eſt alibi à nobis oſtenſum. 10. Dicimus hanc ſolam interpretationem eſſe certæ authoritatis, non quia negatur vel Doctoribus ſcholaſticis, vel aliis viris doctis ad Epiſcopale aut Paſtorale munus non vocatis, omnis prorſus facultas interpretandi, aut omnis plane authoritas in ſenſu afferendo; ſed quia horum hominum nec facultas tanta eſt, nec authoritas certa. Non eſt tanta facultas, quia quantacunque ſit, ſemper humana eſt quatenus talium, humano nempe ſtudio & induſtria comparata; ideóque tantum illis creditur, quantum ratione & argumentis probare potuerunt. In hoc enim (vt antea monuimus) differt Theologus ab Epiſcopo, doctor ſcholaſticus ab Eccleſiaſtico, denique ſcientia Theologica à fide Catholica. Eccleſiæ autem facultas in hoc genere eſt, vt mox oſtendemus, diuina. Non eſt certa authoritas, quia non ſub pœna perfidiæ talis interpretatio ſequenda eſt, licet bene ſub pœna craſſæ contumaciæ, vt rectè ex mente Auguſtini diſtinguit Vvaldenſis in doctrinali fidei. 11. Imo ipſi Epiſcopi quando non quatenus Epiſcopi de cathedra docent, vt ſuprà diximus, ſed tanquam Doctores Scripturas tractant, certam hanc de qua agimus & infallibilem authoritatem non habent; donec ab Eccleſia, Authoritate ſacra, approbati eorum tractatus, pro Catholica & certò Orthodoxa interpretatione commendentur. Quod fecit Gelaſius primus in Decreto de libris Apochryphis. 12. Neque etiam in approbatis ipſis ab Eccleſia Authoribus, quælibet interpretatio ſtatim pro certa & infallibili habenda eſt; ſed eo gradu & eatenus, quatenus ab Eccleſia approbati fuerint: ſeruatis quoque cautelis illis & conditionibus, quas in Patrum authoritate recipienda explicuimus. 13. Itaque Doctores ſiue ſcholaſtici, ſiue Eccleſiaſtici; ſiue ſcholarum more diſputando, & argumentis veritatem inquirentes, ſiue explicantes Scripturas, aut apud populum in homiliis, aut in ſcriptis Tractatibus; quatenus tales diſputatores & tractatores, non ſic legendi aut audiendi ſunt, vt in eorum verba (quod quidam temere faciunt) iurandum ſit. Sed reuerenter ſane & cum debito doctis viris honore audiendi ſunt, nec temere à recepta Doctorum virorum ſententia recedendum, niſi vel euidenti ratione vel Eccleſiæ au-

Perſona interpretantis, Eccleſia.

Modus interpretandi authenticus. 1. 2. 3. 4.

1. 2.

Lib. 8. cap. 15.

Quo ſenſu hæc ſola interpretatio cenſetur infallibilis.

B · C

Suprà lib. 5. cap. 15.

Lib. 1. cap. 13.

Lib. 7. ca. 15.

Doctorum diſputationes, homiliæ & commentary quantum Authoritatis habeant.

De vera Religione c. 10.

thoritate eo nos impellente. De qua re tota aperta est & elegans Augustini sententia. *Quæ vera*, inquit, *esse perspexeris, tene & Ecclesiæ Catholicæ tribue*. (vt videlicet propter Ecclesiæ vel docentis, vel approbantis, vel in officio ac potestate constituentis, non propter hominis quantumuis doctissimi atque etiam Episcopi priuatim aliquid tractantis Authoritatem, teneatur quod verũ esse perspeximus:) *quæ falsa respue, & mihi qui homo sum tribue: quæ dubia, crede: donec aut respuẽda esse, aut semper credenda esse, vel ratio doceat, vel præcipiat Authoritas*. Hæc ille. Nempe de toto hoc genere priuato studio tractandi & exponendi Scripturas, etiam in vocatis Ecclesiæ episcopis & magistris quum de eorũ numero esset S. August. dicit se suósq; similes, *non præcipiendi authoritate, sed proficiendi exercitatione scribere: & totum hoc genus literarum nõ cum credendi necessitate, sed cum iudicandi libertate legendum esse*. Quam sententiam sæpe alijs in locis repetit. Non quòd liceat de patribus semel ab Ecclesia approbatis, vel de eorum consentiente interpretatione liberè cuiuis iudicare, (vt alibi docuimus in 3. Contro. cap. 15.) aut temere etiam nondum approbatos Catholicos scriptores contemnere; sed quòd Ecclesia adhuc nihil iudicante ac determinante, quatenus Doctores credendi necessitatem non imponunt, nec sub pœna perfidiæ quatenus tractatores eruditi per se obligant. Habent ergo docti suam Authoritatem, sed quæ non sit per se fidei, & infallibilis, & necessaria. Adiiciã autem hac de re Hieronymi sententiam in epist. ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis, vbi quo sensu & quatenus Origenis interpretationes approbauerit, commemorat. Reddens enim rationem quare Origenem laudauerit, *Simplex*, inquit, *interpretatio atque doctrina simplici voce laudata est, nihil ibi de fide, nihil de dogmatibus comprehẽsum est. Laudaui interpretem nõ dogmatistẽ, ingenium non fidẽ, philosophum non Apostolum*. Móxque sic à Cypriano laudatum & lectum Tertullianum scribit. Sic Apollinarim, sic Eusebium Pamphili, Apolinarium quoque Laodicenum, & Didymum à se lectos atque auditos commemorat: vt Doctores scilicet & Magistros, qui quæ iam crederet, eum magis docerent; non vt fidei Præpositos & pastores, à quibus quid credendum esset, acciperet.

Lib. 11. cap. 5. contra Faustum.
Epist. 19. & 48. & de baptis. cont. Donat. lib. 2. c. 3.
Lib. 7. cap 15.

Doctorum Authoritas per se non est infallibilis.

Hieronymus tom. 2.

Discrimen Doctorum & Ecclesiæ.

Quod sane Doctorum & Ecclesiæ discrimen, vt magis adhuc intelligatur, (res est enim obseruatione dignissima; tum propter Hæreticorũ calumnias, qui nos doctores pares cum ipsis Scripturis facere mentiuntur; tum propter imperitiores Catholicos, qui non satis dexterè aliquando ista distinguunt) aduertendum est, Doctorum virorũ labores in exponẽda Scriptura veluti arma & præsidia esse, quibus vel aduersarios fidei refutamus, vel infirmos in fide roboramus; Ecclesiæ autẽ vocẽ & Authoritatẽ esse tãquam ipsum fidei munimentum & propugnaculũ, ad quod se recipere fidelis debet; vt inde Doctorum armis vel seipsum tueri, vel hostem repellere valeat: ne forte extra propugnaculum pugnans (quod omnes qui hæreticos sequũtur faciunt) in arma & tela incidat falsorum Doctorum. Nihil est enim periculosius, quàm eruditionis armis extra vallum fidei pugnare. Omnes Ecclesiæ hostes quia Scripturis pugnandũ esse viderent, vt à vero Scripturarum sensu fideles abducant, ad eruditionis examen & rationum momenta eos prouocant; & ex Arce Ecclesiæ descendere, quasique æquo Marte pugnare, sepofita eius Authoritate, iubent. Hoc enim non solum de Manichæis (qui in hoc seductionis genere excellebant) notat Augustinus; quorum hæc vox erat, se in tractandis Scripturis, *non credendi iugum imponere, sed docendi fontem aperire*; sed in vniuersum, omnium hæreticorum hunc morem esse præclarè docet. *Illi*, inquit, *qui quum in communione & vnitate Catholica non sint, Christiano tamen nomine glorientur, coguntur aduersari credentibus, & audent imperitos quasi ratione traducere*. Et paulò post. *Conantur authoritatem stabilissimam fundatissimæ Ecclesiæ, quasi rationis nomine & pollicitatione superare. Omnium enim hæreticorum, quasi regularis est ista temeritas*. Hæc ille. Et sane non alia fuit Fœliciani, Arriani vox, in disputatione quadam apud eundem Augustinum. *Quæ me*, inquit, *in disputationibus vestris frequenter offendunt, nihil deterius puto quàm quòd sic præcepta fidei rudibus traditis, vt non de intelligendarum rerum ratione, sed potius de quadam testimoniorum ostentatione colloquentibus præscribatis*. Hæc Arrianus ille, vt suprà Manichæus. Causam verò huius hæreticorum moris præclarè exponit Augustinus, pariterque (quod dicere cœperamus) Authoritatis Ecclesiæ arcem ad quam confugere oportet, eruditè describit. *Coguntur*, inquit, *hoc facere hæretici, quia iacere se abiectissimè sentiunt, si eorum Authoritas cum Authoritate Catholica conferatur. Sed ille fidei imperator clementissimus* (qui, vt alibi idem vir

Periculosum est eruditionis armis extra vallũ fidei pugnare.

Lib de vtil. credendi. c. 9.

Epist. 56.
Hæretici omnes ab Authoritate Ecclesiæ fideles auertunt.

In lib. contra fœlicianũ c. 2.

Epist 56
Hæretici carent omni Authoritate.

A vir sanctus docet, *fide mortales ducebat*; ideóque miracula tot ac tanta faciebat, non vt ratione persuaderet, sed vt authoritate pertraheret) *& per conuentus celeberrimos populorum atque gentium, sedésque ipsas Apostolorum, Arce Authoritatis muniuit Ecclesiam, & per pauciores pie doctos & verè spirituales viros copiosissimis apparatibus etiam inuictissimæ rationis armauit. Verum illa rectissima disciplina est, in Arcem fidei quam maximè recipi infirmos, vt pro eis iam tutissimè positis fortissimâ ratione pugnetur.* Hæc ille. Móxque ostendens Platonicos aliósque Philosophos, *quia diuinam personam non habebant, qua imperarent fidem; suam sententiam potius legere quærendam, quàm polluendam proferre maluisse*; concludit. *Itaque totum culmen authoritatis & lumen rationis, in illo vno salutari Christi nomine, & in vna eius Ecclesia, reformando humano generi constitutum est.* Hæc in illa Epistola Augustin. Arx ergo & propugnaculum fidei est Ecclesiæ Authoritas, in quam se tumultu exorto recipere fidelis debet. In hac Arce constitutus, doctorum armis vel ipse pugnabit si fortis est, vel pugnantibus aliis defendetur, si infirmus est. Hoc est discrimen inter Doctorum sententias de sensu Scripturarum, & Ecclesiæ iudicium. Hoc fidei est, in quo acquiescere & quo te recipere debeas. Illud roboris est, quo fidem confirmes magis. De hoc doctorum officio lege pulchrè disserentē Vincentium Lyrinensem in aureo illo libello contra prophanas vocum nouitates. Quare (vt id obiter hoc loco moneam) consultius illi faciunt, qui in causa fidei Episcopum etsi non perinde doctum consulunt, quàm qui doctorem Theologum, quamlibet in re Theologica versatum; nisi

B ita consulant, vt Episcopi iudicio etiam doctoris sententiam subiiciant. Tunc enim extra periculum vterque erit. Ratio autem eius quod diximus est, quia regulam fidei certiùs Episcopus tenet, & circa eam magis diuinitus adiuuatur, quàm doctor aliquis quanuis doctissimus. Vnde sapienter monuit Vvaldensis, dicens: *Omnis doctor Catholicus fiducialiter & cum reuerētia audiatur, sed sacrorū Episcoporum authoritati obtemperetur attentius.* Hæc ille. Quod & mox probat ex August. de vtilitate credendi. Postremò, sic solius Ecclesiæ interpretatio est certa, vt omnis alia excludatur; nō quidē omnino, sed quæ ei aduersatur, & est ex diametro opposita. Nam vt eiusdē Scripturæ; quæ est bonorum sensuū fœcūdissima, variæ interpretationes esse possunt, ita omnes admitti possunt, etsi nondum ab Ecclesia approbatæ: sed ita admittentur, vt probabiles tantùm, & inquantum ædificant, vel ad fidem vel ad bonos mores: non defendentur autem vt certæ; donec accedat Ecclesiæ vel tacita, (quia non condemnat) vel aperta (quia vel in praxi obseruat, vel decreto aliquo & publica doctrina confirmat) approbatio. Quod verò addidimus in ista Assertione de publico religionis vsu & praxi, seorsim postea tractabitur cùm de mediis agemus, quibus interpretatio Scripturæ fit.

Lib. de vtilit. cred. cap. 14

Arx Authoritatis Ecclesiæ.

Culmen Authoritatis in Christo & in Ecclesia.

Arx fidei Ecclesiæ Authoritas.

Ca. 27. & seq.

In causa fidei magis consulendus Episcopus quàm Doctor Theologus, & si doctissimus.

Doctrinal. fidei lib. 2. cap. 24.

Cap. 10.

Infrà libr. 11. cap. 4.

Ex communibus causis breuiter ostenditur, Ecclesiæ magistros esse idoneos & certos interpretes Scripturarum.

C

CAPVT XII.

NVNC explicata quantum necesse fuit Assertione posita, ad probationes eius accedamus. Authoritatem certam interpretandi Scripturas esse penes Ecclesiàm, id est, (vt Ecclesiæ nomine intelligi oportere docuimus in 2. Controuersia) penes Episcopos & Pastores Ecclesiarum, maximè Episcoporum Concilia, & ipsum supremum Pastorem Petri successorem; idque in sensu quem iam diximus; primùm sanè ex communibus causis, sed certa & euidenti ratione breuiter ostenditur, Ecclesiarum magistri sunt iudices in omni fidei dogmate tradendo & explicando, vt in Controuersia secunda explicatum est, maximè in Synodis cōgregati, vt in 3. Controuers. dictum est, & postremò certissima ratione Christi Vicarius, Romanus Pontifex, Supremus iudex in hac causa est, vt in Controuersia 2: copiosè probatum est. Habent igitur iidem scripturas exponendi authoritatem certam & infallibilem; cùm vel hoc maximè ad fidem seu de noua comparandam, seu deinceps retinendam proximè & necessariò pertineat, vt ex se patet. Rursum ab Ecclesiarum magistris, & eorum testimonio atque authoritate, ipsas Scripturas accepimus, & esse illas verè diuinas credidimus, vt in alia Controuersia explicatum est. Ab

Lib. 5. Cap. 5. & seq.
lib. 7. Cap. 1.
Lib. 6. cap. 15 & seq.

eisdem ergo & Scripturarum sensum accipere debemus. Neque enim minoris authoritatis est Scripturas taxare quàm exponere. Neque intelligibile est, Ecclesiam Scripturas taxare, commendare, & consignare posse, quas ipsa non intelligat, aut interpretari non valeat. Præterea, nisi exponendi Scripturas certam authoritatem haberet Ecclesia, finé ipsum propter qué scripturas vel inspirante & docente Deo scripsit ipsa, vel suggerente acceptauit & tradidit, ipsamet Ecclesia nôn consequeretur. Finis enim est vt illis rectè intellectis, ad saluté æterná (cuius consequendæ viam Scripturæ præmonstrant) filios suos perduceret: sicuti * Ioánes in fine Euágelij sui, & Apost. ad Rom. 15. discrtè scribunt. Est ergo penes illos qui eam tradiderunt, & intelligendi facultas & exponendi potestas: ne arcam clausam & librum signatum quem aperire ipsi non possent, fidelibus tradidisse videantur. Imò sane alioqui sequeretur, Ecclesiam Christi in tota hac Euangelij Luce & gratiæ plenitudine, vel deteriore loco esse sempérque fuisse, quàm Synagogam; cuius Principes non solum libros Prophetarum & legis in manibus habebant; sed etiam clauem scientiæ acceperant, qua veritatem in illis latentem intelligerent: (quod contra quosdam aliter sentientes rectè docet Origenes) vel certè non meliore loco esse, sempérque fuisse, quàm eadem Synagoga vel eo tempore fuit, quo iam sacerdotij ac legis translatione pro foribus existente, clauem quidem scientiæ in suis principibus habuerunt, sed sic (vt dicit Saluator) *vt nec ipsi intrarent, & eos qui intrare volebant, prohibuerunt*; vel etiam hodie tota Iudæorum turba est. Qui etsi hoc à maioribus suis habeant, vt *credita illis fuerint eloquia Dei*, tamen *propter velamen positum super corda eorum, vsque in hodiernú diem non intelligunt*. Denique non meliore loco esset Ecclesia, quàm ipsi Saraceni, Mahometani, aut omnis generis hæretici. Hi enim omnes, Scripturas vel in toto vel in parte legunt & venerantur; sed nulla certa Authoritate intellectas. His adde, quòd in vnaquaque disciplina, quæ certis libris continetur, ab illis petenda librorum expositio est, qui eam disciplinam profitentur; Igitur & à fidei magistris, libri fidei exponendi sunt. *Quis mediocriter sanus* (ait Augustin.) *non facile intelligit, Scripturarum expositionem ab illis petendam esse, qui earum Doctores se profitentur?* Quàm rationem pluribus verbis prosequitur in lib. de vtilitate credendi nósque postea suo loco prosequemur magis. Atque ex communibus quidem causis, hæc hactenus breuiter.

> Lib. 9. cap. 6. & seq. — Hæc scripta sunt vt credatis & credentes vitam habeatis. Ioan. 20. — Vel deteriore vel non meliore loco esset Ecclesia quá Synagoga, si non Authoritate careret. Lib. 4 cap. 2. de Principiis. — Luc 11. — Rom. 3. 2. Cor. 3. — Libri fidei à fidei magistris exponendi. In lib. de moribus Ecclesiæ Cathol. cap 1. — Cap. 6. & sequentibus. — Lib. 11. cap. 5.

Ex causis propriis & necessariis idem copiosè demonstratur.

CAPVT XIII.

NVNC ad magis propria huius hypothesis fundamenta veniamus. Diuinæ Scripturæ hoc proprium quodammodo esse, nemo in Scripturis versatus ignorat, vt sub historica narratione & figurata locutione, quàm plurima mysteria latenter significet. Neque id solum in veteri testamento, quibus pleraque *in figura contingebant*, nec tantú in ipsis ceremoniis, sacrificiis, totóque genere cultus diuini, sed etiá in rebus ipsis gestis, adeo vt *Prophetarum ipsorum non tantum lingua* (ait August.) *sed & vita fuerit Prophetica, immò totum illud regnum gentis Hebræorum magnus quidam fuerit Propheta*; verum etiam in ipso nouo Testamento hoc genus loquendi non rarò occurrit, sicuti multis exemplis Origenes, (etsi ille in hoc genere modum excessit, éstque propterea cautè & prudenter in hac re legendus) demonstrat. Ante illum verò S. Dionysius Areopagita D. Pauli discipulus (vt ipsemet testatur epi. 8. ad Demophilum) hanc ob causam libellum *de significatiua Theologia* scripsit, sicuti ipsemet testatur in li. *de mystica Theologia* ca. 3. & in epi. 9. ad Titum, vbi & causam huius mysticæ scriptionis his verbis affert. *Idcirco*, inquit, *velata sunt, ne prophanis fierent peruia quæ sacratissima sunt: solisq; veris ac legitimis Dei amatoribus paterent, quippe qui puerilem omnem sensum deponerent, ac superiminentem signorum veritatem penetrare sufficerent.* Hæc ille. Hæc auté mysteria in scripturis latentia, neq; in veteri lege vulgo Iudæorum, sed sacerdotibus & Prophetis ipsis (qui propterea videntes vocati sunt,) aliísque legisperitis & magistris; nec in nôuo Testamento turbis fidelium, sed Apostolis reuelauit Deus: Christo in Euangelio Apostolis & *futuris magistris* (ait Hieronymus in Commentar. ad Matthæum 13.) apertissimè dicente: *vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, cæteris autem in Parabolis.* Tales

> 1. Ratio. — Scriptura vtriusque testamenti mystica. 1. Cor. 10. — Lib. 22. c. 24. contra Faust. — Lib. 4. cap. 4. de princip. — Luc. 8.

A Tales ergo Scripturæ, quæ siue in verbis, siue in rebus huiusmodi mysteria continét, non nisi ab Ecclesiarum Magistris, quibus hæc iuxta ordinem à Christo positum reuelata sunt, certò & infallibiliter exponi possunt.

Secundà Ratio. Scriptura intelligenda Regulæ fidei subseruit. Insia libr. 11. cap 2. 3. & 4.

Rursum omnis Scriptura debet sic intelligi, vt eius intelligentia ipsis Articulis & regulæ fidei, cultui quoque diuino & religioni nullo modo aduersetur, sed ad ipsam fidem & religionem siue stabiliendam, siue illustrandam, seruiat potius. De qua propositione plura dicemus postea. Soli autem Ecclesiarum Præpositi, certò & infallibiliter iudicare possunt, quid fidei & religioni conueniat, quid non. Soli ergo & illi Scripturas interpretari certò & infallibiliter possunt.

Lib. 4. cap. 2. *Tertia Ratio.*

Præterea, vocatur Scriptura Testamentum Dei, vel potius (sicuti vocandum esse docet Augustinus contra duas epistolas Pelagianorum, quia testamentum propriè dictum idem sonat quod pactum, sunt autem multa alia huius generis Dei testamenta, vt docet Augustinus in opere de ciuitate Dei) *diuinæ voluntatis instrumentum*, quemadmodum loquitur August. in opere de ciuitate Dei, *humano generi relictum*, vt quid Deus vel credere vel facere homines velit, in hoc scripto instrumento vel omnino & absolutè, (vt putant aduersarij) vel certè maxima ex parte, (vt nos dicimus) declarauerit. At verò quæ sit ipsissima, & certa voluntas sponsi, certò cognouit sola sponsa, cui omnia sua consilia Deus communicauit. Apostolis Christus, non turbis, dixit in cócione in horto habita. *Omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Nempe quia illis aperuit & aperturus erat (neque enim per anticipationé & propter certitudinem absurdum est in præterito dici quod ex parte adhuc futurum erat) omne consilium, quod quidem ad salutem hominum cognitu necessarium erat. Illos cóstituit *Patresfamilias qui scirent dare in tempore tritici mensuram.* Illos vocat *Scribas doctos in regno cælorum, qui proferunt de thesauro suo noua & vetera.* Id est, vtrumque testamentum intelligunt, & aliis exponunt, vt hunc locum Sancti Patres explicant. Aug. in lib. 5. Euangeliorú ca. 16. Greg. hom. 11. in Euangelia. & Hilarius can. 14. in Matt. Denique vnus ex illis cùm dixisset, *ea quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei,* statim subiecit: *Nos autem non spiritú huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur in doctrina spiritus.* Nam etsi in quibusdam vel particularibus vel occultissimis rerum causis *nemo cognouit sensum Domini, nemo consiliarius eius fuit*, tamen de his quæ ad salutem fidelium attinent, non dubitauit vnus Ecclesiæ Præpositus aliis Præpositis dicere. *Omne consilium Dei annunciaui vobis.* Postremò, in huiusmodi rebus *dispensatorem se vocat mysteriorum Dei.* Ecclesiarum ergo Magistri conscij facti consiliorum Dei, & de voluntate eius instructi, Scripuras ipsas, in quibus hæc Dei voluntas tanquam in scripto instrumento continetur, optimè & certissimè intelligere aliisque exponere posse iudicandi sunt.

Lib. 16. ca. 17. *Scriptura diuina voluntatis instrumentum.* Lib. 20. ca. 4. Ioan. 15. B Luc. 12. Matth. 13. 1. Cor. 4. Rom. 11. Act. 20. 1. Cor. 4.

4. Ratio. C Lib. 8.

Præterea, cùm interpretatio Scripturarum non nisi à Spiritu Dei, quo cóscriptæ sunt, petenda sit; vt nobiscum fatentur aduersarij, hunc autem Spiritum Dei Pastoribus Ecclesię datum esse ad vniuersi corporis Christi ædificationem, cùm in alia Controuersia probatum sit, necessariò consequitur ab eisdem Pastoribus hanc interpretationem esse petendam.

5. Ratio.

Sed expressius fortasse aliquid ad hanc Hypothesim proprium, ex Scripturis desideras. Obserua ergo quoties in Scripturis legis docendi prouinciam Apostolis vel Episcopis committi, vt Matth. vlt. *Docete omnes gentes, &c.* & ad hoc docendi munus Spiritum Dei illis promitti, vt illud Ioan. 16. *Spiritus docebit vos omnia*, & similia; toties ad interpretationem verbi illos mitti, & Spiritum Dei ad hunc finem illis promitti. Nam *docere verbum Dei*, est differere, interpretari, non legere aut referre tantùm. Hoc enim sensu dicitur toties *Saluator docuisse in Synagogis*, quia sanè (quòd expresse cómemorat Matth. cap. 5. Luc. cap. 4. & Ioan. ca. 7.) *Scripturas & veteres Prophetias interpretabatur mirantibus Iudæis, quomodo literas sciret, cùm non didicisset.* Hoc etiá sensu dicitur in Actis, Apostolos *docuisse verbum Dei*, quia ex veteribus Scripturis docuerunt Christum esse Messiá Hac sane de causa distincta sunt in Scripturis pascere & docere: non quòd distincta sint hæc officia, sed quòd eiusdé officij distinctæ sint functiones. Pascere enim est præcipere, monere, exhortari, & similia. Hæc enim ad regimen animarum Pastorale propriè pertinent. Docere autem est differere, tractare, & exponere. Coniunxit hæc duo Apostolus, cùm Timotheo scriberet: *Hæc doce, & exhortare.* Et iterum, *Præcipe hæc & do-*

Docere verbum Dei est interpretari. Ioan. 18. Act. 5. & 15. & 18. *Pascere & Docere, functiones distinctæ.* 1. Timoth. 6. 1. Timoth. 4.

Hom.11.in 1. ad Timoth. ce. Vtrobique eiusdem est docere, cuius exhortari, etsi distincta functio; vt docet eleganter Chrysostomus. *Sunt quædam*, inquit, *quæ doctrina indigent, quædam imperio & exhortatione. Verbi gratia. Abstinere a peccatò docere non conuenit; sed imperare. Substantiam pauperibus erogare, exhortatione agendum est, de fide differere si opus sit doctrina agendum est.* Hæc ille. Propterea quoque eodem loco distinxit hæc Apostolus, iubens Timotheum *attendere lectioni, exhortationi, doctrinæ*, tanquam officij sui distinctis actionibus; vt aliud sit legere scripturas, aliud ex eisdem vel exhortari circa manifestè vera, vel docere circa dubia & difficilia. Hunc sensum sequutus Apostolus, cùm tanquam officia distincta enumerasset, *quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas*; subiungit non disiunctim sed coniunctim: *Alios autem Pastores & Doctores*, quia videlicet eiusdem sit officij pascere & docere, licet varia functio. Quam etiam ob causam enumerás iterum eadem officia, tertio loco ponit *Doctores*, tacens plane de Pastoribus, quia iidem illi essent cum doctoribus. Quinetiam quia excellentior erat doctoralis illa functio, quàm pastoralis, ideo quum dixisset Apostolus *Presbyteros illos qui bene præsunt, duplici honore dignos esse*, propter videlicet duplicem illam pascendi & docendi functionem, hanc tamen excellentiorem, adiecit: *maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Vt ergo breuiter rem colligamus, cùm docere verbum Dei, sit ipsum verbum Dei explicare & interpretari, sicut pascere est vel præcipiendo, vel exhortando, regere, atque dirigere; hoc autem non nisi Episcoporum atque pastorum est; & iidem vt officium suum faciant, à diuino spiritu infallibiliter docentur, sicuti ab eodem certissimè mittuntur; sequitur interpretationem Scripturarum certam atque infallibilem, non nisi ab illis petendam esse.

Ephes 4. — 1.Cor.12. — 1.Timoth. 5. — Docendi facultas excellentior quàm pascendi.

Sexta ratio. Postremò, vt propius accedamus, & positæ Assertionis causam intrinsecam aperiamus, exponere scripturas, sic vt illa expositio de fide credenda sit; aut necessariò amplectenda, pro certa & indubitata scripti verbi intelligentia; non est aliqua facultas, ingenio aut studio comparanda, sicuti in disciplinis humanis; sed est donum seu potestas à Deo data illis, quibus ex officio incumbit docere in Ecclesia, & ad salutem animarum Scripturas exponere. Potestas enim docendi Ecclesiarum magistris data, non est solùm authoritas, qua legitimè & absque vsurpatione alieni officij possint, sed etiam est vis quædam & facultas spiritualis indita, qua rectè & infallibiliter valeant docere. Sicuti enim in naturalibus, non solùm est inclinatio quædam naturæ a mouente Deo per commune auxilium, sed est etiam à Deo indita vnicuique rei forma, quæ omnium actionũ principium est, vt sic secũdum seipsam vnaquæq; res inclinetur ad suum actum, sintque huiusmodi motus faciles & connaturales; & quemadmodum in Moralibus non solum inest animo potentia ad volendum, sed inest etiam habitus vniuscuiusque virtutis, ad rectè in vnoquoque genere volendum; sic in operatione ista supernaturali, qua Deus per hominum ministerium, salutem hominũ operatur, non solùm datur Authoritas diuina docendi, qua legitimè mouentur ad docẽdi munus exercendum; sed etiam gratia & virtus diuina datur, qua instructi rectè & infallibiliter doceant. Proinde & vocatur in Scripturis hæc docendi in Ecclesia potestas, vel χάρισμα, id est gratia gratis data, vt 1.ad Tim.4.2.ad Tim.1.1.Petr.4. vel donũ seu donatio ad Ephes.4. vel denique clauis scientiæ vt mox dicemus. Gratiam autem hanc de quã nunc agimus, exponendi Scripturas, disertè designauit Apostolus, sic ad Timotheum scribens. *Dum venio attende lectioni*, (haud dubiè Scripturarum, vt exponit Chrysost. ad eum locum *exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam*, id est per doctrinam tibi à me traditam: vt Chrysost. illud verbũ exponit. Sed quia non tãquam discipulo sed tãquam collegæ scribit, & quia non absque sacramẽto hoc factũ est, addit: *cum impositione manuum præsbyterij.* id est, cum Sacramento Ordinis tibi à me dato. Hoc enim alio loco repetens, apertiùs dicit. *Admoneo te vt resuscites gratiam dei, quæ est in te per Impositionem manuũ mearum.* Vtrobiq; videlicet significat, Ordini Sacerdotali vel Episcopali à Timotheo suscepto, annexam esse gratiam; non solum sacramẽta conficiendi, peccata remittendi, &c. sed etiam intelligẽdi & interpretandi Scripturas. Nam & in priori loco de lectione Scripturarum præmisit; & in posteriore loco de hac re subiecit, dicens. *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris sed virtutis. Noli itaq; erubescere testimonium Christi, sed collabora Euangelio secundũ virtutem Dei.* Hoc autem nihil aliud est, quàm doctrinæ & prædicationi insistere, secundum virtutem siue

Potestas Ecclesiæ datur non solum vt legitimè sed etiam vt rectè doceat. — Similia. — Docendi facultas est gratia & donum Dei. — 1.ad Tim.4. — 2. Timoth. 1. — Gratia intelligẽdi Scripturas annexa Ordini.

A siue potentiam laborandi in verbo, ipsi à Deo cum Ordine sacerdotali datam. Hanc etiam gratiam & virtutem expressit Petrus his verbis. *Vnusquisque sicut accepit * gratiam (siue donum) in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores mysteriorum Dei. Si quis loquitur quasi sermones Dei. Si quis ministrat tanquam ex virtute quam administrat vel suppeditat Deus.* Hæc ille. Hæc virtus à Deo suppeditata ad ministerium verbi, est gratia quam accipiunt dispensatores mysteriorum Dei, vt in his quę ad salutem necessaria sunt, fideliter & infallibiliter (sensu quō iam diximus,) verbum tractent. Quam sane ob causam, quemadmodú de his qui hanc potestatem à Deo non acceperūt, dicit Propheta; *Ipsi currebant, ego autem non mittebam eos*, ideóque à Deo derelicti *spiritum suum tales sequuntur, & nihil vident*, vt ait Ezechiel; quod etiam Apostolus de pseudoapostolis quibusdam nōtans, dixit: *volentes esse legis doctores* (id est, non vocati sed sese ingerentes) *non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*: sic econtra Apostolus de se suísque similibus dicit: *fecit nos idoneos ministros noui testamenti, non litera sed spiritu.* Quod perinde est ac si diceret. Dedit nobis potestatem non solùm legendi, sed etiam interpretandi verbum Dei. Nam & ideo statim subiūgit. *Litera enim occidit, Spiritus autem viuificat*, quia scilicet litera non intellecta est ministratio mortis per occasionem. Intellecta verò, est administratio Spiritus, id est, doctrina spiritualis & vtilis. Hunc enim sensum D. Augustinus in libr. de spiritu & litera. & retract. libr. 1. capit. 14. probat & *congruentem* vocat, licet alium illum sensum magis probet, vt *literæ occidētis* nomine, lex iubens, *Spiritus viuificantis* nomine, gratia adiuuans intelligatur.

B Sed de hac potestate quam hic inquirimus, mox subiunxit Apostolus. *Ideo habentes hanc administrationem non deficimus: Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei: sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.* In quibus verbis docet Apostolus, simplicem & apertam veritatem sine mēdaciorum fuco, propter Administrationis virtutem sibi commissam, se docere. Eandem administrationē vocat *ministerium reconciliationis in se positum.* Moxque: *verbum reconciliationis.* Huius enim vi atque virtute idoneum se putat ministrum Christi, vt non literæ tantùm, sed & spiritus minister sit; sensum literæ spiritualem assecutus, & vt ad Timotheum loquitur, *rectè tractans* siue secans *verbum veritatis*.

Sed euidentiùs hęc gratia (quod ad hāc hypothesim attinet) clauis nomine explicatur. Quū enim potestas Christo promissa Esai. 22. & ei iā data Apoc. 3. Ecclesiæ quoq; collata in personam Petri, Clauiū nomine & metaphora nū cupetur; intelligendū est, sicut in Christo ita & in Ecclesia, partē huius potestatis Clauium esse eámq; singularē, exponere scripturas. Et de Christo quidē propter hanc Clauē dicitur, *dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quemadmodū occisus es*, &c. Nempe propter meritum gloriosissimæ passionis *exaltatus est. Et factus est caput super omnem Ecclesiam. Omnísque potestas data illi est in cælo & in terra.* Et quia huius potestatis pars est, aperire signacula scripturarum; hanc quidem in tota prædicatione sua exercuit Christus; sed euidentiùs,

C cum *incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretaretur* duobus discipulis *in omnibus scripturis quæ de ipso erant*: postéaque coram vndecim Apostolis, *aperiens illis sensum vt intelligerent scripturas.* Et Christus quidem aperuit, tam exteriùs docendo, quàm interiùs inspirando: illud vt homo, hoc vt Deus. Eandem verò potestatem quam vt homo habuit, propter eiusdem passionis meritum, Ecclesiæ daturus, (vnde dixit post passionem: *Sicut misit me pater*, vt hominem scilicet, *& ego mitto vos*) postquam protestatus esset, dicens. Matth. vltim. *Omnis mihi potestas data est*, &c. subinfert. *Euntes ergo docete omnes gentes*, &c. Quasi diceret. Potestatem mihi datam vobis communico: ego docui hactenus, vos iam docete. Ego accepi librum, & aperui signacula eius, quia occisus fui. Vos nunc accipite & aperite, quia virtute passionis meæ, mea vobis gratia non deerit. *Ecce enim ego vobiscum sum omnibus diebus*, &c. vt homo externum ministerium vobis trado, & vices meas committo; vt Deus interiùs cooperando semper adero. Quod & factum fuisse Marcus expressit, dicens: *Illi autem profecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.* Nam etsi postremum hoc de signis, iam cessauit; prius tamen illud, *de Domino cooperante* per internam gratiam, nunquam cessat propter verba illa prædicta. Dubitandum ergo non est, aperientibus scripturas Ecclesiæ magistris, eas aperire Christum; & illis loquentibus, loqui Christum: iuxta illud: *dabitur vobis in illa hora, quid loquamini.* Nam (vt rectè colligit Augu-

[Marginalia: δυνάμει. — 1 Petr. 4. — * Χάρισμα. — *Qui carent potestate docendi, carēt & gratia.* — Ierem. 14. — Cap. 13. — 1. Tim. 1. — 2. Cor. 3. — Cap. 4. & 5. — Cap. 4. sequēti. — Cap. 5. seq. — * ὀρθοτομοῦντα. — 2. Timoth. 2. — *Septima Ratio.* — Math. 16. — *Pars potestatis Clauium exponere Scripturas.* — Apoc. 5. — Philip. 2. — Ephes. 1. — Math. vlt. — Luc. 24. — *Christus clauiū potestatem exercuit.* — Iohan. 20. — *Christi potestas communicata Ecclesiæ magistris.* — Marci vlt. — Matth vlt.]

Matth. 10. De doct. Christ. lib. 4. cap. 15. *Praedicatores verbi legitimi habent & sensum verbi.* Esa. 59. Ioan. 17.

stinus *si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non in eis, qui & tradunt discentibus Christum?* Haec ille. Istud sane vt nemini dubium esset, Propheta Esaias apertissimè docet fore, vt quibus verbum Messiae committeretur, spiritus quoque eiusdem inseparabiliter daretur. *Spiritus meus* (inquit) *qui est in te, & verba mea quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui,* &c. Seminis enim nomine, vt alibi ostendimus, Ecclesiam, id est, Ecclesiae magistros intelligit. Quin & Christus quasi interpres horum verborum, sic patrem suum de Apostolis suis alloquitur. *Verba quae dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt.* Nunc vide & Spiritum adiunctum. *Pater sancte sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum.* Plane sic eos mittit vt non verbum tantum sed & sensum verbi, non praedicationem tantùm postea scripto mandadam magna ex parte, sed etiam scripti verbi interpretationē, sanctificati à Deo circa verbum, tùm tenerent ipsi, tum alios docerent.

Matth 16. *Pars potestatis clauium exponere Scripturas.* *Epiphanius in Anchorato* * πάντα τὰ ζητούμενα λεπτολογήματα τῆς πίστεως εὑρισκόμενα. Hieronym. Ambrosius. Serm. 66.

Hac sanè de causa rectè iudicarunt scholastici, ad clauium potestatem, Ecclesiae in persona Petri datam, pertinere etiam & istud, *Exponere scripturas*, tùm his scripturis edocti, tùm etiam ex sensu probatissimorum patrum. Nam de vi clauium Petro data, dixit Epiphanius. *Iuxta omnem modum, in Petro firmata est fides, qui accepit clauem caelorum. In hoc enim,* omnes de fide subtilitates inquisitae reperiuntur:* siue omnium difficultatum solutiones inueniuntur. Haec ille in Anchoratu iuxta graecam veritatem. De hoc officio clauium dixit Hieronymus, *Apostolos soluere homines sermone Dei, & testimoniu Scripturarum & exhortatione doctrinae.* In comment. in Esaiae cap. 14. Denique hanc potestatem *Clauem scientiae* vocat Ambrosius, & eam accepisse Paulum scribit, sicuti Petrus accepit *Clauem potentiae.* Non quòd vterque vtramque clauem non habuerit; sed quòd in hac Petrus, in illa Paulus excelluerint. Est ergo pars potestatis clauiū aperire scripturas: vt sanè, cùm priuatus doctor id facit ex priuata scientia, authoritatem illa interpretatio infallibilem, irrefragabilem, & authenticam non habeat. Quum autem Ecclesia id facit, vel per Episcopos suos seorsim ex Cathedra loquentes: vel per Concilia Episcoporum; virtute clauium aperire censenda sit: ideóque authoritatem habeat plane irrefragabilem.

Obiectionis Remotio.

Ioan 20.

Et quamuis gratia sacramenti Ordinis annexa charactéri, videatur quibusdā scholasticis ad ea tantùm officia exercenda conferri, quae ad potestatem Ordinis attinēt, & non ad ea quae ad iurisdictionem spectant (exponere autem Scripturas ad potestatem iurisdictionis, non solius ordinis refertur) tamen vel illa sententia de iurisdictione exteriori tantùm intelligenda est, vel certè vera non est. Nam ad remissionem peccatorum in foro conscientiae, quae est pars iurisdictionis interioris, extra controuersiam est, conferri gratiam sacramentalem dicente Christo: *Accipite spiritum Sanctum, quorum remiseritis,* &c. Rursus sicut alia quaedam, vt sacramentum ordinis & Confirmationis administrare, non solùm sunt iurisdictionis, sed etiam ordinis; (Nemo enim nisi ordinatus ea exequi potest) sic & exponere Scripturas virtute clauium vtriusque erit; & propterea sine gratia non erit. Deinde vt sacerdoti in sacramenti susceptione confertur gratia remittendi peccata, licet eam exercere sine iurisdictione nequeat; sic & gratia exponendi Scripturas virtute clauium, in eodem sacramento confertur, licet eam vt sic exercere non valeat, nisi accepta iurisdictione & cura animarum. Postremò, absurdum non est in Archiepiscopo & metropolitano; quorum amplior est iurisdictio, ampliorem conferri gratiam, (vt absurdum esse aduersae fautores sentētiae putant) quia quemadmodum in Episcopo est extensior & amplior character sacerdotalis, & per consequens gratia, sic & in istis: non tamen multiplicato charactere vel gratia sacramentali ipsius Ordinis, quae vna est, sicut vnum est sacramentum. His ergo & argumentis & scripturarum testimoniis euidentissimis, firmiter colligitur habere Ecclesiam in suis Praepositis, certam illam & irrefragabilem scripturarum interpretationem, cui omnis fidelis acquiescere debet; quicquid aduersarij hodie contra hanc potestatem, quàm praetoriam & tyrannicam vocant, in vanum blaterant.

Ecclesiae

A

Ecclesiæ praxis circa interpretationem Scripturarum, perpetuò talis fuisse multis exemplis copiosè ostenditur, qualem eam esse debere superiùs est demonstratum.

CAPVT XIIII.

IAM verò, ne vel per rationes à nobis collectas, vel per Scripturas ad hanc rem allatas, nouam quandam atque inusitatam præsentibus Episcopis aut Conciliis Authoritatem, ad reprimendos aduersarios excogitasse videamur, vt illi apud imperitum populum declamitant; ostendemus hanc fuisse semper fidelium sententiam, & antiquam Ecclesiæ Christi praxim, vt ad hanc quam diximus Authoritatem in Controuersia verbi confugeretur: ideóque protestãter hodie, non præsentem tãtùm, sed & vniuersam Christi accusare Ecclesiam; quum hanc potestatem redarguunt: planéq; omnibus hæreticis hactenus ab Ecclesia damnatis patrocinari, qui ex hac sola authoritate conuicti & repressi fuerunt. Ostendamus ergo succedentium Episcoporum iudicia & Conciliorum definitiones, perpetuam esse atque certissimam veræ Scripturarum intelligentiæ custodem. Itaque vt à summa Antiquitate exordiar, Apostolorum proximos successores interpretationis Scripturarum fidelissimos custodes fuisse, suísque successoribus per manus tradidisse, primùm Norma illa & regula Apostoli Timotheo Episcopo à se ordinato tradita demonstrat; vbi sic ad eum scribit. *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti, in fide & in dilectione. Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum.* Non verba tãtùm sed & formam, ὑποτύπωσιν, sanorum verborum habere iubet. Id est, ad exemplar & imaginem sanæ doctrinæ, quæ est in sana verbi interpretatione posita, ab ipso illi tradita, alios docere; & quod viua voce apud eum deposuit, hoc seruare. Hîc enim *Depositi* nomine *viuam vocem doctrinæ ecclesiasticæ Timotheo traditã* intelligit Tertullianus, & egregiè explicat Vincentius Lyrinensis in libello contra prophanas hæresum nouitates. Sed apertiùs adhuc Apostolus cap. sequ. hanc Normam explicat. *Quæ audisti à me per multos testes*, id est, viua voce in facie Ecclesiæ, *hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Hanc Normam vult Apostolus esse in doctrina verbi; vt à succedentibus perpetua serie Episcopis illa petatur. Ille Apostolus quum esset, commendat Timotheo Episcopo, non verbum tantum sed & explanationem verbi publicè factam. Eandem explanationem, aliis futuris in Ecclesia magistris, vult à Timotheo commendari. Nihil hac Norma Apostolica apertius. Hæc est enim illa *Ecclesiastici & Catholici sensus Norma*, (vt loquitur Lyrinensis) *ad quam propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea dirigenda est.*

C

Hanc Normam Synagoga seruauit, & vel docuit vel præfigurauit. Moyses enim legem quam scripserat, iam ipse ex hac vita decessurus, tradit Sacerdotibus filiis Leui, iubẽs vt isti legant verba legis vniuerso populo. Móxque in vltimo sermone suo ad populum, Normã quę & in Synagoga & in Ecclesia valere semper debebat, suis præscribit. *Memẽto, inquit, dierum antiquorum.* Nihil noui introducas. *Cogita generationes singulas.* Recole quid perpetuò in doctrina successerit. Vbi autem hoc quærendum sit, docet subiungẽs. *Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi: maiores tuos & dicent tibi.* Quod Moysaicum præceptum repetens Ecclesiasticus dicit. *Non te prætereat Narratio Seniorum.* Et causam subiicit, *Ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum.* Hoc Paulus Timotheo præscripsit. Hoc Galatis diligenter cõmẽdauit, quum diceret. *Si quis euangelisauerit vobis præterquam quod accepistis, anathema sit.* Hoc est quod in Episcopi officio ad Titum describit: *vt obtineat & amplectatur eum qui secũdum doctrinam est, fidelem sermonem.* Fidelis sermo secũdum doctrinam (διδαχὴν,) est orthodoxæ prædicationis Norma, quam à suis maioribus ipse accepit, & didicit. Istã Normã seruare & tradere, quia episcoporũ est; nec sine hac perpetua vnitate & consensu doctrinæ acceptæ & traditæ, Episcopi locus in Ecclesia Catholica teneri potest, (nã, vt sapienter notauit August. *locum superiorem sedis Ecclesiasticæ sana doctrina constituit, ideóque*

Norma & Regula Apostolica. 2. ad Tim. 1.
In Præscriptionibus.
Ca. 26. & seq
Norma Apostolica.
Cap. 2.
Norma Synagoga veteris.
Deut. 31.
Deut. 32.
Cap. 8.
Gal. 1.
Tit. 1.
Cathedra Episcopalis Norma Apostolicæ custos.
De doctrin. Christ. li. 4. cap. 27.

ipsa Cathedra cogit malos bona dicere) ideo episcopi esse, formam verborum accipere, & tradere aliis in illorum officium successuris: Apostolus ad Timotheum docuit. Iam verò, quòd hanc Normam Apostolicam diligentissimè semper fideles obseruarint, exẽplis pluribus ostendemus. Clemẽs Petri discipulus, sic ad omnes fideles hac de re scribit. *Oportet ab eo discere intelligentiam Scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit; vt & ipse possit ea quæ rectè accepit, competenter asserere.* Hæc ille. Vides plane eum aliis verbis idem dicere, quod Apostolum, Moysen, & Ecclesiasticum modo dixisse ostendimus. Quin & hoc ipsum ex Petri ore dictum fuisse, alibi refert. Dyonisius Areopagita Pauli discipulus, Angelorum Ordines & differẽtias ex Scripturis indagaturus, *Ad sanctissimarum*, inquit, *Scripturarum intelligẽtias prout illas à patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus.* Hæc ille. Non enim suam aliquam intelligentiã, sed quã ab Antecessoribus suis, Apostolis & Episcopis acceperat; eam tradere voluit. Ad hãc quoque præcedentium Episcoporum intelligentiam, cogit sui temporis hæreticos Irenæus. Nam quum illi Scripturæ quoque intelligentiam, viua voce ab Apostolis edoctam, necessariam esse faterentur; sed suam quandam & à seipsis inuẽntam, pro illa proferrent; propositionem concedit Irenæus, subsumptum negat: & econtrà eam intelligentiam profert, *quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in ecclesiis custoditur. Sed hanc*, inquit, *contemnunt illi, dicentes se esse non solum presbyteris, sed etiam Apostolis sapientiores.* Hæc ille. Docet nihilominus constanter, non nisi ab Ecclesiarum magistris, interpretationem Scripturarum petendam. *Vbi*, inquit, *charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet veritatem; apud quos est ea quæ est ab Apostolis Ecclesiæ successio, & id quod est sanũ & irreprobabile sermonis constat. Hi enim fidem nostram custodiũt, & scripturas sine periculo nobis exponunt.* Hæc ille. Et iterum. *In Apostolorum doctrina secundum successiones Episcoporum, & secũdũ scripturas expositio legitima, & diligens, & sine periculo, & sine blasphemia est.* Hic ergo sola est certa & secura interpretatio verbi scripti, doctissimo & antiquissimo, pariterq; Sanctissimo Martyri Irenæo si credimus. Hanc certam & infallibilem interpretandi Scripturas Authoritatẽ, non nisi in eisdem consistere, docet constanter Tertullianus. *Ordo*, inquit, *rerum desiderat, illud prius proponi, à quo & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani. Vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ, & fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum.* Hæc ille. Plane iuxta causas anteà allatas, in illis ponit expositionum veritatẽ, qui fidei magistri & Authores essent. Illustre autem valde, & memorabile huius rei exemplum est, S. Basilij & Gregorij Nazanzeni factum; qui adolescentes & relicta iam seculari literatura, euoluendis Scripturis sic operam dabant, *vt earum intelligentiam* (ait Ruffinus) *non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & Authoritate haurirent; eorum sane quos ex Apostolica successione, intelligendi regulam suscepisse constabat.* Hæc ille in historia sua ecclesiastica. Vbi diligẽter obserua, quam illi *intelligendi regulam* & Normam sequuti fuerint: illam sane, quæ non studio & industria comparata, sed à maioribus accepta fuit. Nec à quibuscũque maioribus, sed ab illis qui *intelligendi regulam* siue Normam *ex Apostolica successione*, id est ex conseruata & continuata præcedentium episcoporum doctrina acceperint. Nec dissimiliter de Pamphilo Martyre scribit Eusebius, quòd *veterum tractatus scriptorum legeret studiosissimè, & in earum meditatione iugiter versaretur*, vtique ad scripturarũ intelligentiã consequendam, vt narrat S. Hieron. in Apologia prima aduersus Ruffinum. Eandem sane Authoritatem sequutum se fuisse, S. Hieron. pluribus in locis, dum Scripturę arduum locum tractat, ostendit; sicuti videre apud illum est, in epistola ad Euagriũ de Melchisedech. In epistola ad Paulinũ de toto genere Scripturarum. In cap. 9. Danielis de abominatione desolationis. Quo in loco præsumptionem illam vulgarem damnat, quòd Scripturæ sacræ intelligentiam absque Dei gratia, & doctrina maiorum, sibi imperitissimi venditant. Eadem Authoritate premit & obruit Iulianum Pelagianum Augustinus, Episcoporum præcedentium sententias non solùm in Catholicæ fidei testimonium proferens, vt in libro 1. contra Iulianum; sed prætereà, (vt initio secundi libri præfatur) ad ipsa Pelagianorum argumenta è Scripturis petita refellenda. *Quos*, inquit, *Sanctos Episcopos, qui Scripturas Sanctas ingenti gloria tractauerunt, oportet vt populi Christiani vestris prophanis nouitatibus anteponant; eisque potius eligant adhærere quàm vobis.* Hæc ille. Móxque ex Ambrosio, Cipriano, Nazanzeno, Chrysostomo, Hilario, Hieronymo, plurimis allatis sententiis, qui illud Pauli, *Non quod volo bonum*

Epist. 5.
Recognit. lib. 10.
Cælest. Hierarch. lib. 1. cap. 1.
A successione Presbyterorum quærenda Scripturarum expositio.
Irenæus lib. 3. Cap. 2.
Lib. 4. ca. 45.
Lib. 4. ca. 63.
Tertullian. in præscrip.
Illustre exemplum Basilij Nazanzeni.
Libr. 2. cap. 9.
Pamphilus Martyr.
Hieronym.
Augustinus.

A *bonum hoc facio, &c.* etiam de seipso & homine iusto intellexerunt, concludit, *Proposuimus hic Authoritatis molem Sanctorum, qui Episcopi ante nos fuerunt.* Et paulò post rationem subiungit. *Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.* Hæc ille. Hæc est illa Regula & Norma Authoritatis, quam Paulum Timotheo præscripsisse suprà docuimus. Idem facit Augustinus in explicatione parabolæ illius Euangelicæ, de homine in latrones incidente & semiuiuo relicto. Quum enim eius interpretationem ad longum tradidisset, subiũgit, *Ista interim à maioribus, Ecclesiæ Catholicæ tractatoribus, dicta vel exposita sunt. Sed tunc à nobis limes fidei sanæ defenditur, quando termini quos posuerunt sancti patres, non transferuntur à nobis: imò obseruantur & defensantur.* Hæc ille, ostendens diligenter, quorum Authoritaté in illa sua interpretatione sequutus fuisset. Et quidem obseruandum est, sic contra Iulianum Pelagianum præcedentes Patres productos fuisse, tanquam Episcopos Ecclesiarum, & non tantùm tanquam viros doctos; adeo sane vt de S. Hieronymo qui Episcopus non erat, disertam excusationem adferat his verbis. *Nec S. Hieronymũ quia Presbyter fuit, contemnendum arbitreris.* Móxque eo nomine excusat, *quòd omnes vel pene omnes Ecclesiasticos Scriptores, hic vir legerat, eorúmque sententiam tenuerat.* Eodem Authoritatis põdere premit Eunomium Basilius, & ex eadem Norma Ecclesiasticæ intelligentiæ, ab Episcopis custoditæ, confutat; allatis ex Irenæo, Clemente Romano, Dionysio Alexandrino, Firmiliano Cappadocum Antistite, Meletio Alexãdrino, Gregorio Thaumaturgo Neocæsariensi Episcopo, multis sententiis. Nec hoc facit, quia docti viri B erant, aut qualescunque etiam Episcopi; sed quia iuxta Normam Apostolicam, Ecclesiasticam intelligentiam conseruarunt. Nam idcirco Dionysii quidem Alexandrini hæc verba citat: *Hæc congruenter & nos etiam, forma regulâque à senioribus qui ante nos vixerunt, accepta:* Eusebij autem Pamphili etiamsi doctissimi viri, atque etiam Episcopi, testimonium cum dubitatione produxit. *Si cui,* inquiens, *idoneus videtur cui fides habeatur:* quia sane & Arriana hæresi inquinatus, & erga Origenem nimium affectus, intelligentiæ normam à maioribus acceptam, non satis constantèr tenuit: vt in Apologiis contra Ruffinum notat sæpius S. Hieronymus, atque in Epist. ad Pammach. & Oceanum de erroribus Origenis. Multa & alia in hanc sententiam ex veteris historię Antiquitate, & SS. Patrum scriptis, adduci in hũc locum non difficulter possent. Sed quia hoc totum obseruationis genus, Mediis illis quibus Ecclesiæ Magistri Authoritatem interpretandi quam habent exercent & exequuntur, valdè affine est; ipsáque Norma Apostolica, (videlicet succedentium semper in Ecclesia Pastorum atque Doctorum conformis sensus, Regula eadem, traditio similis, sibi constans & perpetua) ad interpretandi Media vel potissimùm spectat, propterea hoc sane in loco, disputationis huius filum abrumpere; mox verò, quum de Interpretandi Mediis via & ratione disputabitur, idem protrahere, plurá que in hanc sententiam satis copiosè proferre satius duximus. His ergo de interpretandi Scripturas Authoritate, penes solam Ecclesiam Dei, eiúsque legitimos Magistros residente, hactenus disputatis, ad alia quæ C propositæ disputationis ordo postulat, exequenda pergemus.

Lib. 2. versus finem. Episcoporũ præcedentium interpretatio Authoritatis molẽ obtinet.

Hypognost. lib. 3. Termini Patrũ nõ transferẽdi.

Lib. 1. contra Iulianũ. ca. 2.

Lib. de Spiritu Sancto. cap. 29.

Controuersia sexta libri decimi finis.

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia sexta, & Liber vndecimus.

DE MEDIIS, VIA, ET RATIONE interpretationis Scripturarum authenticæ.

Quòd Scriptura Sacra nisi præuia fide Orthodoxa rectè intelligi à nemine potest.

CAPVT PRIMVM.

PRINCIPIO præsentis Controuersiæ, duo nobis disputanda proposita sunt. Vnum de Authoritate certa & infallibili interpretandi Scripturas. Alterum de Mediis, quibus vel illi penes quos hæc Authoritas est, vel alij qui absque Authoritate priuato studio id moliuntur, vti possunt ac debent. Et de Authoritate quidem hactenus. Nunc de Medijs & viis illis agemus quibus certa & infallibilis, nō vulgaris aliqua aut probabilis Scripturarum intelligentia comparari potest. Mediorum autem alia quidem necessaria, non tamē semper efficacia sunt, aut huiusmodi quæ ex se sola sufficiant; alia verò non necessaria tantùm, sed & efficacissima atque certissima. Quæ autem ipsius Ecclesiastici Iudicij in genere Media esse docuimus in tertia Cōtrouersia, ea fere omnia ad hanc hypothesim transferemus; vt huius Controuersiæ ad finiendas de religione lites maximè necessariæ, quàm fieri à nobis potest, luculentissima demonstratio existat.

Scriptura est liber fidelium.

Quod ergo de Regula fidei, primo loco in alia Controuersia diximus, hîc etiam ante omnia circa Scripturarum interpretationem asserimus. Scriptura enim sacra liber est fidelium Catholicorum, nec rectè intelligi potest, nisi præuia fide Catholica & Orthodoxa. Nam vt *in homine carnali, tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi;* (vt ait Augustinus) sic in homine Ethnico, vel cuiuscunque sectæ hæretico, tota Regula intelligendi, est opinionum præsumpta consuetudo. Idcirco sane quemadmodū Euangelistæ & Apostoli quæ scripserunt, fidelibus ea non infidelibus scripserunt (vt de Euangeliis postea ostendetur in proxima Controuersia, de Epistolis ipsis per se manifestum est,) sic vt intelligātur, haud dubiè à fidelibus & iam Orthodoxis ea legi debent, non ab infideli aut hæretico. Ab illis enim intelligi non difficulter possunt, qui simillimi ipsis sunt quibus hæc Apostoli facile intellecturis scripserūt, & in quorum gratiam scripserunt. An putamus ænigmata ad Romanos & Corinthios Paulū scripsisse, & huiusmodi quæ ab ipsis (non dico singulis) sed à Magistris & præcipuis ipsorum (nam & ideo in Ecclesijs illas legi voluit, vt in fine Epistolæ ad Philippenses satis declarat, vbi Magister & interpres præsto semper adfuit) non intelligerentur? Tu ergo vt Paulum intelligas, Romanis & Corinthiis quàm simillimus esse debes. Orthodoxum & fidelem te esse oportet; vt aut ipse intelligas, aut ab aliis discere paratus sis. Alioqui Aristotelicum illud Alexandro responsum, à Paulo te auditurū ne dubites. ἴσθι οὖν αὐτοὺς ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν.

Serm. 147. de tempore.

Lib. 12. ca. 13.

Scriptura euangelica & Apostolica non nisi credentibus scripta.

Scito

A *Scito ergo hos*(Auscultatorios libros)*editos esse & non editos. Intelligi enim ab his solùm possunt qui nos audierunt.* Discipulis meis meáque doctrina imbutis, hæc scripsi. Extraneis & alienis, qui in mea schola enutriti non sunt, infideli & hæretico ea nō scripsi. Quamobrem quod de tota religione sacra scripsit Augustin⁹: *Nisi quis primò credat se ad id quod instituit peruenturum, mentemque supplicem præbeat, & quibusdam magnis necessariísque præceptis obtemperans, quadam vitæ actione perpurgetur, non eum esse aliter illa quæ purè vera sunt adepturū,* idem circa Scripturarum intelligentiam necessariò locum habet, quum in Scripturis ipsis hæc sacra religio, quæque de Deo credenda sunt comprehendantur. Esse autem quadam vitæ actione perpurgatum, magnísque & necessariis quibusdam præceptis obtemperare, instructionem in fide necessariò præsupponit; quæ omnium bonarum actionum & præceptorum fundamentum est: & de qua propterea Petrus dixit, *fide purificans corda eorum.* Itaque quemadmodum (vt in eodem libro scribit Augustinus) *Catholicæ disciplinæ maiestate institutum est, vt accedentibus ad Religionem, fides persuadeatur ante omnia,* ita accedentibus ad Scripturarum lectionem, (quæ non nisi illis cōcedi debet, qui iam religionem veram amplexi sunt,) vt fides ante omnia dogmatum sacrorum persuadeatur, rectéque teneatur necesse est; nihil alioqui rectè & Orthodoxè in Scriptura intellecturis.

In epist. ad Alexādrum. Lib. de vtilit. cred. cap. 10.

Actor 15. Cap 13.

Neque vero Ratio sola nos huc ducit, sed & ipsa Scripturarum Authoritas eôdem nos compellit. *Lex enim spiritualis est* (ait S. Hieronymus) *& reuelatione opus habet, vt intelligatur; ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur, quem si dederis homini scienti literas vt legat, respondebit tibi, Non possum. Signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reserauerit, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit?* Mox exemplū adfert Eunuchi, in quo non defuit aut studium, & diligentia, aut ardor & desiderium. *Et tamen quum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum qui clausus latebat in litera. Eadem hora credit Eunuchus, baptisatur & fidelis & sanctus factus est, ac Magister de discipulo.* Hæc ille. Quare autem tam repente magister de discipulo factus est, nisi quia fide sana imbutus & instructus, Scripturas quæ fidelibus loquuntur, facile intellexit? Iam verò & idem apertissimè nos docet illud Esaiæ Prophetæ, quod de partu virginis futuro prædicens, incredulis suis contribulibus Dei nomine comminatus est? *Nisi credideritis, non intelligetis.* Quæ sane verba sic semper Patres intellexerunt. *Nihil* (ait Cyprianus) *posse intelligere Iudæos de Scripturis, nisi prius crediderint in Christum, Esaias docet dicens, Nisi credideritis, &c.* Similiter Augustinus explicans illa Christi verba. *Sunt quidam in vobis qui non credunt: Non dixit,* inquit, *sunt quidam in vobis qui non intelligunt, sed causam dixit, quare non intelligunt. Sunt enim quidam in vobis qui non credunt, & ideo non intelligunt quia non credunt. Propheta enim dixit, Nisi credideritis nō intelligetis. Per fidem copulamur, per intellectum viuificamur. Prius hæreamus per fidem, vt sit quod viuificetur per intellectum.* Hæc

Ex Scripturis probatur fine fide præuia intelligi Scripturas non posse. Hieron. in epist. ad Paulinum.

Esa. 7. Lib. 1. aduersus Iudæos. Ioan 6. Tract. 17. in Ioan.

C ille. Cui similia alibi scribit, causámque rei adiungit dicens. *Fides debet præcedere intellectum, vt sit intellectus fidei premium.* Quin & propterea Manichæos ad Scripturarum intelligentiam pertingere non potuisse, egregie idem celeberrimus Doctor scribit. *Sed vos,* inquit, *ista non intelligitis: quia sicut Propheta dixit, Nisi credideritis non intelligetis. Non enim estis eruditi in regno cælorum, id est, in Ecclesia Christi vera Catholica. Quòd si essetis, de diuitijs sanctarum scripturarum, non solùm noua sed etiam vetera proferretis. Ipse quippe Dominus dicit. Omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patrifamilias, proferenti de thesauro suo noua & vetera.* Hæc ille. Vbi etiam obiter, ex alia Scriptura id quod hîc asserimus, probatur. Scriba enim doctus, non quomodocunque sed in regno cælorum, in Ecclesia fidem edoctus, proferet Scripturas nouas & veteres, vt eas tam ipse intelligat quàm alios doceat. Quam etiam ob causam monet eosdem Manichæos Augustinus, vt *aut ab aliquo Catholico* Scripturarum intelligentiam *audiant; nec quolibet, sed quodam diuinarum scripturarum studioso, & quantum posset perito: aut ipsi ab errore correcti, pietate Catholica peterent vt acciperent: quærerent vt inuenirent: pulsarent vt inerarent.* Nec aliter Donatistas ad rectam Scripturarum intelligentiam vocat. *Si,* inquit, *turbari in intelligendis Scripturis nolunt, ad Catholicum refugiant intellectum; quia non inueniunt exitum responsionis, dum irretiuntur crimine schismatis.* Ergo absque hac pietate & intellectu Catholico, absque fide Orthodoxa præuia, in vanum circa Scripturarum intelligentiam laboratur. Profecto hoc ipsum

De verbis domini serm. 5. Fides præcedit intellectum. Cōtra Faustū Manich. libr. 4. cap. 2. Matth. 13.

Cōtra Faustū lib. 3. cap. 4. Pietate Catholica petēdus sensus Scripturarū. Contra Parmen. lib. 2. cap. 10.

1. Timo. 6. | 2. Timo. 3. | In lib 83. quæst q. 59. in fine. | Nulla certa expositio Scripturæ nisi secundum fidem. | 2. Petr. 3. | De agone Christiano cap. 4. | Regula fidei est Mensura intelligentiæ. | Hebræ 5. Homil 8. in c. 5. ad Hebr. | Illustre exemplum de necessitate Regulæ fidei ad intelligendas Scripturas.

Apostolus nos docuit; qui quum multa ad sanam fidem pertinentia Timotheum suum docuisset; *Hæc*, inquit, *doce & exhortare. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi* (id est, verbo Dei:) *& ei quæ secundum pietatem est doctrinæ* (id est, Regulæ Orthodoxæ fidei) *superbus est, nihil sciens, sed languens circa pugnas & quæstiones verborum.* Et rursum in alia Epistola. *Ab infantia*, inquit, *sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem*: Sed addit. *Per fidem quæ est in Christo Iesu.* Vt medium intelligendi sit fides præuia; non vt in illis nondum intellectis fides sit quærenda. Ex hac sane Apostolica doctrina edoctus Augustinus, omnem scripturarum intelligentiam, ex fide pendere, & ad fidei Normam referendam esse, his verbis docet. *Ipsum in ænigmate & ex parte nunc in scripturis aliquid cernere, quod tamen sit secundum Catholicam fidem, ex illo pignore contingit, quod accepit virgo Ecclesia humili aduentu sponsi sui. Dedit enim nobis pignus spiritum sanctum. Et ideo ista expositio*, quæ in hac vita scilicet fit, *nihil certum intuetur, nisi vt secundum fidem sit: atque alijs præiudicat qui eam nihilominus secundum fidem exponere potuerint.* Hæc ille. Fides ergo præuia, præclarum est & certum Medium, ad Scripturas salubriter intelligendas; & sine illa fide, circa illarum intelligentiam non hallucinamur tantùm, sed & grauiter periclitamur. Quam sanè ob causã Petrus quidem Apostolus, *indoctos & instabiles deprauare scripturas* dixit *ad ipsorum perditionem*; tales videlicet qui vel nesciunt Regulam fidei, vel in ea firmiter fundati non sunt. Augustinus verò, *in Catholica fide bene instructum, & vera pietate munitum, in scripturis intelligendis decipi non posse*, scribere non est veritus. Enimuerò Regula fidei præcognita, *μέτρον* illud & mẽsura est, qua siue in Scripturis intelligendis, siue in alio quócunque dogmate inuestigando, ab Orthodoxis sane diligenter obseruata, ab hæreticis verò omnibus neglecta & contempta; illi quidem rectæ doctrinæ callem sequuti, & in via Regia sine errore salui deducti sunt; hij verò in mille errorum auia abducti, miserè perierunt. Quam rem describens Chrysostomus: & docens quid sit *habere sensus in scripturis exercitatos*, vt omnes hæreses & errores declinentur; *Intuere*, inquit, *quomodo ex immoderatione omnes hæretici ceciderunt: alij quidẽ modum semper excedentes, alij autem infra modum se coarctantes.* Quod quum varijs exemplis Marcionis, Sabellij, Photini, Samosateni, Manichæi, Arrij docuisset; subiungit statim Medium & Mensuram illam, qua seruata, vtrumque extremum cauetur, & dicit. *Propter hoc fidem suscepimus, vt non cogamur innumeris hæresibus adhærere, negotiúmque cum illis habere: sed si quid addere aut detrahere illi quis molitus fuerit, hoc nothum esse iudicemus. Sicut enim qui regulas certas exhibent, non compellunt decem millia metra scrutari, sed illud quod traditum est custodire iubent, sic & in dogmatibus.* Hæc ille: præclarè docens, Fidem esse illam vnicam & certam Regulam, qua bene præcognita omnes hæreses caueri, & consequenter Scripturæ ipsæ, (ex quibus male intellectis omnes oriuntur hęreses,) rectè intelligi possunt. Nam & propterea ad Scripturarum lectionem mox in subsequentibus copiosè adhortatur, Fide scilicet præmissa, eiúsque Regula ad amussim præcognita. Cuius rei illustre exemplum vide apud Augustinum lib. 12. cap. 39. contra Faustum de Philone Iudæo. *Conatus est*, inquit, *aliqua interpretari ex veteri Testamento, non ad Christum intelligendũ in quem non crediderat, sed vt inde magis appareret, quantum valeat quod Apostolus ait, Cum transieris ad Dominum, auferetur velamen.* 2. Cor. 5. Móxque insigni exemplo ostendit, quo modo errauerit & defecerit idem Philo circa interpretationem Arcæ Noë. Dicit quoque paulò ante (cap. 37.) *neminem nisi Paganum vel Iudæum dicere posse, quòd ingenio humano fiat, vt quæ rerum ordine per sua tempora cucurrerunt, ad Christi significationes interpretando vertantur.* Nempe quia ex fide in Christum præuia tales interpretationes fiunt; multúmque intersit (vt cap. 39. dicit) *inter sensus eorum qui Christum ibi intelligunt, & qui quolibet mentis acumine ad alia quælibet præter Christum ea detorquent.* Sane quantum inter lucem & tenebras, inter erroris nebulas, & claram veritatis lucem interesse solet. Adeò ad rectè intelligendas sanctas Scripturas fides & fidei sanæ Regula præcognita, est necessaria.

Lutherana

A

Lutheranæ disputationi contrarium suadenti respondetur, qua aiunt non nisi ex Scripturis petendum Scripturarum sensum.

CAPVT II.

SED hic mihi obmurmurantes & obluctantes Protestantes videre videor, illámque Magistri sui Lutheri cantilenam occinentes audire, rem plane econtrà se habere, nec ex fide Scripturas intelligendas, sed ex Scripturis fidem hauriendam esse; proindéque Scripturarum intelligentiam ex ipso Scripturarum diligenti vsu & lectione, petendam esse. *Scripturæ enim* (ait Lutherus) *intelligendæ sunt eo spiritu quo scriptæ sunt. At nusquam ille viuacius aut præsentius inueniri potest, quàm in ipsis sacris suis quas scripsit literis. Illis ergo diligentissimè incumbendum erat, vt quo maius periculum est, ne quis proprio spiritu eas intelligat, eo magis assidua lectione & studio hoc periculo superato, vsus ipse nobis certum faceret sensum Scripturæ, qui nisi in scriptura non inuenitur.* Hæc Lutherus. Est autem hoc Lutheri argumentum, omnium Protestantium constantissima vox, in ipsis scripturis esse Spiritū Dei, & in illis quærendum esse hunc Spiritum vt intelligantur. Quod adeò affirmāt,

In præfat. in assert. cōtra Bullā Leonis apud Roffensem.

Protestantum Sententia de vi verbi.

Rom. 1. Hebr. 4.

B vt ipsis verbis Euangelicis, vel in scriptura lectis, vel pro concione auditis, vim viuificam tribuant: non aliam sane aut etiam maiorem, quàm nos sacramentis tribuimus: abusi videlicet illo Pauli verbo, *Euangelium virtus est ad salutem omni credenti*: & iterum. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c.* Hinc enim colligunt *Deum per verbum suum esse efficacem in Ecclesia, & mouere mentes hominum.* Sic enim docet Melanchthon in locis communibus, addens etiam illud ex Apostolo, quòd *nouum Testamentum est ministratio Spiritus.* 2. ad Cor. 3. Volunt nimirum verbo Dei audito vel lecto, inesse Spiritum Dei, vel vt alij moderatius loquuntur, verbum Dei scriptū vel auditum vel lectum, medium seu organum esse per quod Spiritus sanctus est efficax, ideóque vt intelligatur verbum, qui nisi per Spiritum Dei intelligi non potest, verbi lectionem seu auditionem sedulam adhibendam esse. Sed huic eorum cogitationi, & doctrinæ, quæ infinitis hominibus imposuit; fecitque vt contemptis Patribus atque vniuersa Ecclesia, ex solis Scripturis, scripturarum intelligentiam quærerent; breuiter respondetur. Plus enim fraudis quàm virium habet ista assertio.

Primùm ergo Scriptura ipsa vel prædicatio, id est, verbum Dei quatenus scriptū vel prædicatum, nec Dei nec vllum alium in se spiritū habet, sed res inanimis & mortua est, vt omnis alia scriptura vel enunciatio; solóque sensu percipitur, visus & auditus, donec re verà intellecta ad animum vsque penetret. Quod manifestum est, si vel C linguam, vel res ipsas non intelligas, quas vel audis vel legis. Intellecta autem omnis scriptura, mente etiam non solo sensu capitur. Quia verò scriptura diuina semel intellecta & credita, ad salutem animæ æternam facit, nec solùm vana scientia pascit, vt cæteræ humanæ scripturæ; propterea dicitur Euangeliū *virtus esse ad salutem*, & sermo *Dei viuus esse & efficax.* Est enim Euangelium talis virtus non per se, sed (vt adiecit Apostolus,) *omni credenti.* Non ergo quia legitur aut auditur, sed quia creditur & intelligitur, virtus est ad salutem. Vt credatur autem vel intelligatur, ex fide fit audientis vel legentis, non ex ipsa scriptura. Fides autem testimonio nititur & authoritate, non eius quod dicitur, sed eius qui dicit & loquitur, vt in superioribus satis explicatū est.

1.

Quo sensu Euāgeliū est virtus ad salutem.

Rom. 1. Hebr. 4.

Deinde res ipsæ quæ in scriptura continentur, spiritu sane Dei scriptæ sunt. Sed ille Spiritus Dei fuit in mente eorum qui scripserunt, non verbis ipsis quæ scripta reliquerunt inhærebat. Imò si Augustino credimus, neque ipsi eorum menti qui scripserunt, totus Dei Spiritus ad plenam intelligentiam eorum quæ scriberēt adfuit. Aliud enim illi intelligere, aliud per illos spiritus sanctus dicere & intendere potuit. Aliud inquam non quod esset ex opposito contrarium, sed quod esset ex fœcūditate diuersum. De qua re lege August. Confess. lib. 12. cap. 18. & de Gene. ad lit. lib. 1. cap. 19. Quod si ergo Spiritus Dei illuminans & intellectum dans, ne ipsorum quidem menti plenè adfuit, qui scripturarum verba texebant, multo minus qui verba illa ab alijs iam cōtexta legunt, ex sola lectione Spiritum se haurire posse existimabunt.

2.

Spiritus Dei nō in scriptis verbis sed in mente scribētium fuit.

Augustinus

3. Præterea ex eadem Scriptura alius fidem alius hæresim, sicut ex eodem flore apis mel, aranea venenum haurit; idque maximo studio & diligentia adhibita, vt infinita doctissimorum hæreticorum exempla demonstrant. Non ergo in scripturis quærendus, sed ad Scripturas afferendus est hic Spiritus Dei. D

4. Rursum in aliis disciplinis quæ ipsæmet studio acquiruntur, verum est quod dicit Lutherus, lectione & assiduitate intelligentiam comparari. Nam (verbi gratia) mens Aristotelis & doctrina, quam sane ipse studio comparauit, ex literis eius diligenter inspectis solo studio & labore eruuntur. At verò Scriptura quæ fidei mysteria complectitur & docet, non solo studio, sed inspiratione diuina penetrantur. Neque enim studio aut industria scriptæ sunt sed inspiratione diuina. Quanquam hoc in loco discrimen quoddam diligenter obserua. Nam sic intelligere Scripturas, vt fidem iam adeptam vel confirmes vel illustres magis, & scientiam Theologicam acquiras, studio & industria humana (sicut faciunt Professores Academici aliique Doctores theologi) absque nouo & speciali dono possis. At sic intelligere, vt vel fidei dogma inde elicias, vel aliis cum obligatione credendi tradas atque præscribas, quantocunque studio & exercitatione adhibita non potes; nisi in primo quidem inspiratione diuina adiutus, quæ nunquam ordinē à se positū perturbat; in secundo autem præter auxiliū speciale, etiā potestate docendi donatus vel ordinaria, vel cum euidēti signo extraordinaria.

Discrimē inter sacras literas & humanas disciplinas.

Aliud discrimē inter doctrinam fidei & doctrinā scientiæ Theologicæ.

5. Iam verò præterea tantum abest, vt in ipsis Scripturis quærendus sit Spiritus Dei illuminans & aperiens Scripturas, vt planè vocet Apostolus Scripturā quatenus Scripturam, id est atramento & in tabulis nō in cordibus scriptā, *literam occidentem*. Nam quod Apostolus dicit, *fecit nos idoneos ministros noui Testamenti, nō litera sed spiritu, litera enim occidit, spiritus autem viuificat*, perinde est ac si diceret; dedit nobis Deus Potestatē & donum non solum legendi aut scribendi, sed etiam intelligendi atque interpretādi verbum Dei, tanquā ministris noui Testamenti: scilicet ad gratiam & spiritum non ad legem & literam pertinentibus. Nam litera ipsa sola lecta aut visa, nec sanè intellecta occidit, & *ministratio mortis est*, scilicet per occasionem; sicuti lex docetur fuisse *causa peccati*, ad Rom. 7. sed spiritus, id est intellectus spiritualis à Christo Ecclesiæ suæ per ora ministrorum datus viuificat, id est facit vt rectissimè intellecta litera ad vitā fidei perducat. *In lectione autem veteris Testamenti* (ait Apostolus) *manet velamen nondum reuelatum quoniam in Christo euacuatur*. Id est, Qui legit vetus Testamentum sine Spiritu Christi, velamen habet super cor suum & non intelligit. *Vitium enim non in litera est sed in lectione, quæ est actus legentis*: vt notauit Chrysost. ad hunc locum. Similiter virtus intelligendi non in litera, sed in lectione est, quando qui legit, Spiritum Dei habet, nec soli literæ incumbit: vnde Apostolus subiungit. *Nos omnes reuelata facie gloriam Domini speculamur*, id est, misso Spiritu sancto in corda credentium, intelligimus rectè & spiritualiter, quod Iudæi male & carnaliter intelligebant, vt exponit hæc verba iuxta mētem S. Augustini, S. Thomas in comment. Nam quamuis in lib. de spiritu & lit. cap. 4. & 5. & Retract. lib. 1. cap. 14. literæ occidentis nomine, intelligi vult Augustinus legem iubentem, & per spiritum viuificantem, Christi gratiam qua lex impletur; tamen priorem illum nostrum sensum tum alibi frequenter sequitur, vt ipsemet de seipso scribit; tum in vtroque prædicto loco probat, & *congruentem* vocat. Nec id quidem immeritò. Quum enim spiritus gratiæ officium duplex sit, vnum quidem ad legem mandatorum implendam, charitatem Dei in cordibus diffundere, & noua gratia seu virtute voluntatem accendere: alterum ad legem scriptam intelligendam, fidei dono ac lumine corda purificare, & tenebris obscuratum intellectum noua luce perfūdere; profecto in vtroque hoc genere, tam litera legis occidens, quàm Spiritus viuificans intelligi debet. Scriptura ergo vtriusque Testamenti (nam quod de veteri dixit Apostolus, de literis quoque Apostolicis, & Euangelicis non potest non intelligi, quum non minus scripta Moysis fuerint verbum Dei quàm Apostolorum, neque minus hæc quàm illa occidant impiè intellecta) non in se habet spiritum Dei quo intelligatur, sed ab ipso qui legit afferendus est, vt intelligatur. E F

2. Cor. 3.

Litera occidens quæ.

Ibidem.

Homil. 7.

Alius sensus literæ occidentis.

Serm. 201. de tempore.

6. Alioqui non solùm Patrum & Ecclesiæ, sed & priuatus quoque cuiuscunque spiritus excluditur, si in scripturis ipsis hic spiritus Dei ponitur. Sed manifestum est, dū in scripturis hunc quæri spiritum volunt, suum non Dei spiritum obtrudunt; quia scripturas pro suo vnusquisque sensu, non ex Ecclesiæ & maiorum iudicio interpretabitur

A tabitur, ſicuti omnes hæretici hactenus fecerunt, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Poſtremò, ſi in ſcripturis quærendus eſſet ſpiritus Dei quo intelligi poſſint, in eiſdem quoque quærendus eſſet ſpiritus Dei; qui infallibiliter doceret, eſſe illas veras & germanas diuini verbi Scripturas. Vtrumq; enim diuini ſpiritus æquè opus eſt. Oſtenſum eſt autem ſuperiùs non poſſe ex ſcripturis ipſis probari, has vel illas eſſe ſcripturas, omninò, & ſemper, & infallibiliter, ſed ſpiritum Dei quo iſtud probatur, aliunde quàm ex ipſis ſcripturis petendum eſſe. Similiter ergo, & ſpiritus Dei à quo ſcripturarum intelligentia peti & ſubminiſtrari debet, non eſt in ipſis ſcripturis quærendus, ſed aliunde habendus, vt eo munitus quis ſcripturas intelligat. 7.

Attamen ſcribit apertè S. Clemens Romanus ille ex Diametro, vt videtur, his quæ diximus, oppoſitè. Ait enim. *Non ſenſum quem extrinſecus adulteretis, alienum & extraneum debetis quærere, aut quo modo ipſum Scripturarũ Authoritate confirmetis, ſed ex ipſis Scripturis ſenſum capere veritatis.* Hæc ille. Apertius verò S. Hilarius: *Optimus*, inquit, *interpres hic eſt, qui ſenſum è Scriptura potius retulerit, quàm attulerit; nec cogat hoc in dictis videri quod ante intelligentiam docere præſumpſerit.* Hæc Hilarius; cuius verba magna confidentia profert Lutherus, ad priorem illam ſuam ſententiam confirmandam. Sed breuiter reſpondetur, in vtroque loco de proprio ſenſu, de priuato ſpiritu, quem *extraneum & alienum* Clemens, *præſumptum* Hilarius vocat, à Patribus illis agi, eúmque meritò excludi, ne ad Scripturas afferatur. Sed de fidei Regula, cuius dictamen publicus eſt & communis omnium

Obiectio. Epiſt. 5. Lib. 1. de Trinitate. Solutio Non eſt afferendus ad Scripturas ſenſus priuatus, alienus, aut extraneus.

B fidelium conſenſus, non priuatus aut proprius aliquis ſenſus; nec Clemens nec Hilarius eo in loco loquitur vel intelligit. Illa enim nec extranea ſed domeſtica; nec à quoquam præſumpta, ſed à legitima Authoritate ſumpta & accepta eſt: & illam tum ad Scripturas afferre oportet, tum ex illis referre neceſſe eſt. Hoc quia hæretici non faciunt, ſed proprium ſuum ſenſum & præiudicium ad Scripturas afferunt, meritò à Clemente & Hilario repræhendũtur: nec mirum ſi in grauiſſimos errores circa Scripturarum intelligentiam incidant, vt fiat illis ſacra ſcriptura, ſicuti Iudæis erat & eſt hodie vſque, *Menſa coram ipſis in laqueum.* Denique *vt ab vnitate Eccleſiæ diuiſi, dum fieri nolunt diſcipuli veritatis, magiſtri fiant erroris:* vt non minus verè quàm eleganter ſcripſit D. Fulbertus Epiſcopus Carnotenſis Epiſt. 1. Illuſtre huius rei exemplum in Arrianis oſtendit Auguſtinus. *Homines*, inquit, *minus intelligentes, quid propter quid dicatur, potentes volunt habere ſententias, & ſcripturis non diligenter ſcrutatis, cùm arripiunt defenſionem cuiuſque opinionis, & ab ea vel nunquam vel difficile deflectuntur, dum docti atque ſapientes magis putari quàm eſſe concupiſcunt, ea quæ propter formam ſerui dicta ſunt, volunt transferre ad formã Dei. Et rurſum quæ dicta ſunt vt ad ſe inuicem perſonæ referantur, volunt nomina eſſe naturæ atque ſubſtantiæ. Fides autem noſtra eſt*, &c. Vbi mox præſumptis Arrianorum opinionibus, ſecundum quas illi ſcripturas intelligere voluerunt, fidem Catholicam de ſancta Trinitate opponit, & ſecundum illam fidem præuiam atque præcognitam, Scripturas intelligendas eſſe docet. Sic ſane Manichæi quia præpoſtere omnia in veteri Teſtamento literaliter &

Epiſt. 174. Illuſtre exemplum priuati ſpiritus erratici in Arrianis & Manichæis.

C nihil ſub tropo dici voluerunt, vt illud tanto liberius accuſarent; contrà verò in nouo Teſtamento multa per tropos & figuras dicta commode exponi, (vt commemorat de illis Auguſtinus) ne videlicet veteribus literis ſimilia, & eorum iudicio falſa viderentur; propterea nec vetus nec nouum ſalubriter intelligere potuerunt. Cuius etiã rei exemplum in ipſo Fauſto Manichæo commemorat Auguſtinus. Dixit Fauſtus, *quòd omnem Moyſeos ſcripturam ſcrutatus, nullas ibi de Chriſto Prophetias inuenit. Cui cito reſpondeo*, ait Auguſtinus, *quia non intelligit. Et ſi cur non intelligat, quiſpiam quæſierit, reſpondebo quia inimico, quia auerſo animo legit: quia non ideo ſcrutatur vt ſciat; ſed quod neſcit, ſcire ſe putat. Hæc præſumptio tumidæ arrogantiæ, oculum cordis vel claudit, vt omnino non videat; vel diſtorquet, vt peruerſè videat, & aliud pro alio probet aut improbet.* Hæc Auguſt. Sic hodie noſtri, ſic omnes olim hæretici, quia (ſanæ fidei Regula abiecta) ſua ad ſcripturas præiudicia attulerũt, veritatem Catholicam quam impugnabant, in ſcripturis inuenire & videre non potuerunt. Quæ ſane cauſa eſt, quòd nec hodie Proteſtantes Sacrificium Miſſę, iuſtitiam inhærentem, bonorum operum merita, Eccleſiam denique ipſam eiúſque ampliſſimã Poteſtatem, euidentiſſimis & creberrimis ſcripturis commendatam, videre tamen & in ſcripturis inuenire non poſſunt. Quod prudenti Lectori diligentius perpendendum relinquentes, nunc ad alia pergamus.

Vide Auguſt. de fide cõtra Manichæos. cap. 18. Contra Fauſtum libr. 16. cap. 14.

Quòd Regula fidei est necessarium & germanum Medium ad genuinam Sanctarum Scripturarum intelligentiam consequendam, copiosior adhuc demonstratio.

D

CAPVT III.

DEMONSTRARE cœpimus, ad Scripturarum intelligentiam consequendam fidem præuiam esse debere, & Regulam fidei præcognitam esse oportere. Addimus nunc plura, vt luce meridiana, clariùs intelligatur, Medium hoc esse ad Scripturas intelligendas longè certissimùm, & vt ab errore caueatur sufficientissimum. Quod quidem nolo meis verbis, sed Sanctorum & doctissimorum Patrum, tú verbis tum exemplis & factis, copiosè comprobare. Illi enim & ita faciendum esse in Scripturæ sensu indagando diligenter docuerunt, & quum occasio se offerebat, idem quàm diligentissimè præstiterunt. Augustinus imprimis, quo nullum Latina Ecclesia habet in Scripturis rimandis & indagandis perspicacem magis, quàm plurimis in locis hoc facit. Illustre est quòd librum Genesis explicaturus, cuius initium quantis difficultatibus inuoluatur, nemo ignorat, hanc viam & rationem sibi tenendam esse, diligentissimè lectorem monet. *Quoniam*, inquit, *multi ad suam sententiam, quæ præter fidem est Catholicæ disciplinæ, expositionem scripturarum diuinarum trahere consueuerunt, ante tractationem huius libri Catholica fides explicanda est. Est autem hæc.* Móxque, non solùm ea quæ in Symbolo ponuntur, sed & alia multa quæ contra Manichæos & Pelagianos recenter Ecclesia definiuerat, in Catholicæ fidei regula complectens, postquam omnia enumerasset, subiungit. *Secũdum hanc fidem, quæ possunt in hoc libro quæri & disputari, considerandum est.* Hæc ille. Vides hîc quam ille sibi metam & Regulam exponendi Scripturas præscripserit. Explicatius autem & alio loco id facit. *Quum*, inquit, *diuinos libros legimus, in tanta multitudine verorum intellectuum, qui de paucu verbis eruuntur, &* SANITATE CATHOLICÆ FIDEI MVNIVNTVR, *id potissimum eligamus, quod certum apparuerit eum sensisse quem legimus. Si autem hoc latet, id certè quod circunstantia Scripturæ non impedit,* ET CVM SANA FIDE CONCORDAT. *Si autem & Scripturæ circunstantia pertractari & discuti non potest, saltem id solum* QVOD FIDES SANA PRÆSCRIBIT. *Aliud est enim, quid potissimum scriptor senserit non dignoscere; aliud autem à* REGVLA PIETATIS *errare. Si vtrumque videtur, perfectè se habet fructus legentis. Si verò vtrumque vitari non potest, etiam si voluntas scriptoris incerta sit,* SANÆ FIDEI CONGRVAM *non inutile est tenuisse sententiam.* Hæc ille, ex proposito concludens, quo fructu & modo, legendæ & exponendæ Scripturæ sunt. Tutissimam & infallibilem viá esse ostendit, nec à fidei Regula in exponendo discedere, & ad eius Normam in intelligendo diligenter accedere.

E

In principio lib. de Genes. ad lit. imperfecti.

De Genes. ad lit. lib. 1. ca. 21

In varietate sensuũ S. Scripturæ id sequendum quod fides sana præscribit.

F

Iam verò, si quod sibi præscribit quàm diligenter obseruet, videre libet; pluribus sane exemplis id tibi ob oculos ponam. Ac primùm in eodem opere de Gen. ad literam. Quum enim circa illa Scripturæ verba exponenda laboraret, vbi dicitur Deus *spirasse in faciem hominis spiraculum vitæ, factúmque esse hominem in animam viuentem*, eáque sententia variôs sensus haberet; primùm illam opinionem quæ per spiraculum vitæ, aliquid de diuina substantia intelligit, non tam ratione & argumentis conuincit, quàm quia Regulæ fidei contraria erat, repellit. *Cùm quidam*, inquit, *ex hoc verbo crediderint, aliquid esse animam de ipsa substantia Dei, &c. hinc potius admonendi sumus, hanc inimicam fidei Catholicæ reprobare sententiam. Nos enim credimus Dei naturam esse incommutabilem, &c.* Et mox paulò post. *Credendum itaque est & intelligendum, neque vllo modo dubitandum quod recta fides habet, &c.* Deinde eodem modo eorum opinionem, qui præexistentem in aliqua materia animam, tunc à Deo inspiratam fuisse autumabant, ex Regula fidei refellit. *Deinde*, inquit, *cauendum est, ne quædam translatio animæ fieri à pecore in hominem posse credatur, quod veritati fideique Catholicæ omnino contrarium est, si concesserimus irrationalem animam veluti materiam subiacere, vnde rationalis anima fiat.* Móxque paulò post eam rem concludens, ait. *Sed quoquo modo se habeat, vel non habeat opinio Philosophorum de reuolutionibus*

Gen. 2.

De Gen. ad literam lib. 7. cap. 2.

Intelligentia fidei contraria nullo modo admittenda.

Libr. eodem cap. 9.

A *bus animarum, Catholicæ tamen fidei non conuenit, credere animas pecorum in homines, aut hominum in pecora transmigrare.* Vides vt ad amussim Regulæ fidei suam expositionem reuocans, duos hosce falsos illius Scripturæ sensus repulerit. Nec aliter in ambiguitate Scripturæ quæ ex varia verborum vel distinctione vel pronunciatione oriri potest, faciendum esse docet, exemplisque demonstrat. *Cùm,* inquit, *adhibita intentio incertum esse prouiderit, quo modo distinguendum aut quo modo pronunciandum sit, consulat Regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis & Ecclesiæ authoritate percepit.* Vbi obiter obserua, vnde Regulam fidei petendam esse hic Sanctus Doctor doceat. Non sane ex solis Scripturis, sed præterea ex Ecclesiæ Authoritate. Exemplis verò quod docet, illustrat. *Ista,* inquit, *hæretica distinctio,* IN PRINCIPIO ERAT VERBVM, ET VERBVM ERAT APVD DEVM, ET DEVS ERAT: *vt alius sensus sit,* VERBVM HOC ERAT IN PRINCIPIO APVD DEVM, *non vult verbum Deum confiteri. Sed hæc Regula fidei refellendũ est qua nobis de Trinitatis æqualitate præscribitur, vt dicamus.* ET DEVS ERAT VERBVM: *Deinde subiungamus:* HOC ERAT IN PRINCIPIO APVD DEVM. Hæc ille Móxque in sequenti capite, de pronunciatione varia & ambigua, vnde sensus ambiguus & varius elici posset, ex Regula fidei iudicandum quoque esse exemplis demonstrat. Denique quum proprium id quodammodo sit sacrarum literarum fœcunditati, vt eadem sententia quàm plures gignat sensus; semper tamen hanc sensuum pluralitatem, intrà fidei Regulam & metas cohibendam & restringendam, diligentissimè idem Doctor celeberrimus docet. *Vt volet,* inquit, *vnusquisque legentium accipiat, (quòd terra dicitur inuisibilis & tenebræ fuisse super abyssum.* Genes. 1.) *quod ita profundum est, vt ad excitationem legentium, à fidei regula non aberrantes plures pòssit generare sententias.* Et rursum paulò post. *Etsi voluntatem authoru libri huius indagare nequiuimus, à regula tamẽ fidei non aberrauimus.* Rursum in alio eiusdem operis libro. *Illud quod ad Cain dictum est, Nónne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti: quis non elucet cur vel vnde sit dictum, multos sensus peperit eius obscuritas, quum diuinarum scripturarum quisque tractator, secundum fidei regulam id conatur exponere.* Sic in opere de Genesi ad literam, *scripta diuina* ait *posse salua fide qua imbuimur, alijs atque alijs parere sententijs.* Quibus omnibus in locis, diligẽter docet, fœcunditatem sanctæ Scripturæ magnam sane interpretandi copiam & libertatem afferre; eam tamen quæ Regula fidei contineri & restringi debeat: ne pro salute perniciem adferat. Quod sane alijs adhuc in locis, dum ipsemet Scripturas ex proposito tractat & exponit, facit quàm diligentissimè. Sic enim scribit. *Euangelica Sacramenta in Domini nostri Iesu Christi dictu factisque signata, non omnibus patent, & ea nonnulli minus diligenter minúsque sobriè interpretando, afferunt plærumque pro salute perniciem, & pro cognitione veritatis errorem. Inter quæ est illud quod dicitur, Dominum venisse hora sexta ad puteum Iacob, &c. De qua re id primò tenendum est, quod in omnibus Scripturis summa vigilantia custodiri oportet, vt secundum fidem sit sacramenti expositio.* Hæc ille. Sic sane (vt breuiter multa complectamur) Manichæorum commenta ex Scripturis certis pessimè explicatis collecta, ipse ex *Catholicæ Ecclesiæ recta fide impugnat.* Sic contra Pelagianos quæ contraria in Scripturis videntur, circa vocationem & voluntatem Dei, omnia docet esse *ad pietatis regulam dirigenda* Sic Sacrosanctę Trinitatis mysteria intelligi quodammodo per mẽtis nostræ similitudinem posse docet, sed, *regente* (inquit) *duntaxat Regula fidei.* Sic deniq; quæ sit illa bestia de qua tam multa in Apocalypsi Ioannes scribit, ex fide recta coniecturam facit, non ex suo cerebro: vt hodie Protestantes in odium Romanæ Ecclesię sceleratissimè & ineptissimè faciunt. *Quæ sit ista bestia,* inquit, *quamuis sit diligentius inquirendum, non abhorret tamen à fide recta, vt ipsa impia Ciuitas intelligatur & populus infidelium, cõtrarius populo fideli & Ciuitati Dei.* Hæc ille.

B

C

De doctrin. Christiana lib. 3. cap. 2.

In dubia distinctione textus distinguendũ iuxta Regulã fidei.

Cap. 3.

Fœcunditas S. Scriptura ad fidei metas restringenda.

De Ciuit. dei lib. 11. cap. 32.

Cap. 33.

Lib. 15. ca. 7.

Lib. 1. cap. 15.

In lib. 83. quæst. q. 64.

Secũdum fidem debet esse Sacramenti expositio.

Tract. 14. in Ioan.

In lib. de præ dest. & gratia cap. 1.

De Trinit. li. 15. cap. 27.

Protestantũ scelerata temeritas

De Ciui. Dei lib. 19. cap. 9.

Sed omniũ copiosissimè & elegantissimè, explicans difficilem illum locum Ioannis; *Non potest filius à se facere quicquam,* hoc quod dicimus de fidei Regula, necessariò ad Scripturarum intelligentiam consequendam adhibenda, tum docet faciendum, tum facit ipse. Quo vno loco in medium producto, ab Augustino ad alios patres transibimus. Illa enim verba diligenter explicaturus, sic præfatur. *Non aliunde natæ sunt hæreses, & quædam dogmata peruersitatis illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene; & quod in eis non bene intelligitur, etiam temere & audacter asseritur. Itaque charissimi, valde cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda paruuli sumus; & corde pio & cum tremore, sicut scriptum est, hanc tenentes Regulam sanitatis; vt quod secundum fidem qua imbuti sumus, intelligere valuerimus, tanquam de cibo gaudeamus: quod autem secundum sanam*

Ioan. 5.

Tract. 15. in Ioan.

Fõs omnium hæresum

Ex Regula fidei intelligimus quæ capere possumus, credimus quæ non possumus.

fidei regulam intelligere non poterimus; dubitationem auferamus, intelligentiam differamus: hoc est, vt etiam si quid nesciamus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus. Et ego, fratres, qui suscepi loqui vobis, cogitandus sum à vobis qui susceperim, & quæ susceperim. Suscepi enim tractanda diuina homo, spiritalia carnalis, æterna mortalis. Etiam à me charissimi, lõgè sit vana præsumptio, si volo sanus in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis: pro modulo meo capio quod vobis appono. Vbi aperitur, pascor vobiscum: vbi clauditur, pulso vobiscum. Hæc ille: Móxque diligenter explicata fide Catholica de Christi cum Deo patre æqualitate, in eo quod Deus erat; & minoritate in eo quod homo erat subiungit. *Ad hanc Regulam sanam Catholicam, quam præcipuè nosse debetis; quam tenete qui nostis; à qua prorsus fides vestra labi non debet; quæ nullis hominum argumentis extorquenda est cordi vestro: dirigamus ea quæ intelligimus; & quæ forte non intelligimus dirigenda ad hanc Regulam, quandoque differamus eum idonei fuerimus. Nouimus ergo æqualem patri filium Dei,* &c. Hac itaque præmissa cautela prudentissima, quasique protestatione Catholica (qua sane multo salubrius in lectione Scripturarum vti hodie protestantes possent, quàm illa Lutherana protestatione de qua alibi diximus,) ad explicationem textus accedit. Quum enim Arrianus, vt filium minorem patre probaret, literam vrgeret, *Non potest filius à seipso facere quicquam, nisi quod viderit patrē facientem*, opponit ei August. alium textum. *Christus ambulauit super aquas*, quod pater nunquam fecit, iuxta sensum Arriani. *Sed redi* (inquit) *mecum ad id quod dicebam, ne forte sic intelligendum sit, vt ambo de quæstione exeamus. Nam ego secundum fidem Catholicam video quomodo exeam: sine offensione, sine scandalo. Tu autem circunclusus, quæris qua exeas.* Nempe (vt priùs dixerat Augustinus eodem in loco) *Catholica fides habet, quòd patris & filij opera inseparabilia sunt.* Quod quidem est verissimum, quáquam in Scriptura nusquam id reperiatur. Ex hac ergo Regula fidei Catholicæ, sic facile vtrumque locum exponit. *Ecce, inquit, fides Catholica, quemadmodum exit de ista propositione. Ambulauit filius super mare. Caro ambulabat, diuinitas gubernabat: ideóque pater absens non erat, qui manens in filio facit opera.* (Ioan. 14.) *Ergo illa ambulatio opus erat patris & filij inseparabile.* Et paulo post. *Ergo, Non potest filius à se quicquam facere,* &c. *idem est ac si diceret, filius non est à se, sed à patre,* &c. Hæc itaque tot & tanta tanti doctoris tum documenta tum exempla, non nisi ex præcognita Regula fidei Scripturam exponentis, & ad illam Regulam tãquam ad amussim longè certissimam maximéq; necessariam suam expositionem dirigentis, vel sola sufficere poterant moderatis ingeniis, animísque non refractariis, ad id quod instituimus plane persuadendum.

Ne tamen vnius Augustini vel religio vel superstitio hæc esse videatur, alios etiam longè doctissimos & antiquissimos Sacrarum Scripturarum tractatores, ad eandem sententiam confirmandam adhibebimus. Irenæus disputaturus contrà hęreses, ostendit hæreticos omnes ex Scripturis malè contextis, monstrosa dogmata conficere, & opinionũ portenta fabricare: ac si quis Regalem statuam ex gemmis confectam dissolués, vulpes & leones ex eisdem gemmis transpositis & in nouã formã transmutatis conficeret, propterq; materiam eandem, verã Regis statuam & formam illã esse simplicioribus persuaderet. *Sed, inquit, qui Regulã veritatis immobilẽ apud se habet, quã per baptismũ accepit, ea quæ sunt ex Scripturis nomina, & dictiones, & parabolas cognoscet: blasphemũ autẽ illorũ argumẽtũ, ita portentosè conflatum, non cognoscet.* Móxq; Regulã fidei ab Apostolis acceptã commemorãs, ad illam omnes Scripturas quadrat. Idem facit Origenes in libris περὶ ἀρχῶν siue de Principiis, docens ex proposito quæ sit recta ratio intelligendi Scripturas. Dicit enim in ratione exponendi Scripturas, *demonstraturum se illam Regulam & disciplinam, quam à Christo traditam sibi, Apostoli per successionem, posteris quoque suis Sanctam Ecclesiam docẽtibus, tradiderunt*: quod sane nihil est aliud, quàm Regula fidei de qua agimus. Nec aliter doctissimus ille Athanasius diligenter docet, in legendis Scripturis, *dogma fidei & stilum Christianissimi, atque phrasin Apostolorum* (his enim verbis vtitur) *à patribus acceptam*, sedulo esse obseruandam. Idem iterum docet contra Arrianos. Eorum enim expositioni opponit, dicens: *Atqui non est talis Christianorum fides.* Ostendit denique Niceni Cócilij patres, Arrianam cęterásque hæreses per sanam fidem condemnasse. Quod qualiter factum sit, apertiùs narrat in suo Philotheo Theodoretus, nósque alibi citauimus. Ad hos patres accedit Cyrillus ille Alexandrinus, qui difficilem locum in Euangelio Ioãnis exponens, *Age, inquit, dogmatibus Ecclesiæ inhærentes, ac rectam fidei Regulam non prætereuntes, speculemur, quantum in nobis situm est.* Rursum postquam explicasset

1. Tim. 3.

Ad regulam catholicam omnis interpretatio dirigenda.

Supra libr 4. cap. 8. & libr. 10. c. 2. Tract. 20. in Ioan.

Hæreticorum monstra ex Scripturis malè contextis fabricata. Libr. 1. cap. 1.

Lib. 4. cap. 2.

In compẽdio de Spiritu sancto. Orat. 2. cõtr. Arrianos. *In epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ.* Lib. 7. cap. 3.

Lib. 11. ca. 25. in Ioan.

A ſet quomodo pater Agricola, Chriſtus vitis eſſet; quia contra illam expoſitionem orthodoxam; Neſtorij hæreſis aliter rem exponens inſurgebat; ſe defendens, ſuæque expoſitionis rationem firmiſſimam afferens, ait. *Hæc quidem ille,* (Neſtorium dicit) *aſtutè ſimul atque impiè. Nos autem patrum & Eccleſiæ fidem ſequentes, (quantum in nobis ſitum fuit) loci huius ſenſum rimati ſumus.* Denique vt commemorandi finem faciam, omnium Catholicorum tractatorum veréque piorum hoc ſtudiū eſſe debere, vt non aliter Scripturas interpretentur, quàm patiatur ſana doctrina, & fidei Regula ferat, illuſtris Author & teſtis eſt Vincent. ille Lyrinenſis antiquiſſimus & elegātiſſimus ſcriptor. Cùm enim in vno aut altero capite, diligenter & eleganter, nec minus verè demonſtraſſet, hæreticorum omnium morem illum eſſe, vt Scripturas ſemper quidem in ore habeant, ex eiſdem autem peſſimè explicatis, errorum ſuorū munimēta petant, ſubiungit tāquam Antidoti loco, contra tam graue & peſtilens malum, hoc conſiliū. *Sed dicit aliquis. Si diuinis eloquiis, ſententiis, promiſſionibus, & diabolus & diſcipuli eius vtūtur, & omnes ex toto hæretici; quid facient Catholici homines & matris Eccleſiæ filij? quonam modo in Scripturis ſanctis veritatem à falſitate diſcernent? Hoc ſcilicet facere magnoperè curabunt, quod in principio Cōmonitorij huius ſanctos & doctos viros nobis tradidiſſe ſcripſimus: vt diuinum Canonem, ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ traditiones, & iuxta Catholici dogmatis Regulas, interpretentur.* Hęc ille. Sic enim in principio eiuſdem libelli dixerat, *quia Scripturam ſacram pro ipſa ſua altitudine, non vno eodemque ſenſu vniuerſi accipiunt,* &c. *idcirco multum neceſſe eſſe, propter tātos tam varij erroris anfractus, vt pro-*

B *pheticæ & Apoſtolicæ interpretationis linea, ſecūdum eccleſiaſtici & Catholici ſenſus Normam, dirigatur.* Hæc ibi ille: quod iterum diligenter repetit & inculcat circa finem libelli. Sic ſane S. Auguſtinum perpetuò & conſtanter feciſſe multis exemplis demonſtrauimus. Sic Irenæū, ſic Origenem, ſic Athanaſium, ſic Cyrillum, omnes diuinæ Scripturę tractatores celeberrimos, diligenter etiam factitaſſe oſtendimus: vt horum exemplo ac doctrina inſtructus orthodoxus tractator, quid potiſſimum in Scripturis exponēdis ſequi, quam viam & rationē inire debeat, ſi piè & ſobrie ſapere velit, facile intelligat. Atque hîc ſane poſtremo loco obſeruatione dignum eſt, ipſos etiam proteſtantes hoc Medium, propter euidentem & ſummam eius tum neceſſitatem tum vtilitatem, agnoſcere: adeò ſane vt Flaccus Illyricus, inter remedia intelligēdę S. Scripturæ, poſt Dei ſpiritum (de quo nemo dubitat, eſtque generale Medium:) primo loco ponat catechiſticam aliquam aut etiam vberiorem ipſarum rerum quæ in SS. literis tractantur, cognitionem; quod nihil eſt aliud, quàm præuia fide inſtructum eſſe debere, qui ad Scripturas legendas accedit, vt eas rectè intelligat.

Lib. 10. c. 13. in Ioan. — *In libello cōtra Hæreſes.* — *Interpretandi modus à SS. Patribus traditus. Cap. 2.* — *Interpretationis linea ſecundum Catholici ſenſus Normam dirigenda. Cap. 41.* — *Illyricus in Claue Scripturæ par. 2. tract. 1.*

Praxis Eccleſiæ vniuerſalis, ſiue Traditio aliqua Generalis, eſt certa interpres Scripturarum.

CAPVT IIII.

C QVIN & illa via ac Ratio, in Scripturis ſalubriter intelligendis, certa & infallibilis eſt; ſi quādo in loco difficili & ambiguo, quid Eccleſia generaliter obſeruet circa materiam in illius loci verbis comprǣhenſam, diligenter attendatur; eáque loci interpretatio adhibeatur, quam praxis & obſeruatio Eccleſiæ generalis approbat aut adiuuat. Dico autem praxin & obſeruationem generalem, quia in huiuſmodi errare Eccleſia non poteſt, vt in alia iam Controuerſia oſtenſum eſt, vtcunque particularis alicuius Eccleſiæ praxis, cōſuetudo, obſeruatio, errori affinis interdum eſſe poſſit. Praxin quoq; hic ſiue obſeruationem, aut etiam Traditionem Eccleſię generalē appello, ritum aliquem in vſu religionis receptum, publicè & generaliter, cultū quoq; aut ceremoniā vbiq; in Eccleſia obſeruatā, vt ſic à dogmate & ſana doctrina quā Regula fidei complectitur, id de quo nunc agimus diſtinguatur. Ex huius ergo praxis obſeruatione, multa in ſcripturis rectiſſimè intelligi poſſe dicimus; neq; cōtra hāc praxin, vllū ſacræ ſcripturæ ſanum & orthodoxū intellectū aſſignari poſſe aſſerimus. Quod nunc exemplis variis, è ſumma Antiquitate celebertimorū ſacræ paginę tractatorū & interpretū petitis, demōſtrabitur. Quæ Apoſtol. de peccato primi hominis tractat ad Rom. 5. non potuiſſe aliter q̄ de peccato originali, nō per imitationē noſtro, ſed originaliter à nobis cōtracto, ab epiſcopis Pillisaleſtinis cōtra Pelagiū in Synodo cōgregatis exponi docet S. Auguſt.

Quid hic Praxis nomine, intelligatur.

Contra Iulianum, lib. 1.

propter Catholicam fidem, quæ vbique paruulos exorcisando & exsufflando, de potestate eruit tenebrarum. Nempe propter illam praxim exorcisandi & exufflandi paruulos ante baptismum: (quæ vtique ceremonia, nisi paruuli in peccato essent, non fieret;) peccatum autem nisi originis habere non potuerunt, necessariò illud Pauli, quòd *in vno homine peccauimus omnes,* de peccato per originem contracto, non de peccato per imitationem cuiusque proprio, intelligi oportuisse docet. Ex eadem praxi alibi sæpe Pelagianos confutat. *Non audent,* inquit, *dicere hæc in Ecclesia mendaciter geri.* Et apertiùs alio in loco. *Ipsa,* inquit, *Ecclesiæ sacramenta quæ tam priscæ traditionis authoritate concelebrat, vt ea isti non audeant aperta improbatione respuere, satis indicant paruulos per gratiam Christi de Diaboli seruitute liberari.* Hæc ille. Idem alius verbis docet lib. 1. cap. 20. de nuptiis & concupiscentia. Sic diuersas illas Scripturas apud Apostolum, *Cum eiusmodi nec cibum sumere,* quod de fidelibus dicitur, & alibi, *quicquid apponitur manducate,* quod de infidelium conuiuiis dicitur, ex praxi Ecclesiæ concordat, dicens. *In hac velut angustia quæstionis, non aliquid nouum aut insolitum dicam, sed quod sanitas obseruat Ecclesiæ.* Móxque morem Ecclesiæ in publicis peccatoribus interdum tolerandis, vbi periculum schismatis est; interdum castigandis vbi tale periculum non est; multis verbis exponens; ex tali praxi præcedentes Scripturas enarrat: docens eas nihil pro Donatistarum schismate facere, sed Orthodoxam illam malorum tolerationem, corporalémque societatem animis non consentientibus, approbare & adiuuare. Sic etiam illud Apostoli, *Alioqui filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt,* quod de paruulis in dispari coniugio natis dicitur, de qua tandem sanctitate intelligendum sit, ex quadam Ecclesiæ praxi circa catechumenorum sanctificationem quandam tunc in vsu receptam, coniecturam facit. Idem facit S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum. Sic illud Apostoli ad Timotheum de *obsecrationibus, orationibus, postulationibus & gratiarum Actionibus faciendis pro regibus, &c.* quem sensum habeat, & quid singula illa verba velint, diligenter & egregiè ex celeberrima illa & notissima Ecclesiæ praxi in Sacrosanctæ Missæ officio obseruata, demonstrat: *Multa,* inquit, *hinc dici possent, quæ improbanda non sunt, sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel pene omnis per orbem frequentat Ecclesia.* Móxque omnes illas partes, in officio Missæ distinctum & proprium suum locum habere, ostendit; idque voluisse tunc dicere Apostolum, & Timotheo suo commendare, sapienter exponit. Nec dissimiliter probat paruulos baptisatos verè esse fideles, etsi actum fidei non habeant, propter Ecclesiæ morem & praxim, quæ eos fidelium loco, non autem catechumenorum habet. Sed illustre valde est, quòd dum contra Pelagianos, & non secus prædestinationis quam gratiæ hostes acriter disputat; & non solum gratiam ac prædestinantis Dei misericordiam, sed etiam piorum fidelium preces tanquam prædestinationis media, vel ad conuersionem infidelium, vel ad perseuerantiam fidelium obtinendam commendat & probat; quòd in quam post longam de hac re disputationem, variásque Scripturas super hac re in medium productas, tandem pro ipsarum Scripturarum quas adduxerat sensu & intelligentia asserenda, ad Ecclesiæ Praxim, tam publicam omnium quàm priuatam singulorum, confugit; ex eáque re Controuersiæ & Scripturarum hinc inde allatarum decisionem quærit. Sic enim scribit.

Epist. 105. De pecc. mer. & remiss. libr. 3. cap. 13. De peccato origin. lib. 2. cap. 40. 1. Cor. 5. 1. Cor. 10. Lib. 3 cap. 2. cõtra Parmenianum. 1. Cor. 7. De peccat. merit. & remiss. lib. 2. cap. 26. 1. Timo. 2. Epistol. 59. ad Paulinũ quæst. 5. Sermo. 14. de verbis Apostoli. *Controuersiæ decisio ex praxi Ecclesiæ.*

De bono perseuerãtiæ li. 2. ca. 22. & 23.

Atque vtinam tardi corde, & infirmi qui non possunt, vel nondum possunt Scripturas vel earum expositiones intelligere, sic audirent vel non audirent in hac quæstione disputationes nostras, vt magis intuerentur orationes suas, quas semper habuit & habebit Ecclesia, ab exordiis suis donec finiatur hoc seculum. De hac enim re, quam nunc aduersus nouos hæreticos, non commemorare tantùm sed planè tueri & defensare compellimur, nunquam tacuit in precibus suis; etsi aliquando in sermonibus exercendam, nullo vrgente aduersario putauit. Vbi obiter nota quædam dogmaticè & publicè ab Ecclesia non doceri, quia de illis non controuertitur; in praxi tamen & vsu religionis publico obseruari: vt propterea in quibusdam, Ecclesiæ praxis argumenti loco sit, vbi fidei regula aut dogma publicum tacet. Sed nunc cum Augustino pergamus. *Quando enim,* inquit, *non oratum est in Ecclesia pro infidelibus atque inimicis eius, vt crederent? Quando fidelis quisquam amicum, proximum, coniugem habuit infidelem, & non ei petiuit à Domino mentem obedientem in Christianam fidem? Quis autem sibi vnquam non orauit, vt in Domino permaneret? Aut quis sacerdotem super fideles Dominum inuocantem, si quando dixit, da illis Domine in te perseuerare vsque in finẽ, non solum voce ausus est, sed saltem cogitatione reprehendere; ac non potius super eius talem benedictionem, & corde credente & ore confitente respondit, Amen?*

Quædã praxis docet, quæ dogma publicũ non docet.

Sicut

A *Sicut ergo in his orationibus, ita & in hac fide nata est, & crescit & creuit Ecclesia; qua fide creditur, gratiam Dei non secundum merita accipientium dari. Quandoquidem non oraret Ecclesia, &c.* quæ multis adhuc verbis prosequitur: diligenter inculcans orationes Ecclesiæ, vsum & praxim Ecclesię, ad dogma cōtrouersum liquidandum, & ad Scripturas quas produxerat rectè intelligendas. Ex eadem quoque praxi Ecclesiastica, publicis in quā Ecclesiæ precibus, Vitalem Pelagianum prolixa epistola confutat. Iulianum quoque ex eadem praxi conuincit. Illustre etiam est quod commemorat de Origene Basilius, eum videlicet etsi de Spiritu Sancto non satis Orthodoxè sentiret; tamen propter glorificandi modum in Ecclesia vsurpatum, vbi simul cum patre & filio glorificatur, etiam rectè & Orthodoxè interdum de Spiritu Sancto scripsisse. *Iam verò,* inquit, *& Origenem multis in locis expositionum quos in Psalmos ædidit, deprehendimus cum Sancto Spiritu gratias agentem Deo: virum qui non omnino sanas habet in omnibus de Spiritu Sancto opiniones. Nihilominus & hic reueritus consuetudinis robur, pias voces emisit de Spiritu.* Mòxque quum eius verba produxisset, iterum repetit. *Ad hunc modum opinor, Traditionis vis sæpe compulit homines, etiam suis ipsorum dogmatibus contradicere.* Hæc ille. Nec absimile est quod de Arrianis commemorat Theodoretus. Quum enim Arrius filij diuinitatem negaret, ideóque doceret suos cantare, *Gloria patri per filium in Spiritu sancto*; tamen Baptismi formam qua baptisanturfideles, in Nomine Patris & filij & Spiritus Sancti, *propter nimis apertam transgressionem* (ait Theodoretus) *mutare non est ausus.* Publicæ videlicet Ec-

B clesiæ praxi & generali, contradicere non est ausus. Sed vt ad Augustinum redeam, perillustre est illud, nec vllo modo prætermittendum; quod in grauissima illa & ardua quæstione, de Hæreticorum Baptismo vel repetendo vel approbando, decidenda & finienda; & in variis Scripturis, quas falsioris sententiæ assertores afferebant, bene intelligendis; potissimum ipsam Ecclesiæ consuetudinem & praxim, circa recipiendos eos qui ab hæreticis baptisati essent, tum ipse perurget, tum ex se solam sufficere potuisse atque debuisse docet. Quanuis enim excuset Cyprianum, in hac quæstione cum multis suis coëpiscopis deficientem *à saluberrima consuetudine quam tenebat Ecclesia, in ipsis schismaticis & hæreticis corrigere quod prauum est, non iterare quod datum est,* resilientem; quia videlicet *nondum erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata;* & quia *de remissione peccatorum, & de spiritali hominis regeneratione, difficile ratio reddebatur;* sed (vt paulò post addit) *consuetudo quidem opponebatur, defensiones autem ipsius consuetudinis non tales afferebantur, quibus illa talis anima moueretur;* tamen nec primum illum resiliisse, sed aliorum exemplo protractum id fecisse, quod facere alioqui nec debuisset, nec ausus fuisset; nec etiam hanc consuetudinem rectè ab illo, sed malo exemplo desertam fuisse, diligenter ibidem docet. Ait enim. *Quam tamen consuetudinem, nisi prior ante Agrippinus, & nonnulli per Africam coëpiscopi eius, etiam per Concilij sententias dissetere tentauissent; non auderet Cyprianus saltem ratiocinari aduersus eam: sed in tam obscura quæstione turbatus, & vbique intuens vniuersa-*

C *lem robustámque consuetudinem, coarctaret se potius, & prece & intentione mentis ad Deum, vt verum id esse perspiceret.* Vides quid Cyprianum facturum fuisse, aut saltem facere debuisse, in tanta Praxis Ecclesiasticæ Authoritate præcedente, censet Augustinus; nisi prædecessoris sui & Concilij cuiusdam prouincialis Authoritate, nonnihil abductus fuisset. Qua tamen in re peccasse nihilominus Cyprianum, idem agnoscit Augustinus: paulo pòst dicens. *Si Authoritas Cypriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda* (non enim sic consuetudinem hanc deseruit, vt vel aliter sentientes ipse damnaret, vel ab aliter sentientibus ipse se segregaret:) *quàm in Ecclesiæ consuetudine commutanda.* Et iterum alio in loco. *Non accipio quod de baptisandis hæreticis & scismaticis, beatus Cyprianus sensit; quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua B. Cyprianus sanguinem fudit.* Alioqui antequam de ista quæstione Concilium generale aliquid definiisset, *Consuetudinis robore* (ait Augustinus) *tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus nouitatem.* Debet ergo Controuersia Augustini iudicio, solo consuetudinis robore defendi idonec aliquid in Concilio generali ad clariorem rerum intelligentiam definiatur. Consequenter quoque, Scripturæ circa rei Controuersæ materiam, iuxta eandem consuetudinem intelligi debent & exponi: sicut facit vbique diligentissimè Augustinus in hac quæstione contra Donatistas pertractanda. Maximè lib. 6. & 7. de Baptismo cōtra Donatistas. Nec aliter Epiphanius contra Nouatianos, probat Scripturas sonare secundam pœnitentiam, *propter canonem seu regulam veritatis, qui talem characterem &*

Epist. 107. libr. 4 cap. 1. contra Iulianum

In lib. de Spiritu Sancto cap. 29. *Consuetudinis robur.*

Hæreti. fabular. lib. 4.

De baptis. cōtra Donat. li. 2. cap. 7.

Cap. 8.

1.

2.

Ibidē cap. 8.

Contra vniuersalem consuetudinem prius non audebat ratiocinari.

Ibidē cap. 9.

Contra Cresconium libr. 2. cap. 32.

Ibidem de bapt. vbi supra. Consuetudinis robur.

Hæres. 59.

formam habet, vt neminem rebaptiset, sed ad pœnitentiam admittat. Canonis autem nomine intelligit, ritum & ceremoniam Impositionis manuum Episcopalium, per quam Ecclesiæ reconciliabantur: de qua apud veteres frequens satis fit mentio. His ergo exemplis, paucis quidem sed illustribus, (plura enim animaduertere potuerunt qui oculatiùs & diligentiùs in lectione Antiquitatis versati sunt) satis demonstratum arbitror, ad scripturas rectè & salubriter intelligendas, ipsam aliquando praxim & consuetudinem aliquam Ecclesiasticam, plurimùm momenti adferre. Sane D. Hieronymus qui Scripturarum tractator erat longè diligentissimus, disertè fatetur, semper se Ecclesiæ praxim & consuetudinem diligenter sequutum fuisse. *Multi*, inquit, *anni sunt, quòd ab adolescentia vsque ad hanc ætatem, diuersa scripsi opuscula: semperq; habui studio, audientibus loqui, quod publicè in Ecclesia didiceram.* Idem faciendum esse in tractatione Scripturarum, monuit diligenter Origenes, & ante eum Clemés Alexandrinus Doctores vterque, grauissimique Scripturarum tractatores & magistri. Quorum omnium documenta & exempla sectari satius esse, quàm exemplo hæreticorum omnium, sui cerebri commenta propria in Scripturarum sensu indagando sequi, nemo certè non solum sanæ & Orthodoxæ fidei, sed nec sani cerebri ac iudicij dubitare potest.

Vide Consti. Apost libr. 2. ca. 45. Basiliũ epist. 74. August. cont. Donat. lib. 5. cap. 15. & lib. 5. c. 23. concil. Mileuit. c. 12.

In epistol. ad Ctesiphontẽ tom. 2.

Tract. 29. in Matth. lib. 7. Stromatum.

Patrum consentiens interpretatio pro certa tenenda est, etsi non semper pro sola & vnica.

CAPVT. V.

QVIN & illustris illa Ratio est, tritáque admodum maiorum nostrorum vestigiis via, circa sacras Scripturas intelligendas, vt Sanctorum Patrum & celebrium Ecclesiæ Sanctæ Doctorum, vel commentarios doctissimos consulamus, vel alia occasione relictas interpretationes adhibeamus. Quanquam hac in re, is modus & ea cautio adhibenda est, non quidem vt cuiuscunque doctoris quamcunque interpretationem pro authentica recipiamus, sed vt (quemadmodum in tertia Controuersia, iam à nobis circa iudicij Ecclesiastici Media, hac etiam ex parte statuenda, dictum est,) consentientem & receptã, vel omnium, vel plurimorum Sanctorum Patrum atque Doctorum interpretationem; idque eorũ, quos pro Doctoribus & Patribus suscipit, & veneratur Catholica Ecclesia, ita vel certam atque authenticam, vel admodum profectò probabilem esse non dubitemus, vt aduersam planéque contrariam illis interpretationem omnem, prorsus adulterinam ac notham indubitatè habeamus; diuersam verò & aliam, non autem contrariã, non ita. Cuius sane rei causa est, quod plures sensus diuersos S. Scripturæ fœcunditas patitur. Et Medium quidem istud, eisdem rationibus & argumentis in præsenti Hypothesi confirmatur & stabilitur, quibus idem olim in thesi & generaliter confirmauimus in prædicta 3. Controuersia, ad quem locum lectorem remittimus. Illud tamé in præsenti causa singulare est, vt quum in omnibus disciplinis locum habeat axioma illud non politicum sed naturale, vt vnicuique in sua arte credatur; nec vlla sit adeò obscuri nominis scientia, quæ non habeat præter artis suæ principia notissima, etiam Magistros ac professores ad ipsa principia explicanda, & ad varias inde conclusiones ac veritates eliciendas ac deducendas; necessarium quoque sit in schola fidei certos habere magistros ac præceptores, qui fidei nostræ librum, quasique principia, Sacras videlicet Scripturas, maximè quum sint obscuræ & intellectu perquã difficiles, nobis elucident atque exponant, fideique dogmata ac sensus, in re dubia, ex illis deducant. Hanc sane rationem sapienter Augustinus Honorato amico suo, sed Manichæo, quique dicebat de Scripturis, vt hodie nostri Protestantes passim dicũt, *Cùm legerẽ, per me ipse cognoui*, his verbis inculcauit. *Itáne est? Nulla imbutus poëtica disciplina, Terentianum Maurum sine magistro attingere non auderes, Asper, Cornutus, Donatus & alij innumerabiles requiruntur, vt quilibet poëta posset intelligi. Tu in libros sanctos, diuinarúmque rerum plenos, sine duce irruis, & de his sine præceptore audes ferre sententiã?* Móxq; consilium dat, vt Medium quod hic ponimus, adhibeat. *Quæreres*, inquit, *aliquem pium simul & doctum, vel qui talis esse multis consentientibus diceretur, cuius & præceptis melior, & doctrina peritior fieres.*

Quatenus S. Patrum interpretationes adhibendæ.

Cap. 11. 12. & 13. & in fine cap. 15.

Omnis disciplina suos habet magistros.

Protestãtiũ vox Manichæa vox

De vtilitate credendi. c. 7.

Hæc

A Hæc ille. Tales autem pij & docti sunt, quos multitudinis Catholicæ consensus, pro Patribus & SS. literarũ interpretibus pijs ac doctis, iam multis retrò seculis agnouit, hodiéque agnoscit. In quam sententiam sic alibi scribit. *Quis mediocriter sanus non facile intelligat, Scripturarum expositionem ab iis petendam esse, qui earum se Doctores esse profitentur?* Hæc ille. Ne verò, politica hæc & humana ratiocinatio videatur, en tibi ex Sacris Scripturis, solidam eiusdem confirmationem. Nempe quum in corpore Ecclesiæ, tam in scripturarum quàm in mysteriorum fidei intelligentia, sint *Paruuli lacte nutriẽdi*, & grãdiores *solidi cibi capaces*; sint carnales siue *animales non percipientes ea quæ sunt Spiritus Dei*, & *spirituales atque perfecti, spiritualia spiritualibus comparantes*; sint denique qui *sobrij sint, & qui mente excedant*, vt Apostolus distinguit; alij videlicet quos *calix Domini inebriauit* omni sapientia & intellectu, adeò vt (quod Iacob Patriarcha prædixit) sint *oculi eorum fulgentes à vino*, alij verò esurientes & sitiẽtes magis ad fontes aquarum cælestis doctrinæ; postremò alij pascendi vt oues, & filij familias, alij verò Pastores & *Prudentes patresfamilias, scientes dare in tempore tritici mensuram*; profectò iuxta hoc discrimen ipsas Scripturas auditturis fidelibus dictauit Spiritus Sanctus, vt paruuli à grandioribus, animales à spiritualibus, sobrij ab iis qui mente excedunt, sitientes ab inebriatis vino sapientiæ, oues denique & filij familias à Pastoribus & doctoribus, à prudentibus patribus familias & scribis doctis in regno cælorum, veram & germanam Scripturarum intelligentiam haurirent & acciperent. Proptereà sanè Apostolus

In lib. de vera religione cap. 1.

S. Patrum Authoritas in Scripturis exponendis ex Scripturis ostenditur.

Hebr. 5. 1. Cor. 2. 2. Cor. 5. Psal. 22. Gen. 49.

Luc. 12.

Discrimen Auditorum S. Scripturæ.

B Paulus, quum de sacerdotio Melchisedech differere vellet, *de quo*, inquit, *nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum*, causam subiungens: *quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*: Et iterum, *facti estis quibus lacte opus est non solido cibo*. Vbi per solidum cibum, intelligit exactum Scripturarum intelligentiam, & mysteriorum fidei cognitionem. Quales autẽ sint talis cibi capaces, subiungens docet. *Perfectorũ enim est solidus cibus, eorũ qui pro ipsa consuetudine, exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali.* Tales perfecti & tales exercitati in sensibus Scripturarum, sunt isti Sancti Patres & Doctores, quorum hîc consentientem interpretationem circa Scripturas stabilire volumus. Rursum spirituales atque perfecti ab Apostolo vocantur, qui sacrarum Scripturarum rectam intelligentiam assequuntur. *Sapientiam*, inquit, *loquimur inter perfectos*: Móxque exponit eam esse *Dei sapientiam in mysterio*. Deinde subiungit, *animalem non posse intelligere, quia spiritualiter examinatur, spiritualem autem iudicare omnia*. Spiritualem autem hoc loco exponit Augustinus esse *bonum intellectorem librorum sacrorum*. Quin & seipsum satis exponit Apostolus. Quum enim in primordio Ecclesiæ, donum interpretationis siue Prophetiæ haberent illi qui Prophetæ tum vocabantur, (de quibus alio loco disseruimus) Apostolus prophetam & spiritualem pro eodem habet. *Si quis*, inquit, *inter vos videtur Propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis*. Tales autem prophetas, seu spirituales, siue interpretes verborum Dei, non nisi Episcopos & Præsbyteros in Ec-

Hebr. 5.

1. Cor. 2.

De Duabus animabus cap. 7.

1. Cor. 14.

C clesia Catholica esse in superiori Controuersia ostendimus: vnde iterum sequitur à Sanctis patribus, qui tales fuerunt, SS. Scripturarum intelligentiam necessariò petendam. Deinde qui sunt illi *Scribæ docti in regno cælorum*, id est, (vt exponit Augustinus) *in Ecclesia Christi vera Catholica, qui proferunt de thesauro suo noua & vetera*, id est, vtrumque nobis testamentum recludunt; qui sunt illi *Doctores* quos reliquisse Christum Ecclesiæ suæ Apostolus scribit; qui sunt illi *prudentes patresfamilias* quos Christus præposuit familiæ suæ; qui denique illi quorum *oculi fulgent à vino* sapientiæ cælestis; nisi celeberrimi isti & maximè toto Christiano orbe illustrès Sancti Patres? Et quis ergo non videt, non solùm rationi congruum, sed etiam diuinæ prouidentiæ in scripturis nobis patefactæ consonum esse, vt in S. Scripturis intelligendis, Sanctorum Patrum consentientibus sententiis acquiescamus? quodque Augustinus Manichæis consuluit, *audiamus scripturæ sensum ab aliquo catholico, nec quolibet sed quodam diuinarum scripturarum studioso, & quantum posset perito?*

S. Patres sunt Perfecti, Spirituales, Scribæ docti, Prophetæ & Doctores Ecclesiæ.

Matth. 13. Lib. 4. cap. 2. cont. Faustũ. Ephes. 4. Luc. 12. Gen. 49.

Lib. 5. cap. 4. contra Faustum.

Iam verò quod faciendum esse ostendimus, de facto semper in Ecclesia pręstitum esse, suprà ad finem præcedentis libri pluribus exemplis commonstrauimus, quæ vt hîc repetere non est opus, ita illis adhuc pauca adijcere operæprecium duximus. Quod enim illic ex Clemente Petri discipulo, ex Dionysio Areopagita, ex Irenæo, Tertulliano, Hieronymo, Augustino, & Basilio Magno, dum Apostolicæ interpretationis Normã in tota antiquitate obseruatam demõstrare voluimus, in medium pro-

Cap. 14.

lata sunt, ea huic quoque instituto optimè inseruire, qui eò recurret, facile animaduertet. Accedit verò ad eorum Patrum doctrinam, & scripturas exponendi morem sanctus Ambrosius. Quum enim *substantiæ* verbum aliquoties in scripturis vsurpatum, aliter Arriani aliter Catholici interpretarentur, Catholicorum interpretationem ex authoritate præcedentium patrum tuetur Ambrosius, *Non*, inquit, *verbum sed vim verbi fugiunt, quia nolunt esse verum Dei filium.* Sed propterea *hoc verbum* (consubstantialem) *posuerunt patres in tractatu fidei, quia viderunt aduersariis id esse formidini.* Et paulò pòst. *Seruemus igitur præcepta maiorum, nec hæreditaria signacula ausu rudi temerstate violemus. Librum sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum à confessoribus & multorum iam martyrio consecratum?* Hæc ille. Vocat hæreditaria signacula & librum sacerdotalem, verbi diuini interpretationem in voce *consubstantiali* factam, vt postea apertiùs enucleabimus. Sane Cassiodorus & antiquus & eruditus Author, quique nobilissimam optimorum Authorum Bibliothecam in gratiam studiosorum, Romæ ante annos mille instruxit, vsum & fructum huius laboris sui lectori demonstrans, *ad diuinam* (inquit) *scripturam ascendamus per expositiones probabiles patrum, velut per quandam scalam visionis Iacob: vt eorum sensibus prouecti, ad cognitionem Domini efficaciter peruenire mereamur.* Ne verò, hoc vnius viri docti qualecunque iudicium cuiquam videatur, en tibi totius Synodi eadem de re eandem sententiam. Patres enim Synodi Trullanæ sic diligenter cauerunt. *Si* (inquit) *ad scripturam pertinens Controuersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur Ecclesiæ præsides, quam quomodo Ecclesiæ luminaria & doctores sui scriptis exposuerunt.* Nec aliter in Synodo Generali sexta, Origenistę in epistola Synodica Sophronij Patriarchæ, (quæ etiam in eadem Synodo approbata fuit) ideo damnati sunt, quia *extra Apostolicam atque paternam traditionem*, nouos Scripturæ sensus affinxerunt. Paternæ autem traditionis nomine, sensum intelligit à patribus acceptum & traditum. Quo etiam modo Petrus apud Clementem, *Traditionem clauem esse verbi Dei* asseruit. Qua etiam *Traditione*, ad Scripturarum intelligentiam *opus esse*, contra Apostolicos docuit Epiphanius. Quamobrem quod in Synodo Trullana patres cauerant, id in aliis Côciliis, tum ante illa tempora tum etiam pòst, diligentissimè obseruatum fuisse non est difficile ostendere. Sane de Concilio Niceno illo primo, apertissimè testatur Athanasius, quòd *Episcopi non sibimet ipsis adinuenientes verba, sed habentes ea à patribus, testimonia conscripserunt.* In Concilio Ephesino generali 3. sic loquuntur patres. *In tali sensu sanctos patres fuisse comperimus, ideoque, &c.* Sed & ipsam fidei definitionem atque conclusionem ex SS. scripturis diligentissimè collectam; aggressura eadem Synodus, sic loquitur. *Sequentes itaque omnium SS. Patrum confessiones, & intētioni eorum æquis vestigiis insistentes, profitemur, &c.* Nec aliter in Synodo Chalcedonensi Act. 4. *Sequentes igitur* (inquiunt) *Sanctos Patres, docemus, &c.* Et iterum acclamatur. *Hæc est fides patrum.* Denique clarè dicitur. *Pia & Catholica fides, à S. Synodo secundum Patrum expositionem declaratur.* Porro in Synodo Generali 6. tum in epistola illa eruditissima Agathonis Papæ, cui vniuersa Synodus subscripsit, tum ab ipsa quoq; Synodo in variis disputationibus ibi de fide habitis, Sanctorū Patrum testimonia circa veram scripturarum intelligentiam, diligenter & grauiter in medium producuntur. Nec secus in septima Generali Synodo Nicena 2. dicta, in literis Adriani Roman. Pont. idem præstatur. Quos Clemens Pontifex in Synodo Viennensi sequutus, *Nos*, inquit, *ad Sanctorum Patrum & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis aciem conuertentes, declaramus: &c.* Nempe hoc medium omnis semper Antiquitas, siue in priuatis contra hæreticos disputationibus, siue in publicis Synodis atque decretis, quàm diligentissimè ad SS. literarum germanos sensus assequendos, adhibuerunt. Postremò, illustre est quod D. Augustinus, vir si quis alius sacrarum scripturarum indagator sagacissimus, ingenuè tamen fatetur, se à sensu verborum Pauli in illa querela de humanæ naturæ relicta corruptione ad Rom. 7. quem olim diúque docuerat, tandem recessisse propter Authoritatem multorum Patrum, Ambrosij, Hilarij, Gregorij, & aliorum quos in 2. lib. contra Iulianum producit, aliter interpretantium. *Postea* (inquit) *melioribus & intelligentioribus cessi, vel potius ipsi* (*quod fatēdum est*) *veritati.* Et paulò pòst. *Hinc factum est vt sic ista intelligerem, quemadmodum intellexit Hilarius, Gregorius, Ambrosius, & cæteri Ecclesiæ sancti notique Doctores.* Quibus autem & quantis verbis, horum aliorúmque (quorum testimoniis vtitur) Sanctorum Patrū atque Doctorum Authoritatem commendet, alio in loco, hoc in opere, commemorauimus

[Marginalia: Hebr. 1. & 3. — Lib. 3. cap. 7. de fide ad Gratianum. — Præcepta maiorū hæreditaria signacula. — Cap. seq. In prooemio lib. diuinarū Institut. — Can. 19. — Sess. 11. Act. 13. Sensus Patrum Paterna traditio. — Lib. 10. recognit. — Traditio clauis Scripturæ. Hær. 61. — Concilia Generalia Patrū expositiones sequi solita. — In episto. ad Afros. — In epist. Alex Sinodi ad Nestorium. Act. 5. — Act. 6. — Act. 4. — Act. 10. — Vide Act. 2. — Clemen. 1. de Sum. Trinit. — Lib. 6. cap. 1 contra Iulianum. — Lib. 7. cap. 13.]

A rauimus: Hoc sane est *aquas furtiuas & panes absconditos non contingere*, nec lucem *quam odit qui male agit* fugiendo, latebras quas veritas respuit quærere; nec à *verbi dei cauponibus* & adulteratoribus, eius gustum sensúmq; accipere; sed (quod faciendū pręcipit Saluator) à *luce mundi* ab illo constituta, & *super montem posita* lumen capere; in publico Ecclesiæ epulo recumbere; ab iis quos *familiæ suæ Dominus præposuit*, cibum sumere; denique ab illis quibus dedit *recte secare verbum veritatis*, sensum veritatis accipere.

Prouer 9. Ioan 3. 2. Cor. 2. Matth. 5. Matth. 13. 2. Tim 2.

Conciliorum præscripta & decreta Interpretatio est via certissima ad intelligendas Scripturas, pariterque exponendas.

CAPVT VI.

ET quidem præclarum hoc est, valdéque illustre & vsitatum in Ecclesia Dei, ad rectè intelligendas Scripturas Medium; quod à Sanctorum Patrum consentiente Interpretatione peti solet. Cæterum certior adhuc, planéque certissima, omninoque infallibilis via & ratio, quam posteri sequi debent, in exponenda vel intelligenda Sacra Scriptura; est Conciliorum præscripta & decreta interpretatio. Dico autem præscriptam & decretam aliquam in Conciliis, vel generalibus vel prouincialibus huiusmodi quæ ab aliquo Generali &

B Oecumenico approbata fuerint; non autem omnem talem interpretationē, quæ quocunque modo, (vt obiter dicta, vel in probatione, non in conclusione allata,) in Conciliis traditur; iuxta illam sane distinctionem, quam tum in Controuersia quarta, tum etiam in hac præsenti, sed libro superiore, tradidimus: & ad quam studiosum lectorē remittimus. Hoc autē Medium, eisdē sane fundamētis nititur, & argumētis probatur; quibus in Controuersia tertia Episcoporū & Conciliorum Authoritatē in genere stabiliuimus: illa videlicet Thesi ad hanc hypothesim deducta. Iudiciū enim de fide quod ibi in Episcopis, sed in Conciliis vel maximè subsistere ostendimus, circa exponendas Scripturas potissimum versatur. Attamen exemplis ex summa antiquitate petitis, præsentem Hypothesim illustrabimus magis, pariterque confirmabimus.

Lib. 5. ca. 14. & 15. Lib. 9. ca. 12. Lib 5. cap 6. & 7. & lib. 7. cap. 8.

Ac primùm (vt rectà rem aggrediar) huius rei ac praxis Ecclesiasticæ exemplum maximè illustre & memorabile, in Arriana hæresi comprimenda conspicitur. Nam *scripturis illis quæ Christi diuinitatem docebant, diligenter collectis*, (ait Athanasius in Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ versus finem) *& liquidiùs explicatis, Filium Patri consubstantialem, Episcopi in Nicena Synodo declararunt.* Quin & *superesse* dicit *Acta Patrum, qui Niceæ conuenerunt, de hac Scripturarū diligentissima tractatione:* In eadem epistola, non longè à principio. Est autem animaduersione dignissimum, quæ fuerit hæc Scripturarum liquida explicatio, & diligens tractatio, ab Episcopis in Niceno Cōcilio facta, & quā-

C tam illa vim habuerit. Est enim insigne documentū, pro certa hac & infallibili quam hîc quærimus interpretatione. *Congregatis Niceæ Episcopis,* (ait Athanasius) *volentibúsque voces impietatis ab Arrianis inuentas, è medio tollere; (illud scilicet, quod aiunt ex non entibus; item facturam & creaturam esse filium, & erat quando non erat: &c.) literarum sacrarū voces certas & hac de re apertas, scripto complexi sunt. Nimirū illud, ex Deo esse filium, quia à patre exiuit; Item Dei virtutem & Dei sapientiam; splendorem quoque & figuram substantiæ Patris.* Hic verò Arriani, *assentimur, inquiunt, & nos in hanc sententiā vestrā. Nam & nos quoq; ex Deo sumus, dicente Apostolo. Ex ipso vos estis in Christo Iesu.* Et iterum. *Mulier de viro, vir per mulierē: omnia autē ex Deo. Episcopi verò, intellecta eorū vafricie, clariùs expresserunt hanc sententiam; ex Deo esse: & scripserunt pro illis verbis, ex substantia Dei esse filium.* Creaturas enim dici ex Deo esse, ne viderētur sine authore esse conditæ; sed ex substantia Dei illas non esse. Rursum quia Arriani se quoq; imaginem Dei esse dicerent, dicēte Apostolo, *vir imago & gloria Dei est*, alia quoque vocari *virtutem magnā & potentiam Dei*; vt erucā atq; locustā in plagis Ægypti, homines quoque in Scripturis deos dici: *Episcopi* (ait Athanasius) *intellecta eorum fraude, collegerunt in vnum has voces ex sacris literis: splendorem, fontem, & fluuium, & figuram, cum substātia: item illud. In lumine tuo videbimus lumen,* & illud. *Ego & pater vnū sumus: & pro maiori elucidatione scripserunt: Filium Patri esse consubstantialem. Superiora enim omnia hunc intellectū afferre.* Hæc de illo Concilio Athanasius: in epist. ad Africanos Episcopos. Illud ergo in Niceno Cōcilio decretū, & in Symbolū fidei redactū, *ex substantia Patris, genitum non factum, consubstantialem Patri*, fuit variarū Scripturarum interpretatio, cōtra Arrianos

In epistol. ad Africanos Episcopos. Ioan 16. 1. Cor. 1. Hebr. 1. 1. Cor. 1. 1. Cor. 11. Ex Deo id est, ex substantia Dei. 1. Cor. 11. Exod. 10. Psal. 81. Psal. 35. Ioan. 10.

Interpretatio Scriptura de fide non secus quā ipsa Scriptura.

facta. Hæc interpretatio iam de fide est: nec minus certa & irrefragabilis, quā est ipsa scriptura. Contra hanc interpretationem, siue côtra hoc verbum, *Consubstantiale*, multis annis summa vi ac potentia, infinitis etiā dolis & machinis, pugnauerūt Arriani. Sed, vt scribit Athanas. in epist. iam allegata, *quum plus quàm decem Synodos de hac re instituissent* (quas omnes alibi in epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ habitis, diligenter cōmemorat) *in singulis semper aliquid innouantes, nihil sua vi hactenus dum & scribunt, & delēt, profecerunt: Ignari interim, omnē plantationem quam non plātauerit Pater cælestis, eradicandam esse. Verbum autē illud Domini per Oecumenicā Nicenam Synodum, in æternū manere.* Hæc ille. Vbi diligenter obserua, vocare Athanasiū interpretationē à Concilio factam, *verbū domini*: mutationes verò & nouas expositiones ab hæreticis inductas, *plantationē quam non plantauit Pater cælestis*. Et hîc obiter; sed diligenter etiam nota; non Catholicæ Ecclesię vel traditiones siue scripto, vel interpretationes non scriptas, esse *plantationes quas non plātauit Pater cælestis* (vt hodie cum maximo imperitorum applausu clamitant Protestantes, hoc vno Saluatoris verbo omnes Ecclesiæ Catholicæ traditiones traducere & eludere conātes:) sed esse ipsum Dei verbū, & illud quod in æternū manet: quod tamē pro solo scripto verbo Protestantes & ineptè & impiè accipiunt. Contrà verò, hæreticorū priuatas interpretationes, contra Ecclesię decretū & interpretationē inuectas, esse plantationē illam quam non plantat Pater cælestis: (quod etiā B. Ignatius de hæresibus sui tēporis notat:) ideóq; eradicari, & tanquam *spuria vitulamina altas radices non posse habere*; sicuti reuerà, non in Arriana tantùm hæresi (vt hic sapienter docuit Athanasius) sed in omni prorsus hæresi id accidisse vidimus; & in hac hodie nostra suo tēpore accidere debere nihil dubitamus. Sed hic operæprecium est aduertere quāta religione Orthodoxi postea, tumultuantibus diutissimè Arrianis, huic interpretationi ab Ecclesia factæ adhæreserint. Conati sunt variis modis Arriani illam vocē, *Consubstantialem*, id est, illā interpretationem è medio tollere, & quiduis aliud eius loco substituere. Primū in Synodo Hierosolymitana sub specie pacis Arrianos depositos restituerunt. Deinde in Synodo Antiochena nouā fidei formulā ediderunt, omisso *illo Consubstantiali*, aliis tamen verbis positis pene æquiualētibus. Paucis pôst mēsibus, missis in Gallias legatis, aliā formulā scripserunt; anathematisantes eos qui dicerent filiū ex alia subsistentia, & nō ex Deo esse. Vbi pro *Substantia, subsistentiā* reponūt, & ex Deo esse, sed sicut alias res creatas callidè docent. Triennio pôst in Italiā legatos mittunt cū alia fidei formula multis appendicibus instructa, sed Nicena formula prætermissa. In Sirmio rursum aliā fidem cōposuerunt; vbi insigni fraude eos anathematisant, qui *ex virgine Maria cœpisse Christū aiunt, & non ante omnia secula fuisse fatentur, aut qui creaturā illū vocant sicut cæteras creaturas.* Nihilominus enim æternū Patri negarūt; factūmq; non genitum docuerunt; & creaturā esse, licet præstantissimā, voluerunt. Quin & postea eandem formulā latinè scribentes, mutarunt: prohibētes iam *omnino hypostasim siue subsistētiam dicere de Deo*; quā formā ad Ariminense tādem Conciliū miserunt. Hanc enim sane ob causam, quū tandem plurimis Episcopis in Arimino & Seleucia congregatis, qui Arriani erant, voces illas, *Consubstantialem, & substātia similem*, item *genitum non factum* & illud, *ex substantia patris*, vocem quoque *Hypostasim* tanquam materiam litium & contentionum reiiciendas prorsus esse multis Episcopis persuasissent, *solásque Scripturarum apertas voces retinēdas, quas vtraq; pars agnosceret*, hoc fuco & hac impostura, multos etiā orthodoxos in eam sentētiam pertraxerūt, vt imprudentes & nescientes, à Nicena fide, modo quodam indirectò, abduci sese paterētur. Sed illa fraude tandē intellecta, sicuti semper antea Catholici fecerant, sic hoc in loco maximo numero episcopi, ad Niceni Concilij apertam interpretationem, tanquam ad sacram anchoram, & infallibile mediū Scripturas illas quæ de Christi persona loquebantur; intelligendi, confugerunt: in eáque sibi acquiescendū esse, sine vlla mutatione, apertissimè pronunciarunt. Aiunt enim in Synodo illa maxima Ariminensi. *Nos non quia fide indigeremus, huc conuenimus; sed vt eos qui noua molirētur, confunderemus. Si igitur vos, quasi nunc incipientes credere, ista scripsistis: nondū clerici haberi potestis. Quòd si eo animo quo nos huc venistis, sit omniū concordia: & hæreses anathemate execremur, & quæ patrū sunt teneamus: ne posthac captatæ Conciliorū occasiones obuersentur: quū semel illi qui Niceæ conuenerunt, omnia præoccuparint, & nihil non egerint pro Catholica fide.* Hæc ille. Quod & idē disertissimè, in Synodali epist. ad Imperatorem missa, profitētur. Dicebant enim (vt alio in loco refert Athana.) *sufficere Niceni Concilij dogmata, nec plus, nec minus aut quærendū aut credendū esse.* Quam Episcoporū prudentiā collaudās ibidem

Interpretatio Scripturæ à Concilio tradita, verbū Domini

Math. 15.

Protestantū impostura magna detegitur.

In epistol. ad Trallianos.

Sap. 4.

Arrianorum studium ad conuellēdam interpretationem Conc. Niceni. Athanasius in epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Arrianorū fraus qualis hodie protestantium: & nominatim Melanchthonis in iudicio de Cœna Domini ad comitē Palatinū.

Nicenū Cōc. interpretatio sacra fuit anchora.

In epist. ad Africanos prope initium.

A ibidem Athanasius rationem hanc grauissimam subiungit. *Quisque enim eorum sibi persuadebat: si solueret aliquid ex decretis maiorū occasionem se daturum posteris, vt quod ipsi egissent, rescinderetur.* Móxque illos reprȩhendit, qui de Nicenis decretis aliquid rescindere voluerunt. *Quomodo*, inquit, *eos quibus successere, patres suos appellabunt, quorum sententias ipsi culpant? aut quomodo ipsi veraces apud suos discipulos habebuntur, quibus persuadent præceptoribus credendum non esse?* Hæc ille, multáque alia in eam sententiam; Normam illam Apostolicam, de qua superiori libro egimus, paritérque interpretationem verbi Dei in illo Concilio à patribus factam, diligenter inculcans, vrgens, atque commendans.

Causa propter quas præualuit interpretatio cōcily Niceni.

Præualuit ergo interpretatio ab Ecclesia per Concilij Medium præscripta. Sed causæ quare præualuerit, diligenter sunt obseruandæ. Primùm ideo præualuit, quia illi patres Niceni, primi hanc sententiam in plenaria Synodo collecti tulerunt, alióſque præuenerunt; vt Episcopi Ariminenses dixerunt. Nam in Controuersa & dubia interpretatione nondum antea definita, quam semel consulta & collecta præscribit Ecclesia, semper à posteris retinenda est. Et hanc ob causam præualere non potuerūt, quæ postea in frequentibus Synodis Arriani decernere voluerunt. Tale ergo præiudiciū est Concilij Generalis sententia & decreta interpretatio, non quod examen adhuc posterorum patiatur, (vt scelerate & impiè scribit Caluinus) sed quod toti posteritati iure & merito præscribat. Rursum præualuit, quia illi Nicæni patres veri erant Episcopi, & in legitima Authoritate positi. Contrà vero Arriani Episcopi, depositi

1.

Concilij generalis præiudicium quale.

2.

In epist. ad Africanos.

B & exauthorati erant. Hanc causam disertè notans Athanasius ait. *Qui Niceæ conuenere, eorum nemo depositus exauthoratúsq; fuit, iique simul confessi sunt ex Patris substantia esse filium. Isti contrà semel atque iterum, imò iam tertiò depositi in ipso Ariminensi conuentu, ea audacia fuere, vt affirmauerint illicitum dictum esse, essentiam aut hypostasim habere Deum.* Hæc ille. Tertiò præualuit, quia iuxta fidei regulam & Normam Apostolicam supradictam, quam à maioribus interpretationem acceperunt, eam præscripserunt. Hanc etiam causam ibidē expressit Athanasius. *Episcopi* (inquit) *non has voces ipsi excogitarunt, sed eas à patribus contestatas acceperunt, & scriptis suis inseruerunt. Siquidem prisci Episcopi iam ab hinc annis prope 130. tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate Pontificatum gessere, accusauerunt eos qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem Patri.* Hæc Athanasius. Atque hac sane de causa (vt idem alibi notauit sapienter Athanasius) quum in Niceno Concilio duplex tractaretur Controuersia, de celebratione Paschæ, & de Arriana hæresi; *In negotio Paschatis* (ait Augustinus) *dicebant patres, visum est nobis. De fide verò non scripserunt, visum est; sed: Sic credit Catholica Ecclesia; & statim confessio ipsa credendi adiuncta est: vt ostenderent eam non nouā esse sententiam, sed Apostolicam: & quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta.* Hæc ille. Hic ergo merito huius Concilii interpretatio præualuit. Cæterorū autem conciliorum vel conciliabulorū potius, quæ Arriani maximo numero maximóque studio, & brachii humani adiutorio collegerunt, interpretationes seu potius

3.

Norma Apostolica obseruata in concilio Niceno.

In epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ.

C deprauationes, in fumos abierūt. Iccirco huius Concilii traditam interpretationem, *hæreditaria signacula nullius ausi temeritate violanda*, vocauit Ambr. *In hac fide à patribus Niceæ scriptā, fundatū se manere*, scribit Hilarius. *Huic se fidei adhærescere*, scribit Basilius. *Fidem*, inquit, *nos neque recentiorem ab aliis conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus alijs obtrudere audemus: ne humana putentur verba* (vbi nota quid humanum, quid diuinū iudicet Basilius) *sed quæ à Sanctis Patribus edocti sumus, ea rogantibus annunciamus* (hoc nempe diuinū censet:) *Est itaq; Ecclesiæ nostræ à Patribus administrata conscripta fides, &c.* Vbi mox Symbolo Niceno recitato, *secundum hæc*, inquit, *ecclesiasticæ fidei adhæresimus.*

Lib. 1 ca. 7. de fide ad Grat.
In lib. contra Constantium
Epist. 60.

Propria & privata iudicia sūt humana.

Quod verò de Niceno Concilio paulo prolixiùs commemorauimus, idem de plerisq; aliis maximis Conciliis demonstrari posset. Quicquid enim in illis, contra hæreticorum nouitates decretū fuit, interpretationes Scripturarum erant, à fidelibus necessariò & infallibiliter credēdæ. Sic perfecta Christi humanitas contra Manichæos & Apollinariū, sic personæ & Hypostaseon vocabula cōtra Sabelliū, sic Spiritus Sanctus verus Deus cōtra Macedonianos & Eunomianos, (hi enim hæretici, eò quòd Sacræ scripturæ interpretatio, non ipsa apertè Scriptura hoc euincebat, Spiritū sanctū ξένον ἄγραφον θεὸν *peregrinum Deum & non scriptum* vocabāt:) sic B. virgo deipara cōtra Nestoriū, sic duæ naturæ & voluntates atq; operationes in Christo, atq; illa Idiomatum cōmunicatio, contra Eutychetas & Monothelitas; sic contra Berengariū Transsubstantiatio, sic cōtra Græcos *processio Spiritus Sancti à filióque*, aliáque permulta cōtra alios hæreticos, ab Ecclesia Dei in Conciliis tanquā certissimæ variarum Scriptura-

Interpretationes Scripturarū in alijs conciliis depositæ.

Apud Nazanzenum lib. 5. de Theolog.

rum interpretationes, declaratæ & definitæ fuerũt, adeóq; ipsi Symbolo fidei interdũ adiunctę. Quã sane ob causam in concilio Chalcedonensi, vbi repetuntur omnia quę in Concilio Niceno, Ephesino Generali, & Constantinopolitano prouinciali sub S. Flauiano, cõtra hæreticos de fide definita & tractata sunt; sæpissimè repetitur, & à singulis Episcopis, vel subscribitur vel acclamatur, sub hac forma. *Secundum expositionem Patrũ, qui in Nicæa & Ephesi conuenerũt, credidimus & credimus.* Idem in aliis omnibus Cõcilis factũ fuisse, diligens Lector obseruabit: nósq; ex parte paulo ante cõmemorauimus. D

Quorundã Scripturarum textuũ præscriptus sensus.

Sane scripturarum interpretationẽ sic ad se pertinere, Episcopi ecclesiarum antiquissimi, maximè in Synodo collecti, semper iudicarunt; vt pro potestate illis diuinitus data, quorundã textuum quosdam sensus sub pœna Anathematis pręscripserint. In Mileuitana Synodo cui interfuit Aug. Anathema illis episcopi dicunt, qui illud Ioannis, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est:* sic accipiunt, & intelligunt, vt propter humilitatem ita dicant, non quia verè ita est. Similiter eos qui illud, *Dimitte nobis debita nostra, volunt humiliter non veraciter dici, anathemati subiiciunt.* Illud quoque. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ*, non aliter intelligendum esse quàm de peccato originali, præscribũt. Nec aliter in epistola Synodica Concilij Ephesini definitum est, eas voces quas Saluator in Euangelio protulit, quum de se loqueretur, in duabus subsistentiis aut personis non esse partiendas, quod voluit Nestorius: posteáque inter Anathematismos relatum est apud Cyrillũ. Et quãuis Theodoretus vir ea ætate doctissimus in Reprehẽsionibus quas scripsit cõtra Cyrillum, aliíq; nonnulli Episcopi Orientales, huic interpretationi diu resisterent; pręualuit tamen Synodi Authoritas. Imò coactus est Nestorius (si resipiscere vellet) *iureiurando fateri se ea sentire & docere, quæ* (aiunt Episcopi in Synodo collecti) *nos vniuersi per Orientem seu Occidentem Episcopi, & Magistri præsulesque populorum, credimus & docemus.* His ergo exemplis, paucis quidem, sed Authoritatis longè maximæ, satis explicatum atque confirmatum hoc interpretationis Medium, quod in Cõcilus vel potius à Conciliis traditur atque decernitur, videri potest.

Can. 6. — Can. 8. — Can. 2. — Anathematis. 4. — E — In Epist. Synodica Cõc. Ephesini.

Omnia Media hactenus præmonstrata, vno illustri veteris cuiusdam Controuersiæ exemplo, simul confirmantur & explicantur magis.

CAPVT VII.

Quæstionis de baptismo hæreticorũ discussio diu facta.

SED vt Authoritatis huius Ecclesiasticæ, per varia Media hactenus traditæ & explicatæ, totus ordo & progressus vno aliquo illustri exemplo manifestetur, adeóque confirmetur magis; (quibus enim viis & Mediis ad veteres hæreses reprimendas, controuersiásque soplendas, Maiores nostri fœliciter vsi sunt; & nos quoque eisdem insistere posse ac debere nemo Orthodoxus dubitare potest:) age, inspiciamus breuiter maximam illam Controuersiam, de hæreticorum vel schismaticorum Baptismo; quæ multis annis Ecclesiam Dei exercuit, multísque tum sanctissimis viris tum etiam doctissimis, minus rectè intellecta grauis erroris, pertinaciter autem defensa grauissimi schismatis, causam & occasionẽ dedit. *Huius enim quæstionis obscuritas* (ait Augustinus) *etiam ante schisma Donati, magnos viros & magna charitate præditos patres, Episcopos, diu inter se compulit salua pace disceptare atque fluctuare.* Africani enim Episcopi primùm sub Agrippino Carthaginensi Archiepiscopo, S. Cypriani prædecessore, tum ipsius Cypriani tempore, in tribus aut 4. hac de re habitis Conciliis, multi quoque in Cappadocia, Galatia, & Iconia, in Concilio etiam collecti Episcopi, vt commemorat Eusebius Pamphili, docuerunt definierúntque hæreticorum Baptismum esse repetendum, & iterandum tanquam nullum. Inter hos etiam erat Dionysius ille Alexandrinus Patriarcha, vir longè doctissimus, qui (vt commemorat Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiastic.) *in Cypriani & Africanæ Synodi decreta consentiens, de hæreticis rebaptisandis ad diuersos plurimas misit Epistolas.* Hos autem sequuti

F — De baptis. cont. Donat. lib. 1. cap. 7. — Histor. ecclesiast. lib. 7. cap. 6.

quuti Donatistæ, non solum schisma ingens, sed & pestilentem hæresim pepererunt, quæ magnum Ecclesiæ multúmque negotij dedit. Nitebátur autem varijs Scripturis, sed male intellectis. Allegabant scilicet illud Psalmistæ. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Item illud. *Qui baptisatur à mortuo quid proficit lauatio eius?* Rursum illud. *Ab aqua aliena abstine te.* Necnon & illud. *Deus peccatores non exaudit.* Denique & illud. *Qui non est mecum aduersum me est*: aliáque similia, quæ quomodo vsurparint Donatistæ, vide apud Augustinum contra Parmenianum. Sed in his Scripturis intelligendis, rectéque exponendis; sicuti & in tota Controuersia; propterea turpiter à tam magnis viris atque tam multis erratum est, primùm quia Regulam fidei, notissimámque in Ecclesia praxim, traditionem, & cõsuetudinem deseruerunt. Fuit enim antiquissima Ecclesiæ consuetudo ante illam controuersiam exortam, eos qui ab hæreticis vel schismaticis baptisati fuissent, non quidem denuò baptisare, quum ad Ecclesię vnitatem venirent; sed per manuum impositionem recipere. Cuius rei locupletissimi testes sunt, primùm ipse Eusebius Paphili, qui hoc, traditionem ex Apostolorũ temporibus deriuatam, vocat. Tum S. Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, ac eodem fere tempore Vincentius Lyrinensis, in aureo illo libello contra prophanas hæreticorum nouitates. Omnium autem maximè & copiosissimè Augustin. qui sæpe quidem hanc consuetudinem vrget & demõstrat, maximè autẽ contra Donatistas: vbi eam esse Apostolicam non dubitat, quamquam hoc ignorasse Ciprianũ arbitretur. Præualuit ergo illa Scripturarum interpretatio, quæ huic Consuetudini, à maioribus per manus Episcoporum & pastorum acceptæ & traditæ cõsentanea fuerat. Rursum præualuit Stephani Rom. Pontificis rescriptum ad Africanos Episcopos, quo *sanxit*, vt commemorat Vincentius Lyrinensis, & *præcepit* (ait August.) quod in Epistola Cipriani ad Pompeium apud ipsum Ciprianum videre licet, *Nihil innouandum esse, nihil faciendum nisi quod traditum est*. Nec solum hoc sanxit, & præcepit, verùm etiam *contrarium facientes vel vt fieret decernentes, excommunicandos esse censebat*: vt scribit Augustinus. Narrat quoque apud Eusebium Dyonisius Alexãdrinus, quod quum idem Stephanus omnes etiam Ciliciæ, Cappadociæ, & Galatiæ Episcopos, eadem de causa excommunicasset, scripserit ille ad eundem Stephanum, pro his omnibus Episcopis deprecatorias literas, sicuti & postea ad eiusdem successorem Xystum eadem in causa scripsit. Cui sane rescripto, præcepto, & Decreto sedis Romanæ, etsi tũ Africani tum Asiatici illi Episcopi, (quorũ regiones & loca suprà memorauimus,) statim non obtemperabant, tandem tamen morem gesserunt. *Illi enim ipsi Episcopi* (ait S. Hieronymus) *qui rebaptisandos hæreticos cum Cipriano statuerant, ad antiquam consuetudinem reuoluti, nouum emisere decretum.* Et causam egregiè subiungit. *Quid facimus? Ita & nobis Maiores nostri, & illis sui tradidere Maiores.* Hæc ille: quasi dicens: Frustrà reluctamur. Seruanda est Regula, traditio, & Norma Ecclesiæ; vt sicut Episcopi Ecclesiarũ ista acceperunt, sic & nos accipiamus. Eadem quoque de causa à Cipriani & Firmiliani prędecessoris sui sententia, S. Basilius recessisse se, & hæreticorum baptisma suscepisse, in Epistola ad Amphilochium scripsit. Certè S. Augustinus quędã scripturæ loca ad hanc fere controuersiam pertinẽtia tractans, dicit. *Attendite facta sanctorum, ne forte nostra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt sancti, sic vtique intelligẽnda sunt.* Hæc ille. Postremò, præualuit plenarium illud totius orbis Conciliũ, quod toties citat hac in re Augustinus in libris de baptismo cõtra Donatistas, & omnibus Episcoporum aliorúmque Conciliorum prouincialium disputationibus semper opponit. Nisi forte in varijs Conciliis, per totum orbem hoc definitum fuerit. Sic enim interdum loquitur in opere prædicto. Sed siue per vnum Cõcilium generale (quod quale tamen fuerit, non satis constat,) siue per plura Concilia, sed toto orbe passim congregata; per Episcopos Ecclesiarum in Synodo collectos, definita res fuit; & eo sensu scripturæ explicatæ, vt hæreticorum baptismus pro vero & non iterando, licet non semper salutari & efficaci censeretur. Ideóque respondens Augustinus Concilio illi Africano, cui Ciprianus interfuit, singulisque Episcoporum sententiis; quum vnus inter cæteros diceret: *Secundum sanctarum Scripturarum Authoritatem decerno, omnes hæreticos baptisandos, & sic in sanctam Ecclesiam admittendos*; respondet Augustinus. *Secundum Scripturarum sanctarũ Authoritatem, decreuit Concilium Catholicum orbis terrarum, etiam in hæreticis inuentum Christi baptisma, non esse improbandum.* Hæc ille, interpretationi priuatæ vnius episcopi, opponit

Psal. 140. Eccles. 34. Prouerb. 5. Ioan. 9. Luc. 11.

Lib. 2.

1. Præualuit Regula fidei Ecclesiæ consuetudo & praxis.

Hist. eccl. lib. 7. cap. 2. & 3.

Cap. 9.

Vide de bap. contra Don. lib. 2. capit. 8. & 9. lib. 3. ca. 6. & lib. 5. ca. 23. & 26. 2. Præualuit Ro. Pont. decretum.

Cap. 9.

De bapt. cõt. Don. lib. 5. c. 23.

De vnico bapt. cap. 14. Euseb. lib. 7. cap. 4.

In dial aduersus Luciferi.

Traditio & Norma Ecclesiæ

De verbis Dom. Ser. 18.

3. Præualuit Generale concilium.

Lib. 6. cap. 7.

Lib. 6. cap. 13. de bapt. cõtr. Donat.

Concilij generalis interpretationem. Sed luculentiùs hoc facit, ipsis B. Cipriani verbis respondens. Quum enim vir ille sanctus, in illa sua sententia defendenda, id quidem modestissimè diceret, se nemini præiudicare velle; *Neminem* (inquiens) *iudicantes aut à iure communionis aliquem si diuersum senserit, amouentes*; adderet tamen sententiam generalem satis periculosam, imò & perniciosam, nisi rectè & sanè intelligatur, dicens: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit, quum habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis suæ, arbitrium proprium tanquam iudicari ab alio non possit; qdin nec ipse potest alterum iudicare, sed expectemus vniuersi iudicium Domini*: (in quibus verbis Ciprianus, ad erroris sui defensionem, errãtium verbis vtitur; & hæreticis tam hodie nostris, quàm planè omnibus mirè patrocinari videtur, quasique tam vnius summi Pontificis, (hic enim Episcopus Episcoporum vocari iam anteà solebat, vt ex libro Tertulliani de Pudicitia, quem Authorem tam diligenter legere Ciprianus est solitus, vt eum *Magistrum* vocaret, satis cõstat,) quàm etiam Concilij generalis Authoritatem excludere, plenámque potestatem de fide iudicandi, vnicuique Episcopo seorsim dare: S. Augustinus optimus horum omnium verborum interpres, & totius huius causæ diligentissimus indagator singulis his verbis suum Antidotum præbet. Ac primum illud, quod *de Episcopo Episcoporum* dicit, ad modestiam Cipriani refert, quòd ipse quum Carthaginensis Metropolita esset, aliis tamen Episcopis, vel prouinciæ suæ vel alterius, præiudicare nollet. Ait enim. *Quid mansuetius, quid humilius?* Illud verò *de libertate Episcoporum in iudicando*, exponit sapienter; in illis quæstionibus & dubiis verum esse, quæ nondum ab Ecclesia in plenario Concilio definita sunt. Ad illa enim verba respõdens dicit. *Opinor vtique in his quæstionibus, quæ nondum eliquatissima perspectione discussæ sunt. Nouerat enim quantam sacramenti profunditatem, tunc omnis Ecclesia varia disputatione versabat; liberúmque faciebat quærendi arbitrium, vt examinata veritas panderetur.* Hæc ille. Eliquatissimam autem perspectionem, antequam libertas Episcopis conceditur abundandi in sensu suo, plenarij Concilij definitionem intelligit: Ait enim paulò antè in eodem opere. *Nos ipsi non auderemus hoc contra Ciprianum asserere, nisi vniuersæ Ecclesiæ concordissima Authoritate firmati, cui & ipse sine dubio cederet, si iam illo tempore quæstionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium solidaretur.* Hæc ille. Obseruatione ergo dignum est, quòd libertatem iudicij Episcopalis agnoscit Augustinus in veritatibus nondum eliquatis. Eliquatam autem veritatem ponit, non in quibusuis sed in plenariis Conciliis seu generalibus. Nam *in regionali* (vt loquitur) *concilio inchoari tantum rerum eliquationem, terminari autem in plenario* alibi in eodem opere docuit. Hac sane de causa, non solum Cipriani vt vnius Episcopi sententiam, consuetudini Ecclesiæ, sed etiam totius Concilij Carthaginẽsis multorum Episcoporum Decretum, plenario Concilio postponit. *Illud, vnum* (inquit) *isti Donatistæ considerent, quod omnibus patet*, id est, quod omnibus Christianis per se manifestum est. *Si authoritas Cipriani sequenda est, magis eam sequendam esse in vnitate seruanda, quàm in Ecclesiæ consuetudine mutanda. Si autem Concilium eius attenditur, huic est vniuersæ Ecclesiæ posterius Concilium præponendum. Nam & concilia posteriora, prioribus apud posteros præponuntur; & vniuersum partibus iure optimo semper præponitur.* Hæc ille. Vbi tamen caue, ne putes Augustini sententiam esse, sic prioribus conciliis præponi posteriora, vt quod semel generaliter definitum est de fide in Ecclesia, à posteriori aliquo generali postea reuocari possit; simúsque de numero eorum, quos Apostolus vocat *semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes*; aut sicut *paruuli fluctuantes, vt circunferamur omni vento doctrinæ*; aut denique sicut stulti *architecti, destruentes semper ea quæ semel ædificauimus*, & mutantes quadrata rotundis; meliora semper & saniora expectaremus, nihílque in fide certum, stabile, ac solidum haberemus: (quod quidem vt hæreticis omnibus est proprium, ita ab orthodoxa fide est longè alienissimum: & quod ad Augustinum attinet, esset disertè contrarium illi frequentissimæ allegationi Concilij plenarij contra Donatistas, quod plusquam centies in hoc opere toties iam citato facit; verbis quoque illis Ariminensium Episcoporum, ita ab Athanasio collaudatis, clamantium *Nicenum Concilium omnia semel præoccupasse* ex diametro aduersaretur) sed intelligit Augustinus, vel priora regionalia seu prouincialia posterioribus plenariis in causa fidei postponi (sicuti ipse seipsum hoc loco in posterioribus verbis explicat) vel in quæstione rerum gerendarum & praxi, ipsa quoque generalia mutatis temporum, locorum,

Apud Aug. de bapt cõtr. Donat. lib. 3. cap. 3.

Hieronym. in Catalogo.

Quomodo Ciprianus episcopum episcoporũ se aut suos collegas negauit esse.

Vbi suprà.

Libertas episcoporũ quatenus sit licita.

Ibidem.

Lib. 2. cap. 4.

Eliquata veritas in plenariis Conciliis.

Lib 7 cap. 53.

Ibidem libr. 2. cap. 9.

2. Tim. 3.

Ephes. 4.

1. Cor. 3.

Quo sensu concilia posteriora prioribus præponuntur.

A rum,& personarum circunstantiis,à sequentibus generalibus emendari: *Quum videlicet experimento rerum aperitur, quod clausum erat; & cognoscitur quod latebat*: sicuti idem alibi docet, hoc eodem in opere. Præterea, etiam quum plura essent hac de re in Africa Concilia, illis omnibus vnum plenarium præponit Augustinus. *Dicit sane* (ait de Cipriano Augustinus) *de hac re non vnum, sed duo, vel amplius facta esse Concilia, sed tamen Africana. Quorum omnium Authoritati, vniuersæ Ecclesiæ cum longè pluribus Episcopis toto orbe diffusæ Authoritatem, non dubitamus cum ipsius Cipriani pace præponere.* Hæc ille. Idem facit pluribus in locis, circa hanc contra Ciprianum eiúsque Concilia, variásque hac de re Epistolas, disputationem; vt lib.1.cap.7.lib.5.cap.17.& cap.22.item lib.6.cap.7. Vbi iterum illam libertatem Episcopalem in iudicando à Cipriano assertam, ad illud tempus ab ipso Cipriano referri docet, *in quo quæ ab illis tractabantur, nondum declarata sine ambagine hauriebantur, sed adhuc clausa magno molimine quærebantur.* Denique in fine totius illius operis de Baptismo contra Donatistas, vbi tota hæc Controuersia, operosissimè ab illo tractata & pertractata est, concludit, dicens: *Ciprianum & qui cum eo senserunt, Catholicæ Ecclesiæ quam noluerunt præcidere, non potuisse præscribere.* Sic ergo Ciprianus, sic omnes illi Episcopi, non solùm totius fere Africæ, sed etiam Galatiæ, Cappadociæ, Iconiæ, qui cum Cipriano senserunt, in hac quæstione versati sunt; vt Ecclesiæ plenario Concilio nullo modo præscriberent, imò vt ex S. Hieronymo iam audiuimus, vt *iidem ipsi Episcopi huic Concilio cesserint, nouúmque Decretum emiserint.* Augustinus

Lib. 2. cap. 5.

Lib. 3. cap. 10.

De baptismo contra Donat.

Lib. 7. cap. vltimo.

In dial. aduer. Luciferianos.

B verò vult hoc plenarium Concilium præiudicare, atque præscribere siue Episcopis, siue etiam Cöciliis in parte aliqua Christiani orbis antegressis. Ait enim diserte, *Magnos viros, patres & Episcopos sic in hac quæstione fluctuasse, vt etiam diu Conciliorum in suis quibusque regionibus diuersa statuta nutauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.* Denique (quod est memorabile exemplum ad similes de Scripturæ intelligentia Controuersias sopiendas) in fine totius huius disputationis de Baptismo hæreticorum, quemadmodum propter Authoritatem plenarij Concilij (vt iam ostendimus) hæreticorum baptismum non esse iterandum docuit; sic baptismum ab aliquo infideli datum, (quia de ea re nihil adhuc in Ecclesia definitum tùm erat) nec probare nec improbare audet: nobilissimam hanc subiiciens, de toto genere quæstionum circa fidem, Conclusionem. *Nobis* (inquit) *tutum est, in ea non progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata sunt. Id autem fit cura securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri, vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est.* Hæc ille. Móxque de ea quæstione suam sententiam subiiciens, non aliter eam proponit, quàm (vt ait) *sine præiudicio diligentioris inquisitionis, vel maioris Authoritatis.* Hic sane D. Augustinus, vt Catholicum, doctum ac pium virum decebat, vt Ecclesiæ filium ac sobriè sapientem facere oportebat, vt Episcopo ac doctori seorsim disputanti & per se rem nondum

De baptis. contra Donatist. libr. 1. cap. 7.

De bapt. con. Donat. lib. 7. cap. 53.

Insignis Augustini determinatio de quæstionibus fidei.

C definitam tractanti conueniebat, in rebus quidem nódum ab Ecclesia definitis, suam sententiam præcipitare; aut doctioribus vel superioribus suis præiudicare non vult: in huiusmodi magis semper paratus discere quàm docere: id quod sanctissimo illi patri paritérque doctissimo, nec minus humilitate quàm eruditione profundo, perpetuum & solemne est. Quæ autem in plenariis Conciliis semel eliquata & terminata sunt, omnibus aliorum seu Episcoporum seu Conciliorum particularium sententiis, omnibus humanis ingeniis, argumentis, iudiciis vtcunque Scripturas ipsas prætexentibus & proferentibus, præiudicare, præscribere, & præponderare debere censet & docet. Hæc sane Sanctorum patrum, hæc Catholicorum veterum, adeóque in Antiquissimis Ecclesiæ temporibus, fides, Religio & pietas erat. Sic illi in rebus de fide controuersis versari, sic veritatem inquirere, sic inuentam tueri solebant.

Vide epist. 59. Aug.

Veterum omnium & nostrorum hodie hæreticorum praxis circa Scripturarum interpretationem prorsus Contraria semper fuisse ostenditur.

CAPVT VIII.

Institut. lib. 4. ca. 9. par. 8. Par. 9.

VIne nunc cõtrà, quæ hæreticorum vel olim veterum, vel hodie nostrorum, hac in re sententia, praxis, consuetudo fuerit. Dicit Caluinus nostræ ætatis Catilina, vel Arius potius, *Priscas illas Synodos, vt Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, & consimiles quæ confutandis erroribus habitæ sunt, libenter amplectimur, reueremurque vt sacrosanctas, quãtum attinet ad fidei dogmata. Nihil enim cõtinent quàm puram & natiuam Scripturæ interpretationem, quam sancti patres spirituali prudentia, ad frangendos religionis hostes accommodarunt.* Hæc ille. Et hactenus quidem Catholicum piúmque Ecclesiæ filium te audire existimes. Agnoscit enim in illis Conciliis veram traditam fuisse SS. Scripturarũ interpretationem. Sed vide parumper, quã ob causam, & quo modo hoc agnoscit. Explicat ipse paragrapho sequẽti. *Hos*, inquit, *sic in iudicando sequimur, vt Dei verbum quod illis præluxit, nobis quoque præluceat.* Hæc ille. Nõ ergo propter Authoritatem & certitudinem infallibilem interpretandi Scripturas, finémque dubitationi imponendum, qua pollebant patres illorum Conciliorum; sed quia ille verbum Dei intelligit & clarè videt circa controuersias in illis definitas, quemadmodum illi patres intelligebant & videbant; eorum sententiæ & interpretationi acquiescit. Hoc est: quia Arianus nõ est, vel Macedonianus, vel Nestorianus, vel deniq; Eutychetes: sed in his sane quæstionibus & dogmatibus orthodoxus. Alioqui iste, qui suum iudicium & suam sibi apparentem lucem sequitur; si aliter affectus esset, ne hili quidem Conciliorum illa decreta faceret: quod in nouis hodie Arianis, Eutychetis seu Vbiquitariis & Trinitariis ad oculum videmus. Eutychetis enim hæresim Brẽtio obiicit Caluinus, & *magni stuporis esse dicit spernere idiomatum κοινωνίαν quæ nõ frustra olim à Sanctis patribus inuenta est.* Hæc ille. Quin & in proximo paragrapho seipsum satis hic vulpes aperit, coniecturis vt agere non sit opus. *Quanquam*, inquit, *etiam in antiquis illis & purioribus Conciliis, est quod iure desideres, vel quòd eruditi alioqui & prudentes viri qui tum aderant (exigua dabit & multa improperabit) præsentibus negotiis districti, multa alia non prospiciebãt, vel quòd grauioribus & magis seriis occupatos* (quasi aliquid ipsa causa fidei quam tractabant magis serium occurrere tum illis potuit) *nonnulla leuioris momenti subterfugiebant: vel quòd simpliciter vt homines imperitia falli poterant* (& vbi tum erat spiritus S. Ecclesię datus, qui ducat eos in omnem veritatem? aut vbi Christus, qui in medio huiusmodi conuentuum se fore promittebat?) *vel quòd nimio affectu* (hoc iam apertum conuiciũ & maledictum est) *nonnunquam præcipites ferebantur.* Iam certè detracta larua est, & quid quãtúmue superbus hic hæreticus Conciliis tribuat, satis ipsemet apertè & clarè indicauit. Nempe (vt eodem in loco tradit) quod ad Authoritatem ipsorum Conciliorum attinet, nihil aliud censet, quàm *vt sint instar præiudicij, quod tamen examen non impediat: quo sane* ipsis, imò cuiuis *liceat ad Scripturæ amussim omnium Conciliorum & pontificum decreta examinare.* Quod quàm indignum sit, quantáque cum impietate coniunctum alibi disseruimus. Hoc loco istud vnum obseruo, quàm sit hic Caluinus veteribus patribus dissimilis. Veteres enim patres & Episcopi, (vt in præcedẽti disputatione ostẽsum est) tantisper sibi liberum examen sumpserunt, donec in plenario Concilio aliquid definitum esset. Eo facto, omne examen & disputationem cessare: quæ sane ad veritatem ipsam comprobandam faceret; non quæ vel ad veritatem elucidãdam; vel ad falsitatem aduersæ sententiæ confutandam iuuaret. Sic enim post plenarium Cõcilium disputauit contra Africanorum Episcoporum sententias, Augustinus. Denique plenarium Concilium omnibus aliis Episcoporum iudiciis præiudicare. Quod autem verbis generalibus de Conciliorum etiã vetustissimorum possibili errore mussitauit tacitè Caluinus, id alij apertiùs asserunt. Et nominatim Nicenũ illud primùm & longè celeberrimum Concilium erroris accusant, quòd videlicet *de militibus statuerit Canonem Ioan. Baptistæ sententiæ contrarium: tum etiam fecisse de pœnitentia Canones plane superstitiosos.* Deinde etiam de Chalcedonensi Concilio longè amplissimo aiunt, *tetro errore monachis & monialibus virginibus coniugij vsum interdixisse.* Sed hæc Caluini & omnium hodie Protestatum incredibilis superbia, qua ipsa Antiquissima Concilia taxant, quia scilicet ipsorum placitis aduersantur, & qua examen sibi relinqui volunt, post Episcoporum & Synodorum, maximè Concilij plenarij interpretationem (vnde prodiit hodie sacri Concilij Tridentini superbissimus & audacissimus Censor Martinus Kemnitius, qui decretorum eius Concilij examen facere, scribere, & in lucem edere non est veritus, sed mendaciis innumeris, cauillationibus, paralogismis, fraudibus

Caluinus suum non conciliorũ iudicium sequitur.

Instit. libr. 4. ca. 17. par. 10.

Caluinus reprehẽdit prima Concilia Par. 10.

1. Eccli. 10. 2. 3. 4.

Par. 8. & 12.

Supràlib. 10. cap. 5.

Caluinus veteribus patribus dissimilis.

5. 2. 3.

In scripto aduersus Synodum Tridentinam an. 65.

Martini Kemnitij superbia singularis.

D E F

A fraudibus & imperitiis pene infinitis vndiquescatens atque refertum;) est omnium veterum hæreticorũ ipsissima cantilena,& adeò omniũ hæresum (quod ad ipsos sane seductores attinet) origo & causa. Omnes enim contempta intelligentia Scripturarum, quã Ecclesiarũ Magistri tradiderunt, sic hæretici facti sunt,& in hæresi perstiterunt. Sic Arrius & Achilles Præsbyteri, contẽpto suo Episcopo Alexandro, illáque Scripturæ interpretatione quam de Christo filio Dei docuit, aliis suis coëpiscopis conformem, hæresim illam infandam contra Christi diuinitatem in orbem sparserunt. Qua de re, lege insignem ipsius Alexandri Epistolam apud Theodoretum. *Neminem volunt* (ait Alexander) *ex antiquis Patribus sibi comparari, neque illis quibus nos ab ineunte ætate vsi sumus præceptoribus, se pares existimari sinunt. Imò verò ne vnum quidem collegarum nostrorum, vel ad mediocrem sapientiam peruenisse censent: sed se solos sapientes, & sibi solis ea doctrinæ patefacta esse mysteria, quæ in nullius vnquã sub sole cogitationem ac mentẽ venerunt, arbitrãtur.* Hæc ille. Idẽ de sui temporis hæreticis Irenæus. *Dicunt*, inquit, *se non solùm Præsbyteris, sed & Apostolis existentes sapientiores, sinceram adinuenisse veritatem.* Nec dissimiliter de Elcesæis commemorat Theodoretus, quòd librum quendam composuissent, quem dicerent descendisse de cælo. Hæreticarum fabul. lib. 2. planè vt Lutherus sua dogmata dixit se habere de cælo, idque ea de re se certum esse. In lib. contra Regem Angliæ.

Histor eccle. lib. 1. cap. 4. *Arianorum superbia, qualis hodie Protestantium.* Irenæus libr. 3. cap. 2.

Rursum alio in loco Irenæus de sui temporis hæreticis scribit. *Qui relinquunt præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorum Præsbyterorum arguunt.* Idem quoque de Nestorio cõmemorat historia Ecclesiastica. B *Veterum interpretum scripta* (ait Socrates) *perdiscere dedignatus est. Lingua enim volubilitate & elegantia insolenter se efferens, cùm veteres prope neglexit, sũ seipsum omnibus antecellere existimauit.* Tales hodie superbos adolescentes quamplurimos produxit Anglia. Quin & Patres quoque Ephesini hanc Nestorij intolerabilem arrogantiam apertè perstrinxerunt, vt videre est apud Vincentium Lyrinensem. *Inuecti sumus* (aiunt illi) *in Nestorij sceleratam præsumptionem, quòd Sacram Scripturam se solum & primum intelligere; & omnes eos ignorasse iactaret, quicunque ante se Magisterij munere præditi diuina eloquia tractauissent:* vniuersos scilicet Episcopos. Eadem autem est Ioannis Vvigandi arrogantia de suis germanis theologis: vt habes suprà. Idem de Seuerianis hæreticis commemorat Eusebius Pamphili. *Sacrarum*, inquit, *Scripturarum sensus ac sententias pro suo arbitratu interpretantur.* Illustre quoque huius mali exemplum in Origene fuit: qui (ait Vincentius Lyrinensis) *dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum capitula, nouo more interpretatur, meruit vt de se quę diceretur; Si surrexerit in medio tui Propheta, &c.* Deuter. 13. Denique de Priscillianistis scribit Augustinus, quòd *nihil sane scripturarum Canonicarum repudiant, sed in suos sensus allegorizando vertunt, quicquid in sanctis libris est, quod eorum euertat errorem.* Idem plane in nostris hodie hæreticis accidit & vsu venit. De Caluino iam diximus quod satis ad hanc rem est. Matthias Flacius Illyricus sibi & suis, tam certam scripturarum cognitionem arrogat, Ecclesiæ autem C Magistris ita prorsus derogat, vt dicat: *Vetusti quidem scriptores obscurarunt sacras literas, ob inscitiam tùm linguæ, tum etiam rerum ipsarum. Recentiores verò sophistæ ob inscitiam simul & malitiam.* Hęc ille. Lutheri verò superbia quanta in hoc genere fuerit, quantúmque lucem & clarissimam Scripturarum omnium cognitionem sibi vendicauerit, est à nobis in hoc opere aliquot iam locis obiter ostẽsum. Quare cum veteribus sane hæreticis nostri hodie hac in parte ad amussim quadrant atque conueniunt; à Sanctorum autem Patrum veterúmque omnium more & praxi, longè latéque dissident; nõ secus quàm à luce tenebræ, à cælo terra, ab Orthodoxia denique & sana doctrina, dissidere solet hæresis, & oppositio falsi nominis scientiæ.

Lib 5. Lib. 7. ca. 32. Cap 41. Lib. 4. cap. 7. Hist. eccl. lib. 4. cap. 27. Cap. 23. Ad quodvult deũ hær. 70. Suprà lib. 5. cap. 5. *Flacij Illirici Fastus.* In claue Scrip. tom. 2. tract. 1. nu. 2. Suprà Lib. 5. cap 5. & libr. 10. cap. 3. & 4.

Alia Media quibus docti viri in exponenda Scriptura vtuntur, nulla esse certa & infallibilia: sed probabilia tantum si vera, sæpe autem dubia, fallacia & noxia interdum.

CAPVT IX.

A mis & sibi semper similis, de eisdem rebus instituitur oratio: qualis sane vel historica narratio est, quæ seriem temporis & rerum gestarum obseruat; vel doctrinalis aliqua demonstratio, quæ ratione & Methodo rem aliquam persequitur. Hic enim propter ordinis obseruationem, rerúmque inuicem quasi connexarum atque pendentium, seriem & consequentiam, plurimum iuuat antecedentia & consequentia considerare, ad Authoris mentem inuestigandam. At verò, in Sacrarum literarum contextu, aliter se res habet. Primùm enim historicas mystica, & mysteriis historica, vtrisq; etiam tropologica, etiam in vno & eodem vnius sæpe periodi contextu permiscentur. *Scientias omnes atque doctrinas* (ait S. Gregorius) *ipso etiam locutionis suæ more sancta Scriptura transcendit: quia vno eodémque sermone, dum narrat textum, prodit mysterium: & sic scit præterita dicere, vt eo ipso nouerit futura prædicare: & non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis sermonibus, nouit & anteacta describere, & agenda nunciare: sicut hæc beati Iob verba sunt; qui dum sua dicit, nostra prædicit: dúmque lamenta propria per sermonem indicat, Sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim. Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti, tacebant ad consilium meum.* Hæc ille. Dum sic ergo historicæ narrationi mystica innectuntur; nec perpetuo verborum cursu eadem, sed modò hæc, modò illa, modò etiam nulla; (neque enim omnia vel huius Sancti Iob, vel cuiuscunque Authoris sacri verba mysterium sonant) quæ certitudo mysterij ex antecedentiū vel consequentiū verborū consideratione, peti potest.

§ Scriptura contextus varius & miscellaneus.
Moraliũ in Iob. lib. 20. cap. 1.

Imò verò, vt mysterium lateat, nec nisi difficulter & cum sudore extundatur, idque B non nisi à perito tractatore, qui sensus habet exercitatos; ipse ordo dicendi in scripturis sæpissimè est interruptus, aliquando etiam plane præposterus. *Sacræ scripturæ consuetudo est* (ait S. Gregorius) *vt cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat.* Exempla ibidem ponit valdè illustria. Dixerat Iob de reprobis: *nullus est qui intelligat, in æternum peribunt:* Deinde subiungit de electis. *Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.* Satímque adiungit, quod non iam electis sed reprobis conuenit. *Morientur & non in sapientia.* Si auté antecedentium consideratio certa & infallibilis esset ad electos hæc verba sicut proximè præcedentia, non ad reprobos pertineret: quod tamen nullo modo verum esse potest. Aliud exemplum ex Epistolis Paulinis accipe. Dixit Apostolus Timotheo suo. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.* Móxque ad infirmitatem corporis verba conuertens, ait. *Noli adhuc aquam bibere: sed modico vino vtere, propter stomachum, & frequentes infirmitates tuas.* Statímque subiungit, dicens. *Quorundam peccata manifesta sunt, præcedentia ad Iudicium, quorūdam autem & subsequuntur.* Quid verò ad illud pertinet, quòd ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc quod de peccatis quorundam hominum subiunxit? nisi quòd interposita de eius infirmitate sententia, & interrupto dicendi ordine, ad hoc in extremo rediit, quod superius dixerat, *Nemini cito manus imposueris?* Et sane Apostolo Paulo solemne est, ita sensim ac veluti furtim, ex alia materia in aliam serpere; tam frequentia sunt C apud eum hyperbata & anantapodota; vt difficillimū sit animaduertere, quæ quibus cohæreant, vel quando aliam materiam inchoet, vel priorem finiat. Sæpe in eodem membro, paruáque senteṫia, fini præcedentis materiæ, sequentis & nouæ materiæ initium ex abrupto annectit. Exempli causa. *Non enim misit me Dominus baptisare, sed Euangelisare.* His verbis præcedentem materiam finientibus, sequentium propositio etiam necdum finito membro annectitur. *Non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis, &c.* Sic ad Galat. 2. non est facile diuinare, quousque se extendat sermo Pauli ad Petrum habitus. Quin & Prophetarum quoque eundem fuisse morem, notauit S. Gregorius. *Consuetudo*, inquit, *prophetiæ est, nunc ista, nunc illa cōspicere, & ab alijs in aliud, subitò verba deriuare.* Exemplum ex Psalmis Dauid cùm de Domino loqueretur, dixit: *Deus iudex iustus, fortis & patiens, &c.* vsque ad illud, *sagittas suas ardentibus effecit*: repente subiungit. *Cepit dolorem & peperit iniquitatem, lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit.* Ecce cùm Domini narrat iustitiam, quasi non mutata voce, peccatoris intulit culpam. Sic Ezechiel Propheta cùm de rotis loqueretur, adiungit: *Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor.* Qui enim non ipsarum sed ipsorum dixit, profectò indicat quia repente sermo eius à rotis ad animalia rediit. In hoc ergo tam frequenti & repentino transitu sermonis, idque ad res interdum longè diuersissimas, quę tandem certitudo aut infallibilis Regula intelligendi textum colligi potest?

Ordo dicendi in Scripturis interruptus.
Moralium in Iob. lib. 5. ca. 19.
Cap. 5.
1. Tim. 4:
1. Timoth. 5.
Ab vna materia in aliam subitò transit Scriptura.
1. Cor. 1.
Homil. 7. in Ezechielem.
Psal. 7.
Ezech. 1.

Sed ad has adhuc difficultates accedit, quòd in vna & eadé narratione, aliqua pro-

In eadē sententia aliqua propriè aliqua impropriè dicuntur.

priè, aliqua figuratè dicuntur; imò in eadem sententia alia & alia loquentis persona induitur; denique (quod adhuc magis est) vnum & idem vocabulum in eodem membro, diuersam habet significationem. Exemplum primi est, quòd dicitur Adam & Euā *vidisse oculu fructum ligni pulchrum visu, &c.* Móxque post comestionem, *apertos fuisse oculos eorum*. Nam primo loco propriè, secundo loco figuratè & per metaphoram oculi accipiuntur. Quòd si verò ex antecedentium & consequentium consideratione, firma, & certa & infallibilis intelligendi regula accipi posset; cogeremur hoc loco, vel totam illam narrationē de Paradiso, allegoricè & figuratè dictam accipere, propter quædam ibi allegoricè dicta, vt fecerunt Originistæ, Manichæi & alii; vel etiam totum propriè, & nihil allegoricè; propter tot intermixta, quæ non nisi propriè dicta accipi possunt. Sed adeò hæc antecedentium & consequentium cohærentia dubia & incerta est, vt disertè notauerit atque docuerit S. August. *Non propter vnius verbi translationem, totum figuratè accipiendum esse.* Exemplum secundi, ex iis quæ modo diximus, est in Psalmo illo; *Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Longe à salute mea verba delictorum meorum*: quæ in persona corporis totiúsque Ecclesiç dicuntur: sicut alia ibidem multa. Sed quæ ibidem subsequuntur, *foderunt manus meas & pedes meos, diuiserūt sibi vestimenta mea, &c.* quis Christianus ex Regula fidei nescit, de Christo Capite dici? Sic iterum in Psalmo 40. quum multa de membris & corpore Christi dicerentur, vt: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*: vsque ad illud: *sana animā meam, quia peccaui tibi*; mox de ipso Christo & Capite nostro Propheta subiicit. *Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius?* & alia quæ sequuntur apertissimè, de condemnatione Christi per Pharisæos, appræhensione per eorum ministros, proditione Iudæ, & denique resurrectione eius prædicta. Quibus sane in locis & aliis similibus, si ab antecedentibus consequentium, vel à consequentibus antecedentium, sensus indubitatè rimandus & certò colligendus esset; quid nisi certus error sequeretur, & apertū Iudæis patrocinium institueretur, qui non de Christo illa posteriora, sed de eodem de quo præcedentia Propheta dixit, dici quoque volunt? Nec mirum sane, si in eodem contextu, sententiæ sententiis non consequantur nec cohęreant, quum nec in eadem sententia verba verbis respondeant; sed (quod 3. loco diximus) vnum atque idem verbum, in vna atque eadem sententia, aliud atque aliud significet? Cuius rei exemplū in Euāgelio Ioannis occurrit: vbi dicit Christus. *Nonne vos dicitu, quia adhuc 4. menses sunt, vt veniat messis? Eleuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt ad messem.* Hîc enim messis primo loco corporalem, secundo spiritualem messem significat. Sic iterū alio in loco. *Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua quam ego do ei, non sitiet in æternum.* Hîc enim rursum bibere & sitire in vna & eadem sententia, propriè & figurate, corporaliter & mysticè accipiuntur. Quare vt hunc locum concludam, firma, certa, perpetua & infallibilis via aut Ratio intelligendi scripturas (qualem hic solam quærimus ad certam, infallibilem & authenticam sanctarū Scripturarum intelligentiam consequendam in Controuersia de fide) ab Antecedentium & consequentium consideratione peti, nullo modo potest. Probabilem tamen illam esse, & sæpenumero valde vtilem, nullo etiam modo negamus. Nam ideo sane illam adhibendam esse docet Augustinus, in ambigua aliqua vel distinctione, vel pronunciatione textus, tollēda. Adiungit tamen tanquam certiorem Regulam fidei: vt suprà dictum est. Et alio in loco. *In diuinis libris intelligendis, si id latet quod Author libri senserit; id potissimum eligamus, quod circunstantia sanctæ Scripturæ non impedit; & cum sana fide concordat. Si autem & Scripturæ circunstantia pertractari ac discuti non potest, saltem id solùm teneatur, quod fides sana præscribit.* Hæc ille. Hoc ergo postremum, certum & necessarium est Medium. Illud prius non ita.

1. Genes. 3.

De Genes. ad lit. libr. 11. cap. 31.

Psal. 22.

Eadem dictio in eadem sententiā diuersa significat.

Ioan. 4.

De doctrin. Christ. lib. 3. cap. 2.

De Genesi ad lit. lib. 1. cap. vltimo.

Ad aliud medium veniamus, quod est obseruatio phrasis seu styli, qui Sacræ Scripturæ proprius esse videatur. Hoc enim ad intelligendas rectè Scripturas præclarum esse Mediū, adeóque certum & minimè fallax, multi hodie sibi persuadent. Et quidē præclarum illud & perutile Mediū esse, & sæpiusculè non sine fructu adhibendū, nec ego vllo modo negauerim. Sed illud contendo, dubiū nihilominus, ambiguum & fallax esse per se & solitariè sumptū, ad authenticam scripturarū intelligentiam consequendam Mediū: non certum & infallibile, qualia sunt à nobis iam posita & demonstrata media. Ac primùm de phrasibus sanctæ Scripturæ, nihil certū cōstitui, nulla generalis Regula ferri potest, multis de causis. Sane quia non vnum, sed diuersos Authores

Obseruatio phrasis seu styli S. Scripturæ Medium interpretandi incertum. Vide iudicium Dyonisij («Dionysii») circa Apocalypsim. Suprà lib. 9. cap. 6.

A thores Scriptura habet, tam veteris quàm noui instrumenti; qui singuli suum habent loquendi modum, ab aliis diuersum. Aliter enim Esaias in aula Regia enutritus, aliter Amos pastor loquitur. Aliter Paulus, ad Gamalielis pedes enutritus & doctus in lege, aliter Petrus & Iacobus piscatores scribunt. Deinde interpretum vel etiam originalium varietas, eandem circa phrases & loquendi morem incertitudinem parit. Est quidem Spiritus sanctus totius Scripturæ vnus & idem Author, quantum ad res ipsas attinet. Sed quia non res verbis, verùm verba rebus subiiciuntur, aliis atque aliis verbis rem eandem, per alios atque alios Amanuenses, loqui Spiritus sanctus voluit. Itaq; nihil certũ aut stabile, de sermonis vsu constitui potest. Aliquæ sane Regulæ ex frequenti & diligenti obseruatione, de more loquendi ac phrasibus scripturæ, tum à sanctis Patribus, tum ab aliis doctis Theologis conscriptæ & traditæ sunt. Sed illæ vel non sunt generales, quin exceptiones aliquas patiantur, vel certè quia ab illis iã collectæ sunt, qui prauia fide Orthodoxa imbuti, & Authoritate diuina prædici, illas salubriter colligere & tradere potuerunt, certitudo omnis ad sanctarũ literarum intelligentiam ab illis Regulis & obseruationibus petita, non tam illis, quàm earum Authoribus & collectoribus, tribuenda est. Sed absque aut prauia fide Orthodoxa, aut Authoritate diuinitus accepta, qui, ex phrasibus à seipso aut ab aliis, studio merè humano collectis, Scripturam interpretatur, vt aliquando sane veritatis scopum attingere eum posse non negauerim, ita quàm sæpissimè à scopo eum aberrare, dubitãdum B non est. Itaque vt omni periculo careat studium hoc laudabile, adhibeatur Regula fidei, vt sæpius monet S. Augustinus in lib. de doct. Christ. hoc ipsum fere argumentum tractans. Adhibeantur & alia Media quũ possunt, de quibus iã multa diximus. Huius verò phrasium incertitudinis quã diximus exempla, mox in sequentibus afferentur.

2.

3.

Regula de phrasibus S. Scripturæ vnde sunt certæ & firmæ.

Lib. 3. cap. 2. & 3. & lib. 3. cap. 27.

Collatio locorum in qua gloriantur tantopere hodie Protestantes, fallax est interpretandi Medium, non adhibitis aliis Medijs prædictis.

CAPVT X.

SED vnum est adhuc medium, seu via & ratio scripturas intelligendi, in qua mirum quàm sibi hodie placeant Protestantes, eámque omnibus & sanctorum Patrum iudiciis, & Conciliorum decretis, & cuicunque Ecclesiæ vel praxi vel doctrinæ traditæ, indubitanter præponunt. Ea est locorum sanctę scripturæ diligẽs & dextera collatio. Hanc enim, *Ingens remedium, & fœlicissimam expositionem sanctæ scripturæ*, vocat Illyricus in claue. At verò & hanc quoque viam non secus ac cæteras, per se & solitariè sumptam, tum fallacem tum etiam perniciosam maximè (quanto sane C maiorem probabilitatis speciem secum adfert, nec vnquam minus quàm duo scripturæ loca pestilenter corrumpit, infœliciter adhibita,) iam esse ostendemus. Primum ergo fatemur sane, & cum D. Augustino libenter agnoscimus, ex vno loco alium sæpe illustrari, & quæ alibi obscuriùs dicta sunt, alio in loco clariùs enunciari. Sciendum tamen est, diligentérque obseruandum, (quod obseruare hæretici nolunt, quia Catholici & boni Ecclesiæ filij esse nolunt) primum in ipsa collatione scripturarum, aliquid similiter vel dissimiliter dictum videri, non tam ex rerum ipsarum similitudine ac dissimilitudine, quàm ex affectu & præiudicata sententia ipsorum conferentium. Ideóque nisi præuia fides ad conferendum adferatur, non ex fide, sed ex errore & hæresi quam is qui confert ad collationem adfert, collatio fiet. Cuius rei exempla mox subiiciam. Nempe (vt sapienter scripsit Hilarius) *quamuis omne dictum veri ratione perfectum sit, tamen dum aliis aliud aut videtur aut complacet, patet veritatis sermo aduersantium responsioni, quia contra veritatẽ aut non intellectam aut offendentem, vel stultæ vel vitiosæ voluntatis error obnititur.* Hæc ille. Deinde quia nec eadem dictio nec eadem phrasis, vbiq; idẽ sonat atque significat in scripturis, sed vel diuersa vel etiam interdum contraria. Exempla & huius rei mox afferemus.

Par. 1. trac. 1.

Collatio locorũ quare Medium sit interpretandi incertum.

Tertiò quia multa loca sunt, quæ semel tantum in scripturis dicta, cùm aliis similibus conferri non possunt: quod etiam exemplis, vt mox dicetur, non carct. Quarto & postremò, quia omnes hæretici non huius tantùm sed & omnium ætatum, confe-

rendo scripturas diligentissimè, errauerunt tamen in scripturarum sensu turpissimè, D in errorem quoque miserunt perniciosissimè. Hæc 4. si expendissent hodie Aduersarij, non sic relictis illis propriis Catholicorum mediis quæ iam explicuimus, ad hâc vnam, tanquam ad sacram quandam Anchoram & certissimum interpretandi medium, confugissent. Sed exemplis video esse illustrandum, quod breuiter astruximus.

Collationis exemplum ex affectu conferentium.

Quod ad primum igitur attinet, familiare nostrorum hodie hominum exemplum afferemus. Magna hodie, si qua alia, controuersia extitit de veto & germano illorum verborum sensu, *hoc est corpus meum*. Contulerunt illa hodie singulæ huius ætatis sectę, sed pro affectu vnaquæque suo. Lutherus & sectatores eius rigidi, quia volunt manere cũ substantia panis, verũ & reale Christi corpus, contulerunt cum illis verbis Ioannis, *Verbum caro factum est*, vt quemadmodum Deus verbum manens verbum assumpsit hominem, sic panis manens in substantia panis assumat corpus Christi, quamuis non in personalem & hypostaticam vnionem, tamen in naturarum coniunctionem. Alij Lutherani significatiui, quorum princeps Carolostadius, cõtulerunt illa, & similia esse voluerunt illis Apostoli verbis. *Petra erat Christus*. Item illis, *Hoc est pactum meũ*, quod de Circuncisione dictum, signum tantũ pacti, non ipsum pactum erat. vt quẽadmodum petra Christum & Circuncisio pactum, ita panis corpus Christi significaret, & figurariuè repræsentaret. At verò energici Lutherani, seu potius Sacramentarij qui virtutem tantum & valorem corporis Christi adesse in hoc sacramento volunt, contulerũt illa Christi verba, cum aliis eiusdem Saluatoris nostri verbis, quibus dixit, E *Ego sum vitis vera*. Iam verò Zuinglius cum suis comparat & cõfert eadem verba cum illis apud Ioannem. *Caro non prodest quicquam*. Quod quia (vt illi accipiunt) de sua carne saluator dixit, propterea necessario intelligenda illa verba esse non de ipso realiter corpore Christi, sed de spirituali aliqua virtute & efficacia ipsius corporis Christi. Denique Petrus Martyr in conuentu Poyssiaco, sic à Zvvinglio edoctus contulit illa verba cum illo Exodi loco, vbi de Agno Paschali dicitur, *Est enim phase, id est transitus Domini*, quum signum tantum illius transitus ac figura esset. Postremo Caluinus vt suum canalem constitueret, & aliquid singulare præter hos omnes antecessores suos de hoc mysterio doceret, etiam nouo & singulari modo conferri illa verba voluit, similiáque esse illi quod apud euangelistam legimus, *Spiritũ S. tanquam Columbam descendisse super Dominum*. *Corporis*, inquit, *appellatio pani tribuitur, ea ratione qua Spiritum sanctum Ioannes columbam vocat*. Hæc Caluinus in commentariis in Matthæi capit. 26. & in 1. Cor. 11. Singuli ergo contulerunt. Sed nunquid ita ve veritatem, quæ vnica est, inuenirent? nihil minus. Sed quia pro palato vnusquisq; suo & affectu priuato, non ex fide publica contulit, ideo proprias singuli hæreses, non publicam & Catholicam fidem ex tali collatione stabiliuerunt. Idem aliis hæreticis (vt mox exemplis ostendetur) vsu venit. Quod ad secũdam incertitudinis causam attinet, exempla passim in sanctis literis occurrunt. Siue enim verba siue phrases consideres, non eadem semper vbi- F que vel significant vel docent. Quis nescit quàm multis modis in euangelio & literis Apostolicis eadem dictio sumatur? vt in verbo carnis, quæ aliquando totum hominem, vt, *omnis caro corrupit viam suam*, aliquando vitium corrupti hominis, vt *caro concupiscit aduersus Spiritum*: aliquando eiusdem vitij regnum & dominationem, *vt vos non estis in carne, sed in Spiritu*, aliquando etiam partem naturæ humanæ, vt, *non omnis caro eadem caro*, aliquando denique carnalem sensum & intelligentiam, vt: *Caro non prodest quicquam*; Idem de verbo, mundi, qui interdum homines mundanos, interdum Ecclesiam totam, interdum vniuersos homines, interdum hanc visibilem machinam significat: de verbo fidei, legis, peccati, iustitiæ, aliísque infinitis exemplis demonstrari posset. Nec solum diuersa sed planè contraria, vna & eadem dictio significat. vt de fermento, quod in bonam partem accepit saluator, quum ei in *tribus mensuris farinæ condito, regnum cælorum comparauit*, in malam verò quũ dixit, *cauete à fermẽto Pharisæorum*. Sic leo, & Christum significat, quum vocatur *Leo de tribu Iuda*, & diabolum quum vocatur *Leo rugiens*. Ita serpens in bono est. *Estote prudentes sicut serpentes*, In malo verò, *Serpens Euam seduxit astutia sua*. Et quidem infinita talia in scripturis occurrunt, vt sane difficilius sit verbum adferre, cuius quidem frequens sit vsus, quod non multipliciter & variè in scripturis accipiatur, quàm in exemplis multiplicium verborum notandis laborare. In hoc ergo tam vario & multiplici verborum sensu,

Ioan. 1. — 1. Cor. 10. — Genes. 17. — Ioan. 15. — Ioan. 6. — Exod. 12. — Matth. & Luc. 3. & Ioan. 1.

Phrases & verba S. Scripturæ non idem vbique significant.

Gen. 6. Gal. 5. Rom. 8. 1. Cor. 15. Ioan. 6.

Luc. 13. Matth. 16. Apocal. 5. 1. Petr. 5. Matth. 10. 2. Cor. 11.

A sensu, quomodo tandem certa aliqua & generaliter vera collationis Norma aut Regula institui potest, quæ non identidem ac sæpe lectorem fallat? maximè quum in eodem etiam membro seu sententia, eadē dictio variè accipiatur, vt suprà ostēsum est? Phrasium verò non minor est diuersitas. *Aliquando enim* (vt notauit Gregorius) *totum pro parte, aliquando pars pro toto ponitur. Tulerunt Dominum meum*: est totum pro parte. *Iacob intrauit Aegyptum cum animabus* 70. est pars pro toto. Rursum aliquando numerus singularis ponitur pro plurali, vt *fons ascendebat de terra*: quod tamen de pluribus fontibus intelligendum docet Augustinus. Aliquando vice versa pluralis pro singulari effertur; vt illud: *vende mihi primogenita tua*. Aliquando Numeri sic exactè sumendi sunt, vt etiam grande mysterium notent, adeò nihil vel detrahi vel addi debet. Vt *semen tuum erit peregrinum an. 400. & Moyses, Elias ac Christus ieiunarunt 40. diebus.* Aliquando ita neglecta habetur numeri ratio, vt finitus pro infinito ponatur: quale illud est. *Septies in die cadit iustus*, & esse *ignoscēdum fratri septuagies septies*. In hac ergo, non tam diuersa quàm contraria phrasium & locutionum varietate, multísque aliis similibus; quid certum aut stabile ex collatione variarum phrasium colligi potest? Ad omnem enim partem se vertere potest collator, quum in omnem partem exemplo aut simili phrasi non careat. Da mihi aliquem qui in doctrina prædestinationis tam præposterè sentiret, vt electionem illam Dei æternam per nostrum liberum arbitrium frustrari posse assereret, ídque ex Scriptura confirmaret, vbi Christus dicit Apostolis suis. *Nonne ego* B *vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* Hic enim si electionem illam temporalem, qua in Apostolatum electi sunt, non æternam fuisse respondeas, replicabit tamen ille fretus Collationis Medio, electionem in Euangelio non nisi æternam Dei prædilectionem significare. Sic enim alibi illam vocem accipit. Vt ibi. *Multi vocati, pauci electi*. Et rursum. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*. Huic ergo collationi si pertinaciam ille adiungat, quid eum ab hac interpretatione, nisi sola Ecclesiæ Authoritas aliter interpretantis, remouebit? Sed illustre magis exemplum adferamus. Dicente Dauide, *Oculi Domini super iustos, &c. Vultus autem Domini super facientes mala*, visum est multis quasi Regulam inde constitui posse, ad alios etiam textus intelligendos; quòd oculi Domini, misericordiam & clementiam eius, vultus autem Domini, iustitiam & iram eius, in scripturis significet. Nam & aliis in locis vultus eodem modo accipitur. Vt illud. *Pones eos in clibanum ignis in tēpore vultus tui*. Rursum illud. *Diuisi sunt ab ira vultus eius*. & apud Prophetam. *Quis est iste Pastor qui resistat vultui meo?* Sed & de oculis Domini aliæ Scripturæ idem indicant quòd misericordiam significent & gratiam. Vt illud. *Oculi eius in pauperem respiciunt*. Item illud. *Oculi tui videant æquitatem*. & Psal. seq. *secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius*. Denique illud Esaiæ. *Auertam oculos meos à vobis, quum extenderitis manus vestras*. Sed vtcunque probabilis hæc facta collatio videatur, nihil tamen ea incertius & fallacius; si quis ei soli pertinaciter inniti vellet; contempta Regula fidei, aliísque mediis antea à nobis demonstratis, sicuti hodie hæretici fa- C ciunt. Ecce enim tibi iam alia loca, in quibus hæc duo vocabula sensu plane contrario accipiuntur, Vultus Dei pro misericordia & gratia, Oculi autem pro iustitia & ira. Illud enim, *de vultu tuo iudicium meum prodeat*, & iterum: *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, & rursum: *Illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri*, nonne apertissimè sic accipiuntur, vt vultus nomine, Dei gratia, fauor, & misericordia intelligantur? Rursum in illis locis: *Non permanebunt iniusti ante oculos tuos*, & iterum: *Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi eius in gentes respiciunt*. & rursus: *Oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis*, nonne oculorum Dei nomine, Dei iustitia & vindicta necessario intelligi debent, nisi falsas de Deo cogitationes & à sana fide alienas inducere velimus? Quid verò, quòd in eodem Psalmo eadem dictio in sensu contrario accipitur? Nam illud, *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo*; & item illud, *pones eos in clibanum ignis in tempore vultus tui*, in eodem Psalmo habentur; quum tamen priori loco misericordiam, posteriori iustitiam vultus Dei significet: éstque in fonte Hebraico, vtrobique eadem dictio [Hebrew]. Quare quum in hac obseruatione nihil sit certum, perpetuũ, & stabile, nec (vt prudenter monet Augustinus) *putare debemus esse præscriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc etiam semper significare credamus*; profecto certum, perpetuum, & infallibile Medium intelligendi scripturas, ab hoc genere peti non potest.

Moral. l. c. 9. Ioan. 20. Genes. 46. Genes. 2. De Genes. ad lit. lib. 5. cap. 10. Gen. 25. Gen. 15. Prouer. 24. Matth. 18. Ioan. 6. Matt. 22. Ioan. 15. Psal. 33. Psal. 20. Psal. 54. Ierem. 49. Psal. 10. Psal. 16. Esai. 1. Psal. 16. Psal. 20. Psal. 66. Psal. 5. Psal. 65. Psal. 90. Psal. 20. De Doctrin. christ. libr. 3.

Phrases D. Paulo propriæ. — *Arriana collatio.* — Ioan.10. — Ioan.17. — *Pelagiana collatio.* — Apud Aug. lib.6. cap.12. contra Iulianum. — Psal.118. — Actor.7. — Conc. Milleuit. can.2.

Iam verò quod tertio loco diximus, multa esse loca semel dicta, quæ cum aliis conferri non possunt; id vel ex eo liquet, quòd quidam Sacri Authores quædã habent verba & phrases proprias, quibus alij nusquam vtuntur: vt hîc necessariò in huiusmodi, collationis Medium deficiat. Exempli causa, apud Paulum legimus, *consepeliri Christo, crucifigi cum Christo, conuiuere, conregnare, conglorificari, baptisari in eius mortem, crucifigere corpus peccati, resurgere in nouam vitam, veterem hominem corrumpi, eundem exuere, nouum induere, mortificare & viuificare, lex membrorum, lex Spiritus, lex peccati, corpus mortis, & corpus peccati, peccatũ regnare, condelectari legi Dei*, aliáque his similia quamplurima, quæ in aliis literis sacris, siue Propheticis siue Euangelicis siue Apostolicis, nisi apud solum Paulum non legũtur. Habent & alij scriptores sua propria vocabula & loquendi schemata, quamuis fortasse non tã multa quàm vnus Paulus; qui plus omnibus laborauit. Quartæ causæ quam attulimus, exẽpla breuiter subiiciam. Video enim in longum abire disputationem. Arriani illud Christi, *Pater & ego vnum sumus* (quibus verbis Orthodoxi sæpissimè Arrianos refellebant) contulerunt cũ aliis Christi verbis. *Rogo pater vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me & ego in te.* Hac tamen collatione non obstante (ex qua etiã valde probabiliter, voluntatis tantùm non substantiæ vnitas, in prioribus Christi verbis consequebatur) vicit & obtinuit illa interpretatio, quam Regula fidei docuit; quã sancti Patres & sacri verbi Dei interpretes amplexi sunt; quam Episcopi Orthodoxi docuerunt; quam denique Concilij Niceni sententia confirmauit. Similiter Iulianus Pelagianus, vt nos in Adam non originaliter contrahere, sed per imitationem committere peccatum doceret; illud Apostoli de peccato Adæ, *in quo omnes peccauerunt*, exposuit sic, vt illud *in quo*, significaret, *propter quod*. ídque ex aliorum locorum collatione. Sic enim dixit Psalmista. *In quo corrigit iunior viam suam?* id est, propter quod? certè *in custodiendo vias tuas*. id est, quia custodit vias Domini. & de Moyse dicitur. *fugit Moyses in verbo hoc*, id est propter verbum hoc illius Ægyptij. Sic in Adã, id est propter peccatum Adæ quod omnes imitantur, omnes peccauerunt. Hæc Iulianus Pelagianus. Sed hac collatione non obstante, vicit alia interpretatio Catholica & Orthodoxa, quam fidei Regula, Patrum expositio, & Conciliorum tandem decreta confirmarunt. Idem de omnibus fere aliis hęreticis demonstrari posset. Sed hæc duo exempla (quod ad veteres hæreticos attinet) instar multorum sint.

Quòd collationis Medium ad Scripturæ interpretationem contra Media priùs præscripta, perniciosè afferatur, vno illustri exemplo ostenditur.

CAPVT XI.

VNVM recentius adiiciam, idémque illustre collationis Chemnitianæ exemplũ; in quo contra omniũ sanctorũ Patrũ consentientem interpretationem, contra Regulã fidei, contra perpetuam & euidẽtem totius Ecclesię praxim, denique contra Conciliorum hac de re frequentia decreta, solo hoc collationis Scripturarum medio nixus & fretus Martinus Chemnitius, insignẽ Apostoli locũ pro cælibatus voto non violando peruertit, & ad hæreticum sensum obtorto collo trahit. Nempe dixit Apostolus. *Adolescentiores viduas deuita. Quum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem quia primam fidem irritam fecerunt.* Hoc in loco per *primam fidem*, propter quã violatã, damnationem incurri Apostolus dicit, viduitatis & cælibatus votũ intelligit Ecclesia; interpretati sunt veteres Patres; Analogiæ & Regulæ fidei, (quæ votum cælibatus non approbat tantum, sed & vehementer cõmendat,) & praxi Ecclesiæ (quæ in huius voti violatores semper seuerè animaduertit) consentaneũ est; in Conciliis etiã (quæ à tali voto & proposito sancto resilientibus Anathema dicunt) pro tali voto exponitur. Et Patrum quidem veterum consentientes sententias in medium breuiter proferemus, móxque & Conciliorum iudiciũ. Cætera enim per se patent, nec ab vllo hodie vel impudentissimo hæretico negari possunt.

1.Timo.5.

Vetustissi-

A Vetustissimus ergo pater Epiphanius cōtra Montanistas sic nuptias defendens, vt cælibatum tamen in Ecclesia receptum diligenter doceat, & tractans hæc verba, *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*, ait. *Quæ enim promiserunt* (vidualem continentiam) *& reprobauerunt, damnationem habent: quæ verò non promiserunt, sed coniunctæ sunt* (in secundis nuptiis) *propter debilitatem, damnationem non habent.* Hæc ille, damnationem apertè tribuens reprobationi factæ promissionis, id est emissi voti violationi, nō aliis sceleribus quæ fingit & exaggerat Chemnitius, vt mox videbimus. Apertissimè quoque Augustinus. *Habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, id est, in eo quod primò vouerant, non steterunt.* Sed & alibi apertiùs, voti vinculum & obligationē voti ex hoc ipso loco astruit & confirmat. *Quæ*, inquit, *rectè vouentur, quum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt. Quia & hoc dominū præcepisse intelligendum est, vbi legitur. Vouete & reddite. Vnde Apostolus de quibusdam quæ continentiam vouent, & postea nubere volunt, quod eis antequàm vouissent, vtique licebat: habentes*, inquit, *damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.* Hęc ille. In eandem sententiam, & ad idem confirmandum, hæc Apostoli verba tractat S. Basilius. Quum enim ostendisset, virgines quæ post professionem & votum emissum *ad coniugij vmbram* (sic enim loquitur) se recipiunt, in impio & scelerato atque abominādo adulterio vitam agere, ad id probandum hunc textum adfert, dicens: *Nec sane incongruè his quæ sunt eiusmodi, illud Apostolicum aptari potest. Quoniam quum fornicatæ à Christo fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: non coniugium, sed adulterium male consummātes.* Hęc

B ille, manifestè docens per primam fidem irritā, viduitatis professionem violatam intelligi. Eodem modo hęc verba exponit, in epistola illa doctissima ad Amphilochiū, in qua Canones pœnitētiales descripsit. Nec dissimiliter optimus ille D. Pauli interpres S. Chrysostomus, hæc verba exponens: *Postquam*, inquit, *deuouerint se Christo, nubere volunt. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Fidem autem pactum dicit. Cōtra veritatem mentitæ sunt: Christum irritauerunt, & pacta inita violauerunt.* Hanc autem tanti patris interpretationem, qui in Paulinis literis exponendis *inhærentem semper literæ sensum studiosissimè sequutus est* (vt grauissimi Authores de eo memoriæ prodiderunt) omnes fere postea Græci interpretes sequuti sunt; Theodoretus, Oecumenius, Theophilact. vt in singulis eorum commentariis ad hunc Pauli locum videre licet. D. quoque Ambrosius, Græcorum interpretum, maximè S. Basilij & Nazanzeni, sectator diligens, eodem planè modo hunc Pauli locum exponit: qui per fidem irritam, professionem continentiæ & promissionem violatam intelligit. Accedit ad horum patrum sententiam S. quoque Hieron. eodem modo Apostolum intelligens lib. 1. cōtra Iouinianum & in epist. ad Gerontiam. Itaque ad patrum consentientem sententiam & interpretationem ostendendam, hæc opinor prolata testimonia sufficient. Ex vtraque enim & Gręca & Latina Ecclesia tum antiquissimos tùm celebertimos patres produximus. Ex Græca quidem, Basilium Magnum, Epiphanium, Chrysostomum, Theodoretum,

C Oecumenium & Theophilactum: ex Latina verò præcipuas illas columnas, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum.

Nunc Conciliorum hac de re placita & Decreta inspiciamus. Et primo loco, ipsæ Constitutiones Apostolicæ à Clemente conscriptæ occurrunt; quæ meritò, quia ab ipsis Apostolis latæ sunt, Concilij robur & pondus obtinent. Itaque Paulinam hanc de viduis vel admittēdis vel repellendis constitutionem repetentes, hæc Pauli verba quasi paraphrasticè exponunt. *Si iuniorem in viduali statu constitueritis, & illa non ferēs in iuuentute viduitatem, nupserit; dedecorabit gloriam vidualis gradus, & rationem Deo reddet: non quoniam secundas nuptias secuta est, sed quoniam suam professionem non seruauit, luxuriata Christo. Quare oportet non temerè facere professionem, sed cum consilio & consideratione. Præstat enim eā non vouere, quàm vouere & non reddere.* Et paulò pòst. *Bigamia post professionem iniqua habēda est, non propter coniunctionem, sed propter mendacium.* Et hanc sane constitutionem Apostolicam, à diuo etiam Paulo conscriptam, rectè intelligentes patres Carthaginenses, inter quos erat Augustin. sic definitum reliquerunt. *Si quæ viduæ quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate à viro relictæ, se deuouerunt Domino; & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint; postea verò ad nuptias seculares transierunt, secundum Apostolum damnationem habebunt: quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt.* Hęc illi patres & multa ibi in hanc sententiam plura. Idem de vi-

Patrum interpretatio. Hæres. 48.

In lib de sancta virginitate cap. 33.

De adulterinis cōiugiis lib. 1. cap. 24.

In lib. de vera virginitate.

Can 18.

In commēt. ad 1. Timo. 5. homil. 15.

In comment. ad 1. Timo. 5.

Conciliorum interpretatio.

Constitut. Apostol. lib. 3. cap. 1.

Cap. 2.

Cōcil. Carth. 4. can. 104.

Can. 27. Cap. 4.

duis castitatem professam violantibus, pronunciat Concilium Arausicanum primum ante annos plus mille. Patres verò Concilij Toletani decimi, propter hoc Apostolicum Decretum de viduali professione non violanda, decreuerunt; *vt vidua quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, scriptis professionem faciat; à se aut signo, aut subscriptione notatam, continentem; se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inuiolate seruare.* Atque hæc ex Antiquioribus tantùm Conciliis, breuiter collegisse ad rem præsentem satis erit. Accedet postremo loco, etiam Supremi pastoris & primarij potestatis Ecclesiasticæ Subiecti testimonium, seu Decretum potius. Innocentius primus Rom. Pontifex in Epistola quam vocat Didascalicam, siue Regularem ad Rothomagensem Episcopum, in hæc verba scribit. *Si Apostolus Paulus, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quanto magis virgines quæ pactionis suæ fidem minimè seruauerunt?* Sic ergo patres, sic Concilia, sic Supremus Ecclesiæ pastor, imò sic Apostoli ipsi, si Clementi credimus, hæc verba Pauli legerunt, intellexerunt, exposuerunt.

Epist. 2. ca. 13.

Hac tamen tota Authoritate penitus neglecta atque contempta, horum temporum hæretici, vt hæresim suá contra cælibatus propositū ac votum tueantur; priuatū & à seipsis inuentum atque excogitatum sensum sequuntur. Quorum vnus Martinus Chemnitius, solo (vt dixi) collationis Scripturarum medio confisus, magna confidentia astruit; *primam fidem*, hoc loco, vel primam illam in baptismo fidem datam & acceptam; vel fidem ipsam iustificantem significare; nullo autem modo cęlibatus aut viduitatis votum. *Magnis*, inquit, *contentionibus disputatur, quam fidem hoc loco Paulus intelligat. Sed si ipsius Pauli disputationem quærimus, res non est obscura.* Móxque collationem Scripturę aggreditur, vt hoc certissimo Medio, germanum verborum sensum eliciat. *Non est opus*, inquit, *ex aliis Scripturæ locis exempla adducere. Sed in eadem illa Epistola priori ad Timotheum extant exempla huius phraseos, aliquoties repetita.* Vt cap. 1. *Non habentes conscientiam, naufragauerunt circa fidem.* Cap. 2. *Si permanserit in fide.* Cap. 4. *Quidam deficient à fide.* Et cap. 5. *Qui domesticorum suorum curam non habet, fidem negauit & infideli deterior est.* Cap. 6. *Quam quidam appetentes* (auaritiam scilicet) *errauerunt à fide.* Et 2. ad Timoth. 2. *Subuerterunt quorundam fidem.* Et cap. 3. *Reprobari circa fidem. Quæ sententiæ omnes loquuntur, de vera, viua, & iustificante fide. Quam docent excuti, abiici, & amitti, duobus modis. Vel per peccata contra conscientiam, vel admisso errore in fundamento, aut fundamento religionis subuerso. Iam verò in loco illo de viduis, de quo disputatio est, eadem extat phrasis, de abiecta fide; & res etiam congruunt. Officia enim ministerij sui fraudulenter facere, & contra Christum petulanter lasciuire, sicut Paulus viduis illis tribuit, peccata sunt excutientia fidem. Et deserta via Domini, Sathanam sectari, subuersio est fundamenti fidei & religionis, sicuti ostensum est.* Nempe paulo ante hoc ostendere conatus est; quum in immensum exaggerans illa verba, *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo*, contra omnium veterum sententiam (qui illud exponunt, de Ecclesiastico subsidio accepto male ab ipsis & turpiter collocato; dum ea occasione, non ministerio & vsibus sanctorum, id est fidelium, deseruiunt: non orationi & pietati incumbunt; sed in summo otio viuunt, & (vt Apostolus statim subiicit) *otiosæ* quum sint *discunt circuire domos; non solùm autem otiosæ sed & verbosæ, & curiosæ* (muliercularum vulgarium more) *loquentes quæ non oportet*:) affirmet illud *luxuriari*, tantam lasciuiam & petulantiam contra Christum fuisse, vt planè à via Domini recesserint, *conuersæ retro post Satanam* (quæ tamen verba non de hac luxuria, sed de secundis post votum nuptiis interpretantur etiam patres) & omnimodam tandem apostasiam seu defectionem à fide & religione Christi incurrerint; vt vnà cum ministerio viduarum, etiam Christianismi professionem abiecerint, & fidem abnegarint.

Examinis par. 1. cap. 9. diuis. 4. Chemnitij collatio.

Chrysostomus, Theodoretus. Ambrosius, Theophilactus S. Thomas in Cōment. ad hūc locum.

Hæc Chemnitij interpretatio & Collatio est. Sed videamus nunc quàm illa vana & fallax sit. Sane non obseruauit Chemnitius, quod ipsemet paulò ante obseruandum esse monuit. *Diligenter*, inquit, *considerandum est, non quid hic vel ille interpretatur, sed quam sententiam fidei analogam verba & circunstantiæ textus præbeant. Non enim vllus certior, quàm Scriptura sui ipsius interpres est.* Verba ergo & circunstantiæ textus consideranda, loca conferenda sunt, sed ad sententiam eruendam fidei analogam, id est, quæ respondeat & consentiat analogiæ, rationi, seu Regulæ fidei, vt suprà diligenter docuimus. Nunc autem Chemnitius, quia sententiam quærit, non fidei analogam, sed à vera fide prorsus alienam; non quæ Regulæ fidei respondeat, sed quæ nouam suam hæresem

Rom. 12.

Suprà libr. 7. cap. 1. & seq.

A ſem adiuuet; propterea in tota iſta verborum & circunſtantiarum conſideratione, maximéque in locorum, quæ tot citauit, collatione, toto cælo errauit. Hæretica enim ſententia quam hoc loco ſtabilire vult, & ſupponit, hæc eſt. Votum cælibatus non obligare, contra manifeſtam Scripturam, *vouete & reddite*: contra manifeſtam Eccleſiæ Catholicæ doctrinam, vt tota praxis in contrarium oſtendit: contra Conciliorum & Sanctorum Patrum ſententiam vnanimem, vt iam explicatum eſt. Quia ergo huic hæreſi analogam ſententiam quærit, non autem fidei Catholicæ analogam, idcirco errat. Id autem quomodo factum ſit, nunc explicemus. Vult Apoſtolum per primam fidem à viduis illis volentibus nubere irritam factam, fidem iuſtificantem intelligi, hanc ob cauſam, quia in eadem Epiſtola tot ſententiæ vocabulum fidei, pro tali fide expreſſerunt. At verò quis neſcit, vocabulum fidei in Scripturis multa ſignificare, ideóque, vt quidem ſæpiſſimè pro viua & iuſtificante fide accipi, ita aliis in locis alios quoque frequenter ſenſus habere? Exempli gratia. Fides aliquando ſignificat ipſam doctrinam fidei, & ſimplicem aſſenſum ſiue etiam materiam credendorum, quatenus opponitur ipſi infidelitati, ſeu ignorantiæ credendorum. Qualia illa ſunt. *Fides ex Auditu. Vt ſani ſint in fide. Enutritus verbu fidei. Infirmum in fide aſſumite. Vna fides. Secundum rationem ſeu analogiam fidei.* Et alia multa his ſimilia: imò loca illa omnia à Chemnitio citata, vt mox oſtendemus. Quæ tamen ille fidem iuſtificantem omnia ſignificare ignoranter affirmat. Aliquando effertur pro gratia quæ eſt B principium fidei, & quatenus opponitur legi ſiue naturæ viribus. Vt his in locis. *Deus diuiſit menſuram fidei. Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio. Gentes appræhenderunt iuſtitiam quæ ex fide eſt. Iſrael verò in legem iuſtitiæ non peruenit. Quia non ex fide; ſed quaſi ex operibus. Vt inueniar in illo non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti Ieſu, quæ ex Deo eſt iuſtitia in fide.* Aliquando etiam prout diſtincta virtus eſt ab ipſa charitate, cæteriſque virtutibus; quo ſenſu vera quidem eſt ſed non viua fides. Vt in iſtis locis apertè. *Manent hæc tria. Fides, ſpes, charitas. Fides ſine operibus mortua eſt. Quæ à me audiſti in fide & in dilectione Ieſu Chriſti. Noui opera tua, & fidem & charitatem, & miniſterium, & patientiam tuam*, &c. Aliquando etiam pro Conſcientia accipitur, quæ propter ligamen & vinculum dictantis rationis aſſimilatur fidei. *Qui diſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt quia non ex fide. Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Interdum quoque pro fiducia & confidentia ipſa alicuius beneficij accipiendi accipitur, quatenus diffidentiæ opponitur. Vt illud. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, &c. Habete fidem Dei.* Denique & illud. *Fiat vobis ſecundum fidem veſtram.* Et rurſum. *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Denique de hoc genere fidei manifeſtiſſimè, non ſemel monuit eos Chriſtus apud quos miracula fecit: vt tam ſine ea nihil ſe operari poſſe, quàm per eam & propter eam quiduis operari velle oſtenderet. Nam & in patria ſua, *non fecit virtutes multas propter incredulitatem illorum*, & diſcipulos non valentes Lunaticum ſanare, hoc nomine reprehendit, quòd non ſatis firma fide rem aggreſſi eſ- C ſent, dicens. *O generatio incredula, quàm diu apud vos ero? quàm diu vos patiar?* & econtra patrem Lunatici ad fidem hortatur, dicens: *Si potes credere, omnia ſunt poſſibilia credenti.* Atque hoc in ſenſu, aliquãdo dicitur. *Fides tua te ſaluam fecit.* Poſtremò aliquando pro fide iuſtificante, id eſt, pro principio & fundamẽto iuſtificationis (neque enim aliter fides iuſtificat,) accipitur. Vt illud. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes. Iuſtificati ergo ex fide*, &c. Quid ergo? Quum tot modis fides accipiatur, ſi quis in aliquo vno horum ſenſuum, vocabulum fidei interpretari velit, rectène refutabitur, quia aliis in locis aliud ſignificat illa dictio? Et quæ tunc ergo ipſius fidei interpretatio, ſolida vnquam aut certa erit? Itaque non ſatis eſt probare, fidem apud Apoſtolum pro fide iuſtificante interdum accipi, vt illorum interpretatio reprobetur, qui aliquando fidei vocabulum aliter exponunt, ne eadem ratione & alij omnes huius vocabuli ſenſus explodantur. Sed ipſius loci circunſtantia, ſecundum fidei analogiam & Regulam inſpicienda & conſideranda eſt, vt quo ſenſu accipienda ſit, intelligatur. Alia quoque media ſupradicta diligenter conſulenda ſunt. Vt videlicet, quid Sanctorum patrum conſentiens interpretatio doceat; quid vniuerſæ Eccleſiæ Generalis aliqua praxis ea in re obſeruet; denique quid Sacra Concilia, vel etiam ſupremus Eccleſiæ paſtor aliquando decreuerit; inſpiciatur.

Pſal. 75.
Eccleſ. 5.
Ionæ. 2.
Fidei ſignificationes variæ.
1.
Rom. 10.
Tit. 1.
1. Tim 4.
Rom. 14.
Epheſ. 4.
Rom. 12.
2.
Rom 12.
Rom. 4.
Rom. 9.
Philip. 3.
3.
1. Cor. 14.
Iacob. 2.
2. Tim. 1.
Apocal. 2.
4.
Rom. 14.
5.
Matth. 17.
Marc. 11.
Matt. 9. & 8.
6.
Matth. 13.
Marc. 9.
Matth. 8.

At, inquies, & ſi tot ac tanta fidei vocabulum in Scripturis ſignificet, præter fidẽ iu-

ſtificantem,tamen pro voto nuſquam accipitur.Sic enim ait Chemnitius. *Vocabulum fidei pro voto in Scriptura nullibi vſurpatur.*Sit ſane ita,hoc ſenſu in ſcriptura fidem nuſquã accipi. Quid tamen obſtabit hoc nihilominus loco,vtcunque ſemel,id fiat,eo ſenſu accipi?Multa enim huiuſmodi tum vocabula,tum phraſes eſſe ſuprà oſtendimus.Deinde fac me illud oſtẽdere non poſſe, vt qui illud in Scripturis hactenus non obſeruauerim:An propterea tantam Authoritatem Supremi Paſtoris mei,Sacrorum Conciliorum,Sanctorum & doctiſſimorum patrum, aliter illa verba (vt iam oſtẽſum eſt) interpretantium,propter alium alibi horum verborum ſenſum,reiiciã? Nõne potius exiſtimare debeo,ipſos Sanctiſſimos patres, Cõcilia,& Supremũ illud Eccleſiæ Cap. Rom.Pont. hos alios ſenſus verbi,fidei, minimè ignoraſſe; grauiſſimis tamen de cauſis adductos,hoc vno in loco aliter expoſuiſſe?Certè hoc fidelis officiũ eſt,tantæ Authoritati ſimpliciter acquieſcere: ne ſane, ſi non Authoritate ſed eruditione & argumentis (ſepoſita Eccleſiæ Authoritate) rem totam explorare & inuenire volumus;vel in Magiſtros aut fallaces & operarios ſubdolos, & mẽdaces,aut imperitos & ignorãtes,ſemper diſcentes & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes incidamus,qui etiam docti & ſcioli videmur;vel etiam vniuerſum fideliũ vulgus,qui de doctis & indoctis Magiſtris,de argumẽtis firmis vel infirmis,de collatione locorum dextera & ſana vel ſiniſtra & praua,iudicare neſciunt;ſed ſola fide paſcũtur, & in religionis tutiſſima Arce continentur; ab omni Scripturarum aut rerum controuerſarum intelligentia penitus excludamus. Sed Authoritas(vt ſuprà explicatum eſt)tutos facit in fide infirmos: vt intra Arcem & propugnaculum Authoritatis Eccleſiaſticæ recepti quum fuerint,ita demum fortiſſima ratione pro ipſis pugnetur.Itaque etſi oſtẽdi non poſſet, fidem vllo alio in loco pro voto accipi, tamen nihil hoc tantæ Authoritatis iudicium & interpretationem infirmare debet.

Et ſi fides in Scripturis alibi pro voto non accipiatur, Authoritati tamen Eccleſiæ ſic eam hoc loco interpretantis non eſſe reſiſtendum.

Suprà lib. 10. cap. 11.

Quid fides in Scripturis votũ ſignificet.

Sed & hac quoque in parte infirmitati paruulorum in fide ſuccurſum eſt. Votum enim nihil aliud eſt quàm promiſſio aliqua firma & pactio obligans vouentẽ ad præſtãdum promiſſum.Vnde ſic apud Eccleſiaſtẽ legimus.*Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere.Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio:ſed quodcunque voueris redde. Multòque melius eſt non vouere,quàm poſt votum promiſſa nõ reddere.* Vbi bis in eodem loco,votum promiſſionis ſeu pactionis factæ ſpecies quædam eſſe oſtenditur. Fides autem in Scripturis etiã talem promiſſionem ſeu pactionem non raro ſignificat. Sic in Geneſi loquitur ad Ioſeph Iudas.*In meam hunc recepi fidem, & ſpopondi,dicens,*&c. Rurſum dicit in Actis Apoſtolus. *Iudicaturus eſt orbem in æquitate,in viro in quo ſtatuit,fidem præbens omnibus,ſuſcitãs eum à mortuis.*Vbi per *fidem præſtitam omnibus* (ſic enim legit interpres Chryſoſtomi hũc locum) intelligitur certa Dei promiſſio ſeu Decretum de futura Generali omnium reſurrectione & iudicio.Clarius autem alibi. *Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit?* Id eſt,promiſſionem ſemini Abrahę factam,& pactum initum. Atque hoc ſenſu,à tali ſcilicet fide ,vocatur Deus in Scripturis fidelis, id eſt, verax, & eius verba fidelia, vnde ſtatim ſequitur apud Apoſtolũ. *Abſit.Eſt enim Deus verax.* Et alibi. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis,*&c.*Fidelis Deus qui vocauit vos,qui etiam faciet:*ſcilicet quod promiſit & propoſuit.Sic in Apocalypſi vocatur *fidelis & verax.Verba* quoque eius *fideliſſima & vera.*In tali omnino & ſimili ſenſu dicuntur in hoc loco (de quo nunc eſt diſputatio) viduæ *habere damnationem volẽtes nubere,quia primam fidem*,id eſt,primam promiſſionem & pactionem Deo factam,primum propoſitum firmum & ſtabile de non nubendo(de quo genere Apoſtolus alibi dixit:*Qui ſtatuit in corde ſuo firmus,nõ habens neceſſitatem,poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam,bene facit*)irritam fecerunt.Prima enim ſeu prior(hunc enim eſſe Scripturæ loquendi morem etiam ipſe Chemnitius obſeruauit, ſed contra ſeipſum vt mox oſtendemus) fides facta,fuit hoc firmum propoſitum,in corde vt minimùm factum,ſeruãdi viduitatem ſuam. Et hoc prius propoſitum,ſeu votum firmum & ſtabile,quia poſtea violauerunt;volentes ſcilicet nubere,& habentes contrarium propoſitum,quo directè & propriè irrita facta eſt prima fides data,ideo damnationem habuerũt.Et notandum eſt, quòd non ipſi luxuriationi in Chriſto, vtcũque illam Chemnitius præter omnem modum & veritatem exaggeret, ſed huic peruerſæ voluntati, quòd poſt promiſſum & votum volunt nubere,tribuit Apoſtolus damnationis cauſam. Clara enim & manifeſta ſunt verba.

Eccleſ. 5. — Gen. 44. — Act. 17. — πίστιν παρασχὼν πᾶσιν. — Rom. 3. — 1. Cor. 10. — 1. Theſſ. 5. — Apocal. 19. 21. & 22. — 1. Cor. 7.

Quæ fuit damnatiõis cauſa in illis viduis.

Quum

A *Quum* (inquit) *luxuriatæ fuerint in Christo, volunt nubere. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* In eo sane quòd volunt nubere. Præcessit enim hanc voluntatem prauam ipsa luxuriatio. Ait enim. *Quum luxuriatæ fuerint*, id est. Postquam abutentes Ecclesiastico subsidio, otio se dare (quod libidinis est mater & nutrix) cœperunt, paulatim etiam ab ipso proposito status sui exciderunt, volentes nubere, & à proposito viduitatis resilire priorē fidem irritam fecerunt, id est, prorsus abruperunt. Non enim ipsa luxuria votum ipsum & pactum conseruandę viduitatis, quatenus tale, violat, sed solùm voluntas aliqua praua, huic voto directè contraria, qualis est velle nubere, & statum ipsum atque propositum mutare. Quemadmodum sane fidem & obedientiæ vinculum Principi datum aut debitum, non quæuis legum eius principis transgressio sed sola rebellionis intentio vel actus, violatæ fidei & læsæ Maiestatis reum facit. Rursum loca illa de fidei vocabulo & sensu à Chemnitio ex Apostolo citata, si de fide iustificante (vt asserit Chemnitius) omnia loquantur, profecto non omnem prorsus fidei rationem ac vim sublatam significant. Vult autem Chemnitius, dum illam luxuriationem contra Christum exaggerat, viduas istas *penitus apostatasse, Christianismi professionem abiecisse, & ita fidem abnegasse.* Hæc enim eius sunt verba, etiam antea citata. Quibus etiam addit, *talem hanc tandem defectionem à Christo & affectationem Satanæ fuisse, vt vel Iudaismum, vel paganismum, vel pseudoapostolos, id est, hæreticos sectari cœperint.* Quo sane in loco, vt nouum plane sensum & à nemine veterum interpretum traditum affert

Vana Chemnitij exaggeratiō & nouus sensus.

B vtcunque eum sibi perplacere Caluinus scribat:) sic & sibi ipsi contrarius est. Postea enim explicans hāc primam fidem quænam illa sit, quam istæ viduæ volentes nubere irritam fecerūt; affirmat *non ideo primam dici, quòd ea sit fides, quæ fundamentū est omnium virtutum & totius pietatis principium, quæque in Baptismo suscipitur, sed quòd sit illa viua & iustificans fides qua prius Deo placuerunt & quam luxuriando abiecerunt.* Sic enim vocari posteriora hominis ad vomitum redeuntis *priora prioribus*; τῶν πρώτων: & in Apocalypsi accusari ministrum Ecclesiæ Ephesinæ, quòd *primam charitatem reliquerit*, itémque moneri, *vt prima opera faciat*; id est, priora & præcedentia, non simpliciter prima. Hæc autem interpretatio, qua per primam fidem, professionem ipsam Christianismi in Baptismo acceptam intelligit, & noua est à nullo veterum tradita, & præterea aduersa est priori illi, qua per primā fidem, fidem iustificantē, tot allatis Scripturis, intelligi oportere docuit. Neque enim fides illa quæ principium tantùm totius pietatis est (vt Chemnitius loquitur) & fundamentum omnium virtutum, est illa fides viua & iustificans, de qua Chemnitius loquitur, quæ (vt Apostolus ait) per *dilectionem operatur*, quæ ipsas virtutes, charitatem maximè, suo ambitu complectitur, quæ denique perfectio est iustitiæ nostræ in hac vita: sed est tantùm principium & fundamentum talis viuæ & operantis fidei. Quanquam enim fides infusa, per se accepta vocatur fides iustificans, vt distinguatur à fide catechumenorum aut alia quacunque ad iustitiam in adultis disponente, non quidem quod sola per se totius iustificationis causa formalis sit, sed quòd ipsius iustificationis nostræ quatenus in nobis à Deo est, principiū denotat; (neq; enim alio sensu fides ab Apostolo iustificare dicitur:) tamen à Chemnitio hoc loco à fide iustificāte distinguitur, & ea vocatur fides quę adiūcta sanctificatione hominē Deo gratū reddit. Nihil ergo iuuāt illa tot loca per modū collationis tam diligenter producta, si tamen verū esset, quòd propter luxuriationē contra Christū quæ coniunctam Apostasiam habebat, primam fidem viduæ illæ irritam fecerint & damnationem habuerint. Sic enim breuiter cum Chemnitio concludimus. Fides illa prima propter quam irritam factam, viduas illas damnationę habere Apostolus pronunciat, aut primam illam in Baptismo susceptam & professione Christianismi contestatam significat, quæ fundamentum omnium virtutum & principium totius pietatis est; aut non illam absolutè primam, sed priorem illam, qua Deo placuerunt in viduitate sancta viuentes, significat. Sic enim vtrasque ipsemet distinguit. Si primam, illam quorsum ergo collatio illa tot sententiarum ex epist. Pauli ad Timotheum producta, quum illæ omnes (te quidem interprete) de fide viua & iustificante loquantur, quæ multo excellentior virtus est quàm fides per se solitariè sumpta; imò quæ sola propriè loquendo, vera virtus est, quia charitate omnium virtutum forma & radice formatur? Si alteram hanc significat, quare ita luxuriationem illam exaggeras, vt ad Apostasiam plane illas viduas recidisse, & ipsam Christianismi pro-

Instit. libr. 4. cap. 13. parag. 18.

Luc 11.

Apocal. 2.

Chemnitius sibi contrarius.

Gal. 5.

C

fessionem abiecisse, non solùm à iustificante fide excidisse, tot verbis doceas? Imo quare etiam postea quosdam patres, Athanasium, Hieronymum, Vincentium Lyrinensem citas, qui per primam fidē, fidem quā in Baptismo amplexi, & professi sumus, & quam per doctrinas hæreticas irritam reddimus (quod vos infeliciter fecistis) producis? Nec tamen hoc illi patres docent. Athanasius enim ait quidem hæreticis; *Væ vobis qui primam fidem Baptismi cælitus institutam irritam facitis.* Vbi alludit quidem obiter ad Apostoli phrasim (si tamē hoc facit) nō autem vel locū Apostoli citat, vel tractat, vel vllo modo in hunc sensum exponit. Similiter facit Hieronymus, dicens, *non esse eos dignos fide qui primam fidem irritam fecerunt, Marcionem, Basilidem & omnes hæreticos.* Et meritò quidem ad hæc verba in illo sensu alludunt Patres. Sunt enim & omnes hæretici fœdifragi, & magni illius voti in Baptismo nuncupati, quo inter cætera, professi sunt se credere Ecclesiam Sanctam Catholicam, & Communionem Sanctorū, prophani & pestilentes violatores, habentes propterea damnationem grauissimam: imò etiam *proprio iudicio condemnati*, ideóque *post vnam aut alteram correptionem*, tanquam incorrigibiles & traditi in reprobum sensum, *deuitandi.* Quæ te verba Chemniti, si quis in te pietatis sensus est, & plurimum commouere, & ad saniorem mentem reuocare possunt: nisi quòd de numero eorum fortasse es, qui (vt ait Tertullianus de hæreticis) *conuinci possunt, persuaderi non possunt.* Sed vide obsecro. Tu qui Patrum tot & tātorum, quorum verba produximus, clara & manifesta testimonia, ex proposito & diligenter hæc Apostoli verba tractantium & exponentium singulari imprudentia prorsus contemnis, & ne hili quidem facis; vnius tamen aut alterius patris verba obiter dicta, & tantummodo ad modum loquendi alludentia, (si tamen hoc faciunt) auidè rapis, & studiosè producis. Quo in loco, quàm tuæ causæ miseriam, & nuditatem ipsemet prodiderit, satis mecum vides & intelligis. Vides etiam ex his quę dicta sunt, quàm te parum tua Collatio Phrasium Apostolicarum iuuerit, & quàm inanis prorsus totus ille labor fuerit.

[Marginalia: Lib 6. de Trinitate. — In præfat. epist. ad Tit. — Hæretici fœdifragi & Apostatæ. Tit. 3. — In præscript. — Chemnitij impudentia.]

In hoc etiam monendus & docendus es (si tamen doceri te amicè pateris) loca illa ex Apostolo à te collecta, nulla prorsus de fide iustificante esse intelligenda, (vt tu asseris) sed de ipsa fide vt distincta est à Charitate, & professionem seu doctrinam fidei agnitam significat; omnia ad vnum loqui: nec tamen eo sensu illa omnia loca exponenda, vt plane Apostasiam à fide ex præcedentibus peccatis contra conscientiam commissis, (vt tu tuorum more loqueris, quasi alia peccata vel ex ignorantia vincibili, vel ex passione, vel ex cupiditate commissa, nulla essent lætifera, & fidem iustificantem excutientia) directè factum fuisse doceant. Nam primum, in illis verbis quòd *quidam non habentes conscientiam naufragauerunt circa fidem*, intelligitur fides ipsa propriè dicta, vt professionem & agnitionem veræ doctrinæ significat. Sequitur enim apud Apostolum. *Ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discant non blasphemare.* Naufragium ergo illud circa fidem, erat Apostasia à vera fide ad hæresim & blasphemias, non solùm iustificantis fidei iactura. Et quidem ad talem Apostasiam per modum occasionis induxit, quòd conscientiam non haberent. Non tamen directè & immediatè eius causa fuit: Aut si in illis fortasse erat, non tamen ex se talem Apostasiam semper producit. Rursum in proximis à te citatis verbis. *Saluabitur mulier per filiorum generationem, si permanserit in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.* Vides apertè fidem nominari vt distinctam à dilectione virtutem, & à qua propriè fideles nuncupamur, non qua sola iusti & sancti sumus. Quod verò tertio loco sequitur, *discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, &c.* Nonne apertissimè fidem pro Orthodoxa & sana fidei doctrina ponit? Ab illa enim discedit, qui ad hæreses transit, non à iustificante fide tantùm. Nec alia etiam in proximè sequentibus verbis fides intelligitur, quæ tu tamen verba tuæ causæ mirum in modum patrocinari (sed falsò) arbitraris. *Qui suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit & est infideli deterior.* Fidem enim negauit, nō propter nouas aliquas de Deo opiniones, sed propter praua opera. Quæ sane fidem eatenus negant, quatenus iam de rebus fidei intellectum & iudicium habet qui talia facit, nō practicum, sed speculatiuum tantū: de quo genere idem Apostolus dixit. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Et alius Apostolus. *Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est.* Non quòd quolibet peccato mortali desinamus cognoscere per fidem Deum, ac si euerso domus tecto, consequatur

[Marginalia: Ex locis à Chemnitio citatis ne vnus quidem illum sensum habet quē affingit. — 1. Timo. 1. — 1. Tim. 2. — 1. Timo. 4. — 1. Timo. 5. — Quo sensu mali fidem negant. — Tit. 1. — 1 Ioan. 2.]

A quatur quoque & fundamētum necessariò eadem opera subuertit,sed quia, non sic nouit Deum vt oportet,ac debet cognosci. Nam & in moralibus idem occurrit; vt qui dicat se cognoscere virtutes, & turpiter viuit, mendax sit, quia verbo confitetur,factis negat: & cognoscit quidem speculatiuè, sed nescit practicè : quo sane modo sciri eas oportebat. Finis enim earum est,non cognitio sed actio. Rursum dicitur *infideli deterior*, nō quòd status vitæ huiusmodi ἀπίστου sit deterior ipsius infidelis statu,sed quòd grauius hoc fit in eo peccatū quàm in infideli. *Qui enim nouit voluntatē domini & non facit, vapulabit plagis multis.* Nec ergo sic iste fidem negauit, vt Apostata factus sit,nec viduæ volentes nubere aut luxuriantes in Christo sic irritā fidem fecerunt,vt propterea apostatarint à fide. Hactenus ergo nullus ex his locis de fide iustificante loquitur.Sed nec sequentia vlla hoc faciunt. Quod enim sequitur, *Quam quidam appetentes* (auaritiā scilicet) *errauerunt à fide:* Et rursum. *Quidam promittentes falsi nominis scientiam circa fidem exciderunt*,apertissimè in postremis verbis,de fide quam hæresis sustulit,in prioribus verò de eadem etiam loquitur: quia auaritia inducit per occasionem ad ipsius fidei abnegationem: dum videlicet fidem potius abiurare malunt,quàm tempore persecutionis fortunarū iacturam subire. De quo genere hominum & suo tempore grauiter cōqueritur Cyprianus,& hodie nostra Anglia quàmplurima suppeditat exempla. Proximo verò loco quid apertius? Disertè loquitur Apostolus de hæreticis. *Ex quibus* (inquit) *est Hymenæus & Philetus: qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam,*

B *& subuerterunt quorundam fidem.* non sane iustificantem tantùm illam,sed & ipsam sanā doctrinam de fide. Nec postremus locus de alia fide loquitur. *Mente corrupti,reprobi circa fidem.* Manifestissimè enim de illis loquitur qui in nouissimis diebus, instantibus temporibus periculosis,quæ hodie à Lutheri prima Apostasia his totis 60. annis, maxima cum religionis Catholicæ & Christianæ iactura sensimus; futuri erant, *qui resistent veritati,corrupti mente,& reprobi circa fidem*; quos etiam Iamni & Mambre comparat Apostolus: quia sic resistunt isti Cathedræ Petri, sicut illi Moysi. Quanta ergo Martine Chemniti tua vel impudentia, qui omnes has sententias de viua & iustificante fide loqui affirmas, quum ne vna quidem illarum dē illa loquatur, vel crassa inscitia, qui ipsam doctrinam sanam de fide, vel eius professionem, (quam ipsemet pro fundamento tantum virtutum & pro principio pietatis accipere te ostendis,) cum iustificante fide confundis? Maior autem illa tua fraus est, quòd quum malis per primam fidem hoc loco iustificantem fidem intelligi qua prius hæ viduæ Deo placuerunt, quàm fidem in Baptismo susceptam aut professionem fidei, illa tamen loca ad verborum Apostolicorum sensum explicandum produxisti, quæ de sola illa altera, non de hac loquuntur.

Sed his te tenebris inuoluis, & difficultatum nodis irretitus teneris, quòd in Sacras Scripturas *sine duce irruis, & de illis sine præceptore audes ferre sententiam.* Quod in suo Honorato, de secta Manichæorum, grauiter reprehendit Augustinus. Nec enim Ec-

C clesiæ patres præceptores habere dignaris. Magis te tua lux, quam in Scripturis tuo te Marte deprehendere posse valdè arroganter præsumis,in examine & intelligentia SS.Scripturarū instituere,iuuare,& veritatem latentē aperire posse tibi videtur,quàm illi Christianorū Magistri & Patres,de quibus Christus dixit: *Vos estis lux mūdi.* Quod quàm præposterè & temerè à te fiat;ipsemet, si paululum attendas, facilè perspicies. Certè hic vnus locus tam à te infeliciter tractatus,& tibi & aliis documento esse potest,quàm non solum imprudenter & temere, sed perniciosè etiam & impiè fiat, in exponenda Sacra Scriptura, regulam fidei , praxin Ecclesiæ Catholicæ vniuersalem, SS.Patrum consentientes sentētias, Conciliorum iudicia, Supremi Pastoris sensum & doctrinam deserere,atque pro his omnibus,Collationem locorum Scripturæ proprio studio & Marte sectari,ex eáque verum & germanum S.Scripturę sensum haurire se posse,sibi persuadere. Postremò quàm à te falsò temerè, & imprudenter sit dictū (quamuis magna confidentia id dixeris) *ex hac tua disputatione perspici posse, quanto certius, rectius, firmius, & iucundius interpretatio Scripturæ ex ipsis fontibus, quàm ex cisternis humanarū commentationum petatur.* Nam vt taceam iam planè contrarium perspectum fuisse, qua fronte tu homo superbus,tot SS.Patrum & Conciliorum, totiusque Ecclesiæ Catholicæ sententiam & iudicium, *cisternas humanarum commentationum* vocas? Itáne verò Chemniti, omnia illorum Patrum iudicia, & Ecclesiæ diuino Spiritu animatæ vox,

Luc.12.

1.Timo.6.

In serm.5. de lapsis.

2.Timo.2.

2.Timo.3.

Chemnitij singularis impudētia vel inscitia.

De vtilit.credendi cap.7.

Causa erroris Protestātium in exponenda Scripturas.

Matth.5.

Chemnitij procax arrogantia.

A nis fontium non tantam esse nunc necessitatem quanta olim fuit, quia vna nunc est certa & authentica vtriusque instrumenti versio, non solùm longo vsu recepta, & magna ex parte à doctissimo interprete S. Hieronymo translata, sed etiam disertè ab Ecclesia in Concilio Generali approbata. Olim enim *propter diuersitates interpretum*, (dicebat Augustinus) *illarum linguarum cognitio fuit necessaria, quum Latinorum interpretum nullus esset numerus.* Quum ergo olim ad tantam interpretum varietatem corrigendam, ipsius fontis inspectio esset necessaria, illa nunc cessante varietate (neque enim hæreticorum hodie versiones, interpretum numero censeo habendas, sed interpretes voco qui in Ecclesia, & in fide Ecclesiæ interpretati sunt) cessat quoque & tanta necessitas. Deinde vtcunque esset etiam hodie necessaria, (nam laudabilem & perutilem esse ad illustrandum, vt dixi, obscuriùs versa non abnuo) nihilominus contra regulam fidei, sonare mihi fons aut sapere nec potest nec debet. Sed quod de varia pronunciatione & distinctione textuũ docuit Augustinus, vt regulæ fidei illa subseruiant, & iuxta Regulam fidei vel emendētur vel approbētur, idē de Hebraici aut Græci textus origine censendum est. Non quòd verus primæuę linguæ textus falsus esse potest; sed quia minus mihi certus est, magisque peruerti & corrumpi potest, quàm regula fidei Christianis omnibus notissima, quæ *irreformabilis & immobilis est*, vt rectè scripsit Tertullianus. Idem quoque de alijs Medijs certis illis & authenticis à nobis antea constitutis censendum est, nullam quantuncunque diligentem fontium inspectionem cōtra illa aut

Non est nunc tā necessaria fontium inspectio.

De doctrina Christ. lib. 2. cap. 11.

2. *Inspectio fontis non debet sonare contra Regulam fidei.*

De doctrina Christ. lib. 3. cap. 2. & 3.

In lib. de velan dis virginibus.

B illorum aliquod valere posse. Non quòd fontium inspectio sit prorsus inualida aut inutilis, sed quòd certius sit inspectorē ipsum aut falli posse ex imperitia, aut etiā fallere ex astutia, (quorum vtrumque hæreticis accidit, sed posterius hoc magis) quàm Ecclesiæ tantam authoritatem diuino Spiritu infallibiliter instructam vel falli posse vel fallere.

Deinde quòd S. Hieron. S. August. aliíque patres inspectionem fontium diligenter suadent, consulunt, laudant; tunc quidem sane eo magis locum habuit, quo origines ipsas magis tunc integras & certas illos Patres habuisse, certum est. Neque enim vel veteris instrumenti Græcum exemplar quod nūc circumfertur, ipsorum esse 72. interpretum versionem, multi docti grauissimis rationibus adducti iudicarum, neque Hebraicum textum (mximè punctis adhibitis quibus nūc legitur,) ab omni vel corruptione vel ertè varietate liberum esse, certissimis argumētis deprehensum est. Qua de re legi potest Gul. Lindanus in lib. de optimo genere interpretādi: Melchior Canus lib. 2. cap. 13. locorum Theologicorum qui de hac re tota doctissimè & copiosissimè disputauit. Necnon & Sixtus Senensis Bibliothecæ Sanctæ lib. 8. in confutatione hæresis 13. & vltimæ. Nos enim Actum hic agere nolumus. Tantùm semina argumentorum ponimus.

Fontes olim magis puri quàm nunc.

Rursum, & si nunc vterque textus integer, totúsq; fons incorruptus haberetur, nihilominus, pro vario etiā ipsorum doctissimorū interpretum iudicio circa textus intelligentiā, nihil certum, stabile & firmum sine prædicta Authoritate haberi potest. De qua quidem interpretum varietate, qui fontes ipsos diligētissimè inspexisse, & cōsuluisse meritò existimari debent, pauca nunc exempla subiiciam, vt in reliquis hactenus Mediis feci. Hinc enim sane liquidum & perspicuum fiet, in quę nos incerta & deuia viarum coniicimus; qui relicta certa & approbata diuinæ Scripturæ lectione, eiúsque interpretatione per Ecclesiæ Authoritatem nobis tradita, ad fontes & origines tanquam ad aliquid certius recurrimus. Primum, illud מקדם Genes. 2. quod nostra versio vulgata legit, *à principio*, Hebraicæ linguæ peritiores interpretantur ab Oriente, vel contra Orientem *plantauit Deus paradisum voluptatis*; quasi locū non tempus plantati paradisi illa dictio notaret. Nihilominus Aquila vertit, ἀπὸ ἀρχῆς. Symmachus verò, ἐκ πρώτης: Theodotio, ἐν πρώτοις. Interpretes 70. vt Aquila. Quid hic ergo certi & indubitati, inspectio fontis suppeditabit? Certè homini contentioso, nihil aliud nisi rixæ & reprehensionis materiam dabit. Rursum nostra editio habet Psal. 2. *Apprehendite disciplinam*, iuxta 70. interpretes, qui sic legūt. δράξασθε παιδείας. At Hieron. vertit. *Adorate purè.* Campensis verò & alij iuxta Hebraicos codices modernos. *Osculamini filiū.* Quāuis sane illa dictio, *Bar*, quam hodie Hebraicus textus tenet, Chaldaica potius vox sit quā Hebraica; nec vllo modo verisimile sit, imò plane incredibile Dauidem qui tanto ante Captiuitatem Babylonicam, vbi Hebræi Chaldaicè loqui cœperunt,

C

Varia interpretationes eiusdē fontis.

Exempla locorum quæ varietā habent ex fontibus lectionem.

ſcripſit; voce Chaldaica vſum fuiſſe. Certè vulgatam editionem apertè confirmat paraphraſtes ille Chaldaicus, Ionathas Targhum, maximæ Authoritatis, dum hunc locum ſic interpretatur. *Recipite doctrinam.* Rurſum pſal. 4. quod noſtra vulgata editio habet, *vſquequo graui corde*, habent quoque & 70. interpretes. ἕως πότε βαρυκάρδιοι. Hebræi autem codices, vt nunc ſunt, ea verba habent, vt ſenſus ſit. *vſquequo gloria mea ad ignominiam.* Qui quàm diuerſus ab altero ſenſus ſit, nemo non videt. Verùm enimuerò (vt aliquam huius varietatis ſeu erroris potiùs in ipſo fonte coniecturã faciamus) ſi vox illa poſterior, לכלמה, in duas diuidatur, vt olim ſane in veteri lectione diuidebatur, & Caph in Beth, כ in ב, denuo commutetur (à qua litera ad alteram facillimus lapſus eſt) punctorum quoque (quæ non niſi aliquot poſt Chriſtum centenariis appoſita fuiſſe, omnibus conſtat) duabus prioribus ſyllabis ſubſtratorum fiat mutatio, manifeſtè demonſtrabitur vulgatæ editionis lectio, (quæ etiam, vt diximus, cum 70. conuenit,) vetuſtiſſimæ Iudæorũ lectioni conſentanea eſſe. Rurſum quod Pſalm. 67. legimus. *Qui habitare facit vnius moris in domo*: pro *vnius moris*, Symmachus habet, μοναχοὺς: id eſt, *ſolitarios*: Hebræi moderni, *vnicos*: at 70. conformiter noſtro textui, μονοτρόπους. Eandem lectionem amplectitur non modo Euthymius, ſed antiquiſſimus etiam Ignatius, epiſt. 4. ad Tarſenſes. In eodem verò pſalmo pro voce illa geminata, *Dilecti, Dilecti*, id eſt, dilectiſſimi, vbi 70. habent ſimpliciter ſine repetitione, τοῦ ἀγαπητοῦ; quidam hodie noui interpretes vertunt: *Fugerunt, Fugerunt*: Alij; *Iaculati ſunt*: Munſterus verò, *Fugientes elabebantur.* Chaldæus, *Migrauerunt.* Sunt & qui in futuro efferunt. Fœlix enim & Campenſis vertunt *Fugient.* Hieronymus quoque: *Fœderabuntur.* In hac ergo tanta & tam multiplici varietate, quid certum, firmum, & indubitatum habebit lector, niſi ad illam Authoritatem recurrat quam Chriſtus in terris poſuit, à qua diſcat tam germanæ Scripturæ authenticum textum, quàm ipſam Scripturam? Denique quum in verſu illo, *viduam eius benedicens benedicam*, alij pro *viduam*, legant *victum*; alij *Eſcam* iuxta Hebraicum fontem, interpretes tamen 70. legunt τὴν θήραν αὐτῆς: id eſt, venationem eius: quibus etiam aſtipulatur S. Hieronymus & Ionatas Targhum. Et quamuis dictio vidua, hoc loco nihil habet affinitatis cum Hebræo, non eſt hoc tamẽ vel interpreti latino vel ſcribæ cuipiam aſcribẽdum, iuxta frigida & ridicula quorundam proteſtantum commenta. Non ſolùm enim Auguſtinus, Hilarius, aliíque latini ſcriptores ita ante annos plus mille legerunt, ſed etiam Apollinarius, antiquiſſimus ſcriptor, eodem modo interpretatus eſt. Sic enim habet in carmine ſuo huius loci paraphraſtico.

Pſal. 131.

Δώματα μὲν πλήσαιμ' ἀγαθῶν ἐπιδεύεα χήρας.

Vnde ſane lectionẽ hanc ante annos 1200. in Eccleſia Antiochena receptam fuiſſe apparet. Vocum autem græcarum ſimilitudinem huic mutationi occaſionem dediſſe certum eſt. θήρα enim venationem, χήρα viduam ſignificat. Iam verò manifeſtiſſimus ille eſt Hebraicorum hodie codicum error, quòd pſal. 21. pro eo quod noſtra lectio habet, *foderunt manus meas & pedes meos*, quod & 70. retinent ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου. quod & Hieronymus ſequitur, vertens, *fixerunt manus meas, &c.* Hebræi legunt *Caari*, id eſt, *quaſi Leo*: quum vera lectio ſit Caaru; vti etiam habet liber vetuſtiſſimus diui Auguſtini Cantuarienſis in Anglia Archiepiſcopi & Apoſtoli gentis noſtræ; quem etiam librum in manibus Ioannis Clementis Medici ante aliquot annos vidi, locúmque inſpexi. Quòd ſi hic ergo Hebraico fonti, vt nunc eſt, mordicus adhærere volumus, clariſſima & euidentiſſima de ipſo Paſſionis Saluatoris noſtri modo & forma prophetia, è manibus noſtris Iudæorum perfidia eripietur. Atque hæc manifeſta eſt ipſius fontis corruptela & culpa. Redeamus nunc ad alia variæ & incertæ ex fontibus verſionis exempla. Geneſ. 6. legit editio noſtra ſeu potius S. Hieronymi verſio: *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum.* Ex Hebræo autem ſic efferunt. *Non litigabit, &c.* Rabbi Salomon & Lyranus interpretatur; *Non diſceptabit.* Chaldaica expoſitio ſic habet. *Non erigetur generatio putrida contendere coram me in æternum.* Rabbi Iuda, Burgenſis & Georgius Venetus vertunt. *Non inuaginabitur ſpiritus meus in homine in æternum.* Dicat ergo hic amàbo Proteſtantum quilibet, quæ tandem ex tam multis verſio fontana erit, & puta pura. Imò probet hos omnes Interpretes ipſum fontem purum & limpidum inſpexiſſe, aut nunc demum purum atque limpidum nobis hunc fontem eſſe. Certè non male fortaſſe coniicimus, ſi vniuerſam hanc varie-

Manifeſtus hebraicorũ hodie codicum error.

tatem

A tatem ex vnius literæ radicalis permutatione, ל videlicet in ר, sublato prioris vertice, obortam fuisse dicamus. Vnum aut alterum adhuc ex veteri testamento locum vbi adiecero, ad noui Testamenti pauca etiam exempla proferenda veniam. Legimus nos Psal. 118. *Inclinaui cor meum ad custodiendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Hæc postrema verba, quia bonorum operum merita, eáque in benè operando rectè expectanda, manifestè asserunt; protestantes hodie inspecto fonte, aliter verti debere, & alium sensum habere affirmant. Itaque substituunt illi pro retributione, *vsque in finem*, Munsteri versionem sequuti. Sed quia cæcus cæcum duxit, ambo in foueam ceciderunt. Quanuis enim vox illa עקב aliquando quidem calcaneum significet, atque ita metaphoricè finem; tamen cũ punctis illis insignita quæ hoc loco habet, nihil aliud quã retributionem significat, vt Sanctes Pagninus notauit. Quo etiã sensu in Psal. 18. accipitur. *In custodiendis illis retributio multa* רב עקב. Itaque nostram versionem retinent 70 Interpretes. εἰς τὸν αἰῶνα δι᾽ ἀντάμειψιν. D. quoq; Hieronymus sic vertit, *propter æternam retributionem.* Vides ergo vt hoc hæresim iuuat, sua aliqua Authoritate fontem inspicere & ex eo haurire, non quod Antiquitas Ecclesiæ obseruat, & veteres maximæ authoritatis Interpretes tradiderunt, sed quod ipsis placet & libet, aliqua vocularũ ambiguitate fretis. Sed aliud exemplum non minus illustre accipe. Dicit Ecclesiastes. *Sunt iusti atque sapiẽtes, & opera eorum in manu Dei. Et tamen non scit homo vtrum amore an odio dignus sit.* Hæc verba sic vertunt, vel peruertunt potius Protestantes, Munsterum se-

Manifesta Protestantium corruptela ex inspectione fontium non recta.

Sua Authoritate fontes inspicere, hæreses iuuat.

Eccles. 9.

Alia manifesta Protestantiũ corruptio.

B quuti, vt pro eo quod nos legimus, *Opera eorum in manu Dei*, legant illi, *serui eorum in manu Dei*, admirabili quadam non tam nouitate quam peruersitate. Dictio enim illa, עבדיהם insignita puncto camets sub ב nullo modo seruos sed opera significat, vt à doctissimo quondam viro Ioanne Mercero præceptore nostro, Hebraicarum literarum Lutetiæ professore regio obseruatũ meminimus. Notauit pręterea Pagninus ex Rabbi Abraham in comment. & ex Rabbi Dauid in lib. Radicum, huius dictionis radicem עבד, quoties seruilis illa ב eam sequitur (sicuti hoc loco facit ביד in manu Dei) nunquam *seruire*, sed *operari* semper significare. Itaque non solum 70. eum sensum sequuti sunt verentes, ἐργασίαι, verùm etiam Hieronymus, Symmachus, Pagninus, eodem modo verterunt. Placet tamen magis Protestantibus Munsteri versio, vt sit illis verbum Dei, quod ipsis magis placet; & vt sapiat illis fons, prout illorum palato videbitur. Rursum in posteriori parte sententiæ, quia illa directè contra Protestantum nouũ & inauditum antea in Ecclesia Dei paradoxũ, de speciali fide & certitudine gratiæ, pugnat; adhuc impudentius versati sunt, freti scilicet primæua fontis puritate. Legunt enim, *Nemo nouit vel amorem vel odium rei quam habet coram se.* Sed hæc versio ab Hebraica, Græca, Latina differt. Legit enim ex Hebraico ad verbum Hieron. *Et quidem charitatem & quidem odium non est cognoscens homo: omnia in facie eorum.* Hæc etiã est Symmachi interpretatio, authore Hieron. Sic & 70. legunt. καί γε ἀγάπην, καί γε μῖσος· οὐκ ἔστιν

C ὁ ἄνθρωπος εἰδὼς τὰ πάντα πρὸ προσώπου αὐτῶν. Quæ sane lectio in sensu, etsi non in verbis cum versione nostra satis concordat. Sic enim Hieronymus ipse locum hunc exponit. *Hic* inquit, *sensus est. Etiam in hoc dedi cor meum & scire volui, quos Deus diligeret quos Deus odisset; & inueni iustorum quidem opera in manu Dei esse, & tamen vtrum amentur à Deo an non, nunc eos scire non posse.* Hæc ille. Regulam scilicet fidei bene edoctus, & in sensu Ecclesiæ (quæ sola sanam habet doctrinam) rectè instructus, verum & plenum sensum facile elicuit, vtcunque minus plenè textus Hebraicus illum traderet.

Sed profecto non alia de causa ad fontes recurrendum esse, indéque certitudinem veræ intelligentiæ hauriendam Protestantes docent, sempérque clamitant, quàm vt in tanta vel interpretum, vel etiam textuum Hebraici & Græci varietate, habeant laxa perfugia, & licenter vagari queant minimè astricti vel textui Canonico, vt Authentico Latino vulgato, vel etiam interpretantis Ecclesiæ iudicio saluberrimo. Itaque aliquando deserta Latina & Græca lectione, Hebraicam mordicus tenent; vt in locis fere omnibus iam citatis faciunt. Aliquando neglecta ipsa Hebraici fontis puritate, à vocis Græcæ ambiguitate, innouandi & peruertendi occasionem rapiunt. Cuius nunc illustre exemplum subiiciam. Habet vulgata lectio Prouerb. 9. *Immolauit victimas suas, miscuit vinum suum*: pro quibus postremis verbis in Hebræo legitur מסכה יינה: in Græco verò habetur ἐκέρασεν εἰς κρατῆρα τὸν ἑαυτῆς οἶνον. Hoc ergo in loco quia in Hebræo nulla fuit ambiguitas dictionis, quæ nouam versionem iuua-

Protestantiũ dolum malum circa inspectionem fontium.

ret, vulgata verò & Latina lectio displiceret, quia ad mixturam aquæ cum vino in mysterio Cœnæ Dominicæ hæc Prophetia à Catholicis scriptoribus applicarur; contempta de more vulgata, & relicta præter morem Hebraica, ambiguitatem vocis Græcæ (σκέρασον) rapuerunt. Quum enim aoristus ille vel miscere, vel etiam effundere significare possit, vertunt illi (freti hac ambiguitate) *effudit vinum suum.* Similiter quod Actor. 13. legimus, *ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, &c.* vertit Erasmus vocis Græcæ proprietatem secutus, *Sacrificantibus autem illis*: λειτουργούντων δ' αὐτῶν. Legunt tamen hoc loco Protestantes, vt habet vulgata lectio, non vt Erasmus emendauit; quia scilicet illorum hæresibus Sacrificium Ecclesiasticum repudiantibus, magis vulgatæ lectionis vetustas, quàm emendatæ versionis nouitas fauebat. Videt hoc exemplo lector, non alia de causa ad fontes tanquam ad Medium interpretantis Ecclesiæ Authoritate certius, Protestantes hodie recurrere; quàm vt quoties illis displicet, & illorum hæresibus nouisque dogmatibus parum commoda est Latina versio vulgata, varietatem aliquam aut ambiguitatem vocularum captent in Hebraico textu; vel si non respondet illorum votis Hebraica lectio, idem captent & sectentur in Græco, si oportunitas datur relicto Hebraico: Si verò placet vulgata versio, & displicent cæteri fontes, retineatur vulgata. Qua tota in re, quid isti pestilentes orbis seductores aliud faciunt, quàm seipsos homines nouos, nulla diuina Authóritate ad tractandas Scripturas vocatos, electos, vnctos, tum totius Ecclesiæ, tum etiam ipsorum fontium quos vocant, Iudices constituunt? Itaque non iam ex fontibus veritatem sincerè quærunt, sed fontium nomen ad falsitatis perfugium simulatè rapiunt. Nec in fontibus ipsis, sed in suo cerebro (quod Spiritum Dei blasphemè vocant) hoc Medium tam illustre & certum collocant.

Protestãtes etiã de fontibus sua Authoritate iu dicant.

Ecclesiæ Authoritas ambiguitatem ex fontibus natam tollit.

Quia ergo nec in ipsis fontibus est tam certa & explorata veritas, quin magnam secum tum in exponendo varietatem tum in intelligendo ambiguitatem trahant; illis quidem vt aliis Mediis moderatè vtetur Christianus & eruditus lector, ipsorum tamen hanc varietatem & ambiguitatem Ecclesiæ Catholicæ iudicio (vt cætera fidei) expendendam & decidendam relinquet, eum interea sensum sequutus quem Ecclesia Catholica docet, qui regulæ fidei respondet, quem Praxis Ecclesiæ generalis confirmat, qui à Patribus consentientibus animis & sententiis traditur, quem Concilia generalia forte decreuerunt, aut ipsi postremò Romani Pontifices decernendo posteris reliquerunt, vtcunque nouum aliquid, diuersum ac dissonum sonare illi aut sonare & significare posse Hebraica vel Græca lectio videatur. Quod totum vt paulo adhuc euidentius confirmetur, pauca iam ex nouo Testamento, sicuti hactenus ex veteri fecimus, huius varietatis & ambiguitatis exempla proferemus. Pro eo quod nos legimus Matth. 5. versu 47. Si salutaueritis fratres vestros, vt quædam etiam Græca exemplaria legunt (ἀδελφοὺς) pleraque tamen legunt φίλους: *amicos.* Vnde nouæ versiones variandi occasionem acceperunt: quum tamen etiam nostræ vulgatæ editioni suffragetur codex Syriacus. Sic eodem versu, *Nonne & Ethnici hoc faciunt?* quod nobiscum legunt tres Græci codices: Reliqui tamen omnes passim dicuntur habere τελῶναι: id, *publicani.* quod amplectuntur Protestantes vt in quàm plurimis vulgatam correxisse videantur. Matthæi sextum caput sic incipit. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Eodem modo legunt hodie codices Hebraici & Syriaci. At Græci pro voce, *iustitiam*, τὴν ἐλεημοσύνην substituunt, quod multo est restrictius. Nihilominus tamen Vaticanus codex & alius quidam Italicus manuscriptus, Græci pro nobis faciunt. Sed illustrius est, quod apud Apostolum legit sane vulgata lectio. *Secundus homo de cælo cælestis*: sicuti etiam legunt Hieronymus & Ambrosius. At omnes hodie Græci codices aliter habent, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Secundus homo Dominus de cælo. Hunc locum à Marcione hæretico sic corruptum esse tradit antiquissimus author Tertullianus: quãuis eodem modo legant Chrysostomus & Theophilactus, retenta illa corruptela. Quam ob causam hoc loco Erasmus omnibus Græcis codicibus (præter morem suum) fidem derogat, & cum Ecclesia Latina legẽdum censet. Sane quia Regulæ fidei magis hæc vulgata lectio concordat: eodẽ quoque in loco legimus nos, *Portemus & imaginem cælestis.* Et sic legendum esse, præceptiuè videlicet de portando imaginem Christi imitando in hac vita, non promissiuè quasi in altera tantùm vita (vt Protestantes volunt) hæc imago portetur, confirmat

Exempla variæ lectionis & interpretationis ex nouo testamẽto.

1. Cor. 15. ver. 47.

Lib. 5. aduersus Marcionem.

contra

A contra Marcionem Tertullianus: paritérque ostendit sic eum hunc locum corrupisse, vt pro φορέσωμεν, portemus; substituerit φορέσομεν: portabimus. Quam tamen corruptionem plerique etiam hodie Græci codices sequuntur, vt non sit illorum fides tam certa habenda, quam isti hodie Nouatores volunt, & contra Ecclesiam Latinam atque Catholicam inuidiosè clamitant. Nec dissimilis est corruptela, quam omnes hodie græci codices conformiter sequuntur, quam in priori ad Corinthios legimus. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δ' ἀλλαγησόμεθα. *Non omnes dormiemus, sed omnes immutabimur*, pro eo quod vulgata Latina lectio habet. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Hoc enim sane mysterium est gentibus antea absconditum, factis autem Christianis iam reuelatum, generalem fore omnium mortuorum resurrectionem, etsi immutatio illa in melius & glorificatio non omnium, sed electorum tantùm futura est. Altera verò illa lectio etiam generalem resurrectionem, quam in Symbolo profitemur, infirmare videtur. Multa de hoc loco disputauit ex proposito S. Hieronymus, asserens suo tempore vtramque lectionem in quibusdam Græcis reperiri. Quantum tamen ex Origene, Didymo & Acacio Cæsareæ Episcopo (quos ibi profert Hieronymus) colligere licet; in plurimis codicibus etiam Græcis nostra lectio recepta fuit: quam & illi Græci patres defendunt, & eos sequitur Hieronymus. Hodie tamen nihilominus omnes Græci reclamant & alteram lectionem corruptiorem retinent. Adeo non est illis tam certa & indubitata fides habenda, vt illorum inspe-B ctio pro certo aliquo & infallibili medio explorandæ veræ SS. Scripturarum intelligentiæ habeatur, idque contra Ecclesiæ vel interpretantis vel textum veterem approbantis Authoritatem atque iudicium, aut etiam contra illustria illa, certa & indubitata Media ante explicata, quibus Ecclesia Dei hactenus fœliciter est vsa. Atque hæc hactenus pro institutæ breuitatis ratione, tam de hoc postremo, quàm de aliis omnibus interpretandi Mediis, in quibus temerè præsumunt & stolidè confidunt Protestantes, à nobis dicta sunto. Nunc ad septimam & postremam totius huius disputationis Controuersiam, aliunde exordio sumpto, veniamus.

Vbi supra.

1. Cor. 15. vers 51.

In epist. ad Minerium & Alexandrum tom. 3.

Controuersiæ sextæ libri vndecimi finis.

DE PRINCIPIIS FIDEI Doctrinalibus Controuersia septima, & Liber duodecimus.

DE AVTHORITATE ECCLESIAE circa dogmata non scripta: seu de ipsarum SS. scripturarum ad omnem de fide doctrinam comprobandam insufficientia.

PROOEMIVM.

MAXIMA hodie Controuersia est, imò omnium fere hodie Controuersiarum de religione, & irreconciliabilis huius dissensionis fons & caput est; an aliquid in Scriptura non expressum, sed ex sola Ecclesię Authoritate traditum, pro verbo Dei habendum & necessariò credĕdum sit. Huius enim quæstionis negãtem partem, summis viribus hodie omnes ad vnũ protestantes tuentur, fortissimè asserentes, totius nostræ fidei solam esse Normam, Regulã & Canonem, Sacram Scripturam: ita quòd nihil in fidem recipiendum sit, aut in vsu religionis necessariò admittendum, quod Scripturæ testimoniis probari & demonstrari non possit. Contrà, Catholici omnes affirmantem partem tuẽtur: sic Scriptutas venerantes, vt tamen non omnia in illis ad salutem & fidem necessaria contineri iùdicent. Huius autem quæstionis grăuissimæ explicatio, ad institutum à nobis totius orthodoxæ fidei propugnaculum cõstruendum, & ad eiusdem principia doctrinalia demonstranda, est imprimis necessaria. Etsi enim ea omnia pro certis & firmis concedantur, quæ hactenus de Ecclesiæ potestate & Authoritate in iudicio fidei disseruimus: habere scilicet Ecclesiam in suis Magistris ac principibus (vt in secunda controuersia explicatum est) iudicium fidei, idémque necessarium, certum atque diuinum, vt in quarta Controuersia demonstratum est, ídque tum in Scripturis ipsis consignandis, tum in earum sensu & expositione tradenda: (vt in quinta & sexta Cõtrouersiis probatũ est) tamen quia non pauca sunt, etiam hodie controuersa, quæ absque euidenti aliquo & expresso Scripturæ testimonio, Ecclesiastica sola traditione & Authoritate in fidem recepta sunt: nisi hoc ipsum nobis constet, certáque ratione ostendatur, posse sane Ecclesiam sua Authoritate, absque Scripturæ euidenti testimonio, huiusmodi

Præsentis disputationis necessitas.

modi

A modi tradere & docere, quæ necessariò à fideli populo credenda sunt: profectò controuersiarum adhuc finis non erit, nec omnium fidei principiorum doctrinalium plena erit demonstratio, nec denique plenè cōstructum erit totius orthodoxæ fidei propugnaculum. Vt ex hac ergo etiam parte Ecclesiæ Catholicæ potestatem tueamur, & orthodoxiæ vires stabiliamus, hanc controuersiam diligenter tractabimus, quasique Colophonis vice cęteris adiiciemus. Verùm illud prius pium ac attentum Lectorem moneo, diligenter vt obseruet, & veteres olim hæreticos & hodie nostros, hanc solius scripturæ sufficientiam, non propter ipsius scripturæ reuerentiam (vt videri volunt, primaque facie viris parum nasutis videntur) sed propter nouarum doctrinarū licentiam tātopere prædicare, extollere, atque perurgere. Vt videlicet aut veritatem quācunque non scriptam, quamuis ab Ecclesia traditam religioséque retentam, tutò & liberè quum volent contemnant & respuant: sicuti Arriani filium Homousion seu Consubstantialem patri, Sabelliani innascibilem patrem, Eunomiani Deum spiritum sanctū, B Nestoriani B. virginem deiparam, Eutychiani duas in Christo post vnionem personæ naturas, aliíque hæretici alia fidei dogmata non scripta, ab Ecclesia tamen tanquàm de fide definita, hoc solo nomine negarunt, contempserunt, reiecerunt: aut ipsimet nouas quas velint hæreses, quas scriptura expresse non condemnat, licēter introducant: quia sane iuxta illos, contra fidem non est, quod vel contra scripturā non est, vel ex scripturis apertè euinci & confutari non potest. Hęc duo pestilentissima falsorum dogmatum seminaria, ab vno hoc capite suo paradoxo producunt illi, & germinare quum volunt, faciunt. Nam quòd pietatem illi hac in re prętexunt, & dicunt, tutos nos non esse & securos de veritate, nisi Deus ipse in verbo scripto & iam cōsignato nobis loquatur: sed si extra illud veritatem quærimus, iam omnibus humanis commētis & somniis fenestram aperiri, vt pro verbo Dei obtrudatur, quicquid homines aliqua Authoritate præditi comminiscuntur: denique ponere aliquam extra scripturas Traditionem, quę necessariò credēnda sit, fraudem esse Satanicam quę à scripturarum lectione & existimatione homines auellat, respōdebis nihil in hac re tota huiusmodi C periculi esse, neque fidem hic aut veritatem, aut denique ipsius verbi scripti Maiestatem vllo modo periclitari. Nam quemadmodum de ipso verbo scripto securi non sumus nisi per Ecclesiam (vt in alia Controuersia iam ostensum est) sic & de verbo Dei non scripto, per eandem Ecclesiam prorsus securi & tuti reddimur. Nos enim non sic extra scripturas veritatem interdum quęrimus, vel vt scripturas ipsas propterea negligamus, aut ab eius lectione tanquam minus vtili vel parum necessaria fideles auertamus (qua impietate nihil esset magis impium) sed primum semper ordinem & locū sacratissimis scripturis tribuentes, traditionem tamen non scriptam pariter amplectimur: tanquam alterum orthodoxæ fidei pręsidiū longè etiam certissimum & necessarium: vel vt cuiuscūque hominis doctrinam aut quamcunque traditionem extra scripturas ad fidem pertinere dicamus: sed illam solam doctrinam & Traditionem quam Ecclesia Catholica vel ab Apostolis accepit, & communi cōsensu pro huiusmodi obseruauit & approbauit;

Quare Protestantes hanc solius Scripturæ sufficientiam tā diligenter doceāt.

Protestantiū prætextus circa solas Scripturas audiendas, quā vanus & fallax.

Supra lib. 9: Quo sensu Catholici traditiones extra Scripturas ponunt & agnoscunt.

vel in patribus suis, Episcopis, Conciliis, certo & legitimo Iudicio suo, Spiritus sancti perpetua & infallibi assistentia subnixo, pro veritate Catholica definiuit; aut in Religionis vsum publicè & vniuersaliter assumpsit: eo sane iudicio & modo, quo Ecclesiam de rebus fidei iudicare atque discernere, in secunda & tertia Controuersiis particulatim à nobis explicatum est. Traditio ergo illa vel dogma non scriptum, quod sic ab Ecclesiæ solius Authoritate accipimus, non minus nobis certò constat ipsum esse Dei verbum, & ab omni humano commento aut figmento alienum, quàm ipsamet Scriptura: nec plus est in illo quàm in hoc veritatis genere suscipiendo, ac in fidē admittendo, periculi. Quibus ita præstitutis, rem ipsam nunc rectà aggrediemur. D

Adhibebimus autem in hac Controuersia explicanda, solitam aut etiam maiorem, si fieri potest, breuitatem. Sane quia in multo maiorem molem hæc disputatio excreuit, quàm initio putabamus, aut etiā fortasse quàm lectores æquanimiter ferant. Est autem hoc argumenti genus, quantum ad Traditiones ipsas, & dogmata non scripta diligenter recensenda, & ex tota Antiquitate colligenda, à quamplurimis hodie doctissimis viris diligenter antea pertractatū, vt à Melchiore Cano, locor. Theolog. lib. 3. ca. 3. à Iudoco Tiletano contra Martinū Kemnitium in Apologia contra Censuras eius in Concilium Tridentinum, denique omnium copiosissimè à Martino Peresio in libro eius de Traditionibus Apostolicis. Sed istud nostri nunc instituti non est. Tantum illud rationibus theologicis diligenter inuestigabimus, sitne vel ipsa scriptura ad omnia fidei dogmata sola & sufficiens Regula; vel Ecclesiæ potestas talis, vt extra scripturam aliquid docere valeat, quod ad fidem necessariò pertineat. Itaque ex illis omnibus prænominatis, ipsisque antiquiss. patribus quos legere & videre de hac re potuimus, nos hoc loco quasi in fasciculum & compēdium adeóque in Methodum præcipua omnia colligemus, quibus vel Catholica hac in parte sententia liquidò constare & validè propugnari; vel aduersariorum fundamenta & rationes omnes seu fraudes potius & imposturæ, quibus aduersum dogma stabilire conantur, penitus euerti & clare cōuelli possint. E F

A

Catholicorum primum fundamentum proponitur, quo demonstratur latius patere fidem & verbum Dei, quàm Scripturam Sacram.

CAPVT PRIMVM.

VT ergo primo loco Catholicæ ſententiæ fundamenta in Medium afferamus, illud primum erit, quòd verbum Dei ſeu quod idem eſt, materia credendorum, (quicquid enim credimus, tanquam à Deo reuelatum & dictum, ideoq́; vt verbum Dei credimus) latius pateat quàm Scriptura, ſitq́; à ſcripto verbo diſtinctum. Hoc enim ſi ita eſt, abſque manifeſta fidei iniuria dici non poteſt, omnia quæ ſunt fidei in Scriptura contineri. Hoc autem propterea primo loco ponimus, vt ex hoc vnóque & altero fundamento, Scripturæ ſufficiētia quæ prætenditur, confutata; poſtea ex aliis fundamentis, Authoritatem Eccleſiæ quæ fidei ex hac parte ſuccurreret, datam eſſe demonſtremus. Oſtendimus autem hoc primum fundamentum quod iam dixi, variis modis.

B Primùm fides ipſa ſeu materia credendorum, ſiue verbum Dei, antiquius eſt & tēpore prius omni Scriptura. Nam ante vllam Scripturam vel veteris vel noui Teſtamenti, erant fideles veriq́ue Dei cultores, vt toto illo Patriarcharū tempore, bis mille plus minus annis, ab Adam vſque ad Moyſen. Sane vt non ſine fide recta, ſic non ſine verbo Dei, quod fidei ſemen eſt, in corde conceptum; ſiue immediatè à Deo infuſum reuelatione de cælo data; ſiue per Angelorum aut hominum miniſterium ſeminatum; ſiue denique in ſcripto codice exaratum & lectum.

> 1. *Verbum Dei ante omnem Scripturam.*
>
> *Semen fidei verbum Dei.*

Secundò creuit per varias ætates Scripturarum volumen, non ſolùm ex parte cognitionis aut acceptationis noſtræ, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam ſuam. Nempe omnino ſcripta non erant ab initio omnia, vel ſimul & pariter omnia. At verò fides ipſa eiúſque ſubſtantia, nunquam creuit ab Abele vſque ad hodiernum diem. Sed cōpleta, vera & perfecta erat fides eius, omniúmq; Patriarcharum vſque ad Moyſem, & à Moyſe vſque ad nos (ſicuti & iuſtitia ipſorum) non ſecus quàm noſtra nunc completa eſt. Vnde de veteribus ait Apoſtolus, *Habentes eundem Spiritum fidei.* Quia videlicet *eos ſaluos non fecit niſi fides Mediatoris*, vt contra Pelagianos docet Auguſtinus; qui ſic diſtribuebant tempora, vt ante legem per Naturam, deinde per legem, poſtremò per Chriſtum ſalui homines fierent. Vna enim perpetuò in ſubſtantia fides erat, licet aliis atque aliis ſacramentis annunciata, tanquam vna & eadem res aliis atque aliis verbis C prolata, (vt contra Manichæos qui hoc videre noluerunt, docet Auguſtinus.) licet etiam clarior & explicatior progreſſu temporum facta fuerit, vt egregiè ex Scripturis oſtendit S. Thomas in 2.2.q.174.art.6. Nam & in vno atque eodem fideli homine maior & explicatior eſſe fides vno tempore poteſt quàm alio, tam ratione obiecti materialis, plura explicitè credendo; quàm ratione ſubiecti; videlicet vel certiùs & firmiùs ex parte intellectus, vel prōptiùs & confidentiùs ex parte voluntatis credendo. Vna tamen eſt omnium fides: quia qui fidem habet, ipſóſque articulos fidei tanquam principia & ſemina omnium credendorum tenet, is ſane in ſua fide omnia implicitè contenta habet. Sic enim in fide Patriarcharum omnia continebantur quæcunque poſteriores crediderunt, noſq; hodie credimus. At verò Scripturarum volumen non ſolùm creuit in ſua ſubſtantia, vt multæ partes nunquam antea in ſcripto exiſtentes, non ſolùm laterent homines, ſed ne eſſent quidem omnino; verum etiam quæ primò ſcripta ſunt, ſic diuerſa erant ab iis quæ poſterius ſcripta ſunt, vt nullo modo poſteriora volumina in prioribus continerentur: ſed haberent vtraque diſtinctas ſuas reuelationes & narrationes. Imò quia in hoc genere perfectiora erunt Prophetica Scripta quàm legalia, & Euangelica quàm vtraque, (nempe quæ & plura & clariùs de rebus diuinis complecterentur,) deberent potius hæc poſteriora in ſe continere priora illa, tanquam perfecta quædam ea quæ ſunt in eo genere imperfectiora, quàm à prioribus hæc poſteriora Scripta contineri; ſicuti in fide Maiorum & Patriarcharum,

> 2. *Scriptura ſecundum ſubſtantiā ſuam creuit, non ſic fides.*
>
> 2. Cor. 4.
>
> Lib. 2. cap. 22. cōtra. 2. epiſt. Pelagian.
>
> *Vna omnium fides in ſubſtātia ſua, licet maior ratione ſubiecti & explicatior ratione obiecti eſſe poſſit.*
>
> Lib. 19. ca. 16. cont. Fauſtū.
>
> 2. 2. q. 5. art 4.
>
> 2. 2. q. 1. art. 7.
>
> *Prima Scriptura non ſunt ſemina poſteriorū ſicuti Patriarcharum fides.*

omnis posteriorum fidelium fides continebatur. Hoc ergo alterum est euidénsque discrimen, inter verbum Dei seu fidem, & inter verbum Scriptum seu Scripturas, vt non pro eodem accipi possint & conuerti, (sicuti volunt hodie protestantes) sed alterũ ab altero verè distinguatur. D

Apostolica prædicatio absque Scriptura.

Tertiò; Multi Apostoli prædicauerunt Euangelium absque Scriptura noui Testamenti; quia neque ipsi scripserunt, neque aliorum scriptis vsi sunt; vel quia antequã aliquid aut totum scriberetur prædicauerunt; vel quia scripta ad eorum manus non peruenerunt. Fuit tamen talis Apostolica prædicatio non secus verbum Dei, Euangelium, & ipsissima veritas, quàm ea quæ postea Euangelistæ & Apostoli literis mandarunt. Imò Petrus, qui perpauca scripsit, postquam dixisset, *verbum Domini permanet in æternum*, subiungit. *Hoc est autem verbum quod Euangelizatum est in vobis.* Vbi suam sociorúmque prædicationem non scriptam, pro ipso verbo Domini in æternum permanente, commendare non dubitat.

1. Petr. 1.

Fides multarũ gentium absque Scriptura.

Quartò, etiam post Euangelia & literas Apostolicas iam scriptas, multæ gentes absque illis Scripturis visis vel lectis, & Christo crediderunt, & fidem conseruarunt. Cuius rei illustris testis, & omni exceptione maior est Irenæus. Ostendens enim ex proposito, etiam sine Scripturarum monumentis, saluam & integram fidem Christianorum posse consistere, ait. *Quid si neque Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis? Nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt his quibus committebant Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credũt, sine charactere vel atramento, scriptam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes.* Hæc ille, quibus nihil ad rem præsentem accommodatius, nihil verius dici potuit. Etenim ex hac Irenæi tam manifesta attestatione liquidò constat, (quod aliàs coniicere facile esset) quamuis Euangelia & literæ Apostolicæ non longè post initiũ prædicationis Euangelicæ scripta fuerint, non tamen euestigiò ad omnium manus huiusmodi scripta peruenisse; nec etiam si peruenerunt, Canonicæ Authoritatis pondus mox ab initio apud omnes Christianos obtinuisse; quum sane plæraque non nisi procedente tempore & paulatim pro Canonica Scriptura recepta fuerint, vt in alia Controuersia de quibusdam nominatim ex Diuo Hieronymo ostendimus. Huius etiam rei argumentum est, quòd non statim ex Græco sermone in Latinum vtriusque Testamenti libri versi sunt, sed paulatim & per partes modo hi, modo illi; vt vix ante Diui Hieronymi tempora aliqua totius sacri voluminis vnita translatio in Latina Ecclesia haberetur. Quin & sic ab initio versæ sunt sacræ Scripturæ, vt nulla esset authentica versio aut certa. Quia videlicet (vt notauit August.) *in ipsis primis fidei temporibus, vt cuique in manus venit codex Græcus & aliquantulum facultatis sibimet vtriusque linguæ habere videbatur, ausus est interpretari.* Quum ergo in primis illis fidei tẽporibus nec omnes Scripturæ partes in Latinam linguam versæ fuerint; nec si versæ, vlla tamen fuerit certa & authentica interpretatio; nec rursum ad omnium manus talis interpretatio peruenerit; (vnde aliquot post Christum seculis tam rara fuit sacrorum librorum maximè in Latina Ecclesia copia, vt hac de causa qui sacros codices persecutionis tempore hostibus fidei tradidisset, non secus audiret quàm si fidem abnegasset; cuius rei testis, est immanis illa Donatistarum contra Cæcilianum Carthaginensem Episcopum quasi sacrorum librorum traditorem accusatio:) nec denique statim fidelibus omnibus passim innotuerit, qui libri pro sacris & certò canonicis, qui pro dubiis, qui pro noxiis & adulterinis haberentur; liquidò constat etiam post Euangelia & literas Apostolicas scriptas, tamen sine Scripturarum vsu multas gentes (vt Irenæus attestatur) in Christum credidisse: fidémque integrè per solam traditionem Ecclesiasticam, conseruasse. Tales etiã multos suo tempore fuisse, qui sine Scripturis sanctissimè viuerent, Augustinus his verbis commemorat. *Homo fide, spe & charitate subnixus eáque inconcusse retinens, non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos. Itaque multi per hæc tria etiam in solitudine sine codicibus viuunt.* Hæc ille.

Lib. 3. cap. 4.

E

Controuers. 3. lib. 10. ca. 3.

Scripturæ non fuerunt fidelibus cõmunes, facta nisi lõgo post scriptionem tempore.

De Doctrina Christia. lib. 2 cap. 12.

1. 2. 3. 4.

F

De Doctrina Christiana lib. 1. cap 39.

Quintò, Ne hodie quidem post Scripturarum interpretationem authenticam, canonem certum, propagationem amplissimam, tamen ex Scripturis ipsis, aut earum lectione fides addiscitur. Sed maxima ex parte homines iam ex prædicatione Ecclesię Christiani facti, sic demum scripturas legunt & eis credunt atque obtemperant: nec lecturi sane, nec credituri, aut obtẽperaturi, nisi Christiani iam essent. Scripturæ enim

Ex Scripturis fides non addiscitur.

fidem

A fidem præſupponunt; ſiue vt illis credatur, ſiue vt creditæ rectè intelligantur. Non ipſæ gignũt fidem apud quemcunque legentem. Quod quia per ſe clarum eſt, & in alia iam Controuerſia declaratum eſt, nihil hic repeto. Si verò hoc vnum rectè hodie Proteſtantes obſeruaſſent, non ſic in ſolis Scripturis vniuerſam fidem collocarent, aut ex ſola Scripturarum lectione omnia fidei argumenta peti poſſe ac debere, aſſeuerarent. Atque hæ ſane primi fundamenti pro ſententia Catholica probationes ſufficientes eſſe poſſunt; vt oſtendatur latius patere fidem & verbum Dei quàm ſcripturas: alterúmque ab altero tum diſtinctum eſſe in rei natura, tum in ipſo vſu religionis ſeiungi poſſe, atque de facto ſeiunctum diu fuiſſe; ideóque ad omnem fidei doctrinam, ſolas Scripturas ex natura rei non ſufficere.

Lib 11. ca p. 2

Secundum & tertium Catholicorum fundamenta à comparatione prædicantis Eccleſiæ & ſcripti verbi deſumpta, explicantur.

CAPVT II.

B SECVNDVM Catholicæ ſententiæ fundamẽtum contra ſolius Scripturæ prætenſam ſufficientiam, inde peti poteſt; quòd quum omnis Scriptura per Eccleſiam, id eſt per homines in Eccleſia Spiritu ſancto inſpiratos conſcripta fuerit; poſteáque per Eccleſiam ſemper approbata; eadémque Eccleſia, ſiue homines in Eccleſia, eodem Spiritu inſpirati, viua voce prædicauerint abſque ſcripto, ſiue eadem quę vel illi vel alij ſcripſerunt, ſiue ea quæ nemo ſcriptis commendauit; nulla ratio eſt, cur illud prius genus pro verbo Dei amplectentes, iſtud poſterius repudiemus; aut pro nõ verbo Dei, loco inferiore aut nullo ponamus. Vtrumque enim ab eodem Spiritu ſancto Authore, & ab eiſdem in Eccleſia miniſtris ac teſtibus veritatis proficiſcitur. Quę ratio tam euidens & clara D. Baſilio viſa eſt, vt quum dixiſſet, *Vtraque, tam ex doctrina ſcripto prodita, quàm ex Apoſtolorum traditione in occulto tradita accepta, parem vim ad pietatem habere*; ſubiunxerit ſtatim: *Nec his quiſquam cõtradicit: quiſquis ſane vel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica*. Nẽpe quia non ambigitur, æquè illa à Deo proficiſci quæ Eccleſia colit atque obſeruat, quàm quæ Sacris Scripturis continentur. Quod etiam ſuprà ſatis oſtenſum eſt, quum Eccleſiæ vocem & Authoritatem diuinam eſſe oſtendimus.

1. 2. 3.

Quod Eccleſia prædicat non minus ad fidẽ pertinet, quã quod Scriptura complectitur.

In lib. de Spiritu Sancto, cap. 27. Suprà libr. 8. cap. 16. & ſequent.

Additur autem huic fundamento maior vis, quòd prædicandi & officium & præceptum à Chriſto Apoſtoli eorúmque ſucceſſores manifeſtum acceperunt: vt illud. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium*. Scribendi autem nec officium vllum C perpetuò duraturum, nec præceptum aliquod temporarium, vel Apoſtolis vel eorum ſucceſſoribus datum, legimus aut accepimus. Quanquam ſane quòd poſtea Apoſtoli aliíque Apoſtolici viri ſcripſerint, à Spiritu ſancto profectum non negemus: ſed Euãgelium quod prius prædicauerũt Apoſtoli, poſtea *per Dei voluntatem* (vt dicit Irenæus) *in ſcripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum*. Non tamen vel ſolum fundamẽtum & ſolam columnam, ſcripturas vocat Irenæus; (in quem ſenſum hæc verba rapiunt proteſtantes) ne ſane Apoſtolo contradiceret, vocanti *Eccleſiam columnam & firmamentum veritatis*; vel de alia ſcriptura quàm euangelica ibi loquitur Irenæus, quod non eſt tota & vniuerſa Scriptura. Quin & magis vrgebit hæc ratio, ſi meminerimus prædicationem viuæ vocis, non ſolum ex officio & ordinariam, ſed etiam ex vnctione eſſe; vnde Petrus, *per eos*, inquit, *qui euangelizauerunt vobis, Spiritu S. miſſo de cælo*. Ideóque Chriſtus prius dixit, *accipietis virtutem Spiritus Sancti ſuperuenientis in vos*, deinde adiecit, *& eritis mihi teſtes*: &c. Act. 1. Deinde ſic ex vnctione eſſe, vt non ſine certo Sacramento ſuſcipi poſſit, vt iam alio in loco ex Scripturis oſtendimus. Rurſum ſcripſiſſe multos multa de rebus ſacris ſine vnctione, ideóque multorum ſcripta in Canonem non recepta, nec pro diuinis habita fuiſſe, Eccleſiæ prædicantis iudicio. Qui autem ex vnctione ſcripſerũt, dono extraordinario id feciſſe. Et quamuis eadem fortaſſe in ſe & in re ipſa, facultas ac vis ſit doni extraordinarij quæ eſt ordinarij, ta-

Marc. vlt.

Prædicandi officium & præceptum ſcribendi nullum.

Lib. 3. cap. 1.

Quo ſenſu Scriptura vocatur ab Irenæo columna fidei.

1. Tim. 3.

1. Petr. 1.

Prædicatio viuæ vocis eſt ex vnctione Spiritus Sancti.

men ordinarij doni maior est quoad nos certitudo & firmitas. D

Tertium fundamentum.

Sedes Spiritus S. est in corde Ecclesiæ, non in Scriptura.

Tertium fundamentum esse potest, quòd Spiritus sanctus qui est reuelator verbi & Author fidei, datus à Christo Ecclesiæ; sic datus est, vt sedé suam haberet non in scriptis libris, sed in cordibus hominum: iuxta Prophetiam Ieremię de nouo testamento, non iam amplius in tabulis lapideis scribendo, non in sono literæ quærendo, non in volumine legis scripto compræhendendo, sed in cordibus fidelium exarando. Vnde & fideles ipsos, templum Spiritus sancti Apostolus vocat. Scriptura verò quatenus res scripta, spiritus sancti templum aut tabernaculum dici nullo modo potest. Neq; enim Deus in charta & atramento habitat, magis quàm in templis manufactis. Vtcunque quasi per aliquod Medium, in illis cognosci, in his coli soleat; sed multis aliis in vtroque circunstantiis adhibitis; vt verè Deus vel in scripto libro cognoscatur, vel in templo colatur. Fides ergo & verbum Dei nó minus, imò veriùs & magis propriè erit, quod in corde Ecclesiæ residet & conseruatur, quàm quod in scriptis libris vt talibus, id est, vt scriptis, nec dum ab Ecclesia approbatis, & explanatis vel alioqui Orthodoxè intellectis, legitur. Non dicimus naturam fidei non pati, vt in scripturis

Cauillationis remotio.

Fides cordibus nō literis inscripta, est propria gratiæ noui Testamenti.

2. Cor. 3.

contineatur (quod nos dicere mentitur suo more Chemnitius) sed proprium fidei esse atque verbi Dei, vt in corde credentium scribatur, non in tabulis: & hoc legis ac veteris Testamenti esse, id est ad pædagogiam & elementarem quasi adhuc rudium in fide instructionem pertinere; illud gratiæ ac noui Testamenti esse, id est, ad statum reuelatæ passim veritatis Euangelicæ, in quo nunc sumus, propriè spectare. Huc enim E nos ducit Apostolica illa distinctio, qua dicit fideles Corinthios *Epistolam Christi esse, ministratam ab ipso, & scriptam non atramento sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus.* Hoc est, non audiuisse tantùm illos aut legisse Euangelicam doctrinam, sed & corde credidisse, & hac ratione ipsos potius Epistolam Christi esse, sedémque fidei ac verbi Dei, quàm est litera legis scripta, vel Epistola Apostolica ad

Minister noui testamenti non est literalis Magister.

eos conscripta. Propterea quoque & pauló post *ministrum* se esse dicit *noui Testamenti, non litera sed spiritus*; hoc est, non esse literalem magistrum sed spiritualem; intelligétem sane & in corde retinentem, quam sonat litera, doctrinam. Hoc ipsum verò corde retinere, intelligere, credere esse noui Testamenti, esse excellentius & eminentius donú. Etenim sane sic ad primam humani generis excellétiam & sublimitatem quasi postliminio redimus, quum non in literis veritatem quærimus, sed intus in corde Spiritu sancto per Ecclesiam nunc, vt olim per Angelos, reuelante, eam retinemus. Ante

Homil. 1. in Matth.

enim legem Scriptam, sanctis illis Patriarchis, *Noë, Abrahæ, eiúsque posteris, Iob & Moysi* (ait Chrysostomus) *non per literas, sed per semetipsum loquutus est Deus:* (Angelorum sane ministerio:) *quia scilicet múda eorum corda repererat. Apostolis quoque nihil scriptum tradidit Christus, sed pro literis Sancti spiritus gratiam repromisit. Et vt scias hoc esse excellentius, per Prophetam*

Hierem. 31.

2. Cor. 3.

Literalis admonitio rudibus propria.

dicit. Disponam vobis Testamentum nouum. Dabo leges meas in mente eorum, &c. Paulus quoque hác eminentiam designans, dicebat se accepisse legem non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. F *Quia verò progrediente tempore, alij propter dogmata, alij propter vitam & mores grauiter impegerunt, literali rursum admonitione opus fuit.* Hæc Chrysostomus. Adeo ergo verbum Dei literis inclusum non est, aut in sola scripta litera quærendum, vt non nisi in subsidium aliquod atque remedium (quamuis nec vnicum nec sufficientissimum) infirmitatis ac corruptionis humanæ, tradita fuerit Scriptura; prior autem & maior fœlicitas, nouóque Testamento propria fuerit, absque literis in corde scriptum Dei verbum habere. Ex quibus sane sequitur, quòd etsi & nunc in hoc statu noui Testamenti, Scripturas habemus & legimus & veneramur, tamen hoc fieri propter infirmos ipsos, veterísque adhuc Testamenti filios, etiam in hoc statu agentes: ipsos autem perfectos &

Simile.

1. Time. 1.

Rom. 6.

verè spirituales viros, vt in ratione morum sub lege non sunt, quia *iusto lex non est posita sed ipsemet sibi lex est*, ideóque *non sub lege sed cum lege est & sub gratia*; sic in ratione fidei sub litera non viuunt sed sub Spiritu, habentes in cordibus scriptam vniuersam fidem, per ministerium Spiritus à Deo constitutum, quod est ministerium Ecclesiæ, vt Pau-

Doctrinalis fidei libr. 2. cap. 21.

lus suprà ostendit. Et hoc sane sensu, sapienter dixit Vualdensis; *fidem vniuersalis Ecclesiæ non habere proprios libros quibus inscribitur, sed tantùm in cordibus Christianorum fidelium, vel in sanctorum codicibus particulis* (id est quoad partes aliquas) *exaratum.* Ex hoc ergo discrimine, quòd Spiritus sanctus promissus & datus Ecclesiæ, cordibus fidelium (non literis) inscribendus, datus & promissus est, manifestè sequitur tantùm abesse, vt

sola

A ſola Scriptura ſit verbum Dei aut ſedes eius, multo vt magis in corde Eccleſiæ (non huius aut illius hominis, ſed) in vnam fidem vniuerſaliter conſentientis, verbum Dei reſideat: & cum illo conuertatur, ſitque ab illo inſeparabile. Et hæc eſt cauſa quòd contra hæreticos, non ex ſola Scriptura, ſed etiam ex Eccleſiæ conſuetudine & more paſſim & communiter ſancti Patres diſputant. Exempli cauſa, Auguſtinus quum Cypriani Authoritatem pro Baptiſmo paruulorum adduxiſſet, quia vnius patris teſtimonium non ſatis apud hæreticum aduerſarium efficax eſſe videbat, addit. *Sed contra Cypriani opinionem ſentiat quiſque quod libet. Tantum contra Apoſtolicam manifeſtiſſimam fidem nemo ſentiat.* (verba Pauli intelligit ad Rom. 5.) Deinde adiungit. *Contra Eccleſiæ fundatiſſimum morem nemo ſentiat; quæ ſcilicet paruulos baptiſat.* Hæc ille Epiſt. 28. non contentus Scripturæ authoritate dogma confirmaſſe, niſi etiam & Eccleſiæ authoritatem adiunxiſſet.

Quartum Catholicorum fundamentum à fine ipſo cur datæ ſint Scripturæ.

CAPVT III.

B ESt verò illud illuſtre, planéque firmiſſimum Catholicæ ſententiæ fundamentum, quòd non ob talem finem datæ ſunt Scripturæ, vt eſſent totius fidei ſufficientiſſima Regula; vel vt omnem veritatem complecterentur, aut expreſſam aut ex proximis & propriis principiis deducendam, quod tamen conſtitutiſſimum habent hodie Proteſtantes & pro ipſiſſima ac indubitata prorſus veritate. Oſtendi autem poteſt quod dixi multis argumentis, breuiter tamen vt iam præſtituimus.

1. Primùm quia hoc ipſum quòd totius fidei omniúmque credendorum vnica & ſufficientiſſima Regula ac Norma ſit Sola ſacra Scriptura, in vniuerſa Scriptura à principio Geneſis ad finem vſque Apocalypſis nuſquam legitur. Si enim omne verũ ad fidem neceſſarium in Scripturis compræhenditur, certè hæc ipſa Regula & Norma credendi, (qua nihil eſt ad fidem magis neceſſarium,) vtique & in ſcripturis compræhendi debebat.

2. Secundò, ſi totius fidei ſufficientiſſima Regula ſola ſcriptura eſt; vel debuiſſet vno momento tota ſcriptura ſimul ſcribi, vel defuiſſet in Eccleſia aliquando aliquid fidei & ad ſalutem neceſſarium; eo ſcilicet tempore quo necdum omnia ſcripta C eſſent. Data autem fuit Scriptura per partes, vt dictum eſt, fide ſemper manente integra.

3. Tertiò, non apparet vel ex mandato aliquo Chriſti, vel ex conſilio aliquo communi inter Apoſtolos inito, ad talem finem ſcripturas ſcriptas fuiſſe. Imò diſertè notat Euſebius Apoſtolos *ſcribendi minimam habuiſſe rationem, nec tam edendis libris quàm erudiendis populis operam dediſſe.* Idem quoque manifeſtè obſeruat Chryſoſtomus, rationem reddens quare Acta Apoſtolorum à Luca conſcripta, nec omnium Apoſtolorum ſed Pauli præcipuè cuius diſcipulus erat, res geſtas compræhendebant; nec ipſius Pauli ſacta omnia ad finem vſque complectebantur. Reſpondet enim *Euangeliſtas ſemper incubuiſſe in ea quæ magis vrgebant; nec curæ illis fuiſſe hiſtorias conſcribere. Siquidem non parum multa & abſque ſcripto tradiderunt.* Hæc ille. Non ergo finis aut intentio ſcribentium ſacra volumina ea erat, vt omnia ad fidem & ſalutem neceſſaria complecterentur.

Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 18. & 24.

Homil. 1. in Acta.

4. Quartò, prorſus contrarium apparet. Nempe ex occaſione varia, (non ex tali aliqua aut ſingulari intentione) tum Euangelia tum literas Apoſtolicas cóſcriptas fuiſſe. Matthæus enim poſtquam aliquot annis viua voce prædicaſſet, *quia à Iudæis ad alias gentes abiturus eſſet, ſcripſit in eorum gratiam Euangelium:* vt notat Euſebius. Marcus in gratiam Romanorum fidelium, nihil ſciens de Matthæi Euangelio, ſuum ſcripſit Euan- D gelium vt idem commemorat Euſebius. Lucas ex occaſione aliorum qui multa non

Ex occaſione ſcripta ſũt Euãgelia & Literæ Apoſtolicæ, non ex intentione certa omnia docendi.

Vbi ſuprà. Lib. 2. ca. 14.

P

rectè de Christo scripserunt, suum texuit Euangelium, vt ipsemet præfando ostendit. Adiecit postremò Ioãnes suum multis post Christum passum annis, & cõspectis aliis Euangeliis, vt quædam adderet ab illis prætermissa, maximè quę pro Christi diuinitate demonstranda facerent contra Cerinthum eam impugnantem, vt idem narrat Eusebius in historia. Epistolarum Apostolicarum occasiones ob quas scriptæ sunt, singularum argumenta legentibus demonstrant.

Lib. 3. cap. 18. & 24.

Obiectionis remotio.

At dices, quacunque tandem ex occasione aut etiam intentione Euangelistæ & Apostoli scripserint, Deum tamen sic eorum mentes & calamos direxisse, vt etsi non historias rerum omnium gestarum, tamen omnia ad fidem & salutem necessaria scripto mandauerint. Ne hoc quidem. Nam Ioannes ipse qui postremus scripsit, disertè testatur se omnia non scripsisse, nec solum ex factis & miraculis Christi (vt quidam illa Ioannis verba exponunt, quàmquam & Christi facta ad nostram doctrinam pertinere nemo Christianus inficiari potest) sed ne quidem ex doctrina, eàque ad fidem cognitu necessaria. Hinc enim sane merito obseruauit Chrysostomus, Apostolos *quũ tam multa de Christo disseruerint, tamen de diuina eius natura* (quam tamen ex proposito descripsit Ioannes) *pauca dixisse*. Huc etiam pertinet, quòd de doctrina fidei tam parum scripserit Ioannes, vt ne quidem vocabulum fidei vel semel in eius Euangelio legatur. Paulus verò qui inter cæteros, plurimas Epistolas scripsit, disertè tamen testatur, se omnia non scribere: sed quædam olim tradidisse, vt illud *Sicut disposui tibi*: & ad Thessalonicenses. *Tenete traditiones quas accepistis*: quædam etiam traditurum præsentem, ideóque non scribere: quale illud est. *Cætera quum venero disponam*. Et iterum. *Desidero videre vos vt aliquid impartiar vobis gratiæ spiritualis*. Et rursum. *Vt suppleam ea quæ desunt fidei vestræ*: apertè ostendens non solum de regimine aut cerimoniis & ritibus religionis, (vt priora loca sonare quibusdam videntur) sed etiam de ipsa fide aliquid se viua voce eos docturũ, quod illis deesset: vt etiam rectissimè super hæc verba notat S. Augustinus. Quũ enim lactati essent elemẽtis fidei & catechisati, adhuc illis deerat vt quod in Symbolo de Christo homine credebãt, idem quoq; de Deo Christo credendum esse intelligerent. Christi enim humanitas in Symbolo expressa, lac erat. Christi diuinitas postea docenda, solidus cibus erat. Hanc præsens docere, quam de illa absens scribere Apostolus maluit. Nam & hac spirituali prudentia, tũ Petrus vsus est in prima ad Iudæos concione, quum de Christo tanquam *de viro approbato à Deo*, non tanquam de ipso vero Deo concionatur; tum qui primi Euangelium scripserunt, Matthæus, Marcus & Lucas vsi sunt, qui Christi potius humanitatem descripserunt quàm diuinitatẽ quæ erat solidus cibus, à sancto Ioanne Euangelista post confirmatas iam aliquantum Ecclesias, postremo loco tradendus. Quæ etiam causa est, quod de Christi aut etiam Spiritus sancti diuinitate, nihil in Symbolo, quod omnibus indifferenter fidelibus in principio credendum proponebatur, clarum & expressum habetur: licet verba Symboli sic concepta fuerint, vt fideli & intelligenti facile illud etiam ex Symbolo, constare queat. Adeo omnia de Christo credenda, nec in Scriptura nec in Symbolo, primi Magistri Ecclesiarum & statim ab initio exprimere voluerunt.

Cap. vltimo.

Homil. 1. in Acta.

1. Ti.

Tit. 1.

2. Thess. 2.

1. Cor. 11.

Rom. 1.

1. Thess. 3.

Tract. 98. in Ioan.

Act. 2.

Iam verò euidens est, scripta Euangelica atque Apostolica commonitoria tantùm breuia fuisse prædicationis prius factæ, non totius doctrinæ Christianæ expressam aliquam formam aut institutionem. Sic de Euangelio Marci scribit Eusebius, ideo scriptum illud fuisse, vt *monimentum esset prædicationis à Petro apud Romanos factæ*, apud ipsos Romanos deponendum rogantibus illis (vel vt Chrysostomus arbitratur rogantibus Ægyptiis fratribus) atque à Marco illud efflagitantibus, vt sane hoc nomine à [a]Tertulliano, [b]Irenæo, S. [c]Hieronymo & aliis patribus, *Interpres Petri*, id est prædicationis per Petrum factæ enarrator seu commentarius Marcus vocetur. Idem de omnibus Euangeliis pronunciat Chrysostomus, nempe *admonitionis causa* scripta illa fuisse. S. quoque Hieronymus idem notat, asserens ea scripta fuisse *in memoriam posterorum*. Sane D. Lucas de suo Euangelio, apertè dicit: *Vt cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es, veritatem*. In procemio, *id est*, ait Chrysostomus, *vt sæpe commonitus certus sis, ac in certitudine permaneas*. Hæc ille hom. 1. in Matth. Apostolus verò Paulus euidẽtissimè hoc ipsemet ostendit, remittens subinde lectorem suum ad prædicationem viua voce factam, tanquam pleniorem & latius patentem.

Euangelica & Apostolica literæ commonitoria tantum prædicationis factæ fuerunt.

Lib. 2. cap. 14.

Homil. 1. in Matth.

Euangeliũ Marci commẽtarius prædicationis D. Petri.

a cõtra Marcioné libr. 4.

b lib. 3. ca. 11.

c in catalogo virorum ill.

Homil. 1. in Matth. in cõment.

2. Cor. 3.

Huius

A Huius rei exempla nonnulla subiiciam. Ad Romanos scribēs, monénsque vt à falsis doctoribus cauerent, non ipsam orthodoxam doctrinam speciatim designat; sed ad eam iam olim viua voce acceptam eos referens, dicit. *Præter doctrinam quā vos didicistis.* Idem verò Corinthiis quàm sæpissimè facit. *Sicut*, inquit, *in Ecclesiis omnibus doceo.* Et iterū: *Sicut tradidi vobis.* Et rursum, *sicut in omnibus Ecclesiis doceo.* Tale & istud est. *Sic prædicauimus & sic credidistis.* Imò verò tantùm abest, vt literis suis Apostolus maiorem à fidelibus aut excellentiorem aliquam fidem & authoritatem dari vellet, quàm prædicationi suæ collegarúmque eius viua voce factæ, vt disertè hoc ab eorum mentibus & ex proposito amoueat, dicens. *Non alia scribimus vobis quàm quæ cognouistis.* Quasi diceret: Iam fidelibus & doctis scribimus. Nō fidem ipsam aut doctrinā fidei rudes docemus. Hoc enim si fieret, nihil sane ad fidem necessarium prætermittendum fuit. Contrà, vbi doctis non rudibus scribit, vt videlicet recognoscant, non discāt; nec omnia opus est scribere, sed quædam è re nata; nec apertè & disertè singula explicare, sed breuiter & obiter (vt apud Auditorem sapientē fieri solet) pauca perstringere necesse fuit. Quid verò? An in singulis Epistolis idem non facit? Sanè ad Galatas scribens, *Si quis*, inquit, *vobis Euangelisauerit præterquam quod accepistis*: non dicit, præter hæc & illa Capita doctrinæ, quasi in illa Epistola volens fidem eos vniuersam docere. Ad Philippenses eodem prorsus modo scribit. *Quæ & didicistis & accepistis, & audistis & vidistis in me, hæc agite.* Vides quàm manifestè ad acceptam iam doctrinam eos refert, quantúmque absit, vt

B Normam fidei suas literas esse voluerit, solam dico, vnicam atque plenissimā, vt semper aduersarij clamitant. Quin & ad Colossenses ad eundem plane modum. *Sicut*, inquit, *accepistis sicut didicistis.* Nec aliter ad Thessalonicenses. *Scitis*, inquit, *quæ præcepta dederim vobis.* Et rursum in altera Epistola. *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem siue per Epistolam.* Denique & ad Timotheum suum, non semel ad eundem modum scribit. *Quæ à me audisti.* Et rursum. *Quæ à me audisti per multos testes*, (non dicit quæ tibi scripsi aut ea solùm quæ scripsi) *hæc commenda fidelibus.* Ex his omnibus liquidum fit, Epistolas Paulinas, sicuti & Euangelia, commonitoria tantùm fuisse traditæ prius doctrinæ, & exhortationes ad eam retinēdam, non formam aliquam aut Regulam totius doctrinæ; ideoq; ex fine ipso propter quem datæ sunt Scripturæ, hanc sufficientiam quam in ea imaginantur Protestantes, colligi non posse, sed potius contrarium. Quo etiam in loco valet illa plurimum D. Augustini Annotatio de Actis Apostolicis, Lucam *in eo quòd dixit, Baptisauit Eunuchum Philippus, intelligi voluisse impleta omnia, quæ licet taceantur in Scripturis gratia breuitatis, tamen serie Traditionis scimus esse implenda.* Notat enim breuitatis causa multa tacere Scripturam, quæ tamen docet Traditiò. Quæ contrà Protestantes afferunt, vt ex fine ipso, solius scripturæ Sufficientiam demonstrent, postea suo loco refellentur.

Rom. 16. 1. Cor. 7. 1. Cor. 11. 1. Cor. 14. 1. Cor. 15. 2. Cor. 1. *Paulus ad acceptam doctrinā suos refert, non omnem doctrinam scripto tradit.* Gal. 1. Philip. 4. Coloss. 2. 1. Thess. 4. 2. Thes. 2. 2. Tim. 1. 2. ad Ti. 2. August. lib. de fide & operibus cap. 9. Infra cap. 12.

C *Quintum fundamentum Catholicæ sententiæ, quòd Ecclesia non est alligata ad Scripturas.*

CAPVT IIII.

ALIVD Catholicæ sententiæ hac in parte fundamentum esse potest, quòd Ecclesia non est alligata ad Scripturam ipsam vel in docendo, vel in regimine externo: vt videlicet propterea nihil docere vel præscribere posset nisi quod scriptum sit. Alligata sane est ad verbum Dei, quod illi perpetuò dictat Spiritus Sanctus; Sed siue id verbum in scripto porrigat, siue extra scriptum. Nam vtrumque facere Spiritum sanctum, ipsúmque Dei verbum latius patere quàm Scripturam, suprà ostensum est: vnde etiam hoc quod nunc statuimus fundamentum satis confirmatum esse videri potest. Sed ne vel idem repetere, vel principium petere videamur, ex aliis Mediis ostendemus non esse alligatam ad Scripturas Ecclesiam, quod pro re compertissima sumunt Protestantes, indéque ostendere conantur esse totius fidei sufficientissimam Regulam solam Scripturam.

Et ſane ſi alligata ad Scripturas eſſet Eccleſia, conſequeretur neceſſariò quod infe- D runt. Nos ergo ex contrario medio contrarium rectè inferimus, & pro altero fundamento hoc Medium rectè ponimus. Non eſſe igitur ad Scripturas alligatam Eccleſiá euidenti ratione oſtenditur.

1. *Eccleſia multa de fide concludit ſine Scriptura.*

Primùm quia Eccleſia ſine præuia Scriptura tanquam demonſtrationis medio, ſed ſolo inſtinctu Spiritus ſancti edocta, ipſaſmet Scripturas, modo has modo illás, taxauit, conſignauit, ſuáque authoritate approbauit; vt eſt antea oſtenſum: atque ita rem ad fidem maximè neceſſariam ſine Scriptura concludit.

2. Suprà lib. 10. cap. 11. & ſeq.

Deinde ſine alia ſcriptura, ipſas Scripturas ſæpenumero interpretatur; ipſúmque ſenſum quem expreſſit, neceſſariò credendum tradit; ſolo etiam Spiritu Dei ad illud infallibiliter concludendum instructa, quod & antea demonſtratum eſt.

3. *Spiritus S. multa docet Eccleſiam ſine Scripturis.*

Præterea plurima docuit Eccleſiam Spiritus ſanctus, etiam poſt datas Scripturas, abſque ſcriptura: id eſt abſque expreſſo in Scripturis mandato: plurima inquam, tum ad cultum & religionem, tum ad fidem ipſam pertinentia. Huius rei exempla pauca de multis breuiter perſtringam. Docuit nempe Spiritus ſanctus Iudæos, ex certa religione neruum non comedere. Docuit Moyſem ex conſilio Iethro cognati ſui, inſtituere ſeniores ſuper populum: & confringere tabulas illi à Deo datas. Docuit Eliam facere altare de duodecim lapidibus & immolare ibidem. Docuit Rechabitas ex voto non bibere vinum. Docuit Ezechiam Regem confringere & demoliri æneum ſerpentem, Dei tamen mandato in Scripturas relato erectum: docuit etiam Paſcha celebrare tempore non ſuo. Hæc & alia permulta, in veteri populo docuit fideles Spiritus ſan- E ctus, abſque vllo Dei mandato in ſcripturis expreſſo, quibus & Deum rite colerent, & religionis actu Deo placerent.

Gen. 32. Exod. 18. Exod. 32. 3 Reg. 18. Ierem. 35. 4 Reg. 18. 2. Paralip. 30.

Quin & Chriſto veniente, docuit idem Spiritus ſanctus abſque vllo in ſcripturis mandato, tres Magos offerre dona Chriſto; Magdalená nardo vnguenti optimi Chriſti caput inungere; Nicodemum aromatibus condire corpus Chriſti; Iudæos ferre ramos palmarum ante Chriſtum; multáque ſimilia priuata pietatis opera quæ in Euangelio narrãtur.

Matth. 2. Luc. 7. Ioan. 19. Marc. 11.

Idem quoque Spiritus ſanctus etiam in publica doctrina & regimine publico, docuit Apoſtolos inſtituere Diaconos, cõuocare Concilium, & ibidem præcipere fidelibus abſtinere à ſanguine & ſuffocato. Docuit Paulum præſcribere fœminis velamen capitis, facere collectas, ordinare viduas in miniſterium Eccleſiæ, decernere de comedendis immolatitiis, approbare diſpar coniugium fidelis & infidelis, de virginibus conſilium dare (de qua re disertè dicit, *Dico ego non Dominus.*) Circunductionem ſororum mulierum pro re licita venditare prophetandi in Eccleſia rationem præſcribere, multáque ſimilia aliis in locis.

Act. 6. & 15. 1. Cor. 11. 1. Cor. 16. 1. Timo. 5. 1. Cor. 8. 1. Cor. 7. 1. Cor. 9. & 14.

4. Deinde ſæpe vel propter ſanctæ Scripturæ obſcuritatem apertius, vel propter breuitatem plenius aliquid & ſignificantius neceſſariò dicendum eſt, quod tamen qui in Eccleſia repræhenderet, merum ſe vitilitigatorem & vanum oſtenderet. Quo in genere Dionyſius ille Areopagita, quum Deum eſſe diceret, *Amorem entium*, τῶν ὄντων ἔρωτα: *Nemo*, inquit, *nos arbitretur præter ſanctæ Scripturæ authoritatem amoris cognomen introducere.* F *Eſt enim perquàm irrationabile atque peruerſum, non vim inſpicere ac ſenſum, ſed affigi dictionibus: idque fuerit hominum non planè diuina intelligere cupientium, ſed ſimplices captantium ſonos, eóſque aure tenus ita continentium, vt ad intima nequaquam intrare permittantur; nec ſcire volentium quidnam iſtiuſmodi ſignificet verbum, & quomodo oporteat illud per alia æquiualentia & planiora verba declarari. Affiguntur enim elementis & literis haud intelligentiæ peruiis, & ſyllabis ac verbis ignotis, neque animæ ſuæ intelligentiam penetrantibus, ſed extra circum labia & aures perſtrepẽtibus.* Hęc ille, noſtrorũ hodie Proteſtãtũ λεπτολογίας & verborũ aucupationes curioſas graphicè depingẽs.

De diuinis nominibus cap. 4.

Quemadmodũ ergo in iſtis omnibus, abſq; vllo verbo ſcripto multa docuit veteres iuſtos atque Apoſtolos Spiritus ſanctus, multa docet docentẽ ſemper Eccleſiá, neque illi in his omnibus ad ſolam ſcripturam alligari, ſed ex Spiritus ſancti inſtinctu omnia ſe facere poſſe quæ ille dictaret, non dubitabant; ad eundem plane modum, vt idem Spiritus ſanctus abſque ſcripto verbo multa Eccleſiam olim docuerit quæ hodie vſque per Traditionem Eccleſiaſticam retinentur, inconueniens non eſt, nec cum ipſius ſcripti verbi iniuria aut nota coniunctum. Nec enim certè vel minor fuit, aut efficientia aut maieſtas ſcripti verbi veteris inſtrumenti, reſpectu veteris populi, quàm eſt noui inſtrumenti reſpectu noſtro; vel minus efficax eſt Spiritus ſanctus in Eccleſia nũc, quàm olim fuit: quũ ſit in æternũ datus: imò verò quũ multo efficacior ſit, magiſq; abunde diffuſus in hoc ſtatu noui Teſtamenti quàm antea fuerit.

Sextum

A *Sextum fundamentum sententiæ Catholicæ, quòd de facto permulta sunt fidei, & necessariò credenda, in Scripturis tamen non comprahensa.*

CAPVT V.

SED quid coniecturis agimus, aut inconueniens non esse differimus, vt absque scripto verbo aliquid Ecclesia doceat, quasi probabile hoc tantum ac possibile fortasse, nō item certum & de facto ita præstitum fuerit? Enimuerò (quod aliud fundamentum erit, idémque maximùm) de facto quamplurima & fuerunt apud Iudæos, & sunt apud nos, non solùm piè & religiosè in cultu diuino gesta, sed etiam ad salutem necessaria & necessariò credenda: in Scripturis tamen non compræhensa, sed sola Ecclesiæ authoritate commendata vel approbata. Quoad Iudæos sane, nec expiatio vlla peccati originalis vel in fœminis omnino, vel in masculis ante octauū diem morientibus exprimitur, nec fides mediatoris Christi, & omnium sacrificiorū ad futurum eius in cruce sacrificium relatio, non solùm typica & vmbratica, sed B etiam intenta & mente sacrificantium concepta, vsquam scribitur in toto veteri Testamento: quum tamen hæc omnia semper fuerint, tum ad salutem, tum ad veræ religionis cultum, necessariò credenda. Quoad nos verò, Baptismus paruulorum sine expressa Scriptura ab Ecclesia eiúsque sola Authoritate receptus est. Quod his verbis apertè docuit Augustinus. *Quamuis*, inquit, *huius rei certè de Scripturis Canonicis non profertur exemplum, earúndem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, quum hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat Authoritas.* Eandem hac in re Ecclesiæ Authoritatem tanquam sine scripturis ad hoc sufficientem, aliis in locis vrget. *Consuetudo* (inquit) *Matris Ecclesiæ in baptisandis paruulis, nequaquā spernenda est, nec vllo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, si Apostolica non esset.* Et alibi de eadem re dicit. *Contra Ecclesiæ fundatissimum morem nemo sentiat: vbi ad Baptismum si propter sola paruulorum corpora curreretur, baptizandi offerrentur & mortui.* Baptismum ab hæretico administratum, & susceptum verum esse sacramentum, & non repetendum ex sola Ecclesiæ traditione firmiter se tenere scribit Augustinus, non dubitans illam consuetudinem ex Apostolica traditione venisse, ideóque nullo modo spernendam. Sic enim hac de re scribit multis in locis. Et quidem contra Petilianum Donatistam hoc vehementer vrgens, *Hoc*, inquit, *facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in Ca-* C *tholica Ecclesia quæ per totū orbem diffunditur, contra omnes falsitatis nebulas custodimus.* Móxq; hanc Ecclesiæ traditionem vocat, *Verissimam & inuiolabilem veritatis regulam*: quum tamen in scripturis hoc nusquam habeatur, sed solius Ecclesiæ primum traditione obseruatum, deinde in Concilio plenario definitione decretum fuerit.

Quædam ad fidem maximè necessaria sine Scripturis tenuerunt Iudæi.

Multas conclusiones de fide tenent Christiani absque Scripturis.

Contra Cresconium lib. 1. cap. 33.

De Gen. ad lit. lib. 10. ca. 23.

Epist. 28.

De bapt. cōt. Don. lib. 2. c. 4. & 7. lib. 4. ca. 6. lib. 5. ca. 23.

In libro de vnico baptis. cap. 9.

Infantes quoque Baptisatos in numero credentium haberi, ex Ecclesiæ doctrina non scripta, idem doctissimus pater probat. Eisdem quoque fidem susceptorum prodesse ad salutem *piè* ait, *rectéque credi propter Ecclesiæ saluberrimam Authoritatem quæ hoc commendat.* In lib. 3. cap. 23. de lib. arbit. Cyprianus habet mixtum calicem pro verbo Dei, de quo tamen nihil habet scriptura. Beatæ virginis perpetua virginitas, quam contra Heluidium defendit Hieronymus & contra Antidicomarianitas Epiphanius, ex Scripturis (vt hodie scripturas intelligunt Protestantes) probari non potest, sicuti etiam nec Sabbati in diem Dominicum facta commutatio. Aduentus Enoch & Heliæ ante extremum Iudicium, ex nulla scriptura habetur, sed ex fide Ecclesiæ: vt notauit Augustinus. Quid verò, quòd nec ipsa Sacramentorum doctrina, res ad fidem maximè necessaria, clarè & expressè in Scripturis habetur? Quæ enim scriptura dicit Baptismum vel Eucharistiam, esse Sacramenta? Quæ tamen duo pro Sacramentis à Christo institutis omnes adhuc Protestantes nobiscum fatentur. Deinde forma & administrandi modus vtriusque huius Sacramenti in scripturis prorsus tacetur.

Sermo. 14. de verbis Apostoli & depec. mer. & rem. libr. 3. cap. 2. lib. 2. epist. 3. De Ciuit. dei lib. 20. ca. 29.

Sacramētorum doctrina nō habetur clarè in Scripturis.

De fide & oper. cap. 9.

Nihil enim de Catechismo, nihil de exorcismo, nihil de illo solemni voto & Abrenunciatione quæ omnia baptismum præcedunt scriptum est. *Sed hæc omnia, licet taceantur in Scripturis breuitatis gratia*(ait Augustin.) *tamen serie traditionis scimus implenda.* Rursum de forma administrādæ Cœnæ Dominicæ quum pauca quædam scripsisset Apostolus, 1. Cor. 11. *Cætera*, inquit, *quum venero disponam.* Quia sane *multum erat*(ait August.) *vt in Epistola totum illum agendi Ordinem insinuaret, quem vniuersa per orbem seruat Ecclesia.* Hæc ille epist. 119. cap. 6. Et tamen quis negabit hæc esse cognitu necessaria, quum scribat Apostolus, *Omnia secundum Ordinem fiant?* 1. Cor. 14. agens tamen de ordine tantum prophetandi; qui vt extraordinarius tantum fuit, non perpetuus (quod alibi in hoc Opere demonstrauimus, ita Ordine administrandi tanti Sacramenti multo erat inferior. Iam verò in qua Scriptura ipsum Sacramenti vocabulum legis, eo sensu vt nouæ legis sacramentum significet, nisi forte tātum de matrimonio apud Paulum, quod tamen Protestantes non agnoscunt? Peccatum originale in vniuersa Scriptura ne nominatur quidem. Sed quid sit Sacramentū, aut peccatum originale, quæ natura & definitio vtriusque, quibus ex rebus vel in rebus vtrumque consistat, nihil expressè Scriptura nos docet.

Sed quid moramur in illis recensendis quæ sine Scriptura creduntur, suntque ad credendum maximè necessaria? Has esse Scripturas quas vocamus Canonicas, nonne mera est traditio Ecclesiastica? Alioqui quæ Scriptura illas nobis omnes & singulas commendat? Et quid tamen est inter omnia alia quæ creduntur, magis ad credendum, & indubitatè ac firmissimè tenendum necessarium, quàm certum & exploratum habere, qui tandem libri pro Canonica Scriptura censendi sunt, qui non?

Multa in Conciliis cōtra hæreticos de fide definita quæ in Scripturis expressa non habentur.

In epistol. ad Africanos.

Li. 5. de Theologia.

Iam verò, tot & tanta contra tot hæreticos, in sacris Conciliis de fide Decreta & tradita, & ad salutē imprimis necessaria, quid aliud sunt quàm dogmata Ecclesię non scripta, sed vel ipsarum Scripturarum interpretationes, vel absque Scripturæ auxilio traditæ fidei definitiones? Vbi enim vel in qua Scriptura legimus patrem ingenitum, quod omnis tamen Ecclesia profitetur? Credere filium patri consubstantialem, in Concilio Niceno definitum (*quod verbum Domini permanens in æternum* vocat Athanasius) Credere spiritum S. esse verum Deum (quem Eunomiani vocabant ξένον καὶ ἄγραφον θεὸν peregrinum & non scriptum Deum, vt commemorat Gregorius Nazanzenus) Credere Christum habere duas naturas, operationes quoque & voluntates duas in vna persona, etsi propter idiomatum *κοινωνίας*, multa attribuantur in Scripturis vni naturæ quæ alteri conueniunt, esse item tres personas siue subsistentias in diuinis, spiritum S. à patre filióque procedere, in scripturis expressa non habentur, sed interpretationes scripturarum sunt, de fide tamen credendæ: nisi velimus quia singula in scripturis clarè non exprimuntur, ad Arrianorum, Macedonianorum, Sabellianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Monothelitarum, Græcorum hæreses reuolui. Sane Caluinus ipse contra Vbiquitarios disputans, manifestam scripturam & expressum Dei verbum pro sua sententia producentibus, illud videlicet. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo*, per has non scriptas voces de communicatione idiomatum prædicta respondet. *Eiusdem*(inquit) *est stuporis spernere idiomatum κοινωνίας, quæ non frustra olim à Sanctis patribus inuenta est.* Hæc ille. Vides iam vt contra Brentianos scripturam allegantes, per doctrinam non scriptam sed à SS. Patribus inuētam, & ab Ecclesia traditam, orthodoxam veritatem necessariò tueatur Caluinus. Et profectò (quod vtinam Protestantes aduertere dignarentur) si solum verbum Dei esset scriptum verbum, nullæ vnquam aut olim extitissent aut nunc extarent hæreses, vel controuersiæ, nisi circa scripturarum canonem. Si enim extra hunc Canonem nullum est Dei verbum, nihil necessariò credendum; profectò negari tutò potest absque vlla hæresis nota, quicquid in aliqua particula scripti Canonis non habetur. At verò tam graues & tam variæ hæreses quæ vel olim fuerunt vel hodie sunt, de verbo quidem Dei, de fide sunt omnes: sed multo maxima eorum pars (paucissimi enim vt Manichæi, Marcionitę, & alij quidam vel libros vel sententias ex scripturarum Canone tollentes, de ipso scripto verbo litigabant) de verbo non scripto est: id est, vel de intelligentia & applicatione verbi scripti, vel de quæstionibus circa fidem & religionem in scriptura non expressis. Tales autem controuersiæ

Institut. li. 4. cap. 17. Par. 30.

Omnes fere veterum hæreses erant de verbo non scripto.

A trouetsiæ tanti momenti; vel olim vel hodie profectò non essent, vt qui in huiusmodi rebus falsum assererent & tuerentur pro hæreticis haberentur, ex Ecclesiæ communione eiicerentur, tanto studio ab orthodoxis refellerentur, nisi ad verbum Dei & ad fidei necessitatem huiusmodi rerum veritas omnium fidelium iudicio pertineret. Quare non alio certè tendit hoc paradoxum, in solo scripto verbo omnem fidem & veritatem contineri, quàm vel omnem plane de fide disputationem & explicationem è medio tollere, quæ extra scripturæ verba fit; ideóque, ipsarum scripturarum tractationem, enarrationem, applicationem, cessare etiam oportere (siquidem non nisi verbis non scriptis illa fieri potest) vel eam totam pro adiaphora doctrina habendam esse, nihil certum aut stabile in eo genere posse constitui; vel denique plærasque veteres hæreses sine detrimento fidei resumi posse, quia propositiones orthodoxæ quibus illæ iugulantur, in scripto verbo non leguntur. Quæ omnia si absurdissima sunt, & cum totius fidei ac doctrinæ orthodoxæ manifesta pernicie coniuncta, agnoscendum est non in solo scripto verbo omnem fidem contineri, sed extra eius limites ac cancellos, in fidem aliqua recipi posse, permulta recepta esse. Quod vt clarius elucescat, vnum adhuc & aliud fundamentum subiiciemus.

Quo tendit Protestantium paradoxum ex solis Scripturis doctrinam fidei accipiendā esse.

1\.

2\.

3\.

B *Septimum fundamentum quod Apostoli ipsi multa tradiderunt sine scripto.*

CAPVT VI.

NEMPE si vlla fides maioribus nostris habenda sit, patribus, historicis, & in vniuersum scriptoribus rerum Christianarum omnibus; ipsimet Apostoli non casu & fortuitò, sed studio & industria, multa nobis posteris ac filiis suis, ad fidem & religionem vel imprimis necessaria, vel egregiè conducentia, absque scripto reliquerunt; sola viua voce tradidisse contenti. Huiusmodi sane multa commemorat vetustissimus scriptor Tertullianus in libro de corona militis. S. quoque Basilius in libro de spiritu sancto, & vtroque antiquior Origenes in homiliis super Numeros, varia eius generis commemorant sola traditione accepta, nullis in scripturis commendata. Nempe disertè attestatur Dionysius Areopagita, *quædam quidem in sanctis ac theologicis commendata esse libris*, sed præterea alia etiam excellentiora, *sacratiore*, inquit, *& purgatiore & propinqua quodammodo cælesti hierarchiæ doctrina, sanctos duces ac præceptores nostros didicisse, & ex animo in animum, medio intercurrente verbo*, prædicationis scilicet, *sine literis transfudisse*. Vt videlicet magis sublimia fidei mysteria Apostoli scripto non commiserint, vt de Christi diuinitate pauca (vt supra ex Chrysostomo notauimus) de sacratissimæ Trinitatis mysterio pene nulla; de sacramentorum materia & forma, vsu, effectu, ritibus pene tantundem. Accedit ad Areopagitam Eusebius Pamphili, paulo etiam apertius Apostolorum hoc studium describens. *Quæcunque*, inquit, *à Christo quasi sapientioribus & magis spiritualibus præcepta fuerant, illa iis tantum quos capaces esse eorum intellexerant sine scripto tradiderunt: quæ vero infirmioribus & vulgo fidelium conuenire existimabant, eorum quædam quidem in scripto reliquerunt, quædam verò per sanctiones & ritus non scriptos obseruanda tradiderunt*. Hæc Eusebius. Vbi vides Apostolos, & magis sublimia fidei mysteria sine scripto fere omnia tradidisse; & ipsa vulgaria, non omnia, sed quædam scripsisse. Idem accuratè docet Origenes libr. 2. contra Celsum, à quo hanc suam sententiam, vt alia multa, sumpsisse videtur Eusebius. Verba Origenis huc pertinentia infrà proferentur commodiùs. Idem clare attestatur Basilius ille magnus, causámque reddit, quare studio & industria id Apostoli fecerint. Dogmata, inquit, *quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Qualia quum nonnulla commemorasset, Hæc*, inquit, *ex qua Scriptura habemus? Nonne ex priuata hac & arcana traditione? Nonne*

C

Apostoli certo consilio multa tradiderunt sine scripto.

Cap. 27. Homil. 5.

Ecclesiast. hierarch. cap. 1.

Demonstrationis euangel. lib. 1. ca. 6.

Infrà cap. 9.

De Spiritu S. cap. 27. Causa consilij Apostolici de traditione non scripta.

ex doctrina quā patres nostri in silentio quod curiosos & otiosos submouet, seruarunt? Pulchrè quidem illi: nimirum docti arcanorum venerationem silentio conseruari. Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, horum doctrinam quo modo par erat in literis velut in triumpho ostentare? Hæc ille. Comparatione deinde facta cum Sanctuario veteri, eiúsque arcanis mysteriis, à quorum conspectu non populus tantum, sed & leuitæ ipsi ac sacerdotes, vel semper vel ad certa tempora arcebantur; *Ad eundem*, inquit, *modum, etiam ij qui ab initio res Ecclesiasticas sanciuerunt, Apostoli & patres, in occulto ac silentio mysteriis Authoritatem conseruarunt. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc est ratio, cur quædā citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgò veniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictū. Nam dogmata silentur: edicta verò publicātur. Est autē silentij species etiam obscuritas qua vtitur Scriptura, mentem ad cōtemplationem dogmatum inhabilem exercens, idque ad vtilitatem in Scripturis versantium.* Hæc Basilius disertè, copiosè & grauiter. Tantum sane abest, vt omnia Apostoli scripserint, plæraq; vt eáque diuinissima grauissimis de causis in silentio & in occulo tradere voluerint ac debuerint. Annon verò Apostolus Paulus qui inter cæteros quàm plurima scripsit, multa tamen etiam studio prætermisit? Sane disertè scribit Thessalonicensibus, vt *traditiones tenerent quas acceperant, siue per sermonem siue per epistolam.*

2. Thess. 2.

Libr. de Spiritu S. cap. 29

Vnde pronunciat Basilius *Apostolicum esse, etiam non scriptis traditionibus inhærere.* Sed aliorum nunc Patrum hac de re testimonia conquiramus. S. Augustinus variis in locis hunc Apostolorum morem diligenter obseruauit.

De bapt. cōt. Donat. lib. 2. cap. 7.

Multa, inquit, *non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in conciliis posteriorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab Apostolis tradita & commendata creduntur.* Hæc ille. Idem aliis verbis repetit lib. 5. cap. 23. eiusdem operis, & de Genesi ad literam lib. 10. cap. 23. In eam sententiam scribit Chrysostomus *Apostolos non parum multa etiam absque scripto tradidisse.*

Homil. 1. in Acta.

Idem notat in commentariis ad 2. ad Thess. cap. 2. & Homil. 26. in 1. ad Cor. 11. Ad Chrysostomum accedit Epiphanius qui etiam disertè scribit. *Non omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt*; idque mox ex Pauli verbis euidenter probat suprà citatis.

Hær. 61 contra Apostolicos.

Fundamenta fidei sunt Scriptura & traditiones.

Eandem sane ob causam idem doctissimus pater fundamenta fidei Christianæ commemorans, scripturis adiungit traditiones. *Termini*, inquit, *nobis positi sunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apostolorum traditiones, & Scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ; & vndequaque veritas Dei munita est.* Hæc ille. Quod totidem verbis ante eum scripsit potentissimus ille Arrianorum Antagonista Athanasius.

Hær. 55. contra Melchisedecianos.

Proponamus, inquit, *diuini placiti voluntatem, & verissimæ œconomiæ consummationem, & absolutissimi beneficij gratiam; vicissim percunctantes istorum intellectus, an Propheticis annunciationibus coastipulentur, an Apostolicas doctrinas sequantur, an in Patrum mandatis incedant, an irrefutabiles Domini voces non reiiciant, vt ex Propheticis iudiciis, & Apostolicis doctrinis, & ab operibus à Domino designatis, conciliitur veritatis confessio & erroris explicatio.* Hæc ille in libello de Incarnatione Christi, manifestè Scripturis adnumerans Patrum mandata, vt ex illis quoque controuersia de fide diiudicetur. Ac satis sane luculenti testes ij tot ac tanti Patres esse possunt, Apostolos re vera non omnia ad fidem & salutem necessaria scripsisse, sed satis multa eáque præcipua & diuinissima certo consilio & ratione per manus absque scripto tradidisse.

Quanta verò huiusmodi sine scripto traditis dogmatibus Authoritas tribuenda sit, iidem patres manifestè iuxta Apostolum docent. Sane eandem prorsus quàm Scripturis ipsis, tribuendam docent.

Par Authoritas Traditionis & Scripturæ.

De Spiritu S. cap. 27.

Basilius enim quum vtrumque genus dogmatum, scriptum & non scriptum in Ecclesia esse ostenderet, *quorum*, inquit, *vtráque parem vim habent ad pietatem; nec his quisquam contradicit quisquis sane vel tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur reiicere, imprudentes & ea damnabimus quæ in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.* Hæc ille. In quibus sane postremis verbis illud maximum inconueniens notat, quod sub finem superioris capitis ex hoc Protestantum paradoxo consequi diximus. Soli enim scripto verbo omnem fidem tribuere, est omnem fidei prædicationem, è medio tollere; & ad nudū nomen contrahere; quia hac ratione non prædicandi, docēdi, tractandi, explicādi & applicādi potestatē habebit Ecclesia: sed solum scriptum verbum à quocunq; lectū & inspectum omnem fidem docebit, neglecto Ecclesię docentis & interpretan-

tis

A tis ministerio, & prædicatione illi à Christo Saluatore concredita. Conformiter Basilio scribit Chrysostomus. Quum enim dixisset multa sine literis Apostolos tradidisse, subiungit. *Eadem vero fide digna sunt tam illa quàm ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est. Nihil quæras amplius.* Hæc ille. Neque verò de hac re dubium esse amplius potest & debet, quum Apostolus verbis clarissimis vtrunque genus dogmatum, *siue per sermonem* viuæ prædicationis, *siue per epistolam* scripto consignatam & traditam, iubeat Thessalonicenses suos *tenere*, hoc est, custodire & seruare.

Homil. 4. in 2. ad Thess. 2.

2. Thess. 2.

Cauillationes Protestantiū contra locum Apostoli 2. Thessal. 2. diluuntur.

Nam quod Protestantes ad hęc clarissima Apostoli verba respondent, modo eandē fuisse doctrinam quam per sermonem & quam per epistolam tradiderat; modo propterea sic tunc scripsisse Apostolum, quia nondum omnia scripta fuerant; mera est cauillatio, & hominum ad manifestam lucem oculos claudentium pertinax tergiuersatio. Etenim si primum verum esset, frustra & ridiculè Apostolus vtrumque genus doctrinæ commendasset: & præterea quàm est absurdum, in epistolis illis duabus ad Thessalonicenses scriptis, vniuersam doctrinam comprehendi dicere, quam Paulus viua voce prædicauerat, siue illis siue aliis? Quod ad secundum attinet, ostendere non possunt Protestantes, Paulum etsi post has epistolas alia scripserit, in eo tamen scripto omnia comprehendisse, aut comprehendere voluisse, quæ ad fidem & salutem essent necessaria. Denique disertè patres modo citati, Basilius, Chrysostomus, Epiphanius, hæc eadem Pauli verba, non ad illud tantùm tempus quo Paulus ea scri-
B psit referunt; sed etiam ad omnem Christianæ Ecclesiæ posteriorem ætatem; manifestè asserentes & Paulum & Apostolos alios *multa sine literis tradidisse*; quæ etiam disertè commemorant ad suam vsque ætatem ex sola non scripta traditione obseruata fuisse, sicut & hodie vsque eadem in Catholica Ecclesia obseruantur. Manet ergo firmum multa Apostolos sine literis tradidisse, eadémque in Ecclesia non secus quàm Scriptas earum literas, piè & religiosè custodiri.

Octauum fundamentum quòd Protestantum hac in re sententia, est veterum omnium hæreticorum vox & sententia, ab eisdem tamen ipsis minimè obseruata.

CAPVT VII.

IAm verò Orthodoxæ sententiæ etiam alia demonstratio & fundamentum esse potest, quòd nostrorum hodie pestilentissima hæc
C vox, in solis Scripturis doctrinā fidei quærendā esse, perpetua fuit veterum hæreticorum cantilena, & flagitatio; ab ipsis tamen sicut & à nostris hodie, omnium minimè obseruata. Clamabant enim sane omnes, solas Scripturas, vt Ecclesiæ vocem excluderent: & ad illas solas admissi, iam sua afferebant præter Scripturas. Non secus sane ac si versipellis hostis quispiam ad certamē prouocās, aduersario persuaderet arma deponere, ac ipse eum postea bene armatus aggrederetur. Sic sane Arrius & Arriani consubstantialem patri filium, quia illa vox in Scripturis non legeretur, itémque in vniuersam substātiæ ac subsistentię vocabula, tanquam non scripta, remouenda esse prorsus clamitabant. Sic enim de illis commemorat Athanasius. *Atqui*, inquiunt, *ista in Scripturis non reperiuntur: ac proinde voces alienas à sacris literis reiicimus.* Quibus eorum verbis respondens Athanasius, ostendit eos quàm plurima extra Scripturam asserere. *Si enim*, inquit, *eiicienda putant verba in sacris literis non obuia, cur Arrio tantum aceruum dictionum quas nusquam in Scripturis reperias accumulante, quales sunt, ex non entibus, & non erat filius priusquam gigneretur, & erat quando non erat, & conuertibilis est, & ineffabilis est, & inuisibilis pater filio suo, & filius non nouit ne suam quidem substantiam, & quæcunque istiusmodi ab illo euomuntur, non contradicunt; sed potius pro iis pugnant, & ob ea cum patribus suis belligerantur? Aut vbi denique in ipsis sacris literis, repererunt vocem ingenitū, aut ὑσίας nomen, & illud, tres esse hypostases, & non est verus Deus Christus, & vnus est ex centum ouibus, & sapientia illa*

Arriani voces non scriptas reyciebāt, & vocibus tamen nō scriptis permultis vtebantur.

In Epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ.

Dei ingenita est & inoriginata, & multæ sunt conditæ potestates, quarum vna est Christus? Aut qua tandem ratione in Encæniis, verbis à Scriptura non receptis Acacius & Eusebius vsi dixerunt substantiæ, potentiæ, concilij, gloriæ nulla dissimilitudine variante imaginē, primogenitum creaturæ esse, & obmurmurant patribus, quòd vocabulorum quæ in vsu sacrarum literarum non sunt, mentionem faciant, & substantiæ meminerint? Oportuit eos aut sibi ipsis obmurmurare, aut nihil patres incusare. Hæc hactenus Athanasius, quæ quidem ex illo paulo prolixius transcripsi, quòd hæc Arrianorum reprehensio iustissima, nostris quoque hodie Protestantibus ad amussim conueniat. Quemadmodum enim Arriani solas Scripturas crepabant, & idcirco decretas à patribus voces, & in Symbolum relatas damnauerunt; quum tamen ipsimet tot ac tanta & vocum & sententiarum portenta, extra Scripturas afferrent ac defenderent; sic plane nostri hodie Protestantes faciunt. Nihil enim absque scriptura recipi volũt, ideóq; & transsubstãtiationis, & Missæ, & sacerdotũ ac sacrificij vocabula, quia in noui testamenti literis (vt illi aiunt) non leguntur, prorsus reiicienda statuunt, & præterea multa dogmata de quibus (vt illi existimant) parum aut nihil in eisdem Scripturis expressum reperitur, vt inuocationem Sanctorum, orationem pro defunctis, propitiationem quotidiani sacrificij, merita operum, satisfactiones & supererogationes, aliáque consimilia eodem nomine penitus reiiciunt. Quid vero? Iidem illi nihil nisi scriptum adferunt? Et in qua obsecro Scriptura legitur Imputatiua Iustitia, sola fides, specialis fiducia & apprehensio meritorum Christi, & his similia? Vbi legitur canalis Caluini circa existentiam Corporis Christi in Eucharistia, vbi energia Zvuinglij, vbi metonymia Meláchthonis, vbi signum & figura Carolostadij, vbi pignus & Arrhabo Oecolampadij: vbi Vbiquitas Brẽtij, vbi illud Lutheranorũ, in pane, vel cum pane vel sub pane esse corpus Christi. Quę Scriptura dicit Ecclesiã ex solis prædestinatis vel bonis constare semper in mũdo tam intra Ecclesiã quàm extra maiorem partem veritati resistere, & Satanam potentem esse; imo ipsum Antichristum in suprema Ecclesiæ cathedra multis seculis sessurum? Quæ scriptura dicit fidem efficere, vt quæ re vera quàm longissimè absunt, sint tamen præsentia, liberum arbitrium esse titulum sine re, mandatorum obseruationem esse impossibilẽ, docere Apostolum ne quidem à perfectioribus hominibus impleri legem, discrimen legis & Euangelij esse quòd illa iustitiam operum, hæc iustitiam fidei sine bonis operibus requirit, sola peccata contra conscientiam esse mortalia, omnia etiam huiusmodi peccata fidem excutere, in omni bono opere peccare iustum, vel (vt alij commodius se loqui arbitrantur) nullum esse hominis opus iustum, nihilominus certitudine fidei certos nos esse quòd sumus in gratia: Baptismum in omne vitæ tempus valere, & peccata post Baptismum abolere, multáque iis affinia. Hæc vocabula, has sententias, has propositiones, quas illi pro verbo Dei obtrudunt, pro quibus illi contra Ecclesiam belligerantur, quæ Scriptura habet, aut vbi in sacro Canone scriptas ostendunt? Nusquam sane ostendere possunt. Et tamen flagitant illi à nobis cum veteribus Arrianis, nihil nisi quod Scriptura habet, in fidei dogmate proferri. Contra Sabellium, impassibilem, innascibilem, & ingenitum patrem esse; contra Photinum, Deum esse ex Deo & lumen de lumine Christum Dominum; contra Eunomium, similẽ non dissimilem patri esse Ecclesia pronunciauit. Sed hæc Arrianorũ (vt egregiè disputat Athanasius) & hodie Protestantum præscriptio omnes has voces & definitiones Ecclesiæ, quia in Scriptura non continentur, penitus profligabit; singulósque hæreticos præclarè iuuabit. Maximini Arriani apud Augustinum, eadem hac de re vox & idem est argumentum, cuius hodie Protestantum in ore vsus est perpetuus. *Si quid*, inquit, *de diuinis scripturis protuleris, quod commune est cum omnibus, necesse est vt audiamus. Hæ verò voces quæ extra scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur. Cum Dominus moneat ac dicat. Sine causa me colunt, docentes mandata & præcepta hominum.* Hæc ibi Arrianus ille. Putes te Protestantem audire. Neque enim ouum ouo similius quàm iste Arrianus Protestantibus nostris. Eodem modo & Pascentius Comes Arrianus contra Homousion quia scriptum non esset excepit, apud Augustinum; cui statim Augustinus de voce Ingeniti replicauit, quia nec illud scriptum est. Quam altercationem vide apud Augustinum, indéque protestantibus hodie veterum Arrianorum more disputantibus, quid respondendum sit, perspicies. Eadem vox Eunomianorum apud Gregorium Nazanzenum. *Vnde*, inquiunt, *nobis peregrinum hunc Deum & Scripturæ verbis*

Protestãtes multa Catholicæ Ecclesiæ dogmata reiiciunt quia nõ scripta, quum plura tamen ipsi doceãt etiam non scripta.

In disputatione coram Probo iudice.

Veterum hæreticorum mos non scriptas voces ab Ecclesia receptas reiicere.

Lib. 1. contra Maximinum in principio.

August. epist. 174.

Lib. 5 de Theologia.

A *bis nusquam expressum introducis?* Quibus paulò pòst respondet, *literæ studium impietatis ipsis pallium esse.* Eadem Eutychetis in Concilio Constantinopolitano sub Flauiano vox erat. *In qua*, inquit, *Scriptura iacent duæ naturæ?* Cui respondit Mamas Præsbyter, *& quia scriptura dicit Homousio?* Neq; potuit Eutyches ab hac vna voce deduci, quin semper repeteret; *se solas scripturas sectari, tanquam firmiores sanctorũ patrum expositionibus.* Et iterum. *Quia à sanctis Scripturis non didici de duabus naturis, nec ego id dico*; replicantibus itidem Catholicis neque in sanctis Scripturis legi Homousion, sed à sanctis patribus traditũ firmiter credi. Quin & Pelagianorum apud Augustinum eadem vox est. *Credamus*, inquiunt, *quod legimus; & quod non legimus, nefas credamus astruere: quod de cunctis etiam dicere sufficiat.* Quibus mox respondet Augustinus. *Contra ego dico, nec omne quod legimus credere nos debere, propter illud quod Apostolus ait, omnia probate quæ bona sunt tenete* (nam & ideo quid legendum pro sacra Scriptura esset, Ecclesia probando tenuit) *& astruere etiam aliquid quod non legimus, nefas non esse.* Sed ne multis lectorem morer, eadem plane fuit, Albigensium apud D. Bernardum, Iconomachorum in Concilio Niceno 2, & omnium ad vnum hæreticorum veterum vox. Recentior quoque Vvicleph, cuius vomitum resumpsit Lutherus, sic apud Vvaldensem nostrum loquitur. *Nulli fratres vel prælati quicquam debent in materia fidei definire, nisi ad hoc habuerint scripturæ authoritatem vel reuelationem à Spiritu Sancto specialem.* Cui mox respondet sapienter Vvaldensis. *Quomodo tibi definienti sub prætensa scripturarum Authoritate fidem venditas, & pristinis hæreticis fidem negas?* Illi siquidem ad vnum omnes, Scripturas pro suo dogmate proferebant: vt diligenter ibi de Arrianis Sabellianis, Manichæis commemorat Vvaldensis. Replicante autem Vvicelepho ab ac dicente, aliorum hæreticorum scripturas fuisse extortas; respondet Vvaldensis: *Sed qualiter hoc probabis, aut quomodo fidelem induces, vt tibi credat potius sic dicenti quàm alteri deneganti?* Omnes quippe hæretici, aliorum præter se hæreticorum omnium Scripturas extortas asserunt. Postremò verò, quũ (quod maius est) etiã Catholici omnes maximéque magistri Ecclesiarum, singulorum hæreticorum Scripturas quas proferunt, à vero sensu longissimè aberrare pronunciant; iterum fortissimè contra Vviclephum colligit Vvaldensis. *Cur tu definis errorem circa fidem* (ex Scripturis videlicet erranter intellectis) *& prælatis denegas authoritatem definiendi pro fide?* Nulla videlicet iniquior conditio dari potest, quàm vt hæreticus sibi soli aut paucis sectatoribus suis recenter exortis, circa Scripturarum expositionem, aut etiam circa reuelationes non scriptas, credi à fidelibus postulet; ipsi autem Ecclesiæ Dei, id est, fidelis populi constitutis Magistris, ordinéque perpetuo in Ecclesiæ regimine succedentibus, vel scripturas exponentibus, vel præter scripturæ textum acceptas ab Apostolis traditiones (non sua vlla inuenta) commendantibus, minimè credatur. & tamen talis est in hac causa Protestantum hodie à nobis postulatio: & his legibus ad solos scripti verbi limites, doctrinam fidei astringunt.

Chalced. cõc. Act. 1.

Act 3.

Constantin. Conc. act. 6.

De Natura & gratia cap. 39.

Homil. 66. in Cant. Anathematismo 7.

Valdens. de Doctrinal. fidei libr. 2. cap. 19.

Iniquissima conditio quam Protestantes ab Ecclesia Catholica obseruari volunt.

C

Primi generis Scripturæ quibus Protestantes hodie contrarium suadere contendunt proponuntur & expenduntur.

CAPVT VIII.

NVNC aduersariorum argumenta, quibus hoc suum cum veteribus hæreticis Paradoxum stabilire conantur, excutere & subuertere oportet: ne sola veritate demonstrata, falsitatis autem nebulis minimè depulsis; aut imperito lectori fucum illa faciant, aut parum stabilem in alteram partem vel ambiguum trahant vel perplexum teneant. Ea sane vel ex Scripturarum verbis, vel ex SS. Patrum certis testimoniis ab illis deprimuntur, vel etiam ex origine, vsu, & dignitate ipsarum Scripturarum petuntur. Singula verò ordine præstituto proferemus: pariterque Deo dante refellemus.

1.

2.

Et quidem quod ad Scripturas attinet, ad tres argumentorum ordines referri omnia posse videtur; quæ triplici vel fraude vel ignorantia proferunt. Primo loco ea omnia scripturarum loca producunt, quæcunque in commendationem vel totius

3.

Ex ijs quæ commendant Scripturam sufficientiam solius Scripturæ concludũt Protestantes.
2. ad Timo. 3.
Ioan 5.
Marc 13.
Luc. 16.

Scripturæ, vel singularum partium dicuntur, vt inde solius Scripturæ sufficientiam concludant. Quale illud est. *Omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Item illud Saluatoris. *Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere.* Item illud. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Denique illud. *Habent Moysen & Prophetas. Si Moysi & Prophetis non crediderint, neque si quis è mortuis resurrexerit, credent.* Postremò, quòd ipse Cristus voluit doctrinæ suæ testimonia è Scriptura petere, idémque postea Apostoli diligentissime præstiterunt.

Responsio.

Sed hæc omnia, Scripturæ quidem maiestatem & dignitatem commendant; vt tum aduersus eam nihil, tum ex ea quoad eius fieri potest, omnia doceantur. Non autem ex his omnibus inferri potest, omnia ad fidem & salutem necessaria in Scripturis haberi, vel ex illis solis illa petenda esse. Paulus sane in verbis ad Timotheum non de tota sed de omni Scriptura: id est, de omni parte scripturæ loquitur, quòd sit vtilis ad docendum, ad arguendum, &c. Quòd si verò exinde sequitur, etiam ad omnia illam sufficere; sequetur quoque quamlibet Scripturæ partem ad quælibet sufficere. Eadem quoque ratione illa alia Saluatoris dicta, quæ vel de veteris tantùm instrumenti scriptura dicta sunt, vt primus ac tertius locus; vel de sua tantum prædicatione viua voce hic in terris facta, vt secundus locus; si ad omnia sufficere ostenduntur, profecto aut nouum Testamentum totum excludent tanquam superfluum, aut certè literas Apostolicas omnes, quæ post illa Saluatoris verba scriptæ & canoni Scripturarum adiectæ sunt. Sed aliud est scripturas scrutari oportere, quod Saluator dicit; nósque quàm studiosissimè amplectimur, & pro virili præstamus. Aliud, solas illas perscrutandas esse, quod nulla Scriptura dicit, sed hæretici de suo cerebro comminiscuntur. Aliud verba Domini non transire; aliud scriptum verbum non præterire, aut nõ exire: aliud, denique Moysen & Prophetas audire; aliud, illos solos audire; ne hac ratione Apostolorum verba tam scripta quàm non scripta, ex hac Protestantium doctrica penitus negligere, & respuere discamus. Quanquam sane & scripturas ipsas sequimur, quoties Ecclesię doctrinam etiam non scriptam sequimur, iuxta illam Augustini consequentiam sane validissimam, qua dicit. *Quamuis huius rei de scripturis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam hac in re à nobis tenetur veritas; cùm hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat Authoritas. Vt quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit in hac obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat.* Hæc Augustinus.

Aliud Scripturas scrutari, aliud solas.

Lib. 1. cap. 33. contra Cresconium.

Secundum argumenti seu potius imposturæ genus, ex verbis scripturarum haustum refellitur.

CAPVT IX.

Aliud verbum Dei, aliud scriptum verbum
1. Petr. 1.
Matth. 15.
Luc 10.
Matth. 17.
Coloss. 2.
Rom. 10.
1. Pet. 4.
Ezech. 3.
Ierem. 23.
Institut. libr. 4. ca. 8 par. 8.
Caluinus blasphemans in Spiritum Sãctum.

ALIVD argumentorum seu potius Imposturæ genus est, vt quicquid de verbo Dei, de Euangelio, de veritate in Scripturis legitur aut dicitur; ea omnia ad scriptum verbum trahant, & de scripto verbo exponant. Tale est illud. *Verbum Domini permanet in æternum.* Et illud. *Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur.* Et iterum. *Vnus est Magister vester Christus:* Et rursum. *Qui vos audit, me audit,* vt non nisi Christi verbum audiatur: iuxta illud, *Ipsum audite;* quia in illo solo *omnis scientiæ & sapientiæ thesaurus absconditus est.* Vnde & Apostolus, *Fides ex auditu, auditus autem per verbũ Christi.* Et illud Petri. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Ac postremò illud Prophetæ. *Audies ex ore meo verbum, & annũciabis illis ex me;* & rursum, *Qui habet verbum meum, loquatur verbum meum verè.* Quæ omnia loca adeo vrget Caluinus, vt scribat *nihil aliud permissum fuisse Apostolis, quàm vt scripturam veterem exponerent, vt olim Prophetæ; nec id ipsum aliter facerent, quàm vt ex Christi ore acceperant. Quin & ipsi Spiritui Sancto easdem partes assignatas fuisse, vt suggereret tantum quæcunque Christus antea ore docuerat, & hanc restrictionem attentè esse notandam.* Hæc ille. Sed blasphemus hæreticus tam in Apostolos

A Apostolos quàm in Spiritum Sanctum, vbicunque audit verbum Dei, scriptum verbum necessariò intelligendum putat; quum tamen, vt iam ostensum est, multo latius verbum Dei pateat quàm Scriptura; in locis quoq; citatis dè scripto verbo, nec Christus nec Apostoli quicquam locuti fuerint. Præterea non omnia Christus viua voce & ore docuit, sed Spiritui sancto multa docenda reliquit; apertissimè dicēs paulo ante passionem suam, quum iam finē prædicandi faceret, *Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Quum autem venerit ille Spiritus veritatis* (venit autem post Christi Ascensionem, quum ex ore Christi iam amplius non audirent Apostoli verbum) *docebit vos omnē veritatē.* Nihil potuit apertius dici. Dicit enim *adhuc*, id est præter & vltra ea quæ iam his aliquot annis viua voce prædicaui, & ore vos docui; *Multa*, nō pauca aliqua. Deniq; huiusmodi, *quæ non potestis portare modo*: id est, excellentissima & perfectissima fidei mysteria, quę non poterant tunc portare Apostoli, id est, nondū accepto Spiritu S. penetrare & intelligere non poterant, quia nondum perfecti & spirituales erant, de quibus Apostolus dicit. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* & iterum paulò post. *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, quasi paruulis in Christo, &c.* Tales adhuc Apostoli erant, qui ad verbum crucis scādalisabantur, qui quomodo Christus esset in patre & pater in illo nondum credebant, qui in ipsa Cœna illa mystica sic carnales erant vt *fieret contentio inter eos quis eorum videretur esse maior*, qui etiam sic paruuli erant, vt diceret illis Christus; *non potestis me sequi modo*, qui omnes à Christo capto diffugerunt, quorum etiam Princeps Christum abiurauit. Itaque etsi portare, id

B est æquo animo ferre omnia Apostoli fortasse potuissent, (quanquam & ad crucis mentionem sic offensus est Petrus, vt audiret à Christo, *Vade à me Satana, non sapis ea quæ Dei sunt*; & in ipsa apprehensione Christi, gladium educens ita restitit, vt diceret ei Christus, *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Ipséque cum Iacobo & Ioāne ipsa illa nocte ita somno grauati ac tardi erant, vt nequicquam monente Christo, vt vigilarent & orarent, dormirent tamen:) etsi inquam fortasse excellentissima & sublimissima mysteria æquo animo ferre tunc potuissent, (vt putat Augustinus hunc locum exponens) tamen sic portare, vt capere, ac intelligere suauitérque memoria recondere possent; certè tunc non potuerunt, iuxta Christi verbum manifestissimum, tum hîc tum antea vbi dixit, *Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos*, id est, *non potestis capere Spiritum*, & spiritualiter intelligere Christum, *quamdiu secundum carnem persistitis nosse Christum*, vt idem exponit August. tract. 94. in Ioan. Talia autem fuerunt quæ postea Apostolos Spiritus S. docuit, ipsíque Apostoli Ecclesiam, absq; scripto, vt disertè notauerunt Dionysius Areopagita, Eusebius Pamphili, & S. Basilius in locis suprà citatis. *Imo*, ait Caluinus, *etsi rudes ac prope indociles discipuli erant, quum ista à domino audirent; tamen postea à Spiritu S. in omnem veritatem ducti, quid obstet quo minus perfectam Euangelicæ doctrinæ cognitionem in scriptis suis complexi sint?* Cui respondemus, iam quidem ostensum esse

C quòd non omnia in scriptis suis complexi fuerint Apostoli, sed multa sine literis tradiderint. Verum siue id ab illis factū sit siue non, ex his Christi verbis euidens est, non omnia Christum ore docuisse, quę Apostoli & sciebant & alios docebant; sed illos per Spiritū S. edoctos, *Multa adhuc, quæ prius portare non poterant*, excellentissima videlicet & maximè sublimia fidei mysteria tum didicisse, tum alios docuisse; vt & multò magis Spiritus S. ipse multa alia docuerit quàm Christus prædicauerat. Vt propterea restrictio illa quam tam attentè notari Caluinus vult, sit in Spiritum S. blasphema, & de Apostolis falsissima. Sanè Spiritui S. id officium assignauit Christus, nō solum vt suggereret ea quæ Christus dixerat, (quod solum vrget Caluinus) sed etiam vt doceret omnia. *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*, ait Saluator. Et iterum postea. *Docebit vos omnem veritatem.* Docendi ergo partes etiam Spiritui sancto assignantur, non secus quàm Christo, non solùm suggerendi. Alioqui Spiritum sanctum Doctorem Ecclesiæ esse negare, præterquam in suggerendo huiusmodi quæ Christus viua voce docuerat; eúmque ad hoc munus ita astringere, vt alia ipsemet à Christo prætermissa dicere ac docere non valeat aut non debeat; nihil certè est aliud, quā cum Eunomianis & Macedonianis, dicere ac docere Spiritū S. ministrum esse & discipulum ac seruum tum Dei Patris, tum Christi: quod illi ex illis verbis hoc eadem loco dictis, collegerunt. *Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur.* Et paulò pòst. *Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Sic enim ex his verbis illos collegisse commemorat Ambro-

Ioan. 16.

Christus Spiritui S. multa docenda reliquit.

Apostoli praesertim adhuc Christo infirmi & carnales.

1. Cor. 2.

1. Cor. 3.

Matth. 16.

Ioan 14.

Luc. 22.

Ioan. 13.

Matth. 16.

Ioan. 18.

Tract. 96. in Ioan.

Ioan. 16.

Caluini replica sed nihil ad propositum.

Caluini blasphemia contra Spiritum Sanctum.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

Spiritus S. Ecclesiæ Doctor nō secus quā Christus.

Ioan. 16.

Lib. 3 cap. 12. de Spiritu S. Chrysost. homil. 1. in acta.

Ioan. 16.

Vbi suprà.

Spiritus S. doctrina quã latè pateat.

Ioan. 16.

Actor. 10. li. 2. cõtra Celsum.

sius, paritérque docet *Propter vnitatem substantiæ & proprietatem scientiæ Spiritum Sanctum de filio accipere, & non ex se loqui, quia non sine Patris & Filij communione loquitur, tamẽ quicquid pater aut filius vel loquitur vel scit, ipsum Spiritum S. & loqui & scire.* Hanc etiã ob causam disertis verbis dixit Chrysost. *Ideo Spiritui seruata est maior doctrinæ portio, ne putarent illum minorem.* Hæc ille, adeo docens Spiritui S. docendi partem relictam esse, vt etiam maiorem doctrinæ portionem ab eo Ecclesiæ datam esse, affirmare non dubitet: idque ex certa Dei prouidẽtia, vt æqualis patri ac filio crederetur. Non sine blasphemia ergo manifesta in Spiritum S. dici potest, ad ea restringi doctrinam eius quæ Christus ore docuerat, quum manifestè Christus asserat se non omnia dixisse, sed *adhuc multa habere quæ diceret, quæ non poterant Apostoli portare modo*; futurum autem vt illo abeunte Spiritus S. eos *omnem veritatem doceret. Qui omnem dicit*, ait Ambrosius, *nihil præterit, non diem, non horam, non præterita, non futura.* Ergo & præterita, id est olim dicta vel facta suggesturus, & futura quæ antea non fuissent gesta vel dicta docturus erat Spiritus S. Ecclesiam. Nã & ideo apertè Christus ibidẽ dixit, *Quæ ventura sunt, annunciabit vobis.* Et in eodem capite, ex parte ea commemorat. *Ille*, inquit, *cùm venerit, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio.* Quæro à Caluino redargutionem istam, tam variam & amplam vbi viua voce docuit Christus, vt eam non nisi ex ore eius Spiritus S. postmodum in mundo faceret. Rursum vbi docuit Christus Apostolos suos à literali lege ad spiritualem ascendere, & legalium obseruationem abiicere? Certè hoc Petrus non nisi post Ascensionem Christi per visionem submissam didicerat, vt in Actis Apostolicis habemus, & notat Origenes. Vbi multa quæ Apostoli tunc capere & ferre non poterant, Christum studio prætermisisse, posteáque misso demum Spiritu S. eos docuisse idem recenset.

Apostoli multa ordinarunt & docuerunt sine expresso Christi mandato.

1. Cor. 9.
Act. 10.
1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Scelerata Caluini in Apostolos vox.

Institut. libr. 4 ca. 8. par. 4.

Luc. 10.

Hypognost. lib. 3.

Sed quid contra vnius hominis manifestam & pestilẽtem blasphemiam plura disputo? Apostolos sane instinctu Spiritus sancti multa docuisse & ordinasse, quæ Christus viua voce non mandauit, nec in Euangelio ab illo ordinata fuisse leguntur, compertissimum est. Dicit disertè Apostolus *Dominum ordinasse iis qui Euangelium annuntiant de Euangelio viuere.* Hæc ordinatio in Euangelio non habetur. Citat dictum Domini, *Beatius est dare quàm accipere*: quod in nullo quatuor Euangelistarum legitur. Dicit *Dominum præcipere, vt vxor à viro discedens, aut maneat innupta, aut viro suo reconcilietur.* Hoc alternatiuum præceptum non legitur in Euangelio. Et in qua parte Euangelij legitur vel de prædestinatione illa æterna, vel de Iustitia fidei, vel de legalium cessatione, vel denique de lege carnis atque membrorum, de liberante gratia, de peccato originali, aliáque permulta quæ diuinissimè & copiosè Paulus ad Romanos & ad Galatas scribit? Sane ipse Paulus apertissimè docens non solum non scriptas Domini ordinationes, ab Apostolis tamen traditas prædicari & doceri; verumetiam ea interdum doceri, quæ nec scripta nec mandata à Domino essent: eodem in loco suum aliquid, à Spiritu tamen Sancto profectum in medium afferens, ait. *Cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, &c.* Vbi coniugium illud dispar fidelium & infidelium Authoritate Apostolica ratum facit. Móxque viduitatem consulens, & dicens, *Beatior erit* (vidua) *si sic permanserit, secundum meum consilium*, subiungit statim. *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Vbi disertè contra Caluinum Spiritum Dei Authorem affirmat consilij cuiusdam sui; id est, non ex Christi ore edocti, sed quod illi à Spiritu Sancto suggestum erat. Eat nunc Caluinus, & tam Spiritum S. quã Apostolum ore blasphemo incuset, quòd fines mandati egressi fuerint, aliud docentes quã quod Christus viua voce ante docuerat. *Hanc enim restrictionem attentè notandam* docet, & addit procacissimus rabula. *Nempe si Apostoli sunt, ne garriãt quicquid collibitum fuerit: sed mãdata eius à quo missi sunt, bona fide perferãt.* Sane eò superbissimũ hæreticum hæresis prouexit, vt postquam Patres, Concilia, & vniuersæ Ecclesiæ consensum contemnere sine rubore ausus fuerit, etiam ipsos Apostolos ac denique Spiritum S. in ordinem redigere, sceleratus rabula non pertimescat; doctrinámque Apostolicã quæ in Euangelio scripta, vel Christi viua voce mandata non sit, *garritus ad libitum* vocare non exhorrescat. Quanto sanctius & sapientius S. Augustinus, hanc Apostolorum Potestatem etiam ea docendi quæ Dominus viua voce non mandauerat, ad supererogationem illam à stabulario in parabola Euangelica factam refert? Ait enim, parabolam illam prolixè & studiosè enarrans, ad illa verba: *Quodcunque supererogaueris,*

dum

A *dum rediero reddam tibi.* Hunc esse sensum. *Si quid super Euangelium meum, tanquam misericordiam meam consecutus, vt esses fidelis, ad eius vtilitatem sapueris, dum rediero iudicaturus mundum, &c. reddam tibi. Quid est autem quod super legem & Euangelium plus Paulus erogauit? Illud puto quod ipse ad Corinthios ait. De virginibus præceptum Domini non habeo. Consilium autem do. &c.* Hæc ille. Idem etiam repetit in quæstionibus super Euangelia.

Supererogatio euangelica qualis.

Postremò, in qua parte Euangelij, illud Apostolorum non iam consilium sed præceptum est, *De non comedendis immolatis sacrificiorum, suffocatis, & sanguine?* Nonne disertè docent à Spiritu Sancto non ex Christi viua voce, hoc se accepisse? *Visum est,* inquiũt, *Spiritui sancto, & nobis, &c.* Deinde quarum cælestium rerum vmbris & lignis constaret cultus Iudaicus, quorum bonorum futurorum vmbras contineret lex de cibis & potibus, de festis, nouiluniis, Sabbatis, quæ denique vera lex quod verum sacerdotium esset veteri successurum, in Euangelio parum aut nihil Apostolos Christus docuit, *quia difficile esse videbat* (ait Origenes) *ex animis reuellere pene connata & vsque ad grandem ætatem coalita dogmata, adeóque pro diuinis habita, vt amouere illa videretur impium.* Sed hoc totũ aliáque eius generis multa per Spiritum Sanctum Apostolos & Ecclesiam postea Christus docuit, vt eodem in loco (lib. 2. contra Celsum) docet Origenes. Postremò docet apertè Augustinus *quo Ordine sumeretur diuina Eucharistia, nihil Christum præcepisse, vt Apostolis per quos dispositurus erat Ecclesias, seruaret hunc locum.* Multa huius generis exempla ex literis Apostolicis adferri possent. Sed hæc pauca cordatis sane & piis suffecerint. Refractariis & impiis nulla satis esse possunt.

Lib. 2. ca. 19.

Act. 15.

Epist. 119. cap. 6.

B

Itaque vt huic rei finem imponam, quod ad Scripturas commemoratas attinet, verissima quidem sunt quæ de verbo Dei ibi dicuntur, sed verbũ Spiritus Sancti in ore Apostolorum & successorum ipsorum est verbum Dei, non secus ac verbum Christi: multáque Christus docuit quæ non sunt scripta: & denique de verbo Dei, non de verbo scripto, vel verbo Christi, illæ scripturæ loquuntur. Nam vt singula loca breuiter percurram, *Verbum Domini quod permanet in æternum,* est, vt Petrus mox addit, séque ipsum exponit *verbum quod Euangelisatum est in vobis.* Videlicet verbum viua voce ab Ecclesia, primum in Apostolis, postea in eorum successoribus, perpetuò prædicatum non tantummodo scriptum Dei verbum. Sic Athanasius (quod est memorabile) *definitionem Patrum* in Concilio Niceno, *de filio Patri consubstantiali* (quod quidem in scriptura scriptum non est) vocat *verbum Domini permanens in æternũ:* frequentia autem Arrianorum in contrarium decreta, *plantationem quam non plantauit Pater cælestis.* Quia videlicet in Episcopis non in hæreticis, in Concilio legitimo non in conuenticulis, in Ecclesia non extra eam, loquitur Spiritus S. verbum Domini & patris cælestis. Et *vnus quidem est Magister*, hoc est, primus & princeps Magister καθηγητὴς. Multi tamen sunt Doctores & Magistri διδάσκαλοι, ab hoc primo Magistro missi & ordinati. Christus auditur & verbum eius, quando Ecclesiæ Magistri loquũtur quos ille misit, iuxta illud, *Qui vos audit, me audit.* Denique *fides est ex Auditu* vtique

Verbum Spiritus. S. in ore Ecclesiæ est verbũ Dei.

Verbum Domini est verbum euangelisatum.

In episto. ad Africanos.

Verbum Domini vbi audiatur.

Matth. 23.

Ephes. 4.

Luc. 10.

Rom. 10.

C

Ecclesiæ. Neque enim Christum nunc viuà voce loquentem audimus. Et Ecclesia accepit verbum Dei, & *loquitur verbum Dei verè*, non suum, à Spiritu Dei infallibiliter edocta & perpetuò instructa, vt iam antea copiosè est demonstratum. Non sic hæretici qui nemine mittente currunt, à semetipsis loquuntur, & *sequuntur spiritum suum.* Sed *de scripto verbo* nullum plane hic verbum sonat. Non vnum scripturæ locum proferre Protestantes possunt, qui *Scriptum Dei Verbum solum & vnicum*, nobis commendet aut præscribat. Hoc proferant & præscriptioni quàm libentissimè locum dabimus. Sed verò multa scripturæ loca vt in superioribus ostendimus, Ecclesiæ vocem nobis cõmendant atque audiendã præscribunt, nulla factã mētione de scripto verbo cui eam loquentem alligare Deus voluerit. Rursum in Symbolo Ecclesiam nos credere profitemur) tanquam Normam scilicet & Regulam cæterorum quæ creduntur. Scripturas nos credere non profitemur, quia Regula & Norma fidei nec sola aut sufficiẽs est, nec nisi per accidens est, quatenus scilicet à Spiritu S. per Ecclesiam pro verbo Dei approbata, & in sensu verbi Dei explicata est. Est ergo mera fraus & impostura qua simplicioribus imponunt Protestantes, quasi que fascino eos quodam illudunt, quũ multa de verbo Dei ex scripturis accumulant vt quũ verbũ Dei homines audiunt, statim nõ nisi scriptũ verbũ animo concipiãt: & quidẽ in Euãgelio scriptũ vel lege, vt vult Caluinus; qui Prophetas & Apostolos nihil nisi Interpretes verbi scripti in lege

Ierem. 23.

Ierem. 13.

Ezech. 13.

Nulla Scriptura solum scriptũ Dei verbum cõmendat.

Insignis Protestantium fraus.

& Euangelio fuisse docet: quod sane longiore disputatione esset refutandũ, nisi quòd hæc quæ iam tam multa diximus sufficere posse arbitramur: & in hac postrema parte, vt diximus, breuitati studemus, quasique ad exitum longi certaminis iam lassi properamus. Quanquam postea etiam hac de re dabitur iterum dicendi locus.

Infrà cap. 13.

Tertium fraudis genus, etiam ex Scripturis depromptũ, excutitur.

CAPVT X.

TERTIVM fraudis ac imposturæ genus est, eas afferre scripturas quę contra earũ corruptores dicuntur, indéq; inferre nihil præter scripturam esse recipiendum; perinde ac si extra scripturas aliquid docere, esset scripturas corrumpere; nihilque interesset aliud ne & amplius aliquid eo quod scriptum est doceat Ecclesia, quàm si aduersa & cõtraria scripturæ doceret. Tales scripturæ huiusmodi sunt. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quicquã nec minuas.* Et rursum. *Non addetis ad verbũ quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* Cui simile est quod in Apocalypsi legitur. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas: Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ.* His etiam addunt quod ad Galatas Apostolus scribit. *Si quis Euangelisauerit præterquam quod accepistis, anathema sit.* Sed his locis omnibus breuiter & solidè respondetur; in prioribus illis verbis, id solum prohiberi ne aliquid proferatur tanquam lex Moysis aut tanquam Ioanni reuelatum, quod in Deuteronomio & Apocalypsi scriptum non sit. Hoc est enim illis libris & Prophetiæ aliquid addere. Rursum vt nihil illis contrarium doceatur, aut de verbis ipsis dolo aliquo resecetur. Hoc est enim illa diminuere. Alioqui si nihil sic addendum erat, vt nihil præterea doceri aut præscribi oporteret, quæcũque post Deuteronomium scripta atque præscripta sunt, male & contra hoc Dei mandatum scripta & præscripta fuerunt. Sed non solùm in scripto multa postea à Prophetis, & aliis sacrorum voluminum scriptoribus, addita & superaddita sunt; verumetiam absque scripto multa à fideli populo piè ac religiosè suscepta & præstita sunt, vt suprà pluribus exemplis ostẽdimus. Quibus etiam addi potest, quòd festum Encæniorum ad Dei cultum à Machabæis institutum, non à Moyse in lege præscriptum Christus ipse sua præsentia honorauerit, nunquam sane id facturus, si is esset verborum Deuteronomij sensus, quem Protestantes illis affingũt. Paulus quoque in verbis illis ad Galatas, non omnino alia ab iis quæ docuerat; sed aliena & contraria excludit. Nec etiam de scripta doctrina, sed de tradita illis doctrina agit, siue illa scripta siue viua voce prædicata fuerat. Ait enim *præterquam quod accepistis*, non ait, pręterquam quod scripsi, aut præterquam quod in scriptis vel meis vel aliorum Apostolorum aut Euangelistarum legistis. Sane accipere, est potius ex traditione habere, quàm in scripto legere. *Ego*, inquit Paulus, *quod accepi à Domino, hoc tradidi vobis.* Accepit autem ex reuelatione, vt cætera omnia, non ab homine neque per hominem. & iterum. *Notum vobis facio Euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, &c.* Vbi manifestè acceptũ illud esse ostendit, quod viua voce prædicauerat. Qua fronte igitur pro solius Scripturæ sufficientia affertur, quod de Scriptura prorsus dictum non est, aut saltè æquè de non scripta doctrina intelligi potest ac de scripta? Sed siue scriptá siue non scriptam doctrinam, sed à se traditã, ibi Apostolus intellexerit, solá illam & vnicã non eo loco præscribit, sed diuersam, alienã, contrariam meritò excludit. Quam rem egregiè suis verbis explicantem August. audiamus. *Admonitio*, inquit, *Beatissimi Pauli de vestris cordibus nõ recedat. Si quis vobis Euangelisauerit præterquã quod accepistis, anathema sit. Non ait, plusquã accepistis, sed, præterquam quod accepistis. Nã si illud diceret, sibi præiudicaret; qui cupiebat venire ad Thessalonicẽses vt suppleret quæ illorũ fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat addit; non quod inerat, tollit. Qui autẽ prætergreditur Regulã fidei, non accedit in via, sed recedit de via. Quod itaque ait Dominus. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò, adiicienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant euertenda.* Hęc ille. Ille ergo iudicio Augustini Euangelisat præter id quod accepimus, qui regulam fidei prætergreditur; id est, euertit, contraria fidei docendo: non ille qui seruata fidei regula, adhuc alia docet, vel magis explicatè illustrãdo quæ obscura

Aliud est corrũpere Scripturam aliud præter Scripturas aliquid docere.

Deuterõ. 12. Deut. 4. Apocal. vlt. Gal. 1.

Ioan. 10.

Paulus non alia sed aliena & cõtraria excludit. Gal. 1.

1. Cor 11. 1. Cor 15.

Protestãtiũ impudentia.

Tract. 98. in Ioanem.

A obſcura fuerãt, vel etiam addẽdo quod prius ignoratũ erat? Quanquã Eccleſia docẽs quædã abſq; ſcripto verbo, nihil nouũ præter Regulam fidei inducit; ſed alia interdũ præter ſcripta monimẽta, ad Regulã fidei pertinere oſtendit: nec traditã fidẽ euertẽs, nec etiam traditæ fidei quicquam quo ad ſubſtantiam eius (quæ ſemper vna & eadem eſt, vt ſupra explicuimus) ſuperaddens; ſed ſcriptæ doctrinæ etiam non ſcriptã adiungens: quia non omnia vel Euãgeliſtæ vel Apoſtoli ſcripſerunt, ſed *multa ſiue literis tradiderunt*, vt ait Chryſoſtomus. Sed vt ad Apoſtolum redeamus, euangeliſat præterquã quod accepimus, *qui in aliud Euangelium nos transfert*, vt eodem in loco ſeipſum exponit Apoſtolus; & vt contra Manichæos hunc locũ accommodat Auguſtinus, docẽs hoc hæreticis proprium eſſe, de quo nos ibi cauere prouidentiſſimè Apoſtolus monet, vt idem docet Auguſtinus tum alibi ſæpe, tum in Pſal. 103. conc. 2. Tractans enim illud Pſal. *Inter medium montium pertranſibunt aquæ*, id eſt, inter medium Apoſtolorum, ſiue in communi Apoſtolorum doctrina, pertranſibunt prædicatores verbi, vt ſit pacifica prædicatio & communis, non turbulenta, non priuata; ſubiungit poſtea. *Vide*, inquit, *quemadmodũ Apoſtolus noluerit de monte præſumi, ne forte mons diſcedat ab aquis per medium currentibus, & aliquid proprium velit influere. Licet ſi nos*, inquit: *Et quantus mons dixit hoc? Quàm vberrimæ aquæ fluebant de conualle eius? Tamen volebat vt medius inter montes curreret, & ibi eſſet fides recta populorum, quod inter ſe medium atque commune Apoſtoli retinebãt. Sed audi quod ſequitur. Licet ſi nos aut Angelus de cælo annũciauerit vobis, præterquàm quod accepiſtis, anathema ſit. Si* B *veniat mons aliud euangelizans, anathematiſetur. Si veniat Angelus aliud eugelizans, anathematiſetur. Vnde hoc? Quia de priuato vult fluere, non de medio.* Hæc ille. Damnat ergo in illis verbis Apoſtolus priuatos ſpiritus & nouos magiſtros, aliud & diuerſum à doctrina ſemel tradita afferentes. Non damnat Eccleſiam alia & plura quàm quæ ſcripta ſunt, prædicantem, & ex traditione publica docentem. *Non enim ait, plus quam accepiſtis* (vt idem alibi docet Auguſtinus) *ſed præter quàm quod accepiſtis*. Quod quale ſit, ſuprà explicuimus.

Eccleſia docens abſque Scriptura præter Regulam fidei nõ docet.

Cõtra Fauſtũ lib 32. cap. 17

Fides recta de medio Eccleſiæ fluit.

Tract. 98. in Ioan.

Quæ ex Patribus pro ſolius Scripturæ ſufficientia atque vnica Norma multiplici fraude Proteſtantes proferre ſolent, ſingula excutiuntur & refelluntur.

CAPVT II.

IAM verò ex Patrum monimentis proferant hodie nonnulla Proteſtantes, ad iſtam quam imaginantur ſolius ſcripturæ ſufficientiam demonſtrandam. Ea verò omnia ad 4. genera referri poſſe videntur. Primum genus ea loca complectitur, in quibus patres ſibi C & ſuis ſcriptis aliter fidem dari nolunt, niſi quatenus è ſcripturis ſua probauerint. Qualia multa in Auguſtino occurrunt in epiſt. ad Hieronymum & ad Fortunatianum. Ait enim, *alios omnes libros præter ſcripturas ſic ſe legere, vt non ideo verum putet, quia ita eorum Authores ſenſerunt; ſed quia illi vel per libros canonicos, vel probabili ratione perſuadere potuerũt.* Sed hæc & ſimilia loca quem ſenſum habeant, quia in alia cõtrouerſia plenius diximus, nihil hic repetimus. Et certè non ſolius ſcripturæ ſufficientiam, cui etiam probabilem vel certam rationem adiungit, ſed eius eminentiſſimam Authoritatem illa loca commendant, de qua re aliàs diximus.

Epiſt. 19. & 111.

Contro. 3. li. 7. ca. 15. & 16.

Alterum genus huiuſmodi patrum ſententias complectitur, in quibus videntur patres manifeſtè docere, omnia in ſcripturis contineri: vt quando aſſerunt ex multis ea ſcripta & ſelecta fuiſſe, vel quæ ad ſalutem ſufficere Euangeliſtis & Apoſtolis videbantur; vel quæ legere nos Chriſtus voluit; vel certè quæ ad fidem & mores pertinent, inueniri illic omnia adeóque apertè contineri. Nam pro primo ex his tribus, luculentiſſimas vt ipſis videtur, adferunt Irenæi, Cyrilli, & D. Auguſtini ſententias. Irenæi verba ſunt, *Apoſtolos Euangelium primùm quidem præconiauiſſe, poſtea verò per Dei voluntatem in ſcripturis nobis tradidiſſe, fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum.* Auguſtini verba ſunt. *Euangeliſta teſtatur multa Dominum Chriſtum & dixiſſe & feciſſe, quæ ſcripta*

1. 2. 3.

Lib. 3. cap. 1.

Tract. 49. in Ioan.

non ſunt: electa ſunt autem quæ ſcriberentur, quæ ſaluti credentium ſufficere videbantur. Denique Cyrilli verba non abſimilia ſunt. Ait enim. *Non omnia quæ Dominus fecit cōſcripta ſunt, ſed quæ ſcribentes tam ad mores quàm ad dogmata putarunt ſufficere.* Hæc tria loca inuicta putat Martinus Cemnitius ad hanc ſolius ſcripturæ ſufficientiam euincendam. Sed factionis Lutheranæ præiudicio excæcatus, manifeſtam rei veritatem videre non vult. Irenæus enim *Euangelium quod Apoſtoli prædicauerunt*, id eſt, quæ in publica prædicatione & doctrina docuerunt, in ſcripturas relata affirmat: de iis autem quę non publicè, ſed ſeorſim ſapientioribus, de grauioribus fidei myſteriis & de ipſo religionis vſu ac ritibus tradiderunt (qualia multa abſque ſcripto eos tradidiſſe, grauiſſimi Authores Dionyſius Areopagita, Origenes, Euſebius Pāphili, & S. Baſilius atteſtati ſunt in locis ſuperiùs allegatis) nihil ibi Irenæus loquitur. Qua in re diſpiciat Lector an tantæ Antiquitatis & Authoritatis virorum teſtimonia Proteſtātum hodie vaniſſimis in contrarium, aſſeuerationibus præponderare non debeant. Deinde non dicit Irenæus, Omne Euangelium quod prædicauerūt ſcriptum ab Apoſtolis fuiſſe, ſed indefinitè loquitur, quod æque in parte, præſertim maiori, ac in toto verum eſt. Poſtremò, quod dicit fundamentum & columnam fidei noſtræ eſſe ſcripturam, libētiſſimè agnoſcimus. Sed nec ſolum & vnicum eſſe fundamentum dicit; nec dicere ſic Irenęus potuit, dicente Apoſtolo de Eccleſia, quòd & illa quoque *Columna & firmamentum veritatis eſt.* Hæc breuiter notata ſi diligenter perpendantur, facile oſtendunt Irenæi verbis Proteſtantum paradoxum nihil prorſus iuuari. Auguſtinus autem & Cyrillus euidēter de factis & miraculis Chriſti, non de tota doctrina eius, Apoſtolis eius ſeorſim à turbis tradita, loquuntur. Nam de huiuſmodi Chriſti factis, Euangeliſta (cuius illi verba ibi exponunt) loquutus eſt. Aiunt ergo ex multis Chriſti factis mirabilibus pauca ſcripta eſſe, quæ ſufficere videbantur; non de tota Chriſti doctrina loquuntur, quam ſine miraculis tradidit. Rurſum non abſolutè dicunt; *quæ ſaluti ſufficiebant*, ſed *quæ ſufficere videbantur & quæ putarunt ſufficere*, ſcilicet ad eum finem propter quem Euāgeliſtæ, maximè Ioannes, Euangelia ſua conſcripſerunt. Qui ſane finis non is erat, vt omnem omnino doctrinam fidei ſcripto continerent, ſed vt ex varia occaſione Chriſti veram humanitatem, œconomiam, diuinitatem in gratiam fidelium qui tūc erant complecterentur, vt eſt ſupra in ſingulis oſtēſum. Præterea quum præter ea quę Chriſtus docuit & fecit, *multa adhuc* docuit ſpiritus S. quæ Apoſtoli prius *portare non potuerunt*, etſi ex iis quæ Chriſtus fecit, omnia ad ſalutem neceſſaria ſcripta in Euangeliis fuiſſent; non tamen ſequitur, omnem omnino fidei doctrinam ſcripto propterea compræhenſam fuiſſe. Non enim inde demonſtratur, omnem etiam ſpiritus S. doctrinam poſt Chriſti Aſcenſionem Apoſtolis inſpiratam & reuelatam ſcripto commiſſam eſſe. Huc accedit quod teſtatur Lucas, Chriſtum Dominum *per 40. dies conuerſatum cum Apoſtolis poſt reſurrectionem, multa de regno Dei docuiſſe.* Horum omnium ne verbum quidem Euangeliſtæ ſcripſerunt. Quis tamen niſi impudentiſſimus negabit ad fidei doctrinam illa pertinuiſſe quæ Chriſtus Dominus per tot dies docuit? *Quæ illa fuerint ex Apoſtolorum ſcriptis* (ait Chemnitius) *certò colligere poſſumus.* At verò hanc certam collectionem quæ illum ſcriptura, quæ ratio, quæ Authoritas docuit? dicit tantum Audacter. Probat nihil.

Iam verò, quod pro ſecundo affertur, Auguſtinum ſcribere, *quicquid Chriſtus de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum diſcipulis tanquam ſuis manibus imperaſſe*, nihil pro hac ſolius ſcripturę ſufficientia facit. Loquitur enim Auguſtinus de legēdo Chriſti facta & dicta, non de credēdo aut cognoſcendo. Multa autem & credimus ex auditu fidei, & cognoſcimus ex lumine fidei, quæ nunquam legimus. Itaque quęcunque nos in conſignatis libris legere de ſuis dictis & factis Chriſtus voluit (non quæcunque nos credere aut ſcire voluit) ea non niſi diſcipulorum ſuorum manibus ſcribi voluit. Cuius rei cauſam ex iis quę ſuperius in quinta controuerſia obiter diximus, facile intelligere licet.

Poſtremo, quod pro tertio puncto ex Auguſtino affertur, cuius hæc ſunt verba, *In iis quæ aperte in ſcriptura poſita ſunt, inueniuntur illa omnia quæ continent fidem moreſque viuendi, ſpem ſcilicet atque charitatem*: cui ſimilia ſcribit Chryſoſtomus, dicens: *quæcunque neceſſaria ſunt, manifeſta eſſe ex diuinis Scripturis*, nihil pro ſolius ſcripturæ ad omnem fidei doctrinam ſufficientia faciunt. Aiunt enim aperta quidem eſſe illa quæ ſunt neceſſaria, quia

non

Marginal notes:

Libr 12. cap. vlt. in Ioan.

1. *Quo ſenſu Apoſtoli prædicationem ſuam in Scripturas retulerunt.*

Suprà cap. 6.

2.

3.

1. Tim. 3.

Ex factis Chriſti ſcripta ſunt quæ ſufficere videbātur non ex doctrina Chriſti.

1.

2.

Scopus Euangeliſtarum.

3.

Ioan. 16.

Act. 1.

Chemnitij cauillatio diluitur.

De conſenſu Euangeliſt. lib. 1. cap. 35.

Aliud legere, aliud credere.

Cap. 12. De doctrina Chriſt lib. 2. cap 9.

Homil. 3. in 2. ad Theſſ. 2

A non ſemper obſcurè dicuntur,ſicut multa alia quę ad fidem & mores non adeo neceſſariò pertinent. At verò non dicunt omnia ad ſalutem neceſſaria,vel apertè vel obſcurè in ſolis ſcripturis contineri. Differt enim multum iſta propoſitio:Omnia quæ ſunt ad fidem neceſſaria quoties habentur,apertè habentur in ſcripturis: ab hac altera propoſitione:Omnia ad fidē neceſſaria omnino in ſcripturis habentur,idque apertè ſemper,obſcurè nunquam. Et hunc eſſe horum patrum ſenſum,alia ipſorum verba manifeſtiſſima oſtendunt, in quibus diſertè docent, *multa ſine literis Apoſtolos tradidiſſe* (quæ verba ſunt Chryſoſtomi) & *Scripturarum veritatem etiam in iis teneri quæ ſine ſcripturæ exemplo tradit Eccleſia,quia ipſam Eccleſiam commendat Scriptura*, quæ verba ſunt Auguſtini vt ſuprà citatum eſt.Ruſum omnia ad ſalutem neceſſaria,in genere ſcilicet& implicitè, non omnia & ſingula in particulari explicitè & expreſſe manifeſta in ſcripturis habentur.

Protestantum ſophiſtica ratiocinatio aperitur. Homil.1 in Acta.

Contra Creſconium lib.1. cap.33.

In tertio genere illa Patrū loca poni poſſunt,in quibus vrgent vehementer vt ſcripturas ſacras attendamus:indéque probationum documenta ſumamus. Sed illa omnia ad triplicem ſenſum reduci poſſunt. Primùm quòd in claris & manifeſtis ſacræ ſcripturæ aliqua de re teſtimoniis ,non eſt opus alia quærere documenta. Hac enim de cauſa, in quæſtione de vera Eccleſia inuenienda de qua apertiſſima & creberrima ſunt ſcripturę teſtimonia,ſæpius monet Auguſtinus vt ad ſtateram dominicam & ad ſcripturæ voces eius quæſtionis examen exigatur, quod & nos in prima Cōtrouerſia

In triplici ſenſu ad Scripturas attendere monēt Patres.

1.

B ſtudioſè egimus.Sic in libro de vnitate Eccleſię quàm ſępiſſimè loquitur.Vbi tádem de ſcripturis dicit.*Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta,hæc fundamenta,hæc firmamenta*.Similia verba habet in li.de bono viduitatis,quia de re etiā in ſcripturis clariſſima diſſerebat.

Cap.6. 10. & 16.

Cap.1.

Alius ſenſus eſt in illa ſcripturarum commendatione,quòd nihil reprendum docent contra ſcripturarum manifeſtam aſſertionem & veritatem. Huc pertinet locus ille Auguſtini,quem toties Proteſtantes proferūt: *Si Angelus de cælo vobis annunciauerit præterquā quod in Scripturis legalibus & Euāgelicis accepiſtis, anathema ſit*. Non enim dicit Auguſtinus plus quàm in ſcripturis accepimus, quo ſenſu ſimilia Apoſtoli verba eū ipſum explicantem modò audiuimus. Alioqui ſibi præiudicaret,qui multa ſine ſcripturis, ex ſola Eccleſiæ Authoritate contra hoſtes fidei hæreticos ſui temporis ſtrenuè defendit,vt ſuprà ex eo citauimus. Huc etiam pertinet alius eiuſdem locus,vbi dicit, *contra inſidioſos errores Deum voluiſſe ponere firmamentum in Scripturis.* Subdit enim. *Contra quas nullus audet loqui*.Ad hunc ſenſum multa ſimilia loca reduci poſſunt.

2.

Contra Petilianum lib.3. cap.6.

Tractat.2. in epiſt.Ioan.

Tertius ſenſus eſt,quòd omnibus aliis documentis, ſiue quæ ab Authoritate, ſiue quæ à ratione petuntur, Scripturarum teſtimonia præferenda ſunt. Ad quem ſenſum referenda ſunt,quæ ſuprà ex Auguſtini epiſt.19. ad Hieronymum & lib. 11.cap. 5. contra Fauſtum protulimus, vbi ſolis Canonicis Scripturis ſupremam & infallibilem Authoritatem tribuendam docet:facta ſcilicet comparatione(quod aduerte diligenter)

Controuerſ. 3.cap.16.

C cum quorumcunque hominum etiam Epiſcoporum atq; doctorum priuatis & propriis tractatibus,ſententiis,expoſitionibus(vt etiam ſuprà explicatum eſt)non autem facta comparatione ſcripturarum cum Eccleſia, vt Eccleſiæ perſonā interdum Epiſcopi gerunt,de qua comparatione mox plura.Prætereà in hac ſublimiſſima ſcripturarum Authoritate diligenter caue, vt ſcripturæ ſacræ interpretationem ſanam adiungas,de qua in alia controuerſia ſatis multa diximus.

Ibidem. Infrà cap. 15. & ſeq.

In quarto & poſtremo ordine, illa patrum loca collocari poſſunt,in quibus videtur patres ea prorſus reiicienda cenſere,quæ ſcripturarum carent teſtimonio. Quale illud Hieronymi eſt,& in ore Proteſtātum frequens, *Quod ſine Scripturarum teſtimonio adſertur,eadem facilitate contemnitur,qua adducitur.* Similia habet in Aggæū. *Sermo*,inquit, *Dei percutit ea quæ,abſque authoritate & teſtimoniis Scripturarum adducuntur.* Nec abſimile eſt quod ſcribit Auguſtinus.*Non adiuuantibus diuinarum Scripturarum certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio,nihil faciens in alteram partem declinando.* Cui etiam affinia ſcribit Chryſoſtomus. *Quomodo*, inquit, *abſurdum non eſt propter pecunias aliis non credere,ſed ipſas numerare & ſupputare,pro rebus autem amplioribus aliorum ſententiam ſequi ſimpliciter?præſertim quum habeamus omnium exactiſſimam trutinam,& gnomonem,ac regulam,diuinarum legum aſſertionem.* Et paulò poſt,*Itaque de Scripturis hæc omnia inquirite.* Hæc ille. Ad horum etiam patrum ſententiam aduocari poteſt Baſilius, dicens:*fideles miniſtri hoc eſſe propriū,vt quæ à Domino in conſeruos ſuos diſtribuēda accepit, hæc ipſis integra & nullius rei alte-*

Commēt. in Matth.ca. 23.

Commēt. in cap.1.

De peccat. mer. & rem. lib.2.cap. 36.

Homil 13. in comment. in 2.ad Cor.

In lib. de vera ac p. fide.

riis admiſtione adulterata cuſtodiat; vbi *videtur ea omnia reiicere quæ præter ſcripturas proferuntur?* D

[Reg. 80. c. 22.] Quod etiam apertius repetit in Moralibus. Ait enim *fidelis proprium eſſe, nihil eorum quæ ſcripta ſunt reiicere, aut nouum ſtatuere audere. Etenim ſi omne quod ex fide non eſt, peccatum eſt, vt ait Apoſtolus; fides autem ex auditu; auditus autem per verbum Dei; ſine dubio quum quicquid extra diuinam ſcripturam eſt, ex fide non ſit, id peccatum eſt.* Hæc Baſilius, aliique patres egregiè, vt videtur, Proteſtantum cauſam agentes. [*Quo ſenſu Patres reijciunt ea quæ Scripturarum teſtimonio carent.*] Sed ad hæc omnia loca & ſi qua his ſimilia ſunt, ſolida & firma reſponſio eſt; ea omnia tunc locum habere & vera eſſe, vel quãdo ex priuato ſpiritu & iudicio aliquid in Eccleſiam afferimus, deſtituti omni Antiquitatis & traditionis Eccleſiaſticæ teſtimonio; [1.] vel quando de re obſcura agitur, de qua nihil vel tradidit vel definiuit Eccleſia. [2.] In primo genere manifeſtè intelligẽda ſunt Hieronymi, Auguſtini & Chryſoſtomi verba, id quod in Auguſtini verbis per ſe clarum eſt. Abſque enim ſcriptura quod humana præſumptio adfert, quod priuatim aliquis docet vel aſſerit, meritò in cauſa fidei contemnitur. Non item quod Eccleſia ſpiritu S. inſtructa, etiam extra ſcripturas docet. Damnauit enim ſane Apoſtolus *prophanas vocum nouitates,* [2. Tim. 2.] ſed non omnem prorſus vocum nouitatem, vel in ſcripturis non compræhenſam: quod egregiè his verbis idem deſcribit Auguſtinus. [Tract. 97. in Ioan.] *Non ait Apoſtolus, deuitans verborum nouitates, ſed addit prophanas. Sunt enim & doctrinæ religionis congruentes verborum nouitates.* Móxq; exempla adfert de vocabulis & nominibus Chriſtianorum, Xenodochiorum, monaſteriorum, & ipſius denique homouſion. *Sed prophanæ,* inquit, [Prouerb. 9.] *ſunt verborum nouitates, vbi dicit mulier inſipiens & audax. Panes occultos libenter attingite, & aquæ furtiuæ dulciores.* E Tales autem ſunt hæreticorum prophanæ voces, non ſolùm extra Scripturam, ſed etiam extra omnem Eccleſiaſticam traditionem & Authoritatem, priuato iudicio prolatæ. [*Hæreticorũ voces ſunt prophanæ nouitates.*] Nam Eccleſiaſticas voces etiam extra ſcripturas, iidem illi ſancti patres ſtudioſiſſimè receperunt, maximè Baſilius (cuius tamen verba maximè proteſtantibus patrocinari videntur) tum in locis ſuprà ex ipſo allegatis, tum etiam eodem in loco quo prius citata verba habentur. [In lib. de vera ac pia fide] Ait enim ibidem eiuſmodi *verbis ſe aduerſus hæreticos vti ſæpenumero, quæ licet in ſacroſancta ſcriptura nuſquam reperirentur, à pio tamen & ſanctis literis conſentaneo ſenſu neutiquam abhorrent.* Ergo extra ſcripturam quod adfertur priuato ſenſu & iudicio, vel in cauſa ſeu quæſtione nondum ab Eccleſia in fidem recepta ideóq; prophanum, id merito *eadem facilitate contemnitur qua adducitur,* id *verbo Dei percutitur,* id *ex humana præſumptione proficiſcitur,* id denique *ex fide non eſt.* [1.] Sed quæ Eccleſia ab Apoſtolorum vſque temporibus firma & certa traditione accepit, [2.] vel contra hæreſes in cauſa fidei maturo iudicio definiuit, [3.] vel pro loco & tempore in moribus definiendum cenſuit; etiamſi nullo ſcripturarum aut euidenti aut probabili teſtimonio confirmetur, ſolidum tamen, firmum & indubitatum cuiuis fideli & vero Eccleſiæ filio eſſe debet. [Controuerſ. 5. lib. 8.] Nec addo hanc conditionem, modo ſcripturis conſentanea vel non aduerſantia doceat Eccleſia; quia (vt in ſuperioribus demonſtratum eſt) prorſus infallibile eſt Eccleſiæ iudicium, quod falli aut fallere non poteſt; F propter cauſas grauiſſimas ſuperiùs memoratas: & quia etiam noſtrum non eſt, hoc eſt, nullius priuati hominis, ac neque omnium pariter priuatorum multitudinis, de Eccleſiæ iudicio & ſententia iudicare, [Controuerſ. 2. lib. 5.] conſentiátne ſcripturarum doctrina an non. Quæ omnia in ſuperioribus demonſtrata ſunt.

Quæ ex origine, & fine ſcripturarum, ad earum ſufficientiam demonſtandam, diſputat Martinus Chemnitius, refelluntur.

CAPVT XII.

ATQVE

A ATQVE hic sane huic disputationi, adeóq; toti operi vltimam manum imponere visum erat, nisi quòd quum huc vsque progressi essemus, in mentem mihi venit Martini Chemnitij examen (vt vocat homo superbus) Decretorum Concilij Tridentini; in cuius statim initio, prolixam & accuratam pro sanctæ Scripturæ sufficiẽtia disputationem instituit, quam propterea dissimulare aut intactã prætermittere non volui. Eius igitur argumenta, huiusmodi exceptis quibus iam antea responsum & satisfactum est, prætermissis quoque cauillationibus & verbis otiosis (quibus abundat) diligenter proponam; eisdéq; donante Deo solidè respondebo. Primùm conatur ostendere propter incertam custodiam verbi Dei, & frequentes eius corruptelas, sub prima Adami Posteritate, & ætate tota sequenti, sub Noë, sub Abraham, eiúsque posteris vsque ad Moysem, Deum tandem per ipsum Moysem verbum suum literis scriptis mandasse, vt cessantibus traditionis à Patriarchis acceptæ, & nouarum reuelationum Mediis, in sola Scriptura Deus loqueretur: & hanc Scripturæ sacræ originem esse, vt contra traditionum corruptelas remedium esset. Huiusmodi autem corruptelas verbi Dei nondum scripti colligit, ex corruptione illa humani generis, de qua legimus quòd *omnis caro corruperat viam suam*: propter quam corruptionem dixisse Deum; *Non disceptabit, vel* (vt nos legimus) *non permanebit spiritus meus in homine in æternũ*. Causam enim addidit, *quia caro sunt, & figmentum cordis humani malũ est*.

Origo Scripturæ ex sententia Protestantum.

Gen. 6.

B Rursum quòd Thare pater Abraham, & Nachor, admixto fermento idololatriæ, corruperunt puritatem doctrinæ; sicut historia Laban postea ostendit. Postremò, easdem corruptelas in filiis Iacob vsque ad exitum eorum ex Ægypto fuisse, notat ex verbis Ezechielis, vbi Deus inquit. *Dixi ad eos. Vnusquisque offensiones oculorum suorum abijciat: & irritauerunt me. Vnusquisque offensiones oculorum suorum non proiecit, nec idola Ægypti reliquerunt, &c.* Ex his ergo corruptelis ostẽdere vult, quàm incerta fuerit custodia verbi Dei nondum scripti, per solas traditiones: ideoq; Deum tãdem, & scripsisse ipsum primò & ante omnia suo digito Decalogi tabulas, & reliquum verbi sui per Moysen scribi voluisse; ne amplius in Controuersiis de veteri Patriarcharum doctrina, nouas reuelationes quæreret. Sed hæc collectio ab origine scripturæ petita, nihil horum probat, quæ Chemnitius inde insigniter probari adeóque demonstrari existimat. Primũ enim corruptela humani generis Gen. 6. commemorata, vitæ & morum corruptela fuit non doctrinæ, vt apertè Scriptura explicat. Dicit enim *multam malitiam hominum in terra fuisse, & repletam esse terram iniquitate à facie eorum*: & in particulari hanc iniquitatem describit; quòd filij Dei, id est illa posteritas Seth qui fideles erant, commiscuerunt se filiabus Cain, quas filias hominum vocat Scriptura, contra mandatum patris eorum Seth. Nec in ipsa domo Thare patris Abrahã (*in qua vna domo*, ait Augustinus, *per vniuersum mundum custodita est plantatio ciuitatis Dei*;) erat fermentum idololatriæ, sed

Cap. 20.

Gen. 6.

De Ciuit. dei lib. 16. cap. 12.

C inter Chaldæos quibus cohabitabat, illud fermentum vigebat. Nec etiam tale ac tantum hoc fermentum fuit, quin & inter ipsos idololatras permulti essent etiam illo tũ tempore, qui verum Deum colerent. Quod his verbis agnoscit Augustinus. *Ab initio generis humani aliàs occultiùs, aliàs euidentiùs, sicut congruere tẽporibus diuinitus visum est, nec Prophetari destitit, nec qui in eum crederent defuerunt: & ab Adam vsque ad Moysem, & in ipso populo Israel, & in alijs gentibus. Cum enim nonnulli commemorentur, in sanctis Hebraicis libris iam ex tẽpore Abrahæ nec de stirpe carnis eius, nec ex populo Israel, nec aduentitia societate in populo Israel, qui tamen crediderunt; cur non credamus etiam in cæteris hac atque illac gentibus, alios atque alios fuisse, quamuis eos commemoratos in eisdem Authoritatibus non legamus?* Hæc ille de prædest. sanctorum lib. 1. cap. 9.

Deinde etsi hæ omnes corruptelæ puræ doctrinæ, illa tum ætate ante Scripturam datam vbique gentium viguissent, non propterea istud Traditioni non scriptæ tribuendum est. Nam & post verbum scriptum, post legem per Moysem datam, post vniuersa illa Dei præcepta, ceremonias, iudicia, in scripto comprehensa, nonne etiam tunc populus Dei puram Dei doctrinam pessimo fermẽto suo corrupit? Nonne idololatriæ tam frequentes post legem erant, quàm ante legẽ? Nonne hanc ipsam ob causam frequenter Prophetas extra ordinem misit, qui populum illum idola sequentem, ad puram doctrinam reuocaret? Quid quòd Ezechiel ipse à Chemnitio citatus, quemadmodum populi offensiones dum adhuc in Ægypto

Corruptela puræ Doctrina nõ minus post Scripturam datam quàm ante.

essent, ante legem scriptam, commemorat; similiter etiam eiusdem populi, etiam post legem datam, easdem aut grauiores etiam corruptelas enarrat? Ait enim de lege scripta, *Eieci ergo eos de terra Aegypti, & eduxi eos in desertum. Et dedi eu praecepta mea, & iudicia mea ostendi eu, quae faciēs homo viuet in eu. Insuper & sabbata mea dedi eu, vt essent signum inter me & eos, & scirent quia ego Dominus sanctificans eos.* Ecce legem illis, & scriptum iam Dei verbū per Moysen datum vt Leuit. 18. Exodi 30. & 31. ac Deuteron. 5. patet. Sed quid? Absque corruptelis & fermento falsae doctrinae propterea perdurarunt? Audiamus quid Ezechiel porrò dicat: *Et irritauerunt me domus Israel in deserto: in praeceptu meu non ambulauerūt: & sabbata mea violauerunt vehementer: post idola enim cor eorum gradiebatur.* Vbi multis verbis corruptelas quas in deserto ipso, quamquam data lege, patrauerant; describit. Móxque easdem etiam quum in terram promissionis venissent, quantumcunque iam in scripto consignatum haberent Dei verbum, declarat. *Haec dicit Dominus Deus. Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, quum spreuissent me contemnentes, & induxissem eos in terram, super quam leuaui manum meam, vt darem eu. Viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas.* Multisq; aliis verbis copiosè enumerat, & vehementer exaggerat Propheta, frequentissimas corruptelas illius populi, etiā post scripturas datas. Vt quid ergo hoc fuco, stolidus Chemnitius imperito lectori nebulas offundit, de nescio quibus corruptelis ex sola Traditione inuectis; vt inde vel Traditionibus non scriptis, quasi Medio cuidam noxio & pestilenti detrahere, vel Scripturae confictum eius mali remedium tribuere, possit; quod non secus post scripturas datas quàm ante, grassatum & dominatum est? Nonne enim tota historia veteris instrumenti plena est huiusmodi corruptelis diuinorum mandatorum, quas ille populus Iudaicus statim post Moysi decessum, & reliquis perpetuò aetatibus, non obstāte scripti verbi remedio perpetrauit? Nonne statim post obitum Iosue, qui Moysi successit, populum illum frequentissimè à Dei verbo discessisse liber Iudicum commemorat? Nonne propterea Rex Mesopotamiae 8. annis illis dominatus est? Qúmque per Othonielem liberati, annis vix 40. quieuissent; nonne iterum Eglon Rex Moab totis 18. annis eos oppressit? Nonne quum iterum 80. post annis ad idola relapsi essent, Iabin Rex Chanaan eos an. 20. occupauit? Nonne rursum post annos 4. denuo peccātes Madianitae vastabant? Nonne denique à Philistaeis & filiis Ammon, propter easdē corruptelas multis annis afflicti sunt? Ac postremò, nonne & à Chaldaeis & ab Assyriis in longam captiuitatem, propter easdem frequentissimas corruptelas abductus ille populus est? Sed quid? Nonne post legem, psalmos, & Prophetas datos, post ipsas quoq; Euangelicas & Apostolicas literas conscriptas, infinitae tamen haereses & corruptelae verbi Dei Ecclesiā Dei vexarunt, quemadmodum idola (quibus istae successerunt,) veterem olim populum perdiderunt? Vt quid ergo in tanta historiae luce, tenebras nobis offundere conatur Chemnitius, quasi corruptelarū quae in populo veteri extiterunt, Traditiones non scriptae in causa essent; aut quasi contra huiusmodi corruptelas, tanquam solum & sufficientissimum remedium Scripturae datae essent?

Cap. 10. Idololatria in deserto. — *Idololatria frequentes in terra promissionis.* — Iud. cap. 3. — Cap. 4. Cap. 6. Cap. 11. — *Post propheticas Apostolicas & euangelicas Scripturas datas, frequentes corruptelae.*

Sed alia est causa traditae nobis diuinae scripturae, & aliae fuerunt corruptelarum verbi Dei occasiones. Harum enim non Traditiones sine scripto, sed tum in veteri tum in Christiano populo, ipsorum hominum malitia causa fuit, qui à Dei verbo, à puritate doctrinae caelestis, à diuinae voluntatis regula, non secus data Scriptura quā absq; scriptura, ex propria quadam peruersitate per omnes aetates recesserunt. Et quemadmodum *data lege ad cognitionem peccati*, tamen *peccatum* humanae iam corruptae voluntatis, vt *appareret peccatum, per bonum operatum est mortem, vt accepta occasione per mandatum, fieret supra modum peccans peccatum per mandatum*, vt docuit nos Apostolus; ita data Scriptura ad verbi & voluntatis diuinae notitiam magis expressam, tamen excaecati & deprauati humani intellectus vitium, vt appareret quàm profunda caecitate laboraret, per bonum operatum est mortem; vt accepta occasione per ipsas Scripturas male intellectas, & in proprium suorum sensum iam corruptum deprauatas, fieret suprà modum errans error per scripturam. Non quòd sacratissima Scriptura sit in culpa, (nec enim *Mandatum quod bonum & sanctum est*, in culpa etiā fuit, quamuis eo iam dato maior esset praeuaricatio) sed quòd altitudine & profunditate diuinae Scripturae superbi homines ad perniciem suam vtantur. Quamquam sane ob alias causas sic Deus profundam & mysticam tradidit, *ad edomandam videlicet labore superbiam, & intellectum à fastidio*

Vera causa corruptelarum pura doctrina. — *Simile.* Rom. 7. — De Doctrin. Christ. lib. 2. cap. 6.

A *studio reuocandum, cui facile inuestigata plærumque vilescunt:* (vt docuit Augustinus) & ad ordinem præterea in Ecclesia seruandum, ne vnusquisque seipsum pasceret, aut suo iudicio verbū veritatis tractaret; sed à Pastoribus, doctoribus, & patribus familias, quos Dominus constituerat, cibum salutis acciperent. Qua de re non minus grauis, quàm vera est Tertulliani sententia. *Non periclitor dicere, ipsas quoque Scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, vt hæreticis materiam subministrarent; quum legam, oportere hæreses esse, quæ sine Scripturis esse non possent.* Hæc ille. Quas sane ob causas, altitudinis videlicet profunditatis & difficultatis Scripturarum, necessaria etiam fuit Traditio Ecclesiastica non scripta, & ipsa fidei Regula cordibus fidelium sine literis inscripta, quæ vel ipsam Scripturam interpretaretur (vt in præcedentibus duobus libris ostendimus) vel in scripturis non expressa doceret. Neque hoc quicquam, vt iam diximus, sacræ Scripturæ Maiestati, sanctitati, aut veritati derogat; sed eam illustrat magis, verisq; fidelibus longè vtiliorem & iucundiorem facit. Quemadmodum enim *lex non destruitur per fidem, sed statuitur*, vt ait Apostolus, quia videlicet (vt doctè explicat Augustinus) *fides impetrat gratiam, qua lex impleatur*; quemadmodum etiam *liberum arbitrium*, vt ibidem Augustinus docet, *non euacuatur per gratiam, sed statuitur, quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia liberè diligatur*: sic sacra Scriptura non euacuatur per Traditionem, sed statuitur; quia Traditio subministrat sensum, iuxta quem Scriptura intelligatur: docet etiam ea quæ in Scriptura non exprimuntur. Superstitiosi quidē Iudæi, quos Apostolus in Epist. ad Rom.

B confutat, existimabant legem destrui per fidem; nec bonum & sanctum Mandatum illud esse potuisse, quod esset peccati occasio, & præuaricationem augeret. Stulti quoque Pelagiani putabant, nullum esse hominis liberum arbitrium, si suis solius viribus secundum virtutem operari non posset; aut sine gratia necessariò peccaret: itaque dicebant, vt commemorat Augustinus, & ante eum S. Hieronymus, *non esse liberum arbitrium, si indiget Dei auxilio.* Non absimili modo, Protestantes hodie superstitiosè pariter & ineptè non esse sacram Scripturam hoc nomine dignam, aut rem satis diuinam clamitant, si Traditione Ecclesiastica vel interprete egeat, vel superaddita gaudeat: solā enim illam per se satis claram, solam totius Sacræ doctrinæ Normam sufficientissimā illam habendam esse. Sed Spiritus sanctus sic legem mandatorum proposuit, vt non nisi per fidem Mediatoris impleretur: sic homini corrupto arbitrij libertatem reliquit, vt non sine speciali diuinæ gratiæ auxilio, aliquid secundum Deum vel intellectu capere, vel voluntate persequi, posset: sic denique diuinas Scripturas dedit, vt tamē in Ecclesia sua, & spiritualem gratiam eas rectè intelligendi, & præterea multa sine scripto solis cordibus inscripta, & viua voce de manu in manum tradita, relinqueret.

Itaque Scripturæ veteris post tot secula datæ primam originem, si quis non ex propria coniectura, (vt facit Chemnitius) sed ex verbo Dei & Ecclesiæ sensu quærere & inuestigare velit; inueniet non Traditionum vitium hoc fuisse, sed primùm quidem,

C quod ad ipsum Decalogum & præcepta vitę agendæ attinet, extinctam quodammodo & obliteratam iam in mentibus hominum naturæ legem (vt disertè docet S. Augustinus) in causa fuisse, quòd per legis scriptæ promulgationem restauraretur. Quod & Apostolus satis clarè docuit, dicens quòd per *legē cognitio peccati* esset: & *concupiscentiā nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces.* Deinde quod ad iudicia & ceremonias attinet, per Moysem primum scripto consignata, in causa id fuisse, quòd populus Dei tū multus esse cœpisset, verámque externæ Ecclesiæ formam in conspectu & notitia hominū habere inciperet; ideóque Sacramentis, sacrificiis, iudiciis, legibus, ceremoniis ac ritibus variis; erudiendus, formandus, retinendus, ac in cælesti quadam religione religandus esset. Rursum œconomia venturi ab initio mundi ipsius Mundi Mediatoris hoc habebat, vt tota Dei Ciuitas siue Ecclesia, nō secus quàm vnus homo, certis quasi gradibus ac ætatibus cresceret; paritérque primò rudiùs & imperfectiùs, postea pleniùs & exactiùs ad Dei cognitionem manuduceretur; donec tandem eo perueniat, vt non iam amplius in ænigmate, sed facie ad faciem contempletur. Sic placuit (vt ait Apostolus) *multipharie multisque modis Deum loqui*, primum *patribus olim*, vel per se vel angelorum ministerio, deinde *in Prophetis* quorum primus Moyses, *nouissime autem in filio.* Denique disertè Chrysostomus meliori (vt arbitror) iudicio quàm Chemnitius hanc datæ Scripturæ occasionem refert. *Quia*, inquit, *progrediente iam tempore, alij quidem propter dogmata, alij verò propter vitam & mores grauiter impegerunt, ea rursus quæ constat literis, admo-*

Cur obscura & profunda Scriptura.

In lib. de præscript. hæret.

Rom. 3. De Spiritu & lit. cap. 30.

Traditio non derogat Scripturæ.

Epist. 106. in epist. ad Ctesiphontem.

Scripturæ datæ origo & causa.

1. Quæst invet. testam. q. 4. Rom. 7.

2.

3.

Hebr. 1.

4.

nitione opus fuit. Hæc ille homil. 1. in Matthæum. Ac de origine quidem Scripturarum hactenus sic dictum est, vt non ex ea consequi posse ostenderimus, sic datam illam fuisse, vt omnem amplius sine scripto Traditionẽ excluderet; quod sibi finxit Chemnitius. Nũc de vsu quæ adfert consideremus, vbi sane & idem adhuc magis elucescet. D

Quæ de vsu, dignitate, & Authoritate, Scripturarum Chemnitius adfert, vt earum inde Sufficientiam concludat, refelluntur.

CAPVT XIII.

A MOSAYCA Scriptura primum argumentum ducit. Ait enim in primo libro, Geneseos videlicet, complexum esse Moysem capita doctrinæ & fidei Patriarcharum, quam ab initio mundi ad sua ferme tempora ex Dei reuelatione traditam acceperant; & professi fuerant. Deinde & simili consilio cætera scripsisse. Vsum autem eorum fuisse, vt *legantur coram toto Israel tã viris quàm mulieribus paruulis & aduenis, vt audientes discant,* &c. Rursum vt esset illis hæc Scriptura *cõtra eos testimonium,* si quando declinassent à mandatis Dei. Denique ideo iussisse Moysem *describi exemplar legis,* vt esset Canon, Norma & Regula, *ne declinaretur vel in dexteram vel in sinistram partem.* Postremò triumphabundus concludit, reliquam quidem posteritatem Noë per vniuersas terras dispersam, quæ hac Scriptura careret, sine dubio ex relatione maiorum per successionem multa ex traditionibus patrum licet fermentata retinuisse; causam tamen eorum per nos Pontificios egregiè defendi posse, si diceremus Patriarchas, & ante & post diluuium, intra bis mille & trecentos annos, vsque ad mortem Ioseph, multo plura verba fecisse de doctrina diuinitus reuelata, quã quæ paucis illis & angustis primi libri Moysis paginis compræhensa sunt, ideoque ad Traditionem Patriarchalem non scriptam ferméia illa posteritatis Noe referri posse. Hæc ille. Sed breuiter & solidè huic sycophantæ respondetur. Catholici enim, nõ quidem vt reliquarum gentium superstitiones, ad diuini cultus ac religionis imitationem Satanæ arte inuentas, defendant; sed vt dolosum hoc & perniciosum hæreticorum omnium dogma, quo solam Scripturarum sufficientiam, fraude etiam Satanica (vt ante est ostensum) persuadere conantur, euertant; verè & quod res est respondent, librum illum Geneseos capita quidem doctrinæ & fidei Patriarcharum complecti, sed non omnia & vniuersa: quod tam certum sibi persuadet Chemnitius, vt nec nos etiam id negaturos arbitrari se dicat. Quæro enim à Chemnitio, an doctrina de peccati originalis per vnum hominem in vniuersum mundum propagatione, & de huius peccati remedio seu regenerationis Sacramento, ad capita fidei & doctrinæ cælestis etiam necessariò non pertineat? Non arbitror eum hoc negaturum, quum hæc sane capita S. Augustinus *Catholicæ fidei munimenta, ipsósque neruos religionis Christianæ, veræque pietatis* esse meritò affirmet. Quæro iterum in qua pagina totius Geneseos ante Abraham de his vlla prorsus mentio aut expressa aut etiam tacita fiat? An putat fortasse originalis maculæ propagationem, primis illis patribus & Patriarchis ante Abraham fuisse incognitam, aut nullum eis regenerationis Sacramentum diuinitus reuelatum fuisse? Sane S. Augustinus, quem sibi præferri Chemnitius indignari non debet, longe aliter censet. Sic enim scribit. *Non est credendum, & ante datam Circuncisionem famulos Dei (quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi) nullo Sacramento eius opitulatos fuisse paruulis suis; quamuis quid illud esset, aliqua necessaria causa, Scriptura latere voluerit.* Hæc ille. Deinde quæ Scriptura vel Geneseos vel totius pentateuchi Mosaicæ, relationem illam sacrificiorum veterum ad venturi Messiæ Passionem, & supremum sacrificium, mente intentum, & animo sacrificantium conceptum, vsquam exprimit aut docet? sine qua tamen relatione & fideli intẽtione, nullum illa sacrificia fructum adferre poterant. Denique quid putat Chemnitius? Quæ postea Prophetæ iam multa & varia scripserunt, quæ etiã Euangelicis & Apostolicis literis postremò accesserũt, nihil ad Capita fidei & doctrinæ à Patriarchis & primis illis patribus creditæ pertinere,

Deuter. 31.

E

Deuter. 17.

Vanus Chemnitij triumphus.

Liber Geneseos omnem Patriarcharum fidẽ nõ complectitur.

F

Lib. 6. cap. vltimo contra Iulianum.

Lib. 5. cap. 9. contra Iulianum.

A nere, aut eorum nihil Patriarchas credidisse aut didicisse? Certè quamuis neque tam explicitè de ipsa deitate instructi fuerunt quàm postea fuit Moyses (nam *nomen suum Adonai Deus non indicauerat illis*) neque tam clarè incarnationem Christi reuelatam habebant, quàm Moysi reuelata fuerat; qui tot sacrificiis, Sacramentis, & ceremoniis à Deo sibi traditis, futuram Christi mortem totámque fere œconomiam præfigurauit; tamen de rebus agendis, déque doctrina ad vitæ mores necessaria plenissimè instructi erant, non secus quàm per Moysem & Prophetas eorum posteri postea fuerant: vt sapienter docet S. Thomas: ideóque *eorum iustitiam nec intemperantem*, vt abstinere non possent ab iis à quibus astinendum esse didicerant; *nec etiam imperitam rerum ad suum officium pertinentium fuisse*, docet contra Manichæos Augustinus ostendens etiam ea quæ Christus in Euangelio, tanquam imperfectæ veterum patrum legi & doctrinæ adiecisse videtur, primos illos & antiquos iustos nequaquam ignorasse; vtcunque earum rerum nihil in toto illo primo Moysis libro, in quo omnia fidei & doctrinæ capita contineri vult Chemnitius, exprimatur.

Exod 5.

Patriarcharum iustitia perfecta.

2. 2 q. 174. Ar. 6.

Lib. 19. ca. 10. & seq. contr. Faustum.

Iam verò quod ad vsum attinet legis scriptæ, quem dicit fuisse vt legeretur toti populo, vt esset contra illos testimonium; vt esset illis Canon, Norma, & Regula, ne declinarent à lege Dei, hoc totum sane quam libentissimè fatemur (quamquam Canonis, Normæ aut Regulæ voces in Scriptura illa non legantur) sed ex hoc toto non sequitur, nec ipsemet concludit, (concludere tamen intendit B si ad propositum loquitur) quòd sit sola Norma & sufficientissima Regula: quasi nihil extra aut præter scriptam illam in lege doctrinam, ad fidem & Dei cultum pertineret. Quare nihil hęc pars ad probandum quod instituerat, facit. Sed notandum est, quod ad nostri instituti confirmationem maiorem attinet, in ipsa hac Mosaica lege datos esse sacerdotes, qui non solùm hanc scriptam legem populo legerent atque exponerent; sed qui præterea, si quid ambiguum aut difficile oriretur, quod ex lege scripta satis diiudicari non posset, iudicium ipsi ac sententiam ferrent. *Si difficile & ambiguum* (ait Scriptura) *apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & Iudicum intra portas tuas videris verba variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, quæréisque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsunt loco quē elegerit Dominus, & docuerit te iuxta legem eius: sequerísque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, morietur homo ex Decreto Iudicis.* En tibi Chemniti præter scriptæ legis Canonem & Normam, etiã Sacerdotis Iudicium pro altero Canone & altera Regula, non quidem legi aduersa (absit) sed iuxta legem Domini & conformiter illi; quæ alia tamen quàm quæ expresse in lege habentur, & in remedium insufficientiæ scriptæ legis, quædam non scripta doceat, iudicet, determinet. Alioqui vanum fuisset, in re difficili sacerdotes consulere, C si vel de eorum sententia iterum disputandum, vel ad legem denuo recurrẽdum esset. Nam propter difficultates quas lex ipsa soluere non potuit, ad sacerdotale Iudicium, ídque supremum & postremum, sunt missi.

Lex scripta est Norma veritatis sed non vnica.

Deuter. 17.

Præter legem scriptam Sacerdotis iudiciũ pro Norma erat.

Veniamus nunc ad alias Scripturæ partes. Dicit Chemnitius Prophetarum scripta, & alia illa quæ post Moysem scripta sunt, non fuisse diuersa aut contraria iis quæ in libris Moysis consignata erant, sed interpretationes fuisse illustriores. Illos quoq; ea solum scripsisse, quæ Deus posteritati necessaria fore iudicabat. Sed dicit hæc tantùm, non probat: quod est arrogantissimum hodie scribendi genus. Contraria sane nulla ab iis scripta fuisse, neminem arbitror tam dementem vt neget. Sed alia & diuersa valdè illa fuisse, quæ Prophetę scripserunt, longéque aliud quàm interpretationes, neminem quoque arbitror nisi contentiosum & proteruum hæreticum negaturum. Quæro enim à Chemnitio, quem Mosaicæ Scripturæ locum vel Psalmi Dauidici plærique vel cæteri Prophetæ interpretantur? Nam quamuis quædam in Psalmis, ac item Prophetis quædam, à Moyse conscripta quasi repetendo illustrent; tamẽ nec interpretandi causa illa scripta sunt; nec de toto genere propterea Propheticæ Scripturæ dici potest, quòd meræ interpretationes sint Mosaicæ doctrinæ. Quid enim? Nonne de incarnatione Messiæ, de partu virginis, de mysterio Trinitatis, de Sacramentis nouæ legis futuris, vt de Baptismo, & pane Eucharistico, multa prædicũt psalmi & Prophetæ de quibus nihil prædixit Moyses? Quòd quidem Esaias tam clarè &

Prophetarum scripta non erãt sola interpretationes legis Scripta.

Lib. 18. ca. 19. de Ciuit Dei in prologo com. in Esa. dilucidè fecit, vt Euangelista potius quàm Propheta à sanctis Patribus Augustino & Hieronymo nuncupetur. Et quare obsecro non pari etiam ratione, literæ Euangelicę & Apostolicæ, Mosaicæ quoque Scripturæ Interpretationes tantùm habendę erunt, vt ne in filio quidem amplius dixerit Deus, quam in Moyse olim dixerat? Sed vt Moysi plus reuelatum est quàm Abrahæ, (vt suprà ostensum est) ita Dauidi & aliis Prophetis plusquam Moysi, prout propius ad noui Testamenti lucem accesserunt. Multa sane de ministris, cantu, & ceremoniis templi, Dauid Propheta cum Gad vidente & Nathan Propheta constituerunt; quæ in lege & Scriptura Mosaica nõ sunt expressa, nec constituta: vt apparet ex Paralip. lib. 2. cap. 29. & alibi. Quod verò addit ea solùm Prophetas scripsisse, quæ Deus posteritati necessaria fore prçuidit; dicit quidem confidenter: & quia probare non potest, nos hoc ipsum negare nec posse audere, callidè affirmat; vt sic ei probatione alia non sit opus. Nos verò istud non negamus tantum, sed & exemplis nonnullis superiùs contrarium ostendimus. Nunquam enim Spiritus sanctus sic se scriptæ literæ alligauerit, quin multa interim ad salutem & cõducibilia & interdum necessaria suis sine scripto patefacere, tum potuerit tum etiam voluerit. Subiicit quædam exempla Chemnitius, quibus ostendat in Controuersiis & corruptelis apud veterem populum exortis, ex amussi & Norma verbi scripti; diiudicatas & correctas illas fuisse. Sed non ostendit ex solo scripto verbo, hanc amussim & Regulam petitam fuisse, aut peti oportuisse, quod est τὸ κρινόμενον. Sane Ezechias serpẽtem æneum à Moyse ex præcepto Domini erectum, quum corruptelam circa illum animaduertisset, absque vllo Scripturę testimonio, confregit & aboleuit. Idem quoque Rex, voluntarias oblationes ad celebrationem Paschæ, præter vllum legis mandatum, aut scripturæ testimonium, exégit. Imò contra mandatum legis expressum, fecit vt Leuitæ sacerdotes iuuarent ad detrahendas pelles holocaustorum, quod iuxta legem solis sacerdotibus proprium erat. Sed hæc omnia, quamuis præter Scripturæ aliquod testimonium, tamen ex diuini spiritus instinctu fecisse censendus est, quum hoc nomine in sacra pagina laudetur. Non ergo semper vel in corruptelis corrigendis, vel in dubiis circa religionis cultum componẽdis, ex solo Scripturæ testimonio, Norma & Regula peti est solita, vel necessariò peti debet.

Prophetæ non scripserunt omnia posteritati necessaria.

4 Reg. 18. 2. Paralip. ca. 30. Leuit 10.

Ac de veteris scripturæ origine & vsu, hæc omnia sunt quæ Chemnitius disputat. Vult autem & noui Testamenti scriptores à veteribus rationem hanc accepisse, vt doctrina cælestis literis commendetur; ideóque propter easdem causas, & in eundem vsum, ea ratione vsos fuisse. Quod sane totum facile concedi à nobis potest; quum iam ostensum sit, etiam ex veteris instrumenti origine & vsu, hanc solam & sufficientissimam Normam, quam improbo consilio ponere in scripturis Protestantes volunt, minimè consequi. Veruntamen, & longè alia est noui quàm veteris instrumenti hac in parte ratio; quum nec vllum hîc scribendi mandatum extiterit, quod de aliquibus veteris instrumenti partibus constat; nec ita veteri populo sicut Ecclesię Christianę, promissus sit spiritus sanctus qui eam in æternum veritatem doceret; nec illa Synagoga veritatis columna & firmamentum, vt Ecclesia, sit dicta; nec denique ob eum finem constet veteri populo datas esse scripturas, ob quem populo Christiano data est noui instrumenti scriptura; Quæ omnia quia in superioribus confirmata sunt, nihil hîc repeto. Ad alia nunc quędam in Chemnitio veniamus.

Alia noui & veteris instrumenti ratio. 1. 2. 3. 4.

Scelerata Chemnitij doctrina, de Similitudine & affinitate Traditionum Pontificiarum cum Pharisaicis & Talmudicis, respondetur.

CAPVT XIIII.

SVB-

A SVBIVNGIT hoc loco Chemnitius, vt inuisas & suspectas reddat Traditiones omnes Ecclesiasticas, homo S. Ecclesiæ consortio hoc nomine parum dignus, sed iuxta Saluatoris sententiam, *quia Ecclesiam* non solum *non audit*, sed etiam scelerate traducit; *pro Ethnico & Publicano habendus*; Similitudinem vt vocat, & affinitatem Traditionum Pontificiarum, cum Traditionibus Talmudicis & Pharisaicis. Ea qualis sit videamus. *Pharisæi* (inquit) *verba Scripturæ inflectebant ad Traditiones, ẽásque secundo & quarto præcepto opponebant. Exempla extant Matth. 5. 15. & 23. Habebant etiam multas traditiones, extra & præter Scripturam, quarum obseruationem fingebant ita necessariam, vt eam vel præferrent, vel certè æquarent mandatu Dei scriptis. Mar. 7. Luc. 11. & 18. Matth. 23.* Móxque interiecta disputatione de causa harum Traditionum, cui statim etiam occurretur, ad rem redit & dicit. *Christus abiectis & refutatis traditionibus Pharisæorum, ad ipsam Scripturam Ecclesiam deducit.* Irenæus quoque dicit, *extitisse suo tempore* (quamquã non extitisse, sed *vocatam adhuc* suo tempore fuisse dicat,) *legem Pharisaicam de Traditionibus, vbi de scripta Dei lege quædam auferant, quædam addant, quemadmodum volũt interpretentur. Hæc descriptio*, inquit, *ostendit imaginem & similitudinem Traditionum quas Pontificij Ecclesiæ obtrudunt.* Sed ad hæc omnia respondet mox ipsemet nostro nomine, *non tolerandam hanc esse contumeliam. Has enim traditiones à Pharisæis & sequentibus Rabbinis confictas esse, nostras verò Traditiones ab ipsis Apostolis acceptas; certa & continua Episcoporum successione conseruatas, & per manus traditas esse,* B *ad nostra vsque tempora.* Hæc ille. Est sane hæc nostra responsio; & facit hæc responsio, vt lõgè maximum sit discrimen inter nostras & illas traditiones: quantum sane, inter Apostolos & Pharisæos, inter legitimam sanctorum Episcoporum successionem & Rabbinorum Talmudicorum confusam seriem, denique quantum inter lucem & tenebras. Quamquam & in hac responsione aliquid desideramus. Non enim sic has nostras etiam verè Apostolicas traditiones amplectimur, vt vel Scripturæ sacræ illas opponere, vel ad illarum sensum Scripturas obtorto collo trahere (quod vtrumq; Pharisæi & Talmudistæ fecerunt) velimus: Itaque ea ex parte verè est *intolerabilis hæc tua* (vt tute eam Chemniti vocas) *contumelia.* Æquare tamen illas quæ verè Apostolicæ sunt, scriptæ doctrinæ, cum sanctis Patribus & propter causas supradictas, non dubitamus. Sed quid ad hanc responsionem Catholicam & Orthodoxam replicat Chemnitius, vt manere nihilominus similitudinem & affinitatem vtrarumque quam fingit ostendat? *Sed*, inquit, *Iudæi nullo modo concedent, se suas traditiones sine certa authoritate ex figmentis hominum habere.* Cui insulsę Replicę respondeo. Nec illi sane iidem Iudęi, vllo modo concedent, interpretationes falsissimas quas Scripturæ affingunt, contra Prophetias clarissimas de Christo Mediatore, esse falsas & vanas. An verò propterea (ô bone Chemniti) interpretationes Psalmorum & Prophetarum de Christo, quas tũ Apostoli tum sancti Patres magno studio fecerunt, similes erunt interpretationibus Pharisaicis & Talmudicis? C Sed quam ob causam hoc non concedent? *Texunt enim*, inquis, *longam & sine interruptione continuam successionis seriem, qua traditiones ab ipso Deo traditæ, à Moyse acceptæ, ad posteritatem bona fide propagatæ, & per manus traditæ narrantur.* Móxque transscribis ex Petro Galatino, seriem ipsam Talmudicam, à Moyse vsque ad Gamalielem; ac deinde concludis. *Hæc profectò longè alia species successionis est, quàm quæ à Papistis iactatur, de serie & numero Rom. Pontificum.* Itáne verò Martine Chemniti ex Christiano Iudæus es factus, vt certam & perpetuam verissimámque iuxta omnium historiarum fidem, Rom. Pontificum successionem, inferiorem illa serie Talmudica existimes, in qua omnia conficta, nihil veri subsistit? Quid? An tu sic odio Romanæ, id est Catholicæ Ecclesiæ excæcatus es, vt putes veram esse successionem illam quæ dicit (vt tu ipse commemorasti) quòd Moyses Heli sacerdoti tradidit illa mysteria, quũ inter Moysen & Heli illum sacerdotem, toti trecenti anni intercesserint? Aut putas verum esse, quòd Samuel Dauidi Regi eadem mysteria tradiderit, quum viuente adhuc Samuele, nec Rex nec Propheta Dauid fuerit; sed quamuis vnctus in futurum Regem, adhuc tamen in exilio egerit, demúmq; post mortẽ Samuelis ad regnũ accesserit, & prophetię Spiritum acceperit? Equidem non dubito te prorsus pro mero commento habere totam illam Talmudicam fabulã. Et audes tamen homo impudentissimus, cõfictã hanc fabulã verissimæ Sacerdotũ Christi successioni nõ solũ cõparare, sed etiã pręponere?

Matth. 15.

Disputatio Chemnitij contra Traditiones ecclesiasticas.

Lib. 4. ca. 25.

Responsio Catholica.

Replica Chemnitij.

Responsio.

Confirmatio Replicæ.

Solutio.

Successionis Talmudicæ luculenta mendacia.

1.

2.

Sed esto, ponamus successionem quidem personarum veram fuisse, idque sacerdotum sibi legitimè & ordine succedentium, (cuius tamen nec apparens est veritas; miscêtur enim Reges, Prophetæ extraordinarij, & sacerdotes qui in Cathedra Moysis ordine successerunt, vt nihil sit hac fabula fabulosius:) verùm (vt dixi) ponamus veram fuisse successionẽ, & in hac successione has falsas & vanas traditiones vel irrepsisse, vel quòd irrepserint, confictum à nebulonibus fuisse. An propterea ex hac similitudine, etiam vtrarumq; similem fuisse vanitatem, rectè te concludere posse existimas? Age ergo. Finxerunt Ethnici & Elysios campos, & loca tartarea. An propterea fabulam esse dices quæ de cæli gaudiis, & gehennæ pœnis, vel Scriptura expressit, vel Ecclesia tradidit? Ethnici & dæmones habent sua templa, suos sacerdotes, sua sacrificia, sua miracula, suas vestales, suos etiam Decios ac Scæuolas qui pro Reip. suę salute & religionis tutela, non secus ac nostri Martyres extrema passi sunt, vt nobis historiæ prodiderunt. An propterea omnia Christianorum templa, sacerdotia, sacrificia subuertes? & sicut virgines sacras, sic etiam Martyres Christianorum, ad superstitionem Ethnicam pertinere docebis?

3.

Comparationis Chemnitiana execranda impietas.

In superstitione Ethnicorũ multa religioni Christianæ similia.

Sed quia tu Chemniti non in hac materia tantùm, verùm & in multis aliis religionis Catholicæ capitibus, vt in Purgatorio, in Sanctorum cultu & inuocatione, in ieiuniis, in reliquiis & feriis, noxias superstitiones omnia esse existimas, quorum similia vana gentilitas affectauit, ideóque magna industria de his singulis, veterum superstitionùm historias stultissimè texis, vt religionem Catholicam cuius simia superstitio est, hac arte apud imperitos traducas, ostendam tibi non meis sed doctissimorum patrum verbis, quàm vana planéque Ethnica hæc tua tuorúmque collectio, ratiocinatio, totáque industria fuerit; & quàm nihil nostræ religioni præiudicet, quicquid extra Ecclesiam Dei, vel vana gentilitas, vel superba hæresis, simile affectauit. Ac primú, tibi Augustinum Doctorem minimè superstitiosum profero, qui tuam in doctrina Christiana magnam inscitiá, his tibi verbis digito demonstrat. *Qui Christianas* (inquit) *literas vtriusque testamenti sciunt, non hoc culpant in sacrilegis ritibus paganorum, quòd construant templa, & instituant sacerdotia, & faciant sacrificia, sed quod hæc idolis & dæmonibus exhibent.* Et paulò ante. *Cùm hæc exhibentur Deo secundum eius inspirationem atque doctrinam, vera religio est; quum autem dæmonibus secundum eorum impiam superbiam noxia superstitio.* Hæc ille. Plane eodem modo Chemniti, si Christianas literas rectè & orthodoxè didicisti, clarè intelligis, Traditiones extra vel præter Scripturam, quum vel à Pharisæis & Rabbinis, vel ab hæreticis (habuerunt enim & illi suas secretas & Apocryphas traditiones, vt narrat Irenæus) inducuntur; similiter Purgatorium, Diuorum cultum, Reliquiarum venerationem, ieiuniorum & feriarum obseruationem, quum à gentilibus dæmonibus exhibenda assumuntur, *Noxias superstitiones*; quum autem hæc omnia ab Apostolis accepta, vel per Ecclesiæ Christi successionem (cui sane ipsius verbi scripti custodiam commisit Deus) deriuata & tradita sunt; *veram religionem esse*, vt loquitur Augustinus. Nempe veritatis simia semper est falsitas, suáque sæpe affinitate & similitudine fucum plærisque facit. Quam rem copiosè & eleganter te docet, Chemniti, celeberrimus Ecclesiæ doctor S. Hieronymus. Postquam enim commemorasset multas pietatis laruas & species, quæ gẽtilium ritibus inhærerẽt; vt quid de aureo seculo Dicæarchus, quid de Persis Xenophon in Cyri Pædagogia, quid de Lacedæmoniis idem & Theophrastus, quid de Ægyptiis sacerdotibus Cheræmon Stoicus, quid de Essenis Iosephus, quid de Oriẽtalibus Euanthes Cyzicenus, quid de Indis, Gymnosophistis, ac Brachmannis Bardesanes Babylonius, quid de Iouis Prophetis Eurypides, quid de Triptolemi legibus Xenocrates Philosophus, quid Orpheus, quid Pythagoras & cæteri, de ciborum abstinentia, de cælibatu, aliísque virtutum operibus scripsissent; húc in modum concludit. *Sicut ergo virginitati veræ non præiudicat imitatio virginum diabolicarum;* (Vestalium scilicet,) *nec veris ieiunijs Cossorum Isidis & Cybeles; & sicut signa quæ faciebat Moyses imitabantur signa Aegyptiorum, sed non erant in veritate; ita per omnia quæ in æmulationem Dei facit diabolus, non religionis nostræ superstitio* (vt tu Chemniti sapienter te colligere existimas) *sed nostra arguitur negligentia: id facere nolentium, quod bonum esse etiam seculi homines non ignorant.* Hæc ille. Quæ huius doctissimi Patris collectio, ne tibi Chemniti vana & superstitiosa videatur, (non ignoramus enim quantuli hunc excellentem Doctorem facere,

Chemnitij sceleratus dolus.

Quòd nihil religioni Catholicæ præiudicet ritus & cultus gentilismo similis.

Epist. 49.

Lib. 1. cap. 2.

Veritatis simia falsitas.

Lib. 2. cõt. Iouinianum.

Diabolus habet suos cassatos.

A facere, imò quantis eum conuitiis & maledictis proscindere vestri homines solent, Caluinus maximè) en tibi Saluatoris nostri in Euangelio sapientiam, qui non dissimiliter à quibusdam secularium hominum rectè factis, nostram ignauiam redarguit. Quale illud erat de seueri iudicis remissa seueritate, ad importunitatem petentis fœminæ: item illud. *Si vos quum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis,* &c. Rursum illud. *Si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne & Ethnici hoc faciunt?* Denique & parabola illa vbi laudatur villicus iniquitatis, móxque concluditur, *prudentiores esse filios huius seculi in generatione sua quàm filios lucis.* At verò si Chemnitij sapientiam audire volumus; nec purgatorium credere, quia simile Plato cõfinxit; nec sanctos colere, quia & suos deos falsos gentes coluerunt; nec ieiuniorum & festorum statos dies habere, quia & similia tota gentilitas obseruauit; nec denique Traditiones vllas agnoscere, quia suas Talmudici habent; nec postremò pietatis & virtutum vlla opera sectari, quia sic gentes fecerunt; debemus. An non legisti Chemniti apud Tertullianum in libro de præscriptionibus, libro sane tibi tuísque pernecessario, quid ille de hac gentilitia imitatione, etiam circa diuinissima fidei nostræ mysteria scribit? *Diabolus, inquit, res sacramentorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam, vtique credentes & fideles suos. Signat in frontibus milites suos. Celebrat panis oblationẽ. Habet & virgines, habet & continentes. Denique in Romanis illis sacerdotalibus officiis, insignibus, & priuilegiis, morositatem illam Iudææ imitatus est.* Hæc ille, An verò propterea Chemniti, vel Iudæo-

B rum sacra superstitionis Sathanicæ argues, vel etiam nunc baptismi vsum & panem Eucharisticum ab Ecclesia Christianorum exturbabis? Nonne vides te tuis argumẽtationibus ad impietatis abruptum præcipitem ferri; & ad vniuersæ religionis Christianæ contemptum, te fenestram aperire? Nos verò cum S. Augustino & S. Hieronymo vt superius annotauimus, & postremò cum Tertulliano tutiùs & solidiùs argumentabimur, cuius hæc sunt alibi verba. *Quantum Deo sanctitas placet, cùm illam inimicus* (Diabolus scilicet) *adfectet? Non vtique vt alicuius boni adfinis, sed vt Dei Domini placita cum contumelia adfectans.* Hæc ille. Nempe perpetua est hæc Sathanæ ars, vt fucis verisimilibus ipsam veritatem eludat, quod in hereticis (Chemniti) maximè est perspicuũ. Est quoque hæc eius ingenita superbia, vt quæ Deo sunt propria, ipse imitetur, sibíque auidissimè arroget. *Non ob aliud* (inquit Augustinus) *fallaces illi dæmones sacrificium sibi superbè exigunt, nisi quia vero Deo deberi hæc sciunt. Non enim cadauerinis nidoribus sed diuinis honoribus gaudent.* Hæc ille. Vide Chemniti quàm tuum à S. Augustino differt ingeniũ. Ille ex eo sacrificium esse proprium Dei cultum, ideóque & in nouo Testamento externo sacrificio Deum perpetuo colendum probat; quia dæmonum cultores sacrificia fecerunt. Tu contrà, quicquid dæmonum cultores aliquando in vsum religionis admiserũt, vt ieiunia, ferias, cultum diuorum, sacrificia, & similia, ab omni Christiana religione prorsus eliminanda censes; & hoc ipso nomine satis consutata arbitraris. Sed lege præter ea quæ diximus; quæ narrat Iustinus Martyr in Apologia 2. in

C quibus & quantis Dei simium malus dæmon ante Christi aduentum se gesserit, ea callidè & superbè imitatus; quæ vero Deo in scripturis Mosaycis propria esse intellexerat. Post Christi autem aduentum & Euangelij propagationem, per hæreses (quæ idolis successerunt) idem præstitit, quod olim per idola. Diabolus enim per hæreticos (Chemniti) quos *Ministros Sathanæ* apposite Apostolus vocat, adeò Deum imitari voluit, vt etiam ipsius Ecclesiæ (non solùm Sacramentorum & reliquæ pietatis, sicuti iam ostendimus) titulum ac formam superbè sibi vẽditaret. Vnde de vetustissimo hæretico Marcione sic eleganter scripsit Tertullianus. *Habet Marcionis Euangelium Ecclesias, sed suas, tam posteras quàm adulteras. Faciunt fauos & Vespæ, faciunt Ecclesias & Marcionitæ.* Hæc ille lib. 4. aduersus Marcionem. Hanc sane ob causam, quæ veræ Sapiẽtiæ in vera Ecclesia vox est, *Si quis est paruulus, veniat ad me*; eandem superba illa meretrix vestra (Chemniti) vsurpat. *Quis est paruulus? declinet ad me.* Vide vtrunque Prouerb. 9. An verò propterea negabis Chemniti vllam esse veram ecclesiam, quam iuxta Apostolum ad Ephes. 4. *paruuli* audire debẽt, *ne circunferantur omni vento doctrinæ?* Nihil ergo (vt ad eam propositam redeamus) Talmudicarum traditionum similitudo (si qua esset) à nostris & verè Ecclesiasticis Traditionibus, animos verè pios & secundum Deum sapientes deterrebit. Nam (vt in quo demum tanquàm in tutissimo portu, inter tot simulatarum religionum scopulos acquiescere animus & fides hominis Christiani debeat,

In minores prophetas passim.

Luc. 18.

Matth. 7. Matth. 5. Luc. 16.

Tertullianus in Præscription.

Diabolus habet sua sacramenta.

Lib. 1. ad vxorem. *Diaboli astutia & affectatio.*

De Ciuit. Dei lib. 10. ca. 19. *Diabolus æmulus Dei.*

Christiani hominis fides in quo acquiescere debet.

lectorem moneam) quicquid extra Ecclesiam Dei, quæ vna est, Catholica, & Apostolica, æmulatur diabolus vt Deo similis videatur, nostra tamē interea in tuto est fides; quę sic Christum caput agnoscit, vt à corpore suo quod est Ecclesia, nec latum vnguē discedat: sed quemadmodum Christum veritatem ipsam esse credimus omnia nobis reuelantem, non Mahometem, non veteres vates philosophos, sapientes, aut quoscunque tandem prophanæ doctrinæ magistros; sic *veritatis* ab eo reuelatę *columnam & firmamentum Ecclesiam* Christi indubitāter credimus, non vllam vllorum hominum, extra hāc societatem & vnitatem, doctrinam: & *hæc est victoria quæ vincit mundum*, id est, omnem mundanam falsi nominis sapientiam, *Fides nostra*. Quia (vt sapienter scripsit Augustinus) *neque in purgamentis hæreticorum, neque in lāguore schismaticorum, neque in cæcitate Iudæorum, neque in confusione paganorum quærenda est Religio, sed apud eos solos, qui Christiani, Catholici, vel orthodoxi nominantur.* Itaque quicquid in illis omnibus ad veritatis æmulationem, siue in Religionis vsu, siue in doctrina, aut agitur aut docetur, pro fraude Sathanica cauendum est; non ipsi veritati propterea inde præiudicandum. Postremò, quod de hæreticis dicit Augustinus, *non quicquid hæretici peruersè fuerint imitati, propterea faciendum à Catholicis non est, quia illi similiter faciunt*, idem de Iudæis Talmudicis eorúmque traditionibus peruersis dicendum est, non ideo à Catholicis veras Traditiones non esse retinendas, quia illi similiter suas retinent. Alioqui Chemniti, si quia in his omnibus Sathanas se transfigurat in Angelum lucis, nec vero Angelo lucis diuinitus misso credendum est; consequetur quoque quod tu vis: vt quia suas Traditiones instinctu dæmonis Pharisæi Talmudici, & hæretici habent, idcirco nec veris Ecclesiæ Traditionibus credatur. Simili quoque consequentia valebit, vt quia Alcoranus à Mahumete conscriptus, diuinitus illi & ad cælum rapto ipsius Dei manibus datus atque consignatus fuisse fingitur, propterea & tabulas Moysi datas, confictas arbitremur. Aut denique quia multi sub Apostolorum & prophetarum nomine (vt alibi in hoc opere ostendimus) apocrypha quædam de rebus sacris, de Christi & Apostolorum rebus gestis orbi obtruserunt, ideo nec veris prophetarum & Apostolorum libris credendum erit. At verò, si exrecandæ & anathemate dignæ huiusmodi omnes sunt consequentiæ; non minus est execranda & Anathemate digna hæc Chemnitij comparatio. Nam vt germanos S. scripturæ libros à confictis & apocryphis, sic & falsas vanásque traditiones à veris & Apostolicis, Ecclesia spiritu S. edocta semper discreuit. Huc accedit quòd Traditiones Ecclesiasticæ non ex sola Rom. Pont. successione petuntur (vt imperito lectori fucum facit Chemnitius) sed ex totius Antiquitatis testimonio, & aliorum per orbem Christianum Episcoporum, patrum atque doctorum consensu corroborantur; vt nos antea satis copiosè ostendimus. Quare & hic magna dissimilitudo & luculentum discrimen est, inter Talmudicas & Apostolicas, inter Pharisaicas & Ecclesiasticas Traditiones. Deinde Ecclesia Christi longè aliam & certiorem habet fidei & eorum quę sunt ad fidem infallibilitatem, quàm habuit Synagoga: maximè illa quæ Synagogæ casum proximè antecessit, & multo magis quàm illa quæ sequuta est, & nomen tātum synagogæ retinuit. Quod sane perinde est, ac si Turcarū & Mahometanæ sectæ successionem, veræ etiā Christi Ecclesiæ cōtinuationi & cōsensui quis opponeret. Quod quidem Protestātes crassiores interdum etiam facere non ignoramus, propter axioma illud, vel idolum potius Lutherani cerebri, *quòd tam intra Ecclesiam quàm extra, magna semper sit multitudo prauis opinionibus fascinata, & maior pars superstitionibus dedita, & quod diabolus in ea regnet non secus quàm extra.* Sed hoc impium commentum, & aliam illam similitudinem (vnde hanc suam Chemnitius traxisse videtur) videlicet quòd nihil sit similius, quàm Sadducæis & Pharisaicæ turbæ Pontificum Rom. sacerdotum, & monachorum agmina; in hoc opere dilucidè, & solidè (ni fallor) confutauimus.

Quare hoc in loco quæstioni illi Chemnitij, quam Iudęorum nomine (quorum hic causam egregiè agit, & patrociniū suscepit) proponit; & cur quid nos respondere possimus, miratur valdè; facile profectò nūc respōdebitur. Facit enim hypotyposin quādam, quam vocat argumentū Pighij, sed est profectò ipsius Augustini magna ex parte, in libris contra Faustum, vbi sibi catechisandum gētilem proponit. Fingit nempe Chemnitius, Iudæum adhuc Talmudicis traditionibus inhærentem, cum alio Iudęo, qui illis relictis solis scripturis tanquàm vnico Dei verbo inhærere vult, hūc in modum

[Marginal notes:]
1. Tim. 3. 1. Ioan 5.
In lib. de vera religione cap. 5.
De baptis. cont. Donat. lib. 3. cap. 11.
Consequentia Chemnitiana absurditas. 1. 2. 3.
Anathemate digna Chemnitij comparatio.
Traditiones ecclesiasticæ nō ex sola Rom. Pont. successione petuntur.
Lutherani cerebri idolum. Lib. 2. ca. 10. & 13. & lib. 5. cap 16.
Lib 33. cap. 7. vsque ad c. 15

A dum expostulare. *Vnde*, inquit, *certus es libros illos S. scripturæ non esse suppositiios?* &c. *Certè non aliunde hoc constabit, quàm ex testificatione illorum quorum suprà facta est mentio, qui continua successionis serie illos libros conseruarunt. Qua fronte ergo reliquas traditiones, quæ per illos ipsos certa successionis serie propagatæ feruntur, repudiabis? Aut si de his dubitas, de illis quoque aliis quidni dubitabis? Hæc obiectio* (ait Chemnitius) *si vana est, agnoscant etiam Papistæ vanum esse illud eorum argumentum. Si libros sacros ex traditione Ecclesiæ recipimus, eodem modo etiã reliquas traditiones omnes debemus recipere.* Sed facile tibi respõdemus Chemniti, Catholicorũ argumentum ideo esse firmũ quia re vera (quod nec tu negas) suo testimonio Ecclesia sacros libros commendauit & hactenus fideliter conseruauit; vt nos autem dicimus & in cõtrouersia quinta superius demõstrauimus, sua authoritate & testificatione nos de illis certos reddidit: ideóque quas eadem Ecclesia pro veris, & salutaribus, & Apostolicis traditionibus agnoscit, suáque authoritate confirmat; nos quoque pari fide suscipere debemus: ne forte (vt disputat Augustinus) *infirmata Catholicorum & maximè Ecclesiæ Authoritate, iam nec Euangelio credere potero, quia per eos illi credideram.* At verò Talmudici illius Iudæi collectio propterea non est vera, nec nostræ similis, quia bis falsum supponit. Primum quòd libri S. scripturæ non ex testificatione illius successionis ementitæ & commentitiæ, sed ex vera sacerdotum successione perpetua, in Cathedra Moysis vsq; ad Apostolorum tempora, conseruati & cõmendati sunt. Deinde quòd post Apostolos, non iã amplius Iudæorũ reliquiæ vel Talmudica successio illis libris testimoniũ

B cum Authoritate coniunctum perhibent; sed quamuis *baiuli & portitores etiam adhuc illorum librorum sint, seu capsarij nostri*, vt Augustin. loquitur; tamẽ nũc quis liber veteris instrumẽti sit Canonicus quis apocryphus, non Iudæorũ aut Rabbinorũ consensus, sed Ecclesiæ Canon iudicat & præscribit; vt de libris Machabæorum qui in Canone Iudęorũ nõ est, sed in Ecclesiæ, expresse notauit S. Hieron. Tertiò, falso supponit traditiones quas prætexũt, à Moyse ad ipsos vsq; fuisse propagatas: ne quidẽ in illa emẽtita successione. Qua in re carẽt antiquitatis & aliorũ in synagoga sua illustriũ virorũ testimonio, quale nos in S. Patribus nostris, aliorúmq; per orbẽ Ecclesiarũ Episcopis, nõ in sola Petri Cathedra, testimoniũ habemus, vt sup. ostẽsum est. Quartò, etiã si verũ esset tales traditiones irrepsisse in synagogã veterẽ, etiã ante Christũ aliquot seculis, (quod tamẽ demõstrari nõ potest) nihil hoc Ecclesiæ Christi præiudicaret; cui' promissiones & ampliores & certiores sunt: vt in hoc opere sæpius est explicatũ. Quintò, magnũ discrimẽ in nostra collectione est ab illa Talmudica, quòd nõ solũ synagoga spiritu sancto caruit, qui eã etiã extra verbũ scriptũ in ęternũ doceret, qui Ecclesię promissus est; sed etiã ipsæ literæ Euãgelicæ & Apostolicę, traditiones aliquas pręter scripta Apostolica, & ipsa Christi verba viua voce ad Apostolos dicta, posteáque cõscripta, nobis relinquendas, & etiã obseruãdas esse, diligẽter meminerũt: vt est ante à nobis ostensum. Sed hoc totũ (dicit Chẽnitius) nũquã cõcedet Iudęus ille Talmudi-

C cus, nec vnquã ei persuadebitur, vt minus suæ Talmudicæ successioni tribuat quàm nos Apostolicæ Sedis, seu Rom. Pontificũ successioni; totiúsq; reliquæ Ecclesię Christi cõsensui & antiquitati tribuimus. Facile sane crediderim, Chemniti, obstinato & pertinaci Iudęo nũquã hoc persuasum iri. Sed nũquid propterea verũ non erit? Tã de Iudæis pertinacibus, quàm de hæreticis verũ est illud Tertulliani. *Conuinci possunt, persuaderi non possunt.* Nam profecto vt falsitati nescit cedere inuicta veritas, sic nec veritati vnquã volet cedere inuicta pertinacia. Mahometistę quoq; pertinaci persuaderi aliter non potest, quin paris sit, imò maioris authoritatis Alcoranus suus, quẽ Gabriel Angelus (vt fingitur) suo Mahometi dictauit; quàm sit nobis scriptura nostra diuina vtriúsque Testamẽti. An verò propterea Chemniti, parem vtriúsque veritatem audebis dicere? Nonne vides quò tuæ te argumentationes præcipitem agunt?

Iam verò quòd Sathanæ quẽdam pretextum speciosum Chemnitius esse dicat, fingere præter scripturas necessarias esse Traditiones sine scripto, vt sic quia scripturã abolere non potest, ab ea tamen hoc prætextu homines auellat, quàm putida sit calũnia & mendacium speciosum; videat diligens lector, tum eo loco vbi quo prætextu solas scripturas hodie hæretici flagitent explicuimus, tum etiã quàm Sathanica fraude & olim veteres hæretici nihil extra scripturam, admittere quoque voluerint, aliquot exemplis suprà ostendimus. Nunc enim vela tandem contrahere & huic disputationi finem imponere, vel ipsa prolixitas, cui mòdus adhibendus est, me monet. Ca-

[Marginalia: Chemnitij hypostasis quæ ipsi videtur inuicta. — Responsio facilis & firma. — Lib. 9. — Cont. Epist. fund. cap. 5. — Talmudica collectionis vitia. — 1. — 2. — Enarrat. in Psal. 40. & 56. — In præfat. in lib. Machabæorum. — 3. — Lib. 9. — 4. — 5. — Ioan. 16. & vlt. — 2. Thes. 2. — Replica Chemnitij. — Responsio. — In præscript. — Supra in Præfatione libri præsentis, & cap. 7.]

uillationibus autem Chemnitij quæ aliquam saltem probabilitatem habent, quãtum ad rem præsentem necessarium fuit, plenè satisfactum arbitror. Nunc ergo ad totius huius disputationis appendicem veniamus: & quum de Ecclesia atq; scripturis, multũ diúque hactenus disseruerimus, vtrasque iã inter se diligenter comparemus; vt vtra alteri & quo sensu præfereda sit, intelligatur. Nam & hoc quo que ad fidei Normam, & principia firmiùs tenenda, multum conducere nemo, opinor, dubitabit. D

Comparatio S. Scripturæ & Ecclesiæ (per modum appendicis) vtrius Authoritas sit maior & excellentior, instituitur: & primum quot modis illa Comparatio institui potest, ostenditur.

CAPVT XV.

Tribus modis cõparatur Scriptura cum Ecclesia.

1.

CIRCA Comparationem S. scripturæ cum Ecclesia, odiosam sane illam & hæreticorum hodie occasione inuectam, & à quibusdam Catholicis scriptoribus non satis dexterè tractatam, proponi questio & fieri comparatio potest tribus modis. Primùm an latiùs pateat Ecclesiæ Authoritas quàm scripturæ, vt etiam Ecclesiæ dicenti credendum sit, licet scriptura taceat. Quæ sane quęstio ad amplitudinem potius quàm ad maioritatẽ (vt sic loquamur) aut præeminentiam Authoritatis Ecclesiasticæ pertinet. Eam in septima hac & postrema controuersia tractauimus. Alia quæstio est, an quum idem aliquid & scriptura & Ecclesia doceat, puta Christum esse filium Dei patri æqualem, certius tamen aut firmius hoc dogma ab Ecclesia accipiamus an à scriptura: id est; certiùs ne Ecclesiæ voci quàm scripturæ verbis circa hunc articulum acquiescamus: vel (quod eodem redit) an Ecclesiæ aliquod Decretum aut iudicium de fide, in seipso consideratum, id est, ab Ecclesia sola profectum (siue scriptum sit, siue non) maiorem Authoritatem apud animos fidelium habeat, aut habere debeat quàm sententia aliqua S. Scripturæ in seipsa quoque considerata, id est, non adiuncta Ecclesiæ voce eam scripturam vel approbãtis vel exponentis. In quem fere modum hæretici hodie hanc quæstionem proponunt. Illi enim sic scripturas pręponunt Ecclesiæ, vt absque eius testimonio, solas per se suáque vi & commendatione subsistere, atque ad omnia dogmata probanda sufficere asseuerẽt. Tertia quæstio & comparatio est, de Ecclesia & scriptura inter se inuicem collatis & collateraliter diuisis, sine respectu ad illa quæ vel Ecclesia docet, vel scriptura; vtra illarum alteram pręcellat: Quia sane & Ecclesia scripturas taxat, suáq; Authoritate commendat, & vicissim per scripturas Ecclesia cõmendatur. Hanc quęstionem in prima controuersia obiter tractauimus, exactiorem rei definitionem huic loco reseruãtes. Nam hunc sane in modum Catholici qui SS. scripturis Ecclesiã præponendam esse non audent dicere, quæstionem intelligunt: Sicuti alij Catholici qui nimium audacter de Ecclesiæ præcellentia scribunt, comparationem primo modo factam accipiunt. Neque enim sic scripturæ Ecclesia subiicitur, vt præter & extra illam nihil docere valeat: quod causam dedit Alberto Pighio dicendi, *Scripturas fidei nostræ non præesse sed subesse*. Quæ eius verba inuidiosè ab hæreticis hodie passim agitata, si de cõparatione primo modo facta intelligãtur, à vero absona non sunt. Verum enimuerò, ita planè subiicitur S. scripturæ ipsa Ecclesia, vt nihil prorsus contra aliquam S. scripturæ veritatem, docere, tradere, aut definire possit, sed *vt omnis fidelis & pius intellectus scripturæ sensibus seruire debeat*, vt verissimè scripsit Augustinus. Quæ rursum consideratio alios Catholicos (quorum mox argumenta & rationes expendemus) ita permouit, vt scripturis Ecclesiam prorsus subiicerent. Nos ergo circa duas has posteriores comparationes primum contra hæreticos hodie certò & de fide tenemus parem esse S. scripturæ & Ecclesiæ Authoritatem, siue ipsas in se, siue ea quæ ab ipsis docentur, respicimus: quia sane vtraque ex Deo est, & ex Deo loquitur quæcunque loquitur, vt de Ecclesia in 4. Controuersia à nobis ostensum est. E F

Margin notes: 2. — *Quo sensu hæretici præponant Scripturas Ecclesiæ.* — 3. — Lib. 1. cap. vltimo. — Hierarch. li. 1. cap. 2. — 2. — Contra Faustum lib. 11. cap. 5. — *Quòd vtraque sit paris authoritatis de fide tenendum.*

Deinde

A Deinde tam contra hæreticos quàm contra quosdam aliter sentientes Catholicos, sed suam sententiam minimè pertinaciter defendentes, ideóque Catholicos, certò quoque etsi non de fide asserimus, in vtraque iam dicta comparatione maiorem esse Ecclesiæ quàm Scripturæ Authoritatem, siue videlicet res spectes quę ab vtraque docentur, siue ipsas per se, non habito ad alia respectu, consideres: siue etiam alteram cum altera seorsim conferas, siue earum vim & Authoritatem quo ad nos expendas. Quod quidem vt euidenter demonstretur, ante omnia termini factæ comparationis bene intelligendi sunt. Duplici enim vel errore falluntur, vel fraude fallunt hodie hæretici, in hac Scripturæ & Ecclesiæ comparatione. Nam quum scriptura & Ecclesia complexum quid & compositum vtraque significet, (*Scriptura* enim significat *Verbum Dei scriptum*, Ecclesia verò, *homines à Deo ad docendum institutos*, vt hoc in loco Ecclesiæ vox accipitur) illi dum quæstionem hanc proponunt, vt simplicia illa non vt complexa considerant, idque insigni etiam fraude & impostura. Nam Scripturam semper considerant vt verbum Dei, Ecclesiam verò vt homines. Itaque quum Scriptura dignitatem suam habeat ex subiecto, quia verbum Dei est; accidens autem ei sit quòd sit scriptum Dei verbum; & quidem accidens re subiecta inferius & ignobilius; contrà verò Ecclesia dignitatem suam habeat non ex re subiecta, vt homines sunt, sed ex adiuncto ministerio, vt ministri Dei sunt, & testes veritatis à Deo constituti; hæretici hodie vt scripturam Ecclesiæ omnibus modis præponant; Scripturam in eo B quod dignius & excellentius in ea est, Ecclesiam in eo quod vilius & inferius ipsius est, considerant. Quæ prima vel fraus vel ignorantia est. Altera fraus & iniquitas est, quòd quum in omni disputatione, ac multo sane magis in comparatione rerum diuersarum, termini propriè & vt simpliciter atque absolutè significant, non vt secundum quid significare possunt, accipiendi sint; illi contrà in præsenti collatione, vtrumque terminum seu comparationis membrum impropriè, & secundum quid accipiunt. Absolutè enim & simpliciter nec scriptura, vt scriptura, verbum Dei, sed verbum Dei scriptum sonat, atque significat: nec Ecclesia vt Ecclesia, homines absolutè acceptos, sed homines Dei & diuina Authoritate diuinitus præditos, denotat. Hac ergo larua primum amota, & terminis ipsis rite intellectis & propriè acceptis, nunc demum rectè Comparatio instituetur.

Duplex Protestantium fraus circa Scriptura & Ecclesia comparationem.

Scriptura & Ecclesia quid simpliciter significent.

Iuxta Comparationem prædictam, maiorem esse quo ad nos Ecclesiæ quàm Scripturæ Authoritatem ostenditur.

CAPVT XVI.

C SACRA Scriptura & Ecclesia, eo sensu quo iam dictum est acceptæ, in se quidem vel in iis quæ ab vtraque docentur, consideratæ, nullum plane discrimen habent, sed paris & eiusdem sunt Authoritatis. Quia sane verbum Dei & vox Dei, siue ea quæ vel in verbo scribuntur, vel à voce proferuntur, differre non possunt. Est enim Deus non solùm verax vera dicendo, sed etiam verus verè semper & non simulatè loquendo. Est autem Scriptura verbum Dei scriptum, & Ecclesia vox loquentis Dei. Par ergo erit Ecclesiæ & scripturæ siue inuicem collatarum, siue respectu eorum quæ docent, in seipsis authoritas. At verò quoad nos facta comparatione, maior est certitudo authoritas, & infallibilitas Sanctæ Ecclesiæ quàm Sacræ Scripturæ. Istud sane hæc vna ratio euidenter conuincit, quia scriptura quo-ad nos omnem suam certitudinem & infallibilitatem ab Ecclesia accipit, vt in quinta Controuersia ostensum est. Nam etsi quod de altero iudicium fert, non quidem ipso de quo iudicat, absolutè semper excellentius aut superius est, (ideóque Ecclesia non est ipso verbo Dei superior) tamen Iudicis authoritas quatenus iudicis, maior sit necesse est re iudicata, quatenus iudicata, manifestata & approbata: ideóque scriptum verbum quatenus scriptum, quatenus Canonicum, quatenus pro diuino acceptatum, inferioris authoritatis est quàm Ecclesiæ vox quæ illud ratificat. Rursum respectu eorũ qui iudicio acquiescere debent, iudex re iudicata excellentior sit opor-

Comparatione facta quoad nos maior est certitudo & Authoritas Ecclesiæ quàm Scripturæ.

Simile.

3. Reg. 3.

tet. Exempli causa, Salomon per iudicium *reddens infantem matri suæ*, excellentius cō-currebat per Iudicium illud regale quàm mater; non quidem ad esse filij, sed ad tale esse: id est, ad publicam, & certam notitiam matris & filij. Sic Ecclesia pronuncians scripturam esse fœtum germanum Spiritus sancti, & hoc suo Iudicio fideles omnes obligans, vt hanc Scripturam pro verbo Dei acceptent venerentúrque, excellentiùs concurrit ad hoc verbum Dei scriptum, quàm ipsa primæua scriptio; non quidem vt sit diuinum, sed vt pro diuino habeatur hoc quod scriptum est, respectu nostri. Præterea scriptura est vnum quid ex reuelatis à Deo per Ecclesiam, quemadmodum omnia quæ credimus. Sicuti ergo alia credibilia reuelata subiicimus testimonio Ecclesiæ, quoad acceptationem nostram, sine ipsorum iniuria; id est, per Ecclesiæ authoritatem vt eminentiorē & certiorem in fidem admittimus, sic & Scripturā ipsam eidem testimonio sine iniuria verbi Dei subiicimus. Non enim verbum Dei, sed scriptum verbum; sicuti non Christum incarnatum, sed prædicationem de Christo incarnato, ab Ecclesia accipimus, & Ecclesiæ testimonio subiicimus. Pluribus autem consimilibus vel illustrari vel confirmari hæc facta comparatio posset.

Scriptura vt res reuelata à Deo per Ecclesiam testimonio Ecclesiæ subijcitur.

D

Sed quia has allatas rationes aliter sentientes vellicant, & alias pro contraria sententia adferunt, eas primùm expendemus. Scribit vir doctissimus Petrus à Soto, *Scripturam S. à Spiritu Sancto scriptam fuisse, ideóque Ecclesiam illi subiectam esse, sicuti Paulus suæ prædicationi, quia à Spiritu Sancto reuelatæ, subditum se fuisse scribit. Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit.* Cui respondemus, verissimum quidem hoc totum esse; sed non minus verùm de quouis articulo fidei, cui etiam Ecclesia ita subdita est, vt ab illo vel latum vnguem recedere non possit. Cæterùm Ecclesia, vt est Corpus totum ipsorum fidelium, singulósque complectitur; subdita est scripturis & cuiuis articulo fidei: tum eo modo quo dictum est, tum omnimodo atque simpliciter. Ipsi verò Ecclesiarum Magistri, quatenus Magistri, (non quatenus personæ credentes) non subiiciuntur vel scripturis vel aliis credendis, simpliciter & omni modo: (eo nempe tantum quo dictum est:) sed aliquo modo præsunt ipsi fidei, non quidem simpliciter & in se quoad fidem ipsam, sed docendæ atque administrandæ quoad alios. Doctores videlicet sunt & Pastores, non discipuli, non oues: quatenus inquam tali officio funguntur, in quo sensu semper hîc de Ecclesia loquimur. Quatenus autem Magistri & Pastores, docent fidem non discunt, iudicantes quę sit scriptura, & quid sit de fide credendum, Spiritui Sancto hoc in officio prorsus subiecti: ex cuius suggestione, non ex spiritu suo loquuntur. Ipsis autem fidei articulis aut scripturis non aliter subiiciuntur, quàm in aliis disciplinis omnibus, ipsius artis principiis & axiomatibus vtcunque à seipsis vel positis vel demonstratis, Doctores & Magistri omnes subiiciuntur: vt videlicet illis contraria docere non possint: qui non est talis subiectionis modus, vt in ratione discendi plus ipsis principiis aut axiomatibus quàm Magistris credatur: aut discipulus bonus censendus sit, qui relictis & contemptis Magistris, ipsa per se disciplinarum monimenta legere & intelligere se posse præsumat. Quanquam etiam in doctrina fidei, quæ non ratione sed Authoritate nititur, multo sit maior hæc discendi & Magistros audiendi necessitas: vt ex iis quæ libro 8. disseruimus facile constare potest. Iam verò quòd venerab. vir Petrus à Soto addit, *Spiritum Sanctum dedisse scripturas, ideóque non posse non illis subditam esse Ecclesiam*, præterquam quòd in dicto sensu manendum est, etiam illud adiicio; similiter *Christum dedisse Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, &c.* Ideóque non posse non omnes fideles illis esse subiectos, in iis quæ sunt fidei; quorum vnum est, credere scripturis. Vt nihil hic dicam excellentiori quodam modo, à Spiritu Sancto Pastores & Doctores, aliósque Ecclesiarum Magistros datos fuisse, quàm scripturas ipsas; quod superius à nobis in hac postrema Controuersia explicatum est.

In defensione Cathol. Cófess. tract. 2. cap. 47.

Gal. 1.

E

Ecclesia subijcitur aliquo modo fidei. & aliquo modo non subijcitur.

F

Cap. 16. & 17.

Ephes. 4.

Fideles subiiciuntur Ecclesiarum Magistris excellentiori modo quàm Scripturis.

Sed variis rationibus contra hanc nostram sententiam, nobilissimus Author Thomas Vvaldensis noster pugnat. Arguit enim, *ideo scripturis subiiciendam Ecclesiam, quia ordinata est ad testificandum de scripturis, sicut finis est præstantior mediis & opus actione: maximè dicente Augustino. Quicquid propter aliud est, vilius sit necesse est quàm id propter quod est.* Quin & nostram sententiam, *talem esse dicit, ac si quis asserat Philippum aut mulierem Samaritanam fuisse maiorem Christo, quando ille quidem Nathanaëlem, hæc verò suos Samaritanos ad credendum Christo induxit: aut denique parentes nostros carnales vel pædagogos esse eminentiores*

Suprà cap. 1.

Thomæ valdensis argumenta.

Lib. 2. cap. 21. Doctri. fidei.

Lib. 3. cap. 8. de magistro.

A *Christo, quia eorum authoritate ab infantia didicimus, quid sit de Christo credendum.* Hæc ille: vt sane vnde nos Ecclesiæ præcellentiam demonstrare voluimus, inde Vvaldensis eiusdem subiectionem conetur ostendere.

At verò respondetur breuiter, regulã illam Augustini, in fine vltimo seu gratia cuius, verã quidem esse, non autẽ in finibus Mediis. Alioqui Angeli essent inferiores hominibus, *missi in ministerium propter eos*: Pastores quoque ouibus, dicente Paulo. *Siue Paulus siue Apollo, &c. omnia vestra sunt*: Denique & ipse Spiritus Dei nobis, quia *manifestatio Spiritus datur ad vtilitatem*, vtique nostram. Testificatio autem Scripturarum nõ est vltimus Ecclesiæ finis, sed cultus & honor Dei. Quod autem de Nathanaële, & de patribus ac pædagogis adducitur, aut etiam de Muliere Samaritana, nihil simile habet cum proposito. Illa enim media erant ad finem inducẽtia plane accidentaria, & probabilia tantùm, meréque humana: non autem necessaria, non infallibilia, non diuina: quale Medium esse Ecclesiæ vocem in Controuersia 4. docuimus. Sed vrget adhuc Vvaldensis, quòd *quemadmodum propter verbum Ecclesiæ credimus Christo, & postea, authoritatem qua inducti sumus authoritati eius postponimus cui credimus; sic & in scripturis se rem habere. Imò & hoc ab Ecclesia decretum esse, vt omnes omnium hominum & Ecclesiarum sententiæ scripturis subiiciãtur, dicente Augustino, Scripturas in sede quadã sublimiter constitutas esse, quibus seruiat omnis pius & fidelis intellectus.* Verùm ad hæc respondendo dicimus, aliud esse credere Christò propter vocem Ecclesiæ, aliud credere scripturis propter eandem. Nam B Christo sic credimus ex auditu Ecclesiæ, vt pariter quoque (si verè credimus) Spiritu Christi cor illuminante, non tam propter vocem Ecclesiæ, quàm propter loquelam internam Spiritus eius in nobis loquentis, credamus Christo: Ipsomet videlicet per Spiritum gratiæ loquente nobis, & non per solam Samaritanã illã sponsam suã. Scripturæ verò quatenus scripturæ sunt, id est, verbum scriptum, nunquam sic internè loquuntur nobis, vt potius propter scripturam quàm propter Ecclesiam credamus. Sed semper opus est testimonio Ecclesiæ vel aliqua reuelatione immediata extra scripturas, vt scripturis quatenus verbo scripto credamus. Quatenus enim scriptum est, ab Ecclesia prædicatur & annunciatur vel forte diuinitus alicui reuelatur, sicuti cætera obiecta fidei materialia. Itaque etsi non sequitur in Christo, vt illo sit excellentior Ecclesia, licet per vocem Ecclesiæ Christo credidimus, (nisi forte materialiter, siue pro obiecto fidei materiali Christum accipiendo) tamen bene hoc sequitur in scripturis, quia illæ in hac comparatione non possunt nisi materialiter accipi: nempe pro scripto verbo à nobis credendo propter testimonium Ecclesiæ. Ad id quod subinfert Vvaldensis ex Augustino, *omnium Ecclesiarum & hominum libros ac sensus seruire debere Scripturæ*, respondeo vt antea, verum hoc esse primùm, ne quid Scripturæ aduersum tota definiat Ecclesia; quia sane sibi aduersari, aut ea quæ ædificauit destruere non potest: Secundò de singulis Ecclesiis (quanquam Ecclesiarum Augustinus eo loco mentionem non fecit:) & hominibus hoc verum esse, & sic Augustinum C loquutum esse. Non autem hoc verum esse de voce & authoritate, aut de fide totius Ecclesiæ, aut Principum Ecclesiæ quatenus talium, vt modò dictum est. Tertiò, ipsas quoque Scripturas eatenus seruire fidei totius Ecclesiæ, vt illi aduersari non debeant. Quod adeo verum est, vt & ipse Scripturarum Canon, eiúsque interpretatio certa & firma, ex Regula fidei iudicetur, & Regulæ fidei conformis esse necessariò cogatur, vt antea est demonstratum in Controuersia quinta & sexta. Quæ sane ratio diligenter perpensa, euidenter iterum ostendit, vel Ecclesiæ Authoritatem Scripturis esse maiorem, iuxta comparationem tertio modo factam; vel certè parẽ hoc nomine vtriusque authoritatem esse, quum non secus hæ illi quàm illa his seruiat.

[Margin: Responsio. — Hebr. 1. — 1. Cor. 3. — 1. Cor. 12. — *Vox Ecclesiæ longè excellentior quam mulieris Samaritanæ.* — Lib. 8. per totum. — lib. 11. cap. 5. contra Faustum. — *Aliter credimus Christo per Ecclesiã aliter Scripturis.* — *Scripturæ quatenus creduntur non possunt nisi materialiter accipi.* — 1. — 2. — 3. — *Scriptura seruit fidei Ecclesiæ.* Lib. 9. & 10.]

Similibus nonnullis facta comparationis veritas ostenditur.

CAPVT XVII.

1.

Ecclesia est testis, Scriptura testimonium.

SED vt facta comparatio clariùs intelligatur, nostræq́ue sententiæ ratio illustretur magis, similibus nonnullis rem explicabimus. Primùm ergo, sic se habet Ecclesia ad Scripturas, sicut testis ad suum testimonium. Testis autem ad testificandum legitimè vocatus, & necessariò ad fidem faciendam concurrens, est ea re quam testatur excellentior, quatenus sub testimonium cadit, aut in notitiam venit; sicut causa agens est suo effectu potior quatenus tali. Neque verò obstat, quòd Ecclesia ministerialis tantùm quasíque instrumentalis (non formalis) causa est huius effectus, credēdi scilicet scripturis, quod antea contra quosdam aliter sentientes, etiam nos astruimus. Non enim tale est instrumentum, quod agat ex forma propria, licet motum ab artifice, sicuti artificialia instrumenta; quæ propterea viliora sunt effectibus suis: sed est instrumentum agens ex forma principalis agentis Dei, ideóque testis est diuina & infallibilis, non humana; aut vel probabilis vel coniecturalis tantùm. Præterea sic testificatur Ecclesia de Scriptura, vt habeat ad hoc munus inhabitantem in se Spiritum Dei; quo sane non solum mouetur instantaneè ad huiusmodi actum, sicuti alia instrumenta & ipsa sacramenta; sed etiam formaliter imbuitur Spiritu Dei, vt sic imbuta & Spiritu veritatis edocta, testificetur de Scripturis: sicut de quouis alio obiecto fidei. Obiecta autem fidei materialiter sumpta, non habent in se Spiritum Dei inhabitantem & agentem, ne Scriptura quidem ipsa, quod contra Protestantes alibi demonstrauimus. Ecclesia ergo cum Scriptura inuicem collata, in hoc est illa excellentior; quòd hæc testis est, illa testimonium. Similiter ea quæ Ecclesia docet absque Scriptura, certiora sunt iis quæ scriptura docet absque Ecclesia; quia hîc testimonium quidem auditur, sed fortasse ab impostore aliquo prolatum (vt dæmone vel hæretico) aut ab ignorante verborum sonum male explicatum. Ibi verò testis ipse loquitur, qui à Spiritu veritatis in omnem veritatem inductus, nec falli potest nec fallere; qui etiam viua voce docens, mentem suam clariùs explicat, & certiùs.

Lib. 8. cap. 20 & seq.

Ecclesia est instrumentū agēs ex virtute principalis agentis excellētius quā sacramenta.

Lib. 11. ca. 1.

Certior est vox testificantis Ecclesiæ quàm testimonij quod est Scriptura.

2.

Ecclesia se habet ad Scripturam vt legislator ad legem.

Rursum Ecclesia se habet ad Scripturam, vt legislator ad legem. Scriptura enim quasi lex quædam, relicta est nobis per modum Regulæ & Mensuræ, (licet non vnicæ aut sufficientissimæ, vt modò ostensum est) eorum quæ credenda & facienda sunt. Regula autem seu mensura non aliter obligat aut imponitur, quàm ex eo quod applicatur his quæ regulantur & mensurantur. Applicatur verò, quum per promulgationem legitimam in certam notitiam deducitur. Hanc promulgationem Ecclesia facit, quoad nos, vt in quinta Controuersia ostensum est. Quanuis ergo Ecclesia non sit propriè author Scripturæ, sed ipse Spiritus Dei author est, & Ecclesia testis; tamen, sicut Moyses legislator dicitur, licet promulgator tantùm fuerit non Author, sic & Ecclesia Christi præco nouæ legis est, *eiúsque præconium* (vt ipsemet Thomas Vvaldensis scripsit) *legislatio est Scripturæ Canonicæ*. Legislatoris enim est, non solùm leges ferre, sed etiam à senatu vel populo latas edicere & promulgare. Est autem legislator sua lege excellentior, & quatenus fertur (licet non semper quatenus in se est) & respectu eorum quibus fertur.

Lib. 2. cap. 21. Doctri. fidei.

3.

Ecclesia se habet ad Scripturas sicut artifex ad Regulam.

Deinde Ecclesia se habet ad Scripturas, sicut artifex ad Regulam quam & ipse ex arte sua fecit, & iam factam in omnibus sequitur. Et quemadmodum non est propterea inferior sua regula artifex, quia iuxta regulam in singulis operatur, eò quòd & ipsam Regulam ipse efformauerit, ita non est propterea ipsis scripturis inferior Ecclesia, quia iuxta Scripturas in singulis docet; eò quòd & ipsas scripturas Ecclesia tum scripserit, tum scriptas approbauerit. Neque enim in hac comparatione obstat, quòd artifex sua propria vi & arte Regulam formarit, Ecclesia autem non suo vel ingenio vel arbitrio, sed ductu Spiritus Sancti ipsas Scripturas vel scripserit vel approbauerit; quia Ecclesia cōsiderata vt sic, non homines simpliciter, sed homines diuina & authoritate præditos, & assistentia fultos significat. vt propterea quéadmodum in scripturis, vt in Regula efformata, sic in Ecclesia vt in artifice efformāte, idē Spiritus loquatur. Est autem agens artifex excellentior suo opere, vt exemplar exemplo, & architectus ædificio, & pictor sua tabula, quatenus sane hæc singula opera cum suis Authoribus comparantur.

Obiectionis Remotio.

Scriptura est sanctuarium, & arca: Ecclesia est custos & dispensator.

Postremò Scriptura est sanctuarium ipsum & Arca diuinæ veritatis: Ecclesia est huius

A huius sanctuarij conseruatrix,& arcæ custos atque dispensatrix fidelissima. Scriptura ergo quum sit regula quidem verorum, testimonium veritatis, lex ipsa lata, illustris diuinarum rerum tabula,arca & penuarium diues rerum sacrarum; Ecclesia verò sit huius Regulæ & aliorum omnium verorum artifex & dispensatrix, huius testimonij testis, huius legis promulgatrix, huius tabulæ pictor & delineatrix, huius arcæ & penuarij custos & conseruatrix; quicquid sane alterutra de fide docet,diuinũ erit & paris authoritatis. Ipsæ tamen inter se collatæ, eam differentiam præ se ferunt, vt tam in se quàm maximè quoad nos & acceptationem nostram, Ecclesia Dei Spiritu Sancto formaliter imbuta & animata, sit ipsis Scripturis quatenus verbum scriptum connotant, excellentior, maiorisque & certioris Authoritatis. Hac sane de causa, monemur quidẽ *scrutari* Scripturas,sed iubemur *audire Ecclesiam*.(vt dicit Christus Scripturas veteres *testimonium perhibere de ipso*, sed multo frequentius, clarius, & euidentius, posuit Ecclesiam *testes veritatis per omnem terram*. Et de verbo quidem Dei magnificè multa legimus, sed verbum illud non quatenus scriptum,sed quatenus euangelisatum à Christo,& prædicatum ab Apostolis fuit,tantopere commendabatur. Sed Ecclesiæ Pastores sic commendauit Christus, vt *tanquam seipsum audiendos moneat*, vt *Spiritum Sanctum in illis perpetuò residentem promittat*, vt se cum illis *omnibus diebus futurum* affirmet. Rursum de Scripturis in Symbolo fidei nulla fit mentio. Sed Ecclesiam Sanctã Catholicam disertè in illo profitemur. Denique *fides ex auditu per verbum Christi prædicatum*,

B ab Apostolo esse asseritur. Per lectionem Scripturarum nusquã esse affirmatur. Ecclesia *Corpus & plenitudo Christi*, quia quicquid Christi est,& nobis communicabile in Ecclesia plenissimè continetur, item *columna & firmamentum veritatis* ab Apostolo vocatur. Hoc Scripturis nusquam tribuitur. Non quòd aliud sit Scriptura quàm totius veritatis arca plenissima & Sanctuarium sacratissimum; sed quòd nobis viua docentis Ecclesiæ vox,& literam Scriptam interpretantis magisterium, quanto magis res est necessaria,tanto clariùs & manifestiùs commendatur; vt illam potius quæ nec falli potest nec fallere, respiciamus & diligenter consulamus,quàm Scripturam,per quã nos fallunt hæretici, omnésque hactenus falsi & seducti fuerunt. Hac sane de causa *in Ecclesia nos fundari* scripsit Athanasius. Ecclesiæ *morem fundatissimum*, & *fidem fundatissimam* vocat Augustinus. Denique de Pelagianis sic scribit. *Hoc solum de paruulis dicam, quod ipsi quoque Authoritate Euangelica territi, vel potius Christianorum populorum concordissima fidei conspiratione perfracti, sine vlla excusatione concedũt, quòd nullus paruulus, nisi renatus ex aqua & Spiritu Sancto, intrat in regnum cælorum*. Hæc ille. In cuius verbis illud sane animaduerto, hæreticos scriptura quidem Euangelica territos, sed praxi & Traditione Ecclesiastica perfractos, idque potius & magis, Augustini iudicio, fuisse. Ita enim sane se res habet, vt quia immediatè Ecclesiam ipsam audire nos voluit Deus; quia per Ecclesiæ ministerium Christi nomen accipere fidem addiscere, sacramenta percipere ordinauit; quia viua vox & iudicis loquentis Authoritas magis afficit, mouet, perur-

C get, quàm quicquid illud est per quod loquitur, docet, discernit; ea propter Ecclesiæ Authoritate & Matris voce, filij Ecclesiæ magis moueantur, quàm vel Scripturarum ipsarum testimonijs, vel Traditionum veterum pręscriptis, vel conciliorum decretis, vel quocunque tandem medio & testimonio, quo ipsa Ecclesia inter docendum vtitur. Quare nec absurdum nec diuinis Scripturis contumeliosum videri debet, si propter causas prædictas, maioris sane, quoad nos & acceptationem nostram Ecclesiæ loquentis, docentis & attestantis vox sit, quàm est ipsum verbum, doctrina, & testimonium scriptum. Quibus ita constitutis & confirmatis huic Controuersiæ adeóque toti huic operi vltimam nunc tandem manum imponemus, si pauca prius Lectorem Christianum admonere, & de huiusce disputationis vsu fructúque quædam suggerere potuero.

Ioan. 5.
Matth. 28.
Ioan. 5.
Act. 1.
Gal. 1.
1. Petr. 1.
Luc. 10.
Ioan. 17.
Matth. 28.
Rom. 10.
Ephes. 1.
1. Timo. 3.
In lib. ad Serapionem de Spiritu S.
Epist. 28. & 89.
Epist. 105.

Principiorum fidei doctrinalium Controuersiæ septima, & Libri duodecimi finis.

S

Conclusio totius Operis & Admonitio ad Lectorem, de vsu, fructuque eiusdem amplissimo atque vberrimo. D

HACTENVS (Christiane Lector) quãta potui breuitate propositam disputationẽ confeci; & institutã de Principiis fidei doctrinalibus demonstrationẽ methodicam, qua potui via & ratione digessi, atque ad vmbilicum tandem fauente Deo perduxi. Nunc autem quia inter disceptandũ multa animo occurrebant, de huius disputationis vsu amplissimo fructúque vberrimo, de quibus admoneri Lector potuit, prætermitti tamen propter docendi atque dictãdi institutã breuitatẽ necessariò oportebant, ea hoc loco quantũ recolere valeo, breuiter colligam, tuóque lector Christiane, iudicio seriò & diligenter expendenda relinquam. Equidẽ neminẽ arbitror hodie Christianũ esse, qui aliqua saltem vel honoris diuini vel salutis suæ cura tãgatur, qui tot istis & tam variis, tantis & tam grauibus de Religione Controuersiis, finẽ tandẽ aliquem imponi, suámque Ecclesiæ Dei pacem ac serenitatem restitui, qua ante has turbas exortas, christianus orbis gaudebat, toto animo non exoptet. Aut si illud certè obtineri non potest propter incredibilem planéque inuictam animorũ iam quàm maximè exulceratorum pertinaciam, propter veræ Ecclesiæ odium obstinatissimũ propter noua opinionũ placita altissimè animis impressa: tamen, vt habeat saltem vnusquisque fidelis, qui se tutum ab hæresi in hac tanta tempestate conseruare expetit, quo seipsum ab hæreticorum hodie nequitia & astutia, quibus circumueniunt in errorem, facili aliquo & breui compendio asserat atque defendat, quo etiã Orthodoxæ suę fidei quã tenet, firmũ aliquod & solidũ munimentũ quasíque propugnaculũ occupet atque possideat, vnde illũ nulla aduersarij fraus, vis nulla exturbare queat. Quod etiã huiusmodi sit, vt non contra vnã aliquã aut alteram controuersiã, sed contra omnes plane hodie quotquot sunt controuersias & altercationes de fide eum sufficienter muniat, fortissimè armet, strenuéque defendat. Tale sane hoc Opus talem hunc laborem nostrum esse voluimus: hunc ipsum eius vsum & fructum esse desiderauimus, animóque ab initio proposuimus. E F

Etenim sane (quod ad prius attinet) vt finis tandẽ controuertendi & altercãdi de religione inueniatur, id opinor nobis necessariò faciendũ est, quod in omnibus aliis litibus & controuersiis cõponendis vsus ipse & rerũ necessitas nos docuit. Nempe vbi magna vtrinque argumẽta, probabiles cõiecturę ab vtraque partiũ afferuntur, ídque tanta probabilitate, vt difficillimum sit collatis hinc inde rationibus, aut librato argumentorũ põdere, vel ipsam veritatẽ dilucidè inuenire, vel certè ea inuenta, partes tamen litigãtes ad cõsensum & cõcordiã pertrahere, docet nos ipsa ratio & vsus rerũ necesse esse, vt Norma aliqua & regula certa exquirantur, iuxta quã lis ipsa formetur, & formata cõponatur: & cui Normæ atq; regulę vtraq; pars stare & acquiescere cogatur. Ea enim semel inuenta, profectò quã litis partem hęc Norma & regula cõfirmabit, illa haud dubiè pręualebit; cadet autẽ causa quę huic Normę & regulę cõtraria est. Et in humanis litibus quidẽ litibus cõponẽdis, sunt leges scriptę seu ciuiles seu municipales, sunt locorum & regionũ consuetudines,

Ad lites componendas Norma aliqua quærenda.

A priuilegia, pacta, ſunt denique illis deficientibus, etiã Arbitri voluntarij ab vtraque partium electi, vt omnes fere Controuerſiæ altero tandem horum tanquam Norma & regula ſeu ordinaria ſeu extraordinaria componantur. Quid verò? An putamus in ſola cauſa Religionis & fidei nullam eſſe Normã, nullam certam regulam, ad quam omnis de fide Controuerſia collata componatur? An in Eccleſia Chriſti, in Ciuitate Dei, non aliter ſe rem habere exiſtimamus, quàm in ſcholis Philoſophorũ, in Ciuitate Babylonica olim ſe res habuit? Philoſophorum quidem certè & omnium gentium ſapientũ ſectæ, opiniones, diſſenſiones toto orbe notiſſimæ extiterunt, nec vnquã ad vnam aliquam doctrinæ formam reduci potuerunt: ſed illis tandem vnã cũ idolis penitus toto orbe vaſtatis atque deſtructis, ſola Chriſti religio vnitatem tenuit, & ad vnum Deum per vnam fidem atque doctrinã ſimplicem perduxit. Itaque S. Auguſt. quum varias Philoſophorum ſectas, & opiniones commemoraſſet, confuſionem ſententiarum quæ inter eos componi nunquam potuit, his verbis cõmemorat. *Has*, inquit, *& alias pene innumerabiles diſſenſiones Philoſophorũ, quis vnquã populus, quis Senatus, quæ poteſtas vel dignitas publica impiæ Ciuitatis diiudicãdas, & alias probandas ac recipiendas, alias improbandas repudiandáſque curauit? ac non paſſim ſine vllo iudicio confuſéque habuit in gremio ſuo tot Controuerſias hominum diſſidentium, non de agris & domibus vel quacũque pecuniaria ratione, ſed de his rebus, quibus aut miſerè viuitur aut beatè? Vbi etſi aliqua vera dicebantur, eadem licentia dicebantur & falſa prorſus, vt non fruſtra talis Ciuitas, myſticum vocabulum Babylonis acceperit. Babylon interpretatur, Confuſio. Nec intereſt Diaboli regis eius, quàm contrariis inter ſe rixentur erroribus, quos merito multæ variæq́; impietatis pariter poſſidet. At verò gens illa, ille populus, illa Ciuitas, illa Reſpublica, illi Iſraelitæ quibus credita ſunt eloquia Dei, nullo modo Pſeudoprophetas cum veris Prophetis pari licentia confuderunt: ſed concordes inter ſe atque in nullo diſſentientes, ſacrarum literarum veraces ab eis agnoſcebantur & tenebantur Authores.* Hæc ille, luculentum hoc diſcrimen Ciuitatis Dei in veteri populo olim conſtitutæ, & Ciuitatis Diaboli egregiè deſcribens, quòd iſthic quidem nulla obſeruata Norma, nulla diiudicãdi Regula, tam falſa quã vera licẽter aſſererentur, docerentur, defenderentur: illic verò contrà ſola ſana doctrina & vera obtineret. In Eccleſia verò noui populi adhuc perfectius hæc vnitas veræ doctrinæ conſeruata eſt: vt in libro de vera Religione accuratè docet Auguſtinus. *Hæreſes*, inquit, *innumerabiles à Regula Chriſtianitatis auerſæ teſtes ſunt, non admitti ad communicanda ſacramenta eos qui de Patre Deo, & ſapientia eius, & Munere diuino aliter ſentiunt quàm veritas poſtulat. Sic enim creditur, & docetur, quod eſt humanæ ſalutis caput, non aliam eſſe Philoſophiam & aliam religionem, cùm ij quorum doctrinã non approbamus, nec ſacramenta nobiſcũ cõmunicant.* Hæc ille. Non ergo illa in religione chriſtiana, qualis in gentiũ ſapientia, opinionum & ſententiarum confuſio tolerari aut perſiſtere poſſe, vllo modo exiſtimari debet. Vnde ſequitur vt vel maximè in cauſa Religionis quæ vna eſſe debet, vna etiam aliqua certa Norma & Regula neceſſariò teneatur, per quã diſſidia cõtrouerſiarum cõponi, & vnitas fidei retineri, firmiſsimè valeat. Hanc Normam & Regulam nos in hoc opere omnibus modis tradere, explicare, confirmare ac deníque

Mundana ſapientia nullam habet certam doctrinæ Normam.

De Ciui. Dei lib. 18. ca. 41.

In Eccleſia Dei eſt certa Regula veritatis.

Cap. 5.

Protestantium Norma.

demonstrare conati sumus. Protestantes enim sane ad vnum omnes hanc vnicam solam & sufficientissimam Normam & Regulã volunt esse Sacras Scripturas: vt omnis Controuersiã & quæstio secundum eius manifestam doctrinã componatur: Quæ autem assertio vel doctrina ex Scripturis manifestari non potest, prorsus reiiciatur, tanquam palea scilicet, tanquam mandata & commenta hominum, tanquam plantatio quam non plantauit Pater cælestis, imò si Lutherum audimus more suo debachantẽ, tanquam quæ ex Diabolo sit. *Quicquid enim* (inquit) *ex Scripturis Authoritatem non habet, manifestissimum est ex Diabolo esse.* Quo ille egregio enthymemate, mox concludit Papam Antichristum esse, hunc in modum. Quicquid per Scripturas Authoritatem non habet, ex Diabolo est, Papa per Scripturas Authoritatem non habet: ex Diabolo ergo est, non ex Deo. Quòd si non ex Deo, Antichristus est. At verò hæc & similes consequentiæ quàm sint ipsæ diabolicæ, vanæ & ridiculæ, in duodecimo huius operis libro satis demonstratum dedimus. Aut si parum id Protestantibus demonstratum videatur, euertant quæ nos construximus Orthodoxæ sententiæ fundamenta, suáque restaurent denuò quæ nos euertimus. Alioqui certè hæc conficta vnica & sola Norma, quæ sub prætextu & fuco laudatæ Scripturæ Sanctæ, derogat Ecclesiæ quæ est *plenitudo Christi*, coarguit Apostolos Missos à Christo, blasphemat Spiritum sanctum datum à Christo, (vt ante explicuimus) vana esse & falsa manifestissimè dephrehẽdetur. Sed intelligendum prætereà est, ipsos Protestantes vtcunque hanc vnicam Normam verbi scripti prætendant, tamen quoties vel contra nos disputant, vel inter se concertant, prętcr scriptũ verbum ad Normę quoque & Regulæ partes accedere velle suorum recẽtia scripta, tractatus & commentarios: Alij enim ad Normam veritatis hodie Controuersię pertinere volunt Lutheri opera omnia, eáque sola (vt Saxonici Lutherani) alij nec omnia Lutheri, nisi de quibus certò constat eius esse, miniméque corrupta, nec sola, sed prętcrea Melanchthonis corpus doctrinę adiungi volunt: vt Electorales Lutherani: Qua de re nuper maximis animis concertatũ fuit in Altẽburgensi colloquio inter hęc duo Ministrorum genera. Alij denique reiectis his omnibus, Ioannis Caluini Institutiones huc referri volunt: quas propterea in linguam Anglicam versas, Pseudoepiscopi Caluinistę in Anglia, in omnibus omnium parochiarum Ecclesiis affixas & alligatas ad manum pręsto esse curarunt; & Ministris omnibus vt singuli eas habeant diligentérque lectitent, mandarunt. Non ergo solùm magna impietas & nequitia fuit, sub prętextu verbi scripti Spiritum Sanctum, Ecclesiam vniuersam, traditionésque Apostolicas à Norma veritatis excludere, sed maior etiam fraus & astutia fuit, exclusa voce Ecclesię, veteribus Conciliis & Patribus reiectis, suas pestilẽtes scriptiones, & venenata immunerísque mendaciis, blasphemiis, paralogismis, hæresibus referta Opuscula, orbi Christiano supponere & obtrudere. Ostensum est igitur in in hoc opere nec solas quidem Scripturas vnicam & sufficientissimam totius veritatis Orthodoxæ Normam esse, nec tamen quorumcunque hominum priuata scripta aut propria aliqua iudicia ad hanc Normam pertinere; sed Normam quoque & Regulam veritatis esse, Ecclesiæ Catholicæ Spiritu San-

In lib. de Abroganda missa.

Ephes.1

Lib.11.cap.9.

Fraus Protestantium in Norma constituenda.

Norma & Regula veritatis plena quæ sit.

A tu Sancto ad hunc finem imbutæ, edoctę, animatę vocem, testimonium, iudicium; in suis videlicet Præpositis, Pastoribus & Doctoribus Authoritate diuina vocatis, & ad hoc opus ministerij constitutis, in suis Conciliis, in patribus, in Petro denique suo Capitéque Apostolico.

Quid ergo aliud restat, nisi vt in singulis Controuersiis hanc Normam consulamus, hanc Regulam rei quæsitę applicemus, hanc vocem, hoc iudicium audiamus? Quid per multa imus, quid ambages quęrimus, quid *in tantas ingeniorum contẽtiones in hac causa quam populus tenet nostram disputationẽ cõmittimus*? Scio propriis argumentis vnamquamque Controuersiã & expendendam esse, & expendi non difficulter posse. Non abnuo *rem cum re, causam cum causa, rationem cum ratione conferre*, vt Augustinus rectè postulat. Sed hæc ipsa collatio causarum, rationum, argumentorum, hęc disputatio ex propriis, nec proprio iudicio, nec propriis argumentis aut coniecturis fieri debet. Collatio debet Catholica esse & disputatio Orthodoxa, denique ad aliquam certam disputandi & conferendi Normam reduci. Argumenta

De vnitat. Ecclef. cap. 5.

De vtilit. cred. cap. 1.

B debent ex Scripturis peti, vel certè ex doctrina non scripta, sed Ecclesiastica tamen Authoritate, certa & infallibili, tradita. Quòd si vel hanc reiicias, vel illam non rectè tractes & exponas, vides tuam collationem idcirco cadere, quòd conferendi Normã non tenuisti. Accedat ergo ad conferendi modũ ac mediũ, tum ipsa doctrina non scripta, tum ipsius Scripturæ legitima, certa, & genuina interpretatio. Hæc vnde sit petenda, in hoc Opere duobus libris ostendimus. Rursum ne in ipsa doctrina tradita non scripta, vagetur collatio, aut erret disputatio, ipsius Normæ fines ac limites egressa; diligẽter explicatum habes, quatenus & quomodo Patrũ consentientes sẽtẽtias, adhibere fideliter debeas ac tutò possis: quę etiã sint reliqua Ecclesiasticę doctrinę Media, quousque denique infallibilis & quomodo Ecclesię docẽtis vox & testimonium diuinum sit. Cum hac ergo Moderatione, adhibita diligenter Norma, nec in hæresum laqueos, ab illa penitus aberrando: nec in superstitionum voragines, illam incautè amplexando: aliquando incides.

Norma fines ac limites.

Lib. 7. cap. 13. & lib. 8. c. 15.

C Vaga autẽ illa & laxa, imò confusa & Babylonica Protestãtiũ hodie collatio ac disputatio, quã sit verè Satanica & omniũ hęresum peregregiũ seminariũ, paulisper aduerte. Primùm solas Scripturas tractare se dicunt, & ad rem controuersam explorandam adhibere. Sed vide quid prius fiat. Accedunt ad scripturarũ tractationem cum altissimo quodam & maximo totius ecclesiasticę interpretationis contẽptu atque despectu. Accedunt cum arrogantissimo priuati sui Spiritus pręiudicio. Accedunt (etiã qui inter eos doctiores & primi sunt) humanis tantùm accincti armis, & ornati prẽsidiis: cum linguarum videlicet & humanarũ literarum, atque eloquẽtiæ vel opinione vel laude, vel præsumpta vel vera cognitione. Accedunt denique nouis imbuti hæresibus & opinionibus. Accedunt postremò odio quodã flagrãtissimo & plus quàm Vatiniano erga vniuersę religionis Catholicæ doctrinam, ritus, ceremonias, maximéque contra ipsos Ecclesiæ Pastores, accẽsi quasíquę æstro quodã & furore peniti. Sic accessit ad hoc negotiũ primò Lutherus. *Omnes, inquit, Christiani ius habent & officiũ docendi, vt rumpatur Be-*

Vaga & laxa Protestantiũ disputatio & Norma.

Quomodo instructi ad Scripturas accedũt Protestantes.

In libro de abrog. missa.

hemoth cũ omnibus ſquamis ſuis. Sic videlicet homo pia charitate plenus & in ſimplicitate cordis Chriſtũ quærens, de Supremo Eccleſię Paſtore, aliiſque Epiſcopis & præſbyteris loquitur. De quibus iterum in eodẽ libro dicit: (illud enim Argumentum de abroganda Miſſa, homo ille Dei, ſingulari quadã pietate & in Spiritu humilitatis tractauit) *Epiſcopi moderni ſunt laruæ oleatæ, nullo iure diuino inſtituti*. Ac rurſum in lib. de captiuit. Babylonica. *Præſtat publicum lenonem aut latronem eſſe quàm ſacerdotem Papiſticum*. Ita hic homo (vt rectiſſimè notauit Eraſmus in purgatione quam ſcripſit aduerſus Epiſtolam Lutheri) *nihil crepat niſi Satanas, Diabolos, laruas, lamias, me gæras, aliáſque voces pluſquam tragicas*. Denique ne multa referam, inſigniter gloriatur nouus hic noſtræ ætatis (vt ſui eũ vocant) Elias aut Moyſes qui ex captiuite Ægyptiaca fratres ſuos liberaret, *homo mitiſſimus omnium ſuper terram* (vt Scriptura de Moyſe teſtatur) gloriatur inquam non de manſuetudine ſua, ſed quòd *Spiritum nactus eſſet inſignem contemptorem tam fraudis quàm furoris papiſtici*. Hæc enim eius verba ſunt in principio libri contra Henricum 8. Angliæ Regem. Denique in eodem libro dicit, *magna ſe pænitentia duci, quod Imperatori Carolo in Comitiis Vvormatienſibus tantopere ſe ſubmiſerit, quòd mortalẽ aliquem de ſua doctrina iudicare permiſerit: aut denique audire paſſus fuerit, ſi quis eum erroris conuincere potuerit. Stultam enim illam omnem humilitatem fuiſſe, quũ certo certiùs haberet, ſe ſua dogmata acccepiſſe de cælo*. Hæc ille. Sic videlicet Epiſcoporum omnium & Conciliorum doctrina, etiam à quouis examinanda eſt: vnius Lutheri doctrinam nemini mortalium examinare licet. Sic ad has Controuerſias tractandas, ſic ad Scripturas acceſsit Lutherus: ſic poſt eum alij acceſſerũt, eius aſſeclæ & ſectatores, eodem ſane ſpiritu, eodem cõtemptu, aut etiam fortaſſe maiori. Solent enim hæretici ſeipſis ſemper deteriores fieri, & in peius proficere. At verò nos in hoc opere diligenter oſtẽdimus qui tanta cum ſuperbia, qui talibus præiudiciis, qui non aliis adiumentis muniti ad Scripturarum tractationem accedunt, nihil eos in Scripturis ſanum & rectum videre, nihil certum & firmum ex Scripturis colligere poſſe. Deinde quàm laxum quàm vagum eſt hoc de religione diſputandi genus, nullos in religione Patres agnoſcere, nullos Magiſtros conſulere, nullis Conciliorum decretis aſtringi velle, nulla Antiquitatis & conſentientis orbis Chriſtiani Authoritate teneri, ſeipſos duces in omnibus ſequi? Nos verò hæc ſingula ab iſtis repudiata ad Normam & Regulam diſputationum noſtrarum, ad principia fidei noſtræ doctrinalia pertinere, oſtendimus. Huc reuocari aduerſarij ſi poſſunt, erit tandem altercandi finis. Horum enim Patrum, horum Conciliorum, huius Antiquitatis & conſenſus, non ſunt obſcura teſtimonia, manifeſta ſunt decreta, apertum & clarum eſt de rebus hodie Controuerſis iudicium. Huc autem reuocari ſi nolint, nullus altercandi & rixandi finis ſperari poteſt.

Lutheri pietas.

Lutherus alter Moyſes ſed non manſuetudine.

Lib. 16. ca. 4.

Rurſum poſuit Chriſtus in Eccleſia ſua, præter ſingulraum Eccleſiarum Paſtores & Epiſcopos ſingulares, quorum vox in ſuo etiã genere pro Norma fidei audienda eſt, etiam vnum ſupremum Paſtorem Petrum eiúſque ſucceſſores, qui *fluctuantes* non ſolùm *paruulos* (quod paſtoribus omnibus æquè datum eſſe Apoſtolus oſtendit) ſed etiam *fratres ipſos ſuos*, conſacerdotes

Vnum caput ad Controuerſias componendas. Epheſ. 4. Luc. 22.

A tes & coepiſcopos *confirmaret*, ſtabiliret, perficeret. Qui, *vt ſchiſmatis tolleretur occaſio, Caput cæterorum omnium eſſet*. Cui, ne hæreſes vel orirētur vel creſcerent, *tanquam vni ad tempus Iudici, & vicem Chriſti gerenti vniuerſa fraternitas obediret*. Hunc ergo audire, huic obedire, ab hoc confirmari, in hac tanta ſchiſmatum & hæreſum procella ac tempeſtate, in hac tam turbulenta tot vndique obſtrepentiū magiſtrorum vociferatione, debemus. Itaque in hoc opere, diuino planè iure huiuſmodi Supremum Paſtorem audiendū eſſe, ex Scripturis Euangelicis, luculenter oſtendimus. Hoc ſemel ſi fiat, quàm breui compendio lis hæc tota acerbiſsima componetur? Sed quia filij diſſenſionis pacē nolunt: quia ſchiſmatici vnitatem nullo modo ferunt, quia lupi rapaces quum ſint, *abducere poſt ſe diſcipulos*, ſegregare & ſpargere ſemper volunt, quia *latrones ſunt, nec niſi vt mactent ac perdant venerunt*, poſtremò quia hæretici ſunt, ideóque vt eligendi ſemper quod volunt liberrimā poteſtatem habeant, laxa & vaga perfugia appetunt, nunquam ſe in ordinem cogi, nunquā ad compendiū veritatis rem adduci patientur: & propterea

B ab hoc ſupremo Capite & Paſtore, hominū animos quā longiſsimè auertere, abducere, abſtrahere & alienare volentes, hunc hominem, ipſiſsimū eſſe Antichriſtum, mortalium & hæreticorum omnium qui vnquam extiterūt, impudentiſsimi, vaniſsimi, & peſtilentiſsimi ſuis omnibus, omnibus modis perſuadere contendunt, quamplurimis quoque vehementiſsimè perſuaſerunt. Euertant ergo quę ex Scripturis ſacris fortiſsima argumenta conſtruximus huius vnius ſupremi Capitis. Reſpondeant, ſed meliùs quā hactenus, (nam cauillationibus iam factis replicatum & ſatisfactum eſt) illuſtribus illis dictis & factis Chriſti Domini noſtri, quibus Petri primatū per tot gradus, tam diſtinctè, tam luculenter, in Euangelio promiſſo nouo Nomine prædixit, impoſito nouo Nomine ſignificauit, explicata vi nominis repromiſit, ſtabilimento dato roborauit, de facto tandem conſtituit, contulit, confirmauit.

Hieronym. lib. 1. cōtra Iouinianum.
Cyprianus li. 1. epiſt. 3.
Lib. 6. per totum.
Proteſtantū malus genius.
Actor. 20.
Ioan. 10.
Quare tanto odio Rom. Pont. inſectentur Proteſtantes.
Ioan 1.
Marc. 3.
Matth. 16.
Luc. 22.
Ioan. 21.

Poſtremò vt de Norma fidei & veritatis Regula infallibili, nullus amplius relinqueretur ambigendi locus, longa & accurata diſputatione, quæ, C & qualis, vbi & penes quos hodie ſit vera Dei Eccleſia, oſtendimus. Et quidem in hac recenti, vaga, confuſa, turbulenta & ſeditioſa Proteſtantum turba, nullo modo, eam eſſe poſſe multis argumentis demonſtrauimus. Vnde ſequitur hęreticos illos vel ſchiſmaticos, ſeductores vel ſeductos, erraticas oues vel hœdos potius, quaſique *Ethnicos & Publicanos* eſſe, quotquot hodie Proteſtantum conuenticulis ſeſe iunxerunt, doctrinam amplexi ſunt, nomen retinent. Hinc etiam conſequens fit, vt quia ad gregem Dominicū, ad Ouile Chriſti, ad domum Dei, ad corpus Chriſti non pertinent, quia *non ciues & domeſtici ſed hoſpites & aduenæ*, non filij ſed adulteri, non amici ſpōſi ſed hoſtes ſunt, quia denique *ſuo iudicio condemnati, ſeipſos ſegregauerunt, Spiritum Dei non habentes*, propterea quemadmodum ſacramenta Catholicæ Matris participandi ius totum, & communionis Catholicę vnitatem amiſerunt, ita nec Scripturas tractandi, nec ex Scripturis de dogmate vllo diſputandi, multo minus de cauſa religionis ac fidei vllo modo definiendi ius, Poteſtatem, Authoritatem, donum, gratiam, facultatem vllam eos am-

Lib. 4. a cap. 7. vſque ad 17.
Vera Proteſtantum deſcriptio & conditio.
Matth. 18.
Epheſ. 3.
Tit. 3.
Iudæ cap. vnico.

Protestantes per Spiritum S. à Scripturarũ tractatione repelluntur.

plius retinere, sed ab hoc toto genere, non secus quàm manifestè Iudęos, D Turcas, Paganos, iure optimo repellendos esse, & de facto à spiritu sancto, qui non nisi in Corpore Christi, in Ecclesia operatur, suáque munera subministrat, repelli. Denique ex hoc etiam consequitur, quòd quia Spiritu sancto prorsus carent, & subministratione Spiritus, (quæ non fit nisi *à Capite Christo in totum Corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis*,) planè vacui sunt, ideóque Christiani non sunt (vtcunque hoc nomen, vt cum maiori astutia circumueniant in errorem, retinent) *qui enim Spiritum Christi non habet, hic non est eius*, consequitur inquam non solùm in doctrina tota eos nihil de Christo scire, quemadmodum scire oportet, sed *languere circa pugnas verborum, & habere oppositionem falsi nominus scientiæ, & semper quidem discentes, nunquam autem ad scientiam veritatis peruenientes*, verùm etiam in tota reliqua vita, quicquid zelo quocunqe vel docent vel faciunt, quicquid verbo vel opere laborant, quicquid vel in veteris hominis mortificatione vel in externa operum sanctificatione, vt Deo placeant, contendunt, vana esse omnia & inania, steriléſque virtutes, si tamẽ virtutes, quales olim Philosophorum aut quoruncunque Ethnicorum opera laudabilia fuerunt, quæ quidem gloriam & cõmendationem apud homines fortasse habeant, laudem & gloriam apud Deum non habent, sed *formam quidem pietatis retineant, virtutem autem eius abnegent*, quia fide destituta, quę non nisi in Ecclesia vna & vera addiscitur, fouetur, conseruatur, perficitur, *Deo placere non possunt*: vtcunque speciali sua fide & fiducia, per meritorum & promissionum Christi appræhensionem, salutem sibi ipsis, etiam certitudine fidei, promittant atque persuadeant. Hæc enim eorum sane vera conditio est, qui hodie soli, sibi solis singuli, Spiritum Dei venditant, Spiritum Christi inhabitantem sibi ipsis præsumunt, quo freti de toto mundo, vt loquuntur, de Papa, de Ecclesia, de Scripturis, de quocunque dogmate infallibiliter diiudicant. Quòd si verò hæc tot & tanta consequentia, tam tristia, tã horrenda, falsa illis esse videntur, & vana terriculamenta, refellant & euertant ea argumenta quibus eos extra Ecclesiam esse demonstrauimus. Respondeant illis omnibus scripturis, patrum consentientibus sententiis, F rationibus Theologicis, talem nobis Ecclesiam describentibus, ad qualem sane (si illa vera sunt) isti pertinere nullo modo possunt.

Ephes. 4. Rom 4.

Protestantiũ scientia de Christo nulla.

1. Timoth. 6. 2. Timoth. 3.

Protestantiũ virtutes nullæ nisi steriles.

2. Tim. 3. Hebr. 5.

Iam verò & in eadem disputatione non minus copiose & accuratè ostendimus, solam Romanam & Catholicam vulgo dictã Ecclesiam, verã esse & vnicam in terris militantem Christi Ecclesiam: qualem sane futuram lex, Psalmi, Prophetæ prædixerunt, qualem Christus in Euangelio descripsit, qualis post Christum in orbe terrarum hactenus fuit. Istud verò quantum arbitraris ad Normæ & Regulæ totiúsque veritatis inueniẽdæ compendiũ, momenti & ponderis afferre? Si enim Ecclesia *sponsa Christi* est arctissimo illi fœdere coniuncta, si *Corpus Christi*, si *plenitudo Christi*, si *domus Dei*, si *columna & firmamentum veritatis*, si hanc suis omnibus bonis dotauit, si *in huius membra Spiritum suum assiduè subministrat*, si in hac plenissimè contulit, *quæcunque audiuit à Patre*, si in hac inhabitat, coli, credi, amari vult: si hanc illã esse vult per cuius ministerium *consũmentur sancti, ædificentur paruuli*, si hanc audien-

Lib. 4. ca. 18. vsque ad finẽ libri.

Ecclesiæ encomia.

Ephes. 5. & 1. 1. Timo. 3. Ephes 4. Ioan. 15. Ephes. 4.

A audiendam, *ut qui eam audit, Christum audiat, qui non audit, pro Ethnico & Publicano habendus sit*, si hanc denique *sanguine suo in lauacro aquæ verbo vitæ mundauit*, imò vt cum Chrysostomo loquar, *si propter Ecclesiam extensum est cælū, diffusum est mare; extensus aer, terra fundata est, Paradisus plantatus est, mirabilia multa facta sunt; si propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli, propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius homo factus est, &c.* Denique si hæc illa sola est, (vt pulchrè describit S. Pacianus Barcilonensis Episcopus ante ann. 1200.) *Virgo sancta castissimis sensibus, sponsa Christi ex ossibus eius, integra Euangeliorū iura conseruans, Regina in veste deaurata & circumamicta in varietatibus, fœcunda vitis in lateribus domus Domini, Mater adulescentularum quarum non est numerus, vna speciosa columba matris suæ atque perfecta, denique omnium fideliū mater ædificata in fundamentis Prophetarum & Apostolorum, domus magna vasorum omnium diuersitate locuples, populus acquisitionis, &c.* si hæc inquā omnia, multáque alia diuini amoris testimonia, veritatis priuilegia, sanctitatis encomia veræ Ecclesiæ Dei, eíque soli tribuuntur, vides Christiane Lector, quātum tuę salutis intersit, quantum ad fidem rectam tenendam referat, quàm

B illustris Norma & inuicta Regula ad omnes de Religione cōtrouersias cōponendas finiendásque sit, compertum semel, cognitum, & exploratū habere, ad verām Ecclesiam te pertinere, *non ad insolentem aliquam portiunculam, tubérque collectum, & à reliquo corpore separatum*, quales omnes hæreticorum greges sunt, vt verè de Nouatianis scripsit S. Pacianus. Hoc ergo quatuor libris quanta potuimus diligentia & breuitate, explicatū tibi hoc in Opere dedimus.

Lucæ 10. Matth. 18. Ephes. 5. In serm. de pentecoste tom. 3. Epist. 1. ad Sympronianum. Ephes. 5. Psal. 44. Psal. 127. Cant. 6. Ephes. 2. Epist. 1. ad Sympron.

Quibus ita constitutis & explicatis, vides nunc in quacunque Controuersia proposita, diligenter aduertendū esse, quibus argumentis & testimoniis vtatur, qui de fide disputat, scriptis ne ex S. Bibliorum volumine, an nō scriptis. Si scriptis, quo modo illa scripta testimonia & loca interpretatur, & quis ille sit, qui illa sibi interpretanda præsumit. Si enim vel Authoritate legitima præditus non sit, vel Mediis legitimis & firmis non vtatur, vel cauendus vel fugiendus est, quisquis ille est. Quòd si verò vel vocatione ta-

C lis vel eruditione tantus es, ipse vt hoc prestare atque aggredi legitimè possis, habes explicatum quibus Mediis indubitanter, confidenter & absolutè vti possis, quæ etiam alia Media vel cauenda vel moderatè adhibenda sint. Ipsam quoque scripturam si forte vel Canonicam respuat, vel Apocryphā proferat, habes quo iudicio qua Authoritate, impostoris fraudem detegas, repellas, euertas. Quòd si ex doctrina in sacro Bibliorū volumine nō comprehensa, vel alius tibi persuadet, vel alij ipse persuadere de rebus fidei cōtendis, habes demonstratum quibus finibus hæc doctrina non scripta contineatur, ne alius tibi imponat, quàm latè etiam pateat, ne tibi iusta disputādi materia desit. Hac certè Norma semel obseruata, nec facile nos seductor capiet, nec ipsi à veritate aberrare poterimus.

Vsus præsentis Operis. Lib. 11. per totum. Lib. 9. per totum. Lib. 7. & 12.

Hac etiam horum omnium (quæ iam diximus) demonstratione facta, cessabunt illa aduersum nos Protestantum improperia, ludibria, conuicia: Vanam esse in nobis iactantiam de vera apud nos Ecclesia, frustra nos & inaniter clamare, Ecclesiam, Ecclesiā, vt olim contra veros Prophetas impij

Protestantium ludibria & conuicia abstersa.

1. ſacerdotes clamabant, Templum Domini, Templum Domini. Ceſſabunt D
2. illæ voces, prætoriã eſſe exceptionem & Authoritatem, quam præpoſitis,
3. Epiſcopis & paſtoribus Eccleſiarum iudicandi de fide tribuimus. Non amplius locum habebit, quod in ore ſemper habent, quoties ex conſenſu orbis Chriſtiani vel Regula fidei, ex patribus, ex Conciliis aliiſque Mediis Eccleſiaſticis argumentum ducimus: mandata hominum, & humana commenta eſſe quæ afferimus. Denique non erit amplius frigida reſponſio, Ec-
4. cleſiam errare non poſſe, Eccleſiæ vocem eſſe infallibilem Regulam, neceſſarium Medium, vocem diuinam, ac poſtremò matrem ſacroſanctam om-
5. nium fidelium. Nec videre amplius poteſt ſuperba præſumptio, quòd Scripturam ſuo teſtimonio commendat, taxat, obſignat Eccleſia. Illa verò va-
6. niſſima longèque arrogantiſſima Proteſtantum præſumptio penitus euaneſcit, cuiuis Lectori iam manifeſtata & patefacta, qua Spiritum Dei vnuſquiſque ſibi vẽditat, quo ſcripturas interpretetur: nec amplius pro oraculo
7. habebitur, donum piorum eſſe, interpretationem ſcripturarum. Poſtremò non erit amplius Phariſaicũ Traditiones non ſcriptas vẽtilare, ſed erit Apo E ſtolicum, erit Orthodoxum. Hæc enim omnia & ſingula in hoc Opere, diſtinctis Controuerſiis & libris, via & ratione qua potuimus commodiſſima, ex ſcripturis ipſis, & ex vniuerſæ Antiquitatis teſtimonio ac praxi, explicata & confirmata dedimus. Aut ſi minus commodè explicata, minúſue ſolidè & verè confirmata cuiquam Proteſtanti videbuntur, euertat ſi poteſt ea omnia quæ conſtruximus, totius huius veritatis firmamenta. Hęc enim noſtra certè demonſtratio ſi vera eſt, nihil illi veræ religionis habent, à fundamentis & principiis ipſis totius orthodoxię exciderunt, & Chriſtianitatis nudum tantùm atque inane nomen retinent. Contrà verò noſtra Religio principiis iſtis iam demonſtratis robuſtiſſimis nititur, fundamenta hæc ſuę cauſę habet firmiſſima, & firmamenta fundatiſſima. Huiuſmodi ſane, vt iſta ſola demonſtrata, cognita, retenta, nec vllum errorem admittant: & omnes errorum nebulas, impoſturas, ac fraudes omnes nullo negotio excutiant, repellant, proſternant.

Catholicorum fundamenta validiſſima.

Vos autem ô Proteſtantum confuſa turba & turbulenta confuſio, (vos F enim tantiſper nõ niſi propter ſalutem veſtram, ſi qua in re mederi poſſum, mihi hoc loco conueniendi eſtis) quæ obſecro cauſæ veſtræ fundamenta, quæ firmamenta ſunt? Scripturas, inquiunt, & ipſum Dei verbum audimus, veneramur, ſequimur. Sed has ſcripturas, hoc Dei verbum vnde, à quo vel quibus, qua Authoritate, qua certitudine, qua plerophoria accepiſtis? Arcanum (aiunt) Spiritus teſtimonium, eas nobis conſignauit, & indubitatam fidem animis noſtris ingenerauit. Sed de hoc arcano teſtimonio vnde vobis conſtat? An ex reuelatione aliqua de cælo? Et quis vobis credet, ſingulos veſtrum reuelationes de cęlo accepiſſe? Nonne hoc in Anabaptiſtis hodie damnatis ipſi vel maximè? Videte ergo & memineritis, nulla Authoritate niſi priuata quadam perſuaſione ductos (quam arcanum teſtimonium vocatis) Scripturas ipſas vos admittere. Niſi forte (quod & quidam veſtrum reſpondent) dicere velitis ideo ſcripturas vos recipere, quia iam totus orbis Chriſtianus eas recepit. Tunc enim interrogo, an Chriſtianum orbem qui nunc

Proteſtantũ fundamenta quæ & qualia.

1. Scripturas recipiunt quia placent.

Fundamentum Proteſtantũ priuata perſuaſio.

A nunc est, an eum, qui olim sempérque à Christo nato fuerit, intelligatis. Vtrumlibet respondetis, non nisi Ecclesiæ Catholicæ consensum dicitis. *Vos enim tam pauci, tam noui, tam turbulenti nihil ad hanc rem Authoritate dignum profertis.* Hoc fundamentum si agnoscitis, nobiscum & rectè facitis. Sed tunc iterum quærimus, quare non ex eodem fundamento & ex eadem Ecclesia earundem Scripturarũ sensum, & interpretationem, dogmata etiã non scripta, cęteráque omnia eius Ecclesiæ consensu & Authoritate recepta atque approbata dogmata, pari veneratione non suscipitis, creditis, tenetis? An verò in scripturis veris recipiendis errare non potuit Ecclesia, in cæteris dogmatibus omnibus errauit? Et quomodo tam multipliciter errantis, & mentientis Ecclesiæ Authoritas vlla in re apud me fidem habebit, maximè verò in Sacrarum Scripturarum Canone fideliter conseruando? Aut quæ tandẽ causa esse potest, vt Scripturas quoq; ipsas nõ vel aboleuerit vel corruperit, quibus aboletis vel corruptis & deprauatis, suas illas omnes (quarum eam coarguitis) superstitiones & errores validissimè stabilire & confirmare potuisset, æquè ac cætera omnia dogmata (si vos vera dicitis) peruerterit, corruperit, extinxerit? Ac postremò quomodo fieri potest vt *Spiritus sanctus qui ei promissus est vt omnem veritatem doceret*, vel hanc vnam solã veritatem doceret, præterea nullam, vel ex parte ei adesset, ex aliis multis partibus diabolum ei dominari & Antichristum præualere sineret? An eodem in subiecto simul & semel & secundũ idẽ, in eodem eiusdem Ecclesiæ intellectu & mente Spiritus sanctus & diabolus, Christus & Antichristus, lux & tenebrę habitare sedémque tot seculis habere fixam & manentẽ potuerunt? O hominum genus lõgè absurdissimum & obstinatissimum, quos nullę quantuncunque absurditates à concepta semel sententia dimouere possunt? Aut si prior placet responsio (quam in hoc Opere confutauimus) vel eam à facta confutatione asserite & defendite, vel agnoscite (quod res est) priuata prę sumptione, persuasione, & affectione ductos, Scripturas vos admittere.

Augustin. de vtilitate cre. cap. 9.

Vt Scriptura sic cætera omnia p... dus dogmata ab Ecclesia.

B — *Ioan. 14.* *Absurda grauissima Protestantium doctrinæ consequentia.* *Lib. 9. cap. 2.*

Pergamus porrò. Scripturas ipsas interpretari quis vos docuit, quis permisit, quis facultatem, quis Authoritatem tribuit? Respondetis. Spiritũ Dei habemus, ille nos interpretari & intelligere omnem scripturam docet. Sed vnde hoc vobis constat Spiritum Dei vos habere? Christiani sumus, dicitis: & *qui Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Itane verò omnis qui spiritum Christi habet, omnia quoque dona eiusdẽ spiritus consequutus est? *Nonne diuisiones gratiarum sunt*? Nunquid quia omnes Christiani spiritum Christi habent, idcirco *omnes Christiani, Prophetæ sunt, omnes Doctores, omnes Apostoli, omnes Euangelistæ*? Nonne datur spiritus æquè ad credendum, &, vt docilis quis sit auditor verbi: atque ad docendum & vt peritus sit Magister verbi? Itaque iterum interrogo, vnde vobis constat ad intelligendas & exponendas scripturas vos spiritum Dei accepisse? Ecce vnusquisque hoc sibi venditat. Lutheranus, Caluinista, Puritanus, Anabaptista, vnusquisque hęreticus pari pertinacia, pari fiducia, pari etiam veritate asserit se ad hoc spiritũ Dei habere. Imò & nos quoque Catholici (quos Papistas vocatis) Christiani sumus, & Spiritum Dei accepimus: interpretamur quoque & nos. Nobis

C — *Scripturas interpretantur Protestantes prout ipsis libet & placet.* *Rom. 4.* *1. Cor. 12.*

quoque si insanire vobiscum libeat, pariter vobiscum spiritum interpretandi nobis venditabimus. Sed quis tunc rixandi, altercandi, & contendendi finis, quis modus, quis exitus erit? At, dicitis, meditamur studiosè, oramus assiduè, legimus attentè, consideramus antecedentia & consequentia, locū loco, textum textui, phrasem phrasi conferimus, fontes inspicimus. Esto. Tantundem & vnusquisque hæreticus se præstitisse affirmat. Affirmamus idem & nos. Vos nobis affirmantibus nō creditis. Et qua quæso ratione vobis idem affirmantibus nos credamus? Nonne ergo iterum clarè aduertitis, priuatam vniuscuiusque de se & suo spiritu præsumptionem, persuasionē, opinionem, totius huius rei Regulam & Normam esse?

Priuata præsumptio regula Protestantum.

Sed pergamus vlterius. Concilia, Patres, Regulam fidei notissimam, Traditiones Apostolicas, pro huiusmodi per totum orbem Christianum communi consensu agnitas & approbatas, quare non admittitis, quare aspernamini, contemniis, reiicitiis? Respondetis errasse Concilia, Patres, orbem Christianum vniuersum. Sed quo Iudice, qua Authoritate hanc tantam & talem sententiam pronunciatis? Deprehendimus (dicitis) eos errasse ex verbo Dei. Ergo eodem recidimus. Ex verbo Dei quomodo hæc deprehendistis, nisi quòd verbum Dei vestro modo pro vestro affectu & cerebro legitis, intelligitis, exponitis? Sed ô incredibilem arrogantiam. Errârunt quotquot hactenus tot seculis de fide scripserunt, tractarunt, decreuerunt? *Vos solos liberanda veritas expectabat?* Vos soli absque vllo errore fidem & veritatem omnem tenetis? Et quales homines? In quibus superbia, maledicentia, libido, auaritia dominatur. Qui sacrilegiis, incestu, rapinis nobiles estis. Qui odio Ecclesiæ excæcati, & maiores vestros omnes superbissimè contemnentes, sub libertatis Christianæ titulo, solutis Ecclesiasticæ disciplinę repagulis, & viam sceleribus latissimam aperuistis, & sceleribus ipsi diffluitis. De plærisque & præcipuis vestrum, maximè de ipso Luthero, Caluino, Beza, & Anglis Caluinistis loquor: quorum pseudoepiscoporum & Ministrorum sceleratissima vita toti nunc populo patet, sordet, ac fœtet. Vos ergo solos hodie in religione sapere? Ecce negamus illa Concilia & Patres errasse. Asserimus verò vos errare, & in errorem nefariè ducere. Et hoc ipsū ex verbo Dei nos depręhendimus, in quo manifestissimè didicimus Ecclesiam errare non posse, in suis scilicet Magistris: vt in 2. & 4. huius operis Controuersia à nobis est luculenter ostensum. Quis ergo altercationis huius finis erit? Nonne certè iterum perspicitis vos ipsos à vobis ipsis Iudices in hac causa constitutos esse, vestróque proprio iudicio, priuata præsumptione, persuasione & affectione ductos, de re tanta iudicasse, & vniuersam Ecclesiam condemnasse? Nam (vt in vna re exempli gratia vos moneam) Patres nullo scrupulo, nulla conscientia, nulla religione tacti, si vestris dogmatibus contradicunt, repellitis tanquam homines, qui & errare facile potuerint, & vestro iudicio errauerint, imò qui etiam seipsos suáque scripta Lectoris iudicio submittunt. In quo vos mirum quàm confidenter, statim virgula arrepta censoria, de cuiuscunque Patris quocūque dogmate, imò de omnium Patrum consentiente sententia, iudicatis. Sed non aduertitis, homines superbia excæcati, vel (vt Apostoli magis verbis vtar,) homines

Concilia, Patres, Traditiones, Ecclesiam reiiciunt Protestantes ex priuata præsumptione.

Sic de Marcionitis Tertul. in libr. de Præscript.

Lib. 3. & 8.

volentes

A *volentes esse legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquimini neq; de quibus affirmatis*,nec tales suorum operum Lectores quales vos estis, Patres intellexisse,nec simpliciter etiā fidelis & pij Lectoris iudicio sua submisisse,sed ita vt tum vera sit Lectoris & integra fides,tū omnis absit priuata præsumptio, corrupta affectio,præiudicata opinio,temeraria assertio: quæ omnia hæreticis inseparabiliter adsunt. De qua re legite quæso & perpendite hæc S. & doctissimi Patris Augustini verba:quo vno patre nemo magis frequentius, humilius,sua scripta Lectoris arbitrio submittit. Sic enim scribit. *In omnibus literis meis non solùm pium Lectorem,sed etiam liberum correctorē desidero. Veruntamen sicut Lectorem meum nolo mihi esse deditum,ita correctorem nolo sibi. Ille me non amet amplius quàm Catholicam fidem:Iste se non amet amplius quàm Catholicam veritatem. Sicut illi dico: Noli meis literis quasi Scripturis Canonicis inseruire, sed in illis & quod non credebas,quum inueneris incunctanter crede,in istis autem quod certum non habebas,nisi certum intellexeris,noli firmiter retinere, ita isti dico: Noli meas literas ex tua opinione vel contentione, sed ex diuina lectione vel inconcussa ratione corrigere*. Hæc ille. Vtramque ergo sententiæ partē Protestantes aduertite,& si liberi Lectores esse vultis,ne sitis tamen contentiosi & priuati (hoc enim est, *ex tua opinione,*) correctores. Si Augustino dediti esse non vultis,nec vobis ipsis dediti sitis. Catholicam fidem & veritatem,plusquam illum,plusquam vos ipsos amate. Nos verò Augustino iam dediti sumus,& illum amamus,non magis quàm Catholicam fidem,sed propter ipsam Catholicam fidem:quia non vt vnum hominem doctum aut doctorem,sed vt ab Ecclesia Catholica pro Catholico tractatore agnitum & approbatū, vt communiter cum alijs patribus docentem & sentientem,denique vt Ecclesiæ Pastorem ex Regula fidei loquentem,amamus, veneramur,fide dignum ducimus:ideóque iam,nō solùm correctores tanti patris esse nolumus, sed nec etiā liberi prorsus lectores:idq; propter causas in hoc opere explicatas.

[Margin: 1 Tim 1.]

[Margin: In proœmio lib.3. de Trinitate.]

B

Ergo,vt ad vos redeam,in singulis istis controuersiis, fundamentū aliud non habetis,nisi vestrum ipsorū iudicium, vestrā priuatam vniuscuiusque electā & præsumptam persuasionem:*Videtis denique* (vt cum Augustini verbis concludā) *id vos agere,vt omnis Scripturarū*,Interpretationis earundē,Cōciliorū,Patrum,Ecclesiæ vniuersæ,*de medio auferatur authoritas, & suus cuiq; animus Author sit,quid in quaque scriptura*,in Interpretatione & sensu eiusdē, in Conciliorū decretis,in Patrum doctrina, in Ecclesiæ vniuersæ consensu *probet,quid improbet:id est,vt non Authoritate scripturarū* sensus eiusdē, Conciliorum, Patrum, Ecclesiæ Dei, *subiiciatur ad fidem,sed sibi scripturas ipse*, reliquáque omnia prædicta,*subiiciat:non vt ideo illi placeat aliquid,quia hoc in sublimi authoritate scriptū legitur*,auditū creditur,definitū docetur,approbatum recipitur,*sed ideò rectè scriptū*,auditū,definitū,approbatū *videatur,quia hoc illi placuit. Quò te cōmittis anima misera, infirma,carnalibus nebulis inuoluta,quò te cōmittis?* Hæc ille. Quibus adiicimus. Nulla te vel cōnata tibi rerū diuinarum ignorātia,vel quę accessit postea superbia,nulla tot errātiū vbiq; hęreticorū exēpla,nulla tā clarè in Scripturis cōmendata Authoritas Ecclesiastica, vel tuæ te infirmitatis admonere,vel fragilitatis cōmonefacere, vel cautiorē & prudētiorē reddere,vel deniq; officij te tui memorē efficere possunt, ne *tuæ scilicet innitaris prudētiæ*,ne de teipso præsumas,ne aliorū exēplo in horrēdas

C

[Margin: Contra Faustum lib.32. cap.19.]

[Margin: Apud Protestantes suus cuique animus Author est cuiusque doctrinæ.]

Matth. 18. Luc. 10. Hebr. 13.

hęreses abducaris, ne denique grauissimi sceleris apud Deũ reus tenearis, nõ audita tantũ, sed & contẽpta, irrisa, proculcata Ecclesia, totaque eius Authoritate planè diuina? Itáne verò tua tibi lux placet, vt te omnia videre, alios nihil cernere, tibi persuadeas? An ab alio istud quàm à Satanico & Luciferi spiritu proficisci potest? Sed ostendã tibi, si libet attendere, tuã in Scripturis imperitiã, ignorantiã, cæcitatẽ. Quid enim tandẽ in Scripturis vides, qui Ecclesiã ibi nõ vides? Ecclesiã inquã, tã clarè, tã copiosè, tã euidenter, tã frequẽter, in lege, in Psalmis, in Prophetis prædictã, in Euãgelio descriptã, in orbe terrarũ exhibitã? Nõne pari cũ Iudæis, Mahometistis, paganis cæcitate laboratis? Illi Christũ vos Corpus Christi in Scripturis nõ videtis. Et tamẽ *obscurius de Christo quàm de Ecclesia loquuti sunt Prophetæ*, ait August. Imò testimonia de Ecclesia tã crebra sunt, tã manifesta, tã illustria, de Ecclesia (inquã) toto terrarũ orbe visibiliter diffundẽda, & ad finẽ vsq; seculi duratura, *vt illa nullo prorsus egeant interprete*, ait idẽ, subindéque inculcat August. Et tamen palpatis miseri in media luce, & in occultis electis, in deserto Ecclesiã quæritis. Vos ne igitur in Scripturis aliquid videre existimabim*, qui Ecclesiã in illis non videtis, qua nihil clarius, manifestius, illustrius nihil, in Scripturis describitur? Rursum. Authoritatẽ & Potestatẽ Ecclesiæ datam, atque in literis Euangelicis & Apostolicis, verbis manifestissimis sæpissimè repetitã, nõ videtis, non cernitis, inuenire miseri non potestis. Vnius Petri prærogatiuas tot & tantas, tot verbis, tot factis Christi illustribus expressas, cõmendatas, illustratas, qui omnia in Scripturis videtis, videre tamen hactenus nõ potuistis. Sacrificiũ noui Testamenti tot figuris præsignatũ, tot Prophetijs prædictũ, tam diligenter ab omnibus Euangelistis cõmemoratũ, vos homines in Scripturis oculatissimi non videtis. Omitto alia. Et vbi ille spiritus vester, qui omnia vos docet, & omnem vobis Scripturam aperit, exponit, manifestat? An in his solis, ad fidem tamen cognitu vel maximè necessarijs, dormitat, cæcutit, palpitat? Agnoscite, agnoscite non in vobis, non in nobis, vt homines vterque priuati sumus, vel si forte de numero Pastorũ sumus, nec in nobis, vt à cæteris collegis seorsim seiũcti sumus: sed in Ecclesia Dei & magistris eius, eo sensu quẽ in lib. 5. & 10. explicuimus, hãc lucẽ, hũc spiritũ Dei esse, qui scripturas intelligit & omnia in scripturis videt. *Nũquid enim à vobis verbũ Dei processit, aut in vos solos peruenit?* Nõne *à Sion exiuit lex, & verbũ Dei de Hierusalẽ*? Nõne *per oẽs gentes prædicatũ est, incipiẽtibus à Hierusalẽ*? ídque ita vt per vniuersũ orbẽ prædicatũ hoc verbũ quũ fuerit, *tũc demũ veniat cõsummatio*? Quid ergo nũc in ipsa demũ cõsummatione seculi, à vobis primũ Euãgelij lucẽ in orbẽ adferri, & verbi veritatẽ à vobis solis nũc primũ teneri cœpisse, mortaliũ omniũ impudẽtissimi, imò portẽta hominum in vltimas terras deportãda, asserere audetis? Sed frons meretricis facta est vobis. Nihil non tentandũ, nihil non audendũ vobis est, vt susceptam vestram omnibus modis per fas nefásque, quóue iure quáue iniuria defendatis. Fundamentũ eligionis vestrę suus cuique animus est, qui vinci non potest. Æquè enim inuicta est obstinati animi pertinacia, ac est inuicta optimæ causæ veritas.

Protestantiũ cæcitas in Scripturis.

Enarrat. in Psal. 30. conc. 2.

De vnitate Eccles. ca. 16.

Libr. 5. cap. 5. & seq. Lib. 10. ca. 6. 1. Cor. 14. Esai. 2. Luc. 24. Matth. 24.

Sed hanc semel pertinaciam deponere, & animo humili, tremente sermones Dei, (super huiusmodi enim *requiescit verus spiritus Domini, & humilibus*

Admonitio Protestantium necessaria.

A *milibus dat gratiam, humilibus consentientes & sobrie sapientes* suo Spiritu adiuuat) animo inquam pauido, & potius audire quàm docere parato, ad has Controuersias accedere si velletis, illúdque vestrum fundamentum planè cariosum, & minus quàm ficulneum, imò execrandum planéque Luciferianum deserere, abiicere, conculcare semel, in animum inducere si possetis: econtrà verò fundamenta Apostolorum & Prophetarum tenere, quæ traditam doctrinam *siue per sermonem siue per Epistolam* complectuntur, *Ecclesiæ columnam & firmamentum* amplecti & recognoscere, denique *Præpositis obedire, Pastores & Doctores quos Christus Ecclesiæ dedit, & Prædicatores legitimè missos audire* si velletis, mutata statim hęc tota rerum facies & conditio esset: quęque nunc absurda, superstitiosa, incredibilia vobis videntur, facti semel filij Ecclesię & dociles discipuli veritatis, vera esse, religiosa, & fidei Orthodoxæ maximè consentanea perspiceretis, agnosceretis, crederetis. Cuius etiam rei exemplum illustre in ipso Sancto Augustino, ex Manicheo Catholico facto in hoc opere descriptum habetis. Hanc vo-

B bis mentem saniorem ex huius Operis lectione exopto, & si quidem attentè legeritis, futuram confido: & vt Sanctissimi Patris Augustini verbis te compellam, vel potius vt te ac meipsum, omnésque fratres nostros Catholicos tanti Patris sermone admoneam. *Vos sancta germina vnicæ Matris Catholicæ, quantalibet doctrinæ ac famæ luce præfulgeat, lapidémque se iactet esse preciosum, quisquis vos trahere voluerit post seipsum*, (sic autem omnes Protestantes faciunt, quibus suus cuíque animus Author est: quid in quaque re credant, neminem Authorem & Ducem, sed spiritum suum tantummodo sequentes) *Mementote quòd illa mulier fortis, & vna vni amabilis viro suo, quam in vltimo Prouerbiorum Scriptura describit, preciosior est lapidibus preciosis. Nemo dicat, Illum sequar aut illum*: Lutherum, Caluinum, aut alium quemcunque semetipsum venditantem & prædicantem, alijs contemptis omnibus. *Nullus prædicans nomen christi, & gestans ac ministrans sacramentum christi, sequendus est contra vnitatem christi.* Hæc ille.

At verò contrà vnitatem Christi, id est contra Ecclesiam Christi, in qua

C sola est vnitas Christi, sequuntur hodie omnes Protestantes, vnusquisque ducem suum, alius Lutherum, alius Caluinum, alius alium, eo sane prætextu quia prædicant nomen Christi, & baptisati gestant sacramentum Christi. Quod absit à veris Catholicis & Matris Ecclesiæ filijs: Illa enim non vnum hominem aliquem singulariter sapientem, sed communionem, vnitatem, societatem omnium fidelium vnanimiter sapientium & sentientium significat. Potissimum verò, quum de Authoritate & Iudicio huius Matris agitur, cui acquiescere & quam sequi fideles debent, præpositos, Pastores, Doctores datos Ecclesiæ corpori significat, communiter etiam & vnanimiter sentientes, sapientes, docentes. Hæc vnitas Christi audienda omnibus est, non superba cuiuscunque singularitas. In hac enim vnitate est fides, non specialis aliqua temerè in singulis præsumpta, sed Catholica & vniuersaliter nota, quæ non solùm est à Deo, sicut etiam quæcunque modica & inchoata fides, sed etiam talis est, vt constet eam esse à Deo: quia scilicet per Ecclesiæ ministerium re-

Esai 66. Iacob. 4. Rom. 12.

2. Thess. 2. 1. Timo. 3. Hebr. 13. Ephes 4. Rom. 10.

Lib. 10. ca. 4.

Contra Petitian. libro. 3. cap. 5.

uelata est: de qua omnibus fidelibus constat, quòd Deus per eam reuelat, & eam totius veritatis reuelandæ testem posuit: vt nos in hoc Opere demonstrauimus. Hæc autem fides Catholica, est contra omnes hæreses plerophoria nostra, firmissima & indubitata persuasio nostra: non cuiuscunque hominis qualiscunque affirmatio, persuasio, Authoritas. De hac fide Catholica quæ diuina est, non solum ab effectu quia omnem dubitationem abstergit, (qualis etiam esse potest fides humana, ex humanis argumentis & coniecturis generata) nec solùm ex causa & principio, quia est à Spiritu sancto (qualis est cuiuscunque quantulumcunque credentis fides) sed etiam ab obiecto, quia circa ea est quæ ab Ecclesia & per Ecclesiam didicit atque accepit, de hac inquam fide dixit Chrysostomus. *Vbi fides est, nulla quæstionis necessitas est. Vbi nihil oportet curiosius perquirere, quid opus est quæstione? Quæstio nempe fidem tollit. Qui enim quærit, nondum inuenit. Sed inquies: Quomodo igitur Christus? Quærite & inuenietis. Scrutamini Scripturas, &c. Nempe illic quod ait, Quærite, postulationes intelligi vult vehemensque desiderium. Porro quod ait Scrutamini Scripturas, non quærendi labores inferre voluit, sed potius arcere. Ait enim. Scrutamini, vt illarum per omnia diligentiam exactissimam discerent. Scrutari nanque iussit, non vt semper quæramus: sed vt inquirere desinamus.* Et paulò post. *In gentilium disciplina neque discipulus neque Magister est. Verùm omnes quæstionibus certant, siue discipulus ille, siue Magister sit. A quo igitur isti discere possunt? Nempe enim qui addiscere cupit, obtemperare debet non corrixari: credere, non ratiocinari. Per fidem enim veteres omnes Deo placuerunt. Absque illa cuncta soluuntur in nihilum. Hanc igitur arripiamus omnes. Huic studeamus. Ita enim omnia perniciosa dogmata ex anima nostra procul eliminabimus.* Hæc ille. Hæc igitur fides Catholica, vniuersaliter obligans & vniuersis necessaria, ab vna Ecclesia Matre accepta & hausta, non specialis aliqua seorsim sapientis fides, non priuatus aliquis spiritus, Regula & Norma eorum quæ in fide controuertuntur, fidelibus esse debet longè certissima & omni exceptione maior. Atque hæc hactenus obiter contra illud Protestantum imò hæreticorum omnium execrabile fundamentum (quod est SVVS CVIQVE ANIMVS) admonere te, & meipsum, amice Lector volui.

Catholica fides quare diuina. 1. 2. 3.

Homil. 1. in 1. ad Timo.

Nunc vt ad Operis Conclusionem reuertamur, de Norma quidem & Regula totius Orthodoxæ veritatis, qua semel admissa, finis controuersiis omnibus imponatur, qua non admissa nullus controuertendi finis expectatur, ex hoc Opere & disputatione præsenti tibi demonstrata, tradita, & explicata satis dictum est. Vt verò eadem facta demonstratio, facilis tibi & breuis compendij loco sit, quasique propugnaculi cuiusdam inuicti instar, quo tibi ipsi saltem (quicquid de vniuersa hac contentione, ipsorúmque Protestantum ad meliorem mentem reuocatione fiat) contra omnes has de religione altercationes prospicias, firmúmque præsidium nactus, tutus ab omni non solum hæresi, sed & hæreticorum fraude atque imposturis agas, id nunc tibi breuiter exponam: vt huius operę ac laboris nostri quàm vberrimus ad te fructus accedat. Enimuerò controuersiæ hodie omnes quæ de religione

Controuersiarum huius temporis partitio.

tractantur

A tractantur, vel de doctrina fidei, vel de religionis vsu & praxi aliqua, cultúque externo, vel certe de mixto quodam dogmatum genere (quales potissimum Controuersiæ de Sacramentis sunt) tractant, disputant, atque contendunt. Rursum de doctrina fidei Controuersiæ, vel generales & communes ipsius doctrinæ locos occupant, quales hæ sunt Controuersiæ quas in hoc Opere tractauimus, excussimus, absoluimus, vel argumenta tractant particularia, vt de peccato originali eiúsque effectibus, de Concupiscentia in renatis, de gratia & libero arbitrio, de lege & Euangelio, de iustitia fidei, de merito operũ, de obseruatione mandatorũ, de certitudine gratiæ, aliísque similibus. Quę circa vsum religionis & externum cultum versantur, multas etiam controuersias complectuntur, quarum aliquæ etiam generales sunt, an videlicet cultus aliquos præscribere, leges obseruationum & præcepta ferre, ceremonias instituere Ecclesia possit: aliæ verò particulares, vt certis temporibus certa etiam lege ieiunare, festa celebrare, templa construere, altaria erigere, consecrare, eáque alia quæ ad altarium ornamenta B spectant instituere, sanctos publico cultu inuocare, pro defunctis officio etiam publico orare, multáque his affinia, quę fere omnia ad superstitiones gentilitias pertinere, aut superuacaneos cultus esse, aut denique neminem obligare Protestantum sententia est. Mixtæ verò Controuersiæ circa Sacramenta, vt dixi, potissimum, ipsúmque Sacrificium externum, quod Missæ vocabulo nuncupamus, consistunt. Nam quot sunt nouæ legis Sacramenta, quæ vniuscuiusque certa materia, & pręscripta forma, quis legitimus Minister, quis effectus, item sitne aliquod nouę legis Sacrificium externum, sitne idem propitiatorium pro viuis & defunctis, ad doctrinæ Controuersias pertinet. Quis verò sit administrandi vel suscipiendi Sacramenta, modus, quę forma legitima, qui ritus, quę ceremoniæ, quis debitus vsus singulorũ, quę item ad sacrificij Christianorum cultum & executionem pertinent, Controuersię sunt ad religionis praxim & vsum referendæ. Dico ergo ad has omnes hodie Controuersias, aliásque quascunque, quas hoc loco recolere non potui, facili quodam & breui compendio cōponendas, & Orthodoxam C in singulis sententiam inuictè retinendam, atque ab omnibus hęreticorum imposturis defendendam, hanc huius Operis disputationem, hanc Principiorum fidei Doctrinalium quam construximus, demonstrationem: plurimum momenti ac ponderis adferre: esséque Normę & Regulę sufficientissimæ loco, ad quam illę vniuersę & si quę alię componantur.

Etenim Controuersiæ illæ quæ ad doctrinam pertinent, hoc nomine statim componuntur & finiuntur, quòd quid de singulis illis vera Ecclesia, Romana scilicet cum aliis sibi adhærentibus sentiat, quid Episcopi Ecclesiarum, Pastores & Doctores iudicent, nemini iam est obscurum, maximè post celebratum & conclusum nostra ætate circa præsentes Controuersias, Oecumenicum & Generale Concilium Tridentinum, in quo singularum fere de doctrina Controuersiarum Capita definita sunt, & Anathema hæreticis, hoc est, ex Protestantum sententia docentibus & sentientibus, dictum. Notissima quoque est circa easdem Controuersias Regula

Sufficiens Catholica Responsio ad omnes hodie Controuersias.

Lib.7.cap.3.

fidei, consensus scilicet & recepta sententia populi Christiani. Quare hoc solum sufficit dicere & respondere ad omnia, Ecclesia Catholica aliter sentit ac docet, quam in Symbolo profitemur, cuius mẽbra & filij nos sumus, cuius fidem tenemus. Sic nos ad omnia respondere, ídque circa Capita fidei non minus necessaria & excellentia quàm de quibus hodie controuertitur, multi antiqui Patres & veteres Ecclesiarum Magistri docuerunt, vt in huius Operis lib.7. multis exemplis & Patrum testimoniis ostendimus. Hanc responsionem euertere aut contemnere Protestantes si volunt, ostendant prius se veram esse Christi Ecclesiam. Ostendant non esse Magistrorũ Ecclesiæ iudicare de fide. Ostendant Regulam fidei notissimam non debere præscribere, & nihil in hoc genere virium habere. Denique ostendant vocem Ecclesiæ non esse & necessariam & infallibilem & diuinam. Postremò euertant omnia quæ in 8. libris huius operis studiosè comprobauimus. Id ni prius fecerint, nihil apud te eorum vel superba irrisio, vel maledicæ contumeliæ, vel blasphemus Dei Spiritus per Ecclesiam loquẽtis contemptus, prorsus valere debent: Sed ea omnia alto & securo animo contemnere licet, ídque propter causas grauissimas in hoc Opere explicatas. Sed & præterea non solum præsentis Ecclesiæ clara & manifesta de singulis sententia est, (quæ tamen sola sufficiebat ad hanc contentionem dirimendam, nam de præsenti Ecclesia loquitur Christus quum eam *audiri iubet* Matth. 18. & de præsentibus Pastoribus ac Doctoribus loquitur Paulus, quum eos *datos esse* scribit *ad cõsummationem sanctorum*, &c. ad Ephes.4. denique præsentes prępositos idem Apostolus intelligit, quum eis *obedire & subiacere* iubet ad Hebr.13.) verumetiam totius Ecclesiæ Catholicæ ab Apostolorum ætate ad nostra vsque tempora, eadem de re clara est & manifesta sententia. Nec id solùm quia ita se rem habere, ex manifestissimis totius Antiquitatis testimoniis, & nominatim ex permultis veteribus hæresibus hodie renouatis, Catholici scriptores in singulis hodie Controuersiis ostenderunt: sed præterea quia idem ipsimet Protestantes agnoscunt & fatentur. Hac enim de causa statim post Apostolorum ætatem irrepsisse in Ecclesiam errores de doctrina affirmant. Errores enim dicunt, quæ nunc Orthodoxæ sententiæ dogmata sunt. Hac de causa omnium ætatum Patres arbitros in hac causa repudiant, errorum coarguunt, Authoritate spoliant, à testimonio veritati ferendo repellunt. Hac denique de causa nullis Conciliorum ne quidem antiquissimorum decretis stare simpliciter volunt, sed contra omnia excipiunt, in omnibus multa desiderant, denique omnia suo ipsorum examini superbissimi homines subiiciunt. Clarum est ergo & liquidum, etiam veterem omnem Ecclesiam, Patres, Concilia, Episcopos totius orbis, ex quibus illa Concilia conflata fuerant, Orthodoxam quam hodie tenemus in singulis de doctrina controuersiis, nobiscum tenuisse, & amplexos fuisse sententiam. Quare hæc sola responsio, Ecclesiam Dei de originali peccato, de gratiæ & liberi arbitrij concurrentia, de meritis operum, de tota hominis iustificatione, aliísque dogmatibus commemoratis contra Protestantes & nobiscum sensisse, per se sufficientissima est, & haberi debet.

Præsentis Ecclesiæ vox sufficit.

Omnium ætatũ Ecclesia præsentes hæreses condemnauit.

Vide huius operis libr. 3. cap.4.

Nec

A Nec dissimiliter de altero genere Controuersiarum, quod circa vsum & praxim religionis versatur, sentiendum est. Clara est enim in singulis illis, in Sacramentorum ritu, vsu, & forma, in Sacrificij Christianorum celeberrimo cultu, in templis, in altaribus, in aliis rebus omnibus eò pertinentibus in Sanctorum inuocatione, in oratione pro defunctis, in purgatorij loco, in ieiuniorum & festorum obseruatione, Ecclesiæ Catholicæ tam veteris quā præsentis, propter causas supradictas, praxis, sententia, consuetudo. Hanc solam omnibus hæreticorum argumētis (qui cōpendio rem expedire vult) opponere debebit. Nec habebit aduersarius vnde hāc responsionem excutiat, aut euadat, nisi prius confutatis (vt dixi) quæ in totis octo huius Operis libris, de Ecclesia, eiúsque potestate disputauimus. Obiter quoque mōnendus aduersarius est, hanc Oppositionem Apostorum Paulum Catholicos docuisse, quum diceret. *Si quis contentiosus est, nos talem consuetudinem nō habemus, neque Ecclesia Dei.* Redarguet ergo Apostolum cui hæc compendiosa, sed validissima respondendi ratio displicet. 1.Cor.11.

B Quòd si verò etiam de rebus hodie Controuersis, quędam teneantur vel in doctrina vel in religionis vsu & praxi quarum nec testimonium nec exēplum aliquod in Scripto Dei verbo facile ostendi potest, aut forte ne ostendi quidem: qualia esse quæ de inuocatione Sanctorum, de purgatorij loco, de oratione pro defunctis, de templorum & altarium consecratione, de festorum & ieiuniorum stata obseruatione, aliáque nonnulla, Ecclesia docet & facit, Protestantes volunt: habes nihilominus quod validissimè respondeas, habere ecclesiam Dei traditiones Apostolicas non scriptas, quas etiam disertè seruari Apostolus iubet: nec ad fidei firmitatem multum interesse, scriptum ne sit vel non scriptum quod Ecclesia docet, tradit, commendat: modo constet ab Ecclesia vel dogma vel cultum quem aduersarius reprehendit, commendari: ídque propter Ecclesiæ amplissimam potestatem, quæ tum ipsas scripturas sua Authoritate taxat atque consignat, tum easdem interpretandi infallibilem potestatem sola habet, sola rationem & viam tenet, tum denique dogmata etiam non scripta, fidelibus tradere & C consignare potest. Quæ responsio si frigida, si inualida, si falsa Protestantibus videatur, euertere illos & confutare oportet, quæ in 4. postremis huius Operis libris studiosè confirmata dedimus. Nisi prius id fecerint, quicquid in contrarium vel mussitant vel garriunt, nihil te prorsus commouere, vel ab hac immobili Petra, ab hac Columna & firmamento veritatis diuellere, aut vel latum etiam vnguem dimouere debet. 2.Thess.2. *Ecclesia amplissima Potestas.*

·Præterea quę responsionis Orthodoxę, vel etiam confutationis Catholicę arma consueta, media fortissima, probationes paratissimę sunt, & adhiberi solent; scilicet non ex solis Scripturis quomodocunq; intellectis, sed ex Scripturis sic intellectis, quomodo eas hactenus Ecclesia intellexit; quomodo eas Catholicarum Ecclesiarum Episcopi, Pastores, Doctores, hodie intelligunt; quomodo ipsa Ecclesiæ praxis, consuetudo, traditio eas esse intelligendas ostendit, docet, manifestat: quomodo Regulę fidei iam receptę & fidelibus notissimę, earum intelligentia conuenit: denique quomodo Patres, eas hactenus interpretati sunt: quomodo Concilia earum sensum

decernendo per occasionem tradiderunt: quomodo supremus Ecclesiæ Pastor & caput, suis etiam decretis eas fortè exposuerit, vel nunc consultus exponat: porro ex viis & mediis non scriptis: puta ex Traditionibus ecclesiasticis, ex praxi manifesta & Generali ipsius Ecclesiæ, ex Antiquitatis vnanimi consensu & testimoniis: vel Orthodoxam quam tenes sententiam contra aduersarium tueri, explicare, confirmare: vel aduersarij obiecta, argumenta, fundamenta repellere, confutare, euertere: hæc inquam omnia ex hoc præsenti opere confirmata & stabilita habes: Probatum nempe & demonstratum tibi est, esse hæc Media probationis Orthodoxę firmissima, validissima, maximéque propria & accommodata. Ea itaque si vel reiiciat vel contemnat, vel negligat posthac aduersarius, habes ex hoc opere vnde eius vel arrogantiam contemnas, vel audaciam reprimas, vel etiam inscitiam & stultitiam ea in re eius ostendas, arguas, refellas. Iuuabit denique hic labor noster, ne frustrà in conquirendis Antiquitatis testimoniis: in Patrum, in Conciliorum in totius Ecclesiæ sententia peruestiganda: in Scripturis ex Ecclesiæ, ex Patrum, ex Conciliorum iudicio exponendis & tractandis labores, aut incassum desudes: aduersario semper contra illa omnia tanquam humana & erratica more suo excipiente: sibique non secus quàm illis omnibus, imò magis & certius quàm illis omnibus Spiritum Dei venditante: quo fretus de Patribus, de Conciliis, de Scripturarum intelligentia solus examinet, inquirat, diiudicet. Hanc enim arrogantissimam Protestantum exceptionem docebit te hæc disputatio, clarè animaduertere, prorsus contemnere, eámque, si opus fuerit, validè confutare. Hic est huius Operis nostri vsus amplissimus fructúsque vberrimus. Hic si tibi, Christiane Lector, aliqua in re prodesse potuit, si vel abductum à vero Orthodoxiæ tramite in viam regiam Catholicæ disciplinæ reuocare, vel vacillantem atque fluctuantem animum in vera religionis professione confirmare atque stabilire, vel denique satis iam confirmatum & stabilem oblectare: & vt quod semper credidisti, nūc delectabilius credas, efficere potuit: da soli Deo omnem laudem & gloriam, qui mihi peccatori hoc dedit velle, dedítque perficere. Cui quidem soli Deo, Patri, filio, & Spiritui Sancto, sit in omnem æternitatem, omnis honor & gloria. Amen.

Oratio

A

Oratio in harum Controuersiarum auspicatione ad Auditores habita.

De haeresis in genere grauitate, & horum temporum haeresis multiplici enormitate.

FVIT semper in Ecclesia Dei (Auditores) doctrina fidei maximè necessaria: Nec vlla magis aut vtilis disciplina, aut laudabilis industria, aut illustris ingenij & studiorum exercitatio habita est, quàm quæ in fidei veritate, integritate, & maiestate explicanda, asserenda & illustranda versata est. Optimè illi de Ecclesia meriti semper visi sunt; summam illi laudem perpetuò consecuti sunt; proximè illi ad Apostolicam, imò ad Christi Saluatoris functionem accedere semper existimati sunt; qui in fide Christiana, Catholica, Orthodoxa, ita labores suos ac studia collocarunt, vt vel eam docendæ traderent, & explicarent; vel difficiliora indagando aperirent; vel denique oratione & viuæ vocis ministerio illustratent.

Studij Theologici partes.

B Quum enim varia sint fidei & veritatis illius æternæ, vel simpliciter priuatim docédæ, vel accuratius in scholis inuestigandæ, vel acriùs de superiori loco exornandæ, munera atque officia; in singulis profectò ingens est vtilitatis fructus & laudis cumulus. Etenim hi omnes illud Saluatoris proprium quasi atque præcipuum munus exercent, de quo ipse dixit. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc in mundum veni, vt testimonium perhibeam veritati.* Quod quidem ab eo quàm diligentissimè factum fuisse, & ipse ad Iudæos commemorat, dicens; *Ego semper docui in Synagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt:* & Euangelista refert, narrans, quòd *circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni*: Hoc denique præcipuum illud munus est, quod eius in terris vicem ac locum gerentibus mandauit, dicens. *Euntes docete omnes gentes, docêtes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Neque verò minus fuit hoc munus vtile, quàm est illustre. Admonens enim Apostolus Timotheum suum, vt attenderet sibi atque doctrinæ; addit: *Hoc enim faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Quo quidem vno quis fructus vberior cogitari, aut expectari potest?

Doctrinæ Theologicæ excellentia.
Ioan. 19.
Ioan. 18.
Matth. 9.
Matth. 28.
Doctrinæ Theologicæ vtilitas.
1. Timo. 4.

At enim, quum in omni hac doctrina Sacra, quam Theologiam dicimus, sit semper istud verissimum; vt & nobilitate operis, & amplitudine fructus, nulli aut arti aut scientiæ aut labori cedat, omnes superet: tùm verò in ea Sacræ doctrinæ parte, quæ circa hæreses profligandas, & fidem Orthodoxam asserendam versatur, vel maximè ac potissimùm istud locum habet.

C Etenim quũ veritas tam res diuina sit, vt Saluator ipse se veritatem esse pronunciauerit, dicens; *Ego sum via, veritas, & vita:* veritatem autem non omnem aut quamlibet, vt nec viam quamuis aut vitam qualemcunque; sed *viam, veritatem, ac vitam* illam intellexerit, quæ ad Deum ducit; quæ Deus est; quæ in Deo est; conficitur sane, hæresis profligationem & Orthodoxiæ assertionem, rem esse maximè diuinam; vtpote quæ veritatem docet, falsitatem repellit; illam quæ Deo & rebus diuinis aduersatur. Rursus, quum fidei integritas tam sit vtilis & necessaria, vt sine ea, *impossibile sit placere Deo*; ideóque *fundamentũ & basis* ab Apostolo vocetur earum rerum omnium quæ speramus & expectamus; tam euidens est, vt dici non sit opus, de integritate fidei & Orthodoxia doctrinam longè esse vtilissimam.

Hæresum profligatio potissima S. Theologiæ pars.
Ioan. 14.
Hebr. 11.

Huc accedit, quòd in Sacra de moribus & vitæ præceptis doctrina, multa etiam prudentet & laudabilitet, non solùm necessariò, tolerantur & dissimulantur interdum ab Ecclesia. *Nam ad sanam doctrinam pertinet*, ait Augustinus, *vt canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiæ tolerentur:* Et rursum alibi. *Aliud*, inquit, *est quod præcipere iubemur, aliud quod emendare præcipimur; & donec emendemus, tolerare compellimur.* At verò, in fidei doctrina, nihil vnquam tolerandum, nihil dissimulandum iudicauit Ecclesia; nihil

Maior fidei quã morum cura in Ecclesia.
De fide & operibus ca. 5.
Contra Faustum lib. 20. cap. 21.

1. Timoth. 6. vel minimum admittendum; quo eius illa integritas, puritas, & perfectissima vnitas D vlla ex parte violaretur: memor profectò grauissimi & Apostolici illius verbi. *O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.* Et rursum. *Formam habe sanorum verborum quæ à me audisti in fide.* Quo sane factum est (quemadmodum scribit Basilius) *vt qui sunt in sacris literis educati, ne vnam quidem syllabam diuinorum dogmatum prodi sinant, sed pro illorum defensione, si opus sit, nullum non mortis genus amplecti parati sint.* Idcirco etiam (vt meminit contra Ruffinum Sanctus Hieronymus) *etiam propter vnum verbum aut duo quæ contraria fidei sunt, multæ hæreses abiectæ sunt ab Ecclesia.* Imò, *nihil periculosius his hæreticis esse* scripsit Gregorius Nazanzenus, *qui quum integrè per omnia decurrant, vno tamen verbo ac si veneni gutta, vnam illam ac simplicem fidem dominicæ & exinde Apostolicæ Traditionis inficiunt.* Tanta videlicet debet esse in fidei integritate Religio, vt ne verbo quidem eam violare fas sit. Nam quum in cæteris disciplinis, *liberis verbis loquantur Philosophi; nec in rebus ad intelligendum difficillimis, offensionem aliquam religiosarum aurium pertimescant; nobis tamen ad certam regulam loqui fas est; ne verborum licentia etiam de rebus quæ his significantur impiam gignat opinionem.* Hæc Augustinus. Itaque quum in morum quidem & vitæ agendæ ratione, etiam enormia crimina interdum tolerentur; exiguæ certe peccatorum labes & maculæ nunquam desiderentur; (*si enim dixerimus quia peccatum non habemus*, (dixit vir ipse sanctissimus) *nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est*;) longè aliter in fidei ratione, ne verbo quidem ab eius Regula aberrare fas est; sed & leuissimus quisque error sollicitè exploditur. Sic sane in Euangelio, *sinuntur zizania crescere vsque ad messem in agro dominico*; & *rete Apostolicum ex omni genere piscium trahit*; quin de ipsam vnitatis Cathedram occupantibus dicitur; *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, nolite facere.* Contrà verò, de hæresi & fidei violata integritate; *Auferte malum* (ait Apostolus) *ex vobismetipsis*: & *vtinam abscindantur qui vos conturbant*: denique *hæreticum hominem post vnam aut alteram correptionem deuitari*, præcipit. Ioannes autem Apostolus *ne Aue quidem ei dicendum* monet. *Quicunque enim* (ait) *ei Aue dicit, communicat operibus eius malignis.* Adeò latum magnúmque discrimen est in morum vitio, & fidei corruptela; vt quum vtrumque perniciem adferat, & animam perdat; alterum tamen etiam in Ecclesiæ columnis toleretur; nec in minimo quopiam feratur alterum: patiatur Apostolus *prædicari Christum siue per occasionem, siue ex voluntate*; prohibeat Christus *alienorum vocem vel audire tantùm*: imò iubeat diligenter *attendere à falsis Prophetis*: clamétque, *nolite credere, nolite exire.* Quæ quidem omnia demonstrant, detestandum quoddam & perniciosum imprimis malum hæresim esse; fidei verò illibatam quandam & verè sacrosanctam esse oportere integritatem & puritatem: quam quidem vel ex minima parte violare, summum sit nefas, enorme penitus flagitium, execrandum sacrilegium.

Theodoret. histor. eccles. lib. 4. cap. 17. — Analogia 3. fere in medio. — In tractatu de fide. — De ciuit. dei lib. 10. ca. 23. — 1. Ioan 1. — Matth. 13. — Matth. 23. — 1. Cor. 5. — Gal. 5. — Tit. 3. — Epist. 2. — 2. Timo. 1. — Philipp. 1. — Ioan 10. — Matth. 18. — Matth. 23.

Iam verò, si semper ista vera sunt; & semper extremum quoddam malum hæresis est; quid de hac infœlicissima ætate nostra cogitandú vobis, dicendum mihi est; F in qua non verbo vno aut altero fidei integritas violatur, non aliqua fidei pars, cáve in rebus aut minus necessariis aut illustribus, vellicatur; (quod tamen ipsum nullo modo ferendum erat, sed totis etiam Christianis pectoribus detestandum & anathematisandum) verùm incredibili quadam & plus quàm proiecta sceleratissimorum hominum audacia, totis mendaciorum & putidissimarum hæresum rapsodiis, fides pene vniuersa pessundatur; vndique & ex omni parte audacissimè impugnatur; in rebus plane summis & diuinissimis singulari impietate euertitur? vt non tam hæresis, quàm Apostasia quædam, aut Atheismus potius eorum animos occupasse videatur, qui hodie fidei integritatem violare sunt ausi. Sed ne impetu magis quàm ordine feratur Oratio; quum hodiernus is dies (Auditores, quod quidem vobis omnibus, mihi, huic Scholæ nostræ, huic celeberrimæ Academiæ faustum fœlixque sit) ad Controuersiarum huius temporis Professionem me vocet; & de modernis hæresibus differendi atque docendi prouinciam auspicari iubet: operæprecium me facturum putaui, si ante certamen ipsum, & tantæ disputationis ingressum, de huius Instituti nostri ratione, de huiusce professionis nostræ vtilitate, dignitate, atque in hoc etiam rerum motu necessitate, pauca hodie prælibarem. Illud verò aptiùs aut efficaciùs

A ciùs me facere non posse existimaui, quàm si primo quidem loco, de ipso hæresis malo in genere pauca dixero; deinde verò de horum temporum hæresibus copiosiùs disseruero. Docebunt enim illa duo; quàm sit labor vtilis, quàm opera illustris, quàm necessarium studium, Controuersias horum temporum nos quidem publicè profiteri, vos autem sedulò & attentè excipere. Hoc igitur dum facio, diligenter quæso, quod facitis, attendite.

Partitio.

Prima Orationis pars de Hæresi in genere.

Quàm tetrum sit, perniciosum, & enorme malum hæresis, multis quidem Argumentis ostendi potest; sed vt id quod (vt ego quidem censeo) præcipuum in hoc genere est, breuiter perstringam, videtur certè omnis hæresis, omne in se malum complecti, & completa quædam esse Malitia, vel potius malorum quoddam Compendium. Quum enim duæ sint præcipuæ virtutes, deóque gratissimæ, adeóque cæterarum omnium virtutum radices & fundamenta, *Fides & Charitas*; sic vtrique aduersatur hęresis, vt Fidem penitus tollat; malitia autem & maleuolentia perpetuò flagret. Est enim hæresis, si rectè rem perpendas, quædam infidelitas, & vera totius fidei abnegatio. Est prætereà semper cum superbia, inuidia, odio, contemptu, & incredibili quadam philautia coniuncta. Ex his igitur duobus, hæresis enormitatem expédemus.

Hæresis omnium malorum compendium.

Quòd hæresis quadam est infidelitas vel etiã Atheismus.

Ac primùm sane hæresem omnem infidelitatem quandam esse, adeóque Atheismum, non difficulter ostendi potest. Nempe sic ἄθεον & absque Deo esse, vt Deum penitus non agnoscas; tam rarum est & inauditum scelus, vt qui eò amentiæ prolapsi

B fuerint, tanquam monstra & portenta hominum habiti sint: paucissimíque inuenti fuerint, Diagoras nescio quis, Hippias, Nicanor, & vnus aut alter alius, quos propter portentosam varietatem nominatim nobis historiæ prodiderunt, & inter nostros; Clemens in Stromatibus. Alioqui sane semper ab orbe condito Deum in Thesi omnes gentes coluerunt: Alij certis & præscriptis ritibus; siue cruentis & rudioribus, vt apud Scythas & incultas alias gentes; siue mollioribus & magis politicis, vt Græci ex Philosophorum placitis, Romani ex Sybillinis libris & Numæ legibus, Galli ex Druidum institutis, Ægyptij ex Sacerdotum suorum doctrina, Persæ ex Magorum præceptis, Indi ex Brachmanorum & Gymnosophistarum decretis. Alij denique etsi promiscuo cultu, coluerunt tamen, & Barbari vocantur. Nulla enim tam fera, tam immanis vnquam fuit (ait Tullius) quam non imbuerit religio deorum. Ideóque vniuersum hominum genus in quatuor quasi sectas (quod ad Dei cultum attinet) distribuit Epiphanius, & post eum Damascenus: in Barbarismum, quo illi laborabant qui promiscuè Deum vel deos colebant, fecerúntque (quod Israelitis disertè in Deuteronomio prohibetur,) singuli quod sibi rectum videbatur; in Scythismum, qui cruenta & crudelia habuit sacrificia; in Græcismum, qui plures Deos colebant: & in Iudaismum, qui solus erat ante Christi aduentum verus Dei cultus. Adueniẽte autem Christo, iam non est amplius (vt Paulus scripsit) *Gentilis & Iudæus, Barbarus & Scytha, sed omnia in omnibus Christus.* Itaque, vt cœpi dicere, omnes ab orbe condito gentes Deum in

1. Tuscul.

In principio Panarij.

Quatuor totius orbis sectæ ante Christi aduẽtũ.

Coloss. 3.

C Thesi colendum putarunt, & aliquo demum modo coluerunt. Semper fuit Atheismus execrabilis. Quo nomine adeò male audiebant Christiani propter nouam Euangelij prædicationẽ ab omnibus illis quatuor sectis diuersam, vt S. ille Martyr Polycarpus exclamare coactus fuerit in pleno tribunali. *Deus tollat atheos*: vt meminit Iustinus Martyr, & post eum Tertullianus. Sed omnium gentium, Græcorũ, Scytharum, Barbarorum illud vnum crimen erat, quòd errarunt in Hypothesi: *quòd Deum non vt Deum glorificauerunt aut coluerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Quod quidem tantum crimen fuit, vt Apostolus Ephesios ἀθέους ἐν τῷ κόσμῳ, *homines sine Deo in hoc mundo* vocaret. Non quia nullum Deum colerẽt: sed quia nec verum Deum colebant, nec rectè. Alioqui sane & ex ipsis Ephesiis & ex reliquis gentibus (quas ibi omnes alloquitur Apostolus) plurimi etiam vnum Deum agnoscebant: sicuti ex multorum & Poetarum & Philosophorum veterum testimoniis demonstrat Iustinus Martyr, in libro περὶ θεοῦ μοναρχίας. Celebre quoque illud Sophoclis hominis Atheniensis dictum est: εἷς ὡς ἀληθῶς, εἷς ἐστι Θεὸς, ὃς τὸν οὐρανὸν ἐποίει, τήν τε γῆν. De quo sane vno Deo quia præclarè Plato Philosophabatur, vocat illum Iustinus Martyr *Philosophum Christianum*, Clemens Alexandrinus, & post eũ Theodoretus ex Numenio, *Moysen Atticum*. Eundem tamen, quia in hypothesi errauit, & multũ à solida & tota veritate

Iustinus in Apologia 1. Tertullianus in Apologetico.

Rom. 1.

Ephes. 2.

In Stromat. Lib. 2. de curat. græc. affect.

deflexit, *condimentarium hæreticorum*, ſicuti & alios omnes Philoſophos, *Patriarchas hæreticorum* appellat Tertullianus:& eum cum cęteris gentibus ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ pronunciat Apoſtolus. Eſt ergo Atheiſmus non ſolùm nullus, aut plurium Deorum cultus, ſed etiam ipſius veri atque vnius Dei, non verus, non legitimus cultus. Et hac ſane de cauſa hæretici ipſi ἄθεοι à Patribus vocantur. Sic enim Eunomium ἄθεον appellauit S. Hieronymus in epiſtola ad Pammachium & Oceanum contra errores Ioannis Hieroſolymitani. Sic Arrius vocatur ἄθεος apud Athanaſium: & Aëtius in hiſtoria Eccleſiaſtica, hoc quaſi cognomine inſignitus fuiſſe perhibetur. Eſt enim profectò idem in hæreticis qui in Barbaris, Græcis, & Scythis Atheiſmus. Maximè tamen Barbariſmum ſapiunt omnes hæretici. Hæreticorum enim proprium eſt id agere, id credere, id docere: non quod præcipitur, nec quod oportet, ſed quod ipſis videtur, quod ipſi volunt, quod ipſimet elegerunt. Hoc enim ſonat vox hæreſis, quæ electionem notat. Hic ille fuit Donatiſtarum morbus, vt ſodalis ipſorum Ticonius refert. *Quod volumus, ſanctum eſt.* Hinc etiam Manichæis eodem morbo laborantibus, (communis enim omnium hæreticorum eſt) rectiſſimè dixit Auguſtinus. *Apertè dicite vos non credere Chriſti Euangelio. Nam qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius quàm Euangelio creditis.* Quod ſane vnum, vt omnium inter gentes errorum, ita omnium in Eccleſia hæreſum fons eſt. Idcirco enim, *nihil vel Græciæ ſcholæ vel Romana eloquentia* (vt notauit Proſper) *circa inueniendum ſummum bonum & dignoſcendam veritatem efficere potuerunt, quia ſemetipſis ducibus vtebantur.* Idcirco etiam (vt ſcripſit Auguſtinus) *inter Socraticos & à Magiſtro diſcipuli & inter ſe condiſcipuli diſſenſerunt, quia vbi cuique viſum eſt, ibi finem boni poſuerunt.* Hæc eſt illa execrabilis in religione ἐθελοθρησκεία & moderatio, ita Deum colere vt ipſe velis, & vt tu colendum arbitraberis, quæ certa eſt totius religionis peſtis & ruina. Quanto rectius ipſe Ethnicus Socrates? cuius ſententia erat, (vt meminit Auguſtinus) *ſic Deum coli oportere, quo modo ſe ipſe colendum eſſe præcepit.* Non quidem νόμῳ πόλεως & pro cuiuſque regionis ac ciuitatis lege (vt illud Socratis narrat Xenophon) ſed ex ipſius Dei lege, imperio, ac voluntate. Alioqui (vt ex Socratis dicto infert Auguſtinus) *qui alio modo Deum colere vult, quàm ſe colendum ipſe dixerit: non vtique Deum colit, ſed quod ipſe finxit:* idolum mentis & phantaſmatis ſui. Qui autem idolum colit, *quum idolum nihil ſit in hoc mundo,* profectò nihil colit, éſtque ſine Deo in hoc mundo: Ex quo iterum ſequitur eſſe hæreſim, atheiſmum.

In præſcript. Hæretici vocantur à Patribus. ἄθεοι.

Serm. 2. contra Arrianos. Socrat. lib. 2. Cap. 8. Hiſt. tripart. lib. 5. cap 39.

αἵρεσις.

Contra Fauſtum libr. 17. cap. 3.

Contra Collatorem cap. 26.

De ciuit. Dei lib. 8. cap. 1. De conſenſu Euangeliſt. lib 1 cap. 18.

Lib. 4. Ἀπομνημονευμάτων.

Iam verò adeo omnis hæreſis idololatria eſt, proindéque Apoſtoli iudicio (ad Epheſ. 2.) atheiſmus, vt propterea idolis gentium hæreſes rectâ lineâ ſucceſſiſſe, paſſim Sancti Patres tradiderint: neque etiam Sacra Scriptura tacuerit. Quicquid enim de euertendis idolis prædixerunt, quicquid de fugiendo idolorum cultu præceperunt; id totum non de illis manufactis tantùm, ſaxeis & ligneis, aureis & argenteis, ſed & de hæreſibus in Eccleſia Chriſti exponit ſæpius B. Hieronymus, in commentariis ad Ezechielis cap. 8. ad Oſeæ cap. 11. ad Zachariæ cap. 13. ad Danielis cap. 5. Ad cuius ſententiam accedit Sanctus Auguſtinus ſuper illa Pſalmiſtæ verba, *Non erit in te Deus recens,* atque item in Ioſue cap. 27. vt taceam Vincentium Lyrinenſem, qui vtrumque in hac parte copiosè ſequitur. Sane inſigni dæmonis fraude, & certo dolo, in Eccleſiam Chriſti deſtructis idolis, hæreſes irrepſiſſe, & tota temporum ſeries docet, & diligenter præterea notarunt Sancti patres, Auguſt. de Ciuitate Dei, lib. 18. cap. 51. Cyprianus in lib. de vnitate Eccleſiæ, & Author operis imperfecti in Matthæū Homil. 48. Nec alia de cauſa hæreticos *Satanæ miniſtros* Apoſtolus vocat, & *Magiſtros mendaces* Petrus nuncupat. *Diabolus autem eſt mendax & pater eius; & quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Omnis enim hæreſis de ſuo loquitur. Sola veritas Catholica, communis & omnium eſt: *Nec mea nec tua* (ait Auguſtinus) *nec huius nec illius; ſed omnium noſtrum quos ad eius communionem publicè vocat Deus.* Figmentum proprij cerebri, commentum & idolū vnaquæque hæreſis eſt. Alius Marcionis, alius Manichæi, alius Arrij Deus eſt qualem ſibi quiſque animo finxit, non qualem diuinitus reuelatum Eccleſia tradidit. Hæc ſunt idola & dij alieni, poſt quos abire vetat mandatum. Iſti ſunt de quibus Moyſes præcauens prædixit. *Noui recentéſque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.* Omnis enim hæreſis noua eſt, quia & antiquior ſemper ac prior eſt; veritas (vt docet ſæpe Tertullianus) & antiquitate ſemper caret ipſa falſitas, vtpote quæ diu

Enarrat. in Pſalm 80. q. 29. ſuper librum Ioſue.

Hæreſes idolis ſucceſſerunt.

2. Cor. 11. 2 Petr. 2. Ioan. 8.

Confeſſ. lib. 12. cap. 25.

Hieron in Ezech. cap. 8. Deuterõ. 32. In lib de præſcript & libr. 4. aduerſus Marcionem.

A diu nunquam in Ecclesia permanet, vt literæ Apostolicæ docent.

Quin & propterea omnis hæresis idolum est, quia se pro Deo venditat omnis hæreticus; sibi credi flagitat; etiam vniuersæ repugnante totius orbis Ecclesia: dicente videlicet vno hæretico, *Ecce hic est Christus*: Et, *Scio me mea dogmata habere de cælo*, quæ dixit & scripsit Lutherus; clamante altero hæretico: *Ecce illic est Christus, magnæque temeritatis esse, pronunciare, vltimum iam Eliam in persona Lutheri venisse, ac si præcisa esset manus Deo, ne quem præstantiorem parémue postea emittat*: quæ scripsit post Lutherum Caluinus, ægerrimè ferens vltimum Eliam Lutherum à suis dici, quia & ipse alius vult Elias esse. Adeò denique idolum est hæresis, & verè idololatra est omnis hæreticus, ac fine Deo in hoc mundo, vt D. quidem Hieronymus, *hominem hæreticum eodem plane loco quo gentilem se habere* scribat: iuxta illud sane Saluatoris; *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus*: D. verò Augustinus *longè infideli deteriorem hæreticum esse* asserat: iuxta illud profectò B. Petri dictum, *Melius erat illis non cognoscere veritatem, quàm post agnitionem retrorsum recedere.* Quanquam tameo oon ea tãtùm de causa quòd retrocedat, & fidem datam fraogat, peior idololatra hæreticus est, sed & inde quoque quòd grauius scelus est *Ecclesiam scindere, quàm idolis sacrificare*, vt Nouatum admonuit Doctissimus ille Dionysius Alexandrinus Episcopus. Quod etiam pœna schismatis grauior, quàm idololatriæ in Scriptura veteri declarat. *Idololatria enim gladio punita est, schisma hiatu terræ, sepultis Authoribus viuis, & cæteris cælesti igne consumptis: vbi non dubitatur sceleratius*

Lutherus in lib. cõtra Regem Angliæ. Surius in cõ. ad an. 39.
In principio dialogi cõtra Lucifer.
Matth. 18.
De ciuit. Dei lib. 21. ca. 25.
2. Petr. 2.
Euseb hist. Ecclef. lib. 6. cap. 17.
Exod. 32.
Numer. 16.

B *fuisse commissum, quod grauius erat vindicatum*: vt sapienter scribit Augustinus. Nempe quum totius religionis in Deum fundamentum sit obedientia, & illud quod Apostolus dicit, *captiuare intellectum in obsequium Christi*, vnde sequitur *veram Religionem* (vt scribit Tertullianus) *dubitabilem non esse*, ac propterea nec disputabilem, sola hæresis omnem obedientiam tollit; & *quicquid animo errante eum superbia vel tumore cogitando imaginata fuerit, religionis nomine obseruat*; atque ita non Deum sed *sua phantasmata colit*: *qui sane* (ait merito Augustinus) *deterior quidam & inferior est simulachrorum cultus*. Si quid enim in fide Catholica agnoscit hæreticus, id non ex fide à Deo reuelata per Ecclesiæ ministerium, sed ex suo arbitrio tanquam probabile & sibi non aduersum agnoscit: & opinatur, non credit. Quæ quidem omnia satis demonstrant (nam in singulis prolixos esse non licet) ita fidei aduersari hæresim, vt omnem plane fidem tollat: nec id tantum efficiat, vt minus se rectè fides habeat, sed vt nulla plane fides supersit: sitque propterea omnis hæresis quidam Atheismus.

De baptis. contra Don. lib. 1. cap. 6.
2. Cor. 10.
In præscript.
August. de vera Religione cap. 38.

Iam verò sic Charitati, alteri illi præcipuæ atque primariæ virtuti, ex Diametro repugnat hæresis, vt ne vestigium quidem charitatis vllum in homine hæretico persistere valeat. *Non enim habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit vnitatem*: ait grauissimè Augustinus. Ac ne quidem habere potest. Quum enim Charitas sit proprium & præcipuum donum Spiritus Sancti (*diffunditur enim illa in cordibus nostris*

C *per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*) profectò quia extra Ecclesiam, extra vnitatem, extra Corpus Christi Spiritus S. non est, in hætetico qui Ecclesiæ non diligit vnitatem, Charitas Dei esse non potest. Ideo coostanter alibi asseuerat Augustinus. *Credamus fratres; Quantum quisque amat Ecclesiam Christi, tantum habet & spiritum Sanctum.* Proinde aptissimè vocauit Apostolus Iudas hæreticos *qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes*. Sunt quidem & in Ecclesia animales & carnales homines, *qui non percipiunt ea quæ sunt Spiritus Dei*: habent tamen ipsum spiritum Dei; vt multi animam humanam habent, qui eius tamen vsum legitimum nesciunt. At verò hæretici ita animales sunt, vt ne habeant quidem Spiritum Dei. Est enim huius Spiritus vnitas in vinculo pacis quod omnes hæretici violant ac disrumpunt. Adeò denique ab omni charitate, ideóque & virtute (radix enim omnium virtutum est Charitas, vt vitiorum cupiditas) alieni sunt hæretici, vt è solis sceleratis & improbis hominibus hæretici fiant. Sic enim post beatum Cyprianum in libro de vnitate Ecclesiæ, grauiter & (vt ego quidem arbitror,) verissimè scripsit vir ille doctissimus diuus Augustinus: *Ex his hominibus hæreticos fieri, qui etiam si essent in Ecclesia, nihilominus perirent.* A quo non est diuersum quod scripsit beatus Apostolus Ioannes. *Si fuissent ex nobis*, vtique boni & veri filij Dei, *mansissent nobiscum*. Neque enim, *qui super Petram &*

De bapt. contra Donat. li. 3. cap. 16.
Rom. 4.
Tractat. 32. in Ioan.
Cap. vnico.
1. Cor. 2.
August. Ser. 11. de verbis Domini.
Non fiunt hæretici nisi improbi.
Lib de vera Relig cap. 8.
1. Ioan. 2.

V

Matth. 7.

Christi amorem, sed *qui super arenam* & rerum caducarum voluptatem *domum suam ædificauit*, irruente procella damnum sustinuit. Nec solida grana, sed leues paleas, omnis doctrinæ ventus circumfert. Videtis ergo vt vna ac sola hæresis omnem fidem euertat, charitatem expellat; vel certè deperditæ prorsus & eliminatæ iam antea charitatis argumentum sit; ideóque vniuersi mali complementum quoddam & compendium, quasique altera per Antiphrasim pandora, censenda sit. Possent quidem ista pluribus demóstrari. Sed vereor ne præstitutæ breuitatis modum etiam hæc pauca excesserint.

Altera Orationis pars de horum temporum Hæresibus.

Venio nunc itaque (Auditores) ad alteram illam Orationis meæ partem, quæ vt magis est necessaria, ita vti spero nec iniucunda erit: si tamen præsentium malorum, quibus nec adhuc emersimus, iucunda esse potest recordatio. Nempe de præsenti hæresi & de horum temporum insania paulo copiosiùs agemus; non quidem vt eam Oratione illustremus, sed vt variam eius atque multiplicem turpitudinem ante oculos vestros ponamus, indéque huius nostri instituti ac Professionis siue necessitatem, siue vtilitatem, seu vultis etiam dignitatem demonstremus. Quæ enim hodie vniuersum pene Christianum orbem occupauit, non tam hæresis quàm Apostasia, & quasi alterum fidei diluuium, tot & tam variis nominibus est detestanda, tantas & tam graues habet execrationis causas, vt nec vnde ordiri hanc telam debeas, nec vbi Oratio exitum inueniat, facile scias: siquidem omnia quæ hîc dici poterant, & pro iustæ sanè indignationis dolore, dici meritò debebát, non dico exornare & illustrare, sed vel percensere & commemorare quis vellet? Quid enim est, quod aliquandò hæresem illustrem fecit, hoc est, insigniter nequã, nobiliter flagitiosam, egregiè perniciosam, cuius etiam nomine horum temporum hæreses illustres non sint; imò verò palmàm & coronam impietatis ferant? Solet hæresis mendax & procax esse; meretricia fronte, si tamen fronte, Scripturas deprauare, addere, tollere: Patrum scripta corrumpere: Catholicam calumniis, conuitiis atque mendaciis traducere, proterere, obruere. At quæ vnquam hæresis huic nostræ par fuit, aut quidem esse potuit?

Hæreticorum mores.

Scripturarum per modernos hæreticos deprauatio.

Quantam Scripturarũ farraginem in omni dogmate Catholico, isti belli homines & quàm variè corrũpũt? Primũm totos libros è Sacro Canone eradunt. Machabæorũ volumina, D. Iacobi, Petri & Ioannis posteriores Epistolas pro Apocryphis censeri volunt: & totius orbis Censores è Sacrorum Scriptorum Senatu mouent. Patrum sane hac in re suorum, veterum hæreticorum, mensuram implentes; Marcionis & Manichæi: quorum hic totum vetus Testamentum, & ex Euangelio Matthæi Caput primum, aliásque particulas, codices esse & scripta diuina negauit: ille & Lucæ Euangelium sustulit, suo quodam supposito, & ex 14. Paulinis Epistolis 9. tantùm retinuit. Vt taceam Arrianos qui idem in Epistolam ad Hebræos attentarunt, & Aëtium qui tantundem fere in veteri Testamento ausus est; vt de his quidem *a* Theodoretus & *b* Epiphanius; de illis *c* Augustinus & *d* Tertullianus scribunt atque commemorant. Nunc verò Scripturas quas retinent, quot & quàm indignis modis deprauant? Modò nouis suis, eisdémque hodie permultis versionibus, peruersionibus dicerem, inaudito scelere sic loqui Spiritum Sanctum faciunt, sicut ipsi volunt: suúmque nobis pro Dei verbo obtrudunt. Neque enim sic Tigurina vt Vvittembergensis, non ita Geneuana vt Franchofordiensis versio habet. Aliter vertit Lutherus, aliter post eum Zvvinglius: differenter ab vtroque Caluinus: vt taceam quòd sæpius ac subinde suas iidem versiones cudunt atque recudunt; fingunt atque refingunt. Vt idem plane his accidat, quod de Marcionitis scribit Tertullianus. *Quotidie reformant Euangelium suum, prout à nobis quotidie reuincuntur, aut erubescunt ipsi de magistro suo vbique traducto.* Quæ quidem ita se habere, partim copiosè describit Fridericus Staphylus Apologiæ prioris part, 2. partim domestica nos nostrarum calamitatum exempla docuerunt. Iam verò ipsos textus quos integros relinquunt, quàm graui scelere contaminant, dum nouum illis sensum affingunt, & in Ecclesia Dei inauditum? Deficeret me tempus, si harum rerum infinita exempla (quæ quidem facile proferre possem) hoc iam loco ac tempore producerem. Sed fiet istud commodissimè atque plenissimè in tota hac futura nostra Professione: maximè verò in harum quas iam auspicamur, Controuersiarum, tractatione.

a In præfat. comment. in epist. ad Heb.
b Hær. 76.
c ad Quoduult Deum hær. 46.
d lib. 4. cõtra Marcionem.

Lib. 4. aduersus Marcionem.

Vide huius Operis lib. 1. cap. 5. 8. & 9. 21. 22. & 23. lib. 2 cap. 9. & 13 lib. 5. cap. 4. & 23 lib. 10. cap. seq lib. 12. ca. 8. 9. 10. 55. *Vatinum deprauatio per modernos hæreticos.*

Adeò

D

E

F

A Adeò verò res hæc certa & explorata est, vt quidam etiam Catholici scriptores, de locis scripturarum ab hæreticis hodie turpiter deprauatis, volumina expressa conscripserint, eadémque loca in natiuum suum ac germanum sensum magno & laudabili studio restituerint. Quod quidem inter cæteros præclarè præstitit Renatus Benedictus in sua Panoplia.

Quod ad Conciliorum, Pontificum & sanctorum Patrum scripta attinet, quid illa dicam ab istis hominibus corrumpi, deprauari, & in sensus alienissimos obtorto collo trahi? Fecerunt id quidem initiò copiosissimè, & more veterum hæreticorum; quem perpetuum fuisse Patres S. Synodi proclamant. Quàm diu scilicet vel pro se stare patres adhuc existimarent; vel horum nominibus ac prætensa Authoritate abuti, adhuc suis rebus & alliciendo in suam massam paulatim populo, commodum existimabant. Quo in genere insignis est illa sancti Augustini deprauatio, quam Authore Luthero, Augustana Confessio coram Germaniæ principibus magna confidentia citauit, eandémque postea maiori impudentia non solùm typis excusit, sed in certis etiam Colloquiis tueri semper voluit, quia sic videlicet semel dixerat Lutherus. Pro eo enim quod scripsit Augustinus, *Dimitti Concupiscentiam in baptismo, non vt non sit, sed vt in peccatum non imputetur*: quæ est Catholica & orthodoxa sententia, aiunt illi dicere Augustinum, *Dimitti peccatum in baptismo, non vt non sit sed vt non imputetur*: quæ est horum hominum hæretica sententia de imputatiua non vera per baptis-

> De nuptiis & Cõcupiscentia lib 1. cap. 25.

B mum peccatorum remissione, ex qua mox conficiunt *imputatiuam* suam iustificationem. Tanti momenti fuerat, pro *Concupiscentiæ* vocabulo, *Peccatum* nefariè supposuisse. Excelluerunt in hoc genere duo in nostra Anglia pestilentes seductores, & pseudoepiscopi, Iuellus Sarisburiensis, & Hornus Vintoniensis. Quorum vterque (sed Iuellus magis) editis vernacula lingua opusculis, aliquot mendaciorum centenaria in sola Sripturarum & Patrum maximè corruptione, breui tempore conflarunt; ab orthodoxis & Catholicis Anglis Louanij tunc agentibus, eorum mendacia etiam editis libris propalantibus adeò manifestè deprehensi & euidenter conuicti, vt post aliquot responsiones frustrà tentatas (replicantibus strenuè Catholicis) à Magistratu tandem, pro plenissima & absoluta responsione, crudele edictum obtinuerint, de huiusmodi Catholicorum libris nullo modo sub grauissima pœna vel in regnum importandis, vel à quopiam illic retinendis. Et sic quidem tum omnes fere Protestantes in ipso huius certaminis initio, tum etiam nostri isti Domestici vsque ad dicti certaminis exitum admirabilem, in patrum corruptelis studiosè versati sunt. Adeò sane vt hoc ipso nomine vir doctissimus, nobilis & prudentissimus Fridericus Staphylus postquam toto & amplius decennio Lutherum audiuisset, & ad amplos ab ipsis Lutheranis principibus honores capessendos inuitaretur, à tota tandem Lutheranorum & Protestantum factione, sese abripuerit; & ad Catholicæ matris gremium piè se receperit.

> *Superintẽdentes Angli Magistrĩ mendaces.*

> *Catholicorum libris edicto respondetur.*

> Ioã. Lytesius Cleuensis in vita Staphyli.

C Verùm enimuerò quum huiusmodi fraudes, mendacia & corruptelæ diu valere non poterant (veritas enim temporis filia) maius aliquid ausi sunt. Vniuersos enim Patres & Concilia ad vnum omnia (ô facinus incredibile) prorsus repudiare, & ab omni Authoritatis pondere ac loco deiicere non sunt veriti. Quod quidem qua audacia ab illis factum fuerit, in primis hisce (quas tractare instituimus) Controuersiis declarabitur.

> Controuers. 1. lib. 3. cap. 4.

Sed prætereo Scripturas & Patres, in quibus licet maiori scelere, non ita tamen aperto & passim cognito versantur. Ad notiora venio. Nempe quæ notissima sunt Catholicæ fidei dogmata, quæ vulgo fidelium compertissima, quæ ad ipsam fidei Regulam pusillis magnísque communem pertinentia; mendaciis tamen & calumniis impudentissimis, alia esse quàm sunt, mentiuntur. Et quia veritatem ipsam orthodoxam solidè impugnare non possunt, falsos & erraticos sensus quos impugnent, sceleratè confingũt. Profectò enim qui vniuersum illud grassantiũ hodie hæresum chaos, & vastum quasi Oceanum penitius introspiciet, videbit multo maximã illarum partem, ex putidis & meris calumniis, ex luculentis & splendidis mendaciis esse conflatam. Quarum rerum, si pauca de multis exempla audire libeat, quis nescit eas & Pelagianorum superbiam, circa naturæ vires relictas, cõcursum liberi arbitrij cum gratia, & bonorum operum meritum; Manichæorũ ac Tatianorũ sordes, circa Cælibatus

> *Hodierna hæresis ex mendaciis conflatur.*

> *Veteres hæreses Catholicæ doctrinæ falsò impositæ.*

defenſionem; Donatiſtarum furorem, quia infamem concubinarium à ſacris altaribus arcemus, Catholicæ doctrinæ impingere? Nam quòd in quæſtione ipſa de gratia & libero arbitrio, de iuſtificationis noſtræ cauſa formali, de poſſibilitate obſeruationis mandatorum, de conſignandis per Eccleſiam ſcripturis, aliiſque quæſtionibus grauiſſimis, ſtatum Controuerſiæ & ipſum τὸ κρινόμενον (*in aſtutia ad circumuentionem erroris*) prorſus immutant, inuertunt, atque peruertunt; ſoli doctiores, nec illi ſemper omnes, fortaſſe animaduertunt. Quoties verò (notioribus enim inſiſtam) & de Iudaica pædagogia, & de Phariſaica ſuperſtitione, & de cultu denique gentilitio Catholicam accuſant; dum ritus Apoſtolicos & Eccleſiæ inſtituta, pro mandatis hominum & egenis huius mundi elementis traducunt? Huc enim pertinere ſtata ieiunis, feriarum obſeruationes, diuorum inuocationes, imaginum venerationem, ſtolidiſſimè iudicant & clamoſiſſimè vociferantur. Quid grauiora illa referam, quòd fidei dono diuinitus infuſo nihil nos prorſus tribuere, quòd Chriſti paſſioni ac meritis nos omnia derogare, quòd plus vni ſancto Antonio aut ſancto Chriſtophoro, quàm ipſi Chriſto deferre, quòd Roman. Pontificem in terris pro Deo colere, quòd ſacras vtriuſque Teſtamenti ſcripturas nullo in precio nos habere, inuidioſè clamitent, & ſceleratè mentiantur? Nam quòd in imaginum cultu & ſanctorum inuocatione de idololatriæ nos grauiſſimo ſcelere arceſſunt, aſſerentes nos ſaxa & homines mortuos pro diis colere, vſitatiſſimum apud ipſos eſt & tamē ſceleratiſſimum, planéque ethnicus quidam ſeu furor ſeu error, qui idem olim circa Martyrum memorias & cultum Chriſtianis obiecerunt; vt videre eſt circa Polycarpi reliquias apud Euſebium, & in Iuliani Apoſtatæ obiectis apud Cyrillum. Quam verò in ſacratiſſimorum myſteriorum cultu, ἀρτολατρείας nobis impingunt, etiam ethnicum furorem ſuperat. Illi enim infanticidia & magias (vt refert Tertullianus) Cereris quoque & Bacchi cultum, (vt commemorat Auguſtinus) Chriſtianis propter hoc Myſterium inſcienter obiiciebant: iſti verò non pari inſcitia, ſed maiori blaſphemia, panis piſtorij cultum & Deum impanatum clamitant. Pigeet profectò in eorum commemorandis mendaciis pergere. Illud confidēter dixerim, nullam eſſe doctrinæ Catholicæ partem quam vellicent (vellicant autem partes omnes, vt mox dicemus) in qua pro erroris fundamento, nobile mendacium non ſtruant. Et, vt pauca adiiciam, quot & quanta ſunt quæ in vna pœnitentiæ doctrina de nobis mentiuntur? Nos videlicet dicere ac docere, Contritionem oportere ſufficientem eſſe, & quæ ſceleribus commiſſis prorſus reſpondeat, vt huius ſacramenti pars eſſe poſſit. Nos docere, in Confeſſione, ſingulorum & omnium peccatorum plenam ſemper enumerationem eſſe neceſſariam, ſiue ea meminiſſe poſſumus, ſiue non. Nos in ſatisfactione docere, per iniunctas pœnas compenſari pœnas æternas. Denique in tota pœnitentia altum eſſe apud nos de fide ſilentium, & ſpem veniæ nos omnem excludere. Hæc illi de Catholica doctrina aſſerunt; ſic illi de nobis ſplendidè mentiuntur: tot illi in vnius ſacramenti doctrina egregia mendacia ſimplici plebeculæ perſuaſerunt. Sed mihi credite Auditores, tot & tanta ſunt horum hominum mendacia, circa Religionis orthodoxæ doctrinam, aliter ab ipſis quàm verè à nobis aſſeritur, ſingulari fraude reprehenſam; vt non quidem Orationis tantùm modum excedant; ſed & nullo etiam immenſo volumine, commodè illa comprehendi valeant. Itaque huic rei inuitus, vt de cęteris aliquid dicam, hunc finem impono.

Status Controuerſiarū à Proteſtantibus inuerſi.

Mendacia manifeſta.

Lib. 4. cap. 14. lib. 10 contra Iulianum.

In Apologetico, & lib 4. contra Marcionem. Lib. 20. cap. 13. cōtra Fauſtum.

Mendacia Proteſtātum circa doctrinam Pœnitentiæ.

Ad alia venio, quibus hodiernæ hæreſes, quàm ſint peſtilentes, breuiter demonſtrabo. Hæreſis omnis etiam in re leui & minoris momenti, tamen ſemper pernicioſa & deteſtabilis eſt habita, ideóque (vt modò ex D. Hieronymo diximus) etiam propter vnum aut alterum verbum hæreſes ab Eccleſia eiectæ ſunt. Quæ autē hodie graſſantur hæreſes, tāquam febris quædam Ethica totum religionis corpus occupāt, omnes ſanæ doctrinæ partes corrumpunt, ſacratiſſimas etiam & maximè vitales partes ſua peſte corripiunt, idque adeò infeſtè, vt quæ Catholica ſummè veneratur, & ſummo habet in precio, illæ maximè ſuggillent, damnent, abominentur. Quod paucis nunc rerum grauiſſimarum exemplis oſtendo. Quid in cultu diuino & vniuerſo religionis obſequio, Sacro Miſſæ officio, venerabilis Euchariſtiæ myſterio, habet Eccleſia, habuitue vnquam excelſius, ſacroſanctius, diuinius?

Hæreſis hodiernæ vniuerſum religionis corpus occupant.

I. *Totus externus Chriſtianorum cultus abolitus.*

Nonne

A Nonne huc & huius vnius in cultum, omnis ille templorũ magnificus splendor, altarium vniuersus decor, cæterarum rerum quæ huc pertinent multiplex apparatus, totúsque Christianorum externus cultus, sacerdotum venerãda institutio, sacramentorum omnium varius vsus vel omnino destinatur, vel in eo vno cõsummatur atque perficitur? Quas verò in hoc vnum Mysterium blasphemiarum moles, quæ conuitiorum & maledictorum plaustra inuexerunt? Quid apud ipsos despicabilius, quid execrantur & abominantur magis? Rursum quid in doctrina fidei magis necessarium, & salutare, quàm rectus Sacramentorum vsus? Hunc autem vniuersum non tam illi peruerterunt, quàm penitus euerterunt. Ex septem enim duobus tantùm retentis, illa sic deformarunt, vt alterum quidem illorum ad Cœnæ Dominicæ inane nomen redegerint (vt taceam quòd variis sacrilegiis profanarint) alteri (baptismo scilicet) fructum & vim omnem ademerint. Sacrum Ecclesiæ Ordinem, quem summo in honore esse voluit Christus, sic illi in ordinem redegerunt, vel potius omni Ordinis dignitate spoliarunt: nihil vt iam sit apud eos vilius & execrabilius homine initiato. Nec ad contemptum tantùm; sed etiam ad necem & immanes cruciatus, hoc vnum satis sit, sacerdotem esse; vel, vt illi loquuntur, sacrificulum rasum. Iam verò, de eo quod in vniuerso hoc Ordine ac hierarchia supremum est, & quem nos pro Christi vicario, pro summo in terris iudice, pro Apostolico capite agnoscimus, quid putatis illis animi esse? An eos mediocriter illum spernere, an leuiter contemnere? Imò verò B totis inuidentiæ atque malitiæ faucibus, inflatis superbiæ buccis, dilatantes sicut infernus os suum, hunc virum Apostolicum, solum iam Apostolicæ sedis Antistitem, ipsissimum esse Antichristum audacissimè dicunt, procacissimè defendunt, pertinacissimè etiam scriptis libris paritérque impudentissimè atque stultissimè contendunt.

2. Sacramentorũ doctrina tota conuulsa.

3. Ordo Ecclesiæ perturbatus.

4. Hierarchia Ecclesiastica Caput indignissimè violatum.

Omitto alia, quòd fidem iustificantem ad vanam & perniciosam fiduciam, & ad solas Dei promissiones apprehendendas, contraxerint; bona opera omni merito & retributionis æternæ præmio spoliauerint; mandatorum Dei obseruationem impossibilem esse dogmatisauerint; relicta ad agonem carnis vitia verè esse in renatis peccata, omnes eorum actus iustos cõtaminare, denique verè peccatores in iusto Dei iudicio ex sua natura baptisatos omnes cõstituere, asseruerint; imò præclara multa pietatis exercitia, stata ieiunia, præscriptas orationes, peregrinationes ad loca sancta, pro impia superstitione condemnauerint. Parum est, quòd in rebus ad salutem maximè necessariis perniciosi & pestilentes, in fidei sacrosanctis mysteriis prophani, in Ecclesiæ Ministris sacrilegi sunt. Etiam in Angelos & beatos illos spiritus violentas manus iniiciunt. Nam & cognitionem illis rerum nostrarũ demunt; & curam atque amorem nostri negant; & quicquid illis cultus exhibetur, id in Dei cõtumeliam verti, præposterè docent. Pene prætermiseram, quòd & defunctis fratribus luculentas C iniurias faciunt, dum Orationes, eleemosynas, sacrificia quę pro illis fiunt, iuxta perpetuum Ecclesiæ Catholicæ morum & Apostolorum instituta, scelerate damnant.

5. Præcipuorum fidei dogmatum corruptela.

6. Angelorum dignitati detractum.

7. Mortuis Fratribus irrogata iniuria.

Sed caput totius blasphemię & abominationis est, quòd nec ipsius Dei Optimi Maximi Supremam Maiestatem intactam reliquerint. Nam & illum cum impurissimis Manichæis, Authorem & effectorem (non ordinatorem tantùm) mali atque peccati esse docuerunt. Eius autem omnipotentiæ, arrogantissimo furore, limites posuerunt; eum asserentes ab ordine rerum iam posito & constituto recedere non posse, nec aliquid facere quod ei repugnet: imò nec amplius quicquam posse efficere, quàm quod in sacris Scripturis apertè se facturum prędixit. Quid quòd nec à sacratissima Trinitate sibi temperarint, sed illi quidem, quos hoc nomine Trinitarios nuncupant, horrendas nec hoc loco nominandas blasphemias in sacratissimũ Numen ore plus quàm Sathanico euomuerint, ipse verò Caluinus noua etiam & nefanda hac in parte dogmata orbi propinauerit, quorum vnum illud est de filij Dei αὐτοθεΐᾳ. Quicquam ne his malis adiici potest? Aut si vlla hæresis Atheismus censenda est (vt modò demonstrauimus) erit ne aliquando aut fuit vnquam grauior, verior, & execrabilior Atheismus, quàm qui hodie per has hæreses regnat? Videor fortasse multa enumerasse. Sed plura profectò prætermisi quàm dixi. Nihil enim de liberante gratia in fatalem necessitatem permutata, de libero arbitrio in seruum redacto, de cælibatus & virginitatis virtute heroica vel Angelica potius in promiscuam pene fornicationem,

8. Ipsa Dei Maiestas violata.

Caluinus Instit. lib. 4. ca. 17. Par. 24.

9. Sacrosancta Trinitas blasphemata.

10. Alia adhuc fidei & pietatis dogmata adulterata.

certè in illicita post diuortium coniugia (altero adhuc coniugum superstite) & alicubi etiam quibus Bernardini Ochini arridet doctrina, in polygamias conuersa: nihil de Ecclesiæ ipsius docentis, attestantis, aut aliquid fidei determinantis voce neglecta, iudicio contempto, Authoritate penitus conculcata; nihil de ipsa tota Ecclesia tam pastorum quàm populorum prorsus Antichristianismi damnata, nec à paucis seculis, sed ab ipsa vsque Apostolorum ætate, nihil de innumeris aliis dico, quæ nec singula oratione complecti, nec memoria retinere valeo.

II. *Veteres hæreses renouata.* Pene ausim dicere nullam olim hæresim extitisse, quæ quidem circa Ecclesiæ corpus, & extra Christi personam versatur, quam noui isti hodie cacangelici non renouarint, & Herculeo sane labore, tanquam Cerberū ex inferno non resuscitarint. Quis nescit eos cum Pelagianis infantibus Christianorum parentum absque baptismi sacramento promittere vitam æternam; cum Manichæis docere aquam baptismi nihil ad salutem facere, liberum arbitrium tollere, & concupiscentiæ naturalis malo nimium exaggerato peccati perpetuum & ineuitablem fomitem seu *fornacem potius* (vt Caluinus loquitur) *incensam quæ scintillam & flammas efflat, vel scaturiginem quæ aquas sine fine egerit*, tribuere, Deum denique Authorē mali ponere? cùm Donatistis propter vitia cleri & Ecclesiæ siue vera siue falsa, à clero & Ecclesia nefario schismate sese separasse; in solis actu bonis & sanctis Ecclesiam ponere; Ecclesiam toto orbe periisse, ac in paucis remansisse, Catholicam non ex totius orbis communione, sed ex omnium mandatorum & sacramētorum obseruatione vocari, aliáque permulta dicere ac docere; cum Eunomio, & (vt refert Theodoretus) cum Simone Mago solius fidei sufficientiam (operum iustitia contempta) docere; cum Vigilantio relliquias sanctorum contemnere; cum Iouiniano virginitatis meritum & voti obligationem damnare; cum Aërio orationes pro defunctis & stata ieiunia negare; cum Anomæis & eodem Aërio legibus Ecclesiæ teneri nolle; cum Nouatianis soluendi peccata plenam & veram potestatem ab Ecclesia tollere, cum Iconomachis & Manichęis sanctorum imagines ferre non posse; cum Iuliano Apostata cultum Martyrum idololatriam censere; cum Pepuzianis & Marcionitis Ordinem in Ecclesia confundere? Denique cum Berengario, Albigensibus, Vvaldensibus, Vvicleffitis & Hussitis, cum Abailhardo, Almarico, aliísque olim damnatissimis hæreticis omnia fere ab illis asserta dogmata iam renouasse? Sunt hæc omnia notissima. Nam secretiora illa quæ alunt monstra, quæque sibi inuicem Cadmæi isti fratres impingunt, vt sibi ipsis inuicem notissimi, rerúmque suarum mutuò conscij, hoc iam loco studiò prætermittimus, alias ipsa inter profitendum (Deo dante) in lucem producturi.

Institut. lib. 2 cap. 1. Par. 8.

Fabul hæret. lib. 1.

Hæc est illa nostri temporis Babylon, quæ sub omni ligno frondoso diuaricata est pedes suos, & fornicata est cum amatoribus multis, quæque derelicto fonte aquæ viuæ effodit sibi cisternas has veteres non valentes tenere aquas. Hæc est illa procax meretrix, quæ infantem vult diuidi. Sic illa hodie Christi inconsutilem tunicam, furore plus quàm barbarico in partes innumeras fœdissimè discerpsit. Sic & nouas hæreses in dies cudere, & obsoletas iam multísque seculis sepultas ab orco reuocare non desinunt. Quòd si verò quanta rerum inscitia, quàm insulsis & stolidis argumentis (maximè in primis illis huius Apostasiæ annis) quàm lubrica inconstantia, quanta opinionum ac sententiarum varietate, dissonantia, planéque pugna irreconciliabili, quibus fraudibus & technis vsi fuerint, quanta etiam impudētia, quo progressu non iam ad vnam reformatam, sed ad quamplurimas deformatissimas religiones ac sectas peruentum sit, vt hanc suam *Susceptam* tandem aliquando stabilirent, & idolum tam multiceps orbi commendarent, copiosè hic & explicatè dissererem, me quidem dicentem tempus deficeret, vos autem hanc fœdam religionis faciem non tam hæresim quàm Atheismum, Sathanismum, & merum esse Antichristianismum meritò iudicaretis. Sed hæc in Professionis huius nostræ progressu, Deo dante, præstabuntur.

Vide huius operis lib. 4. cap. 15.

Quis ex hæresi fructus capiendus. Quæ sane ita quum sint; imò longè grauiora, tetriora, & abominanda magis sint, quàm ego aut dixi, aut dicere valeam; quid nobis animi, quid nostri officij esse oportere existimatis? Sane eum fructum, quem proprium hæreses secum afferre solent, sedulò capere nos conuenit. Sapientissimus enim rerum Moderator Deus, quemadmodum, *Sapientiæ suæ magis congruere vidit, ex malis bona facere, quàm nulla mala esse permittere*, sic magnum hoc hæresis malum non aliter permittit, quàm vt inde bonum faciat. Videte autem

August. Enchirid. cap.

A te autem quale & quãtum bonum. Sicut enim animi vis seu facultas duplex est, intellectus & voluntas; ita vtrique facultati ex vno hæresis malo, ingens bonum accessit. Nam quum intelligentiæ auctum lumen prudẽtiores, voluntatis ad virtutem capessendam incitatio maior, meliores nos faciat; ipsius hęresis fructus hic est, vt illa & diligenter inspecta cautiorem & fortiter superata illustrem Orthodoxum reddat. Mirabili sane Dei consilio, vt quum hæresis omnis, insigni Sathanæ fraude ad fidẽ euertendam, & Charitatem radicitus extirpandam, adinuenta & inuecta sit (sicuti modo demonstrauimus) contrà, & ad illam magis stabiliendam, & ad hanc illustrius commendandam, hæresis valeat. Ac de posteriori quidem isto, apertè per Apostolum Spiritus sanctus dixit. *Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt inter vos, manifesti fiant. Nemo enim æstimet bonos posse de Ecclesia decedere* (ait B. Ciprianus) *Triticum non rapit ventus, nec arborem solida radice fundatam procella subuertit. Inanes paleæ tempestate iactantur, Inualidæ arbores turbinis incursione euertuntur.* Vt in fornace aurum, sic in hæresi Catholicus probatur. Turbata aqua sordes despumat, & purior post agitationem efficitur. Hic itaque vnus hæresis fructus est; vt quanto hæretici sceleratius religionem omnem dissipant & conuellunt, tanto nos mordicus magis & constantius auitam fidem complectamur; nec ab ea nos diuelli aut minis aut blãditiis, aut vi aut dolo sinamus. Nulla enim maior laus quàm in media hęresum procella, immunem te ab hæresi seruare. Gloriatur in Domino S. Hieronymus, *quòd ab ipsis incunabulis Catholico esset lacte nutritus.* Et addit. *Nemo magnus Ecclesiasticus est, quàm qui nunquam hæreticus fuit.* Similiter & sanctissimus Basilius. *Licet reliqua*, inquit, *vita nostra digna sit cuius gratia ingemiscamus, tamen de hoc vno in Domino gloriari ausim, quòd nunquam falsas opiniones habuerim de Deo, neque aliter sentiendo, animi iudicium in fide mutauerim.* Præclara sane laus, illa maximè ætate, in qua præter Eunomianorum, Macedonianorum, Nouatianorum sectas & schismata, *totus pene orbis* (vt scribit Hieronymus) *se ingemuit Arrianum.*

Pietas per hæreses magis clarescit.

1. Cor 11.

In lib. de vnitate Ecclesiæ.

B

In epist. ad Pammachium & Oceanum de erroribus orig.

Epist. 79.

In dialogo aduersus Luciferianos.

Alter est idémque amplissimus, & huic magis loco proprius fructus, vt quanto se falsitas obtrudit magis, tanto clarior & illustrior elucescat veritas. Nempe faciunt omnes hæreses, vt in Controuersiam vocata dogmata, accuratius examinentur, examinata fortiùs confirmentur; confirmata illustrius commendentur; sic denique commẽdata firmiùs retineantur. *Hæreticorum quippe inquietudine* (ait S. Augustinus, vir vnus vel maximè illam expertus, & in ea compescenda exercitatissimus) *vt scripturas vigilantius perscrutemur, vnde ne ouili Christi noceant, illis possit occurri, tanquam de somno ignauiæ nostra excitatur industria. Ita per multiplicem gratiam saluatoris etiam quod inimicus in perniciem machinatur, Deus conuertit in adiutorium.* Hæc ille. *Vtamur ergo hoc diuinæ prouidentiæ beneficio* (vt monet alibi idem celeberrimus doctor) *vtamur hæreticis, non vt eorum approbemus errores: sed vt Catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores & cautiores simus, etiam si eos ad salutem reuocare non possumus. In hoc enim prosunt, quòd ad verum quærendum, carnales Catholicos; ad verum aperiendum Spirituales excitent.* Quod quidem ita se habere, quis hodie non videt? Quàm multa nunc intelligimus, cernimus, palpamus, quæ quidem ante Controuersias has natas, ne per somnium quidem cogitabamus? *Nunquid perfectè de Trinitate tractatum est* (ait Augustinus) *antequam oblatrarent Arriani? Nunquid perfectè de pœnitentia tractatum est, antequam obsisterent Nouatiani? Nunquid perfectè de baptismate tractatum est, antequam contradicerent foris positi rebaptizatores?* Sic, & multo sane magis, de dogmatibus illis omnibus, quæ ab hæreticis hodie impugnata modò commemoraui, perfectè vnquam disputatum & tractatum fuit; antequam illa dogmata in Controuersiã isti foris positi Protestantes vocassent. Et hoc sane sensu verum est, quod veritati euãgelicæ lucem magnam præsentes Controuersiæ attulerunt: non quòd hoc nomine hæreticis ipsis aliquid debeat Ecclesia (vt vanissimè Confessionis Augustanæ architecti aliique Protestantes gloriantur, multum scilicet ipsis debere Ecclesiam Dei, de illustratis multis doctrinæ Euangelicæ articulis, &c. sed quòd ipsius veritatis natura illa est, deique pariter sic eam ordinantis prouidentia, vt ex contradicentiũ hæreticorum inquietudine mutuóque conflictu magis illustretur veritas: ipsius videlicet veritatis Magistris magis euigilantibus, & tum indagandæ tum explicandæ veritati sollicitiùs incumbentibus. Itaque vt olim Donatistis Augustinus, sic nos Protestantibus hanc vanam laudem & gratiam aucupantibus respondemus. *Non ipsis sed Deo hinc potius agimus gratias. Vt enim hæc omnia* hæretici *vel loquendo vel legendo* vel differẽ-

Orthodoxa fides per hæreses magis illustratur.

Epist. 105.

Io lib. de vera Religione cap. 8.

C

Enarrat. in Psal. 54.

Protestantum vana iactatio.

Io lib. contra Donat. post Collat. c. 34.

do vel ſcribendo, *pro cauſa noſtra* magis illuſtranda *promerent atque propalarent, veritas eos torſit, non charitas inuitauit.* Eſt ergo iſtud orthodoxæ doctrinæ (licet ex mala cauſa) præclarum adiumentum,& totius literaturæ ſacræ ampliſſimum ornamentum. D

Controuerſiarū Doctrina quam vtilis.

Nulla verò eſt diſciplinæ Theologicæ pars,quæ ex præſentium Controuerſiarum diligenti tractatione vehementer non illuſtretur,& exornetur. Etenim ſi Scripturas ſpectes, quum illa *Scripturarum loca diligentiſſimè memoriæ mandanda ſunt* (vt ſalubriter monuit Auguſtinus) *quæ contra præſentes hæreſes valent plurimùm*, quantam ediſcendis optiméque intelligendis ſcripturis occaſionem hæc Controuerſiarum tractatio ſuppeditabit, quum nulla non ſcripturæ loca hæreſes hodiernæ aliqua ex parte contaminarint? Quòd ſi dogmata & ſcholaſticam palæſtram conſideres, quàm varia, quámque erudita & vtiliſſima exercitatio ex his tibi Controuerſiis, quum de peccato originali,totáque hominis Chriſtiani iuſtificatione agetur,depromi poteſt? Ad hiſtoriæ Eccleſiaſticæ accuratam cognitionem ſic præſentes Controuerſiæ inuitāt, vocant, impellunt; vt qui in iſtis ſtudioſè verſatus fuerit, illius peritiſſimus euadat neceſſe ſit. Nec enim ſine maxima & locupletiſſima rerum hiſtoricarum ſupellectile conquiſita perluſtrari & diſcuti præſentes Controuerſiæ poſſunt. Ad linguarum ſtudium ſic te excitat Controuerſiarum examen, vt nunquam te hodie theologum & Orthodoxiæ Aſſertorem ac vindicem profiteri ſatius ſit, quàm abſque trium linguarum ſaltem mediocri cognitione, ad eius vel tractationem publicam, vel diſciplinam accuratam accedere. E

1. Tract. 2. in epiſt. Ioan.
2.
3.
4.

Profeſsionis Cōtrouerſiarum Neceſsitas.

Quæ ſane eo loco quum ſint;optimè illi ac præclariſſimè de Republ.hac Belgica, ac de iſta præſertim celeberrima Academia Duacenſi meriti ſunt; qui nouo quidem ſed neceſſariò & ſaluberrimo inſtituto, Controuerſiarum Profeſſionem in ſchola hac theologica erexerunt. Neque enim omnibus vel integrum vel tutum eſt, imò ſaluberrimis decretis interdictum eſt, ipſarum hæreſum fontes & origines, ipſáque pernicioſiſſimorum librorum Authentica inſpicere, vel etiam dogmata Controuerſa per ſe priuato vnumquemque ſtudio expendere,tractare,conuincere. Nec tamen tanta peſtis curari non debuit,quæ in intimis Reipubl. viſceribus graſſatur, & ſerpit tanquam cancer,clanculum ſe inſinuans, inſidioſè blandiens,à leuioribus incipiens, ad ſupremam impietatem propellens. Itaque vt olim contra philoſophos Chriſtianam fidem miro ſtudio exagitantes, & variis ſtrophis ac ſophiſmatibus orthodoxæ fidei ſimplicitatem ac puritatem contaminantes (vnde *omnium hæreticorum Patriarchas,* philoſophos appellauit Tertullianus) nobilis ſchola Alexandriæ erecta eſt, cui diutiſſimè præfuerunt nobiliſſima Eccleſiæ lumina Pantænus, Clemens,Origenes,Dionyſius, & alij; ita hodie contra hæreticos omnem fere religionis orthodoxæ partem vellicantes,vndique oggannientes,ſapienti conſilio hæc Controuerſiarum profeſſio inſtituta eſt;quæ illorum fraudes omnes in ſingulis Controuerſiis aperiret;Orthodoxiæ partes omnes ſolidè defenderet; paſtores animarum ſaluberrimè contra ouium certiſſimam peſtem inſtrueret,ipſas oues egregiè contra hæreſes muniret,Sacræ paginæ ſententias ab illorum deprauationibus vindicaret,ſuúmque verbo Dei verum atque germanum ſenſum reſtitueret; Hiſtorias, Patres, Concilia, & vniuerſam purioris(vt loquuntur) Eccleſiæ Antiquitatem,pro Orthodoxia ſtare demonſtraret. F

In lib. de præſcript.

Profeſsionis Cōtrouerſiarum multiplex vtilitas.

Ad quam ego his diebus, vtriuſque Senatus Academici & Ciuici iudicio, aſſumptus,quid operæ ac ſtudij præſtare,quem fructum afferre valeam, equidem incertum habeo. Illud tamen vnum conſtanter aſſeuerare non vereor:ſi quid in re theologica valeo, poſſum, intelligo; id me in hoc diſciplinæ genere potiſſimùm ſcire & intelligere. In quo quidem genere vt aliquid ſcirem,S. Theologiæ ſtudium ab ineunte ætate ſponte amplexus ſum; vt haberem ſane, quo orthodoxam fidem in qua puer natus ſum,aduerſus circunlatrantes hæreticos in medio quorum educatus ſum, ſtrenuè defenderem. Neque verò minor mihi nunc voluntas adeſt, eam alios docendi, atque aduerſus Eccleſiæ hoſtes propugnandi ſtudium, quàm olim aderat eam priuatim diſcendi. Imò certe (vt quod res eſt,dicam) libentiſſimè id doceo,quod olim auidiſſimè didici. Hæc eſt enim profectò illa ſcientia quam ſemper ſine ſimulatione didici & ſine inuidia communicaui. Quapropter ſi in hac obeunda prouincia,voluntatis propenſio alacris quicquam valet (quæ in rebus arduis præſtandis vel maximè valere ſolet) eam certè in me maximam & vehementiſſimam hic adeſſe exiſtimetis velim.

Quum

Quum enim in hac professione, duo potissimum spectare (ni fallor) Professor debeat, primùm hæreticos quàm maximè traducere; eorum fraudes, mendacia, & imperitiam, blasphemias, & errores, & id genus alia aperire, ostendere, & demonstrare; arguere & refutare: deinde Auditorum & præsentis temporis necessitati atque vtilitati in toto docendi genere hęc omnia accommodare; illud profecto semper libétissimè feci, istud eò nunc libentiùs faciá, quanto me huiusmodi Auditores habere certius intelligo, qui nihil prius nihil antiquius habent, quàm in orthodoxa & Catholica fide (nequicquam vndique circumlatrantibus hæreticis) sanos & integros persistere: alios etiam vt idem præstent, docere & mouere posse. Itaque omnia de nobis optima sperare licet. Faciet profecto vestra in audiendo sedulitas & assiduitas, vt ego in docendo minimè futurus sim piger aut perfunctorius. Dixi.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVI in hoc Opere vel contra hæreticos orthodoxè explicantur, vel alioqui per occasionem tractantur & elucidantur.

Quem

INDEX RERVM HOC IN OPERE CONTENTARVM, QVÆ ANNOTAtione dignæ videbantur. Numerus paginam, litera lineæ locum denotat.

A.

B.

C.

Caput

D.

Diuisio

E.

F.

Fidem

I.

N.

O.

Ordo

Priuatos

Proteſtantum

R.

T.

V.

FINIS.

PRIVILEGII SVMMA.

CAROLVS IX. Francorum Rex, suo diplomate sanxit, ne quis Principiorum Fidei Doctrinalium, demonstrationem Methodicam, per Controuersias septem, in libris duodecim traditam, Opus saluberrimum, Thoma Stapletano Anglo authore, ante sexennium à die primæ editionis numerandum, præter Michaëlem Sonnium bibliopolam, imprimat, néue alibi impressa diuendat in Gallijs. Secus qui faxit, mulcta fisco applicanda, alijsque pœnis indictis damnabitur, vt latius patet in literis Piuilegij indultis Lutetiæ quinto Nouembris, 1570.